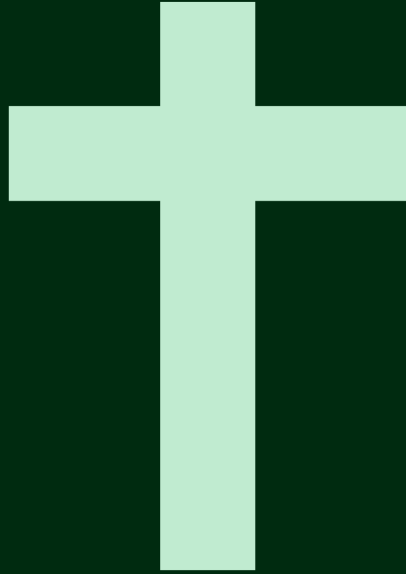

Õ'âkĩ hi yeere
uúkũri turi Tukano

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

Õ'âkĩ hi yeere uúkũri turi Tukano
New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tucano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tucano [tuo], Brazil

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tucano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-12-01

Contents

FRT	1
Prefacio	2
GÉNESIS	3
ÉXODO	83
JOSUÉ	122
JUECES	148
RUT	171
ESTER	177
JONÁS	184
SAN MATEO	188
SAN MARCOS	253
SAN LUCAS	293
SAN JUAN	361
HECHOS	406
ROMANOS	469
1 CORINTIOS	496
2 CORINTIOS	521
GÁLATAS	537
EFESIOS	548
FILIPENSES	558
COLOSENSES	564
1 TESALONICENSES	570
2 TESALONICENSES	576
1 TIMOTEO	579
2 TIMOTEO	586
TITO	592
FILEMÓN	596
HEBREOS	598
SANTIAGO	620
1 PEDRO	627
2 PEDRO	637
1 JUAN	642
2 JUAN	648
3 JUAN	649
JUDAS	650
APOCALIPSIS	653
OTH	682
Glosario	683

Õ'acũ Yere Ucũrĩ Turi
El Nuevo Testamento y La versión parcial del
Antiguo Testamento en tucano de Colombia
 [tuo]

Primera Edición del Nuevo Testamento
 © 1988, Sociedad Bíblica Internacional

Edición revisada del Nuevo Testamento
 y versión parcial del Antiguo Testamento
 © 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
 © 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)

Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Índice
los libros del Nuevo Testamento

página

PREFACIO

Õ'acũ ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinucũ ni'cãrõnojõ wãmenojõrẽ, macãrinojõrẽ, ãrũpaganojõrẽ, dítararinojõrẽ, dianojõrẽ ojatisama.

Ejemplo: Juã wãmeyerí masã pacore apeye pũrĩpũre Isabel ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacũre apeye pũrĩpũre Térah ojano'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

*****

Dasea ye me'rã nipe'tirá ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjia, bũcũrãcure, bũcũrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. ãpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. ãpẽrã ti uuroreta tja dũjacũrero ucũsama.

Ejemplo: ãpẽrã “ũtãpaga” nisama. ãpẽrã ti uuroreta tja “ũtãpáa” nisama. Na “g” marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse “-paga” me'rã yapatisere, ãpẽrã “-páa” se'saro ucũsama. Apeye “-pagũ” me'rã yapatisere, ãpẽrã “-paũ” nisama.

Ejemplo: ãpẽrã “ãrũpagũ” nisama. ãpẽrã ti uuroreta tja “ãrũpaũ” se'saro nisama.

A'ti papera turipũre nipe'tise letrari me'rã ojano'o.

Apeye ejemplos: ãpẽrã “quẽ'rã” nisama. ãpẽrã ti uuroreta “jẽrã” nisama. ãpẽrã “ojopũ” nisama. ãpẽrã “yujupũ” nisama. ãpẽrã “tocõ'rõ” nisama. ãpẽrã “tocã'rõ” nisama. ãpẽrã “a'mase” nisama. ãpẽrã “e'mase” nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronõjõ mejẽcãcure ucũno'o. Musãnucũ ucũwũaronõjõta bu'eya.

*****

A'ti papera turipũre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versículori ojape'ono'ña marĩ'i.

Génesis

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamūtāca pūrī ni'i. Ne waro bajua, ninū'cā'que cjasere wereri pūrī ni'i. Génesis p̄aro d̄ucawati'i. Nimūtārō Ō'acū a'ti nucūcā, ʉ'mūse bajurēnū'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnū'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1–11)

Ō'acū Abrahārē “M̄'ʉ macū, m̄'ʉ pō'rā, m̄'ʉ p̄ārāmerā nituriarā dia pajiri maa sumuto cjase nucūpori weronojō p̄ājārā nirāsama. M̄'ʉ me'rā nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicū niwī. Cū “Tojo wa'arosa'a” ní'caronojō wa'a, Abrahā p̄ārāmi nituriagup̄u Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri ʉmūco na weeseti'quere were'e. Na nima ʉp̄t̄u ucūno'rā Génesip̄are. (Capítulos 12–50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe d̄ucayucū niwī. Jacob cū wāmerē d̄ucayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nū'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujup̄u.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojacū niwī.

ʉ'mūse, a'ti di'tare ne waro Ō'acū cū weenū'cā'que ni'i

¹ Ne waro Ō'acū ʉ'mūse, tojo nicā di'tare bajurēcū niwī. ² Titare di'ta ne bajuticaro niwū. Tojo weero ne apeyenojō marīcaro niwū. Aco dia'cū nipe'tirop̄u nicaro niwū. Tojo nicā na'itī'arō nicaro niwū. Espiritu Santu aco bu'ip̄u w̄ucusiacu niwī.

³ Ō'acū tere ī'agū, a'tiro nicū niwī: “Bo'reyuse niato”, nicū niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'acaro niwū. ⁴ Te bo'reyuse añuse nicā ī'agū, “Añu'u”, nicū niwī. To be'ro bo'reyusere d̄ucawaacu niwī. ⁵ Tere d̄ucawaagu, a'tiro wāmeyecū niwī. Bo'reyusere “ʉmūco”, na'itī'asere “ñami” wāmeyecū niwī. Cū tojo nica be'ro ʉmūco, ñami nū'cācaro niwū. Ticūseta weecū niwī Ō'acū ne nū'cārī nūmūrē.

⁶ Tere wéeca be'ro ape nūmū pe'e, te acore ī'agū, Ō'acū a'tiro nicū niwī: “Acore d̄ucawaaroua'a. Apeye ʉ'mūsep̄u, apeye nucūcāp̄u tojato”, nicū niwī. ⁷ Cū ní'caronojōta acore d̄ucawaacu niwī. Apeye ʉ'mūsep̄u, apeye nucūcāp̄u tojacaro niwū. ⁸ ʉ'muarōp̄u o'mecurari nirōp̄are “ʉ'mūse” wāmeyecū niwī. A'tere weecū niwī Ō'acū, ni'cā nūmū be'ro cja nūmūrē.

⁹ Ape nūmūrē Ō'acū “Di'ta boposājā bajuato ní'gū, aco ʉ'mūse docap̄u nise ni'cārōp̄uta nerēato”, nicū niwī. Cū ní'caronojōta wa'acaro niwū.

¹⁰ Te boposājā'quere ī'agū, “di'ta” wāmeyecū niwī. Aco ni'cārō me'rā nerē'quere “dia pajiri maajo” wāmeyecū niwī. Ō'acū te cū wee'quere ī'agū, “Añu'u”, nicū niwī. ¹¹ Te nipe'tise añurō bajucā ī'agū, “Di'tap̄are no'o nise p̄ī'rīato. No'o nipe'tise otese cape o'osenojō, tojo nicā yucupagu nipe'tise d̄ucatisse cape o'osenojō p̄ī'rīato. Tojo weero te d̄ucata p̄ī'rīturiarosa'a”, nicū niwī Ō'acū. Cū tojo ní'caronojōta wa'acaro niwū. ¹² Di'tap̄are no'o otese cape c̄osenojō p̄ī'rī, d̄ucaticaro niwū. Tojo nicā pacase yucupagu quē'rā p̄ī'rī, d̄ucaticaro niwū. A'te cū wee'quere ī'agū, “Añu'u”, nicū niwī.

¹³ A'tere weecū niwī Ō'acū p̄ua nūmū be'ro cja nūmūrē.

¹⁴ I'tia nūmū be'ro Ō'acū nicū niwī tja: “ʉ'mūsep̄are sī'ose cūurōua'a. Tojo weecā, ʉmūcore, ñamirē d̄ucawaarosa'a. Te me'rā ī'amasīno'rōsa'a ʉmūcori, ñamirī, cū'marī, pu'ecuri wa'asere. ¹⁵ A'te di'tare sī'otaje ʉ'mūsep̄u nirōsa'a”, nicū niwī Ō'acū. Cū ní'caronojōta tojacaro niwū.

16 Tojo weegu Õ'acũ puarã mujĩpũa weecu niwĩ. Ni'cũ mujĩpũ pajigu umucore s'ioacjũre, apĩ cã'gũacã ñamirẽ s'ioacjũre weecu niwĩ. Ñocõa quẽ'rãrẽ weecu niwĩ. 17-18 Cũ a'ti di'tare s'ioato ní'gũ, narẽ u'musepũ cũucu niwĩ. Bo'reyusere, na'itĩ'asere ducawaagu, tojo weecu niwĩ. Te s'iose añuse nicã ï'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ. 19 A'tere weecu niwĩ Õ'acũ i'tia numu be'ro cja numurẽ.

20 Ba'paritise numurĩ be'rore Õ'acũ apeye bajurẽnemocu niwĩ tja. A'tiro nicu niwĩ: “Diapũre wa'i, no'o nirãnojõ nirãsama. Na pãjãrã masãputirãsama. Tojo nicã u'muarõpũre mirĩcũa wũurã nirãsama”, nicu niwĩ. 21 Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. Pacarã dia pajiri maapu nirã, tojo nicã wa'i, ãpẽrã nipe'tirã diapũ nirãnojõrẽ, nipe'tirã wa'icũrã wũurãrẽ bajurẽcu niwĩ. Tu'ajatojanu'cõ, “Añu'u”, ni ï'acu niwĩ.

22 Narẽ añurõ wa'ato ní'gũ, a'tiro nicu niwĩ: “Põ'rãti weetjãrã, nipe'tiopũ u'muarõpũ, tojo nicã maarĩpũre tuuse'sanu'cãrã wa'aya”, nicu niwĩ.

23 A'tere weecu niwĩ Õ'acũ ba'paritise numurĩ be'ro cja numurẽ.

24 Ni'cãmocuse numurĩ be'rore Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ tja: “Di'tapũre wa'icũrãrẽ cũugũti. Na nucũcjãrã, ecarã, buarã, nucũcãpũ s'icõsijarã nirãsama”, nicu niwĩ. Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. 25 Tojo weegu wa'icũrã nucũcjãrã, ecarã, buarã, nucũcãpũ s'icõsijarãrẽ da'recu niwĩ. Narẽ ï'agũ, “Añu'u”, nicu niwĩ.

26 Cũ nipe'tise wéeca be'ro a'tiro nicu niwĩ: “Ni'cũ masũ marĩ weronojõ niseti, bajugũre da'rerã. Tũ'omasĩse cõogu nigũsami. Cũ wa'i, mirĩcũa, wa'icũrã ecarã, nucũcjãrã, buarã, nucũcãpũ s'icõsijarã, nipe'tirã a'ti nucũcãpũ nirã bu'ipu dutigu nigũsami”, nicu niwĩ.

27 Õ'acũ masũrẽ da'regũ, cũ weronojõ niseti, bajugũre weecu niwĩ.

Umũ, numio da'recu niwĩ majã.

28 Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

“Musãrẽ añurõ wa'ato.

Pãjãrã põ'rãti masãputiya.

Nipe'tiopũre tuuse'sanu'cãña.

Musã a'ti di'ta wiorã nirãsa'a.

Wa'ire, mirĩcũarẽ, nipe'tirã wa'icũrãrẽ dutirãsa'a.”

29 Be'ro narẽ ninemocu niwĩ: “No'o ba'ase otese peri cõosenojõrẽ, yucũduca ducatisenõjõrẽ musãrẽ o'o'o. Te musã ba'ase nirõsa'a. 30 Apeye quẽ'rãrẽ, nipe'tirã wa'icũrã, wũurã, nucũcãpũ s'icõsijarã, nipe'tirã catise cõorãnojõ tá, tojo nicã pũrĩ ya'sasere ba'arãsama. Narẽ tere cũu'u”, nicu niwĩ Õ'acũ. Cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ.

31 Te nipe'tise cũ wee'quere weetu'ajanu'cõ, “Añubutia'a”, ni ï'acu niwĩ. Tocã'rõta weecu niwĩ Õ'acũ ni'cãmocuse numurĩ be'ro cja numurẽ.

2

1 Umũse, tojo nicã a'ti di'tare Õ'acũ nipe'tise cũ wee'quere tu'ajanu'cõcu niwĩ. 2 Nitũori numurẽ, cũ nipe'tise wéeca be'ro soocu niwĩ majã. 3 Tojo weegu Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Nitũori numu yu'u weemu'tã'que numurĩ weronojõ nisome. Ya numu, yu'u soodutiri numu nirõsa'a. Ti numu añurĩ numu nirõsa'a”, ni cũucu niwĩ Õ'acũ.

4 Umũse, di'ta nipe'tise Õ'acũ cũ wee'que a'tiro weeno'caro niwũ.

Õ'acũ umurẽ, tojo nicã numiorẽ bajurẽ'que ni'i

Ne waro Õ'acũ a'ti di'ta, u'musere wéégũ, ⁵ maata acoro pejacã weeticũ niwĩ. Tojo weero ne no'o nisenojõ pĩ'ríticarõ niwũ. Di'tare da'ragũ quẽ'rã marĩcũ niwĩ. ⁶ Tojo nimicã, aco di'tapũ nise wijati, di'tare puocarõ niwũ. ⁷ Õ'acũ masũrẽ bajurẽgũ, di'ta me'rã da'recũ niwĩ. Tojo weegũ cũrẽ catise o'ogũ, ã'quẽapũ putisãacũ niwĩ. Cũ tojo weecãta, catinũ'cãcũ niwĩ.

⁸ Cũrẽ tojo wéeca be'ro Edẽ wãmetiropũ, Õ'acũ ni'cã wese cũrẽ da'rebosacũ niwĩ. Mujĩpũ mujãtiro pe'e nicarõ niwũ. Topũ cã umũrẽ, cã da're'cũre cũucũ niwĩ. ⁹ Ti wesepũ peje yucũpagũ añuse ba'ase dũcatisepagũre pĩ'rĩcã weecũ niwĩ. Tepagũ añusepagũ bajucarõ niwũ. Ti wese decopũre pũagũ nicarõ niwũ. Ni'cãgũ catinu'cũse o'ocjũ nicarõ niwũ. Apegũ pe'e tũ'omasĩsere o'ocjũ nicarõ niwũ. Tigũ dũcare ba'arã, “A'tiro weese añu ni'i, a'te ña'a ni'i”, ni tũ'omasĩse o'ocjũ nicarõ niwũ.

¹⁰ Edẽpũre ni'cã maa nicarõ niwũ. Ti wese deco yũ'rutẽrĩwã'cã, ba'paritise maarĩ dũcawaticarõ niwũ. ¹¹ Nimũ'tãrĩ maa Pisón wãmeticarõ niwũ. Ti maa nipe'tiro Havila wãmetiropũre o'mabũrocarõ niwũ. Topũ peje uru ¹² añuse nicarõ niwũ. Topũre añuse yucũ u'mũtisepagũ, tojo nicã ãtãperi wapabũjuse peri ónice wãmetise peri nicarõ niwũ. ¹³ Ape maa pe'e Gihón wãmeticarõ niwũ. Ti maa nipe'tiro Cus wãmetiri di'tare yũ'rutẽrĩcarõ niwũ. ¹⁴ Ape maa Tigris wãmeticarõ niwũ. Ti maa Asiria wãmetiro mujĩpũ mujãtiro pe'e o'mabũrocarõ niwũ. Ape maa Éufrates wãmeticarõ niwũ.

¹⁵ Õ'acũ masũrẽ ti wesere cũúgũ, te otesere co'tedutigũ, a'tiro ni werecũ niwĩ: ¹⁶ “A'ti wese cjase nipe'tise yucũdũcare ba'agũsa'a, ba'agũ pe'e. ¹⁷ Tepagũ wa'teropũre ni'cãgũ ni'i. Tigũ dũcare ba'aticã'ña. Tigũ añuse, ña'asere masĩse o'ocjũ ni'i. Tigũ dũcare ba'agũ, ti numũta wẽrĩgũsa'a”, nicũ niwĩ.

¹⁸ Be'ro Õ'acũ nicũ niwĩ: “Masũ ni'cũta nicã, añuwe'e. Cũrẽ ba'pati, weetamuacjore weegũti”, nicũ niwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Õ'acũ ne waropũre wa'icũrãrẽ, mirĩcũarẽ di'ta me'rã da'recũ niwĩ. Be'ro narẽ wãme õ'oato nígũ, masũ tiropũ miacũ niwĩ. Õ'acũ cã duti'caronojõta weecũ niwĩ. Nipe'tirã ecarã, mirĩcũa, wa'icũrã nũcũcjãrãrẽ wãme õ'ocũ niwĩ. Tojo weerã cã õ'o'que wãme me'rã tojacãrã niwã. Ærã pãjãrã nimicã, ne ni'cõ cũrẽ ba'pati weetamuacjo marĩco niwõ. ²¹ Tojo weegũ Õ'acũ cũrẽ cãrĩyũ'rũcã weecũ niwĩ. Cã cãrĩrĩ cura, ni'cã paatipa'maca õ'arẽ miicũ niwĩ. Miitoja, ti õ'a cã miicãrore añurõ bi'acã'cũ niwĩ. ²² Ti õ'a me'rã cũrẽ weetamuacjore da'recũ niwĩ majã. Co numiorẽ da'retojanũ'cõ, miiti, cũrẽ ã'ocũ niwĩ. ²³ Cã core ã'agũ, pũrõ e'catise me'rã ã'acũ niwĩ. Tojo weegũ a'tiro nicũ niwĩ:

“A'tigo pũrĩcã, ye di'i, ya õ'a me'rã da'reno'co nimo. Co umũpũre miino'co niyugo, ‘numio’ pĩsuno'gõsamo”, nicũ niwĩ.

²⁴ Tojo weegũ umũ cã pacũre, cã pacore wijagũsami. Cã numo me'rã nigũsami. Na pũarã ni'cã upũ weronojõ nirãsama.*

²⁵ Titapũre na pũarã su'ti marĩrã nicũcãrã niwã. Tojo nimirã, ne bopoyase moocãrã niwã.

3

Umũ, numio nimũ'tã'cãrã Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'que ni'i

¹ Umũ, numio Õ'acũ cã narẽ weebosãca wesepũ nicãrã niwã. Topũ na niseti, na pũarã nirĩ curare, ni'cã pĩrõ* numio tiropũ etacũ niwĩ. Cã

* 2:24 2.24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31   * 3:1 3.1 Jn 8.44; Ap 12.9

nipe'tirā wa'icūrā yu'rūoro nisoome'rīgũ nicu niwī. Co tiro etagu, core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta Ō'acū musārē a'tepagu ducare ba'adutitiati? nicu niwī.

² Cū tojo nicā tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami. ³ Tojo nimigūta, ni'cāgū tepagu wa'tero nicju ducare ba'adutiami. “Musā tigu ducare ba'arā, ñe'eña'rā, wērīrāsa'a”, niami Ō'acū, ni yu'tico niwō pīrōrē.

⁴ Co tojo nicā tu'ogu, añurō nisoome'rīse me'rā core nicu niwī:

—Wērīsome. ⁵ Ō'acū añurō masīsami. Musā te ducare ba'arā, cū weronojō nirāsa'a; ña'asere, añusere masīrāsa'a, nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere tu'ogo, co numio pe'e, tigu ducare ī'amorō weeco niwō. Co ī'acā, tigu ducā añuse waro bajucaro niwū. “Añurō u'suasenojō ni'ī” nīgō, ba'asī'rīyu'rūaco niwō. Tojo nicā, “Tu'omasīse cūogoti”, ni wācūgō, tigu ducare téé, ba'aco niwō. Ba'atojanu'cō, co marāpūre o'oco niwō. Cū quē'rā ba'acu niwī. ⁷ Na tere ba'āca be'ro narē tu'omasīse ejacaro niwū. Tere ba'atjārā, na su'ti marīrā nisere tu'omasīcārā niwā. Tojo weetjārā, higuera wāmeticju pūrī me'rā mii, dero, cā'mota'asī'rīmicārā niwā.

⁸ Be'ro na tojo wéeca be'ro ñamica'a mujipū sājārī cura, Ō'acū ti wesepu sijawā'cāticā tu'ocārā niwā. Cūrē uirā, yucupagu wa'teropu du'ticārā niwā. ⁹ Tojo weegu Ō'acū pe'e umurē pisucu niwī:

—¿No'opu niti mu'u?

¹⁰ Cū pe'e Ō'acūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u wesepu sijawā'cāticā tu'oapu. Yu'u pe'e su'ti marīgū niasu. Tojo weegu uigu du'tiasu, ni yu'ticu niwī.

¹¹ Cū tojo nisere tuogu, Ō'acū cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa mu'urē “Su'ti marīgū ni'ī”, niati? ¿Mu'u yucuduca yu'u “Ba'aticā'ña” ni'cu ducare ba'ati? Tere ba'atigu, mu'u masītibopā, nicu niwī Ō'acū cūrē.

¹² Cū tojo nicā tu'ogu, umu cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ba'pada're'co yu'ure tigu ducare ecamo. Tojo weegu ba'asu, ni yu'ticu niwī.

¹³ Cū tojo nicā tu'ogu, co numiorē sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'u de'ro weego tojo weeati?

Co cūrē yu'tico niwō:

—Pīrō yu'ure nisoami. Yu'u tojo weego ba'asu, ni yu'tico niwō.

¹⁴ Ō'acū co tojo nicā tu'ogu, pīrōrē nicu niwī:

—Mu'u nisooque wapa nipe'tirā āpērā wa'icūrā nemorō ña'arō wa'agusa'a. Ni'cārōacā me'rāta téé no'o mu'u catiro pōtēorō di'tapu sī'cōsijagusa'a. Tojo sī'cōsijagu, di'tare ba'agusa'a. ¹⁵ Numio mu'urē ne ī'asī'rītigosamo. Co pō'rā, co pārāmerā nituriarā quē'rā mejārōta weerāsama. Ni'cācā me'rā a'merī ī'atu'tinu'cārāsa'a. Mu'u, co macū ya du'podiare cū'rīgūsa'a. Cū pe'e mu'u dūpoare u'tamūtōgūsami, ni werecu niwī.

¹⁶ Cūrē tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'rūnu'cā'que bu'iri wī'magūrē ñe'egōtigo, pūrō pi'etigosa'a. Tojo pō'rāti, pūrīno'migō, mu'u marāpu me'rā nisī'rīgōsa'a. Cū pe'e mu'u wīogu weronojō nigūsami, nicu niwī.

¹⁷⁻¹⁸ Core tojo nitu'ajanu'cō, co marāpu pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Mu'u numo co ucūserē tu'o ējōpeotjīagū, yu'u ba'adutiti'quere ba'a'que bu'iri, mu'u pūrō pi'etise me'rā da'ra, ba'asere bocagusa'a. Ni'cācā me'rāta uputu da'ratjīagū, pi'etinu'cāgūsa'a. Téé wērīgūpu tojo

weetuogusa'a. Mũ'u yũ'ure yũ'rũnũ'cã'que bu'iri nipe'tiro di'tapũre ña'ase pĩ'rĩrõsa'a. Pota, tá, apeye peje ña'ase pĩ'rĩnemorõsa'a. Tojo nicã nũcũ cjase otetisenojõrẽ ba'arãsa'a. ¹⁹ Ba'asere a'magũ, mũ'u pũrõ asituuase me'rã da'ragusa'a. Téé wẽrĩgũpũ soogusa'a. Mũ'u di'ta me'rã weeno'cũ ni'i. Tojo weegu mũ'u wẽrĩgũ, di'tata apaturi dojogusa'a, ni werecu niwĩ Õ'acũ cãrẽ.

²⁰ Adã cã nũmorẽ Eva wãme õ'ocũ niwĩ. “Co nipe'tirã paco nigõsamo,” nígũ, tojo wãme õ'ocũ niwĩ.

²¹ Be'ro Õ'acũ narẽ na su'ti sãñatjere weebosacu niwĩ. Wa'icũrã caseri me'rã weecu niwĩ. ²² Tojo wee, Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Ã'rĩ yũ'u dutisere yũ'rũnũ'cãtjĩagũ, marĩ weronojõ añuse, ña'asere tũ'omasĩgũ wa'ami. Cũ apegũ catinu'cũsere o'ocjũ dũcare ba'acã, ña'a nibosa'a. Cũ tere ba'agũ pũrĩcã, catinu'cũcã'bosami”, nicũ niwĩ.

²³ Tojo weegu cãrẽ apesepũ wĩorẽcũ niwĩ. Cũ, cãrẽ cũumi'carore nidutiticũ niwĩ majã. Ne waro añurõpũ Edẽpũ nimi'cũre cõ'awĩrõcã'cũ niwĩ. Cũ di'ta me'rã da'reno'cũre ba'asere a'magũ, di'tareta da'raduticũ niwĩ.

²⁴ Õ'acũ Adã, Evare cõ'awĩrõca be'ro na catinu'cũsere o'ocjũ dũcare ba'abosama nígũ, Ƴ'mũsecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ Edẽ mujĩpũ mujãtiro pe'ere co'tedutigũ cũucũ niwĩ. Tojo nicã cã di'pĩ pajiri pĩ pecame'e weronojõ Ƴjũ, sũtũanu'cũrĩ pĩrẽ cũucũ niwĩ. Ne ni'cũ catinu'cũse cũocjũ tiropũ ejaticã'to nígũ, tojo weecu niwĩ.

4

Caĩ, tojo nicã cã acabiji Abel ye cjase ni'i

¹ Be'ro Adã, Eva añurĩ wese Edẽpũ ní'cãrã na wijãca be'ro aperopũ wa'acãrã niwã. Topũ Adã cã nũmo me'rã nicũ niwĩ. Tojo weego nijĩpaco tojaco niwõ. Be'ro ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cãrẽ Caĩ wãme õ'ocãrã niwã. Cũ bajuacã ĩ'agõ, Eva, “Õ'acũ weetamuse me'rã yũ'u wĩ'magũrẽ wũapũ”, nico niwõ. ² Be'ro apaturi Eva apĩ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũ wãmeticũ niwĩ Abel. Cũ Abel, Caĩ acabiji nicũ niwĩ. Na pũarã bũcũa weetjãrã, nanũcũ da'rase cũocãrã niwã. Abel oveja co'tegũ nicũ niwĩ. Cũ ma'mi Caĩ pe'e otesere oteri masũ nicũ niwĩ.

³ Yoãca be'ro Caĩ ni'cã nũmũ cã da'rase cjasere Õ'acũrẽ o'ogũ wa'acu niwĩ. ⁴ Cũ acabiji Abel quẽ'rã cã da'rasere miacũ niwĩ. Cũ yarã oveja ne põ'rãti'cãrã añurãrẽ miacũ niwĩ. Õ'acũ Abere, cã mia'quere añurõ e'catise me'rã ĩ'acu niwĩ. ⁵ Cũ ma'mi Caĩ pe'ere, cã mia'quere Õ'acũ tũ'saticũ niwĩ. Tojo weegu Caĩ ua wa'acu niwĩ. ⁶ Cũ tojo uacã ĩ'agũ, Õ'acũ Caĩrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “¿De'ro weegu mũ'u uati? ⁷ Mũ'u añurõ weecã, e'catise me'rã mũ'urẽ ĩ'agũsa'a. Añurõ weetigũ pũrĩcã, ña'arõ nisetinu'cũgũsa'a. Tojo weegu mũ'u ña'arõ weesĩ'rĩsere tojo tũ'oña'a, wãcũtutuaya”, ni werecu niwĩ Õ'acũ Caĩrẽ.

⁸ Be'ro ni'cã nũmũ Caĩ cã acabiji Abere, “Te'a cãpũpũ sijarã”, nicũ niwĩ. To cãpũpũ na pũarã níã, Caĩ pe'e cã acabijire wẽjẽcã'cũ niwĩ. ⁹ Õ'acũ cã tojo weecã ĩ'agũ, Caĩrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Mũ'u acabiji Abel no'opũ niti? nicũ niwĩ.

Caĩ cãrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Masĩtisa'a. Cãrẽ co'tegũ mejẽta ni'i, ni yũ'ticũ niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo yũ'ticã tũ'ogũ, Õ'acũ cãrẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u acabijire wējēati? Mu'u acabiji ye dí di'tapū yu'ure pisu caricūcūñarō weronojō ni'i. ¹¹ Tojo weegu mu'u acabijire wējē'que bu'iri mu'urē ña'arō wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cūgūsa'a. Cūrē wējēcā, cū ye dí di'tapū si'bisājā wa'apū. Tojo weegu ni'cārōacārē a'ti di'tare cō'awīrōno'gūsa'a. ¹² Mu'u otecā, ne dūca marīrōsa'a. Sooro marīrō nipe'tiropū sijabajaque'atigū nigūsa'a, nicū niwī Ō'acū Caīrē.

¹³ Caī cūrē yu'ticū niwī:

—Mu'u yu'ure to cārōjo bu'iri da'recā, ne pōtēosome. ¹⁴ Ni'cācā yu'ure a'ti di'ta nimi'cure cō'abutia'a. Tojo weegu mu'u ī'orōpūre nisome. Sooro marīrō nipe'tiropūre sijabajaque'atigūsa'a. Tojo weecāma, no'o yu'ure bocaiejagū wējēgūsamī, ni yu'ticū niwī Caī Ō'acūrē.

¹⁵ Cū tojo nicā tu'ogū, Ō'acū yu'ticū niwī:

—No'o mu'urē bocaēja wējēgūnojo sietetiri mu'urē bu'iri da'rero nemorō da'reno'gūsamī, nicū niwī. Tojo weegu Ō'acū Caīrē wējētīcā'to nígū, cū upūpūre apeyenojō ojaō'ocū niwī. Cūrē ī'amasī, wējētīcā'to nígū, tojo weecū niwī. ¹⁶ Tojo weegu, Caī Ō'acū ī'orōpū nimi'cū wija wa'acū niwī. Nod* wāmetiropū, Edē mujīpū mujātiro pe'e nirōpū niseticū niwī majā.

Caī pārāmerā nituriarā nise ni'i

¹⁷ Caī yoāca be'ro nūmotia wa'acū niwī. Cū nūmo me'rā nicū niwī. Tojo weego co nijīpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cū wī'magū wūaco niwō. Cū wāmeticū niwī Enoc. Titare Caī ni'cā macā da'recū niwī. Ti macārē Enoc wāmeyecū niwī. Cū macū nimū'tāgū ye wāme weronojō ō'ocū niwī. ¹⁸ Enoc, Irad pacū nicū niwī. Irata Mehujael pacū nicū niwī. Mehujaeta Metusael pacū nicū niwī. Metusael Lamec pacū nicū niwī. ¹⁹ Cū, Lamec pūarā numia nūmoticū niwī. Ni'cō Ada wāmetico niwō, apego Zila. ²⁰ Ada ni'cū pō'rātico niwō. Cū Jabal wāmeticū niwī. Cū pārāmerā nituriarā wecua cūorā nicārā niwā. Na sijari masā nitjīarā, su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire cūocūcārā niwā. ²¹ Jabal acabiji Jubal wāmeticū niwī. Cū Jubal pārāmerā nituriarā wēopawū putirā, būapūtērī masā nicūcārā niwā. ²² Apego Lamec nūmo Zila wāmetigo ni'cū pō'rātico niwō. Tubal-caī wāmetigū cōme, tojo nicā bronce wāmetise me'rā apeyenojō da'recūcū niwī. Cū ni'cō acabijoticū niwī. Co Naama wāmetico niwō.

²³ Ni'cā nūmū Lamec cū nūmosānumiarē, Ada, Zilare a'tiro nicū niwī: “Yu'u ucūserē añurō tu'oya.

Yu'ure cāmida'rese wapa ni'cū umūrē wējēcā'pū.

Ni'cū ma'mūrē yu'ure paase wapa mejārōta weepū.

²⁴ “Caīrē wējēgūnojo sietetiri cūrē a'meno'gūsamī”, nicū niwī Ō'acū. Yu'u pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rōsa'a”, nicū niwī.

Set, tojo nicā cū macū Enós ye cjase ni'i

²⁵ Adā apaturi cū nūmo me'rā nicū niwī tja. Tojo weego co ni'cū wī'magū wūaco niwō. Cū bajuacā ī'agō, cūrē Set wāme ō'oco niwō. “Ō'acū yu'ure o'omi” nígō, tojo weeco niwō. “Ō'acū ā'rī, Caī wējē'cū Abere dūcayugure yu'ure o'omi”, nico niwō.

²⁶ Be'ro cū Set quē'rā būcua, nūmoticū niwī. Cū nūmo ni'cū pō'rātico niwō. Cūrē Enós wāme ō'ocū niwī. Cū bajuaca be'ro masā Ō'acūrē “Ūsā wioḡū ni'i” ni ējōpeo, sērīnū'cācārā niwā.

* 4:16 4.16 Nod “sijabajaque'atise” nisī'rīrō wee'e.

5

Adã pō'rã nituriarã ye cjase ni'i

¹ A'te Adã pō'rã nituriarã ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Õ'acũ masũrẽ wéégũ, cũ weronojõ bajugata weecu niwĩ. ² Ûmũ, numio weecu niwĩ. Narẽ bajurẽgũ, “Á'rã masã nima; narẽ añurõ wa'ato” ni, cũucu niwĩ.*

³ Adã ciento treinta cũ'marĩ cõogu, ni'cũ cũ weronojõ bajugu macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Set wãme õ'ocu niwĩ. ⁴ Set bajuáca be'rore Adã ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Tojo weegu pãjãrã ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ⁵ Nipe'tise cũ'marĩ catigu, novecientos treinta cũ'marĩ caticu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cõogu, Adã wẽrĩcu niwĩ.

⁶ Adã macũ Set ni'cũ macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũrẽ Enós wãme õ'ocu niwĩ. Cũ macũ Enós bajuácaterore ciento cinco cũ'marĩ cõocu niwĩ. ⁷ Cũ bajuáca be'rore Set ochocientos siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Cũ ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ⁸ Set novecientos doce cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

⁹ Cũ macũ Enós, Cainán wãmetigure macũticu niwĩ. Cainán bajuácaterore Enós noventa cũ'marĩ cõocu niwĩ. ¹⁰ Be'ro Enós ochocientos quince cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ¹¹ Enós novecientos cinco cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

¹² Enós macũ Cainán Mahalaleel wãmetigure macũticu niwĩ. Mahalaleel bajuácaterore Cainán setenta cũ'marĩ cõocu niwĩ. ¹³ Cainán ochocientos cuarenta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cõogu, ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ¹⁴ Cainán novecientos diez cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

¹⁵ Cainán macũ Mahalaleel Jared wãmetigure macũticu niwĩ. Jared bajuácaterore Mahalaleel sesenta y cinco cũ'marĩ cõocu niwĩ. ¹⁶ Be'ro te cũ'marĩ be'rore ochocientos treinta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ¹⁷ Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

¹⁸ Jared quẽ'rã Enoc wãmetigure macũticu niwĩ. Enoc bajuácaterore Jared ciento sesenta y dos cũ'marĩ cõocu niwĩ. ¹⁹ Be'ro pãjãrã ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. Ochocientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. ²⁰ Jared novecientos sesenta y dos cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

²¹ Be'ro Jared macũ Enoc, Matusalén wãmetigure macũticu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuácaterore sesenta y cinco cũ'marĩ cõocu niwĩ. ²² Enoc Õ'acũ me'rã añurõ niseti, cũ ãaro weecu niwĩ. Cũ macũ Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Ápẽrã ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ²³ Enoc trescientos sesenta y cinco cũ'marĩ caticu niwĩ. ²⁴ Cũ Õ'acũ dutise weegũ nitjãgũ, wẽrĩticu niwĩ. Ni'cã ñmũa bajudutia wa'acu niwĩ. Õ'acũ cũrẽ mia wa'acu niwĩ.

²⁵ Enoc macũ Matusalén Lamec wãmetigure macũticu niwĩ. Lamec bajuácaterore Matusalén ciento ochenta y siete cũ'marĩ cõocu niwĩ. ²⁶ Be'ro setecientos ochenta y siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ãmũa, numia pō'rãtinemocu niwĩ. ²⁷ Matusalén cũ novecientos sesenta y nueve cũ'marĩ cõogu, wẽrĩcu niwĩ.

²⁸ Be'ro Matusalén macũ Lamec ciento ochenta y dos cũ'marĩ cõogu, macũticu niwĩ. ²⁹ Cũ macũrẽ Noé* wãme õ'ogũ, a'tiro nicu niwĩ: “Õ'acũ,

* 5:2 5.2 Mt 19.4; Mr 10.6 * 5:29 5.29 Hebreo ye me'rã “Noé” nírõ, “soose” nisĩ'rĩrõ weronojõ bususa'a.

‘Di'tapure peje ña'ase, tá, pota pĩ'rĩrõsa'a', nicu niwĩ. Tojo weerã marĩ ba'asere a'marã, pũrõ pi'etise me'rã di'tare da'ra'a. Ā'rĩ yu'u macũ me'rã marĩ soose bocarãsa'a", nicu niwĩ Lamec. ³⁰⁻³¹ Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ ãpẽrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ. Lamec setecientos setenta y siete cũ'marĩ cuogũ, wẽrĩcu niwĩ.

³² Be'ro cũ macũ Noé quinientos cũ'marĩ cuóca be'ro, cũ põ'rã Sẽ, Cã, Jafet bajuacãrã niwã.

6

Masã a'ti umucocjãrã na ña'arõ weeseti'que ni'i

¹ Titare masã a'ti di'tapure pãjãrã waro masãputicãrã niwã. Na põ'rã numia añubutiarã numia nicãrã niwã. ² Õ'acũ yarã nimi'cãrã na numiarẽ ĩ'arã, “Añubutiarã numia nima”, ni ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã nanucũ no'o na uagore, na tu'sagore numoticũcãrã niwã. ³ Õ'acũ pe'e a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u masãrẽ a'ti nucũcãpu catinu'cũcã weesome. Na boacjãrã dia'cũ nima. Ciento veinte cũ'marĩta catirãsama”, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁴ Titare Õ'acũ yarã nimi'cãrã, na masã põ'rã numia me'rã numoticã, na põ'rã pacarã waro, tutuarã nicãrã niwã. Be'ropu quẽ'rãrẽ na pãrãmerã nituriarã pacarã nicãrã niwã. Duporocjãrã narẽ ucũrã, “Nipe'tirã ãpẽrã masã yu'rũoro tutuarã, tu'omasĩrã nima”, nicãrã niwã.

⁵⁻⁷ Titare masã ña'abutiario weeseticãrã niwã. Ña'arõ weese dia'cũrẽ wãcũcãrã niwã. Õ'acũ na tojo weeseticã ĩ'agũ, narẽ ne tu'saticu niwĩ. “Yu'u masãrẽ weeticã, añubopã”, ni wãcũcu niwĩ. Tojo ni, pũrõ bujawetise me'rã a'tiro nicu niwĩ: “Masã yu'u weemi'cãrãrẽ cõ'ape'ocũti. Tojo nicã wa'icũrã, nucũcãpu nirã, wũurã, nipe'tirãrẽ cõ'ape'ocũti. Yu'u pũrõ bujaweti'i. Yu'u narẽ weeticã, añubopã”, nicu niwĩ.

⁸ Tojo nimigũ, Noé cũ añurõ weesetisere ĩ'agũ, cũ me'rã pũrõ e'caticu niwĩ.

Õ'acũ Noerẽ yucusu pajipju cũ weeduti'que ni'i

⁹ A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugũ nicu niwĩ. Õ'acũ cũ duti'caronojõta weeseticu niwĩ. Masã nipe'tirã wa'teropure cũ dia'cũ Õ'acũ uaronojõ niseticu niwĩ. ¹⁰ Noé ĩ'tiarã põ'rãticu niwĩ. Sẽ, Cã, Jafet wãmeticãrã niwã.

¹¹ Āpẽrã masã pe'e Õ'acũ ĩ'acã pe'ema, ña'ase dia'cũ weecãrã niwã. A'mewẽjẽse yu'rua wa'acaro niwũ. ¹² Masã nipe'tirã ña'arõ weesetirã dia'cũ nicãrã niwã. Na tojo weesetisere ĩ'agũ, ¹³ Õ'acũ Noerẽ a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u nipe'tirã masãrẽ cõ'ape'ocũti. Na basu ña'arõ weecã, a'ti umucopure a'mewẽjẽse yu'rũmajã wa'a'a. Tojo weegu masã, di'tare miope'ocũti. ¹⁴ Tojo weegu mu'u a'tiro weeya. Yucusu pajipju weeya. Yucũgu añucju cjasere mii, a'medo'oya. Tiwũ po'peapure peje tucũrĩ weeya. Aco sãjãrĩ nígũ, bu'ire, po'peapu quẽ'rãrẽ ope me'rã añurõ bi'aya. ¹⁵ A'tocã'rõ pajipju weeya. Ciento treinta y cinco metro yoapju nirõsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirõsa'a. U'muarõ pe'ema trece metro, ape metro deco u'muapju nirõsa'a. ¹⁶ I'tia casatipju weeya. Tiwũ duposãrĩpure añurõ mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sãjãtjore du'aya. Ni'cã metro deco du'abaque'aya. Tojo nicã ni'cã sope sãjãtji sopere weeya. ¹⁷ Yu'u a'ti di'tare miogũtigũ wee'e. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã catise cuorãnojõ mirĩ, wẽrĩpe'tia wa'arãsama. ¹⁸ Yu'u mu'u

me'rã pũrĩcãrẽ añurõ wee, apoguti. Mũ'u, mũ'u nũmo, mũ'u põ'rã umua, na nũmosãnumia me'rã tiwũpũre sãjãárãsa'a. ¹⁹ Tojo nicã, mũ'u tiwũpũre a'ticũrã wa'icũrãrẽ miisãagũsa'a. Nipe'tirã wa'icũrã a'ti di'tapũ nirãnũcũ ni'cũ umu, ni'cõ numio miisãagũsa'a. Na, mũsã me'rã nirãsama. Tojo weerã mũ'u me'rã wa'icũrã yũ'rũwetirãsama. ²⁰ Mũ'u me'rã pũarẽrã sãjãárãsama. Wa'icũrãnũcũ, wũurã, bũarã, di'tapũ sĩ'cõsijarã quẽ'rã sãjãárãsama. Mũ'u weronojõta na quẽ'rã yũ'rũwetirãsama. ²¹ Tojo nicã mũ'u tiwũpũ nĩgũ ba'atjere miaña. Na wa'icũrã ba'atje quẽ'rãrẽ miaña", nicũ niwĩ Õ'acũ.

²² Noé nipe'tisere Õ'acũ weeduti'caronojõta weecũ niwĩ.

7

A'ti di'tare Õ'acũ mio'que ni'i

¹⁻² Be'ro Noerẽ Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: "Nipe'tirã a'tocaterocjãrã masã ña'arã nima. Mũ'u ni'cũta yũ'u dutisere queoro weegũ ni'i. Tojo weegũ mũ'u acawererã me'rã yucũsupũ sãjãña. Wa'icũrã yũ'ure ãjũamorõpeoajãrẽ siete umua, siete numia tiwũpũre miisãaña. Æpẽrã wa'icũrã ba'atirãnojõ pe'ema nanũcũ umu, numio miisãaña. ³ Mirĩcũa quẽ'rãrẽ na ye cururinũcũ siete umua, siete numia miisãaña. Mũ'u tojo weecã, a'ti nucũcãpũre bajudutisome. ⁴ Siete nũmũrĩ be'ro acoro pejanũ'cãcã weeguti. Cuarenta umũcori, cuarenta ñamirĩ* pejarosa'a. Nipe'tirã catirã yũ'u weemi'cãrãrẽ miocõ'ape'ocũti", nicũ niwĩ.

⁵ Noé nipe'tisere Õ'acũ cũ weeduti'caronojõta weecũ niwĩ.

⁶ Titare di'ta mirĩcaterore Noé seisciento cũ'marĩ cũocũ niwĩ. ⁷ Dia mirĩsere yũ'rũwetirãti nĩrã, Noé, cũ nũmo, cũ põ'rã umua, na nũmosãnumia me'rã tiwũ yucũsũjopũre sãjãacãrã niwã. ⁸ Na wa'icũrã nipe'tirã Õ'acũrẽ ãjũamorõpeoajã, ba'atirãnojõ, wũurã, bũarã, di'tapũ sĩ'cõsijarã ⁹ Noé me'rã sãjãacãrã niwã. Õ'acũ cũ duti'caronojõta wa'icũrã curarinũcũ umu, numio sãjãacãrã niwã.

¹⁰ Õ'acũ cũ ní'caronojõta siete nũmũrĩ be'ro acoro pejanũ'cãcaro niwũ. ¹¹ Titare Noé seiscientos cũ'marĩ cũori curare ma'ma cũ'ma nũ'cãrĩ mujĩpũ be'ro cja mujĩpũ diecisiete nũmũrĩ ejari cura pejanũ'cãcaro niwũ. Dia pajiri maa po'peapũ aco wijase peri pãrĩpe'tia wa'acaro niwũ. Aco u'mũarõpũ nise quẽ'rã pajibutiario pejacaro niwũ. ¹² Cuarenta umũcori, cuarenta ñamirĩ a'ti di'tapũre pejacaro niwũ. ¹³ Aco pejanũ'cãrĩ nũmũrẽ Noé tiwũjopũre cũ nũmo, cũ põ'rã Sẽ, Cã, Jafet, na nũmosãnumia sãjãacãrã niwã. ¹⁴ Na me'rã nipe'tirã wa'icũrã, ecarã, bũarã, di'tapũ sĩ'cõsijarã, mirĩcũa, nipe'tirã wũurã, te curarinũcũ sãjãacãrã niwã. ¹⁵ Na wa'icũrã pũarẽrã Noé me'rã tiwũpũre sãjãacãrã niwã. ¹⁶ Õ'acũ Noerẽ duti'caronojõta na wa'icũrã curarinũcũ umu, numio sãjãacãrã niwã. Be'ro na nipe'tirã sãjãca be'ro Õ'acũ sopere bi'acã'cũ niwĩ.

¹⁷ Cuarenta nũmũrĩ acoro pejacaro niwũ. Siape'e me'rã di'ta mirĩa wa'acaro niwũ. Tojo weero tiwũ yucũsu wã'cãpa'a wa'acaro niwũ. ¹⁸ Aco a'ti di'tapũre mirĩyũ'rua wa'acaro niwũ. Tiwũ acopũ pa'sacusiacarõ niwũ. ¹⁹ Te aco nipe'tise ãrũpagũ u'mũasepagũre yũ'rũmũjã wa'a'caro niwũ. ²⁰ Te aco ãrũpagũre siete metros yũ'rũmũjãnemocarõ niwũ. ²¹ Tojo wa'acã, masã a'ti umũcopũ nimi'cãrã mirĩpe'tia wa'acãrã niwã. Mirĩcũa, wa'icũrã, ecarã, bũarã, di'tapũ sĩ'cõsijarã mirĩpe'tia wa'acãrã

* **7:4** 7.4 "Cuarenta umũcori, cuarenta ñamirĩ" hebreo ye me'rã cuarenta nũmũrĩ nirõ wee'e.

niwã. ²² Nipe'tirã di'tapu nirã, catise cʉomi'cãrã wērīpe'tia wa'acãrã niwã. ²³ Noé, tojo nicã cū me'rã tiwɁpu sãjãa'cãrã dia'cū yu'rucãrã niwã. Āpērã tiwɁpu sãjãati'cãrãpua masã, wa'icurã, ecarã, mirĩcãa, buarã, di'tapu sĩ'cõsijarã mirĩ, wērīpe'tia wa'acãrã niwã.

²⁴ Te aco ciento cincuenta nũmũrĩ di'tapure wetiro marĩrõ nicaro niwũ.

8

A'ti di'ta mirĩdu'u'que ni'i

¹ Na tiwɁpu nirĩ cura, Ō'acũ Noerẽ, wa'icurã, cū me'rã nirãrẽ wãcũcu niwĩ. Tojo weegũ te acore wetidijato nĩgũ, wĩ'rõ wēecã weecu niwĩ. Cū tojo weese me'rã dia wetidijanu'cãcaro niwũ. ² Aco, dia pajiri maa po'pearu wijase peri bi'a wa'acaro niwũ. Tojo nicã, u'muarõpu peja'que quẽ'rã pejadu'ucaro niwũ. ³ Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwũ majã. Ciento cincuenta nũmũrĩ aco pejanu'cãca be'ro dia wetidijacaro niwũ. ⁴ Ti cū'marẽta seis mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ diecisiete nirĩ nũmũ tiwɁ yucusũjo ũrũpagu Ararat wãmetisepagu bu'ipu wetiweepecararo niwũ. ⁵ Dia wetidijanu'cũcaro niwũ. Nueve mujĩpũrĩ be'ro cja mujĩpũ nimu'tãrĩ nũmũ nicã, ũrũpagu yapari bajuanu'cãcaro niwũ.

⁶ Cuarenta nũmũrĩ be'rore Noé sope cū wēeca sopere pãocu niwĩ. ⁷ Pãotojanu'cõ, ni'cũ yuca weronojõ bajugu ñigũ, cuervo wãmetigure ti sopepu du'uwĩrõcu niwĩ. Cū nipe'tiropu wũucusiacu niwĩ. Téé di'ta bajucãpu wũucusiatuocu niwĩ. ⁸ Be'ro, di'ta bajutojati nĩgũ, bujare du'uo'ócũ niwĩ. ⁹ Buja pe'e ne cū ejapejacure bocaticu niwĩ. Dia ne wetidijape'titicaro niwũ yujupu. Tojo weegũ buja Noé tiropu dajacã'cu niwĩ. Noé cū omocãrẽ sĩowĩrõ, bujare ñe'e, tiwɁputa apaturi miisõrõcã'cu niwĩ.

¹⁰ Cū siete nũmũrĩ yucuecu niwĩ. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócũ niwĩ tja. ¹¹ Na'ique'ari cura buja cū ã'quẽapu ni'cã pũrĩ olivo wãmeticju pũrĩ cʉo'cu, Noé tiropu dajacu niwĩ. Tojo weegũ Noé “Dia wetidijarota weesa'a”, ni masĩcu niwĩ. ¹² Tojo nimigũ, siete nũmũrĩ yucuenemocu niwĩ. Apaturi bujare o'ócũ niwĩ tja. Ti nũmũ wa'a'cũputa buja ne dajaticu niwĩ majã.

¹³ Titare Noé seiscientos uno cū'marĩ cʉogu nicã, dia añurõ wetipe'ticaro niwũ majã. Ma'ma cū'ma nimu'tãrĩ nũmũ nicã Noé tiwɁ yucusũjo mo'a'carore pãacu niwĩ. Tore pãa, di'tare ĩ'acu niwĩ. Di'ta boporo weecaro niwũ. ¹⁴ Ape mujĩpũ veintisiete nirĩ nũmũ nicã, di'ta añurõ bopoa tojacaro niwũ. ¹⁵ Tojo weegũ Ō'acũ Noerẽ a'tiro nicu niwĩ: ¹⁶ “Mu'u, mu'u nũmo, mu'u põ'rã, na nũmosãnumia me'rã wijaaya. ¹⁷ Mu'u me'rã ní'cãrã wa'icurã, mirĩcãa, ecarã, buarã, di'tapu sĩ'cõsijarã, nipe'tirãrẽ wĩorẽpe'ocã'ña. Mu'u tojo weecã, na a'ti di'ta nipe'tiropu wa'arãsama. Na pãjãrã põ'rãti, a'ti di'tare tuuse'sanu'cãrãsama”, nicu niwĩ.

¹⁸ Cū tojo nicã tu'ogu, Noé Ō'acũ duti'caronojõta weecu niwĩ. Noé, cū nũmo, cū põ'rã, na nũmosãnumia tiwɁ yucusupu ní'cãrã wijaacãrã niwã majã. ¹⁹ Nipe'tirã wa'icurã, buarã, di'tapu sĩ'cõsijarã, mirĩcãa, tiwɁpu ní'cãrã wijaape'tia wa'acãrã niwã. Te curarinucũ morẽrõ marĩrõ wijaacãrã niwã.

²⁰ Be'ro Noé Ō'acũrẽ wa'icurãrẽ ũjũamorõpeoguti nĩgũ, ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Tore apope'otoja, Ō'acũrẽ ĩjõpeogu wa'icurã, mirĩcãa añurãnojoẽrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeocu niwĩ. ²¹ Ō'acũ Noé tojo weecã ĩ'agũ, cū wa'icurãrẽ ũjũamorõpeocã u'mutisere wĩjĩgũ, e'caticu niwĩ. Tojo weegũ a'tiro wãcũcu niwĩ: “Ne apaturi di'tare ña'arõ weesome. Masã na

ñá'arõ weese bu'iri tojo weewu. Masã maata wí'marã nírãputa ñá'arõ weesere masítojasama. Nipe'tirã catise cuorãrẽ ne apaturi yu'u narẽ mio'caro weronojõ weenemosome majã”, nicu niwĩ Õ'acũ.

²² Apeye a'tiro nicu niwĩ:

“A'ti umuco nirĩ curare masã ote, te ducare mii, ba'anu'cũrãsama.

A'ti nucũcãpũre asise, yusũase ninu'cũcã'rõsa'a.

Cũ'ma, pu'ecũ quẽ'rã ninu'cũcã'rõsa'a.

Umucori, ñamirĩ quẽ'rã ne pe'tisome.

Tojo ninu'cũcã'rosa'a téé a'ti umuco pe'ticãpu”, nicu niwĩ Õ'acũ.

9

Õ'acũ Noé me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

¹ Õ'acũ Noerẽ, cũ põ'rãrẽ “Añurõ wa'ato” nígu, a'tiro nicu niwĩ: “Pãjãrã põ'rãti masãputiya. Nipe'tiopũre tuuse'sanũ'cãña. ² Ni'cãrõacã me'rã nipe'tirã wa'icũrã a'ti nucũcãcãrã musãrẽ uirãsama. Umũarõpu wũrã, di'tapu sĩ'cõsijarã, buarã, dia pajiri maapu nirã nipe'tirã uirãsama. Musã na wiorã nirãsa'a. ³ Todũporo musã otese, yucũdũca no'o nisenojõrẽ ba'aduti'caronojõta na quẽ'rãrẽ musã ba'arãsa'a. ⁴ Wa'icũ di'i ba'arã, dí me'rã ba'aticã'ña. A'tiro ni'i. Te dípũreta catise ni'i. ⁵ Tojo weegu no'o ni'cũ masãrẽ wẽjẽgũnojoẽrẽ bu'iri da'redutiguti. No'o wa'icũ quẽ'rã, masãrẽ wẽjẽgũnojoẽrẽ wẽjẽdutiguti.

⁶ A'tiro ni'i.

Masã yu'u weronojõ bajurã weeno'cãrã nima.

Tojo weegu masãrẽ wẽjẽgũnojoẽrẽ cũ quẽ'rã wẽjẽno'gũsami.

⁷ Musã pe'e pãjãrã põ'rãtiya.

A'ti nucũcã nipe'tiopũre tuuse'saya”, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁸ Apeyere Õ'acũ Noerẽ, cũ põ'rãrẽ ninemocu niwĩ: ⁹ “Ni'cãrõacã musã me'rã a'tiro apoguti. Musã pãrãmerã nituriarã quẽ'rãrẽ tojota weeguti.

¹⁰ Tojo nicã nipe'tirã wa'icũrã musã me'rã nirãrẽ apoguti. Na musã me'rã yucũsupũ ní'cãrã mirĩcũa, wa'icũrã, ecarã, nucũcãrã nipe'tirã me'rã apoguti. ¹¹ Yu'u musã me'rã apo'que ne ducayusome. A'tiro ni'i.

Masãrẽ, wa'icũrãrẽ ne apaturi aco me'rã miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. ¹² Yu'u musãrẽ, musã pãrãmerã nituriarãrẽ, wa'icũrãrẽ ne apaturi tojo weesome majã nisere ï'ogũ, a'tiro weeguti. ¹³ O'mecuraripu bu'edare cũuguti. Ti da me'rã yu'u a'ti nucũcãpu nirã me'rã yu'u apo'quere ï'ogũsa'a.

¹⁴ Tojo weero yu'u acoro ñiacã weecã, bu'eda bajuarosa'a. ¹⁵ Ti dare ï'agũ, musã me'rã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã me'rã yu'u apo'quere wãcũgũsa'a. Ne apaturi aco me'rã musãrẽ miocõ'asome. ¹⁶ Ti da o'mecuraripu bajuacã, yu'u ï'agũsa'a. ï'agũ, yu'u nipe'tirã masã me'rã, a'ti nucũcãpu nirã me'rã ‘Yu'u apo'que ne pe'tisome’ ní'quere wãcũguti. ¹⁷ Ti da yu'u masã, wa'icũrã, nipe'tirã a'ti nucũcãpu nirã me'rã yu'u apo'quere ï'orĩ da nirõsa'a”, nicu niwĩ Õ'acũ Noerẽ.

Noé, cũ põ'rã me'rã niseti'que ni'i

¹⁸ Noé põ'rã cũ me'rã yucũsupũ ní'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Sẽ, Cã, tojo nicã Jafet. Cã, Canaã pacu nicu niwĩ. ¹⁹ Na i'tiarã Noé põ'rã nicãrã niwã. Na nipe'tirã a'ti nucũcãcãrã ñecũsumũa nicãrã niwã. Be'ro na pãrãmerã nituriarã nipe'tiopũ se'sa wa'acãrã niwã.

²⁰ Noé di'tare se'e apocũu, u'sere otecũ niwĩ. ²¹ Be'ro, u'sedũcaco me'rã vino da're, sĩ'ricũ niwĩ. Tere sĩ'rĩgũ, que'a wa'acu niwĩ. Tojo que'agu, cũ

ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipɯ sãjãa, ejapeja, su'ti marĩgũ pesacɯ niwĩ. ²² Cũ tojo pesari cura cũ macũ Cã sãjãa, ĩ'acɯ niwĩ. Cã, Canaá pacɯ nicɯ niwĩ. Cã, cũ pacɯ Noerẽ su'ti marĩcã ĩ'agũ, cũ ma'misumuarẽ weregɯ wa'acɯ niwĩ. ²³ Cũ tojo werecã tu'orã, Sẽ, Jafet ni'cã casero, su'ti caserojore paapeowã'cã, aperopɯ ĩ'a, dustisãjãa, mo'acãrã niwã. Na pacɯ su'ti marĩgũ nicã ĩ'asĩ'rĩtirã, tojo weecãrã niwã.

²⁴ Be'ro Noé cũ que'ase pe'ticã, wã'cãcɯ niwĩ. Wã'cãgũ, cũ macũ du'sagɯpɯ cūrẽ tojo wee'quere masĩgũ, ²⁵ a'tiro nicɯ niwĩ:

“Cã macũ Canaárẽ ña'arõ wa'arosa'a.

Cũ ma'misumuarẽ da'raco'tegɯ nigũsami.”

²⁶ Noé a'tiro ninemocɯ niwĩ:

“Sẽ wiogɯ Ō'acūrẽ ‘Añuyɯ'ruami’, ni e'catipeoato.

Canaá Sērẽ da'raco'tegɯ niato.

²⁷ Ō'acũ Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cũ Sẽ me'rã añurõ nisetiatio.

Canaá pe'e cūrẽ da'raco'tegɯ niato,” nicɯ niwĩ Noé.

²⁸ A'ti di'ta mĩrĩca be'ro Noé trescientos cincuenta cũ'marĩ catinemocɯ niwĩ. ²⁹ Cũ novecientos cincuenta cũ'marĩ caogɯ, wẽrĩcɯ niwĩ.

10

Noé põ'rã nituriarã ye cjase ni'i

¹ A'te Sẽ, Cã, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mĩrĩca be'rore Noé põ'rã, Sẽ, Cã, Jafet na nɯmosãnumia me'rã põ'rãticãrã niwã.

² Jafet põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Nimũ'tãgũ Gomer wãmeticɯ niwĩ. Cũ be'rocjãrã Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicãrã niwã. Nituoɯ Tiras wãmeticɯ niwĩ.

³ Gomer, masã ma'mi põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Cũ põ'rãtimũ'tã'cɯ Askenaz wãmeticɯ niwĩ. Cũ be'rocjũ Rifat nicɯ niwĩ. Cũ be'rocjũ Togarma wãmeticɯ niwĩ.

⁴ Jafet macũ decocjũ Javán wãmetigɯ põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wãmetirã nicãrã niwã.

⁵ Ā'rã nipe'tirã Jafet põ'rã cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na dia pajiri maa sumutocjãrã nicãrã niwã. Na niatje di'tapɯ wa'astea wa'acãrã niwã. Te di'tapɯ nĩrã, te curarinucũ na ucũse me'rã nicãrã niwã.

⁶ Noé macũ du'sagɯpɯ Cã wãmetigɯ põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Nimũ'tãgũ Cus wãmeticɯ niwĩ. Cũ be'rocjãrã Misraim, Fut, tojo nicã Canaá nicãrã niwã.

⁷ Cã macũ nimũ'tãgũ Cus a'ticurã põ'rãticɯ niwĩ: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicã Sabteca nicãrã niwã. Raama põ'rã Seba, Dedán wãmetirã nicãrã niwã.

⁸ Cus wãmetigɯ Nimrod pacɯ nicɯ niwĩ. Cũ Nimrod nipe'tiropɯre a'mewẽjõtutuagɯ wa'acɯ niwĩ. ⁹ Ō'acũ ĩ'orõpɯre cũ wa'icurã wẽjẽmu'sĩgũ nicɯ niwĩ. Tojo weero wa'icurã wẽjẽmu'sĩgũnojõrẽ a'tiro ucũwɯase nicaro niwũ: “Ō'acũ ĩ'orõpɯre Nimrod weronojõ wa'icurãrẽ wẽjẽmu'sĩgũ nimi”, nicũcãrã niwã. ¹⁰ Cũ peje macãrĩ wiogɯ nicũcɯ niwĩ. Cũ ne waro duti'que macãrĩ a'ticuse macãrĩ nicaro niwũ: Babel, Erec, Acad, tojo nicã Calne nicaro niwũ. Te macãrĩ Sinar wãmetiri di'tapɯ nicaro niwũ. ¹¹ Sinar wãmetiropɯ ní'cɯ Asiria wãmetiri di'tapɯ wa'acɯ niwĩ. Topɯre Nínive, Rehobot Ir, Cala wãmetise macãrĩ da'recɯ niwĩ. ¹² Tojo nicã Resén wãmetiri macãrẽ da'recɯ niwĩ. Ti macã, Nínive, Cala wãmetise macãrĩ wa'teropɯ tojacaro niwũ. Pajiri macã nicaro niwũ.

- 13 Cã macũ Misraim wãmetigu a'ticuse cururi ñecũ nicu niwĩ: ludeo masã, anameo masã, leabita masã, naftuita masã, ¹⁴ patruseo masã, casluhita masã, tojo nicã caftorita masã nicãrã niwã. Caftorita masã, filisteo masã ñecũsumua nicãrã niwã.
- 15 Cã macũ Canaá wãmetigu Sidõ pacu nicu niwĩ. Sidõ masã ma'mi nicu niwĩ. Cũ docacjũ Het wãmeticu niwĩ. ¹⁶ Canaá pãrãmerã nituriarã a'ticurã nicãrã niwã: jebuseo masã, amorreo masã, gergeseo masã, ¹⁷ heveo masã, araceo masã, sineo masã, ¹⁸ arvadeo masã, zemareo masã, tojo nicã hamateo masã nicãrã niwã.
- Be'ropure nipe'tirã Canaá ye cururicjãrã nipe'tiro na ya di'tapure se'sa wa'acãrã niwã. ¹⁹ Na ya di'ta Sidõ wãmetiri macã me'rã ninu'cãcaro niwũ. Téé Gerar wãmetiri macãpu, tojo nicã Gazapu nituocaró niwũ. Mujĩpũ mujãtiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicã Lasapu nituocaró niwũ. ²⁰ ã'rã nipe'tirã Cã põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu nĩrã, te cururinucũ na ye ucũse me'rã niseticãrã niwã.
- ²¹ Apĩ Noé macũ Sē quẽ'rã põ'rãticu niwĩ. Cũ Jafet ma'mi nicu niwĩ. Sē nipe'tirã Heber põ'rã nituriarã ñecũ nicu niwĩ.
- ²² Sē põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicã Aram nicãrã niwã.
- ²³ Aram põ'rã a'ticurã nicãrã niwã: Uz, Hul, Geter, tojo nicã Mas wãmetirã nicãrã niwã.
- ²⁴ Sē macũ Arfaxad Sala pacu nicu niwĩ. Salata Heber pacu nicu niwĩ.
- ²⁵ Sala macũ Heber wãmetigu puarã põ'rãticu niwĩ. Nimũ'tãgũ Peleg wãmeticu niwĩ. Peleg “ducawatise” nisi'rĩrõ wee'e. Cũ nĩcateropure masã a'ti di'tacjãrã ducawatinu'cã wa'acãrã niwã. Tojo weegu tojo wãmeticu niwĩ. Peleg acabiji Joctán wãmeticu niwĩ.
- ²⁶ Cũ Joctán pãjãrã põ'rãticu niwĩ. A'tiro wãmeticãrã niwã. Na masã ma'mi Almodad nicu niwĩ. Cũ be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Havila, tojo nicã Jobab nicãrã niwã. ã'rã nipe'tirã Joctán põ'rã nicãrã niwã. ³⁰ Na Joctán põ'rã na ya di'ta Mesa wãmetiro me'rã ninu'cãcaro niwũ. Téé Sefar wãmetiro, ũrũpagu mujĩpũ mujãtiro pe'e nirõpu nituocaró niwũ.
- ³¹ ã'rã nipe'tirã, Sē põ'rã, cũ ya curuacjãrã nicãrã niwã. Na ye di'tapu nĩrã, te cururinucũ na ye ucũse me'rã nicãrã niwã.
- ³² Noé põ'rã nanucũ na pãrãmerã nituriarã me'rã nicũcãrã niwã. Te curarinucũ na ya di'tapure wa'acãrã niwã. Tojo weerã a'ti di'ta mĩrĩca be'ro na nipe'tiropu wa'astea wa'acãrã niwã.

11

Masã u'muarĩ wi'i na weesĩ'rĩmi'que cjase ni'i

- ¹ Noé põ'rã nituriarã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũseticãrã niwã.
- ² Be'ro majã masã mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'a, Sinar wãmetiropu etacãrã niwã. Ti di'tapure añurĩ pa bocacãrã niwã. Topu na niseticãrã niwã.
- ³ Topu nĩrã, ni'cã nũmu a'merĩ ucũcãrã niwã: “Marĩ di'ta cujirire da'rerã. Be'ro te cujirire, añurõ butiato nĩrã, pecame'epu ũjũarã”, nicãrã niwã. Na da're'que cujiri me'rã wi'serire yeecãrã niwã. ũtãpaga me'rã weeticãrã niwã. Tojo nicã ope me'rã yeemujãcãrã niwã. ⁴ Be'ro a'tiro nicãrã niwã: “Má, pajiri macã weerã. Tojo nicã, ni'cã wi'i téé u'musepu ejari wi'i yeerã. Tojo weerã marĩ be'ropure ãpẽrãrẽ añurõ ucũno'rãsa'a.

Marĩ tojo weerã a'ti macãpure añurõ nisetirãsa'a. Ne aperopu wa'astea wa'a weesome”, nicãrã nimiwã.

⁵ Na tojo weeri cura Õ'acũ pe'e na tiropu dijati, na ya macã, tojo nicã na u'muarĩ wi'i na yeeri wi'ijore i'agũ ejacu niwĩ. ⁶ Na tojo weesere i'agũ, a'tiro nicu niwĩ: “Na ni'cã curuacjãrã nima. Ni'cãrõnojõ ucũma. Tojo weerã a'tere da'ranu'cãtojama. Na tojo da'ranu'cãse ne nu'cãse ni'i. A'te be'ro no'o na weesĩ'rĩsere weerãsama. ⁷ Tojo weerã na tiro dija, na ucũse pe'ere ducayurã. Tojo weecã, na a'merĩ ucũmasĩti, a'merĩ tu'osome”, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁸ Tojo weegu Õ'acũ masã ucũsere ducayucu niwĩ. Na a'merĩ tu'otiyurã, ti macãrẽ weedu'ucã'cãrã niwã. Nipe'tiro a'ti di'tapu wa'astea wa'acã weecu niwĩ. ⁹ Titare ti macãpure Õ'acũ nipe'tirã masãrẽ ucũsu'riacã weecu niwĩ. Tojo weero ti macã Babel wãmeticaro niwũ. Õ'acũ tojo weegu narẽ nipe'tiropu wa'acã weecu niwĩ.

Sẽ pãrãmerã nituriarã ye cjase ni'i

¹⁰ A'te Sẽ ye queti ni'i. Pua cũ'ma dia mĩrĩca be'ro Sẽ cien cũ'marĩ cuocu niwĩ. Ticuse cũ'marĩ cuocã, cũ numo ni'cũ wĩ'magũ wuaco niwõ. Cũ Arfaxad wãmeticu niwĩ. ¹¹ Be'ro Sẽ cien cũ'marĩ cuóca be'rore quinientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

¹² Cũ põ'rãtimu'tã'cu Arfaxad numoti, ni'cũ põ'rãticu niwĩ. Cũ macũ bajuácatere treinta y cinco cũ'marĩ cuocu niwĩ. Cũ macũ Sala wãmeticu niwĩ. ¹³ Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Pãjãrã ãpẽrã umua, numia põ'rãticu niwĩ.

¹⁴ Cũ macũ Sala numoticu niwĩ. Cũ numo ni'cũ põ'rãtico niwõ. Cũ wĩ'magũ bajuácatere Sala treinta cũ'marĩ cuocu niwĩ. Cũ macũ Heber wãmeticu niwĩ. ¹⁵ Be'ro Sala cuatrocientos tres cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

¹⁶ Sala macũ Heber treinta y cuatro cũ'marĩ cuocã, cũ numo ni'cũ wĩ'magũrẽ põ'rãtico niwõ. Cũ Peleg wãmeticu niwĩ. ¹⁷ Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

¹⁸ Heber macũ Peleg numoticu niwĩ. Numoti, ni'cũ wĩ'magũ põ'rãticu niwĩ. Cũ Reu wãmeticu niwĩ. Reu bajuácatere Peleg treinta cũ'marĩ cuocu niwĩ. ¹⁹ Te be'ro Peleg doscientos nueve cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

²⁰ Peleg macũ Reu numoti, ni'cũ põ'rãticu niwĩ. Cũ Serug wãmeticu niwĩ. Cũ bajuácatere Reu treinta y dos cũ'marĩ cuocu niwĩ. ²¹ Be'ro Reu doscientos siete cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

²² Reu macũ Serug numoti, ni'cũ macũticu niwĩ. Cũ wĩ'magũ Nacor wãmeticu niwĩ. Cũ bajuácatere Serug treinta cũ'marĩ cuocu niwĩ. ²³ Cũ bajuáca be'ro Serug doscientos cũ'marĩ catinemocu niwĩ. ãpẽrã pãjãrã umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

²⁴ Serug macũ Nacor ni'cũ macũticu niwĩ. Cũ Taré wãmeticu niwĩ. Cũ macũ bajuácatere Nacor veintinueve cũ'marĩ cuocu niwĩ. ²⁵ Be'ro Taré bajuáca be'ro Nacor ciento diecinueve cũ'marĩ catinemocu niwĩ. Te cũ'marĩrẽ umua, numia põ'rãtinemocu niwĩ.

²⁶ Nacor macũ Taré setenta cũ'marĩ cuogu, ni'cũ Abrã wãmetigure põ'rãticu niwĩ. Be'ro puarã põ'rãtinemocu niwĩ. Nacor, Harã wãmeticãrã niwã.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

²⁷ A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā umua pō'rāticu niwī. Na Abrā,* Nacor, Harā nicārā niwā. Harā macū Lot nicu niwī. ²⁸ Harā cū pacu Taré dūporo wērīcu niwī. Ur wāmetiri macāpu wērīcu niwī. Ti macā caldeo masā nirī di'tapu tojacaro niwā. Harā cū bajua, masā'caroputa wērīcu niwī.

²⁹ Abrā, tojo nicā Nacor nanucū nūmoticārā niwā. Abrā nūmo Sarai† wāmetico niwō. Nacor nūmo Milca nico niwō. Milca Harā mijī macō nico niwō. Apego Isca wāmetigore pō'rāticu niwī. ³⁰ Co Sarai Abrā nūmo pō'rāmarīgōnojō nico niwō.

³¹ Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirī di'tapu ní'cu Canaá wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topu wa'acā, cū macū Abrā, cū pārāmi Lot Harā mijī macū, tojo nicā Abrā nūmo Sarai cū me'rā wa'acārā niwā. Canaá di'tapu wa'amirā, na Harā wāmetiri macāpu eta, topu nicārā niwā. ³² To Harāpūre Taré doscientos cinco cū'marī cuogu, wērīa wa'acu niwī.

12

Ō'acū Abrārē piji'que ni'i

¹ Ni'cā nūmu Ō'acū Abrārē pijio weetjāgū, a'tiro nicu niwī: “Mū'u ya di'tare, mū'u acawererārē, mū'u pacu ya wi'ire wijayá. Ape di'tapu mū'u wa'agusa'a. Yu'u mū'urē ti di'tare i'ogūti. ² Mū'u pārāmerā nituriarā pājārā masāputicā weeguti. Mū'urē añurō weeguti. Nipe'tirā masā mū'urē añurō wācūrāsama. Mū'u me'rā āpērā quē'rārē añurō wa'arosa'a. ³ Masā mū'urē añurō nirārē añurō wa'acā weeguti. No'o mū'urē ña'arō wa'acā weerā pe'ere yu'u narē ña'arō wa'acā weeguti. Mū'u me'rā nipe'tirā a'ti turicjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicu niwī Ō'acū.

⁴ Tojo weegu Abrā Ō'acū duti'caronojōta Harārē wijawā'cācu niwī. Titare cū setenta y cinco cū'marī cuocu niwī. Topu wija, Canaá di'tapu wa'acu niwī. ⁵ Cū wa'agu, a'ticūrārē miacu niwī. Cū nūmo Sarai, cū acabiji macū Lot, apeyenojō cū cuo'que, tojo nicā cūrē Harāpu da'raco'te'cārārē miacu niwī. Na wa'a, Canaá di'tare etacārā niwā. ⁶ Eta, Abrā Siquem wāmetiri macāpu yu'rūwā'cācu niwī. Ti macā pu'to ni'cū yucugu pajicju More wāmeticju nicaro niwā. Tigū pu'to Abrā tojaque'acu niwū. Tocjārā tigū pu'to na ējōpeorānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Ti di'tapūre cananeo masā nicūcārā niwā. ⁷ Cū topu nicā, Ō'acū cūrē bajuacu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī: “A'ti di'ta yu'u mū'u pārāmerā nituriarārē o'otji di'ta ni'i”, nicu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Abrā to cūrē bajua'caroputa wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Ō'acūrē ējōpeogu, tojo weecu niwī. ⁸ Topu ní'cu, ūrūpagu nirō Betel wāmetiri macā mujīpū mujātiro pe'e wa'acu niwī. Topu na cārīatje wi'serire nū'cōcu niwī. Betel mujīpū sājārō pe'e tojacaro niwū. Ape macā Hai wāmetiri macā mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Topu quē'rārē wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Seeneocūutojanū'cō, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. ⁹ Be'ro Abrā Betel pu'to ní'cu wijawā'cācu niwī. Cū sojaro marīrō wa'a, téé Neguev wāmetiropu etacu niwī.

* **11:27** 11.27 Abrā nírō, “pacu añurō ucū ējōpeono'gū” nisī'rīrō wee'e. Gn 17.5 † **11:29** 11.29 Sarai nírō, “wiogo docacjō” nisī'rīrō wee'e. Gn 17.15

Abrã cū Egiptopu ní'que ní'i

10 Abrã Neguepu nirí cura ba'ase marícaro niwũ. Pũrõ ujũaboase wa'acã ì'agũ, Abrã Egiptopu wa'a wa'acũ niwĩ. “Topu ba'ase niaporo” nicã tu'otjĩagũ, wa'acũ niwĩ. 11 Be'ro Egipto di'tapu etarã, Abrã cū nũmo Saraire a'tiro nicũ niwĩ: “Yu'u ì'acã, mu'u numio añugõ ni'i. 12 Egiptocjãrã mu'urẽ ì'arã, 'A'tigo ã'rĩ nũmo nimo', nirãsama. Mu'urẽ ã'masĩ'rĩrã, yu'ure wẽjẽrãsama. Mu'u me'rã nisĩ'rĩrã, mu'urẽ wẽjẽsome. 13 Tojo weego mu'u, 'Cũ nũmo ni'i', niticã'ña. 'Yu'u cū acabijo ni'i', niña. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ ùarã, yu'ure añurõ weerãsama. Tojo nicã yu'ure wẽjẽsome”, nicũ niwĩ.

14 Cũ ní'caronjõ Abrã, Sarai Egiptopu etacã, tocjãrã Saraire ì'arã, “Añugõ nimo”, ni ì'acãrã niwã. 15 Ti macã wiogu faraõ cū docacjãrã core ì'arã, faraõrẽ, “Co numio añubutiago niamo”, ni werecãrã niwã. Tojo weerã core faraõ tiropu miacãrã niwã.

16 “Sarai ma'mi nisami” ni wãcũgũ, faraõ Abrãrẽ añurõ weecu niwĩ. Cũrẽ pãjãrã ecarã, ovejare, wecuare, burroare, cameyoare tojo o'ocã'cũ niwĩ. Tojo nicã da'raco'teri masã, ùmuarẽ, numiarẽ cũrẽ o'ocũ niwĩ. 17 Saraire faraõ tiropu mia'que bu'iri Ò'acũ faraõrẽ, cū ya wi'icjãrãrẽ dutitĩcã weecu niwĩ. 18 Tojo wa'acã ì'agũ, faraõ Abrãrẽ pijio, cũrẽ nicũ niwĩ: “¿De'ro weegu mu'u tojo weeati yu'ure? ¿De'ro weegu 'A'tigo yu'u nũmo nimo', nitiatu? 19 'Yu'u acabijo nimo', nimiapuba. Tere tu'ogu, yu'u core cã'rõ nũmotimiasũ. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mu'u quẽ'rã wa'aya”, nicũ niwĩ. 20 Faraõ cū yarã surarare Abrãrẽ, cū nũmorẽ, tojo nicã nipe'tise cū cuose me'rã Egiptopure wĩorẽdutigu o'ocũ niwĩ.

13

Abrã Lot me'rã na dũcawati'que ní'i

1 Abrã, cū nũmo, nipe'tirã cū cuose me'rã Egiptopu wijagu, na toduporopu ní'caroputa Neguev wãmetiropu dajacu niwĩ. Cũ acabiji macũ Lot na me'rã wa'acũ niwĩ. 2 Abrã peje waro cuocu niwĩ. Cũ uru, plata, tojo nicã pãjãrã ecarã cuocu niwĩ. 3 Neguepu ní'cãrã sojaro marĩrõ dajatojaa wa'acãrã niwã téé Betel wãmetiri macãpu. Betere yu'rua, ne waro a'tigu cū cãrĩ'caropure ejacu niwĩ. To Betel, Hai decopu nicaro niwũ. 4 Toduporopure Ò'acũrẽ e'catise o'oguti ní'gũ, wa'icũrãrẽ ùjũamorõpeorore ni'cã mesã ùtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Toputa Abrã Ò'acũrẽ apaturi e'catise o'ocũ niwĩ tja.

5 Cũ acabiji macũ Lot quẽ'rã Abrã weronjõta peje cuocu niwĩ. Pãjãrã ecarã oveja, wecuã tojo nicã pãjãrã da'raco'terã cuocu niwĩ. 6 Na nirõ pajiro di'ta niticarõ niwũ. Tojo weero na pãjãrãrẽ ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwũ. Na ni'cãrõ me'rã ní'masĩticãrã niwã majã. 7 Abrã yarã ecarã co'terã, Lot yarã ecarã co'terã me'rã a'metu'ticũcãrã niwã. Apeyema tja, titare cananeo masã, tojo nicã ferezeo masã topure nicãrã niwã. 8 Tojo weegu Abrã cū acabiji macũ Lot me'rã a'tiro ni ucũcũ niwĩ: “Marĩ ni'cũ põ'rã ni'i. Tojo weerã marĩ cumuca marĩrõ nirõu'a. Marĩ yarã ecarã co'terã quẽ'rã mejãrõta nirãsama. 9 Tojo weerã marĩrẽ dũcawaaroua'a. Nipe'tiro a'ti di'tare ì'aña. Mu'u tu'sarore 'A'tota nigũti' ni, beseya. Mu'u mujĩpũ mujãtiro nirĩ di'ta pe'e wa'acã, yu'u mujĩpũ sãjãrõ nirĩ di'ta pe'ere wa'aguti. Mu'u mujĩpũ sãjãrõ pe'e wa'acã pũrĩcãrẽ, yu'u mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti”, nicũ niwĩ Abrã.

¹⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogu, Lot nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa sumuto nirĩ di'tare ĩ'acũ niwĩ. Téé Zoar wãmetiri macãpũ opa pa'tiro añurõ acotiro nicã ĩ'acũ niwĩ. Añurĩ di'ta Õ'acũ ne waro wéeca wese weronojõ nicaro niwũ. Egipto di'ta weronojõ bajume'rĩcã'caro niwũ. Õ'acũ Sodoma, Gomorrare ũjũacõ'atjo dũporo añurõ bajucaro niwũ. ¹¹ Lot ti di'ta añurĩ di'ta nicã ĩ'agũ, nipe'tiro Jordã sumuto nirĩ di'tare besecũ niwĩ. Abrãrẽ, “Mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'aguti”, nicũ niwĩ. Na pũarã ni'cãrõ me'rã nimi'cãrã a'merĩ dũcawatia wa'acãrã niwã. ¹² Abrã Canaápũ tojacũ niwĩ. Lot pe'e macãrĩ pũ'to añurĩ pa nirõpũ tojacũ niwĩ. Cũ ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire Sodoma pũ'topũ nũ'cõcũ niwĩ. ¹³ Ti macãcjãrã masã ña'abutiãrã Õ'acũ cũ dutĩtisenojõrẽ weeseticãrã niwã.

¹⁴ Be'ro Lot wa'áca be'ro Õ'acũ Abrãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ nirõ me'rã nipe'tiropũre ĩ'aña. Mujĩpũ mujãtiro pe'e, mujĩpũ sãjãrõ pe'e, diacjũ pe'e, cũpe pe'e añurõ ĩ'aña. ¹⁵ Nipe'tiro mũ'ũ ĩ'áca di'tare mũ'ũrẽ o'oguti. Mũ'ũrẽ, mũ'ũ pãrãmerã nituriãrãrẽ o'oguti. Mũsã ye di'ta ninu'cũrõsa'a. ¹⁶ Mũ'ũ pãrãmerã nituriãrã pãjãrã waro nirãsama. Nucũpori queota basiotise weronojõ mũ'ũ pãrãmerã nituriãrã quẽ'rãrẽ ne queopõtẽota basiotirãsama. ¹⁷ Nipe'tiro a'ti di'tare sijawã'cãña'rẽ. ¿No'ocã'rõ yoati, no'ocã'rõ e'sati? ni ĩ'aña'rẽ. A'ti di'tare mũ'ũrẽ o'ogu wee'e. Tojo weegũ nipe'tiro ĩ'agũ wa'aya”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁸ Tojo weegũ Abrã ni'cũ masũ Mamre wãmetigũ pũ'to wa'acũ niwĩ. Yucũ pacasepagũ nirõ tojaque'acũ niwĩ. Topũ cũ ye wi'seri su'ti caseri me'rã wee'que wi'serire nũ'cõcũ niwĩ. To Hebrõ wãmetiri macã pũ'topũ nicaro niwũ. Topũ Õ'acũrẽ ějõpeoguti níngũ, wa'icũrãrẽ ũjũamorõpeorore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucũ niwĩ.

14

Abrã Lore cũ wẽrĩbo'cure yũ'rũweticã wee'que ni'i

¹ Titare Amrafel Sinar wãmetiri di'tare dutigũ nicũ niwĩ. Tojo nicã Arioc wãmetigũ Elasar wãmetirote duticũ niwĩ. Apĩ Quedorlaomer Elam wãmetiri di'tare duticũ niwĩ. Apĩ wiogũ Tidal wãmetigũ Goim wãmetirote dutigũ nicũ niwĩ. ² ã'rã ba'paritirã wiorã ape di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã wa'acãrã niwã. Na me'rã a'mewẽjẽajã a'ticũrã nicãrã niwã: Bera wãmetigũ Sodomacjãrã wiogũ, apĩ Birsa wãmetigũ Gomorracjãrã wiogũ, apĩ Sinab wãmetigũ Admacjãrã wiogũ, apĩ Semeber wãmetigũ Zeboĩcjãrã wiogũ, tojo nicã Bela wãmetirocjãrã wiogũ nicãrã niwã. Apeterore Bela wãmetiri macã Zoar pisuno'caro niwũ. ³ ã'rã ni'cãmocũse macãrĩcjãrã na yarã surarare Sidim wãmetiropũ neonũ'cõcãrã niwã. Sidim diacjũca pa, ditara O'mabũrotiri ditara sumutopũ tojacaro niwũ. ⁴ Todũporo na yoacã doce cũ'marĩ Quedorlaomer wãmetigũ Elãcjãrã wiogũ dutise doca nicãrã niwã. Be'ro majã trece cũ'marĩ wa'aboronojõ cũ dutisere weenemosĩ'rĩtirã, cũ me'rã a'mewẽjẽrãtirã, na basu apocãrã niwã.

⁵ Ape cũ'ma Quedorlaomer cũ me'rã nirã wiorã Astarot Karnaim wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Topũre wa'a, refaíta masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Be'ro, Ham wãmetiropũre zuzita masãrẽ a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. Tojo nicã emita masã quẽ'rãrẽ Save-quiriataim wãmetiropũre a'mewẽjẽ wapata'acãrã niwã. ⁶ Be'rore horeo masãrẽ ũrũpagũ Seir wãmeticjũpũ wẽjẽsirutuwa'cãcãrã niwã téé El-parán wãmetiri papũ. Ti pa yucũ marĩrõpũ tojacaro niwũ.

7 Be'ro totá Quedorlaomer, tojo nicā cū me'rā wa'a'cārā majāmitojaticārā niwā. Tojatorā, En-mispat wāmetiropu etacārā niwā. Apeterore En-mispat Cades pisuno'caro niwā. Tojo weerā, nipe'tirā na no'o bocaearārē amaleca masā na nirōpu wējēcō'ape'owā'cācārā niwā. Mejārōta amorreo masā quē'rārē wējēcārā niwā. Amorreo masā Hazon-tamar wāmetiropu nicārā niwā.

8 Be'ro na tojo weesere tu'orā, āpērā ni'cāmocurā wiorā Sodomacjū, Gomorracjū, Admacjū, Zeboīcjū, Belacjū na yarā surara me'rā Sidim wāmetiri papu wa'acārā niwā. 9 Topu na ba'paritirā wiorā me'rā a'mewējērātirā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējējā pe'e, a'ticurā nicārā niwā: Quedorlaomer Elam wāmetiropu, Tidal Goim wāmetiropu, Amrafel Sinar wāmetiropu, tojo nicā Arioc, Elasar wāmetiropu. 10 Topu na a'mewējēatjopu Sidim wāmetiri papure ope coperi peje nicaro niwā. Puarā wiorā Sodomacjū, Gomorracjū a'mewējērōpu omadu'timirā, te coperipu burusājādiyacārā niwā. Na me'rācārā āpērā wiorā pe'e ūrūpagupu du'tia wa'acārā niwā.

11 Tojo weerā na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer quē'rā nipe'tise Sodoma, Gomorrapu nimi'que ba'ase, apeyenojō wapabujuse nimi'quere miicārā niwā. 12 Lot Abrā acabiji macūrē Sodomapu nise bu'iri ñe'e, cū ye nipe'tise me'rā miacārā niwā.

13 Ni'cū na a'mewējē'caropu ní'cu Abrā tiropu omadu'tiwā'cācu niwī. Abrā hebreo masū* nicu niwī. Abrārē Lore na mia'quere werecu niwī. Abrā nirō pu'to ni'cū Mamre wāmetigu amorreo masū nicu niwī. Cū nirō yucu pacasepagu nirō nicaro niwā. Mamre acabijirā Escol, tojo nicā Aner nicārā niwā. Na quē'rā Abrā me'rā añurō niseticārā niwā.

14 Abrā cū acabiji macūrē “Ñe'e, mia wa'ama” nisere tu'ogu, cū tiro masā'cārā, cūrē da'raco'terārē neocūucu niwī. Tojo weetjagū, Lore mia'cārārē sirutucu niwī. Abrā me'rā wa'a'cārā trescientos dieciocho umuā nicārā niwā. Na sirutu'wā'cā, téé Dan wāmetiropu wiorārē bocaeyacārā niwā. 15 Narē bocaeya, wiorā ne masītiri cura ñamipu Abrā cū masā me'rā a'mewējēnū'cācārā niwā. Na wiorā tojo weecā ĩ'arā, du'tia wa'acārā niwā. Abrā quē'rā narē sirutu'wā'cācārā niwā téé Hoba wāmetiropu. Ti macā Damasco wāmetiri macā yurūropu tojacaro niwā. 16 Narē sirutu, nipe'tise na mia'quere ē'mape'ocā'cārā niwā. A'tiro wee, Abrā Lot cū acabiji macūrē, cū ye nipe'tise me'rā wijata'acu niwī. Tojo nicā numia, āpērā na mia'cārārē wijata'acu niwī.

Ni'cū pa'i Melquisedec wāmetigu Abrārē, “Mū'urē añurō wa'ato” ní'que ni'i

17 Abrā Quedorlaomer quē'rārē a'mewējē wapata'aca be'ro dajatojaacu niwī. Cū dajari cura Save wāmetiri papu Sodomacjū wiogu cūrē pōtērigū ejacu niwī. Save wāmetiri pa, wiogu ya pa nisī'rīrō weecaro niwā. 18 Apī Melquisedec, Salem wāmetiri macācjū wiogu nicu niwī. Tojo nicā cū pa'i Ō'acū nipe'tirā bu'ipu nigūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū pā, tojo nicā u'seducaco vinorē miiti, 19 Abrārē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

“Ō'acū nipe'tirā bu'ipu nigū, u'muse, a'ti di'tare wee'cu mū'urē añurō weato.

20 Ō'acū nipe'tirā bu'ipu nigūrē ‘Añu'u’, nírā.

Mū'urē ĩ'atu'ti'cārārē a'mewējē wapata'acā weecu niami.”

* 14:13 14.13 ĩ'aña glosariopu “hebreo masā”.

Cũ tojo níca be'ro Abrã cũ a'mewējē wapata'a'quere diez mesãrĩ dũcawaacũucũ niwĩ. Ni'cã mesãrē Melquisedere o'ocũ niwĩ. ²¹ Tojo wéeca be'ro Sodomacjũ wioꝝ Abrãrē nicũ niwĩ:

—Mũ'u wijata'a'que mũ'u yeta tojato. Masã dia'cũrē yũ'ure wiaya. Ape'quema mũ'u miaña.

²² Abrã pe'e Melquisedere yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ nipe'tirã bu'ipũ nigũ u'mũsere, a'ti di'tare wee'cũre cũ tu'oropũ mũ'u ye cjasere ucũtojarũ: ²³ “Ne cã'rõ mũ'u ye apeyenojõ me'rã tojasome. Ne ni'cã yuta da, ne ni'cã da sapatu dũ'teri danojõrē miasome. Yũ'u miacãma, be'ropũre mũ'u yũ'ure a'tiro nibosa'a, ‘Yũ'u cũrē niyerubũcũ wa'acã weewũ’, nibosa'a. ²⁴ Tojo weegũ yũ'u pe'e ne apeyenojõ mũ'u yere miasome. Yũ'u me'rã wa'a'cãrã na ba'a'quema dũcayuya. Tojo nicã, yũ'ure ba'pati'cãrã pũrĩcã Aner, Escol, Mamre na uasere miarãsama”, nicũ niwĩ Abrã.

15

Õ'acũ Abrã me'rã “A'tiro weegũti” ni apo'que ni'i

¹ Be'ro nipe'tise tojo wa'áca be'ro Õ'acũ quē'erõpũ Abrãrē a'tiro ni ucũcũ niwĩ:

—Abrã, uiticã'ña. Yũ'u mũ'urē co'tegũti. Mũ'urē peje añuse o'ogũti, nicũ niwĩ.

² Cũ tojo nicã tu'ogũ, Abrã pe'e cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ, yũ'u wioꝝ, ¿ñe'e me'rã yũ'ure añurõ weebosari? Mũ'u mas'i; yũ'u põ'rã mar'i. Tojo weecã, yũ'u cũose Eliezer Damascocjũ cũosirutugũsami. ³ Mũ'u yũ'ure põ'rã o'otise bu'iri yũ'ure da'raco'tegũre yé ní'que tojarosa'a, nicũ niwĩ Abrã.

⁴ Õ'acũ cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Cũ mũ'u yere ñe'esome. Mũ'u macũ diácjũ mũ'u yere ñe'egũsami.

⁵ Cũ tojo nitojanũ'cõ, Abrãrē wijaaropũ pijiwijaacũ niwĩ. Cũrē nicũ niwĩ:

—Ë'muarõpũ i'amorõña. Mũ'u põtõorõ ñocõarē ba'paqueoya. Na ñocõa pãjãrã weronojõ mũ'u pãrãmerã nituriarã nirãsama, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁶ Abrã Õ'acũrē ëjõpeocũ niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ cũrē “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ. ⁷ Cũ tojo ëjõpeocã i'agũ, cũrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u mũ'u wioꝝ ni'i. Yũ'uta mũ'u Ur caldeo masã ya macãpũ nimi'cũre miijawũ. A'ti di'ta mũ'u ya di'ta niato ní'gũ, tojo weewũ.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Abrã cũrē sërĩtiña'cũ niwĩ:

—Õ'acũ, yũ'u wioꝝ, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirõsa'a nisere masĩbosari? nicũ niwĩ Abrã.

⁹ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ure ni'cõ wecũo, ni'cõ cabra, ni'cũ oveja umũ miitia. Nanũcũ i'tiarē cũ'marĩ cũorã niato. Tojo nicã ni'cũ buja, apĩ buja wĩ'magũacãrē miitia, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁰ Abrã nipe'tirã Õ'acũ miitiduti'cãrãrē miiticũ niwĩ. Miiti, nanũcũrē deco me'rã dũtesurecũ niwĩ. Te sirinũcũ i'apõtõorõ peobũrocũ niwĩ. Na bujama ne dũtesureticũ niwĩ. ¹¹ Cũ tojo wéeca be'ro yuca wa'icũ di'ire ba'asĩ'rĩrã, te di'i bu'ipũ ejapejamũjãcãrã niwã. Na tojo weecã, Abrã narē nũrũmũjãcũ niwĩ. ¹² Nũrũcũmĩ, mujĩpũ sãjãrĩ cura Abrã cãrĩyũ'rũa wa'acũ niwĩ. Maata pũrõ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Tojo na'itĩ'a'cã i'agũ, uise me'rã tu'oña'cũ niwĩ. ¹³ Tojo wa'acã, Õ'acũ cũrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u pãrãmerã nituriarãrẽ wa'atjere masĩcã ɥasa'a. Na ãpẽrã ya di'tapũ nirãsama. Topũ na nicã, tocjãrã narẽ da'raco'terã ɥorãsama. Topũre ña'arõ weepeno'rãsama. Na cuatrocientos cũ'marĩ pi'etirãsama.✱
 14 Narẽ tojo weemicã, yũ'u tocjãrã narẽ da'radutiperãrẽ bu'iri da'regũti. Be'ro na tojo pi'eti'cãrã nimirã, ti di'tapũ nimi'cãrã wizarãsama. Peje apeqwe me'rã wizarãsama. 15 Mũ'u pũrĩcã bũcũ waro wa'agũ, añurõ soose me'rã wẽrĩgũsa'a. 16 Ba'paritise curari mũ'u pãrãmerã nituriarã masãbajuaca be'ro a'ti di'tapũre dajatojatirãsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjãrã amorreo masã ña'arõ weesetima. Be'ropũre nemorõ ña'arõ weesetirãsama. Tojo wa'ari cura, mũ'u pãrãmerã nituriarã tojatirãsama tja. Tojati, amorreo masãrẽ cõ'awĩrõrãsama, nicũ niwĩ Õ'acũ.

17 Be'ro ñamipũ ni'cãrũ o'me bue ỹjũtjũ, tojo nicã ỹjũrĩ tuturo wa'icũrã dũtesure'cãrã wa'teropũ yũ'ruacarõ niwũ. 18 Ti nũmũrẽta, Õ'acũ Abrã me'rã cũ “Mũ'urẽ a'tiro weeguti” ní'quere apocũ niwĩ. Abrãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'ti di'tare mũ'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti. Egipto cja dia me'rã nũ'cã, téé dia pajiri maa Éufrates wãmetiri maapũ nitũorosa'a. 19 A'tiro nicã a'ti di'tacjãrã a'ticũrã nima: ceneo masã, cenezeo masã, cadmoneo masã, 20 hitita masã, ferezeo masã, refaita masã, 21 amorreo masã, cananeo masã, gergeseo masã, jebuseo masã nima, nicũ niwĩ Õ'acũ.

16

Agar macũ Ismae ye cjase ni'i

1 Abrã nũmo Sarai ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo nimigõta, ni'cõ core da'raco'tego Egiptocjõ, Agar wãmetigore ɥocõ niwõ. 2 Tojo weego Sarai co marãpũ Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Õ'acũ yũ'ure ne põ'rã marĩcã weemi. Tojo weego Agar yũ'ure da'raco'tego me'rã mũ'u nicã ɥasa'a. Apetero weego mũ'u co me'rã põ'rãticã, yũ'u põ'rã weronõjõ tojarãsama, nico niwõ Sarai.

Co tojo nicã tũ'ogũ, Abrã “Jau”, nicũ niwĩ. 3 Tojo weego cũ nũmo Sarai core da'raco'tego Agare cũ nũmo weronõjõ niato ní'gõ, co marãpũ Abrãrẽ o'oco niwõ. Titare Abrã diez cũ'marĩ Canaápũ ní'gũ weecu niwĩ.

4 Tojo wee Abrã Agar me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã ni, co nijĩpaco niwã'cãtico niwõ. Tojo wee majã, siape'e me'rã co nijĩpaco nisere masĩgõ, co wiogore tojo ï'acõ'aco niwõ. 5 Co tojo weecã ï'agõ, Sarai Abrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Agar yũ'ure ï'acõ'ase mũ'u ye bu'iri ni'i. Yũ'u basuta yũ'ure da'raco'tegore mũ'u nũmo weronõjõ ɥoato ní'gõ, mũ'urẽ o'owũ. Ni'cãrõacã co nijĩpaco nitjãgõ, “Yũ'u co nemorõ wapati'i”, nisamo. Õ'acũ “¿Noa pe'e bu'iri ɥotĩ?” ni beseato, nico niwõ Sarai.

6 Abrã core yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'urẽ da'raco'tego mũ'u yago nimo. Mũ'u ɥaronõjõ weeya core.

Tojo weego Sarai Agare ña'arõ weenu'cãco niwõ. Co tojo weecã ï'agõ, Agar du'tia wa'aco niwõ. 7 Co tojo du'tiwã'cãrĩ cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronõjõ upũsãjãnu'cã,* core yucũ marĩrõpũ bajuacũ niwĩ. Core bocaaja'caro ni'cã pe aco waari pe ma'a sumuto nicaro

✱ 15:13 15.13 Ex 1.1-14; 12.40-41; Hch 7.6 * 16:7 16.7 Pecasã ye me'rã “el ángel del Señor” ní'rõ, “Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegũ weronõjõ upũsãjãnu'cãpũ”, nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristo cũ a'ti turipũ bajuaca be'ro Õ'acũ cãrẽ wereco'tegũ weronõjõ upũsãjãnu'cãbajuwanemotipũ majã.

niwũ. Ti ma'a co wa'áca ma'a Shur wāmetiro wa'ari ma'a nicaro niwũ.
⁸ Core topu bocaejagu, a'tiro ni sērītiña'cu niwĩ:

—Agar, Saraire da'raco'tego, ¿no'opu ní'co a'tiati mu'u? Tojo nicã ¿no'opu wa'ago weeti? Cũ tojo nicã tu'ogo, cūrē yu'tico niwõ:

—Yu'u wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwõ.

⁹ Co tojo nicã tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Majāmitojaaya tja mu'u wiogo Sarai tiropu. Nipe'tise co weedutisere añurõ yu'tiya, nicu niwĩ.

¹⁰ Õ'acũ cũ basuta nimigũ cūrē wereco'tegu weronojõ upusājānu'cã, apeye core ninemocu niwĩ tja:

“Yu'u mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti.

Ne ni'cũ na pājārārē queo pōtēosome.

¹¹ Mu'u ni'cārōacārē nijīpaco ni'i.

Mu'u wī'magũ wuagosa'a.

Cūrē Ismae† wāme ò'ogōsa'a.

Õ'acũ mu'u pi'etisere ĩ'ami.

Tojo weego mu'u macūrē tojo wāme ò'ogōsa'a.

¹² Mu'u macũ ni'cũ burro nūcūcjũ weronojõ yucu marĩrõpu si-jabaque'atigusami.

Nipe'tirā me'rā a'mewējēsetigusami.

Na pe'e quē'rā cũ me'rā mejārōta nisetirāsama.

Nipe'tirā cũ acawererārē ĩ'atu'tiri masũ nigūsami”, ni werecu niwĩ.

¹³ Tojo weego majā Agar Õ'acũ me'rā ucũ weetjāgõ, a'tiro cūrē wāme ò'oco niwõ: “Õ'acũ yu'ure ĩ'agũ nimi”. Tojo ní'gõ, a'tiro nisi'rīgõ weeco niwõ: “Õ'acũ yu'ure ĩ'a'cure ĩ'apu. Tojo weemigõ, cati'i yujupu”. ¹⁴ Tojo weero ti aco wijari pe “Catinu'cūgũ, yu'ure ĩ'agũ ya pe” wāmeyeno'caro niwũ. Ti pe Cades, Bered wāmetise macārī wa'tero nicaro niwũ.

¹⁵ Be'ro Agar Abrārē cũ macūrē pō'rātibosaco niwõ. Cũ wī'magūrē Ismae wāme ò'ocu niwĩ. ¹⁶ Ismae bajuácaterore Abrā ochenta y seis cũ'marī cūocu niwĩ.

17

Õ'acũ Abrā me'rā “A'tiro weeguti” ni aponemo'que ni'i

¹ Abrā noventa y nueve cũ'marī cūori cura Õ'acũ cūrē apaturi bajuacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ, tutuayu'rūnu'cāgũ ni'i. Yu'u ĩ'orõpūre añurõ bu'iri marīgũ niña. ² Yu'u mu'u me'rā “A'tiro weeguti” ni ucũ'quere ĩ'ogũti. Mu'u pārāmerā nituriarā pājārā waro nicã weeguti, nicu niwĩ Õ'acũ.

³ Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrā paamu'rīque'acu niwĩ.

Õ'acũ cūrē ninemocu niwĩ:

⁴ —Yu'u mu'u me'rā apogu, a'tiro weeguti. Mu'u peje di'tacjārā ñecũ tojagusa'a. ⁵ Abrā wāmetisome majā. Yu'u nírõnojõta mu'urē peje di'tacjārā ñecũ tojacã weegusa'a. Tojo weegu ni'cācã me'rā Abrahā wāmetigususa'a. ⁶ Yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā weeguti. Na peje macārīcjārā nirāsama. Tojo nicã ni'cārērā mu'u pārāmerā nituriarā di'ta dutirā wiorā nirāsama. ⁷ Mu'u me'rā “A'tiro weeguti” nise ne pe'tisome. Yu'u mu'urē ní'caronojõta mu'u pārāmerā quē'rārē añurõ weeguti. Mu'u wiogu, tojo nicã mu'u pārāmerā nituriarā wiogu nigũti. Mu'u, tojo nicã na quē'rā yu'ure ĩ'jõpeorāsama. ⁸ Nipe'tise a'ti di'ta, mu'u

† 16:11 16.11 “Ismae” nírõ, “Õ'acũ tu'omi” nisi'rĩrõ wee'e.

ni'cārōacā nirōrē mū'urē o'ogusa'a. Na quē'rārē o'ogusa'a. Mūsā niatji di'ta ninu'cūcā'rōsa'a. Na wioḡu nigūti, nicu niwī Ō'acū.

⁹ Apeyere ninemocu niwī tja:

—Mū'u pe'ema, a'tiro weecā ũa'a. Tojo nicā mū'u pō'rā, mū'u pārāmerā nituriarā yu'u weedutisere weerāsama. ¹⁰ Yu'u mū'u me'rā, tojo nicā mū'u pārāmerā nituriarā me'rā apo'que a'tiro ni'i. Mūsā tiropu nirā ũmua nipe'tirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cārā niato. ¹¹ Mūsā ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'que me'rā yu'u mūsā me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'quere i'ono'o. ¹² Ni'cācā me'rā nipe'tirā wī'marā ũmua ocho nūmuri bajuāca be'ro ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'rāsama. No'o wī'magū mū'u ya wi'ipu bajua'cu, tojo nicā apesecjū cū duu'cu quē'rā mejārōta weeno'gūsami. ¹³ Mū'u ya wi'i bajua'cārā, tojo nicā mū'u duu'cārā quē'rā na ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'rāsama. Tojo weese me'rā yu'u mūsā me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'que i'ono'rōsa'a. ¹⁴ No'o ni'cū yejecō'ano'ña marīgūnojō mūsā wa'teropure cō'ano'gūsami. Mūsā me'rā nīmasīsome majā. Cū yu'u ucū'quere ējōpeotigu nimi. Tojo weegu cō'ano'gūsami.

¹⁵ Ō'acū tere nitojanu'cō, Abrahārē a'te quē'rārē nicu niwī:

—Mū'u nūmo Sarai pe'e, Sarai wāmetisome majā. Co Sara wāmetigosamo. ¹⁶ Core añurō weegusa'a. Co me'rā mū'u macūrē o'oguti. Co peje macārīcjārā ñecō nigōsamo. Co pārāmerā nituriarā di'ta dutirā wiorā nirāsama, nicu niwī Ō'acū.

¹⁷ Cū tojo nisere tu'ogu, Abrahā paamu'rīque'acu niwī. Ō'acū ucūsere wācūgū, buji, cū basu a'tiro ni wācūcu niwī: “¿Ni'cū cien cū'marī cuoguru pō'rātibosari? ¿Sara quē'rā noventa cū'marī cuomigō, wī'magūrē wuamasībosari?” ¹⁸ Tojo weegu Ō'acūrē nicu niwī:

—Ismae mū'u “Añurō wa'ato” nise me'rā niato. Mū'u cūrē añurō weecā ũa'a, nicu niwī.

¹⁹ Ō'acū cūrē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Tojota ni'i, nīrō pe'e. Mū'u nūmo Sara ni'cū wī'magūrē wuabosagosamo. Mū'u cūrē Isaa* wāmeyegusa'a. Cū me'rā yu'u “A'tiro weeguti” ni apo'quere añurō weeguti. Cū me'rāta, cū pō'rā nituriarāpūre mejārōta añurō weenu'cūgūti. ²⁰ Ismae pe'ere, cū ye cjasere, mū'u ní'quere tu'oapu. Cū quē'rārē añurō wa'acā weeguti. Pājārā pō'rāticā weeguti. Cū pārāmerā nituriarā pājārā nirāsama. Cū doce wiorā pacu nigūsami. Yu'u cū me'rā pajibutiari curua weeguti. ²¹ Yu'u “Mūsā me'rā tojo weeguti” ní'que pe'ema Isaa, Sara macū me'rā apoguti. Cū ape cū'ma a'tocateronjōta bajuagusami, nicu niwī Ō'acū. ²² Cū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī.

²³ Ti nūmūta Abrahā cū macū Ismaere cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. Tojo nicā, nipe'tirā cūrē da'raco'terā, cū ya wi'ipu bajua'cārā, āpērā cū duu'cārā, nipe'tirā ũmua cū me'rā nirārē Ō'acū cūrē duti'caronjōta weecu niwī. ²⁴ Titare Abrahā noventa y nueve cū'marī cuocu niwī. ²⁵ Cū macū Ismae trece cū'marī cuocu niwī. ²⁶ Abrahā cū macū me'rā ti nūmūta yejecō'ano'cārā niwā. ²⁷ Nipe'tirā ũmua cū ya wi'ipu bajua'cārā, tojo nicā apesecjārā cū duu'cārā mejārōta weeno'cārā niwā.

18

Ō'acū Abrahārē “Mū'u ni'cū macūtigusa'a” ní'que ni'i

* **17:19** 17.19 “Isaa” nīro, “Cū bujimi” nisī'rīrō wee'e.

1 Ni'cã nũmu Õ'acũ Abrahãrẽ yucupagu pacasepagu nirõ, Mamre wãmetiropu bajuacu niwĩ. Dajaritero nicã uputu asiri cura Abrahã cũ ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'i sope pu'topu dujicu niwĩ. 2 To dujigu, i'áoo, i'tiarã umua cũ diacjũ nu'cũrãrẽ i'acu niwĩ. Narẽ i'a, sojaro me'rã wã'cãnu'cã, narẽ põtërigũ wa'acu niwĩ. Na tiro eta, di'tapu paamu'rĩque'acu niwĩ.

3 Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wiogu, yu'ure yu'rũaticã'ña; co'teniña yujupu. 4 Musã du'pocãrĩrẽ coecã, yu'u aco miitidutiguti. Be'ro musã yucu docapu soorã wa'arãsa'a. 5 Musãrẽ da'raco'tegu tiro a'tiapu. Tojo weegu musã ba'atjere miigũ wa'aguti. Musã tere ba'aca be'ro wãcũtutua, yu'rũwã'cãrãsa'a, nicu niwĩ Abrahã.

Na “Jau”, ni yu'ticãrã niwã.

6 Na tojo nicã tu'ogu, Abrahã cũ ya wi'ipu sãjãa, cũ nũmo Sarare nicu niwĩ:

—Quero, veinte kilo harina añuse miitjãgõ, pã weebaque'oya.

7 Core tojo nitojanu'cõ, Abrahã wecu nirõpu omawã'cã, ni'cũ wecu wĩ'magũ añugũrẽ i'abese weetjãgũ, cũrẽ da'raco'tegure wẽjẽdutigu o'ocu niwĩ. Tojo weegu maata cũrẽ wẽjẽ, na ba'atjere do'acu niwĩ. 8 Tu'ajanu'cõ, Abrahã narẽ wecu di'ire, wecu õpẽco, tojo nicã te õpẽco bu'a'a'quere ecacu niwĩ. Na yucupagu doca ba'ari cura narẽ i'anu'cũ co'tecu niwĩ.

9 Sijari masã ba'atu'ajanu'cõ, Abrahãrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—Mu'u nũmo Sara, ¿no'opu niati?

—Wi'ipu niamo, nicu niwĩ.

10 Cũ tojo yu'ticã tu'ogu, ni'cũ na me'rãcjũ Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—Ape cũ'ma musãrẽ i'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u nũmo ni'cũ wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

Sara cũ tojo ucũrĩ cura wi'i sãjãrõ Abrahã s'e'ema ejanu'cã, na tojo ni ucũsere tu'ope'ocã'co niwõ. 11 Abrahã, Sara bucurã waro nicãrã niwã. Sara co be'ti i'ase pe'ti'copu nico niwõ. 12 Tojo weego Sara bujidi'ocũ põtëotico niwõ. A'tiro ni wãcũco niwõ: “¿De'ro weerã ùsã bucurã nimirã, ùsã uaripejase cuobosari?” 13 Õ'acũ pe'e Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bucuo nimigõ, põ'rãtigosa'a, ni ëjõpeoweti? 14 Musã tu'oña'cã, ¿yu'ure apeyenojõ weemasitise nibosari? Ape cũ'ma musãrẽ i'agũ a'tiguti tja. Yu'u tocã'rõ a'ticã, mu'u nũmo wĩ'magũ põ'rãtigosamo.

15 A'tere tu'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwõ:

—Yu'u bujigo mejeta weepu.

Õ'acũ core yu'ticu niwĩ:

—Yu'u mas'i; mu'u bujiapu, nicu niwĩ.

Sodoma cjasere Abrahã Õ'acũrẽ sërĩ'que ni'i

16 Be'ro sijari masã wã'cãnu'cã, Sodoma wãmetiri macãpu wa'acãrã niwã. Abrahã narẽ i'atuogu wa'agu, na me'rã wa'acu niwĩ. 17-18 Na tojo wa'ari cura Õ'acũ a'tiro wãcũcu niwĩ: “Abrahã pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro, tutuarã nirãsama. Cũ me'rã nipe'tirã a'ti umucocjãrãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Tojo weegu yu'u Sodomacjãrãrẽ weeatjere cũrẽ wererouasa'a. 19 Yu'u cũ põ'rãrẽ, cũ pãrãmerã nituriarãrẽ yu'u bu'esere yu'tidutigu, tojo nicã añuse, diacjũ cjase weeato nígũ, cũrẽ besewu. Na tojo weecã, nipe'tise yu'u ‘Tojo weeguti’ ní'que queoro wa'arosa'a”, ni wãcũcu niwĩ.

20 Tojo weegu Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sodoma, Gomorracjārā na ña'arō weesetisere tu'oapɯ. Na tojo weese ña'abutiase ni'i. ²¹ Tojo weegu ni'cārōacā yu'u basuta topɯ ñ'agũ wa'aguti. ¿Diacjũta yu'u tu'o'caronojōta ña'abutiario weerā weeti? Tere ñ'atojagɯɯ, añurō masĩgũsa'a majā, nicɯ niwĩ.

²² Be'ro puarā Sodomapɯ wa'acārā niwā. Abrahā pe'e Ō'acũ tiropɯ tojánicɯ niwĩ. ²³ Cũ pu'tocure wa'a, sērītiña'cɯ niwĩ:

—¿Ña'arā me'rā añurā quē'rārē cō'agũsari? ²⁴ Apetero weerā ti macāpɯre cincuenta añurā nibosama. ¿Tojo nimicā, ti macārē cō'agũsari? Na cincuenta añurā nimicā, ¿de'ro weegu mu'u ti macācjārārē acobojotibosari? ²⁵ Bu'iritirā, bu'iri marĩrā me'rā, narē ni'cārōnojō bu'iritirā weronojō wējēta basiowe'e. Tere weeticā'ña. Mu'u nipe'tirā a'ti turicjārārē besegu ¿queoro weetibosari? nicɯ niwĩ Abrahā. ²⁶ Tojo nicā tu'ogɯ, Ō'acũ yu'ticɯ niwĩ:

—To pūrīcārē ti macā Sodomacjārārē cincuenta añurā bocaejagɯ, nipe'tirā to nirārē acobojoguti, nicɯ niwĩ Ō'acũ. ²⁷ Abrahā ninemocɯ niwĩ tja:

—Mu'u Ō'acũ ni'i. Yu'u pūrīcā masũ mejō nigũ ni'i. Tojo nimigũ, no'o waro busuma'agũ weronojō mu'urē ucũma'asa'a. ²⁸ ¿Apetero weegu na cincuenta ni'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjārārē cō'agũsari tja?

Ō'acũ a'tiro ni yu'ticɯ niwĩ:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

²⁹ —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weegusari? nicɯ niwĩ Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjārārē cō'asome, nicɯ niwĩ Ō'acũ.

³⁰ Abrahā pe'e sērītiña'nemocɯ niwĩ tja:

—Yu'u me'rā uaticā'ña. Mu'urē apaturi sērītiña'nemogãti. ¿De'ro weegusari treinta añurārē bocaejagɯ waro?

Ō'acũ apaturi nicɯ niwĩ:

—Treinta añurārē bocaejagɯ, ti macācjārārē acobojoguti.

³¹ Abrahā sērītiña'nemosājācɯ niwĩ tja:

—Yu'u wiogɯ, uiro marĩrō mu'urē ucũmiapɯba. Veinte añurā bocaejagɯ, ¿de'ro weegusari?

Ō'acũ yu'ticɯ niwĩ tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjārārē cō'asome.

³² Abrahā sērītiña'tuocɯ niwĩ:

—Yu'u wiogɯ, yu'u me'rā uacɯpa. Mu'urē a'tota sērītiña'tuoguti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weegusari mu'u, diez dia'cũ añurārē bocaejagɯ?

Ō'acũ nicɯ niwĩ:

—Diez añurā nicā, ti macācjārārē cō'asome.

³³ Ō'acũ Abrahā me'rā ucũtojanɯ'cō, wa'a wa'acɯ niwĩ. Abrahā quē'rā cã ya wi'ipɯ dajatojaa wa'acɯ niwĩ.

19

Ō'acũ Sodoma, Gomorrare cã ñjũacō'a'que ni'i

¹ Na'ique'ari cura, Ō'acũrē wereco'terā Sodomapɯre etacārā niwā. Na topɯ etari cura Lot, Abrahā acabiji macã, macā sājārĩ sope tiro dujicɯ niwĩ. To cũ dujiro nipe'tirā masā nerēwɯaro nicaro niwũ. Na etacā ñ'agũ, wã'cãnu'cã, paamu'rrique'a, ² narē nicɯ niwĩ:

—Yu'u musārē da'raco'tegu ni'i. Tojo weerā ya wi'ipu cārīrā a'tia. Topu musā du'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro ñamiña'cūrō musā wa'aropu yu'rūwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macā deco cārīrāsa'a.

³ Na tojo nimicā, Lot tutuaro me'rā, “Niwe'e; ya wi'i cārīrāsa'a,” nicu niwī. Cū tojo nica be'ro, na “Jau” ni, cū me'rā wa'acārā niwā. Cū ya wi'ipu sājāa, Lot narē ba'ase da'rebosacu niwī. Cū pā bucūase morēña marisere weebosacu niwī. Na tere ba'acārā niwā.

⁴ Be'ro, na cārīatji dūporo nipe'tirā Sodomacjārā umua, ma'mapjia, bucūrā nipe'tirā Lot ya wi'i pu'tore sutuanu'cācārā niwā. ⁵ Na to sutuanu'cā, cūrē caricūcārā niwā:

—¿Umua no'opu niti ñamipu mu'u tiro eta'cārā? Narē o'owīrōña. Numia me'rā weewuasenojōrē weesī'rīsa'a na me'rā, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Lot cū ya wi'i wijaa, na me'rā ucūgūtigu, sopere añurō bi'acā'cu niwī. ⁷ Narē nicu niwī:

—Yu'u me'rācjārā, narē tojo ña'arō weeticā'ña. ⁸ A'tiro pe'e weeya. Yu'u pō'rā, puarā numia ne ni'cū umu me'rā nitirā numia nima yujupu. Narē wīorēgūti. Musā narē no'o weesī'rīrō weeya. Ā'rā umua yu'u tiro eta'cārā pe'ema, narē ña'arō weeticā'ña. Na yu'u pijio'cārā nima. Narē añurō co'teguti.

⁹ Cū tojo nicā tu'orā, a'tiro yu'ticārā niwā:

—Siape'e wa'aya. Mu'u aperocjū ni'i. Ūsā mu'u dutino'bo'cārā niwe'e. To pūrīcārē ni'cārōacā ūsā narē tojo weesī'rīrō nemorō mu'urē ña'arō weerāti, nicārā niwā.

Na Lore pūrō tuuquenu'cōcārā niwā. Ti wi'i sopere tuupā'rēsī'rīmicārā niwā. ¹⁰ Na tojo weenu'cārī cura sijari masā Lore ñe'e, wi'i po'peapu miisājā wa'acārā niwā. Tojo weetoja, na sopere añurō bi'acā'cārā niwā. ¹¹ Tojo weetojanu'cō, na nipe'tirā sope pu'topu ní'cārā umuarē, ma'mapjiare, bucūrārē caperi bajuticā weecārā niwā. Caperi bajutirā, ti wi'ipu sājāasī'rīrā, sopere a'masijarā, pōtēotia wa'acārā niwā. Ne bocraticārā niwā.

¹² Wi'i po'peapu sijari masā Lore sērītiña'cārā niwā:

—¿A'tore āpērā mu'u acawererā marīti? Nipe'tirā mu'u pō'rā umua, numia, mu'u bujisumua, nipe'tirā mu'u acawererā a'ti macā nirārē apero yoropu miaña. ¹³ A'ti macārē cō'ape'ocā'rāsa'a. Ō'acū a'ti macācjārā na peje ña'arō weesetise queti tu'oami. Tojo weegu ūsārē a'ti macārē cō'adutigu o'oāmi, nicārā niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Lot cū bujisumua niajārē weregu wa'amicu niwī. Narē nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. A'ti macārē wijayá. Ō'acū a'ti macārē cō'agūtigu weemi, nicu niwī.

Cū bujisumua niajā cū tojo nisere, “Tojo nima'acū weemi,” ni wācūcārā niwā. ¹⁵ Cū na me'rā ucūrī cura bo'rearo weecaro niwā. Tojo weerā Ō'acūrē wereco'terā tutuaro me'rā cūrē nicārā niwā:

—¡Quero! Mu'u numo, mu'u pō'rā numiarē sojaro me'rā aperopu miaña. Wa'aya ūsā a'ti macārē ūjūacō'acā, wērīsī'rītirā, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nimicā, Lot sojaticu niwī. Cū umuñarō wa'aticā ĩ'arā, na cū omocārē ñe'e, miacārā niwā. Ō'acū cūrē pajaña'gū, tojo weeduticu niwī. Lot numo, cū pō'rā numia quē'rārē macā sumutopu miacārā niwā. ¹⁷ Na macāpu wijáca be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu narē nicu niwī:

—¡Omaña catiſi'rĩrã! Ne majãmiĩ'atõrõticã'ña. Wẽrĩsi'rĩtirã, a'tore ne tojanũ'cãtirãta, ũrũpagurũ wa'aya.

¹⁸ Lot pe'e narẽ nicũ niwĩ:

—Yu'u wiorã, ũrũgũpure wa'adutiticã'ña. ¹⁹ Musã yu'ure añurõ weet-
amuapũ. Yu'u wẽrĩbo'cure musã yu'rũoapũ. Yu'u ũrũgũpure ejatibosa'a.
To wa'ari curata macãrẽ ũjũase yu'ure emuejãbosa'a. Tojo weegũ yu'u
ma'a deco wẽrĩbosa'a. ²⁰ Topũ wa'aronojõ o'ogu, ni'cã macã pu'toacã nirĩ
macãpũ wa'adutiya. Ti macã cã'macãcã ni'i. Topũ wa'agũ, yu'rũgusa'a,
nicũ niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũrẽ wereco'tegũ cãrẽ nicũ niwĩ:

—Jau, mũ'u ní'caronojõta weeguti. Si macã, mũ'u nĩca macãrẽ
ũjũacõ'asome. ²² ¡Quero, si macãpũ omawã'cãña! Mũ'u etaticãma,
ne apeye macãrĩrẽ ũjũacõ'ano'ña marĩrõsa'a. Mũ'u etãca be'ropũ
ũjũacõ'ano'rõsa'a, nicũ niwĩ.

Ti macã cã'macãcã niyuro, Zoar wãmeticaro niwũ.

²³ Lot Zoapũ etacã, bo'rearo weecaro niwũ. ²⁴ Cũ topũ etãca be'ro
Õ'acũ Sodoma, Gomorra bu'ipũre pecame'e, tojo nicã azufre acoro pejaro
weronojõ ũjũdijaticã weecũ niwĩ. ²⁵ Cũ te macãrĩrẽ ũjũacõ'acã, to nimi'que
nipe'tise ũjũpe'tia wa'acaro niwũ. Ti macã nimi'cãrã wẽrĩpe'tia wa'acãrã
niwã. Na otese nimi'que quẽ'rã ũjũpe'tia wa'acaro niwũ. ²⁶ Tojo wa'ari
cura Lot nũmo cã be'ro sirutuco nimiwõ. Tojo sirutugo, majãmiĩ'atõrõco
niwõ. Totã co moa tuturo dojonũ'cã wa'aco niwõ.

²⁷ Ape nũmũ te macãrĩ ũjũacõ'aca be'ro Abrahã cã Õ'acũ me'rã
ucũ'caropũ wa'acũ niwĩ. ²⁸ Topũ wa'agũ, Sodoma, Gomorra ní'caro
nipe'tiro ti papũre ĩ'aquejocũ niwĩ. Yoaropũ cã ĩ'acã, pã na ũjũarõ o'me
mũjãrõ weronojõ o'mepu'sumorõcaro niwũ. ²⁹ Ti pa'tiropũ nise macãrĩ
Lot ní'carore ũjũacõ'agũ, Õ'acũ Abrahãrẽ wãcũcũ niwĩ. Tojo weegũ te
macãrĩ ũjũacõ'ase dũporo wẽrĩrĩ ní'gũ, Lore apesepũ miacũ niwĩ.

Moabita masã, tojo nicã amonita masã masãbajuanũ'cã'que ni'i

³⁰ Be'ro Lot uigu, Zoapũre tojanemosĩ'rĩticũ niwĩ. Tojo weegũ cã põ'rã
puarã numia me'rã ũrũpagurũ wa'acũ niwĩ. Topũ wa'a, na ĩ'tiarã ni'cã
ũtã tutipũ nisetiũcãrã niwã. ³¹ Ni'cã nũmũ masã ma'mio co acabijore
nico niwõ:

—Marĩ pacũ bucũ nimi majã. Marĩ nirõpũre marĩrẽ nũmotigũnojõ
ne ni'cũ marĩmi. Tojo weero nipe'tirã masã weewuasenojõrẽ weeta
basiowe'e. ³² Tojo weerã marĩ pacũre que'acã weerã. Cũ que'aca be'ro
cũ me'rã cãjĩrã. Tojo weerã marĩ cũ me'rã põ'rãtirãsa'a.

³³ Ti ñami na pacũre que'ato nĩrã, u'sedũcaco vino tĩacãrã niwã. Be'ro
masã ma'mio cũ me'rã cãjĩco niwõ. Cũ pe'e co tojo weesere ne tu'oña'ticũ
niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tu'oña'ticũ niwĩ. ³⁴ Ape nũmũ masã ma'mio
co acabijore nico niwõ:

—Ñamica'a ñami yu'u marĩ pacũ me'rã cãjĩapũ. A'ti ñami quẽ'rãrẽ cãrẽ
que'acã weerã. Tojo weego mũ'u cũ me'rã cãjĩgõ wa'apa. Tojo weerã
marĩnũcũ põ'rãtirãsa'a.

³⁵ Na ní'caronojõta weecãrã niwã. Na pacũre que'adutirã, u'sedũcaco
vino tĩacãrã niwã tja. Du'sago co pacũ me'rã cãjĩco niwõ. Lot pe'e ne
tu'oña'ticũ niwĩ. Co dijaacã quẽ'rãrẽ, ne tu'oña'ticũ niwĩ. ³⁶ Na tojo
weetjãrã, Lot põ'rã numia na pacũ me'rã puarãputa põ'rãticãrã niwã.

³⁷ Be'ro masã ma'mio ni'cũ wĩ'magũ wũaco niwõ. Cũrẽ Moab wãmeyeco

niwõ. Cũ moabita masã ñecũ nicu niwĩ. ³⁸ Du'sago quẽ'rã macũtico niwõ. Cũrẽ Ben-ammi wãmeyeco niwõ. Cũ amonita masã ñecũ nicu niwĩ.

20

Abrahã, tojo nicã Abimelec ye cjase ni'i

¹ Abrahã cũ ní'caro cõ'awã'cãgũ, Neguev wãmetiropu wa'acu niwĩ. Cũ Cades, tojo nicã Shur wa'teropu tojacu niwĩ. Tita cũ Gerar wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. ² Cũ topu ní'gũ, cũ nãmo Sarare “Yu'u acabijo nimo”, ni werecu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'o, Geracjũ wiogu Abimelec Sarare nũmotigu ti ní'gũ, miidutigu o'ócu niwĩ. ³ Ti ñami Õ'acũ Abimelere quẽ'erõpu a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u wẽrĩgũsa'a. Mu'u miidutigu o'o'co marãputigo nimo”.

⁴ Abimelec pe'e Sara me'rã ne niticu niwĩ yujupu. Tojo weegu Õ'acũrẽ yu'ticu niwĩ: “Yu'u wiogu, yu'u ña'arõ weetimicã, ¿yu'ure, tojo nicã a'ti macãcjãrã quẽ'rãrẽ wẽjẽgũsari? ⁵ Abrahã basuta yu'ure, ‘Co yu'u acabijo nimo’, niãmi. Co quẽ'rã, ‘Yu'u ma'mi nimi’, niãmo. Tojo weegu ‘Marãpu moogõ nimo’, ni wãcũgũ, tojo weeasu. Ne ña'arõ weetiãpu”, nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo nisere tu'o, Õ'acũ Abimelere quẽ'erõpu yu'ticu niwĩ: “Yu'u masĩ'i. Mu'u añurõ wãcũse me'rã tojo weeãpu. Tojo weegu mu'u co me'rã cãjĩsĩ'ricã cã'mota'ãpu. Mu'u co me'rã ní'gũ, yu'ure ña'arõ wéegũ weronojõ weeboãpã. ⁷ Ni'cãrõacã pũricãrẽ co marãpũre wiaya tja. Cũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi. Mu'urẽ wẽriticã'to ní'gũ, mu'u ye cjasere sãrĩbosagũsami. Mu'u cũ nũmorẽ wiatigu pũricã, mu'u, mu'u yarã nipe'tirã me'rã wẽrĩgũsa'a”, nicu niwĩ.

⁸ Ape nũmu bo'reacãpu Abimelec wã'cã, cũrẽ da'raco'terãrẽ pijio, cũ quẽ'erõpu ï'a'quere werecu niwĩ. Tere tu'orã, pũrõ uicãrã niwã. ⁹ Narẽ wérẽca be'ro Abrahãrẽ pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weeati mu'u ãsãrẽ? ¿Ñe'enojõ yu'u mu'urẽ ña'arõ wee'que wapa to cã'rõjo yu'ure, tojo nicã yarãrẽ ña'abutiãro tojacã weemiãti? Mu'u yu'ure tojo wee'que ne ni'cũ tojo weeya marĩsere weeãpu. ¹⁰ ¿De'ro weegu tojo weeati? ¿Ñe'enojõrẽ wãcũgũ, tojo weeati? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

¹¹ Abrahã cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u a'tiro wãcũcãti. “A'topu Õ'acũrẽ ne ãjõpeotisama”, nicãti. Yu'u, “Yu'u nũmo nimo” nicãrẽ, “Yu'ure wẽjẽbosama”, ni wãcũasu. ¹² Diãcjũta ni'i. Co yu'u acabijota nimo. Yu'u pacu macõ nimo. Paco pe'e apego nimo. Tojo weegu core nũmotiwũ. ¹³ Yu'u pacu tiropu ní'cu Õ'acũ dutiro me'rã wijagu, core a'tiro niwũ: “No'o marĩ wa'aro etago, ãpẽrãrẽ, ‘Yu'u ma'mi nimi’, niña”, niwũ.

¹⁴ Na tojo ucũca be'ro, Abimelec Abrahãrẽ oveja, wecuã o'ocu niwĩ. Tojo nicã da'raco'terã ãmũã, numia o'ocu niwĩ. Abrahãrẽ cũ nũmo Sarare wiãcu niwĩ. ¹⁵ Abimelec Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mu'u tu'saro mu'u niatjore beseya.

¹⁶ Sarare a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ma'mirẽ mil niyeru cujiri wapabũjuse cujirire o'oãpu. Te me'rã mu'u me'rã nirã mu'urẽ ne mejẽcã wãcũsome. Tojo weego na ï'orõpu bu'iri marĩgõ tojagosa'a, nicu niwĩ.

¹⁷⁻¹⁸ Abimelec tojo ní'ca be'ro, Abrahã Õ'acũrẽ sãrĩbosacu niwĩ. Abimelec Sarare mia'que bu'iri cũ nũmorẽ, narẽ da'raco'terã numiãrẽ, nipe'tirã cũ ya wi'i nirãrẽ Õ'acũ põ'rãtimasãticã weecu niwĩ. Abrahã narẽ

sēriḃosáca be'ro Ō'acũ narē yu'rucɔɔ niwĩ. Tojo weerã na pō'rātimasĩcãrã niwã tja.

21

Abrahã macũ Isaa baja'que ni'i

¹ Ō'acũ cũ ní'caronojōta Sarare añurō weecu niwĩ. Cũ, “Mu'u wĩ'magũ cuogosa'a”, ní'que queoro wa'acã weecu niwĩ. ² Tojo weego nijipaco tojaco niwō. Be'ro Abrahã cũ bucu waro nimicã, wĩ'magũrē wuabosaco niwō. Ō'acũ cūrē “Ape cũ'ma musãrē ĩ'agũ a'tiguti tja; yu'u tocã'rō a'ticã, mu'u numo ni'cũ wĩ'magũ pō'rātigosamo” ní'quere queoro wa'acã weecu niwĩ. ³ Sara Abrahãrē pō'rātibosa'cure, Isaa wãme ò'ocɔɔ niwĩ. ⁴ Be'ro Ō'acũ cūrē duti'caronojōta wĩ'magũ cũ ocho numurĩ bajuáca be'ro Abrahã cũ ò'rēcju yapa caserore yejecō'acɔɔ niwĩ. ⁵ Cũ macũ Isaa bajuácaterore Abrahã cien cũ'marĩ cuocɔɔ niwĩ. ⁶ Tojo weego Sara a'tiro wãcũco niwō: “Ō'acũ yu'ure e'cati, bujicã weemi. Tojo weerã ‘Sara wĩ'magũ wuapo’ nise quetire tu'orã, nipe'tirã yu'ure e'catitamurãsama. ⁷ ¿Noa Abrahãrē, ‘Sara wĩ'magũ wuabosagosamo’ nibopari? Ne ni'cũ tojo nitimicã, cũ bucu waro nigũrē yu'u ni'cũ wĩ'magũ pō'rātibosawu”, ni wãcũco niwō.

Agar; Ismae Abrahã ya wĩ'i ními'cãrãrē cō'awĩrō'que ni'i

⁸ Isaa bucu, cũ mi'rĩdu'uri numurē Abrahã pajiri bosenumu weecu niwĩ. ⁹ Tojo weeri curare Sara Agar macũ Abrahãrē wuabosa'cu Isaare bujicã'cã ĩ'aco niwō. ¹⁰ Tojo weego co Abrahã tiro wa'a, a'tiro nico niwō: —Sico da'raco'tego macũ mu'u wēricã be'ro, mu'u ye ní'quere ne ñe'esome. Yu'u macũ Isaa pe'e ñe'egũsami. Tojo weegu da'raco'tegore, co macũ me'rãta cō'awĩrōcã'ña, nico niwō.

¹¹ Co tojo nicã tu'ogu, Abrahã cũ macũ Ismaere ma'ígũ, pũrō bujaweticu niwĩ. ¹² Ō'acũ pe'e cūrē nicu niwĩ: “Narē sō'owaro wãcũque'titicã'ña. Sara duti'caronojōta weeya. Isaa me'rã mu'u pãrãmerã nituriarãsama. ¹³ Da'raco'tego macũ pe'ere a'tiro weeguti. Cũ quē'rãrē, pãjãrã cũ pãrãmerã nituriacã weegusa'a. Mu'u macũ niyucã, pajiri di'tacjãrã nirãsama”, nicu niwĩ Ō'acũ.

¹⁴ Ape numu ñamiña'cũrō Abrahã Agare pã, aco ajuro wa'icɔɔ casero me'rã wéeca ajurore co sē'emapu miið'ocɔɔ niwĩ. Core, co macũ me'rã we'riti, narē wa'aduticu niwĩ. Co wa'a, no'o uaro yucu marĩrō, masã marĩrōpu Beerseba wãmetiropu sijabaque'atico niwō. ¹⁵ Aco pe'ticã ĩ'agō, co macũrē yucusti docapu cũuco niwō. ¹⁶ “Cũ wēricã ĩ'asĩ'rĩtisa'a” nígō, yoacureropu wa'a, dujico niwō. Co topu dujiri cura cũ utinũ'cãcu niwĩ.

¹⁷ Ō'acũ co macũ uticã tu'ocɔɔ niwĩ. Cũ tojo weecã tu'ogu, cũ basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojō upusãjãnu'cã,* u'musepu ucũdijocɔɔ niwĩ: “¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticã'ña. Ō'acũ mu'u macũ uticã tuomi. ¹⁸ Wã'cãnu'cãña. Mu'u macũrē wejewã'cõnu'cõña. Cũ me'rã pajiri di'tacjãrã wa'acã weeguti”, nicu niwĩ.

¹⁹ Tojo níca be'ro Ō'acũ Agare ni'cã pe aco wijari pe ĩ'abocacã weecu niwĩ. Co wa'icɔɔ casero me'rã wéeca ajuropu aco poseye, co macũrē tĩaco niwō. ²⁰ Ō'acũ co macũrē añurō weetamucu niwĩ. Cũ bucu, yucu marĩrō, masã marĩrōpu nicã'cu niwĩ. Topu nígũ, bucatjē me'rã buemu'sigũ wa'acɔɔ niwĩ. ²¹ Cũ yucu marĩrō, masã marĩrōpu Parán wãmetiropu nirĩ cura, cũ paco, Egiptocjōrē cũ numo niacjore bocabosaco niwō.

* **21:17** 21.17 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

Abrahã Abimelec me'rã na apo'que ni'i

²² Titare Abimelec Abrahã me'rã ucũgũ wa'acũ niwĩ. Tojo nicã cũ yarã surara wioꝝ Ficol wãmetiꝝ me'rã wa'acũ niwĩ. Cũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ:

—Nipe'tise mu'u weesere Ô'acũ mu'urẽ weetamusami. ²³ Tojo weegu Ô'acũ tu'oropũ mu'u a'tiro weecã uasa'a. Yu'ure, yu'u põ'rãrẽ, yu'u pãrãmerãrẽ ne mejẽcã weeticã'ña. Yu'u mu'urẽ wée'caronojõta yu'ure añurõ weeya. Mu'u apesecjũ nimigũ, ãsã ya di'tapũ ni'i. A'ti di'tacjãrã quẽ'rãrẽ añurõ weeya. “Ô'acũ wãme me'rã tojota weeguti” niña, nicũ niwĩ Abimelec.

²⁴ Abrahã a'tiro ni yu'ticũ niwĩ:

—Ô'acũ tu'oropũ mu'u tojo ni'caronojõta añurõ weeguti.

²⁵ Tojo nica be'ro Abrahã Abimelere a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'urẽ da'raco'terã yu'u aco waari pere ã'macãrã niama. ²⁶ Abimelec pe'e cũ tojo nicã tu'ogũ, cãrẽ nicũ niwĩ:

—Ne masĩtasũ, noa tojo weero weepã. Mu'u yu'ure ne weretiapũ. Ni'cãcãpũta ne tu'ogũ wee'e, nicũ niwĩ Abimelec.

²⁷ Tojo nica be'ro Abrahã ovejare, wecuare mii, Abimelere o'ocũ niwĩ. Cũ tojo o'óca be'ro, ti numũta “A'tiro weerãti”, ni a'merĩ apocãrã niwã.

²⁸ Na tojo wée'ca be'ro Abrahã siete oveja numia wĩ'marãrẽ apesepũ oveja marĩrõpũ cũucũ niwĩ. ²⁹ Abimelec cũ tojo weecã ã'agũ, sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weegu mu'u ã'rã siete ovejare apesepũ cũuati?

³⁰ Abrahã cãrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Ã'rã siete ovejare miiña. Narẽ miigũ, “A'ti pe aco waari pe Abrahã se'eca pe ni'i”, ni ã'agũsa'a.

³¹ Na puarã “A'tiro weerãti” ni apo'caro nitjãrõ, na nirõpũ Beerseba wãme õ'ono'caro niwã.

³² Na a'merĩ apóca be'ro Beerseba wãmetiropũ ni'cãrã Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapũ dajatojaacãrã niwã. ³³ Beersebapũ Abrahã ni'cãgũ yucũgũ tamarisco wãmeticjũ otecũ niwĩ. Topũ Ô'acũ catinu'cũgũrẽ sãrĩcũ niwĩ. ³⁴ Abrahã yoacã filisteo ya di'tapũ nicũ niwĩ.

22*Abrahãrẽ Ô'acũ “¿Diacjũta yu'ure ãjõpeomiti?” cũ ni'que ni'i*

¹ Yoáca be'ropũ Ô'acũ Abrahãrẽ “¿Diacjũta yu'ure ãjõpeomiti?” níꝝ, cãrẽ pisucũ niwĩ.

—¿Abrahã! nicũ niwĩ.

Cũ tojo pisucã tu'ogũ, Abrahã, “A'to ni'i”, ni yu'ticũ niwĩ.

² Cũ yu'tica be'ro Ô'acũ cãrẽ nicũ niwĩ:

—Mu'u macũ, ni'cũ nigũrẽ, mu'u uputu ma'igũ Isaare aperopũ Moriah wãmetiri di'tapũ miaña. Topũ etagũ, ãrũgũ, mu'urẽ ã'ocjũpũ mujãña. Tigũ bu'ipũ cãrẽ wa'icure wẽjẽ ãjũamorõpeoꝝ weronojõ weeya, nicũ niwĩ.

³ Ape numũ bo'reque'ari cura, Abrahã wã'cãnu'cã, cũ burro bu'ipũ dujiri caserore peocũ niwĩ. Tojo weetu'ajanu'cõ, peca, cũ ãjũamorõpeoatjere paawa'acũ niwĩ. Cũ macũ, tojo nicã cãrẽ da'raco'terã puarã me'rã téé Ô'acũ cãrẽ were'caropũ wa'acũ niwĩ. ⁴ I'tia numũ be'ro Abrahã Ô'acũ cãrẽ wa'aduti'carore yoaropũ ã'acũ niwĩ. ⁵ Tojo weegu cãrẽ da'raco'terãrẽ nicũ niwĩ:

—Musã burro me'rã a'to tojayá. Yu'u, yu'u macũ me'rã sõ'opũ Ô'acũrẽ e'catipeorã wa'arã wee'e. Tojo weetoja, musã tiro tojatirãsa'a tja.

⁶ Abrahã Õ'acũrẽ wa'icũ ãjũamorõpeoatje pecare Isaare miaduticũ niwĩ. Cũ pe'e pecame'e, tojo nicã di'pjĩ miacũ niwĩ. Na pũarã ni'cãrõ me'rã wa'acãrã niwã. ⁷ To be'roacã Isaa cũ pacũre nicũ niwĩ:

—¡Pacũ!

—¿Ñe'enojõ ɯati, macũ? ni yũ'ticũ niwĩ.

Isaa cũrẽ sērītiña'cũ niwĩ:

—Marĩ peca, tojo nicã pecame'e cũo'o. ¿Oveja wĩ'magũ marĩ ãjũamorõpeoacjũ no'opũ niti?

⁸ Abrahã cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Macũ, Õ'acũ marĩrẽ ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ o'ogũsami, nicũ niwĩ.

Tojo ni, na pũarã sijawã'cãcãrã niwã.

⁹ Õ'acũ Abrahãrẽ were'caropũre etarã, Abrahã wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeoatjore ni'cã mesã ũtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, pecare to bu'ipũ seepeocũ niwĩ. Seepeotoja, cũ macũrẽ dũ'te, peca bu'ipũ peocũ niwĩ. ¹⁰ Seepeotoja, cũ macũrẽ wějẽgũti nígũ, di'pjĩrẽ miicũ niwĩ.

¹¹ Cũ tojo weeri cura Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnu'cã, * ɯ'mũsepũ cũrẽ pisudijocũ niwĩ:

—¡Abrahã!

Abrahã cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—A'tota ni'i, nicũ niwĩ.

¹² —Mũ'ũ macũrẽ ne mejẽcã weeticã'ña. Ni'cãrõacã yũ'ũ masĩ'i. Mũ'ũ yũ'ũre, “Yũ'ũ macũ ni'cũ nigũrẽ mũ'ũrẽ o'osome”, ne nitiapũ. Tojo weegũ yũ'ũ masĩ'i mũ'ũ yũ'ũre wiopesase me'rã ĩ'a'a, nicũ niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicã, Abrahã ĩ'aoo, ni'cũ oveja ɯmũ ni'cã yucusti wa'teropũ cũ capesa'ripũ su'rinu'cũgũrẽ ĩ'acũ niwĩ. Tojo wee cũrẽ ñe'e, wějẽ Õ'acũrẽ e'catise o'ogũ, ãjũamorõpeocũ niwĩ. Cũ macũrẽ wějẽbo'cũ oveja pe'ere wějẽcũ niwĩ. ¹⁴ Be'ro Abrahã tojo wee'carore a'tiro wãme õ'ocũ niwĩ: “Õ'acũ marĩrẽ dũ'sasenojõrẽ o'omi”. Tojo weero ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ “Tigũ Õ'acũ yagũ ũrũgũrẽ marĩrẽ dũ'sasenojõrẽ o'ogũsami”, nino'o.

¹⁵ Apaturi Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cũrẽ wereco'tegũ weronojõ upũsãjãnu'cã, ɯ'mũsepũ Abrahãrẽ pisudijocũ niwĩ tja. ¹⁶ A'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ a'tiro niami: “A'te mũ'ũ wee'quere masĩ'i. Yũ'ũre, ‘Yũ'ũ macũ ni'cũ nigũrẽ mũ'ũrẽ o'osome’, ne nitiapũ. Tojo weegũ yũ'ũ basu yũ'ũ wãme me'rã mũ'ũrẽ añurõ wa'acã weeguti. ¹⁷ Mũ'ũrẽ peje añuse weeguti. Mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrẽ ñocõa weronojõ, tojo nicã pajiri maa sumuto nucũpori weronojõ pãjãrã wa'acã weeguti. Apeyema narẽ ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weerãsama. ¹⁸ Mũ'ũ yũ'ũre añurõ ějõpeose wapa mũ'ũ pãrãmerã me'rã nipe'tirã a'ti ɯmũcocjãrã añurõ weeno'rãsama”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁹ Be'ro Abrahã cũrẽ da'raco'terã tiropũ dajatojaacũ niwĩ. Nipe'tirã ni'cãrõ me'rã Beerseba wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Topũ Abrahã nisetiicũ niwĩ.

Nacor põ'rã ye cjase ni'i

²⁰ Yoáca be'ropũ Abrahã cũ acabiji Nacor ye quetire tũ'ocũ niwĩ. Nacor nũmo Milca wĩ'marãrẽ cũrẽ põ'rãtibosaco niwõ. ²¹ Uz wãmetigũ bajuamũ'tã'cũ niwĩ. Cũ be'rore cũ acabiji Buz bajuacũ niwĩ. Buz be'rore Kemuel, Aram pacũ nicũ niwĩ. ²² Be'ro a'ticũrã bajuanamocãrã niwã: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Ā'ĩ Betuel Rebeca pacũ nicũ niwĩ. Ā'rã ochore Abrahã acabiji Nacor, Milca me'rã põ'rãticãrã niwã.

* **22:11** 22.11 ĩ'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

24 Āpērā Nacor nūmo Milca pe'su Reúma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

23

Sara wērī'que ni'i

1 Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō. 2 Ticuse cū'marī cūgo, Quiriat-arba wāmetiropu Canaá di'ta nirī macāpu wērīco niwō. Quiriat-arba, apetero Hebrō pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā ī'agū, uti, dūjasewā'acu niwī. 3 Tojo uti, co wērī'co tiropu ní'cu wija, hitita masā nirōpu na me'rā ucūgū wa'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

4 —Yū'u masā wa'teropure apesecjū nimicā, ni'cā ūtā tuti yū'u nūmorē yaatji tutire duaya.

5 Cū tojo nicā tū'orā, hitita masā cūrē yū'ticārā niwā:

6 —Īsārē tū'onīña yujupu. Mū'u ūsā wa'terore ni'cū Ō'acū bese'cu, wiogu macū weronojō ni'ī. Tojo weegu mū'u nūmorē ūsā ye ūtā tutiri wa'tero añurī tutipu yaaya. Ne ni'cū ūsā wa'teropu nigū, “Ya tuti ni'ī, yaaticā'ña”, nisome.

7 Tojo weegu Abrahā wā'cānū'cā, hitita masārē paamu'rīque'a, 8 narē nicu niwī:

—To pūrīcārē masā yū'u nūmorē a'to yaacā ūarā, Efrō, Zohar macūrē a'tiro ni sērībosaya. 9 Ni'cā ūtā tuti Macpela wāmetiri tuti cū ya di'ta nitūoro nirī tutire yū'ure duato. Yū'u ti tuti wapatiro ejatuaro wapayeguti. Yū'u tore duugu, masā wa'teropu yaari tuti cuogusa'a.

10 Efrō hitita masū na wa'teropu dujicu niwī. Tojo weegu nipe'tirā cū acawererā tū'oropu, tojo nicā nipe'tirā macā sājārī sope tiro yū'ruarā tū'oro a'tiro nicu niwī:

11 —Niwe'e, yū'u wiogu. Añurō tū'oya. Yū'u mū'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapu nirī tutire wapamarīrō o'oguti. Yū'u acawererā tū'oropu mū'urē ti di'tare o'o'o. Mū'u nūmorē yaaya majā.

12 Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paamu'rīque'acu niwī tja. 13 Tojo wee, masā to nirā tū'oro Efrōrē nicu niwī:

—Yū'ure tū'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mū'u “Jau”, nicā, topu yū'u nūmorē yaaguti majā.

14 Cū tojo nicā, Efrō yū'ticu niwī tja:

15 —Wiogu, yū'ure tū'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru cujiri wapati'i. Ti di'ta wapatire ucūnematicārā. Mū'u nūmorē yaagu wa'aya, nicu niwī.

16 Abrahā, “Jau” ni, Efrō hitita masā ī'orōpu tocārō wapati'i ní'carore cuatrocientos niyeru cujirire wapayecu niwī. Tocjārā duari masā wapaye'caronojōta wapayecu niwī. 17-18 Tojo weero nipe'tise Efrō dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwū. Ūtātuti, yucupagu nipe'tise cū ye tojacaro niwū. Ti di'ta Macpela wāmeti'caro niwū. Mamre mujīpū mājātiro pe'e tojacaro niwū. Hitita masā, tojo nicā nipe'tirā ti macā sājārī sopere yū'ruarā ī'orōpu wapayecu niwī.

19 Be'ro Abrahā cū nūmo Sarare ūtā tutipu yaacu niwī. Ti tuti Macpela wāmetiropu Mamre mujīpū mājātiro pe'e nicaro niwū. Totā tja apetero Hebrō wāmeti'caro niwū. Canaá wāmetiri di'tapu tojacaro niwū. 20 Tojo weero ti di'ta, ūtā tuti topu nirī tuti, hitita masā Abrahā cū acawererārē yaatjore duacārā niwā.

24

Abrahā Isaa nūmo niacjore a'mabosa'que ni'i

¹ Abrahã bũcu waro nicu niwĩ. Nipe'tise cũ weesetise me'rã Õ'acũ cũrẽ añurõ wa'acã weecu niwĩ. ² Ni'cã numu cũrẽ da'raco'tegu ãpẽrã yu'ruoro bũcu nigũrẽ pijicu niwĩ. Cũ nipe'tise Abrahã cũosere ĩ'anurũgũ nicu niwĩ. Abrahã cũrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u omocãrẽ ya usó docapu cũña. ³ Õ'acũ marĩ wiogu u'muse, di'ta wee'cu wãme me'rã mu'u “A'tiro weeguti” nicã uasa'a. Ne yu'u macũ Isaare a'to Canaã yu'u nirĩ di'tacjõ me'rã numoticã weeticã'ña. ⁴ Tojo weetigu, ya di'tapu wa'a, yu'u acawererã numia wa'teropure cũ numo niacjore besegu wa'aya.

⁵ Cũrẽ da'raco'tegu yu'ticu niwĩ:

—Co numio yu'u me'rã a'tisĩ'ríticã, ¿de'ro weegusari? ¿Tojo weecãma, yu'u mu'u macũrẽ mu'u wijawã'cãtica di'tapure miagũsari?

⁶ Abrahã cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Topu yu'u macũrẽ miaticã'ña. ⁷ Yu'u wiogu Õ'acũ u'musecjũ, yu'u pacu ya wi'ĩ ní'cure, tojo nicã yu'u acawererã ya di'tapu ní'cure miĩwĩorẽwĩ. Miĩwĩorẽ, a'ti di'tare “Mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ o'oguti”, niwĩ. Cũta mu'u dũporo cũrẽ wereco'tegure o'oyugusami. Tojo weegu mu'u yu'u macũ numo niacjo tocjõrẽ boca, miitigusa'a. ⁸ Co numio mu'u me'rã a'tisĩ'ríticã, yu'u mu'urẽ “Tojo weegusa'a” ní'que tojo tojacã'rõsa'a. Mejõ yu'u macũrẽ topu ne miaticã'ña, nicu niwĩ.

⁹ Tojo wee cũrẽ da'raco'tegu cũ ya omocãrẽ cũ wiogu Abrahã usó docapu ñapeocu niwĩ. Be'ro “Õ'acũ tu'oropu diacjũta weeguti mu'u duti'quere”, nicu niwĩ.

¹⁰ Be'ro cũ wiogu yarã cameyoa diez, tojo nicã apeye peje añuse Abrahã cũ o'atjere miicu niwĩ. Tere mii, Nacor wãmetiri macã, Mesopotamia di'tapu wa'acu niwĩ. ¹¹ Abrahãrẽ da'raco'tegu ti macã sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwũ. Ti horata numia aco waarã wa'acãrã niwã. Cũ pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigũ cũucu niwĩ.

¹² Tojo weetoja, Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩcu niwĩ: “Õ'acũ, yu'u wiogu Abrahã ãjõpeogu, ni'cãcãrẽ yu'ure añurõ wa'acã weeya. Yu'u wiogure mu'u ma'isere ĩ'oña. ¹³ A'to aco waari pe tiro tojánígũti yujupu. A'tocjãrã numia aco waarã a'ticã, ¹⁴ yu'u ni'cõrẽ a'tiro nigũti: ‘Acoture miidijoya. Sĩ'rĩgũtigũ wee'e.’ Co ‘Sĩ'rĩña. Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti,’ tojo yu'tigo cõta mu'u bese'co mu'urẽ da'raco'tegu Isaa numo niacjo nigõsamo. Mu'u tojo weecã ĩ'agũ, ‘Diacjũta yu'u wiogu Abrahãrẽ añurõ weemi’, nigũsa'a”, nicu niwĩ.

¹⁵ Cũ Õ'acũrẽ sãrĩtu'ajaticãta, ni'cõ numio acotu wãawã'cãtigore ĩ'acu niwĩ. Co Rebeca, Betuel macõ nico niwõ. Betuel Milca, Nacor macũ nicu niwĩ. Nacor Abrahã acabiji nicu niwĩ. ¹⁶ Rebeca añugõ nico niwõ. Ne ni'cũ umu me'rã ñña'tico niwõ. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majãgõ weeco niwõ. ¹⁷ Co majãcã ĩ'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegu pe'e omasirutuwã'cã, core ãmũeja, nicu niwĩ:

—Mu'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mu'u waa'quere cã'rõ tĩaña.

¹⁸ —Jau, sã'rĩgũ a'tia, nico niwõ.

Tojo wee, acoture miidijo, cũrẽ tĩaco niwõ. ¹⁹ Cũ sã'rĩtojãca be'ro, Rebeca cũrẽ nico niwõ:

—Mu'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ miibosago wa'agoti. Na sã'rĩsĩ'rĩrõ põtẽorõ sã'rĩrãsama, nico niwõ.

²⁰ Nipe'tirã cameyoa sã'rĩato nígõ, pejetiri acore waa, umũñarõ me'rã na sã'rĩrĩ co'ropu piosãamujãco niwõ. ²¹ Co tojo weesere ĩ'agũ, Abrahãrẽ da'raco'tegu “Yu'u a'topu a'ticã, Õ'acũ cũ ‘A'tiro weeguti’ ní'quere

¿diacjũta weegusari?”, ni tu'oña'gũ, tojo i'acã'cu niwĩ. ²² Cameyoya sĩ'rĩtu'ajaca be'ro, Abrahãrẽ da'raco'tegu ã'quẽa yoosari be'to, uru me'rã wéeca be'to, seis gramo nũcãrĩ be'tore mii, ã'quẽapũ yoocu niwĩ. Tojo nicã pũa be'to omocã tuusãase uru me'rã wee'que be'torire, cien gramo nemorõ nũcũsere o'ocu niwĩ. ²³ O'otojanũ'cõ, core nicu niwĩ:

—¿Noa macõ niti mu'u? ¿Mu'u pacu ya wi'ipũre cãrĩrõ niati yu'umasã me'rã cãrĩatjo?

²⁴ Co yu'tico niwõ:

—Yu'u Betuel macõ ni'i. Cũ Milca, Nacor macũ nimi. ²⁵ Æsã ya wi'ipũre musã cãrĩatjo niapũ. Tojo nicã cameyoya na ba'ase tá peje niapũ.

²⁶ Tojo nicã tu'ogu, Abrahãrẽ da'raco'tegu ejaque'a, Õ'acũrẽ e'catipeocu niwĩ. ²⁷ A'tiro nicu niwĩ: “Õ'acũ, Abrahã yu'u wiogu ãjõpeogu, mu'u añuyũ'rua'a. Yu'u wiogũre añurõ wéegũ, mu'u 'A'tiro weeguti' ní'quere queoro weepũ. Yu'u quẽ'rãrẽ cũ acawererã ya wi'ipũ miitiapũ”, nicu niwĩ.

²⁸ Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipũ omawã'cãco niwõ. ²⁹ Co ma'mi Labán wãmeticu niwĩ. Co tojo nicã tu'ogu, Abrahãrẽ da'raco'tegũre a'magũ wa'agu, aco waari pe tiro omawã'cãcu niwĩ. ³⁰ Cũ acabijo ã'quẽapũ yoosari be'to, omocã tuusãase be'tori miiejacã i'atojacu niwĩ. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegu core were'quere tu'ope'ocã'cu niwĩ. Tojo weegu Labán cũrẽ a'magũ wa'acu niwĩ. Aco pe tiropũta, cũ yarã cameyoya me'rã nigũrẽ bocaiejacu niwĩ.

³¹ Labán cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'tia, Õ'acũ añurõ weeno'gũ. ¿De'ro weegu mu'u a'to wijaropũ nu'cũti? Mu'u cãrĩatjo, tojo nicã cameyoya niatjo apobosatojapũ, nicu niwĩ.

³² Tojo weegu Abrahãrẽ da'raco'tegu wi'ipũ sãjãacu niwĩ. Topũ Labán cameyoya na o'ma'quere miidijo, narẽ ba'ase ecacu niwĩ. Tojo wéeca be'ro Abrahãrẽ da'raco'tegu, cũ me'rãcãrãrẽ du'pocãrĩ coeato ní'gũ, aco miacu niwĩ.

³³ Na ba'ase etiri cura, Abrahãrẽ da'raco'tegu a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u musãrẽ nigũti ní'quere weretimigũ, ba'atisa'a.

—To pũrĩcãrẽ ucũmũ'taña, nicu niwĩ Labán.

³⁴ Abrahãrẽ da'raco'tegu narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u Abrahãrẽ da'raco'tegu ni'i. ³⁵ Õ'acũ yu'u wiogu Abrahãrẽ añurõ weeami. Peje cõogu wa'acã weeami. Cũrẽ oveja, wecua, uru, niyeru plata wãmetise, da'raco'terã umua, numia, cameyoya, tojo nicã burroa o'owĩ.

³⁶ Apeyema cũ numo Sara bũcũo nimigõ, ni'cũ põ'rãtiwõ. Yu'u wiogu cũ macũrẽ nipe'tise cũ cõosere o'owĩ. ³⁷ Yu'u wiogu yu'ũre, cũ macũrẽ ne ni'cõ ti di'ta Canaã cũ nirõcjõ me'rã omocã du'tedutitiwĩ. Tere ní'gũ,

yu'ũre cũ dutisere Õ'acũ wãme me'rã “Diacjũta mu'u dutiro weeguti”, ni yu'tidutiwĩ. ³⁸ Cũ yu'ũre ninemowĩ: “Yu'u pacu acawererã tiropũ wa'a, to nirã numia wa'terore ni'cõ cũ numo niacjore a'maña”, niwĩ. ³⁹ Yu'u pe'e yu'u wiogũre niwũ: “Yu'u wiogu, co numio yu'u me'rã a'tisĩ'rĩticã warore, ¿de'ro weegusari?”

⁴⁰ Cũ yu'ũre yu'tiwĩ: “Yu'u Õ'acũ uaranojõ nisetigu ni'i. Mu'u wa'aro añurõ wa'ato ní'gũ, mu'u me'rã Õ'acũ cũrẽ wereco'tegũre o'ógusami. Tojo weegu yu'u pacu acawererã põ'rã numia wa'terore ni'cõ yu'u macũ numo niacjore bocagusa'a. ⁴¹ Na yu'u acawererã core o'osĩ'rĩticãma, mu'u 'Tojo weeguti' ní'que tojo tojacã'rõsa'a”, niwĩ yu'ũre.

⁴² »Ni'cãcã aco waari pe tiropũ ejagu, Õ'acũ, yu'u wiogu Abrahã ãjõpeogũre sãrĩapũ: “Mu'u uaro yu'u a'topũ a'tisere añurõ wa'acã

weebosaya. ⁴³ Mũ'u a'tiro weecã uasa'a. Ni'cārōacã yũ'u aco waari pe tiro nirĩ cura a'tiro wa'ato. Ni'cõ numio aco waago a'ticã, yũ'u a'tiro nigũsa'a: 'Mũ'u aco waasere cã'rō tĩacureya.' ⁴⁴ Co yũ'ure 'Sĩ'rĩña, mũ'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti,' nigõ, cõta mũ'u bese'co yũ'u wioḡũ macũ nũmo niacjo nigõsamo", ni sērĩwũ. ⁴⁵ Yũ'u Õ'acũrẽ sērĩtu'ajatimigũ, Rebeca aco co waatjũre wũawã'cãtigore ĩ'apũ. Aco waari pepũ bu'a, acore waamiamo. Core niapũ: "Mũ'u aco waa'quere yũ'ure cã'rō tĩaña", niapũ. ⁴⁶ Tojo weego acotũre miidijo, yũ'ure niamo: "Jau, sĩ'rĩña. Mũ'u yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩagõti." Yũ'ure aco tĩa, yarã cameyoa quẽ'rãrẽ tĩamo.

⁴⁷ »Be'ro core sērĩtĩña'pũ: "¿Noa macõ niti mũ'u?" Co yũ'ure yũ'tiamo: "Yũ'u Betuel macõ ni'i. Cũ Nacor, Milca macũ nimi", niamo. Be'ro ẽ'quẽa yoosari be'tore ẽ'quẽapũ yooapũ. Tojo nicã pũa be'to omocã tuusãase be'torire tuusãapũ.

⁴⁸ Tojo weetoja, yũ'u ejaque'a, Õ'acũrẽ, Abrahã yũ'u wioḡũ ẽjõpeogũre e'catise o'oapũ. Cũ yũ'u wioḡũ acawererã tiropũ wa'ari ma'arẽ queoro ĩ'oami. Cũ yũ'u wioḡũ Abrahã macũ nũmo niacjore miidutigũ, tojo weeami.

⁴⁹ Ni'cārōacãma majã, yũ'u wioḡũ uasere añurõ e'catise me'rã yũ'tisĩ'rĩrã, wereya. Tojo yũ'tisĩ'rĩtirã quẽ'rã, wereya. Tojo weegũ yũ'u weeatjere masĩḡũsa'a, nicũ niwĩ.

⁵⁰ Cũ tojo nicã tũ'orã, Labán, Betuel yũ'ticãrã niwã:

—A'te nipe'tise Õ'acũ weese ni'i. Ɖsã ne "Tojota wa'ato, tojo wa'aticã'to", nímasĩtisa'a. ⁵¹ A'tigo nimo Rebeca. Core miaña majã. Õ'acũ uaronojõta mũ'u wioḡũ macũ nũmo nigõsamo, nicãrã niwã.

⁵² Abrahãrẽ da'raco'tegũ na tojo nicã tũ'ogũ, Õ'acũrẽ e'catipeogũ ejaque'a, paamu'rĩque'acu niwĩ. ⁵³ Õ'acũrẽ e'catise o'óca be'ro, apeyenojõ uru, plata me'rã wee'quenojõrẽ, tojo nicã su'tire Rebecare o'ocũ niwĩ. Tojo nicã co ma'mirẽ, co pacore apeyenojõ wapabũjũsenojõrẽ o'ocũ niwĩ.

⁵⁴ Be'ro cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã ba'a, sĩ'rĩ, topũta cãrĩcãrã niwã.

Ape nũmũ wã'cã, Abrahãrẽ da'raco'tegũ narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u wioḡũ ya wi'ipũ dajatojaacã, musã macõrẽ o'oya majã.

⁵⁵ Tojo nicã tũ'orã, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicãrã niwã:

—Co diez nũmũrĩ Ɖsã me'rã tojániato yujupũ. Be'ro mũ'u me'rã wa'agosamo majã.

⁵⁶ Abrahãrẽ da'raco'tegũ pe'e a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u tojaacã, cã'mota'anemoticã'ña majã. Õ'acũ yũ'u a'ti'quere añurõ wa'acã weetojami. Tojo weerã yũ'u wioḡũ ya wi'ipũ dajatojaadutiya.

⁵⁷ Cũ tojo nicã tũ'orã, na yũ'ticãrã niwã:

—Jau. Rebecare pijiña'rã marĩ, ¿de'ro ni yũ'tigosari co?

⁵⁸ Tojo weerã Rebecare pijio, sērĩtĩña'cãrã niwã:

—¿Mũ'u ã'rĩ mũmũ me'rã wa'asĩ'rĩsari?

—Ɖũ, wa'agoti, ni yũ'tico niwõ.

⁵⁹ Co tojo nicã tũ'orã, Rebecare, core masõ'co quẽ'rãrẽ o'ócãrã niwã. Tojo nicã, Abrahãrẽ da'raco'tegũre, cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã wa'aduticãrã niwã majã. ⁶⁰ Rebecare añurõ wa'ato nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

“Numió, Õ'acũ mũ'urẽ pãjãrã paco nicã weeato.

Mũ'u pãrãmerã nituriarã narẽ ĩ'atu'tirã nise macãrĩcjãrã me'rã a'mewẽjẽ wapata'ato.”

⁶¹ Na core tojo níca be'ro, Rebeca, core da'raco'terã numia me'rã cameyoa bu'ipũ mũjãpeja, Abrahãrẽ da'raco'tegũre sirutuwã'cãcãrã niwã. Tojo wee, Abrahãrẽ da'raco'tegũ Rebecare mia, to ní'cũ wa'a wa'acu niwĩ.

⁶² Isaa pe'e aco waari pe, “Catinu'cũgũ, yu'ure ï'agũ ya pe” wãmetiropu ní'cu majãmitojaticu niwĩ. Cũ pe'e Neguev wãmetiropu niseticu niwĩ. ⁶³ Na'ique'awã'cãtiri cura sijagu wa'acu niwĩ. Tojo weegu cameyoa a'ticã ï'acu niwĩ. ⁶⁴ Rebeca quẽ'rã cãrẽ ï'aco niwõ. Isaare ï'agõta, cameyo bu'ipu pesa'co dijaco niwõ. ⁶⁵ Abrahãrẽ da'raco'tegure sãrĩtiña'co niwõ:

—¿Noa niti s'ĩ marĩrẽ põtẽrĩgũ a'tigu? nico niwõ.

—Yu'u wiogu nimi, nicu niwĩ. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'rã co diapoare mo'aco niwõ.

⁶⁶ Abrahãrẽ da'raco'tegu Isaare nipe'tise cũ wee'quere werecu niwĩ. ⁶⁷ Be'ro Isaa Rebecare cũ paco Sara níca wi'i, wa'icu caseri me'rã wéeca wi'ipu mia wa'acu niwĩ. Tojo wee cũ numo tojaco niwõ. Isaa Rebecare pũrõ ma'icu niwĩ. A'te me'rã cũ paco wẽrĩ'quere wãcũtutuacu niwĩ.

25

Abrahã Cetura wãmetigo me'rã põ'rãti'que ni'i

¹ Abrahã apego nuorẽcu niwĩ. Co Cetura wãmetico niwõ. ² Co me'rã a'tiro wãmetirãrẽ põ'rãticu niwĩ. Zimram, Jocsán, Medán, Madiã, Isbac, Súa nicãrã niwã. ³ Jocsán põ'rã Seba, Dedán nicãrã niwã. Dedán pãrãmerã nituriarã asureo masã, letuseo masã, leumeo masã nicãrã niwã. ⁴ Madiã põ'rã Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicãrã niwã. Æ'rã nipe'tirã Cetura põ'rã nituriarã pãjãrã nicãrã niwã. ⁵ Isaa Abrahã cũ pacu cuo'que nipe'tisere cuosirutucu niwĩ. ⁶ Æpẽrã cũ põ'rã, Æpẽrã numia me'rã põ'rãti'cãrã pe'ema cã'rõ apeyenojõacãrẽ o'ocu niwĩ. Abrahã cũ catícaterore cũ macũ Isaa tiropu niticã'to nígũ, narẽ apero mujĩpũ mujãtiro nirĩ di'tapu o'õcu niwĩ.

Abrahã cũ wẽrĩcã na yaa'que ni'i

⁷ Abrahã ciento setenta y cinco cũ'marĩ caticu niwĩ. ⁸ Cũ mu'ñu me'rã wẽrĩcu niwĩ. Cũ ñecũsumua mejãrã wẽrĩ'caronojõta cũ quẽ'rã wẽrĩsirutudijacu niwĩ. ⁹ Cũ põ'rã Isaa, Ismae Macpela nirĩ tutipu cãrẽ yaarã wa'acãrã niwã. To mujĩpũ mujãtiro Mamre wãmetiropu tojasa'a. Ti tuti Efrõ Zohar macũ hitita masũ ya di'tapu tojasa'a. ¹⁰ Ti di'tare Abrahã hitita masãrẽ duucu niwĩ. Topu Abrahãrẽ yaacãrã niwã. Cũ numo Sarare yaa'caro pu'toputa yaacãrã niwã. ¹¹ Abrahã wẽrĩca be'ro Õ'acũ cũ macũ Isaare añurõ wa'acã weecu niwĩ. Cũ ni'cã aco pe tiro niseticu niwĩ. Ti pere a'tiro pisucãrã niwã: “Catinu'cũgũ, yu'ure ï'agũ ya pe” pisucãrã niwã.

Ismae cũ põ'rãti'que ni'i

¹² A'te Ismae, Abrahã macũ ye queti ni'i. Cũ Agar macũ nicu niwĩ. Agar Egiptocjõ, Abrahã numo Sarare da'raco'tego nico niwõ. Ismae põ'rã a'ticãrã nicãrã niwã. ¹³ Bajuanu'tã'cu me'rã werenu'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticu niwĩ. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Duma, Massa, ¹⁵ Hadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã. ¹⁶ Na Ismae põ'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerẽ na nirõpũre masĩno'caro niwũ. Nanũcũ curari na yarã masãrẽ wejepeori masã nicãrã niwã.

¹⁷ Ismae ciento treinta y siete cũ'marĩ cuogu, wẽrĩcu niwĩ. Tojo weegu cũ ñecũsumua mejãrã wẽrĩ'caronojõta wẽrĩsirutudijacu niwĩ. ¹⁸ Cũ põ'rã nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro me'rã nu'cã, téé Shur wãmetiropu niseticãrã niwã. To Egipto põtẽorõ Asiria wa'aropu nisa'a. To nirõ nipe'tirã na acawererã uatimicã, niseticãrã niwã.

Jacob, tojo nicã Esaú na baja'que ni'i

19 A'te Isaa, Abrahã macũ ye queti ni'i. 20 Isaa cuarenta cũ'marĩ cuogu, Rebecare numoticu niwĩ. Co Betuel macõ, Labán acabijo nico niwõ. Na arameo masã Padan-arãcjãrã nicãrã niwã. 21 Rebeca ne põ'rã marĩco niwõ. Tojo weegu Isaa Õ'acũrẽ sërĩbosacu niwĩ. Õ'acũ cũ sërĩsere tuocu niwĩ. Tojo weego co nijipaco tojaco niwõ. 22 Wĩ'marã puarã paagapure a'mequẽsãñacãrã niwã. Tojo weego co a'tiro wãcũco niwõ: “Na tojo weenu'cũcãma, yu'u mejõ waro catima'abosa'a. Mejõ pe'e wërĩrõuasa'a”, ni wãcũco niwõ. Tojo weego Õ'acũrẽ “¿De'ro weero tojo nimitito?” ni sërĩtiña'co niwõ.

23 Õ'acũ core yu'ticu niwĩ:

“Mu'u paaga po'peapure pua di'ta, pua macãcjãrã sãñama.

Na bajuatji dũporo a'mequẽsãñatojama.

Ni'cũ apĩ nemorõ tutuayu'ruagu nigũsami.

Masã ma'mi cũ acabiji dutisere yu'tigusami”, nicu niwĩ Õ'acũ.

24 Be'ro Rebeca wĩ'marãrẽ wuari numu ejacaro niwũ. Na puarã su'rua'cãrã páapũ nicãrã niwã. 25 Ne bajuamu'tãgũ poari sõ'agũ nicu niwĩ. Tojo nicã, cũ upapure poaripijagu nicu niwĩ. Cũrẽ Esaú pisucãrã niwã. 26 Be'ro cũ acabiji cũ du'podiapu ni'cã omocã me'rã ñe'etjãgũ bajuacu niwĩ. Tojo weeyucã, cũrẽ Jacob pisucãrã niwã. Isaa sesenta cũ'marĩ cuori cura, Rebeca narẽ põ'rãtico niwõ.

Esaú cũ masã ma'mi nisere dua'que ni'i

27 Siape'e me'rã wĩ'marã bucuacãrã niwã. Esaú cãpũpu sijasere tu'sa, wa'icũrã mu'sĩgũ nicu niwĩ. Jacob pe'e sõ'owaro niticu niwĩ. Cũ wi'ipũ nisetiã'cu niwĩ. 28 Isaa wa'icũrã nucũcjãrãrẽ ba'atu'sayugu, cũ macũ Esaú pe'ere ma'iyu'runu'cãcu niwĩ. Paco Rebeca pe'e Jacore ma'iyu'runu'cãco niwõ.

29 Ni'cã numu Jacob cũ ba'ase do'ari cura Esaú nucũpu sijagu eja'cu ujuaboayu'rua'cu dajacu niwĩ. 30 Tojo weegu cũ acabijire nicu niwĩ:

—Yu'ure pajaña'ña. Sise ba'ase sõ'ase mu'u cuosere yu'ure o'ocureya. Yu'u ujuaboa wërĩgũ weesa'a, nicu niwĩ. (Tojo weerã ape wãme Esaúre Edom pìsusama.)

31 Jacob cũrẽ nicu niwĩ:

—Tojo nígũ pũrĩcã, mu'u masã ma'mi nisere yu'ure duamu'tãña.

32 Tere tu'ogu, Esaú nicu niwĩ:

—¿Mu'u yu'ure i'aweti? Yu'u ujuaboa wërĩgũ weesa'a. Tojo weero yu'u masã ma'mi nise yu'uma wapamarĩ'i, nicu niwĩ.

33 Jacob cũrẽ nicu niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ Õ'acũrẽ wãmepeo, “Tojota weeguti”, nibaque'oya, nicu niwĩ.

Tere tu'ogu, Esaú “Õ'acũrẽ wãmepeo, diacjũta ni'i”, nicu niwĩ. Tojo weegu cũ acabijire cũ masã ma'mi nisere duacu niwĩ.

34 Be'ro Jacob, Esaúre, pã, tojo nicã cũ ba'ase do'a'quere ecacu niwĩ. Esaú ba'a, s'rĩtojagu, wã'cãnu'cã, wa'a wa'acu niwĩ. Cũ masã ma'mi nisere “Tojo nisa'a”, ni wãcũticu niwĩ.

26

Isaa Gerar wãmetiropu wa'a'que ni'i

1 Abrahã cũ caticũcateropu wa'a'caronojõta nipe'tiro ti di'tapure ba'ase marĩcaro niwũ. Tojo weegu Isaa Gerar wãmetiropu wa'acu niwĩ. Topure filisteo masã wiogu Abimelec nicu niwĩ. 2 Topu Õ'acũ cũrẽ bajua, ucũcu

niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: “Egiptopure wa'aticã'ña. Yu'u mu'urẽ tojadutirota tojapa. ³ Ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tata toja, nini'ña yujupu. Yu'u mu'u me'rã nigũti. Mu'urẽ añurõ wa'acã weeguti. Mu'urẽ, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'oguti. A'tiro wéegũ, mu'u pacu Abrahãrẽ yu'u ‘Tojo weeguti’ ní'quere queoro wa'acã weeguti. ⁴ Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã ñocõa weronojõ nicã weegusa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogusa'a. Tojo nicã, nipe'tiri di'tacjãrã mu'u pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weeno'rõsa'a. ⁵ Abrahã yu'u duti'quere, yu'u ‘Tojo weeya’ ní'quere queoro yu'tiwĩ. Tojo weegu tojo weegusa'a”, nicu niwĩ Ó'acũ.

⁶ Tere tu'ogu, Isaa Gerapu tojacu niwĩ. ⁷ Topu nirã masã Isaare Rebecare “A'tigo waro ¿noanojõ niti?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã. Isaa, “Yu'ure co ye bu'iri wẽjẽbosama” ni uigu, “Yu'u acabijo nimo”, nicu niwĩ. Co Rebeca añugõ niyucã, tojo nicu niwĩ.

⁸ Topu yoacã tojacu niwĩ. Ni'cã numu ti di'ta wiogu Abimelec ventanapu yu'uĩ'a'cu niwĩ. Tojo weeri cura Isaa cã numo Rebecare paasu'su e'caticã ï'acu niwĩ. ⁹ Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—Co mu'u numo nimiapõ. ¿De'ro weegu “Yu'u acabijo nimo” nisoati?

—Apetero weerã yu'ure co ye bu'iri wẽjẽbosama, ni wãcũasu, ni yu'ticu niwĩ Isaa.

¹⁰ Tere tu'ogu, Abimelec nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu ãsãrẽ tojo niati? “Cã numo mejẽta nisamo”, ni wãcũgũ, ni'cũ a'ti macãcjũ core numotiboapĩ. Core tojo weecãma, mu'u ãsãrẽ Ó'acũrẽ yu'rũnu'cãcã weeboapã, nicu niwĩ.

¹¹ Tojo weegu Abimelec nipe'tirãrẽ ni'cã dutise cũucu niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: “No'o ni'cũ Isaare o cã numorẽ caribogũnojo wẽjẽno'gũsami”, nicaro niwũ.

¹² Topure Isaa otesere otecũ niwĩ. Ó'acũ cãrẽ añurõ wa'acã weecu niwĩ. Tojo weero ti cã'marẽ cã ote'que peje waro ducaticaro niwũ.

¹³ Siape'e me'rã cã cuose bucuanemocaro niwũ. Tojo weegu cã peje waro apeyenojõ cuogu tojacu niwĩ. ¹⁴ Pãjãrã waro oveja, wecua cuocu niwĩ. Cãrẽ da'raco'terã quẽ'rãrẽ pãjãrã waro cuocu niwĩ. Tere ï'arã, filisteo masã cãrẽ uocãrã niwã. ¹⁵ Toduporopu cã pacu Abrahã catícateropure cãrẽ da'raco'tecũ'cãrã aco pãri se'ecãrã niwã. Filisteo masã Isaare uorã, te perire di'ta me'rã yaabi'acãrã niwã.

¹⁶ Be'ro cã peje waro cuocã, ï'acũmĩ, Abimelec Isaare a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u a'tore wijayã. Peje waro ãsã yu'ruoro apeyenojõ cuoyu'rũnu'cã'a, nicu niwĩ.

¹⁷ Tojo weegu Isaa Gerapu nimi'cu wijacu niwĩ. Wija, to opa pa'tiro nirõpu wi'seriacã wee, tojacu niwĩ. ¹⁸ Topure cã pacu catigu aco pãri se'e'que perire cã wẽrĩca be'ro filisteo masã di'ta me'rã yaacãrã niwã. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecu niwĩ. Cã te perire se'eca be'ro cã pacu catigu wãme õ'o'caronojõta õ'ocu niwĩ.

¹⁹ Ni'cã numu Isaare da'raco'teri masã opa pa'tiro nirõpu aco pãri se'ẽrã, pajiro o'mawĩrõrĩ pere bocacãrã niwã. ²⁰ Gerapu nirã ovejare co'teri masã ti pere ãpẽrã Isaa yarã ovejare co'terã me'rã du'sasoocãrã niwã. Na “Ûsã ya pe ni'i”, nicãrã niwã. Isaa yarã ovejare co'terã pe'e quẽ'rã “Ûsã ya pe pe'e ni'i”, ni a'merĩ du'sasoomujãcãrã niwã. Tojo weegu Isaa ti pere “cumuca pe” wãme õ'ocu niwĩ. Na du'sasooyucã, tojo wãme õ'ocu niwĩ. ²¹ Be'ro cãrẽ da'raco'terã ape pe se'ecãrã niwã. Ti pe quẽ'rãrẽ mejãrõta du'sasoocãrã niwã. Tojo weegu Isaa ti pere “a'merĩ ï'asĩ'rĩtiri pe” wãme õ'ocu niwĩ.

²² Be'ro Isaa yoaropu wa'a wa'acu niwĩ. Topure aco pé ape pe se'ecu niwĩ. Ti pema du'sasooticārã niwã majã. Tojo weegu ti pere “añurĩ pjoaca pe, cumuca marĩrĩ pe” wãme õ'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: “Õ'acũ marĩrẽ ni'cãrõacãma añurĩ pjoa cūumi majã. Tojo weerã marĩ a'topure añurõ niseti, da'rasetirãsa'a”, nicu niwĩ.

²³ To ní'cuta Isaa Beersebaru wa'acu niwĩ. ²⁴ Topu cũ etãca ñamirẽ Õ'acũ cãrẽ bajua, a'tiro nicu niwĩ:

“Yũ'u, mu'u pacu Abrahã ejõpeogu ni'i.

Yũ'u mu'u me'rã ni'i.

Tojo weegu uiticã'ña.

Yũ'ure da'raco'tegu Abrahãrẽ ma'ígũ, mu'urẽ añurõ wa'acã weeguti.

Tojo nicã mu'u pãrãmerãrẽ pãjãrã masãputicã weeguti”, nicu niwĩ.

²⁵ Tere tu'ogu, Isaa ni'cãrõ wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucu niwĩ. Topu Õ'acũrẽ e'catise o'ogu, tojo weecu niwĩ. Topu wi'seri nu'cõ, niseticu niwĩ. Cãrẽ da'raco'terã ni'cã aco pé se'ecãrã niwã.

Isaa, Abimelec na “A'tiro weerã” ni a'merĩ apo'que ni'i

²⁶ Ni'cã numu Abimelec Gerapu ní'cu Isaa tiropu ucũgũ a'ticu niwĩ. Cãrẽ werecasagu Ahuzat, tojo nicã Ficol surara wiogu cũrẽ ba'paticãrã niwã.

²⁷ Narẽ ã'agũ, Isaa nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã yũ'ure ã'arã a'tiati? Yũ'ure uatiwu. Musã ya di'tapu nigũrẽ cõ'awĩrõwũ.

²⁸ Na cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ësã mu'urẽ ã'acã, Õ'acũ mu'u me'rã nimi. Tojo weerã “Mu'u ãsãrẽ ña'arõ weeri nĩrã, mu'u me'rã Õ'acũ tu'oropu a'merĩ aporoua'a”, ni wãcũasu. ²⁹ Mu'urẽ ne cã'rõ caribotiwu. Ësã mu'urẽ cariboronojõ o'orã, añurõ wejepeowu. Añurõ me'rã mu'urẽ we'riti o'ówu. Õ'acũ mu'urẽ ni'cãrõacãrẽ añurõ weetamugũ weemi, nicãrã niwã.

³⁰ Tojo weegu Isaa narẽ pajiri bosenamu weepeocu niwĩ. Ti numurẽ na ba'a, sĩ'rĩ yapaticãrã niwã. ³¹ Ape numu pe'e bo'reacã wã'cã, na Õ'acũ wãme me'rã “A'tiro weerã” ni a'merĩ apocãrã niwã. Be'ro Isaa narẽ we'riti, “Añurõ wa'aya”, nicu niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã tojacãrã niwã.

³² Na tojo weeri numurẽta Isaare da'raco'teri masã na se'eri pere “Aco bocapu” ni, cũrẽ queti wererã etacãrã niwã. ³³ Isaa ti pere Seba wãme õ'ocu niwĩ. Tojo weero topu nirĩ macã ni'cãrõacãrẽ Beerseba wãmetisa'a.

³⁴ Esaú cuarenta cũ'marĩ cuogu, Judit wãmetigore numoticu niwĩ. Co Beeri wãmetigu hitita masũ macõ nico niwõ. Be'ro apego numotinemocu niwĩ tja. Co Basemat wãmetico niwõ. Co Elón wãmetigu hitita masũ macõ nico niwõ. ³⁵ ã'rã puarã Esaú numosãnumia Isaare, Rebecare pũrõ waro bujaweticã weecãrã niwã.

27

Isaa cũ põ'rãrẽ Jacore, Esaúre “Añurõ wa'ato” ni, Õ'acũrẽ sãrĩbosa'que ni'i

¹ Isaa bucu waro ejãgũ, cũ caperi añurõ ã'aticu niwĩ. Tojo weegu ni'cã numu cũ macũ masã ma'mi Esaúre pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—¡Macũ!

Cũ tojo nicã, Esaú “¿De'ro niti, pacu?”, ni yu'ticu niwĩ.

² —Mu'u ã'acãta, yu'u bucu waro ni'i. Tojo weegu a'te numurĩ no'o nirĩ numu yu'u wãrĩmasĩ'i. ³ Mu'u cãpũpu wa'a, mu'u ya buacatjẽ me'rã

wa'icurã buegu wa'aya. ⁴ Tu'ajanu'cõ, yu'u tu'saronojõta ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecã, yu'u wẽĩati duporo mu'urẽ añurõ wa'ato nígũ, Õ'acũrẽ sërĩbosaguti, nicu niwĩ.

⁵ Rebeca pe'e Isaa Esaúre tojo nisere tu'oco niwõ. Tojo tu'o'co niyugo, Esaú cãpũpu cã pacure wa'icurã wẽjẽbosagu wa'aca be'ro, ⁶ co macũ Jacore a'tiro nico niwõ:

—Mu'u pacu, mu'u ma'mi Esaúre a'tiro nicã tu'oapu. A'tiro niami: ⁷ “Macũ, cãpũpu wa'aya. Wa'a, wa'icu wẽjẽ, ba'ase u'suase do'a, yu'ure ecaya. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ Õ'acũ ĩ'orõpu ‘Añurõ weeya’, ni sërĩbosaguti”, niami. ⁸ Macũ, yu'u niatjere añurõ tu'o, tere weepa. ⁹ Mu'u ni'cãrõacã ecarã na nirõpu wa'a, puarã cabracãrẽ miitia. Mu'u pacu cã ba'atu'sasenojõta añuse ba'ase do'abosagoti. ¹⁰ Mu'u cũrẽ ecagu wa'agusa'a. Mu'u tojo weecã, mu'urẽ cã wẽĩati duporo Õ'acũrẽ “Añurõ weeya”, ni sërĩbosagusami, nico niwõ.

¹¹ Jacob pe'e cã pacore yu'ticu niwĩ:

—Yu'u ma'mi nipe'tiro cã urupu poaritigu nimi. Yu'u pe'e moo'o. ¹² Yu'u pacu yu'ure da'raña'a, “Cũ mejeta nimi”, ni masĩgũ, “Mu'u yu'ure bujicã'gũ wee'e”, nibosami. Yu'ure “Añurõ wa'ato” ni sërĩbosaronojõ o'ogu, “Ña'arõ pe'e wa'abata'to mu'urẽ”, nibosami, nicu niwĩ.

¹³ Cũ paco cũrẽ yu'tico niwõ:

—Mu'urẽ ĩ'amasĩcãma, mu'urẽ “Ña'arõ wa'ato” nise yu'u pe'ere tojato. Mu'u pe'e yu'u dutiro weeya. Sõjã cabracãrẽ miigũ wa'aya, nico niwõ.

¹⁴ Tojo nicã tu'o, Jacob cabracãrẽ miigũ wa'a, pacore o'ocu niwĩ. Tojo weego Isaa tu'sasenojõrẽta ba'ase do'abosaco niwõ. ¹⁵ Be'ro masã ma'mi Esaú ye su'ti añuyurũnu'cãse co wi'ipu nũrõ'quere mii, cã acabiji Jacore sãaco niwõ. ¹⁶ Be'ro na cabra caseri me'rã cã omocãrĩrẽ omaco niwõ. Tojo nicã wãmũtare mo'aco niwõ. ¹⁷ Tu'ajanu'cõ, te ba'ase u'suase do'a'quere, pãrẽ co macũ Jacore o'oco niwõ.

¹⁸ Tojo weegu Jacob cã pacu tiropu sãjãa, a'tiro nicu niwĩ:

—¡Pacu!

—Åa, a'to ni'i. ¿Ni'inojõ pe'e niti mu'u? ni sërĩtiña'cu niwĩ Isaa.

¹⁹ —Yu'u masã ma'mi Esaú ni'i. Mu'u yu'ure duti'caronojõta weepa. Wã'cãnujãña. Yu'u wa'icu wẽjẽ do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yu'ure Õ'acũrẽ “Añurõ weeya”, ni sërĩbosaya, nicu niwĩ.

²⁰ Isaa cũrẽ sërĩtiña'cu niwĩ:

—Macũ ¿de'ronojõ maata waro wa'icure bocamiati?

—Mu'u wiogu Õ'acũ yu'ure maata bocacã weemi, nicu niwĩ.

²¹ Isaa cũrẽ nicu niwĩ:

—A'tocure a'tia. ¿Diacjũta yu'u macũ Esaú niti mu'u? nígũ, mu'urẽ da'raña'gũtigu wee'e.

²² Tojo weegu Jacob cã tiroacãpu wa'acu niwĩ. Cũrẽ da'raña'gũ, cã pacu nicu niwĩ:

—Mejõ mu'u ucũse pe'e Jacob ucũse weronojõ nĩrõcoro. Tojo nimirõ, omocãrĩ pe'e Esaú ye omocãrĩ nĩrõcoro. ²³ Esaú weronojõ omocãrĩ poaritiyucã, Isaa “Apĩ nimi”, ni masĩticu niwĩ. Cũ Õ'acũrẽ sërĩbosati duporoacã, ²⁴ apaturi sërĩtiña'apocu niwĩ tja.

—¿Diacjũta Esaú niti mu'u?

—Esaúta ni'i, ni yu'ticu niwĩ Jacob.

²⁵ Tere tu'ogu, Isaa nicu niwĩ:

—Macũ, ba'ase mu'u boca'quere o'oya majã. Ba'agutigu wee'e. Õ'acũrẽ “Yu'u macũrẽ añurõ wa'ato”, ni sërĩbosacũugũti.

Jacob cũ pacure ba'ase eca, cũrẽ u'seducaco vinorẽ tíacu niwĩ. Cũ tere ba'a, sĩ'ricũ niwĩ. ²⁶ Be'ro cũ pacu Isaa cũrẽ nicũ niwĩ:

—Macũ, yu'u tiroacãpu a'ti, yu'ure mi'miña.

²⁷ Tojo weegu Jacob cũ pu'toacãpu wa'a, cũrẽ mi'micũ niwĩ. Isaa cũ ye su'tire wĩjĩgũ, cũ ye niatjere Õ'acũrẽ a'tiro ni sërĩbosacu niwĩ:

“Å'rĩ yu'u macũ cãpũ cjase o'ori Õ'acũ wee'que weronojõ añurõ u'mutime'ricã'mi.

²⁸ Õ'acũ mu'urẽ u'muarõ cjase aco pejasere o'oato.

Mu'u otesere di'tapure añurõ pĩ'rĩ, ducaticã weeato.

Peje trigo, tojo nicã u'seducaco vinorẽ o'oato.

²⁹ Pãjãrã masã mu'u dutise doca niato.

Peje di'tacjãrã mu'u duporo ejaque'a, mu'urẽ ëjõpeoato.

Mu'u ni'cũ põ'rãpãreta dutigusa'a.

Mu'u paco põ'rã umua mu'urẽ ëjõpeorã paamu'rĩque'ato.

Mu'urẽ ‘Ña'arõ wa'ato’ nirã nemorõ ‘Ña'abutiario wa'ato’, nino'rãsama.

Mu'urẽ ‘Añurõ wa'ato’ nirã pe'e ‘Añurõta wa'ato’ nino'rãsama”, nicũ niwĩ Isaa.

³⁰ Cũ Jacore Õ'acũrẽ sërĩbosatu'ajãca be'roacã, cũ wijaari cura Esau wa'icũrã wëjëgũ eja'cu dajacu niwĩ. ³¹ Daja, cũ quë'rã ba'ase añurõ u'suase do'a, cũ pacure ba'adutigu miacu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Pacu, wã'cãnujãña. Yu'u wa'icu wëjë'cure ba'aya. Ba'a, yu'ure ye niatjere Õ'acũrẽ sërĩbosaya.

³² Tere tu'ogu, Isaa sërĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noanojõ niti mu'u?

—Yu'u Esau ni'i. Masã ma'mi ni'i, ni yu'ticu niwĩ.

³³ Tere tu'ogu, cũ pacu uputu narãsãgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ noa pe'e niapari, yu'ure wa'icu wëjë, do'a, mejëpu miiti'cu? Mu'u dajati duporoacã yu'u ba'atojapu. Ba'a, cũrẽ Õ'acũrẽ sërĩbosatojapu. Tojo weegu cũ Õ'acũrẽ sërĩbosano'cupu nimi.

³⁴ Tere tu'ogu, Esau uputu bujaweti ua, uticu niwĩ. A'tiro caricũcu niwĩ:

—Pacu, yu'u quë'rãrẽ Õ'acũrẽ sërĩbosacureya, nicũ niwĩ.

³⁵ Cũ pacu cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u acabiji mu'u duporo eja, yu'ure nisoopĩ. Cũ mu'u ye nimi'quere Õ'acũrẽ yu'u sërĩbosabo'quere miatojami.

³⁶ Tere tu'ogu, Esau cũ pacure nicũ niwĩ tja:

—Tu'omasĩrãta cũrẽ Jacob wãme õ'ocãrã niwũ. Cũ yu'ure puatipu ña'arõ weetojami. Ne waro, yu'u masã ma'mi nisere yu'ure ë'mawĩ. Ni'cãrõacãrẽ tja mejãrõta Õ'acũrẽ mu'u sërĩbosase, ye nĩbo'quere ë'mapĩ. ¿Yu'ure ne cã'rõ apeyenojõ du'satibutiati? nicũ niwĩ.

³⁷ Isaa cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u Jacore mu'u wiogu wa'acã weeasu. Nipe'tirã cũ acawererã cũrẽ da'raco'teri masã nirãsama. Peje ba'ase trigo, u'seducaco vino cuogusa'a, niasu. Macũ, yu'u ni'cãrõacãma de'ro weemasĩtisa'a majã, nicũ niwĩ.

³⁸ Esau cũ pacure ninemocu niwĩ:

—Pacu, ¿ni'cãtita Õ'acũrẽ añusere sërĩta basioti? Yu'u quë'rãrẽ cũrẽ añusere sërĩbosaya, nicũ niwĩ. Be'ro apaturi caricũ, uticu niwĩ.

³⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Isaa cũrẽ nicũ niwĩ:

“Mu'u di'ta añuse nitiropu nisetigusa'a.

Ë'muarõ cjase aco pejase marĩrõpũ nigũsa'a.

⁴⁰ Mũ'u, mũ'u ya di'pji me'rã wãmoti, mejẽcã wa'acã cã'mota'agusa'a.

Mũ'u acabijire da'raco'tegũ nigũsa'a.

Be'ro mũ'u tutuagũ wa'agũ, cũ dutise doca nisome majã”, nicũ niwĩ.

Jacob Esaúre uiwã'cã'que ni'i

⁴¹ Tojo wa'áca be'ro te me'rã Esaú cũ acabijire ï'asĩ'rĩti, uanũ'cãcũ niwĩ. Cũ pacũ Jacob pe'ere Õ'acũrẽ sãrĩbosa'que bu'iri tojo weecũ niwĩ. “Yũ'u pacũ cũ wẽrĩatjo cã'rõ du'sa'a. Cũ wẽrĩca be'ro yũ'u acabijire wẽjẽgũti”, ni wãcũcũ niwĩ.

⁴² Esaú tojo weeguti nise quetire tũ'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwõ:

—Mũ'u ma'mi Esaú mũ'urẽ a'megũ, “Wẽjẽgũti”, niapũ. ⁴³ Tojo weegũ, macũ, yũ'u dutiro weeya. Harãpũ yũ'u ma'mi Labán ya wi'ipũ du'tiabaque'oia. ⁴⁴ Topũ tojánĩña. Téé mũ'u ma'mi cũ uase pe'tica be'ropũ topũre nituoya. ⁴⁵ Mũ'u cũrẽ wee'quere acobojõca be'ro mũ'urẽ “A'tia tja” ni, queti o'ógoti. Musãrẽ yũ'u põ'rã pũarãrẽ ni'cã nũmũta wẽrĩcã uawe'e, nico niwõ.

⁴⁶ Be'ro Rebeca co marãpũ Isaare nico niwõ:

—Ã'rã hitita masã numia Esaú nũmosãnumia me'rã yũ'u caributiya'rũa wa'asa'a. Jacob cũ a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronojõ nigõrẽ cũ nũmoticãma, mejõ wẽrĩa wa'asĩ'rĩsa'a, nico niwõ.

28

¹ Tere tũ'ogũ, Isaa Jacore pijio, cũrẽ “Õ'acũ mũ'urẽ añurõ weeato”, nicũ niwĩ. Tojo nicã, cũrẽ a'tiro weeduticũ niwĩ:

—Mũ'u a'ti di'ta Canaácjãrã numiarẽ ne nũmotiticã'ña. ² Mũ'u ñecũ tiro Betuel Padan-arãpũ wa'aya. Topũ mũ'u pacopãnũmũ Labán macõrẽ nũmotiya. ³ Õ'acũ tutuayũ'rũnũ'cãgũ mũ'urẽ añurõ weeato. Pãjãrã mũ'urẽ masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cũ tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama. ⁴ Abrahãrẽ Õ'acũ “Añurõ weeguti” ni'quere mũ'urẽ, mũ'u pãrãmerãrẽ o'oato. A'ti di'ta musã ya di'ta waro tojato nígũ, tojo ni'i. Ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tapũ ape di'tacjãrã weronojõ ni'i yujupũ, nicũ niwĩ.

⁵ Tojo wee Jacore Padan-arãpũ o'ócã'cũ niwĩ. Topũre Labán ya wi'ipũ etacũ niwĩ. Cũ Betuel, arameo masũ macũ, tojo nicã Rebeca ma'mi nicũ niwĩ. Rebeca, Jacob, Esaú paco nico niwõ.

Esaú cũ nũmotinemo'que ni'i

⁶ Esaú, cũ pacũ Isaa, Õ'acũrẽ “Jacore añurõ weeya”, ni sãrĩbosacã, tojo nicã cũrẽ Padan-arãpũ nũmotidutigũ o'ócã tũ'ocũ niwĩ. Tojo nicã cũrẽ Õ'acũrẽ añurõ weedutigũ, “A'tocjãrã Canaácjãrã numia me'rã ne nũmotiticã'ña” nicã tũ'ocũ niwĩ. ⁷ Apeyema Jacob cũ pacũsumũa weeduti'caronojõta Padan-arãpũ wa'acã ï'acũ niwĩ. ⁸ Tojo weegũ Esaú cũ pacũsumũa Canaá di'tacjãrã numiarẽ tũ'satisere masĩcũ niwĩ. ⁹ Tere masĩgũ, Abrahã macũ Ismae tiropũ ï'agũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ macõ Mahalat wãmetigore nũmoticũ niwĩ. Co Nebaiot acabijo nico niwõ. Cũ Esaú ãpẽrã pũarã numia Canaácjãrã numiarẽ nũmotitojacũ niwĩ.

Jacob Betepũ cũ quẽ'e'que ni'i

¹⁰ Jacob Beersebarũ ní'cũ wa'a, Harã wa'ari ma'apũ bu'acũ niwĩ. ¹¹ Wa'acũmĩ, ñamica'apũ niyucã, cũ no'o na'itõ'orõ cãrĩcũ niwĩ. Topũ cãrĩgũtigũ, ni'cãgã ãtãgã topũ cũñacjare miicũú, cũ dupoare ãotuucũuocũ niwĩ. ¹² Topũ a'tiro quẽ'ecũ niwĩ. Ni'cãrõ mũjãrõjo

nucũcãpũ téé ɯ'musepũ nimujãnu'cãcaro niwũ. To mujãrõpũre Ô'acũrẽ wereco'terã mujãmujã, dijatimujãcãrã niwã. ¹³ Tojo nicã, Ô'acũrẽ cũ pu'to nu'cũcã ï'acu niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ɯ mu'ɯ ñecũ Abrahã, mu'ɯ pacũ Isaa ëjõpeogu Ô'acũ ni'i. Mu'urẽ, mu'ɯ pãrãmerã nituriarãrẽ a'te mu'ɯ cũñase di'tare o'ogusa'a. ¹⁴ Mu'ɯ pãrãmerã pãjãrã waro nucũpori weronojõ nirãsama. Nipe'tiropũ se'sanu'cãrãsama. Mujĩpũ cũ mujãtiro pe'e, cũ sãjãrõ pe'e, tojo nicã norte, téé surpũ nirãsama. Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ mu'ɯ me'rã, tojo nicã mu'ɯ pãrãmerã nituriarã me'rã añurõ wa'acã weeguti. ¹⁵ Yũ'ɯ mu'ɯ me'rã ni'i. Mu'urẽ, mu'ɯ no'o wa'aro co'teguti. A'ti di'tare mu'urẽ apaturi dajanũ'cãcã weeguti. Yũ'ɯ ‘Tojo weeguti’ ní'quere weetimigũ, ne cã'rõ mu'urẽ cõ'awã'cãsome”, nicũ niwĩ Ô'acũ.

¹⁶ Jacob cũ quẽ'éca be'ro wã'cãgũ, a'tiro wãcũcu niwĩ: “Diacjũta Ô'acũ a'to nimi. Yũ'ɯ ne masĩtiasu”, nicũ niwĩ. ¹⁷ Cũ ɯpũtu ui, a'tiro wãcũcu niwĩ: “A'to wiobutia'a. Ô'acũ cũ nirõ waro ni'i. Cũ ya wi'i ni'i. Ɛ'muse sãjãrĩ sope pu'to ni'i”, nicũ niwĩ.

¹⁸ Ape numũ pe'e maata wã'cã, ùtãgã cũ dupoapũ ëotuucũucagare añurõ miinu'cõcu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, tigare Ô'acũ yaga tojadutigũ, ɯ'sere piopeocu niwĩ. ¹⁹ Ne waropũre tore ni'cã macã nicaro nimiwũ. Ti macã Luz wãmeticaro niwũ. Jacob pe'e mejẽcã wãme dũcayucu niwĩ. Betel wãme õ'ocu niwĩ.

²⁰ Topũ Jacob Ô'acũrẽ “Mu'ɯ me'rã a'tiro weeguti”, ni ucũcu niwĩ: “Ô'acũ ni'cãrõcã yũ'ɯ wa'arore ba'pati, co'te, yũ'ure ba'ase, su'ti o'ogu, yũ'ɯ wiogu nigũsa'a. ²¹ Tojo nicã, ne cã'rõ mejẽcã wa'ati, apaturi yũ'ure yũ'ɯ pacũ ya wi'ipũre majãmitojaacã wéegũ, tojo nigũsa'a. ²² Mu'ɯ tojo weecã, a'tiga ùtãgã yũ'ɯ miinu'cõcaga Ô'acũ ya wi'i nirõsa'a. Mu'ɯ nipe'tisetiri yũ'ure apeyenojõ diez o'ocã, mu'urẽ ni'cãrõ o'oguti”, nicũ niwĩ.

29

Jacob cũ Harãpũ eta'que ni'i

¹ Jacob wa'a, mujĩpũ mujãtirocãrã ya di'tapũ etacu niwĩ.

² Topũre etagu, cãpũpũ i'tia curua oveja aco sĩ'rĩrĩ pe tiro soocũñarãrẽ ï'acu niwĩ. Na ti pe cjase acore sĩ'ricãrã niwã. Ti pe sope pu'topũre pajiri pe ùtãpejo me'rã bi'ano'caro niwũ. ³ Nipe'tirã oveja topũre nerẽnu'cãca be'ro oveja co'terã ti pere pãa, ovejare aco tĩacãrã niwã. Na sĩ'rica be'ro oveja co'terã ti pere bi'acãrã niwã tja.

⁴ Jacob oveja co'terãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ne, no'ocjãrã niti musã?

—Ûsã Harãcjãrã ni'i, ni yũ'ticãrã niwã.

⁵ Narẽ sãrĩtiña'nemocũ niwĩ tja:

—¿Musã Labãrẽ Nacor pãrãmirẽ masĩti?

—Masĩ'i, ni yũ'ticãrã niwã.

⁶ —¿Cũ dutimarĩati? ni sãrĩtiña'nemocũ niwĩ.

—Ûũ, duti marĩami, ni yũ'ticãrã niwã. Be'ro Jacore ninemocãrã niwã:

—Ĩ'aña. Sico Raquel, Labán macõ co yarã oveja me'rã a'timo, nicãrã niwã.

⁷ Jacob narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ûmũcjo waro ni'i yujupũ. Ovejare bi'asõrõrõ mejẽta ni'i. ¿De'ro weerã musã ovejare aco tĩa, be'ro tá ba'adutirã, cãpũpũ mianũ'cõweti?

⁸ Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Tojo weemasītisa'a. Nipe'tirā oveja nerēpe'tiatio yujupũ. Na nerēpe'tica be'ro oveja co'terā ti pere bi'ácaga ũtāgājore pāa, acore tīano'rōsa'a.

⁹ Jacob na me'rā ucūrī cura Raquel co pacu yarā oveja me'rā ejaco niwō. Co narē co'tego nico niwō. ¹⁰ Topu Raquere, Labán macōrē, cū pacopánũmũ Labán yarā oveja me'rā ejacā ĩ'agũ, maata ũtāgājore pāogũ wa'acũ niwī. Pāotoja, narē aco tīacũ niwī. ¹¹ Be'ro Raquere añudutigũ mi'micũ niwī. Tojo weetoja, e'catigũ, uticũ niwī. ¹² Jacob, “Yũ'u Rebeca macũ ni'i, Labán páácjũ ni'i”, ni werecu niwī. Tere tu'ogo, co pacupure omawā'cā, werego wa'aco niwō.

¹³ Labán, “Yũ'u acabijo macũ niapũ” nisere tu'ogu, cūrē pōtērīgũ wa'agu, omawā'cācũ niwī. Cūrē paabũ'a, wa'suporopũ mi'micũ niwī. Be'ro cū ya wi'ipũ miacũ niwī. Jacob nipe'tise cūrē wa'a'quere quetiwerepe'ocũ niwī. ¹⁴ Labán cūrē nicũ niwī: “Diacjũta mũ'u yũ'u acawerego macũ nígũ, ye dí warota ni'i”, nicũ niwī.

Jacob cū basucārā numiarē da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tiropure ni'cā mujīpũ tojacũ niwī. ¹⁵ Ti mujīpũ be'ro Labán Jacore a'tiro nicũ niwī:

—Mũ'u, yũ'u acawerego macũ nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mũ'u no'ocārō wapayecā ũasari? nicũ niwī.

¹⁶ Labán puarā numia pō'rāticũ niwī. Masā ma'mio Lea wāmetico niwō. Du'sago pe'e Raquel wāmetico niwō. ¹⁷ Lea caperi añuse cūoco niwō. Raquel pe'e añugō, añurō upūtigo nico niwō. ¹⁸ Jacob Raquere tu'sayugũ, a'tiro nicũ niwī:

—Mũ'u macō Raquere ũagu, siete cū'marī mũ'urē da'ratamugūti.

¹⁹ Labán cūrē yũ'ticũ niwī:

—Jau, añurōsa'a. Aperocjārā pe'ere o'oronojō o'ógũ, mũ'urē numisogūti. Yũ'u me'rā tojayá, nicũ niwī.

²⁰ Tojo weegu Jacob Raquere wapata'agu, siete cū'marī da'racũ niwī. Cū Raquere ũayũ'rũayucā, te cū'marī ne yoabajuticaro niwũ. ²¹ Te siete cū'marī yũ'rúca be'ro Jacob Labārē nicũ niwī:

—Yũ'u nũmo niacjore wiaya majā. Yũ'u core nũmotigusā'a. Ticuse cū'marī da'ragūti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicũ niwī.

²² Tojo weegu Labán nipe'tirā cū pu'tocjārārē omocā du'teri bosenuũmūrē pijiocũ niwī. ²³ Be'ro ñamipũ Labán masā ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocũ niwī. Jacob co me'rā cārīcũ niwī. ²⁴ Apeyema tja Leare Labán ni'cō cūrē da'raco'tegore weetamudutigũ o'ocũ niwī. Co Zilpa wāmetico niwō. ²⁵ Ape nũmũ bo'reacā Jacob “Apego Lea me'rā pe'e cārīapā”, ni ĩ'acũ niwī. Tojo weegu Labārē sērītiña'gũ wa'acũ niwī.

—¿De'ro weegu yũ'ure tojo weeati? Yũ'u Raquere wapata'agūtigu mũ'u me'rā da'rawũ. ¿De'ro weegu yũ'ure tojo weesoati? nicũ niwī.

²⁶ Labán cūrē yũ'ticũ niwī:

—A'ti di'tapũ a'tiro weesetisa'a. Du'sago pe'e masā ma'mio duporo marāpūtītimo. ²⁷ Mũ'u omocā du'teri bosenuũmũ nirī semanarē Lea me'rāta níni'ña yujupũ. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'ogūti. Mũ'u core da'ra wapayegũ, siete cū'marī da'ranemogũsa'a, nicũ niwī.

²⁸ Jacob “Añurōsa'a”, nicũ niwī. Lea omocā du'teri bosenuũmũ nirī semana pe'tica be'ro Raquel quē'rārē numisocũ niwī. ²⁹ Labán cūrē da'raco'tegore Raquere weetamudutigũ, co quē'rārē Bilha wāmetigore o'ocũ niwī. ³⁰ Jacob Raquel me'rā quē'rārē cārīcũ niwī. Lea nemorō co

pe'ere ma'iyu'rũnu'cãcu niwĩ. Siete cũ'marĩ Labán me'rã da'ranemocu niwĩ.

Jacob pō'rã ye cjase ni'i

³¹ Ō'acũ Jacob Leare ma'iticã ĩ'agũ, core wĩ'marã pō'rãticã weecu niwĩ. Raquel pe'ema wĩ'marã bocamasĩticã weecu niwĩ yujupu. ³² Lea nijĩpaco wa'a, wĩ'magũ pō'rãtico niwõ. Cũrẽ Rubén wãme õ'oco niwõ. A'tiro nico niwõ: “Ō'acũ yu'u bujaweticã ĩ'agũ, wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u marãpu yu'ure ma'igũsami”, nico niwõ.

³³ Be'ro Lea apĩ pō'rãtico niwõ tja. Cũrẽ Simeó wãme õ'oco niwõ. Tojo weego a'tiro nico niwõ: “Ō'acũ yu'u marãpu yu'ure tojo ĩ'acõ'acã ĩ'ami. Tojo weegu apĩ yu'ure o'onemoami”, nico niwõ.

³⁴ Apĩ cuonemoco niwõ tja. Cũrẽ Leví wãme õ'oco niwõ. “Yu'u marãpũre i'tiarã wĩ'marã o'otoja'a. Tojo weegu ni'cãrõacãma yu'u pe'ere nemorõ ma'igũsami”, nico niwõ.

³⁵ Lea apĩ wuanemoco niwõ tja. “Ni'cãrõacãma Ō'acũrẽ e'catipeogoti”, nico niwõ. Tojo weego cũrẽ Judá wãme õ'oco niwõ. Ā'rĩ be'ro pō'rãtidu'unico niwõ yujupu.

30

¹ Raquel yu'u Jacore pō'rãtibosatisa'a nígõ, co ma'miorẽ ucoco niwõ. Tojo tu'õña'gõ, co marãpũre nico niwõ:

—Yu'ure pō'rãticã weeya. Mu'u tojo weeticãma, wẽrĩa wa'agoti, nico niwõ.

² Tere tu'ogu, Jacob ua wa'a, core nicu niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ yu'u Ō'acũ niti? Cũta mu'urẽ wĩ'marã bocaticã weemi.

³ Be'ro cũrẽ nico niwõ:

—A'tigo yu'ure da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rã ni, wĩ'magũrẽ pō'rãtiya. Co tojo pō'rãticã, yu'u quẽ'rã pō'rãti'co weronjõ cuogosa'a, nico niwõ.

⁴ Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cũ numo weronjõ niato nígõ, co marãpũre o'oco niwõ. Jacob co me'rã cãrĩcu niwĩ. ⁵ Co nijĩpaco toja, ni'cũ wĩ'magũ Jacore wuabosaco niwõ. ⁶ Co tojo weecã ĩ'agõ, Raquel nico niwõ: “Āpẽrã ĩ'orõpu Ō'acũ yu'ure queoro wa'acã weemi. Cũ yu'u sẽrĩsere tu'ogu, yu'ure wĩ'magũ o'oami. Tojo weegu ā'rĩ wĩ'magũ Dan wãmetigusami”, nico niwõ.

⁷ Be'ro apĩ Bilha pō'rãtinemoco niwõ. ⁸ Raquel a'tiro nico niwõ: “Yu'u ma'mio me'rã uputu waro a'metu'tiapu. Āñu'u majã, yu'u core yu'rũwetitojapu”, nico niwõ. Tojo weego wĩ'magũrẽ Neftalí wãme õ'oco niwõ.

⁹ Lea pe'e “Yu'u pō'rã bocamasĩtisa'a majã” nígõ, core da'raco'tego Zilpare co marãpu Jacore pe'suda'reco niwõ. ¹⁰ Co Zilpa Jacob me'rã wĩ'magũ pō'rãtico niwõ. ¹¹ Co tojo weecã ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “Āñubutiario wa'a'a. Tojo weegu wĩ'magũ Gad wãmetigusami”, nico niwõ.

¹² Be'ro Zilpa Jacore apĩ pō'rãtibosaco niwõ. ¹³ Tere ĩ'agõ, Lea a'tiro nico niwõ: “E'catiyu'ruasa'a. Numia ni'cãrõacãma yu'ure ‘E'catiyu'ruamo’, nirãsama.” Tojo weego wĩ'magũ Aser wãme õ'oco niwõ.

¹⁴ Ni'cã numu na trigo tũ'rẽrĩtero nicã, Rubén cãpũpu wa'acu niwĩ. Topu yucuduca mandrãgora wãmetisere bocacu niwĩ. Boca, cũ paco Leare miacu niwĩ. Tere miidajacã ĩ'agõ, Raquel Leare nico niwõ:

—Yu'u quẽ'rãrẽ mu'u macũ miiti'que yucuducare o'oya.

¹⁵ Lea pe'e core yu'tico niwõ:

—¿De'ro weego o'obosari? Mũ'u yũ'ure ña'abutiario weewũ. Yũ'u marãpure ã'mawũ. ¿Ni'cãrõacãrẽ yũ'u macũ yucũdũca boca'quere ã'masĩ'rĩti tja?

Tere tu'ogo, Raquel nico niwõ:

—To pũrĩcãrẽ a'tiro weegoti. Mũ'u macũ yucũdũca boca'quere mũ'u o'ocã, ni'cãcã ñamirẽ Jacob mũ'u me'rã cãrĩgũsami, nico niwõ.

¹⁶ Be'ro na'ique'ari cura Jacob cã cãpũpu ní'cũ dajari cura Lea cãrẽ põtẽrĩgõ wa'a, a'tiro nico niwõ:

—Ni'cãcã ñamirẽ, mũ'u yũ'u me'rã cãrĩgũsa'a. Yũ'u macũ boca'que mandrãgora yucũdũca me'rã wapayearũ.

Tojo weegu ti ñamirẽ Jacob Lea me'rã cãrĩcũ niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ Lea sãrĩsere yũ'ticũ niwĩ. Tojo weego nijĩpaco wa'a, cũ me'rã ni'cãmocũrã põ'rãtibosanemoco niwõ Jacore. ¹⁸ Tere ï'agõ, Lea nico niwõ: “Yũ'ure da'raco'tegore yũ'u marãpure o'owũ. Tojo wee'que wapa Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ yũ'ure añurõ weemi majã. Tojo weegu ã'rĩ wĩ'magũ Isacar wãmetigusami”, nico niwõ.

¹⁹ Be'ro Lea apĩ põ'rãtinemoco niwõ. Cũ me'rã seis põ'rãtico niwõ.

²⁰ A'tiro nico niwõ: “Õ'acũ yũ'ure añubutiase o'oami. Ni'cãrõacãrẽ yũ'u marãpu nemorõ ma'igũsami. Cũrẽ yũ'u seis umua põ'rãtibosatoja'a. Tojo weegu ã'rĩ wĩ'magũ Zabulõ wãmetigusami”, nico niwõ.

²¹ Lea põ'rãtitũgo, numiorẽ wũaco niwõ. Core Dina wãmeyeco niwõ.

²² Be'ro Õ'acũ Raquel quẽ'rãrẽ wãcũcũ niwĩ. Co sãrĩsere tu'ogu, core põ'rãticã weecu niwĩ majã. ²³ Tojo weego co põ'rãtimũ'tãgũrẽ wũago, a'tiro nico niwõ: “Yũ'u põ'rãmarĩgõ ní'gõ bopoya'quere Õ'acũ pe'ticã weemi. ²⁴ Cũ yũ'ure apĩ o'onemocã añuyũ'ruabosa'a”, nico niwõ. Tojo weego cãrẽ José wãmeyeco niwõ.

Jacob, Labán na ecarã me'rã a'merĩ weesoomũjã'que ni'i

²⁵ Raquel Joseré wũaca be'ro Jacob mañecũ Labãrẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ure ya di'tapu dajatojaadutiya. ²⁶ Yũ'u numosãnumiarẽ mũ'urẽ da'rawapata'a'cãrã numiarẽ, tojo nicã yũ'u põ'rãrẽ o'oya. Mũ'u yũ'ure yũ'tica be'ro wa'aguti. Yũ'u mũ'u me'rã upũtu da'rasere añurõ masĩsa'a.

²⁷ Labán cãrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'u nisetisere tu'sagu, yũ'u me'rã tojayá. Yũ'u tu'oña'se me'rã a'tiro masĩ'i. Õ'acũ mũ'u me'rã yũ'ure añurõ wa'acã weemi. ²⁸ ¿No'ocã'rõ wapata'asĩ'rĩsari mũ'u? Mũ'u werecã, yũ'u tocã'rõ wapayeguti, nicũ niwĩ.

²⁹ Jacob cãrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'u masĩsa'a. Yũ'u mũ'urẽ añurõ da'ratamuwũ. Mũ'u yarã wa'icũrãrẽ añurõ co'tebosawũ. ³⁰ Yũ'u etati dũporore mũ'u pejetirãcã cũocu niwũ. Ni'cãrõacãma pãjãrã waro nima. Yũ'u etanũ'cã'caro me'rã Õ'acũ mũ'urẽ añurõ weemi. Ni'cãrõacã yũ'u numosãnumia, yũ'u põ'rã ye pe'ere da'rabosasĩ'rĩsa'a.

³¹ —¿No'ocã'rõ yũ'u wapayecã uati? ni sãrĩtiña'nemocũ niwĩ Labã.

Jacob a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Ne wapayeticã'ña. Yũ'u mũ'urẽ “A'tiro weeya” nisere “Jau” nicã, mũ'u yarã ovejare co'tebosaguti tja, nicũ niwĩ. ³² A'tiro weeguti. Ni'cãcã nipe'tirã mũ'u yarã ovejare ï'acusiagu wa'aguti. ï'acusia, oveja sereritirã, do'rorãrẽ, tojo nicã wĩ'marã ñirãcãrẽ dũcawaaguti. Nipe'tirã cebra sereritirã, do'rorãrẽ dũcawaacũugũti. Narẽta mũ'u yũ'ure wapayegusa'a.

³³ Tojo wéeca be'ro mũ'u yũ'u wapata'asere ï'agũ a'tigu, “Queorota weepĩ,

ne yajatiapĩ”, nigũsa'a. Yarã oveja, cabra tiropu do'rorã marĩcã, tojo nicã oveja ñirã marĩcãma, “Á'rĩ yajagu weepĩ”, nigũsa'a, nicu niwĩ.

³⁴ Labán cūrē yu'ticu niwĩ:

—Añurõsa'a. Mu'u tojo nise tojota wa'ato, nicu niwĩ.

³⁵ Ti numuta Labán pe'e cabra umua yu'turãrē, do'rorãrē, tojo nicã cabra numia sereritirãrē, do'rorãrē, cã'rõ butise cuorãrē, nipe'tirã oveja wĩ'marã ñirãrē cū pō'rãrē co'tedutigu o'ócū niwĩ. ³⁶ Be'ro topu ní'cu narē Jacob nirõpu me'rã téé i'tia numu wa'aropu narē miacu niwĩ.

Jacob pe'e Labán yarã oveja, cabra du'sa'cãrãrē co'tecu niwĩ. ³⁷ Narē co'teri cura a'tiro weecu niwĩ. Cũ álamu, almendro, castaño wãmetise ya'sase dupurire dutecu niwĩ. Dute, te dupurire butise dari pã'rēcū niwĩ.

³⁸⁻³⁹ Be'ro te pã'rē'que dupurire ecarã na aco sĩ'rĩrĩ co'ro tiro diacjũ peocu niwĩ. Toputa na amorĩ cura na sĩ'rĩrã a'tirã, te dupuri tiro umua, numiarē ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã wĩ'marã bajarã, yu'turã, do'rorã bajuacãrã niwã. ⁴⁰ Wĩ'marãrē mejēcã cūucu niwĩ. Apẽrã pe'ere Labán yarã do'rorã, yu'turã, ñirã põtëorõ cūucu niwĩ. A'tiro wee cū yarã pãjãrã wa'acã weecu niwĩ. Narē Labán yarã me'rã morëticu niwĩ. ⁴¹ Apeyema tja Jacob a'tiro weecu niwĩ. Oveja numia tutuarã amorã, Jacob sō'oní'que dupurire na sĩ'rĩrĩ co'ro tiropu cūucu niwĩ. Te dupuri põtëorõpu a'merĩ ñe'eato ní'gũ, tojo weecu niwĩ. ⁴² Tutuatirã mejãrã a'ticã pe'ema, te dupurire cūuticu niwĩ. Tojo weerã na mejãrã Labán yarã tojacãrã niwã. Tutuarã pe'e Jacob yarã nicãrã niwã. ⁴³ A'tiro wee siape'e me'rã Jacob pãjãrã waro ecarã cuocu niwĩ. Pãjãrã waro oveja, cabra, cameyoa, burroa cuocu niwĩ. Cūrē da'raco'terã numia, umua quẽ'rãrē cuocu niwĩ.

31

Jacob Labãrē du'ti'que ni'i

¹ Jacob Labán pō'rã cūrē ucjase quetire tu'ocu niwĩ. “Jacob marĩ pacu ye ní'quere ã'mape'o, te me'rã cū pe'e peje cuogu tojami,” nicãrã niwã.

² Apeye quẽ'rã Jacob Labán toduporopu cūrē añurõ wee'caronojõ weeticã tu'oña'cu niwĩ.

³ Tere ñ'agũ, Õ'acũ Jacore nicu niwĩ: “Mu'u pacusumua ya di'tapu tojaaya. Mu'u acawererã tiropu wa'aya. Yu'u mu'urē co'teguti,” nicu niwĩ Õ'acũ.

⁴ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jacob cū numosãnumia Raquere, Leare cū nirõ cãpũpu cū oveja, cabra co'teropu pijidutio'ocu niwĩ. ⁵ Narē nicu niwĩ:

—Yu'u ñ'acãta, musã pacu yu'ure toduporopu cū wee'caronojõ weetimi. Tojo weemicã, Õ'acũ, yu'u pacu ëjõpeogu pe'e yu'ure añurõ co'temi.

⁶ Musã masisa'a, yu'u musã pacure nipe'tiro yu'u tutuaro põtëorõ añurõ warota da'rabosawu. ⁷ Yu'u tojo weemicã, cū yu'ure nisoomujãwĩ. Na'irõ yu'u da'rase wapare queoro wapayetimujãwĩ. Tojo weemicã, Õ'acũ pe'e yu'ure ña'arõ weedititigu, cūrē cã'mota'ami. ⁸ Tojo weegu Labán cū “Oveja, cabra do'rorã mu'u yarã nirãsama” nicã, oveja, cabra numia do'rorãta pō'rãtiwã. Tojo nicã, cū “Oveja, cabra yu'turã mu'u yarã nirãsama” nicã, tojo bajurãta pō'rãtiwã. ⁹ Tojo weegu Õ'acũ cū yarã ecarã pe'ere ã'ma, yu'ure o'owĩ.

¹⁰ »Ní'cã numu na wa'icurã amorĩ cura a'tiro quẽ'ecãti. Cabra umua numiarē ñe'emujãwã. Na umua yu'turã, do'rorã, sereritirã niwã. ¹¹ Quẽ'erõpu Õ'acũ cū basuta nimigũ, cūrē wereco'tegu weronojõ

upusājānu'cā* yu'u wāmerē pisuwī. Yu'u pe'e cūrē yu'tiwu: “A'tota ni'i”, niwū. ¹² Tojo nicā tu'ogu, cūrē wereco'tegu weronojō nigū yu'ure niwī: “Añurō ĩ'aña. Nipe'tirā ecarā umua numiarē ñe'erā, yu'turā, do'rorā, sereritirā nima. Yu'u Labán mu'urē wee'quere ĩ'ape'ocā'pu. ¹³ Yu'u Ō'acū, mu'urē Betepu bajua'cu ni'i. Topu mu'u ũtāgārē miinu'cō, u'se wa're, yu'ure “Tojo weegati”, ni ucūwū. Ni'cārōacā a'tore wijayá. Mu'u bajuáca di'tapu dajaya”, niwī, ni werecu niwī Jacob.

¹⁴ Tojo nicā tu'orā, Raquel, Lea cūrē yu'ticārā niwā:

—Ēsā, ũsā pacu tiroma be'ropure apeyenojō ñe'eatje ne moosa'a. ¹⁵ Tojo weronojō o'ogu, ũsārē aperocjārārē weronojō tojo ĩ'acō'acā'mi. Ēsāpureta mu'urē numotidutigu duasājāwī. Nipe'tise ũsārē dua'que wapare cō'astepe'ocā'mi. ¹⁶ Diacjūta ni'i. Ēsā pacure Ō'acū cū cuosere ē'ma'que ũsā ye, ũsā pō'rā ye ni'i. Ō'acū mu'urē ní'caronojōta weeya, nicārā niwā.

Jacob Padan-arāpu ní'cu wija'que queti ni'i

¹⁷⁻¹⁸ Jacob cū pacu Isaa nirī di'ta Canaápu dajatojaacu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē, cū numosānumiarē cameyoa bu'ipu miipeocu niwī. Nipe'tise cū cuo'quere miacu niwī. Nipe'tirā ecarā cū da'ra'que wapa Padan-arāpu cū boca'quere miacu niwī.

¹⁹ Labán aperopu cū yarā ovejare poari seegu wa'ari cura, Raquel co pacu ējōpeose na queose yee'quere cū ya wi'ipu nisere yajaco niwō. ²⁰ Jacob cū mañecū Labán arameo masūrē we'rititimigū, weeso, du'ticu niwī. ²¹ Nipe'tise cū cuose me'rā du'tiwā'cācu niwī. Éufrates wāmetiri maarē eja, pē'abaque'ocu niwī. Diacjū yu'rūmajā, Galaad bu'papijaro nirōpu wa'acu niwī.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

²² I'tia numu be'ro Labán Jacob cū du'ti'quere masīcu niwī. ²³ Tojo weegu Labán cū acawererā me'rā Jacore sirutugu wa'acu niwī. Siete numurī be'ro Galaad bu'papijaro nirōpu ēmuejacu niwī. ²⁴ Cū topu ejati ñamirē Ō'acū Labārē, arameo masūrē quē'erōpu bajuacu niwī. Bajua, a'tiro nicu niwī: “Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa”, nicu niwī.

²⁵ Labán Jacore Galaad bu'papijaro cū cārī'caropu ēmuejacu niwī. Toputa Labán, cū acawererā me'rā tojaque'acu niwī. ²⁶ Be'ro Jacore ĩ'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weeati mu'u? ¿De'ro weegu yu'ure weesoati? Mu'u yu'u pō'rā numiarē a'mewējērā ñe'eno'cārā numiarē weronojō miitiapā. ²⁷ ¿De'ro weegu yu'ure weretimigū, weeso, ĩ'atiro du'tiati? Yu'u queoro masīgū pūrīcā, mu'urē añurō we'ritiboapā. Buapūtērō, to'atū me'rā bosenumu weetūoboapā. ²⁸ Yu'u pō'rā numiarē, yu'u pāramerārē ne cārō mi'mituoτίαςu. Mu'u ne tu'omasītibutiagu weronojō weepā. ²⁹ Yu'u musārē ña'arō weesī'rīgū weecā'boapā. Mu'u pacu ējōpeogu Ō'acū pe'e yu'ure ñamipū ucūami. A'tiro niami: “Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa”, niami. ³⁰ Mu'u, mu'u pacu tiropu uputu dajasī'rī'cu niyugu, a'titojapā. Tojo nimigū, ¿de'ro weegu yu'u ējōpeorā na queose yee'quere yajati? nicu niwī.

³¹ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

* **31:11** 31.11 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—Yũ'u uiasũ. Apetero weegu mũ'u põ'rã numiarẽ tutuaro me'rã numita'abosami, niasũ. ³² No'o mũ'u ãjõpeorã queose yee'quere cuogunojõ wẽriato. A'to nirã marĩ acawererã ã'orõpu a'maña. Narẽ bocagu, miaña.

Jacob pe'e, “Raquel co pacu ãjõpeose yee'quere yajapõ”, ni masĩticu niwĩ.

³³ Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rã wéeca wi'ipũ a'magũ, sãjãamũ'tãcu niwĩ. Be'ro Lea ya wi'ipũ sãjãacu niwĩ. To be'ro na puarã numia narẽ da'raco'terã ye wi'seriacãpu sãjãacu niwĩ. Cũ ãjõpeose queose yee'quere ne bocaticu niwĩ. Lea ya wi'ipũ ní'cu wijati, Raquel ya wi'ipũ sãjãacu niwĩ. ³⁴ Co pe'e cũ sãjãti duporo te queosere míi, cameyo pesarã na dujiro docapu cũuco niwõ. Be'ro te bu'ipũ mujãpeja, dujidi'opesaco niwõ. Labán nipe'tiro ti wi'ipũre a'mape'ocu nimiwĩ. Ne bocaticu niwĩ.

³⁵ Raquel pe'e pacũre nico niwõ:

—Pacu, mũ'u tiro yũ'u dijaticã uacũpa. Yũ'u ni'cãcãrẽ be'tigo nisa'a, nico niwõ.

Labán nipe'tiropũ cũ ãjõpeose queose yee'quere a'macu nimiwĩ. Ne bocaticu niwĩ.

³⁶ Cũ bocaticã ã'agũ, Jacob ua wa'acu niwĩ. Tojo weegu “Mejõ waro dioapã” ní'gũ, Labãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ mũ'urẽ ña'arõ weeati? Mũ'u yũ'ure ña'abutiario wéeca be'ro weronojõ yũ'ure sirutubutiapã. ³⁷ Nipe'tise yeacãrẽ añurõ ã'awepe'obutiã'ã. ¿Mũ'u ya wi'i cjase apeyenojõacã bocati? Bocagu, a'to mũ'u acawererã ã'orõ, tojo nicã yũ'u acawererã ã'orõ bajurõpu peoya. Na noa pe'e diacjũ ucũti ni, beserãsama. ³⁸ Yũ'u mũ'u tiropũre veinte cũ'marĩ da'rawũ. Te cũ'marĩrẽ ne ni'cãti mũ'u yarã oveja, cabra sãtiwã. Ne ni'cãti mũ'u yarã ecarã oveja, cabra umuarẽ ba'atiwũ. ³⁹ Ne ni'cãti wa'icũrã nucũcjãrã wẽjẽno'cãrãrẽ mũ'u tiropũ miidajatiwũ. Yũ'u basu tere wapayewũ. Topũ umũco, ñami ãpẽrã masã na mũ'u yarãrẽ yajacãma, mũ'u yũ'ure wapaseewũ. ⁴⁰ Umũcjore yũ'u asise poowũ. Ñami pe'ere yũsuabu'a narãsãwũ. Apeterore ne cãrĩtiwũ. ⁴¹ Mũ'u ya wi'ipũre veinte cũ'marĩ niwũ. Mũ'u põ'rã puarã numiarẽ wapata'agu, catorce cũ'marĩ mũ'u dutiro doca da'rawũ. Mũ'u yarã ecarãrẽ co'tégũ seis cũ'marĩ da'rawũ. Yũ'u wapata'asere mũ'u na'irõ dũcayumũjãwũ. ⁴² Yũ'u ñecũ Abrahã wiogu Õ'acũ yũ'u me'rã niticãma, yũ'u pacu Isaa wiopesase me'rã cũ ãjõpeogu Õ'acũ yũ'u me'rã niticãma, tojowarota mũ'u yũ'ure o'otõrõbopã. Ne moobutiagu dajabopã. Õ'acũ yũ'u pi'etisere ã'agũ, yũ'u da'ra'quere ã'agũ, ñamipũ mũ'urẽ tutuaro me'rã ucũapĩ.

Jacob, Labán me'rã a'merĩ “A'tiro weerã” na ni apo'que ni'i

⁴³ Tere tu'ogu, Labán Jacore yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'u põ'rã numia, yũ'u põ'rãta nima. Yũ'u pãrãmerã yũ'u pãrãmerãta nima. Oveja quẽ'rã yarã ovejata nima. Nipe'tise a'to mũ'u ã'ase ye dia'cũ ni'i. Tojo nimicã, ni'cãrõacãrẽ yũ'u põ'rã numiarẽ, yũ'u pãrãmerãrẽ ¿de'ro weebosari yũ'u? ⁴⁴ Tojo weerã marĩ puarã a'merĩ “A'tiro weerã” ni aporã. Tere marĩ be'ropũre “Tojota ni apono'wũ” nino'rõsa'a, nicu niwĩ.

⁴⁵ Tere tu'ogu, Jacob ni'cã ãtãgã mii, ni'cã tuturo weronojõ nũ'cõcu niwĩ.

⁴⁶ Be'ro cũ acawererãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ëtãperire seeneocũuña.

Tojo weerã nipe'tirã ni'cã mesãjo seeneocũucãrã niwã. Na nipe'tirã ti mesã pu'topũ ba'acãrã niwã. ⁴⁷ Labán tore cũ ye ucũse me'rã a'tiro wãme

ō'ocū niwī “Jegar Sahaduta”. Jacob pe'e cū ye me'rā “Galaad”† wāme ō'ocū niwī.

⁴⁸ Tojo weegu Labán nicū niwī:

—A'ti ūtāmesā me'rā marī ni'cācā apo'quere wācūno'rōsa'a. Tojo weero Galaad wāmeticaro niwū. ⁴⁹ Tojo nicā Mizpa wāmeticaro niwū. Labán a'tiro nicū niwī:

—Ō'acū marī a'merī ī'atiri curare marī puarārē ī'anurūato. ⁵⁰ Yū'u pō'rā numiarē mū'u űa'arō weecā o āpērā numiarē mū'u numotinemocā, apī marī a'merī aposere ī'aticā, Ō'acū basuta marī weesere masīgūsami.

⁵¹ Labán Jacore apeye ninemocū niwī tja:

—A'to ūtāmesā yū'u seeneocūuca mesā, tojo nicā ūtāgā yū'u miinū'cōcaga marī deco nisere ī'aña. ⁵² A'ti mesā, tojo nicā a'tigare ī'arā, marī puarā apo'quere wācūrāsa'a. Yū'u mū'urē űa'arō weesī'rīgū, a'ti mesārē, a'tigare yū'rūsōme. Tojo nicā mū'u quē'rā yū'ure űa'arō weesī'rīgū, yū'rūsōme. ⁵³ Marī mejēcā weecā, Ō'acū Abrahā ējōpeogu, yū'u űecū Nacor ējōpeogu marī weesere queoro beseato, nicū niwī Labán.

Tere tū'ogu, Jacob Ō'acū cū pacū Isaa ējōpeogu wāme me'rā “Tojota wa'ato”, nicū niwī. ⁵⁴ Be'ro ti bu'apū wa'icūre wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocū niwī. Tu'ajanū'cō, nipe'tirā cū acawererārē ba'adutigu pijiocū niwī. Nipe'tirā ba'acārā niwā. Ba'atoja, ti bu'apū cārīcārā niwā.

⁵⁵ Ape nūmū űamicureacā Labán wā'cā, wa'agūtigu, cū pārāmerārē, cū pō'rā numiarē mi'mitūocū niwī. Be'ro “Mūsārē añurō wa'ato”, ni sērībōsacū niwī. Tu'ajanū'cō, cū ya di'tapū majāmitojaacū niwī.

32

Jacob cū ma'mi Esau me'rā a'merī bocaaja'que ni'i

¹ Be'ro Jacob apaturi wa'acū niwī tja. Topū wa'ari cura Ō'acūrē wereco'terā cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. ² Narē ī'agū, Jacob a'tiro nicū niwī: “Na Ō'acū yarā surara nima.” Tojo weegu tore Mahanaim* wāmeyecū niwī.

³ Jacob cū dūporo quetiwereri masārē Seir di'tapū o'ómū'tācū niwī. To Seir Edom wāmetiropū tojacaro niwū. Cū ma'mi Esaurē quetiweremū'tādutigu, narē o'óyucū niwī. ⁴ Narē a'te quetire weredutigu o'ócū niwī: “Yū'u ma'mi Esaurē a'tiro ni wereapa: ‘Mū'u acabiji Jacob mū'u dutiro doca nigū a'tiro weredutiami: “Yū'u yoacā Labán me'rā niapū. ⁵ Ni'cārōacā wecūa, burroa, oveja, da'raco'terā ūmūa, numia cūo'o. Mū'u yū'u wiogu yū'ure añurō wācūcā ūagu, a'te quetire o'ómū'tā'a” mū'urē niami', niapa”, nicū niwī.

⁶ Cū quetiweredutigu o'ó'cārā dajarā, Jacore a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā mū'u ma'mi Esau tiropū ejapū. Ni'cārōacā mū'urē pōtērīgū a'tiami. Cuatrocientos ūmūa me'rā a'tiami, nicārā niwā.

⁷ Te quetire tū'ogu, Jacob ūpūtu uicū niwī. Pūrō wācūque'ticū niwī. Tojo weegu cū me'rā ní'cārārē pua curua dūcawaacū niwī. Cū yarā oveja, wecūa, cameyoa quē'rārē mejārōta weecū niwī. ⁸ A'tiro wācūcū niwī: “Esau cū ni'cā curuacjārā me'rā a'mewējēgū sājācā, ape curuacjārā du'tiarāsama.” ⁹ Be'ro Ō'acūrē a'tiro űubue sērīcū niwī: “Ō'acū, yū'u űecū Abrahā ējōpeogu, tojo nicā yū'u pacū Isaa ējōpeogu, mū'u yū'ure ya di'tapū, yū'u acawererā tiropū dajadutiapū. ‘Mū'u acawererā tiropū

† **31:47** 31.47 Galaad nīrō “ūtāmesā” nisī'rīrō wee'e. * **32:2** 32.2 Mahanaim nīrō, “pua curua masā” nisī'rīrō wee'e.

dajacã, mu'urẽ añurõ wa'acã weeguti', niarũ. ¹⁰ Mu'u yu'ure añurõ pajaña'a, queoro weearũ. Yu'u ña'agũ nimicã, tojo weearũ. Yu'u a'ti maa dia Jordãrẽ yu'rutẽrĩpẽ'agũ, yu'u tuacjuacã dia'cũ cuomiwũ. Ni'cãrõacãma pua curua masã cu'o'o. ¹¹ Yu'ure pajaña'cureya. Yu'u ma'mi Esaú yu'ure ne mejẽcã weecã weeticã'ña. Cũ yu'ure, numiarẽ, wĩ'marãrẽ wẽjẽbosami nígũ, ui'i. ¹² Tojo nimicã, mu'u yu'ure 'Añurõ mu'urẽ wa'acã weeguti. Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã waro nucũpori pajiri maa cjase weronojõ pãjãrã nirãsama. Ne narẽ queota basiosome', niwũ", ni sãrĩcu niwĩ.

¹³ Ti ñamirẽ Jacob topũta cãrĩcu niwĩ. Cũ cuose, cũ mia'quere cũ ma'mi Esaúre o'ogutigu besecu niwĩ. ¹⁴ Doscientos cabra numia, veinte cabra umua, doscientos oveja numia, veinte oveja umua, ¹⁵ treinta cameyoa numia ne põ'rãti'cãrãrẽ na põ'rã wĩ'marã me'rãta, cuarenta wecua, diez wecua umuarẽ, veinte burroa numiarẽ, diez burroa umuarẽ besecu niwĩ. ¹⁶ Be'ro cãrẽ da'raco'terãrẽ wiacu niwĩ. Narẽ wiagu, mejẽcã dia'cũ wa'icũrãrẽ, nanucũ curaricjãrãrẽ wiacu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã yu'u dũporo wa'ayuya. Na wa'icũrãrẽ te curarinucũ yoacurero dũcawaa miaña, nicu niwĩ.

¹⁷ Ne waro cũ o'ómũ'tãgũrẽ a'tiro weeduticu niwĩ:

—Yu'u ma'mi Esaúre põtẽrĩgũ, cũ sãrĩtiña'cã, “¿Noa mu'u wioгу niti, no'opũ wa'ati, ã'rã wa'icũrã mu'u miarã, noa yarã niti?” nicã, ¹⁸ a'tiro yu'tiya: “Yu'u wioгу Jacob, mu'urẽ o'ó'cãrã nima. Jacob, mu'u dutise doca nigũ mu'urẽ o'oãmi. Cũ ãsã be'ro sirutusami,” niña.

¹⁹ Cũ o'ómũ'tã'cu be'rocjũ, tojo nicã nipe'tirã cũ be'rocjãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta wereduticu niwĩ. ²⁰ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro niduticu niwĩ: “Jacob mu'u dutise doca nigũ ãsã be'ro a'tisami', niapa”, nicu niwĩ.

Jacob a'tiro wãcũcu niwĩ: “Yu'u dũporo apeyenojõ o'omũ'tãse me'rã cũ uase pe'ticã weeguti. Be'ro yu'u basu cãrẽ ã'acã, apetero weegu yu'ure añurõ põtẽrĩgũsami”, ni wãcũcu niwĩ. ²¹ Tojo wãcũ'cu niyugu, cũ o'oatjere cũ dũporo miayuduticu niwĩ. Cũ pe'e topũta ti ñamirẽ tojánicu niwĩ.

Jacob Õ'acũrẽ wereco'tegu me'rã na a'merĩ ñadi'ocũupe'que ni'i

²² Tojo weegu ti ñamirẽta ñamipũ Jacob cãrĩatji dũporo wã'cãnu'cã, cũ numosãnumia puarãrẽ, narẽ da'raco'terã numiarẽ, cũ põ'rã umua oncere ti maa Jaboc wãmetiri maa ã'cũatiropũ ñumupẽ'aduticu niwĩ.

²³ Cũ nipe'tise cuose quẽ'rãrẽ pẽ'rõcu niwĩ. ²⁴ Cũ ni'cũta tojanũ'cãrĩ cura, ni'cũ umu bajua, cũ me'rã a'merĩ ñadi'ocũupe'cãrã niwã. Téé bo'remũjãticãpũ tojo weedu'ucãrã niwã. ²⁵ Cũ Jacob me'rã põtẽoti, Jacob usó õ'a a'mesũ'arore paaweecu niwĩ. Tojo weero to a'mesũ'aro wetia wa'acaro niwũ. ²⁶ Be'ro umu cũ me'rã a'mequẽ'cu Jacore nicu niwĩ:

—Yu'ure du'uya. Bo'rearopũ wee'e, nicu niwĩ.

Jacob cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u, yu'ure “Añurõ wa'ato” niticãma, ne du'usome.

²⁷ —To pũrĩcãrẽ ¿mu'u de'ro wãmetiti? nicu niwĩ.

—Yu'u Jacob wãmeti'i, ni yu'ticu niwĩ. ²⁸ Tere tu'ogu, cũ me'rã a'mequẽ'cu a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u Jacob wãmetisome majã. Õ'acũ me'rã, masã me'rã a'mequẽgũ, wapata'arũ. Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ majã Israe wãmetigusa'a, nicu niwĩ.

²⁹ —Mu'u quẽ'rã yu'ure wereya. ¿De'ro wãmetiti mu'u? ni sãrĩtiña'cu niwĩ Jacob.

—Yu'u wãmerẽ sãrĩtiña'ticã'ña, ni yu'ticu niwĩ.

Be'ro topuṭa Jacore “Mũ'urē añurō wa'ato”, nicu niwĩ. ³⁰ Jacob a'tiro nicu niwĩ: “Yũ'u basuta Õ'acũrē bajuyoropu ĩ'apu. Tojo nimigũ, cati'i yujupu.” Tojo weegu to na a'merĩ ñadi'ocũupe'carore Jacob Peniel† wãme õ'ocu niwĩ.

³¹ Jacob cũ Peniepure yu'ruari curare mujĩpũ mujãtigupu weecu niwĩ. Cũrē usó a'mesu'aropu paano'ca be'ro niyucã, cũ opa cu'siro sijacu niwĩ.

³² Tojo weerã a'tocatero quẽ'rãrẽ Israe pãrãmerã nituriarã no'o nigũ wa'icu usó õ'a a'mesu'ari wadare ba'atisama. Jacore topu páaca be'ro niyucã, tojo weesama.

33

Jacob Esaú me'rã na a'merĩ apo'que ni'i

¹ Esaú cuatrocientos umua me'rã a'ticã ĩ'agũ, Jacob a'tiro weecu niwĩ. Lea, Raquel, puarã narẽ da'raco'terã numia me'rã nanucũ na põ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. ² Narẽ da'raco'terã numiarẽ na põ'rã me'rã na duporo nu'cõcu niwĩ. Be'ro Leare co põ'rã me'rã nu'cõcu niwĩ. Nituropu Raquere co macũ José me'rã nu'cõcu niwĩ. ³ Be'ro Jacob na duporoacã u'mutãwã'cãcu niwĩ. Esaúre põtẽrĩgũ wa'agu, sietetiri cũ diapoare nucũcãpu paamu'rĩque'acu niwĩ. Téé cũ tiropu ejagu, tojo weedu'ucu niwĩ. ⁴ Esaú pe'e cũrẽ põtẽrĩgũ, omawã'cãti, paabu'a, mi'micu niwĩ. Na puarãpuṭa a'merĩ uticãrã niwã. ⁵ Tu'ajanu'cõ, Esaú na numiarẽ, wĩ'marãrẽ ĩ'a, a'tiro ni sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ã'rã waro noanojõ niti? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

—Na, yũ'u põ'rã Õ'acũ yũ'ure, mu'u dutise doca nigũrẽ o'o'cãrã nima, nicu niwĩ Jacob.

⁶ Tojo nicã tu'orã, cũrẽ da'raco'terã numia na põ'rã me'rã, Esaú tiroacãpu wa'a, cũrẽ wiopesase me'rã añudutirã, nucũcãpu paamu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ Be'ro Lea cũ tiroacãpu a'ti, co quẽ'rã co põ'rã me'rã mejãrõta weeco niwõ. Yapatigopua Raquel co macũ José me'rã, mejãrõta weeco niwõ.

⁸ Esaú Jacore sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weegusari mu'u, wa'icũrã sõ'onícãrã yũ'ure põtẽrĩwã'cã'cãrã pãjãrã me'rã?

Jacob cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mu'u yũ'ure añurõ wãcũcã uagu, tojo weeasu.

⁹ —Niwe'e, nijã. Yũ'u quẽ'rã pãjãrã cuoapu. Na mu'u yarã me'rãta tojayá, nicu niwĩ Esaú.

¹⁰ Jacob cũ ma'mirẽ ninemocu niwĩ:

—Yũ'ure añurõ wãcũgũ, yũ'u o'osere ñe'eña. Yũ'u mu'urẽ ĩ'agũ, Õ'acũrẽ ĩ'agũ weronojõ ĩ'a'a. Mu'u yũ'ure añurõ põtẽrĩ ñe'etojapu. ¹¹ Yũ'u mu'urẽ miiti o'osere ñe'eña. Õ'acũ yũ'ure peje apeyenojõ cuocã weeami. Ne apeyenojõ du'sawe'e.

Jacob cũ pejetiri tojo nicã tu'ogu, Esaú “Jau”, nicu niwĩ. ¹² Be'ro Esaú nicu niwĩ:

—Te'a. Yũ'u mu'u duporo u'mutãgũti, nicu niwĩ.

¹³ Jacob pe'e cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

† 32:30 32.30 Hebreo ye me'rã Peniel nĩrõ, “Õ'acũ ya diapoa” nisĩ'rĩrõ wee'e. Apeterore Penuel ojano'caro niwũ.

—Ma'mi, yu'u ma'igũ, mu'u masĩsa'a. Wĩ'marã marĩ weronojõ tuuatima. Oveja, wecuã, na põ'rãrẽ yu'u wãcũsa'a. Na ni'cã numuta ñujũyurãrã, wẽrĩpe'tia wa'abosama.

¹⁴ Mu'u pe'e mu'u dutise doca nigũ duporo u'mutãwã'cãña. Mu'u tojo weecã, añurõsa'a. Yu'u pe'e wa'icurã, yu'u duporo wa'arã na sijaro ejatuario sajatiro wa'aguti. Tojo nicã wĩ'marã na sijaro ejatuario wa'aguti. Téé Seipũ a'merĩ ñ'arã, nicũ niwĩ Jacob.

¹⁵ Esaú, “Jaũ, tojota weerã. Yu'u me'rã a'ti'cãrã umuarẽ mu'urẽ ba'paticã, pejetirã cũugũti”, nicũ niwĩ.

Jacob pe'e cãrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Añurõsa'a. Cũuticã'ña. Mu'urẽ caribosĩ'rĩtisa'a, nicũ niwĩ.

¹⁶ Na tojo ni ucũca numurẽta Esaú Seipũ dajatojacũ niwĩ. ¹⁷ Jacob pe'e Sucot wãmetiropũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ niatji wi'ire weecũ niwĩ. Tojo nicã wa'icurã ye wi'seriacãrẽ paapeocũ niwĩ. Tojo weegũ tore Sucot wãmeyecũ niwĩ.

¹⁸ Jacob cũ Padan-arãpũ ní'cũ, cũ dajatojaticã, ne mejẽcã wa'aticaro niwũ. Canaápũre añurõ dajacũ niwĩ. Topũre Siquem wãmetiri macã põtõorõ tojaque'acũ niwĩ. ¹⁹ Cien kujiri niyeru kujiri me'rã ni'cã di'ta duucũ niwĩ. Ti di'tare Hamor põ'rã duacãrã niwã. Cũ Siquem wãmetigũ pacũ nicũ niwĩ. Topũ Jacob cũ ya wi'i, su'ti caseri me'rã sãeopeocũ niwĩ.

²⁰ Tu'ajanũ'cõ, Õ'acũrẽ ãjõpeogũ wa'icurãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũcũ niwĩ. Tore El-Elohe-Israe* wãme õ'ocũ niwĩ.

34

Dina ye bu'iri co acawererã Siquẽcjãrã umuarẽ wẽjẽ'que ni'i

¹ Lea macõ Dina Jacore põ'rãtibosa'co, tocjãrã nu'miarẽ ñ'agõ wa'aco niwõ. ² Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masũ macũ core ñ'agũ, tutuaro me'rã ñe'e, ña'arõ weecũ niwĩ. Cũ Hamor tocjãrãrẽ dutigũ nicũ niwĩ. ³ Tojo ña'arõ wee'cũ nimigũ, core uagũ, cãrẽ tu'sacã weesĩ'ricũ niwĩ.

⁴ Tojo weegũ, cũ pacũ Hamor me'rã a'tiro ucũcũ niwĩ:

—Pacũ, yu'ure a'tigore numisẽrĩbosagũ wa'aya, nicũ niwĩ.

⁵ Jacob pe'e cũ macõrẽ ña'arõ wee'quere masĩtojacũ nimiwĩ. Cũ põ'rã pe'e cãpũpũ na yarã ecarãrẽ co'terã weecãrã niwã. Tojo weegũ téé na dajacãpũ ne mejẽcã nima'aticũ niwĩ. ⁶ Tojo weeri curare Hamor Siquem pacũ Jacob me'rã ucũgũ wa'acũ niwĩ.

⁷ Jacob põ'rã na cãpũpũ ní'cãrã dajarã, te quetire tu'orã, uayũ'rua, a'tiro nicãrã niwã: “Siquem Israe põ'rãrẽ ña'abutiario bopoyoro weepĩ, co me'rã wuacãjĩgũ. Tenojõrẽ ne weeno'ña marĩ'i”, nicãrã niwã.

⁸ Tojo nimicã, Hamor pe'e na me'rã ucũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'u macũ Siquem musã acabijore tu'sayũ'ruami. Core cãrẽ numisoya.

⁹ Musã ãsã acawererã weronojõ tojarãsa'a. ãsã musã põ'rã numiarẽ numoti, musã pe'e quẽ'rã ãsã põ'rã numiarẽ numotirãsa'a. ¹⁰ ãsã me'rã a'topũ tojayá. A'ti di'ta nipe'tiro musã ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjãrã, duase tucũrĩ pãaña, nicũ niwĩ.

¹¹ Siquem pe'e quẽ'rã cũ basu Dina pacũ Jacore, co ma'misumuarẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã yu'ure core o'ocã uasa'a. Musã no'o sãrĩsere o'oguti.

¹² No'ocã'rõ musã sãrĩrõ põtõorõ sãrĩcã, o'oguti. Mejõ yu'ure core numisoya majã, nicũ niwĩ.

* **33:20** 33.20 El-Elohe-Israe ní'rõ “Õ'acũ, Israe curuacjãrã ãjõpeogũ, Õ'acũta nimi” nisĩ'rĩrõ wee'e.

¹³ Cũ Siquem tojo nimicã, na acabijo Dinarẽ ña'arõ wee'que wapa Jacob põ'rã cūrẽ, cũ pacu Hamorẽ nisoose me'rã yu'ticãrã niwã. ¹⁴ A'tiro nicãrã niwã:

—Ûsã acabijore õ'rēcju yapa casero yejecõ'ano'tigure numisomasītisa'a. Ûsã tojo weerã bopoyoro weerã weebosa'a. ¹⁵ Tojo weeno'cãrã dia'cūrẽ ùsã numisorãti. Musã quẽ'rã ùsã weronojõ niña. Nipe'tirã umua musã wa'teropu nirãrẽ na õ'rēcju yapa caserore yejecõ'aña. ¹⁶ Tojo wéeca be'ro pũricãrẽ musã, ùsã põ'rã numiarẽ numotirãsa'a. Ûsã quẽ'rã musã põ'rã numiarẽ numotirãsa'a. Marĩ ni'cãrõ me'rã nirãsa'a. Ni'cã macãcjãrãta nirãsa'a. ¹⁷ Musã ùsã tojo nisere yu'titicãma, ùsã a'tore wija, ùsã acabijore miarãsa'a, nicãrã niwã.

¹⁸ Tere tu'orã, Hamor, cũ macũ Siquem “Jaũ, añurõsa'a”, nicãrã niwã. ¹⁹ Tojo weegu ne yoogoro marĩrõ Siquem cũ ya õ'rēcju yapa caserore yejecõ'ano'cu niwĩ. Jacob macõrẽ tu'sayu'ruatjãgũ, tojo weecu niwĩ. Cũ Siquẽrẽta cũ ni'cũ põ'rãrẽ ãpẽrã yu'rũoro cūrẽ wiopesase me'rã ï'acãrã niwã. ²⁰ Tojo weerã Siquem cũ pacu Hamor me'rã macã sãjãrĩ sope pu'topu wa'acãrã niwã. Topu na apeyenojõrẽ duase tiropu masãrẽ a'tiro werecãrã niwã:

²¹ —Sõjã masã marĩ me'rã maata ní'cãrã weronojõ nisetiama. Na a'topu nirãsama. A'topu apeyenojõrẽ duase wi'seri weerãsama. Di'ta pajiro nicã'a. Marĩ na põ'rã numiarẽ numotirãsa'a. Na pe'e quẽ'rã marĩ põ'rã numiarẽ numotirãsama. ²² Na marĩ me'rã nirãti, nĩrã, a'tiro weecã uama. Na weesetironojõta marĩ põ'rã umuarẽ na õ'rēcju yapa caserore yejecõ'acã uama. ²³ Nipe'tise na cuose, nipe'tirã na yarã ecarã marĩ ye nirõsa'a. Marĩ “Tojota weerãti” nicã, na marĩ me'rã tojarãsama.

²⁴ Nipe'tirã umua ti macã sope pu'to nerẽrã Hamor, cũ macũ Siquem me'rã na tojo nisere “Añurõsa'a, tojota weerãti”, nicãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã umua na õ'rēcju yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niwã. ²⁵ I'tia numu be'ro na yejecõ'ano'cãrã pũrĩno'rĩ cura Jacob põ'rã puarã Simeó, Levĩ macãpu wa'acãrã niwã. Na ye di'pjĩrĩ me'rã na ne wãcũtiri cura nipe'tirã umuarẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. ²⁶ Hamor, cũ macũ Siquem quẽ'rãrẽ di'pjĩ me'rãta wẽjẽcãrã niwã. Be'ro Dinarẽ Siquem ya wi'ipu ní'core miwijaacãrã niwã. ²⁷ Be'ro ãpẽrã Jacob põ'rã sirutu, ejanemocãrã niwã. Na wẽjẽno'cãrã cũñarõ wa'teropu yu'rua, ti macãpu apeyenojõrẽ yajape'ocã'cãrã niwã. Na acabijore ña'arõ wee'que wapa a'merã, tojo weecãrã niwã. ²⁸ Oveja, wecu, burroa, nipe'tise ti macãpu ní'quere, cãpũpu ní'quere yajacãrã niwã. ²⁹ Wi'seri po'peapu na cuo'quere yajape'ocã'cãrã niwã. Wĩ'marãrẽ, tojo nicã numiarẽ ñe'e, miacãrã niwã.

³⁰ Tere ï'agũ, Jacob Simeó, Levĩre a'tiro nicu niwĩ:

—Musã yu'ure ña'abutiario weepetĩyeapã. Ni'cãrõacãma a'topu nirã masã cananeo masã, ferezeo masã yu'ure ne ï'asĩ'rĩtirãsama. Na yu'cu me'rã a'mewẽjẽrãtirã nerẽrãsama. Yu'cu pejetirãcã masã cuo'o. Marĩrẽ wẽjẽpe'ocã'rãsama.

³¹ Na pe'e cūrẽ yu'ticãrã niwã:

—To pũricãrẽ ¿cũ ùsã acabijore umuarẽ a'metãrãwapata'ari masõrẽ weronojõ cuobopari? nicãrã niwã.

35

Õ'acũ Jacore Betepu “Añurõ wa'ato” ní'que ni'i

¹ Õ'acũ Jacore a'tiro nicu niwĩ: “Wã'cãnu'cãña. Betepu wa'a, topu tojaque'aya. Topu ni'cãrõ yu'ure ãjõpeogu wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeore

da'reapa. Mũ'u ma'mi Esaúre uiwā'cācaterore yũ'u topũ mũ'urē ba-
jua'caropũ wa'aya.” ² Tere tũ'ogu, cũ acawererārē, nipe'tirā cũ me'rā
nirārē a'tiro nicũ niwĩ:

—Nipe'tise musā āpērānojō ějōpeorā queose yee'quere cō'acā'ña. Tojo
nicā u'acoe, su'ti dũcayuya. ³ Te'a, Betepũ wa'arā. Topũ Ō'acūrē
ějōpeogu, ni'cārō cūrē wa'icūrārē ũjũamorōpeorore ni'cā mesā ũtā me'rā
seeneocũugũti. Cũta yũ'ure bũjawetiri curare weetamuwĩ. No'o wa'aro
yũ'ure ba'patiŵā'cāwĩ, nicũ niwĩ.

⁴ Na āpērānojō ějōpeorā queose yee'que na cũo'quere, tojo nicā na
o'meperi yosasere Jacore o'ocārā niwā. Jacob tere ñe'e, ni'cāgũ yucũgũ
encina wāmeticũjo docapũ tere yaacũ niwĩ. Tigũjo Siquem pũ'topũ
tojacaro niwũ. ⁵ Na topũ ni'cārā wijawā'cārĩ cura Ō'acũ to pũ'topũ
nise macārĩcārārē ƣpũtũ uicā weecũ niwĩ. Tojo weerā Jacob pō'rārē
sirututicārā niwā.

⁶ Jacob, cũ me'rā wa'a'cārā, nipe'tirā Luz wāmetiri macāpũ etacārā
niwā. Ti macāta tja Betel wāmeticaro niwũ. Canaá di'tapũ tojacaro niwũ.
⁷ Topũ ni'cārō Ō'acūrē ějōpeorā wa'icūrārē ũjũamorōpeorore ni'cā mesā
ũtā me'rā seeneocũucũ niwĩ. Tore Jacob cũ ma'mirē du'ticaterore Ō'acũ
cūrē bajuacũ niwĩ. Tojo weegũ tore El-betel wāme ō'ocũ niwĩ. ⁸ Topũta
Rebecare co'te'co Débora wērĩco niwō. Betel pũ'toacā core ni'cāgũ yucũgũ
encina wāmeticũjo docapũ yaacārā niwā. Jacob tore “encina dũjarigu”
pisucũ niwĩ.

⁹ Jacob cũ Padan-arāpũ ni'cũ dajatojaticā, topũta Ō'acũ apaturi bajua,
“Mũ'urē añurō weegũti”, nicũ niwĩ.

¹⁰ “Mũ'u Jacob wāmeti'i.

Tojo wāmetisome majā.

Ni'cācā me'rā mũ'u wāme Israe[✧] nirōsa'a”, nicũ niwĩ tja.

Cũ wāmerē dũcayúca be'ro, ¹¹ a'tiro nicũ niwĩ:

“Yũ'u Ō'acũ tutuayũ'rugũ ni'i.

Mũ'u pājārā pō'rāti, pājārā pārāmerātigũsa'a.

Mũ'u me'rā pājārā masāputirāsama.

Peje macārĩ wa'arosa'a.

Mũ'u pārāmerā wa'tero nirā wiorā waro sājārāsama.

¹² Abrahā, Isaare yũ'u o'o'que di'tare mũ'u quē'rārē o'ogũti.

Mũ'u be'rore, mũ'u pārāmerā nituriarārē o'ogũti”, nicũ niwĩ Ō'acũ.

¹³ Ō'acũ topũ Jacob me'rā ucũtoja, wa'a wa'acũ niwĩ. ¹⁴ Be'ro cūrē Ō'acũ
ucũ'caropũ ni'cāgā ũtāgārē miiwā'cōnũ'cōcũ niwĩ. Ō'acūrē ějōpeosere
ĩ'ogũ, tigare olivo u'sere, tojo nicā u'sedũcaco vinorē piopeocũ niwĩ. ¹⁵ Tore
Betel wāme ō'ocũ niwĩ.

Raquel co wērĩ'que ni'i

¹⁶ Be'ro Betepũ ni'cārā aperopũ wa'acārā niwā. Na Efrata wāmetiropũ
etatjo dũ'sacaro niwũ yujupũ. Topũ Raquel wĩ'magũrē ñe'eco niwō. Ne
maata wĩ'magũrē ñe'emasĩtico niwō. ¹⁷ Co ƣpũtũ pũrĩse pi'etiri curare,
pō'rātirārē co'teri masō a'tiro nico niwō: “Uiticā'ña. Wĩ'magũ bajuatojami.
Ũmũ nimi tja”, nico niwō. ¹⁸ Co tojo nirĩ cura, Raquel wērĩgōpũ nico niwō.
Co ejeripō'rā du'uati dũporoacā co macūrē Benoni pisuco niwō. Cũ pacũ
Jacob pe'e cūrē Benjamĩ wāme ō'ocũ niwĩ.

¹⁹ Tojo wee Raquel wērĩa wa'aco niwō. Core Efrata wa'ari ma'apũ
yaacārā niwā. Ni'cārōacāma to Belē wāmeti'i majā. ²⁰ Jacob core yaa'caro

✧ 35:10 35.10 Gn 32.28

bu'ipure ni'cã ũtātuturo nũ'cõcũ niwĩ. Téé a'tocateropũ ti tuturore ï'arã, "A'to Raquere yaapã", ni ï'asama.

²¹ Be'ro Jacob yũ'rũa, Eder wãmetiro oveja co'terã na co'tedujiri wi'ĩ yũ'rũropũ tojaque'acũ niwĩ. ²² Na topũ añurõ apoque'a nisetiri cura Rubén cũ pacũ nũmo weronojõ nigõ Bilha me'rã wũacãjĩ, co me'rã nicũ niwĩ. Tere masĩgũ, cũ pacũ Ƴpũtũ waro uacũ niwĩ.

Jacob põ'rã ye cjase ni'i

Jacob põ'rã doce nicãrã niwã. ²³ Cũ Lea me'rã a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: Rubén masã ma'mi nicũ niwĩ. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulõ nicãrã niwã. ²⁴ Cũ Raquel me'rã a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: José, Benjamí nicãrã niwã. ²⁵ Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rã a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: Dan, Neftalí nicãrã niwã. ²⁶ Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rã a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: Gad, Aser nicãrã niwã. Æ'rã Jacob Padan-arãpũ nicã bajuacãrã niwã.

Isaa cũ wẽrĩ'que ni'i

²⁷ Jacob cũ pacũ Isaare Mamre wãmetiropũ ï'agũ wa'acũ niwĩ. Ti macãrẽ ãpẽrã Arba o Hebrõ pisuma. Topũ todũporopũ Abrahã, Isaa niseticãrã niwã. ²⁸ Isaa ciento ochenta cũ'marĩ cũogũ, wẽrĩcũ niwĩ. ²⁹ Cũ ñecũsumũarẽ sirutugũ, cũ quẽ'rã bũcũ waro wa'a, wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ wẽrĩcã ï'a, cũ põ'rã Esaú, Jacob cũrẽ yaacãrã niwã.

36

Esaú põ'rã, cũ pãrãmerã nituriarã ye queti ni'i

¹ A'ticũrã Esaú põ'rã, cũ pãrãmerã nituriarã nicãrã niwã. Cũrẽta tja Edom pisucãrã niwã. ² Esaú Canaá di'tacjãrã numiarẽ nũmoticũ niwĩ. Ni'cõ Ada, Elón hitita masũ macõ nico niwõ. Apego Aholibama Anã macõ, Zibeón heveo masũ pãrãmeo nico niwõ. ³ Apego Basemat Ismae macõ, Nebaiot acabijo nico niwõ. ⁴ Ada me'rã cũ põ'rãti'cũ Elifaz wãmeticũ niwĩ. Basemat macũ Reuel wãmeticũ niwĩ. ⁵ Aholibama me'rã cũ põ'rãti'cãrã Jeús, Jaalam, Coré nicãrã niwã. Æ'rã cũ Canaá di'tapũ nicã bajuacãrã niwã.

⁶ Esaú cũ nũmosãnumia me'rã, cũ põ'rã Ƴmũa, numia nipe'tirã cũ me'rã nirãrẽ piji, aperopũ macãrĩ wa'acũ niwĩ. Cũ acabiji Jacob tiropũ ní'cũ yoaropũ wa'acũ niwĩ. Nipe'tirã cũ yarã wa'icũrãrẽ, tojo nicã nipe'tise cũ Canaá di'tapũ boca'quere miape'ocũ niwĩ. ⁷ Na cũ acabiji Jacob me'rã apeyenojõ cũoyũ'rũmajã wa'acãrã niwã. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nita basioticarõ niwũ. Tojo nicã wa'icũrã na cũorã pãjãrãrẽ ba'ase ejatuaticarõ niwũ. ⁸ Tojo weegũ Esaú, apetero Edom na nigũ, Seir opa bu'papijaro nirõpũ macãrĩ wa'acũ niwĩ.

⁹ Esaú pãrãmerã nituriarã edomita masã Seir opa bu'papijaro nirõpũ niseticãrã niwã. ¹⁰ Esaú põ'rã Ƴmũa a'tiro wãmeticãrã niwã: Ada, Esaú nũmo Elifare põ'rãtico niwõ. Esaú nũmo apego Basemat Reuere põ'rãtico niwõ. ¹¹ Elifaz põ'rã Ƴmũa a'tiro wãmeticãrã niwã: Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicãrã niwã. ¹² Æ'rã, Esaú nũmo Ada pãrãmerã nicãrã niwã.

Elifaz apego cũ nũmo nitigo me'rã põ'rãticũ niwĩ tja. Co Timna wãmetico niwõ. Co me'rã Amalec wãmetigure põ'rãticũ niwĩ. ¹³ Reuel põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Nahat, Zera, Sama, Miza nicãrã niwã. Na, apego Esaú nũmo Basemat pãrãmerã nicãrã niwã. ¹⁴ Apego Aholibama Esaú nũmo nico niwõ tja. Co me'rã a'ticũrã põ'rãticũ niwĩ: Jeús, Jaalam, Coré nicãrã niwã. Co Ana macõ, Zibeón pãrãmeo nico niwõ.

¹⁵ A'ticurã Esau pārãmerã nituriarã wiorã nicãrã niwã: Elifaz, Esau macũ masã ma'mi pō'rã Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Gatam, Amalec nicãrã niwã. Na Elifaz pō'rã Edom di'tapure wiorã nicãrã niwã. Na nipe'tirã Ada pārãmerã nituriarã nicãrã niwã. ¹⁷ Esau pārãmerã Reuel pō'rã Edom di'tapure a'ticurã wiorã nicãrã niwã: Nahat, Zera, Sama, Miza nicãrã niwã. Na Basemat Esau nũmo pārãmerã nicãrã niwã. ¹⁸ Esau nũmo Aholibama pō'rã a'ticurã wiorã nicãrã niwã: Jeús, Jaalam, Coré nicãrã niwã. Aholibama Aná macõ nico niwõ. ¹⁹ Na nipe'tirã Esau, Edom na nigũ, pārãmerã nicãrã niwã. Na te curaricjãrã wiorã nicãrã niwã.

²⁰ Seir pō'rã, horeo masũ na nigũ pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ²¹ Disón, Ezer, Disán nicãrã niwã. Na horeo masã wiorã nicãrã niwã. Edom di'tapure Seir pārãmerã nituriarã nicãrã niwã. ²² Lotán pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Hori, Hemam nicãrã niwã. Timna Lotán acabijo nico niwõ. ²³ Sobal pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicãrã niwã. ²⁴ Zibeón pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Aja, Aná nicãrã niwã. Anáta yucũ marĩrõpũre nigũ, aco asibususe o'mabũrose perire bocacũ niwĩ. Cũ pacũ Zibeón yarã burroare cũ co'tecaterore tere bocacũ niwĩ. ²⁵ Aná ni'cũ macũ Disón wãmetigure macũticũ niwĩ. Tojo nicã ni'cõ numio Aholibamarẽ macõticũ niwĩ. ²⁶ Disón pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicãrã niwã. ²⁷ Ezer pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Bilhán, Zaaván, Acán nicãrã niwã. ²⁸ Disán pō'rã a'ticurã nicãrã niwã: Uz, Arán nicãrã niwã.

²⁹ Horeo masã wiorã a'ticurã nicãrã niwã: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán nicãrã niwã. Na horeo masã wiorã nicãrã niwã. Na Seir di'tapure na ye curarinucũ wiorã nicãrã niwã.

³¹ Israe curuacjãrã wiogu dutigu waro cwoatji duporore Edom di'tapure wiorã dutirã a'tiro wãmetirã nicãrã niwã: ³² Bela, Beor macũ Edom di'ta wiogu dutigu nicũ niwĩ. Cũ ya macã Dinaba wãmeticarõ niwũ. ³³ Bela wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Jobab, Zera macũ duticũ niwĩ. Cũ Bosra wãmetiri macãcjũ nicũ niwĩ. ³⁴ Jobab cũ wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Husam wãmetigu duticũ niwĩ. Cũ Temán wãmetirocjũ nicũ niwĩ. ³⁵ Husam cũ wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Hadad, Bedad macũ duticũ niwĩ. Cũ madianita masãrẽ Moab cja cãpũpũ a'mewẽjẽ wapata'acu niwĩ. Cũ ya macã Avit wãmeticarõ niwũ. ³⁶ Hadad cũ wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Samla, Masreca macãcjũ duticũ niwĩ. ³⁷ Samla cũ wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Saúl duticũ niwĩ. Cũ Rehobot wãmetiri macãcjũ nicũ niwĩ. Ti macã dia sumutopũ nicarõ niwũ. ³⁸ Saúl wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Baal-hanán, Acbor macũ, duticũ niwĩ. ³⁹ Baal-hanán wẽrĩca be'rore cũ dũcayuro Hadad, Pau wãmetiri macãcjũ duticũ niwĩ. Hadad nũmo Mehetabel wãmetico niwõ. Co Matred macõ, Mezaab pārãmeo nico niwõ.

⁴⁰ Esau pō'rã wiorã te curarinucũ su'ori niseti'cãrã a'ticurã nicãrã niwã. Ni'cũ pō'rã masã ma'mi me'rã nũ'cãcarõ niwũ. Na niseti'caropũ, tojo nicã na ye curari wãmerẽ wereno'rõsa'a. Timna, Alva, Jetet, ⁴¹ Aholibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Magdiel, Iram nicãrã niwã. Esau, apeterore Edom pisuno'gũ nicũ niwĩ. Na edomita masã wiorã nicãrã niwã. Na, na nirõpũre, na yarã masãrẽ su'ori duticãrã niwã.

Ã'rĩ Esau, Edom masã ñecũ nicũ niwĩ.

37

José quẽ'e'que ni'i

¹ Jacob pe'e Canaá di'tapꞤ tojacã'cꞤ niwĩ. Ti di'tapꞤta cꞤ pacꞤ yoaticã nínicꞤ niwĩ.

² A'te Jacob ni'cã pō'rã niseti'que queti ni'i.

José diecisiete cꞤ'marĩ cuogu, cꞤ ma'misꞤmꞤa me'rã oveja co'tegꞤ weecu niwĩ. Na cꞤ pacꞤ nꞤmosãnumia pe'su da're'cãrã numia Bilha, Zilpa pō'rã nicãrã niwã. José na da'raropꞤ cꞤ ma'misꞤmꞤa ña'arō weeseticã ĩ'agũ, na pacꞤpꞤre “Ña'arō weeama”, ni weredajamꞤjãcꞤ niwĩ.

³ Jacob José pe'ere ãpērã cꞤ pō'rã nemorō ma'iyꞤ'rꞤnꞤ'cãcꞤ niwĩ. CꞤ bꞤcꞤ waro nirĩ cura bajua'cꞤ niyucã, tojo weecu niwĩ. Cūrē ma'iyꞤ'rꞤgꞤ, ni'cãrō su'tiro cꞤ sãñatjo añurō waro weecu niwĩ. ⁴ CꞤ ma'misꞤmꞤa cꞤ pe'ere “Marĩ nemorō ma'iyꞤ'rꞤnꞤ'cãmi” nĩrã, cūrē ĩ'asĩ'rĩti, uacãrã niwã. Cūrē ne cã'rō añudutiticãrã niwã.

⁵ Ni'cã ñami José quē'ecꞤ niwĩ. Tere cꞤ ma'misꞤmꞤarē werecu niwĩ. Tere tꞤ'orã, totã nemorō cꞤ me'rã uacãrã niwã. ⁶ A'tiro nicꞤ niwĩ:

—YꞤ'Ꞥ quē'e'quere mꞤsãrē weregꞤtigꞤ wee'e. Tere tꞤ'oya. ⁷ Marĩ nipe'tirãpꞤta cãpũpꞤ niasꞤ. TopꞤre trigore opa dotori dꞤ'terã weeasꞤ. Ni'cã ño ya doto cã ño wã'cãnꞤ'cã, diacjũ ejanꞤ'cã wa'asꞤ. MꞤsã ye ñorĩ pe'e ya ño sumuto sꞤtꞤanꞤ'cãpꞤ. Ya ñorē ējōpeoro weronojō paamu'rĩque'apꞤ, nicꞤ niwĩ.

⁸ Tere tꞤ'orã, cꞤ ma'misꞤmꞤa nicãrã niwã:

—¿To pũrĩcãrē mꞤ'Ꞥ ãsã wiogu nigũsari? ¿MꞤ'Ꞥ ãsãrē dutipegꞤsari?

CꞤ quē'e'quere werecã, “Tojo wa'apꞤ” nicã tꞤ'orã, nemorō ua, cꞤ me'rã a'pẽpũrĩcãrã niwã.

⁹ Be'ro apaturi José quē'enemocꞤ niwĩ. Te quē'rãrē cꞤ ma'misꞤmꞤarē werecu niwĩ:

—TꞤ'oya tja. YꞤ'Ꞥ apaturi quē'easꞤ. A'tocaterore mujĩpũ ꞤmꞤcocjũ, ñamicjũ, once ñocã yꞤ'Ꞥre ējōpeorã paamu'rĩque'ama.

¹⁰ CꞤ pacꞤre, cꞤ ma'misꞤmꞤarē cꞤ quē'e'quere werecu niwĩ. Tere tꞤ'ogu, cꞤ pacꞤ pũrĩrō me'rã cūrē yꞤ'ticꞤ niwĩ:

—¿De'ro nisĩ'rĩrō weeti a'te mꞤ'Ꞥ quē'e'que? ¿To pũrĩcãrē, yꞤ'Ꞥ, mꞤ'Ꞥ paco, mꞤ'Ꞥ ma'misꞤmꞤa mꞤ'Ꞥrē ējōpeorã paamu'rĩque'arãsari? nicꞤ niwĩ.

¹¹ CꞤ ma'misꞤmꞤa cūrē ꞤoyꞤ'rꞤacãrã niwã. CꞤ pacꞤ pe'e tere pũrō wãcũnꞤrũcꞤ niwĩ.

Joseré cꞤ ma'misꞤmꞤa dua'que ni'i

¹² Ni'cã nꞤmꞤ José ma'misꞤmꞤa Siquem wãmetiropꞤ wa'acãrã niwã. Na pacꞤ Jacob yarã ovejare tá ecarã wa'arã weecãrã niwã. ¹³ Be'ro Jacob cꞤ macũ Joseré nicꞤ niwĩ:

—MꞤ'Ꞥ masĩsa'a. MꞤ'Ꞥ ma'misꞤmꞤa SiquẽpꞤ ovejare tá ecaco'terã weesama. Narē ĩ'agũ wa'aya.

—Jau, wa'aguti, ni yꞤ'ticꞤ niwĩ.

¹⁴ CꞤ tojo nicã tꞤ'ogu, Jacob nicꞤ niwĩ:

—Añu'u. ¿MꞤ'Ꞥ ma'misꞤmꞤa, tojo nicã oveja, ¿de'ronojō nisetiti? Narē ĩ'agũ wa'aya. ĩ'atoja, yꞤ'Ꞥre quetiwerẽgꞤ tojatia, nicꞤ niwĩ. Jacob Joseré o'ógꞤ, Hebrō wãmetiro ti pa'tiro nirō me'rã o'ócꞤ niwĩ.

José SiquẽpꞤ etagꞤ, ¹⁵ cãpũpꞤ wisia wa'acꞤ niwĩ. Tojo weegꞤ ni'cã masũ cūrē bocaaja, sērĩtiña'cꞤ niwĩ:

—¿Ñe'enojōrē a'macusiagꞤ weeti?

¹⁶ José cūrē yꞤ'ticꞤ niwĩ:

—YꞤ'Ꞥ ma'misꞤmꞤarē a'macusiagꞤ wee'e. ¿No'opꞤ na yarã ovejare co'terã weesari? ¿MꞤ'Ꞥ masĩweti?

17 —Wa'atojama. A'to ní'cārā “Dotán tiropu wa'arā” nicā tu'oasu, ni yu'ticu niwī cūrē.

Tojo weegu José cū ma'misumuarē a'mawā'cā, Dotán sumutopu bocaecajacu niwī. 18 Na pe'e cūrē yoaroputa a'ticā ĩ'acārā niwā. Na tiropu ejase duporo, “Marī cūrē wējērā”, ni apoyucārā niwā.

19 —Ī'aña. Sī'i quē'ese bucu a'timimiba, nicārā niwā.

20 —Te'a, cūrē wējērā. Wējētoja, copepu cūrē tuuquesārā. “No'o ni'cū yai nucūcjū ba'agu ba'apī cūrē”, nīrā marī pacure. Tojo weero cū quē'e'que ¿de'ro wa'aro wa'arosa'a? nicārā niwā.

21 Rubén na tojo nisere tu'ogu, cū acabijire yu'rūosi'rīgū, narē nicu niwī: —Wējēticā'rā. 22 A'ti pe aco marīrī pepu tuuquesaña. Ne cūrē mejēcā weeticā'ña. Rubén cū acabijire yu'rūo, cū pacupure wiasī'rīgū, tojo nicu niwī.

23 José cū ma'misumua tiropu etacā, na cūrē ñe'ea, cū sãñarō su'tiro cū pacu o'o'carore tuweecārā niwā. 24 Tuwee, topu nīrī pe aco marīrī pepu tuuquesacārā niwā.

25 Tu'ajanu'cō, ba'arātirā ejanujacārā niwā. Na tojo weeri cura ismaelita masā* duari masā pājārā a'ticā ĩ'acārā niwā. Na Galaad wāmetiro me'rā, Egiptopu miarā, na yarā wa'icārā cameyoa bu'ipu, u'mutise pejere, tojo nicā wa'rese bālsamo wāmetisere, mirra wāmetisere miacārā niwā.

26 Narē ĩ'agū, Judá cū ma'misumuarē, cū acabijirārē nicu niwī:

—Marī cūrē wējē, āpērārē ya'yiorā, ñe'enojō añuse bocabosari? 27 Cūrē wējērōnojō o'orā, sōjā duari masā pe'ere duarā. Cū quē'rā marī acabijita nimi.

Judá cū tojo nisere tu'orā, “Jau, tojota weerā”, nicārā niwā.

28 Tojo weerā ismaelita masā apeyenojō duari masā na tiropu yu'rūacā, José ma'misumua ti pepu sãña'cure miwīrō, narē duacārā niwā. Cūrē veinte niyeru kujiri wapayecārā niwā. Tojo weerā Joseré Egiptopu miacārā niwā.

29 Rubén na duari cura marī'cu niyugu, na tiropu daja, ti pepu Joseré marīcā ĩ'agū, cū bujawetisere ĩ'ogū, cū yaro su'tirote tū'rēcū niwī. 30 Be'ro cū acabijirā tiropu wa'a, narē nicu niwī:

—Marī acabiji marīamiba majā. ¿Ni'cārōacārē yu'u de'ro weegusari? nicu niwī.

31 Be'ro ni'cū cabra wī'magūrē wējēcārā niwā. Wējētoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cū ye dí me'rā tore tuuwa'recārā niwā.

32 Tu'ajanu'cō, to su'tirote na pacupure mia, ĩ'ocārā niwā.

—Īsā a'to su'tirote bocapu. Ī'aña. Apetero weero mu'u macū yaro nírō nibosa'a, nicārā niwā.

33 Jacob ti su'tirote ĩ'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Īu. Yu'u macū yarota ni'í. Ni'cū yai nucūcjū yu'u macūrē ñe'e, cū'rī wējēste, ba'apī, nicu niwī.

34 Tojo weegu Jacob cū bujawetisere ĩ'ogū, cū su'tirote tū'rē, na weewaronojōpuma su'ti wāquisenojōrē sãñacu niwī. Cū macū wērī'quere yoacā uti, dūjasewā'acu niwī. 35 Nipe'tirā cū pō'rā umua, numia cūrē “Tocā'rōta bujaweti, utiya”, nicārā nimiwā. Cū pe'e na “Wācūtutuaya”, nimicā, ne uaticu niwī. Siape me'rā nemorō utinemosājācu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Téé wērīgūpu bujawetidu'uguti, nicu niwī. Tojo weegu Jacob cū macū José bajuticā ĩ'agū, utinu'cūcā'cu niwī.

* 37:25 37.25 Ismaelita masā madianita masā nicārā niwā.

³⁶ Ismaelita masã Egiptopure etarã, Joseré Potifar wãmetigure duaturi-acãrã niwã. Cũ Egiptocjãrã wiogu faraõrẽ da'ratamugũ nicu niwĩ. Tojo nicã faraõrẽ co'terã surara wiogu nicu niwĩ.

38

Judá, Tamar wãmetigo ye queti ni'i

¹ Joseré na duáca be'ro Judá cũ ma'misumua, cũ acabijirãrẽ cõ'awijacu niwĩ. Cõ'awija, Adulam wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Topu ti macãcjũ Hira wãmetigu ya wi'ipu cãjicu niwĩ. ²⁻³ Topu ni'cõ numiorẽ Canaá di'tacjũ Súa wãmetigu macõrẽ i'acu niwĩ. Core numoticu niwĩ. Co me'rã nica be'ro co nijipaco ni, ni'cũ wĩ'magũ põ'rático niwõ. Cũrẽ Er wãme õ'oco niwõ. ⁴ Be'ro apaturi nijipaco wa'a, apĩ wĩ'magũrẽ põ'rático niwõ. Cũrẽ Onán wãme õ'ocu niwõ. ⁵ Na be'rore apĩ põ'rãtinemoco niwõ tja. Cũrẽ Sela wãme õ'oco niwõ. Cũ Quezib wãmetiropu bajuacu niwĩ.

⁶ Be'ropu Judá cũ macũ masã ma'mi Er Tamar wãmetigore numi-ada'recu niwĩ. ⁷ Er cũ ña'arõ weesetisere Õ'acũ ne tu'saticu niwĩ. Tojo weegu cũ catiri umucore ã'macã'cu niwĩ.

⁸ Cũ wẽrica be'ro Judá cũ macũ Onárẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Macũ, marĩrẽ dutisere queoro wéegu, mu'u ma'mi numo ní'core ñoreña. Tojo weegu mu'u ma'mi mijirẽ põ'rãtibosaturiagusa'a.*

⁹ Onán pe'e “Co me'rã yu'u põ'rãticã, yu'u põ'rã nitibosama” ni, masĩcu niwĩ. Tojo weegu nipe'tisetiri co me'rã nimigũ, nijipacoyoticu niwĩ. Tere tojo weegu, cũ ma'mi põ'rã nituriarã wa'acã wasãtigu, tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Õ'acũ Onán cũ tojo weesere i'agũ, tere tu'saticu niwĩ. Tojo weegu cũ quẽ'rãrẽ wẽricã weecu niwĩ.

¹¹ Tojo wa'aca be'ro Judá cũ macũ numo ní'core nicu niwĩ:

—Mu'u pacu ya wi'ipu wapewio tojánĩña. Yu'u macũ Sela cũ bucu nicãpu cũrẽ marãputiapa, nicu niwĩ. Tojo weego, Tamar co pacu ya wi'ipu dajaco niwõ. Core tojo nimigũ, Judá a'tiro wãcũcu niwĩ: “Apetero weegu Sela quẽ'rã cũ ma'misumua weronjõ wẽribosami”, nicu niwĩ.

¹² Yoáca be'ro Judá numo Súa macõ wẽria wa'aco niwõ. Cũ ñajari pe'tica be'ro Judá Timnat wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Ti macãputa cũ yarã oveja poarire seecãrã niwã. Cũ me'rãcjũ Hira Adulãcjũ cũrẽ ba'paticu niwĩ.

¹³ Tamar, co mañecũ “Timnat macãpu cũ yarã oveja poarire seegu wa'apu” nicã tu'ogo, a'tiro weeco niwõ. ¹⁴ Co wapewio sãñarĩ su'tirote tuweeco niwõ. Tuwee, na i'amasiticã'to nígõ, ni'cã casero me'rã co diapoare mo'aco niwõ. Tu'ajanu'cõ, Enaim macã sãjarĩ sope pu'to dujico niwõ. Ti macã Timnat wa'ari ma'a tiropu nicaro niwũ. Tamar, “Sela bucupu niapu” nisere tu'ogo, tojo weeco niwõ. Sela bucupu nimicã, Judá core Selare numiada'reticu niwĩ.

¹⁵ Judá core i'agũ, “Umuarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nisamo”, ni wãcũcu niwĩ. Co diapoare mo'a, i'ata basiotico niwõ. ¹⁶ Cũ macũ numo ní'co nisamo, ni masitigu, ma'apu ní'cu co tiro ojanu'cã, core a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u, mu'u me'rã nisĩ'rĩsa'a, nicu niwĩ.

Co pe'e “¿Ñe'enojõ yu'ure wapayegusari?” nico niwõ.

¹⁷ —Yu'u ecarã cõorãrẽ ni'cũ cabracãrẽ mu'urẽ o'oguti, nicu niwĩ.

—Añu'u to pũricãrẽ. Mu'u cũrẽ o'oati duporo apeyenojõ cũña yujupu, nico niwõ.

* 38:8 38.8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

18 —¿Ñe'enojörē yu'u cūucā uati? ni sērītiña'cū niwī.

—Mu'u wāmerē ñacūurōrē ti da busari da me'rā, tojo nicā mu'u tuacjū mu'u cuocjūre cūña, nico niwō.

Judá core tere o'otoja, co me'rā nicū niwī. Tojo wee co nijīpaco tojaco niwō. 19 Cū me'rā nica be'ro topu ní'co Tamar wa'aco niwō. Wa'a, co diapoa omáca caserore tuweeco niwō. Tu'ajanu'cō, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sãñaco niwō tja.

20 Be'ro Judá cū ní'caronojō cū me'rācjū Adulācjū me'rā cabracārē o'ócū niwī. Cū co me'rā topu cūu'quere wiatōrōdutigu, tojo weecu niwī. Cū me'rācjū pe'e core ne bocaticū niwī. 21 Tojo weegu tocjārā masārē sērītiña'cū niwī:

—Musā ĩ'acā sō'oníco Enaícjō, musā ējōpeori wi'icjō umuarē a'metārāwapata'ari masō, ¿no'opu nisari? Na pe'e “A'toma ne ni'cō conojō marīmo a'ti macāma”, nicārā niwā.

22 Tere tu'ogu, Judá tiropu cū majāmitojaacu niwī. Cūrē nicū niwī:

—Ne bocatiasū. Tocjārā marīcā “Conojō a'toma ne marīmo”, niama, nicū niwī.

23 Judá cūrē yu'ticū niwī:

—Tocjārā marīrē bujiticā'to, nírā, yu'u cūu'que me'rāta tojacā'to. Yu'u cabracārē o'omiapu, o'ogu pe'e; mu'u bocatiapā, nicū niwī Judá.

24 I'tiarā mujīpū be'ro āpērā Judáre a'tiro quetiwererā etacārā niwā:

—Mu'u macū nūmo āpērā umuarē a'metārā, nijīpacoyoja wa'aco niamo, nicārā niwā.

Judá tere tu'ogu, “Core miwīrō, ũjūacō'acā'rā wa'aya”, ni caricūcū niwī.

25 Core miwīrōrī curare co pe'e cū wapaye cūu'quere o'o, co mañecūrē a'tiro queti o'óco niwō: “A'te noa cūu'que nírō nisasa'a. A'te wioḡata yu'ure nijīpacoyowī. ĩ'arē mu'u. ¿Noa yaro a'to wāme ñacūurō, a'ti da me'rā, tojo nicā a'tigu tuacjū niti?”

26 Judá cū yere ĩ'amasīgū, a'tiro nicū niwī:

—Co pe'e yu'u yu'rūoro añurō weepō. Yu'u pe'e, yu'u macū Sela me'rā numiada'retigu, ña'arō weepā, nicū niwī. Tojo weegu Judá core ne apaturi a'metārānemoticū niwī majā.

27 Tamar co wī'magū wu'ari nūmu ejacā, puarā su'rua'cārā bajuacārā niwā. 28 Na bajuari curare ni'cū omocā sīowīrōcū niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'teri masō ni'cā da sō'arī da me'rā, omocāpu du'teō'oco niwō. A'tiro nico niwō: “Ā'rī bajuamu'tāmi”, nico niwō. 29 Co tojo nirī curata cū omocārē wejequesōrōcū niwī. Cū tojo weecāta, cū acabīji pe'e bajuamu'tācū niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'tego cūrē a'tiro nico niwō: “¿De'ro weegu mu'u ma'mi pe'ere bajuamu'tācā weetiati?” Tojo weerā cūrē Fares wāmeyecārā niwā. 30 Be'ro apī omocāpu sō'arī da du'teō'o'cū pe'e bajuacu niwī. Cūrē Zara* wāme ō'ocārā niwā.

39

José ye queti, tojo nicā Potifar nūmo ye queti ni'i

1 José Egiptopu miano'cū niwī. Cūrē topu miáca be'ro cūrē mia'cārā ismaelita masā Potifar wāmetigure duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjū wioḡu faraōrē da'ratamugū, tojo nicā cūrē co'terā surara wioḡu nicū niwī.

2 Ō'acū José me'rā ni, cūrē weetamucu niwī. Tojo weegu cū wioḡu Potifar, Egiptocjū ya wi'ipu nirī cura nipe'tise cūrē añurō dia'cū wa'acaro

* 38:30 38.30 Apeterore Zarare Zerah ojano'caro niwā. Jos 7.1

niwũ. ³ Potifata Õ'acũ Joseré weetamusere, tojo nicã cãrẽ añurõ wa'asere ï'acu niwĩ. ⁴ Tojo weegu Joseré añurõ wãcũcu niwĩ. Tojo wãcũgũ cãrẽ, cã ya wi'i wiogu, cãrẽ weetamuacju warore sãrõcu niwĩ. Nipe'tise cã yere su'ori ï'anurũdutigu sãrõcu niwĩ. ⁵ Cãrẽ wiogu sãrõca numu me'rãta Õ'acũ Potifare añurõ wa'acã weenu'cũcu niwĩ. Cã ya wi'i cjase cã cõsere, tojo nicã cã cãpũpu cõsere “Añurõ wa'ato”, nicu niwĩ Õ'acũ. ⁶ José tere co'tegu niyucã, Potifar ne cã'rõ wãcũque'titicu niwĩ. Ba'aritero ejacã dia'cãrẽ ba'agu wa'amujãcu niwĩ.

José tutuagu, añurõ bajugu nicu niwĩ. ⁷ Be'ro cã wiogu Potifar numo cãrẽ pũrõ ï'aco niwõ. Joseré tu'sago, ni'cã numu cãrẽ, “Yu'u me'rã nígu a'tia”, nico niwõ.

⁸ José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwĩ:

—Ï'aña. Yu'u wiogu mu'u marãpu, nipe'tise musã cõsere yu'ure ï'anurũdutigu cõuami. Yu'u a'topu nirĩ curare cã ne apeyenojõ wãcũque'titimi. ⁹ A'ti wi'ipure ne apĩ yu'u nemorõ nígu marĩmi. Yu'u wiogu yu'ure, yu'u sãrĩsere o'oticã weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. Mu'u pũrĩcãrẽ basiowe'e. Mu'u yu'u wiogu numo ni'i. Tojo weegu yu'u to cã'rõjo ña'arõ weemasĩtisa'a. Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãmasĩtisa'a, nicu niwĩ.

¹⁰ Co cãrẽ nipe'tise numurĩ “Ba'pati, yu'u me'rã nígu a'tia”, nimicã, ne wa'aticu niwĩ. ¹¹ Ni'cã numu José cã wiogu ya wi'ipu cã da'rasenojõrẽ weegu wa'acu niwĩ. Titare ãpẽrã ti wi'ipu da'racoterã topu marĩcãrã niwã. ¹² Potifar numo cã yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ tũawee, “Yu'u me'rã nígu a'tia”, nico niwõ.

José pe'e su'tiro bu'icjãrõ moogũ ti wi'ipu ní'cu omawijaacu niwĩ. Co pe'e cã yaro su'tiro me'rã tojanu'cãco niwõ. ¹³ Cã bu'icjãrõrẽ topu cõ'a omawijaacã ï'agõ, ¹⁴ to da'racoterãrẽ pijio, a'tiro nico niwõ:

—Ï'aña. Yu'u marãpu hebreo masũ cã miiti'cu marĩrẽ ña'arõ bujicã'mi. Cã yu'u me'rã nisĩ'rĩgũ, a'ti wi'ipure sãjãticu niami. Yu'u pe'e uputu caricũapu. ¹⁵ Yu'u tutuaro põtẽorõ caricũcã tu'ogu, cã yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ cõ'a, omawijaami, nico niwõ.

¹⁶ Co marãpu wi'ipu dajari cura to su'tirore cõoco niwõ. ¹⁷ Cãrẽ mejãrõta wereco niwõ tja:

—Hebreo masũ mu'u da'racotegu miiti'cu, ya tucũpu sãjãa, yu'ure ña'arõ weesĩ'rĩgũ weeami. ¹⁸ Yu'u tutuaro põtẽorõ caricũcã, cã yaro su'tiro bu'icjãrõ a'to doquecũ, omawijaa wa'ami.

¹⁹ Potifar cã numo “Mu'urẽ da'racotegu tojo weeami”, nicã tu'ogu, uayu'rũacu niwĩ. ²⁰ Tojo weegu Joseré ñe'eduti, bu'iri da'reri wi'ipu sãrõduticu niwĩ. Ti wi'iputa bu'iriwi'ia wiogu faraõrẽ yu'rũnu'cã'cãrã dujicãrã niwã. ²¹ Tojo weemicã, Õ'acũ pe'e cã ma'isere ï'ogũ, José me'rã ninu'cũcu niwĩ. Cãrẽ weetamugũ, topu bu'iri wi'i wiogure añurõ wãcũcã weecu niwĩ. ²² Tojo weegu José topu nipe'tirã bu'iri cuorãrẽ ï'anurũ, narẽ co'tegu tojacu niwĩ. Tojo nicã, nipe'tise ti wi'ipu weesere su'ori duticu niwĩ. ²³ Õ'acũ José me'rã nígu, nipe'tise añurõ dia'cã wa'acã weecu niwĩ. Tojo weegu surara topu co'terã wiogu cã Joseré cõu'quere wãcũque'titicu niwĩ.

40

José puarã quẽ'e'quere were'que ni'i

¹ Tojo wa'aca be'ro Egiptocjũ wiogure u'seducaco vino tãaco'terã wiogu, tojo nicã apĩ pã weerã wiogu na faraõrẽ tu'saticã weecãrã niwã. ² Faraõ

narē, u'seducacore tīaco'terā wiogu, tojo nicā pã weerã wiogu me'rã uayu'ruacu niwī. ³ Tojo weegu cūrē co'terā surara wiogu ya wi'ipū narē bu'iri da'redutigu o'ócū niwī. Toputa José quē'rã bu'iri da'reno'cū dujicu niwī. ⁴ Ti wi'ipū co'terā wiogu Joseré “Á'rārē co'teya”, nicū niwī. Na topure yoacã bu'iri dujicārã niwã.

⁵ Ni'cã ñami u'seducacore tīaco'tegu, pãrē weeco'tegu nanucã mejēcã bajuse quē'ecārã niwã. Na puaro quē'e'quenucã mejēcã dia'cũ nisī'rīrō weecaro niwũ. ⁶ Bo'reacã José narē i'awã'cãgũ ejagu, na bujawetirārē bocaajacu niwī. ⁷ Narē a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerã ni'cãcārē tocã'rō bujawetirã waro niti?

⁸ Na yu'ticārã niwã:

—Ësã puarã mejēcã bajuse quē'easu. A'topure ne ni'cãputa ùsã quē'e'quere “Tojo nisī'rīrō weepã” nigũnojōrē bocatisa'a, nicārã niwã.

Na tojo nicā tu'ogu, José a'tiro nicū niwī:

—Ō'acũ ni'cũta a'tenojōrē weremasīsami. Yu'ure wereya musã quē'e'quere, nicū niwī.

⁹ Tojo weegu u'seducacore tīaco'tegu cū quē'e'quere Joseré a'tiro werecu niwī:

—Quē'erōpure ni'cã da u'sedare yu'u diacjũ pe'e i'asu. ¹⁰ Ti da i'tia dupu cuoapu. Te dupuri pī'rī o'oritia wa'apu. Te tō'orī u'se bucuamajãmujãpu.

¹¹ Topure faraõ sī'rīrī pare cuoasu. Ë'se tō'orīrē mīí, ti papu bipesãsu. Tu'ajanucō, ti pare faraõpure o'oasu, nicū niwī.

¹² José cūrē nicū niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te i'tia dupu, i'tia numu nisī'rīrō wee'e. ¹³ I'tia numu be'ro faraõ mu'urē besegusami. Besetoja, mu'urē acobojo, mu'u da'ra'quere da'radutigusami tja. Toduporo mu'u wee'caronojōta faraõrē u'seducacore tīaco'tegusa'a. ¹⁴ Mu'urē a'tiro wa'acã, yu'ure wãcũapa. Yu'u a'to bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē mi-iwīrōdutigu, faraõrē ucũbosaya. Sajatiro yu'ure wãcũcureapa. ¹⁵ Yu'ure hebreo masã ya di'tapu tutuaro me'rã ñe'e, miitiwã. Ña'arō weetimigũ, mejō waro bu'iri da'reri wi'ipū dujisa'a, nicū niwī José.

¹⁶ Pã weeri masã wiogu José cū queoro wereme'rīcã i'agũ, cū quē'rã a'tiro nicū niwī:

—Yu'ua, quē'erōpure i'tia bati pã butisere tuupeoasu. ¹⁷ Bu'ipū pesamu'tārī bati faraõ yere peje pã mejēcã bajuse i'pitisenojō posetiapu. Tojo nimicã, mirīcũa pe'e yu'u dupoa bu'iacã pesari bati pe'ere ba'arã dijatiama.

¹⁸ Tere tu'ogu, José cūrē nicū niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te i'tia bati i'tia numu ni'i. ¹⁹ I'tia numu be'ro faraõ mu'urē ni'cãgũ yucugupu du'teyoodutigusami. Mu'u wérīca be'ro mirīcũa mu'u ye di'ire ba'arāsama, nicū niwī.

²⁰ I'tia numu be'ro José a'tere wérēca be'ro faraõ cū bajuáca numu bosenumujo weecu niwī. Nipe'tirã cūrē da'ratamurã me'rã tojo weecu niwī. Nipe'tirã cū pijio'cārã i'orō wa'tero faraõ bu'iri da'reri wi'ipū nirã u'seducaco vino tīaco'terã wiogure, pã weerã wiogure pijiwīrōduticu niwī.

²¹ Ë'seducaco vino tīaco'te'cuma mejārōta cūrē da'rase cūucu niwī. Cū toduporo wee'caronojōta faraõrē u'seducaco vino tīagũ sãjãacu niwī tja.

²² Pã weerã wiogu pe'ema yucugupu du'teyooduticu niwī. José cūrē ní'caronojōta wa'acaro niwũ. ²³ Tojo wa'amicã, u'seducaco vino tīaco'tegu Joseré ne wãcũticu niwī.

41

José faraõrẽ cũ quẽ'e'quere were'que ni'i

¹ José na p̄arã quẽ'e'quere wérẽca be'ro p̄a cũ'ma yu'rucaro niwũ. Ni'cã n̄m̄u faraõ a'tiro quẽ'ec̄u niwĩ: Dia Nilo wãmetiri maa sumutop̄u nu'cũc̄u niwĩ. ² Cũ tojo weeri cura ti maap̄ure siete wecua añurã, di'itirã wijapa'acãrã niwã. Ti maa sumutop̄u aco tirop̄u táre ba'anucũcãrã niwã. ³ Be'ro ti maap̄uta tja ãp̄erã siete wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã wijapa'acãrã niwã. ãp̄erã u'mutãwija'cãrã tiro nu'cãejacãrã niwã. ⁴ ã'rã wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã ãp̄erã añurã siete wecua pacarã di'itirã pe'ere ba'ape'ocãrã niwã. Tere quẽ'egũta, faraõ wã'cãc̄u niwĩ.

⁵ Be'ro cãrã wa'ac̄u niwĩ tja. Apeye quẽ'enemoc̄u niwĩ. Cũ ï'acã, siete trigo p̄õ'rãrĩ añubutiasẽ peritise ni'cã ñop̄ureta pĩ'rĩwijacaro niwũ. ⁶ Be'ro tja siete ña'ase trigo p̄õ'rãrĩ mejã, ñai bopoa'que mejã pĩ'rĩbajuacaro niwũ. Wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro cjase up̄utu asibusu wẽetuuwã'cãtise me'rã tojo wa'acaro niwũ. ⁷ A'te siete ña'ase bopoa'que p̄õ'rãrĩ mejã apeye siete añuse trigo peritise p̄õ'rãrĩrẽ ba'ape'ocã'caro niwũ. Tojo wa'acã, faraõ wã'cã, “Quẽ'ese niapã”, nic̄u niwĩ.

⁸ Ape n̄m̄u ñamiña'cũrõ wãcũque'tiyũ'ruc̄u niwĩ. Tojo weeḡu nipe'tirã nĩbocari masãrẽ, tu'omasĩrĩ masã Egiptop̄u nirãrẽ pijio, cũ quẽ'e'quere werec̄u niwĩ. Ne ni'cũ pe'eta “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni, weremasĩticãrã niwã.

⁹ Na weremasĩticã ï'agũ, faraõrẽ u'seducaco vino tĩaco'teḡu a'tiro nic̄u niwĩ:

—Ni'cãrõacãp̄uta yu'u queoro weeti'quere wãcũsa'a majã. ¹⁰ Wioḡu, ti n̄m̄up̄u mu'u pã weeri masã wioḡu me'rã, tojo nicã yu'u me'rã uácaterore, ùsã p̄uarãp̄ureta surara wioḡu ya wi'ip̄u ùsãrẽ bu'iri da'reḡu s̄õrõwũ. ¹¹ Ni'cã ñami pã weeri masã wioḡu quẽ'ec̄u niwĩ. Yu'u quẽ'rã mejẽcã bajuse quẽ'ewũ. Ùsã quẽ'e'quenuc̄ũ mejẽcã dia'cũ nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ. ¹² Titare ni'cũ hebreo masũ ma'muacã ùsã me'rã niwĩ. Cũ mu'urẽ co'terã surara wioḡure da'raco'teḡu niwĩ. Ùsã quẽ'e'quere cãrẽ werewũ. Cũ pe'e ùsãrẽ “Tojo nisĩ'rĩrõ weepã”, ni werewĩ. ¹³ Te cũ ní'caronojõta queoro wa'awũ. Yu'u apaturi yu'u da'rase c̄uo'quere da'rawũ tja. Apĩ du'teyoo wẽjẽno'wĩ, nic̄u niwĩ.

¹⁴ Tere tu'oḡu, faraõ “Joserẽ pijiḡu wa'aya”, nic̄u niwĩ. Tojo weerã maata cãrẽ bu'iri da'reri wi'ip̄u ní'cure pijiwijaacãrã niwã. José pe'e usẽca poaire wujawee, su'tirote duc̄ayu, faraõ tirop̄u wa'ac̄u niwĩ.

¹⁵ Top̄u ejacã, faraõ cãrẽ nic̄u niwĩ:

—Yu'u quẽ'e'quere ne ni'cũnojo “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni, weremasĩgũrẽ bocatiasũ. Mu'urẽ “Cũ pe'e quẽ'esere weremasĩap̄u” nisere tu'o'o.

¹⁶ José faraõrẽ yu'tic̄u niwĩ:

—A'tere yu'u mejẽta weremasĩsa'a. Wioḡu, a'tere Õ'acũ pe'e mu'urẽ añurõ wa'adutiḡu, mu'u quẽ'e'quere “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e” ni werẽḡusami, nic̄u niwĩ.

¹⁷ Faraõ Joserẽ “A'tiro quẽ'easũ”, nic̄u niwĩ:

—Dia Nilo sumutop̄u nu'cũasũ. ¹⁸ Ti maap̄ure siete wecua añurã pacarã, di'itirã wijapa'ama. Na ti maa sumutop̄u tá nirõp̄u ba'anucũama. ¹⁹ Na be'ro tja siete wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã wijapa'ama. Ne ni'cãti tojo bajurã wecua a'to Egiptop̄ure ï'atiḡu nicãti. ²⁰ ã'rã wecua ña'arã mejãrã, di'i marĩrã siete añurã, pacarã di'itirã pe'ere ba'acã'ma. ²¹ Na ba'a'cãrã nimirã, “Na ba'apã”, nita basiotiama. Mejãrõta ña'arã mejãrã, di'i marĩrã nicã'ma. Tere quẽ'egũ, yu'u wã'cãp̄u. ²² Be'ro apaturi apeye

quē'enemoapɯ tja. Siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cā ñopureta pī'rīwijatiapɯ. ²³ Te be'ro tja siete pō'rārī trigo ña'ase, te peri marīse pō'rārī ñai bopoa'que mejā pī'rīwijatiapɯ. Wī'rō mujīpū mājātiro cjase ɯpɯtu asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'apɯ. ²⁴ A'te siete pō'rārī ña'ase mejā, apeye añuse trigo peritise pō'rārī pe'ere ba'ape'ocā'pɯ. Yɯ'ɯ a'tere nībocari masārē weremiapɯ. Ne ni'cānojō pe'eta “Tojo nisī'rīrō wee'e” ni weremasītiama, nicɯ niwī faraō.

²⁵ Tere tɯ'ogɯ, José faraōrē yɯ'ticɯ niwī:

—Wiogɯ, pɯaropɯta mɯ'ɯ quē'e'que ni'cārōnojō nisī'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mɯ'urē wereyugɯ weepī. ²⁶ A'tiro ni'i: Siete wecɯa añurā siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rā siete cū'marī ni'i. Te pɯaropɯta ni'cārōnojō quē'ese niapā. ²⁷ Siete wecɯa ña'arā, di'i marīrā mejārā, na añurā be'ro bajua'cārā quē'rā siete cū'marīta ni'i. Tojo nicā, siete trigo pō'rārī ña'ase bopoa'que mejā quē'rā, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marīrōsa'a. ²⁸ Yɯ'ɯ mɯ'urē nī'caronjōta ni'i. Wiogɯ, Ō'acū cū weeatjere mɯ'urē wereyugɯ weepī. ²⁹ Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopɯre ba'ase niyɯ'rɯarosa'a. ³⁰ Be'ro siete cū'marīta tja ne ba'ase marīrōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nimi'que acobocono'rōsa'a. Nipe'tiro Egiptopɯre ba'ase pe'tibutiarosa'a. ³¹ Ba'ase marībutiarosa'a. Tojo weerā “Siete cū'marī Egiptopɯre ba'ase peje nimiwɯ” ni, ne ni'cānojōpɯta wācūsɯme. ³² Wiogɯ, mɯ'ɯ a'tere pɯatipɯta mejārōta quē'eapā. Ō'acū “A'tere tojo weeguti”, nitojapī. Tojo weegɯ cū nī'caronjōta a'tere maata weegɯsami.

³³ »Tojo weegɯ, wiogɯ, a'tiro weecā añubosa'a. Ni'cū masū tɯ'omasīse cɯogɯ “A'tiro weerɯa'a” nigūnojōrē a'maña. Cū a'ti di'ta Egiptopɯre sɯ'ori ī'anurūgūsami. ³⁴ Wiogɯ, mɯ'urē a'tiɯa'a. Āpērā wiorā mɯ'ɯ doca nirārē sōrōrōɯa'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapɯ wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocɯse pi'seri seeneocūu, ni'cā pi'ire be'ropɯ na ba'atjere nūrōdutiṛā o'oato. Te siete cū'marī ba'ase peje nirī curare tojo seeneoato. ³⁵ Te ba'ase peje nise cū'marīrē mɯ'ɯ wiogɯ dutiro me'rā na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nūrōse wi'seripɯ na be'ropɯ ba'atjere nūrōato. Nūrō, surara tere ī'anurūato. ³⁶ Na tojo weecā, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marīrē na nūrō'que nirōsa'a. A'ti di'ta Egiptopɯre ba'ase pe'tisome. Tojo weerā masā ne ɯjɯaboa wērīsɯme, nicɯ niwī José faraōrē.

Faraō Joseré cū docacjū wiogɯ sōrō'que ni'i

³⁷ Tere tɯ'orā, faraō, tojo nicā cūrē da'ratamurā “Cū ‘tojo weeya’ nise añu ni'i”, nicārā niwā. ³⁸ Tojo weegɯ faraō a'tiro nicɯ niwī:

—¿Marī apī ā'rī weronjō nigūrē bocarāsariba tja? Cū Ō'acū wācūsere cɯomi, nicɯ niwī.

³⁹ Be'ro Joseré faraō nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ weronjō apī añurō tɯ'omasīgū, masīse cɯogɯ marīmi. Ō'acū mɯ'urē a'te masīse o'oapī. ⁴⁰ Ya wi'ire dutigusa'a. Nipe'tirā yarā masā mɯ'ɯ dutisere yɯ'tirāsama. Yɯ'ɯ ni'cūta mɯ'ɯ nemorō nigūsa'a. Wiogɯ waro nitjāgū, tojo nigūsa'a. ⁴¹ Yɯ'ɯ mɯ'urē nipe'tiro Egipto wiogɯ sōrōgūti.

⁴² Tojo nīgūta, faraō cū omopica tuusārī be'tore tuwee, Joseré sāacu niwī. Ti be'to cū wiogɯ wāme cɯori be'to nicaro niwā. Be'ro āpērārē cūrē añuse su'ti, lino wāmetise me'rā wee'que su'tire sāaduticɯ niwī. Tojo nicā, ni'cā da uru me'rā wéeca da, busari dare cūrē buocɯ niwī.

⁴³ Tu'ajanɯ'cō, tūrūpjɯ cabayua me'rā wejepjɯ cū yawɯ be'ro sirutupjere

sājāduticū niwī. Tiwū dūporo surara masārē “Ejaque'aya”, ni caricūduticū niwī. Tojo wee Joseré wiogū sōrōcū niwī. Cū nipe'tiro Egipto di'tapūre dutigū sājācū niwī.

⁴⁴ Be'ro faraō Joseré nicū niwī:

—Yū'ū faraō, wiogū waro ni'i. Tojo nimicā, masā mū'ū dutiro marīcā, ne apyenojōacā weemasītisama, nicū niwī.

⁴⁵ Faraō Joseré cū wāmerē dūcayucū niwī. Egiptocjārā wāme ō'ogū, Zafnat-panea wāmeyecū niwī. Cū Joseré Asenat wāmetigore numi-ada'recū niwī. Co, Potifera wāmetigū pa'i, On wāmetiri macācjū macō nico niwō. Tojo wee José Egipto wiogū sājācū niwī. ⁴⁶ José faraō me'rā da'ranū'cāgū, treinta cū'marī cūocū niwī.

Be'ro José faraō ī'orōpū wija, nipe'tiro Egipto di'tapūre ī'acusianū'cācū niwī. ⁴⁷ Te siete cū'marīrē Egipto di'tapūre, to cjase otese añubutiaro pī'rī dūcaticaro niwū. ⁴⁸ Tojo weegū José nipe'tiropū trigore seeneocū niwī. Cū cāpūpū seeneo'quere nipe'tise pacase macārīpū nūrōcūucū niwī. ⁴⁹ Ba'ase peje waro niyū'rūmajācaro niwū. Tojo weegū tere nucūpori pajiri maa cjase weronojō seemesācūucū niwī. “Ticūse ni'i”, ni queota basioticarō niwū. Tojo weegū ba'paqueonemoticū niwī.

⁵⁰ Siete cū'marī ūjūaboase wa'ati dūporore José cū nūmo Asenat me'rā pūarā pō'rāticū niwī. ⁵¹ Masā ma'mirē Manasés wāme ō'ocū niwī. “Ō'acū yū'ūre nipe'tise yū'ū pi'etisere acobojocā weemi. Tojo nicā nipe'tirā yū'ū acawererārē acobojocā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocū niwī. ⁵² Be'rocjūrē Efraī wāme ō'ocū niwī. “Ō'acū Egipto yū'ū pi'eti'caropū pō'rāticā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocū niwī.

⁵³ Titare Egiptopūre te siete cū'marī peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwū. ⁵⁴ José ni'caronojōta siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marī nū'cārōtiro weecaro niwū. Nipe'tise di'tapūre ba'ase marīcaro niwū. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwū. ⁵⁵ Be'ro Egiptocjārā quē'rārē ba'ase pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weerā faraō tiropū ba'ase sērīrā wa'acārā niwā. Tojo weegū faraō nipe'tirā Egipto di'tacjārārē a'tiro nicū niwī: “José tiro wa'aya. Cū mūsārē dutironojōta weeya.”

⁵⁶ Nipe'tiro Egiptopū ūjūaboase se'sa wa'acā, José cū trigo nūrōcūu'que wi'serire pāoduti, tere duacū niwī. Siape'e me'rā nemorō ba'ase marīcaro niwū. ⁵⁷ Nipe'tiropū ba'ase ne marīcaro niwū. Tojo weerā nipe'tise di'tacjārā Egiptopū José tiro ba'ase duurā a'ticārā niwā.

42

José ma'misūmūa na Egiptopū ba'ase duurā wa'a'que ni'i

¹ Jacob, Egiptopū “Trigo niaporo” nisere tū'ocū niwī. Tojo weegū cū pō'rārē nicū niwī:

—¿De'ro weerā mūsā a'merī ī'acūñabajaque'ati? ² Āpērā yū'ūre “Egiptopūre trigo niaporo”, ni wereama. Marī ūjūaboa, wērīrī nīrā, topū marī ba'atje trigore duurā wa'aya.

³ Tojo weerā José ma'misūmūa diez Egiptopūre trigo duurā wa'acārā niwā. ⁴ José acabiji waro Benjamī pe'ema Jacob cūrē mejēcā wa'ari nīgū, o'óticū niwī. ⁵ Āpērā Canaá di'tacjārā quē'rā na me'rā ba'ase duurā wa'acārā niwā. Nipe'tiro Canaá di'tapūre ba'ase marīcaro niwū.

⁶ José Egipto di'tapūre dutigū nicū niwī. Cūta nipe'tiropū masārē topū etarārē trigo duagū nicū niwī. Cū ma'misūmūa cū tiropū etarā, añudutirā ejanū'cā, nucūcāpū paamu'rīque'acārā niwā. ⁷ José cū ma'misūmūarē

maata ĩ'amasĩcã'cũ niwĩ. Masĩmigũ, ĩ'amasĩtigũ weronojõ weecũ niwĩ. Tojo weegũ narẽ pũrĩrõ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũsã no'ocjãrãpũ a'tiati?

—Ësã Canaá di'tapũ a'tiapũ. Trigo duurã a'tiapũ, nicãrã niwã.

⁸ José cũ ma'misũmũarẽ ĩ'amasĩcũ niwĩ. Na pe'e cũrẽ ĩ'amasĩticãrã niwã. ⁹ Be'ro dũporopũ cũ narẽ quẽ'e'quere wãcũbocagũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã ĩ'adu'tiri masã nisa'a. A'ti di'tare diape'e sãjãata añuti nĩrã, ĩ'arã a'tiapã.

¹⁰ —Niwe'e. Ësã mũ'u dutise doca nĩrã trigo dia'cũrẽ duurã a'tiapũ.

¹¹ Ësã nipe'tirãpũta ni'cũ põ'rã, diacjũ weeri masã ni'i. ĩ'adu'tiri masã mejẽta ni'i.

¹² José narẽ nicũ niwĩ:

—Niwe'e. Mũsã a'ti di'tare no'o pe'e sãjãata basiosari nĩrã, ĩ'adu'tirã a'tiapã, nicũ niwĩ.

¹³ Na pe'e yũ'ticãrã niwã tja:

—Ësã mũ'u dutise doca nĩrã ni'cũ põ'rãta doce ni'i. Ësã Canaá di'tacjãrã ni'i. Ësã acabiji ni'cũta ãsã pacũ me'rã tojami. Apĩ pe'e dũporopũ wẽria wa'acũ niwĩ, ni yũ'ticãrã niwã.

¹⁴ Tojo nisere tũ'ogũ, José narẽ ninemocũ niwĩ tja:

—Yũ'u ní'caronojõta mũsã a'ti di'tare ĩ'adu'tiri masã ni'i. ¹⁵ Mũsãrẽ faraõ wãme me'rã a'tiro weegũti. Mũsã acabiji nitũogũ a'topũre a'titicãma, mũsã a'tore wijasome. ¹⁶ No'o ni'cũ mũsã wa'teropũ nigũ cũrẽ miigũ wa'ato. Æpẽrã pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ipũ tojarãsama. Tojo weese me'rã “Diacjũta ucũapã”, ni masĩno'rõsa'a. Miititicãma, diacjũta faraõ wãme me'rã “ĩ'adu'tiri masãta niapã”, nino'rõsa'a, nicũ niwĩ.

¹⁷ José narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ i'tia nũmũ narẽ cũucũ niwĩ. ¹⁸ I'tia nũmũ be'ro José narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'u Õ'acũrẽ wiopesase me'rã ĩ'a'a. Mũsã a'tiro wéerã, catirãsa'a.

¹⁹ Mũsã diacjũta “Mejẽcã weetiri masã ni'i” nĩrã, ni'cũrẽ a'topũ cũũña. Mũsã Æpẽrãpũa dajatojaaya. Mũsã põ'rã, nũmosãnumia ujuaboaticã'to nĩrã, narẽ trigore miaña. ²⁰ Mũsã, “Ësã mejẽcã weeri masã niwe'e” nĩrã, mũsã acabiji nitũogũpũre miitiapa. Tojo weerã, mũsã yũ'rũwetirãsa'a, nicũ niwĩ.

—Jãũ, tojota weerãti, nicãrã niwã. ²¹ Be'ro na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Diacjũta ni'i. Marĩ acabijire ña'abutiario wee'que wapa marĩrẽ tojo wa'a'a. Cũ “Yũ'ũre pajaña'cureya; tojo weeticã'ña” nimicã, tũ'otiwũ. Cũ ña'abutiario yũ'rũmicã, tojo ĩ'acã'wã. Te bu'iri marĩ ni'cãrõacãrẽ pi'etirã wee'e, nicãrã niwã.

²² Rubén narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u pũrĩcã marĩ acabijire “Ña'arõ weeticã'ña”, nimiwũ. Mũsã pe'e yũ'ũre tũ'otiwũ. Ni'cãrõacãrẽ majã cũ wẽrĩ'que wapa marĩ wapaseeno'rãsa'a, nicũ niwĩ.

²³ Na, “José marĩ ucũsere tũ'osami”, ni masĩticãrã niwã. José pe'ere na ucũsere apĩ pe'e “A'tiro nisĩ'rĩrã weeama”, ni wereturiacũ niwĩ.

²⁴ José na tiropũ ní'cũ apesepũ wa'a, uticũ niwĩ. Be'ro wãcũtutua, na tiropũ ejagũ, ucũcũ niwĩ. Nipe'tirã ĩ'orõpũ Simeórẽ mejẽcã pijioduti, dũ'teduticũ niwĩ.

²⁵ Be'ro cũrẽ da'raco'terãrẽ na ye ajuripũ trigore poseyeducũ niwĩ. Na wapaye'que niyeru quẽ'rãrẽ te ajuri po'peapũ cũuduticũ niwĩ. Tojo nicã, ba'ase na ma'apũ ba'atojaatjere o'oduticũ niwĩ. José duti'caronojõta

weecārā niwā. ²⁶ Be'ro na yarā burroa bu'ip̄, te trigore miipeo, tore wijawā'cācārā niwā.

²⁷ Be'ro na cārīatjop̄ etarā, ni'cū cū yaḡ burrore trigo ecaḡtiḡ, cū ya ajurore p̄aac̄ niwī. Ti ajurore p̄aa, trigo bu'ip̄ nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sãñacā ĩ'ac̄ niwī. ²⁸ Tere ĩ'aḡ, cū ma'mis̄m̄, cū acabijirārē nic̄ niwī:

—Ī'arā a'tia. A'ti ajurop̄ ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā t̄'orā, nipe'tirā uc̄ape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārāta, a'merī uc̄cārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebutiamiapari? nicārā niwā.

²⁹ Na Canaá di'tap̄ na pac̄ Jacob tirop̄ dajarā, nipe'tise narē Egiptop̄ wa'a'quere werēcārā niwā. ³⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wioḡ dutiḡ p̄rīcā ũsārē tutuabutiario uc̄ami. Ũsārē, “M̄sā a'ti di'tare ĩ'adu'tirā a'tirā weepā”, niami. ³¹ Ũsā pe'e cūrē “Ũsā diacj̄ weeri masā ni'i; ĩ'adu'tiri masā mejēta ni'i. ³² Ni'cū p̄'rā doce waro ni'i. Ni'cū wērīa wa'ac̄ niwī. Nit̄oḡp̄a Canaáp̄ ũsā pac̄ me'rā tojami”, niap̄.

³³ »Tere t̄'oḡ, ti di'ta dutiḡ ũsārē niami: “To p̄rīcārē diacj̄ta nimitito nīḡ, a'tore ni'cū tojato. Āpērāp̄a cā'rō trigo m̄sā ye wi'sericjārā ba'aro ejatuario miaña. ³⁴ Apaturi a'tirā, m̄sā acabiji nit̄oḡre miitia. M̄sā tojo weecā, ȳ'c̄ ‘Diacj̄ta añurā nima’, niḡsa'a. M̄sā tojo weecā, ap̄ a'to toja'c̄re wiaḡsa'a. Be'ro m̄sā a'ti di'tap̄re ne cā'mota'aro marīrō sjarāsa'a”, niami, nicārā niwā na pac̄re.

³⁵ Na ye trigo ajurire po'oc̄ūrā, José ma'mis̄m̄ na wapaye'que niyeru sãñape'ticā ĩ'acārā niwā. Te niyerure ĩ'arā, uc̄aȳ'ra wa'acārā niwā. Na pac̄ Jacob quē'rā uc̄ac̄ niwī. ³⁶ Tere ĩ'aḡ, Jacob cū p̄'rārē nic̄ niwī:

—M̄sā ȳ'c̄re p̄'rā marī'c̄ weronojō tojacā wee'e. José marī me'rā marīmi. Simeó quē'rā marīmi. Ni'cārōacārē “Benjamírē miarāti”, ni'i tja. M̄sā tojo weese ȳ'c̄re ña'arō wa'a'a, nic̄ niwī.

³⁷ Tere t̄'oḡ, Rubén cū pac̄re nic̄ niwī:

—Benjamírē ȳ'c̄ s̄'ori miaḡti. Mia, m̄'c̄ tirop̄ miidaja, wiaḡti. Ȳ'c̄ wiaticāma, ȳ'c̄ p̄'rā p̄arārē wējēapa, nic̄ niwī.

³⁸ Jacob cūrē ȳ'tic̄ niwī:

—Ȳ'c̄ mac̄ m̄sā me'rā ne wa'asome. José m̄sā acabiji wērīatojac̄ niwī. Ā'rī ni'c̄ta ȳ'c̄re d̄'sami majā. Cūrē ma'ap̄ mejēcā ña'arō wa'acā, ȳ'c̄ buc̄ mijī bujawetise me'rā wērīḡsa'a. Tojo wa'acā, m̄sā bu'iritirāsa'a, nic̄ niwī Jacob.

43

Benjamírē Egiptop̄ mia'que ni'i

¹ Canaá na nirī di'tap̄ ũj̄aboase nemorō wa'acaro niwā. ² Na Egiptop̄ trigore duurā eja'que pe'ticā ĩ'aḡ, Jacob cū p̄'rārē nic̄ niwī:

—Apaturi trigo marī ba'atjere cā'rō duunemorā wa'aya tja.

³ Cūrē Judá ȳ'tic̄ niwī:

—Sō'oníc̄ Egipto dutiḡ ũsārē t̄'ota basiorota niwī: “M̄sā acabiji nit̄oḡp̄re miititicā, m̄sārē ñe'enemosome majā”, niwī. ⁴ Tojo weerā m̄'c̄ ũsā me'rā Benjamírē wa'aduticā, trigore duurā wa'arāsa'a. ⁵ M̄'c̄ cūrē o'óticāma, wa'asome. Sō'oníc̄ wioḡ ũsārē queoro niwī: “M̄sā acabiji nit̄oḡp̄ miititicā, m̄sārē ñe'enemosome”, niwī.

⁶ Tere t̄'oḡ, Jacob nic̄ niwī:

—Musā yu'ure ¿de'ro weerā tocā'rō ña'arō weeati? ¿De'ro weerā cūrē “Ūsā acabiji nituogupu niami”, ni wereri?

⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsārē, ūsā ye cjasere añurō sērītiña'nurūwī. Marī ni'cū pō'rā nise cjasere añurō sērītiña'wī: “¿Musā pacu catiati yujupu? ¿Apī musā acabiji marīati?” ni sērītiña'wī. Ūsā cū sērītiña'se dia'cūrē yu'tiwu. ¿Ūsā de'ro weerā ūsā acabijire miitidutigusami, ni masībosau?

⁸ Be'ro Judá cū pacu Jacore nicu niwī:

—Mu'u macū Benjamírē o'óya. Yu'u cūrē ī'anurūgūti. Mu'u “Jau” nicā, maata wa'abaque'orāti. Tojo weerā marī, ūsā pō'rā ujuaboa wērīsome. ⁹ Yu'u basu cūrē co'teguti. Cū mu'u macūrē mejēcā wa'acāma, a'topu cū dajaticā, yu'ure “Mu'u bu'iriti'i” niapa. Téé yu'u catiro pōtēorō tojo bu'iritigusa'a. ¹⁰ Ūsā a'topure tocā'rō yoogotirā, puati Egiptopure wa'amajā, majāmitojatiboapā, nicu niwī Judá.

¹¹ Cū tojo nica be'ro na pacu Jacob narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta ne mejēcā weeta basiotirocoro. Tojo weerā a'tiro weeya. Musā ye ajuripu apeyenojō cūrē o'otjere miisāña. A'ti di'tapu añuse nisenojōrē cā'rō miaña. Wa'rese bālsamo wāmetise, nūcūcārā mumia yere, u'mūtise, ba'ase morēsenojōrē miaña. Tojo nicā mirrare, nueces, almendras miaña. ¹² Niyeru quē'rārē puati musā toduporopu mia'caro nemorō miaña. Musā basuta cūrē musā ye ajuripu boca'quere wiaya. Apetero weegu wisigu weepī. ¹³ Ā'rī musā acabiji me'rā maata Egipto dutigu tiropu wa'aya. ¹⁴ Ō'acū tutuayurunu'cāgū musārē weetamuato. Cū musārē pajaña'cā weeato. Cū tojo weecā, musā ma'mi Simeórē du'uwīrōgūsami. Tojo nicā, ā'rī Benjamī quē'rārē musā me'rā dajacā weegusami. Yu'u pe'e pō'rā marīgū weronojō tojagu, tojo tojacūti, nicu niwī Jacob.

¹⁵ Tojo weerā Jacob pō'rā na o'otjere poseye, niyerure na toduporo mia'que puati nemorō, na acabiji Benjamī me'rā, sojaro Egiptopu wa'acārā niwā. Topu etarā, José tiropu wa'acārā niwā. ¹⁶ Na etacā, Benjamī na me'rā nicā ī'agū, cū ya wi'i co'tegu wiogure nicu niwī:

—Ā'rārē ya wi'ipu miaña. Wecure wējē, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicā yu'u me'rā ba'arāsama, nicu niwī José.

¹⁷ Ti wi'i dutigu José duti'caronojōta weecu niwī. Cū basuta narē pijiwā'cācu niwī. ¹⁸ Na pe'e José ya wi'ipu cū miacā, ucuayurucārā niwā. A'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—Marīrē tojo weeta'sagu weemi. Sō'oní'que niyeru marī ye ajuripu sāña'que wapa nitu'sa'a. Marīrē topu marī yarā wa'icūrā me'rā ñe'e, da'raco'teri masā sōrō, dutipegutigu weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Tojo weerā na wi'i sope pu'topu ejarā, a'tiro weecārā niwā. Ti wi'i co'tegu wiogu tiroacāpu wa'a, ucūcārā niwā. ²⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, sō'onícaterore ūsā a'toputa trigo duurā ejawu. ²¹ Titare ūsā dajatojaarā cārīrātirā, ūsā yarā ecarārē ba'ase ecarātirā, ūsā ye ajurire pāawū. Te ajuripu ūsā niyeru wapaye'que sāñape'ticā'wū. Te niyerure wiarātirā, miitiapu. ²² Tojo nicā, apeye ūsā duuatje niyerure miitinemoapu. Niyeru ūsā ye ajuripu sāña'quema noa sārō sāpā, masītisa'a, nicārā niwā.

²³ Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwī:

—Wācūtutuaya. Uiticā'ña. Ō'acū musā, tojo nicā musā pacu ējōpeogu musā ye ajuripu sāboapī. Musā yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewū, nicu niwī. Be'ro Simeórē na tiropu miiejacu niwī. ²⁴ Na nipe'tirāpūreta José

ya wi'ipɯ pijisājāacu niwī. Topɯ du'pocārīrē coedutigɯ, acore o'ocu niwī. Na yarā wa'icūrā quē'rārē ecabosacu niwī. ²⁵ Ti wi'ipɯ nīrā, Joseré na o'otjere apoyucārā niwā. “Dajaritero nicā José a'topɯ a'tigusami” nīrā, tojo weecārā niwā. “José ya wi'ipɯ ba'arāsa'a” nisere tu'otojacārā niwā.

²⁶ José wi'ipɯ ejacā, na mia'quere cūrē o'ocārā niwā. Tu'ajanɯ'cō, cūrē ējōpeorā, paamu'rīque'acārā niwā. ²⁷ José narē nicɯ niwī:

—¿Añuti mūsā? ¿Mūsā pacɯ bucɯ quē'rā añuati? ¿Cū catiati yujupɯ?

²⁸ —Ēsā pacɯ mu'urē da'raco'tegɯ weronojō nigú duti marīami. Catiami yujupɯ, ni yu'ticārā niwā. Be'ro apaturi cūrē ējōpeose ī'orā, paamu'rīque'acārā niwā.

²⁹ Topɯ narē majāmiī'amigū, Benjamírē ī'acu niwī. Na ni'cō pō'rāta nicārā niwā. Tojo weegɯ a'tiro nicɯ niwī:

—¿Ā'rīta niti mūsā acabiji nituogupɯ mūsā were'cu? Be'ro Benjamírē: “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicɯ niwī.

³⁰ José cū acabijire ī'a e'catiyu'ruagu, utisī'rīcu niwī. Tojo wee pōtēoti, sojaro me'rā cū ya tucūpɯ sājāa, uputɯ uticɯ niwī. ³¹ Be'ro wācūtutua, cū utidu'uca be'ro diapoare coe, cū ya tucūpɯ ní'cu wijaa, “Ba'ase etiya majā”, nicɯ niwī.

³² Cū tojo nicā, ba'ase etirā Joseré cū ya mesapɯ ba'ase peocārā niwā. Cū ma'misumuarē, cū acabijire ape mesapɯ ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā José me'rā ba'ami'cārā pe'ere ape mesapɯ ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā hebreo masā me'rā ba'adutino'ña marīcārā niwā.

³³ José cū ma'misumuarē dujiduticɯ niwī. Masā ma'mirē dujimū'tāduticɯ niwī. Téé nituogupure yapaticɯ niwī. Cū tojo weecā ī'a ucuarā, a'merī ī'apōtēocārā niwā. ³⁴ José cū ya mesapɯ nisere narē ecaduticɯ niwī. Benjamíma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticɯ niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputɯ ecaticārā niwā.

44

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

¹ Na ba'áca be'ro José cū ya wi'i cjase dutigure nicɯ niwī:

—Ā'rā ye ajuripɯ trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajurinucū na niyeru wapaye'quere sāaña. ² Tojo wéeca be'ro, na acabiji nituogu ya ajuropɯ yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā wéeca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāaña, nicɯ niwī. Ti wi'i dutigɯ José cū ní'caronojōta weecu niwī.

³ Ape numɯ bo'remujātiri cura José narē, “Mūsā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicɯ niwī. ⁴ Na ti macā pu'to nirī curata José cū ya wi'i wiogure a'tiro nicɯ niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugɯ wa'aya. Narē emugū, a'tiro niña: “Yu'u wiogu mūsārē añurō weeami. ¿De'ro weerā cū tojo wéeca be'ro nimicā, mūsā pe'e ña'arō weeati? ⁵ ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā wéeca pare yajati? Yu'u wiogu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō quē'esere “Tojo nisī'rīrīrō wee'e' nigú niami. Mūsā ña'abutiaro weecārā niapɯ,” niña narē, nicɯ niwī José.

⁶ Narē emuejagu, cū niduti'caronojōta nicɯ niwī. ⁷ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegɯ ūsārē tojo ucūti? Ēsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e.

⁸ Ēsā sō'onícatero niyeru ūsā ye ajuripɯ bocácatero marīcārē, tere wiarā a'tiwɯ. Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mu'u wiogu ya wi'i

cjasere yajamasītisa'a. ⁹ No'o ti pare cū ya ajuropɔ ɔogɔnojo wērīato. Ɖsā āpērā pe'e cūrē da'raco'terā tojarāsa'a.

¹⁰ Tere tu'ogɔ, wi'i wiogɔ nicɔ niwī:

—Añurōsa'a. Mūsā ní'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare ɔogɔ se'saro da'raco'tegɔ tojagúsami. Āpērāpɔa bu'iri moorāsama.

¹¹ Nanɔcū sojaro me'rā na ye ajurire dijanɔ'cā, te ajurire pāacārā niwā.

¹² Tojo weegɔ wi'i dutigɔ na ye ajuripɔre a'macɔ niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'manɔ'cā, téé nituogɔ ya ajuropɔ yapaticɔ niwī. Ti pare Benjamí ya ajuropɔ bocacɔ niwī. ¹³ Na, na bujawetisere ĩ'orā, na ye su'tire wejetū'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipɔ miipeo, macāpɔ majāmitojaacārā niwā.

¹⁴ Judá cū ma'misumɔa, cū acabijirā me'rā ejari curare José cū ya wi'ipɔta nicɔ niwī yujupɔ. Cūrē pajaña'to nírā, paamu'rīque'acārā niwā.

¹⁵ José narē nicɔ niwī:

—¿De'ro weemiati mūsā? Mūsā yu'ure, “Masīse ɔogɔnojo, masā ya'yioropɔ weesere níbocase me'rā masīgū nibosami”, ¿ni wācūtiati? nicɔ niwī.

¹⁶ Judá cūrē yu'ticɔ niwī:

—Wiogɔ, ɔsā de'ro nímasītisa'a. ¿De'ro wee ɔsā bu'iri marīsere ĩ'omasībosari? Ō'acū ɔsā ña'arō wee'que wapare, ɔsārē bu'iri da'regutigɔ weetɔ'sami. Ni'cārōacā majā ti pa ɔo'cɔ me'rā mu'urē da'raco'terā ni'i, nicɔ niwī.

¹⁷ José pe'e narē nicɔ niwī:

—Niwe'e. Yu'u tojo weemasītisa'a. Cū ti pare ɔogɔ dia'cū tojagúsami. Āpērāpɔa wācūque'tiro marīrō mūsā pacɔ tiropɔ tojaaya.

Judá Benjamírē ucūbosa'que ni'i

¹⁸ Tere tu'ogɔ, Judá José tiroacāpɔ wa'a, ucūcɔ niwī:

—Wiogɔ, yu'u ĩ'acā, mu'u faraō weronojo ni'i. Tojo nimigū, yu'u me'rā uacɔpa. Cārō āpērā tu'otiropɔ mu'u me'rā ucūsī'rīsa'a. ¹⁹ Mu'u ɔsārē sērītiña'wū: “¿Mūsā pacɔ niti? ¿Acabijirā ɔoti?” niwū. ²⁰ “Ɖsā ɔo'o, cū bu'cɔ nimi”, ni yu'tiwɔ. “Ni'cū ma'mu nituogɔpɔ acabijiti'i. Cū ɔsā pacɔ bu'cɔ waro nicā bajua'cɔ nimi. Ni'cō pō'rā cū ni'cūta du'sami. Apī wērīa wa'acɔ niwī. Tojo weegɔ cūrē ma'iyu'ruami”, niwū. ²¹ Mu'u cūrē ĩ'asī'rīgū, ɔsārē miitidutiwɔ. ²² “Cū, cū pacɔre du'utimi”, niwū. “Cū du'ucāma, cū pacɔ wērīa wa'abosami”, niwū. ²³ Mu'u pe'e ɔsārē “Cūrē miititicāma, mūsārē ne ñe'enosome majā”, niwū.

²⁴ »Be'ro ɔsā, ɔsā pacɔ tiropɔ dajarā, mu'u ní'quere werepe'ocā'wū.

²⁵ Be'ropɔ ɔsā pacɔ ɔsārē niwī: “Apaturi trigo marī ba'atjere cārō duunemorā wa'aya tja”, niwī. ²⁶ Ɖsā cūrē a'tiro werewɔ: “Benjamírē miaticāma, ɔsārē ‘Ne ñe'esome’, niami”, niwū. ²⁷ Yu'u pacɔ, mu'urē da'raco'tegɔ weronojo nigú a'tiro yu'tiwī: “Mūsā masīsa'a. Yu'u nɔmo yu'ure puarā umuarē pō'rātibosawō. ²⁸ Ni'cū yu'u me'rā ní'cɔ bajudutia wa'awī. ‘Apetero weegɔ ni'cū yai nɔcūcjū ba'agu, ba'asapī, nícāti. Ne cūrē apaturi ĩ'anemotisa'a. ²⁹ Ā'rī du'sagure mia, mejēcā wa'acā, yu'u bu'cɔ mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, mūsā bu'iritirāsa'a”, niwī.

³⁰ »Yu'u pacɔ cū basu ma'irōnojo Benjamírē ma'iyu'ruami. Tojo weegɔ cū marīrō ɔsā dajacā, ³¹ cūrē ĩ'atigɔ, wērīa wa'abosami. Tojo weerā ɔsā pacɔ bu'cɔre dujasewā'a, wērīcā weebosa'a. ³² Yu'u, yu'u pacɔre “Benjamírē su'ori wa'aguti. Cūrē miidajatigɔ, yu'u catiro pōtēorō

bu'iritigusa'a", niwã. ³³ Tojo weegu yu'u pe'e cãrẽ ducayuro, mu'urẽ da'raco'tegu tojaguti. Cã pe'ema ãpẽrã cã ma'misumua me'rã cã pacu tiropu o'ótõrõña. ³⁴ Cã wa'aticã, yu'u, yu'u pacu tiropu tojaamasitisa'a. Yu'u pacure ña'abutiario bujawetise tu'oña'cã ñ'asĩ'rõtisa'a, nicu niwĩ Judá.

45

José cã ma'misumuarẽ, "Musã acabiji ni'i" ní'que ni'i

¹ José utisĩ'rĩgũ, ne põtëoticu niwĩ. Tojo weegu topu nirã cãrẽ da'raco'terãrẽ caricũcu niwĩ:

—Nipe'tirã wijaape'tia wa'aya, nicu niwĩ. Be'ro José cã ma'misumuarẽ "Yu'u musã acabiji ni'i" ni, werebajurẽcã, ne ni'cã cãrẽ da'raco'terã tojat-icãrã niwã. ² Be'ro José uputu uticu niwĩ. Egiptocjãrã cã wijaaduti'cãrã tu'ose'sacãrã niwã. Te queti téé wiogu faraõ ya wi'ipu se'sa wa'acaro niwũ.

³ José cã ma'misumuarẽ nicu niwĩ:

—Yu'u José ni'i. ¿Yu'u pacu catiati yujupu?

Na pe'e ucayurua'cãrã nitjãrã, ne yu'timasitcãrã niwã.

⁴ Be'ro José narẽ nicu niwĩ:

—Musã yu'u tirocure a'tia. Na cã tiroacã ejacã, narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u José ni'i. Musã yu'ure Egiptopu dua'cu ni'i. ⁵ A'tere tu'orã, bujawetiticã'ña. Musã basu a'merĩ tuubuaticã'ña. Õ'acũ musã duporo yu'ure o'óyuwĩ. Masãrẽ yu'ruogutigu, tojo weewĩ. ⁶ A'ti di'ta Egiptopure ujuaboase puã cã'ma wa'atoja'a. Ni'cãmocuse cã'marĩ du'sa'a yujupu. Te cã'marĩ otemicã, ne pĩ'rĩsome, ne ducatisome. ⁷ Õ'acũ musã duporo yu'ure o'óyumtãwĩ. Musã pãrãmerã nituriato ní'gũ, tojo nicã cã tutuase me'rã musãrẽ yu'ruwetiatu ní'gũ, tojo weewĩ. ⁸ Tojo weegu Õ'acũta a'topure yu'ure o'ówĩ. Musã mejãta yu'ure o'ówu. Õ'acũ yu'ure faraõrẽ werecasari masũ sõrõwĩ. Tojo nicã nipe'tise cã ya wi'i cjasere dutigu, nipe'tiro Egiptopure dutigu sõrõwĩ. ⁹ Maata tojaaya marĩ pacu tiropu. Cãrẽ a'tere wererã wa'aya: "Mu'u macũ José mu'urẽ a'tiro nidutiami: 'Õ'acũ yu'ure nipe'tiro Egipto wiogu sõrõwĩ. Maata yu'ure ñ'agũ a'tia. Yoogoticã'ña. ¹⁰ Mu'u a'topu Gosén wãmetiropu tojagusa'a. Yu'u tiroacã nigusa'a. Nipe'tise mu'u cuose, nipe'tirã mu'u põ'rã me'rã, mu'u pãrãmerã me'rã, mu'u yarã wa'icurã me'rã a'tia. ¹¹ A'topu mu'urẽ, mu'u põ'rãrẽ, nipe'tirã mu'u me'rã nirãrẽ ba'ase o'oguti. Ne apeyenojõ du'sasome. Ujuaboase cã'marĩ ni'cãmocuse cã'marĩ du'sa'a yujupu. Tojo a'titirã pũrĩcã, mu'u, mu'u põ'rã, mu'u pãrãmerã, apeyenojõ moorã tojarãsa'a, ni wereya yu'u pacure. ¹² Apeyema tja yu'u acabiji Benjamí, tojo nicã musã basuta 'Diacjũ José tojo niami', ni weremasĩ'i. ¹³ Marĩ pacure 'Cã nipe'tiro Egiptopure dutigu niami', tojo nicã nipe'tise musã ñ'a'quere cãrẽ wereya. Maatacure yu'u pacure miirã wa'aya", nicu niwĩ.

¹⁴ Cã tojo nitoja, cã acabiji Benjamírẽ paabu'aguta, uticu niwĩ. Benjamí quẽ'rã cã ma'mi Joseré paabu'a, uticu niwĩ. ¹⁵ Be'ro nipe'tirãrẽ paabu'a, mi'mi, uticu niwĩ. A'tiro wéeca be'roputa cã ma'misumua cã me'rã ucũcãrã niwã.

¹⁶ Tojo wee faraõ ya wi'ipure "José ma'misumua etapãrã" nise se'sa wa'acaro niwũ. Te quetire tu'orã, faraõ, cãrẽ dutitamurã e'catiyurucãrã niwã. ¹⁷ Tojo weegu faraõ Joseré a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ma'misumuarẽ na yarã wa'icurã bu'ipu trigore miipeo, Canaápu dajatojaadutiya. ¹⁸ Tojaa, mu'u pacure, mu'u acawererãrẽ miirã wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narẽ o'oguti. Tojo nicã a'ti di'ta cjase otese

dũcare ba'arāsama. ¹⁹ Narē a'tiro weedutiya. A'to cjase tũrũsepawũre miadutiya. Tepawũ me'rã na nũmosãnumiarē, na pũ'rãrē, musã pacũre miitirāsama. ²⁰ Egipto cjase añubutiasa na ye nirõsa'a. Tojo weerã na topũ miitidũ'a'quere wãcũque'titicã'to, ni wereduticũ niwĩ faraõ Joseré.

²¹ Tojo weerã Jacob pũ'rã a'tiro weecãrã niwã. Faraõ cã o'oduti'caronõjõta José tũrũsepawũre o'ocũ niwĩ. Tojo nicã, na ma'apũ ba'atjere o'ocũ niwĩ. ²² Nanũcũ ma'ma su'ti o'ocũ niwĩ. Benjamí cã acabiji waro pe'ema trescientos kujiri niyeru plata me'rã wee'que kujirire o'ocũ niwĩ. Cũ pe'ema ni'cãmocũse su'ti o'ocũ niwĩ. ²³ Cũ pacũre diez burro ɯmũa bu'ipũ Egipto cjase añusere miipeo, o'ócũ niwĩ. Æpẽrã burra numia ticũrãta tja trigo, pã, cũ pacũ Egiptopũ a'tigu, ma'apũ ba'atjere miipeo, o'ócũ niwĩ. ²⁴ José cã ma'misũmũarē we'ritigu, a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã, no'o ma'apũ wa'arã, a'metu'tiwã'cãticã'ña, nicũ niwĩ narē.

²⁵ Tojo weerã na Egiptopũ ni'cãrã wa'a, na pacũ Jacob nirĩ di'ta Canaãpũ dajacãrã niwã. ²⁶ Topũ daja, na pacũre “José catiami. Cũ nipe'tiro Egiptopũre dutiami”, ni werecãrã niwã. Tere tu'ogu, tu'oucuwa wa'acu niwĩ. Na weresere ãjõpeoticũ niwĩ. ²⁷ Nipe'tise José cã ni'quere werecãpũta, cãrē miitidutigũ o'ó'que tũrũsepawũre ã'agũpũta ãjõpeocũ niwĩ. Tojo weegũ tere ã'agũ, wãcũtutuacũ niwĩ. ²⁸ A'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ ã'acã, diacjũta nitũ'sa'a. To pũrĩcãrē yũ'ũ macũ José catisami yujupũ. Yũ'ũ wẽrĩse dũporo cãrē ã'awe'ogu wa'agũti, nicũ niwĩ Jacob.

46

Jacob Egiptopũ cã macãrĩ wa'a'que ni'i

¹ Tojo weegũ Jacob cã cũose nipe'tise me'rã wa'acu niwĩ. Wa'a, Beerseba wãmetiri macãpũ etacũ niwĩ. Topũ etagu, cã pacũ Isaa ãjõpeo'cu Õ'acũrē wa'icũrãrē wẽjẽ ɯjũamorõpeocũ niwĩ. ² Topũ cã cãrĩca ñamirē Õ'acũ Jacore pisucũ niwĩ:

—¡Jacob! nicũ niwĩ.

Cũ pe'e cãrē yũ'ticũ niwĩ:

—A'tota ni'i.

³ Õ'acũ cãrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ Õ'acũ, mũ'ũ pacũ ãjõpeo'cu ni'i. Mũ'ũ Egiptopũre wa'agu, ne uiticã'ña. Topũre yũ'ũ mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrē pãjãrã masãputicã weegusa'a. ⁴ Mũ'ũ me'rãta Egiptopũre ba'patiwã'cãgũsa'a. Topũ mũ'ũ pãrãmerã nituriarãrē a'ti di'tapũ miitigũsa'a tja. Apeye quẽ'rãrē mũ'ũ wẽrĩrĩ cura José mũ'ũ me'rãta nigũsami, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁵ Be'ro cã Beersebapũ ni'cu wijawã'cãcu niwĩ. Jacob pũ'rã na pacũre, na pũ'rãrē, na nũmosãnumiarē a'tiro weecãrã niwã. Faraõ cã a'tidutigũ cã o'ó'quepawũ tũrũsepawũpũ narē miisãacãrã niwã. ⁶ Na Egiptopũ wa'arã, na yarã wecuwa, oveja, nipe'tise na Canaã di'tapũ cuo'quere miape'ocã'cãrã niwã. ⁷ Tojo nicã cã pũ'rã, cã pũ'rã numia, pãrãmerã ɯmũa, numia nipe'tirã cã me'rã wa'acãrã niwã.

⁸ Jacob pũ'rã, tojo nicã cã pãrãmerã Egiptopũ macãrĩ wa'a'cãrã a'tiro wãmeticãrã niwã; Masã ma'mi Rubén nicũ niwĩ. ⁹ Cã pũ'rã Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicãrã niwã.

¹⁰ Be'rore Simeó pũ'rã a'ticũrã nicãrã niwã:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicãrã niwã. Tojo nicã Saúl, cananeocjõ macũ nicũ niwĩ.

¹¹ Be'rore Leví pũ'rã Gersón, Coat, Merari nicãrã niwã.

- 12 Be'rore Judá pō'rā Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicārā niwā. Er, Onán na pūrīcā Canaá di'tapū wērīa wa'acārā niwā. Fares pō'rā Hezrón, Hamul nicārā niwā.
- 13 Be'rore Isacar pō'rā Tola, Fúa, Job, Simrón nicārā niwā.
- 14 Be'rore Zabulō pō'rā Sered, Elón, Jahleel nicārā niwā.
- 15 Ā'rā Jacob Lea me'rā pō'rāti'cārā nicārā niwā. Na Padan-aram wāmetiropū nírā pō'rāticārā niwā. Tojo nicā Dinarē pō'rāticū niwī. Nipe'tirā Jacob pō'rā, cū pārāmerā nituriarā Lea me'rā pō'rāti'cārā treinta y tres umua, numia nicārā niwā.
- 16 Be'rore Gad pō'rā Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodi, Areli nicārā niwā.
- 17 Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Bería pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.
- 18 Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticū niwī. Pō'rāti, pārāmerāticū niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'raco'tedutigū o'ono'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieciseis pō'rāti, pārāmerāticū niwī.
- 19 Jacob Raquel me'rā José, Benjamírē pō'rāticū niwī.
- 20 José Asenat me'rā Manasés, Efraírē pō'rāticū niwī. Na puarā Egiptopū bajuacārā niwā. Co Asenat pa'i Potifera, On wāmetiri macācjū macō nico niwō.
- 21 Benjamí pō'rā Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicārā niwā.
- 22 Ā'rā Jacob, Raquel pārāmerā nituriarā catorce nicārā niwā.
- 23 Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicū niwī.
- 24 Neftalí pō'rā Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicārā niwā.
- 25 Ā'rārē Jacob Bilha me'rā pō'rāticū niwī. Co Labán macō Raquere da'raco'tedutigū o'ono'co nico niwō. Nipe'tirā cū pō'rā, pārāmerā siete nicārā niwā.
- 26 Tojo weerā Egiptopūre wa'arā, Jacob pō'rā, cū pārāmerā waro sesenta y seis nicārā niwā. Na pō'rā namosānumiarē ba'paqueono'ña marīrā ticārā nicārā niwā. 27 José puarā pō'rāticū niwī. Na Egiptopū bajuacārā niwā. Tojo weerā Egiptopūre setenta Jacob acawererā nicārā niwā.*
- 28 Jacob cū macū Judáre José tiropū o'ómū'tācū niwī. Cūrē o'ógū, Joseré “Yū'ure Gosēpū pōtērīgū a'tiato”, ni queti o'ócū niwī. Tojo weerā na Gosén etacā, 29 José cū yawū tūrūpjure apoduti, topū cū pacūre pōtērīgū wa'acū niwī. Cūrē bocaēja, paabū'a, yoacā uticū niwī.
- 30 Jacob cū macū Joseré a'tiro nicū niwī:
—Yū'ū basuta mū'urē ī'a'a. Mū'ū cati'i yujupū. Tojo weegū yū'ū ni'cārōacāma añurō wērīmasī'i, nicū niwī.
- 31 Be'ro José cū ma'misumuarē, cū pacū acawererārē a'tiro nicū niwī:
—Yū'ū faraō tiropū wa'aguti. “Yū'ū ma'misumua, yū'ū pacū acawererā, Canaá di'tapū ní'cārā yū'ū me'rā macārī a'tirā etatojama”, ni quetiweregū wa'aguti. 32 “Na ovejare, wecuare co'terā nima. Na yarā oveja, wecua, nipe'tise na cūosenojōrē miitipe'ocārā niama,” nigūti. 33 Tojo weegū faraō musārē pijio, sērītiña'cā, “¿Musā ñe'enojōrē da'rati?” nicā, a'tiro yū'tiapa. 34 “Ēsā wī'marā nírāpūta oveja co'tesere da'ranū'cāwū. Ēsā ñecūsūmua da'ra'caronojōta tere da'radecoti'i,” niña. Egiptocjārā oveja co'tesere tū'satisama. Musā tojo yū'ticā, musārē Gosén di'tapū cūugūsami, nicū niwī José.

* 46:27 46.27 Ex 1.5

47

¹ Be'ro José faraõ tiropu queti miacü niwĩ. A'tiro nicü niwĩ:
—Yu'u pacu, yu'u ma'misumua Canaápu ní'cārã etatojama. Na Gosén di'tapu na yarã oveja, wecua, na cuose nipe'tise me'rã niama.

² Faraõ tiropure ni'cãmocurã cü ma'misumuarẽ bese, miacü niwĩ. Narẽ ï'amasiato ní'gũ, tojo weecu niwĩ. ³ Na topu etacã, faraõ cü ma'misumuarẽ sërĩtiña'cü niwĩ. A'tiro nicü niwĩ:

—¿Musã ñe'enojõrẽ da'rati?

Na cürẽ yu'ticārã niwã:

—Ûsã mu'u dutise doca nirã ovejare co'teri masã ni'i. Ûsã, ùsã ñecüsumua da'raseti'quereta da'ra'a. ⁴ Canaá di'tapure ujuaboase niyu'rapu. Ûsã yarã oveja na ba'ase tá ne marĩapu. Te ye bu'iri a'to Egiptopu macãrĩ a'tirã weepu. Tojo weerã mu'urẽ a'tere sërĩ'i. Ûsãrẽ Gosẽpu di'ta o'oya. Ûsã topu nirãti, nicārã niwã.

⁵ Tere tu'ogu, faraõ Joseré nicü niwĩ:

—Mu'u ma'misumua, mu'u pacu mu'u tiropu macãrĩ a'tiapã. ⁶ Mu'u a'ti di'ta Egiptore dutigu ni'i. Tojo weegu Gosén añurĩ di'tare narẽ o'oya. Na ti di'tapu niato. No'o mu'u ma'misumua na wecua co'teme'rĩrã nicã, narẽ te co'tesere sörõña. Yarã wecua quẽ'rãrẽ co'teato, nicü niwĩ.

⁷ Be'ro José cü pacu Jacore faraõ tiropu miacü niwĩ. Tojo weegu Jacob faraõrẽ wiopesase me'rã añuduticü niwĩ. ⁸ Faraõ cürẽ sërĩtiña'cü niwĩ:

—¿Dicuse cü'marĩ cuoti mu'u?

⁹ —Ciento treinta cü'marĩ cuo'o. Yu'u no'o nirõ wa'amujã, si-jabaque'atise cü'marĩrẽ pi'etise me'rã nisetiwu. Tojo weemigũ, yu'u ñecüsumua na cati'que cü'marĩrẽ emæjatisa'a yujupu, nicü niwĩ Jacob.

¹⁰ Tu'ajanu'cõ, Jacob faraõrẽ “Õ'acü mu'urẽ añurõ weeato” ni, we'riti wa'a wa'acu niwĩ.

¹¹ José narẽ Egipto cjase di'ta añusere o'ocu niwĩ. Faraõ duti'caronojõta weecu niwĩ. Tojo weerã cü pacu, cü ma'misumua Ramsés wãmetiropu di'ta o'o, cüucu niwĩ. ¹² José cü pacure, cü ma'misumuarẽ, cü acabijire, nipe'tirã cü acawererãrẽ ba'asere o'onu'cücã'cü niwĩ. Nipe'tirã na põ'rã ba'atjo ejatuario o'ocu niwĩ.

José ba'ase marĩse cü'marĩrẽ duti'que ni'i

¹³ Egiptopure, tojo nicã Canaápure ne ba'ase marĩcaro niwũ. Ujuaboase siape'e me'rã nemorõ wa'acaro niwũ. Tojo weerã masã wẽrise pu'to nicārã niwã. ¹⁴ Tere ï'agũ, José a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirã Egiptocjãrã, Canaácjãrã trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraõ ya wi'ipu nurõcu niwĩ. ¹⁵ Be'ro nipe'tirã Egiptocjãrã, tojo nicã Canaá di'tacjãrã niyeru pe'ticã ï'arã, José tiropu wa'a, a'tiro nicārã niwã:

—Ûsã ba'ase duurã, niyeru pe'tique'a wa'apu. Ûsãrẽ ba'ase o'oya. Mu'u o'oticã, mu'u ï'orõta wẽrĩrãsa'a, nicārã niwã.

¹⁶ Na tojo nicã, José narẽ yu'ticü niwĩ:

—Musã niyeru moorã, musã yarã wa'icurãrẽ miitia. Na me'rã musãrẽ trigore ducayugusa'a.

¹⁷ Tojo weerã Egiptocjãrã na yarã cabayua, oveja, wecua, no'o na wa'icurã cuorãnojõrẽ trigo ducayurãtirã miacãrã niwã. A'tiro wéerã ti cü'marẽ na wa'icurã me'rã ba'ase ducayurã, ba'ase cuocãrã niwã. ¹⁸ Ape cü'ma José tiropu a'ticārã niwã tja. A'tiro nicārã niwã:

—Wio'gu, mu'urẽ diacjũta wererãti. Ûsã niyeru moo'o majã. Tojo weerã ùsã yarã wa'icurã, ùsã cuo'cãrã musã yarã nima. Ûsã tojaque'a wa'asa'a majã. Tojo weerã ùsã upu, ùsã ye di'ta dia'cũ mu'urẽ wiamasĩ'i. ¹⁹ Mejõ

waro mu'u i'orõpu wērĩbosa'a. Mu'u ũsārē, ũsā ye di'tare duuya. Te wapare trigore ducayuya. Tojo weerā ũsā, tojo nicā ũsā ye di'ta me'rā faraõ dutise doca nirāsa'a. Mejõ ũsārē otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arāsa'a. Tojo weerā ũsā catirāsa'a. Tojo nicā, ũsā ye di'ta apeyenojõ otese marĩrĩ di'ta nisome.

²⁰ A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wiogũ faraõpũre wiacũ niwĩ. Egiptocjārā ɸjũaboayurā, nipe'tise na ye di'tare duacārā niwā. Tojo weero na di'ta dua'que faraõ ye di'ta tojacaro niwũ. ²¹ Te me'rā nipe'tirā Egiptocjārā faraõrē da'raco'teri masā tojacārā niwā. ²² Pa'ia ye di'ta dia'cūrē José duuticũ niwĩ. Narē faraõ queoro na ba'aro ejatuaro o'ocũ niwĩ. Tojo weerā te di'tare duaticārā niwā.

²³ Be'ro José masārē nicũ niwĩ:

—Ni'cārõacā me'rā musā, tojo nicā musā ye di'ta faraõ ye toja'a. Yu'ũ cũ ye niatjere duubosapũ. Musā oteatje cape a'te ni'i. Te me'rā musā nimi'que di'tare oterā wa'aya. ²⁴ Musā ote ducatisere ni'cāmocuse mesārĩ seeneocũu, faraõrē ni'cā mesā cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesārĩ cjase, musā oteatje cape, musā põ'rā me'rā ba'atje, nipe'tirā musā me'rā nirā na ba'atje nirõsa'a, nicũ niwĩ.

²⁵ Tere tu'orā, na cūrē yu'ticārā niwā:

—Mu'u ũsārē yu'rũweticā weepũ. Mu'u ũsārē añubutiaro wee'e. Tojo weerā ũsā faraõrē da'raco'teri masā tojarāsa'a, nicārā niwā.

²⁶ José a'tiro dutise cũucũ niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: “Musā ote'que dũca ni'cāmocuse mesārĩ musā see'que ni'cā mesā faraõ ye nirõsa'a”, nicaro niwũ. A'te dutise cũu'que nidecotisa'a yujupũ. Pa'ia ye di'ta pũricā faraõ ye di'ta mejēta nicaro niwũ.

Jacob cũ macũ Joseré “A'tiro weeya” ni weretũo'que ni'i

²⁷ Be'ro Israe curuacjārā Egipto di'tapũ macārĩ niseticārā niwā. Gosén wāmetiropũ di'ta ñe'e, tojacārā niwā. Topũre pājārā waro masāputicārā niwā. ²⁸ Jacob to Gosēpũre diecisiete cũ'marĩ nicũ niwĩ. Nipe'tise cũ catise cũ'marĩ ciento cuarenta y siete cũ'marĩ nicaro niwũ. ²⁹ Be'ro Jacob wērĩgũtigũ, cũ macũ Joseré pijidutigũ o'ócũ niwĩ. Cũ tiro etacā i'agũ, cūrē nicũ niwĩ:

—Macũ, diacjũta yu'ũre ma'ígũ, a'tiro weeya. Mu'u ya omocārē ya usó docapũ cũuña. Diacjũ, mu'u pajaña'se me'rā yu'u “A'tiro weeya” nisere “Jau, tojota weeguti”, niña. Yu'ũre a'to Egiptopũre yaaticā'ña. ³⁰ Yu'ũ wērĩca be'ro yu'u ñecũsumũa masāperi nirõpu yu'ũre yaagũ wa'aya. Topũ na tiropũ soogũ wa'agũsa'a.

—Pacũ, mu'u nĩrõnojõta weeguti, nicũ niwĩ José.

³¹ —“Õ'acũ wāme me'rā diacjũta tojo weeguti” niña, ninemocũ niwĩ cũ macūrē.

Tere tu'ogũ, José nicũ niwĩ:

—Jau, Õ'acũ wāme me'rā tojota weeguti.

Cũ tojo nĩca be'ro Jacob Õ'acūrē ějõpeogũ, cũ cũñarõ yapapũ ejaque'acu niwĩ.

48

Jacob Efraĩ, Manasére Õ'acūrē sērĩbosa'que ni'i

¹ Cā'rõ yu'rũca be'ro José macapũ nigūrē “Mu'u pacũ dutitigũ weeamĩ”, nicārā niwā. Tere tu'ogũ, Gosēpũ nigūrē i'agũ wa'acu niwĩ. Cũ põ'rā pũarārē Manasés, Efraĩrē miacũ niwĩ. ² Jacob cũ macũ “Etapũ” nise

quetire tʉ'ogʉ, wācūtutua, cʉ cūñarōpʉ nɪ'cʉ wā'cānujācʉ niwī. ³ Jacob cʉ macūrē nicʉ niwī:

—Ō'acū tutuayʉ'rʉnʉ'cāgū Canaá di'ta Luz wāmetiri macāpʉ bajua, yʉ'ʉre “Añurō wa'ato”, ni ucūwī. ⁴ A'tiro niwī: “Mʉ'ʉrē pājārā pō'rāticā weeguti. Mʉ'ʉ pārāmerā nituriarā peje curaricjārā nirāsama. Tojo nicā, a'ti di'tare narē o'oguti. Na ye di'ta ninu'cūrōsa'a”, niwī Ō'acū yʉ'ʉre, nicʉ niwī Joseré. ⁵ Be'ro Jacob a'tiro ninemocʉ niwī: “Mʉ'ʉ pō'rā Efraí, Manasés a'ti di'ta Egiptopʉ bajuacārā niwā. Yʉ'ʉ mʉ'ʉ tiro macārī a'tiatji dʉporo bajuatojacārā niwā. Yʉ'ʉ pō'rā weronojō nirāsama. Na quē'rā Rubén, Simeó nírōnojōta yarā nirāsama. ⁶ Na be'ro bajuasiruturā mʉ'ʉ pō'rā nirāsama. Na Efraí, Manasés acabijirā niyurā, na di'ta ñe'eatje na ma'misʉmʉa me'rāta ñe'esiruturāsama. ⁷ Yʉ'ʉ Padan-arāpʉ nɪ'cʉ dajanʉ'cārī cura Canaá di'tapʉ mʉ'ʉ paco Raquel wērīa wa'awō. ʉsā Efrata wāmetiro etati dʉporoacā tojo wa'awō. Tojo weegʉ ma'a Efrata sumutopʉ core yaawʉ. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā”, nicʉ niwī.

⁸ Be'ro Jacob José pō'rārē ĩ'aboca, sērītiña'cʉ niwī:

—¿Ā'rā waro noanojō niti?

⁹ José cūrē yʉ'ticʉ niwī:

—Yʉ'ʉ pō'rā nima. Ā'rārē Ō'acū yʉ'ʉ a'to Egiptopʉ nicā o'owī, nicʉ niwī. Tere tʉ'ogʉ, cʉ pacʉ cūrē nicʉ niwī:

—Narē yʉ'ʉ tiroacāpʉ miitia. Ō'acūrē narē sērībosagutigʉ wee'e, nicʉ niwī.

¹⁰ Jacob bʉcʉ waro nicʉ niwī. Tojo weegʉ añurō caperi ĩ'aejaticʉ niwī. José cʉ pō'rārē cʉ pacʉ tiroacāpʉ miiejacā, narē pōtērī, mi'mi, paabʉ'acʉ niwī. ¹¹ Be'ro Joseré nicʉ niwī:

—Mʉ'ʉrē apaturi ĩ'agūsa'a, nitiasʉ. Tojo nimicā, Ō'acū yʉ'ʉre mʉ'ʉ pō'rā quē'rārē ĩ'adutigʉ cūuapī.

¹² José cʉ pō'rārē cʉ pacʉ ʉsópʉ duji'cārārē miinʉ'cō, paamu'rīque'acʉ niwī. ¹³ Be'ro na pʉarārē na omocārīpʉ ñe'e, Jacob tiro weje ejanʉ'cōcʉ niwī. Efraírē cūpe pe'e, Manasére diacjū pe'e nʉ'cōcʉ nimiwī. ¹⁴ Cʉ tojo weemicā, Jacob cʉ ye omocārīrē sío, mii dʉcayunquejocā'cʉ niwī. Tojo weegʉ Efraí ya dʉpoa bu'ipʉ diacjūcamocārē ñapeocʉ niwī. Cʉ pe'e dʉ'sagʉpʉ nicʉ nimiwī. Cūpecamocā pe'ere Manasés ya dʉpoa bu'ipʉ ñapeocʉ niwī. Cʉ pe'e masā ma'mi nicʉ nimiwī.

¹⁵ Narē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē a'tiro ni sērībosacʉ niwī:

“Ō'acū, yʉ'ʉ ñecū Abrahā, yʉ'ʉ pacʉ Isaa mʉ'ʉ dutisere yʉ'ticārā niwā. Ō'acū, yʉ'ʉ bajuáca nʉmʉ me'rā yʉ'ʉre co'tenʉ'cā, a'tiro nicāpʉ quē'rārē co'tenu'cūcā'a.

¹⁶ Mʉ'ʉrē wereco'tegʉ yʉ'ʉre ña'arō wa'abo'quere yʉ'rʉweticā wee'cʉ ā'rārē añurō wa'acā weeato.

Mʉ'ʉ ā'rā yʉ'ʉ pārāmerārē be'ropʉre na me'rā yʉ'ʉ wāmerē, yʉ'ʉ ñecū Abrahā wāmerē, yʉ'ʉ pacʉ Isaa wāmerē wācūcā weeya.

ʉsārē acobojoiticā'to.

Na pājārā pō'rāti masāputiato.

A'ti di'tapʉre pājārā waro niyʉ'rʉoquejocā'to”, ni sērībosacʉ niwī.

¹⁷ José cʉ pacʉre Efraí ya dʉpoapʉre diacjūcamocā me'rā ñapeocā ĩ'agū, tʉ'saticʉ niwī. Tojo weegʉ Manasés ya dʉpoa pe'ere diacjūcamocārē ñapeodutigʉ, cʉ pacʉ ya omocārē miicʉ nimiwī. ¹⁸ A'tiro nicʉ niwī:

—Pacʉ, tojo niwe'e. Ā'rī pe'e masā ma'mi nimi. Tojo weegʉ diacjūcamocārē cʉ dʉpoapʉre ñapeoya.

19 Cũ pacu pe'e, “Macũ, tere masĩ'i. Masã ma'mi quẽ'rã pãjãrã pãrãmerãtigusami. Be'ro ni'cã di'ta pajiri di'tajo sãjãrãsama. Tojo nimicã, cũ acabiji pe'e cũ yu'rũoro niyu'rũnu'cãgũsami. Cũ pãrãmerã nituriarã pũricã pãjãrã waro masãputirãsama. Masãputi, peje curaricjãrã nirãsama”, nicu niwĩ Jacob.

20 Ti nũmãrẽta Jacob narẽ Ô'acũrẽ añurõ weedutigu, a'tiro sãrĩbosacu niwĩ:

—Israe curuacjãrã musã puarã ye wãme me'rã ãpẽrãrẽ añurõ wa'adutirã, Ô'acũrẽ a'tiro nirãsama: “Ô'acũ Efraĩrẽ, Manasẽre añurõ wee'caronojõta musã quẽ'rãrẽ ‘Añurõ weeato’, nirãsama”, nicu niwĩ.

A'tiro wéegũ, Jacob Efraĩrẽ, Manasés yu'rũoro cũ bu'ipu tojacã weecu niwĩ.

21 Cũ Ô'acũrẽ sãrĩbosãca be'ro Joseré nicu niwĩ:

—Yu'u wẽrigũtigu weesa'a. Ô'acũ musã me'rã ninu'cũgũsami. Musãrẽ, musã ñecũsumua ni'que di'tapu macãrĩ dajanũ'cãcã weegũsami.

22 Mu'urẽ, ãpẽrã mu'u ma'misumua yu'rũoro o'oyu'rũnu'cã'a. Mu'urẽ Siquem, yu'u amorreo masã me'rã a'mewẽjẽ wapata'aca di'tare mu'urẽ o'oguti, nicu niwĩ Jacob.

49

Jacob cũ põ'rãrẽ weretũo'que ni'i

1 Jacob nipe'tirã cũ põ'rãrẽ pijio, a'tiro nicu niwĩ: “Yu'u tirocureacã a'tia. Musãrẽ be'ropu wa'atjere wereguti wee'e:

2 ”Nipe'tirã yu'u põ'rã tu'orã a'tia.

Musã pacu ucũsere tu'oya.

3 Mu'u, Rubén, yu'u põ'rãtimũ'tã'cu ni'i.

Yu'u tutuase mu'u me'rã du'pocãtiwu.

Mu'u acabijirã yu'rũoro añurõ wãcũno'cu ni'i.

Tojo nicã, ãpẽrã yu'rũoro tutuase cuoyu'rũnu'cãgũ ni'i.

4 Tojo nimigũ, nipe'tirã mu'u acabijirã bu'ipu nisome majã.

Maa cã'mota'a'cã, aco mu'mu o'mayu'rũburoro weronojõ ni'i.

Yu'ure da'raco'tego me'rã a'metãrãcu niwũ.

Yu'u cãrĩpesarore ña'abutiario weecu niwũ.

Bopoyoro weecu niwũ.

5 Simeó, Leví, musã ni'cõ põ'rã niyurã, ni'cãrõnojõ ña'arõ weeseti'i.

Musã wãmo me'rã cumucapijarã ni'i.

6 Musã nerẽ, a'merĩ ucũrĩ curare musã me'rã ne nisi'rĩtisa'a.

Musã uayu'rũrã, pãjãrã masãrẽ wẽjẽwũ.

No'o uaro weema'arã, wecu ye du'pocãrĩ u'tacũuse wadarire dũtesurewu.

7 Musã uayu'rũ'que wapa ña'arõ wa'arosa'a.

Te bu'iri musã pãrãmerã Israe di'tapũre ape curuacjãrã wa'teropu musãrẽ wa'astecã weeguti.

Musã ye curari me'rã nisome majã.

8 Judá, mu'ũma mu'u ma'misumua, mu'u acabijirã mu'urẽ añurõ ucũ, ãjõpeorãsama.

Mu'urẽ i'atu'tirãrẽ docaque'acã weegusa'a.

Mu'u ma'misumua, mu'u acabijirã mu'urẽ ãjõpeorã paamu'rĩque'arãsama.

9 Judá, mu'u yu'u macũ, mu'u ni'cũ yai uamu macũ weronojõ ni'i.

Wa'icure ñe'eba'a'cu pajigu yaijo weronojõ paamu'rrique'a,
ejaque'amujã'a.

Ne ni'cũ mu'urẽ caribomasĩtisami.

Mu'u i'oduagu tutuayu'ruagu ni'i.

¹⁰ Judá, mu'u dutisere ne ni'cũ mu'urẽ ã'masome.

Téé nipe'tirocjārārẽ dutiacju a'ticãpu ninu'cũgũsa'a.

Mu'urẽ nipe'tise macãrĩcjārã yu'tirãsama.

¹¹ Judá cũ yagu burrore u'sedapu du'tenu'cõgũsami.

Cũ macũ quẽ'rã añurĩ dapure du'tenu'cõgũsami.

Tojo weegu cũ ye su'tire vino u'seducaco me'rã coewéegu weronojõ
weegusami.

Te dari peje pĩ'rĩ ducaticã i'arã, tojo weerãsama.

¹² Judá caperi u'seducaco nemorõ ñise ni'i.

Cũ upicari õpẽco nemorõ buti'i.

Cũ pãrãmerã nituriarã na otese, na ecarã nipe'tise añurõ wa'arosa'a, nígu,
tojo nicu niwĩ.

¹³ Zabulõ, mu'u dia pajiri maa sumutopu nigũsa'a.

Topure pacase yucusupawu pa'aejase petari nirõsa'a.

Téé Sidõ macãpu mu'u ye nituorosa'a.

¹⁴ Isacar, mu'u burro tutuagu puã ajuro o'mase ajuri wa'teropu soocũñagũ
weronojõ ni'i.

¹⁵ Mu'u ya di'ta añurõ ejerisãjã soori di'ta nicã i'agũ, añurõ tu'sase me'rã
ãpẽrãrẽ da'raco'te nigũsa'a.

Tojo nicã, ti di'ta añurĩ di'ta nicã i'agũ, tojo weegusa'a.

¹⁶ Dan, mu'u pũricã mu'u yarã masãrẽ dutigusa'a.

Ni'cã curua Israe curuacjārārẽ dutigusa'a.

¹⁷ Dan, mu'u ni'cũ aña ma'a sumutopu cũñagũ weronojõ mu'urẽ
i'atu'tirãrẽ uicã weegusa'a.

Cabayu bu'ipu pesagure burudijadutigu, cũ du'podiapu cũ'rĩgũ weronojõ
weegusa'a.

¹⁸ Õ'acũ, yu'ure wiosere yu'ruoya, nicu niwĩ Jacob.

Be'ro cũ põ'rãrẽ nicu niwĩ tja:

¹⁹ Gad, yajari masã mu'u tiropu sãjãarãsama.

Be'ro mu'u pe'e narẽ wẽjẽ sirutugusa'a.

²⁰ Aser, peje waro ba'ase cuogusami.

Tojo weegu wiorã ba'asenojõrẽ ãpẽrãrẽ ecagusami.

²¹ Neftalí, ni'cõ ñama añurã põ'rãti, ne cã'mota'aro marĩrõ sijago weronojõ
nimi.

²² José, ni'cã da u'seda aco wijari pe tiropu pĩ'rĩ, peje ducati, te dũpuri
añurõ pĩ'rĩ, te tu'ruripu páapejaro weronojõ nimi.

²³ Cãrẽ i'atu'tirã buemujã, caribonu'cũcã'ma.

²⁴ Jacob wiogu Õ'acũ tutuayu'rugũ weetamuse me'rã José pe'e omocãrĩ
tutuagu niyugu, cũ buecatjẽrẽ añurõ tuatu, cuonu'cũgũ weronojõ
nimi.

Õ'acũta ovejare co'tegu weronojõ Israe curuacjārārẽ co'teato.

²⁵ Mu'u pacu Jacob ãjõpeogu Õ'acũ mu'urẽ weetamuato.

Õ'acũ tutuayu'rũnu'cãgũ, nipe'tise mu'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rã mu'urẽ añurõ wa'acã weeato.

Tojo nicã nipe'tise aco u'cũarõpu nise me'rã tojo weeato.

Mu'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã masãputicã weeato.

Tojo nicã, mu'u ecarã quẽ'rã mejãrõta pãjãrã masãputiatio.

26 Yũ'u ñecũsumua yũ'ure sērĩbosa'que nemorõ mũ'urẽ añurõ sērĩbosa'a. Te mũ'urẽ sērĩbosase añuyũ'rũnũ'cã'a.

Téé ũrũpagũ pe'ticãpũ mũ'urẽ sērĩbosa'que nitũorosa'a.

Mũ'u, mũ'u ma'misumua wa'terore Õ'acũ beseno'cu ni'i.

Nipe'tise a'te 'Añurõ wa'ato' ni sērĩbosa'que mũ'ũpũre ninu'cũcã'rõsa'a.

27 Benjamí ni'cũ yai uagũ weronojõ nimi.

Ñamiña'cũrõrẽ wa'icũre ñe'eba'a'cu weronojõ nimi.

Ñamica'a pe'ere cũ ba'adu'a'que di'ire ãpẽrãrẽ dũcawaagũ weronojõ nimi", nicũ niwĩ Jacob.

28 Náta nima doce curaricjãrã Jacob põ'rã nituriarã. Tere Jacob cũ põ'rãrẽ nanũcũrẽ añurõ wa'ato nígũ, Õ'acũrẽ sērĩbosacu niwĩ.

Jacob cũ wẽrĩ'que ni'i

29 Ni'cã nũmũ Jacob cũ põ'rãrẽ "Yũ'u wẽrĩca be'ro a'tiro weepa" ni, dutise cũucu niwĩ. "Yũ'u wẽrĩatjo cã'rõ dũ'sa'a. Yũ'u wẽrĩca be'ro yũ'u ñecũsumuarẽ yáaca tutipũta sĩosõrõcũuapa. Ti tuti Efrõ hitita masũ ya di'tapũ nisa'a. 30 Canaá di'tapũ ti tuti Macpela wãmetiropũ nisa'a. To Mamre wãmetiro diacjũpũ tojasa'a. Abrahã ti tutire, ti di'ta me'rãta Efrõrẽ duucã'cu niwĩ. Tojo weero ti tuti nipe'tirã Abrahã acawererã nituriarãrẽ yaatji tuti nicaro niwũ. 31 Topũ Abrahãrẽ, cũ nũmo Sarare yaarã sĩosõrõcũuocãrã niwã. Tojo nicã topũta Isaare, cũ nũmo Rebecare yaacãrã niwã. Yũ'u quẽ'rã yũ'u nũmo Leare topũta yaawũ. 32 Ti di'ta, ti tuti hitita masãrẽ duuno'caro niwũ", nicũ niwĩ.

33 Jacob cũ põ'rãrẽ a'tere wérẽca be'ro apaturi ejapeja, wẽrĩa wa'acu niwĩ.

50

1 Cũ pacũ wẽrĩcã ñ'agũ, José cũ pacũ ya upũre paamu'rĩpeja, utigũta, mi'micũ niwĩ. 2 Be'ro acoyeri masã cũ me'rã da'rarãrẽ cũ pacũ Jacob ya upũre boaticã'to nígũ, u'se, tojo nicã boatisecore wa'reducũ niwĩ. Na cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. 3 Te tojo weese cuarenta nũmũrĩ cjase nicaro niwũ. Egiptocjãrã masã setenta nũmũrĩ cũ wẽrĩ'quere bũjaweticãrã niwã.

4 Ticũse nũmũrĩ yũ'rũca be'ro José faraõ ya wi'ipũ nirã me'rã ucũcu niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã, yũ'ure añurõ ãjõpeorã, faraõrẽ a'tiro werebosarã wa'aya: 5 "Joseré cũ pacũ cũ wẽrĩatji dũporo Canaá di'tapũ cũ masãpe cũ basu apóca tutipũre yaadutiapũ. 'Õ'acũ wãme me'rã tojota weeguti', nidutiapũ. Tojo weegũ José mũ'urẽ cũ pacũre 'Yaagũ wa'ato', nidutiami. 'Yaatoja, majãmitojatiguti', niami", niña, ni wereo'ocu niwĩ José.

6 Faraõ cãrẽ queti o'ócũ niwĩ:

—Mũ'u pacũre yaagũ wa'aya. Cũ weeduti'caronojõta weeya, nicũ niwĩ.

7 Be'ro José cũ pacũre yaagũ wa'acu niwĩ. Nipe'tirã wiorã faraõrẽ da'ratamũrĩ masã Egiptocjãrã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. 8 Tojo nicã, cũ mijĩ acawererã waro, José acawererã, cũ ma'misumua wa'acãrã niwã. Gosẽpũma na põ'rã wĩ'marã, tojo nicã na ecarã se'saro tojacãrã niwã. 9 ãpẽrã quẽ'rã surara cabayua wejese co'ri me'rã, tojo nicã ãpẽrã cabayua me'rã Joseré ba'patiwã'cãcãrã niwã. Tojo weerã masã pãjãrã waro nicãrã niwã.

10 Na Goren-ha-atad wãmetiro na trigo sũ'aweeropũ etarã, wẽrĩ'cu mijĩrẽ wãcũ, upũtu caricũ, uticãrã niwã. To Jordã wãmetiri maa pũ'to tojacaro niwũ. Ni'cã semana José cũ pacũ mijĩrẽ wãcũ, bũjaweticũ

niwĩ. ¹¹ Ti di'tapũ nirã cananeo masã na tojo weesere ï'arã, a'tiro nicãrã niwã: “Egiptocjãrã masã wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã, pajiro bujawetise me'rã tojo weesama.” Tojo weerã na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucãrã niwã. Dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'e tojasa'a.

¹² Jacob põ'rã nipe'tise na pacũ duti'caronojõta weecãrã niwã. ¹³ Tojo weerã cũ mijĩrẽ Canaápũ yaarã wa'arã miacãrã niwã. Mia, Macpela wãmetiro nirĩ tutipũ yaacãrã niwã. Ti tutire Abrahã Efrõ hitita masũrẽ dúuca tuti nicaro niwũ. Ti tutire Abrahã nipe'tirã yu'u acawererãrẽ yaatji tuti nirõsa'a níguũ, duucũ niwĩ. Ti di'ta Mamre wãmetiro diacjũ pe'e tojasa'a. ¹⁴ José cũ pacure yáaca be'ro, cũ ma'misumua, nipe'tirã cũrẽ ba'pati'cãrã me'rã Egiptopũ majãmitojaacũ niwĩ.

José cũ catituose numũrĩ cjase ni'i

¹⁵ Na pacũ Jacob wẽrĩca be'ro José ma'misumua a'tiro wãcũcãrã niwã: “Apetero weegũ José marĩ me'rã uasami. Marĩrẽ ï'asĩ'rĩtibosami. Marĩ cũrẽ ña'arõ wee'quere marĩrẽ a'mebosami”, ni wãcũcãrã niwã. ¹⁶ Tojo weerã José ma'misumua ãpẽrã me'rã “Marĩ pacũ wẽrĩatji duporo a'tiro niwĩ”, ni queti o'ócãrã niwã Josepure. ¹⁷ “Mu'u ma'misumuarẽ pajaña'cureapa. Na mu'urẽ ña'arõ wee'quere acobojoya,” niwĩ marĩ pacũ. “Tojo weegũ mu'u ãsãrẽ pajaña'a, acobojoya. Ësã quẽ'rã mu'u pacũ ëjõpeo'cure ëjõpeorã ni'i”, ni queti o'ócãrã niwã.

Na tojo nicã tu'ogu, José upũtu uticũ niwĩ. ¹⁸ Cũ utica be'ro José ma'misumua cũ tiropũ ejacãrã niwã. Cũrẽ ï'arã, paamu'rĩque'a, a'tiro nicãrã niwã:

—Ësã a'to ni'i. Mu'urẽ da'rawã'ñaco'terã sãjã'a.

¹⁹ José pe'e narẽ yu'ticũ niwĩ:

—Ne uiticã'ña. Yu'u Õ'acũ mejẽta ni'i. ²⁰ Musã yu'ure ña'arõ weesĩ'rĩcãrã nimiwũ. Õ'acũ pe'e te ña'ase wa'abo'quere añurõ wa'acã weecũ niwĩ. Tojo weegũ pãjãrã masãrẽ ujuaboabo'cãrãrẽ yu'rũweticã weecũ niwĩ. ²¹ Tojo weerã musã uiticã'ña. Yu'u musãrẽ, musã põ'rãrẽ ba'ase o'oguti.

José narẽ ma'ise me'rã ucũcũ niwĩ. Tojo weerã ne mejẽcã wãcũnemoticãrã niwã majã.

José cũ wẽrĩ'que ni'i

²² José nipe'tirã cũ pacũ acawererã pãjãrã me'rã Egiptopure niseticũ niwĩ. Cũ ciento diez cũ'marĩ caticũ niwĩ. ²³ Tojo weegũ Efraĩ põ'rã cũ pãrãmerã nituriarãpũre ï'acũ niwĩ. Tojo nicã, Manasés macũ Maquir põ'rã bajuacã, cũ põ'rã weronojõ tojacãrã niwã.

²⁴ Be'ro José cũ ma'misumuarẽ nicũ niwĩ:

—Yu'u wẽrĩatjo cã'rõ du'sa'a. Õ'acũ musãrẽ weetamugũ a'tigusami. Cũ Abrahãrẽ, Isaare, Jacore “Canaá di'tare o'oguti” ní'caronojõta weegũsami. A'ti di'tapũ ní'cãrãrẽ topũ miagũsami. ²⁵ Diacjũta Õ'acũ musãrẽ weeta-mugũ a'tigusami. Tojo wa'acã, ye õ'arĩ mejãrẽ musã miaña. “Õ'acũ wãme me'rã tojota weerãti”, niña, nicũ niwĩ.

—Jau, Õ'acũ wãme me'rã mu'u ní'caronojõ weerãti, nicãrã niwã.

²⁶ José ciento diez cũ'marĩ cuogu, Egiptopũ wẽrĩcũ niwĩ. Cũ ya upũre boatiseco me'rã wa're, masãacaropũ misãacãrã niwã.

Éxodo

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis be'ro Éxodo wāmetiri pūrī ni'i. Éxodo nírō, “wijase” nisī'rīrō wee'e. Éxodo nū'cārī curare Israe curuacjārā Egipto di'tapū nicārā niwā. Israe curuacjū Egiptopū wa'anū'cā'cū José nicū niwī. Í'aña Génesis 37. Génesis wāmetiri pūrī yapa José wērī'quere weresa'a. Israe curuacjārā pājārā masāputi, Egiptopure se'sa wa'acārā niwā. Be'ropū Egiptocjū wiogu faraō na nino'gū Joseré masīti'cū sājācū niwī. Cū narē da'rawā ñaco'terā wa'acā weecū niwī. Egiptocjārā narē upūtu da'raduticārā niwā. Israe curuacjārā pūrō pi'etirā, Ō'acū cū weetamusere sērīcārā niwā. Na tojo sērīcā tū'ogu, Ō'acū narē Moisére ti di'tare sū'ori miijadutigū o'ócū niwī.

Ō'acū cū tutuase me'rā Moisé peje í'a ucuasere wee'oca be'ro, Egiptocjū wiogu Israe curuacjārārē Egiptopure wijaduticū niwī. Be'ro na masā marīrō, yucū marīrōpū sijácatore Ō'acū Moisé me'rā narē dutise cūucū niwī. Tojo nicā narē ni'cā wi'i wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'i, cūrē ējōpeori wi'ire weeduticū niwī. Ti wi'i po'peapū Ō'acū cū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cūori acaro nicaro niwā. Ti acaro po'peapū diez dutise ojano'que ūtā pjīrī me'rā wee'que sñacaro niwā.

A'ti pūrī Éxodore Moisé ojacū niwī.

Israe curuacjārā Egiptopū pi'eti'que ni'i

¹ Israe curuacjārā Jacob pō'rā cū me'rā Egiptopū wa'a'cārā, a'ticūrā nicārā niwā. Nipe'tirā nanūcū na nūmosānumia, na pō'rārē miacārā niwā. ²⁻⁴ A'ticūrā nicārā niwā: Rubén, Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabulō, Benjamí, Dan, Neftalí, Gad, Aser nicārā niwā. ⁵ Na nipe'tirā Jacob pō'rā, tojo nicā na pārāmerā nírā setenta nicārā niwā. José pe'e Egiptopū nitojacū niwī.

⁶ Be'ropū José, cū ma'misūmūa, cū acabiji, tojo nicā nipe'tirā na ya turicjārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. ⁷ Na Israe curuacjārā* pe'e pājārā waro pō'rāticārā niwā. Tojo weerā masāputiyū'rūa, pājārā waro wa'acārā niwā. Ti di'ta Egiptopure se'sa wa'acārā niwā.

⁸ Be'ropure Egiptore apī wiogu sājācū niwī. Cū José ye cjasere masīticū niwī. Cūmasārē nicū niwī: ⁹ “Israe curuacjārā marī yū'rūoro pājārā waro nima. Tojo nicā marī yū'rūoro tutuarā nima. ¹⁰ Tojo weerā na pō'rātinemotīcā'to nírā, ¿de'ro weeroamitito? Marī cā'mota'aticāma, a'mewējēse wa'a, marīrē í'atu'tirā me'rā a'mesū'a, marī me'rā a'mewējē, marī ya di'tare wijawā'cābosama”, nicū niwī.

¹¹ Tojo weerā faraō, Egiptocjārā wiogu, tojo nicā āpērā wiorā Egiptocjārārē sū'ori da'rase dutiri masārē sōrōcārā niwā. Tutuaro me'rā Israe curuacjārārē da'radutipecārā niwā. Narē cū ba'ase nūrōatje macārīrē Pitón, Ramsés wāmetise macārīrē yeeduticārā niwā. ¹² Narē pūrō da'radutipemicā, nemorō masāputicārā niwā. Tojo weerā Egiptocjārā narē pūrō uicārā niwā.

¹³ Da'rase dutiri masā Israe curuacjārārē pajaña'rō marīrō da'radutipenemocārā niwā. ¹⁴ Na catiri umūcore ña'abutiario pi'eticā

* **1:7** 1.7 Israe curuacjārā Jacob pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Ō'acū Jacore cū wāme “Israe” dūcayucū niwī. Gn 32.28

weecārã niwã. Di'ta sa'beduti, te di'ta cujirire yeeduti, tojo nicã cãpũ cjasere da'radutipecārã niwã. A'te nipe'tise na Israe curuacjãrãrẽ tojo weesere ne pajaña'ticãrã niwã. ¹⁵ Apeyema tja faraõ numia wĩ'marã bajuari cura co'terã numia Sifra, Fúa wãmetirãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

¹⁶ —Mũsã hebreo masã numia põ'rãticã co'terã, umu, numio niti nírã, añurõ ì'aña. Numio nicã, cũña. Umũ pũrĩcãrẽ wějẽcãña, nicu niwĩ.

¹⁷ Cũ tojo nimicã, co'terã numia pe'e Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'rã, wiogu cũ dutisere weeticãrã niwã. Tojo weerã wĩ'marã umuarẽ wějeticãrã niwã. ¹⁸ Na tojo wějeticã tu'ogu, faraõ na numiarẽ pijiocu niwĩ:

—¿De'ro weerã mũsã wĩ'marã umuarẽ wějetiati? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

¹⁹ Na faraõrẽ yu'ticãrã niwã:

—Hebreo masã numia Egiptocjãrã numia weronojõ nitima. Na tutuarã numia niyurã, ãsã etase duporo wuatojacãrã niama, ni yu'ticãrã niwã.

²⁰⁻²¹ Na wĩ'marã umuarẽ wějetyucã, Israe curuacjãrã pãjãrã waro masãputinemo, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Co'terã numia Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'yucã, na quẽ'rãrẽ põ'rãticã weecu niwĩ. ²² Be'ro faraõ nipe'tirã Egiptocjãrãrẽ a'tiro duticu niwĩ: “Nipe'tirã hebreo masã umua bajuacã, dia Nilopu doqueñocõ'acãña. Numia dia'cũrẽ du'aya”, nicu niwĩ faraõ.

2

Moisé cũ bajua'que ni'i

¹ Faraõ cũ Israe curuacjãrã põ'rã umuarẽ wějẽdutiri cura ni'cũ umu Leví ya curuacjũ ti curuacjõ me'rãta omocã du'tecu niwĩ. ² Co nijĩpaco wa'a, umurẽ põ'rãtico niwõ. Cũ wĩ'magũ añugũ nicã ì'agõ, i'tia mujĩpũ cũrẽ nuocuco nimiwõ. ³ Co cũrẽ nuopõtẽotibosa'a majã nígõ, ni'cã bati na su'áca batire mii, aco sãjãrĩ nígõ, ope me'rã bi'aco niwõ. Tojo weetu'ajanu'cõ, wĩ'magũrẽ ti batipu sãaco niwõ. Sãatoja, dia Nilo sumuto nise queri wa'teropu po'oburoco niwõ. ⁴ Po'oburotoja, cũ ma'miore “¿De'ro wa'agusari?” nígõ, “Yoacureropu tojanu'cã ì'ao'oña”, nico niwõ.

⁵ To be'ro faraõ macõ diapũ u'ago bu'aco niwõ. Core da'raco'terã numia ti maa sumuto sijabaque'ari cura, co pe'e ti batire te queri wa'teropu pa'sacã ì'abocaco niwõ. Ì'a, ni'cõ core da'raco'tegore piji, ti batire miitidutico niwõ. ⁶ Ti batire pão, wĩ'magũ utigure ì'aco niwõ. Cũrẽ ì'agõ, pũrõ pajaña'co niwõ.

—Ã'rĩ wĩ'magũ hebreo masã macũ nisami, nico niwõ.

⁷ Co tojo weecã ì'agõ, cũ ma'mio ì'awã'cã, faraõ macõrẽ nico niwõ:

—¿Ni'cõ hebreo masõ ã'rĩ wĩ'magũrẽ miomasõacjore yu'u pijigo wa'acã usari? nico niwõ.

⁸ —Ëu, ni'cõ pijigo wa'aya, nico niwõ.

Co tojo nicã tu'ogo, wĩ'magũ pacore pijigo wa'aco niwõ.

⁹ Be'ro cũ paco etacã ì'agõ, faraõ macõ core nico niwõ:

—Ã'rĩ wĩ'magũrẽ mia, yu'ure masõbosaya. Yu'u mu'urẽ wapayegoti, nico niwõ.

Tojo weego wĩ'magũ paco cũrẽ mia, masõco niwõ. ¹⁰ Cũ buccure nicãpu, faraõ macõrẽ wiaco niwõ. Co pe'e co macũ diácjũrẽ weronojõ tojacã weeco niwõ. Cũrẽ Moisé wãme õ'oco niwõ. “Diapu po'oburo'cure miuwũ” nígõ, tojo wãme õ'oco niwõ.

Moisé Egiptopũ ni'cu du'tiwija'que ni'i

11 Peje cū'marī be'ro Moisé bꞩꞩꞩꞩ nígũ, ni'cã nꞩꞩꞩ cū acawererãrẽ ĩ'agũ wa'acꞩ niwĩ. Topꞩ hebreo masãrẽ ɯꞩꞩꞩ da'radutipecã ĩ'acꞩ niwĩ. Ni'cũ Egiptocjũ cū acaweregꞩ hebreo masũrẽ paacã ĩ'acꞩ niwĩ. 12 Cũrẽ tojo weecã ĩ'a, añurõ ĩ'astepeo, “Ăpẽrã marĩma” ni, Egiptocjũrẽ wẽjẽ, nucũporopꞩ yaacũucã'cꞩ niwĩ. 13 Ape nꞩꞩꞩ cū acawererã nirõꞩꞩ wa'acꞩ niwĩ tja. Pũarã hebreo masãrẽ a'mequẽcã ĩ'acꞩ niwĩ. Tojo wee, apĩrẽ paagure sẽrĩtiña'cꞩ niwĩ:

—¿De'ro weegꞩ mꞩ'u acaweregure paati? nicꞩ niwĩ.

14 Cũ pe'e yũ'ticꞩ niwĩ:

—¿Noa mꞩ'urẽ ũsãrẽ beseacꞩ, wiogꞩ sõrõati? ¿Mꞩ'u Egiptocjũrẽ wẽjẽ'caro weronojõ yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩsari? nicꞩ niwĩ.

Tere tũ'ogꞩ, Moisé pũrõ uicꞩ niwĩ. “¡Acoe! Yũ'u Egiptocjũrẽ wẽjẽ'quere masĩtojapã”, nicꞩ niwĩ.

15 Faraõ cū Egiptocjũrẽ wẽjẽ'quere tũ'ogꞩ, Moisére wẽjẽsĩ'rĩgũ, cũrẽ ñe'eduticꞩ nimiwĩ. Moisé pe'e faraõrẽ du'tigꞩ, Madiã wãmetiroꞩꞩ nisetigꞩ wa'acꞩ niwĩ. Topꞩ etagꞩ, aco wijari pe na se'éca pe pũ'to ejanujãcꞩ niwĩ.

16 Madiãcũ pa'i, Reuel* wãmetigꞩ siete numia põ'rãticꞩ niwĩ. Ti nꞩꞩꞩrẽta na numia ti pepꞩ aco waarã wa'acãrã niwã. Na pacꞩ yarã ovejare tĩarãtirã, sĩ'rĩse co'ripꞩ aco pio mu'muorã a'ticãrã nimiwã.

17 Ăpẽrã ɯmua oveja, cabra co'terã pe'e eta, na numiarẽ cõ'atõrõcã'cãrã niwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, Moisé wã'cãnꞩ'cã, na numiarẽ caribocã cã'mota'acꞩ niwĩ. Be'ro acore waamí, sĩ'rĩse co'ripꞩ piosã, na yarã ovejare tĩacꞩ niwĩ.

18 Na numia pacꞩ tiroꞩꞩ dajacã, narẽ sẽrĩtiña'cꞩ niwĩ:

—¿De'ro weerã ni'cãcãrẽ maata dajati?

19 Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Ni'cũ Egiptocjũ oveja cabra co'terãrẽ cã'mota'abosami. Be'ro aco waamí, marĩ yarã ovejare tĩami.

20 Na tojo nicã tũ'ogꞩ, narẽ sẽrĩtiña'cꞩ niwĩ:

—¿No'opꞩ niati cũ? ¿De'ro weerã cũrẽ cõ'awã'cãtiati? Cũrẽ ba'adutirã pijirã wa'aya, nicꞩ niwĩ.

21 Tojo wee Moisé Reuel ya wi'ipꞩ eja, ba'acꞩ niwĩ. Cũ “Ũsã me'rã tojayá” nicã, “Jau” ni, na me'rã niseticꞩ niwĩ. Be'ro Reuel cū macõ Séforare Moisére numisocꞩ niwĩ. 22 Be'ro co nijĩpaco wa'a, ni'cũ macũtico niwõ. Moisé cũrẽ Gersón† wãme õ'ocꞩ niwĩ. “Yũ'u ăpẽrã ye di'tapure aperocjũ weronojõ tũ'oña'a. Tojo weegꞩ cũrẽ Gersón wãme õ'o'o”, nicꞩ niwĩ.

23 Peje cū'marī be'ro Egiptocjũ wiogꞩ wẽrĩa wa'acꞩ niwĩ. Tojo wẽrĩmicã, Egiptocjãrã Israe curuacjãrãrẽ ɯꞩꞩꞩ da'radutipe, pi'eticã weenu'cũcã'cãrã niwã. Tojo weerã na bujawetiyũ'rua, Ő'acũrẽ “Ũsãrẽ weetamuña”, ni sẽrĩ, caricũnu'cũcã'cãrã niwã. Ő'acũ na caricũsere tũ'ocꞩ niwĩ. 24 Tere tũ'ogꞩ, cū todũporopꞩ Abrahã, Isaa, Jacob me'rã apo'quere wãcũcꞩ niwĩ. 25 Tojo weegꞩ na pi'etisere ĩ'agũ, pajaña'cꞩ niwĩ.

3

Õ'acũ Moisére pijĩ'que ni'i

* 2:16 2.16 Reuere apeterore Jetro pisucãrã niwã. Ex 3.1; apetero pe'ere tja cũrẽ Hobab pisucãrã niwã. Jue 4.11 † 2:22 2.22 Hebreo ye me'rã Gersón “ape di'tacjũꞩ weronojõ tũ'oña'se” nisĩ'rĩrõ wee'e. Ex 18.3

1 Moisé cū mañecū Jetro* yarā ovejare co'tecūcū niwī. Jetro Madiácjū pa'i nicū niwī. Ni'cā nūmū Moisé Jetro yarā ovejare masā marīrōpū yu'rua, téé Ō'acū yagu† ūrūgū Horeb‡ wāmeticjūpū miacū niwī. 2 Topū ni'cū zarza wāmetiri siti ūjūrī pō'rā decopū Ō'acū cū basuta nimigū cūrē wereco'tegū weronojō upūsājānū'cā,§ cūrē bajuacū niwī. Ti pecame'e ūjūcaro niwū, ūjūrō pe'e. Mejō ūjūpe'tidijaticaro niwū. 3 Tere pūrō ī'agū, Moisé a'tiro wācūcū niwī: “¿Ñe'enojō niti tojo wa'ase? ¿De'ro weero ti zarza ūjūpe'tiweti? nígū, ī'agū wa'aguti,” ni wācūcū niwī.

4 Ō'acū Moisére ti me'erē ī'awā'cāticā ī'acū niwī. Ti zarza siti decopū nígū, cūrē pisucū niwī:

—¡Moisé! nicū niwī.

—A'topū ni'i, ni yu'ticū niwī Moisé.

5 Tojo nitoja, Ō'acū cūrē nicū niwī:

—Pu'toacāpū a'titicā'ña. Mu'u ye sapatu caserire tuweeya. Mu'u u'tacūurō añurō yu'u nirō waro ni'i. 6 Yu'u mu'u ñecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob ējōpeo'cū Ō'acū ni'i, nicū niwī.

Moisé Ō'acūrē ī'aui nicū niwī. Tojo weegū cū diapoare mo'acū niwī.

7 Be'ro Ō'acū ninemocū niwī tja:

—Yarā masā Israe curuacjārā na Egiptopū pi'etisere añurō ī'apū. Narē su'ori da'rasedutiri masā da'radutipesere caributirā caricūcā tu'oapū. Na pi'etisere añurō masī'i. 8 Tojo weegū narē yu'ruogū, dijatiapū. Egiptocjārā doca nirārē miiwīorēgūti. Ti di'tapū nirārē miiwija, añurī di'ta, pajiri di'tapū miagūti. Cabra ōpēco, mumiaco pajiro aco o'maburoro weronojō nirī di'ta ni'i. Cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā na nirī di'ta ni'i. 9 Israe curuacjārā narē da'radutipesere “Caributia wa'asa'a” ni caricūserē tu'oapū. Tojo nicā, Egiptocjārā narē ña'arō weepēcā ī'apū. 10 Tojo weegū wa'abaque'oya. Yarā masā Israe curuacjārārē Egiptopūre miiwīrōdutigū, faraō tiropū mū'urē o'ógutigū wee'e.

11 Cū tojo nicā tu'ogū, Moisé Ō'acūrē nicū niwī:

—Yu'u mejō nigū ni'i. Tojo weegū ¿de'ro weegū yu'u faraō tiropū wa'a, Israe curuacjārā Egiptopū nirārē miiwīrōbosari? nicū niwī.

12 Ō'acū cūrē a'tiro ni yu'ticū niwī:

—Yu'u mu'u me'rā nigūsa'a. Yarā masā Egiptopū nirārē miiwīrōca be'ro musā nipe'tirā a'tigū ūrūgūpū yu'ure e'catipeorāsa'a. Tojo wa'acā, “Diacjūta Ō'acū yu'ure o'oámi”, ni masīgūsa'a.

13 Moisé pe'e Ō'acūrē a'tiro ni yu'tinemocū niwī:

—Yu'u Egiptopū wa'a, Israe curuacjārārē “Ō'acū, marī ñecūsumūa Abrahā, Isaa, Jacob wiogū musā tiropū yu'ure o'oámi” ni werecā, na yu'ure “¿De'ro wāmetiti cū?” ni sērītiña'bosama. To pūrīcārē, ¿narē de'ro ni yu'tibosari?

14 Ō'acū cūrē yu'ticū niwī:

—Yu'uta ni'i niwuaguta. Israe curuacjārārē weregū, “Yu'uta ni'i” nigū musā tiropū yu'ure o'oámi, niña.

15 Apeye Ō'acū Moisére nicū niwī tja:

* 3:1 3.1 Jetrore apeterore Reuel pisucārā niwā. Ex 2.18 Apeterore Hobab pisucārā niwā. Jue 4.11
 † 3:1 3.1 “Ō'acū yagu ūrūgū” nírō, “Ō'acū tigūpū nimi” nisī'rīrō wee'e. ‡ 3:1 3.1 Ūrūgū Horeb apeterore Sinaí wāmeticaro niwū. § 3:2 3.2 Ī'aña Gn 16.7 docapū oja'quere.

—Israe curuacjārārē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, musā ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wioguta musā tiropu yu'ure o'oámi”, ni wereya. A'te yu'u wāme ninu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tirā be'rocjārāpu a'ti wāmerē yu'ure pisunu'cūcā'rāsama. ¹⁶ Egiptopu wa'a weetjāgū, Israe curuacjārā wiorārē neocūu, a'tiro niña: “Ō'acū, musā ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu, yu'ure bajuami. Musā ye cjasere a'tiro niami: ‘Narē añurō ĩ'anurūapu. Egiptocjārā narē ña'arō weepesere ĩ'apu’, niami. ¹⁷ Apeye yu'ure ninemoami: ‘Egiptocjārā narē ña'arō weepesere yu'rūweticā weegusa'a,’ niami. Tojo wee musārē ti di'tapu miiwija, cananeo masā, hitita masā, amorreo masā, ferezeo masā, heveo masā, jebuseo masā nirī di'tapu miagūsami. Ti di'ta añurī di'ta cabra ōpēco, mumiaco aco o'maburoro weronojō nirī di'ta nisa'a”, ni weredutiami, nicu niwī. ¹⁸ Mu'u wiorārē tojo werecā, mū'urē yu'tirāsama. Tojo weegu Egiptocjū wiogu tiropu na me'rā wa'aya. Cūrē a'tiro ni wereya: “Ō'acū, hebreo masā wiogu, ūsārē pōtērīgū ejami. Tojo weegu i'tia nūmu wa'aro ūsārē yucu marīrō, masā marīrōpu du'uo'oya. Topu Ō'acū ūsā wiogure wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā wa'arāti”, niña. ¹⁹ Musā tojo nimicā, yu'u tutuaro me'rā cūrē wee'oticā, Egiptocjū wiogu musārē du'uwīrōsome. ²⁰ Tojo weegu yu'u tutuasere ĩ'ogū, peje ĩ'a ucūase me'rā Egiptocjārārē bu'iri da'regutī. Tojo wéeca be'ro faraō musārē du'uwīrōgūsami. ²¹ Apeyema, yu'u Egiptocjārā musārē añurō wācūcā weeguti. Tojo weerā apeyenojō marīrā wa'asome. ²² Nipe'tirā Israe curuacjārā numia Egiptocjārā numia na ye wi'seri pu'to nirārē, tojo nicā āpērā numia na ya wi'ipu nirārē uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, tojo nicā su'ti sērīrāsama. Te su'ti na pō'rā sāñatje nirōsa'a. Tojo wee Egiptocjārā cuose añusere miape'ocā'rāsama, nicu niwī Ō'acū.

4

¹ Moisé Ō'acūrē yu'ticu niwī:

—Na yu'u tojo nisere ējōpeosome. Tojo nicā yu'u dutisere yu'tisome. Yu'tironojō o'orā, a'tiro pe'e nirāsama: “Ō'acū mū'urē bajuatiapī”, nirāsama, nicu niwī Moisé.

² Ō'acū, “¿Mū'u omocāpure ñe'enojōrē cuoti?” ni sērītiña'cu niwī.

“Yu'u tuacju ni'i”, ni yu'ticu niwī.

³ —Tigare nucūcāpu doquecūña, nicu niwī Ō'acū.

Moisé tere tu'ogu, nucūcāpu doquecūucu niwī. Cū tojo weecāta, tigu tuacju aña dojocarō niwū. Tojo wa'acā ĩ'agū, Moisé ui dustimajācu niwī.

⁴ Ō'acū pe'e cūrē nicu niwī:

—Omocārē sīoo, cū pīcōrōrē ñe'eña.

Moisé cū omocārē sīoo, aña pīcōrōrē ñe'ecu niwī. Cū tojo ñe'ecāta, aña nimi'cu tuacju dojocarō niwū tja.

⁵ —A'tere ĩ'arā, “Ō'acū na ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob wiogu cūrē bajuapī”, nirāsama, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Be'ro Ō'acū ninemocu niwī:

—Ni'cārōacārē mū'u ya omocārē mū'u ya su'tiro doca cutiro tiropu sīosōrōña, nicu niwī.

Cū tojo nicā, Moisé cū ya omocārē sīosōrōcu niwī. Be'ro cū ya omocārē miiwīrō, ti omocārē cāmi boari omocā ĩ'acu niwī. ⁷ Tere ĩ'agū, Ō'acū nicu niwī:

—Apaturi m̄'u ya omocārē m̄'u ya su'tiro doca cutiro tirop̄ s̄iosōrōña tja.

Õ'acū dutironojōta Moisé weec̄u niwī. Cū ya omocārē m̄iwīrōcāta, nipe'tiro cū up̄ weronjō añurī omocā tojacaro niwā. ⁸ Be'ro Õ'acū ninemoc̄u niwī:

—M̄'u nim̄'tāse weeī'ose me'rā ējōpeotirā, m̄'u dutisere weetirā, apetero weerā be'ro apaturi weeī'ose me'rā ējōpeobosama. ⁹ M̄'urē a'te p̄aro m̄'u weeī'ose me'rā ējōpeoti, m̄'u dutisere weeticāma, a'tiro weeya. Diap̄ acore waamī, nucūcāp̄ piocūoña. M̄'u top̄ waamī piocūse nucūcāp̄ dí dojorosa'a, nic̄u niwī.

¹⁰ —Acoe, yu'u wioḡu. Yu'u ucūme'rīgū niwe'e. Tod̄porop̄, tojo nicā m̄'u ni'cārōacā yu'u m̄'u me'rā ucūcā quē'rārē añurō ucūmasītisa'a. Nipe'tisetiri ucūḡū, cu'cu nisa'a, nic̄u niwī Moisé.

¹¹ Õ'acū cārē nic̄u niwī:

—¿Noa masārē ucūmasīcā weeri? ¿Noa narē tu'oticā, ucūticā weeri? ¿Noa narē ī'amasīcā, o caperi bajuticā weeri? Yu'uta tojo weew̄u. ¹² Tojo weeḡu m̄'u na masā tirop̄ wa'aya. M̄'u narē ucūcā weetamugūti. M̄'u narē ucūatjere yu'u m̄'urē wereguti.

¹³ Moisé ne wa'asī'rītic̄u niwī. Tojo weeḡu a'tiro nic̄u niwī:

—Acoe, yu'u wioḡu. Apīrē wa'aduticureya, nic̄u niwī.

¹⁴ Tere tu'oḡu, Õ'acū Moisé me'rā ua wa'ac̄u niwī. Tojo weeḡu cārē nic̄u niwī:

—M̄'u ma'mi Aarō pe'e añurō ucūme'rīgū nimi. M̄'u weronjō Levī ya curuacjū nimi. Cū m̄'urē pōtērīgū a'tisami. M̄'urē ī'agū, up̄tu e'catiḡusami. ¹⁵ Cū me'rā ucūña. Cū masārē ucūatjere añurō wereya. Yu'u m̄'urē p̄arārē ucūcā weeguti. M̄'urē, m̄'urē weeatjere queoro wereguti. ¹⁶ M̄'u Aarōrē ucūḡū, yu'u Õ'acū cārē ucūḡū weronjō ucūḡusa'a. Aarō pe'e m̄'u weresere masārē wereturiaḡusami. ¹⁷ A'tiḡu tuacjare miaña. Tiḡu me'rā peje ī'a uc̄ase weeī'oḡusa'a, nic̄u niwī Õ'acū.

Moisé Egiptop̄ majāmitojaa'que ni'i

¹⁸ Moisé cū mañecū Jetro ya wī'ip̄u dajaḡu, cārē nic̄u niwī:

—Yu'u apaturi Egipto di'tap̄u wa'acā yu'ure du'uo'oya. Top̄ yu'u acawererā waro nisama. Na catimiti nīgū, narē ī'asī'rīgūcoro, nic̄u niwī.

—Jau, añurō wa'aya, ni yu'tic̄u niwī Jetro.

¹⁹ Moisé cū Madiā wāmetirop̄u nícaterore Õ'acū cārē a'tiro nic̄u niwī:

—Egiptop̄u dajatojaaya. M̄'urē wējēsī'rīmi'cārā wērīpe'tiatojama.

²⁰ Cū tojo nicā tu'oḡu, Moisé cū n̄umorē, cū pō'rārē “Te'a” nīgū, ni'cū wī'magū burro bu'ip̄u narē miipeo, Egiptop̄u su'ori dajatojaac̄u niwī. Tojo nicā tuacj̄u, Õ'acū cārē miaduti'c̄ure miac̄u niwī.

²¹ Be'ro Õ'acū Moisére a'tiro nic̄u niwī:

—Yu'u m̄'urē peje ī'a uc̄asere weeī'omasīcā weep̄u. Tojo weeḡu m̄'u Egiptop̄ure etaḡu, faraō ī'orōp̄u te pejere weeī'oña. Yu'u pe'e faraōrē m̄'urē yu'r̄un̄'cācā weeguti. Tojo weeḡu Israe curuacjārārē du'uwīrōsome. ²² Cū tojo weecā, m̄'u cārē nigūsa'a: “Ûsā wioḡu Õ'acū a'tiro niami: ‘Israe curuacjārā yu'u macū, masā ma'mi weronjō nima. ²³ Yu'ure e'catipeorā wa'acā, narē du'uwīrōña’, m̄'urē nitojamiap̄u. M̄'u pe'e narē du'uwīrōtiap̄u. Tojo weeḡu m̄'u macū masā ma'mirē wējēḡusa'a”, ni werec̄u niwī Õ'acū.

*****

27 Moisé ma'apɯ wa'ari curare Õ'acũ pe'e Aarõrẽ a'tiro nicɯ niwĩ: “Masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ wa'a, mu'u acabiji Moisére põtêrĩgũ wa'aya.” Tere tu'ogɯ, Aarõ wa'a, Moisére Õ'acũ yagɯ ʘrũgũpɯ* põtêrĩgũ wa'acɯ niwĩ. Topɯ cûrẽ bocaejagɯ, põtêrĩ, añudutigɯ mi'micɯ niwĩ. 28 Be'ro Moisé, Aarõrẽ Õ'acũ cûrẽ wereduti'quere, tojo nicã peje cũ ï'a ucɯase ï'orãsa'a ní'quere werecɯ niwĩ. 29 Tu'ajanɯ'cõ, na pɯarãpɯta Israe curuacjãrã wiorãrẽ neocũurã wa'acãrã niwã. 30 Na tiropɯ ejacã, Aarõ nipe'tise Õ'acũ Moisére ní'quere werepe'ocã'cɯ niwĩ. Tojo nicã, masã ï'orõpɯre, ï'a ucɯase Õ'acũ narẽ weeĩ'oduti'quere weeĩ'ocɯ niwĩ.

31 Masã tere ï'arã, cũ ní'quere ëjõpeocãrã niwã. Õ'acũ na pi'etisere ï'a, narẽ pajaña'cã tu'orã, cûrẽ e'catipeorã, ejaque'acãrã niwã.

5

Moisé, Aarõ faraõ me'rã ucũ'que ni'i

1 Moisé, Aarõ Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũca be'ro, faraõ tiropɯ wa'a, cûrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogɯ, mu'urẽ a'tiro weredutiami: “Yarã masãrẽ masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ du'uo'oya. Na topɯ yu'ure e'catipeorã, bosenuɯ weepeorãsama”, niami, nicãrã niwã.

2 Tere tu'ogɯ, faraõ pe'e a'tiro yu'ticɯ niwĩ:

—¿Noanojõ niti musã wiogɯ nigũ? ¿De'ro wee cũ dutisere tu'o, Israe curuacjãrãrẽ du'uwiõbosari? Musã “ũsã wiogɯ Õ'acũ” musã nigũrẽ masĩtisa'a. Tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ ne du'uwiõsome, nicɯ niwĩ.

3 Faraõ tojo nicã tu'orã, Moisé, Aarõ cûrẽ nicãrã niwã:

—Õ'acũ, hebreo masã wiogɯ, ʘsãrẽ põtêrĩgũ a'ticɯ niami. Tojo weerã ʘsã masã marĩrõ, yucɯ marĩrõpɯ wa'arãsa'a. I'tia numɯ wa'ano'rõsa'a. Topɯ ʘsã wiogɯ Õ'acũrẽ wa'icurãrẽ wẽjẽ, ʘjũamorõpeorã wa'arãsa'a. Tojo weeticãma, duti pũrĩse me'rã ʘsãrẽ bu'iri da'regusami. Tojo weetigɯ, a'mewẽjẽse me'rã wẽrĩcã weegusami, nicãrã niwã.

4 Tere tu'ogɯ, faraõ pe'e a'tiro nicɯ niwĩ:

—Moisé, Aarõ, ¿de'ro weerã masãrẽ da'radu'ucã weeti? Da'rarã wa'ato, nicɯ niwĩ.

5 Apeyere faraõ nicɯ niwĩ:

—Ni'cãrõacãma Israe curuacjãrã a'ti di'tapure pãjãrã waro masãputima. ¿Na pãjãrãrẽ da'radu'ucã weesĩ'rĩrã weeti?

6 Na tojo níca numurẽta faraõ su'ori da'rase dutiri masãrẽ, tojo nicã Israe curuacjãrã narẽ dutituriarãrẽ a'tiro duticɯ niwĩ:

7 —Musã Israe curuacjãrãrẽ na wi'seri weerã yeese kujirire weedutirã, tábutire o'oticã'ña majã. Na basu wa'a weetjãrã tábutire miirã wa'ato.

8 Toduporo na wi'seri weerã yee'que kujiri wee'carocã'rota weeato tja. Ne ni'cã cuji du'oticã'to. Na nijĩsijarã bajurõma a'tiro caricũma: “Te'a, marĩ wiogɯ Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icurãrẽ wẽjẽ ʘjũamorõpeorã wa'arã”, nima.

9 Narẽ nemorõ tutuaro da'ranemocã weeya. Tojo weese me'rã narẽ nisoo weresere wãcũsome, nicãrã niwã.

10 Tojo weerã su'ori da'rase dutiri masã, tojo nicã Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã Israe curuacjãrã wiorã tiropɯ masãrẽ weredutirã wa'acãrã niwã:

—Faraõ musãrẽ ni'cãcã me'rã ne tábutire o'onemodutitiami.

11 Ni'cãrõacãrẽ musã basuta tere musã no'o bocaro a'masijarã wa'arãsa'a.

* 4:27 4.27 Ex 3.1

Tojo weemirã, toduporo musã yee'que kujirinucãta yeerãsa'a tja. Ne duosome, nicãrã niwã.

¹² Tere tu'orã, Israe curuacjãrã nipe'tiro Egiptopu tábutire a'marã wa'acãrã niwã. ¹³ Faraõ su'ori da'rasedutiri masã, nipe'tise numurĩ masãrẽ na toduporo o'o'que kujiricã'rõta o'oduticãrã niwã. ¹⁴ Tojo nicã Egiptocjãrãta Israe curuacjãrã narẽ dutituriarãrẽ paamujã, a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã musã ñamica'a, ni'cãcã quẽ'rãrẽ toduporopu musã wee'carocã'rõta te kujirire weerã emuejaweti? nicãrã niwã.

¹⁵ Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã pe'e faraõ tiropu cãrẽ a'tiro ni wererã wa'acãrã niwã:

—Wiogu, ùsã mu'urẽ da'raco'terãrẽ ¿de'ro weegu tojo ña'arõ weeti?

¹⁶ Mu'u yarã su'ori da'rasedutiri masã ùsãrẽ tábutire o'otima. Tere o'otimirã, “Ticuse kujiri weeya”, nima. Tojo nicã, ùsãrẽ paama. Ùsã mejeta bu'iriti'i. Wiogu, mu'u yarã da'rasedutiri masã bu'iritima, nicãrã niwã.

¹⁷ Faraõ pe'e narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã nijisijarã ni'i. Tojo weerã a'tiro ninu'cũ'u: “Ùsã wiogu Õ'acãrẽ wa'icãrãrẽ wẽjẽ, ùjãamorõpeorã wa'acã du'uo'oya”, ni'i. ¹⁸ Da'rãrã wa'aya majã. Musãrẽ tábuti o'otimicã, toduporo musã yee'que kujiricã'rõta yeeya, nicu niwĩ.

¹⁹ Israe curuacjãrã narẽ dutituriarã faraõ “Ticuse kujirita yeeya” nicã tu'orã, diasarõ tu'oña'cãrã niwã. ²⁰ Na faraõ tiropu ní'cãrã wijaarã, Moisére, Aarõrẽ narẽ co'te'cãrãrẽ bocaecãrã niwã. ²¹ Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ musã weepetiye'quere ñ'a, musãrẽ bu'iri da'reato. Faraõ, tojo nicã ãpẽrã cãrẽ su'ori da'rasedutiri masã ùsãrẽ ña'arõ ñ'atu'tima. Musã basuta cãrẽ di'pji o'o, ùsãrẽ wẽjedutirã weronojõ weepã. Tojo weerã musãta bu'iriti'i, nicãrã niwã.

²² Na tojo nicã tu'ogu, Moisé Õ'acãrẽ a'tiro ni ñubue, sãrĩcu niwĩ:

—Wiogu, ¿de'ro weegu mu'u ã'rã masãrẽ ña'arõ weeti? ¿De'ro weedutigu yu'ure a'topu a'tidutiati? ²³ Mu'u ye cjasere yu'u faraõ me'rã ucũnu'cãca numu me'rã, cã mu'u yarã masãrẽ nemorõ ña'arõ weenu'cũcã'mi. Mu'u pe'e mu'u yarã masãrẽ ne yu'rãweticã weewe'e, nicu niwĩ.

6

¹ Moisé Õ'acãrẽ sãrĩca be'ro Õ'acũ a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Ni'cãrõacã mu'u yu'u faraõrẽ weeatjere ñ'agũsa'a. Yu'u tutuase me'rã narẽ wijacã weeguti. Yu'u tutuasere ñ'agũ, Egiptopu nirãrẽ wijadutigusami, nicu niwĩ Õ'acũ.

² Õ'acũ apetero Moisére ucũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i. ³ Abrahãrẽ, Isaare, Jacore ucũgũ, “Õ'acũ tutuayurũnu'cãgũ ni'i”, ni werewu. Tojo nimigũ, yu'u wãme waro pe'ere werebajurẽtiwu. Yu'uta ni'i Õ'acũ musã wiogu niwuaguta. ⁴ Apeyema tja, “Musã pãrãmerã nituriarãrẽ Canaã di'tare o'oguti” ni, na me'rã apowu. Na ti di'tare apesecjãrã weronojõ níni'wã yujupu. ⁵ Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã pi'eticã ñ'agũ, Egiptocjãrã narẽ urũtu da'raduticã ñ'agũ, yu'u na ñecũsumua nituriarã me'rã apo'quere wãcũ'u. ⁶ Tojo weegu Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: “Yu'u Õ'acũ, musã wiogu, musã Egiptocjãrã dutise doca nirãrẽ na tutuaro da'radutipesere wijata'aguti. Yu'u tutuaro me'rã, Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're, musãrẽ yu'rãweticã weeguti. ⁷ Musã,

yarã masã nirãsa'a. Yũ'u Õ'acũ, musã wiogu nigũsa'a. Tojo weese me'rã musã yũ'ure 'Õ'acũ, ãsã wiogu nimi', nirãsa'a. 'Cũta ãsãrẽ Egiptocjãrã dutise doca ní'cãrãrẽ wijacã weeami; na tutuaro me'rã da'radutipesere wijata'ami', nirãsa'a. ⁸ Yũ'u Abrahãrẽ, Isaare, Jacore o'oguti níca di'tapu musãrẽ miagũsa'a. Te musã ye di'ta nidojarosa'a. Yũ'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i", nicu niwĩ.

⁹ Moisé a'tere Israe curuacjãrãrẽ wereturiacu niwĩ. Upũtu Egiptocjãrã narẽ da'radutipeyucã, bũjaweti, wãcũtutuadu'ucãrã niwã. Tojo weerã Moisé narẽ ní'quere yũ'titicãrã niwã. ¹⁰ Tere ã'agũ, Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

¹¹—Faraõ tiropu wa'aya. Wa'a, cũrẽ Israe curuacjãrãrẽ ti di'tapu nirãrẽ wijadutiya.

¹² Moisé pe'e Õ'acũrẽ a'tiro yũ'ticu niwĩ:

—Israe curuacjãrã yũ'ure ne cã'rõ yũ'titima. Nemorõ faraõ pũrĩcã yũ'titisami. Yũ'u ucũgũ ne me'rĩtisa'a, nicu niwĩ.

¹³ Tere tu'ogu, Õ'acũ Moisére, Aarõrẽ Israe curuacjãrãrẽ, tojo nicã faraõrẽ a'tiro ni weredutigũ o'ócu niwĩ tja:

—Õ'acũ Israe curuacjãrã Egiptopũ nirãrẽ ãsãrẽ miiwijadutiami, ni wereya, nicu niwĩ.

Aarõ, Moisé ñecũsumua ye curaricjãrã wãme ni'i

¹⁴ Israe curuacjãrã masã ma'misumua ã'rã nicãrã niwã:

Jacob macũ Rubén, masã ma'mi nicu niwĩ. Cũ põ'rã Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicãrã niwã. ã'rã Rubén ya curuacjãrã nicãrã niwã.

¹⁵ Simeó põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar, Saúl nicãrã niwã. Cũ Saúl cananeo di'tacjõ macũ nicu niwĩ. ã'rã Simeó ya curuacjãrã nicãrã niwã.

¹⁶ Leví ciento treinta y siete cã'marĩ caticu niwĩ. Masã ma'mi me'rã nu'cã, téé nituogu me'rã cũ põ'rã a'tiro wãmeticãrã niwã: Gersón, Coat, Merari. ¹⁷ Gersón põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Libni, Simei. ¹⁸ Coat ciento treinta y tres cã'marĩ caticu niwĩ. Cũ põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Amram, Izhar, Hebrõ, Uziel. ¹⁹ Merari põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Mahli, Musi nicãrã niwã. ã'rã Leví ya curuacjãrã masã ma'mi me'rã ninu'cã, téé nituogu me'rã nicãrã niwã.

²⁰ Amram cã wãmeo Jocabed me'rã numoticu niwĩ. Na Aarõ, Moisére põ'rãticãrã niwã. Amram ciento treinta y siete cã'marĩ caticu niwĩ.

²¹ Izhar põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Coré, Nefeg, Zicri.

²² Uziel põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Misael, Elzafán, Sitrí.

²³ Aarõ Elisabet wãmetigore numoticu niwĩ. Co Aminadab macõ Naasón* acabijo nico niwõ. Na a'ticũrã põ'rãticãrã niwã: Nadab, Abihú, Eleazar, Itamar.

²⁴ Coré põ'rã a'ticũrã nicãrã niwã: Asir, Elcana, Abiasaf. Na Coré ya curuacjãrã nicãrã niwã.

²⁵ Ni'cũ Aarõ macũ Eleazar, Futiel wãmetigu macõ ni'cõrẽ numoticu niwĩ. Co Finees wãmetigure põ'rãtico niwõ. Leví ya curuacjãrã masã ma'mi me'rã nu'cã, téé nituogu me'rã nicãrã niwã.

²⁶ Aarõ, Moiséreta Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ Egipto di'tapu ní'cãrãrẽ su'ori miiwijaduticu niwĩ. Na ye curari me'rã tojo weeduticu niwĩ. ²⁷ Náta

* **6:23** 6.23 Naasón Aminadab macũ masã ma'mi nicu niwĩ. Num 1.7

tja Israe curuacjārārē Egiptopure miiwijarāti nírā, faraō me'rā ucūcārā niwā.

Õ'acū Moisére, Aarōrē pijique ni'i

²⁸⁻²⁹ Õ'acū Egiptopu Moisé me'rā cū ucūca nūmūrē, cūrē a'tiro nicu niwī:
—Yu'u Õ'acū, mūsā wiogu ni'i. Nipe'tise yu'u mū'urē wereatjere faraō, Egiptocjārā wiogure wereapa.

³⁰ Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, yu'uma yu'u ucūse ne, to wa'awe'e. Tojo weegu faraō yu'u ucūserē ne yu'titigusami, nicu niwī Moisé.

7

¹ Moisé tojo nicā tu'ogu, Õ'acū cūrē nicu niwī:

—Ī'aña majā. Mū'u faraōrē ucūcā, yu'u basu cūrē ucūgū weronojō tu'oña'gūsami. Mū'u ma'mi Aarō pe'e mū'urē ucūbosagusami. ² Mū'u Aarōrē nipe'tise yu'u dutisere weregusa'a. Be'ro cū pe'e faraōpure Israe curuacjārārē ti di'tapu nirārē wijadutigu ucūgūsami. ³⁻⁴ Yu'u pe'e cūrē mūsārē yu'rūnū'cācā weeguti. Peje apeyenojō ĩ'a ucuasenojōrē Egiptopure weē'omicā, faraō mūsā sērīsere yu'tisome. Egiptopure yu'u tutuasere ĩ'ogūti. Queoro narē bu'iri da'regu, to Egiptopu nirā yarā masārē wijacā weeguti. ⁵ Egiptopure yu'u tutuasere ĩ'óca be'ro, tojo nicā Israe curuacjārārē miiwijáca be'ro, Egiptocjārā yu'u wiogu ni'i nisere masīrāsama, nicu niwī Õ'acū.

⁶ Moisé, Aarō Õ'acū cū duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁷ Na faraō me'rā ucūcaterore Moisé ochenta cū'marī cūocu niwī. Aarō pe'e ochenta y tres cū'marī cūocu niwī.

Aarō cū tuacju queti ni'i

⁸ Õ'acū Moisére, Aarōrē nicu niwī:

⁹ —Faraō mūsārē apeyenojō weē'oduticā, Aarō cū ya tuacjare mii, nucūcāpū faraō tiro doquecūudutiya. Cū tojo weecā, tigu tuacju aña dojorosa'a, nicu niwī.

¹⁰ Moisé, Aarō, faraō tiropu cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Õ'acū duti'caronojōta weecārā niwā. Aarō cū tuacjare faraō, tojo nicā cūrē da'raco'terā pōtēorōpū doquecūucū niwī. Cū tojo weecāta, tigu tuacju aña dojocarō niwū. ¹¹ Tojo weecā ĩ'agū, faraō pe'e cū yarā masīrī masārē, tu'oña'rī masārē pijicu niwī. Na quērā na masīsere mejārōta weecārā niwā. ¹² Na ye tuasepagure nanūcū doquecūucārā niwā. Tepagunūcū aña dojocarō niwū. Aarō yagu tuacju pe'e masīrī masā, tu'oña'rī masā yepagure ba'ape'ocā'caro niwū. ¹³ Tojo wa'amicā, faraō pe'e Õ'acūrē yu'rūnū'cācū niwī. Õ'acū “Tojo wa'arosa'a” ní'caronojōta ne yu'titicu niwī.

Õ'acū dí me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁴ Moisé, Aarō faraō tiropu wijáca be'ro Õ'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

—Faraō yu'titi, ne Israe curuacjārārē wijacā weetimi. ¹⁵ Ņamicā űamicure, cū diapū bu'ari cura cū me'rā ucūrā wa'aya. To dia sumutopu co'teapa. Mū'u yagu tuacju aña dojocā weecū me'rā wa'aya.

¹⁶ Topu faraōrē a'tiro niña: “Õ'acū, hebreo masā wiogu, mū'urē a'tiro nidutigu yu'ure o'oami: ‘Yarā masārē yucu marīrō, masā marīrōpū yu'ure e'catipeorā wa'acā, du'uo'oato’, niami. Mū'u pe'e ne ‘Jau’ niwe'e.

¹⁷ Tojo weegu Õ'acū a'tiro niami: ‘Ni'cārōacā me'rā yu'u wiogu nisere

masĩgũsa'a', niami. Yũ'u, Moisé, yagũ tuacjũ me'rã acore paapo'ocã, aco dí dojorosa'a. ¹⁸ Wa'i wẽrĩrãsama. Te aco ũrĩse dojorosa'a. Tere yabirã, Egiptocjãrã ne sĩ'rĩsome", Õ'acũ Moisére tojo ni wereduticũ niwĩ faraõrẽ.

¹⁹ Õ'acũ Moisére a'tiro ninemocũ niwĩ:

—Aarõrẽ a'tiro niña: “Nipe'tise maarĩrẽ, o'majã maarĩacãrẽ, tojo nicã ditararire, nipe'tise aco posetisenojõ Egiptopũ nisere mu'u yagũ tuacjũ me'rã s̄oo, wẽjẽtuato. Tojo weecã, aco na yucũ co'ripũ nise, ũtã me'rã wee'queparũpũ nise dí dojorosa'a”, nicũ niwĩ.

²⁰ Moisé, Aarõ Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Aarõ cũ yagũ tuacjũre diapũ paapo'ocũ niwĩ. Faraõ, cũ docacjãrã ĩ'orõpũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weecã, te aco dí dojocarõ niwũ. ²¹ Wa'i wẽrĩcãrã niwã. Aco ũrĩse tojacaro niwũ. Tojo weerã Egiptocjãrã masã ne te acore sĩ'rĩticãrã niwã. Nipe'tiro Egipto cjase aco dí dojope'tia wa'acaro niwũ.

²² Tojo wa'amicã, Egiptocjãrã tũ'oña'rĩ masã na masĩse me'rã mejãrõta weecãrã niwã. Faraõ Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã, Õ'acũ cũ ní'caronojõta Moisé, Aarõ na nisere ne tũ'oticũ niwĩ. ²³ Faraõ tũ'oronojõ o'ogu, majãmitojaa, cũ ya wi'ipũ wa'a wa'acũ niwĩ. ²⁴ Nipe'tirã Egiptocjãrã aco añuse na waatje perire dia sumutopũ se'ecãrã niwã. Dia cjase pe'e ne sĩ'rĩse mejẽta nicaro niwũ.

Õ'acũ oma me'rã bu'iri da're'que ni'i

²⁵ Õ'acũ diare dí dojocã wéeca be'ro ni'cã semana yũ'rũcarõ niwũ.

8

¹ Titare Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Faraõ tiropũ wa'a, cũrẽ a'tiro niña: “Õ'acũ a'tiro niami: ‘Yarã masãrẽ du'uo'oya. Na yũ'ure ãjõpeorã wa'ato. ² Mu'u narẽ du'uwĩrõticãma, oma me'rã nipe'tiro Egiptopũre bu'iri da'regũti. ³ Diapũre oma yũ'rũmajãrãsama. Na mu'u wioгу nirĩ wi'ipũre sãjãárãsama. Mu'u cãrĩrĩ tucũpũre, mu'u cãrĩpesaropũre, mu'u docacjãrã wiorã ye wi'seripũre, nipe'tirã mu'u yarã masã nirõpũre sãjãárãsama. Mu'u pã ũjũase wi'seripũre, tojo nicã pã tuumorẽse co'ripũre sãñarãsama. ⁴ Na oma mu'u bu'ipũ bu'pupejarãsama. Mu'u docacjãrã wiorã bu'ipũ, mu'u yarã masã bu'ipũ bu'pupejarãsama’”, nicũ niwĩ.

⁵ Õ'acũ Moisére werenemocũ niwĩ:

—Aarõrẽ cũ yagũ tuacjũ me'rã nipe'tise maarĩrẽ, maarĩacãpũre, ditararipũre s̄oo, wẽjẽtuato. Cũ tojo weecã, oma tepũ ní'cãrã majãa, Egipto di'tapũre mu'mua wa'arãsama.

⁶ Tere tũ'ogu, Aarõ Egipto di'tapũ nise aco bu'ipũ cũ tuacjũre s̄oo, wẽjẽtuocũ niwĩ. Cũ tojo weecã, oma pãjãrã nipe'tiro ti di'tapũre tuuse'sa wa'acãrã niwã. ⁷ Tojo nimicã, tũ'oña'rĩ masã, masĩrĩ masã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Egipto di'tapũre oma bajuacã weecãrã niwã. ⁸ Tere ĩ'agũ, faraõ Moisére, Aarõrẽ pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Musã wioгу Õ'acũrẽ oma yũ'u, tojo nicã yarã masã tiro nirãrẽ pe'ticã weedutiya. Mu'u tojo weecã, mu'u yarã masãrẽ wa'icũrãrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ũjũamorõpeodutigũ du'uo'ogũti, nicũ niwĩ.

⁹ Moisé faraõrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—¿De'ro nicã mu'urẽ, mu'u docacjãrã wiorãrẽ, mu'u yarã masãrẽ s̄erĩbosacã ũasari? Yũ'u s̄erĩcã, oma mu'urẽ, mu'u ya wi'ipũre marĩrãsama. Diapũ dia'cũ tojarãsama.

¹⁰ —Ñamiacãta s̄erĩbaque'oya, nicũ niwĩ faraõ.

Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta wa'arosa'a. Te me'rā ne apī Ō'acū ūsā wioḡu weronojō tutuagū marīmi nisere masīḡūsa'a. ¹¹ Oma mu'u wioḡu niri wi'ipureta pe'tirāsama. Pe'ti, diapū dia'cū tojarāsama. Mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē caribonemosome, nicu niwī.

¹² Tu'ajanu'cō Moisé, Aarō faraō ya wi'ipū ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Be'ro Moisé Ō'acūrē “Oma Faraōrē o'ó'cārāre pe'ticā weeya” ni, sērīcu niwī. ¹³ Ō'acū Moisé cū sērī'caronojōta weecu niwī. Oma wi'seripū ní'cārā, wijaropū ní'cārā, cāpūpū ní'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. ¹⁴ Masā na oma wērī'cārārē seeneocūucārā niwā. Nipe'tiropū ña'arō ūrīcaro niwū. ¹⁵ Oma pe'ticā ī'amigū, faraō na marīcā ī'agū, Ō'acūrē yu'rūnu'cāḡū, Moisé, Aarō na ucūserē ne tu'osī'rīticu niwī. Ō'acū cū ní'caronojōta wa'acaro niwū.

Ō'acū moarā dīmi'rīrācā me'rā bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Aarōrē cū yagū tuacjūre sīoo, nucūcāpū di'tamarārī nisere paacūudutiya. Tojo weecā, nipe'tiro Egiptopūre moarā dīmi'rīrācā pājārā bajuarāsama, nicu niwī.

¹⁷ Cū duti'caronojōta weecārā niwā. Aarō cū tuacjūre sīoo, nucūcāpū paacūucū niwī. Cū tojo weecāta, nipe'tise di'tamarārī Egiptopūre moarā dīmi'rīrācā pājārā dojocārā niwā. Na masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā. ¹⁸ Masīrī masā, tu'oña'rī masā quē'rā na weeī'omasīse me'rā moarā dīmi'rīrācā pājārārē bajurēsī'rīcārā nimiwā. Pōtēoticārā niwā. Na moarā dīmi'rīrācā masārē, wa'icūrārē nu'rīcārā niwā.

¹⁹ Na tojo wee pōtēotirā, faraōrē nicārā niwā:

—A'te Ō'acū cū tutuaro me'rā weese ni'i, nicārā niwā.

Tojo wa'amicā, faraō pe'e Ō'acūrē yu'rūnu'cāḡū, na ucūserē ne tu'oticu niwī. Ō'acū cū ní'caronojōta weecu niwī.

Ō'acū nurūrūa me'rā bu'iri da're'que ni'i

²⁰ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Faraō ñamiacā ñamicure diapū bu'agusami. Tojo weerā mūsā maata wā'cā, cūrē a'tiro nira wa'apa: “Ō'acū a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. ²¹ Mu'u narē du'uo'oticāma, mu'urē, mu'u docacjārā wiorārē, mu'u yarā masārē, mūsā ye wi'seripūre nurūrūarē o'óguti. Egiptocjārā ye wi'seripū nurūrūa mu'mua wa'arāsama. Mejārōta nucūcāpū quē'rārē mu'murāsama. ²² Tojo wa'ari curare Gosén di'ta pe'ema, yarā masā na nirōrē ne ni'cū nurūrū marīḡūsami. Mu'u faraō, te me'rā yu'u Ō'acū, a'ti di'tapū nisere masīḡūsa'a. ²³ A'tiro weecā, yarā masārē, mu'u yarā me'rā ducawaasere masīḡūsa'a. A'te yu'u tojo nise ñamiacāta tojo wa'arosa'a, niami Ō'acū”, ni werecu niwī Moisé.

²⁴ Cū ní'caronojōta wa'acaro niwū. Faraō ya wi'ipūre, tojo nicā cū docacjārā wiorā ye wi'seripūre nurūrūa pājārā waro añurō na'itī'arō tuusājāacārā niwā. Nipe'tiro Egiptocjārā na nirōpūre tojo wa'acaro niwū. Na nurūrūa pājārā niyu'rūarā, ti di'tare añurō mu'muyū'rua, dojorēbutiacārā niwā.

²⁵ Tojo wa'acā, faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorā wa'aya. Mejō a'ti di'tapūre wijaticā'ña.

26 Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Ne queoro nitirocoro. Ūsā wiogu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, Egiptocjārā pe'ema na wa'icūrā na ējōpeorā wiori nima. Tojo weerā na Egiptocjārā ūsā wa'icūrā na ējōpeorārē ūjūamorōpeocā ī'arā, ūsārē ūtāperi me'rā doquewējēbosama. 27 Ūsā i'tia nūmu wa'aro, yucu marīrō, masā marīrōpu wa'arāsa'a. Topu Ō'acū ūsā wiogure cū duti'caronojōta wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeorāsa'a, nicu niwī.

28 Tere tu'ogu, faraō nicu niwī:

—To pūrīcārē masā marīrōpu wa'aya. Topu musā wiogu Ō'acūrē wa'icūrārē wējē, ūjūamorōpeoya. Yoaropu waro wa'aticā'ña. Yu'u quē'rārē sērībosapa, nicu niwī.

29 Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Maata a'to ní'cu wijaaguta, Ō'acū yu'u wiogure sērīgūti. Ūnamiacāta nurūrūa mu'u tiropure, mu'u docacjārā wiorā tiropure, mu'u yarā masā tiropure marīrāsama. Mu'u “A'tiro weeguti” ni weecā, tojo nicā Israe curuacjārārē, Ō'acū ūsā wiogure wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeodutigu du'uo'ocā, tojo wa'arosa'a, nicu niwī Moisé.

30 Moisé faraō ya wi'ipū ní'cu cū wijáaca be'roacāta Ō'acūrē sērīcu niwī.

31 Ō'acū Moisé cū sērī'caronojōta weecu niwī. Nurūrūa faraō tiropu, cū docacjārā wiorā tiropu, cū yarā masā tiropu ní'cārā wijaape'tia wa'acārā niwā. 32 Na pe'ticā ī'amigū, faraō Ō'acūrē yu'rūnu'cāgū, Israe curuacjārārē du'uo'oticu niwī tja.

9

Ō'acū wa'icūrā ecarārē bu'iri da'regu wērīcā wee'que ni'i

1 Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

—Faraō tiropu wa'a, a'tiro niña: “Ō'acū, hebreo masā wiogu, a'tiro niami: ‘Yarā masārē yu'ure e'catipeorā wa'acā du'uo'oya. 2 Mu'u du'uo'oronojō o'ogu, narē du'uticā, 3 Ō'acū cū tutuasere ī'ogū, mu'u yarā wa'icūrā cāpūpu nirārē bu'iri da'regusami. Narē duti pūrīse waro wā'cārōsa'a. Cabayua, burroa, cameyoa, wecu, oveja wērīrāsama. 4 Ō'acū Egiptocjārā yarā wa'icūrārē wērīcā weegusami. Israe curuacjārā yarā pe'ea ne ni'cū wērīsoma’”, nicu niwī.

5 Ō'acū cū bu'iri da'reatji nūmūrē cūtojacu niwī. A'tiro niami:

—Ūnamiacā tere tojo weeguti, niami.

6 Ape nūmu cū tojo ní'quere weecu niwī. Nipe'tirā wa'icūrā Egiptocjārā yarā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Israe curuacjārā yarā pe'e ne ni'cū wērīticu niwī. 7 Faraō Israe curuacjārā yarā wa'icūrārē ī'adutigu o'ócū niwī. Na yarā ne ni'cū wa'icu wērīticu niwī. Tojo wa'acā ī'amigū, Ō'acūrē yu'rūnu'cāgū, Israe curuacjārārē ne du'uo'oticu niwī.

Ō'acū bipisepa me'rā bu'iri da're'que ni'i

8 Ō'acū Egiptocjārā yarā wa'icūrārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére, Aarōrē nicu niwī:

—Pā na ūjūarō cjase nujārē ni'cā omocā ejatuaro ōrēmīña. Moisé faraō ī'orō u'muarōpu tere doquestemorōato. 9 Te nujā añuse marārī tojarosa'a. Nipe'tiro Egipto di'tapure se'sa wa'arosa'a. Se'sa, masārē, wa'icūrārē bipisepa wa'acā weerosa'a, nicu niwī Ō'acū.

10 Tojo weerā Moisé, Aarō pā ūjūarō cjase nujārē mii, faraō tiropu cū me'rā ucūrā wa'acārā niwā. Topu Moisé te nujārē doquestemorōcu niwī.

Cũ tojo weecã, masãrê, wa'icurãrê na upu nipe'tiropu bipisepa wa'acaro niwũ. ¹¹ Egipcjãrã masĩrĩ masã, tu'oña'rĩ masã quẽ'rã ãpẽrã weronojõta bipisepa wa'ano'cãrã niwã. Tojo weerã Moisére ne põtëoticãrã niwã. ¹² Õ'acũta faraõrê Moisére, Aarõrê yu'rũnu'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ Moisére ní'caronojõta Moisé, Aarõ na ucũsere ne yu'titicu niwĩ.

Õ'acũ yũsuase aco peri bu'a'que peri paca me'rã bu'iri da're'que ni'i

¹³ Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Ñamiacã ñamicure wã'cã, faraõrê a'tiro nigũ wa'aya: “Õ'acũ, hebreo masã wioqu, a'tiro niami: ‘Yarã masãrê yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ¹⁴ Ni'cãrõacãma mu'urê, mu'u docacjãrã wiorãrê, mu'u yarã masãrê uputu waro bu'iri da'reguti. Te me'rã mu'u masĩgũsa'a ne apĩ a'ti di'tapure yu'u weronojõ nigũ marĩmi. ¹⁵ Yu'u tutuasere ï'ogũ, ni'cãti me'rãta mu'urê, mu'u yarã masãrê bu'iri da're, wẽjẽpe'otojabopã. A'ti di'tapu nimi'cãrã bajudutipe'tiatojabopã. ¹⁶ Mu'urê yu'u tutuasere ï'ato nigũ, wẽjẽtiwu. Tojo nicã masã nipe'tise di'tacjãrã yu'ure masĩato nigũ, tojo weewu. ¹⁷ Tojo weemicã, mu'u pe'e yarã masãrê cã'mota'agu, ne du'uo'owe'e. ¹⁸ Mu'urê a'tiro weeguti. Ñamiacã a'ti orata yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burucã weeguti. Ne ni'cãti Egipcõpũre tojo wa'ati'quere wa'acã weeguti. ¹⁹ Tojo weegu mu'u yarã wa'icurãrê mejẽcã wa'ari nigũ, añurõ nurõña. Tojo nicã, nipe'tise mu'u cãpũpu cõosere nurõpe'oya. Te yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burupejaro, masãrê, wa'icurãrê wi'i po'peapu nitirãrê wẽjẽpe'orosa'a,’” nicu niwĩ Õ'acũ.

²⁰ Ni'cãrãrã faraõ docacjãrã wiorã tere tu'oyurã, uicãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrê, wa'icurãrê wi'i po'peapu cũucãrã niwã.

²¹ ãpẽrã pe'e tere wiopesase me'rã tu'oticãrã niwã. Tojo weerã narẽ da'rawã'ñaco'terãrê, wa'icurãrê cãpũpu cũucãrã niwã.

²² Be'ro Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Mu'u ya omocãrê u'muarõpu sĩomorõña. Mu'u tojo weecã, nipe'tiro Egipcõpũre yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burũrosa'a. Te peri masãrê, wa'icurãrê, yucupagure, cãpũpu ote'quere nipe'tiro Egipcõpũre nisere burupejarosa'a, nicu niwĩ.

²³ Moisé cũ ya omocãrê u'muarõpu sĩomorõcu niwĩ. Cũ tojo weecã, Õ'acũ bupo paase, ya'base o'õcu niwĩ. Tojo nicã yũsuase aco peri bu'a'que peri paca di'tapure burucã weecu niwĩ. Nipe'tiro Egipcõpũre te peri buru, tuuse'sanu'cãcaro niwũ. ²⁴ Bupo ya'ba, yũsuase aco peri bu'a'que peri paca ne tojanu'cãrõ marĩrõ burũnu'cũcaro niwũ. Egipcõpũre ne ni'cãti tocã'rõ tutuaro buruticaro niwũ. ²⁵ Te peri paca nipe'tiro Egipcõpũre topu nisere mutõdijocã'caro niwũ. Masãrê, wa'icurãrê, yucupagure, otesere tojo weecaro niwũ. Tojo nicã, topu nise nipe'tise yucupagure doquewi'redijocã'caro niwũ. ²⁶ Tojo wa'amicã, Gosén di'ta pe'ema Israe curuacjãrã tirore ne ni'cã pe buruticaro niwũ.

²⁷ Tojo wa'acã ï'agũ, faraõ Moisére, Aarõrê pijidutio'ocu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u ña'arõ weepã. Yu'uta bu'iriti'i. Tojo nicã yu'umasã quẽ'rã bu'iritima. Õ'acũ pũricã bu'iri moomi. ²⁸ Uputu waro bupo paase, yũsuase aco peri bu'a'que peri paca burũsere tu'oña'toja'a. Põtëotisa'a. Tojo weegu musãrê du'uwĩrõgũti majã. Musã Õ'acũrê ãsã ye cjasere sãrĩbosaya. Yu'u musãrê du'uo'oguti, nicu niwĩ faraõ.

²⁹ Moisé cãrê yu'ticu niwĩ:

—Maata a'ti macãpũre wijagu, Õ'acũrẽ sãrĩ ñubuegu, ya omocãrẽ sïomorõgũti. Tojo weecã, aco bu'a'que peri paca burunemosome. Bupo paanemosome. Te me'rã nipe'tiro a'ti nucũcã “Õ'acũ ye ni'i” nisere masĩrãsa'a. ³⁰ Yu'u pe'e mu'u weesetisere añurõ masĩ'i. Mu'u, tojo nicã mu'u docacjãrã wiorã, Õ'acũ yu'u wiojure ne wiopesase me'rã tu'oña'we'e, nicu niwĩ Moisé.

³¹ Cebada pupiropu weecaro nimiwũ. Lino pe'e o'oro weecaro nimiwũ. Tojo weero na ote'quere añurõ doquemutõcã'caro niwũ. ³² Trigo, centenoa pũricã be'ropu pupisa'a. Tojo weero tea mejẽcã wa'aticaro niwũ.

³³ Moisé faraõ tiropu ní'cu ti macãpu wijagu, cũ ye omocãrĩrẽ sïomorõ, Õ'acũrẽ sãrĩcu niwĩ. Cũ tojo weeri curata maata aco bu'a'que peri paca burudu'ucaro niwũ. Tojo nicã acoro pejadu'ucaro niwũ. Bupo quẽ'rã paadu'ucu niwĩ. ³⁴ Tojo wa'acã ï'amigũ, faraõ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãcu niwĩ. Cũ docacjãrã wiorã quẽ'rã mejãrõta yu'rũnu'cãrã niwã. ³⁵ Õ'acũ Moisé me'rã toduporopu ní'caronojõta faraõ Israe curuacjãrãrẽ ne du'uo'oticu niwĩ.

10

Õ'acũ mu'murĩwi'ia me'rã bu'iri da're'que ni'i

¹ Õ'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ me'rã ucũgũ wa'aya. Yu'uta cãrẽ, tojo nicã cũ docacjãrã wiorãrẽ mu'urẽ yu'rũnu'cãcã weepu. Narẽ yu'u tutuase, ï'a ucuasenojõrẽ weeĩ'ogũti ní'gũ, tojo weepu. ² Tojo nicã, mu'u põ'rãrẽ, mu'u pãrãmerãrẽ yu'u Egiptocjãrãrẽ bu'iri da're'quere, ï'a ucuae weeĩ'o'quere wereturiato ní'gũ, tojo weepu. Tojo weerã “Yu'u Õ'acũ, musã wioju ni'i” nisere masĩrãsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

³ Cũ tojo níca be'ro Moisé, Aarõ faraõ me'rã ucũrã wa'acãrã niwã:

—Õ'acũ, hebreo masã wioju mu'urẽ a'tiro nidutiami: “Yu'u weesere ï'amigũ, yu'u dutiro ne weewe'e. Yarã masãrẽ yu'ure e'catipeorã wa'acã du'uo'oya. ⁴ Mu'u du'uo'oticãma, ñamiacãta mu'murĩwi'ia a'ti di'tare a'ticã weeguti. ⁵ Tojo weerã mu'murĩwi'ia pãjãrã niyucã, di'ta ne bajusome. Aco bu'a'que peri paca buru, doquewẽjẽ du'a'quere ba'arãsama. Tojo nicã cãpũpu yucupagu nise pũrĩrẽ ba'ape'ocã'rãsama. ⁶ Mu'u ya wi'ire, mu'u docacjãrã wiorã ye wi'serire, nipe'tirã Egiptocjãrã ye wi'serire mu'mua wa'arãsama. Mu'u ñecũsumu, mu'u pacusumu na ninu'cãcaterore ï'ati'quere, téé ni'cãrõacãpu quẽ'rãrẽ musã ï'ati'quere ï'arãsa'a”, nicu niwĩ.

Tojo nitojaguta, Moisé majãminu'cã, faraõ ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ.

⁷ Tere tu'orã, faraõ docacjãrã wiorã cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro nicãpu marĩrẽ ã'rĩ ña'arõ weedu'ugusari? Õ'acũ na wiojure e'catipeorã wa'acã, narẽ du'uo'ocã'ña. Cũ marĩ ya di'tare dojorẽpe'otojami. ¿Mu'u tere ï'aweti? nicãrã niwã.

⁸ Faraõ Moisére, Aarõrẽ pijiduticu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ, musã wiojure e'catipeorã wa'aya. Wereya. ¿Noa wa'arãsari musã me'rã?

⁹ Moisé yu'ticu niwĩ:

—Ësãpuma Õ'acũ ya bosenumu pajiri bosenumu nirõ wee'e. Tojo weerã wĩ'marã, ma'mapjia, bucũrã ùsã me'rã wa'arãsama. Tojo nicã ùsã yarã ovejare, wecuare miarãsa'a.

¹⁰ Faraõ cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yũ'ure mʉsã nʉmosãnumia, wĩ'marã me'rã du'uo'ogʉsami, ni wãcũmisa'a. Yũ'u narẽ ne du'uo'osome. Yũ'u ï'acã pe'ema, mʉsã ña'arõ wãcũsere masĩno'o. ¹¹ Niwe'e. Mʉsã ʉaro weesome. Diacjũta Õ'acũrẽ e'catipeosĩ'rĩrã, ʉmʉa dia'cũ wa'aya, nicʉ niwĩ faraõ.

Tojo nitoja, faraõ Moisére, Aarõrẽ cã tiro nirãrẽ cõ'awĩrõdutiçʉ niwĩ.

¹² Be'ro Õ'acũ Moisére nicʉ niwĩ:

—Mʉ'mʉrĩwi'ia bajuato nígũ, Egipto di'tare mʉ'u omocãrẽ sĩoo, wẽjẽtuoya. Mʉ'u tojo weecã, nipe'tiropʉ se'sa wa'arãsama. Nipe'tise yʉʉase aco peri bʉ'a'que peri paca bʉrʉ, doquewẽjẽ dʉ'a'quere ba'ape'ocã'rãsama, nicʉ niwĩ.

¹³ Moisé Egiptopʉre cã tuacjare sĩoo, wẽjẽtuocʉ niwĩ. Õ'acũ ʉmʉco, ñami wĩ'rõrõ mujĩpũ mujãtiro pe'e me'rã wẽeona'ia, wẽeobo'reacã weecʉ niwĩ. Ape nʉmʉ bo'reacã wĩ'rõrõ wẽeose me'rãta mʉ'mʉrĩwi'ia a'ticãrã niwã. ¹⁴ Na ti di'tare nipe'tiropʉ tuuse'sanʉ'cã wa'acãrã niwã. Todʉporopʉ ne ni'cãti ticurã pãjãrã mʉ'mʉrĩwi'ia marĩcãrã niwã. Be'ropʉ quẽ'rãrẽ ï'ano'ña marĩrãsama majã. ¹⁵ Pãjãrã niyucã, di'ta ne bajuticarõ niwũ. Cãpũpʉ na ote'que dʉca, tojo nicã yucudʉca aco bʉ'a'que peri bʉrʉ, doquewẽjẽ dʉ'a'quere nipe'tiro Egiptopʉre ba'ape'ocã'cãrã niwã.

¹⁶ Tojo wa'acã ï'agũ, faraõ sojaro me'rã Moisére, Aarõrẽ pijidutitjãgũ, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ mʉsã wiogʉre, tojo nicã mʉsãrẽ ña'arõ weeasʉ. ¹⁷ Ni'cãrõacã waroma yũ'u ña'arõ wee'quere acobojoya. Õ'acũrẽ yũ'ure sãrĩbosaya ã'rã mʉ'mʉrĩwi'ia ña'arõ weerãrẽ cõ'abosacã, nicʉ niwĩ faraõ.

¹⁸ Moisé ti wi'ipʉ ní'cʉ wijaa, faraõ sãrĩduti'caronojõ Õ'acũrẽ sãrĩbosacʉ niwĩ. ¹⁹ Tojo weegʉ Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e a'ti'quere mujĩpũ sãjãrõ pe'e dʉcayucʉ niwĩ. Te wĩ'rõ tutuaro me'rã mʉ'mʉrĩwi'iare Maa Sõ'arĩ maapʉ wẽequeñocã weecʉ niwĩ. Tojo weecã, Egiptopʉre ne mʉ'mʉrĩwi'ia dʉ'saticãrã niwã. ²⁰ Õ'acũ pe'e faraõrẽ Moisére yũ'rʉnʉ'cãcã weecʉ niwĩ. Tojo weegʉ faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticʉ niwĩ.

Õ'acũ na'itĩ'ase me'rã bu'iri da're'que ni'i

²¹ Õ'acũ mʉ'mʉrĩwi'ia me'rã bu'iri da'rãca be'ro Õ'acũ Moisére nicʉ niwĩ:

—Nipe'tiro Egiptopʉre na'itĩ'ato nígũ, ʉ'mʉarõ pe'e mʉ'u ya omocãrẽ sĩomorõña. ʉpʉtʉ na'itĩ'arõ waro wa'ato, nicʉ niwĩ.

²² Moisé cũ ya omocãrẽ sĩomorõca be'ro, i'tia nʉmʉ Egiptopʉre ʉpʉtʉ na'itĩ'acaro niwũ. ²³ Tojo wa'ari curare ne ni'cũ Egiptopʉ nirã a'merĩ ï'ati, ne aperopʉ wa'amasĩticãrã niwã. Tojo wa'amicã, Israe curuacjãrã ye wi'seri pe'ea bo'reyu nicaro niwũ.

²⁴ Tojo weegʉ faraõ Moisére pijiduti, a'tiro nicʉ niwĩ:

—Õ'acũ mʉsã wiogʉre e'catipeorã wa'aya. Mʉsã nʉmosãnumiarẽ, mʉsã põ'rãrẽ miaña. Mʉsã yarã oveja, wecʉa pe'ema a'to cũuña, nicʉ niwĩ.

²⁵ Moisé pe'e a'tiro yũ'ticʉ niwĩ:

—Niwe'e. ʉsã yarã wa'icurãrẽ du'uo'oya. Náta Õ'acũ ʉsã wiogʉre e'catipeorã wẽjẽ, ʉjũamorõpeoajã nima. ²⁶ Tojo weerã ʉsã yarã wa'icurãrẽ miape'ocã'rãsa'a. Ne ni'cũrẽ cũusĩ'rĩtisa'a. ʉsã Õ'acũrẽ ʉjũamorõpeoajãrẽ beserãtirã ʉarãsa'a. Topʉ ejarã, ʉsã Õ'acũrẽ ʉjũamorõpeoajãrẽ ñamarãnojõrẽ ʉarã ʉabosa'a, masĩtisa'a, nicʉ niwĩ.

²⁷ Ō'acũ pe'e faraõrẽ cũrẽ yu'rũnu'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticu niwĩ. ²⁸ Apeyema faraõ Moisére a'tiro nicu niwĩ:

—Wa'aya a'tore. Ne apaturi yu'u tiro a'titicã'ña. Apaturi yu'u tiro a'tigu, boa wa'agusa'a.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé faraõrẽ yu'ticu niwĩ:

—Añurõ wéégũ, tojo ni'i. Apaturi mũ'urẽ ã'anemosome, nicu niwĩ Moisé.

11

Ō'acũ masã ma'misũmũa wẽrĩse me'rã bu'iri da're'que ni'i

¹ Ō'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Ni'cãti faraõrẽ, tojo nicã Egiptocjãrã masãrẽ bu'iri da'retuogutigu wee'e majã. A'te be'ro faraõ musãrẽ du'uo'ogusami, du'uo'ogu pe'e. Mejõ nipe'tise musã ye me'rã cõ'awĩrõbutiagusami. ² Ni'cãrõacãrẽ Israe curuacjãrã mũmarẽ, numiarẽ Egiptocjãrã na pu'to nirãrẽ uru, plata me'rã wee'quere sãrĩdutiya, nicu niwĩ.

³ Ō'acũ Egiptocjãrãrẽ Israe curuacjãrãrẽ ã'a, e'caticã weecu niwĩ. Apeyema tja faraõ docacjãrã wiorã, tojo nicã ti di'tacjãrã Moisére wiopesase me'rã ã'acãrã niwã.

⁴ Moisé faraõrẽ nicu niwĩ:

—A'tiro niami Ō'acũ: “Ñami deco nicã nipe'tiro Egiptopũre sijagusa'a.

⁵ Yu'u to sijari curare nipe'tirã Egiptocjãrã põ'rã masã ma'misũmũa faraõ macũ cũrẽ wiogu sãjãducayuacu me'rã, téé cũrẽ da'raco'tego trigo ãrũagõ macũ, tojo nicã wa'icũrã bajuamũ'tã'cãrã wẽrĩrãsama. ⁶ Tojo wa'acã, nipe'tiro Egiptopũre caricũ utirãsama. Todũporopũ ne ni'cãti tocã'rõ utitiwã. Be'ropũ quẽ'rãrẽ ne apaturi tocã'rõ utisome majã”, niami. ⁷ Israe curuacjãrã wa'tero pe'ema ne ni'cũ masũrẽ, ne ni'cũ wa'icũre diayi tu'tisome. Tojo weese me'rã musã Ō'acũ Egiptocjãrãrẽ, Israe curuacjãrãrẽ dũcawaasere masĩrãsa'a. ⁸ Be'ro nipe'tirã mũ'u doca wiorã nirã yu'u tiro a'ti, ejaque'atjãrã, “Wa'agusa'a nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã”, nirãsama. Na yu'ũre tojo niticãma, yu'u wa'asome, nicu niwĩ Moisé.

Tojo nitoja, Moisé uase me'rã faraõ ya wi'ire wijaa wa'acu niwĩ. ⁹ Be'ro Ō'acũ Moisére nicu niwĩ:

—Faraõ musã sãrĩsere yu'tisome. Cũ o'óticãma, yu'u tutuasere wee'õnemono'rõsa'a Egipto di'tapũre, nicu niwĩ Ō'acũ.

¹⁰ Moisé, Aarõ me'rã Ō'acũ ni'caronojõta faraõrẽ peje wee'õnemocãrã niwã. Ō'acũ pe'e faraõrẽ narẽ yu'rũnu'cãcã weecu niwĩ. Tojo weegu faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uo'oticu niwĩ.

12

Israe curuacjãrã Egiptopũre na wija'que ni'i

¹ Ō'acũ Moisére, Aarõrẽ Egiptopũ nirãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

² “A'ti mujĩpũ musãrẽ mejõ nirĩ mujĩpũ mejõta nirõsa'a. A'ti cã'marẽ ne ninũ'cãrĩ mujĩpũ nirõsa'a. ³ Nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ a'tiro ni wereya: ‘A'ti mujĩpũ diez nirĩ nũmũ nicã, ni'cã wi'icjãrã ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e cõoyuya. ⁴ Ni'cã wi'icjãrã pejetirã nicã “Cũ wa'icũre ba'ape'otibosa'a” nirã, a'tiro weerãsa'a. Musã ya wi'i pu'to nirĩ wi'icjãrãrẽ pijio, sũ'ori ba'arãsa'a. Musã ba'aro ejatuario “Ticũrã masã nima” ni, eti ba'arãsa'a. ⁵ Cũ wa'icũ ni'cã cũ'ma cõogũ, mũmũ ne duti moogũ, cãmi marĩgũ niato. Cũ oveja wĩ'magũ o cabracã niato. ⁶ Cũ

wa'icure ñe'e, cuoyuya. Téé a'ti mujĩpũ catorce nirĩ numũpu cuoturãsa'a. Musã nipe'tirã Israe curuacjãrã, ni'cã wi'icjãrã ñamica'a na'ique'ari cura wa'icure wějẽrãsa'a. ⁷ Be'ro te díre mii, musã wa'icure ba'ari wi'i sope sumutorire wa'rerãsa'a. ⁸ Ñamipũ te pecame'epũ pũo'que di'ire, tá sũese me'rã morẽ'quere ba'arãsa'a. Tojo nicã pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. ⁹ Ne cã'rõ catise di'ire, ne do'a'que di'ire ba'aticã'ña. Wa'icu cũ dupoa, cũ du'pocãrĩ, cũ u'tamisĩ nipe'tise me'rã pecame'epũ pũono'ato. ¹⁰ Tere ape numũpu ba'arãti nirã, ne du'aticã'ña. Du'sacãma, mejõ ẽjũape'ocã'ña. ¹¹ Su'ti, sapatu sãña, musã tuacjũre cuo, sojaro me'rã ba'arãsa'a. Yũ'u Õ'acũ Egiptopũre yũ'ruasere wãcũrĩ numũ ni'i. ¹² Ti ñamita yũ'u nipe'tiro Egiptopũre yũ'ruagusa'a. Tojo yũ'ruagu, nipe'tirã Egiptocjãrã masã ma'misumũarẽ wějẽgũsa'a. Tojo nicã na yarã ecarã umũa bajuamu'tã'cãrãrẽ wějẽgũsa'a. Nipe'tirã Egiptocjãrã ẽjõpeorãnojõrẽ bu'iri da'regũti. Yũ'u Õ'acũ, musã wiogu weretojapũ.

¹³ ”Musã dí wa're'que wi'serire ñ'agũ, “Israe curuacjãrã te wi'seripũ nima”, ni masĩgũsa'a. Tojo weegũ Egiptocjãrãrẽ wějẽgũ, te díre ñ'agũ, diacjũ yũ'rua wa'agusa'a. Ne ni'cũ musã wẽrĩsome. ¹⁴ A'ti numũrẽ musã wãcũsiruturãsa'a. Tere wãcũrã, ni'cã bosenumũ yũ'u Õ'acũrẽ weepoorãsa'a. Musã ti bosenumũrẽ weepoorã, tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Cũ'marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenumũrẽ weenu'cũcã'rãsama. A'te dutisere musãrẽ cũu'u. ¹⁵ Siete numũrĩ pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Bosenumũ nu'cãrĩ numũ me'rã musã ye wi'seripũre pã bucuacã weesere ne cuoticã'ña. No'o te siete numũrĩrẽ pã bucuase me'rã morẽ'quere ba'arãnojõ Israe curuacjãrã me'rã nimi'cãrã cõ'awĩrõno'rãsama. ¹⁶ Bosenumũ nu'cãrĩ numũ musã nerẽ, yũ'ure e'catipeori numũ nirõsa'a. Yapatiri numũ quẽ'rãrẽ nerẽ, yũ'ure e'catipeori numũ nirõsa'a. Te numũrĩrẽ ne da'raticã'ña. Ba'ase dia'cũrẽ do'acã, añurõsa'a. ¹⁷ Pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'ari bosenumũrẽta musãrẽ nipe'tirã Egiptopũ ni'cãrãrẽ miiwijagusa'a. Tojo weerã musã ti numũrẽ bosenumũ weepoorãsa'a. Cũ'marĩnucũ musã, musã be'rocjãrã quẽ'rã ti bosenumũrẽ tojo weenu'cũcã'rãsa'a. Musãrẽ te dutisere cũu'u. ¹⁸ Nimũ'tãrĩ mujĩpũ pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'arãsa'a. Catorce nirĩ numũ ñamica'a me'rã ba'anũ'cã, téé veintiuno nirĩ numũ ti mujĩpũrẽta ñamica'apũ ba'aturãsa'a. ¹⁹ Musã ye wi'seripũre siete numũrĩ ne pã bucuase me'rã morẽ'que marĩato. No'o ni'cũ pã bucuase me'rã morẽ'quere ba'agunõjõ, Israe curuacjũ waro, o ape macãcũ Israe curuacjãrã me'rã nisetigunõjõ quẽ'rã cõ'awĩrõno'gũsami. ²⁰ Tere wãcũrã, musã pã bucuase me'rã morẽ'quere ba'aticã'ña. Musã no'o nirõ ti bosenumũ nicã, pã bucuase me'rã morẽ'que marĩrõ ba'aya'”, ni werecu niwĩ Õ'acũ.

²¹ Be'ro Moisé nipe'tirã Israe curuacjãrã wiorãrẽ pijidutio'ocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: “Wa'aya. Wa'a, oveja wĩ'magũrẽ o cabracãrẽ ñe'e, musã ya wi'icjãrãrẽ ecarãtirã miitia. Miiti, Õ'acũ Egiptopũre yũ'ruari numũrẽ ba'acjũre wějẽña. ²² Díre ni'cã pajopũ cũu'ña. Be'ro hisopo wãmetiri siti cja dupũ mii, te díre yosoya. Be'ro sope nipe'tiro sumutorire wa'reya. Bo'reati duporo ne ni'cũ musã ye wi'seripũ ni'cãrã wijaaticã'ña. Topũta tojacã'ña. ²³ Õ'acũ Egiptocjãrã masã ma'misumũarẽ wějẽgũ wa'agu, wi'serire yũ'ruagu, sope sumutorire dí wa're'quere ñ'agũ, ti wi'ire diacjũ yũ'ruagusami. Tojo weegũ Õ'acũ cãrẽ wereco'tegũ masãrẽ wějẽgũrẽ musã ye wi'serire sãjacã cã'mota'agusami.

²⁴ A'te dutise cūu'quere musā, musā pārāmerā nituriarā wiopesase me'rā cūonu'cūrāsa'a. Musā be'rocjārā quē'rārē a'te dutise ninu'cūcā'rōsa'a. ²⁵ Ō'acū cū ní'caronojōta cū musārē 'O'ogūti' nīca di'tapure sājāca be'ro a'ti bosenuṃurē weenu'cūrāsa'a. ²⁶ Musā pō'rā musārē '¿A'ti bosenuṃu de'ro nisī'rīrō weeti?' ni sērītiña'cā, ²⁷ musā a'tiro yu'tiya: 'Ō'acūrē ējōpeorā, ā'rīnojō ovejare a'ti bosenuṃunojōrē wējēno'o. Ō'acū Egiptocjārā masā ma'misūmuarē wējēcaterore cū Israe curuacjārā ye wi'serī pe'ere diacjū yu'rūacu niwī. A'tiro wéégū, marī acawererā Israe curuacjārārē yu'rūocu niwī, ni wereya", nicu niwī Moisé.

Tere tu'orā, Israe curuacjārā Ō'acūrē e'catipeorā, paamu'rīque'acārā niwā. ²⁸ Be'ro nipe'tise Ō'acū Moisére, Aarōrē weeduti'caronojōta weecārā niwā.

Egiptocjārā masā ma'misūmua na wērī'que ni'i

²⁹ Nami deco nicā, Ō'acū nipe'tirā Egiptocjārā masā ma'misūmuarē wējēcū niwī. Faraō ti di'ta wiogu macū masā ma'mi me'rā wējēnu'cā, téé bu'iri da'reri wi'ipu dujirā pō'rā masā ma'misūmūapure wējētucū niwī. Tojo nicā wa'icūrā bajuamu'tā'cārārē wējēcū niwī. ³⁰ Tojo wa'acā, faraō, tojo nicā nipe'tirā cū docacjārā wiorā, nipe'tirā Egiptocjārā ti ñamirē wā'cāpe'tia wa'acārā niwā. Nipe'tiro Egiptopure bujawetirā uti, caricūcārā niwā. Ne ni'cā wi'i masā ma'mi wērītiri wi'i du'saticaro niwū. ³¹ Ti ñamita faraō Moisére, Aarōrē pijidutio'ocu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—A'tore yarā masā me'rā ninemoticā'ña. Wijaya. Musā, nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā wa'aya. Musā ní'caronojōta musā wiogu Ō'acūrē e'catipeorā wa'aya. ³² Musā ūa'caronojōta musā yarā ovejare, wecuare miaña. Yu'ure Ō'acūrē sērībosapa, nicu niwī.

³³ Egiptocjārā Israe curuacjārārē na ya di'tare sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. "Na maata wijaticāma, ūsā quē'rā wērīpe'tia wa'abosa'a", ni wācūcārā niwā. ³⁴ Tojo weerā Israe curuacjārā na pā weeatjere, bucuase marīrō miacārā niwā. Te morēse co'ripū na ye su'ti caseri me'rā oma weetjārā wuacārā niwā. ³⁵ Tojo nicā Moisé cū duti'caronojōta Egiptocjārārē uru me'rā wee'quere, plata me'rā wee'quere, tojo nicā su'tire sērīcārā niwā. ³⁶ Ō'acū Egiptocjārārē apeyenojō tu'saro me'rā Israe curuacjārārē o'ocā weecu niwī. A'tiro weerā Egiptocjārārē na cuomi'que wapatisenojōrē miape'ocārā niwā.

Israe curuacjārā na Egiptore wija'que ni'i

³⁷ Israe curuacjārā Ramsés wāmetiri macāpu ní'cārā wija, Sucot wāmetiropū wa'acārā niwā. Ūmua seiscientos mil wa'tero du'pocā me'rā wa'acārā niwā. Numia, wī'marā ba'paqueoya marīrō nicārā niwā. ³⁸ Na me'rā pājārā Israe curuacjārā nitirā, tojo nicā pājārā oveja, wecuwa wa'acārā niwā. ³⁹ Egiptocjārā Israe curuacjārārē sojaro me'rā wa'aduticārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā na ba'atjere apoyuticārā niwā. Na pā weeatje bucuase marīrō na Egiptopū miiti'que me'rā opa caseri wee, pū'oba'acārā niwā.*

⁴⁰ Na Israe curuacjārā cuatrocientos treinta cū'marī Egiptopure nicārā niwā. ⁴¹ Ticuse cū'marī wa'ari numūrēta Egiptopure Ō'acū yarā masā doce curari nirā wijape'ticārā niwā. ⁴² Ti ñamirē Ō'acū narē añurō ī'anurū co'tecu niwī. Egiptopū nirārē miiwijaguti nígū, tojo weecu niwī. Tojo

* **12:39** 12.39 Opa caseri wee, pū'o, ājūperā weronojō weeba'acārā niwā.

weerã cǔ'marĩnucǔ Israe curuacjãrã Õ'acǔ ti ñamirẽ narẽ co'te'quere wãcũrã, cãritibo'reasama.
*****

13

O'mecurua, pecame'e ǔjǔrĩ pǔ'rã me'rã Õ'acǔ ma'arẽ ĩ'o'que ni'i

¹⁷ Faraõ Israe curuacjãrãrẽ du'uwĩrõcaterore Õ'acǔ narẽ filisteo masã nirĩ di'ta yu'rutẽrĩrĩ ma'apũ miaticũ niwĩ. Ti ma'a diacjũca ma'a nimicã, a'tiro wãcũcũ niwĩ: “Filisteo masã na me'rã a'mewẽjẽsĩ'ricã, na uirã, a'mewẽjẽrõnojõ o'orã, Egiptopũ dajatojabosama”, nicũ niwĩ. ¹⁸ Tojo weegũ Maa Sõ'arĩ maapũ wa'adutigũ, masã marĩrõ, yucũ marĩrõ nirĩ ma'a pe'e be'toawã'cãcã weecũ niwĩ. Israe curuacjãrã Egipto di'tare wijarã, surara a'mewẽjẽrã wa'arã weronojõ wijawã'cãcãrã niwã.

¹⁹ Moisé cǔ José mijĩ ye õ'arĩ mejãrẽ miacũ niwĩ. Todũporopũ José Israe curuacjãrãrẽ tojo weeduticũ niwĩ. Titare José narẽ nicũ niwĩ:

“Õ'acǔ musãrẽ diacjũta weetamugũ a'tigusami. Te tojo wa'acã, ye õ'arĩ mejãrẽ musã miaña. Õ'acǔ wãme me'rã ‘Tojota weerãti’, niña”, nicũ niwĩ.

²⁰ Israe curuacjãrã Sucore wija, téé Etam wãmetiro masã marĩrõ, yucũ marĩrõ sumutopũ tojaque'acãrã niwã. ²¹ Õ'acǔ na dũporo wa'ayucũ niwĩ. ǔmũcjure o'mepõ'rã me'rã narẽ ma'a sũ'ori ĩ'ogũ, ba'paticũ niwĩ. Ñami pe'ere ni'cã pecame'e ǔjǔrĩ pǔ'rã me'rã, narẽ sĩ'oo, ba'paticũ niwĩ. Cũ tojo weecã, ñami, ǔmũco wa'amũjãcãrã niwã. ²² O'mepõ'rã pe'e ǔmũcore na dũporo ǔ'mutãcaro niwũ. Ñami pe'ema pecame'e ǔjǔrĩ pǔ'rã ǔ'mutãcaro niwũ. Tojo dia'cũ wa'anucũcã'caro niwũ.

14

Israe curuacjãrã Maa Sõ'arĩ maajore pẽ'a'que ni'i

¹ Israe curuacjãrã Etãpũ nirĩ cura Õ'acǔ Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

² “Israe curuacjãrãrẽ majãmitojatidutiya. Narẽ Pi-hahiroto wãmetiri macã põtẽorõ, Baal-zefón pũ'topũ tojaque'adutiya. To Migdol, Maa Sõ'arĩ maa wa'tero toja'a. Na topũ maa sumutopũ na ye wi'seriacãrẽ bũa, tojaque'ato. ³ Na tojo weecã, faraõ a'tiro wãcũgũsami: ‘Á'rã Israe curuacjãrã no'o apero wa'amasõtima. Na masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ wisinu'cũbajaque'atima’, nigũsami. ⁴ Faraõrẽ yu'ũre yu'rũnũ'cãcã weegũti. Tojo weegũ Israe curuacjãrãrẽ ñe'esĩ'rĩgũ, sirutugũsami. Cũ tojo weecã, yu'ũ pe'e cũrẽ, cũ yarã surarare docaque'acã weegũ, yu'ũ tutuasere ĩ'ogũti. Nipe'tirã Egiptocjãrã tojo wa'acã ĩ'arã, ‘Yu'ũ wiogũ ni'i’ nisere masĩrãsama”, nicũ niwĩ Õ'acǔ. Israe curuacjãrã cũ tojo duti'caronojõta weecãrã niwã.

⁵ Egiptocjũ wiogũ na du'tiwija'que quetire tũ'ogũ, cũ, cũ docacjãrã wiorã me'rã na wãcũ'quere mejẽcã dũcayu, a'tiro nicãrã niwã: “¿Marĩ de'ro weerã Israe curuacjãrãrẽ du'uo'omiapari? Na marĩrẽ da'raco'terã nimiamã”, nicãrã niwã. ⁶ Maata faraõ cũ a'mewẽjẽse cabayua wejesepawũ tũrũsepawũre apoduticũ niwĩ. Cũ yarã surara pãjãrã me'rã Israe curuacjãrãrẽ sirutucũ niwĩ. ⁷ To wa'agũ, seiscientopawũ, tũrũse añusepawũre miacũ niwĩ. Tojo nicã, nipe'tise Egipto cjase surara yepawũre miacũ niwĩ. Tepawũnucũ ni'cũ surara wiogũ wa'acũ niwĩ. ⁸ Õ'acǔ faraõrẽ cũrẽ yu'rũnũ'cãcã weecũ niwĩ. Tojo weegũ faraõ Israe curuacjãrãrẽ sirutucũ niwĩ. Na pe'e wijarãpũta uiro marĩrõ wijatojacãrã niwã.

⁹ Egiptocjārā yarā surara dū'pocā me'rā wa'arā, cabayua pesarā me'rā, na ye a'mewējēsepawu me'rā Israe curuacjārārē siruturā wa'acārā niwā. Narē Maa Sō'arī maa sumutopu tojaque'arārē ēmujácārā niwā. To Pi-hahiroto pu'topu Baal-zefón pōtēorōpu tojacārā niwā.

¹⁰ Israe curuacjārā faraō, tojo nicā Egiptocjārā na pu'to a'ticā ī'arā, ucucārā niwā. Tojo weerā Ō'acūrē weetamuse uputu sērīcārā niwā.

¹¹ Moisére a'tiro nicārā niwā:

—¿Egiptopure masā wērīcā yaase peri marīrī? ¿Ūsārē topu ní'cārārē a'to masā marīrō, yucu marīrōpu wērīdutigu miitiri? ¿De'ro weecju Egiptopu ní'cārārē a'topu miitiri? ¹² Ūsā Egiptopu nīrā quē'rā mu'urē a'tereta ucūmiwū: “Ūsārē cariboticā'ña. Ūsā Egiptocjārārē da'rawā'ñaco'tecā, tojo ī'acā'ña,” nimiwū. Ni'cārōacāma masā marīrō, yucu marīrōpu ūsā wērīcā ña'a ni'i. Narē da'raco'terā ninu'cūcā nemorō añubopā, nicārā niwā.

¹³ Na tojo nicā, Moisé narē yu'ticu niwī:

—Musā uiticā'ña. Totā tojaque'aya. Ō'acū ni'cācā musārē yu'ruoatjere ī'arāsa'a. Egiptocjārā musā ni'cācā ī'arārē ne apaturi ī'anemosome.

¹⁴ Ō'acū cū basu musārē a'mewējēbosagusami. Tojo weerā ne wācūque'titicā'ña, nicu niwī.

¹⁵ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure weetamuse sērīgū caricūti? Israe curuacjārārē pijio, wa'adutiya. ¹⁶ Mu'u tuacjare maajopure sīoña. Mu'u tojo weecā, maa deco me'rā ducawatirosa'a. Israe curuacjārā aco marī, bopori ma'apu pē'arāsama. ¹⁷ Yu'u pe'e Egiptocjārārē musārē ña'arō wācūcā weeguti. Tojo weerā musārē wējēsī'rīrā siruturāsama. Na tojo weecā, faraōrē, cū yarā surarare, cū ye tūrūsepawure, surara cabayua pesarārē yu'u tutuayuruasere ī'ogūsa'a. ¹⁸ Yu'u faraōrē, cū ye tūrūsepawure, surara cabayua pesarārē docaque'acā wéeca be'ro Egiptocjārā yu'ure “Diacjūta Ō'acū wiogu nimi”, ni masīrāsama, nicu niwī Ō'acū.

¹⁹ Cū tojo ni ucūrī curata Ō'acū cū basuta nimigū, cārē wereco'tegu weronojō upusājānucā* na siro pe'e sirutunucācu niwī. Tojo nicā o'mepō'rā na dūporo u'mutāmi'caro quē'rā na siro pe'e tja sirutunucācaro niwū. ²⁰ Tojo wee ti pō'rā Egiptocjārā surara, Israe curuacjārā decore ejanucācaro niwū. Ņamipū ti o'mepō'rā Egiptocjārārē na'iatī'acā weecaro niwū. Israe curuacjārā pe'ema bo'reyucaro niwū. Tojo weerā Egiptocjārā ti ñamirē Israe curuacjārārē ne ēmūticārā niwā.

²¹ Moisé cū ya omocārē maajopure sīonu'cūcu niwī. Cū tojo weeri cura Ō'acū mujīpū mujātiro pe'e cjase wī'rōrē uputu wēetuucā weecu niwī. Te wī'rō nipe'tiro ti ñamirē wēetuubo'reacaro niwū. Tojo weero ti maajore puaperi ducawaticaro niwū. A'tiro wee Ō'acū ti maajore bopori ma'a wa'acā weecu niwī. ²² Di'ta boposājārōpu Israe curuacjārā pē'acārā niwā. Topure pu'a ta'tiajo aco ducawaano'caro niwū. Bu'i pe'e ape tu'rūjo, siro pe'e ape tu'rūjo nicaro niwū.

²³ Faraō yarā surara, cū ye tūrūsepawu me'rā Israe curuacjārā be'ro ti maajo decopu narē sirututucārā niwā. ²⁴ Bo'reati dūporo Ō'acū ūjūrī pō'rā, o'mecuruapu nīgū, Egiptocjārā surarare ī'adijocu niwī. Tojo ī'adijotjagū, narē no'o uaro wa'ama'acā weecu niwī. ²⁵ Tojo nicā na ye tūrūsepawure tūrūsepa wetiwijacā weecu niwī. Tojo weerā umūñarō wa'amasīticārā niwā. Tere ī'arā, Egiptocjārā a'tiro nicārā niwā:

* **14:19** 14.19 Ī'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

—iTe'a, Israe curuacjārārē tocārōta sirutudu'urā marī! Ō'acū marīrē ĩ'atu'tigu, narē a'mewējēbosagu weemi, nicārā niwā.

²⁶ Be'ro Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Mu'u ya omocārē ti maajopure sioña tja. Mu'u tojo weecā, aco ducawaanu'cōmi'que Egiptocjārā bu'ipū paamio, na ye tūrūsepawu, na surara cabayua bu'ipū ní'cārārē miope'orosa'a, nicu niwī.

²⁷ Tojo weegu Moisé cū ya omocārē ti maajo bu'ipū síocu niwī. Bo'reari cura mejārōta ti maajo ní'caronojōta tojacaro niwā. Na Egiptocjārā du'tisī'rīmirā, aco paamiono'cārā niwā. Tojo wee Ō'acū narē ti maapu miodijocu niwī. ²⁸ Tojo wa'acā, tūrūsepawu, surara cabayua pesa'cārā, nipe'tirā surara, ti maajopu Israe curuacjārārē siruturā wa'ami'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Ne ni'cū faraō yarā yu'rūwetiticārā niwā. ²⁹ Tojo wa'amicā, Israe curuacjārā pe'e ti maajore di'ta boposājārōpu pē'acārā niwā. Aco pu ta'tiajo ducawaano'caropu, ni'cārō bu'i pe'e, apero siro pe'e nirōrē pē'acārā niwā.

³⁰ Ti nūmu nicā, Ō'acū Israe curuacjārā Egiptocjārā dutise doca ní'cārārē yu'rūweticā weecu niwī. Israe curuacjārā Egiptocjārā wērī'cārā mejārārē ti maa sumutopu cūñacā ĩ'acārā niwā. ³¹ Israe curuacjārā Ō'acū cū tutuayurūase me'rā Egiptocjārārē tojo docaque'acā weecā ĩ'arā, Ō'acūrē wiopepase me'rā ĩ'a, cūrē ējōpeocārā niwā. Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu quē'rārē ējōpeocārā niwā.

15

Moisé Ō'acūrē basapeo'que ni'i

¹ Ō'acū Egiptocjārārē maajopu miope'ocā ĩ'arā, Moisé, tojo nicā Israe curuacjārā a'te basasere cūrē basapeocārā niwā:

“Ō'acū añubutiaro cū waparārē docaque'acā weewī.

Cabayua pesa'cārārē pajiri maajopu doqueñojā, mirīdijacā weewī.

Tere wācūgū, cūrē basapeoguti.

² Ō'acū yu'u wiogu yu'ure tutuacā weemi.

Cūrē wācūgū, basapeo'o.

Cūta yu'ure ĩ'atu'ti'cārārē yu'ure yu'rūweticā weemi.

Cū, yu'u ējōpeogu Ō'acū nimi.

Cūrē basapeoguti.

Cū yu'u pacu ējōpeo'cu nimi.

Cūrē e'catipeoguti.

³ Ō'acū a'mewējērī masū tutuagu weronojō nimi.

Cūrē 'Mu'u wioğuta ni'i', nino'o.

⁴ Ō'acū, faraō ye tūrūsepawu, tojo nicā cū yarā surarare Maa Sō'arī maajopu mirīdijacā weewī.

Cū yarā wiorā a'mewējētutuayurūrā, Maa Sō'arī maajopu mirī boawā.

⁵ Na dia po'peapu ūtāperi nūcūrō weronojō di'adijawā.

Ti maa ū'cūarī maajo miidijawu.

⁶ Ō'acū, yu'u wiogu, mu'u ya omocā diacjūcamocā me'rā mu'urē ĩ'atu'tigure wējēpe'owu.

Ti omocā me'rāta mu'u tutuasere ĩ'ano'o.

⁷ Mu'u tutuayurūase me'rā, mu'u me'rā a'mewējērārē mejō nirā tojacā weewu.

Mu'u uase pecame'e ūjūrī pō'rā tá boposājāsere ūjūarō weronojō narē pe'owu.

8 Mũ'u ē'quēa me'rā ejerimiquejo, acore ducawaa, puaperi tuuneocūuwã. Te pã'cōrī paca puaperi nu'cãejawũ.

Maa decopu bu'aro weronojō ne a'meña'ma'atiwũ.

9 Mũ'urē ĩ'atu'tigu pe'e a'tiro wãcũcu nimiwĩ:

‘Narē sirutu, ēmugũti.

Yũ'u na cõsere ē'ma, ducawaaguti.

Yũ'u no'o miisĩ'rĩrō miigũti.

Ya di'pĩjore mii, narē wējēcō'agũti', nicu nimiwĩ.

10 Mũ'u pe'e putistegu weronojō weewũ.

Tojo weecã, ti maajo narē miocō'awũ.

Na ti maajo uputu wĩ'rō wēetuuri cura cõme nucũrō weronojō di'adijawã.

11 Wiogu, ne ni'cũ ãpērã ějõpeogũnojo mũ'urē ni'cãrõwijimasĩtimi.

Nipe'tirã yu'ruoro tutuayũ'runũ'cã'a.

Ne ni'cũ mũ'u weronojō ña'ase moogũ marĩmi.

Añuse, wiopesase weeĩ'ogũ ni'i.

Tojo weerã nipe'tirã masã mũ'urē ‘Añuyũ'ruami’, ni basapeoato.

12 Mũ'u ya diacjũcamocãrē sīocã, dia mũ'urē ĩ'atu'tirãrē miimádija wa'awũ.

*****

18 Ō'acũ, ũsã wiogu, mũ'u dutise ninu'cũcã'rõsa'a”, ni basapeocãrã niwã.

María basa'que ni'i

19 Faraõ ye a'mewējēse tũrũsepawũ, cũ yarã cabayuapu pesarã, tojo nicã surara, ti maajopure na sãjãnu'cãwã'cãrĩ cura Ō'acũ na bu'ipu aco burupeja, mirĩcã weecu niwĩ. Israe curuacjãrã pe'e di'ta boporopu pẽ'a wa'acãrã niwã. 20 Be'ro Aarõ ma'mio María, Ō'acũ yere weremu'tãgõ, ni'cãrõ na basarã omocã me'rã paawuarore miico niwõ. Nipe'tirã ãpērã numia co be'ro siruturã quẽ'rã tonojõ me'rã paarãta basacãrã niwã. 21 Co pe'e narē su'ori basaco niwõ:

“Ō'acũrē basapeoya.

Cũrē ĩ'atu'ti'cãrãrē docaque'acã weewĩ.

Dia pajiri maajopu, cabayuare, surara na bu'ipu pesa'cãrãrē mirĩdijacã weewĩ”, ni basaco niwõ.

Aco sũ'ese cjase queti ni'i

22 Moisé Israe curuacjãrãrē Maa Sõ'arĩ maajopu ni'cãrãrē miijijãca be'ro aperopu su'ori miacu niwĩ. Na masã marĩrõ, yucu marĩrõ Shur wãmetiropu wa'acãrã niwã. Topure i'tia numu sijacãrã niwã. Ne aco bocaticãrã niwã. 23 Na Mara wãmetiropu etarã, to cjase acore ne sĩ'rĩmasĩticãrã niwã. Te aco sũ'ese niyucã, tojo weecãrã niwã. Tojo weerã tore Mara* wãmeyecãrã niwã.

24 Aco añusenojõ marĩcã ĩ'arã, masã Moisére ña'arõ ucũnu'cãcãrã niwã. Cũrē a'tiro ni sēĩtiña'cãrã niwã: “¿Marĩ ñe'enojõrē sĩ'rĩrãsari?” nicãrã niwã.

25 Tere tu'ogu, Moisé Ō'acũrē weetamuse uputu sēĩcu niwĩ. Cũ pe'e ni'cã yucudupu ĩ'ocu niwĩ. Moisé ti dupure acopu doqueñocu niwĩ. Cũ tojo weecãta, aco i'pitise wa'acaro niwũ.

Ō'acũ narē “¿Yũ'u dutiro weerãsari?” nígũ, tojo weecu niwĩ. Toputa ni'cã dutiro na añurõ weesiatjere cũucu niwĩ. 26 A'tiro nicu niwĩ: “Yũ'u Ō'acũ, musã wiogu ni'i. Musãrē dutire yu'ruogu ni'i. Musã diacjũta yu'ũ dutisere yu'ticã, yu'ũ tu'sasenojõrē, yu'ũ dutise cũu'quere queoro weecã,

* 15:23 15.23 Hebreo ye me'rã Mara “sũ'ese” nisĩ'rĩrõ wee'e.

yu'u Egiptocjārārē bu'iri da're'quenojōrē mūsārē ne cārō weesome”, nicu niwī Ō'acū.

²⁷ Be'ro na yu'rua, Elim wāmetiropu etacārā niwā. Topure doce aco wijase peri nicaro niwū. Tojo nicā setenta ñorī nicaro niwū. Topure aco pu'toacā tojaque'acārā niwā.

16

Ō'acū ba'ase maná wāmetisere o'o'que ni'i

¹ Nipe'tirā Israe curuacjārā Elim wāmetiropu wijawā'cā, Sin wāmetiropu masā marīrō, yucu marīrōpu etacārā niwā. To Elim, Sinaí decopu tojacaro niwū. Titare Egiptore na wijāca be'ro nimu'tārī mujīpū be'ro cja mujīpū quince nirī numu nicaro niwū. ² Topu masā marīrō, yucu marīrōpūre na nipe'tirā Moisé, Aarōrē ña'arō ūrūsānu'cācārā niwā. ³ A'tiro nicārā niwā:

—Marīrē Ō'acū Egiptopu wērīcā weecā, añu nibopā. Topure marī ba'ase wa'icū di'i do'a'queparu wa'tero dujimiwū. Marī ba'asī'rīrō ejatuario ba'a yapiwū. Mūsā pe'e ūsā nipe'tirārē masā marīrō, yucu marīrōpu ujuaboase me'rā wērīdutiā, miitiwū.

⁴ Na tojo ucūcā tu'ogu, Ō'acū Moisére nicu niwī:

—Yu'u mūsārē u'muse cjase ba'ase acoro pejaro weronojō dijaticā weeguti. Masā umucorinucū te ba'asere miirā wa'arāsama. Na ni'cā numurē ba'atje ejatuario seerāsama. Te me'rā “¿Noanojō yu'u duti'quere queoro weeti, noa yu'runu'cāti?” nímasīgūsa'a. ⁵ Ni'cāmocuse numurī be'ro cja numurē, na pu'a numu ba'atjere seero weronojō weeato, nicu niwī Ō'acū.

⁶ Tojo weerā Moisé, Aarō Israe curuacjārārē werecārā niwā:

—Ni'cācā na'ique'ari cura mūsā marī wiogu Ō'acūta mūsārē Egiptopu ní'cārārē miwija'quere masīrāsa'a. ⁷ Ñamiacā ñamicure pe'ere Ō'acū cū asistesere ī'arāsa'a. Mūsā cūrē ūrūsāsere tu'oami. ¿De'ro weerā ūsārē ūrūsāti? Ūsā mejō nirā ni'i, nicārā niwā.

⁸ Moisé apeye narē ninemocu niwī:

—Ñamica'a nicā Ō'acū mūsā ba'atji di'irore o'ogusami. Bo'reacāma mūsārē peje ba'ase pā weronojō nisere o'ogusami. Mūsā cūrē ña'arō ucū, ūrūsāsere tu'oami. Mūsā ūrūsārā, ūsā mejētare ña'arō ucūrā weeparu. Ō'acū pe'ere ña'arō ucūrā weeparu. Ūsā mejō nirā ni'i.

⁹ Be'ro Moisé Aarōrē nicu niwī:

—Nipe'tirā Israe curuacjārārē Ō'acū ī'orōpu a'tidutiya. Na ña'arō ūrūsāsere tu'oami, nicu niwī Moisé.

¹⁰ Aarō na me'rā ucūrī curata nipe'tirā Israe curuacjārā masā marīrō, yucu marīrōpu ī'aquejocārā niwā. Wācūña marīrō Ō'acū asistesere o'mecurua po'pearu bajucaro niwū. ¹¹ Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī:

¹²—Israe curuacjārā na ña'arō ūrūsāsere tu'oapu. Narē a'tiro ni wereya: “Na'ique'ari cura mūsā wa'icū di'i ba'arāsa'a. Ñamiacā ñamicure pe'ere pā mūsā ba'asī'rīrō pōtēorō ba'arāsa'a. Te me'rā mūsā ‘Yu'u mūsā wiogu Ō'acū ni'i’, nisere masīrāsa'a”, niña, nicu niwī.

¹³ Ti numu ñamica'ata putuá weronojō bajurā pājārā na tiropu dijaticārā niwā. Na nirōpūre mu'mua wa'acārā niwā. Ape numu ñamicure nucūcāpūre ñocōa u'seco na nirōpūre cūñacaro niwū. ¹⁴ Be'ro te ñocōa u'seco bopóca be'ro, te di'a dia'cū bu'a bopoque'a'que masā marīrō, yucu marīrōpūre nucūcāpu cūñacaro niwū. ¹⁵ Na Israe curuacjārā tere ne ī'amasītirā, “¿Ñe'enojō niti?”, ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Moisé narē nicu niwī:

—A'te musā pã weeatje Õ'acũ cũ o'ose ni'i. ¹⁶ Õ'acũ musārē a'tiro weedutiami: “Musānucũ musā ba'atjo ejatuaro seeya. Musā ye wi'seripu nirānucũ pua kilo cã'rõ seeya”, niami, ni werecu niwī Moisé.

¹⁷ Na cũ miiduti'caronojõta weecārã niwã. Āpērã pajiro, āpērã cã'rõacã seecārã niwã. ¹⁸ Na see'quere queocã, peje see'cure yu'rũoticaro niwũ. Pejeti see'cārã quẽ'rãrẽ queoro ejacaro niwũ. Du'saticaro niwũ. Nanucũ na ba'aro ejatuaro seecārã niwã.

¹⁹ Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ne ni'cũ musā ape numu ba'atjere du'aticã'ña.

²⁰ Moisé tojo nimicã, āpērã cũ ní'quere yu'rũnũ'cãcãrã niwã. “Ape numũpũ ba'arãti” nĩrã, du'acãrã niwã. Te na du'a'que becoa boa wa'a, ũrĩa wa'acaro niwī. Tere ĩ'agũ, Moisé na me'rã ua wa'acu niwī.

²¹ Be'ro umucorinucũ ñamicurere nipe'tirã na ba'aro ejatuaro see-neocārã niwã. Mujĩpũ asiro me'rã te acoape'tiacaro niwũ. ²² Ni'cãmocuse numũrĩ be'ro cja numũrẽ pua numu ba'atjere weronojõ seeneocārã niwã. Ba'paritise kilo ni'cũ ba'atjere seeneocārã niwã. Na tojo weecã ĩ'arã, Israe curuacjãrãrẽ su'ori nisetiri masã Moisé tiropu wa'a, cãrẽ werecārã niwã.

²³ Na tere werecã tu'ogu, Moisé narē nicu niwī:

—Õ'acũ a'tiro dutiami: “Ñamiacã musā soatji numu nirõsa'a. Yu'ure wãcũ, e'catipeoatji numu musārē cũu'u. Musā ba'ase do'asenojõrẽ ni'cãcã do'awe'ocã'ña. Musā ba'ase pũosenojõrẽ pũowe'ocã'ña. Musārē ba'ase du'sacã, ‘Ñamiacãpũ ba'arãti’ nĩrã du'aya”, niami Õ'acũ, nicu niwī Moisé.

²⁴ Moisé narē duti'caronojõta na ba'adu'a'quere ape numu ba'atjere du'acãrã niwã. Te ba'ase ne dojoti, ne becoa bo'oticaro niwũ. ²⁵ Be'ro Moisé narē nicu niwī:

—Ni'cãcã musārē soodutiri numu, Õ'acũrẽ e'catipeori numu ni'i. Tojo weerã tere ba'aya. Musā ni'cãcãrẽ cãpũpũre ne apeyenojõ ba'ase bocosome. ²⁶ Musã seis numũrĩrẽ ba'ase seeneorãsa'a. Siete numũrĩ wa'ari cura sauru, Õ'acũ soodutĩca numu ni'i. Ti numũma ba'ase seese marĩrõsa'a, nicu niwī.

²⁷ Moisé tojo nimicã, ti numũrẽta ni'cãrẽrã ba'ase seerã wa'acãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. ²⁸ Na tojo weecã ĩ'agũ, Õ'acũ Moisére nicu niwī:

—¿No'ocã'rõ yoacã musã yu'u dutise, yu'u bu'ese cũu'quere yu'rũnũ'cãrãsari? ²⁹ A'tere masĩña. Yu'u, musã wiogu, musārẽ soodutigu, ni'cã numu cũuapũ. Tojo weegu seis numu niri numũrẽ pua numu ba'asere o'oguti. Ape numu pe'e musārẽ soodutiri numu nicã, nipe'tirã musã ye wi'seripu tojayá. Ne wijaaticã'ña, nicu niwī Õ'acũ.

³⁰ Tojo weerã siete numu niri numũrẽ soocãrã niwã.

³¹ Israe curuacjãrã na ba'ase seeneosere maná* wãme pisucãrã niwã. Te cilantro wãmetise cape weronojõ butise peri bajucaro niwũ. Pũ'arõ usemerĩseacã mumiacõ me'rã wee'que weronojõ i'pitime'rĩcã'caro niwũ.

³² Moisé narē a'tiro nicu niwī:

—Õ'acũ a'tiro weedutiami: “Pua kilo ejatuaro see, nũrõña. Tere musã pãrãmerã nituriarãpũre musã masã marĩrõ, yucu marĩrõpũ nĩcaterore yu'u ba'ase o'o'quere ĩ'arãsama. Yu'u musārẽ Egiptopũ miijacã o'o'quere ĩ'arãsama”, niami, nicu niwī Moisé.

³³ Be'ro Moisé Aarõrẽ a'tiro nicu niwī:

* **16:31** 16.31 Maná nĩrõ, “¿Ñe'e niti?” nisĩ'rĩrõ wee'e. Jos 5.12

—Ni'cārũ miiti, tirupũ pua kilo manárẽ miisãaña.* Be'ro tere Õ'acũ ï'orõpũ cũña. Tere musã põ'rã, musã pãrãmerã nituriarã ï'ato nígũ, nũrõbosaya.

³⁴ Õ'acũ Moisére tojo weeduti'caronojõta, Aarõ Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weeguti” ní'quere cuori acaro duporo tirure nũrõdutigu dupocu niwĩ.

³⁵ Israe curuacjãrã cuarenta cũ'marĩ manárẽ ba'acãrã niwã. Canaá di'ta sumuto etarãpũ tere ba'atucãrã niwã. Canaá na niatji di'ta nicaro niwã.
*****

17

Õ'acũ ãtãgãpũ aco wijacã wee'que ni'i

¹ Nipe'tirã Israe curuacjãrã masã marĩrõ, yucu marĩrõ, Sin wãmetiropũ ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Õ'acũ cũ duti'caronojõta sajatiro wa'ame'rĩcã'cãrã niwã. Wa'a, Refidim wãmetiropũ tojaque'acãrã niwã. Topure ne aco na sĩ'rĩse marĩcaro niwã. ² Tojo weerã Moisére uase me'rã, “Ûsãrẽ aco sĩ'rĩse o'oya”, nicãrã niwã.

Moisé pe'e “¿De'ro weerã yu'ure tojo ucũti? ¿De'ro weerã ¿Õ'acũ ãsãrẽ aco o'omasĩweti?”, ni wãcũti?” ni yu'ticu niwĩ narẽ.

³ Na masã pe'e aco wũoyu'ruarã, Moisére tojo ãrũsãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weeacju ãsã Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiwijari? ¿Mu'u ãsãrẽ, ãsã põ'rãrẽ, ãsã yarã wa'icũrãrẽ acowuose me'rã wẽjẽgũti nígũ, miiwijari?

⁴ Moisé tere tu'ogu, Õ'acũrẽ uputu sãrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—¿Yu'u de'ro weegusari ã'rã masã me'rã? Cã'rõacã du'sa'a na ãtãperi me'rã yu'ure doque wẽjẽatjo, nicu niwĩ.

⁵ Tere tu'ogu, Õ'acũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Masã duporo yu'ruaya. Ní'cãrãrã wiorã Israe curuacjãrãrẽ su'ori nirãrẽ mu'urẽ ba'patidutigũ pijiaya. Tojo nicã tuacju, mu'u dia Nilore paapo'o'cure miiwã'cãña. ⁶ Yu'u mu'u duporo ãrũgũ Horeb wãmeticju pu'to ãtãgãpũ nu'cũgũti. Mu'u tigare doteya. Mu'u dotecã, masã sĩ'rĩcã, aco wijarosa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

Moisé Israe curuacjãrã wiorã ï'orõpũ Õ'acũ weeduti'caronojõta dotecu niwĩ. ⁷ Cũ tojo wee'caropũ Israe curuacjãrã na Moisé me'rã a'pepũrĩca be'ro niyucã, Meriba wãme õ'ocu niwĩ. Tojo nicã toreta Masah wãme õ'ocu niwĩ. Masã Õ'acũrẽ “¿Diacjũta Õ'acũ marĩ me'rã niti o niwetine?” níca be'ro niyucã, tojo wãme õ'ocu niwĩ.

Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽ'que ni'i

⁸ Surara amaleca masã wãmetiri curua Refidipũ Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. ⁹ Tojo weegu Moisé Josuére a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrãrã umuarẽ beseya. Bese, amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'aya. Yu'u ñamiacãrẽ a'tigu ãrũgũ duposãrĩpũ nigũti. Topure tuacju Õ'acũ yu'ure miaduti'cu me'rã nu'cũgũti, nicu niwĩ.

¹⁰ Josué Moisé duti'caronojõta weecu niwĩ. Amaleca masã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'acu niwĩ. Cũ topũ na umua me'rã wa'ari cura Moisé, Aarõ, apĩ Hur wãmetigu, Moisére weetamugũ, tigu ãrũgũ bu'ipũ mujãcãrã niwã. ¹¹ Moisé cũ omocãrĩ sĩomorõrĩ curare Israe curuacjãrã tutuayũ'rũnu'cãcãrã niwã. Cũ omocãrĩ dijocã pe'ema, amaleca masã pe'e na me'rã a'mewẽjẽrã tutuayũ'rũnu'cãcãrã niwã. ¹² Moisé sĩomorõmigũ ñujũcã ï'arã, ni'cã ãtãgã mii, cũrẽ dujudutirã dupocãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ,

* 16:33 16.33 Heb 9.4

Aarõ, Hur cū omocārĩrē tuuñe'e nu'cūcārā niwā. Ni'cū ni'cā pā'rē, apĩ ape pā'rē pe'e nu'cūcārā niwā. Na tojo weeyucā, Moisé ye omocārĩ ne ñujūticarõ niwā. Téé mujĩpũ sājācāpũ tigũ tuacjũ me'rā sĩomorõtuocu niwĩ. ¹³ Tojo weegũ Josué surara amaleca masā me'rā a'mewējēgũ, cū ya di'pĩjo me'rā wējēpe'ocā'cũ niwĩ.

¹⁴ Be'ro Õ'acū Moisére nicũ niwĩ:

—A'tere acobojoiticā'to nígũ, ni'cā tūrũpũ ojaya. Josuére a'tiro niña: “Nipe'tirā amaleca masārē pe'ocā'gũsa'a. Tojo weerā ne ni'cū a'ti ɯmũcocjārā narē wācũsome.” Tere Josuére wereturiacũ niwĩ.

¹⁵ Moisé ni'cārõ Õ'acūrē ējõpeorā, wa'icūrārē ɯjũamorõpeoatjore ni'cā mesā ɯtā me'rā seeneocũucũ niwĩ. Tore a'tiro wāme õ'ocũ niwĩ: “Yũ'ũ wioɡũ Õ'acū yũ'ũre wapata'acā weegũ nimi.” ¹⁶ A'tiro ni ucũcũ niwĩ: “Yũ'ũ wioɡũ Õ'acū weetamusere sērĩrā, omocārĩ cū tiropũ sĩomorõno'wũ. Õ'acū amaleca masā me'rā a'mewējēnu'cūcjũsami. A'tocaterocjārā me'rā téé be'rocjārāpũ quē'rārē tojota a'mewējē yapat-inu'cūgũsami”, nicũ niwĩ Moisé.

18

Jetro Moisére ĩ'agũ eta'que ni'i

¹ Jetro Madiácjũ pa'i, Moisé mañecũ, nipe'tise Õ'acū Moisére wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Tojo nicā Õ'acū yarā masā Israe curuacjārārē wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Apeye quē'rārē Õ'acū na wioɡũ narē Egiptopũ ní'cārārē miiwija'quere tũ'ocũ niwĩ. ² Moisé cū nũmo Séforare co pacũ ya wi'ipũ o'óyutojacũ niwĩ. Jetro core, ³ tojo nicā co pō'rā pũarārē ñe'ecũ niwĩ. Ni'cū Gersón wāmeticũ niwĩ. Moisé a'tiro nitojacũ niwĩ: “Yũ'ũ āpērā ye di'tapũre sijari masũ, aperocjũ weronojõ tũ'oña'a.”* Tojo weegũ masā ma'mirē Gersón wāme õ'ocũ niwĩ. ⁴ Cū acabiji pe'e Eliezer* wāmeticũ niwĩ. Moisé a'tiro ni ucũyutojacũ niwĩ: “Õ'acū yũ'ũ pacũ ējõpeo'cũ yũ'ũre weetamuwĩ. Faraõ yũ'ũre wējēbo'cũre yũ'rũweticā weewĩ.” Tojo weegũ dũ'sagare tojo wāme õ'ocũ niwĩ.

⁵ Moisé, Israe curuacjārā me'rā masā marĩrõ, yucũ marĩrõ Õ'acū yagũ ɯrũgũ† pũ'topũ tojaque'acũ niwĩ. Topũ Jetro, cū macõ Moisé nũmo, pō'rā me'rā cū tiropũ wa'acũ niwĩ. ⁶ Moisére a'tiro queti o'ómũ'tācũ niwĩ:

—Yũ'ũ, mũ'ũ mañecũ, mũ'ũ nũmo me'rā, mũ'ũ pō'rā pũarā me'rā mũ'ũ tiropũ wa'aguti, nicũ niwĩ.

⁷ Cū etacā, Moisé su'ti caseri me'rā wéeca wi'i po'peapũ ní'cũ wijaa, cū mañecūrē põtērigũ wa'acũ niwĩ. Cūrē añudutigũ, paamu'rĩque'a, mi'micũ niwĩ. A'merĩ añudutíca be'ro cū ya wi'ipũ narē su'ori pijisājāacũ niwĩ. ⁸ Topũ Moisé Õ'acū faraõrē, Egiptocjārārē wee'quere werepe'ocũ niwĩ. Tojo nicā ma'apũ a'tirā, nipe'tise na pi'etiwā'cāti'quere werecũ niwĩ. “Õ'acū, ɯsārē a'tiro wee yũ'rũowĩ”, ni werecũ niwĩ.

⁹ Jetro Õ'acū Israe curuacjārārē ma'i pajaña'gũ, Egiptocjārā doca ní'cārārē yũ'rũweticā wee'quere tũ'ogũ, e'catiyũ'rũacũ niwĩ. ¹⁰ A'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acū añuyũ'rũami, ni e'catipeoato. Cũta musārē faraõ, Egiptocjārā na dutise doca ní'cārārē yũ'rũweticā weepĩ. ¹¹ Egiptocjārā musārē ña'abutiario da'radutipecā, Õ'acū musārē yũ'rũweticā weepĩ. Tojo weegũ

☆ **18:3** 18.3 Ex 2.22 * **18:4** 18.4 Hebreo ye me'rā Eliezer “Õ'acū yũ'ũre weetamugũ nimi” nisĩ'rĩrõ wee'e. † **18:5** 18.5 ĩ'aña e Ex 3.1 docapũ oja'quere.

ni'cārōacā yu'u masī'i. Ō'acū nipe'tirā āpērā masā na ējōpeorānojō yu'ruoro tutuayurūnu'cāmi, nicu niwī Jetro. ¹² Be'ro Jetro ni'cū wa'icure wējē, Ō'acūrē e'catipeogu ūjūamorōpeocu niwī. Tojo nicā apeye Ō'acūrē o'osenojōrē ūjūamorōpeonemocu niwī. Tojo wéeca be'ro Aarō, nipe'tirā Israe curuacjārā wiorā Ō'acū ī'orōpu, Moisé mañecū me'rā ba'arā wa'acārā niwā.

Moisé, a'tiro wee nisetiroa'a nirārē bese'que ni'i

¹³ Na ba'aca be'ro ape nūmu pe'e Moisé Israe curuacjārā na ña'arō ucū, a'pepūrīsere apogu, cū dujiwuaropu dujicu niwī. Tere na nipe'tirā cū aposere uarā, topu nina'iacārā niwā. ¹⁴ Cū mañecū nipe'tise Moisé masārē weebosa'quere ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō weegu weemiti mu'u, ā'rā masā me'rā? ¿De'ro weegu mu'u se'saro tere weeti? Na pe'e mu'u tiro tojo nu'cūna'ia wa'ama.

¹⁵ Moisé cūrē yu'ticu niwī:

—Na “¿Ō'acū de'ro uati?” ni, yu'ure sērītiña'rā a'tiama. ¹⁶ Na tiropure mejēcā wa'acā, “¿Ūsā de'ronojō weerāsari?” nírā, “¿Noa pe'e queoro niti?” nírā, apodutirā, a'topure etama. Yu'u pe'e narē Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē wereturia'a, nicu niwī.

¹⁷ Tere tu'ogu, cū mañecū cūrē a'tiro ni werecasacu niwī:

—Mu'u tojo weese añuwe'e. ¹⁸ Mu'u tojo weegu caributia wa'agusa'a. Masā quē'rā mu'u me'rā nirā caributia wa'arāsama. Tojo weese mu'urē tutuayurua'a. Mu'u ni'cūta tere pōtēotisa'a. ¹⁹ Yu'u mu'urē “A'tiro weepa” ni weresere añurō tu'oapa. Mu'u tojo weecā, Ō'acū mu'urē weetamugūsami. Mu'u pe'e Ō'acūpure masā a'pepūrīsere ucūbosagu nigūsa'a. ²⁰ Ō'acū cū dutise cūu'quere, cū bu'esere narē weregusa'a. “A'tiro nisetiroa'a, a'te pe'ere weeya” ni, narē masīcā weeya. ²¹ Israe curuacjārā wa'teropu umua añurō tu'omasīrānojōrē, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē, tojo nicā queoro ucū weesetirānojōrē, “No'o uaro weese me'rā wapata'arāti” ni wācūtirānojōrē beseya. Narē besegu, āpērārē mil masārē dutiajārē bese sōrōña. Āpērārē cien masārē dutiajārē beseya. Āpērārē cincuenta masārē dutiajārē beseya. Āpērārē diez masārē dutiajārē beseya. ²² Na nipe'tirā Israe curuacjārārē “A'tiro pe'e weeya”, ni dutinu'cūrāsama. Apeye na apomasītise diasase nicāma, mu'u tiropu aporā a'tirāsama. Mejō niseacāma, na basu aporāsama. Na a'tiro weecā, sō'owaro mu'u pi'etisome. Na mu'urē su'ori tere weetamurāsama. ²³ A'te yu'u werecasa'quere queoro wéegu, Ō'acū mu'urē “A'tere tojota weeya” nicā, mu'u te da'rasere pōtēomasīgūsa'a. Mu'u tojo weecā, masā e'catise me'rā na ye wi'seripu dajatojaarāsama, ni werecasacu niwī Jetro.

²⁴ Moisére cū mañecū “Tojo weepa” ní'caronjōta tere queoro weecu niwī. ²⁵ Tojo weegu Israe curuacjārārē “Ā'rāta tu'omasīma”, ni besecu niwī. Narē dutise cūúgū, mil masārē, cien masārē, cincuenta masārē, diez masārē dutiajārē besecu niwī. ²⁶ Na “Tojo pe'e u'a'a” ni, Israe curuacjārārē nipe'tiropu ī'anurūnu'cūcārā niwā. Na apomasītise diasasema Moisé tiropu aporā wa'acārā niwā. Mejō niseacā pe'ema na basu a'merī apocārā niwā.

²⁷ Be'ro Moisé cū mañecū me'rā a'merī we'riticārā niwā. Tu'ajanu'cō, Jetro cū ya di'tapu dajatojaacu niwī.

19

Israe curuacjārã ũrũgũ Sinaípu na eta'que ni'i

¹⁻² Israe curuacjārã Refidīpu ní'cārã wija, masã marĩrõ, yucu marĩrõ ũrũgũ Sinaí pu'topu etacārã niwã. Eta, topu'ta tigu ũrũgũ põtëorõ tojaque'acārã niwã. Pua mujīpu na Egiptopure wijaca be'ro topure etacārã niwã.

³ Be'ro Moisé Ő'acũ me'rã ucũgũ wa'agu, tigupu mujācu niwĩ. Ő'acũ tigupu nígũ, Moisére pisucu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—A'te yu'u ucũsereta Jacob pãrãmerã nituriarã, Israe curuacjārãrẽ wereya: ⁴ “Mũsã, yu'u Egiptocjārãrẽ wee'quere ĩ'apu. Yu'u ni'cũ á pacu cũ põ'rãrẽ cũ wũuse bu'ipu wũubu'egu weronojõ mũsãrẽ ma'i co'tegu, a'to yu'u nirõpu miitiapu. Mũsã yu'u tojo wee'quere masĩ'i. ⁵ Tojo weerã mũsã yu'u dutisere queoro yu'tirã, marĩ ni'cãrõ me'rã apo'quere queoro wéerã, nipe'tirã ãpêrã masã yu'rũoro, yarã, yu'u tu'sarã nirãsa'a. Nipe'tirocjārã yarãta nima, níã pe'e. ⁶ Tojo nimirã, mũsã pe'e yu'u uaro weeri masã, pa'ia ye cjasere da'rarã weronojõ nirãsa'a. Apesecjārãrẽ ye cjasere wereturiarãsa'a. Yarã, ya macãcjārã añurã nirãsa'a. A'tere nipe'tirã Israe curuacjārãrẽ wereya”, nicu niwĩ Ő'acũ.

⁷ Be'ro Moisé ũrũgũpu ní'cu dijaa, nipe'tirã wiorãrẽ pijio, Ő'acũ cũ wereduti'quenacũ werepe'ocu niwĩ. ⁸ Moisé tere werecã tu'orã, Israe curuacjārã ni'cãrõnojõ wãcũseti, yu'ticãrã niwã:

—Nipe'tise Ő'acũ ũsãrẽ weeduti'quere weerãti, nicãrã niwã.

Na tojo ni yu'ticã tu'ogu, Moisé na ní'quere Ő'acũrẽ weregu mujācu niwĩ.

⁹ Moisé were'quere tu'óca be'ro Ő'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Masã yu'u mũ'u me'rã ucũcã tu'oato nígũ, o'mecurua po'peapu mũ'u tiro dijatagusa'a. Tojo weerã mũ'urẽ ãjõpeonu'cũcã'rãsama, nicu niwĩ.

Cũ tojo níca be'ro Moisé Ő'acũrẽ masã ní'quere werecu niwĩ.

¹⁰ Be'ro Ő'acũ cãrẽ nicu niwĩ:

—Masã tiropu wa'aya. Yu'ure e'catipeojã, ni'cãcã, ñamiacã, apoyuato. Na ye su'tire coeyuato. ¹¹ Ñamiacã yu'rũro apoyu'quepu nitojato. Ti numu yu'u, mũsã wiogu, nipe'tirã ĩ'orõpu ũrũgũ Sinaípu dijatagusa'a. ¹² Tigu ũrũgũ du'pocã masã yu'rũaticã'to nígũ, cã'mota'acũuã. Narẽ a'tiro wereya: “Tigu ũrũgũrẽ wiopesase me'rã ĩ'ãna. Ne mujãticã'ña. Tigu du'pocãrẽ ne cã'rõ u'tacũuticã'ña. No'o tigure da'raña'gũnojõ wërĩgũsami. ¹³ Tojo wee wërĩgũnojõrẽ ne ni'cũ cã'rõ omocã ñapeoma'aticã'ña. U'tãperi me'rã doquewẽjẽno'rõsa'a. Tojo weetirã, mejõ bũewẽjẽno'rõsa'a. No'o nígũ masũrẽ o wa'icu quẽ'rãrẽ wẽjẽcã'no'rõsa'a. Masã oveja umu capesa'ro me'rã dia'cũ puticã tu'orã, tigu ũrũgũpure mujãrãsama”, ni wereya, nicu niwĩ Ő'acũ.

¹⁴ Be'ro Moisé ũrũgũpu ní'cu dijaticu niwĩ. Ő'acũrẽ e'catipeojã, masãrẽ apoyuduticu niwĩ. Be'ro na ye su'tire coecãrã niwã. ¹⁵ Na su'tire coeca be'ro Moisé narẽ a'tiro werecu niwĩ:

—Ñamiacã yu'rũro apoyu'cãrãpu nitojaya. Tojo nicã a'te numurĩ mũsã numosãnumia me'rã ne wũacãjiticã'ña, ni werecu niwĩ.

¹⁶ Pua numu be'ro bo'reque'ari cura bũpo paa, ya'bacu niwĩ. Tigu ũrũgũ bu'ipure ni'cã o'mecurua tojanu'cãcaro niwũ. Cabra capesa'ro me'rã uputu putise busucaro niwũ. Nipe'tirã na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri nirõpu te bususere tu'o uirã, narãscãrã niwã. ¹⁷ Be'ro Moisé Ő'acũrẽ põtëĩrã wa'ajã, narẽ su'ori miacu niwĩ. Wa'a, tigu ũrũgũ du'pocãpu ejanu'cãcãrã niwã. ¹⁸ Nipe'tiro tigu ũrũgũ Sinaí wãmeticjupu

o'mepu'sunu'cūcaro niwũ. Ō'acũ pecame'e ũjũrĩ pō'rã me'rã dijatáca be'ro niyucã, tojo wa'acaro niwũ. Pã ũjũarō weronojō o'me buenu'cūcaro niwũ. Nipe'tiro tigu ũrũgũ ɁpɁtu waro narãšacaro niwũ. ¹⁹ Oveja ɁmɁ capesa'ro putise siape'e me'rã nemorō bɁsɁcaro niwũ. Tojo wa'ari cura Moisé Ō'acũ me'rã ucũmujãcɁ niwĩ. Cũ pe'e bɁpo bɁsɁro weronojō cãrẽ yɁ'ticɁ niwĩ.

²⁰ Ō'acũ ũrũgũ Sinaí dɁposãrĩpɁ dijati, ejanɁ'cãcɁ niwĩ. Be'ro Moisére cã tiropɁ mujãtiduticɁ niwĩ. Tere tɁ'ogɁ, Moisé mujãcɁ niwĩ. ²¹ Ō'acũ cãrẽ nicɁ niwĩ:

—Dijaya. Masãrẽ wiopesase me'rã weregɁ wa'aya: “YɁ'Ɂre ĩ'asĩ'rĩrã, a'tigu ũrũgũ dɁ'pocãpɁ cã'mota'a'carore ne yɁ'rɁticã'to. YɁ'rɁrã pũrĩcã, pãjãrã wẽrĩrãsama. ²² Pa'iapɁta, yɁ'Ɂ tiropɁ a'tirãnojō yɁ'Ɂ ĩ'orōpɁ ña'ase marĩrã nirãti nĩrã, apoyuato. Na tojo weeticã, narẽ bu'iri da'regɁsa'a”, ni wereya, nicɁ niwĩ Ō'acũ.

²³ Moisé Ō'acũrẽ a'tiro ni yɁ'ticɁ niwĩ:

—Masã a'tigu ũrũgũpɁre ne mujãtimasĩtisama. MɁ'Ɂta narẽ “Tigu dɁ'pocãrẽ cã'mota'a'carore yɁ'rɁticã'to. Tigu yɁ'Ɂ nirō ni'i”, ni weredu-titojapɁ. Tojo weerã a'tore ne yɁ'rɁtisama, nicɁ niwĩ.

²⁴ Ō'acũ pe'e Moisére nicɁ niwĩ:

—Dija, Aarōrẽ a'topɁ miitia. Pa'ia, tojo nicã masã pũrĩcã a'topɁ a'tisĩ'rĩrã, cã'mota'a'carore ne yɁ'rɁticã'to. Tojo weecãma, yɁ'Ɂ narẽ bu'iri da'rebosa'a, nicɁ niwĩ Ō'acũ.

²⁵ Tere tɁ'ogɁ, Moisé dijata, Ō'acũ cã ní'quere Israe curuacjãrãrẽ wereturiacɁ niwĩ.

20

Ō'acũ diez dutise cūu'que ni'i

¹ Ō'acũ ũrũgũpɁ ucũgũ, nipe'tise a'te ucũsere ucũcɁ niwĩ:

² “YɁ'Ɂ Ō'acũ, mɁsã wiogɁ ni'i. YɁ'Ɂta mɁsãrẽ EgiptopɁre miijawɁ. TopɁre mɁsã narẽ da'raco'terã niwũ.

³ ”YɁ'Ɂ ni'cũrẽta ějōpeoya. Ne ãpẽrãnojōrẽ ějōpeoticã'ña.

⁴ ”Ne queosere yee, ějōpeoticã'ña. Ɖ'mɁarō cjase queosere, ne docapɁ a'ti di'tapɁ nisere, maa pajiri maajopɁ nise queose quẽ'rãrẽ yee ějōpeoticã'ña. ⁵ Ne narẽ ějōpeorã, paamu'rĩque'aticã'ña. Ne narẽ ñubuepeoticã'ña. YɁ'Ɂ Ō'acũ mɁsã wiogɁ ni'i. MɁsã ãpẽrãrẽ ějōpeosirutucã, ne Ɂawe'e. YɁ'Ɂre ĩ'asĩ'rĩtirã tojo weema. Tojo weegɁ na pō'rãrẽ, na pãrãmerãrẽ, na pãrãmerã nituriarãrẽ bu'iri da'regɁsa'a. ⁶ YɁ'Ɂre mairã, yɁ'Ɂ duti'quere queoro weerã pe'ema peje turiri be'rocjãrãrẽ ma'inu'cũgũsa'a.

⁷ ”YɁ'Ɂ Ō'acũ, mɁsã wiogɁre wiopesase me'rã wãcũtimirã, wãmepeoma'aticã'ña. Tojo ucũma'arãrẽ bu'iri da'regɁsa'a.

⁸ ”YɁ'Ɂ soodutigɁ cūuca nɁmɁ saurure wãcũña. Ya nɁmɁ, yɁ'Ɂre ějōpeori nɁmɁ ni'i. ⁹ Seis nɁmũrĩta da'raya. Te nɁmũrĩrẽ nipe'tise mɁsã da'rase Ɂosere da'rawe'ocã'ña. ¹⁰ Siete nɁmɁ nirĩ nɁmɁ pe'ema, yɁ'Ɂ mɁsã wiogɁre wãcũ, soodutigɁ cūuca nɁmɁ ni'i. Ti nɁmũrẽ ne cã'rō da'raticã'ña. MɁsã macũ, mɁsã macō, mɁsãrẽ da'raco'tegɁ o da'raco'tego, mɁsã yarã wa'icũrã, ape di'tacjãrã mɁsã tiropɁ nirã ne da'raticã'to. ¹¹ YɁ'Ɂ Ō'acũ, mɁsã wiogɁ seis nɁmũrĩta Ɂ'mɁsere, di'tare, pacase maarĩrẽ, nipe'tise tepɁ nisere weewɁ. Tu'ajanɁ'cō, siete nɁmɁ nirĩ nɁmũrẽ soowɁ.

Tojo weero ti numu sauru, ya numu ni'i. 'Yu'ure ejōpeori numu niato', ni soodutigū cūuwā.

¹² "Musā pacure, musā pacore añurō wejepeoya. Yu'u Ō'acū, musā wioḡu musārē o'ori di'tare yoacā catirāti nírā, tojo weeya.

¹³ "Masārē wējēcō'aticā'ña.

¹⁴ "Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña.

¹⁵ "Yajaticā'ña.

¹⁶ "Beseropu āpērārē ña'arō wa'adutirā, na ye cjasere nisooticā'ña.

¹⁷ "Āpērā ya wi'ire ne uoticā'ña. Cū numorē, cūrē da'raco'tegure, cūrē da'raco'tegore, cū yagu wecure, cū yagu burrore, nipe'tise cū cūosere uoticā'ña" ni, dutise o'ocū niwī Ō'acū.

Israe curuacjārā Ō'acū wee'quere ĩ'arā na ui'que ni'i

¹⁸ Israe curuacjārā nipe'tirā buḡo paacā, oveja umu capesa'ro busucā tu'orā, buḡo ya'bacā, ũrūḡū o'mepu'sunu'cūcā ĩ'arā, ui narāsācārā niwā. Tojo wee'cārā niyurā, tiḡu yoacureropu tojacārā niwā. ¹⁹ Tojo weerā Moisére a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u ũsārē ucūña. Mu'u dutisere yu'tirāti. Ō'acū cū basu ũsārē ucūticā'to. Cū ũsā me'rā ucūcā pūrīcārē, ũsā wērībosa'a, nicārā niwā.

²⁰ Moisé narē yu'ticū niwī:

—Musā uiticā'ña. Ō'acū marīrē diacjūta yu'ure ejōpeomiti níḡū, a'tiamí. Musā cūrē wiopesase me'rā wācūcā uagu, cūrē yu'ranu'cā, ña'arō weeticā'to níḡū, a'tiamí.

²¹ Masā uirā, ũrūḡū yoacureropu tojaque'acārā niwā. Moisé pe'e Ō'acū nirō, o'mecurua na'itī'arī curua pu'topu ejanu'cācū niwī.

*****

24

Ō'acū Israe curuacjārā me'rā apo'que ni'i

¹ Ō'acū dutise cūu'quere wérēca be'ro Moisére nicū niwī:

—Aarō, cū pō'rā Nadab, Abihú, āpērā setenta Israe curuacjārā wiorā me'rā a'to yu'u nirōpu mājātia. Mejō yoacurero tojato. Topu paamu'rīque'ato. ² Mu'u se'saro yu'u tiropure ejaya. Masā pe'e mu'u me'rā ne pu'toacāpu mājātinemoticā'to, nicū niwī.

³ Moisé masā tiropu wa'a, nipe'tise Ō'acū ní'quere, tojo nicā cū duti'quere masārē wereḡu wa'acu niwī. Cū tojo werecā tu'orā, nipe'tirāputa ni'cārōnojō wācūseti, yu'ticārā niwā:

—Nipe'tise Ō'acū ũsārē weeduti'quere weerāti, nicārā niwā.

⁴ Tere tu'ogu, Moisé nipe'tise Ō'acū duti'quere ojaō'ocū niwī. Ape numu pe'e ñamiña'cūrō wā'cā, ni'cārō Ō'acūrē ejōpeorā wa'icūrārē ũjūamorōpeoatjore ũrūḡū du'pocāpu ni'cā mesā ũtā me'rā seeneocūucū niwī. Tojo nicā docepaga ũtāpaga te Israe curarinucūrē ni'cārēpaga miinu'cōcū niwī. ⁵ Be'ro ni'cārērā ma'mapjia Israe curuacjārārē wa'icūrā wējēdutigu o'ócū niwī. Narē Ō'acūrē e'catipeorā, wa'icūrārē ũjūamorōpeoduticū niwī. Tojo nicā, apeyema Ō'acū narē añurō weeato nírā, wecua umuarē wējē, ũjūamorōpeoduticū niwī. ⁶ Moisé deco me'rā díre mii, bapari pacapu piosāacu niwī. Apeye du'sasere wa'icūrārē ũjūamorōpeoropu piopeocū niwī. ⁷ Tu'ajanu'cō, Moisé "Ō'acū masā me'rā

a'tiro apoguti” ni ojaca turipure mii, masäre bu'eí'ocü niwĩ. Tere tu'orã, na pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tise marĩ wiogu Õ'acũ marĩrẽ weeduti'quere weerãti. Cũ dutisere yu'tirãti, nicãrã niwã.

⁸ Be'ro Moisé díre mii, masãpure tere wēeste, a'tiro nicü niwĩ:

—A'te dí me'rã Õ'acũ “Masã me'rã tojo weeguti” ní'quere diacjũta cũ duti'quenojõta weegusami, ni masĩno'o, nicü niwĩ Moisé.

⁹ Tere tu'ajaca be'ro Moisé Aarõ, Nadab, Abihú, tojo nicã setenta Israe curuacjãrã wiorã me'rã ãrũgũpu mujãcü niwĩ. ¹⁰ Topu na Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogure ï'acãrã niwã. Cũ u'tacũrõrẽ añuse ya'sase peri zafiro wãmetise peri asipa'acũñacaro niwũ. Ë'muse weronojõ ya'same'rĩcã'caro niwũ. ¹¹ Æ'rã Israe curuacjãrã wiorã Õ'acũrẽ ï'amicã, narẽ ne mejẽcã wa'acã weeticü niwĩ. Na ni'cãrõ me'rã ba'a, sĩ'rĩ weecãrã niwã.

Moisé ãrũgũ Sinaí wãmeticjũpu ní'que ni'i

¹² Õ'acũ Moisére a'tiro nicü niwĩ:

—Yu'u tiro ãrũgũpu mujãtinemoña. Mujãti, topu yu'ure co'teya. Yu'u ãtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ mu'urẽ o'oguti. Te pjĩrĩpu yu'u oja'que nipe'tise yu'u weeduti'quere mu'u Israe curuacjãrãrẽ weregusa'a.

¹³ Tere tu'ogu, Moisé, cãrẽ weetamugũ Josué me'rã ãrũgũ Õ'acũ nirõpu mujãnemocü niwĩ. ¹⁴ Cũ mujãnemoati duporo wiorãrẽ a'tiro nicü niwĩ:

—A'tota co'teya, téé ãsã dijaticãpu. Aarõ, tojo nicã Hur musã me'rã tojama. No'o musãrẽ mejẽcã wa'acã, narẽ wereya, nicü niwĩ.

¹⁵ Tojo nica be'ro Moisé ãrũgũpu mujãcü niwĩ. Tigure ni'cã o'mecurua tuubi'acaro niwũ. ¹⁶ Õ'acũ cũ añurõ asistese ãrũgũ Sinaípu dijatacã, seis numũrĩrẽ omecurua tigure tuubi'acaro niwũ. Ape numu siete numu nirĩ numũrẽ o'mecuruaputa Õ'acũ Moisére pijidijocü niwĩ. ¹⁷ Israe curuacjãrã Õ'acũ asistesere ãrũgũ duposãrĩpu pecame'e ãjũacõ'arõ weronojõ ï'acãrã niwã. ¹⁸ Moisé ti o'mecuruapü sãjãa, tigu ãrũgũpu mujãnemocü niwĩ. Topure cuarenta umucori, cuarenta ñamirĩ* tojacü niwĩ.

*****

31

*****

¹⁸ Õ'acũ ãrũgũ Sinaípu Moisé me'rã ucũca be'ro cãrẽ pua pjĩ ãtã me'rã wee'que pjĩrĩrẽ o'ocü niwĩ. Te pjĩrĩpu Õ'acũ diez dutise cüu'que nicaro niwũ. Õ'acũ basuta cũ omopica me'rã tere ojacü niwĩ.

32

Wecü wĩ'magũ queose uru me'rã yee'que ni'i

¹ Be'ro Israe curuacjãrã Moisé cũ ãrũgũpu mujãa'cure yoogocã ï'arã, Aarõ tiropu nerẽcãrã niwã. Cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Sõ'onícü Moisé marĩrẽ Egiptopu ní'cãrãrẽ miiti'cü waro ¿de'ro wa'apari cãrẽ? Marĩ ne masĩtisa'a. Tojo weegu ãsã ëjõpeoatje queosere yeebosaya. Marĩ duporo wuamũ'tãrãsama. Na marĩ wa'atji ma'arẽ ï'orãsama, nicãrã niwã.*

² Aarõ narẽ yu'ticü niwĩ:

—Musã numosãnumia, musã põ'rã umua, musã põ'rã numia o'meperi yosase uru me'rã wee'quere a'to yu'u tiropu miitia, nicü niwĩ.

* **24:18** 24.18 ï'aña Gn 7.4 docapü oja'quere. ✱ **32:1** 32.1 Hch 7.40

³ Cũ tojo nicã tũ'orã, nipe'tirãpũta na o'meperi yosase uru me'rã wee'quere tuweemii, Aarõ tiropũ miacãrã niwã. ⁴ Cũ tere ñe'e, ãjũasipiocũ niwĩ. Na wecũ wĩ'magũ queose wéeca co'ropũ piosãcãrã niwã. Be'ro te bũ'aca be'ro wecũ wĩ'magũ queose weronojõ bajugũ wijacũ niwĩ. Cũrẽ ã'arã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ãjõpeogũ nimi. Cũta marĩrẽ Egiptopũ ní'cãrãrẽ sũ'ori miiwijawĩ.

⁵ Na tojo weecã ã'agũ, Aarõ wecũ wĩ'magũ queose põtëorõpũ wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ní'cã mesã ãtã me'rã seeneocũucũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, masãrẽ werecũ niwĩ:

—Ñamiacã marĩ wioğũ Õ'acũrẽ bosenuũũ wee e'catipeorãsa'a, nicũ niwĩ.

⁶ Ape nuũũ pe'e ñamiña'cũrõ wã'cã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocãrã niwã. Tojo nicã, apeyema Õ'acũ narẽ añurõ weeato ní'ã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ, ãjũamorõpeocãrã niwã. Be'ro nipe'tirã masã ba'a, sĩ'rĩ, que'a, ejanujãcãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, wã'cãnu'cã, tũ'omasĩti, bopoyase moorã basanu'cũsiacãrã niwã. ⁷ Na tojo weecã ã'agũ, Õ'acũ Moisére nicũ niwĩ:

—Wa'agusa'a. Dijaya. Mũ'u, Egiptopũ miiwija'cãrã ña'abutiãrã dojorã weema. ⁸ Na maata waro yũ'u weeduti'quere du'ucã'ma. Ní'cũ wecũ wĩ'magũ queosere uru me'rã ãjũasipio wĩorãama. Cũrẽ e'catipeorã, ejaque'ama. Tojo nicã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ, cãrẽ ãjũamorõpeoama. A'tiro ní'ucũama: “Israe curuacjãrã, ã'rĩ marĩ ãjõpeogũ nimi. Cũta Egipto di'tapũre marĩrẽ sũ'ori miiwijawĩ”, niama, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁹ Õ'acũ apeye Moisére ninemocũ niwĩ:

—Yũ'u sõjã masãrẽ na nisetisere añurõ masĩ'i. Yũ'ure yũ'rũnu'cãsepijarã nima. ¹⁰ Na me'rã uayũ'rũmajã'a. Tojo weegũ narẽ bu'iri da're bajuriopë'oguti. Yũ'u tojo weecã, ne cã'mota'aticã'ña. Mũ'u pãrãmerã nituriãrã me'rã pe'ema pãjãrã masãputicã weeguti.

¹¹ Õ'acũ tojo nimicã, Moisé pe'e cũ wioğũ Õ'acũrẽ a'te ucũse me'rã nijĩsijosĩ'rĩcũ niwĩ:

—Wioğũ, ¿de'ro weegũ mũ'u, mũ'u yarã masã me'rã tocã'rõ uati? Mũ'u tutuayũ'rũse me'rã narẽ Egiptopũre miiwijawũ. ¹² Mũ'u narẽ bu'iri da'recãma, Egiptocjãrã a'tiro ní'wãcũrãsama: “Õ'acũ narẽ ãrũpagũpũ wẽjẽ, a'ti di'tapũ nirãrẽ bajurioguti ní'gũ, miiwijapĩ”, nibosama. Uaticã'ña majã. Mũ'u yarã masãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩsere tocã'rõta du'uya. ¹³ Mũ'urẽ da'raco'terã Abrahãrẽ, Isaare, Jacore ní'quere wãcũña. Mũ'u basuta mũ'u wãme me'rã narẽ a'tiro nicũpã: “Mũsã pãrãmerã nituriãrãrẽ ñocõa weronojõ pãjãrã masãputicã weeguti. Tojo nicã, a'ti di'ta mũsãrẽ o'oguti ní'que di'tare mũsã pãrãmerã nituriãrãrẽ o'ogusa'a. Na ye di'ta ninu'cũcã'rõsa'a”, nicũpã.

¹⁴ Moisé tojo nicã tũ'ogũ, Õ'acũ cũ yarã masãrẽ “Bu'iri da'reguti” nimi'quere du'ucũ niwĩ. ¹⁵ Be'ro Moisé ãrũgũpũ ní'cũ Õ'acũ dutise pũa pã'rẽpũ ojano'que pãjĩrẽ miidijaticũ niwĩ. ¹⁶ Õ'acũta te pãjĩrẽ weecũ niwĩ. Cũ basuta topũ ní'quere ñacũ, ojaõ'ocũ niwĩ.

¹⁷ Josué masã na caricũsere tũ'ogũ, Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—Masã a'mewẽjãrã caricũrõ weronojõ busũrocoro marĩ cãrĩse u'turi wa'teropũre, nicũ niwĩ.

¹⁸ Moisé pe'e cãrẽ a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Na a'mewẽjẽ wapata'aca be'ro caricũ e'catise mejãta ní'rõcoro. Tojo nicã a'mewẽjẽ bajuriorã bũjawetirã basase mejãta ní'rõcoro. Mejãcã basase tũ'ogũcoro, nicũ niwĩ.

19 Moisé na nirõpu etagu, wecu wĩ'magũ na uru me'rã wĩorẽ'cure ï'agũ, na no'o uaro basanu'cũcusiasere ï'agũ, uayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ cõose pjĩrĩrẽ tigu ãrũgũ du'pocãpu doquemutõcũucu niwĩ. 20 Te be'ro wecu wĩ'magũ queose wĩorẽ'cure mii, pecame'epu doquetĩacu niwĩ. Be'ro cãrẽ añuse marãrĩ doquemutõcu niwĩ. Te marãrĩrẽ aco bu'ipũ wẽestepo'ocu niwĩ. Tojo weetoja, Israe curuacjãrãrẽ te acore sĩ'ricã weecu niwĩ. 21 Moisé Aarõrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ã'rã masã de'ro weemiati mu'urẽ? Mu'u narẽ ña'abutiario weecã weepã.

22 Aarõ pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u acabiji, yu'u me'rã uatiguta. Mu'u masĩmiba. ã'rã masã ña'arõ weesere weepoyu'ruama. 23 Na yu'ure a'tiro niama: “Ni'cũ ãsã ãjõpeoacjũ queose marĩrẽ su'ori miacjũre weebosaya. Sõ'onícũ Moisé marĩrẽ Egiptopure su'ori miwijati'cure de'ro wa'aro wa'apã. Masĩtisa'a”, niama. 24 Na tojo nicã, narẽ yu'tiapu: “No'o o'meperi yosase uru me'rã wee'quere cõorãnojõ tuweemii miitia”, niapu. Na yu'ure miiti, tere o'oama. Yu'u tere pecame'epu doquetiapu. Wãcũña marĩrõ ã'rĩ wecu wĩ'magũ queose wijamajãmi, nicu niwĩ Aarõ.

25 Moisé na no'o uaro weesere ï'acu niwĩ. Tere ï'amigũ, Aarõ pe'e narẽ “Tojo weeticã'ña”, niticu niwĩ. Tojo weerã na ña'arõ weesere ï'arã, narẽ ï'atu'tirã bujicã'cãrã niwã. 26 Tojo weecã ï'agũ, Moisé na su'ti caseri me'rã wee'que wi'seri wa'tero sãjãa, ejanu'cãcu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—“Õ'acũ yarã ni'i” nirãnojõ yu'u tiro a'tia, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, nipe'tirã Leví ya curuacjãrã Moisé tiropu nerẽnu'cãcãrã niwã. 27 Na tojo weecã ï'agũ, Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogu, a'tiro nimi: “Musãnu'cũ di'pjĩrĩrẽ du'teõ'oña. Be'ro musã wi'seri nirõpu tojaaya. Tojaa, wi'serinu'cũ musã acabijirãrẽ, musã ma'misumuarẽ, musã me'rãcãrãrẽ, musã ya wi'i pu'to nirãrẽ wẽjẽcã'ña”, ni wercu niwĩ Moisé.

28 Leví ya curuacjãrã Moisé tojo weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Ti numurẽ i'tiati mil umua wẽrĩcãrã niwã. 29 Be'ro Moisé narẽ nicu niwĩ:

—Masã Õ'acũrẽ yu'runu'cãcã, musã cũ dutiro wéerã, musã põ'rãrẽ, musã acabijirãrẽ, musã ma'misumapureta na ña'arõ wee'quere ï'arã, wẽjẽcã'mota'apu. Tojo weegu ni'cãcã Õ'acũ musãrẽ cũ dutisere da'radutigu cũuami. A'tiro wee musãrẽ añurõ wa'acã weemi, nicu niwĩ.

30 Ape numu pe'ere Moisé masãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Õ'acũ dutisere yu'runu'cãrã, ña'abutiario weecãrã niapu. Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ tiropu mujãgũti. Apetero weegu musã yere cãrẽ sãrĩbosacã, musãrẽ acobojobosami, nicu niwĩ.

31 Cũ tojo nica be'ro apaturi Moisé Õ'acũ tiropu mujãa, cãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũta masã wecu wĩ'magũ uru me'rã queose wĩorẽ'cure e'catipeotjãrã, ña'abutiario weecãrã niama. 32 Ni'cãrõacãrẽ mu'urẽ uputu sãrĩ'i. Narẽ acobojoya. Acobojotigu pũrĩcã, mu'u ya pũrĩ catirã wãme ojaõ'ono'ca pũrĩpu yu'u wãmerẽ coecã'ña, nicu niwĩ Moisé.

33 Õ'acũ pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u dutisere yu'runu'cã'cãrã dia'cãrẽ ya pũrĩpu ojaõ'ono'cãrã wãmerẽ coeguti. 34 Ni'cãrõacãrẽ majã wa'aya. Masãrẽ yu'u mu'urẽ “O'oguti” nica di'tapu su'ori miaña. Yu'ure werco'tegu mu'urẽ su'ori ï'o miagũsami. Tojo weemicã, yu'u bu'iri da'reri numu ejacã, na ña'arõ wee'que wapare narẽ bu'iri da'reguti, nicu niwĩ Õ'acũ.

³⁵ Be'ro Õ'acũ masārē bu'iri da'regu, duti ña'abutiase o'ócũ niwĩ. Aarõ wecũ wĩ'magũ queose yee'cũre e'catipeo'que bu'iri tojo weecũ niwĩ.

33

Õ'acũ ãrũgũ Sinaípu wijaduti'que ni'i

¹ Õ'acũ masārē bu'iri da'rēca be'ro Moisére a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tore wijayá. Masã mu'ũ Egiptopũ miiwija'cārã me'rã wa'agusa'a. Yu'ũ Abrahārē, Isaare, Jacore “O'oguti” nĩca di'tapũ wa'aya. Ti di'tare na pãrãmerārē “O'oguti” nitojawũ. ² Yu'ũre wereco'tegũre musã duporo o'óguti. Yu'ũ ti di'tapũ nirã cananeo masã, amorreo masã, hitita masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masārē cõ'awĩrõgũti. ³ Cabra õpēcõ, mumiacõ pajiro aco o'mabũroro weronojõ nirĩ di'tapũre wa'arã wee'e. Yu'ũ pe'e musã me'rã wa'asome. Musã yũ'rũnũ'cãsepijarã ni'i. Yu'ũ wa'agũ pũrĩcã musã ña'arõ weecã, bu'iri da're bajuriodijobosa'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁴ Masã te bujawetise quetire tu'orã, dũjasewã'arã weronojõ pũrõ bujaweticārã niwã. Na ne ni'cũputa bũsa, o'meperi yosaticārã niwã.

⁵ Õ'acũ Moisére a'tiro wereyutojacũ niwĩ:

—Israe curuacjãrãrē a'tiro ni wereya: “Musã yũ'rũnũ'cãsepijarã ni'i. Musã wa'teropũre musã me'rã yũ'ũ cã'rõ ba'patiquejogu, musārē bu'iri da're bajuriobosa'a. Tojo weerã musã su'ti añusere, musã bũsasere, tojo nicã yosasere tuweemiicã'ña. Musã tere tuweemiica be'ro yũ'ũ musārē weeatjere wãcũgũsa'a”, ni wereya, nicũ niwĩ Õ'acũ.

⁶ Tojo weerã Israe curuacjãrã Horeb wãmeticjũ ãrũgũpũ wijãca be'ro bũsanemoti, o'meperi yosanemoticārã niwã.

Õ'acũ me'rã bocaajari wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacã cjase ni'i

⁷ Moisé Õ'acũ su'ti caseri me'rã wéeca wi'iacãrē mia, masã na nirõ yoacureropũ cũucũ niwĩ. Ti wi'iacãrē “Õ'acũ me'rã bocaajari wi'i ni'i”, nicũ niwĩ. No'o ni'cũ Õ'acũrē cũ weeatjere sãrĩtiña'sĩ'rĩgũnojo topũ wa'acũ niwĩ. Ti wi'iacã na masã nirõ yũ'rũro nicaro niwũ. ⁸ Moisé ti wi'iacãpũ wa'acã ã'arã, masã nipe'tirã na ye wi'seri sope pũ'topũ nu'cũcãrã niwã. Téé ti wi'ipũ sãjãcãpũ cãrē ã'asirutudu'ucãrã niwã. ⁹ Moisé ti wi'ipũ sãjãcãta, o'mepõ'rã dijati, ti wi'i sãjãrĩ sopepũ ejanũ'cãcaro niwũ. Õ'acũ Moisé me'rã ucũrĩ cura tojo tojanũ'cãcaro niwũ. ¹⁰ Masã o'mepõ'rã ti wi'i sopepũ ejanũ'cãcã ã'arã, nipe'tirã na ye wi'seri sope pũ'to paamu'rĩque'acãrã niwã. Õ'acũrē e'catipeorã, tojo weecãrã niwã.

¹¹ Õ'acũ Moisé me'rã a'merĩ ã'apõtẽo, ni'cũ, cũ me'rãcãjũrē ucũgũ weronojõ ucũcãrã niwã. Na ucũca be'ro Moisé masã tiropũre dajatojaacũ niwĩ. Cãrē weetamuco'tegũ ma'mũ Josué, Nun macũ pe'e pũrĩcã ti wi'iacã po'peapũ toja, ninu'cũcã'cũ niwĩ.

Õ'acũ Moisére cũ asistesere ã'o'que ni'i

¹² Moisé Õ'acũrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'ũ yũ'ũre “Ã'rã masārē su'ori miaña”, niapũ. Tojo nimigũ, yũ'ũ me'rã wa'acjũre weretiapũ. Tojo nicã “Mu'ũrē añurõ masĩ'i. Mu'ũ weesere ã'agũ, e'cati'i”, niapũ. ¹³ Diacjũta yũ'ũ me'rã e'catigũ pũrĩcã, mu'ũ weeatjere yũ'ũre wereya. Mu'ũ tojo weecã, mu'ũrē masĩnemogũsa'a. Tojo nicã, mu'ũ tu'sasere weenu'cũgũsa'a. Wãcũña. Ã'rã masã, mu'ũ yarã nima, nicũ niwĩ.

¹⁴ Moisé tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ cãrē nicũ niwĩ:

—Yũ'u basuta musārē ba'patiguti. Ba'pati, mũ'urē soose o'oguti, nicu niwĩ.

¹⁵ Moisé pe'e cūrē yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u basu ũsārē sũ'ori wa'atigu pũrĩcã, ũsārē a'tore wijacã weet-icã'ña. ¹⁶ Mũ'u ũsã me'rã ba'patiwã'cãticãma, apeye di'tacjãrã masã “Õ'acũ Moisé me'rã, Israe curuacjãrã me'rã e'catimi”, ni masĩsome. Ũsã me'rã wa'acã pũrĩcãrē, “Õ'acũ Moisé, Israe curuacjãrã me'rã dia'cũ nimi”, ni masĩrãsama, nicu niwĩ Moisé.

¹⁷ Õ'acũ Moisére apaturi ucũapocũ niwĩ:

—Mũ'urē añurõ masĩ'i. Mũ'u me'rã e'cati'i. Tojo weegu mũ'u sērĩ'caronojõta weegusa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé a'tiro ni sērĩnemocũ niwĩ:

—Mũ'u asistesere yu'ure ĩ'oña.

¹⁹ Õ'acũ cūrē yu'ticu niwĩ:

—Nipe'tise yu'u asistesere mũ'u dũporo yu'ruacã weeguti. Tojo yu'ruacã, nipe'tise yu'u añubutiase nisere ĩ'agũsa'a. Tojo nicã mũ'u ĩ'orõpu yu'u wãmerē wereguti. No'o yu'u pajaña'sĩ'rĩgũrē pajaña'gũti. ²⁰ Tojo nimicã, ya diapoama ne ĩ'asome. Ne ni'cũ yu'ure ĩ'aca be'ro catissime majã.

²¹ Õ'acũ apeye quē'rãrē nicu niwĩ:

—A'to yu'u tiro ũtãgãpu nu'cũña. ²²⁻²³ Yũ'u asistese me'rã yu'ruagu, ni'cã cope tigapu nirĩ copepu mũ'urē cũugũti. Yũ'ure ĩ'arĩ nígũ, ya omocã me'rã mũ'u ya diapoare cã'mota'aguti. Téé yu'u yu'ruagupu cã'mota'atuoguti. Yũ'u sē'ema waroma ĩ'agũsa'a, ĩ'agũ pe'e. Yũ'u diapoape'ema, ne ĩ'ano'ña marĩrõsa'a, nicu niwĩ Õ'acũ.

34

Apeye ũtã pjĩrĩ me'rã Õ'acũ dutisere oja'que ni'i

¹ Õ'acũ Moisére cũ asistesere ĩ'óca be'ro cūrē nicu niwĩ:

—Pua pjĩ ũtã pjĩrĩ mũ'u doquemutõ'que pjĩrĩ weronojõta da'reya. Ne waro oja'quereta o jaguti tja. ² Ñamiacã ñamicurero ũrũgũ Sinaĩpu mũjãgũtigũ apoyuya. Tigũ dũposãrĩpu wa'a, yu'u tiro ejaya. ³ Ne apĩ mũ'u me'rã mũjãticã'to. Ne tigũpũre ãpẽrã masã marĩato. Tojo nicã oveja, wecua tigũ põtëorõpũre ba'anucũticã'to.

⁴ Cũ ni'caronojõta Moisé todũporo ũtã pjĩrĩ ní'que weronojõ da'recu niwĩ. Ape nũmu pe'e ñamicurero wã'cã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta ũrũgũ Sinaĩpu te pjĩrĩrē miimũjãcu niwĩ. ⁵ To cũ mũjãejacã, Õ'acũ o'mecurua me'rã dijati, Moisé tiropũ ejacu niwĩ. Cũ wãmerē weregu, “Wiogu ni'i”, nicu niwĩ. ⁶ Moisé dũporo yu'ruagu, a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i. Masãrē pajaña'gũ, añurõ weesetigu ni'i. Uáyegu mejëta ni'i. Masãrē yu'u ma'iyũ'rũsere ĩ'o'o. Yũ'u “Weeguti” ní'quere queoro wee'e. ⁷ Peje curari be'rocjãrã quē'rãrē ma'inu'cũcũsa'a. Masã ña'arõ weesere, yu'ure yu'rũnu'cãsere acobojo'o. Yũ'u tojo weemicã, ña'arõ weegúa ne bu'iri da'reno'ña marĩgũ tojatisami. Bu'iri da'reno'sami. Pacũsumua ña'arõ wee'que wapa na põ'rãpũre, na pãrãmerãpũre, na pãrãmerã nituriarãpũre, tojota bu'iri da're yapatino'rãsama, nicu niwĩ.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, Moisé maata nucũcãpu paamu'rĩque'a, Õ'acũrē e'catipeocũ niwĩ. ⁹ Cūrē e'catipeogu, a'tiro ni sērĩcu niwĩ:

—Wioḡu, diacjũta yu'u weesere tu'sagu, ũsārē ba'patiya. Ā'rā masā yu'rũnu'cāsepijarā nima. Tojo nimicā, ũsā ña'asere, ũsā ña'arō weesere acobojoya. ũsārē mu'u yarā masā tojacā weeya, ni sērĩcu niwĩ.

Õ'acũ masā me'rā “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

¹⁰ Õ'acũ Moisé sērĩ'quere tu'óca be'ro a'tiro nicu niwĩ:

“Añurō tu'oya. Ni'cārōacārē yu'u nipe'tirā musā Israe curuacjārā me'rā ‘A'tiro weeguti’ ni apo'quere cūgũti. Nipe'tirā masā ĩ'orōpu añubutiasere weeĩ'ogũsa'a. Te toduporopu ne ape di'tapu a'ti turipure weeĩ'ono'ña marĩ'quere ĩ'ogũti. No'o nipe'tirā musā wa'tero nirā yu'u musā wioḡu musārē añubutiaro weeatjere ĩ'arāsama.

¹¹ ”Ni'cācā yu'u musārē weeduti'quere weeya. Musā tojo weecā, yu'u musā tiro nirā amorreo masārē, cananeo masārē, hitita masārē, ferezeo masārē, heveo masārē, jebuseo masārē cō'awĩrōgũsa'a.

¹² ”Musā sājāti di'tacjārā me'rā ne a'merĩ ‘Tojo weerā’, ni apoticā'ña. Musā tojo weecā pũrĩcārē, musārē na ějōpeose queose yee'quere sirutucā weerāsama. ¹³ Tojo weronojō o'orā, a'tiro pe'e weeya. Na wa'icũrārē ũjũamorōpeosere paamũtōcā'ña. Apeye ũtāpaga na miinu'cō'que na ějōpeosere mũtōpe'ocā'ña. Tojo nicā Aserá wāmetigo na ějōpeose yee'que yucu me'rā wee'que tuturire dũtecō'acā'ña.

¹⁴ ”Ne apĩ Õ'acũ nitigure ějōpeoticā'ña. Āpērārē ějōpeosirutucā ne uawe'e. Yu'u dia'cũrē ějōpeocā ũa'a.

¹⁵ ”Ti di'tapu nirā me'rā ne a'merĩ ‘Tojo weerā’, ni apoticā'ña. Na āpērānojō Õ'acũ nitirārē e'catipeorā, wa'icũrārē wējē ũjũamorōpeorā, musārē pijibosama. Musā quē'rā na wējē ũjũamorōpeo'quere na me'rā ba'atamubosa'a. ¹⁶ Apetero weerā na pō'rā numiarē musā pō'rā mũuarē numisobosama. Numisoo, na pō'rā numia Õ'acũ nitirārē ějōpeorā, musā pō'rā mũuarē mejārōta narē ějōpeocā weebosama.

¹⁷ ”Musā ne cā'rō Õ'acũ nitirārē cōme me'rā ũjũasipio wĩorē'quere ějōpeoticā'ña”, nicu niwĩ Õ'acũ.

*****

Õ'acũ dutise cūu'quere Moisé oja'que ni'i

²⁷ Õ'acũ Moisére cū dutise wérēca be'ro cũrē nicu niwĩ: “Yu'u ucũsere ojaya. Te yu'u mu'u me'rā, Israe curuacjārā me'rā apo'que ni'i”, nicu niwĩ.

²⁸ Moisé topure Õ'acũ me'rā cuarenta mũmũcori, cuarenta ñamirĩ* tojacu niwĩ. Ne ba'aro marĩrō, sĩ'rĩrō marĩrō nicu niwĩ. Topu “Õ'acũ masā me'rā tojo weeguti” ni apo'quere te ũtāpjĩrĩpu ojaō'ocu niwĩ. Tetá diez Õ'acũ dutise cūu'que nicaro niwũ. ²⁹ Be'ro Moisé ũrũgũ Sinaĩpu ní'cu pua pjĩ te dutise oja'que pjĩrĩrē miidijaticu niwĩ. Tigu ũrũgũpu ní'cu dijatagu, cū diapoasistesere masĩticu niwĩ. Cũ, Õ'acũ me'rā ucũca be'ro niyucā, tojo asistecaro niwũ. ³⁰ Aarō, tojo nicā nipe'tirā Israe curuacjārā cū diapoasistecā ĩ'arā, cũrē ui nicārā niwā. Tojo weerā cū pu'toacāpu wa'aticārā niwā. ³¹ Na tojo weecā ĩ'agũ, Moisé pe'e narē pijineocu niwĩ. Tojo weerā Aarō, nipe'tirā wiorā cū tiropu dajacārā niwā. Na dajacā ĩ'agũ, na me'rā ucũcu niwĩ. ³² Be'ro nipe'tirāputa Israe curuacjārā etaburocārā niwā. Na etacā, Moisé Õ'acũ ũrũgũ Sinaĩpu dutise o'o'quereta narē werecu niwĩ.

³³ Na me'rā ucũpe'oca be'ro cū diapoapure ni'cā su'ti casero mũsemerĩrĩ casero me'rā mo'acu niwĩ. ³⁴ Moisé Õ'acũ me'rā bocaejari wi'ipũ cū me'rā

* **34:28** 34.28 ĩ'aña Gn 7.4 docapu oja'quere.

ucūgũ sājāgũ, ti caserore tuweemujācũ niwĩ. Cũ wijatagũ, Õ'acũ dutisere Israe curuacjārārē wereturiamujācũ niwĩ. ³⁵ Cũ ti wi'ire wijatacã, Israe curuacjārã Moisé diapoasistecã ï'acãrã niwã. Tojo weegũ ti casero me'rã diapoare mo'amujācũ niwĩ tja. Õ'acũ me'rã ucūgũ sājāgũ, ti caserore tuweemujācũ niwĩ.

*****

40

Õ'acũ wi'i, wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ire aponũ'cõ'que ni'i

A'te capítulori 25–30; 35–39 Õ'acũ wi'i wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'i cjasere were'e. A'ti capítulo cuarenta, Õ'acũ “Tojo weeya”, ni weeduti'quere were'e.

¹ Moisé masãrē Õ'acũ dutisere wéeca be'ro Õ'acũ cãrē a'tiro nicũ niwĩ:

² “Nimũ'tãrĩ mujĩpũ, ninũ'cãrĩ numũ nicã, ya wi'i, wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'ire aponũ'cõña. ³ Ti wi'ipũ yũ'u ‘Masã me'rã añurõ weeguti’ ní'quere cœori acarore cũña. Ti acaro po'peapũ yũ'u diez dutise oja'que pjĩrĩ sãñasa'a. Ti acaro ðuporo usebũtiri caserore yoo cã'mota'aya. ⁴ Mesare, s'ocjũ quẽ'rãrē topũ cũña. Ti mesapũre docepaga pãrē añurõ apopeoya.* Tigũ s'ocjũpũre s'osepagare s'ionũ'cõña. ⁵ Æ'mũtise ãjũamorõpeoro uru me'rã wee'caro ‘Masã me'rã añurõ weeguti’ ní'que cœori acaro põtœorõpũ peoya. Ti wi'i, ya wi'i ne sãjãnu'cãrõrē ni'cã casero usebũtiri caserore yooya. ⁶ Tu'ajanũ'cõ, ti wi'i ne sãjãrõ wa'icũrãrē ãjũamorõpeorore cũña. ⁷ To be'ro bapa pajiri pare ya wi'i, tojo nicã wa'icũrãrē ãjũamorõpeoro, a'te pũaro wa'tero, deco ti pare ðupoya. Ti pare aco piomu'muõña. ⁸ Yũ'u mũ'ũrē duti'caronojõta, ti wi'i sumutore apoya. Tu'ajanũ'cõ, su'tiro casero usebũtiri caserore topũ sãjãrõ cã'mota'atjore yooya.

⁹ ”Be'ro a'tiro weeya. Ye waro tojato ní'gũ, u'se to wa'rewũasenojõrē ti wi'ire wa'reya. Nipe'tise ti wi'ipũ nisere wa'repe'ocã'ña. Tojo weecã, topũ nise nipe'tise ye tojarosa'a. Ne ña'ase marĩrõ tojarosa'a. ¹⁰ Tojo nicã, te u'sereta tja wa'icũrãrē ãjũamorõpeoro bu'ipũ wa'reya. Topũ de'ro nisere wa'repe'ocã'ña. Mũ'u tojo weegũ tore añurõ, ña'ase marĩrõ waro tojacã weegusa'a. ¹¹ Be'ro te u'se me'rã bapa pajiri papũre wa'reya. Tojo nicã, to pesaro ðũ'pocãrē wa'regusa'a. Tere wa'regũ, ye waro tojacã weegusa'a.

¹² ”Be'ro Aarõrē, cũ põ'rã umũarē ya wi'i sope pu'topũ miaña. Topũ narē u'oya. ¹³ Aarõ pa'i cũ sãñarõnojõrē sãñato. Be'ro cãrē ‘Yé cjasere ða'ragũ’ pa'i sãjãdutigũ, u'sere piopeoya. ¹⁴ Tu'ajanũ'cõ, cũ põ'rãrē miiti, narē su'ti yoase paca su'a'quere sãña. ¹⁵ Na pacũ Aarõrē wee'caronojõ napũre u'sere piopeoya. Mũ'u tojo weecã, na quẽ'rã yarã pa'ia, yé cjasere ða'rarã nirãsama. Mũ'u narē a'tiro u'se piopeose me'rã na pãrãmerã nituriarã pa'ia nisere ninu'cũcã'rãsama. Ne pe'tisome”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁶ Õ'acũ duti'caronojõta Moisé nipe'tisere weepe'ocũ niwĩ. ¹⁷ Tojo weerã na ni'cã cũ'ma Egiptopũre wijãca be'ro nimũ'tãrĩ mujĩpũ, ninũ'cãrĩ numũrē Õ'acũ wi'ire aponũ'cõcãrã niwã.

*****

O'mecurua Õ'acũ wi'i bu'ipũ ní'que ni'i

* **40:4** 40.4 Te pãrē Õ'acũ ï'orõpũ peocãrã niwã. Israe curarinũcũ ni'cãrē pã nicaro niwũ. Pa'ia ðia'cũ te pãrē ba'acãrã niwã.

³⁴ Moisé Ō'acũ wi'ire aponu'cõca be'ro, o'mecurua ti wi'ire tuubi'acaro niwũ. Ō'acũ cũ asistese ti wi'ipure niyu'ruacaro niwũ. ³⁵ Tojo weegu Moisé ne sãjãamasĩticu niwĩ.

³⁶ O'mecurua ti wi'i bu'ipu ní'que mũjãáca be'ro Israe curuacjãrã na ye wi'serire pãámii, aperopu wa'amũjãcãrã niwã. ³⁷ O'mecurua mũjãaticãma, na ye wi'serire ne pãámiiticãrã niwã. Téé o'mecurua mũjãacãpu co'temũjãcãrã niwã. ³⁸ Israe curuacjãrã no'o na wa'aro nipe'tirã ĩ'orõpu Ō'acũ ya o'mecurua, umucore ti wi'i bu'ipu nimũjãcaro niwũ. Nãmi pe'ema ti curua po'peapu pecame'e ũjũrĩ põ'rã nicaro niwũ.

Josué

A'ti pūrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Moisé wērĩca be'ro Õ'acũ Josuére Israe curuacjārãrẽ sũ'ori nisetiacyure sōrōcũ niwĩ. Josué cũ ojaca pūrĩ pũaro dũcawati'i. Nimũ'tārō Israe curuacjārã na Canaá di'ta, Õ'acũ narẽ o'ogũti nĩca di'tare sãjãa, tocjārã me'rã a'mewējẽ, wapata'a, miiwapa'que ni'i. (Capítulos 1–12) Be'rocjārō na Israe curarinũcũ di'ta dũcawaa'que ni'i. (Capítulos 13–22) Nitũoro Josué cũ ucũtũo'que, cũ masãrẽ werecasatũo'que, tojo nicã cũ wērĩ'que ni'i. (Capítulos 23–24)

Õ'acũ Josuére Israe curuacjārã wiogũ sãjãcã wee'que ni'i

¹ Be'ro Moisé, Õ'acũ dutisere da'raco'te'cũ wērĩca be'ro, Õ'acũ Josuére ucũcũ niwĩ. Josué pe'e Nun wãmetigũ macũ, tojo nicã Moisére weeta-muco'te'cũ nicũ niwĩ. Õ'acũ cãrẽ a'tiro ni ucũcũ niwĩ:

² “Moisé yũ'u dutisere wee'cũ wērĩa wa'ami. Ni'cãrōacãma mũ'u pe'e nipe'tirã Israe curuacjārãrẽ dia Jordãrẽ sũ'ori pẽ'agũsa'a majã. Yũ'u mũsãrẽ o'otji di'tapũ wa'arãsa'a. ³ Yũ'u Moisére ‘A'tiro weegũti’ ní'caronojõta mũsãrẽ weegusa'a. Yũ'u nipe'tiro mũsã di'ta sijatjo ejatuaro o'ogũti. ⁴ Di'ta a'tocã'rõ yoaro o'ogũti. Yucũ marĩrõpũ, téé Líbano di'tapũ nitũorosa'a. E'saro pe'e maa yoari maa Éufrates, nipe'tiro hitita masã ye di'ta me'rã ninũ'cã, téé pajiri maa Mediterráneo nirõpũ nitũorosa'a. ⁵ Ne ãpẽrã mũsã me'rã a'mewējẽrã põtẽosome. Moisé me'rã ní'caronojõta mejãrõta nigũsa'a mũ'u me'rã quẽ'rãrẽ tja. Ne mũ'ũrẽ cõ'asome. ⁶ Tojo weegũ wãcũtutuaya, uiro marĩrõ nisetiya. Na ñecũsumũarẽ ‘A'ti di'tare o'ogũti’, niwũ. Mũ'u narẽ sũ'ori mia, na me'rã a'ti di'tare miiwapa etigusa'a. ⁷ Tojo weegũ yũ'u ní'caronojõ wãcũtutuanu'cũcã'ña. Tojo nicã nipe'tise Moisé mũsãrẽ dutise cũu'quere weepe'ocã'ña. Tojo weegũ nipe'tise mũ'u weesetise añurõ wa'arosa'a. ⁸ Yũ'u dutise cũu'quere masãrẽ bu'enu'cũcã'ña. Ñamirĩnũcũ, mũmũcori quẽ'rãrẽ wãcũnũrũnu'cũcã'ña. Tere weecã, nipe'tise mũ'u weesetise queoro wa'arosa'a. ⁹ Yũ'u mũ'ũrẽ a'tiro dutiapũ. Ne mũ'ũrẽ mejẽcã wa'acã uiticã'ña. Wãcũtutua nisetiya. Yũ'u Õ'acũ, mũ'u wiogũ, mũ'u me'rã ninu'cũcũsa'a. Mũ'u no'o wa'aro mũ'u me'rã wa'agusa'a”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Josué Canaá di'tacjārã me'rã cũ a'mewējẽatjere apoyu'que ni'i

¹⁰ Be'ro majã Josué Israe curuacjārã wiorãrẽ a'tiro weeduticũ niwĩ: ¹¹ “Nipe'tiro masã cãrĩse u'turipũ wa'a weetjĩarã, narẽ ‘Ba'ase mũsã miatjere apoyuya’, nirã wa'aya. Marĩ i'tia nũmũ be'ro dia Jordãrẽ pẽ'arãsa'a. Õ'acũ o'otji di'tare ñe'erã wa'arãsa'a”, ni werecu niwĩ narẽ.

¹² Rubén ya curuacjārã, Gad ya curuacjārã, tojo nicã deco me'rã Manasés ya curuacjārã pe'ere Josué a'tiro ni ucũcũ niwĩ:

¹³ —Wãcũña Moisé, Õ'acũ ũaro weeco'tegũ, mũsãrẽ duti'quere: Õ'acũ mũsãrẽ “Sooato” ní'gũ, a'ti di'ta, mũsã nirĩ di'tare o'ocũ niwĩ. ¹⁴ Mũsã nũmosãnumiarẽ, mũsã põ'rãrẽ, mũsã yarã ecarãrẽ a'to dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'e cũcũcã'ña yujupũ. Moisé mũsãrẽ o'óca di'ta ni'i. Mũsã nipe'tirã mũmũ pũrĩcã a'mewējẽtutuarã nirãnojõ mũsã wãmo me'rã pẽ'arãsa'a. Mũsã acawererãrẽ a'mewējẽtamurã, na dũporo mũ'mũtãña.

15 Téé Õ'acũ musârê soose o'o'caronojôta na quẽ'rârê o'ocãpũ, musã narê a'mewêjêtamudu'urãsa'a. Narê Õ'acũ o'oatji di'tare ñe'êca be'ropũ, a'mewêjêtamutũorãsa'a. Tojo weetu'ajaca be'ropũ musã ye di'ta dia a'ti pã'rê pe'e dajatojatirãsa'a. Moisé musârê cõu'que di'tare miiwapa, sãjãque'arãsa'a majã, nicũ niwĩ.

16 Cũ tojo nicã tũ'orã, na pe'e a'tiro ni yũ'ticãrã niwã:

—Nipe'tise mũ'ũ dutisere weerãti. No'o mũ'ũ wa'adutiro wa'arãti.

17 Ësã Moisé duti'quere queoro yũ'ti'caronojôta mũ'ũ quẽ'rârê yũ'tirãti. Ësã a'te dia'cũrê ũa'a. Õ'acũ Moisé me'rã niwĩ. Mejãrôta cũ me'rã ní'caronojôta mũ'ũ me'rã quẽ'rârê nicã ũasã'a. 18 No'o mũ'ũrê yũ'rũnũ'cãgũnojô, mũ'ũ dutiro weetigũnojô wêjẽno'gũsami. Mũ'ũ pe'e wãcũtutua, nisetiya, nicãrã niwã Josuére.

2

Josué Jericópũ ï'adu'tiri masãrê o'ó'que ni'i

1 Be'ro Josué pũarã ũaũarê ya'yioropũ Canaá di'tare, Jericópũre ï'adu'tirã wa'aduticũ niwĩ. Tojo weerã na Sitĩpũ ní'cãrã Jericópũ wa'acãrã niwã. Ti ñamirê na ní'cõ ũaũarê a'metãrãwapata'ari masõ Rahab wãmetigo ya wi'ipũ sãjãa, tojacã'cãrã niwã. 2 Jericócjũ wiogũ “Ní'cãcã ñami Israe curuacjãrã marĩ ya di'tare ï'adu'tirã a'tiapãrã” nisere tũ'obocacã'cũ niwĩ. 3 Tojo weegũ cũ yarã surarare co ya wi'ipũ o'ócũ niwĩ. Ti wi'ipũ wa'a weetjãrã, core a'tiro nicãrã niwã: “Na ũaũa mũ'ũ ya wi'ipũ nirãrê cõ'awĩrõña. Na ï'adu'tiri masã nima”, nicãrã niwã.

4 Rahab pe'e narê nũotojaco niwõ. Na sãrĩtiña'cã, wiogũ o'ó'cãrãrê a'tiro yũ'tico niwõ:

—Diacjũta ni'i. Musã ní'ronojôta a'ti wi'ita nimiamã. Na “Tocjãrã nima” nisere masĩtiasũ.

5 Mujĩpũ sãjãrĩ cura, a'ti macã cja sopere bi'atji dũporoacã wa'ama. Diape'e wa'arã wa'apã. Quero wa'abaque'oya. Apetero weerã narê êmũejãbosa'a, nico niwõ.

6 Co ya wi'i bu'i opa sira nirõpũ ñocãpũrĩ põ'rã sĩ'o'que weronojô nise docapũ narê nũocũuco niwõ.

7 Co tojo nicã tũ'orã, surara maata ti wi'ipũ wijaa, dia Jordã tiropũ ï'adu'tiri masãrê a'marã wa'amicãrã niwã. Na wa'ãca be'ro maata ti macã cja sopere bi'ano'caro niwũ. 8 Israe curuacjãrã cãrĩse dũporo Rahab narê nũo'caropũ mũjãa, narê nico niwõ:

9 —Yũ'ũ masĩ'i. Õ'acũ musã Israe curuacjãrãrê a'ti di'tare o'otojacũ niwĩ. Cũ a'ti di'tacjãrãrê musãrê uicã weecũ niwĩ. Tojo weerã ũaã nipe'tirã uibutiasa'a. 10 Ësã tũ'owũ Õ'acũ musãrê Egiptopũ ní'cãrãrê miiwija'quere. Maa sõ'arĩ maarê acore musãrê pẽ'ato ní'gũ, dũcawaanũ'cõ, boposãjãcã weecũ niwĩ. Tojo nicã, pũarã amorreo masã wiorã maa Jordã a'ti pã'rê pe'e nirã Og, tojo nicã Sehõrê wêjẽpe'ocãrã niwũ. 11 Tojo weerã ũaã pũrõ uise me'rã musãrê ï'a'a. Õ'acũ, musã wiogũ nipe'tiro ũa'mũsepũ, a'ti nucũcãpũre wiogũ nimi. 12 Tojo weego musãrê sãrĩ'i. Õ'acũ wãme me'rã “Mũ'ũ acawererãrê añurõ weerãti”, niña. Yũ'ũ musãrê añurõ weetamu'caronojôta weeya. “Diacjũta tojo weerãti” ní'ã, 13 yũ'ũ pacũsumũarê, yũ'ũ ma'misũmũarê, yũ'ũ acawererã numiarê yũ'rũweticã weeya, nico niwõ.

14 Na core a'tiro ni yũ'ticãrã niwã:

—Mu'u nírōnojōta weerāti. Weeticāma, Ō'acũ ũsārē wējēato. Mu'u pe'e marĩ ni'cārōacā ucūserē ne āpērārē wereticā'ña. Tojo nicā, Ō'acũ a'ti di'tare o'ocāpūta, ũsā mu'urē añurō wiopesase me'rā, añurō pajaña'a, weetamurāsa'a, nicārā niwā.

¹⁵ Rahab ya wi'i, ti macā yeecā'mota'aca tu'rūpu wā'ñacaro niwũ. Tojo weego narē ventana sopepu pūnu'mo da me'rā du'udijoco niwō. ¹⁶ Tojo weetoja, narē nico niwō:

—Musārē a'marĩ masā bocari nírā, ũrūgūpu wa'aya. No'o i'tia numūnojō tojayá. Téé musārē a'marĩ masā macāpu dajatojatica be'ropu musā acawererā tiro tojáaya, nico niwō.

¹⁷ Co tojo nicā tu'orā, a'tiro ni yu'ticārā niwā:

—Mu'u ũsārē “Yu'ure tojo weepa” ní'caronjōta weerāsa'a. ¹⁸ ũsā a'ti di'tare sājāacārē, sō'arĩ da pūnu'mo da mu'u ũsārē du'udijoca dare ventana sopepu yoodijoya tja. Mu'u ya wi'ipu mu'u pacu, mu'u paco, mu'u ma'misumua, nipe'tirā mu'u acawererārē neocūña. ¹⁹ No'o ni'cũ cū uaro wijaama'agūnojō cū basu cūrē wējēsere bu'iritigusami. ũsā bu'iri moorāsa'a. Ni'cũ ũsānojō mu'u ya wi'ipu nirārē mejēcā weecā pūrīcārē, ũsāta bu'iritirāsa'a. ²⁰ Mu'u āpērārē werecāma, marĩ ucū'que wapamarĩrōsa'a, nicārā niwā Rahare.

²¹ —Jau. Musā nírōnojōta tojota weegosa'a, ni yu'tico niwō.

Be'ro tojo nitojanu'cō, wa'a wa'acārā niwā. Na wa'aca be'ro co na weeduti'caronjōta weeco niwō. Pūnu'mo da, sō'arĩ dare ventana sopepu dū'teō'odijoco niwō.

²² Be'ro na puarā Israe curuacjārā ĩ'adu'tiri masā ũrūgūpu du'ticārā niwā. Topure i'tia numu tojacārā niwā. Narē a'marā, surara pe'e nipe'tiropu a'macūmí, ne bocaticārā niwā. Tojo weerā Jericōpu dajatojaa wa'acārā niwā. ²³ Be'ro ĩ'adu'tiri masā ũrūpagupu ní'cārā dijaa, maarē pē'aa, téé Josué tiropu dajacārā niwā tja. Topu daja, cūrē nipe'tise narē wa'a'quere werecārā niwā. ²⁴ A'tiro ni werecārā niwā: “Ō'acũ marĩrē ‘Nipe'tise ti di'tare o'oguti’, nitojami. Na masā ti di'tapu nirā marĩrē pūrō uibutiarā weema”, ni quetiwerecārā niwā.

3

Israe curuacjārā dia Jordārē pē'a'que ni'i

¹ Ape numu pe'e, bo'reque'ari cura Josué nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Sitim wāmetiropu ní'cārā dia Jordāpu bu'atacārā niwā. Na diare pē'ati dūporo ti maa sumutopu tojaque'acārā niwā. ² I'tia numu yu'rúca be'ro surara wiorā, nipe'tirā wa'teropure wa'a weetjārā, ³ a'tiro duticārā niwā: “Musā pa'ia, Leví ya curuacjārā Ō'acũ ‘Masā me'rā añurō weeguti’ ní'quere cūori acarore na miacā ĩ'arā, na siro sirutuya. ⁴ Tojo weerā musā wa'arore masīrāsa'a. Musā ne ni'cũ a'ti ma'apure wa'aña'tisa'a. Ti acarore yoacurero, ni'cā kilómetronjō sirutuya. Pu'toacā tu'aticā'ña”, ni werecārā niwā.

⁵ Tere na wéréca be'ro Josué a'tiro nicu niwĩ tja: “Ñamiacā Ō'acũ cū tutuasere ĩ'arāsa'a. Tojo weerā musā Ō'acũ ĩ'orōpu ña'ase marĩrā niato nírā, musā ye su'tire coe, tojo nicā musā ya upure u'acoecā'ña”, nicu niwĩ Josué. ⁶ Pa'ia pe'ema a'tiro nicu niwĩ: “Musā pa'ia Ō'acũ ‘Masā me'rā añurō weeguti’ ní'quere cūori acarore wua, masā nipe'tirā dūporo maarē u'mutāpē'arāsa'a.”

Tojo weerã cǔ duti'caronojõta ti acarore wɥa, masã dɥporo ɥ'mutãcãrã niwã.

⁷ Be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicɥ niwĩ: “Ni'cãcã me'rã nipe'tirã Israe curuacjãrãrẽ mɥ'urẽ ãpẽrã yɥ'rɥoro añurõ ï'acã weenɥ'cãgũti. Tojo weerã Moisé me'rã ní'caronojõta yɥ'ɥ mɥ'ɥ me'rã nisere masĩrãsama. ⁸ Pa'ia yɥ'ɥ ‘Masã me'rã añurõ weeguti’ cɥori acarore miarãrẽ a'tiro ni wereya: ‘Mɥsã dia Jordã sumutore etarã, ti maapɥre ñumuwija, tojanɥ'cãña’”, nicɥ niwĩ Õ'acũ.

⁹ Be'ro Josué masãrẽ pijio, nicɥ niwĩ: “Tɥ'orã a'tia marĩrẽ Õ'acũ nisere. ¹⁰ A'tiro weemasĩrãsa'a ‘Õ'acũ catigɥ marĩ me'rã ninu'cũmi’ nisere. Tojo nicã a'ti di'tacjãrã cananeo masã, hitita masã, heveo masã, ferezeo masã, gergeseo masã, amorreo masã, jebuseo masãrẽ cõ'ape'owã'cãgũsami.

¹¹ Ì'aña. Õ'acũ, nipe'tise di'ta wiogɥ ya acarore mɥsã dɥporo dia Jordãrẽ pẽ'amɥ'tãrõsa'a. ¹² Tojo weerã mɥsã Israe curuacjãrã doce curari nirã, te curarinɥcũ ni'cũrẽ beseya. ¹³ A'tiro wa'arosa'a. Na pa'ia Õ'acũ nipe'tise di'ta wiogɥ ya acarore miarã, na diapɥ ñumuwijacã, te aco dɥcawatia wa'arosa'a. Te aco nimi'que o'mabɥrosome. Pɥaperiputa opa ditara weronojõ nicã'rõsa'a”, ni werecɥ niwĩ.

¹⁴ Tojo weerã Israe curuacjãrã dia Jordãrẽ pẽ'arã, na cãrĩ'que u'turire wijacãrã niwã. Pa'ia Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weeguti” ní'quere cɥori acarore na dɥporo miamɥ'tãcãrã niwã. ¹⁵ Titare masã otese dɥcatiri cura dia Jordã pajiro pu'eeja, mirĩa wa'acaro niwũ. Tojo nimicã, pa'ia ti acarore miarã, Jordãpɥ na dɥ'pocãrĩ ti maarẽ ɥ'tacũucãta, ¹⁶ te aco bu'ipɥ bɥruti'que tojanɥ'cãcaro niwũ. Yoaropɥ ni'cã macã Adã wãmetiri macãpɥ opa ditara bi'a cã'mota'a'ro weronojõ wa'acaro niwũ. Adã Saretán wãmetiro pɥ'topɥ tojacaro niwũ. Aco tosiropɥ toja'que pe'e O'mabɥrotiri ditarapɥ wetibɥrudijacaro niwũ. Tojo wa'acã, na Israe curuacjãrã Jericó põtëorõ pẽ'acãrã niwã majã. ¹⁷ Na pẽ'arĩ cura pa'ia Õ'acũ ya acarore cɥorã pe'e dia deco boporopɥ nɥ'cãejacã'cãrã niwã. Téé nipe'tirã Israe curuacjãrã pẽ'ape'tica be'ropɥ pẽ'acãrã niwã. Nipe'tirã Israe curuacjãrã boporopɥ pẽ'acãrã niwã.

4

Ëtãpaga docepagare dia Jordã cjasere mii'que ni'i

¹ Nipe'tirã dia Jordãrẽ pẽ'atãca be'ro Õ'acũ Josuére nicɥ niwĩ: ² “Israe curuacjãrãrẽ te doce curarinɥcũ ni'cũrẽ beseya. ³ Narẽ wa'aduti weetjãgũ, pa'ia dia deco na nu'cũrõ tiropɥ docepaga ãtãpagare miicũudutiya. Mɥsã ni'cãcã ñami cãrĩatjopɥ tepagare cũña.”

⁴ Tojo weegɥ Josué doce ɥmɥarẽ cũ bese'cãrãrẽ pijio, ⁵ narẽ nicɥ niwĩ: “Mɥsã Jordã decopɥ, Õ'acũ mɥsã wiogɥ ya acaro tiropɥ wa'a, mɥsãnɥcũ ãtãpaga ni'cãrẽpaga wɥarã wa'aya. Tojo weerã mɥsã docepaga cɥorãsa'a. ⁶ Te tojo weesere mɥsã põ'rã masãbajuarãpɥ, ‘A'tepaga ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weeti?’ nicã, mɥsã a'tiro ni yɥ'tirãsa'a: ⁷ ‘Ësã Õ'acũ ya acarore dia Jordãrẽ miipẽ'acã, ne aco marĩrĩ maa wa'awɥ. A'tepaga Israe curuacjãrã doce curari ti maa Jordãrẽ pẽ'awũ’, nisĩ'rĩrõ wee'e, ni wereapa mɥsã põ'rãrẽ”, nicɥ niwĩ.

⁸ Tojo weerã na Josué cũ weeduti'quere queoro weecãrã niwã. Na ãtãpaga docepaga Jordã decopɥ ní'quepagare miiwɥacãrã niwã. Israe curuacjãrã te curarinɥcũ ni'cũ ni'cãrẽpaga miacãrã niwã. Õ'acũ Josuére ní'caronojõta na cãrĩrõpɥ tepagare mia, cũucãrã niwã. ⁹ Apeyere tja Josué

ti maa decopu pa'ia na Õ'acũ ya acarore wuanu'cũ'caropure apeyepaga docepaga cūucu niwĩ. Tepaga topu nidecoti'i yujupu.

¹⁰ Téé nipe'tise Õ'acũ Josuére duti'quere weepe'óca be'ro, pa'ia ti maa decopu ti acarore wuanu'cũcārā niwā yujupu. Moisé Josuére weeduti'caronojōta queoro weecārā niwā. Masā pe'e sojaro me'rā ti maarē pē'acārā niwā. ¹¹ Nipe'tirā masā na pē'aejanu'cāca be'ro pa'ia Õ'acũ “Masā me'rā tojo weeguti” ní'quere cuori acarō me'rā pē'a, masā dūporo nu'cāejacārā niwā. ¹² Ūmua Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, tojo nicā deco me'rā Manasés ya curuacjārā na wāmo me'rā āpērā Israe curuacjārā dūporo pē'amu'tācārā niwā. Tojo weerā Moisé cū duti'caronojōta weecārā niwā. ¹³ Pājārā cuarenta mil a'mewējērī masā añurō wāmotirā nu'cāejaburocārā niwā. Jericó opa pa'tiro nirōpu wa'a, a'mewējērātirā apoyucārā niwā. Ti acarō topu niyucā, Õ'acũ na me'rā nicu niwĩ.

¹⁴ Na tojo weeri nūmūrēta nipe'tirā Israe curuacjārā ĩ'orōpu Õ'acũ Josuére āpērā yu'ruoro tojacā weecu niwĩ. Cū catiri umūcore nipe'tirā masā Josuére wiopesase me'rā ĩ'acārā niwā. Moisére wee'caronojōta cū me'rā quē'rārē mejārōta weecārā niwā.

¹⁵ Tu'ajanu'cō, Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: ¹⁶ “Pa'ia, Õ'acũ masā me'rā ‘Tojo weeguti’ ní'quere cuori acarore cuorārē ti maa Jordāpu nirārē majātidiya.”

¹⁷ Tere tu'ogu, Josué pa'iare “Majātia”, nicu niwĩ. ¹⁸ Na cū dutironojōta pa'ia Õ'acũ ya acarore miimajācārā niwā. Nipe'tirā masā, pa'ia ti acarō me'rā pē'āca be'ro ti maa ne waropu ní'caronojōta o'maburocaro niwĩ tja.

¹⁹ Ūmutārī mujīpūrē, diez nūmūrī nirī nūmūrē, Israe curuacjārā Jordāpu ní'cārā majāa, Gilgal wāmetiropu cārīrā wa'acārā niwā. Gilgal, Jericó macā mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwĩ. ²⁰ Gilgapu Josué ūtāpagare docepaga Jordāpu miiquepagare cūucu niwĩ. ²¹ Josué Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwĩ: “Be'ropu mūsā pārāmerā nituriarā na pacusumuarē ‘¿A'tepaga de'ro nisī'rīrō weeti?’” nicā, ²² narē wereya: ‘Israe curuacjārā dia Jordārē pē'arā, aco dūcawaanu'cō, bopori ma'apu pē'awā', nisī'rīrō wee'e. ²³ Õ'acũ marī wioгу dia Jordārē ma'a bopori ma'a weewĩ. Téé ūsā pē'ape'tíca be'ropu tojo weedu'uwĩ. Õ'acũ marī wioгу dūporopu Maa sō'arī maarē wee'caronojōta weewĩ. Ūsā ti maarē pē'ape'tíca be'ropu tojo bopori ma'a weewĩ. ²⁴ Nipe'tirocjārā Õ'acũ cū tutuasere masīato nígũ, tojo nicā mūsā Õ'acũ marī wioгуre wiopesase me'rā wācūnu'cūcā'to nígũ, tojo weewĩ”, ni wereya, nicu niwĩ Josué.

5

Gilgapu na niseti'que ni'i

¹ A'tiro wee Õ'acũ dia Jordārē Israe curuacjārārē pē'ato nígũ, boposājācā weecu niwĩ. Tere tu'orā, nipe'tirā amorreo masā wiorā dia Jordā mujīpū sājārō pe'e nirā pūrō ui, ucuacārā niwā. Tojo nicā, mejārōta cananeo masā wiorā dia Mediterráneo sumutopu nirā uicārā niwā. Tojo weerā “Na me'rā a'mewējērōua'a” ni, ne wācūtīcārā niwā.

² Titare Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Mūsā ūtāperi me'rā yejese pīrīrē da'reya. Tu'ajanu'cō, mūsā todūporopu wee'caronojōta weeya tja. Mūsā Israe curuacjārā umuarē ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña”, nicu niwĩ.

3 Tere tu'ogu, Josué cū yejecō'atje pjīrīrē da'recu niwī. Te me'rā Israe curuacjārā ɯm̄uarē Aralot wāmetiro opa bu'pa nirōp̄u na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. 4 Nipe'tirā ɯm̄ua Egiptop̄u wija'cārā, surara sājārī cū'manojō c̄orā yucu marīrōp̄u wērīpe'tia wa'acārā niwā. 5 Na nipe'tirāp̄uta na ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'cārā nicārā niwā. Egiptop̄u wija'cārā pūrīcā yucu marīrōp̄u bajua'cārā yejecō'ano'ña marīcārā niwā. 6 Ō'acū na ñecūs̄m̄uarē “M̄usā pārāmerā nituriarāp̄ure añuse di'tare o'oguti”, nicu niwī. Te di'ta añuse di'ta nujātu'que, apeye otese pī'rīse di'ta nirōsa'a. Tojo nimicā, ɯm̄ua surara sājārī cū'manojō c̄orā Egiptop̄u wija'cārā pe'e Ō'acū dutisere queoro weeticārā niwā. Na tojo ña'arō weese bu'iri Ō'acū “Diacjūta na te di'tare ĩ'asome”, ni ucūcu niwī. Tojo weerā na yucu marīrōp̄u cuarenta cū'marī sijabaque'aticārā niwā. Téé na ɯm̄ua wērīpe'ticāp̄u top̄ure sijadu'ucārā niwā. 7 Na wērī'cārā pō'rārē Ō'acū narē pō'rāti, d̄ucayu'cārārē ō'rēcju yapa caserore Josué yejecō'acu niwī. Na sijari curare yejecō'ano'ña marīcārā niwā. 8 Na nipe'tirā yejecō'ano'ca be'ro na wi'seriacāp̄u te cāmirē sijorā, nicā'cārā niwā. 9 Be'ro Ō'acū Josuére a'tiro nicu niwī: “Ni'cācā me'rā Egiptocjārā dutise doca m̄usā bopoyoro ní'quere wijata'acā wee'e.” Cū tojo wéeca be'ro niyucā, to Gilgal wāmetisa'a.* A'tiro nicāp̄u quē'rārē mejārōta wāmetisa'a.

Ō'acū masārē Egiptop̄u miuwija'quere wācūrī bosen̄m̄u ni'i

10 Israe curuacjārā Gilgap̄u que'ajácārā niwā. Nim̄u'tārī mujīp̄u p̄ua semana be'ro opa pa'tiro nirō Jericó pō'teorōp̄u mujīp̄u sājārī cura Ō'acū yu'r̄uari bosen̄m̄urē boseba'acārā niwā. 11 Ape n̄m̄u pe'e Canaá di'ta cjase cebada ūtē'que, tojo nicā pā b̄uc̄use marīrō ba'acārā niwā. 12 Ti n̄m̄u me'rā Ō'acū narē manárē* tocā'rōta bur̄ucā weetuocu niwī. Ti cū'marē ti di'ta cjasere ba'acārā niwā majā.

Josué Ō'acū yarā surara wiogu me'rā ucū'que ni'i

13 Ni'cā n̄m̄u Josué Jericó p̄u'to nígu, cū diacjū ni'cū masū di'pjī ñosērī pjī me'rā s̄ioejan̄'cācā ĩ'acu niwī. Josué cū tiro wa'a, sērītiña'cu niwī:

—¿M̄u'ɯ ūsā me'rācjū niti? ¿Niwetine? ¿Ūsārē ĩ'atu'tirā me'rācjū niti? nicu niwī.

14 Cū yu'ticu niwī:

—Ne niwe'e. Yu'ɯ Ō'acū yarā surara wiogu m̄usā tirop̄u a'tiap̄u, nicu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Josué ějōpeose me'rā nucūcāp̄u paamu'rīque'acu niwī.

—Wiogu, yu'ɯ, m̄u'urē da'raco'tegu, ¿de'ro weecā ɯasari? ni sērītiña'cu niwī.

15 Ō'acū yarā surara wiogu cūrē yu'ticu niwī:

—M̄u'ɯ sapatu tuweeya. M̄u'ɯ nu'cūrō Ō'acū nirō ni'i, nicu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Josué cū duti'caronojōta cū sapatu tuweecūcu niwī.

6

Israe curuacjārā Jericóp̄u na sājāa'que ni'i

* 5:9 5.9 Hebreo ye me'rā Gilgal nirō “Tūrūmajāmidija'a”, weronojō b̄ususa'a. ✧ 5:12 5.12 Ex 16.31

¹ Jericócjārā Israe curuacjārārē pūrō uicārā niwā. Israe curuacjārā sājārī nírā, ti macā cjase soperire añurō bi'ape'ocā'cārā niwā.* Tojo weerā ti macārē ne ni'cū sājāti, ne wijaticārā niwā. ² Na tojo weemicā, Ō'acū Josuére a'tiro ni werecu niwī: “Yū'u mu'urē Jericóre, tocjū wiogure, tojo nicā tocjārā surarare wiatojapū. ³ Tojo weerā musā Israe curuacjārā surara umua wāmotirā a'tiro weerāsa'a. Musā seis numurī ti macārē sutuarāsa'a. Ni'cā numurē ni'cārētirita sutuaya. ⁴ Ya acaro dūporo siete pa'ia u'mutārāsama. Nanucū oveja umua na putise capesa'rire cuorāsama. Seis numurī pe'tica be'ro ape numu pe'e ti macārē sietetiri sutuarāsa'a majā. Musā sutuari cura pa'ia oveja umua capesa'rire putirāsama. ⁵ Na uputu puticā tu'orā, musā caricūrō pōtēorō caricūña. Musā tojo caricūcā, ti macā cjase ūtā tu'ruri se'tedija pe'tia wa'arosa'a. Tojo wa'ari cura musā maata ti macāpū sājāārāsa'a.”

⁶ Tojo wee Josué pa'iare pijio, a'tiro ni werecu niwī: “Musā Ō'acū ya acarore miiwā'cāña. Siete pa'ia ti acaro dūporo oveja umua capesa'ri na putiatje me'rā wa'ayuato”, nicu niwī. ⁷ Surara pe'ere a'tiro nicu niwī: “Wa'aya. Ti macārē be'toanū'cāña. Surara wāmotirā Ō'acū ya acaro dūporo wa'amū'tāto”, nicu niwī.

⁸ Nipe'tirā Josué duti'caronojōta weecārā niwā. Tojo weerā siete pa'ia ti acaro dūporo capesa'rire putimū'tāwā'cācārā niwā. ⁹ A'mewējērī masā surara pe'e pa'ia dūporo u'mutācārā niwā. Āpērā surara ti acaro siro pe'e sirutucārā niwā. Du'ucūro marīrō pa'ia oveja capesa'rire putiwā'cācārā niwā. ¹⁰ Surara pe'ere Josué “Di'tamarīrō wa'aya. Yū'u caricūduticāpū, musā tutuaro pōtēorō caricūrāsa'a”, nicu niwī. ¹¹ Josué pa'iare ti acaro me'rā macārē ni'cāti sutuabaque'aduticū niwī. Tojo weetojanū'cō, na cārī'caroputa daja, na'itō'o, cārīcārā niwā.

¹² Ape numu ñamiña'cūrō Josué wā'cā, cū duti'caronojōta pa'iare, surarare mejārōta duticū niwī tja. Tojo weerā pa'ia Ō'acū ya acarore miiwā'cācārā niwā. ¹³ Na siete pa'ia ti acaro dūporo sooro marīrō wa'a, na putisere putisutucārā niwā. A'mewējērī masā surara pe'e na dūporo wa'acārā niwā. Āpērā surara ti acaro siro pe'e sirutucārā niwā. Na sutuari cura pa'ia ne putidu'uticārā niwā. ¹⁴ Tojo weerā nimū'tārī numu be'ro cja numurē apaturi ti macārē sutuanemocārā niwā. Tojo sutuatojanū'cō, dajacārā niwā na cārī'caropure tja. Seis numurī mejārōta weecārā niwā.

¹⁵ Be'ro ape numu siete numurī nirī numurē, ñamiña'cūrō wā'cā, na wee'caronojōta ti macā Jericóre sutuacārā niwā tja. Ti numurē majā sietetiri sutuacārā niwā. ¹⁶ Na sutuatucā, pa'ia pūrō puticā tu'ogu, Josué masārē nicu niwī: “Pūrō caricūña. Ō'acū marīrē a'ti macārē o'otojami. ¹⁷ Ō'acū cū duti'caronojōta ti macā nipe'tise to nise me'rā cō'ano'rōsa'a. Rahab, umua me'rā a'metārāwapata'ari masō, tojo nicā co ya wi'ipū nirā dia'cūrē yu'rūono'rōsa'a. Cóta marī ī'adu'tirā o'o'cārārē nūoco niwō. ¹⁸ Musā Ō'acū cū cō'aduti'que to nisere ne miaticā'ña. Musā tojo weecāma, musā ye bu'iri Ō'acū Israe curuacjārārē ña'abutiario wa'acā weebosami. ¹⁹ Nipe'tise ti macā cjase uru, plata, bronce, cōme me'rā wee'quea Ō'acū ye dia'cū ni'i. Ō'acū ya wi'i cjase nūrōrōpū miicūuno'rōsa'a”, nicu niwī.

²⁰ Pa'ia capesa'ri me'rā puticārā niwā. Tojo busucā tu'orā, masā ni'cārō me'rā uputu caricūcārā niwā. Na tojo caricūcā, ti macā ūtā tu'ru, na yee cā'mota'ami'que se'temadija wa'acaro niwā. Tojo wa'acā ī'arā,

* **6:1** 6.1 Titare macārī ūtā me'rā sārīsāa, yee'que tu'ruri nīcūcaro niwā.

surara ti macārē diacjūta omasājā, miiwapa wa'acārā niwā. ²¹ Be'ro ti macācjārā umuarē, numiarē, ma'mapjiare, bucurārē, na yarā ecarā me'rāta wējēcō'acā'cārā niwā. Nipe'tirārē wējēpe'ocārā niwā.

²² Josué puarā umua toduporo ti macārē ī'adu'ti'cārārē nicu niwī: “Musā umua me'rā a'metārāwapata'ari masō ya wi'ipū wa'a, core, co acawererārē, na ye nipe'tise me'rā miiwīrōrā wa'aya. Musā core ‘Tojo weerāti' ní'caronojōta weeya”, nicu niwī. ²³ Cū tojo nisere tū'o, ī'adu'tiri masā Rahare, co pacsumuarē, co acawererārē miirā wa'acārā niwā. Narē Israe curuacjārā nirō yu'rurōpū cūcārā niwā. ²⁴ Be'ro narē miiwīrōca be'ro ti macā Jericóre ūjūacō'acā'cārā niwā. Plata, uru, bronze, cōme me'rā wee'que pe'ere Ōacū wi'i cjasere nūrōrōpū cūcārā niwā. ²⁵ Josué Rahab, co acawererā dia'cūrē wējētīcu niwī. Cōta Jericóre ī'adu'tiri masā Josué o'ó'cārārē nūoco niwō. Co narē weetamu'que me'rā yu'rūwetico niwō. Tojo weerā Rahab, co acawererā Israe curuacjārā me'rā nisetidecotima yujupū.

²⁶ Be'ro Josué “Ne apaturi a'ti macārē weepoticā'to” nígū, a'tiro nicu niwī: “No'o ni'cū a'ti macārē weeposī'rīgūnojōrē Ō'acū cūrē ña'arō wa'acā weegusami. Cū ma'ma macā weenu'cārī cura cū macū masā ma'mi wērīgūsami. Ti macā yee'que tū'rūri cjasere soperire ō'orī cura cū macū du'sagu pe'e wērīgūsami tja”, nicu niwī.

²⁷ Ō'acū Josuére weetamunu'cūcu niwī. Tojo weerā ti di'tacjārā cū añurō weesetisere masīpe'tia wa'acārā niwā.

7

Acā Ō'acūrē yu'rūnu'cā'que ni'i

¹ Israe curuacjārā wa'teropure ni'cū Acā wāmetīgu Jericó cjasere Ō'acū cū miadutiti'quere miacu niwī. Cū Judā ya curuacjā, Carmi macū, Zabdi pārāmi, Zera pārāmi nituriagu nicu niwī. Cū Ō'acū cō'aduti'quere mi'que bu'iri nipe'tirā Israe curuacjārā me'rā Ō'acū pūrō uacu niwī.

² Josué ni'cārērā surarare ape macā Hai wāmetiri macāpū o'ócū niwī. Ti macā Betel mujīpū mujātiro pe'e, Bet-aven pu'topū tojacaro niwū. Narē o'ógū, “Ti macārē, tojo nicā to sumutopure ī'adu'tirā wa'aya”, nicu niwī. Tojo weerā na ti macārē ī'adu'tirā wa'acārā niwā. ³ Dajarā, Josuére werecārā niwā: “Haipure pejetirācā umua niama. Tojo weerā nipe'tirā surara ti macācjārā me'rā a'mewējērā wa'aticā'to. Puati mil, o i'tiati mil surara ticūrāta wa'acā añurōsa'a. Na me'rā ti macācjārārē docaque'acā weerāsama. Tojo weegu nipe'tirā surarare o'óticā'ña”, nicārā niwā.

⁴ Tojo weerā i'tiati mil surara dia'cū a'mewējērā wa'acārā niwā. Haicjārā pe'e narē docaque'acā weecārā niwā. Tojo nicā, narē ui, du'tiwā'cācā weecārā niwā. ⁵ Israe curuacjārārē omasirutu wējēcārā niwā. Treinta y seis surara wējēno'cārā niwā. Macā sājārī sope pu'to, téé di'ta se'te'caro nituoropū narē sirutu wējēcā'cārā niwā. Tojo weerā Israe curuacjārā bujaweti, ui wācūtutuaticārā niwā.

⁶ Josué, cū bujawetisere ī'ogū, cū sñase su'tire wejetū'rēcū niwī. Téé na'ique'ari curapū, Ō'acū ya acaro tiropū paamu'rīque'acu niwī. Bucurā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Tojo nicā na dupopapure di'tare ōrēpeocārā niwā. ⁷ Tojo wee Josué Ō'acūrē nicu niwī:

—Ō'acū, ¿de'ro weegu mu'u ūsārē dia Jordārē miipē'rōrī? Mu'u amorreo masā ūsārē wējēcō'ato nígū, ¿tojo weerine? Ūsā ti maa ape pā'rēpū tojacā añuyū'rūabopā. ⁸ Wiogu, Israe curuacjārā surara ūsārē ī'atu'tirārē

uirã, omamũ'tãma. Na tojo weecã ï'agũ, yu'u ¿de'ro ni werebosari narẽ? ⁹ Cananeo masã, ãpẽrã a'ti di'tacjãrã ùsãrẽ tojo wa'a'quere tu'ope'ticã'rãsama. Ësã nipe'tirãrẽ wẽjẽrãsama. Ne ni'cũ ùsã wa'teropure tojasome. To pũrĩcãrẽ Õ'acũ, nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mu'urẽ ña'arõ wãcũrãsama, tojo nicã mu'u wãmerẽ, nicu niwĩ Josué Õ'acũrẽ.

¹⁰ Cũ tojo nisere tu'ogu, Õ'acũ Josuére yu'ticu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. ¿De'ro weegu mu'u nucũcãpu paamu'rĩque'ati?

¹¹ Israe curuacjãrã yu'u dutisere yu'rũnu'cãma. Yu'u musãrẽ “Weeticã'ña” ní'quere queoro weetiama. Yu'u Jericó cjasere, yu'u miidutiti'quere miama. “Ña'a ni'i”, ni masĩmirã, yajama. Tere miitoja, na ye apeyenojõ wa'teropu nũoama. ¹² Tojo weerã Israe curuacjãrã na tojo wee'que wapa narẽ ï'atu'tirãrẽ põtẽosome. Narẽ põtẽonu'cã, a'mewẽjẽronojõ o'orã, mejõ pe'e narẽ uiwã'cãrãsama. Na basu bu'iri da'reno'rãsama. Musã yu'u “Miaticã'ña” ní'quere maata cõ'aticãma, ne musã me'rã ninemosome majã. ¹³ Masãrẽ neocũu, narẽ weregu wa'aya: “Õ'acũ musãrẽ a'tiro niami: ‘Musã Israe curuacjãrã, yu'u musãrẽ “Miaticã'ña” ní'que musã wa'teropu ni'i. Musã tere cõ'ape'oticãma, ne musã me'rã a'mewẽjẽrãrẽ docaque'acã weesome. Ñamiacãrẽ yu'u ï'orõpu nu'cũrãsa'a. Tojo weerã yu'u ï'orõpu ña'ase marĩrã niato nĩrã, musã ye su'tire coe, musã ya upure u'acoecã'ña. Apoyu'cãrãpu nitojaya. ¹⁴ Yu'u ï'orõpu nipe'tirã musã ye curarinucũ bajuyoropu ejanu'cãña. Yu'u beseri cura nipe'tise nisirutuse curarire besewéeno'rõsa'a. Nisiruturi curua yu'u beséca curua ni'cũ põ'rã nise curari besewéeno'rõsa'a. Ni'cũ põ'rã yu'u beséca curua na umuarẽ beseno'rõsa'a. ¹⁵ Yu'u “Miaticã'ña” ní'quere cuogu cũ acawererã me'rã, tojo nicã cũ cuose nipe'tise me'rã ùjũacõ'ano'gũsami. Cũ Israe curuacjãrãrẽ bopoyoro wee'que bu'iri, tojo nicã yu'u “A'tiro weeya” ní'quere yu'rũnu'cã'que bu'iri ùjũacõ'ano'gũsami”, nicu niwĩ Õ'acũ Josuére.

Acãrẽ bu'iri da're'que ni'i

¹⁶ Ape numu ñamiña'cũrõ Josué masãrẽ te curarinucũ wijatiduticu niwĩ. Tojo weeri curare Õ'acũ Judá ya curuacjãrãrẽ ï'ocu niwĩ. ¹⁷ Be'ro Josué ti curuacjãrãrẽ nisirutuse curarire wijatiduticu niwĩ. Õ'acũ Zera ya curuare ï'ocu niwĩ. Ti curua wa'terore Zabdi acawererãrẽ besecu niwĩ. ¹⁸ Zabdi acawererã umuarẽ ï'oburocã, Acã wãmetigu beseno'cu niwĩ. Acã Carmi macũ, Zabdi pãrãmi, Zera pãrãmi nituriagu, Judá ya curuacjũ nicu niwĩ.

¹⁹ Tojo weegu Josué cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u yu'u macũ weronojõ nigũ ni'i. Õ'acũ, Israe curuacjãrã wiogure e'catipeoya. Mu'u wee'quere diacjũ wereya, nicu niwĩ.

²⁰ Acã cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Diacjũta mu'urẽ were'e. Israe curuacjãrã wiogu Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãwũ. A'tiro weewu. ²¹ Jericó cjase marĩ mi'que wa'teropu ni'cãrõ su'tiro añubutiaro Babiloniacjãrã wéeca su'tirore ï'awũ. Tojo nicã plata kujiri doscientos kujiri, ni'cãgũ uru me'rã wee'cure, ni'cã kilo deco nucũcjure uaripeja, miicã'wũ. Ya wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'i po'peapu yaacã'wũ. Niyeru apeye docapu ni'i, nicu niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Josué ãpẽrãrẽ Acã ya wi'ipu wa'aduticu niwĩ. Cũ ya wi'ipu Acã míca su'tirore, niyerure, urugure bocacãrã niwã. ²³ Tere mí, Josuére, tojo nicã Israe curuacjãrãrẽ wiacãrã niwã. Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weeguti” ní'quere cuori acaro põtẽorõpu cũucãrã niwã. ²⁴ Be'ro

Josué, Israe curuacjārā me'rā Acã, Zera macürē, niyeru cū yaja'quere, su'tirore, urure, cū pō'rā umuarē, numiarē, cū yarā ecarā wecuare, burroare, ovejare, tojo nicã cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ire, nipe'tise cū cuosere na cārĩrō yu'ruro Acor wāmetiro pa'tiropu miacārā niwā.

²⁵ Josué cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u marĩrē a'te bopoyoro bu'iri da'reatjere weeati? Ni'cārōacã Õ'acũ mu'urē bu'iri da'regusami, nicu niwī.

Tojo nitoja, nipe'tirā Israe curuacjārā ütāperi me'rā cūrē, cū yarā ecarārē doquewējēcārā niwā. Be'ro narē ũjũacō'acārā niwā. ²⁶ Na bu'ipu Josué ütā mesãjo seepeocu niwī. Te me'rā Õ'acũ na me'rā ua'que pe'tia wa'acaro niwũ. Tojo weero ti pa'tiro Acor wāmetidecotisa'a yujupu.

8

Israe curuacjārā Haicjārārē docaque'acã wee'que ni'i

¹ Tojo wéeca be'ro Õ'acũ Josuére a'tiro nicu niwī: “Ne uiticã'ña. Wācūtutuaya. Mu'u yarā surara nipe'tirārē neocūu, Haicjārā me'rā a'mewējērā wa'aya tja. Yu'u Haicjārā wiogure, tojo nicã ti macācjārārē musārē wapata'acã weetamugũti. Cū ya macã, na ya di'ta nimi'caro musã ye tojarosa'a. ² Mu'u Jericócjũ wiogure, ti macācjārārē wee'caronojōta Haicjārārē, na wiogu quē'rārē weegusa'a tja. Ni'cārōacãma na cuose, na yarā ecarā musã yarā tojarāsama. Musã a'tiro weeya. Macã sē'ema pe'e ni'cã curua mu'u yarā surarare wa'adutiya”, nicu niwī.

³ Tojo weegu Josué treinta mil surara añurō a'mewējēmasĩrānojōrē ñamipure Haipure o'ógũ, ⁴ a'tiro nicu niwī: “Musã añurō tu'oya. Macã sē'ema pe'e wa'a, bajutiropu ñña. Na me'rā a'mewējēajã, tu'omasĩ co'teya. ⁵ Āpērã surara yu'u me'rā bajuyoro pe'e pi'arāsama. Haicjārā ũsārē ĩ'arã, ũsārē wējērātirã macāpu ní'cārã wijatirāsama. Na tojo weecã, ũsã toduporopu wee'caronojōta ui omarāsa'a. ⁶ Na pe'e macāpu wija, ũsārē siruturāsama. ‘Toduporo wee'caronojō marĩrē uiwã'cārã weema’, nirāsama. ⁷ Na tojo weecã ĩ'arã, musã macã sē'ema pe'e ní'cārã macāpu sãjãña. Sãjãa, ti macācjārā nipe'tirārē wējēpe'ocã'ña. Õ'acũ musã wiogu ti macārē musã ya macã tojacã weegusami. ⁸ Be'ro Õ'acũ duti'caronojōta ti macārē ũjũacã'ña. Yu'u musārē dutitoja'a”, nicu niwī Josué.

⁹ Tojo nica be'ro Josué narē Betel, Hai wa'teropu wa'a, tojaduticu niwī. Hai mujĩpũ sãjārō pe'e tojacaro niwũ. Josué pe'e cū yarā masã me'rã ti ñamirē mejārōputa yu'ruocu niwī. ¹⁰ Ape numu ñamiña'cūrō cū masārē ĩ'awã'cãcu niwī. Be'ro Israe curuacjārā wiorã me'rã su'ori Haipe a'mewējēgũ wa'acu niwī. ¹¹ Nipe'tirã surara cū me'rã nirã ti macã pōtēorōpu etacārã niwã. Eta, ti macã yu'ruropu tojaque'acārã niwã. To na nirō me'rã opa pa'tiro nidijacaro niwũ. ¹² Josué ni'cāmocusetiri mil surarare Betel, Hai wa'teropu mujĩpũ sãjārō pe'e nūocūucu niwī. ¹³ A'tiro wee surarare puu curua ducawaacārã niwã. Ni'cã curua ti macã mujĩpũ sãjārō pe'e tojacārã niwã. Ape curua ti macã yu'ruro pe'e tojacārã niwã. Ti ñamita Josué opa pa'tiro nidijaro decopu tojacu niwī.

¹⁴ Haicjũ wiogu tojo wa'acã ĩ'agũ, sojaro me'rã cū yarā surara me'rã ti macāpu ní'cārã wija, dia Jordã cja pa'tiropu Israe curuacjārā me'rã a'mewējēgũ wa'acu niwī. “Ape curua Israe curuacjārã ti macã sē'ema pe'e du'tiapã” ni, masĩticu niwī. ¹⁵ Josué, cū surara me'rã du'tirã weronojō weesoocārã niwã. Tojo weerã yucu marĩrō nirĩ ma'a pe'e

uiwã'cãcãrã niwã. ¹⁶ Tojo weerã nipe'tirã surara Haicjãrã na wiorã dutisere tu'orã, Josuére siruturã, na ya macãrẽ wijawã'cãcãrã niwã. ¹⁷ Nipe'tirã umua Haicjãrã, tojo nicã Betecjãrã Israe curuacjãrãrẽ siruturã, wa'ape'tia wa'acãrã niwã. Tojo weero ti macã co'tero marĩrõ tojacaro niwã.

¹⁸ Be'ro Õ'acũ Josuére nicu niwĩ: “Mũ'ũ ñosẽrĩ pjĩ me'rã ti macãrẽ sĩopuaya. Ti macãrẽ mũ'ũ ya macã tojacã weeguti.”

Tojo weegu surarare Josué ti pjĩ me'rã sĩopuatjĩagũ, “A'mewẽjẽrã wa'aya”, nicu niwĩ. ¹⁹ Cũ tojo nicãta, surara na bajutiropu ni'cãrã sojaro me'rã wijacãrã niwã. Ti macãpu omasãjã, pecame'e sĩ'ayoobaque'ocãrã niwã.

²⁰ Haicjãrã surara majãmiñatõrõrã, na ya macãrẽ o'me mũjãacã ã'acãrã niwã. Israe curuacjãrã uiwã'cãmi'cãrã majãmitojati, na me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã. Tojo weero ne aperopu narẽ du'tita basioticarõ niwã.

²¹ Josué, nipe'tirã Israe curuacjãrã ti macã sã'emapu du'ti'cãrã ti macãrẽ ãjũacõ'acã ã'arã, majãmitojaa, Haicjãrã me'rã a'mewẽjẽrã a'ticãrã niwã.

²² Be'ro ti macãrẽ sãjãa'cãrã wijaa, Haicjãrãrẽ cã'mota'aque'acãrã niwã. Tojo weerã na Haicjãrã Israe curuacjãrã puã curua decopu tojacãrã niwã. Israe curuacjãrã na nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. ²³ Haicjãrã wiogu dia'cũrẽ wẽjẽticãrã niwã. Cũrẽ ñe'e, Josué tiropu miacãrã niwã.

²⁴ Israe curuacjãrã na sirutu'cãrãrẽ wẽjẽpe'oca be'ro na Haipu daja, du'sa'cãrãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã tja. ²⁵ Ti numurẽ doce mil masã Haicjãrã umua, numia wẽrĩcãrã niwã. ²⁶ Josué pe'e cũ ñosẽrĩ pjĩrẽ sĩopuanu'cũcu niwĩ. Téé na nipe'tirã Haicjãrãrẽ wẽjẽpe'oca be'ropu du'udijocu niwĩ. ²⁷ Be'ro Õ'acũ Josuére weeduti'caronojõta Israe curuacjãrã ti macã cjase apeyenojõ, tojo nicã na yarã ecarã me'rã tojacãrã niwã.

²⁸ Josué Haire ãjũacõ'acã, te ãjũamo'a'que, tojo nicã ti macã cjase ãtãperiacã dia'cũ tojacaro niwã. Ni'cãrõacãpu quẽ'rãrẽ tojota bajudecotisa'a yujupu. ²⁹ Haicjũ wiogure wẽjẽca be'ro yucugupu du'teyoocu niwĩ téé ñamica'apu. Na'ique'ari cura cũrẽ miidijoduti, cũ upure macã sãjãarõpu cõ'aduticu niwĩ. Be'ro cũ bu'i ãtãperi me'rã seebi'acũuduticu niwĩ. A'tocaterore ti ãtãmesã cũñasa'a yujupu.

Josué Ebal ãrũgũ wãmeticjupu Moisé dutise cũu'quere bu'e'que ni'i

³⁰ Te be'ro Josué ãrũgũ Ebal wãmeticjupu Israe curuacjãrã wiogu Õ'acũrẽ ãjõpeorãtirã, wa'icũrãrẽ ãjũamorõpeorore ni'cã mesã ãtã me'rã seeneocũcu niwĩ. ³¹ Cũ Moisé, Õ'acũ dutisere weeco'tegu, Israe curuacjãrãrẽ duti'caronojõta da'reduticu niwĩ. Moisé cũ dutise cũuca turi oja'caronojõta ãtãpaga páate, bopeno'ña marĩsepaga me'rã tojo weecãrã niwã. Tojo weerã topu Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ãjõpeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeocãrã niwã. ³² Topu Israe curuacjãrã ã'orõpu tepagaputa tja Josué Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere ojaõ'ocu niwĩ. ³³ Nipe'tirã masã Israe curuacjãrã, Israe curuacjãrã nitirã na me'rã sjarã, nipe'tirã bucãrã, narẽ su'ori nirĩ masã, tojo nicã beseri masã Õ'acũ ya acarõ tiro puaperi nu'cãejacãrã niwã. Pa'ia Leví ya curuacjãrã ti acarõre wuawã'cãrã masã pãjãrã diacjũ pe'e ejanu'cãcãrã niwã. Õ'acũ narẽ “Añurõ wa'ato” nisere tu'orãtirã, ãrũgũ Gerizim wãmeticjũ du'pocãpu deco me'rã masã nu'cãejacãrã niwã. Æpẽrã pe'e ãrũgũ Ebal wãmeticjũ du'pocãpu nu'cãejacãrã niwã. Moisé ne warõ dutinu'cã'caronojõta weecãrã niwã.

³⁴ Be'ro Josué nipe'tise Moisé cū duti'quenucū bu'eñocū niwī. “Añurō wa'arosa'a” ní'quere, tojo nicā “Ña'arō wa'arosa'a” ní'quere bu'ecū niwī. ³⁵ Ne ni'cā uuro Moisé duti'quere Josué bu'eticā weeticū niwī. Nipe'tirā Israe curuacjārā topu nerērārē bu'eñope'ocā'cū niwī. Dū'aro marīrō numiarē, wī'marārē, tojo nicā Israe curuacjārā nitirā na me'rā nirā quē'rārē bu'ecū niwī.

9

Gabaōcjārā Israe curuacjārārē nisoo'que ni'i

¹ Nipe'tirā wiorā dia Jordā mujīpū sājārōpu nirā Israe curuacjārā na a'mewējē, wapata'a'quere tū'ocārā niwā. Na hitita masā, amorreo masā, cananeo masā, ferezeo masā, heveo masā, tojo nicā jebuseo masā nicārā niwā. Ĕrūpagurū nirā, opa bu'pa nirōpu nirā, maa pajiri maa Mediterráneo sumutopu nirā téé Líbanopu nirā nicārā niwā. ² Tojo weerā na Josué, Israe curuacjārā me'rā a'mewējērā a'tirā, ni'cārō me'rā nerēcārā niwā.

³ Tojo weemicā, heveo masā Gabaōpu nirā pe'e, Josué Jericó, tojo nicā Haipu wee'quere masīcārā niwā. ⁴ Tojo weerā Israe curuacjārārē a'tiro weesoocārā niwā. Ma'apu wa'arā, na burro bu'ipu ajuri mejā, tojo nicā vino poseye'que ajuri mejāmejā, tū'rū'que mejā, sereō'o'quere miacārā niwā. ⁵ Tojo nicā su'ti mejā, sapatu caseri tū'rū'que, sereō'o'quere sãñacārā niwā. Ma'apu wa'arā, pã boposãa'que, butiwija'quere miacārā niwā. ⁶ Na Josué nirō Gilgapu ejarā, cūrē, tojo nicā Israe curuacjārārē a'tiro nicārā niwā:

—Yoarocjārāpu a'ti'i. Tojo weerā musā ũsā me'rā “A'tiro weerāti”, ni apoya, nicārā niwā.

⁷ Israe curuacjārā heveo masārē yu'ticārā niwā:

—Apetero weerā musā ũsā pu'toacācjārā nisa'a. Tojo nicāma, musā me'rā “A'tiro weerāti”, nīmasītisa'a.

⁸ Na pe'e Josuére nicārā niwā:

—Ĕsā musārē da'raco'terā nirāsa'a.

Josué pe'e narē sērītiña'cū niwī:

—¿Noanojō niti musā? ¿No'ocjārāpu a'tiati? nicū niwī.

⁹ —Ĕsā yoarocjārāpu a'ti'i. Ĕsā musā wiogu Ő'acū tutuasere tū'oapu. Nipe'tise cū Egiptopu wee'quere, ¹⁰ tojo nicā puarā amorreo masā wiorārē maa Jordā si pã'rē pe'e ní'cārārē cū wee'quere tū'oapu. Na Sehón, Hesbón wiogu, tojo nicā Og, Basán wiogu nicārā niwā. Og Astaropu macāticū niwī. ¹¹ Tojo weerā ũsā wiorā, ũsā ya di'tacjārā ũsārē a'topu a'tidutiama. “Musā ma'apu ba'atjere mia, Israe curuacjārā tiropu wa'aya”, ni o'oāma. “Musārē da'raco'terā nirāsa'a. Tojo weerā ‘A'tiro weerāti’ ni apoya”, ni dutio'oāma ũsārē. ¹² Ĕsā musā tiropu a'ticā, a'te pã asibususepaga niwū. Ni'cārōacāma boposãa'que, butiwija'que mejā ni'i majā. ¹³ Tojo nicā a'te vino poseye'que ajuri ma'ma ajuri níni'wū yujupu. Ni'cārōacāma tū'rū'que ni'i. Ma'a yoaro me'rā tojo wa'awu ũsā ye su'ti, sapatu caseri quē'rā, nicārā niwā.

¹⁴ Tere tū'orā, Israe curuacjārā, Ő'acūrē sērītiña'timirā, Gabaōcjārā pã na cuosere ba'aña'cārā niwā. ¹⁵ Tojo weegu Josué narē “Musārē co'te, wējēsoma”, ni apocū niwī. Āpērā Israe curuacjārā wiorā “Ő'acū wāme me'rā tojota weerāti”, nicārā niwā.

¹⁶ I'tia nūmu na apóca be'ro Israe curuacjārā “Ā'rā marī tiropu eta'cārā marī nirō pu'tocjārā niapārā” nisere masīcārā niwā. ¹⁷ Tojo weerā

na Gabaõcjārã masārẽ a'marã wa'acārã niwã. I'tia nũmũ be'ro na ye macãrĩpũre ejacārã niwã. Te macãrĩ Gabaõ, Cafira, Beerot, tojo nicã Quiriat-jearim nicaro niwũ. ¹⁸ Te macãrĩ pũ'topũ nimirã, tocjārãrẽ wějeticārã niwã. Na wiorã Õ'acũ, Israe curuacjārã wiogũ wãme me'rã “Narẽ wějẽsome” ni apo'cārã niyurã, narẽ wějẽmasĩticārã niwã.

Tojo weerã masã na wiorãrẽ ña'arõ ucũco'tecārã niwã. ¹⁹ Wiorã pe'e narẽ yũ'ticārã niwã:

—Ûsã Õ'acũ, Israe curuacjārã wiogũ wãme me'rã, “Narẽ wějẽsome”, ni apotojapũ. Tojo weerã ni'cãrõacãma narẽ ne mejẽcã weemasĩtisa'a. ²⁰ Na catinu'cũrãsama. Marĩ Õ'acũ me'rã “Tojo weerãti” ní'quere weeticãma, Õ'acũ marĩ me'rã uagũsami, nicārã niwã.

²¹ Tojo weerã wiorã narẽ wějẽdutiticārã niwã. Mejõ Israe curuacjārãrẽ peca paawa'aco'terã, tojo nicã aco waaco'terã nicārã niwã majã. A'te me'rã na “A'tiro weerãti” ní'quere queoro weecārã niwã.

²² Be'ro Josuẽ Gabaõcjārãrẽ pijio, narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weerã musã ãsã pũ'to nimirã, yoaropũ a'tiapũ, nisoati?

²³ A'te me'rã musã Õ'acũ ña'arõ wa'arosa'a ní'que wapa tojarãsa'a. Tojo weerã musã Õ'acũ wi'i cjasenojõrẽ peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã ninu'cũrãsa'a.

²⁴ Gabaõcjārã Josuẽre yũ'ticārã niwã:

—Õ'acũ mũ'u wiogũ Moisẽre “A'ti di'tare o'oguti, tojo nicã a'to nirãrẽ cõ'agũti” ní'quere tũ'owũ. Tojo weerã “Na marĩrẽ wějẽbosama” ni uirã, tojo weepũ. ²⁵ Ûsã mũ'u yarã ni'i. Mũ'u no'o ãsãrẽ weesĩ'rĩrõnojõ weeya, nicārã niwã.

²⁶ Tojo weegũ Josuẽ Israe curuacjārãrẽ “Ã'rã Gabaõcjārãrẽ wějeticã'ña”, nicũ niwĩ. ²⁷ Tojo nimigũ, ti nũmũta Gabaõcjārãrẽ Israe curuacjārãrẽ peca paawa'aco'terã, aco waaco'terã tojacã weecũ niwĩ. Tojo nicã, Õ'acũ wi'i na ñubuepeoro cjasere Õ'acũ cã beseno'atjopũ quẽ'rãrẽ tojota weeduticũ niwĩ. A'tocateropũre Gabaõ masã te da'rasere cũodecotisama yujupũ.

10

Israe curuacjārã amorreo masãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

¹ Wiogũ Jerusalẽcjũ Adonisedec wãmetigũ Israe curuacjārã Haicjārãrẽ docaque'acã wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Cũ “Jericõre, ti macã wiogũre wee'caronojõta Haicjārãrẽ, na wiogũre weepũ” nisere tũ'ocũ niwĩ. Tojo nicã Gabaõcjārã Israe curuacjārã me'rã na ucũ a'merĩ apo'quere tũ'ocũ niwĩ. ² Tere tũ'ogũ, pũrõ uicũ niwĩ. Gabaõ, wiorã nirĩ macã, Hai nemorõ pajiri macã nicaro niwũ. Na Gabaõcjārã umũa a'mewějẽtutuarã nicārã niwã. ³ Tojo weegũ Adonisedec ba'paritise macãrĩcjārã wiorãrẽ queti o'ócũ niwĩ. Na Hoham Hebrõcjũ, Piream Jarmucjũ, Jafia Laquicjũ, tojo nicã Debir Eglõcjũ nicārã niwã. ⁴ Narẽ a'tiro nío'ocũ niwĩ: “Gabaõcjārã Josuẽ, tojo nicã Israe curuacjārã me'rã apocārã niama. Tojo weerã musã, musã yarã surara me'rã yũ'ũre Gabaõcjārã me'rã a'mewějẽcã weetamurã a'tia”, nicũ niwĩ. ⁵ Tojo weerã na ni'cãmocurã amorreo masã wiorã nerẽ, na yarã surara me'rã Gabaõcjārã me'rã a'mewějẽrã wa'acārã niwã. Na wiorã Jerusalẽcjũ, Hebrõcjũ, Jarmucjũ, Laquicjũ, tojo nicã Eglõcjũ nicārã niwã.

⁶ Na tojo weecã ĩ'arã, Gabaõcjārã Josuẽ Gilgapũ nigũrẽ queti o'ócãrã niwã: “Ûsãrẽ, musãrẽ da'raco'terãrẽ cõ'awã'cãticã'ña. Quero, ãsãrẽ weetamurã a'tia. Ûsãrẽ yũ'ruorã a'tia. Nipe'tirã wiorã amorreo masã ãrũpagucjārã ãsã me'rã a'mewějẽrãtirã nerẽcãrã niama”, ni queti o'ócãrã

niwã. ⁷ Tere tu'ogu, Josué nipe'tirã cû yarã surara tutuarã me'rã Gilgapu wijaa, Gabaõpu wa'acãrã niwã. ⁸ Õ'acû cûrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Narẽ uiticã'ña. Yu'u musãrẽ a'mewějẽbosa, wapata'acã weeguti. Ne ni'cû na me'rã nigú mu'urẽ põtẽomasĩtisami”, nicu niwĩ.

⁹ Namipu Josué Gilgapu wija, wa'abo'rea, amorreo masã ne masĩtiri cura na me'rã a'mewějẽnu'cãcu niwĩ. ¹⁰ Õ'acû Israe curuacjãrãrẽ narẽ ucucã weecu niwĩ. Tojo weegu Josué Gabaõpũre pãjãrã amorreo masãrẽ wějẽcu niwĩ. Narẽ Bet-horón wãmetiri ma'apu sirutu, téé yoaro apeye macãrĩpu Azeca, Maceda wãmetise macãrĩpu wějẽsirutuwa'cãcu niwĩ. ¹¹ Apeyema tja na Bet-horón bu'ari ma'apu uiwã'cãrĩ cura Õ'acû a'tiro weecu niwĩ. Acoro pejaro weronojõ narẽ yusuase aco peri bu'a'que peri paca burucã weecu niwĩ. Cû tojo wee'que me'rã pãjãrã amorreo masã wěrĩcãrã niwã. Israe curuacjãrã surara narẽ wějẽ'caro nemorõ pãjãrã wěrĩcãrã niwã.

¹² Õ'acû Israe curuacjãrã amorreo masãrẽ docaque'acã weéca numurẽ Josué Õ'acûrẽ masã ĩ'orõpu nicu niwĩ:

“Mujĩpũ, Gabaõ bu'ipu tojanu'cãña.

Mujĩpũ ñamicjũ pe'e, Ajalón cja pa'tiro bu'ipu tojanu'cãña”.

¹³ Cû tojo nicã, mujĩpũ umucocjũ, ñamicjũ téé narẽ ĩ'atu'tirãrẽ wějẽcõ'aca be'ropu tojanu'cãtuocãrã niwã.

A'tere Justo wãmetiri turipu ojano'wũ. Tojo weegu mujĩpũ umucocjũ u'muse decopu tojanu'cãcu niwĩ. Ni'cã numu ejatuaro ne sãjãticu niwĩ.

¹⁴ Toduporopu ti numu weronojõ Õ'acû masũrẽ cû tojo sěrĩsere yu'tica numu weronojõ wa'aticaro niwũ. Be'ropu quẽ'rãrẽ tojo wa'aticaro niwũ. Ti numurẽta Õ'acû cû tutuaro me'rã Israe curuacjãrãrẽ a'mewějẽtamucu niwĩ.

¹⁵ Be'ro Josué na cãrĩrõ Gilgapu nipe'tirã Israe curuacjãrã me'rã dajatojaacu niwĩ. ¹⁶ Na ni'cãmocuse macãrĩcãrã wiorã, ãtã tutipu Maceda nirĩ tutipu du'ticãrã niwã. ¹⁷ Be'ro ãpẽrã na ni'cãmocurã wiorã Macedapu nirĩ tutipu du'ti'cãrãrẽ boca, Josuére wercãrã niwã. ¹⁸ Josué tere tu'ogu, a'tiro dutío'ocu niwĩ: “Ti tuti sãjãrĩ sopere ãtãpaga paca me'rã tũrũwã'cã, tuubi'aya. Tojo nicã, ti tutire masãrẽ co'tedutiya. ¹⁹ Musã pe'e a'tore ne tojatícã'ña. Musãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ sirutuya. Narẽ na ya macãpu dajacã weeticã'ña. Õ'acû marĩ wiogu narẽ docaque'acã weetojami”, nicu niwĩ.

²⁰ Tojo weerã Josué, Israe curuacjãrã pãjãrã amorreo masãrẽ wějẽcãrã niwã. Pejetirã na wějẽdu'a'cãrã na ye macãrĩpu dajacãrã niwã. ²¹ Nipe'tirã Israe curuacjãrã surara pe'e narẽ sirutu'cãrã Josué cû nirõ Macedapu cãmi marĩrã dajape'ticãrã niwã. Topu nise macãrĩcãrã ne cã'rõacã Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ ucũticãrã niwã.

²² Be'ro Josué a'tiro nicu niwĩ: “Ëtã tuti ne sãjãarõpu pão weetjãrã, na ni'cãmocurã wiorãrẽ miiwĩrõ, yu'u tiropu miitia”, nicu niwĩ. ²³ Tojo weerã ni'cãmocurã wiorã Jerusalécjũ, Hebrócjũ, Jarmucjũ, Laquicjũ, tojo nicã Eglócjũrẽ miiwĩrõcãrã niwã. ²⁴ Na wiorãrẽ Josué tiropu miiejãca be'ro nipe'tirã Israe curuacjãrã umuarẽ pijiocu niwĩ. Surara wiorã cû me'rã a'mewějẽtamucãrãrẽ a'tiro duticu niwĩ: “Musã ã'rã wiorã wãmutare u'tacũurã a'tia.” Cû tojo nicã tu'orã, cû dutironojõta weecãrã niwã.

²⁵ Be'ro Josué surara wiorãrẽ nicu niwĩ: “Wãcũtutuaya. Uiro marĩrõ nisetiya. Musã narẽ wee'caronojõta Õ'acû weegusami nipe'tirã musãrẽ ĩ'atu'tirãrẽ”, nicu niwĩ.

²⁶ Cû tojo nitoja, wiorãrẽ wějẽcu nimi. Be'ro cû yarã surarare na upũre yucupagu ni'cãmocusepagupu du'teyooduticu niwĩ. Topu yosana'itõ'ocãrã

niwã. ²⁷ Be'ro na'ique'ari cura narē miidijoduti, na du'tica tutipũ cõ'aduticũ niwĩ. Ti tuti sãjãrõrē ũtã pacasepaga me'rã bi'acãrã niwã. Tepaga topũ nidecoti'i yujupũ.

Apeye macãrĩcjãrãrē Josué a'mewējēgũ, cũ docaque'acã wee'que ni'i

²⁸ Narē wējēca nũmurēta Josué Maceda wioḡũ, nipe'tirã ti macãpũ nirãrē wējēpe'ocã'cũ niwĩ. Ne ni'cũ tocjũrē caticã weeticũ niwĩ. Cũ Jericócjũ wioḡũre wee'caronojõta Maceda wioḡũ quẽ'rãrē weecũ niwĩ.

²⁹ Maceda macãpũ ní'cãrã Josué, tojo nicã nipe'tirã Israe curuacjãrã Libna wãmetiri macãpũ wa'acãrã niwã. Topũ wa'a, a'mewējērã wa'acãrã niwã. ³⁰ Õ'acũ Israe curuacjãrãrē ti macãcjũ wioḡũre, cũ yarã masãrē na dutise doca cũucũ niwĩ. Tocjãrã nipe'tirã masãrē Josué, cũ yarã surara me'rã wējēcõ'ape'ocã'cũ niwĩ. Ne ni'cũ yũ'rũwetiticũ niwĩ. Libna macãcjũ wioḡũ Jericócjũ wioḡũre wa'a'caronojõta wa'acaro niwũ.

*****

⁴⁰ Tojo weetjãgũ, Josué nipe'tiro ti di'tare ñe'epe'ocã'cũ niwĩ. Tere ñe'egũ, ũrũpagũ peje, Neguev yucũ marĩbocureropũ, tojo nicã opa pa'tirojo nirõ, opa bu'pa nirõpũ ñe'ecu niwĩ. Topũ nirã nipe'tirã wiorãrē docaque'acã weecũ niwĩ. Ne ni'cũ wioḡũ catigũ tojatícũ niwĩ. Nipe'tirã masã wējēno'cãrã niwã. A'tere Õ'acũ, Israe curuacjãrã wioḡũ, cũ weeduti'caronojõta weecũ niwĩ. ⁴¹ Titare Josué nipe'tirãrē nipe'tiropũ docaque'acã weecũ niwĩ. Cades-barnea wãmetiro me'rã nũ'cã, téé Gazapũ yapaticũ niwĩ. Apero quẽ'rãrē Gosén wãmetiro me'rã nũ'cã, téé Gabaõpũ yapaticũ niwĩ. ⁴² Õ'acũ Israe curuacjãrã wioḡũ cũ yarã masãrē ma'ígũ, a'mewējēbosacũ niwĩ. Tojo weeyucã, Josué cũ a'mewējēse me'rãta na nipe'tirã wiorã pãjãrãrē, tojo nicã te di'tare miwapacã weecũ niwĩ. ⁴³ Be'ro Josué cũ yarã surara me'rã Gilgal na ní'caropũ dajatojaacũ niwĩ.

11

Josué Hasocjũ wioḡũ Jabĩrē, ãpērã wiorã cũ me'rãcjãrãrē docaque'acã wee'que ni'i

¹ “Tojo wa'aporo” nise quetire tu'ogũ, Jabín Hasor macã wioḡũ a'tiro weecũ niwĩ. Jobab wãmetigũ Madón macã wioḡũre, tojo nicã Simrón, Acsaf macãrĩcjãrã wiorãrē pijiocũ niwĩ. ² Apeyema wiorã ũrũpagũ nortepũ nirãrē pijiocũ niwĩ. Tojo nicã, ditara Cineret* siropũ nirãrē pijiocũ niwĩ. ãpērãma opa pa'tiro nídiaro nirã Dor mujĩpũ sãjãrõcjãrãrē pijiocũ niwĩ. ³ ãpērã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã cananeo masãrē, mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã cananeo masãrē, amorreo masãrē, hitita masãrē, ferezeo masãrē, jebuseo ũrũpagupũ nirĩ masãrē, heveo masã ũrũgũ Hermón wãmeticjũ nídiaro Mizpapũ nirãrē pijiocũ niwĩ. ⁴ Tojo weerã na wiorã na yarã surara me'rã a'mewējērã wa'acãrã niwã. Na yarã cabayua pãjãrãrē, na a'mewējēse cabayua wejesepawũ me'rã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã waro nitjãrã, nucũpori maa sumuto cjase weronojõ nicãrã niwã. ⁵ Be'ro na Israe curuacjãrã me'rã a'mewējērã wa'arãtirã, “A'tiro weerã” ni, a'merĩ apocãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, ni'cã curuajota aco nirõ Merom tiropũ que'aejacãrã niwã.

⁶ Na tojo weecã ã'agũ, Õ'acũ pe'e Josuére “Narē ne uiticã'ña. Ñamiacã a'ti orata na pãjãrãrē musã wējēpe'ocã weeguti. Musã pe'e na yarã cabayua

* **11:2** 11.2 Apetero ditara Cineret “Galilea” pisuno'caro niwũ.

du'pocārī ɯ'tacūuse wadarire dutesureapa. Tojo nicā na tūrūsepawu a'mewējēsepawu cabayua na wejesere ũjũapa”, nicu niwī.

⁷ Tojo wee Josué, cū yarā surara me'rā wa'a weetjīagũ, narē ī'atu'tirā masīno'ña marīrō, aco nirō Merōpu na me'rā a'mewējēnu'cācu niwī.

⁸ Ōacū pe'e Israe curuacjārārē narē miiwapa wa'acā weecu niwī. Na narē téé Sidō macājopu, tojo nicā Misrefot-maim, ahero opa pa'tiro Mizpa mujīpū mujātiropu narē sirututuocārā niwā. Ne ni'cū catiticu niwī.

⁹ Ō'acū cū duti'caronojōta Josué queoro weecu niwī. Tere wéégũ, cūrē ī'atu'tirā yarā cabayuare na du'pocārī ɯ'tacūuse wadarire duteacu niwī. Tojo nicā na tūrūsepawu a'mewējēsepawure ũjũacu niwī.

¹⁰ A'mewējēgũ eta'cu cū dajāca be'ro Josué Hasor macārē miiwapacu niwī. Titare cū ya di'pjiō me'rā ti macācjũ wioḡure wējēcu niwī. Ti macā Hasota apeye macārī nemorō nirī macā nicaro niwũ.

¹¹ Israe curuacjārā nipe'tirā ti macāpu nirārē wējēpe'ocārā niwā. Ti macā Hasore mutōdijope'o, ũjũacō'acārā niwā.

¹² Josué topu nise macārī nipe'tise macārīrē na wiorā me'rāpūta miiwapacu niwī. Wiorārē di'pjiō me'rā wējēcō'ape'ocu niwī. Nipe'tirārē, nipe'tisere mutōdijope'ocu niwī. Cū tojo weese me'rā Josué Moisé, Ō'acū dutisere weeco'tegũ, cū duti'quere queoro weeme'rīcā'cu niwī.

¹³ Israe curuacjārā opa bu'papu nise macārīma ũjũaticārā niwā. Hasor dia'cūrē ũjũacārā niwā.

¹⁴ Te macārīpu nirārē di'pjiō me'rā wējēcō'acārā niwā. Ne ni'cū catigũ tojatīcu niwī. Te macārī cjase, na yarā ecarā, na ye apeyenojō nimi'que Israe curuacjārārē tojacaro niwũ.

¹⁵ Ō'acū Moisére duti'caronojōta Moisé pe'e quē'rā Josuére duituriacu niwī. Ā'rī Josué pūrīcā Ō'acū cū Moisére duti'que weeturiagu, te cū dutise cūu'quere ne cā'rō we'oticu niwī. Nipe'tisere añurōpu weedutipe'ocu niwī.

¹⁶ Josué a'ticuse di'tare miiwapacu niwī. Nipe'tiro ũrũpagu nirōrē miiwapacu niwī. Nipe'tiro Neguere, tojo nicā nipe'tiro Gosērē, nipe'tiro opa pa'tiro nirōrē, nipe'tiro Arabāre, tojo nicā Israe nipe'tiro ũrũpagu tiropu to opa pa'tiro nirōrē ñe'epe'ocu niwī.

*****

²³ Toduporopu Ō'acū Moisére duti'caronojōta Josué nipe'tiro Canaá di'tapu peje macārīrē miiwapacu niwī. Tu'ajanu'cō, Josué ti di'tare Israe curaricjārārē ducawaacu niwī. Nanucū na ye di'ta tojato nígu, tojo weecu niwī. Be'ro ti di'tapure ne a'mewējēse marīcaro niwũ majā.

12

Moisé dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārā wiorārē docaque'acā wee'que ni'i

¹ Moisé catícatero Israe curuacjārā puarā wiorā dia Jordā mujīpū mujātiro pe'ecjārārē docaque'acā weetojacārā niwā. Na ye di'ta nimi'quere miiwapacārā niwā. Te di'ta dia Arnón wāmetiri maa me'rā nu'cā, tojo nicā nipe'tiro dia Jordā sumuto nirī pa'tiro, téé ũrũgũ Hermón wāmeticjapu nituocarō niwũ.

² Ni'cū wioḡu Sehón amorreo masā wioḡu nicu niwī. Cū Heshón wāmetiri macāpu nisetīcu niwī. Cū dutiro Aroer wāmetiri macā me'rā nu'cā, téé dia Arnón sumuto nicaro niwũ. Tojo nicā, ti pa'tiro deco me'rā nu'cā, dia Jaboc me'rāpu nituocarō niwũ. Dia Jaboc ape di'ta amonita masā ya di'ta sājārōpu nicaro niwũ. Tojo nicā Galaad di'ta deconojō cū dutiri di'ta nicaro niwũ.

³ Apeyema tja mujīpū mujātiro

dia Jordã pa'tirore duticũ niwĩ. Cineret* wãmetiri ditara me'rã dutinũ'cã, téé o'maburotiri ditara me'rãpu duti yapatitũocũ niwĩ. Toó Bet-jesimot mujĩpũ sãjãrõ pe'e toja, sur pe'e téé Pisga wãmeticjũ ãrũgũ du'pocãpu dutitũocũ niwĩ.

⁴ Apĩ pe'e Og wãmetigũ Basán wãmetiro dutigũ nicũ niwĩ. Cũ refaíta masũ† pejetirã du'sagũ me'rãcjũ nino'gũ nicũ niwĩ. Cũ Astarot, tojo nicã Edrei wãmetise macãrĩpu niseticũ niwĩ. ⁵ Og téé nortepũ Hermón wãmeticjũ ãrũgũpu dutitũocũ niwĩ. Cũ Salca macãrẽ, nipe'tiro Basán wãmetirore duticũ niwĩ. Téé ape di'ta na ta'a'caro Gesur wãmetirore, tojo nicã Maaca wãmetirore, ahero Galaad di'ta decopũ Sehón, Hesbón macã wiogũ cũ dutiropũre dutitũocũ niwĩ.

⁶ Moisé, tojo nicã Israe curuacjãrã ã'rã wiorã pũarãrẽ a'mewẽjẽ docaque'acã weecãrã niwã. Be'ro Moisé te di'tare Rubén ya curuacjãrãrẽ, Gad ya curuacjãrãrẽ, tojo nicã Manasés ya curuacjãrã deco me'rã nirãrẽ na ye niatje di'tare dũcawaacu niwĩ.

Josué dia Jordã mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã wiorãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

⁷ A'ticũrã wiorãrẽ Josué Israe curuacjãrã me'rã dia Jordã mujĩpũ sãjãrõ pe'ecjãrã, to Baal-gad Líbano wãmetiri pa'tiropũ Halac wãmeticjũ ãrũgũpu, tigu Seipu u'muatu'ajanũ'cõsa'a. Josué ã'rã wiorã ye di'ta nimi'quere a'mewẽjẽ, wapata'a, Israe curuacjãrãrẽ te curarinũcũrẽ te di'tare dũcawaacu niwĩ. Te di'ta na ye waro tojanu'cũcã'caro niwũ.

⁸ Ërũpagũ pijaro pe'e, opapa nirõ pe'ema, tojo nicã Jordã pa'tiro pe'ema, opa tũ'rũri nídjase co'ari, yucũ marĩrõ, masã marĩrõ Neguev cjase ã'rã masã ye di'ta nicaro nimiwũ: Hitita masã, amorreo masã, cananeo masã, ferezeo masã, heveo masã, tojo nicã jebuseo masã ye di'ta nicaro nimiwũ.

⁹ Wiorã a'mewẽjẽrã docaque'a'cãrã a'ticũrã nicãrã niwã: Jericó wiogũ, apĩ Hai, Betel macã pu'to wiogũ, ¹⁰ apĩ Jerusalé wiogũ, apĩ Hebró wiogũ, ¹¹ apĩ Jarmut wiogũ, apĩ Laquis wiogũ, ¹² apĩ Eglón wiogũ, apĩ Gezer wiogũ, ¹³ apĩ Debir wiogũ, apĩ Geder wiogũ, ¹⁴ apĩ Horma wiogũ, apĩ Arad wiogũ, ¹⁵ apĩ Libna wiogũ, apĩ Adulam wiogũ, ¹⁶ apĩ Maceda wiogũ, apĩ Betel wiogũ, ¹⁷ apĩ Tapúa wiogũ, apĩ Hefer wiogũ, ¹⁸ apĩ Afec wiogũ, apĩ Sarón wiogũ, ¹⁹ apĩ Madón wiogũ, apĩ Hazor wiogũ, ²⁰ apĩ Simron-merón wiogũ, apĩ Acsaf wiogũ, ²¹ apĩ Taanac wiogũ, apĩ Meguido wiogũ, ²² apĩ Cedec wiogũ, apĩ Jocneam wiogũ, ãrũgũ Carmelo du'pocãpu nigũ, ²³ apĩ Dor wiogũ, Dor majãrõcjũ, apĩ Goim wiogũ, Gilgal wãmetiri macãcjũ, ²⁴ apĩ Tirsã wiogũ nicãrã niwã. Na wiorã nipe'tirã níã treinta y uno nicãrã niwã.

13

Josué Canã di'tare Israe doce curaricjãrãrẽ dũcawaa'que ni'i

¹ Josué bũcũ waro ëjãcã, Õ'acũ cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ bũcũ waro ni'i. A'ti di'tare mũsã ñe'eatje peje du'sa'a yujupũ.

*****

⁶ Israe curuacjãrã na ĩ'orõpũta sidonio masãrẽ cõ'awĩrõgũti. Tojo nicã, nipe'tirã masã to ãrũgũpu nirãrẽ Líbano me'rã nũ'cã, téé Misrefot-maipũ cõ'awĩrõgũti. Mũ'ũ pe'e te di'ta na wa'awe'o'quere Israe curuacjãrãrẽ miiwapa, dũcawaaya. Yũ'ũ mũ'ũrẽ duti'caronojõta weeya. ⁷ Tojo weegũ

* **12:3** 12.3 ĩ'aña Jos 11.2 docapũ oja'quere. † **12:4** 12.4 Refaíta masã ni'cã curua masã pacarã waro nicãrã niwã.

nueve curari, tojo nicã Manasés ya curuacjārã deco me'rã nirārē nipe'tise di'tare ducawaawe'oya”, nicu niwĩ Õ'acũ.

Josué Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjārārē di'ta ducawaa'que ni'i

⁸ Moisé Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicã Manasés ya curuacjārã deco me'rã nirārē na niatji di'tare o'otojacu niwĩ. Te di'ta dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'e nicaro niwã.

*****

¹⁴ Moisé Leví ya curuacjārã pe'ema di'tare o'oticu niwĩ. Mejõ Õ'acũ Moisére ní'caronojõta “Leví ya curuacjārã ye niatje masã yu'ure ñubuepeorã, wa'icurārē wējē ũjũamorõpeose cjase nirõsa'a”, nicu niwĩ.

*****

14

Josué dia Jordã mujĩpũ sãjārõ pe'e cjase di'tare ducawaa'que ni'i

¹ Te di'tata Canaá di'ta cjase nicaro niwã. Pa'i Eleazar, Josué, Nun macũ, tojo nicã nipe'tise curaricjārã wiorã te di'tare ducawaacārã niwã. Na Israe curuacjārārē ducawaáaca be'ro na ye di'ta tojacaro niwã. ² Õ'acũ Moisére di'tare ducawaaduti'caronojõta ní'bocase me'rã te nueve curaricjārārē, ape deco me'rã nirĩ curua quẽ'rārē te di'tare ducawaacārã niwã. ³⁻⁴ Moisé te di'tare mujĩpũ mujãtiro dia Jordãpu na puã curuacjārã Rubén, Gad, tojo nicã Manasés deco me'rã nirĩ curuacjārārē o'otojacu nimiwĩ. Tojo wéeca be'ro nimicã, José yarã pe'e puã curuapu ducawaticārã niwã. Na Manasés ya curua, tojo nicã Efraí ya curua nicārã niwã. Pa'ia Leví ya curua pe'ema di'tare o'oticārã niwã. Mejõ macãrĩrē, cã'rõ di'ta nisenojõacãrē wa'icurã na tá ba'anucuatjo nirõ ejatuaro o'ocãrã niwã. ⁵ Õ'acũ Moisére duti'caronojõta Israe curuacjārã Canaá di'tare ducawaacārã niwã.

Caleb ya di'ta cjase ni'i

⁶ Judá ya curuacjārã umua Gilgapu Josué me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Caleb, cenezeo masũ, Jefone macũ, Josuére a'tiro nicu niwĩ: “Cadesbarneapu Õ'acũ Moisére ní'quere wãcũña. Cũ marĩ puarã ye cjasere niwĩ. ⁷ Moisé yu'u ti macãpu ní'cure Canaá di'tare ñ'acusiagu o'ócaterore cuarenta cãmari cuowu. Ñ'adajagu, ya'yioro marĩrõ diacjũ nise me'rã yu'u ñ'a'quere cãrē werewu. ⁸ Yu'u me'rã wa'a'cãrã pe'e masãrē uisãwã. Yu'u pũrĩcã nipe'tise yu'u wãcũ, ñjõpeose me'rã Õ'acũ uaro weewu. ⁹ Tojo weegu Moisé Õ'acũ tu'oropu yu'ure a'tiro niwĩ: ‘Mu'u Õ'acũ dutiro queoro weenu'cũwã. Tojo weegu Canaá di'tapu mu'u utacũusija'caro ejatuaro mu'u ye nirõsa'a. Tojo nicã mu'u pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a’, niwĩ. ¹⁰ Õ'acũ Moisére tojo ní'que cuarenta y cinco cãmari yu'rutojawu. Israe curuacjārã marĩ yucu marĩrõpu sijácaterore tojo niwĩ. Cũ ní'caronojõta te cãmariñrē yu'ure catise o'owĩ. Ní'cãrõacã ochenta y cinco cãmari cuo'o. ¹¹ Tojo nimigũ, Moisé yu'ure a'ti di'tare ñ'adu'tidutigũ o'ócatero weronojõ tutua ni'i yujupu. Titare yu'u a'mewējētutua'caro weronojõ mejãrõta tu'oña'a. ¹² Tojo weegu ní'cãrõacã opa bu'papijaro nirõrē, Õ'acũ yu'ure o'oguti ní'que di'tare o'oya. Tita me'rã tocjārã ye cjasere mu'u tu'owu. Masã pacarã Anac pãrãmerã nituriarã topu niwã. Tojo nicã, na ye macãrĩ pacase macãrĩ, añurõ bi'a cãmota'a'que macãrĩ niwã. Tojo nimicã, Õ'acũ cã weetamurõ me'rã, cã ní'caronojõ narē na ye macãrĩrē nũrũwĩrõgũti”, nicu niwĩ.

¹³ Tojo weegu, Josué Caleb, Jefone macūrē “Añurō wa'ato” ni, Ō'acūrē sērībosacu niwī. Be'ro Hebrō macārē cūrē, cū pārāmerā nituriarārē o'ocu niwī. ¹⁴ Ti nūmū me'rā ti macā Hebrō Caleb, cū pārāmerā ya macā, a'tiro nicā quē'rārē nidecoti'i yujupū. Cū Ō'acū Israe curuacjārā wiogu dutisere queoro weeme'rī'cū niyucā, tojo niwū. ¹⁵ Dūporo cjase wāme Hebrō Quiriat-arba wāmeticaro nimiwū. Arba āpērā Anac pajigūjo pārāmerā nituriarā yū'rūoro niyū'rūnū'cācū niwī.

A'te be'rore ti di'tapūre ne a'mewējēse marīcaro niwū majā.

15

Josué Judá ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

¹ Níbocase me'rā Judá ya di'ta sur nibūruaropū boca'que Edom di'ta nituoropū, téé yucū marīrō, masā marīrō Zin wāmetiropū nituocarō niwū.
*****

Caleb Hebrō, tojo nicā Debir macārērē cū miiwapa'que ni'i

¹³ Ō'acū cū “Tojo weeya” ní'caronjōta Josué Caleb, Jefone macūrē ni'cā di'ta Judá ya curuacjārārē opa bu'papijaro ní'carore o'ocu niwī. Cū o'o'que di'ta Quiriat-arba nicaro niwū. Be'ro ti macārē Hebrō pisucārā niwā. Ti macā Anac pajigū, ū'muagūjo pārāmerā nituriarā niyū'rūnū'cārī macā nicaro niwū. ¹⁴ Hebrō macāpū ní'cārārē Caleb i'tiarā Anac pārāmerā nituriarārē aperopū cō'aō'ocu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā: Sesai, Ahimán, tojo nicā Talmai nicārā niwā. ¹⁵ Topū ní'cūta majāa, Debir macācjārā me'rā a'mewējēgū wa'acu niwī. Ti macāta todūporopūre Quiriat-sefer wāmeticaro nimiwū. ¹⁶ Caleb a'tiro nicū niwī: “No'o ni'cū ūmū Quiriat-sefer macārē a'mewējē miiwapagūre yū'ū macō Acsare numisogūti”, nicū niwī.

¹⁷ Tere cū tojo nicā tū'ogū, Otoniel, Cenaz macū, Caleb acabiji macū Quiriat-sefer macārē a'mewējē, miiwapa wa'acu niwī. Tu'ajanū'cō, Caleb cū macō Acsare Otonierē numisocu niwī. ¹⁸ Co cū tiropū etacā, Otoniel core “Di'ta marī oteatjere sērīña”, nicū niwī. Co pe'e “Jau”, ni yū'tico niwō. Acsa burro bu'ipū pesa'co dijacā, co pacū Caleb core sērītiña'cū niwī:

—Macō, ¿ñe'enojōrē mū'ū ūti?

¹⁹ —Pacū, mū'ū yū'ūre weetamuña. Neguev yucū marīrōpū yū'ūre di'ta o'otojapū. Ni'cārōacāma majā aco wijase peri nise di'tare o'oya, nico niwō.

Tojo weetjāgū, Caleb cū macōrē ū'mūase bu'papūre, tojo nicā bu'aro aco wijase di'ta nirōpūre o'ocu niwī.

*****

⁶³ Judá ya curuacjārā nituriarā pe'e Jerusalēpū nirā jebuseo masārē cō'awīrōmasīticārā niwā. Tojo weerā na ni'cārōacāpū quē'rārē Judá pārāmerā nituriarā me'rā nidecotisama yujupū.

16

*****

Josué Manasés ya curuacjārārē, tojo nicā Efraí ya curuacjārārē di'ta o'o'que ni'i

⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efraí ya curuacjārā narē o'o'que di'tare ñe'ecārā niwā.

*****

¹⁰ Efraí ya curuacjārā pe'e Gezer macāpū nirā cananeo masārē cō'awīrōticārā niwā. Tojo weemirā, narē ūpūtu waro tutuaro da'rase dutipecārā niwā. Ni'cārōacā quē'rārē na tiropūta nidecotima yujupū.

17

*****

José pārāmerā nituriarā na di'ta ñe'e'que ni'i

¹⁴ José pārāmerā nituriarā Manasés ya curuacjārā, tojo nicā Efraí ya curuacjārā Josuére a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegu ũsārē ũsā ye niatjere ni'cā di'tacāta o'oati? ũsārē ejatuatũ'sawe'e. Ō'acũ ũsārē añurō wéégu, pājārā masāputicā weemi, nicārā niwā.

¹⁵ Na tojo nicā tu'ogu, Josué narē yu'ticũ niwī:

—Musā pājārā ni'i nírā, musārē o'óca di'ta Efraí, bu'papijaro nirō ejatuaticā, ferezeo masā, tojo nicā refaíta masā ya di'ta yucupagu pejepagu nirõpu wa'aya. Wa'a, tere paa, ote, topu nisetiya, nicũ niwī. ¹⁶ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Diacjũta ni'i. A'te bu'papijaro nirō ũsārē ejatuatisa'a. Mejõ cananeo masā opa pa'tiro nirõpu nirā pe'e pejepawu cabayua wejesepawu cõme me'rā wee'quepawure cuoma. Bet-seãpu nirā, to sumuto nise nirā, tojo nicā Jezreel opa pa'tiro nirā quẽ'rā mejārõta cuoma, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tu'ogu, Josué José pārāmerā nituriarā Efraí, Manasés ya curuacjārārē nicũ niwī:

—Diacjũta musā pājārā, tutuarā ni'i. Tojo weerā ni'cā di'ta dia'cũ cuomasítisa'a. ¹⁸ Opa bu'papijaro, yucupagu peje nirō quẽ'rā musā ye nirõsa'a. Musā tepagure paacõ'a, no'ocã'rõ musā paacõ'arõ põtëorõ te musā ye di'ta nirõsa'a. Sõjã cananeo masā, cõme me'rā wee'quepawure cuomicã, na tutuamicã, narē nũrũstewĩrõmasĩrãsa'a, nicũ niwī Josué.

18

Israe curuacjārā di'ta ñe'eti'cārārē dũcawaa'que ni'i

¹ Israe curuacjārā ti di'tacjārārē docaque'acã wéeca be'rore nipe'tirã Silo macãpu nerēcārā niwā. Topũta Ō'acũ wi'i, wa'icurã caseri me'rã wéeca wi'ire apo, nerẽwuacārā niwā. Ti wi'i Ō'acũrē na ëjõpeo, ucũrĩ wi'i nicaro niwũ. ² Titare siete curari na di'ta o'o, dũcawaasere ñe'eticārā niwā yujupu.

³ Tojo weegu Josué Israe curuacjārārē nicũ niwī: “¿No'ocã'rõ yoacã te di'tare musā ñe'erãtirã co'terãsari? Te di'ta Ō'acũ musā ñecũsumua ëjõpeogu musārē o'o'que ni'i. ⁴ Te curarinucũ i'tiarã umua bese, o'õya. Yu'u narē na ye di'ta ‘To nituo'o’, ni ï'abesedutigu, o'õgutigu wee'e. Na ï'áca be'ro ‘Tocã'rõ ũsā ye di'ta nituopu’, ni ojarãsama. Tu'ajanũ'cõ, dajatojatirã, ⁵ siete di'ta dũcawaanũ'cõato. Judá ya curuacjārā ye di'ta sur pe'e tojarosa'a. José ya curuacjārā nituriarā ye di'ta pe'e norte pe'e tojarosa'a. ⁶ Musā siete di'tare dũcawáaca be'ro yu'ure te oja'quere miitã. Be'ro yu'u marĩ wiogu Ō'acũ ï'orõpu bese, nĩbocase me'rã musārē ‘Topu tojarãsa'a’, ni cũgũsa'a. ⁷ ‘Leví ya curuacjārā pũrĩcã ne cã'rõ di'ta ñe'esome’ nisere masĩtojasama. Te ñe'erõnojõ o'orã, náma Ō'acũ ye cjasere da'ratje nirõsa'a. Tojo nicā Gad, Rubén, deco me'rã nirã Manasés ya curuacjārā pũrĩcã na ye di'ta niatjere ñe'etojacārā niwā. Na ye di'ta Jordã mujĩpũ mujãtiro ape pã'rē pe'e ni'i. Moisé Ō'acũ uaro weeco'tegu te di'tare narē o'otojacũ niwĩ”, nicũ niwī.

⁸ Na umua te di'tare añurõ ï'abese, “To niapu” ni, na aporã wa'arãtirã weeri cura Josué pe'e a'tiro weeduticũ niwī: “Nipe'tiro a'ti di'tare ï'asijabi'arã wa'a, ‘A'tiro bajuri di'ta ni'i’, ni ojarã wa'aya. Tu'ajanũ'cõ,

yꝰꝰ tiropꝰ tojatia. Be'ro a'ti macã Silopꝰ Õ'acũrẽ ‘¿De'ro wee a'ti di'tare nĩbocase me'rã dꝰcawaaꝰsari?', ni sẽrĩgũti”, nicꝰ niwĩ.

⁹ Tojo weerã na ꝰꝰꝰꝰ Josué cũ weeduti'caronojõta queoro weecãrã niwã. Na Silopꝰ dajarã, ti di'tare na “To niapꝰ” ni, na oja apo'quere miidajacãrã niwã. Macãrĩnucũrẽ “To niapꝰ”, nicãrã niwã. Te na dꝰcawaa'quere siete curari cjasere na oja'quere miidajacãrã niwã. ¹⁰ Topꝰre Josué Õ'acũ ĩ'orõpꝰre “¿Noarẽ te di'ta tojarosari?” ni, nĩbocase me'rã dꝰcawaaꝰ niwĩ. Tojo weegꝰ Israe curuacjãrãrẽ na di'ta niatjere nanucũ o'o, dꝰcawaanꝰ'cõcꝰ niwĩ.

Josué Benjamí ya curuacjãrãrẽ di'ta o'o, dꝰcawaa'que ni'i

¹¹ Dꝰcawaanꝰ'cõ, Benjamí ya curuacjãrã na nise curarinucũrẽ o'onꝰ'cãcꝰ niwĩ. Õ'acũ “A'ti di'ta narẽ o'oya”, ni ĩ'õca be'ro na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ. Te di'ta Judá ya curuacjãrã wa'tero, tojo nicã José ya curuacjãrã wa'tero tojacaro niwũ.

*****

19

Simeó, Zabulõ, Isacar, Aser, Neftalí, Dan na ye curarinucũcãrãrẽ di'ta o'o, dꝰcawaa'que ni'i

¹ Benjamí ya curuacjãrã be'rore Simeó ya curuacjãrã na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ. Te curarinucũ o'ono'cãrã niwã. Te di'ta Judá ya di'ta wa'teropꝰ tojacaro niwũ.

*****

¹⁰ Na pꝰa curuacjãrã be'rore Zabulõ ya curuacjãrã, na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ. Ti di'ta té Sarid wãmetiri macãpꝰ nitꝰocarõ niwũ.

*****

¹⁷ Na i'tia curua be'rore Isacar ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ.

*****

²⁴ Te ba'paritise curaricjãrã be'rore Aser ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ.

*****

³² Ni'cãmocuse curaricjãrã be'rore Neftalí ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ.

*****

⁴⁰ Seis curaricjãrã be'rore Dan ya curuacjãrãrẽ, na niatje di'tare o'ocꝰ niwĩ.

*****

Josué ya di'ta cjase ni'i

⁴⁹⁻⁵⁰ Be'ro te di'tare etica be'ro, Israe curuacjãrã Õ'acũ duti'caronojõta Josuére cũ niatji macãrẽ o'ocãrã niwã. Ti macã cũ sẽrĩca macã Timnatsera, Efraĩ ya di'ta opa bu'papijaropꝰ nicaro niwũ. Topꝰ ti macãrẽ apaturi apo, nisetiꝰ niwĩ.

⁵¹ A'tiro wee pa'i Eleazar, Josué, tojo nicã nipe'tise curaricjãrã wiorã te di'tare dꝰcawaanꝰ'cõcãrã niwã. Silopꝰ Õ'acũ wi'i, su'ti caseri me'rã wéeca wi'i sope pꝰ'topꝰ “Õ'acũ, ¿noanojõrẽ ti di'ta tojarosari?” nĩbocaca be'ropꝰ eticãrã niwã. Tojo weero na eti'que queoro dꝰcawaanꝰ'cõno'carõ niwũ.

20

Wãcũña marĩrõ apĩ masũrẽ wẽjẽca be'ro cũ du'ti nisetiatje macãrĩ cjase ni'i

1 Õ'acũ Josuére a'tiro nicũ niwĩ: 2 “Mũ'ũ Israe curuacjārārē mūsã du'ti nisetiatje macārĩrē besedutiya. Yũ'ũ Moisére weeduti'caronojõta weeya. 3 Tojo weeyucã, no'o wãcũña marĩrõ apĩrē wējẽgũnojo te macārĩpũ du'tiwã'cãmasĩsami. Tojo weegũ wējẽno'cũ acaweregũ waro cūrē wējẽa'merĩ nĩgũ, topũ du'ti, nicã'masĩsami. 4 Tojo wee masũ te macārĩpũ du'tiagũnojo ne sãjãrĩ sopepũ etagũ, tocjãrã bũcũrãrē ‘Tojo weeasũ’, ni weregũsami. Tojo wéeca be'ro bũcũrã ‘A'to tojayá’, nirãsama. Tojo nicã, cũ nisetiatji wi'ire cũurãsama. 5 Wējẽ'cũre wējẽa'merĩ masũ cūrē ti macãpũ sirutucãma, na bũcũrã cūrē nũo cũorãsama. Cũ uase, wãcũña marĩrõ ‘Tojo weepũ’ ni wérẽca be'ro niyucã, tojo wa'arosa'a. 6 Na weresãno'cũ ti macãpũ du'ti, nicã'bosami téé nipe'tirã ti macãcjãrã masã nerē beséca be'ro yũ'rũwetigũsami. Tojo nicã pa'ia wiogũ cũ wěrĩcãpũ topũ nituogũsami. A'tiro wa'ãca be'ro cũ, cũ ya wi'ipũ, cũ ya macã, cũ uiwijaca macãpũ dajagũsami tja”, nicũ niwĩ.

7 Õ'acũ Josuére tojo nicã tũ'orã, na du'ti niatje macãrĩ Galileapũ nirĩ macã Quedes wãmetiri macãrē besecãrã niwã. Ti macã Neftalĩ ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. Ape macã Siquem Efraĩ ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. Nitũori macãpũa majã Quiriat-arba nicaro niwũ. Ti macãrẽta tja na Hebrõ pisusama. Judã ye di'ta ũrũpagũ pijaropũ tojacaro niwũ. 8 Mujĩpũ mujãtiro dia Jordã siaquiji pe'ema i'tia macã na du'ti niatje macãrĩrē besecãrã niwã. Nimũ'tãrĩ macã Beser nicaro niwũ. Ti macã Rubén ye di'ta opa bu'pa, yucũ marĩrõpũ tojacaro niwũ. Ape macã Ramot, Galaad na nino'rõpũ, Gad ye di'tapũ tojacaro niwũ. Nitũori macãpũa Golán nicaro niwũ. Basán na nino'rõpũ Manasés ya curuacjãrã nirõpũ tojacaro niwũ. 9 Tojo weerã nipe'tirã Israe curuacjãrã, tojo nicã apesecjãrã na me'rã nirã no'o wãcũña marĩrõ wējẽgũnojo te macãrĩpũ du'tita basiocarõ niwũ. Na te macãrĩcjãrã pãjãrã nerē beseatji dũporo tojo weeta basiocarõ niwũ. Tojo weeticãma, cūrē wējẽa'mebosama nĩrã, tojo weeno'carõ niwũ.

21

Leví ya curuacjãrã ye macãrĩ cjase ni'i

1-2 Levĩ ya curuacjãrã wiorã Silopũ pa'ia wiogũ Eleazar, Josué, ãpẽrã Israe curuacjãrã wiorã me'rã ucũrã wa'acãrã niwã. Silo Canaã di'tapũ nicaro niwũ. Topũ Levĩ ya curuacjãrã wiorã narē a'tiro nicãrã niwã: “Õ'acũ Moisé me'rã ũsãrē ũsã niatje macãrĩrē o'oduticũ niwĩ. Tojo nicã, di'ta te macãrĩ sumutopũ ũsã wa'icũrãrē eca nisetiatjere o'oduticũ niwĩ”, nicãrã niwã. 3 Tojo nicã tũ'orã, Õ'acũ cũ duti'caronojõta Israe curuacjãrã na ye di'ta cũo'quere Levĩ ya curuacjãrãrē queoro o'ocãrã niwã. Tere o'orã, macãrĩ, tojo nicã cãpũpũ na wa'icũrãrē eca nisetiatjere o'ocãrã niwã.

*****

41 Tojo weerã Israe curuacjãrã ye di'tapũre Levĩ ya curuacjãrã cuarenta y ocho macãrĩ, tojo nicã na cãpũpũ wa'icũrãrē eca nisetiajere ñe'ecãrã niwã. 42 Te macãrĩ nipe'tisepũreta tja sumutopũ wa'icũrã na eca nisetiatje di'ta nibajaque'acaro niwũ.

43 Õ'acũ nipe'tise na ñecũsumũarē “A'tiro o'oguti” ní'que di'tare queoro o'ocũ niwĩ. Tojo weerã na te di'tare ñe'e, topũ niseticãrã niwã. 44 Tere wéegũ, nipe'tise Õ'acũ cũ “Weeguti” ní'quere queorota weecũ niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapũ narē soose o'ocũ niwĩ. Õ'acũ weetamurõ me'rã Israe curuacjãrã narē i'atu'tirãrē docaque'acã weecũ niwĩ. Tojo weerã

Israe curuacjārārē ne mejēcā weemasīticārā niwā. ⁴⁵ Ō'acū nipe'tise cū “Weeguti” ní'quere queorota weecu niwī. Ne ni'cārō weedu'a weeticu niwī; weepe'ocā'cu niwī.

22

Rubén, Gad ye curaricjārā, Manasés ye curaricjārā deco me'rā nirā dia Jordā ape pā'rēpu na dajatojaa'que ni'i

¹ Be'ro ti di'tare etipe'otoja, Josué Rubén ya curuacjārārē, Gad ya curuacjārārē, tojo nicā Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirārē piji, narē ² nicu niwī: “Musā nipe'tise Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu cū duti'quere queoro weepu. Tojo nicā nipe'tise yu'u musārē weeduti'quere weepu. ³ Ne ni'cāti musā acawererā Israe curuacjārārē cō'awā'cā weetiapu. Narē weetamunu'cūcā'pu. Ni'cārōacā quē'rārē na me'rā ninu'cū'u yujupu. Tojo nicā nipe'tise Ō'acū, musā wiogu cū dutisere añurō weepe'oapu. ⁴ Ni'cārōacāma Ō'acū cū ‘Tojo weeguti’ ní'quere queoro weemi. Tojo weegu musā acawererārē soocā weemi. Tojo weerā musā ye di'ta Moisé, Ō'acū dutisere da'raco'tegu, musārē o'o'que di'ta, Jordā ape pā'rēpu nisepu dajatojaaya majā. ⁵ A'te dia'cū musā weecā uasa'a. Moisé cū duti'quere queoro weeya. Ō'acū marī wiogure ma'i nisetiya. Cūrē sirutu, cū dutisere queoro weeya. Nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā cū uaro weenu'cūcā'ña”, nicu niwī Josué.

⁶ Narē werepe'otoja, “Ō'acū musārē añurō weeato” ni, “Musā ye wi'seripu dajatojaaya”, nicu niwī.

*****

⁹ Cū tojo nica be'ro Rubén ya curuacjārā, Gad ya curuacjārā, Manasés ya curuacjārā deco me'rā nirā āpērā Israe curuacjārā Silopu nirā, Canaá di'tapure a'merī du'u, ducawati, na ya di'ta Galaad, dia Jordā apese pā'rēpu pē'ape'tia wa'acārā niwā. Duporopu te di'ta Ō'acū Moisé me'rā “Musārē o'oguti” ní'que di'ta nicaro niwā.

*****

23

Josué masārē cū werecasatu'o'que ni'i

¹ Peje cū'marī Ō'acū Israe curuacjārārē narē i'atu'tirā me'rā a'mewējē, soo nisetica be'ro yu'rucaro niwā. Titare Josué bucu ējāgū, ² nipe'tirā Israe curuacjārā bucurārē, wiorārē, beseri masārē pijionu'cō, narē werecasatuocu niwī. A'tiro nicu niwī:

“Yu'u bucu waro ējā'a. ³ Musā nipe'tise Ō'acū a'ti di'tacjārā musārē i'atu'tirā wee'quere i'apā. Cūta musā ye niatjere a'mewējētamuwī.

⁴ Yu'u musā nipe'tirārē to di'ta nībocase me'rā nipe'tise curarire Ō'acū i'orōpu ducawaawu. Yu'u musā te di'tare a'mewējē wapata'a'quere ducawaawu. Tojo nicā apeye di'ta a'mewējē wapata'ano'ña marī'que quē'rārē ducawaawu. Mujīpū mujātiro dia Jordā me'rā nu'cā, téé mujīpū sājārō maajo Mediterráneo me'rāpu ducawaatowu. ⁵ Ō'acū masā te di'tapu nirārē cō'awīrōgūsami. Musā pe'e te di'tare miwaparāsa'a. Ō'acū musā wiogu cū ‘Tojo weeguti’ ní'caronojōta weegusami.

⁶ ”Tojo weerā wācūtutuaya. Nipe'tise Moisé oja'quere, cū dutise cūu'quere queoro weeme'ricā'ña. ⁷ Musā āpērā masā, cō'awīrōno'ña marīrā a'ti di'tapu du'sarā me'rā ne a'mesu'aticā'ña. Na ējōpeorārē Ō'acū nitirārē ne cārōacā ējōpeo, ejaque'aticā'ña. Na wāmerē pisu,

wāmepeoticā'ña. ⁸ Ō'acū ni'cūrēta cū ũaro wee, ējōpeonu'cūcā'ña. Mūsā ni'cārōacā weronojōta tojota añurō weeyapaticā'ña. ⁹ Ō'acū peje curaricjārārē na tutuamicā, mūsā ĩ'orōpū cō'awīrōwī. A'tocateropū quē'rārē ne ni'cā curua mūsārē a'mewējēpōtēowe'e. ¹⁰ Ō'acū cū ní'caronojōta mūsārē a'mewējētamuwī. Tojo weegū cū weetamuse me'rā mūsā me'rācjū ni'cū mil masārē nūrūstemasīsami. ¹¹ Tojo weerā mūsā tū'omasīña. Ō'acū mūsā wiogūre queoro ma'inu'cūcā'ña. ¹² Mūsā Ō'acū dutisere yū'rūnū'cā, na mūsā wa'teropū dū'sarā me'rā a'mesū'a, nūmoticā pūrīcārē, ¹³ Ō'acū marī wiogū narē cō'anemosome majā. Na dū'sarā mūsārē ña'arō wa'acā weerāsama. A'ti di'ta añurī di'ta Ō'acū marīrē o'óca di'tare ē'magūsami. A'ti di'tapūre ninemosome majā.

¹⁴ "Masā nipe'tirā wērīwuaronojō cārōacā be'ro yū'ū wērīgūsa'a. Mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā Ō'acū cū queoro wee'quere añurō masī'i. Ne ni'cārō Ō'acū marī wiogū cū 'Añurō weegūti' ní'quere weeticā weetiwī. Nipe'tisere weepe'ocā'wī. ¹⁵ Mūsā cūrē yū'rūnū'cācā pūrīcā, cū mūsārē añurō wee'caro weronojō mejārōta peje ña'ase mūsārē wa'acā weegūsami. Ne ni'cū a'ti di'ta añurī di'ta, marīrē o'óca di'tapū tojasome. ¹⁶ Mūsā Ō'acū marī wiogū me'rā apo'quere yū'rūnū'cācā, āpērānojōrē ejaque'a ējōpeocā, Ō'acū mūsā me'rā uagūsami. A'ti di'ta añurī di'ta marīrē o'óca di'tapū ninemosome majā", nicū niwī Josué.

24

Josué cū weretūo'que ni'i

¹ Be'ro Josué Siquēpū nipe'tise curari Israe curuacjārārē neocū niwī. Būcurārē, wiorārē, beseri masārē, masārē sū'ori nirārē pijineocū niwī. Na Ō'acū ĩ'orōpū nerēcārā niwā. ² Tu'ajanū'cō, Josué narē nicū niwī:

—Ō'acū marī Israe curuacjārā wiogū a'tiro nimi: "Dūporopūre mūsā ñecūsūmua Taré, tojo nicā cū pō'rā Abrahā, Nacor dia Éufrates wāmetiri maa yū'rūropū nisetiwā. Topū nírā, āpērānojōrē ējōpeosetiwā. ³ Mūsā ñecū Abrahā ti maa yū'rūropū ní'cūre, mia weetjāgū, nipe'tiro a'to Canaá di'tapū sū'ori sijawū. Cūrē pājārā masāputicā weewū. Cū ne waro pō'rātigūre Isaare o'owū. ⁴ Cū Isaare tja cū pō'rā pūarā Jacob, Esaúre o'owū. Esaúre di'ta opa bu'papijaro Seir wāmetiri di'tare cūuwū. Jacob pe'e cū pō'rā me'rā Egiptopū bu'awā.

⁵ "Be'ro Moisére, Aarōrē to Egiptoputa o'owū. Yū'ū tutuaro me'rā wee'quere tocjārā Egiptocjārārē ña'arō wa'acā weewū. Tu'ajanū'cō, mūsārē topū ní'cārārē miiwijawū. ⁶ Mūsā ñecūsūmua Egiptopū wijacā, Egiptocjārā na yarā cabayua me'rā, na cabayua wejesepawū me'rā narē wējēsī'rīrā sirutuwā. Téé Maa sō'arī maa tiropū sirututūowā. ⁷ Mūsā ñecūsūmua yū'ū weetamusere ũarā, yū'ūre sērīwā. Na tojo weecā, yū'ū Egiptocjārārē cā'mota'adutigū, Israe curuacjārā, Egiptocjārā decopū na'itī'asere cūuwū. Tojo weerā Egiptocjārā narē ĩ'abocatiwā. Tojo nicā, Egiptocjārā maarē pē'arī curare, narē mirīcā weewū. Mūsā basu yū'ū Egiptocjārārē wee'quere ĩ'amiwūba.

"Mūsā Egiptopū wijāca be'ro peje cū'marī yucū marīrōpūre nicā'wū. ⁸ Be'ro mūsārē amorreo masā ya di'ta, dia Jordā mujīpū mujātiropū miipē'atiwū. Topū mūsā me'rā a'mewējēmīwā. Yū'ū pe'e mūsārē narē docaque'acā weewū. Tojo weerā na ye di'ta nimi'quere mūsā miiwapawū. ⁹ Be'ro Balac, Zipor, moabita masā wiogū macū, mūsā me'rā

a'mewējēsī'rīmiwī. Balac apī Balaã, Beor macūrē musārē dojadutigu pijidutiwī. ¹⁰ Yũ'ũ pe'e Balaã musārē dojasī'rīcã, cã'mota'awũ. Musārē dojaronojō o'ogu, 'Narē añurō wa'ato' ni, yũ'ũre sērīwī. Tojo wee musārē yũ'rũweticã weewũ.

¹¹ "Be'ro musã dia Jordãrē pē'awũ. Pē'aa, Jericópu etawũ. Ti macãcjãrã musã me'rã a'mewējēmiwã. Tojo nicã, ãpērã ti di'tacjãrã amorreo, ferezeo, cananeo, hitita, gergeseo, heveo, jebuseo masã mejãrõta musã me'rã a'mewējēwã. Yũ'ũ musārē nipe'tirãrē docaque'acã weewũ. ¹² Sõjã amorreo masã wiorã pũarãrē musã di'pjĩrĩ, bũacãtjē me'rã docaque'acã weetiwũ. Yũ'ũ pe'e narē uise da'rewũ. Tojo weerã musã na tiropũ etati dũporo uiwã'cãtojawã. ¹³ Musã di'tare da'ratimicã, ãpērã na da'ra'que di'tapũre musārē o'owũ. Tojo nicã macãrĩ musã da're'que mejētare o'owũ. Musã te macãrĩpu niseti, Ʃ'se weseri, tojo nicã olivo weseri musã oteti'que dũcare ba'a'a", ni werecu niwĩ Õ'acũ.

¹⁴ Be'ro Josué a'tiro ninemocu niwĩ:

—Tere wãcũrã, wiopesase me'rã, diacjũ nise me'rã, Õ'acũrē ãjõpeo, cũ dutiro weeya. Õ'acũ nitirãrē marĩ ñecũsumũa dia Éufrates yũ'rũropũ, tojo nicã Egiptopũ ãjõpeo'cãrãrē ãjõpeodu'u, cõ'acã'ña. Õ'acũ dia'cũrē ãjõpeoya. ¹⁵ Musã Õ'acũrē ãjõpeo sirututũ'satirã pũrĩcã, musã basu ãjõpeoajãrē beseya. Marĩ ñecũsumũa Éufrates yũ'rũropũ ãjõpeo'cãrãrē, o amorreo masã, a'ti di'tapũ nirã na ãjõpeorãrē ãjõpeosĩ'rĩrã, narē beseya. Yũ'ũ pũrĩcã, ya wi'icjãrã quẽ'rã Õ'acũrē ãjõpeo, cũ dutiro weerãsa'a, nicũ niwĩ Josué.

¹⁶ Cũ tojo nicã tũ'orã, masã a'tiro ni yũ'ticãrã niwã:

—Ësã Õ'acũrē ãjõpeodu'usome. ãpērã Õ'acũ nitirã pe'ema ne ãjõpeosirutusome. ¹⁷ Marĩ wiogu Õ'acũ cũta marĩrē, marĩ ñecũsumũa Egiptopũ ña'arō yũ'rũ'cãrãrē miiwijawĩ. Cũta tja cũ tutuaro me'rã añuse cũ tutuasere weẽ'owĩ. Nipe'tiro ãsã ma'apũ a'ti'quere, peje macãrĩcjãrã wa'teropũ yũ'rũ'quere mejēcã wa'ari nĩgũ, co'tewĩ. ¹⁸ Cũ marĩ wa'acã, nipe'tise macãrĩcjãrãrē cõ'awĩrõcã'wĩ. Amorreo masã, a'ti di'tacjãrãpũreta tojo weewĩ. Ësã quẽ'rã mũ'ũ weronojõta Õ'acũrē ãjõpeo, cũ dutiro weerãsa'a. Cũta marĩ wiogu nimi, nicãrã niwã.

¹⁹ Na tojo nicã tũ'ogu, Josué a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã Õ'acũrē añurō ãjõpeo, sirutupõtẽosome. Cũ añugũ waro, ña'ase moogũ nimi. Cũ dia'cũrē marĩ ãjõpeocã Ʃami. ãpērãnojõrē ãjõpeocã, doesami. Musã cũrē yũ'rũnũ'cãcã, musã ña'arō weesere nũ'cãsome. ²⁰ Musã Õ'acũrē ãjõpeodu'u, ãpērãrē ãjõpeocã, cũta musārē ña'arō wa'acã weegũsami. Musārē añurō wé'cu nimigũ, musārē cõ'ape'ogũsami, nicũ niwĩ Josué.

²¹ Masã Josuére a'tiro ni yũ'ticãrã niwã:

—Mũ'ũ tojo nĩrõnojõ wa'asome. Ësã Õ'acũrē ãjõpeo, cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.

²² Na tojo nisere tũ'ogu, Josué nicũ niwĩ:

—Musã basu nipe'tirã tũ'oropũ "Õ'acũrē ãjõpeo siruturãti", niapũ.

Masã "Tojota niapũ", nicãrã niwã.

²³ Josué narē a'tiro ninemocu niwĩ:

—To pũrĩcãrē ãpērãnojõ musã ãjõpeo yee'quere musã wa'teropũ cũosere cõ'ape'ocã'ña. Õ'acũ marĩ Israe curuacjãrã wiogũre nipe'tise musã añuse wãcũse me'rã ãjõpeoya.

²⁴ Masã Josuére a'tiro yũ'ticãrã niwã tja:

—Ësã Õ'acũ marĩ wioġure ějõpeo, siruturãti. Cũ dutiro weerãti, nicãrã niwã.

²⁵ Ti nãmũta topũ Siquẽpũ Josuẽ masã me'rã “A'tiro weeguti”, ni apocũ niwĩ. Narẽ na weesiatjere, narẽ dutiatjere cũucũ niwĩ. ²⁶ Tere Õ'acũ dutise cœori turipũ ojaõ'ocũ niwĩ. Tere ojatoja, ni'cãgã ũtãgã pajicjare mii, yucũgũ encina wãmeticjũ dũ'pocã Õ'acũ “Masã me'rã tojo weeguti” ní'quere cœori acarõ tiropũ nu'cõcũ niwĩ. ²⁷ Nipe'tirã masãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'tiga ũtãgã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ ucũ'quere tũ'ope'o'caro weronojõ a'topũ toja'a. Tojo weerã musã Õ'acũ dutisere yũ'rũnũ'cã, musã queoro weetisere ï'ono'rõsa'a, nicũ niwĩ.

²⁸ Tojo nitoja, Josuẽ masãrẽ, na ye di'tapũ nanũcũrẽ dajatojaaduticũ niwĩ.

Josuẽ cũ wẽrĩ'que ni'i

²⁹ Cã'rõacã be'ro Josuẽ, Nun macũ, Õ'acũ dutisere da'raco'tegũ, ciento diez cũ'marĩ cœogũ, wẽrĩa wa'acũ niwĩ. ³⁰ Cũ ya di'ta Timnat-sera wãmetiri macãpũ cũrẽ yaacãrã niwã. Ti macã bu'papijaro Efraĩ, ũrũgũ Gaas wãmeticjũ yũ'rũropũ nicaro niwũ.

³¹ Josuẽ catiri curare, Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ ějõpeo, cũ dutiro weecãrã niwã. Cũ wẽrĩca be'ro buccãrã nipe'tise Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ wee'quere masĩrã catiro põtœorõ tojota Õ'acũrẽ ějõpeo, cũ dutiro añurõ weesirutucãrã niwã.

Israe curuacjãrã José mijĩ õ'arĩrẽ yaa'que ni'i

³² José mijĩ cũ õ'arĩ nimi'quere Siquẽpũ yaacãrã niwã. Te õ'arĩ Egiptopũ Israe curuacjãrã na miiti'que nicaro niwũ. Di'ta José pacũ mijĩ Jacob cũ duu'que di'ta nicaro niwũ. Ti di'ta cien kujiri plata wãmetise kujiri Hamor põ'rã umuarẽ duucũ niwĩ. Hamor, Siquem pacũ nicũ niwĩ. Be'ro ti di'ta José pãrãmerã nituriarã ya di'ta tojaturiacaro niwũ.

Eleazar cũ wẽrĩ'que ni'i

³³ Be'ro pa'i Eleazar, Aarõ macũ wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ wẽrĩcã, cũ macũ Fines ya di'tapũ yaacãrã niwã. To Efraĩ ya di'ta opa bu'papijaropũ nicaro niwũ.

Jueces

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Josué, tojo nicā b̄c̄urā cū n̄caterocjārā w̄rīca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeodu'u, na ɥaro weeseticārā niwā. Titare Canaá di'tacjārā Israe curuacjārā yere yaja, ña'arō weecārā niwā. Be'ro Israe curuacjārā ɥp̄utu pi'eti, bujaweti, Ō'acūrē acoboJose s̄rīcārā niwā. Tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē yu'r̄uodutiḡu, s̄u'ori nisetiri masārē cūucu niwī. S̄u'ori nisetiri masū catiri cura añurō nisetiCūcārā niwā. Cū w̄rīca be'ro masā Ō'acūrē sirutudu'u, no'o ɥaro ējōpeoseticūcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na me'rā ua, narē ī'atu'tirā dutise doca wa'acā weecu niwī. Be'ro Israe curuacjārā ɥp̄utu pi'etī, bujaweti, Ō'acūrē acoboJose s̄rīcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū narē ni'cū s̄u'ori nisetiri masūrē o'óc̄u niwī tja. S̄u'ori nisetiri masū narē ī'atu'tiri masā doca nirārē a'mewējē wijata'acu niwī. Be'ro tja tod̄uporo na ña'arō weeseti'caronojōta weenu'cūcā'cārā niwā.

S̄u'ori nisetiri masā wa'terop̄ure nibutia'cārā Débora, Barac, Gedeō, Sansón nicārā niwā. Āp̄ērā s̄u'ori nisetiri masā quē'rā nicārā niwā.

Judá ya curuacjārā, tojo nicā Simeó ya curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējē'que ni'i

¹ Josué w̄rīca be'ro Israe curuacjārā Ō'acūrē a'tiro ni s̄rītiña'cārā niwā:

—¿Īsā wa'tero nirā Israe curuacjārā dinojō curuacjārā cananeo masā me'rā a'mewējērā wa'am̄'tārāsari?

² Ō'acū narē a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Judá ya curuacjārā wa'am̄'tārāsama. Yu'u a'ti di'tare narē o'otojap̄u, nic̄u niwī.

³ Cū tojo nicā tu'orā, Judá ya curuacjārā ɥm̄ua na ma'mis̄um̄ua Simeó ya curuacjārārē pijineocārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā: “Te'a, ĩsā ya di'ta niatjop̄u wa'arā. Cananeo masārē a'mewējētamura a'tia. Be'ro ĩsā quē'rā m̄sā ya di'ta niatjore m̄sā me'rā a'mewējētamura wa'arāsa'a”, nicārā niwā. Na tojo nicā tu'orā, Simeó ya curuacjārā, “Jau, cananeo masārē m̄sā me'rā a'mewējētamura wa'arāsa'a”, nicārā niwā. ⁴ Tojo weerā Judá ya curuacjārā na acawererā Simeó ya curuacjārā me'rā cananeo masārē, tojo nicā ferezeo masā me'rā a'mewējē, na ye di'ta nimi'quere ē'macārā niwā. Ō'acū cū tutuaro me'rā tojo weecārā niwā. Bezep̄ure diez mil ɥm̄uarē w̄jēcārā niwā.

*****

¹⁹ Ō'acū Judá ya curuacjārā me'rā nic̄u niwī. Tojo weerā na di'ta opa bu'pajaro nirārē cō'awīrō, ē'macārā niwā. Tojo weemirā, opa pa'tiro nirā pe'ere cō'awīrōmasīcārā niwā. Na cabayua wejesepaw̄ cōme me'rā wee'quepaw̄ c̄uocā ī'arā, tojo weemasīcārā niwā. ²⁰ Moisé Calere ní'caronojōta Hebrō w̄āmetiCore o'ocārā niwā. Cale i'tiarā Anac pō'rārē cō'awīrōcā'cu niwī. ²¹ Benjamí ya curuacjārā pe'e jebuseo masā, Jerusalēp̄u nirārē cō'awīrōmasīcārā niwā. Tojo weerā jebuseo masā, tojo nicā Benjamí ya curuacjārā a'tocatore ni'cārō me'rā top̄u nidecotima yujup̄u.

José pārāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējē, docaque'acā wee'que ni'i

²² José pārāmerā nituriarā Betecjārā me'rā a'mewējērātirā, majācārā niwā. Na tojo weecā, Ō'acū narē weetamucū niwī. ²³ Na ĩ'adu'tiri masārē Betepure o'ócārā niwā. Toduporopū ti macā Luz wāmeticarō niwē. ²⁴ Na ĩ'adu'tiri masā ti macācjū ni'cū wijaticā ĩ'arā, cūrē nicārā niwā: “¿Ūsā macārē no'o pe'e sājācā añubosari? Ĩ'oña. Mū'u tojo ĩ'ocā, mū'urē añurō co'terāti”, nicārā niwā. ²⁵ Tojo weegū cū macā sājārōrē ĩ'ocū niwī. Be'ro ti macārē sājāa, nipe'tirā topū nirārē wējēpe'ocā'cārā niwā. Ti macā sājārōrē ĩ'o'cūma, tojo nicā cū acawererārē wējētīcārā niwā. ²⁶ Be'ro ti macā sājārōrē ĩ'o'cū hitita masā ya di'tapū wa'a, topū ni'cā macā pāacū niwī. Ti macārē Luz wāme ō'ocū niwī. Tojota wāmetidecotisa'a yujupū.
*****

2

Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō upūsājānū'cā Boquīpū bajua'que ni'i

¹ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō upūsājānū'cā* Gilgapū ní'cū majāa, Boquīpū ejacū niwī. Israe curuacjārārē a'tiro nicū niwī: “Yū'u mūsārē Egiptopū ní'cārārē miijawū. A'ti di'ta, mūsā ñecūsumuarē o'oguti ní'que di'tapū miitiwū. Yū'u narē a'tiro niwū: ‘Yū'u mūsā me'rā “A'tiro weeguti” ní'quere weedu'usome. ² Mūsā quē'rā a'ti di'tacjārā me'rā apo nisetisome. Na ējōpeose mesārīrē ūtā me'rā seeneocūu'que mesārīrē paastedijorāsa'a, nimiwū. Mūsā pe'e yū'u tojo ní'quere weetiwū. ¿De'ro weerā mūsā tojo weetiri? ³ Tojo weegū ni'cārōacārē mūsārē were'e. Yū'u a'ti di'tacjārārē cō'awīrōnemosome. Na mūsārē cariborāsama. Tojo nicā, na ējōpeose me'rā mūsārē ña'arō wa'acā weerāsama”, nicū niwī Ō'acū.

⁴ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō upūsājānū'cā narē tojo ni ucūca be'ro, Israe curuacjārā nipe'tirā uputū uti, caricūcārā niwā. ⁵ Tojo weerā to na utirote Boquim† wāme ō'ocārā niwā. Tojo wee wa'icūrārē wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocārā niwā.
*****

¹⁰ Josué cū nícaterocjārāpū wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na be'rocjārā Ō'acūrē, tojo nicā cū Israe curuacjārārē añurō wee'quere masīticārā niwā.

Israe curuacjārā na Ō'acūrē ējōpeodu'u'que ni'i

¹¹ Na no'o nirā Baal wāmetirā queosere ējōpeocārā niwā. Ō'acū ĩ'orōpūre na tojo weese ña'a nicaro niwū. ¹² Na ñecūsumūa Egiptopū ní'cārārē wīorē'cū pe'ema ējōpeodu'ucārā niwā. Na ye macārī pū'tocjārā ējōpeorānojōrē sirutu, ējōpeosirutucārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū pūrō uacū niwī. ¹³ Cūrē ējōpeodu'u, āpērānojō Baal queose, tojo nicā Astarté queose yee'quere ējōpeocārā niwā. ¹⁴ Tojo wee Ō'acū na me'rā uagū, yajari masā na ote'quere, na ye nimi'quere yajape'ocā weecū niwī. Tojo nicā, narē ĩ'atu'tirā na tiro nirārē na me'rā a'mewējē, pōtēoticā weecū niwī. ¹⁵ Cū narē ní'caronojō nipe'tisetiri na a'mewējēsetirinūcū Ō'acū narē ña'arō wa'acā weecū niwī. Tojo weerā na pūrō pi'eticārā niwā.

* **2:1** 2.1 Ĩ'aña Gn 16.7 docapū oja'quere. † **2:5** 2.5 Hebreo ye me'rā Boquim nīrō, “utirā” nisī'rīrō wee'e.

16 Na tojo pi'eticã ĩ'agũ, Ô'acũ narẽ sũ'ori nisetiri masãrẽ cũunũ'cãcũ niwĩ. Na me'rã Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ wee yajarãrẽ yũ'rũweticã weecũ niwĩ. 17 Cũ tojo weemicã, sũ'ori nisetiri masãrẽ tũ'oticãrã niwã. Āpẽrãnojõ Ô'acũ nitirã pe'ere ějõpeoseticãrã niwã. Na ñecũsumũa pe'e Ô'acũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Na, na weronjõ weeticãrã niwã. Maata Ô'acũrẽ ějõpeodu'ucã'cãrã niwã. 18 Israe curuacjãrãrẽ ĩ'atu'tirã narẽ ña'arõ wee, pũrõ pi'eticã weecãrã niwã. Na uti caricũsere tũ'ogũ, Ô'acũ narẽ pajaña'cũ niwĩ. Tojo weegũ masãrẽ sũ'ori nisetiacjũre cũũgũ, cũrẽ weetamucũ niwĩ. Cũ catiro ejatuario masãrẽ narẽ ĩ'atu'tirãrẽ yũ'rũweticã weecũ niwĩ. 19 Sũ'ori nisetiri masũ wẽrĩca be'ro masã apaturi ña'arõ weedojacãrã niwã. Na pacũsumũa yũ'rũoro ña'arõ weeseti, āpẽrãnojõ Ô'acũ nitirãnojõrẽ ějõpeoseticãrã niwã. Na ña'arõ weesetisere ne du'uti, na wãcũsere dũcayusĩ'rĩticãrã niwã.

20 Na tojo weecã ĩ'agũ, Ô'acũ Israe curuacjãrã me'rã pũrõ uacũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ: “Ā'rã na ñecũsumũa me'rã yũ'u 'A'tiro weeya' ní'quere yũ'rũnũ'cãma. Yũ'u dutisere ne tũ'osĩ'rĩtima. 21 Tojo weegũ Josué cũ wẽrĩse dũporo masã cõ'awĩrõti'cãrãrẽ cõ'awĩrõsome. 22 Na ñecũsumũa yũ'ũre ějõpeo'caronjõta ějõpeorãsari ní'gũ, apeye macãrĩcjãrãrẽ cõ'asome yujupũ”, nicũ niwĩ. 23 Tojo weegũ Ô'acũ maata Josuére te macãrĩcjãrãrẽ nũrũpe'ocã weeticũ niwĩ. Narẽ totã tojacã weecũ niwĩ.

3

Israe curuacjãrã Canaá di'tapũre cõ'awĩrõno'ti'cãrã queti ni'i

1 Israe curuacjãrã Canaá di'tacjãrã me'rã a'mewẽjẽcaterore pãjãrã Israe curuacjãrã pãrãmerã bajuatĩcãrã niwã yujupũ. Na yũ'ũre ějõpeorãsari ní'gũ, āpẽrã ti di'tacjãrãrẽ Ô'acũ cõ'awĩrõticũ niwĩ. 2 Ma'mapjia a'mewẽjẽmasĩtirãrẽ a'mewẽjẽmasĩato ní'gũ, Canaácjãrãrẽ topũ tojacã weecũ niwĩ. 3 Ā'rã topũre tojacãrã niwã: Ni'cãmocũrã flisteo masã wiorã, nipe'tirã cananeo masã, sidonio masã, heveo masã ũrũpagũ Líbano di'tapũ nirã Canaápũ tojacãrã niwã. Heveo masã ũrũgũ Baal-hermón wãmeticjũ me'rã téé Hamat sãjãrõpũ me'rã nisetĩcãrã niwã. 4 Ô'acũ “¿Israe curuacjãrã na ñecũsumũarẽ Moisé me'rã yũ'u dutise cũu'quere yũ'tirãsari?” ní'gũ, Canaácjãrãrẽ ti di'tapũ tojacã weecũ niwĩ.

5 Israe curuacjãrã ã'rã masã wa'teropũ macãrĩticãrã niwã. Cananeo masã, hitita masã, amorreo masã, ferezeo masã, heveo masã, jebuseo masã tiropũ nisetĩcãrã niwã. 6 Israe curuacjãrã põ'rã sõ'oní'que macãrĩcjãrã põ'rã me'rã pũaperi numiso, nisetĩcãrã niwã. Tojo weerã tocjãrã ějõpeorã, Ô'acũ nitirãnojõrẽ ějõpeo nisetĩcãrã niwã.

Otoniel Israe curuacjãrãrẽ Mesopotamia wiogũre yũ'rũweticã wee'que ni'i

7 Israe curuacjãrã Ô'acũrẽ wãcũti, Baal, tojo nicã Astarté wãmetirã na queose yee'quere ějõpeocãrã niwã. Tojo weerã Ô'acũ ĩ'orõpũre ña'arõ weecãrã niwã. 8 Na tojo weecã ĩ'agũ, Ô'acũ na me'rã ua, Cusán-risataim, Mesopotamia di'ta wiogũre wiacũ niwĩ. Ocho cũ'marĩ Cusán-risataim dutiro docapũ nicãrã niwã. 9 Be'ro na Ô'acũ weetamusere upũtu sẽrĩcã tũ'ogũ, narẽ yũ'rũoato ní'gũ, Otoniel, Cenaz macũ, Caleb acabijire o'ócũ niwĩ. 10 Espĩritu Santu Otoniepũre sãjãa, Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori nisetiri masũ sãjãcũ niwĩ. Cũ Cusán-risataim yarã masã me'rã a'mewẽjẽgũ

wa'acũ niwĩ. Õ'acũ Otoniere Cusán-risatairẽ wapata'acã weecũ niwĩ.
 11 Be'ro cuarenta cũ'marĩ ti di'tapũre a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ. Téé Otoniel, Cenaz macũ cũ wẽrĩcãpũ soose nicaro niwũ.

Aod Israe curuacjãrãrẽ moabita masãrẽ yu'rũweticã wee'que ni'i

12 Otoniel wẽrĩca be'ro Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũ ĩ'orõpũ ña'arõ weeseticãrã niwã. Tojo weegũ Õ'acũ Moab di'ta wiogũ Eglõ wãmetigure Israe curuacjãrã nemorõ tutuagũ wa'acã weecũ niwĩ. 13 Cũ Eglõ amonita masãrẽ, tojo nicã amaleca masãrẽ a'mewẽjẽtamudutigũ sẽrĩcũ niwĩ. Tojo weerã na Israe curuacjãrã me'rã a'mewẽjẽ, Jericó opa ñorĩ nirĩ macãrẽ wapata'acãrã niwã. 14 Dieciocho cũ'marĩ Israe curuacjãrã Eglõ dutiro doca nicãrã niwã.

15 Ticuse cũ'marĩ be'ro Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ cũ weetamusere upũtũ sẽrĩcãrã niwã tja. Na tojo weecã, Õ'acũ narẽ yu'rũoacjũ cũpecamocã me'rã a'mewẽjẽgũrẽ Aod wãmetigure o'ócũ niwĩ. Cũ Gera macũ, Benjamĩ ya curuacjã nicũ niwĩ. Ni'cã nũmũ Israe curuacjãrã cũrẽ na wapaseese me'rã Eglõpũ o'ócãrã niwã. 16 Aod di'pjĩ pũaperi osoyojaca pjĩ, ni'cã metro deco yoari pjĩrẽ da'recũ niwĩ. Ti pjĩrẽ cũ yaro su'tiro doca, diacjũca usó pe'e du'teõ'ocũ niwĩ. 17 Be'ro Israe curuacjãrãrẽ wapaseesere Eglõrẽ wiagũ wa'acũ niwĩ. Eglõ di'ibujugũ nicũ niwĩ. 18 Te na wapasee'quere Eglõrẽ wiãca be'ro cũ me'rã ba'pati'cãrã me'rã majãmitojaacũ niwĩ. 19 Gilgal tiro ti macãcjãrã ãjõpeorã yee'que pu'topũ eja, Aod majãmitojaati, Eglõ tiropũre a'titicũ niwĩ tja. Cũrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Wiogũ, ãpẽrã tu'otiro, mũ'urẽ quetire weregũ a'tiapũ.

Cũ tojo nicã tu'ogu, wiogũ cũ docacjãrãrẽ, tojo nicã cũrẽ da'raco'terãrẽ “Ucũtirãta wijaaya”, nicũ niwĩ.

20 Na wijããca be'ro Aod Eglõ cũ ya wi'i bu'i opa sira nirõ ti'aya marĩrĩ tucũpũ dujigũ pu'to eja, cũrẽ nicũ niwĩ:

—Queti yu'u mũ'urẽ miitise Õ'acũ mũ'urẽ weredutise ni'i.

Tere tu'ogu, wiogũ dujiri cũmurõpũ ní'cũ wã'cãnu'cãcũ niwĩ. 21 Aod di'pjĩ diacjũca usópũ du'teõ'oca pjĩrẽ cũpecamocã me'rã wejewĩrõ, wiogũre paagapũ ñosẽwẽjẽcũ niwĩ.

*****

23 Be'ro Aod ti tucũ sopere sawi me'rã bi'a, ventana sopepũ wijaacũ niwĩ.
 *****

25 Be'ropũ wiogũre da'raco'terã yoacã ĩ'acũmĩ, cũ bajuticã ĩ'arã, wãcũque'ti, “¿De'ro wa'apari marĩ wiogũre?” ní'ã, sawire mi, sopere pãocãrã niwã. Ti tucũpũ sãjãa, na wiogũre Aod wẽjẽcũ'cũre bocaejacãrã niwã.

26 Na wiogũre co'teri cura Aod pe'e du'tiwã'cã wa'acũ niwĩ. Tocjãrã ãjõpeose ãtã me'rã yee'que Gilgal cjasere yu'rũa, Seirat wãmetiropũ du'tia wa'acũ niwĩ. 27 Cũ Israe curuacjãrã ya di'tapũre eja, Efraĩ curuacjãrã di'ta opa bu'papijaropũ surarare pijineogũ, coronetare puticũ niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã opa bu'papijaropũ ní'cãrã cũ me'rã sirutubu'acãrã niwã.

28-29 Aod narẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Te'a, yu'ure sirutuya. Õ'acũ marĩrẽ ĩ'atu'tirã moabita masãrẽ docaque'acã weegũsami”, nicũ niwĩ.

Tojo weerã cũrẽ sirutubu'a, dia Jordã ã'cũatiropũ Moab di'ta wa'arore cã'mota'anũ'cãejacãrã niwã. Tojo weerã ne ni'cũ yu'rũpẽ'acã weeticãrã niwã. Titare diez mil moabita masã surara tutuarãrẽ wẽjẽpe'ocã'cãrã niwã. 30 To be'ro ochenta cũ'marĩ ti di'tapũre a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ. Soose nicaro niwũ.

Israe curuacjārārē Samgar filisteo masārē yu'rūweticā wee'que ni'i

³¹ Aod be'ro Samgar wāmetigu, Anat macū, Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masū sājācu niwī. Cū yucugu osoyojacju, wecu nūrūcju me'rā seiscientos filisteo masārē ñosēwējēcū niwī. Cū quē'rā Israe curuacjārārē yu'rūocū niwī.

4

Débora, tojo nicā Barac, na Sísarare docaque'acā wee'que ni'i

¹ Aod wērica be'ro Ō'acū ĩ'orōpūre Israe curuacjārā apaturi ña'arō weeseticārā niwā. ² Tojo weegu Ō'acū narē Jabín, cananeo masā wiogu dutise doca tojacā weecu niwī. Jabín Hasor wāmetiri macāpū masārē su'ori dutigu nicū niwī. Cū yarā surara wiogu Sísara wāmetigu nicū niwī. Cū Haroset-goīpū macāticū niwī. ³ Jabín novecientos cabayua wejesepawū, cōme me'rā wee'quepawūre cuocu niwī. Veinte cū'marī Israe curuacjārārē ña'abutiario dutipecu niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā Ō'acūrē cū weetamusere upūtu sēricārā niwā.

⁴ Titare Débora wāmetigo Ō'acū yere weremu'tāgō Israe curuacjārārē na a'pepūrisere apo, su'ori añurō nisetiri masō nico niwō. Co Lapidot nūmo nico niwō. ⁵ Co, masārē besego, ni'cā ño docapū dujisetico niwō. Tiño “Débora ya ño” wāmeticaro niwū. Ūrūpagū Efraī wāmetiri di'ta, Ramá, Betel decopū tojacaro niwū. Israe curuacjārā na a'pepūrisere apodutirā, co tiropū wa'acārā niwā.

⁶ Ni'cā nūmū Débora Barac wāmetigure pijidutico niwō. Cū Abinoam macū, Quedes wāmetiri macācju nicū niwī. Quedes Neftalí ya curua nirī macā nicaro niwū. Cūrē a'tiro nico niwō:

—Ō'acū, Israe curuacjārā wiogu, mu'urē a'tiro dutimi: “Ūrūgū Tabopū wa'aya. Topū mu'u me'rā diez mil umūa Neftalí, tojo nicā Zabulō ye curaricjārārē miaña. ⁷ Sísara, Jabín yarā surara wiogu, cū yepawū, cū yarā surara me'rā mu'u me'rā a'mewējēato nígū, dia Cisōpū wa'acā weeguti. Topū cūrē docaque'acā weeguti”, mu'urē a'tiro ni weredutiami Ō'acū, nico niwō.

⁸ Barac Déborare a'tiro yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ba'paticā, wa'aguti. Mu'u wa'aticāma, wa'asome, nicū niwī.

⁹ —Añurōsa'a; mu'u me'rā wa'agoti, nico niwō Débora. “Mejō mu'u tojo ní'que bu'iri, masā ‘Mu'u me'rā Ō'acū Sísarare docaque'acā weepū' nisome. Numio me'rā pūrīcā Ō'acū Sísarare docaque'acā weepū” nirāsama, nico niwō.

To be'ro Débora Barac me'rā Quedespū wa'aco niwō. ¹⁰ Topū Barac Zabulō, Neftalí ya curuacjārā umuarē pijineocu niwī. Diez mil surara cū me'rā a'mewējētamura wa'acārā niwā. Débora quē'rā cūrē ba'patico niwō.

¹¹ Cedés pū'topū, yucugu pajicju encina wāmeticju Zaanaípu nicaro niwū. Topū Heber, quenita masū cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwū. Cū āpērā quenita masā me'rā ní'cu wijawā'cācu niwī. Na quenita masā Hobab, Moisé mañecū pārāmerā nituriarā nicārā niwā.

¹² Sísara pe'e “Barac ūrūgū Tabor wāmeticjūre mujāpū” nicā tu'ogu, ¹³ cū novecientos tūrūsepawū, cōme me'rā wee'quepawūre, tojo nicā nipe'tirā surarare neocūucu niwī. Neo, Haroset-goīpū ní'cārā wija, Cisón wāmetiri maapū wa'acārā niwā.

¹⁴ Cū tojo weecā ĩ'agō, Débora Barare a'tiro ni wereco niwō:

—Wa'aya. Ni'cãcã Õ'acũ marĩ wioꝝu mu'urẽ Sísarare wiagũsami. Marĩ wioꝝu musã duporo u'mutãtojacu niami, nico niwõ. Co tojo nicã, Barac cũ yarã surara diez mil umua urũgũ Tabopu ní'cãrã Sísara yarã surara me'rã a'mewẽjẽrã wa'arã dijaacãrã niwã. ¹⁵ Barac yarã surara Sísara yarã me'rã a'mewẽjẽrã dijaaticã, Õ'acũ Sísara yarã surarare ucucã weecu niwĩ. Sísara pe'e cũ yawu tũrũpju cõme me'rã wéecawupu sãña'cu dijaa, omadu'tia wa'acu niwĩ. ¹⁶ Cũ tojo weeri cura Barac yarã surarare, na yepawure téé Haroset-goim wãmetiropu narẽ wẽjẽsirutucu niwĩ. Nipe'tirã Sísara yarã surara wẽri'pe'tia wa'acãrã niwã. Ne ni'cũ yu'rũwetiticu niwĩ.

¹⁷ Sísara pe'e Jael, Heber ceneo masũ nũmo ya wi'i, su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipu du'ticu niwĩ. Heber, cũ acawererã, Sísara wioꝝu Jabín, Hasor macã wioꝝu me'rã añurõ a'mesu'acu niwĩ. Tojo weegu Sísara ti wi'ipu ejacu niwĩ. ¹⁸ Cũ etacã ï'agõ, Jael cãrẽ nico niwõ:

—Sãjãtia, yu'u wioꝝu. Ne uiticãña.

Co tojo nicã, Sísara ti wi'ipu sãjãacu niwĩ. Sãjãa, cũ ejaque'acã, omacãjĩrõ me'rã cãrẽ omaco niwõ.

¹⁹ —Acowũosa'a. Yu'ure aco cã'rõacã tãña, nicu niwĩ.

Tojo weego cabra õpẽcõrẽ cabra casero me'rã poseyeca ajurore pão, cãrẽ tãaco niwõ. Tãatoja, cãrẽ omaco niwõ tja.

²⁰ Sísara core a'tiro weeduticu niwĩ:

—Sopepu nu'cũña. Æpẽrã yu'rũarã, mu'u tiro “¿Æpẽrã marĩti?” ni sãrĩtiña'cã, “Marĩma” niña, nicu niwĩ.

²¹ Sísara, uputu ñujũ'cu niyugu, cãrĩyu'rũacu niwĩ. Cũ tojo weecã ï'agõ, Jael, Heber nũmo busuro marĩrõ ti wi'i cjase ni'cãgũ yucugu ti wi'ire tũapuanu'cõ'cure mí, cũ diapoare di'tapu paabi'pe wẽjẽco niwõ. Tojo wee wẽria wa'acu niwĩ.

²² Be'ro Barac Sísarare a'magũ etacã, Jael co ya wi'ipu ní'co wijaa, cãrẽ põtẽrĩgõ wa'aco niwõ.

—Sãjãtia. Mu'u a'magũrẽ ï'ogõti, nico niwõ.

Co tojo nicã, Barac ti wi'ire sãjãacu niwĩ. Ti wi'ipu Sísara wẽri'cupu cũñacu niwĩ. Ti wi'ire tũapuanu'cõ'cu me'rã cũ diapoare paabi'peyu'rũtẽrĩno'cure ï'acu niwĩ.

²³ Ti nũmũrẽta Õ'acũ Jabín, cananeo masã wioꝝure docaque'acã weecu niwĩ. ²⁴ Israe curuacjãrã Jabĩrẽ, cananeo masã wioꝝu me'rã a'mewẽjẽrã, nemorõ tutuarã wa'acãrã niwã. Tojo wee siape'e me'rã narẽ wẽjẽpe'obutiacãrã niwã.

5

Débora, Barac na Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

¹ Ti nũmũrẽta Débora, tojo nicã Barac, Abinoam macũ Sísara, cũ yarã surarare docaque'acã wee'quere basapeocãrã niwã.

*****

³¹ Õ'acũrẽ basapeorã, a'tiro ni basacãrã niwã:

“Õ'acũ, nipe'tirã mu'urẽ ï'atu'tirã Sísara weronojõ wẽri'pe'tia wa'ato.

Mu'urẽ mairã pe'e tutuarã ninu'cũcã'to.

Mujĩpũ umucocjũ asistero weronojõ niato”, ni basacãrã niwã.

Be'ro ti di'tapure Israe curuacjãrã nirõpũre cuarenta cũ'marĩ a'mewẽjẽse marĩcaro niwũ.

6

Õ'acũ Gedeõrẽ piji'que ni'i

¹ Be'ropu tja Israe curuacjãrã apaturi Õ'acũ ï'orõpu ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weegu Õ'acũ narẽ siete cũ'marĩ madianita masã dutise doca tojacã weecu niwĩ. ² Siape'e me'rã madianita masã narẽ ña'arõ da'radutipecãrã niwã. Tojo weerã Israe curuacjãrã narẽ uirã, ãrãpagupũ, ãtã tuturipũ du'tise na nisetise u'turire weecãrã niwã. ³⁻⁴ Na otese pĩ'rĩsetirinucũ, madianita masã, amaleca masã, ãpẽrã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Israe curuacjãrã nirõpu sãjãa, topũ ejaque'acãrã niwã. Nipe'tiro na ote'quere no'o ãaro du'aste cõ'acã'cãrã niwã. Téé Gaza tiropũ tojo weetucãrã niwã. Israe curuacjãrã na ba'abo'quere, tojo nicã na yarã ecarã ovejare, wecuare, burroare, ne apeyenojõ du'aticãrã niwã. ⁵ Ti di'ta cjasere dojorẽrã a'tirã, na yarã cameyoa pãjãrã me'rã, na ye wi'seri su'ti me'rã wee'que wi'seri peje me'rã a'ticãrã niwã. Mu'murĩwi'ia pãjãrã otesere ba'ape'orã a'tirã weronojõ a'ticãrã niwã. Na pãjãrã niyucã, ba'paqueota basioticarõ niwũ. ⁶ Madianita masã tojo weecã, Israe curuacjãrã upũtu pi'eticãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũrẽ cũ weetamusere upũtu sãrĩcãrã niwã.

⁷ Israe curuacjãrã Õ'acũrẽ “Madianita masãrẽ yu'rũweticã weeya”, ni sãrĩcã, ⁸ Õ'acũ narẽ ni'cũ cũ yere weremu'tãrĩ masãrẽ o'ocũ niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogu musãrẽ a'tiro niami: ‘Yu'u musã Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiwijawũ. Topũre musã narẽ da'raco'terã nimiwũ. ⁹ Musã Egiptocjãrã dutise doca ní'cãrãrẽ yu'rũweticã weewũ. Tojo nicã nipe'tirã musãrẽ ña'arõ wee'cãrãrẽ tojo weewũ. Na ye di'ta nimi'quere cõ'aõ'o, musãrẽ o'owũ. ¹⁰ Musãrẽ a'tiro nimiwũ: “Yu'u Õ'acũ, musã wiogu ni'i. Musã amorreo masã ya di'tapũ ni'i. Na ëjõpeorãrẽ ne ëjõpeoticã'ña,” nimiwũ. Yu'u tojo nimicã, musã pe'e yu'u tojo dutisere ne yu'titiwũ”, ni werecu niwĩ Õ'acũ yere weremu'tãrĩ masũ.

¹¹ Be'ro Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãnu'cã* a'ti, Ofra nirõpu yucu pajicju docapũ dujicũ niwĩ. Tigũ Joás wãmetigu yagu nicaro niwũ. Joás Abiëzer wãmetiri curuacjũ nicũ niwĩ. Topũ cũ macũ Gedeõ trigore doque, su'aweegu weecu niwĩ. Madianita masã ï'aticã'to ní'gũ, na vino wéerã u'sepaga u'tatãrõpu tere su'aweegu weecu niwĩ.

¹² Õ'acũ cũ basuta nimigũ, cãrẽ wereco'tegu weronojõ upũsãjãnu'cã Gedeõrẽ bajua, a'tiro nicũ niwĩ:

—Gedeõ, Õ'acũ mu'u me'rã nimi. Mu'u a'mewëjëtutuagu ni'i.

¹³ Gedeõ cãrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ãsã me'rã nimicã, ¿de'ro weero a'te ña'ase ãsãrẽ tojo wa'ati? Ësã ñecũsumã Õ'acũ tutuaro me'rã cũ wee'quere werecãrã niwã. Na “Õ'acũ ãsã Egiptopũ ní'cãrãrẽ miiwijawĩ”, nicãrã niwã. Ësã pe'e cũ tutuasere ï'awe'e. Õ'acũ ãsãrẽ cõ'awã'cãwĩ. Ësãrẽ madianita masã dutise doca nicã weewĩ, nicũ niwĩ Gedeõ.

¹⁴ Õ'acũ cãrẽ majãmiĩ'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'u tutuase me'rã Israe curuacjãrãrẽ madianita masã dutise doca nirãrẽ yu'ruogu wa'aya. Yu'uta mu'urẽ wa'adutigũ wee'e, nicũ niwĩ.

¹⁵ Gedeõ cãrẽ yu'ticũ niwĩ:

* **6:11** 6.11 Ì'aña Gn 16.7 docapũ oja'quere.

—Wioꝝ, ¿de'ro wee yu'u Israe curuacjārārē yu'ruogusari? Ya curua Manasés pārāmerā nituriase curari yapatiri curuacjārā nima. Yu'u quē'rā ni'cū pō'rā du'saguru ni'i.

16 Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u mu'u me'rā nigūti. Mu'u nipe'tirā madianita masārē ni'cū masūrē wējēgū weronojō weegusa'a.

17 Cū tojo nicā tu'ogu, Gedeō nicu niwī:

—Yu'ure ni'cārōacā e'catise me'rā ī'agū, “Diacjūta yu'u Ō'acū ni'i” nīgūa, mu'u tutuase me'rā apeyenojō wee'ōña. 18 A'tota yucueya yujuru. Yu'u mu'urē ējōpeosere ī'ogū, apeyenojō o'osī'rīsa'a, nicu niwī.

Ō'acū cūrē “Jaū, mu'urē yucueguti”, nicu niwī.

19 Cū tojo nicā, Gedeō wa'a, ni'cū cabracārē wējē, do'a, tojo nicā pā bꝛuase me'rā morēti'quere apocu niwī. Tu'ajanu'cō, di'irore pi'ipu miisāa, tecore sutuwuru piosāacu niwī. Te nipe'tisere cū yucu doca dujigure mia, o'ocu niwī.

20 Ō'acū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, cūrē nicu niwī:

—Di'iro, pā bꝛuase morēti'quere ūtāgā bu'ipu cūuña. Tecore pioste-peoya, nicu niwī. Cū dutironojōta Gedeō weecu niwī.

21 Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā cū tuacju yapa me'rā sīoo, di'irore, tojo nicā pārē ñapeocu niwī. Tojo weecāta, pecame'e ūtāgāpu ūjūñe'emajā wa'acaro niwū. Ti me'e di'irore, pārē ūjūape'ocā'caro niwū. Tojo weetoja, Ō'acūrē wereco'tegu bajudutia wa'acu niwī. 22 Tojo wa'acā ī'agū, Gedeō Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāsere masīcu niwī. Be'ro ꝛꝛa, caricūcu niwī:

—¡Acoe, yu'u wioꝝ! Mu'u basuta nimigū, mu'urē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā'cure bajuyoropu ī'a'a, nicu niwī.

23 Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Mu'u wērīsome. Wācūque'tiro marīrō ñña, nicu niwī.

24 Be'ro Gedeō topu Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Ti mesārē “Ō'acū wācūque'tiro marīrō, añurō tu'oña'se o'ogu nimi”, ni wāmepeocu niwī. A'ti mesā Ofra, Abiézer ya curuacjārā ya macāpu nidecotisa'a yujuru.

25 Ti ñamita Ō'acū Gedeōrē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cū wecu umu mu'u pacu yarā wa'teropu nigū, siete cū'ma cuogure ñe'egū wa'aya. Baare wa'icūrārē ūjūamorōpeoro, mu'u pacu yarore paamatōdijogu wa'aya. Tojo nicā, to pu'to nirī tuturo Astarté queose nirī tuturore paacō'aña. 26 Tere cō'atoja, Ō'acū mu'u wioꝝare ni'cārō wa'icūrārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūuña tja. Musā du'tiro nirī bu'a dūposārīpu seeneocūuña. Tu'ajanu'cō, wecure wējē, topu peca, musā paacō'aca tuturo me'rā Ō'acūrē ūjūamorōpeoya, nicu niwī.

27 Be'ro Gedeō diez umu, cūrē da'raco'terā me'rā Ō'acū cūrē wee-duti'caronojōta weecu niwī. Cū acawererārē, ti macācjārārē uiyugu, umuco ūjūamorōpeosī'rīticu niwī. Tojo weegu ñamipu ūjūamorōpeocu niwī.

28 Ape numu bo'reacā ti macācjārā wā'cā, Baare ējōpeorore paamatōdijo'carore, tojo nicā Astarté ējōpeori tuturo paacō'aca tuturore

ĩ'acārã niwã. Apeyema tja, apero, ma'ma ũjũamorõpeoropu wecu ũjũa'cure ĩ'acārã niwã.

²⁹ Na a'merĩ sērĩtiña'cārã niwã: “¿Noanojõ tojo weeparĩ?” nicārã niwã.

Na a'merĩ sērĩtiña'ca be'ro tu'omasĩcārã niwã: “Gedeõ, Joás macũ tojo weeparĩ”, nicārã niwã.

³⁰ Be'ro ti macãcjārã umua Joáre a'tiro nicārã niwã:

—Mu'u macũrẽ ũsãrẽ o'oya. Cũ Baare wa'icũrãrẽ ũjũamorõpeorore, tojo nicã to pu'to nirĩ tuturo Astartére ĩjõpeori tuturore paacõ'acu niami. Tojo weese wapa wẽjẽno'gũsami, nicārã niwã.

³¹ Joás, Gedeõ pacu pe'e narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Musã Baare a'mewẽjẽbosarãsari? ¿Cũrẽ yu'ruorãsari? No'o cũrẽ a'mewẽjẽbosagu bo'reati dũporo wẽrĩato. “Diacjũta Baal wiogu waro nimi” nígu, cũ basu a'mewẽjẽato. Na paamũtõdijo'caro cũ yarota nicaro niaru, nicu niwĩ.

³² Ti numu me'rã masã Gedeõrẽ “Jerubaal” pisunu'cãcārã niwã. Gedeõta Baare ĩjõpeorore paamũtõdijocu niwĩ. Tojo weerã “Baal basu a'mewẽjẽato” nĩrã, tojo nicārã niwã.

³³ To be'ro nipe'tirã madianita masã, amaleca masã, tojo nicã ãpẽrã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjārã nerẽ, dia Jordãrẽ pẽ'acārã niwã. Añurĩ pa Jezreel wãmetiropu ejaque'a, cãrĩcārã niwã. ³⁴ Na tojo weecã, Espĩritu Santu Gedeõpure sãjãacu niwĩ. Sãjãa, Gedeõ Abiẽzer ya curuacjãrãrẽ cãrẽ sirutudutigu, oveja capesa'rore puticu niwĩ. ³⁵ ãpẽrã queti wererãrẽ nipe'tiro Manasés ya curuacjãrãrẽ nerẽdutigu o'ócũ niwĩ. Tojo nicã Aser ya curuacjãrã, Zabulõ ya curuacjãrã, Neftalĩ ya curuacjãrã cũ me'rã a'mewẽjẽtamurã wa'ajãrẽ pijiduticu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cũ me'rã nerẽcārã niwã.

³⁶ Gedeõ Õ'acũrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u yu'u me'rã Israe curuacjãrãrẽ yu'ruogusa'a ní'caronojõta diacjũ wéegu, a'tiro weeĩ'obosaya. ³⁷ Oveja casero añurõ poaritari casero trigo su'tiweeropu di'tapu cũugũti. Bo'reacã ñocõa u'seco ti caseropu dia'cũ nicã ĩ'agũ, mu'u yu'ure ní'caronojõta yu'u me'rã Israe curuacjãrãrẽ yu'ruosere masĩgũsa'a”, nicu niwĩ. ³⁸ Tojota wa'acaro niwũ. Ape numu Gedeõ wã'cã, poari añurõ pũuca caserore bocacu niwĩ. Ti caserore bipecã, ni'cã pa mu'murõ aco wijacaro niwũ.

³⁹ Be'ro Gedeõ Õ'acũrẽ nicu niwĩ tja: “Yu'u me'rã uaticã'ña. Ni'cãti mu'u weeĩ'osere sērĩnemogũti. Ni'cãrõacãma bo'reacã di'tapu dia'cũ ñocõa u'seco niato. Oveja poari pe'e añurõ bopori casero niato”, nicu niwĩ. ⁴⁰ Ti ñamirẽ Õ'acũ mejãrõta weecu niwĩ tja. Oveja poari dia'cũ aco marĩcaro niwũ. Di'ta nipe'tiropure ñocõa u'seco acoticaro niwũ.

7

Gedeõ madianita masãrẽ docaque'acã wee'que ni'i

¹ Ape numu bo'reacã Gedeõ, na Jerubaal pisuno'gũ, nipe'tirã umua cũ me'rã nĩrã wã'cã, aco wijari pe Harod wãmetiri pepu wa'acārã niwã. Madianita masã to yu'raro e'sari pa ũrũgũ More wãmeticju pu'topu nerẽcārã niwã.

² Õ'acũ Gedeõrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u me'rã nĩrã pãjãrã nima. Na pãjãrã me'rã yu'u madianita masãrẽ docaque'acã weecã, na 'Usã tutuase me'rã yu'ruwu', nibosama. ³ Tojo weegu narẽ a'tiro niña: ‘No'o ui narãsarãnojõrẽ, musã ye wi'seripu dajatojaaya’, niña”, nicu niwĩ Õ'acũ.

Cũ tojo nicã, veintidos mil umua na ye wi'seripu dajatojaacãrã niwã. Diez mil umua du'sacãrã niwã. ⁴ Õ'acũ ninemocu niwĩ: “Na pãjãrã nima yujupu. Tojo weegu acore sĩ'rĩdutigu, narẽ aco wijari pepu miibu'aya. Topu yu'u beseña'gũti. ‘Ã'rĩ mu'u me'rã wa'agusami’ nino'gũ wa'agusami. Apĩ ‘Ã'rĩ wa'atisami’ nino'gũ wa'asome”, nicu niwĩ.

⁵ Tojo weegu Gedeõ narẽ acore sĩ'rĩdutigu, ti pepu pijibu'acu niwĩ. Õ'acũ cãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “A'tiro ducawaaya narẽ. Na omocãrĩ me'rã aco waamĩ, diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña. Æpẽrã ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩrãrẽ mejẽcã cũuña”, nicu niwĩ.

⁶ Omocã me'rã diayia weronojõ ne'rẽ, sĩ'rĩrã trescientos nicãrã niwã. Æpẽrã du'sarã pe'e ejaque'a, mu'rĩpa'a sĩ'rĩcãrã niwã. ⁷ Na tojo weecã, Õ'acũ Gedeõrẽ nicu niwĩ: “Ã'rã trescientos umua me'rã musãrẽ yu'ruogusa'a. Na me'rã madianita masãrẽ docaque'acã weeguti. Æpẽrã pe'e na ye wi'seripu tojaarãsama”, nicu niwĩ.

⁸ Tojo weegu Gedeõ narẽ su'ti caseri me'rã wee'que wi'seripu dajatojaaduticu niwĩ. Trescientos umua cũ me'rã tojacãrã niwã. Æpẽrã na wa'ase duporo na ba'abo'quere, na ye sutuparu, na putise oveja umua capesa'rire cũucãrã niwã. Madianita masã na cãrĩrõ Gedeõ bu'aropu opa pa'tiro pajiri papu nicãrã niwã.

⁹ Ti ñamita Õ'acũ Gedeõrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Wã'cãnu'cãña. Madianita masã me'rã a'mewẽjẽgũ bu'aya. Narẽ mu'urẽ wiagutigu wee'e. ¹⁰ Mu'u uigu, mu'urẽ da'raco'tegu Fura me'rã na nirõpu bu'aya. ¹¹ Topu na ucũsere tu'ogu wa'aya. Tojo wéeca be'ro wãcütutuase me'rã a'mewẽjẽgũsa'a”, nicu niwĩ.

Tojo weegu Gedeõ cãrẽ da'raco'tegu Fura me'rã madianita masã nerẽrõ sumutopu bu'a wa'acãrã niwã. ¹² Madianita masã, amaleca masã, Æpẽrã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã pajiri papu mu'murĩwi'ia pãjãrã weronojõ nerẽcãrã niwã. Na yarã cameyoa maa pajiri maa sumutopu nucũpori weronojõ pãjãrã waro nicãrã niwã. ¹³ Gedeõ bu'a etacã, ni'cũ madianita masũ cũ quẽ'esere apĩ cũ me'rãcjũrẽ weregu weecu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—A'tiro quẽ'easu. Ni'cãgã pã cebada me'rã wéecaga marĩ nirõpu tũrũmaacãtiasu. Tiga ni'cã wi'i su'ti caseri me'rã wéeca wi'ipu doquewãarõta, ti wi'ire doquestemajã wa'apu, nicu niwĩ.

¹⁴ Cũ tojo wercã tu'ogu, cũ me'rãcjũ a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Mu'u tojo quẽ'ese Gedeõ, Joás macũ, Israe curuacjũ, cũ ya di'pjĩ, a'mewẽjẽrĩ pjĩ nisĩ'rĩrõ wee'e. Õ'acũ marĩ madianita masã, nipe'tirã a'topu nerẽrãrẽ, tojo nicã nipe'tise marĩ cuosere Gedeõrẽ wiagusami, nicu niwĩ.

¹⁵ Gedeõ cũ quẽ'esere tu'ogu, ejaque'a, Õ'acũrẽ ãjõpeocu niwĩ. Be'ro Israe curuacjãrã nerẽrõpu daja, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Õ'acũ sõjã madianita masã surarare marĩrẽ wiagusami, nicu niwĩ.

¹⁶ Cũ tojo nica be'ro cũ yarã trescientos umuarẽ i'tia curua ducawaacu niwĩ. Nanucũrẽ putiatje capesa'rire o'o, tojo nicã sutuparu ope pecame'e na sĩ'a'que posetiseparare o'ocu niwĩ. ¹⁷ Be'ro narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure i'aña. Na nerẽrõ ape pã'rẽpu yu'u etacã, yu'u weronojõta weeya. ¹⁸ Yu'u, nipe'tirã yu'u me'rã nirã ãsã capesa'rire puticã, musã sumutopu nu'cũrã ni'cãrõnojõ putiburoya. Putitoja, “Õ'acũrẽ, tojo nicã Gedeõrẽ a'mewẽjẽbosarã”, ni caricũña, nicu niwĩ.

¹⁹ Ñami deco nicã, madianita masã surara co'terã ducayúca be'ro Gedeõ cien surara cũ me'rã nirã madianita masã surara nerẽrõ ape pã'rẽpu

etacārā niwā. Topu eta, na ye putise capesa'rire puti, sutuparu na cuoseparure bopecārā niwā. ²⁰ Na i'tia curua ni'cārō me'rā puticārā niwā. Tojo nicā na ye sutuparure bopecārā niwā. Cūpecamocā me'rā na sī'a'quere sīomorō, diacjūcamocā me'rā capesa'rire cuocārā niwā. Ni'cārō me'rā “Ō'acūrē, Gedeōrē a'mewējēbosarā”, ni caricūcārā niwā. ²¹ Israe curuacjārā madianita masā surara nerērōpu tojo nu'cūbe'toacārā niwā. Madianita masā narē uirā, no'o ūaro caricū, du'tiwā'cācārā niwā. ²² Trescientos capesa'ri busucā, Ō'acū na madianita masārē na basu a'merī a'mewējēcā weecu niwī. Na surara yu'rūweti'cārā yoaropu Bet-sita wāmetiri macā, Zerera wa'ari ma'apu, téé Abel-mehola nituoro Tabat wāmetiri macā pu'topu omadu'ticārā niwā.

²³ Tojo wa'áca be'ro Israe curuacjārā Neftalí, Aser, nipe'tirā Manasés ya curuacjārārē pijicārā niwā. Tojo weerā na quē'rā madianita masā surarare sirutucārā niwā. ²⁴ Gedeō quetiwereco'terārē weredutigu, Efraīpu opa bu'pa nirōpu o'ócū niwī. A'tiro ni queti o'ócū niwī: “Madianita masā me'rā a'mewējērā a'tia. Dia Jordā pē'arī maa ũ'cūatiropu Bet-bara wāmetiropu na dūporo nitojaya. Na pē'arī nírā, cā'mota'aya”, nicū niwī. Tojo weerā Efraī ya curuacjārā surara Gedeō duti'quere weecārā niwā. ²⁵ Apeyema tja madianita masā surara wiorā Oreb, Zeeb wāmetirārē ñe'ecārā niwā. Orere ni'cāgā ũ'tāgāpu wējēcārā niwā. Tiga a'tocaterore “Oreb yaga” wāmetisa'a. Zeere cū ũ'se biperopu wējēcārā niwā. Āpērā madianita masā surarare sirutúca be'ro Oreb, Zeeb na dūpopare Gedeōrē, dia Jordā ape pā'rēpu nigú tiropu o'orā wa'arā miacārā niwā.

8

*****

Gedeō cū ya camisare uru me'rā wee'que ni'i

²² Be'ro Israe curuacjārā Gedeōrē a'tiro nicārā niwā:

—Mu'ū ũsārē madianita masā doca ní'cārārē yu'rūowu. Tojo weegu ũsā wiogu sājāna. Mu'ū pō'rā, mu'ū pā'rāmerā mu'ū be'ro dutisirutuato, nicārā nimiwā.

²³ Gedeō pe'e narē yu'ticū niwī:

—Niwe'e. Yu'ū, tojo nicā yu'ū macū musā wiogu nisome. Ō'acū pe'e musā wiogu nigūsami, nicū niwī. ²⁴ Narē a'tiro ninemocu niwī:

—A'tiro pe'e sērī'i. Mūsānucū musā madianita masārē ē'ma'quere omopica tuusāase be'torire o'oya, nicū niwī. Titare ismaelita masā* yucu marīrōcjarā na omopica tuusāase be'torire uru me'rā weecārā niwā. ²⁵ Na “Jau, mu'ūrē e'catise me'rā o'orāti”, nicārā niwā. Tojo níca be'ro ni'cā su'ticasero nucūcāpu sēeocūu, na suraranucū omopica tuusāase be'tori na boca'quere ti casero bu'ipū peocārā niwā.

*****

²⁷ Te uru me'rā Gedeō ni'cārō camisa, omocārī marīrō weecu niwī. To camisare cū ya macā Ofrapu cūucu niwī. Be'ro nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acūrē ējōpeoronojō o'orā, to camisa pe'ere ējōpeocārā niwā. Tojo weerā Gedeō, tojo nicā cū acawererā ña'arō yapaticārā niwā.

²⁸ Tojo weese me'rā Israe curuacjārā madianita masārē docaque'acā weecārā niwā. Na ne apaturi tutuarā wa'anemoticārā niwā majā. Tojo weerā Gedeō catiri curare cuarenta cū'marī Israe curuacjārā soose me'rā nicārā niwā.

* **8:24** 8.24 Ī'aña Gn 37.25-28 docapu oja'quere.

Gedeō cǔ wěŕi'que ni'i

²⁹ Madianita masārē docaque'acā wéeca be'ro Gedeō, “Jerubaal” na nino'gǔ, cǔ ya macāpǔ nisetigǔ wa'acǔ niwī. ³⁰ Cǔ pājārā nūmosānumia cǔoyugǔ, setenta ǔmǔa pō'rāticǔ niwī. ³¹ Apego Siquēcjō, cǔ cǔo'co, cǔ nūmo nitigo me'rā, ni'cǔ pō'rāticǔ niwī. Cǔrē Abimelec wāme ō'ocǔ niwī.

³² Gedeō bǔcǔ ējāyǔ'rugǔ, wěŕicǔ niwī. Cǔ pacǔ Joáre yáaca tutipǔ cǔrē sīosōrōcǔuocārā niwā. Ti tuti Ofra, Abiézer ya curua ya macāpǔ nicaro niwǔ.

³³ Gedeō wěŕica be'ro maata Israe curuacjārā apaturi Ō'acǔrē ējōpeodu'u, Baal pe'ere ējōpeocārā niwā tja. Ni'cǔ Baal-berit wāmetigǔre ējōpeocārā niwā. ³⁴ Ō'acǔ nipe'tirā Israe curuacjārārē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā weecǔ niwī. Tojo weemicā, Ō'acǔ na wiogǔ ní'cǔre acoboja wa'acārā niwā. ³⁵ Tojo nicā, Gedeō, Jerubaal na nino'gǔ, Israe curuacjārārē peje añuse weemicā, na pe'e cǔ acawererārē añurō pajaña'ticārā niwā.

9

Abimelec ye cjase ni'i

¹ Gedeō* wěŕica be'ro Abimelec Siquēpǔ cǔ paco acawererārē ī'agǔ wa'acǔ niwī. Narē, nipe'tirā cǔ paco ya curuacjārārē a'tiro nicǔ niwī:

² —Mǔsā a'ti macā Siquēcjārārē sērītiña'ña:

¿Dise pe'ere mǔsā nemorō ǔasari? ¿Setenta ǔmǔa Jerubaal pō'rā ǔmǔa mǔsārē duticā ǔasari? ¿O, ni'cǔta mǔsārē wiogǔ duticā ǔasari? Wācǔña. Yǔ'u pe'e mǔsā acaweregǔ waro ni'i, nicǔ niwī Abimelec.

³ Cǔ paco acawererā Siquēcjārārē Abimelec ye cjasere ucǔbosacārā niwā. Na tojo nicā tǔ'orā, Siquēcjārā Abimelere “Marī acaweregǔ nimi. Tojo weerā cǔrē siruturāsa'a”, nicārā niwā. ⁴ Cǔrē setenta niyeru cǔjiri plata me'rā wee'que cǔjirire Baal-berire ējōpeori wi'i cjasere o'ocārā niwā. Te niyeru me'rā ǔmǔa ña'arārē wapaye, sirutuduticǔ niwī. ⁵ Be'ro cǔ pacǔ ya wi'i Ofrapǔ wa'acǔ niwī. Topǔ ni'cāgā ũtāgā bu'ipǔ cǔ acawererā setenta Gedeō pō'rārē wějēcā'cǔ niwī. Gedeōrēta Jerubaal pisucārā niwā. Jotam, du'sagǔpǔ dia'cǔ, āpērā ī'atiropǔ du'ti, yǔ'rǔcǔ niwī. ⁶ Be'ro nipe'tirā Siquēcjārā, tojo nicā Bet-milocjārā yucǔ pajicǔ encina wāmeticǔpǔ to, ũtā me'rā wéeca tuturo na ējōpeori tuturo pǔ'to nerēcārā niwā. Topǔ Abimelere wiogǔ sōrōcārā niwā.

⁷ Na tojo weecā tǔ'ogǔ, Jotam ũrǔgǔ Gerizim bu'ipǔ mǔjāa, tocjārārē ǔpǔtu caricǔcǔ niwī:

“Mǔsā Siquēcjārā, Ō'acǔ mǔsārē tǔ'ocā ǔarā, yǔ'ǔre tǔ'oya.

*****

¹⁶ ”Mǔsārē sērītiña'gǔti. ¿Mǔsā Abimelere wiogǔ sōrōrā, queoro weeati? ¿Mǔsā Gedeō, cǔ pō'rārē queoro weeati? ¿Cǔ mǔsārē añurō wee'caronojōta weeati? ¹⁷ Yǔ'u pacǔ cǔ catiri ǔmǔcore ma'itimigǔ, mǔsārē a'mewējēbosawī. Madianita masā doca nirārē yǔ'rǔogǔ, tojo weecǔ niwī. ¹⁸ Mǔsā pe'e ni'cācā yǔ'u pacǔ acawererā, cǔ pō'rā setentare ni'cāgā ũtāgā bu'ipǔ narē wějē, yǔ'rǔnǔ'cācārā niapǔ. Apeyema tja mǔsā Abimelec, yǔ'u pacǔre da'raco'tego macǔrē Siquērē wiogǔ sōrōcārā niapǔ. Cǔ mǔsā acaweregǔ niyucā, tojo weecārā niapǔ. ¹⁹ Mǔsā ni'cācā Gedeō, cǔ acawererārē queoro, diacǔ nise me'rā wéerā, Abimelec me'rā e'catiya. Cǔ quē'rā mǔsā me'rā e'catiato. ²⁰ Mǔsā queoro weeticā

* 9:1 9.1 Gedeōrē apeterore “Jerubaal” pisucārā niwā.

pūrīcārē, pecame'e Abimelepure wijaa, musā Siquēcjārā, tojo nicā Betmilocjārārē ũjũape'ocā'to. Mejārōta pecame'e musāpure wijaa, Abimelere ũjũacō'acā'to”, nicu niwī Jotam.

²¹ Tojo nitoja, Jotam Beer wāmetiropu du'tia wa'acu niwī. Cũ ma'mi Abimelere uigu, topu niseticu niwī.

²² Abimelec Israe curuacjārārē i'tia cũ'ma duticu niwī. ²³ Be'ro Ō'acũ Abimelere, Siquēcjārā me'rā na basu a'metu'ticā weecu niwī. Tojo weerā Siquēcjārā Abimelere yu'runu'cācārā niwā. ²⁴ Ō'acũ Abimelec Gedeō pō'rā umua setentare wējē'que wapa tojo weecu niwī. Tojo nicā Siquēcjārā Abimelec cũ ma'misumuarē wējētamu'que wapa na quē'rārē bu'iri da'recu niwī.

*****

⁴⁵ Be'ropure Abimelec Siquēpu ti macācjārā me'rā a'mewējē, wapata'acu niwī. Tocjārārē wējēpe'ocu niwī. Be'ro ti macā cjasere cō'ape'ocā'cu niwī. Tojo wéeca be'ro topure ne apeyenojō pī'rīnemoticā'to nígu, moarē doquestecūcu niwī.

⁴⁶ Āpērā Migdal-Siquēcjārā ti macā u'muarī wi'i, na me'rā a'mewējērā a'tirārē co'tedujati wi'ipu nicārā niwā. Abimelec Siquēcjārārē wējēcā tū'orā, na ējōpeogu El-berit ējōpeori wi'ipu du'tisājācārā niwā. Ti wi'i ũtā tū'ru yeecā'mota'aca wi'i nicaro niwā. ⁴⁷⁻⁴⁸ Abimelec na topu nerēcā tū'ogu, cũ, cũ yarā masā me'rā ũrũgũ Salmón wāmeticjapu wa'acu niwī. Cōmea me'rā yucadupurire dute, wuacu niwī. Cũ yarā masārē “Quero, yu'u weronojō weeya”, nicu niwī. ⁴⁹ Nipe'tirā yucadupurire dute, Siquēcjārā na du'tiri wi'ipu Abimelere sirutucārā niwā. Topu nipe'tise dupurire seecū, pecame'e wījācārā niwā. Nipe'tirā ti wi'ipure nirā mil umua, numia ũjũpe'tia wa'acārā niwā.

⁵⁰ Tojo wéeca be'ro Abimelec Tebes wāmetiri macāpu wa'a, tocjārā me'rā a'mewējē, narē docaque'acā weecu niwī. ⁵¹ Ti macā po'peapu u'muarī wi'i, surara na co'tedujiri wi'i nicaro niwā. Ti wi'ipu nipe'tirā umua, numia du'tisājācārā niwā. Ti wi'i sopere bi'a, ti wi'i bu'ipu mājācārā niwā. ⁵² Abimelec ti wi'i sopepu eja, tore tuupārē, ũjũagūtigu weecu niwī. ⁵³ Cũ tojo weegati nirī cura ni'cō numio ti wi'i bu'ipu nigō co trigo tuumātōcjare cũ dupoapu doquepeoco niwō. Co tojo weecā, cũ dupoa pe'toro bata wa'acaro niwā. ⁵⁴ Maata cũ wāmorē miaco'tegure piji, cārē nicu niwī: “Mu'u ya pji miiwīrō, yu'ure ñosēwējēcā'ña. ‘Numio cārē wējēcā'mo’ nicā uatigu, ‘Tojo weeya’”, nicu niwī. Tojo weegu cārē da'raco'tegu cārē ñosēwējēcū niwī. Tojo wee Abimelec wērīa wa'acu niwī. ⁵⁵ Cũ wērīcā ĩ'arā, Israe curuacjārā na ye wi'seripu dajatojaacārā niwā.

⁵⁶ Tojo weegu Abimelec cũ acawererā setentare wējēgũ, cũ pacure ña'arō wee'que wapare Ō'acũ wapaseecu niwī. ⁵⁷ Tojo nicā Ō'acũ Siquēcjārā umuarē na ña'arō wee'que wapare tojo weecu niwī. Tojo wee Jotam, Gedeō macũ Siquēcjārārē “Ña'arō wa'arosa'a” ní'que narē queoro wa'acaro niwā.

10

Tola ye cjase ni'i

¹ Abimelec wērīca be'ro Isacar ya curuacjũ Tola wāmetigu, Fúa macũ, Dodo pārāmi, Israe curuacjārārē narē ĩ'atu'tirārē yu'ruocu niwī. Cũ Samir wāmetiri macā Efraī bu'papijaropu macārīticu niwī. ² Veintitrés cũ'marī Israe curuacjārārē duticu niwī. Be'ro wērīa wa'a, Samipu yaano'cu niwī.

Jair ye cjase ni'i

³ Tola be'ro Jair Galaad wāmetirocjũ veintidos cũ'marĩ Israe curuacjārārē duticũ niwĩ. ⁴ Cũ treinta umũa pō'rāticũ niwĩ. Nanucũ na yarã burroare pesacārã niwã. Na treinta macārĩ Galaare duticārã niwã. ⁵ Jair wěrĩca be'ro Camón wāmetiri macãpũ cūrē yaacārã niwã.

Amonita masã Israe curuacjārārē da'radutipe'que ni'i

⁶ Israe curuacjārã apaturi Ō'acũ ĩ'orõpũ ña'arõ weeseticārã niwã. Na Baal, tojo nicã Astartére ějõpeocārã niwã. Tojo nicã Siria di'tacjārã na ějõpeorārē, Sidõcjārã, moabita masã, amonita masã, filisteo masã na ějõpeorãnojõrē ějõpeocārã niwã. Ō'acũ pe'ere ějõpeodu'u, cũ weeduti'quere weeticārã niwã. ⁷ Tojo weegũ Ō'acũ na me'rã ua, filisteo masã, amonita masã doca wa'acã weecũ niwĩ. ⁸ Tojo wa'ari cũ'ma me'rã dieciocho cũ'marĩ Israe curuacjārārē ña'arõ dutipe da'raduticārã niwã. Nipe'tirã Israe curuacjārã dia Jordã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjārã Galaad di'tapũ nirārē tojo weecārã niwã. Ti di'ta amorreo masã ya di'ta nicaro niwũ. ⁹ Tojo nicã amonita masã Judácjārã, Benjamícjārã, Efraícjārã me'rã a'mewějērãtirã, dia Jordãpũ pē'aticārã niwã. Tojo weerã Israe curuacjārã pũrõ wioro tũ'oña'cārã niwã. ¹⁰ Tojo wa'acã, Israe curuacjārã Ō'acũ cũ weetamusere sērĩcārã niwã: “Ō'acũ, mũ'urē ějõpeodu'u, Baal pe'ere ějõpeosiruturã, mũ'urē yũ'rũnũ'cãpũ”, nicārã niwã.

¹¹ Ō'acũ narē yũ'ticũ niwĩ: “Duporopũ Egiptocjārã, amorreo masã, amonita masã, filisteo masã, ¹² Sidõcjārã, amaleca masã, tojo nicã madianita masã mũsãrē ña'arõ weecã, mũsã yũ'ure weetamusere sērĩcã, yũ'ũ mũsãrē yũ'rũowũ. ¹³ Yũ'ũ tojo weemicã, ãpērãnojõrē ějõpeorãtirã, yũ'ure ějõpeodu'ucã'wũ. Tojo weegũ mũsãrē yũ'rũonemosome majã. ¹⁴ Na mũsã ějõpeorã, mũsã bese'cārārē na weetamusere sērĩrã wa'aya. Mũsãrē mejęcã wa'acã, náta mũsãrē yũ'rũoato”, nicũ niwĩ Ō'acũ.

¹⁵ Cũ tojo nicã tũ'orã, Israe curuacjārã Ō'acũrē a'tiro nicārã niwã: “Ūsã mũ'urē yũ'rũnũ'cãpũ. No'o mũ'ũ ũsãrē weesĩ'rĩrõnojõ weeya. Mejõ ni'cãrõacã waroma ũsãrē yũ'rũoya”, nicārã niwã. ¹⁶ Na tojo nĩca be'ro ape di'tacjārã na ějõpeorãnojõ na wa'teropũ nirārē cõ'a, Ō'acũrē apaturi ějõpeocārã niwã tja. Na tojo weecã ĩ'agũ, Ō'acũ na pi'etisere ĩ'anemosĩ'rĩticũ niwĩ.

¹⁷ Be'ro amonita masã Israe curuacjārã me'rã a'mewějērãtirã, nerē, Galaapũ cãrĩcārã niwã. Israe curuacjārã pe'e nerēque'a, Mizpapũ cãrĩrã wa'acārã niwã. ¹⁸ Galaacjārã wiorã a'merĩ ucũcārã niwã: “No'o amonita masãrē sũ'ori mũ'mutã, a'mewějẽgũnojõ, cũta nipe'tirã Galaacjārã wioqu sãjãgũsami”, nicārã niwã.

11*Jefté ye cjase ni'i*

¹ Jefté, Galaad di'tacjũ, a'mewějẽtutuagũ nicũ niwĩ. Cũ pacũ Galaad nicũ niwĩ. Cũ paco pe'e umũa me'rã a'metãrãsijari masõ nico niwõ. ² Galaad nũmo quẽ'rã umũarē pō'rātico niwõ. Na bũcuarã, Jeftére na ya wi'ipũ nĩmĩ'cũre cõ'awĩrõcārã niwã. Cũrē a'tiro nicārã niwã: “Mũ'ũ apego macũ ni'i. Tojo weegũ marĩ pacũ cũ wěrĩca be'ro cũuatjere ñe'esome”, nicārã niwã. ³ Na tojo nicã, Jefté cũ acawererārē du'tigu, apero Tob wāmetiropũ macārĩ wa'acũ niwĩ. Topũ umũa no'o ũaro weema'arārē, na tũ'omasĩrõ marĩrõ weesetirārē neocũucũ niwĩ. Cũ me'rã ba'patisiacārã niwã.

⁴ Be'ropu amonita masã Israe curuacjãrã me'rã a'mewějęcãrã niwã. ⁵ Na tojo weeri cura Galaad wiorã Jefté Tob wãmetiropu nigũrẽ pijirã wa'acãrã niwã.

⁶—A'tia. Marĩ amonita masã me'rã a'mewějěrã wa'acã, mu'u ũsã wiogu nicã ũasa'a, nicãrã niwã.

⁷ Jefté narẽ nicu niwĩ:

—Musã yu'ure ĩ'asĩ'rĩti, yu'u pacu ya wi'ipu ní'cure cõ'awĩrõcã'wũ. ¿De'ro weerã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ mejęcã wa'acã, yu'u tiropu a'tiati? nicu niwĩ.

⁸ Galaacjãrã bucurã cũrẽ nicãrã niwã:

—Tojo wee'cãrã nimirã, ni'cãrõacãrẽ mu'urẽ a'marã a'tiapu. Mu'u ũsã me'rã a'ti, amonita masã me'rã a'mewějęcã ũa'a. Tojo nicã, mu'u nipe'tirã Galaacjãrã wiogu sãjãcã ũa'a, nicãrã niwã.

⁹ Jefté narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã yu'ure amonita masã me'rã a'mewějẽato nĩrã miacã, tojo nicã Õ'acũ yu'ure narẽ docaque'acã weecã, diacjũta musã wiogu nigũti, nicu niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'orã, Galaacjãrã bucurã cũrẽ yu'ticãrã niwã:

—Õ'acũ marĩ ucũsere tu'ogu weemi. Nirõta mu'u nĩrõnojõta weerãti, nicãrã niwã.

¹¹ Tojo weegu Jefté Galaacjãrã bucurã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tirã masã cũrẽ na wiogu sõrõcãrã niwã. Jefté nipe'tise cũ narẽ ní'quere apaturi Mizparu Õ'acũ tu'oropu nicu niwĩ tja.

¹² Be'ro Jefté queti wererãrẽ amonita masã wiogu tiro o'õcu niwĩ. Cũrẽ a'tiro ni sãrĩtiña'duticu niwĩ: “¿Ñe'e bu'iri mu'u ũsã ya di'tapu sãjãti, ũsã me'rã a'mewějẽsĩ'rĩti?” ni queti o'õcu niwĩ.

¹³ Amonita masã wiogu Jefté cũ quetiweredutigũ o'õ'cãrãrẽ yu'ticu niwĩ: “Israe curuacjãrã Egiptopu ní'cãrã wĩjarã, dia Arnón me'rã nu'cã, té Jaboc, Jordã wãmetise maarĩ wa'tero nise di'tare ĩ'macãrã niwã. Tojo weerã a'mewějẽse marĩrõ te di'tare yu'ure wiaya”, nicu niwĩ.

¹⁴ Tere tu'ogu, Jefté ãpẽrã queti wererãrẽ amonita masã wiogure o'õcu niwĩ tja. ¹⁵ A'te quetire cũrẽ werenemoduticu niwĩ: “Jefté mu'urẽ a'tiro ni weredutiami: ‘Israe curuacjãrã moabita masã ye di'ta, tojo nicã amonita masã ye di'tare ĩ'maticãrã niwã. ¹⁶ Na Egiptopu ní'cãrã wĩjarã, yucu marĩrõpu wa'a, yu'ruacãrã niwã. Té Maa sõ'arĩ maajopu yu'rupẽ'a wa'a, be'ro Cadespu ejacãrã niwã. ¹⁷ Topu nĩrã, Israe curuacjãrã edomita masã wiogure queti wererãrẽ o'õcãrã niwã. Cũrẽ a'tiro nicãrã niwã: “Ūsã musã ya di'tapu yu'rutẽrĩwã'cãcã, ‘Añurõsa'a' niña”. Edomita masã wiogu pe'e narẽ yu'rutẽrĩcã ũaticu niwĩ. Moabita masã wiogu quẽ'rãrẽ mejãrõta sãrĩcãrã niwã. Cũ quẽ'rã cũ ya di'tare narẽ yu'rutẽrĩcã ũaticu niwĩ. Tojo weerã Israe curuacjãrã Cadespu tojacãrã niwã.

¹⁸ ”’Be'ro na yucu marĩrõpu yu'rutẽrĩ, Edom, Moab di'ta sumuto yu'rua, Moab di'ta mujĩpũ mujãtiro pe'e eja, dia Arnón ape pã'rẽ pe'e tojaque'acãrã niwã. Dia Arnón me'rã Moab di'ta nu'cãcaro niwũ. Tojo weerã Moab di'ta pe'ere sãjãtĩcãrã niwã.

¹⁹ ”’Be'ro tja Israe curuacjãrã queti wererãrẽ Sehón, amorreo masã wiogu, Hesbón wãmetiri macãcjũ tiropu o'õcãrã niwã. Cũrẽ “Ūsã ya di'tapu wa'acã, mu'u ya di'tapu yu'rutẽrĩwã'cãdutiya”, ni sãrĩcãrã niwã.

²⁰ Sehón pe'e Israe curuacjãrã tojo nisere ĩjõpeoticu niwĩ. Tojo weegu narẽ cũ ya di'tapu yu'rutẽrĩcã cã'mota'acu niwĩ. Cũ yarã surarare neocũu, Jahas tiropu tojaque'acã weecu niwĩ. Tojo wee Israe curuacjãrã me'rã

a'mewējēcārā niwā. ²¹ Be'ro Ō'acū, Israe curuacjārā wiogū, narē Sehōrē, cū yarārē docaque'acā weecu niwī. Nipe'tise amorreo masā ya di'tare na ya di'ta tojacā weecārā niwā. ²² Dia Arnón me'rā nū'cā, téé dia Jaboc na ye di'ta tojacaro niwū. Tojo nicā, yucu marīrō me'rā téé dia Jordāpū nituocarō niwū. ²³ ¿Ni'cārōacārē Ō'acū amorreo masārē cō'awīrō'que di'tare, Israe curuacjārārē o'o'que di'tare ūsārē cō'asī'rīti?

*****

²⁷ Yū'ū mū'ūrē ña'arō weetiapū. Mū'ū pe'e ūsā me'rā a'mewējēgū a'tigū, yū'ūre ña'arō weegu wee'e. Ō'acū, nipe'tirārē besegu ¿noa ye di'ta nisari? nígū, Israe curuacjārārē, amorreo masārē queoro besegusami", nicū niwī Jefté.

²⁸ Cū tojo nimicā, amonita masā wiogū Jefté ní'quere tū'osī'rīticū niwī.

²⁹ Be'ro Espiritu Santu Jeftére sājāacū niwī. Cū tutuaro me'rā Jefté Galaacjārā ya di'ta, tojo nicā Manasés ya curuacjārā ya di'tare yū'rūtērīcū niwī. Amonita masā ya di'tare sājāgū, Mizpa Galaad nirī macā me'rā yū'rūacū niwī.

*****

³² Jefté amonita masā me'rā a'mewējēgū wa'acū niwī. Ō'acū Jeftére narē docaque'acā weecu niwī. ³³ Jefté pājārā cūrē ĩ'atu'tirā me'rā a'mewējēcū niwī. Veinte macārīcjārārē Aroer me'rā, téé Minit, Abel-keramimpū docaque'acā weecu niwī. Tojo weerā Israe curuacjārā amonita masārē na doca tojacā weecārā niwā.

*****

12

*****

⁷ Jefté seis cū'marī Israe curuacjārā wiogū nicū niwī. Cū wērīca be'ro Galaapū, cū bajuáca macāpū cūrē yaacārā niwā.

*****

13

Sansón bajua'que ni'i

¹ Apaturi Israe curuacjārā Ō'acū ĩ'orōpū ña'arō weecārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Ō'acū narē filisteo masārē wiacū niwī. Tojo weerā cuarenta cū'marī na dutise doca nicārā niwā.

² Ni'cū ūmū Manoa wāmetigū Dan ya curuacjū nicū niwī. Zoracjū nicū niwī. Manoa nūmo pō'rāmarīgō nico niwō. ³ Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō upusājānū'cā* co tiro eta, a'tiro nicū niwī: “Mū'ū pō'rāmarīgō ni'i. Ni'cārōacārē nijīpaco wa'a, ni'cū pō'rātīgosa'a. ⁴ Ne vino, si'bio'quere sī'rīticā'ña. Tojo nicā Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticā'ña. ⁵ Mū'ū pō'rātiacjū ne poari seeno'ña marīgūsami. Cū bajuati dūporo Ō'acū yagū, Nazareo masū† cūuno'yutojagūsami. Cū Israe curuacjārā filisteo masārē da'raco'te'cārārē yū'rūweticā weenū'cāgūsami”, nicū niwī.

⁶ Cū tojo níca be'ro Manoa nūmo marāpū tiropū wa'a, a'tiro ni wereco niwō: “Ō'acū o'ó'cū yū'ū tiro etami. Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegū weronojō upusājānū'cā'cū bajuami. ‘¿No'ocjū niti mū'ū?’ ni

* **13:3** 13.3 ĩ'aña Gn 16.7 docapū oja'quere. † **13:5** 13.5 Nazareo masā nīrō, “Ō'acū yarā cūuno'cārā nima”, nisī'rīrō wee'e. Na Nazareo masā nirī curare vinorē, si'bio'quere ne sī'rīticārā niwā. Na ye poarire seeticārā niwā. Tojo nicā wērī'cārā upū tiropū wa'aticārā niwā. Nazareo masā sājārā, apeterore yoaticā tojo niseticūcārā niwā. Apetero pe'ere na catiro pōtēorō tojo sājā, yapaticārā niwā.

sērītiña'tiasu. Cũ quē'rã cũ wãmerē weretiami. ⁷ A'tiro niami: 'Mũ'u nijīpaco wa'a, ni'cũ pō'rātigosa'a. Ni'cãcã me'rã ne vinorē, si'bio'quere sī'rīticã'ña. Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticã'ña. Cũ wī'magũ ne bajua'cu téé wērīgũpũ Ō'acũ yagu nazarero masũ nigũsami,' niami", ni wereco niwō.

⁸ Co tojo nicã tu'ogu, Manoa Ō'acũrē a'tiro ni sērīcu niwī: "Ō'acũ, mũ'u ũsãrē o'ócure apaturi ũsã tiropũ o'óya tja. Cũ wī'magũ bajuacjare de'ro wee masōrāsari, ni weregũ a'tiato", nicũ niwī.

⁹ Ō'acũ cũ sērīsere tu'o, Manoa nũmo cãpũpũ nigōrē cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojō upusãjãnu'cã, apaturi core bajuacu niwī. Co marãpũ Manoa pe'e co me'rã marīcu niwī. ¹⁰ Cũ bajuacã ĩ'agō, sojaro me'rã co marãpũre weregũ wa'aco niwō:

—Cãrũ yũ'u ĩ'a'cu apaturi bajuami tja, nico niwō.

¹¹ Co tojo nicã tu'ogu, Manoa wã'cãnu'cã, cũ nũmorē sirutuwã'cã, cũ tiropũ ejacu niwī.

—¿Mũ'uta niti yũ'u nũmo me'rã ucũ'cu? ni sērītiña'cu niwī.

—Ëũ, cũta ni'i, nicũ niwī.

¹² Cũ tojo nicã tu'ogu, Manoa cũrē a'tiro nicũ niwī:

—Mũ'u were'que queoro wa'acã, ¿ũsã de'ro wee wī'magũrē masōrāsari? ¿De'ro weerāsari cũ me'rã? ni sērītiña'cu niwī.

¹³ Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojō upusãjãnu'cã, cũrē a'tiro yũ'ticu niwī:

—Mũ'u nũmo nipe'tise yũ'u core were'quere weeato. ¹⁴ Ne cã'rō u'seducaco, tojo nicã vino, si'bio'quere sī'rīticã'to. Te u'sepaganojō me'rã wee'que quē'rãrē ba'aticã'to. Tojo nicã Moisé ba'adutiti'quenojōrē ba'aticã'to. Nipe'tise yũ'u core duti'quere weeato, nicũ niwī.

¹⁵ Be'ro Manoa cũrē a'tiro nicũ niwī:

—Mũ'u ũsã me'rã tojáníña yujupũ. Mũ'u ba'acã, ni'cũ cabracãrē wējē, do'arãtirã wee'e.

¹⁶ Cũ pe'e Manoarē yũ'ticu niwī:

—Mũsã yũ'ure tojadutimicã, mũsã ba'asere ba'asome. Mejō pe'e Ō'acũrē cabracãrē wējē ũjũamorōpeoya. Manoa cũ "Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojō upusãjãnu'cãmi", ni masīticũ niwī.

¹⁷ Be'ro Manoa cũrē nicũ niwī:

—¿De'ro wãmetiti mũ'u? Mũ'u ũsãrē were'que queoro wa'acã ĩ'arã, ãpērã tu'oropũ mũ'urē "Diacjũta wereapĩ", nirãsa'a, nicũ niwī.

¹⁸ Cũ pe'e Manoarē yũ'ticu niwī:

—¿De'ro weegũ yũ'u wãmerē masīsī'rīti? Yũ'u wercãma, mũsã tu'omarĩa wa'abosa'a, nicũ niwī.

¹⁹ Be'ro Manoa cabracãrē wējē, tojo nicã otese dũca perire míi, ũtã bu'ipũ ũjũamorōpeo, Ō'acũrē e'catipeocu niwī. Manoa, cũ nũmo na ĩ'arĩ cura Ō'acũ na ĩ'ati'quenojōrē ĩ'ocu niwī. ²⁰ Pecame'e o'me mũjãarĩ cura Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojō upusãjãnu'cã, o'me wa'teropũ mũjãa wa'acu niwī. Tojo weecã ĩ'arã, Manoa, cũ nũmo di'tapũ paamu'rĩque'acãrã niwã. ²¹ Cũ narē apaturi bajuaticã, Manoa "Ō'acũ cũ basuta nimigũ, cũrē wereco'tegũ weronojō upusãjãnu'cãpĩ", ni masīcu niwī.

²² Tojo weegũ cũ nũmorē nicũ niwī:

—Marĩ Ō'acũrē ĩ'apũ. Tojo weerã marĩ wērĩrãsa'a, nicũ niwī.

²³ Cũ nũmo pe'e nico niwō:

—Ō'acũ marĩrẽ wějẽsĩ'rĩgũ, a'te marĩ ỹjũamorõpeo'quere, tojo nicã otese dũca peri marĩ o'o'quere ñe'etibopĩ. A'tere ï'otibopĩ. Tojo nicã, marĩrẽ a'tere weretibopĩ, nico niwõ.

²⁴ Be'ro Manoa numo wĩ'magũrẽ põ'rãtigo, cũrẽ Sansón wãmeyeco niwõ. Wĩ'magũ bucucã, Ō'acũ cũrẽ añurõ weecu niwĩ. ²⁵ Siape'e me'rã bucua, ni'cã numu Sansón Dan ya curuacjãrã ya di'tapu nirĩ cura Espĩritu Santu cũpũre sãjãnu'cãcu niwĩ. Zora, Estaol wãmetise macãrĩ wa'teropũ tojo wa'acaro niwũ.

14

Sansón cã omocã dũ'te'que ni'i

¹ Ni'cã numu Sansón Timnat wãmetiri macãpu bu'acu niwĩ. Topu ni'cõ numio filisteo masõrẽ ï'acu niwĩ. ² Be'ro wi'ipu dajagu, cã pacusumuarẽ werecu niwĩ:

—Timnapu ni'cõ filisteo masõrẽ ï'apu. Yũ'ure numisẽrĩbosarã wa'aya, nicu niwĩ.

³ Cũ pacusumua cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—¿De'ro weegu mũ'u sõjã filisteo masã, Ō'acũrẽ ẽjõpeotirã wa'teropũre mũ'u numo niacjore a'mati? ¿Marĩ Israe curuacjãrã wa'teropũre mũ'u basucãrã numia mũ'u me'rã omocã dũ'teacjo marĩti? nicãrã niwã.

Sansón pe'e pacusumuarẽ yũ'ticu niwĩ:

—Core miirã wa'aya. Yũ'u tu'sago niamo, nicu niwĩ.

⁴ Ō'acũ filisteo masãrẽ cõ'agũti nĩgũ, tojo weecu niwĩ. Cũ pacusumua “A'te Ō'acũ cũ cũu'que nisa'a”, ni masĩticãrã niwã. Titapũre filisteo masã Israe curuacjãrãrẽ duticãrã niwã. ⁵ Be'ro Sansón cũ pacusumua me'rã Timnapu bu'acãrã niwã. Na Timnat u'se wesepu ejari cura, wãcũña marĩrõ yai wĩ'magũ Sansón tiropu “Jii” pi'aticu niwĩ. ⁶ Espĩritu Santu Sansõpũre sãjãa, tutuase cũrẽ o'ocu niwĩ. Tojo weegu cã omocãrĩ me'rã dia'cũ yaire wějẽgũ, tũasurecã'cu niwĩ. Cabra wĩ'magũrẽ tũasurero weronojõ tojo weecu niwĩ. Tojo weemigũ, cã pacusumuarẽ cã wee'quere wereticu niwĩ. ⁷ Be'ro numio tiropu bu'a, co me'rã ucũcu niwĩ. Core tu'sayũ'ruacu niwĩ.

⁸ Be'ro co me'rã omocã dũ'tegutigu bu'agu, yai cũ wějẽ'cũre ma'a ojaropu ï'agũ wa'acu niwĩ. Cũ upũmejãrõrẽ mumia yeebi'aque'a, na te co me'rã sãñacã ï'acu niwĩ. ⁹ Tere mí, ne'rẽbu'acu niwĩ. Cũ pacusumuarẽ bocaiejagu, narẽ ecacu niwĩ. Na quẽ'rã tere ne'rẽcãrã niwã. “Topu miapu” ni wereticu niwĩ.

¹⁰ Be'ro cũ pacu cã macũ numo niacjore ï'agũ bu'acu niwĩ. Topu Sansón bosenuũ weepocu niwĩ. Na ma'mapjia omocã dũ'teatji duporo weewũaronojõ weecu niwĩ. ¹¹ Filisteo masã cã ejacã ï'arã, cũrẽ ba'patiajãrẽ treinta umua o'ocãrã niwã.

¹² Sansón narẽ nicu niwĩ:

—Musãrẽ nĩbocapesere werema. Siete numurĩ bosenuũ nise numurĩ queoro musã nĩbocacã, yũ'u musãnu'cũ ni'cãrõ su'tiro lino me'rã wéeca su'tiro, tojo nicã bosenuũ sãñawũase su'tinojõrẽ o'oguti. ¹³ Musã nĩbocatirã pũrĩcã, yũ'ure treinta su'ti lino me'rã wee'que su'ti, tojo nicã ticuse bosenuũ sãñawũase su'tinojõrẽ o'orãsa'a, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã tu'orã, “Jau, mũ'u nĩbocasere ỹsãrẽ wereya”, nicãrã niwã.

¹⁴ Be'ro narẽ werecu niwĩ:

“Ba'ayapi'cũpũre ba'ase wijasa'a.

Tutuagũre i'pitise wijasa'a”, nicu niwĩ.

Itia n̄m̄m̄ na n̄bocasas̄iticārā niwā.

¹⁵ Ba'paritise wa'ari n̄m̄m̄rē Sansón n̄mo niacjore a'tiro nicārā niwā:
—M̄'u marāp̄u niacjore te n̄bocasere weredutiya. M̄'u wereticā, m̄'urē, m̄'u pacu acawererārē ūjūape'ocā'rāsa'a. ¿Ūsā yere yajasī'rīgō, ūsārē pijiati? nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā t̄'ogo, Sansón n̄mo cū tirop̄u wa'a, utigota, cūrē nico niwō:

—M̄'u yu'ure ūawe'e. Ne yu'ure ma'iwe'e. Yu'u acawererārē n̄bocasere s̄er̄itiña'cu niap̄u. Yu'u pe'ere weretiap̄u, nico niwō.

Sansón core yu'ticu niwī:

—Te n̄bocasere yu'u pacusum̄a marīcārē weretiap̄u. ¿De'ro weegu m̄'u pe'ema werebosari? nicu niwī.

¹⁷ Cū wereti'que bu'iri ti semanarē utipe'ocā'co niwō. Nit̄uori n̄m̄m̄rē t̄'omí, caributí, core werecu niwī. Tere t̄'ogo, co acawererārē wereturiaco niwō. ¹⁸ Bosen̄m̄u nit̄uori n̄m̄u mujīp̄ū sājārī cura, ti macācjārā ūm̄a Sansōrē nicārā niwā:

“Mumiaco nemorō i'pitise apeyep̄a ba'ase marī'i.

Yai yu'r̄uoro tutuagu marīmi”, nicārā niwā.

Na tojo nicā t̄'ogu, Sansón narē yu'ticu niwī:

“Yago wecuo me'rā di'ta se'emorēcūuwā'cātirā, n̄bocasere mas̄itibopā”,* nicu niwī.

¹⁹ Maata Esp̄iritu Santu tutuaro me'rā cūp̄ure sājāacu niwī. Tojo weegu Sansón Ascalón wāmetiri macāp̄u bu'acu niwī. Tocjārā ūm̄a treintare wējē, na su'ti sāña'quere ē'macu niwī. Tere cū n̄bocasere were'cārārē o'ocu niwī. Na me'rā pūrō uagu, cū pacu ya wi'ip̄u dajacu niwī. ²⁰ Tere ī'agū, Sansón mañecū ní'cu cū macōrē na omocā du'tecā co'te'cu pe'ere numisocu niwī.

15

Sansón filisteo masā me'rā a'mewējē'que ni'i

¹ Yoáca be'ro trigo b̄uc̄atu'ajari cura Sansón cū n̄morē ī'agū wa'agu, ni'cū cabracārē miacu niwī. Top̄u ejagu, a'tiro ni wācūcu niwī: “Yu'u n̄mo ya tucūp̄u sājāagūti”, nicu n̄m̄m̄wī. Co pacu pe'e cūrē sājāadutiticu niwī.

² A'tiro nicu niwī:

—Yu'u a'tiro wācūwā. Yu'u macōrē ne ūatisami, n̄m̄m̄wā. Tojo weegu m̄'u me'rācjārē core o'ow̄u. Co acabijo co yu'r̄uoro añugō n̄mo. Co pe'ere miaña, nicu niwī.

³ Sansón cūrē yu'ticu niwī:

—Ni'cārōacā pūrīcārē filisteo masārē ña'arō wéegu, bu'iri moogūsa'a.

⁴ Tojo weegu cū trescientos zorra, diayia weronojō bajurārē ñe'e, p̄uarērā na ye p̄icōrīrē du'tecūucu niwī. Te cū du'te'carop̄u ope t̄iarī ō'ocu niwī. ⁵ Te t̄iarīrē sī'ayoo, filisteo masā na otese c̄uorop̄u zorrare du'uo'ocu niwī. Nipe'tise trigo na t̄ū'rēcūu'que mesārī, ū'se weseri, olivo weseri ūjūñe'epe'tia wa'acaro niwū.

⁶ Filisteo masā tere ī'arā, “¿Noa tojo weepari?” ni, a'merī s̄er̄itiña'cārā niwā. “Sansón, Timnacjū buji tojo weecu niami. Cū n̄morē cū me'rācjārē o'o'que bu'iri tojo weecu niami”, ni wereno'cārā niwā. Tere t̄'orā, filisteo masā core, co pacure ūjūacō'acārā niwā.

⁷ Be'ro Sansón narē nicu niwī:

* **14:18** 14.18 “Yu'u n̄morē s̄er̄itiña'n̄ur̄itirā pūrīcā, n̄bocasere mas̄itibopā”, nisī'rīgū, tojo nicu niwī.

—Musã tojo wee'que wapa yu'u musã me'rã tojo a'pepũrĩnu'cũgũsa'a. Téé musãrẽ a'méca be'ropu añugũsa'a, nicu niwĩ.

⁸ Uputu uatjĩagũ, na me'rã a'mewějẽ, pãjãrãrẽ wějẽcu niwĩ. Tojo weetu'ajanu'cõ, ùtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipu bu'a, topu niseticu niwĩ.

Sansón burro uséca õ'a me'rã a'mewějẽgũ wa'a'que ni'i

⁹ Be'ro filisteo masã Judá di'tapu majãa, topu nerẽcãrã niwã. Téé Lehi pu'topu tuustenu'cãcãrã niwã. ¹⁰ Judácjãrã narẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ùsã me'rã a'mewějẽrã a'tiati?

Na yu'ticãrã niwã:

—Ùsã Sansõrẽ ñe'erã a'tirã weepu. Ùsãrẽ cũ ña'arõ wee'caronojõta cãrẽ a'merãti, nicãrã niwã.

¹¹ Tere tu'orã, i'tiati mil umua Judácjãrã ùtãgã Etam wãmeticja nirĩ tutipu bu'acãrã niwã. Sansõrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿Mu'u masĩweti? Filisteo masã marĩrẽ dutirã, marĩ nemorõ tutuarã nima. ¿De'ro weegu ùsãrẽ tojo weeati?

Narẽ yu'ticu niwĩ:

—Na yu'ure wee'caronojõta yu'u quẽ'rã mejãrõta weepu.

¹² Cũ tojo nicã tu'orã, cãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Filisteo masãrẽ wiarãtirã, mu'urẽ du'terã a'tirã weepu.

Sansón narẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ wãme me'rã wãmepeo, “Mu'urẽ wějẽsome”, niña, nicu niwĩ.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, “Jau”, nicãrã niwã. “Mejõ mu'urẽ du'te, filisteo masãrẽ wiarãti. Mu'urẽ wějẽsome”, nicãrã niwã. Tojo weerã pu da pũnu'mo dari, ma'ma dari me'rã cãrẽ du'tecãrã niwã. Du'te, cãrẽ ùtã tutipu ní'cure miwijaacãrã niwã.

¹⁴ Cũ Lehipu ejari curare filisteo masã cãrẽ ì'arã, pũrõ e'catise me'rã caricũwã'cãticãrã niwã. Na tojo weecã, Espiritu Santu tutuaro me'rã cãpũre sãjãacu niwĩ. Cãpũre sãjãcã, cãrẽ du'te'que dari lino ùjũ'que ca'bise dari weronojõ wa'acaro niwũ. Tojo weero te dari surustedijacaro niwũ. ¹⁵ Be'ro burro uséca õ'a, bopoticureri õ'arẽ boca, ti õ'a me'rã mil umuarẽ wějẽcu niwĩ.

¹⁶ Be'ro Sansón nicu niwĩ:

“Burro uséca õ'a me'rã wějẽ, narẽ pu mesã seeneocũuapu.

Burro uséca õ'a me'rã mil umuarẽ wějẽcã'pu”, nicu niwĩ.

¹⁷ Cũ tojo níca be'ro ti õ'arẽ cõ'acã'cu niwĩ. Cũ a'mewějẽ'carore Ramat-lehi* wãmeyecãrã niwã.

¹⁸ Cũ a'mewějẽca be'ro pũrõ acowuocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũrẽ uputu sãrĩcu niwĩ: “Yu'u mu'urẽ da'raco'tegu ni'i. Mu'u yu'ure filisteo masã me'rã a'mewějẽcã, narẽ docaque'acã weepu. ¿Ni'cãrõacãma acowuose me'rã wẽrĩgũsari? ¿Tojo nicã ã'rã mu'urẽ ãjõpeotirã tiropu wẽrĩgũsari?” nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Õ'acũ ni'cã cope aco wijacã weecu niwĩ. Ti pe wijasepũre Sansón aco sĩ'rĩcu niwĩ. Sĩ'rĩtoja, mejãrõta tutuagu wa'acu niwĩ tja. Tojo weero aco wijari pe En-hacore wãmeyeno'caro niwũ. Topu Lehipu aco wijari pe nidecoti'i yujupu.

²⁰ Filisteo masã na ducaterore Sansón veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ su'ori niseticu niwĩ.

* 15:17 15.17 Ramat-lehi níro, “Burro uséca õ'a bu'pa” nisĩ'rĩrõ wee'e.

16

Sansón Gaza wāmetiri macāpū weeseti'que ni'i

¹ Ni'cā nūmū Sansón Gaza wāmetiri macāpū wa'acū niwī. Topū ejagū, ni'cō numio ūmūarē a'metārāwapata'ari masōrē ī'acū niwī. Be'ro co ya wi'ipū co me'rā cārīgū sājāacū niwī. ² Gazacjārā “Sansón ti macāpū niapū” nicā tū'ocārā niwā. Tojo weerā ti macā sājārī sope pū'to cā'mota'anū'cāeja, co'tebo'reacārā niwā. “Bo'reacā cūrē wējērāti” nīrā, ti ñamirē ne cūrē cariboticārā niwā.

³ Sansón pe'e ñami deco wā'cā, ti macā cja sopere te botari me'rāta du'uamí, tere wūa, ūrūgū Hebrō wāmetiri macā pōtēorō nicjū bu'ipū miacū niwī.

Sansón, Dalila ye queti ni'i

⁴ Be'ropū cū ni'cō numio Dalila wāmetigore ūacū niwī. Co e'sari pa ūrūpagū deco niri pa Sorec wāmetiri pa'tirocjo nico niwō. ⁵ Tere masīrā, filisteo masā wiorā co tiropū wa'acārā niwā. Core a'tiro nicārā niwā:

—Sansōrē “¿De'ro wee tocā'rō tutuati?” nīgō, weesoose me'rā cūrē weredutiya. Tojo wee ūsā cūrē dū'te, tutuaticā weemasīrāsa'a. Mū'ū tojo weecā, ūsānūcū mū'ūrē niyeru pajiro o'orāti, nicārā niwā.

⁶ Tojo weego Dalila Sansōrē a'tiro nico niwō:

—Wereya yū'ūre. ¿De'ro weegū mū'ū tocā'rō tutuase cūoti? Mū'ū tutuase moogū wa'acā, ¿ñe'e me'rā mū'ūrē dū'tebosari? ni sērītiña'co niwō.

⁷ Sansón core yū'ticū niwī:

—Siete dari būacatjē nise dari, bopotise dari me'rā yū'ūre dū'tecā, yū'ū tutuase pe'tirosa'a. Mejō nigū weronojō tojagūsa'a, nicū niwī.

⁸ Cū tojo nicā tū'orā, filisteo masā wiorā siete dari bopotise darire core miiticārā niwā. Te dari me'rā Dalila Sansōrē dū'teco niwō. ⁹ Filisteo masā wiorā ti tucū bajutiropū nicārā niwā. Sansōrē dū'tetoja, cūrē a'tiro caricūco niwō:

—¡Sansón, filisteo masā mū'ūrē ñe'erā a'titojama! nico niwō.

Co tojo nicā tū'ogū, Sansón te darire yuta dare ūjūasurero weronojō surecā'cū niwī. Tojo weerā filisteo masā de'ro wee cū tutuati nisere masīticārā niwā.

¹⁰ Tojo wa'acā, Dalila Sansōrē a'tiro nico niwō:

—Yū'ūre bujicā'pā. Tojo nicā, yū'ūre nisoopū. Wereya. ¿Ñe'enojō da me'rā mū'ūrē dū'tebosari, mū'ū sureticā? nico niwō.

¹¹ Sansón core yū'ticū niwī:

—Pūnū'mo dari ma'ma dari, dū'teno'ña marīse dari me'rā yū'ūre añurō dū'tecā, mejō nigū weronojō tutuatigū tojagūsa'a, nicū niwī.

¹² Cū tojo nicā tū'ogo, Dalila ma'ma darire mii, cūrē dū'teco niwō. Dū'tetoja, cūrē caricūco niwō:

—¡Sansón, filisteo masā mū'ūrē ñe'erā a'titojama!

Filisteo masā ti tucū bajutiropū nico'tecārā niwā. Co tojo nicā tū'ogū, Sansón yuta darire weronojō te darire wejesurecū niwī.

¹³ Be'ro Dalila Sansōrē a'tiro nico niwō:

—Mū'ū yū'ūre bujicā'a, nisoodecoti'i yujupū. ¿De'ro weecā mū'ū tutuatigū tojagūsari? Wereya, nico niwō.

Cū yū'ticū niwī:

—Su'ti su'awūaropū yuta paasu'aro weronojō ye poarire sepa'ta'que siete darire paasu'atjīagō, dū'tecūña. Mū'ū tojo weecā, yū'ū tutuatigū, mejō nigū weronojō tojagūsa'a, nicū niwī. ¹⁴ Tojo weego cū cārīrī

cura Dalila cũ poarire siete dari seepa'ta'quere su'ti su'aropu su'a a'mesu'ocũuco niwõ. Tojo weetu'aja, tuturire di'tapu paabi'anu'cõ, co su'a'que darire du'teñe'ecũuco niwõ.

Be'ro apaturi Sansõrẽ caricũco niwõ:

—i Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ. Cũ cãrĩ'cu nimigũ, wã'cã, cãrẽ seepa'ta'que dari du'tecũu'que tuturire wejedu'acu niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo weecã, co nico niwõ:

—Mu'u yu'ure ãjõpeotigu, ¿de'ro weegu “Mu'urẽ ma'i'i”, nimiti? I'tiati yu'ure bujicã'gũ weepu. A'tiro wee tutua'a nisere ne werewe'e, nico niwõ.

¹⁶ Peje numurĩ cãrẽ tojo cariboco niwõ. ¹⁷ Tojo weegu caributicũmĩ, core queoro werepe'ocã'cu niwĩ:

—Yu'u bajuase duporo “Õ'acũ yagu nazareo cũuno'yutojagusami” nino'cu ni'i. Nazareo nitjãgũ, ye poari ne ni'cãti seeno'ña marĩ'i. Ye poarire seecõ'acãma, yu'u tutuase pe'tirosa'a. Mejõ nigũ weronojõ tutuatigu tojagusa'a, nicu niwĩ.

¹⁸ Dalila “Queoro werepe'ocã'mi” ni masĩgõ, filisteo masã wiorãrẽ queti o'óco niwõ. Tere tu'orã, filisteo masã wiorã na “Mu'urẽ o'orãti” ní'que niyeru me'rã co ya wi'ipu ejacãrã niwã. ¹⁹ Sansón cũ numo ya usó bu'ipu dupoa peo, cãrĩyu'rucã niwĩ. Cũ cãrĩyu'rucã ã'agõ, ni'cãrẽ cũ poarire siete seepa'ta'que darire seedutigo pijico niwõ. ²⁰ Cũ seetajaca be'ro caricũco niwõ:

—i Sansón, filisteo masã mu'urẽ ñe'erã a'titojama! nico niwõ.

Sansón wã'cã, “Toduporo wee'caronojõ wa'arosa'a”, ni wãcũcu nimiwĩ. Õ'acũ cãrẽ wijaacã, ne masĩticu niwĩ.

²¹ Be'ro filisteo masã cãrẽ ñe'e, cũ caperire oreweecã'cãrã niwã. Tojo weetoja, Gaza wãmetiri macãpu cãrẽ miibu'acãrã niwã. Cõme dari me'rã du'tetjãrã, bu'iri da'reri wi'ipu trigore ãrũaduticãrã niwã. ²² Siape'e me'rã cũ poari pĩ'rĩwijanũ'cãcaro niwũ tja.

Sansón cũ wẽrĩ'que ni'i

²³ Be'ro filisteo masã wiorã na ãjõpeogu Dagõrẽ ãjõpeori wi'ipu nerẽcãrã niwã. Na cãrẽ wa'icãrãrẽ wẽjẽ ãjũamorõpeorãtirã, tojo nicã bosenuwu weeporãtirã, tojo weecãrã niwã. A'tiro basacãrã niwã:

“Marĩ ãjõpeogu marĩrẽ ã'atu'tigu Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami”.

²⁴ Masã ti wi'ipu nirã quẽ'rã na ãjõpeogu Dagõrẽ a'tiro ni basapeocãrã niwã:

“Marĩ ãjõpeogu marĩrẽ ã'atu'tigu Sansõrẽ marĩrẽ wiacu niami.

Cũ marĩ ye trigo weserire ãjũa'cu, pãjãrã marĩ acawererãrẽ wẽjẽ'cure wiacu niami.”

²⁵ Na pũrõ e'catitjãrã, a'tiro caricũcãrã niwã: “Sansõrẽ marĩ wa'teropu miitia, cãrẽ bujicã'rã”, nicãrã niwã. Tojo weerã cũ bu'iri da'reri wi'ipu ní'cure na nerẽrõpu miiejacãrã niwã. Na tojo weecã ã'arã, masã cãrẽ bujicã'cãrã niwã. Ti wi'i na ãjõpeogu Dagõrẽ ãjõpeori wi'i cjase tuuñe'ese tuturi deco cãrẽ nu'cũduticãrã niwã. ²⁶ Tojo wéeca be'ro Sansón ma'mu cãrẽ tũawã'cãgũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure a'ti wi'i tuuñe'ese tuturi wa'tero nu'cõña, te tuturipu ñatuuwã'cãcã, nicu niwĩ.

²⁷ Ti wi'ipure umua, numia mu'muyũ'rucãrã niwã. Nipe'tirã filisteo masã wiorã topu nicãrã niwã. Tojo nicã ti wi'i bu'i opa sira nirõpu i'tiati mil masã Sansõrẽ bujicã'cã ã'adijocãrã niwã. ²⁸ Tojo wa'ari cura

Sansón Õ'acũrẽ a'tiro sẽrĩcũ niwĩ: “Yũ'ũre wãcũña. Ni'cãti yũ'ũre tutuase o'onemoña tja. Ye caperire filisteo masã orewee'que wapa a'megũtigũ wee'e”, nicũ niwĩ. ²⁹ Sansón tojo sẽrĩtoja, ti wi'i deco tuuñe'ese tuturi pũa tuturo wa'teropũ diacjũcamocã me'rã ni'cã tuturopũ, cũpecamocã me'rã ape tuturopũ ñatuunũ'cãejacũ niwĩ. ³⁰ Tojo weetoja, a'tiro caricũcũ niwĩ: “¡Filisteo masã me'rã yũ'ũre wẽrĩcã weeya!” nicũ niwĩ.

Be'ro nipe'tise cũ tutuase me'rã te tuturire tuunuadijocũ niwĩ. Cũ tojo weecã, ti wi'i wiorã, tojo nicã nipe'tirã ti wi'ipũ ní'cãrã bu'ipũ doquepejacaro niwũ. Tojo weerã wẽrĩpe'tia wa'acãrã niwã. Tojo wee Sansón cũ wẽrĩrĩ nũmũrẽ cũ catiri ũmũcore wẽjẽ'caro yũ'rũoro filisteo masãrẽ wẽjẽnemocũ niwĩ.

³¹ Be'ro cũ acabijirã, nipe'tirã cũ pacũ acawererã cũ upũre miirã wa'acãrã niwã. Cũ pacũ Manoarẽ yáaca tutipũ Zora Estaol decopũ cũrẽ yaacãrã niwã. Sansón veinte cũ'marĩ Israe curuacjãrãrẽ sũ'ori niseticũ niwĩ.
*****

Rut

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī “Rut” Israe curuacjārārē sū'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'ruacarō niwā. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō niseticārā niwā.

Noemí, co marāpū, co pō'rā umua Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapūre ba'ase marīcā ĩ'arā, Moab di'tapū wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā umua tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē nūmoticārā niwā. Na marāpūsumua wērīca be'ro Noemí co ya macā Belēpū dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'patiwā'cāco niwō. Topū eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpū da'ra niseticūco niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregū diacjū, peje cuogū Booz wāmetigure Rure marāpūticā weecu niwī. Na pārāmi macūpū wiogū Davi nicū niwī. Be'ropūta na pārāmi nituriagūpū Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

¹⁻² Israe curuacjārārē wiorā sū'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapūre acoro pejatiyucā, uputū ujuaboase nicaro niwā. Tojo weegu titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigū “Marī Moab di'tapū yoaticā nisetirā wa'arā”, nicū niwī. Cū nūmo Noemí, cū pō'rā umua Mahlón, Quelión me'rā wa'acu niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapū eta, topū niseticārā niwā.

³ Topū na nirī cura Elimelec, Noemí marāpū, wērīwe'o wa'acu niwī. Co ni'cōta co pō'rā puarā me'rā tojaco niwō. ⁴ Be'ro na puarāpūta moabita masā numiarē nūmoticārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmeticārā niwā. Topūre diez cū'marī nisetica be'ro ⁵ Mahlón, Quelión na quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarīgō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpū wa'a'que ni'i

⁶ Be'ro Noemí Moapū nirī curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weetamusere tū'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī dūcaticā wee'quere tū'oco niwō. ⁷ Tere tū'o'co niyugo, “Apaturi Judá di'tapū dajatojaagoti tja”, ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā nūmosānumia ní'cārā me'rā na ní'caropū wija, Judá tiro wa'ari ma'apū wa'arā weecārā niwā.

⁸ Ma'apū wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō:

—Mūsā pacosānumia tiropū dajatojaaya. Mūsā yu'ure, yu'u pō'rā umuarē añurō wee'caronjōta Ō'acū mūsārē añurō weeato. ⁹ Tojo nicā, cū mūsārē tocjārārē apaturi marāpūti, e'cati nime'rīcā weeato, nico niwō.

Tojo nitojanū'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e uputū uticārā niwā. ¹⁰ Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ūsā quē'rā mū'u me'rāta mū'u ya di'tapū dajatojaarāti, nicārā niwā.

¹¹ Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yu'u pō'rā nūmosānumia ní'cārā, mūsā ye wi'seripū tojaarāsa'a. ¿De'ro weejā yu'u me'rā wa'asī'rīti? Yu'u mūsārē nūorēdutigo, pō'rātinemosome. ¹² Wa'arāsa'a. Mūsā ye wi'seripū dajatojaaya. Yu'u

bucuo ni'i. Apaturi marāpūtimasītisa'a. Ni'cācā ñami yu'u marāpūti, umuarē pō'rāticāma, ¹³ ¿na bucuari curare yoacā co'tebosari? ¿Āpērārē nūorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yu'u pō'rā nūmosānumia, a'tenojōrē tojo weeticā'rōua'a. Ō'acū yu'ure uputu pi'eticā weeami. Mūsā pi'eticā ĩ'agō, nemorō ña'arō tu'oña'bosa'a.

¹⁴ Tere tu'orā, apaturi pūrō uticārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'rītigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. ¹⁵ Co tojo weecā ĩ'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Mu'u pe'su ní'co co acawererā tiro, co ējōpeorā tiropu dajatojaago weemo. Co me'rāta mu'u quē'rā dajatojaagosa'a.

¹⁶ Rut pe'e a'tiro ni yu'tico niwō:

—Yu'ure “Tojaagosa'a”, niticā'ña. Yu'ure mu'u me'rā wa'adutiya. Mu'u no'o wa'aro wa'agoti. Mu'u no'o macārītiro mejārōta macārītigosa'a. Mu'umasā, yarā masā nirāsama. Mu'u wiogu Ō'acū yu'u wiogu nigūsami.

¹⁷ No'o mu'u wērī yaano'rō, yu'u quē'rā wērīgōti. Toputa yu'u quē'rārē yaarāsama. Yu'u “Tojo weegoti” ní'quere weeticāma, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Wērīgōpu mu'urē cō'agōti, nico niwō Rut.

¹⁸ Co tojo ba'pati yapatisī'rīcā ĩ'agō, Noemí core “Yu'u me'rā wa'aticā'ña” ninemotico niwō majā.

¹⁹ Tojo weerā na puarāpūta wa'a, téé Belēpu etacārā niwā. Belēpu sājācā, nipe'tirā ti macācjārā numia ĩ'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

²⁰ Co pe'e: “Yu'ure Noemí* pisuticā'ña majā. Yu'ure Mara† pisuya majā. Ō'acū tutuayurānu'cāgū yu'ure ña'arō tojacā weeami. ²¹ A'ti macārē wijago, peje cuomiwū. Ni'cārōacāma ne apeyenojōacā moogō Ō'acū yu'ure miitojātiami. Ō'acū tutuayurānu'cāgū ‘Bu'iri cuomo’ ní'gū, yu'ure pi'eticā weeami. Tojo weerā yu'ure Noemí pisuticā'ña”, nico niwō.

²² A'tiro wee Noemí Moapu ní'co co macū nūmo ní'co Rut, moabita masō me'rā dajaco niwō. Na Belēpu etācaterore masā na ote'que cebadare tū'rēnu'cārī cura nicaro niwū.

2

Rut Booz ya wesepu da'ra'que ni'i

¹ Noemí co marāpu Elimelec ní'cu mijī Booz wāmetigure acaweregutico niwō. Cū peje cuogu, añugū nino'gūwioro nicu niwī.

² Ni'cā nūmu Rut Noemirē a'tiro nico niwō:

—Yu'ure cāpūpu na ote'caropu wa'acā weeya. Apetero weegu ni'cū te pō'rārī dūteri masū yu'ure añurō wéegu, cū be'ro cebada dūtestedijosere “Mu'u seesirutucā añurōsa'a”, nibosami.

Co mañecō pe'e: “Jau, yu'u macū nūmo ní'co, wa'agosa'a”, ni yu'tico niwō.

³ Tojo weego Rut na dūteropu wa'a, cebada dūterā be'ro te pō'rārīrē seesirutugo wa'aco niwō. Core añurō wa'acaro niwū. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjū yaro nicaro niwū. ⁴ Co tojo da'rari cura Booz, Belēpu ní'cu ejaçu niwī. Cebada da'rarārē añuduticu niwī:

—Ō'acū mūsā me'rā niato, nicu niwī.

Na pe'e quē'rā “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, ni yu'ticārā niwā.

⁵ Be'ro Booz, Rure ĩ'agū, cū yarā da'rarā wiogure sērītiña'cu niwī:

* **1:20** 1.20 Noemí “e'catigo” nisī'rīrō wee'e. † **1:20** 1.20 Mara “bajawetigo, tu'satigo” nisī'rīrō wee'e.

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicu niwĩ.

⁶ Da'rari masã wiogu cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Co moabita masõ nimo. Ti di'tapũ ní'co Noemí me'rã a'tico niamo, nicu niwĩ. ⁷ Co yu'ure, “¿Yu'u cebada dũterã be'ro na dũtestedijosere seesirutucã añusari?” ni sãriamo. Co bo'reacã a'ti'co da'rana'iamo. Ni'cãrõacãputa soori u'tupũ cã'rõ soogo a'tiamo, ni yu'ticu niwĩ.

⁸ Tere tu'ogu, Booz Rure a'tiro nicu niwĩ:

—Acawerego, yu'u ucũsere añurõ tu'oya. ãpẽrã na ote'que nirõpu otese dũca põ'rãrĩrẽ seego wa'aticã'ña. Yu'ure da'raco'terã numia me'rã tojayã.

⁹ No'o dũterã na da'rarore ï'agõ, numiarẽ sirutuya. Yu'ure da'raco'terã umuarẽ mu'urẽ “Cariboticã'ña”, nitojapu. Mu'u acowuogo, te s'ĩrĩsepa dujise tiro wa'a, na aco waa'quere s'ĩrĩña, nicu niwĩ.

¹⁰ Tere tu'ogo, Rut co ãjõpeosere ï'ogõ, paamu'rĩque'aco niwõ. Be'ro Boore sãrĩtiña'co niwõ:

—¿De'ro weegu yu'u aperocjõ nimicã, yu'ure tocã'rõ añurõ weeti?

¹¹ Core yu'ticu niwĩ:

—Mu'u marãpu wẽrĩca be'ro mu'u mañecõrẽ añurõ weesetisere tu'ope'ocã'pu. Tojo nicã mu'u pacusumuarẽ, mu'u ya di'tare du'ucũu, a'to mu'u todũporo masĩti'cãrã tiropũ, macãrĩ a'tico niapu. ¹² Õ'acũ mu'u tojo wee'quere wapayeato. Mu'u Õ'acũ, Israe curuacjãrã ãjõpeogu cã co'tesere a'magõ a'tiapã. Cũta mu'urẽ añurõ weeato, nicu niwĩ.

¹³ Cãrẽ yu'tico niwõ:

—Mu'u yu'ure añurõ weepũ. Mu'u ucũse yu'ure wãcũtutuacã wee'e. Mu'urẽ da'raco'terã numia weronojõ nitimicã, yu'ure añurõ ma'ise me'rã ucũ'u.

¹⁴ Ba'aritero ejacã, Booz Rure pijicu niwĩ: “A'to a'tia. Pãrẽ cã'rõ míi, na yosoba'asere yosoba'aya.”

Rut da'rari masã tiropũ ejanujãco niwõ. Booz core cebada peri pã'o'que perire ba'adutigu o'ocu niwĩ. Co tere ba'a, co ba'asĩ'rĩrõ põtõorõ ba'aco niwõ. Ba'ase core o'o'que dũ'sacã'caro niwã. ¹⁵ Be'ro co apaturi cebada perire seego wa'áca be'ro Booz cãrẽ da'raco'teri masãrẽ a'tiro duticu niwĩ:

—Co cebada dotori wa'teropũ te põ'rãrĩrẽ seecã quẽ'rãrẽ, ne core cã'mota'aticã'ña. ¹⁶ Mejõ pe'e apeye no'o musã ñe'ese dotoripũreta core seedutirã, cũña. Core ne tu'titicã'ña, nicu niwĩ.

¹⁷ Tojo weego Rut, Booz ya cãpũpu cebadare seena'itõ'o'que'a wa'aco niwõ. Be'ro co see'quere su'tiweeco niwõ. Te veinte kilo wa'tero nucãcaro niwã. ¹⁸ Be'ro co su'tiwee'que perire wua, macãpu dajatojaaco niwõ. Tere co mañecõrẽ ï'oco niwõ. Tojo nicã, co ba'adũ'a'quere Noemĩrẽ o'oco niwõ.

¹⁹ Noemí core sãrĩtiña'co niwõ:

—¿Ni'cãcãrẽ no'opũ da'rati? ¿No'opũ te pejere ticuse seati? Mu'urẽ tojo weetamu'cure añurõ wa'ato, nico niwõ.

Rut co mañecõrẽ wereco niwõ:

—Yu'u Booz wãmetigu me'rã da'rapũ, nico niwõ.

²⁰ Noemí core yu'tico niwõ:

—Õ'acũ cãrẽ añurõ weeato. Õ'acũ todũporo wẽrĩ'cãrãrẽ pajaña'caronojõta ni'cãrõacã catirã me'rã quẽ'rãrẽ añurõ pajaña'a weeta-munu'cũapĩ. Booz marĩ acaweregu waro nimi. Tojo weegu marĩrẽ añurõ co'temasĩmi.

²¹ Rut pe'e apeye werenemoco niwõ:

—Cũ yu'ure cãrẽ da'raco'terã numia me'rã da'radutiami. Téé cebadare seepe'ocãpu da'radu'udutiami.

²² Co tojo nicã tu'ogo, Noemí Rure a'tiro yu'tico niwõ:

—Cūrē da'racō'terā numia me'rā m̄'urē tojacā añu nitu'sa'a. Āpērā ye weserip̄ seego wa'aticā'ña. Āpērā m̄'urē caribobosama, nico niwō.

²³ Tojo wee Rut, Boore da'racō'terā numia me'rā te pō'rārīrē seego wa'aco niwō tja. Téé trigo pō'rārīrē, tojo nicā cebada pō'rārīrē tū'rēpe'ocāp̄ da'ratuoco niwō. Co top̄ da'rase n̄m̄urē co mañecō me'rā nisetico niwō.

3

Booz cū weetamu'que ni'i

¹ Ni'cā n̄m̄ Noemí Rure a'tiro nico niwō:

—Ni'cū m̄'u marāp̄ niacj̄ure a'mabosagoti. Cū m̄'urē añurō e'cati niseti'cā weeḡusami. ² M̄'u masīsa'a. Booz marī acawereḡu nimi. M̄'u cūrē da'racō'terā numia me'rā da'racō niap̄. Ni'cācā ñami cāp̄p̄ cū trigo, cebada perire su'tiweeḡu wa'aḡusami.

³ M̄'u a'tiro weeya. U'aya. M̄'u up̄ure u'm̄utise me'rā wa're, m̄'u yaro su'tiro añurō niȳ'r̄n̄'cārōrē s̄ñaña. Tu'ajan̄'cō, cū su'tiweerop̄ wa'aya. Mejō cū ba'a, s̄r̄r̄ tu'ajati d̄poro m̄'urē ĩ'acā weeticā'ña.

⁴ Cū no'o cārīatjore añurō ĩ'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū d̄'pocārī oma'carore p̄aña.* Top̄ cūñaña. Be'ro cū basu m̄'u weeatjere wereḡusami, nico niwō.

⁵ Rut core ȳ'tico niwō:

—Nipe'tise m̄'u ní'caronojōta weegoti, nico niwō.

⁶ Tojo weego Rut na su'tiweerop̄ wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronojōta weeco niwō.

⁷ Booz ba'a, s̄r̄r̄, añurō e'catigu nic̄ niwī. Tojo wéeca be'ro na su'tiwéeca mesā tiro cārīḡū ejaque'acu niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū d̄'pocārī omāca caserore p̄a, top̄ ejaque'a, cūñaco niwō.

⁸ Ñami deco u'c̄amajā wā'cā, majāmique'amiḡū, ni'cō numio cū d̄'pocārī tiro cūñacā ĩ'amarīac̄ niwī.

⁹ Booz core “¿Noa niti m̄'u?” ni s̄r̄r̄tiña'c̄ niwī.

—Ȳ'u Rut, mejō nigō ni'i. M̄'u ȳ'u acawereḡu diácj̄ū, ȳ'ure co'teḡnojō ni'i. Tojo weego m̄'u ȳ'ure n̄moti'cā u'asa'a, nico niwō.

¹⁰ Booz core ȳ'tic̄ niwī:

—Ō'acū m̄'urē añurō weeato. M̄'u marāp̄ mijī w̄r̄ica be'rore m̄'u mañecōrē añurō weesetiap̄. M̄'u ni'cārōacā ȳ'ure s̄r̄ise pe'e m̄'u mañecōrē weese nemorō añu'u. M̄'u apī ȳ'u nemorō ma'm̄urē a'maboap̄. No'o peje c̄oḡnojōrē o pajasec̄oḡnojōrē a'maboap̄. Tojo weetiap̄.

¹¹ Ne uiticā'ña. Nipe'tirā yá macācjārā m̄'u numio queoro weesetisere masīpe'titojama. Tojo weeḡu ȳ'u nipe'tise m̄'u s̄r̄isere weeḡuti. ¹² Diácj̄ūta ȳ'u m̄'u acawereḡu waro, m̄'urē co'teḡnojō ni'i, niḡū pe'e. Tojo nimicā, apī ȳ'u nemorō m̄'u acawereḡu waro nimi.

¹³ A'ti ñamirē a'top̄ta tojánīña. Ñamiacā cū m̄'u acawereḡu nisetisere queoro weecā, añurōsa'a. Cū m̄'urē n̄motiḡusami. Cū weeticāma, Ō'acū t̄'orop̄ “Ȳ'u m̄'urē n̄motiḡuti”, niḡūti. Ni'cārōacārē a'top̄ta cārībo'retō'oña.

¹⁴ Tojo weego ti ñamirē Rut Booz d̄'pocārī tirop̄ cārīco niwō. Booz a'tiro uc̄tojac̄ niwī: “Numio a'to cebada su'tiweerop̄ a'ticā, ne ni'cū masīticā'to”. Tojo weego ape n̄m̄ pe'ere ñamiña'cūrō bo'reque'ati d̄poro wā'cāco niwō.

* 3:4 3.4 Cū d̄'pocārī oma'carore p̄agō, cū co'tesere s̄r̄igō weeco niwō.

¹⁵ Booz core a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u bu'icjārō su'tiro sãñarōrē tuwee, añurō sēeo cwoya. Co ti caserore tojo cwonu'cũrĩ cura Booz pe'e veinte kilos cebadare ōrēsãacu niwĩ. Be'ro core wãadutigũ miipeocu niwĩ. Co te me'rã macãpu pi'aco niwõ.

¹⁶ Rut co mañecõ tiropũ etacã, core a'tiro sērĩtiña'co niwõ:

—¿Yũ'u macũ nũmo ní'co, mũ'urē añurō wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurō weetamu'quere wereco niwõ. ¹⁷ Apeye quē'rārē werenemoco niwõ:

—A'te peje cebada yũ'ure o'oami. Yũ'ure a'tiro niami: “Mũ'u mañecõ tiropũre apeyenojõ moogõ dajaticã'ña”, niami, ni wereco niwõ.

¹⁸ Tere tu'ogo, Noemí core nico niwõ:

—Co'teniña yujupũ. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cũ ni'cãcãrē tere apotu'ajanũ'cõgũpu, soogũsami, nico niwõ.

4

Booz Rure nũmoti'que ni'i

¹ Be'ro Booz ti macã sãjãrĩ sope pu'topũ wa'a, dujicu niwĩ. Topũ masã nerẽwãacãrã niwã. Cũ topũ dujiri curare Booz Rure “Apĩ musã acaweregũ waro musãrē co'teacjũ nisami” ní'cu yũ'ruacu niwĩ.

Booz cũrē ĩ'agũ, “A'to dujigũ a'tia”, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ tiro wa'a, ejanujãcu niwĩ. ² Be'ro Booz diez bũcũrã wiorãrē, ti macãcjãrãrē pijio, dujiduticu niwĩ. Na dujica be'ro Booz cũ acaweregũre a'tiro nicu niwĩ:

³ —Noemí Moab di'tapũ ní'co dajamo. Co marĩ acaweregũ Elimelec mijĩ ya di'ta nica di'tare duusĩ'rĩgõ weeamo. ⁴ Tere masĩdutigũ, mũ'urē were'e. Mũ'u ti di'tare duusĩ'rĩgũ, ã'rã bũcũrã, ãpērã a'to dujirã tu'oro “Duuguti”, niña. Mũ'uta Elimelec acaweregũ waro ni'i. Tojo weegũ ti di'tare duumasĩ'i. Mũ'u duusĩ'rĩtigũ, yũ'ure wereya. Mũ'u ti di'tare duumũ'tãmasĩ'i. Mũ'u be'rocjũ yũ'uta ni'i, nicu niwĩ Booz.

Tojo nicã tu'ogu, Booz acaweregũ pe'e: “Ti di'tare duuguti”, ni yũ'ticu niwĩ.

⁵ Booz cũrē apeyere werecasanũ'cõcu niwĩ:

—Mũ'u Noemí ya di'tare dúugũ pũrĩcã, Rut quē'rārē nũmotigũsa'a. Co moabita masõ wapewio nimo. Mũ'u tojo weecã, co me'rã musã macũtigũre, ti di'ta wērĩ'cu mijĩ Mahlõrē wãmepeosirutuno'rõsa'a.

⁶ Tere tu'ogu, Booz acaweregũ yũ'ticu niwĩ:

—Tojo nicãma, ti di'tare duumasĩtisa'a. Be'ropũ yũ'ũ põ'rãrē cũuatje to wa'atibosa'a. Mũ'u duusĩ'rĩgũ, duuya. Yũ'u duumasĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷ Titapũre Israe curuacjãrã tiropũre a'tiro weesetise nicaro niwũ. Ni'cũ di'tare duagũ o o'oyũ'ruogũ, di'ta cwogũ cũ ya sapatũre tuwee, apĩ duugũre o'oturiamũjãcu niwĩ. Na duusere, duasere ĩ'orã, tojo weecãrã niwã. ⁸ Na weeseti'caronojõta wéegũ, Booz acaweregũ cũ ya sapatũre tuwee, Boore o'ocu niwĩ. Be'ro cũrē nicu niwĩ:

—Mũ'u pe'e duuya.

⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, bũcũrãrē, ãpērã topũ dujirãrē Booz a'tiro nicu niwĩ:

—Musã tu'oro ni'cãcã yũ'ũ Noemĩrē co marãpu mijĩ Elimelec, cũ põ'rã Queliõn, Mahlõn ye di'tare duugũ wee'e. ¹⁰ Tojo nicã Rut moabita masõ, Mahlõn mijĩ nũmo ní'co quē'rārē nũmotiguti. Tojo weecã, co marãpu wērĩ'cu mijĩ wãme ninu'cũcã'rõsa'a. Cũ wãmerē cũ acawererã wa'teropũre, tojo nicã ti macãpũre ne acobojosome. Ni'cãcã musã ũsã tojo

wee'quere ĩ'apũ. Be'ropũre “Tojota queoro weewã”, nımasĩrãsa'a, nicũ niwĩ.

¹¹ Bũcũrã, nipe'tirã ãpẽrã topũ nirã a'tiro yũ'ticãrã niwã:

—Ëũ, ũsã mũsã wee'quere queorota tũ'oapũ. Õ'acũ mũ'u nũmo mũ'u ya wi'ipũ miisãjãacjore pãjãrã pũ'rãticã weeato. Raquel, tojo nicã Lea weronojũ niato. Marĩ Israe curuacjãrã na numia pãrãmerã nisirutudijatirã ni'i.

Efratapũre tocjãrãrẽ wiopesase me'rã ĩ'ano'gũ niña. Belẽpũre masũ bajuyoagu niña. ¹² Õ'acũ mũ'urẽ co me'rã pãjãrã pũ'rãticã weeato. Mũ'u pũ'rã pãjãrã waro masãputiato. Tamar, Judá na macũ Fares wa'a'caronojũ wa'ato.

¹³ Booz cũ ní'caronojũta, Rure cũ ya wi'ipũ miaa, core nũmoticũ niwĩ. Be'ro co me'rã nicã, Õ'acũ core nijĩpaco wa'acã weecũ niwĩ. Tojo wee ni'cũ pũ'rãtico niwũ. ¹⁴ Tojo wa'acã ĩ'arã, Belẽcjãrã numia Noemĩrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũrẽ “Añuyũ'rũami”, ni e'catipeorã. Ni'cãcã mũ'urẽ pãrãmiticã weeami. Cũrẽ mũ'urẽ co'tedutigũ o'oami. Israe curuacjãrã cũrẽ añurũ ucũyũ'rũnũ'cãto. ¹⁵ Cũ mũ'u pãrãmi mũ'urẽ wãcũtutuacã weegũsami. Mũ'u bũcũo nirĩ curare mũ'urẽ co'tegũsami. Mũ'u macũ nũmo ní'co cũrẽ pũ'rãtiamo. Co mũ'urẽ ʔpũtũ waro ma'imo. Mũ'u siete pũ'rãtibo'caro nemorũ wapatimo, nicãrã niwã.

¹⁶ Be'ro Noemĩ wĩ'magũrẽ wũamii, cũrẽ ĩ'anũrũ, co'te masũco niwũ.

¹⁷ Numia co ya wi'i pũ'tocjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãrũacãrẽ Noemĩ ni'cũ wĩ'magũ pãrãmitimo, nicãrã niwã.

Cũrẽ Obed wãme õ'ocãrã niwã. Be'ropũre cũ Isai pacũ nicũ niwĩ. Isai pe'e Davi pacũ nicũ niwĩ.

Davi ñecũsumũa wãme ni'i

¹⁸ A'ticũrã Fares pãrãmerã nisirutudijarã nicãrã niwã:

Fares Hezrón pacũ nicũ niwĩ.

¹⁹ Hezrón Ram pacũ nicũ niwĩ. Ram Aminadab pacũ nicũ niwĩ.

²⁰ Aminadab Naasón pacũ nicũ niwĩ. Nahasón Salmón pacũ nicũ niwĩ.

²¹ Salmón Booz pacũ nicũ niwĩ. Booz Obed pacũ nicũ niwĩ.

²² Obed Isai pacũ nicũ niwĩ. Isai Davi pacũ nicũ niwĩ.

Ester

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ester wāmetiri pūrī Persia di'tapū core wa'a'quere, co weeseticū'quere were'e. Ti di'ta wiogū waro Asuero wāmetigū cū nūmorē cō'áca be'ro Ester core dūcayuco niwō.

Tojo wa'áca be'ro co mūgū Mardoqueo pūarā surara wiorā Asuerore wējēsī'rīcā tū'ogū, Estere werecu niwī. Co pe'e wiogūpūre wereturiaco niwō. Mardoqueo, Ester judío masā nicārā niwā. Tojo wa'áca be'ro Asuero Amārē cū docacjū wiogū sōrōcū niwī. Amán judío masārē wējēsī'rīcūcū niwī. Tojo weegū cū wiogū dutiro me'rā nipe'tirā judío masā Persiapū nirārē wējēatjere apocū niwī. Mardoqueo tere tū'ogū, Estere “Te cjasere wiogū me'rā ucūbosago wa'aya”, nicū niwī. Wiogū me'rā co ucūca be'ro, co acawererā judío masārē yū'rūweticā weeco niwō. Tojo weegū wiogū judío masārē wējērōnojō o'ogū, Amán pe'ere wējēduticū niwī.

A'tiro wee judío masā yū'rūweticūcārā niwā.

Ester nirī pūrī dasea ye me'rā quetiwerero weronojō ojano'caro niwū. Nipe'tise versicolori ojano'ña marīcaro niwū. “Apeye yū'rūoro ni'i” nise pe'e pejeti ucūse ūseri me'rā ojano'caro niwū.

Wiogū Asuero cū bosenuṁtū wee'que ni'i
(Est 1.1-22)

A'te queti wiogū Asuero wāmetigū peje waro ciento veintisiete di'ta cū dutise cuori cura tojo wa'acaro niwū. Te di'ta India wāmetiropū me'rā nū'cā, téé Etiopía wāmetiropū niṁocaro niwū. Cū pe'e Susa wāmetiri macāpū nibutiacu niwī. Tojo weerā surara ti macārē añurō co'temūjācārā niwā.

Asuero i'tia cū'ma cū wiogū sājāca be'ro cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē, nipe'tirā wiorārē da'ratamurārē bosenuṁtū sū'ori weepeocu niwī. Tojo nicā Persiacjārā surara wiorārē, Medocjārā surara wiorārē, nipe'tiro cū dutise di'tacjārā wiorārē sū'ori tojo weecu niwī. Na topū nise nūmūrīrē cū wiogū cuosere añubutiase nipe'tisere ī'ocū niwī narē. Ti bosenuṁtū wéerā, seis mujīpūrī bosenuṁtūcārā niwā. Ti bosenuṁtū yapare wiogū Asuero cū wiogū nirī wī'i wijaaropū ni'cā semana bosenuṁtū sū'ori weenemopeocu niwī. Nipe'tirā Susa wāmetiri macāpū nirā wiorā, tojo nicā mejō nirāpūta ti bosenuṁtūrē pijiono'cārā niwā.

Wiogū nūmo Vasti pe'e quē'rā wiogū Asuero ya wī'ipū na pijio'cārā nūmosānumiarē sū'ori ba'aco niwō.

Siete nūmūrī wiogū bosenuṁtū nirī nūmū majā wiogū ū'sedūcaco vino sī'rītjīagū e'caticū niwī. Tojo weeri curare siete ūmūa cūrē da'ratamurā cū “Añurō weema” ni, cū ī'arārē pijicu niwī. Na Mehumán, Bizta, Harbona, Bigta, Abagta, Zetar, Carcas wāmeticārā niwā. Narē a'tiro nicū niwī:

“Yū'ū nūmo, wiogo Vastire yū'ū tiropū pijiwā'cātia. Co wiogo dūpoapū pesari be'tore pesawā'cātiato”, nicū niwī. Co añugō wiogo nisere masā, tojo nicā wiorā ī'amarīato nígū, core pijiocū niwī. Diacjūta co añugō nico niwō. Co pe'e wiogū sō'oni'cārā cū “Añurō weerā nima” ni, cū pijidutigū o'ó'cārā pijicā, wa'asī'rītico niwō. Tojo weegū wiogū ūpūtū waro uacu niwī.

Cū uayū'rūmajāgū, añurō masīrārē “¿De'ro weegūsari yū'ū co me'rā?” ni sērītiña'cū niwī.

Na wiorānojō dutise masībutiarā pe'e wiogure weresācārā niwā. “Apego numio a'maña. Mũ'u tojo weecā, Vasti mejēta wiogo nigōsamo. Apego nigōsamo. Tojo weese me'rā dia'cũ numia nipe'tiro mũ'u dutiri di'tacjārā na marāpusumuarē wiopesase me'rā yu'tirāsama”, nicārā niwā. Na tojo nisere wiogu tu'sayu'ruacu niwī majā.

2

Estere wiogo sōrō'que ni'i (Est 2.1-11,17-20)

Tojo weegu cūrē da'raco'terārē pājārā numia añurā numiarē a'madutigū o'ócū niwī. Narē bocatoja, Vastire ducayuacjo, ma'ma wiogo wa'acjore besegutigū, cū wiogu nirī wi'ipū narē miitiduticū niwī.

Susa wāmetiri macāpū ni'cū judío masū Mardoqueo wāmetigū nicū niwī. Cū Jair macū, Simei, tojo nicā Cis pārāmi nituriagu, Benjamí ya curuacjū nicū niwī. Cū āpērā pājārā me'rā Babilonia wiogu Nabucodonosore Jerusalēpū ní'cū cō'awīrōno'cū niwī. Jeconías, Judá di'ta wiogu me'rā cō'awīrōno'cū niwī. Cū Mardoqueo, cū pacū ma'mi macō Hadasa wāmetigore pacū, paco wērīca be'ro masōcū niwī. Co apetero Ester pisuno'co, numio añugō waro nico niwō. Tojo weerā wiogu Asuerore da'raco'terā cū ya wi'ipū āpērā numia pājārā me'rā core miacārā niwā. Core Hegai, wiogu ya wi'ire numiarē co'tegupare wiacārā niwā.

Wiogure da'raco'tegu, numiarē sū'ori co'tegu, Hegai Estere tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu core añurō weecu niwī. Cū co judío masō nisere masīticū niwī. Mardoqueo core ne āpērārē tere weredutiticū niwī. Nipe'tise nūmūri Mardoqueo wiogu ya wi'i numia na nirō pōtēorōpū Estere “¿De'ro wa'amiti?”, ni masīsī'rīgū, ī'abajaque'amujācū niwī.

Ni'cā cū'ma yu'rūca be'ropū Estere majā wiogu tiropū ni'cā ñami cū me'rā cārīrō nicaro niwū. Wiogu āpērā numia yu'ruoro Estere tu'sayu'rūmajāgū, wiogo pesari be'tore co dūpoapū peocu niwī. Tojo wee Vasti ducayuro core wiogo sōrōcū niwī. Be'ro core pajiri bosenuṁṁ weepeogu, sū'ori ba'acu niwī. Ti bosenuṁṁ nicārē nipe'tirā cū me'rā da'rarārē, cūrē weetamurārē pijiocū niwī. Nipe'tise di'ta cū dutiro doca nise di'tacjārārē “Bosenuṁṁ wa'arotiro wee'e”, nío'ocu niwī. Wiorā na weewaronojōta narē peje apeyenojō o'ocu niwī. Titare wiogu core, “Judío masō nimo” ni, masīticū niwī.

Mardoqueo surara na wiogure wējēsī'rīsere tu'oboca'que ni'i (Est 2.21-23)

Ni'cā nūmū Mardoqueo wiogure co'terā puarā surara wiorā, Bigtán, Teres wāmetirārē, na “Wiogure wējērā” ni aposere tu'ocu niwī. Tojo weegu cū Estepare werecu niwī. Co pe'e quē'rā Mardoqueo cū ní'quere wiogupare wereturiaco niwō. Wiogu tere tu'ogu, na tojo weesī'rīsere besecu niwī. Beseboca, “Wiogo Ester ní'que diacjūta niapā”, nicū niwī. Be'ro na puarā surara wiorārē yucugupū du'teyooduticū niwī. Te tojo wa'asere, ni'cā pūrī cū wiogu sājānu'cācatero wee'quere ojaō'orī pūrīpū ojaō'oduticū niwī.

3

Amán cū judío masārē wējēsī'rīmi'que ni'i (Est 3.1-15)

2: +2.1-11 Ī'aña glosariopū “judío masā”.

Be'ro wiogu ni'cũ cũ me'rã da'ragu, Amán wãmetigu me'rã e'catiyu'ruacu niwĩ. Cũ Hamedata macũ, Agag pãrãmi nituriagupu nicu niwĩ. Tojo weegu cãrẽ ãpẽrã da'rará bu'ipu da'rase cũucu niwĩ. Tojo nicã, wiogu nipe'tirãrẽ Amárẽ ejõpeose ĩ'orã, paamu'rĩque'aduticu niwĩ. Te dutisere nipe'tirã wiorã cũ ya wi'ipu nirã queoro weecãrã niwã.

Mardoqueo dia'cũ cãrẽ ĩ'agũ, paamu'rĩque'aticu niwĩ. Amán cãrẽ wiopesase me'rã paamu'rĩque'aticã ĩ'agũ, uayu'ruacu niwĩ. Cũ Mardoqueore “Ti curuacjũ nimi” ni, tu'otojacu niwĩ. Tojo weegu “Cũ se'sarore bu'iri da'reesome”, nicu niwĩ. Tojo weeronojõ o'ogu, “¿De'ro wee nipe'tirã judío masã Asuero cũ dutise di'tapu nirãrẽ pe'orouamitito?”, ni wãcũcu niwĩ.

Tojo weegu judío masãrẽ wẽjëatji numurẽ beseduticu niwĩ. Na tojo weebocãca numu nituori mujĩpũ trece nicã nicaro niwũ.

Be'ro Amán wiogu tiropu ĩ'agũ wa'acu niwĩ. Cãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Nipe'tise mu'u dutise di'tapure ni'cã curuacjãrã ãpẽrã wa'teropure mejẽcã weesetirã, mu'u dutisere weetima. Tojo weegu narẽ wẽjëcõ'arõua'a, nicu niwĩ Amán.

Cũ tojo nicã tu'ogu, wiogu cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u de'ro weesĩ'rĩrõ weeya. Ni'cã dutiro “Narẽ tojo wee wẽjërãti” nisere ojaya, nicu niwĩ. Be'ro Amán, judío masãrẽ ĩ'atu'tiri masãrẽ cũ wiogu omopica tuusãarĩ be'tore te dutise oja'quere ñacũudutigu o'ocu niwĩ.

Tojo weegu Amán, wiogu Asuero cũ dutise macãrĩcjãrãrẽ nipe'tisepure papera ojaõ'oduticu niwĩ. Ti pũrĩpure nipe'tirãpure “Ni'cã numuta judío masãrẽ wẽjëpe'ocã'ña. Nipe'tirã wĩ'marã, ma'mapjia, bucãrã, numiarẽ wẽjëpe'ocã'ña. Na ye ní'quere miwapaya”, ni ojano'caro niwũ. Narẽ wẽjëatji numu pe'e nituori mujĩpũ trece nicã nicaro niwũ.

4

Mardoqueo Estere weetamuse sãrĩ'que ni'i (Est 4.1-17)

Mardoqueo nipe'tise tojo wa'asere masĩgũ, cũ bujawetisere ĩ'ogũ, cũ ye su'tire tũ'rẽcu niwĩ. Tojo nicã su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, cũ dupoapure nujãrẽ õrẽpeocu niwĩ. Tojo nicã, uputu ña'arõ tu'oña'gũ, dũjasewã'a, nipe'tiri macãpu caricũsijacu niwĩ. Téé wiogu ya wi'i sãjãarõ tiropu caricũejacu niwĩ. Tojo su'ti sãñarãnojõrẽ ne topure sãjãadutiticãrã niwã. Tojo nicã, apeye macãrĩpu wiogu cũ judío masãrẽ wẽjëdutio'ose etacaro niwũ. Tojo weerã judío masã te macãrĩpu nirã ña'abutiario tu'oña'cãrã niwã. Na bujawetisere ĩ'orã, be'ticãrã niwã. Uti, uputu caricũcãrã niwã. Pãjãrã nujã bu'ipu cũña, tojo nicã su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã.

Be'ro ni'cãrãrã da'raco'terã Estepure “Mardoqueo su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña weetjãgũ, uputu waro bujawetigu, caricũ utigu weeami,” ni werecãrã niwã. Tojo nicã tu'ogo, co ni'cũ core da'raco'tegu Hatac wãmetigure “¿De'ro wa'amiaparito?” ni sãrĩtiña'dutigo o'óco niwõ. Cũ wa'a, Mardoqueore sãrĩtiña'cu niwĩ.

Mardoqueo Hatare, wiogu judío masãrẽ wẽjëdutise cũ cũu'quere werecu niwĩ. Tojo nicã, narẽ wiogu wẽjëdutise oja'quere ĩ'adutigu, wiogopure ni'cã pũrĩ te oja'quere o'ócu niwĩ. “Mu'u wiogupure marĩ acawererã judío masãrẽ ‘Wẽjëticã'ña’, ni sãrĩbosaya”, ni queti o'ócu niwĩ. Hatac wiogo tiropu eta, Mardoqueo cũ ní'quere werepe'ocu niwĩ.

Co apaturi Hatare Mardoqueo tiropu “Wiogu nirõpu ne ni'cũ sãjãata basiowe'e. Cũ pijicãpu dia'cũ sãjãata basio'o”, ni weredutigo o'óco niwõ.

“Tojowaro sājāácāma, cū wējēcūsami. Cū wiogū cuocju uru me'rā da're'cū me'rā sīopuacā dia'cūrē yu'rūwetino'rōsa'a”, nico niwō. Ni'cā mujīpū yu'rūcaro niwū, cū core ne pijiotiro.

Be'ro Hatac wa'a, Mardoqueore co ní'quere wereturiacu niwī. Mardoqueo co tojo nisere tū'ogū, core a'tiro ni queti o'ócū niwī: “Mū'u, ‘Wiogū ya wi'ipū nise me'rā dia'cū ni'cōta judío masō yu'rūgosa'a’, ni wācūtīcā'ña. Mū'u ni'cārōacā wiogūre sērītigo, tojowaro tū'oña'gō, āpērā pe'e judío masārē yu'rūorāsama. Mū'u, mū'u pacū acawererā wērīpe'tia wa'arāsa'a. Mū'u ni'cārōacārē a'tiro wa'asenojōrē weetamuacjota wiogo sājāpā,” ni wereduticū niwī. Be'ro Hatac co tiropū wa'a, Mardoqueo cū ní'quere core werecu niwī.

Tojo nicā tū'ogo, co a'tiro Mardoqueore yu'tio'oco niwō: “Mū'u wa'a weetīagū, nipe'tirā judío masā Susa macāpū nirārē nerēdutigū wa'aya. Ye niatjere yu'ure be'tibosato. Ńami, umūco i'tia nūmū, ne ba'ati, sī'rītīcā'to. Yu'u quērā, yu'ure da'raco'terā numia me'rā mejārōta weerāsa'a. Tu'ajanū'cō, wiogū tiropū ī'agō wa'agoti. Yu'ure pijitīmicā wa'ago, wiorā dutisere yu'rūnū'cāgō weebosa'a. Yu'ure wējēsī'rīrā, wējēato”, nico niwō.

Be'ro da'raco'tegū Mardoqueo tiropū te quetire weregu etacu niwī. Tere tū'ogū, Mardoqueo nipe'tise Ester co duti'caronojōta weecu niwī.

5

Ester wiogū Asuerore co ucū'que ni'i (Est 5.1-8)

I'tia nūmū na be'tīca be'ro Ester wiogo sāñase su'tire sāña, wiogū nirī tucū pōtēorōpū wa'aco niwō. Wiogū core ī'agū, cū duticjū uru me'rā da're'cū me'rā sīopuocu niwī. Cū tojo weecā ī'agō, cū nirī tucūpū sājāaco niwō.

Be'ro wiogū core sērītīña'cū niwī:

—¿Wiogo Ester, yu'u mū'urē de'ro weecā uati? Mū'u yu'ure deco me'rā yu'u dutisere sērīcā, mū'urē o'omasī'i, nicū niwī.

Co cūrē yu'tico niwō:

—Wiogū, mū'urē añucā, ni'cācā yu'u mū'urē ba'ase do'aduti'quere Amán me'rā ba'agu a'ticā uasa'a, nico niwō.

Tojo nicā tū'ogū, wiogū Amárē pijiduticū niwī. Be'ro na puarāpūta co tiropū ba'arā wa'acārā niwā. Na ba'adujiri cura wiogū Estere a'tiro nicū niwī:

—Mū'u uasere sērīña. Mū'u deco me'rā yu'u dutisere sērīcā, mū'urē o'omasī'i, nicū niwī.

Ester cūrē yu'tico niwō:

—A'te dia'cūrē mū'urē sērīgōti. Wiogū, mū'u yu'ure ma'īgū, yu'u sērīsere o'osī'rīgū, a'tiro weeya. Ńamiacā Amán me'rā ba'patitjāgū, yu'u ba'ase do'adutisere apaturi ba'agu a'tia. Mū'u ba'agu ejacā, yu'u uasere mū'urē sērīgōti, ni yu'tico niwō.

Amán Mardoqueore cū ī'atu'ti'que ni'i (Est 5.9-14)

Na ba'āca be'ro Amán cū ya wi'ipū tojáagu, Mardoqueore bocaejacu niwī. Mardoqueo cū weewaronojōpūma cūrē ī'agū, ne wā'cānū'cāti, cūrē wiopesase me'rā ī'aticū niwī. Tere ī'agū, Amán uayū'ruacu niwī. Tojo uamīgū, ne mejēcā weetigūta, cū ya wi'ipū tojaa wa'acu niwī. Topū tojatagu, cū nūmorē, tojo nicā cū me'rācjārāpūre pijineocu niwī. Nipe'tise

cũ niyeru cʉosere, cũ pō'rã ʉmʉarē, cūrē wiogu añubutiase da'rase cūu'quere werecu niwĩ. A'tiro ninemocu niwĩ narē:

—Apeyema wiogo Ester yu'u se'sarore wiogu me'rã ba'adutigo pijiamo. Tojo weego ñamiacã quē'rārē apaturi ba'adutigo pijiamo. Tojo nimicã, judío masũ Mardoqueo wiogu ya wi'i sope pu'to cũ dujicã, tu'satisa'a. Tojo weero wiogo co yu'ure ba'adutigo pijise yu'ure ne wapamarĩ'i, nicu niwĩ.

Tojo nicã tu'orã, cũ numo, cũ me'rãcjãrã cūrē “A'tiro pe'e weeya”, nicãrã niwã:

—Ni'cãgũ masãrē na du'teyoo wējēacjare nu'cōdutiya. Tigure veintidós metros u'mʉacjũ nu'cōdutiya. Ñamiacã ñamiña'cūrō wiogure, “Mardoqueore topu du'teyoodutiya”, ni sērĩña. Tojo weegu mu'u ne wãcũque'tiro marĩrō wiogu me'rã ba'agu wa'agusa'a, nicãrã niwã cūrē.

Na tojo nisere tu'ogu, Amán tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu na du'teyoo wējēacjare nu'cōdutigu o'ócũ niwĩ.

6

Mardoqueore añurō wa'a'que ni'i (Est 6.1-14)

Ti ñamirē wiogu Asuero ne cãrĩmasĩticu niwĩ. Tojo weegu ni'cũ cūrē da'raco'tegure na wiogu cũ sãjãnu'cãcateropu “Tojo wa'a'a”, ni ojaō'orĩ pũrĩrē miiwijatiduti, bu'eña'duticu niwĩ. Wiogure tere bu'ewã'cãgũ, Mardoqueo puarã surara wiorã, Bigtán, Teres wãmetirã, na wiogure “Wējērãti” ni apoyu'quere cũ were'quere bu'eejacu niwĩ.

Tere tu'ogu, wiogu cūrē da'raco'terãrē “Mardoqueore yu'ure añurō wee'que wapare ¿ñe'enojōrē cūrē o'ori?” ni sērĩtiña'cu niwĩ.

Cūrē da'raco'terã pe'e “O'ono'ña marĩwã”, nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura Mardoqueore na “Wējērãti” ni nu'cō'cupu du'teyoodutigati nígu, Amán wiogure sērĩgũ sãjãacu niwĩ. Amán ne ni'cã ʉsero ni wĩorētomicã, wiogu cūrē ĩ'a, a'tiro sērĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'u tu'oña'cã, yu'ure añurō wee'que wapa ñe'enojō yu'u o'ocã añubosari?

Amán pe'e “Yu'ureta nigũ weesami; yu'ure apeyenojō añurō weesĩ'rĩgũ weesami” ni wãcũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u tu'oña'cã, cūrē mu'u wiogu su'ti sãñasenojōrē sãñagũsami. Tojo nicã, ni'cũ mu'u yagu cabayu mu'u pesagunojō bu'ipu mājãpejagũsami. Be'ro mu'u me'rã da'ragu waro Susa macã decopu cabayure wejee, su'ori a'tiro caricũsijagũsami: “Wiogu, masũrē cũ añurō weesĩ'rĩgũrē a'tiro añurō wee'omi,” nicu niwĩ Amán.

Tere tu'ogu, wiogu nicu niwĩ:

—¿Mu'u tojo wãcũse añuyu'rua'a! Maata wa'a weetjãgũ, nipe'tise mu'u “Weeguti” ní'quere Mardoqueo judío masũrē tojo weegu wa'aya, nicu niwĩ.

Wiogu tojo nica be'ro maata Amán cūrē ĩ'atu'timi'cure cũ wiogure “Tojo weeru'a'a” ní'quere weecu niwĩ. Tojo weegu Mardoqueore wiogu su'ti sãñasenojōrē sãa, ni'cũ wiogu yagu cabayu bu'ipu miipeo, macã decopu cūrē su'ori a'tiro ni caricũsijacu niwĩ: “Wiogu masũrē cũ añurō weesĩ'rĩgũrē a'tiro añurō wee'omi,” ni caricũcu niwĩ.

Cũ tere tu'ajãca be'ro Amán cũ ya wi'ipu ʉputu bujawetise me'rã bopoyagu tojaa wa'acu niwĩ. Topu tojatagu, cũ numorē, cũ me'rãcjãrãrē, cūrē wa'a'quere werecu niwĩ. Cũ wiogupure “Mardoqueore du'teyoo wējēdutirowa'a” ni, ne cã'rō sērĩma'aticu niwĩ.

Tere tu'orã, cũ numo, cũ me'rãcjãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ Mardoqueo judío masũ nicãma, mũ'u cữrẽ ne mejẽcã weemasĩsome. Cũ pe'e mũ'urẽ mejẽcã wa'acã weegusami, nicãrã niwã.

Na tojo nirĩ cura wiogũ Asuerore da'raco'teri masã Amárẽ Ester tiropũ apaturi ba'adutirã pijirã etacãrã niwã.

7

Amárẽ na yucũgũrũ dũ'teyoo wẽjẽ'que ni'i

(Est 7.1-10)

Tojo weegũ wiogũ, Amán me'rã Ester tiropũ ba'arã wa'acãrã niwã. Wiogũ na s'ĩrĩ, ba'ari cura wiogore “¿Mũ'u ñe'enojõrẽ sěrĩs'ĩrĩmiati? Mũ'u yũ'u dutisere deco me'rã sěrĩcã, o'ogũti”, nicũ niwĩ.

Co cữrẽ a'tiro yũ'tico niwõ:

—Yũ'ure, yũ'u acawererã judío masãrẽ wẽjẽticã'ña, ni sěrĩgõti. Æsãrẽ ĩ'atu'tigũ nipe'tirãrẽ wẽjẽpe'ogũtigũ weemi. Æsãrẽ ãpẽrãpũre da'rawã'ñaco'tedutirã duacãma, mũ'urẽ caribotiboapã, nico niwõ.

Tere tũ'ogũ, wiogũ core sěrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Noanojõ a'te ña'ase pacare weebutiabosari?

Wiogo cữrẽ yũ'tico niwõ:

—A'to dujimi. Ærĩ Amán nimi ãsãrẽ ĩ'atu'ti “Wẽjẽcõ'agũti” nigũ, nico niwõ.

Co weresãsere tũ'ogũ, Amán uiyũ'rũ, bũ'agũ weronojõ tojacũ niwĩ.

Wiogũ Asuero pe'e Ƴpũtũ uase me'rã wijaaropũ na o'ori ote'caropũ wijaa wa'acũ niwĩ. Amán pe'e “Wiogũ yũ'ure wẽjẽdutigũsami”, ni wãcũcũ niwĩ. Tojo weegũ Estere “Yũ'ure wẽjẽticã'to”, ni sěrĩgũ, co me'rã ti tucũpũ tojacũ niwĩ.

Cũ co me'rã ucũrĩ cura wiogũ wijaaropũ ní'cũ apaturi sãjãejacũ niwĩ tja. Amán co tiropũ ejaque'acã ĩ'agũ, wiogũ a'tiro ni caricũcũ niwĩ:

—¿Ya wi'i, yũ'u ĩ'orõpũ wiogo warore ña'arõ wees'ĩrĩ weeti mũ'u? nicũ niwĩ. Wiogũ cũ ucũca be'ro maata cữrẽ da'raco'terã Amán diapoare mo'acãrã niwã.* Maata cữrẽ da'raco'terã Amán cũ “Mardoqueore dũ'teyoo wẽjẽgũti” ni apoyu'quere werecãrã niwã. Na tojo nicã tũ'ogũ, “Amán cũ nũ'cõduti'cũpũta cữrẽ dũteyoo, wẽjẽrã wa'aya”, nicũ niwĩ wiogũ.

Tojo weerã Amárẽ cũ Mardoqueore dũ'teyooobũ'cũpũ dũ'teyoo wẽjẽcã'cãrã niwã. Te me'rã wiogũ cũ Ƴpũtũ ua'que pe'tia wa'acaro niwũ.

8

Wiogũ judío masãrẽ apeye dutise oja'que ni'i

(Est 8.1-13)

Ti nũmũta Ester Mardoqueore “Cũ yũ'u ma'mi nimi”, nico niwõ. Tojo wee wiogũ Amán cũ da'rase cũomi'quere Mardoqueore o'ocũ niwĩ. Tojo nimicã, judío masãrẽ wẽjẽdutise nicã'caro niwũ yujupũ. Tojo weego, be'ro Ester apaturi wiogũ tiropũ wa'aco niwõ. Co wiogũ tiropũ ejacã, cũ yagũ tuacjũ uru me'rã da're'cũre s'ĩopuocũ niwĩ tja. Co wiogũre “Amán cũ dutise cũu'quere weeticã'to. Tojo weecãma, judío masãrẽ wẽjẽpe'ocã'bosama”, ni sěrĩco niwõ.

Co tojo nicã tũ'ogũ, core werecũ niwĩ:

—Te dutisere yũ'u omopica tuusãarĩ be'to me'rã yũ'u wãmerẽ ñacũuno'wũ. Tojo weegũ tere “Weeticã'ña”, ni cã'motata basiowe'e, nicũ

* 7: 7.1-10 Persia di'tapũre bu'iritirãrẽ na wẽjẽacjũre na diapoare mo'acũcãrã niwã. Tojo nicã, wiogũre apaturi ĩ'anemosome nĩrã, tojo weecũcãrã niwã.

niwī. Tojo nimigũ, m̄u, Mardoqueo me'rã apeye dutise ojaya, nicu niwī. Na cũ ní'caronojõta weecãrã niwã. Na oja'que judío masãrẽ “Mũsã quẽ'rã na ‘Wẽjẽrãti’ cũũca n̄m̄urẽ m̄sãrẽ wẽjẽsĩ'rĩrãnojõrẽ wẽjẽa'meña” nisere ojacãrã niwã. Te dutise nipe'tirã na ucũse me'rã nipe'tiro wiogu Asuero cũ dutise di'tapure, te macãrĩp̄ure oja o'õno'caro niwũ. Nipe'tise macãrĩp̄u te pũrĩrẽ o'õcãrã niwã. Nit̄ori mujĩpũ trece nicã wiogu dutise na judío masãrẽ wẽjẽatje nicaro nimiwũ.

9

Judío masã na a'mewẽjẽ wapata'a'que ni'i (Est 9.1-10)

Ti n̄m̄u nicã, judío masãrẽ waparãtirã “Narẽ wẽjẽcõ'arãti” ni, na co'teri n̄m̄u nicaro nimiwũ. Na wãcũ'caronojõ ne wa'aticaro niwũ. Judío masã pe'e narẽ wẽjẽ yu'rũoquejocã'cãrã niwã. Nipe'tiro Asuero wiogu cũ dutise di'tapure judío masã na nise macãrĩp̄ure narẽ wẽjẽsĩ'rĩrãnojõ me'rã a'mewẽjẽrãti nĩrã, nerẽcãrã niwã. Ne ãpẽrã na me'rã a'mewẽjẽsĩ'rĩticãrã niwã. Judío masãrẽ na uise nipe'tiropu se'sape'tia wa'acaro niwũ. Nipe'tirã, te di'ta, te macãrĩcãrã wiorã, wiorãrẽ weetamurãnojõ Mardoqueore uirã, judío masã pe'ere weetamucãrã niwã. Cũ wiogu ya wi'ip̄ure cũ quẽ'rã wiogu niyucã, cũ “Tojo weepu” nise nipe'tiro ti di'ta nise macãrĩp̄ure se'sa wa'acaro niwũ. Tojo weegu Mardoqueo ãm̄ucorinucũ nemorõ tutuagu wa'acu niwī.

Judío masã di'pjĩrĩ paca me'rã narẽ waparãti'cãrãrẽ wẽjẽpe'ocãrã niwã. Nipe'tirãp̄ureta pe'obutiãcãrã niwã. Na de'ro weesĩ'rĩrõ narẽ weecãrã niwã. Judío masã Susa, wiogu nirĩ macãp̄u nirã narẽ waparãti'cãrãrẽ quinientos wa'tero masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Tojo nicã diez Amán põ'rã ní'cãrãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Na cuo'que pe'ema ñe'eticãrã niwã. Na a'tiro wãmeticãrã niwã: Parsandata, Dãlfõn, Aspata, Porata, Adalía, Aridata, Parmasta, Arisai, Aridai, Vaizata nicãrã niwã. Amán, Hamedata macũ, judío masãrẽ ã'atu'tiri masũ nicu niwī.

Purim wãmetiri bosenūm̄urẽ cũu'que ni'i (Est 9.20-23,26)

Na a'mewẽjẽca be'ro ni'cã n̄m̄u bosenūm̄u cũucãrã niwã. Mardoqueo cũ oja'quenojõrẽta narẽ cũ'marĩnucũ ti mujĩpũnojõrẽta catorce, quince nicã bosenūm̄utiduticu niwī. Tojo weese me'rã narẽ waparãtimi'cãrãrẽ yu'rũwetĩ'quere wãcũsirutucãrã niwã. Tojo weerã na te n̄m̄urĩrẽ e'catise me'rã bosenūm̄urĩ paca ba'ase me'rã weecãrã niwã. ãpẽrãrẽ na basu a'merĩ apeyenojõ o'ocãrã niwã. Pajasecuorã quẽ'rãrẽ weetamurã, apeyenojõ o'ocãrã niwã. A'ti bosenūm̄u weesere cũ'marĩnucũ judío masã tojo weesetinu'cũcã'cãrã niwã. Mardoqueo cũ oja'quereta weecãrã niwã.

Ti bosenūm̄urẽ Purim pisucãrã niwã.

10

Mardoqueo wiogu dutise doca wa'a'que ni'i (Est 10.3)

Persiãp̄ure Mardoqueo wiogu mejõ nigũ mejẽta wa'acu niwī. Wiogu Asuero se'saro Mardoqueo nemorõ wiogu waro nicu niwī. Na nipe'tirãp̄uta cũrẽ wiopesase me'rã ã'acãrã niwã. Mardoqueo nipe'tirã judío masãrẽ up̄utu weetamucu niwī.

Joná

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjã, Õ'acũ yere weremu'tārī masũ ye cjasere were'e. Õ'acũ cūrē ape di'tapu Nínive wāmetiri macāpu cã bu'iri da'reatje cjasere weredutigũ o'ómicu niwĩ. Cũ pe'e wa'asĩ'rítigu, aperopũ du'tiamicũ niwĩ. Cũ du'tiari cura Jonárē wa'iwũ pajigũjo ba'acu niwĩ. Wa'iwũ cūrē e'ocũuca be'ro Joná Nínivepu a'tiro ni weregu wa'acu niwĩ: “Musārē cuarenta nũmārī be'ro Õ'acũ bu'iri da'regusami”, nicũ niwĩ. Be'ro Õ'acũ na ña'arō wee'quere bujaweti, dũcayucã ĩ'agũ, acobojocu niwĩ. Joná pe'e cũ tojo weecã ĩ'agũ, ua wa'acu niwĩ. Cũ tojo uacã ĩ'agũ, Õ'acũ “Masārē pajaña'rõũa'a” nisere werecu niwĩ.

A'ti pūrī Õ'acũ masã na ña'arō wee'quere acobojose sērĩcã, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Õ'acũrē du'tia'que queti ni'i

¹ Ni'cã nũmu Õ'acũ Joná Amitai macũrē a'tiro nicũ niwĩ: ² “Pajiri macã Nínivepu wa'a weetjĩagũ, a'tiro weregu wa'aya. Na ña'arō weesetise yũ'ũpũre eja'a. Tojo weegu yũ'ũ narē bu'iri da'regũti”, nicũ niwĩ.

³ Joná pe'e Õ'acũrē yũ'tironojõ o'ogu, Õ'acũrē du'tigu, Jope nirĩ petapu bu'acu niwĩ. Topũ yucũsu Tarsis wāmetiri macāpu wa'apjũre bocaiejacu niwĩ. Cũ ti macāpu wa'aguti nígu, topũ wa'ase wapare wapayecu niwĩ. Wapayetoja, tiwũpu mujāsājācu niwĩ. ⁴ Cũ tojo weecã, Õ'acũ ti maajo decopũ upũtu wĩ'rõ wēe, bũpo paacã weecu niwĩ. Tojo wa'acã, tiwũpu nirã “Yucũsu batarotiro wee'e”, nicārã niwã. ⁵ Tiwũre da'raco'terã upũtu uirã, nanũcũ na ĩjõpeorãnojõrē “Weetamuña”, ni sērĩcārã niwã. Be'ro tiwũ nũcũtipju tojato nĩrã, na miase nũcũsere ti maajopũ doqueñope'ocārã niwã. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojõ nũrõrĩ tucũpu dijaa, cãrĩyu'ruque'a wa'acu niwĩ. ⁶ Cũ tojo weecã ĩ'agũ, tiwũre dutigu cũ tiropũ dijaa, cūrē nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ wũjabũcu, ¿de'ro weegu cãrĩsãñati? Wã'cãña. Mũ'ũ ĩjõpeogũre sērĩña. Apetero weegu cũ marĩrē ĩ'a, yũ'ruogusami, nicũ niwĩ.

⁷ Tojo wa'ari curare tiwũpu da'rarã na basu a'merĩ ucũcārã niwã:

—¿Marĩrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nĩrã, marĩ ĩjõpeorãrē besedutirã, mejõ nĩbocarã, nicārã niwã. Na tojo weecã, Joná bu'iritigu wijacu niwĩ. ⁸ Tojo wa'acã ĩ'arã, cūrē nicārã niwã:

—Ësãrē wereya. ¿De'ro weero marĩrē tojo ña'arō wa'amitito? ¿Mũ'ũ ñe'enojõrē da'rati? ¿No'opũ ní'cu a'tiati? ¿Di di'tacjũ niti? ¿Di curuacjũ o ñamũnojõ masũ niti mũ'ũ? ni sērĩtiña'cārã niwã.

⁹ Joná narē yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'ũ hebreo masũ ni'i. Õ'acũ u'mũsecjũ, dia pajiri maa, di'tare wee'cũre ĩjõpeo'o.

¹⁰⁻¹¹ Joná tiwũ da'rarãrē “Õ'acũrē du'tigu wee'e”, ni werecu niwĩ. Cũ tojo nisere tũ'orã, upũtu uicārã niwã. Siape'e me'rã wĩ'rõ upũtu wēe, pã'cõrĩ pacase wã'cãcã ĩ'arã, cūrē sērĩtiña'cārã niwã:

—¿De'ro weegu mũ'ũ tojo weeati? Ësã a'ti maajore di'tamarĩacã uarã, ¿mũ'ũrē de'ro weerãsari? nicārã niwã.

¹² Cũ narē yũ'ticu niwĩ:

—Yũ'ure dia pajiri maapu doqueñoña. Musã tojo weecã, maa di'tamarĩarõsa'a. Ye bu'irita wĩ'rõ wëe, bupo uputu paami, nicu niwĩ.

¹³ Cũ tojo nimicã, tiwure na tutuaro põtëorõ sumutopu wa'arã, wajanũjãmicãrã niwã. Ne põtëoticãrã niwã. Dia siape'e me'rã nemorõ pã'cõrĩ wã'cãcaro niwũ. ¹⁴ Tojo wa'acã ĩ'arã, Õ'acũrë uputu sërĩcãrã niwã: “Õ'acũ, ùsãrë ã'rĩ ye bu'iri wërĩcã weeticã'ña. Cũ bu'iri moocãma, ùsãrë ‘Na bu'iritima’, niticã'ña. Õ'acũ, mu'u weesĩ'rĩrõ weeya”, nicãrã niwã.

¹⁵ Tojo nitoja, Jonãrë maapu doqueñocãrã niwã. Na tojo wéeca be'ro pã'cõrĩ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. ¹⁶ Tojo weecã ĩ'arã, tiwu da'rarã Õ'acũrë wiopesase me'rã tu'oña'cãrã niwã. Tojo weerã cürë wa'icure wějë, ùjũamorõpeocãrã niwã. Tojo weetoja, “Mu'u me'rã a'tiro weerãti” ni, apocãrã niwã.

¹⁷ Õ'acũ pe'e na tojo weeri cura ni'cũ wa'iwũ pajigu Jonãrë ba'adutigu o'ócũ niwĩ. Jonã cũ po'peapure umuco, ñami i'tia numũ sãñacu niwĩ.

2

Jonã Õ'acũrë sërĩ'que ni'i

¹ Jonã cũ wa'iwũ po'peapure sãñãgũ, Õ'acũ cũ wiogure a'tiro ni sërĩcu niwĩ:

² “Õ'acũ, yu'u ña'arõ tu'oña'gũ, mu'urë uputu sërĩapu.

Mu'u yu'u sërĩsere yu'tiapu.

Yu'u wërĩse pu'to nígũ, mu'urë uputu sërĩapu.

Mu'u yu'u sërĩsere tu'oapu.

³ Yu'ure maa ù'cũabutiaropu doqueñoapu.

Aco põ'rãrĩ yu'ure õ'maqueõ'oapu.

Pã'cõrĩ paca mu'u o'ó'que yu'ure paaqueõ'omujãpu.

⁴ Tojo wa'acã, mu'u yu'ure cõ'awã'cãserë tu'oña'pu.

‘Mu'u ya wi'i, mu'urë ëjõpeori wi'i, ña'ase marĩrĩ wi'i, Jerusalë cja wi'ire ĩ'asome majã’, ni wãcũasũ.

⁵ Yu'u aco po'peapure nígũ, wërĩmiasũ.

Dia pajiri maa po'peapure niapu.

Ti maa cjase áburi yu'u dupoapure su'riwã'amujãpu.

⁶ Yu'u ù'cũabutiaropu dijatasũ.

‘Ne wã'cãsome’, ni wãcũmiasũ.

Õ'acũ mu'u pe'e, yu'u wiogu, yu'u wërĩbo'cure yu'ruoapu.

⁷ ‘Yu'u catiri umuco pe'tirotiro wee'e’ nígũ, mu'urë wãcũapu.

Yu'u sërĩse mu'upure mu'u ya wi'i, ña'ase marĩrĩ wi'ipu ejaapu.

⁸ Æpërã masã na ëjõpeorã yee'quere ëjõpeosiruturãnojõ, mu'u narë ma'isere masĩtisama.

⁹ Yu'u pürĩcã mu'urë e'catise o'ogu, wa'icurãrë wějë ùjũamorõpeoguti.

Mu'urë ‘Yu'u tojo weeguti’ ní'quere weeguti.

Õ'acũ, mu'u ni'cũta masãrë yu'ruogu ni'i”, nicu niwĩ Jonã.

¹⁰ Cũ tojo níca be'ro Õ'acũ wa'iwũpore sãña'cure nucũporopu e'ocũucã weecu niwĩ.

3

Nínivecjãrã na bujaweti dũcayũ'que ni'i

¹ Be'ro Õ'acũ apaturi tja Jonãrë Nínivecjãrãrë a'tiro weredutigu o'ócũ niwĩ: ² “Nínivepu wa'aya. Yu'u mu'urë weredutisere tocjãrãrë weregu wa'aya”, nicu niwĩ.

³ Tojo weegu Joná Nínivepu weregü wa'acü niwĩ. Õ'acü duti'caronojõta weecu niwĩ majã. Ti macã pajibutiari macã nicaro niwũ. Ti macãrẽ nipe'tiropu yu'ruasĩ'rĩgũ, i'tia nũmu pe'ori macã nicaro niwũ. ⁴ Joná ti macãpu ne etari nũmurẽ uputu bũsũro ucũcusiacu niwĩ: “‘Cuarenta nũmurĩ be'ro a'ti macã Nínive pe'odijono'rõsa'a', nimi Õ'acü”, nicu niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, ti macãcjãrã nipe'tirã bũcũrã, wĩ'marã Õ'acü cũ tojo nisere ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã “Be'tiropu'a” ni, na bũjawetisere ã'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñacãrã niwã. ⁶ Nínivecjũ wiogu te quetire tu'ogu, cũ wiogu dujiri cũmurõpu duji'cu wã'cãnu'cãcu niwĩ. Wã'cãnu'cã, cũ wiogu su'ti sãña'quere tuweecu niwĩ. Tuwee, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãña, nucũcãpu ejanujãcu niwĩ.

⁷ Be'ro wiogu, tojo nicã cũ docãcjãrã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjãrãrẽ tere masĩcã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: “Ne ni'cũ ba'aticã'ña. Tojo nicã, ne musã yarã wecuare, musã yarã ovejare ba'ase ecati, aco na sĩ'rĩsere tĩaticã'ña. ⁸ Tojo weronojõ o'orã, nipe'tirã musã ecarã me'rãta musã bũjawetisere ã'orã, su'ti wãquĩsenojõrẽ sãñaña. Musã wãcũrõ põtẽorõ Õ'acũrẽ weetamuse uputu sãrĩña. Musã basu ña'arõ weesetisere du'uya. Musã cumuca weesere du'uya. ⁹ Apetero weegu Õ'acü marĩrẽ pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wẽrĩsome”, ni ojacãrã niwã.

¹⁰ Õ'acü na ña'arõ weesere du'ucã ã'agũ, cũ bu'iri da'reguti nimi'quere weeticu niwĩ.

4

¹ Õ'acü Nínivecjãrãrẽ bu'iri da'reticã, Joná tu'sati, ua wa'acü niwĩ. ² Tojo weegu Õ'acũrẽ ñubue, a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Õ'acü, yã di'tapu nĩcaterore “A'tiropa wa'arosa'a”, nimiwũ. Tojo weegu “Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpu du'tiaguti”, nimiwũ. Yu'u masĩ'i, mu'u ma'ise cuogu, masãrẽ añurõ pajaña'a. Ne uamũñawe'e. Mu'u pajaña'yu'rũatjãgũ, “Bu'iri da'reguti” ni'cu nimigũ, ne weewe'e. ³ Tojo weegu Õ'acü, yu'ure wẽrĩcã weeya. Yu'u wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a, nicu niwĩ.

⁴ Õ'acü cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Mu'u a'tiro uacã, mu'urẽ añu niti? nicu niwĩ.

⁵ Joná ti macãpu ni'cu wija, ti macã yu'rũropu mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acü niwĩ. Topu ni'cã wi'iacã bua, weetjãgũ, acoroadujicu niwĩ. “Õ'acü ti macãrẽ ¿de'ro weegusari?” ni, co'tedujigu weecu niwĩ.

⁶ Cũ to dujiri cura Õ'acü Joná tiropu ni'cã da pĩ'rĩcã weecu niwĩ. Ti da cũ dupoare cã'mota'adutigu, añurõ tu'oña'dutigu, tojo weecu niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã uputu e'caticu niwĩ. ⁷ Ape nũmu bo'reacã pe'e Õ'acü ti dare wãquĩni'marãwũrẽ ba'acã weecu niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwũ. ⁸ Mujĩpũ cũ asimujãticã, Õ'acü wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e asi wẽtuumujãticã weecu niwĩ. Joná cũ dupoa diacjũ asiquepeoyucã, “Yu'u tu'omasise pe'tia wa'asa'a”, ni tu'oña'cu niwĩ. “Wẽrĩa wa'arõasa'a. Yu'u wẽrĩcã, nemorõ añurõsa'a”, nicu niwĩ.

⁹ Õ'acü pe'e cũ tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—¿Mu'u ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?

—Yu'uma añu ni'i. Mejõ yu'u uase yu'rũmajãsa'a, ni yu'ticu niwĩ Joná.

¹⁰ Tojo nicã tu'ogu, Õ'acü cãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u ti dare otetipã. Ti dare bucuacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bucuu, ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mu'u ti dare ma'iapã.
11 Yu'u pũrĩcã tjãgũta Nínivecjãrãrẽ pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yu'rũoro wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icũrã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãrẽ pajaña'rõũa'a, nicu niwĩ Ô'acũ.

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopã nise ni'i

Å'rī romano masã wiogure wapaseebosari masũ nicu niwĩ. Cũrē Jesú Capernaupũ nigũrē cũ bu'esere sirutudutigu pijicu niwĩ.

A'te añuse quetire ojaqu, cũ tũ'ũa'rõnojõ, cũ ojasĩ'rĩrõnojõ ojacu niwĩ. Cũ queoro nũ'cã'que me'rã ojanũ'cã, tũ'ota basioro, queoro ojayapada'reocu niwĩ.

Õ'acũ dũporocjãrãpũre “Ni'cũ masãrē yũ'rũoacjũre o'óguti”, nicu niwĩ. A'ti pūrī me'rã cũ tojo ní'quere “Diacjũta weepĩ”, ni masĩno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro ojaipĩ. Ne waro dũporocjãrãpũre ojanũ'cãmũjãtipĩ. Be'ro Jesú cũ bajua'quere ojaipĩ. Jesú treinta cũ'marĩ bũcũari cura Juã wãmeyeri masũ ye cjasere ucũpĩ. Jesú wãmeyeno'sere, be'ro Galileapũ werecusia'quere, cũ masãrē yũ'rũomũjã'quere téé Jerusalẽpũ wẽrĩgũ wa'atũo'quere ojaipĩ. Be'ro Jesú masãca be'ro cũ bu'erã cũrē sirutu'cãrãrē “Nipe'tiro a'ti ũmũcopũ bu'ecusiarã wa'aya” cũ ní'quere ojayapatipĩ.

A'ti pūrī Jesú masãrē bu'eme'rĩyũ'rũapĩ nisere, Õ'acũ cũ dutise cũu'quere a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e, ni werepĩ. Tojo nicã Jesú wiogu sãjãtjere werepĩ, ni ojanoo.

Jesucristo ñecũsumũa na nituriamũjãti'que ni'i
(Lc 3.23-38)

¹ A'ti pūrī Jesucristo ñecũsumũa wãme me'rã ojanũ'cãno'o. Jesucristo Õ'acũ macũ masũ bajua'cu Abrahã judío masũ nimũ'tã'cu pãrãmi nituriagu nicu niwĩ. Tojo nicã dũporocjũpũ judío masã wiogu Davi pãrãmi nituriagu nicu niwĩ.

² Abrahã Isaa pacu nicu niwĩ. Isaa quẽ'rã Jacob pacu nicu niwĩ. Jacob Judá, tojo nicã cũ ma'misumũa, cũ acabijirã pacu nicu niwĩ. ³ Judá Fares, Zara sũ'rũa'cãrã pacu nicu niwĩ. Na paco Tamar wãmetico niwõ. Fares Esrom pacu nicu niwĩ. Esrom Aram pacu nicu niwĩ. ⁴ Aram Aminadab pacu nicu niwĩ. Aminadab Naasón pacu nicu niwĩ. Naasón Salmón pacu nicu niwĩ. ⁵ Salmón Booz pacu nicu niwĩ. Booz paco Rahab wãmetico niwõ. Booz Obed pacu nicu niwĩ. Cũ paco Rut wãmetico niwõ. Obed Isaí pacu nicu niwĩ. ⁶ Isaí judío masã wiogu Davi pacu nicu niwĩ. Davi Urías nũmo ní'co me'rã Salomórẽ põ'rãticu niwĩ.

⁷ Salomó Roboam pacu nicu niwĩ. Roboam Abías pacu nicu niwĩ. Abías Asa pacu nicu niwĩ. ⁸ Asa Josafat pacu nicu niwĩ. Josafat Joram pacu nicu niwĩ. Joram Uzías pacu nicu niwĩ. ⁹ Uzías Jotam pacu nicu niwĩ. Jotam Acaz pacu nicu niwĩ. Acaz Ezequías pacu nicu niwĩ. ¹⁰ Ezequías Manasés pacu nicu niwĩ. Manasés Amón pacu nicu niwĩ. Amón Josías pacu nicu niwĩ. ¹¹ Josías Jeconías, tojo nicã cũ acabijirã pacu nicu niwĩ. Titapũre Babilonia wãmetiri di'tacjãrã Israe curuacjãrãrẽ ñe'e, na ya di'ta Babiloniapũ miamũjãcãrã niwã.

¹² Tojo wa'ãca be'ro ãpẽrã bajuacãrã niwã. Jeconías Salatiel pacu nicu niwĩ. Salatiel Zorobabel pacu nicu niwĩ. ¹³ Zorobabel Abiud pacu nicu niwĩ. Abiud Eliaquim pacu nicu niwĩ. Eliaquim Azor pacu nicu niwĩ. ¹⁴ Azor Sadoc pacu nicu niwĩ. Sadoc Aquim pacu nicu niwĩ. Aquim Eliud pacu nicu niwĩ. ¹⁵ Eliud Eleazar pacu nicu niwĩ. Eleazar Matán pacu nicu

niwĩ. Matán Jacob pacu nicu niwĩ. ¹⁶ Jacob José pacu nicu niwĩ. José María marãpu nicu niwĩ. Co Jesús masãrẽ yu'ruoacju Cristo na nigũ paco nico niwõ.

¹⁷ Tojo weero Abrahã me'rã du'pocãti, téé Davi wioꝝu nirĩ curapu catorce turiricjãrã wa'acãrã niwã. Be'ro Davi me'rã ticuſeta tja nicaro niwũ. Israe curuacjãrãrẽ Babilonia di'tapu na miacateropu nituocaró niwũ. Be'ro Israe curuacjãrãrẽ Babiloniapu miãca be'rore tja ticuſeta nicaro niwũ. Téé Cristo cũ bajuari curapu nituocaró niwũ.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

¹⁸ Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwũ. María cũ paco José me'rã omocã du'tegotigo weeco niwõ. Na ni'cãrõ me'rã nise duporo co nijĩpaco nitojaco niwõ. Espĩritu Santu cũ tutuaro me'rã core tojo wa'acã weecu niwĩ. ¹⁹ José co marãpu niacju añurõ ãjõpeori masũ nicu niwĩ. Co nijĩpaco nisere masĩmigũ, core ma'i cõ'asĩrĩtigu, “Wiorãpũre weresãwe'e”, nicu niwĩ. A'tiro pe'e wãcũcu niwĩ. “Ya'yioropu core du'uguti”, nicu nimiwĩ. ²⁰ Cũ tojo wãcũrĩ cura cãrẽ quẽ'erõpu ni'cũ Õ'acãrẽ wereco'tegu u'musecjã a'tiro nicu niwĩ:

—José, Davi pãrãmi nituriagu, Mariãre ña'arõ wãcũticã'ña. Espĩritu Santu cũ tutuaro me'rã co upupu sãjãnu'cã, core nijĩpaco wa'acã weecu niwĩ. Tojo weegu bopoyaro marĩrõ core mũ'u nũmotiya. ²¹ Co wĩ'magũrẽ wuagosamo. Cũ, cũ yarã masãrẽ na ña'arõ wee'quere yu'ruoacju nigũsami. Tojo weegu Jesús wãmeyeya, ni werecu niwĩ Õ'acãrẽ wereco'tegu. Jesús nĩrõ, “Masãrẽ yu'ruogu” nisĩ'rĩrõ wee'e.

²² Toduporopu cũ ye queti weremu'tãrĩ masũ me'rã Õ'acũ cũ ucũ'quere queoro wa'adutigũ tojo weecu niwĩ. ²³ A'tiro ni ojaduticu niwĩ:

Ni'cõ numio umu me'rã nitimigõ, nijĩpaco ni, be'ro põ'rãtigosamo.

Cũ Emanuel wãmetigũsami, ni ojano'caro niwũ.

Emanuel “Õ'acũ marĩ me'rã nimi”, nisĩ'rĩrõ weecaro niwũ.

²⁴ Be'ro José wã'cãgũ, Õ'acãrẽ wereco'tegu duti'quere weecu niwĩ. Mariãre cũ ya wi'ipu nũmotiguti nígũ miacu niwĩ. ²⁵ Tojo weemigũ, co macũ wuati duporo co me'rã niticu niwĩ. Co macũ bajuãca be'ro cãrẽ Jesús wãmeyecu niwĩ.

2

Masĩrĩ masã na Jesure ã'arã wa'a'que ni'i

¹ Herode Judea di'ta wioꝝu nirĩ cura Jesús Belẽ wãmetiri macãpu bajuacu niwĩ. Cũ bajuãca be'ro umuã masĩrĩ masã mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã Jerusalẽpu etacãrã niwã. ² Topu etarã, sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Judío masã wioꝝu niacju wĩ'magũ ¿no'opu bajuapari? Ësã ya macã mujĩpũ mujãtiro pe'e duporopu ñocõawũ ãsã ã'ati'cure ã'awũ. Cãrẽ ã'arã, “Wioꝝu niacju bajuatojapĩ”, niwũ. Tojo weerã cãrẽ ãjõpeorã a'tiapu, nicãrã niwã.

³ Herode na tojo nisere tu'ogu, mejẽcã pejaro tu'oña'cu niwĩ. Jerusalẽcjãrã quẽ'rã nipe'tirã mejãrõta tu'oña'cãrã niwã. ⁴ Tojo weegu pa'ia wiorãrẽ pijiocu niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã masãrẽ Moisé duti'quere bu'eri masãrẽ pijiocu niwĩ. Narẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Cristo Õ'acũ bese'cu ¿no'opu bajuagusari? nicu niwĩ. ⁵ Cũ tojo nicã, na yu'ticãrã niwã:

—A'ti di'ta Judea Belē wāmetiri macāpɥ bajuagɥsami. Duporocjɥpɥ Ō'acū ye queti weremɥ'tārī masū cū bajuatjere a'tiro ni ojacɥ niwī:

⁶ Belē, Judea di'tapɥ nirī macā mejō nirī macā mejēta ni'i.

Ti di'ta nise macārī wa'teropɥre ti macācjū ni'cū wiogɥ wijagɥsami.

Yarā masā Israe curuacjārārē co'teacɥ nigɥsami, ni ojano'caro niwū, ni werecārā niwā Herodere.

⁷ Na tojo níca be'ro Herode ya'yioropɥ masīrī masārē cū tiropɥ pijiocɥ niwī. Narē sērītiña'gū, a'tiro nicɥ niwī:

—¿De'ro nicā waro ñocōawū bajuabutiamirī cū? nicɥ niwī. ⁸ “Tita bajuawī” tojo níca be'ro narē Belēpɥ wa'adutigɥ a'tiro nicɥ niwī:

—Topɥ wī'magūrē añurō sērītiña'baque'aya. Cūrē bocarā, yɥ'ɥre wereya. Yɥ'ɥ quē'rā cūrē ējōpeogɥ wa'aguti wee'e, nisoocɥ niwī narē.

⁹ Narē tojo ni wérēca be'ro masīrī masā Belēpɥ yɥ'ɥacārā niwā. Topɥ yɥ'ɥarā, ñocōawū na ya macāpɥ ī'awā'cāti'cɥta tja na duporo ɥ'mutāwā'cācɥ niwī. Be'ro wī'magū nirō bu'ipɥ ejagɥ, ñocōawū tojanɥ'cācɥ niwī majā. ¹⁰ Masīrī masā ñocōawūrē ī'arā, pūrō e'caticārā niwā. ¹¹ Ti wi'ipɥ sājāejarā, wī'magūrē cū paco María me'rā nigūrē ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā ējōpeorā, ejaque'acārā niwā. Be'ro na mia'que acarire pāa, cūrē uru, ɥ'mutise inciensore, tojo nicā apeye ɥ'mutiseta tja mirra wāmetisere o'ocārā niwā. ¹² Be'ro narē quē'erōpɥ Ō'acū “Herode tiropɥ majāmitojaaticā'ña”, nicɥ niwī. Tojo weerā na ya di'tapɥ tojaarā, ape ma'apɥ majāmitojaacārā niwā.

Herodere Egiptopɥ José quē'rā na du'tia'que ni'i

¹³ Masīrī masā tojáaca be'ro Joseré Ō'acūrē wereco'tegɥ ɥ'mɥsecjū quē'erōpɥ bajua, a'tiro nicɥ niwī:

—Wā'cāña. Wī'magū cū paco me'rā Egiptopɥ du'tiaya. Topɥ tojáníña. Yɥ'ɥ “Tocārōta tojatia” níca be'ropɥ tojatia tja. Herode wī'magūrē wējēsī'rīgū a'magɥsami, nicɥ niwī.

¹⁴ Cū tojo nicā tɥ'ogɥ, José wā'cā, wī'magūrē paco me'rā ñamita Egiptopɥ sɥ'ori miacɥ niwī. ¹⁵ Topɥre Herode catiro pōtēorō tojánícārā niwā. A'te Ō'acū ye queti weremɥ'tārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwū. Tere a'tiro ni ojamutācɥ niwī: “Yɥ'ɥ macū Egiptopɥ nigūrē pijiwijawɥ’, tojo nicɥ niwī Ō'acū”, ni ojano'wū.

Herode ɥmɥa wī'marārē wējēduti'que ni'i

¹⁶ Herode masīrī masārē, yɥ'ɥre bujicā'pā nígū, uayɥ'ɥmajācɥ niwī. Tojo uagɥ, nipe'tirā ɥmɥa wī'marārē Belēpɥ, tojo nicā ti macā sumutopɥ nirārē pɥa cū'ma cɥorārē, na dɥjaro cɥorārē wējēduti'que niwī. Na masīrī masā cūrē were'caro ejatuario tocārōta bɥcɥasami nígū, ɥmɥa wī'marā ticuse cū'marī cɥorārē wējēduti'que niwī. ¹⁷ Cū tojo weedutisere Jeremía Ō'acū ye queti weremɥ'tārī masū cū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojacɥ niwī:

¹⁸ Ramá wāmetiri macāpɥre masā bujaweti, uti caricūcā tɥ'ono'rōsa'a.

Raquel pārāmerā nituriarānumiapɥ Israe curuacjārā nɥmosānumia na pō'rārē pūrō dɥjasewā'a, utirāsama.

Na pō'rārē wējēcā ī'arā bujaweticā, āpērā wācūtutuase o'omasītirāsama, ni ojano'wū.

¹⁹ Herode wērīca be'ro quē'erōpɥ ni'cū Ō'acūrē wereco'tegɥ José Egiptopɥ nigūrē nicɥ niwī:

20 —Wã'cãña. Wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapũ su'ori dajatojaaya. Wĩ'magũrẽ wẽjẽsĩ'rĩ'cãrã boape'tia wa'ama, nicũ niwĩ.

21 Tojo nicã tũ'ogu, José wã'cã, wĩ'magũrẽ cũ paco me'rã Israe curuacjãrã nirĩ di'tapũ su'ori miacũ niwĩ. 22 Be'ro “Herode macũ Arquelao cũ pacure Judea di'ta wiogu dũcayuarũ” nicã tũ'ogu, uicũ niwĩ. Tojo weegu topũre wa'asĩ'rĩticũ niwĩ. Õ'acũrẽ quẽ'erõpũ wereno'cũ niyugũ, Galilea wãmetiri di'ta pe'e yũ'rũacũ niwĩ. 23 Topũre etarã, Nazare wãmetiri macãpũ tojaque'acãrã niwã. Na topũ wa'acã, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'acaro niwũ. “Masã cũrẽ ‘Nazarecjũ nimi’ nirãsama”, ni ojano'wũ.

3

Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'e'que ni'i (Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

1 Jesú cũ Nazarepũ nirĩ cura Juã masãrẽ wãmeyeri masũ Judea di'tapũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ wa'acũ niwĩ. Topũ masã cũ tiropũ ejarãrẽ bu'ecũ niwĩ. 2 A'tiro ni werecũ niwĩ:

—Cã'rõacã be'ro Õ'acũ bese'cũ pãjãrã masã wiogu sãjãgũsami. Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere bũjaweti, du'uuya. Musã wãcũsere dũcayuya, nicũ niwĩ. 3 Juã ye cjasere Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaia a'tiro ojacũ niwĩ:

Ni'cũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigũsami: “Marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya”, ni ojacũ niwĩ.

Marĩ wiogu a'tiati dũporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere dũcayuya nĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

4 Juã ya su'tiro cameyo poari me'rã na su'a'caro nicaro niwũ. Wa'icũrã casero me'rã ejeritucũ niwĩ. Pajasecũorã na ba'asetisere poreroa, nucũ cjase mumia yere ba'acũ niwĩ.

5 Pãjãrã Jerusalẽcjãrã, ãpẽrã ti di'ta Judeapũ nirã cũ tiropũ cũ bu'esere tũ'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã dia Jordã wãmetiri maa pu'tocjãrã tũ'orã wa'acãrã niwã. 6 Na ña'arõ wee'quere wereyũ'rũca be'ro narẽ wãmeyecũ niwĩ.

7 Tojo weeri cura pãjãrã fariseo masã, ãpẽrã saduceo masã wãmeyeduticãrã niwã. Na ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayusĩ'rĩticã ã'agũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã añã weronojõ ni'i. Añã nucũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Musã añã weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayusĩ'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapũ.

8 Musã, diacjũta ãsã ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayuarũ nĩrã, musã weesetise me'rã ã'õña. 9 Musã a'tiro wãcũticã'ña: “Ësã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ tiropũ wa'arãsa'a”, ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere dũcayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ ãagu, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ ãaro weebosama. 10 Marĩ yucũpagũ ote'quepagũ weronojõ ni'i. Õ'acũ musãrẽ yucũpagũ dũca marĩsepagũre besecõ'arõ weronojõ weegũsami. Yucũ añurõ dũcatiticjũre paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere dũcayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regũsami. 11 Yũ'ũ musãrẽ na ña'arõ wee'quere bũjaweti, du'uama nĩgũ, aco me'rã

wāmeye'e. Yũ'u be'ro apĩ yũ'u nemorõ tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yũ'u pe'e mejõ nigũ tu'oña'a. Ne cūrẽ ni'cārõwijimasĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espĩritu Santure mūsārẽ o'ógusami. Cūrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arõrẽ ãjũaweero weronojõ mūsārẽ añurõ tojato nĩgũ, ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. ¹² Yũ'u be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã su'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te narõrĩ wi'ipũ narõsami. Te su'tire pecame'epũ ãjũacõ'asami. A'te weronojõ cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropũ miagũsami. Āpẽrãrẽ pecame'epũ cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecu niwĩ Juã.

Juã Jesure wāmeye'que ni'i
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juã wāmeyeri curare Jesú Galileapũ ní'cũ Jordã wāmetiri maapũ wa'acu niwĩ. Topũre wa'agu, Juãrẽ wāmeyedutigu wa'agu weecu niwĩ.

¹⁴ Topũ cũ etacã, Juã cūrẽ wāmeysesĩ'rĩticũ nimiwĩ.

—Yũ'u pe'e mũ'urẽ wāmeyedutironojõ o'ogu, ¿mũ'u pe'e yũ'ure wāmeyedutigu a'titi? nicũ niwĩ Jesure.

¹⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú “Wāmeyeya. Nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ weeduti'caronojõta weeroua'a. Añucã'rõsa'a”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, Juã “Jau” ni, cūrẽ wāmeyecu niwĩ. ¹⁶ Cūrẽ wāmeyeca be'ro cũ majãnu'cãcãta, u'muse pãrĩcaro niwũ. Jesú Espĩritu Santu buja weronojõ bajugu cãpũre dijatacã ejapejagure ĩ'acu niwĩ.

¹⁷ Tojo wa'acã, u'musepũ cũ pacũ Õ'acũ ucũdijocu niwĩ.

—Ā'rĩ yũ'u macũ upũtu yũ'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i, nicũ niwĩ.

4

Jesure wãtĩ Õ'acũrẽ yũ'rũnu'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Jesú wāmeyeno'ca be'ro Espĩritu Santu cūrẽ yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ su'ori miacu niwĩ. Wãtĩ Jesure cũ pacũre yũ'rũnu'cãdutigu niquesãcũ nimiwĩ.

² Topũre Jesú cuarenta nũmũrĩ, cuarenta ñamirĩ ne cã'rõ ba'aticũ niwĩ. Be'ro ujaboayũ'rũacu niwĩ. ³ Jesú tojo ujaboacã ĩ'agũ, wãtĩ cũ pu'to wa'acu niwĩ. Cūrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nĩgũ, a'te ãtãperire pã dojorẽ ba'aya, nicũ niwĩ. ⁴ Cũ tojo nicã, Jesú a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama. Na añurõ nisĩ'rĩrã, nipe'tise Õ'acũ ucũsere yũ'ti ãjõpeosama”, niwũ, nicũ niwĩ.

⁵ Be'ro wãtĩ cūrẽ Jerusalẽpũ “Õ'acũ ya macã”, na nino'ca macãpũ miacu niwĩ. Topũre Õ'acũ wi'i dũposãrĩpũ su'ori miimũjãcũ niwĩ. ⁶ Jesure nicũ niwĩ tja:

—Mũ'u diacjũta Õ'acũ macũ ni'i nĩgũ, a'topũ bu'pudijaya. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'o:

Õ'acũ cūrẽ wereco'terã me'rã mũ'urẽ co'tedutigusami.

Mũ'urẽ ãtãgãpũ doquepejari nĩrã, mũ'urẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicũ niwĩ wãtĩ.

⁷ Tojo nisere Jesú cūrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ō'acũ ye queti ojáca pūrīpũ a'te quē'rā ojano'caro niwũ: “Mũ'u wioḡũ Ō'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cāti ḡdiacjũta nimitito? nírã, cūrē weeĩ'odutiticã'ña”, ni ojano'wũ, nicũ niwĩ Jesú.

⁸ Be'ro wãtĩ ũrũḡũ Ʃ'mũacjũpũ miacũ niwĩ tja. Topũre nipe'tise a'ti di'ta cjase macãrĩrē, tojo nicã te macãrĩ cũosere ĩ'ope'ocã'cũ niwĩ. ⁹ ĩ'ogũ, cūrē nicũ niwĩ:

—Nipe'tise a'te mũ'urē ĩ'o'quere o'oguti mũ'u yũ'ure ejaque'a ějõpeocã, nicũ niwĩ.

¹⁰ Tojo nicã tũ'ogũ, Jesú cūrē nicũ niwĩ:

—Wa'aya, wãtĩ. Ō'acũ ye queti ojáca pūrīpũ a'tiro ojano'o: “Ō'acũ mũ'u wioḡũ ni'cūrēta ějõpeoya. Cũ ni'cūrēta yũ'tiroũa'a”, niwũ, nicũ niwĩ.

¹¹ Tojo nicã tũ'ogũ, wãtĩ wa'a wa'acũ niwĩ. Be'ro Ō'acũrē wereco'terã Ʃ'mũsecjãrã Jesure weetamurã, ba'ase ecarã a'ticãrã niwã.

Jesú ne waro cũ Galileapũ bu'enũ'cã'que ni'i
(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Be'ro Jesú “Juã wãmeyerĩ masũrē bu'iri da'rierĩ wi'ipũ niapũ” nisere tũ'ocu niwĩ. Tere tũ'ogũ, Galilea di'tapũ wa'acũ niwĩ. ¹³ Topũre cũ ya macã Nazarepũre tojaque'aticũ niwĩ. Ape macã Capernau pe'e tojaque'acũ niwĩ. Ti macã ditara sumuto Zabulõ, tojo nicã Neftalĩ wãmetiro wa'teropũ nicaro niwũ. ¹⁴ A'te Isaía Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ cũ oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwũ. ¹⁵ A'tiro ojacũ niwĩ:

Zabulõ, tojo nicã Neftalĩ wãmetise di'ta Galilea wãmetiri ditara pũ'topũ ni'i.

Jordã wãmetiri maa ape pã'rēpũ ni'i.

Topũ Galilea di'tapũ judío masã nitirã nisama.

¹⁶ Tocjãrã masã na'itĩ'arõpũ nirã weronojõ Ō'acũrē masĩtisama.

Tojo nimirã, añurõ bo'reyusere ĩ'arã weronojõ narē yũ'rũoacjũre ĩ'arãsama.

Na Ō'acũ yere masĩtimirã tere werecã, tũ'orãsama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cãrã nimirã, masãbajuama, ni ojano'wũ.

¹⁷ Titare topũ Jesú masãrē ne waro bu'ewã'cõcũ niwĩ. Narē “Mũsã ña'arõ weesetisere bũjaweti, du'uuya. Mũsã wãcũsere dũcayuya. Cã'rõacã be'ro Ō'acũ cũ wioḡũ nimi nisere masãrē masĩcã weegũsami”, ni bu'ecũ niwĩ.

Jesú ba'paritirã wa'i wějērĩ masãrē piji'que ni'i
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Be'ro Jesú Galilea wãmetiri ditara sumutopũ sijabaque'acũ niwĩ. Topũ wa'a, ni'cũ põ'rã pũarã Ʃmũarē bocaecacũ niwĩ. Ni'cũ Simó, apetero Pedro pisuno'ḡũ nicũ niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicũ niwĩ. Na wa'i wějērĩ masã nicãrã niwã. Tojo weerã na wejecũre ditarapũ doqueñorã weecãrã niwã.

¹⁹ Na tojo weecã ĩ'agũ, Jesú narē nicũ niwĩ:

—Te'a yũ'u me'rã. Mũsã ni'cãrõacãrē wa'i wějērĩ masã ni'i. Be'ropũre majã wa'i wějērã weronojõ masãrē yé quetire wererãsa'a. Tojo weecã, pãjãrã ějõpeorãsama, nicũ niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tũ'orã, maata na wa'i wějēse cũo'quere du'ucũupe'o, cũ me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

²¹ Cã'rõ yũ'rũaa, ãpērã cũ acabiji me'rã nirãrē tja ĩ'acũ niwĩ. Na Zebedeo põ'rã Santiago, Juã nicãrã niwã. Na, na pacũ me'rã yucũsũpũ wejecũpagure dero aporã sãñacãrã niwã. Jesú na quē'rãrē “Te'a”, nicũ niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tũ'orã, na yawũ yucũsũre, tojo nicã na pacũre totã cõ'acũu, Jesú me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i
(Lc 6.17-19)

²³ Jesú nipe'tiro Galilea di'tapū judío masā nerēwūase wi'seripū bu'ecusiācū niwī. Cū añuse queti Ō'acū yere, cū wioḡū nimi nisere bu'ecū niwī. No'o na de'ro nise dutitiserē yū'rūowā'cācū niwī. ²⁴ Cū tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjārā masīpe'ticārā niwā. Tojo weerā de'ro nise pi'etirārē cū tiropū miacārā niwā. Do'atirārē, wātī sājāno'cārārē, no'o ñama wērīse cūorārē, tojo nicā sijamasītirārē cū tiro miaa, yū'rūoduticārā niwā. Nipe'tirārē yū'rūocū niwī. ²⁵ Cū tojo weecā tū'orā, pājārā Galilea di'tacjārā, Decápoli wāmetise macārīcjārā sirutucārā niwā. Tojo nicā Jerusalécjārā, Judea di'tacjārā, Jordā wāmetiri maa siaquijicjārāpū sirutucārā niwā.

5

Jesú ūrūḡūpū masārē bu'e'que ni'i

¹ Jesú pājārā sirutucā ī'agū, ūrūḡūpū mājāa, ejanujācū niwī. Tojo weecā, cū bu'erā cū sumuto nerēnujācārā niwā. ² Be'ro Jesú narē a'tiro bu'enū'cācū niwī:

A'tiro weerānojō e'catima nise ni'i
(Lc 6.20-23)

³ “Ō'acū weetamurō me'rā dia'cū cū ūaro weemasī'i' nirānojō e'catirāsama. Tojo nirānojō Ō'acū wioḡū nirōpū sājāārāsama.

⁴ ”Būjawetirānojō e'catima. Ō'acū narēta weetamugūsami. Narē wācūtutuacā weegūsami.

⁵ ”No'o ‘Yū'u basu āpērā yū'rūoro ni'i' nitirānojō e'catisama. Tojo weerā na Ō'acū ‘O'ogūti' ní'que di'tare ñe'erāsama.

⁶ ”Ō'acū ye, diacjā nisere masīsī'rīrā, ūjaboa, acowūo'cārā weronjō nisama. Tojo ūjaboa, acowūorā weronjō masīsī'rīrārē Ō'acū e'catise o'ogūsami. Na Ō'acū yere masīca be'ro ba'a, sī'rītuurā weronjō nisama.

⁷ ”Āpērārē pajaña'rā e'catima. Ō'acū quē'rā narē pajaña'gūsami.

⁸ ”No'o ña'ase moorānojō e'catima. Náta Ō'acūrē ī'arāsama.

⁹ ”No'o a'mequēse marīrō ninu'cūsī'rīrānojō e'catima. Ō'acū narē ‘Yū'u pō'rā nima', nigūsami.

¹⁰ ”No'o Ō'acū ūaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Náta Ō'acū wioḡū nirōpū wa'arāsama.

¹¹ ”Yū'ure ējōpeose bu'iri mūsārē āpērā ña'arō bujicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise nisoo, nima'arāsama mūsārē. Na tojo weecā, e'catiya. ¹² Dūporocjārāpū Ō'acū ye quetire weremū'tārī masārē mejārōta weecārā niwā. Mūsā ū'mūsepūre pajibutiaro e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya”, nicū niwī Jesú.

A'ti ūmūcopūre Jesure ējōpeorā moa, sī'ose weronjō nima nise ni'i
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Jesú a'tiro bu'enemocū niwī:

“Marī ba'arā, ū'suato nīrā moarē sā'a. Mūsā moa weronjō ni'i a'ti nucūcāpūre. Mūsā añurō niseticā ī'arā, āpērā quē'rā ī'acūu, yū'ure ējōpeorāsama. Mūsā tojo weeticāma, moa ocatiro weronjō nirāsa'a. Moa ocaticā, ū'suatisa'a. Te tojo nicā, cō'acā'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocacā weebosari tja?

14 "Mūsā yu'ure ējōpeorā sī'ose weronojō ni'i masārē. Tojo weerā mūsā āpērā yu'ure masītirārē masīcā wee'e. Ni'cā macā ūrūgūpu nirī macā bajutiropu niticā weetisa'a. 15 Masā sī'ocjare apeyenojō docapu sī'ótisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nirārē bajuato nīrā ũ'muarōpu peosama. 16 A'te weronojō bajuyoropu yu'ū ũaronojō añurō weesetiya. Mūsā añurō weecā ī'arā, āpērā quē'rā marī pacu ũ'musepu nigūrē 'Añuyū'rūgu nimi', ni e'catirāsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucū'que ni'i

17 "A'tiro wācūtīcā'ña yu'ure. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā na weryu'quere cō'agū a'tigu weepī', niticā'ña. Tere cō'agū mejēta a'tiwū. Tere queoro weepe'ogu a'tigu weewū. 18 Diacjū masārē weregūti. Ū'muse, a'ti turi nirī curare Ō'acū ne cā'rōacā te dutisere cō'asome. Nipe'tise cū 'A'tiro weegūti' ní'quere queoro weegusami. 19 Tojo weegu no'o cā'rōacā te dutisere yu'rūnū'cāgūnojō mejō nigū waro nigūsami Ō'acū wiogu nirōpūre. Tojo nicā āpērārē yu'rūnū'cācā weegūnojō mejārōta nigūsami. Apī Moisé dutisere weegū pe'e, tojo nicā āpērārē tere weedutigu pe'e wiogu weronojō nigūsami Ō'acū wiogu nirōpūre. 20 Mūsārē a'tiro weregūti. Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā yu'rūoro Ō'acū dutise pe'ere añurō weeyū'rūnū'cātīrā, Ō'acū tiropu wa'asome", nicū niwī.

Jesú uase cjasere masārē were'que ni'i
(Lc 12.57-59)

21 Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Mūsā tū'opā mūsā ñecūsūmūarē duti'quere: 'Masārē wējēcō'aticā'ña. No'o apīrē wējēcō'agūnojō tenojō besegu tiropu beseno'o, bu'iri da'reno'gūsami', niwū. 22 Yu'ū pe'e a'tiro weregūti. No'o cū acaweregu me'rā uagūnojō bu'iri da'reno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Mū'ū wapamarī'i' ni bujicā'gūnojō wiorā tiropu beseno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Wa'icū weronojō tū'omasīse moobutia'a' nigūnojōrē Ō'acū pecame'epū bu'iri da're, cō'atawio ni'i.

23 "Tojo weegu Ō'acū wi'ipū no'o Ō'acūrē ējōpeoacjū apeyenojō o'ogutigu, 'Yu'ū acaweregure ña'arō weecāti' ni wācūbocagu, a'tiro weeroua'a. 24 Cū o'ojere du'upeo, cūrē acoboJose sērīmū'tāgū wa'aroua'a. Be'ro Ō'acūrē o'ogūti' ní'quere o'oroua'a.

25 "Apeye quē'rārē weregūti. Ni'cū masārē weresāsī'rīgū besewuaropu miasī'rīcā, maata topu wa'ase dūporo apowe'ocā'ña. Tojo weecā, mūsārē beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarapūre o'o, bu'iri da'reri wi'ipū sōrōbosami. 26 Diacjūta mūsārē weregūti. Bu'iri da'reri wi'ipū sājāa wapayepē'otīcā, ne du'uwīrōsome", ni werecu niwī Jesú.

Jesú "Mūsā nūmosānumia, mūsā marāpūsumūa nitirārē a'metārātīcā'ña" nise ni'i

27 Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Apeyere todūporopu duti'quere tū'opā. 'Mūsā nūmosānumia nitirārē, mūsā marāpūsumūa nitirārē a'metārātīcā'ña', niwū. 28 Yu'ū pe'e a'tiro weregūti. No'o numiorē ña'arō weesī'rī ũarīpejase me'rā ī'agūnojō cū po'peapu co me'rā ña'arō weetojasami.

29 "Tojo weerā mūsā caperi me'rā ña'arō weesī'rīrā, tigare ore-wee cō'abo'caro weronojō maata ī'adu'ucā'ña. Ña'arō weedu'utirā,

pecame'epu wa'arāsa'a. Mūsā capeare cō'arā, ti capea dia'cūrē ba-juriorāsa'a. Nipe'tiro mūsā upu pecame'epu wa'acā, ña'ayu'rusa'a. ³⁰ Mejārōta bu'iri bocari nígũ, diacjūcamocā me'rā ña'arō weesi'rīgũ, weedu'ucā'ña. Tojo weecā, nipe'tiro upu pecame'epu bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some", nicu niwī Jesú.

Jesú, marāpūtirā, nūmotirā a'merī cō'ase cjasere ucū'que ni'i
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Jesú ninemocu niwī: "Apeye toduporocjārāpūre ní'quere tu'opā: 'No'o nūmorē cō'agũ, "A'te ye bu'iri mū'urē cō'a'a" nirī pūrīrē oja, core o'oroña'a', niwū. ³² Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Ni'cū cū nūmorē co apī me'rā ña'arō nitimicā cō'agūnojō core umua me'rā ña'arō weeri masōrē weronjō tojacā weesami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā nūmotigūnojō quē'rā ña'arō cū nūmo nitigo me'rā a'metārāgũ weronjō tojasami", nicu niwī Jesú.

Jesú "A'tiro weerāti" nise cjasere cū bu'e'que ni'i

³³ Jesú a'tiro werenemocu niwī: "Apeyere toduporocjārārē ní'quere tu'opā: 'Mūsā "Ō'acū wāme me'rā weeguti" ní'caronjōta nisooro marīrō queoro weeya', niwū. ³⁴ Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Mūsā āpērārē 'A'tiro weerāti' nīrā, Ō'acūrē wāmepeoticā'ña. 'U'muse me'rā weerāti', niticā'ña. Ō'acū nirō topūta ni'i. ³⁵ 'A'ti nucūcā me'rā ni'i', niticā'ña. Ō'acū wéca di'ta ni'i. Jerusalē quē'rā marī wiogu Ō'acū ya macā ni'i. Tojo weerā Jerusalē me'rā wāmepeoticā'ña. ³⁶ Tojo nicā 'U'sā ya dupoa me'rā ni'i', niticā'ña. Mūsā tojo nise me'rā ni'cā poadare ñirī da o butiri da ducayumasītisa'a. ³⁷ A'tiro dia'cū ñña. Diacjū nicā, wāmepeoro marīrō 'Diacjūta ni'i', ñña. Tojo niticā, 'Diacjū niwe'e', ñña. Mūsā ninemopeosepu no'o wātī wācūse o'ose nibosa'a.

Jesú āpērā mejēcā weecā a'medititise ni'i
(Lc 6.29-30)

³⁸ "Apeyere toduporocjārārē ní'quere tu'opā: 'Ni'cū mūsārē capea paatī'acā, mūsā quē'rā mejārōta cūrē paatī'aa'meña', niwū. Tojo nicā 'U'picare paape'ecā, mejārōta cūrē paape'ea'meña', niwū. ³⁹ Yū'u pe'e mūsārē a'tiro wereguti. Mūsārē ña'arō weecā, tojo tu'oña'cā'ña. A'meticā'ña. Tojo weronjō o'ogu, mū'urē ni'cā pe'e pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē du'sari pā'rē pe'ere majāminū'cā, paadutiya tja. ⁴⁰ Ni'cū beseri masā tiropu mū'urē weresā'cu mū'u ya camisare sērībosami. Cū tojo weecā, bu'icjārō mū'u sāñarō quē'rārē tuweeo'oya. ⁴¹ Surara mū'urē ni'cā kilómetro cū yere miabosaya nicā, mū'u pe'e cū uacā, puā kilómetro miabosaya. ⁴² No'o mū'urē apeyenojō sērīcā, o'oya. Apeyenojō mū'urē wasocā, 'Wasowe'e', niticā'ña", nicu niwī Jesú.

Marīrē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i
(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³ Jesú werenemocu niwī: "Apeye toduporocjārārē ní'que quē'rārē tu'opā: 'Mūsā me'rācjūrē ma'iña. Mūsārē ī'atu'tigu pe'ere a'pepūrīña', niwū. ⁴⁴ Yū'u pe'e mūsārē wereguti. Mūsārē ī'atu'tirārē ma'iña. Mūsārē ña'arō ucūrārē 'Añurō wa'ato', ñña. Mūsārē ña'arō weecā, ña'arō bujicā'micā, na ye niatjere Ō'acūrē sērībosaya. ⁴⁵ Tojo weerā marī pacu u'musepu nigú pō'rā ni'i nisere ī'orāsa'a. Cū añurā, ña'arā tiropu mujīpūrē bo'reyucā weemi. Mejārōta añurō weerā, ña'arō weerā tiropu aco pejacā weemi. ⁴⁶ Mūsārē mairā dia'cūrē ma'írā, ¿ñe'enojōrē mūsā

Õ'acũ o'ootjere bocabosau? Niyeru wapaseeri masã quẽ'rã tojota weema. Na ña'arã nimirã, na me'rãcjãrãrẽ ma'isama. ⁴⁷ Musã acawererã dia'cũrẽ añudutirã, ¿ñe'enojõrẽ añuse weerã weebosau? Õ'acũrẽ ãjõpeotirã quẽ'rã tojota na acawererã dia'cũrẽ añudutisama. Tojo weerã nipe'tirãrẽ a'merĩ ma'i, añudutiya. ⁴⁸ Marĩ pacu u'musepu nigũ ña'ase moogũ nimi. Musã quẽ'rã cũ weronojõ ña'ase moorã ninu'cũcã'ña", ni werecu niwĩ Jesú.

6

Añurõ weesetise cjasere Jesú bu'e'que ni'i

¹ Jesú a'tiro werenemocu niwĩ: "Musã weesere ãpẽrãrẽ ï'adutirã, na ï'orõpu dia'cũ añurõ weeticã'ña. Musã tojo weecãma, marĩ pacu u'musepu nigũ ne cã'rõ añusere musãrẽ o'osome. ² Tojo weerã musã pajasecuorãrẽ weetamurã, nipe'tirãrẽ werestepe'otica'ña. Weeta'sari masã na nerẽwusepu, tojo nicã macã decopu na wee'quere werestepe'ocã'ma. Masãrẽ añurõ ucũdutirã tojo weesama. Musã na weronojõ weeticã'ña. Diacjũ musãrẽ wereguti. Narẽ masã añurõ ucũse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropure bocasome. ³ Musã pe'e pajasecuorãrẽ apeyenojõ o'orã, no'o mu'u me'rãcjũ ï'atiri cura o'oya. ⁴ Ya'yioro ãpẽrã na masĩtiro o'oya. Tojo weecã, marĩ pacu nipe'tise marĩ ya'yioro weesere ï'ape'ogu, musãrẽ añusere o'ogusami.

Jesú 'Õ'acũrẽ sãrãrã, a'tiro ñubueya' nise ni'i (Lc 11.2-4)

⁵ "Musã ñubuerã, weeta'sari masã weronojõ weeticã'ña. Na nerẽwuse wi'seripu, tojo nicã masã pãjãrã yu'ruaropu nu'cũ, masã ï'ato nĩrã ñubuesama. Musãrẽ diacjũ wereguti. Na ãpẽrã ï'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropure bocasome. ⁶ Musã yu'ure ãjõpeorã, musã ya tucũpu sãjãa, sopere bi'a, musã pacu Õ'acũ musã me'rã nigũrẽ sãrĩ, ñubueya. Tojo weecã, marĩ pacu no'o bajutiropu weesere ï'ape'ogu, musãrẽ añusere o'ogusami.

⁷ "Õ'acũrẽ ñubuerã wãcũtimirã, pejetiri mejãrõta ñubuemãjãticã'ña. Õ'acũrẽ masĩtirã, ãsãrẽ peje ucũse me'rã tu'ogusami nĩrã, tojo weesama. ⁸ Musã na weronojõ weeticã'ña. Marĩ pacu musã uasenojõrẽ sãrĩatji dũporo masĩtojasami. ⁹ Tojo weerã musã a'tiro ñubueya:

"Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirã mu'urẽ wiopesase me'rã ãjõpeoato.

¹⁰ A'ti turipure mu'u bese'cu maata wiogu sãjãgũ a'tiato.

U'musepure mu'u uaro dia'cũ weesama.

A'ti turicjãrã quẽ'rã mejãrõta weeato.

¹¹ U'sãrẽ umucorinucũ ba'ase o'oya.

¹² U'sã ña'arõ wee'quere acobojoya.

U'sã ãpẽrãrẽ acobojo'caro weronojõta u'sã quẽ'rãrẽ acobojoya.

¹³ U'sã ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'aya.

Tojo nicã ña'agũ u'sãrẽ niquesãcã, cã'mota'aya.

Mu'u ni'cũta dutimasĩ'i.

Tutuayurũgu ni'i.

Mu'u ni'cũrẽta masã ãjõpeorãsama.

Mu'u ninu'cũcũsa'a', ni sãrĩña Õ'acũrẽ.

¹⁴ ”Āpērā mūsārē ña'arō wee'quere acobojocā, marī pacu u'musepu nigú quē'rā mūsārē acobojogusami. ¹⁵ Tojo weeticāma, marī pacu mūsā ña'arō wee'quere acobojosome”, nicu niwī Jesú.

Jesú “Be'ti ñubuerā, a'tiro weeya” nise ni'i

¹⁶ Jesú narē bu'enemocu niwī: “Mūsā be'ti ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na āpērārē añurō wācūduti, be'tima nidutirā bujawetirā weronojō weesoosama. Diacjū mūsārē wereguti. Na masā añurō wācūse dia'cūrē wapata'atojasama. Be'ropure bocasome. ¹⁷ Mūsā pe'e be'ti ñubuerā, mūsā weewaronojōta weeya. Diapoa waacoe, wujapoame'rīcā'ña. ¹⁸ Tojo weecā, āpērā mūsā be'tisere masīsoma. Marī pacu dia'cū marī ya'yioro weesere i'ape'ogu masīgūsami. Cū mūsārē añusere o'ogusami”, nicu niwī Jesú.

U'musepu marī bocatjere wācūnurūdutise ni'i
(Lc 12.33-34)

¹⁹ Jesú bu'enemocu niwī: “Apeyenojō a'ti turi cjasere peje see-neocūticā'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a. Tere āpērānojō ba'abajuriodijocā'sama. Mūsā neocūusere yajari masū sājāa, yajape'ocūsami. ²⁰ Tojo weronojō o'orā, u'muse cjase pe'ere seeneocūuyuya. Ō'acū uaronojō weenu'cūcā'ña. Tojo weerā topure peje añuse cuorāsa'a. Topure mūsā seeneocū'que mūsā cuoatje ne butiwijisoma. Āpērānojō ne ba'atirāsama. Yajari masā quē'rā Ō'acū tiropu sājāa, yajasoma. ²¹ Marī uputu ma'isere wācūnurūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurūticā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnurūña”, nicu niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i
(Lc 11.34-36)

²² Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Marī caperi sī'omu'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō i'amasī'i. ²³ Marī caperi i'aejaticāma, añurō i'atīsa'a. A'te weronojō mūsā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere weecā, caperi añurō weronojō ni'i. Mūsā a'ti turi cjase pe'ere wācūnurūcāma, caperi i'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū uaronojō weetirā, na'itī'arōpu nirā, cūrē masītirā weronojō ni'i.

Niyerure ma'írā, Ō'acū pe'ere ma'itisa'a nise ni'i
(Lc 16.13)

²⁴ ”Ni'cū āpērārē da'raco'tegu puarā dutisere weemasītisami. Ni'cūrē ma'ígū, apīrē ma'itisami. Tojo nicā ni'cū dutisere yu'tigu, apī dutise pe'ere yu'titisami. Ā'rā weronojō niyeru, a'ti nucūcā cjasere ma'írā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a.

Ō'acū cū yarārē co'tese ni'i
(Lc 12.22-31)

²⁵ ”Mūsārē a'tiro wereguti: ‘¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sī'rīrāsari? ¿Ñe'enojō sñāarāsari?’ ni wācūque'titicā'ña. Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upu quē'rā su'ti nemorō wapati'i. ²⁶ Mirīcūarē wācūña. Na ba'asī'rīrā, otese capere ote, pī'rī ducaticā weetisama. Te ducati'quere ba'ase nurōse wi'seripu nurōtisama. Tojo weetimirā, ujaboatisama. Marī pacu u'musepu nigú narē ba'ase o'osami. Mūsā pe'ere mirīcūa nemorō ma'iyu'rūnū'cāsami. ²⁷ No'o mūsā uputu wācūque'tirā, pajicurero bucuānemotisa'a. Mejō waro wācūque'tima'asa'a.

28 ”¿De'ro weerā musā sãñatje su'tire wãcũque'titi? O'ori, nũcũ cjasere wãcũña. Te no'o ùaro pĩ'rĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãñarõ weronojõ baju'u. 29 Marĩ ñecũ wioꝝ Salomó añuse su'ti sãñacũ niwĩ. Cũ tojo sãñamigũ, o'orire ni'cãrõwĩjiticũ niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. 30 Ni'cã numũ catĩni'i, ape numũ ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epũ ãjũacõ'ano'sa'a. Yoaticã catimicã, Õ'acũta o'orire tojo añurõ bajume'rĩcã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ musã pe'ere weesami. Musã, musã ãjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. 31 Tojo weerã ‘¿Ñe'enojõrẽ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sĩ'rĩrãsari? ¿Ñe'enojõrẽ sãñarãsari?’ ni wãcũque'titicã'ña. 32 A'ti turicjãrã Õ'acũrẽ ãjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacũ ù'mũsepũ nigũ musã ùasenojõrẽ masĩtojasami. 33 Tojo weerã Õ'acũ yere wãcũyũ'rũnũ'cãña. Tojo nicã cũ dutisere weesirutuya. Tojo weecã, nipe'tise musãrẽ ðũ'sasenojõrẽ o'obu'ipeogũsami. 34 Tojo weerã ‘¿Ñamiacã de'ro wa'arosari?’ ni wãcũque'titicã'ña. Ni'cãcãrẽ musã ña'arõ yũ'rũatje nitoja'a. Tojo weerã ni'cãcã cjase dia'cũrẽ wãcũña. Ape numũ cjasere wãcũque'titicã'ña. Ùmũcorinũcũ Õ'acũ musãrẽ weetamugũsami”, nicũ niwĩ.

7

Ãpẽrãrẽ “Musã ña'arã ni'i” niticã'ña nise ni'i
(Lc 6.37-38,41-42)

1 Jesú ninemocũ niwĩ:

“Musã ãpẽrãrẽ ‘Na ña'arã nima’, ni beseweeticã'ña. Tojo weecã, Õ'acũ quẽ'rã musãrẽ besesome. 2 Musã ãpẽrãrẽ bese'caronojõta, tojo nicã musã bese'caro ejatuarõ Õ'acũ musã quẽ'rãrẽ besegũsami. 3 Musã basu ña'arã nimirã, ¿de'ro weerã ãpẽrã pe'ere ‘Ña'arã nima’, niti? ãpẽrãrẽ ‘Musã ña'arã ni'i’ nise ðũporo musã ye pe'ere ï'amũ'tãña. 4 Musã a'te weronojõ nibosa'a. Musã acaweregũre ‘Mũ'ũ ya capeapũ cã'po'caroacã ni'i’, nibosa'a. Musã ya capeapũ pajiri po'caro pe'ere ï'amũ'tãtimirã, tojo nibosa'a. Musã basu musã ya capeapũ pajiri po'caro cõomirã, musã acaweregũ cã'rõacã cõogũ pe'ere ‘Mũ'ũ ya capeapũ nisere miicõ'arãti’, ¿niti? 5 Musã tojo wéerã, weeta'sari masã ni'i. Musã ye caperipũ nise pe'ere miicõ'amũ'tãña yujupũ. Tojo wéeca be'ro musã acaweregũ cã'rõacã caperipũ nise pe'ere miicõ'amasĩrãsa'a”, ni queose o'ocũ niwĩ Jesú.

6 Apeye ninemocũ niwĩ tja:

“Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ cũ ye queti añusere wereticã'ña. Narẽ wererã, ðiayiare añusere o'orã weronojõ weebosa'a. Diayia uamarã añuse o'omicã, majãmiĩ'a, cũ'rĩsama. Mejãrõta Õ'acũrẽ ãjõpeosĩ'rĩtirãrẽ añuse cũ ye cjasere wereticã'ña. Narẽ wererã, yeseare ñaquẽ wapabũjuri dare doqueo'orã weronojõ weebosa'a. Yesea ti dare ù'tacũu, te perire no'o ùaro weestecusiasama. Na weronojõ nirãrẽ mejõ warõ Õ'acũrẽ yabi bujicã'rãrẽ añuse cũ ye cjasere werebosa'a.

Õ'acũrẽ sãrĩña’ nise ni'i
(Lc 11.9-13; 6.31)

7 ”Õ'acũrẽ sãrĩña. Cũrẽ sãrĩcã, o'ogũsami. Musã sãrĩ a'manu'cũrã, bocarãsa'a. Musã me'rãcjũ ya wi'ire sope pu'to pisunu'cũcã, cũ musãrẽ pãosõrõrõ weronojõ weegũsami. 8 Õ'acũ cũrẽ sãrĩrãrẽ o'osami. No'o a'magũnojo bocagũsami. Sope pu'to pisugũ weronojõ sãrĩnu'cũgũrẽ o'ogũsami.

⁹ ”Mũsã pŕã ba'ase sêrĩcã, ne ni'cũ narê ũtãpere o'otibosa'a. ¹⁰ Na wa'i sêrĩcã quẽ'rãrẽ, añarẽ o'otibosa'a. ¹¹ Mũsã ña'arã nimirã, mũsã pŕãrẽ añusere o'omasĩ'i. To pũrĩcãrẽ marĩ pacu u'musepu nigũ cũrẽ sêrĩrãrẽ nemorŕ añusere o'ogusami.

¹² ”Mũsãrẽ ãpẽrã añurŕ weeme'rĩcã uasa'a. Mũsã quẽ'rã tojota narê añurŕ weeme'rĩcã'ña. Moisé duti'que, tojo nicã Ő'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã oja'que tojo weeduti'i.

Ŭ'muse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Lc 13.24)

¹³ ”Mũsã e'satiri sopepu, e'satiri ma'apũ sãjãaña. Pecame'epũ wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicã ma'a quẽ'rã e'sari ma'ajo ni'i. Pãjãrã ti ma'apũre wa'ama. ¹⁴ Ŭ'musepu wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acã ni'i. Pejetirãcã ti ma'apũre wa'asama. Yũ'ũre ãjŕpeorã cã'sopeacãpu, cã'ma'acãpu sãjãarã weronojŕ nima.

Yucũgũre tigũ dũca me'rã ï'amasĩno'o nise ni'i
(Lc 6.43-44)

¹⁵ ”Ãpẽrã Ŭsã Ő'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã ni'i, nisoosama. Marĩ ï'acã, na añurã bajumima. Oveja uatirã weronojŕ bajuma. Na tojo bajumirã, na wãcũsepũre yaiwa uamarã weronojŕ mũsã ãjŕpeosere dojorẽsĩ'rĩsama. Narê tojo weeri nĩrã, añurŕ ï'anũrũña. ¹⁶ Mũsã narê na weese me'rã ï'amasĩrãsa'a. Potagũ u'se dũcatiwe'e. Wĩsŕ quẽ'rã ne ojo dũcatiwe'e. ¹⁷ Tojo weero añucjũ yucũgũ añuse dia'cũ dũcati'i. Ña'acjũ quẽ'rã ña'asere dũcati'i. ¹⁸ Ne ni'cãgũ yucũgũ añuse dũcaticjũ ña'ase dũcatitisa'a. Ña'ase dũcaticjũ quẽ'rã añuse dũcatitisa'a. ¹⁹ Añuse dũca marĩcjũre paadijo, ũjũacŕ'acã'no'o. ²⁰ Tojo weerã mũsã nisoori masãrẽ na weese me'rã ï'amasĩrãsa'a”, nicũ niwĩ Jesũ.

Nipe'tirã Ő'acũ nirŕpu wa'asome nise ni'i
(Lc 13.25-27)

²¹ Jesũ narê werenemocũ niwĩ:

“Nipe'tirãputa no'o yũ'ũre ‘Wioũ’ niwũarãnojŕ u'muse yũ'u nirŕpũre sãjãasome. Yũ'u pacu u'musepu nigũ cũ uaro weerã dia'cũ sãjãarãsa'a. ²² Yũ'u añurã, ña'arãrẽ beseatji nũmũ nicã, pãjãrã yũ'ũre a'tiro nirãsama: Ŭsã wioũ, mũ'u ye cjase masãrẽ bu'ewũ, mũ'u wãme me'rã wãtĩarẽ cŕ'awĩrŕwũ. Tojo nicã mũ'u wãme me'rãta peje añuse wee'owũ’, nirãsama. ²³ Na tojo nimicã, ‘Mũsãrẽ ne masĩticãti. Mũsã ña'arŕ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a’, nigũsa'a narê”, nicũ niwĩ Jesũ.

Pũarã wi'i yeenu'cãse queose ni'i
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Jesũ masãrẽ a'tiro werecu niwĩ:

“Yũ'u ucũsere tũ'ŕca be'ro yũ'u dutisere weegũnojŕ tũ'omasĩgũ, wi'i yee'cũ weronojŕ nisami. Cũ ũ'cũarŕpu se'esãjã, ũtãpu tutuari wi'i yeemũjãti'cũ weronojŕ nisami. ²⁵ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wĩ'rŕ wẽecã, ũtãgã bu'ipũ wẽeca wi'i niyuro, ne se'tedjatisa'a. ²⁶ Apĩ pe'e yũ'u ucũsere tũ'omigũ, yũ'u dutisere weetisami. Cũ tũ'omasĩtigũ, nucũporo ŕjẽrŕpu wi'i wee'cũ weronojŕ nisami. ²⁷ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i upũtu wĩ'rŕ wẽecã, nucũporopũ wẽeca wi'i niyuro, maata wẽecŕ'ape'ocã'no'sa'a. Ña'abutiaro wa'asa'a ti wi'i”, nicũ niwĩ Jesũ.

28 Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masã cǔ bu'esere ĩ'amarĩarã, “Bu'eme'rĩyũ'rũami”, nicãrã niwã. 29 Cǔ Moisé oja'quere bu'eri masã weronojõ bu'eticũ niwĩ. Dutisere cũogu weronojõ narẽ bu'ecũ niwĩ. Tojo weerã ĩ'amarĩacãrã niwã.

8

Jesú cãmi boagũre yũ'rũo'que ni'i
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

1 Jesú őrũgũpũ ní'cũ dijaticã, pãjãrã masã cǔrẽ sirutucãrã niwã. 2 Cǔ ma'apũ wa'ari cura ni'cũ cãmi boagu Jesú tiropũ wa'acũ niwĩ. Cǔ tiro ejagu, ejaque'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Wiogu, mũ'u dutire yũ'rũogu ni'i. Yũ'ure yũ'rũoya, nicũ niwĩ.

3 Cǔ tojo nicã tũ'ogu, Jesú cǔrẽ ñapeo, nicũ niwĩ:

—Jau. Mũ'urẽ yũ'rũoguti. Cãmi marĩgũ tojayá, nicũ niwĩ.

Cǔ tojo nicãta, cǔ cãmi boase yatipe'tia wa'acaro niwũ. 4 Tojo wa'aca be'ro Jesú cǔrẽ nicũ niwĩ:

—Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjũta pa'i tiropũ mũ'u ye cãmi yati'quere ĩ'ogũ wa'aya. Cǔ mũ'urẽ “Mũ'u cãmi boasere pe'tia wa'a'a”, nigũsami. Cǔ tojo níca be'ro Moisé cǔ Ô'acũrẽ e'catise o'oduti'quere o'oya. Mũ'u tojo wee yũ'rũca be'ro masã me'rã nisetigusa'a tja, nicũ niwĩ.

Jesú surara wiogũre da'raco'tegũre yũ'rũo'que ni'i
(Lc 7.1-10)

5 Be'ro Jesú Capernaupũ ejacu niwĩ. Topũ ni'cũ wiogu romano masũ Jesú pũ'to a'ticũ niwĩ. Cǔrẽ weetamuse sẽrĩcũ niwĩ.

6 —Wiogu, yũ'ure da'raco'tegũ pũrõ dutitigu, ya wi'ipũ cũñami. Cǔ sijamasĩtiami. Ʋpũtũ waro pũrĩno'ami, ni werecũ niwĩ.

7 Cǔ tojo nicã tũ'ogu, Jesú nicũ niwĩ:

—Jau. Cǔrẽ yũ'rũogu wa'aguti, nicũ niwĩ.

8 Surara wiogu cǔrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Wiogu, ya wi'ipũ mũ'urẽ sãjãcã weemasĩtisa'a. Yũ'u mejõ nigũ ni'i. Mũ'u wa'atimigũ, mũ'u dutio'ose me'rã yũ'ure da'raco'tegũ yũ'rũgusami.

9 Yũ'u ãpẽrã surara docapũ ni'i. Na dutisere wee'e. Yũ'u quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yũ'u docacjũrẽ “Wa'aya” nicã, cǔ wa'asami. Apĩrẽ “A'tia” nicã, a'tisami. Yũ'ure da'raco'tegũre “A'tiro weeya” nicã, yũ'u duti'quere weesami. Tojo weegu mũ'u yũ'ure da'raco'tegũre yũ'rũdutiã, yũ'rũgusami, nicũ niwĩ.

10 Jesú surara tojo nisere tũ'ogu, tũ'omarĩa wa'acũ niwĩ. Cǔrẽ to siruturã pe'ere nicũ niwĩ:

—Ã'rĩ romano masũ yũ'ure añurõ ẽjõpeomi. Diacjũ mũsãrẽ were'e. Ã'rĩ weronojõ ẽjõpeogu ne ni'cũ Israe curuacjũrẽ bocaejaticãti. 11 Mũsãrẽ wereguti. Pãjãrã judío masã nitirã ã'rĩ weronojõ yũ'ure ẽjõpeorãsama. Na nipe'tirocjãrã judío masã nitimirã, Ô'acũ wiogu nirõpũre nirãsama. Na quẽ'rã Ʋ'mũsepũre marĩ judío masã ñecũsumũa Abrahã, Isaa, Jacob me'rã duji ba'arãsama. 12 Æpẽrã judío masã nimirã, ẽjõpeotise bu'iri Ʋ'mũsepũre wa'abo'cãrã wa'asome. Na'itĩ'arõ aperopũ Ô'acũ narẽ cõ'abajuriogusami. Topũ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama, nicũ niwĩ Jesú.

13 Tojo níca be'ro surara wiogũre nicũ niwĩ:

—Mũ'u ya wi'ipũ tojaagusa'a. Mũ'u ẽjõpeo'caronojõta wa'arosa'a, nicũ niwĩ. Cǔrẽ tojo nirĩ curata da'raco'tegũ cǔ dutire yũ'rũcũ niwĩ.

Pedro mañecōrē Jesú yu'rno'que ni'i
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipɯ wa'acu niwī. Ti wi'ipɯ sājātagɯ, Pedro mañecō ujaque ɯpɯtu dutitigo cūñagōrē bocaejacu niwī. ¹⁵ Tojo weegɯ co omocārīrē ñe'ecu niwī. Cū tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwū. Be'ro co wā'cānu'cā, narē ba'ase etico niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yu'rno'que ni'i
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Na'ique'ari cura masā pājārā wātī sājāno'cārārē Jesú pu'topɯ miacārā niwā. Cū ucūse me'rā wātīa napure sājāa'cārārē cō'awīrōcɯ niwī. Tojo nicā nipe'tirā dutitirārē yu'rno'cɯ niwī. ¹⁷ Jesú cū tojo weecā, dɯporocjūpɯ Isaía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū oja'caronojōta wa'acaro niwū. A'tiro ni ojacu niwī: “Marī tutuatisere, marī dutire cū miwapasami”, ni ojano'wū.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i
(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesú pājārā cū sumutopɯ nerēnu'cācā ī'agū, cū bu'erārē a'tiro nicɯ niwī:

—Te'a ditara siaquijipɯ, nicɯ niwī. ¹⁹ Cū tojo nicā, ni'cū Moisé duti'quere bu'eri masū Jesú pu'to wa'a, ucūcɯ niwī:

—Masārē bu'egɯ, mɯ'u no'o wa'aro mɯ'urē sirutusijaguti, nicɯ niwī.

²⁰ Jesú cūrē yu'ticɯ niwī:

—Wa'icārā cārīrī tuti cɯosama. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cɯosama. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō uputigu ne cā'rō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicɯ niwī.

²¹ Apī Jesure ējōpeogɯ cūrē a'tiro nicɯ niwī:

—Wiogɯ, yu'u quē'rā mɯ'urē sirutuguti. Mejō yu'u pacɯ tiropɯ wa'aguti yujupɯ. Topɯ ni, be'ro yu'u pacɯ wērīca be'ro yaatojagupɯ mɯ'u me'rā wa'aguti, nicɯ niwī.

²² Jesú cūrē yu'ticɯ niwī:

—Yu'u me'rā wa'asī'rīgū, ni'cārōacā yu'ure sirutuya. Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Náta tja āpērā wērī'cārārē a'merī yaato, nicɯ niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Be'ro Jesú yucɯsupɯ mājāsājācɯ niwī. Cū bu'erā cūrē ba'patiwā'cācārā niwā. ²⁴ Na ditarapɯ nirī cura ɯpɯtu wī'rō a'ticaro niwū. Tojo weero na yucɯsure pacase pā'cōrī paaquesāamujācaro niwū. Tojo wa'ari curare Jesú cārīa wa'acu niwī. ²⁵ Tojo weerā cū bu'erā cū siropɯ sājāgūrē wā'cōrā buruacārā niwā. Cūrē “Wiogɯ, ūsārē yu'rnoya. Marī mirīdijarā wee'e”, nicārā niwā.

²⁶ Cū wā'cā, narē yu'ticɯ niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō uiti? Mɯsā yu'ure cā'rōacā waro ējōpeose cɯo'o, nicɯ niwī. Tojo nitoja, wā'cānu'cā, wī'rōrē, pā'cōrīrē di'tamarīacā weecɯ niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwū. ²⁷ Tojo wa'acā ī'arā, cū bu'erā ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—¿Namɯnojō masū nimiticū ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīputa cūrē tu'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú wātīa sājāno'cārārē cō'awīrō'que ni'i
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesú wĩ'rõrẽ yũsũóca be'ro ape pã'rẽpũ pẽ'ajacãrã niwã. To Gadara wãmetiropũ nicaro niwã. Topũ pũarã ɯmũa wãtĩa sãjãno'cãrã masãperi wa'teropũ ní'cãrã Jesú tiro a'ticãrã niwã. Na uarã waro niyucã, ne ni'cũ ti ma'apũre yũ'ruaticãrã niwã. ²⁹ Na Jesure ĩ'arã, caricũcãrã niwã:

—Jesú, Õ'acũ macũ, ¿de'ro weegũ ɯsãrẽ caribogũ a'titi? ¿Õ'acũ cũ bu'iri da'reatje dũporo ɯsãrẽ bu'iri da'reyugũ a'tiati? nicãrã niwã.

³⁰ Na yũ'rũro pãjãrã yesea to auba'a nu'cũcãrã niwã. ³¹ Wãtĩa narẽ ĩ'arã, Jesure nicãrã niwã:

—Mũ'u ɯsãrẽ cõ'awĩrõgũ, sõjã yeseapũre sãjãaduticureya, nicãrã niwã.

³² Jesú “Tojota wa'ato”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicãta, na masãpũre nimi'cãrã yeseapũre sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtĩa sãjãca be'ro opa tũ'rũpũ ní'cãrã omamaati, ditarapũ doqueñojã wa'acãrã niwã. Topũ mirĩboape'tia wa'acãrã niwã.

³³ Yesea co'terã tojo wa'acã ĩ'arã, ɯpũtũ ɯcuarã, macãpũ omatojaacãrã niwã. Topũ ejarã, nipe'tise wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ wa'a'quere werecãrã niwã. ³⁴ Tere tũ'orã, macãcjãrã nipe'tirã Jesú tiropũ wa'acãrã niwã. Cũrẽ ĩ'arã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'tore wijawã'cãña. Apesepũ wa'aya, nicãrã niwã.

9

Jesú sijamasĩtigũre yũ'ruo'que ni'i (Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Jesú wãtĩarẽ cõ'awĩrõca be'ro yucũsupũ mũjãsjã, cũ ya macãpũ majãmipẽ'acu niwĩ tja. ² Topũ ãpẽrã ni'cũ sijamasĩtigũre Jesú tiropũ cũ pe-saro me'rã wũawã'cãcãrã niwã. Na “Jesú ɯsã me'rãcjũrẽ yũ'ruogũsami”, nicãrã niwã. Na ëjõpeocã ĩ'agũ, Jesú sijamasĩtigũre a'tiro nicũ niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicũ niwĩ.

³ Cũ tojo nirĩ curare Moisé duti'quere bu'eri masã topũ nicãrã niwã. Na a'tiro wãcũcãrã niwã: “Ã'rĩ cũ tojo ucũse me'rã Õ'acũrẽ ña'arõ ucũgũ weemi. Cũ Õ'acũ weronojõ tutuagũ ni'i, ¿ni wãcũsari? Ã'rĩ marĩ weronojõ upũtigũ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami”, ni wãcũcãrã niwã. ⁴ Jesú na tojo wãcũsere masĩgũ, narẽ nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã mũsã yũ'ure ña'arõ wãcũti? ⁵ ¿De'ro nise pe'e diasat-ibutiati? ¿“Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” o “Wã'cãnũ'cã, si-jawã'cãña” nise pe'e diasaweti? “Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” nicã ĩ'atimirã, ëjõpeoya marĩ'i. “Wã'cãnũ'cã, sijawã'cãña” nicã pe'ema, cũ sijasere ĩ'atojarãpũ “Diacjũta ni'i”, ni ëjõpeo'o. ⁶ Tojo weegũ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ yũ'u tutuasere ĩ'ogũ, ã'rĩ sijamasĩtigũre yũ'ruogũti. Te me'rã mũsã yũ'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicũ niwĩ.

Be'ro sijamasĩtigũre a'tiro nicũ niwĩ:

—Wã'cãnũ'cãña. Mũ'u cũña'carore tuutũrẽ, miiwũa tojaagũsa'a mũ'u ya wi'ipũ, nicũ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã, sijamasĩtigũ wã'cãnũ'cã, cũ ya wi'ipũ tojaa wa'acu niwĩ.

⁸ Masã cũ tojo wa'asere ĩ'arã, ɯpũtũ ɯcũacãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ ɯ'mũsepu nigũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Mũ'u tutuase masãpũre o'o'que añuyũ'rua'a, nicãrã niwã.

Jesú Mateo a'ti pũrĩ oja'cũre piji'que ni'i (Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesú sijamasĩtigure yu'ruóca be'ro wa'agu, yu'ure ĩ'abocawĩ. Yu'ur romano masã wiogure niyeru wapaseebosari wi'ipu da'ragu dujiwu. Yu'ure ĩ'agũ, “Yu'u me'rã a'tia”, niwĩ. Cũ tojo nicãta, cũ me'rã wa'awu.

¹⁰ Be'ro ya wi'ipu cũ bu'erã me'rã ba'agu wa'awĩ. Na ba'ari cura ãpērã quē'rã pãjãrã niyeru wapaseeri masã, tojo nicã judío masã “Ña'arõ weeri masã nima” nino'rã quē'rã ba'arã ejawã. ¹¹ Fariseo masã tojo weecã ĩ'arã, cũ bu'erãrē sērĩtiña'wã:

—¿De'ro weegu musãrē bu'egu niyeru wapaseeri masã, ãpērã ña'arõ weeri masã me'rã ba'ati? niwã.

¹² Na tojo nisere tu'ogu, Jesú a'tiro niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. ¹³ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu na oja'quere bu'erã wa'aya. Õ'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã: “Yu'u ãpērãrē pajaña'duti'i. Wa'icurã ãjũamorõpeosere uawe'e', nicu niwĩ Õ'acũ”, ni ojano'wũ. Yu'u “Añurã ni'i” nirãrē a'magũ a'titiwu. Æpērã “Ësã ña'arã ni'i” nirã pe'ere a'magũ a'tiwu. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwu, niwĩ Jesú.

*“Mu'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ní'que ní'i
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)*

¹⁴ Be'ro Juã masãrē wãmeyeru masũ bu'esere siruturi masã Jesú tiropu sērĩtiña'rã etawã:

—¿De'ro weerã ãsã weronojõ, tojo nicã fariseo masã weronojõ mu'u bu'erã pe'e Õ'acũrē ñubuerã, be'tiweti? niwã.

¹⁵ Na tojo nicã, Jesú yu'tiwĩ:

—¿De'ro weecju omocã du'tegu na me'rã nígu, cũ pijio'cãrãrē bujaweti, be'tidutibosari? Be'ro cũrē ãpērã aperopu miãca be'ro pũrĩcãrē bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yu'u na me'rã ni'i yujupu; yu'u na me'rã niticã pũrĩcãrē, be'tirãsama nígu, tojo niwĩ.

¹⁶ Apeye queose me'rã narē ninemowĩ. Tojo nígu, ma'ma cũ bu'ese me'rã toduporopu na weeseti'que a'mesũ'amasĩtisa'a, nigũ weewĩ. A'tiro queose o'owĩ:

—Mejã su'tiro ma'ma casero coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã wejedu'o, mejã su'tirore maata wejetũ'rësa'a. Nemorõ pajiri pe tũ'rũnemosã'a. ¹⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuro wa'icurã casero me'rã wéeca ajuropu poseyecã. Pã'muyuru, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuropu poseyeno'o. A'tiro weecã vino, tojo nicã ti ajuro queoro tojame'rĩcã'sa'a, niwĩ Jesú. Duporopu weeseti'que me'rã Jesú cũ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morëta basiowe'e nígu, tojo niwĩ.

*Jairo macõrē, tojo nicã dí mejã cõogore Jesú yu'ruo'que ní'i
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)*

¹⁸ Jesú Juã wãmeyeru masũ bu'erãrē ucũrĩ curare ni'cũ judío masã nerẽrĩ wi'i wiogũ etawĩ. Jesú pu'to ejaque'a, niwĩ:

—Yu'u macõ ni'cãrõacã wẽrĩa wa'amo. Tojo wa'amicã, ya wi'ipu wa'a, core ñapeocã, masãgõsamo tja, niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú cũ me'rã wa'awĩ. Ësã cũ bu'erã quē'rã ba'patiwã'cãwũ.

²⁰ Ma'apu ãsã wa'ari cura ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejãrē dutitigo a'tico niwõ. Co Jesú sē'emapu a'ti, cũ yaro su'tiro yapapu ñe'eña'co

niwō. ²¹ A'tiro wācūco niwō: “Yū'u cū ya su'tirote da'raña'seacā me'rā yū'rūgosa'a”, nico niwō. ²² Co ñe'eña'cā tū'oña'gū, Jesú core majāmiī'a, niwī:

—Wācūtutuaya. Mū'u ējōpeotjāgō, yū'rūono'copu toja'a, niwī.

Cū tojo nicāta, dí wijami'que bu'anū'cā pe'tia wa'acaro niwū.

²³ Be'ro Jesú wiogu ya wi'ipu ejagu, na weewaranojōpuma wērī'core yaari cura basapeorārē bocaejawī. Tojo nicā masā quē'rā uputu uticā ī'awī.

²⁴ Cū ti wi'i po'peapu nirārē “Wijaaya. Co wērītimo. Cārīgō weemo”, niwī.

Tere tū'orā, masā cūrē bujicā'wā. ²⁵ Jesú narē wijaadutiwī. Be'ro wērī'co pesari tucūpu sājāa, co ya omocāpu ñe'ecu niwī. Tojo weecā, co wā'cānū'cāco niwō. ²⁶ Be'ro nipe'tiro ti di'tapure Jesú core masō'que queti se'sa wa'acaro niwū.

Jesú puarā caperi ī'atirārē yū'rūo'que ni'i

²⁷ Jesú wiogu ya wi'ipu ni'cu wijaari cura puarā caperi ī'atirā cūrē caricūsirutuwā.

—Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'cureya, ni caricūwā.

²⁸ Be'ro wi'ipu sājācā, caperi ī'atirā cū pu'topu ejawā. Narē sērītiña'wī:

—¿Yū'u musārē ī'acā weemasīse ējōpeoti? niwī.

—Ējōpeo'o, ni yū'tiwā.

²⁹ Na tojo nicā tū'ogu, Jesú na caperipu ñapeowī.

—Musā ējōpeo'caronojō queoro wa'ato, niwī. ³⁰ Tojo nicāta, na ī'awā. Be'ro “Yū'u musārē tojo weesere āpērārē wereticā'ña”, niwī.

³¹ Cū tojo nimicā, na wijāaca be'roacāta nipe'tiro ti di'tapu cū narē yū'rūo'quere werestepe'ocā'cārā niwā.

Ucūmasītiguere Jesú ucūcā wee'que ni'i

³² Caperi bajuno'ti'cārā wijaari cura a'tiro wa'awu. Āpērā Jesú tiropu ni'cū ucūmasītigu wātī sājāno'cure miiejawā. ³³ Jesú cūrē ī'agū, wātī cūpure nigūrē cō'awīrōwī. Tojo weecā, cū ucūmasīti'cu ucūnū'cāwī. Tocjārā tere uputu ī'amarīatjārā, a'tiro niwā:

—Marī a'to Israe curuacjārā tiropure tojo wa'acā, ne ni'cāti ī'atirā nicāti, niwā.

³⁴ Fariseo masā pe'e a'tiro niwā:

—Wātīa wiogu tutuaro me'rā ā'rī wātīarē cō'awīrōsami, niwā.

Jesú masārē pajaña'que ni'i

³⁵ Jesú nipe'tise macārīpu judío masā nerēse wi'serinucū bu'ecusiagu wa'awī. Añuse queti Ō'acū masārē yū'rūose quetire werewī. Tojo nicā Ō'acū wiogu nimi nise quetire weregu wa'awī. Dutitirārē de'ro na pūrīno'sere yū'rūowī. ³⁶ Masārē ī'agū, pūrō pajaña'wī. Na bujawetirā, wācūtutuatarā ovejare co'tegu moorā weronojō niwā. ³⁷ Tojo weegu Jesú ūsā cū bu'erārē niwī:

—Diacjūta ni'i. Marī otese peje pī'rī dūcati'i. Tere miirā pe'e marībocurema. ³⁸ Tojo weerā te otese wiogure āpērā miitamuajārē sērīnemoña, niwī Jesú. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā, pājārā waro nima. Mejō te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā, Ō'acūrē sērīña, niwī Jesú.

10

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i (Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Jesú masārē bu'eca be'ro ũsā cū bu'erā docere besewī. Ũsārē masāpū nirā wātīarē cō'awīrōmasīsere o'owī. Tojo nicā nipe'tise duti yu'ruomasīsere o'owī.

² Ũsā cū bese'cārā doce a'tiro wāmetiwā. Ne waro Simó niwī. Apetero cūrēta tja Pedro pisuwā. Be'ro cū acabiji André niwī. Cū be'ro Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā, na puarāpūta Zebedeo pō'rā niwā. ³ Apī Felipe, apī Bartolomé, apī Tomás niwā. Yu'u Mateo romano masā wiogure niyeru wapaseebosagu ní'cu quē'rā na me'rā niwū. Apī Santiago Alfeo macū niwī. Tojo nicā Tadeo niwī. ⁴ Apī Simó celote curuacjū niwī. Apī Juda Iscariote, be'ropū Jesure ĩ'atu'tirāpūre o'oacjū quē'rā niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Cū besēca be'ro ũsā docere a'tiro niwī:

—Judío masā nitirā tiropū wa'aticā'ña. Tojo nicā Samaria di'tapū nise macārīpūre wa'aticā'ña. ⁶ Israe curuacjārā tiro pe'e wa'aya. Na Ő'acū cū dutisere sirututirā, oveja na wiogure du'tiwija wisi'cārā weronojō nisama. ⁷ Narē wererā wa'aya. “Cā'rōacā be'ro Ő'acū bese'cu wiogu sājāgūsami”, niña. ⁸ Dutitirārē yu'ruoya. Wērī'cārārē masōña. Cāmi boarārē yu'ruoya. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōña. Yu'u musārē weemasīsere wapamarīrō o'o'o. Tojo weerā narē yu'ruorā, wapaseeticā'ña.

⁹ »Musā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña. ¹⁰ Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo nicā sapatu musā sññase me'rā dia'cū wa'aya. Tuacjū miaticā'ña. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama.

¹¹ »Macāpū etarā, “Ā'rīta añutu'sami” musā nigú tiro tojaque'aya. Musā to nirō ejatuaro cū ya wi'ipū niña. ¹² Cū ya wi'ipū sājāarā, ti wi'icjārārē pōtērī añudutiya. ¹³ Musārē ñe'ecā, “Musārē añurō wa'ato”, niña. Musārē ñe'eticā, niticā'ña. ¹⁴ Musārē ñe'eti, musā bu'esere tu'osí'riticā, ti wi'ipūre wijaarā, o ti macāpūre wijaarā, ti macā cjase di'ta musārē wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā a'ti macācjārā bu'iritima, ni ĩ'orāsa'a. ¹⁵ Diacjū musārē were'e. Ő'acū masārē beseatji nūmū narē upūtu waro bu'iri da'regusami. Toduporopū Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri da'regusami, niwī Jesú.

Jesure ějōpeorārē ña'arō weeatje cjase ni'i

¹⁶ Cū apaturi ninemowī:

—Masīña. Yu'u musārē wioro wa'teropū o'ógū wee'e. Ovejare yaiwa wa'teropū o'ógū weronojō o'ó'o. Tojo weerā musārē ña'arō weeri nīrā, pūa capeatiya. Musārē ña'arō weemicā, añurō weeya narē. ¹⁷ Añurō ĩ'aña. Musārē ñe'e, judío masā wiorā tiropū miarāsama. Na nerēse wi'seripū musārē tārārāsama. ¹⁸ Tojo nicā yu'ure ějōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā tiropū miarāsama. Narē yé quetire wereya. Tojo nicā āpērā judío masā nitirārē wererāsa'a. ¹⁹ Musārē miacā, musā ucūatjere “¿De'ro wa'arosau? ¿De'ro nirāsari?” ni wācūque'titicā'ña. Musā ucūrī cura Ő'acū musā ucūatjere o'ogusami. ²⁰ Tojo weerā musā basu mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu marī pacū o'ó'cu musārē ucūdutisere ucūrāsa'a.

²¹ »Masā yu'ure ějōpeocā ĩ'arā, na acawererā warore wia, wējēdutiārāsama. Na pō'rā quē'rārē tojota weerāsama. Pō'rā quē'rā na pacūsumuarē mejārōta weerāsama. ²² Yé bu'iri nipe'tirā musārē ĩ'atu'tirāsama. No'o yu'ure ějōpeoyapatigunojō yu'rugusami. Cū yu'u pacū tiropū catinu'cūcūsami. ²³ Ni'cā macāpū musārē ña'arō weecā, ape

macãpũ du'tiya. Diacjũta musãrẽ were'e. Nipe'tiro Israe curuacjãrã nise macãrĩpũ musã werecusiabi'ati dũporo yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ apaturi a'tigusã'a tja, niwĩ Jesú.

²⁴ »Ne ni'cũ bu'egũ, cũrẽ bu'egũ yũ'rũoro nĩmasĩtisami. Mejãrõta da'raco'tegũ quẽ'rã cũ wiogũ yũ'rũoro nĩmasĩtisami. ²⁵ Bu'egũ, cũrẽ bu'egũ weronojõ nigũti, nirõũa'a. Mejãrõta da'raco'tegũ cũ wiogũ weronojõ nigũti, nirõũa'a. Bu'eri masũ, wiogũ, na ña'arõ yũ'rũcã, bu'eno'gũ, da'raco'tegũ quẽ'rã ña'arõ yũ'rũsama. Tojo weero yũ'u musãrẽ bu'egure “Beelzebú, wãtĩa wiogũ nimi” nicã, ¿de'ro weerã musã yũ'u bu'erãrẽ tojo nitibosabaũ? niwĩ Jesú.

Jesú “¿Noanojõrẽ uiroũati?” ní que ni'i
(Lc 12.2-7)

²⁶ Jesú a'tiro werenemowĩ:

—Musã yũ'u me'rã ni'i. Tojo weerã musãrẽ uatirãrẽ uiticã'ña. Ne bajuyoropũ weetise ñ'ano'ticã weesome. Ñ'ano'rõsa'a. Ne ñ'atiropũ wee'que quẽ'rã masĩno'ticã weesome. ²⁷ Yũ'u musãrẽ tu'otiropũ ní'quere ãpẽrã tu'oropũ werestepe'ocã'ña. Masĩno'ña marĩ'quere masãrẽ masĩcã weeya. ²⁸ Musã upũre wẽjẽcõ'arãrẽ uiticã'ña. Na upũ dia'cũrẽ wẽjẽcõ'amasĩsama. Õ'acũ pe'e upũ, ejeripõ'rãrẽ pecame'epũ cõ'abutiamasĩsami. Cũ tojo weegũ pũrĩcãrẽ uiya, niwĩ.

²⁹ Jesú queose me'rã cũ pacũ marĩrẽ ma'isere werenemowĩ:

—Pũarã mirĩcũa o'majãrãcã cã'rõacã wapatisama. Na tojo wapaticã, Õ'acũ narẽ añurõ co'tesami. Ne ni'cũ mirĩcũacã yucũgũpũ pesagũ marĩ pacũ “Tocã'rõ wẽrĩgũsami” niticã, wẽrĩtisami. ³⁰ Apeyema tja Õ'acũ marĩ poarire “Ticũse ni'i”, ni masĩpe'ocã'sami. ³¹ Musã pãjãrã mirĩcũa yũ'rũoro wapatisa'a. Tojo weerã musãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrãrẽ uiticã'ña. Õ'acũ musãrẽ añurõ co'tegũsami, niwĩ Jesú.

Masã tu'oropũ Jesucristore ãjõpeose ni'i
(Lc 12.8-9)

³² Jesú werenemowĩ:

—No'o masã tu'oropũ yũ'ũre “Ëjõpeo'o” ni werecã, yũ'u quẽ'rã narẽ yũ'u pacũ u'mũsepũ nigũrẽ añurõ ucũgũsa'a. ³³ Ni'cũ masãrẽ uigũ, masã tu'oropũ yũ'ũre “Ëjõpeowe'e” nigũrẽ yũ'u quẽ'rã cũrẽ yũ'u pacũ u'mũsepũ nigũrẽ “Yagũ mejẽta nimi”, nigũsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú ye bu'iri masã dũcawatima nise ni'i
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Apaturi werenemowĩ:

—Musã yũ'ũre “Añurõ nisetiatjere miitigũ weepĩ”, ni wãcũticã'ña. Yũ'u tere miititiwũ. Yũ'u a'tise wapa a'pepũriato nígũ a'tiwũ. ãpẽrã yũ'ũre uatirã, yũ'ũre uarã me'rã a'metu'tirãsama. ³⁵ Tojo weerã ni'cũ cũ pacũ me'rã a'metu'tigusami. Apego quẽ'rã co paco me'rã mejãrõta weegosamo. Tojo nicã macũ nũmo co mañecõ me'rã a'metu'tirãsama. ³⁶ Tojo weerã ni'cã wi'icjãrã, yé bu'iri a'metu'tirãsama.

³⁷ »Yũ'ũre ma'irõ nemorõ musã pacũsumũa pe'ere ma'iyũ'rũnũ'cãrã, yarã nĩmasĩtisa'a. Tojo nicã pacũsumũa quẽ'rã na põ'rãrẽ ma'iyũ'rũnũ'cãrã, yarã nĩmasĩtisama. ³⁸ Apetero weegũ ni'cũ “Yũ'u Jesure ãjõpeogũ, wẽrĩbosa'a” ni uigũ, yũ'ũre ãjõpeodu'usami. Tojo weegũnojõ yagũ nĩmasĩtisami. ³⁹ Yũ'ũre ãjõpeose me'rã ña'arõ yũ'rũsĩ'rĩtigũ, yũ'ũre ãjõpeodu'ugũnojõ pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ

wějēsere uiti, yu'ure ějōpeonu'cūgũnojō pe'e yu'u me'rã catinu'cūgũsami, niwĩ Jesú.

Añurō wee'que wapa wapata'ase ni'i
(Mr 9.41)

⁴⁰ Jesú werenemowĩ:

—Musãrē e'catise me'rã ñe'erã, yu'ure ñe'erãta weema. Yu'ure ñe'erã quē'rã, yu'u pacu yu'ure o'ócure ñe'erãta weema. ⁴¹ Ni'cũ Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masãrē cũ Õ'acũ o'ócũ niyucã, ñe'egũrē a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ cãrē o'osenojōrēta cãrē ñe'egũ quē'rãrē o'ogusami. Ni'cũ masũ añugũrē ñe'egũ, cũ añugũ niyucã, cãrē ñe'egũrē a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ masũ añugũrē o'o'caronojōta cãrē ñe'egũ quē'rãrē o'ogusami. ⁴² Ni'cũ apĩrē Jesucristore ějōpeogu nimi nígũ, acowuogure acotĩagũ diacjũta añuse bocagusami, niwĩ Jesú.

11

Juã cũ bu'erãrē Jesú tiropu o'ó'que ni'i
(Lc 7.18-35)

¹ Jesú ãsã docere wéréca be'ro wa'a wa'awĩ. Galileapu nise macãrĩrē bu'ecusiagu wa'awĩ.

² Juã masãrē wãmeyeri masũ bu'iri da'reri wi'ipu nicu niwĩ. Topu nígũ, Jesú masã wa'teropu weesere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, ãpērã cũ bu'esere siruturãrē cũ tiropu wa'aduticu niwĩ. ³ A'tiro narē sērĩtiña'duticu niwĩ:

—“¿Mũ'uta niti ‘Masãrē yu'rũocju a'tigusami’ nino'cu, o apĩpũre yucuerãsari yujupũ?” ni sērĩtiña'ña, nicu niwĩ.

⁴ Jesú tiro etarã, Juã sērĩtiña'duti'quere sērĩtiña'wã. Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narē yu'tiwĩ:

—Yu'u weecã ĩ'asere, masã tu'osere Juãrē wererã wa'aya. ⁵ “Caperi ĩ'atimi'cãrã ni'cãrõacãrē ĩ'apãama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cãrã tu'oma. ãpērã wērĩ'cãrã masãma. Pajasecũorã añuse masãrē yu'rũose quetire tu'oma. ⁶ Yu'ure ějōpeodu'utigũnojō e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juãrē, niwĩ Jesú.

⁷ Na wa'áca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrē werenũ'cãwĩ:

—Musã masã marĩrõpu Juãrē ĩ'arã wa'apã. Topu wa'arã, uigũnojōrē, wãcũtutuatigũre ĩ'arã wa'atipã. Cũ tutuatigu tábuti wĩ'rõ wēecũaro weronojō nitimi. ⁸ Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagũrē masã marĩrõpu ĩ'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojō wiorã ye wi'seripu nisama. ⁹ To pũrĩcãrē masã ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrē ĩ'arã wa'arã weepã. Nirõta Juã ãpērã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã nemorõ niyu'rũnũ'cãmi. ¹⁰ Õ'acũ Juãrē o'óyuatjere cũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

“Yu'u mũ'u ye quetire wereyuacjũre mũ'u dũporo o'óguti.

Cũ mũ'u wa'atji ma'arē apoyugusami”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojano'caro niwũ. Ma'a quē'rãyumũ'tãgũ weronojō mũ'u wa'ati dũporo masã wãcũsere bũjaweti dũcayudutigusami nígũ, tojo nicu niwĩ.

¹¹ »Diacjũta musãrē wereguti. Todũporopu, a'tiro nicã quē'rãrē ne ni'cũ Juã yu'rũoro nígũ marĩmi. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogu nirõpu nirã Juã yu'rũoro nima. Mejõ nigũpũ cũ yu'rũoro nimi.

¹² »Juã bu'enũ'cãcateropu, téé a'tocateropu quē'rãrē Õ'acũ wiogu nisere uatirã, cumuca weema. ¹³ Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã na

oja'que me'rã, tojo nicã Moisé cã dutise cõu'que me'rã Õ'acũ wiogu nimi nisere werenu'cũcãrã niwã. Juã masãrẽ wãmeyeri masũputa weretuocu niwĩ. ¹⁴ Musã yu'ure ãjõpeosĩ'rĩcãma, a'tiro nigũti. Duporocjũpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiro nicu niwĩ: “Masãrẽ yu'rũoacju a'tise duporo Elía Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ weronojõ nigũ a'tigusami”, ni ojano'wũ. Juã na tojo ojano'cuta nimi. ¹⁵ O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya.

¹⁶ »Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tu'osĩ'rĩtirã ã'rã weronojõ nima. Wĩ'marã macã decopu apedujirã, na me'rãcjãrãrẽ pijirã caricũbajaque'atirã weronojõ nima. A'tiro caricũsama: ¹⁷ “Ësã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapu. Ësã bujawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapu.” Na weronojõ a'tocatero nirã no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tu'satima. ¹⁸ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, musã “Wãtĩ cuomi”, nisa'a. ¹⁹ Be'ro yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upatigu quẽ'rãrẽ ba'a, yu'u vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. “Ba'awãrĩgũ, sĩ'rĩwãrĩgũ nimi. Niyeru wapaseeri masã, tojo nicã ña'arã me'rãcjũ nimi”, ni'i yu'ure. Musã ni'cũpũreta ãjõpeowe'e. Tojo ãjõpeotimirã, yu'u wee'õ'quere ã'arã, “Õ'acũ cũrẽ masise o'opĩ” ni, masĩbosa'a, niwĩ Jesú.

Jesure ãjõpeotise macãrĩcjãrã ye queti ni'i
(Lc 10.13-15)

²⁰ Be'ro Jesú cã tutuaro me'rã wee'õyũ'rũnu'cã'que macãrĩcjãrãrẽ a'tiro tu'tiwĩ. Na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuticã, tojo weewĩ.

²¹ —Musã Corazĩ, tojo nicã Betsaida wãmetise macãrĩcjãrãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Yu'u wee'õ'quere ã'amirã, ducayuwe'e. Yu'u ãpẽrã judío masã nitirã tiropu Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩpu wee'õcãma, duporopu na ña'arõ wee'quere bujaweti ducayutojabopã. Na bujawetisere ã'orã, na weewãaronojõpũma su'tire wãquĩsenojõrẽ sãña, nujãrẽ na dupoapu õrẽstepeobopã. ²² Musãrẽ were'e. Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmu nicã, musã pe'ere Tiro, Sidõcjãrã nemorõ bu'iri da'reyu'rũnu'cãgũsami.

²³ »Ni'cãrõacãma Capernaucjãrãrẽ were'e. “Tojowaro u'musepu mũjãrãti”, ni wãcũticã'ña. Õ'acũ musãrẽ pecame'epu cõ'abutiagusami. Sõ'onica macã Sodoma yu'u musã tiropu wee'caronojõ wee'õcãma, ti macã ni'cãrõacãpu quẽ'rãrẽ ninu'cũbosa'a. ²⁴ Musãrẽ nigũti. Õ'acũ masãrẽ beseatji nũmu nicã, Sodomacjãrãrẽ nemorõ musã pe'ere Õ'acũ bu'iri da'regusami, niwĩ Jesú.

Jesú “Yu'u me'rã ejerisãjãse cuoya” nise ni'i
(Lc 10.21-22)

²⁵ Narẽ tojo níca be'ro Jesú cã pacu Õ'acũrẽ a'tiro niwĩ:

—Pacu, mũ'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. “Masĩyu'rũnu'cãrã ni'i” nirãrẽ mũ'u ye cjasere tu'omasĩcã weewe'e. ãpẽrã wĩ'marã weronojõ maata tu'õ ãjõpeorã pe'ere tere masĩcã wee'e. Mũ'u tojo weesere wãcũgũ, “Añu'u”, ni e'catise o'õ'o. ²⁶ Pacu, mũ'u u'caronojõta a'tere queoro wee'e, niwĩ.

²⁷ Be'ro Jesú masãrẽ ninemowĩ:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasĩsere yu'ure o'owĩ. Cũ ni'cũta yu'u nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yu'u quẽ'rã ni'cũta cũ nisetisere masĩpe'õ'o. No'o yu'u masĩcã weeno'rã quẽ'rã cũ nisetisere masĩsama. ²⁸ Musã basu weetutuase me'rã Õ'acũrẽ e'caticã weesĩ'rĩ'i. Tojo weerã nucũsere wuarã, da'ra caributirã weronojõ ni'i. Musã bu'iri tu'õña'rã, bujawetirãrẽ a'tiro nigũti. Musã tojo tu'õña'sere yu'ure wereya. Yu'u musãrẽ

weetamugūti. Musā tojo weecā, yu'u musārē ejerisājāsere o'oguti. ²⁹ Yu'u dutisere, yu'u uaranojō weeya. Musā tojo weecā, weetamugūti. Yu'u da'radutipegu niwe'e. Yu'u musārē pajaña'gū, mejō nigū weronojō wee'e. Musā bujawetisere yu'ure werēcā, musārē e'catise ducayuguti. ³⁰ Yu'u weetamuyucā, yu'u dutise uputu waro musārē tutuawe'e. Masā apeyenojō ca'rasāsere o'marā weronojō tu'oña'rāsa'a, ni werewī Jesú.

12

Sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Titare sauru nicā ūsā judío masā soowuari numu Jesú trigo wesepu yu'rūawī. ūsā cū bu'erā ujaboarā, trigo na ote'quere tū'rē, te perire ba'awu. ² Fariseo masā ūsā tojo weecā i'arā, Jesure niwā:

—Ī'aña. Mu'u bu'erā ni'cācānojōrē weedutisere weema. Marī soowuari numurē da'radutiwe'e, niwā.

³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā dūporocjū wiogu Davi cū me'rācjārā me'rā ujaboarā wee'quere bu'epā. ⁴ Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acū wi'ipu sājāa, pā “Ō'acū ye ni'i” ní'que narē ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Pa'ia dia'cūrē ba'ata basiocaro nimiwū. ⁵ Apero Moisé duti'caropu quē'rārē bu'epā. Marī soowuari numu nicā pa'ia Ō'acū wi'ipu da'rasama. Cū ye cjasere da'rarā, sootisama. Na tojo sootirā, ña'arō weerā mejēta weema. ⁶ Musārē wereguti. A'tore yu'u Ō'acū wi'i yu'ruoro niyu'rūnu'cāgū ni'i. ⁷ Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'quere tu'omasīwe'e. A'tiro ojano'caro niwū: “Yu'u masārē a'merī pajaña'cā ūa'a. Wa'icūrā ūjūamorōpeo'caro nemorō te pe'ere ūasāyu'rūnu'cā'a”, ni ojano'wū. Musā tere tu'omasīrā pūrīcā, masā mejēcā weetirārē “Ña'arō weema”, nitibosa'a. ⁸ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu soowuari numurē dutise nemorō dutimasī'i, niwī Jesú.

Jesú omocā bu'awia'cure yu'rūo'que ni'i
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Jesú trigo wesepu nīca be'ro judío masā nerērī wi'ipu sājāawī. ¹⁰ Ti wi'i po'peapu ni'cū omocā bu'awia'cu nicu niwī. Fariseo masā ¿de'ro wee Jesure weresārāsari? nīrā, cūrē sērītiña'wā:

—¿Marī soowuari numurē dutitigure yu'ruocā añuti? niwā.

¹¹ Na tojo nicā tu'ogu, narē yu'tiwī:

—Ni'inojōta marī soowuari numu nicā oveja copepu burūsājācā, cūrē wejewā'cōgū wa'aticā weetisami. ¹² Ni'cū masū oveja nemorō wap-atiyu'rūnu'cāmi. Tojo weero marī soowuari numurē añuse weecā añu ni'i, niwī.

¹³ Cū tojo nīca be'ro omocā bu'awia'cure niwī:

—Mu'u omocārē sīoña, niwī. Tojo nicā tu'ogu, sīowī. Cū tojo weecāta, ape omocā weronojō añua wa'awu. ¹⁴ Cū tojo weecā i'arā, fariseo masā uawijaa wa'awā. Tojo uawijaarā, “¿De'ro wee Jesure wējērāsari?” ni apocārā niwā.

Dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā Jesure ojayu'que ni'i

¹⁵ Jesú cūrē wējēsī'rīsere masīgū, omocā bu'awia'cure yu'ruo'caropu ní'cu wijaa'cāwī. Cūrē masā pājārā sirutu'wā. Nipe'tirā dutitirārē yu'ruowī. ¹⁶ Yu'ruo, narē ne cū ye cjasere weredutitiwī. ¹⁷ Jesú na pājārārē

yu'rucã, Isaía Ô'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awũ.
A'tiro ojacũ niwĩ:

18 Æ'rĩ yu'ure da'raco'tegũ, yu'ũ bese'cũ nimi.

Yu'ũ ma'igũ nimi.

Cũ me'rã e'cati'i.

Yu'ũ Espíriture cãrẽ o'oguti.

Cũ yu'ũ nipe'tirã masãrẽ añurõ weesere weregusami.

19 Cũ ne du'saso, macã decopũ caricũsijasome.

20 No'o wãcũtutuatiğunojõ quẽ'rãrẽ cõ'asome.

Cõ'arõnojõ o'ogũ, wãcũtutuacã weegusami.

Ëjõpeotutuatiãrẽ tu'tisome.

Narẽ añurõ weetamugũsami.

Cũ wiogũ sãjãca be'ropũ, cã ña'asere docaque'aca be'ropũ tojo weedu'ugusami.

Cũ queoro dutime'rĩcũsami.

21 Tojo weerã nipe'tirocjãrã cã dutiatjere co'terãsama, tojo ni ojano'wũ.

Jesure “Wãtĩ tutuaro me'rã weẽ'omi” ni ucja'que ni'i

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

22 Be'ro Jesú tiropũ caperi bajutigũ, ucũtigũ wãtĩ sãjãno'cure miiejawã.
Na cãrẽ miiejacã ã'agũ, Jesú cãrẽ yu'rucowĩ. Tojo wéeca be'ro ã'a, ucũwĩ.

23 Wãtĩ sãjãno'cũ yu'rucã ã'arã, nipe'tirã masã ã'amarĩawã. Na a'merĩ sãrĩtiña'wã:

—¿Æ'rĩ dũporocjũpũ Davi pãrãmi “Na a'tiacjũ niapũ” ní'cũ niti? niwã.

24 Fariseo masã na tojo nicã tũ'orã, a'tiro niwã:

—Æ'rĩ wãtĩa wiogũ Beelzebú wãmetigũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã'sami, niwã.

25 Jesú na tojo nisere masĩgũ, narẽ niwĩ:

—Ni'cã curuacjãrã a'merĩ dũcawati a'mequẽrã, masãpe'tia wa'asama. Tojo nicã ni'cã macãcãrã o ni'cã wi'icãrã na quẽ'rã a'merĩ dũcawati a'metu'tirã, pe'tidija wa'asama. 26 Mejãrõta wãtĩa wiogũ cũ yarã wãtĩarẽ cõ'awĩrõgũ, cũ basuta dũcawatigũ weesami. Tojo weegũ cũ de'ro wee tutuanemobosabe. 27 Mũsã yu'ure “Cũ wãtĩ Beelzebú tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi”, ni'i. Tojo nicãma, mũsã bu'esere siruturã wãtĩarẽ cõ'awĩrõrã, ¿noa tutuaro me'rã cõ'awĩrõsari? Narẽ mũsã “Ô'acũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõma”, ni'i. Tojo weero masĩno'o. Mũsã yu'ure nise diacjũ niwe'e. 28 Yu'ũ wãtĩarẽ Espíritu Santu tutuaro me'rã pe'e cõ'awĩrõ'o. Te me'rã “Ô'acũ wiogũ nise mũsã tiropũre nitoja'a”, nino'o.

29 »Queose me'rã mũsãrẽ werenemogũti tja. Ni'cũ tutuamũ ya wi'ipũre dũ'tecũutimigũ, yajamasĩno'ña marĩ'i. Dũ'téca be'ropũ yajamasĩsami, niwĩ. Yu'ũ wãtĩ yu'rucoro tutuayũ'rũnũ'cã'a ní'gũ, tojo niwĩ Jesú.

30 Jesú ninemowĩ:

—Yu'ure uatirã yu'ure ã'atu'tirã nima. Yu'ure seeneotamutigũnojõ doquestewã'cãgũ weronojõ nimi. Yu'ure ëjõpeotirã masãrẽ Ô'acũrẽ ëjõpeocã weetamurã mejãta weema.

31 »Tojo weegũ mũsãrẽ diacjũ wereguti. Ô'acũ masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogusami. Espíritu Santure ña'arõ ucũcã pũrĩcãrẽ, acobojosome. 32 Yu'ũ Ô'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre ña'arõ ucũcã, Ô'acũ acobojogusami. Espíritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Ô'acũ acobojosome. Ni'cãrõacã, be'ropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta acobojosome, niwĩ Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā ī'amasīno'o nise ni'i
(Lc 6.43-45)

³³ Jesú ninemowī:

—Yucugū añucjū nicā, tigu dūca me'rā “Añucjū ni'i”, nino'o. Yucugū ña'acjū nírō, tigu dūca me'rā “Ña'acjū ni'i”, ni ī'amasīno'o. Yucugure tigu dūca me'rā ī'amasīno'o. ³⁴ Musā aña weronojō pūrīrā ni'i. Ña'arā nitjīarā, ¿de'ro wee añusere ucūmasībosau? Marīrē ña'ase púúturo, ña'asetā marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añusetā wija'a. ³⁵ Tojo weegu masū añugū añuse wācūse cūoyugū, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. ³⁶ Musārē weregūti. Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, musā wācūtimirā no'o ūaro ucūma'a'quenūcū besegūsami. ³⁷ Musā añurō ucūca be'ro nicā, Ō'acū musārē “Añurō ucūpā, bu'iri moo'o”, nigūsami. Musā ña'arō ucūca be'roma “Bu'iri cūo'o”, nigūsami, niwī Jesú fariseo masārē.

Masā ña'arā Jesure weeī'odutimi'que ni'i
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Be'ro fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesure a'tiro niwā:

—Masārē bu'egu, mū'ū añuse weeī'ocā ī'asī'rīsa'a, niwā.

³⁹ Na tojo nicā tū'ogu, Jesú niwī:

—Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā weeī'oña nírā, musā ējōpeotisere yū'ure ī'o'o. Musārē weeī'osome. A'te dia'cūrē weregūti. Dūporocjūpū Joná Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū wa'a'caronojō dia'cūrē ī'ogūti. ⁴⁰ Joná wa'iwū pajigūjo paaga po'peapū i'tia ūmūco, i'tia ñami cūpūre sāñacū niwī. Cū weronojōta yū'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu quē'rā yū'ure yáaca be'ro i'tia ūmūco, i'tia ñami di'ta po'peapū cūñagūsa'a. ⁴¹ Joná Nínive wāmetiri macācjārārē Ō'acū ye quetire werecā, na ña'arō wee'quere būjaweti, du'ucārā niwā. Yū'ū pe'ere Joná yū'rūoro nimicā, musā ējōpeowe'e. Musā na wee'caronojō ña'arō wee'quere būjawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, Nínivepū ní'cārā a'tocateropūcjārārē “Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewū”, nirāsama. ⁴² Apeye quē'rārē weregūti. Dūporocjō mujīpū mujātiro diacjū pe'e nirī di'tapū wiogo Israe curuacjārā wiogu Salomó masīsere tū'ogo a'tico niwō. Yū'ū Salomó yū'rūoro masīyū'rūnū'cāmicā, musā pe'e yū'ure tū'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, ti di'ta wiogo ní'co a'tocateropūcjārārē “Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewū”, nigōsamo, niwī.

Wātī todūporopū cū ní'cūpūre majāmisājāase ni'i
(Lc 11.24-26)

⁴³ Jesú fariseo masārē ninemowī:

—Wātī masūpūre cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpū sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatigu, a'tiro wācūsami: ⁴⁴ “Yū'ū wijaa'cūpūre dajasājāagūti tja”, nisami. Cūpūre dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apóca wi'i weronojō bocaejasami. ⁴⁵ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yū'rūoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro todūporopū cū wijaa'cūpūre na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū todūporopū ní'caro nemorō ña'arō tojasami. Ā'rā quē'rā yū'ure ējōpeotirā tojota ña'abutiario wa'arāsama, niwī Jesú.

Jesú paco, tojo nicã cã acabijirã ye cjase ni'i
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesú masãrẽ tojo ucũrĩ cura cã paco, cã acabijirã cã nirĩ wi'ipũ ejawã. Na sopepũ tojanũcã, cã me'rã ucũsĩ'rĩwã. ⁴⁷ Tojo weecã, to nigũ ni'cũ werewĩ Jesure:

—Mũ'u paco, mũ'u acabijirã sope pu'topũ niama. Mũ'u me'rã ucũsĩ'rĩama, ni werewĩ.

⁴⁸ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú cãrẽ niwĩ:

—¿Noanojõ niti yũ'u paco, yũ'u acabijirã? niwĩ.

⁴⁹ Be'ro ũsã cã bu'erãrẽ ñupu'a, niwĩ:

—Ã'rãrẽ yũ'u paco, yũ'u acawererã waro tu'oña'a. ⁵⁰ No'o Õ'acũ uaro weerãnojõ náta yũ'u acabiji, yũ'u acabijo, yũ'u paco weronojõ nima, niwĩ.

13

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Ti numurẽta tja Jesú wi'ipũ ní'cu ditara sumutopũ wa'awĩ. Wa'a, topũ dujiwĩ. ² Masã pãjãrã waro cã tiropũ nerẽcã ï'agũ, yucusupũ mujãsãjãa, dujiwĩ. Masã pe'e ditara sumutopũ nu'cũwã. ³ Be'ro Jesú queose me'rã narẽ bu'ewĩ:

—Ni'cũ masũ cã ya wesepũ otegũ wa'asami. ⁴ Cũ otegũ wẽestewã'cãcã, apeye otese cape ma'apũ doqueque'asa'a. Mirĩcũa a'ti, te perire ï'aboca, ba'ape'ocã'sama. ⁵ Apeye ũtãpaga cã'rõacã di'ta curo bu'ipũ doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. ⁶ Be'ro mujĩpũ asimujãtiri cura di'ta boposãjãyũ'rua wa'asa'a. Tojo weero nũ'cõrĩ cuotĩ'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyũ'rua, wẽjẽcã'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõpũ burũque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, ducatisa'a. Ni'cã ño cien peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri ducatisa'a. ⁹ O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, niwĩ Jesú.

Jesure cã bu'erã “¿De'ro weegũ queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro ũsã cã bu'erã cã pu'to wa'a, cãrẽ sãrĩtiña'wã:

—¿De'ro weegũ masãrẽ queose me'rã bu'eti? niwũ.

¹¹ Jesú ũsãrẽ yũ'tiwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ a'tiro weemi. Musã ãpẽrã todũporopũ masĩña marĩmi'quere cã wiogũ nisere masĩcã weemi. ãpẽrã yũ'ure ãjõpeotirã pe'ere masĩticã weemi. ¹² Tojo weegũ yũ'u bu'esere ãjõpeorãrẽ narẽta Õ'acũ masĩse o'onemogũsami. Na tu'omasĩse cuoyũ'ruarãsama. ãpẽrã yũ'u bu'esere ãjõpeotirã pe'ere na cã'rõacã masĩmi'quere tu'omasĩticã weegusami. ¹³ Na yũ'u weesere ï'amirã, ï'atirã weronojõ nisama. Yũ'u bu'esere tu'omirã, tu'omasĩtisama. Tojo weegũ queose me'rã narẽ were'e. ¹⁴⁻¹⁵ Isaía Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ cã oja'caronjõta narẽ wa'a'a. A'tiro ojacũ niwĩ:

Musã Õ'acũ ye cjasere teerã, ï'asĩ'rĩsome.

Õ'acũrẽ ãjõpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osĩ'rĩsome.

Tojo ãjõpeotitjãrã, yũ'ure acobojose sãrĩsome.

Tojo weerã musãrẽ werẽcã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejõ ¿de'ro nirõ weesari? ni tu'omasĩsome.

Musã añurõ yu'u weesere ï'amirã, ï'amasïsome, ni ojacu niwï Isaía, niwï Jesú.

¹⁶ Æsã pe'ere niwï:

—Musã pûrïcã yu'ure ëjõpeorã, e'cati'i. Yu'u weesere ï'arã, yu'u bu'esere tu'orã, ëjõpeo'o. ¹⁷ Diacjũ musãrẽ wereguti. Pãjãrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrï masã, tojo nicã dũporocjãrã masã añurã ní'cãrã ni'cãrõacã yu'u musãrẽ weesere ï'asï'rïcãrã nimirã. Yu'u musãrẽ weresere tu'osï'rïcãrã nimirã. Tojo weesï'rï'cãrã nimirã, ï'ati, tu'otiyu'rucã'cãrã niwã, niwï Jesú.

Jesú oteri masũ quetire “A'tiro nisï'rïrõ wee'e” nise ni'i
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Be'ro Jesú ùsãrẽ a'tiro werenemowï:

—Oteri masũ ye queti a'tiro nisï'rïrõ wee'e. ¹⁹ Yu'u a'ti turipu wiogu nigũsa'a nisere tu'omirã, tere tu'omasïtirã, a'tiro weronojõ nisama. Otese cape ma'apu buruque'a'que weronojõ nisama. Wãtï a'ti, na tu'omi'quere ë'mape'ocã'sami. ²⁰ Æpërã ùtãpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire e'catise me'rã tu'osama. ²¹ Tojo tu'omirã, nu'cõrï marïrã weronojõ nisama. Narẽ mejëcã wa'acã, o Æpërã te quetire ëjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ëjõpeodu'ucã'sama. ²² Æpërã otese cape pota wa'teropu buruque'a'que weronojõ nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orã pe'e. A'ti umuco cjase pe'ere wãcüyu'rũnu'cãsama. No'o de'ro nisere uaripejayu'rũasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorëcã'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, dũca marïrã weronojõ nisama. ²³ Æpërã di'tapu añurõpu buruque'a'que peri weronojõ nima. Yé quetire tu'o, añurõ ëjõpeo, yu'u dutironojõ weesetirã, añurõ dũcatirã weronojõ nima. Cien peri dũcati'caro weronojõ añusere weesama. Æpërã sesenta peri, Æpërã treinta peri dũcati'caro weronojõ añusere weesama, niwï Jesú.

Trigo wa'teropu apeye ña'ase cape pï'rïbajua'que ni'i

²⁴ Jesú apeye queose me'rã ùsãrẽ werenemowï:

—Õ'acũ wiogu nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ añuse capere cã ya wesepu otesami. ²⁵ Be'ro nipe'tirã cãrïca be'ro te ote'cure ï'atu'tigu cã ote'caropu wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropu ña'ase capere otesami. ²⁶ Trigo pï'rïmujã, te pupiri cura ña'ase cã ote'que pe'e quë'rã pï'rïbajuasa'a. ²⁷ Tere ï'arã, cãrë da'raco'terã na wiogupure wererã wa'asama: “Wioгу, marï ote'que añuse cape dia'cũ nimirãto”, nisama. “¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?” nisama. ²⁸ Na wiogu narẽ yu'tisami: “Ni'cũ marïrë ï'atu'tigu tojo weepï”, nisami. Be'ro da'raco'terã na wiogure sërïtiña'sama tja: “¿Mu'u ùsã ña'asere cureweerã wa'acã uasari?” nisama. ²⁹ Cã pe'e narẽ nisami: “Weeticã'ña. Musã cureweerã, apeye trigore du'acõ'abosa'a. ³⁰ Totã trigo me'rã bucucã'to. Trigo bucucatu'ajaca be'ropu da'rari masãrë o'oguti. Na ña'ase pï'rï'quere cureweemũ'tãrãsama. Curewee, tere opa dotori dũ'te, ùjũarãsama. Tu'ajanu'cõ, trigore na nũrõwuaropu nũrõrãsama”, nisami, niwï Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesú apeye queose me'rã werenemowï tja:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nise otese mostaza cape weronojõ ni'i. Tere ni'cũ cã ya wesepu otesami. ³² Mostaza cape cã'caperoacã waro ni'i. Tócacaperoacã nimirõ, bucuaropu pajibutiacyu yucugũ pï'rïsa'a.

Pajicju waro wa'acã ĩ'arã, mirĩcũa a'ti, tigu dũpũripũ na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Õ'acũ wiogũ nise cã'caperoacã weronojõ nũ'cãsa'a. Be'ro pajicju bũcũa'caro weronojõ nipe'tiropũ cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nĩgũ, tojo niwĩ.

Pã bũcũacã weese me'rã queose ni'i
(Lc 13.20-21)

³³ Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acũ wiogũ nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã weegotigo pã weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bũcũacã weesere morẽsamo. Be'ro te nipe'tise bũcũa se'sape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bũcũacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogũ nise nipe'tiropũ se'sarosa'a nĩgũ, tojo niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesú masãrẽ bu'égũ, queose me'rã wereticã weetiwi. ³⁵ Cũ tojo weecã, Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awũ. Jesú masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wũ:

Queose me'rã masãrẽ weregũsa'a.

Õ'acũ a'ti umũco weecãpũ masĩno'ña marĩ'quere musãrẽ were bajurẽgũti, ni ojano'wũ.

Jesú “Ñã'ase cape trigo tiropũ pĩ'rĩbajua'quere a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” nise ni'i

³⁶ Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, wi'ipũ sãjãawĩ. Ësã cũ bu'erã cãrẽ sirutusãjãwũ. Topũ cãrẽ sãrĩtiña'wũ:

—Mũ'u mejẽpũ ñã'ase cape trigo wa'teropũ queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati? niwũ.

³⁷ Ësã tojo nicã tũ'ogũ, Jesú yũ'tiwĩ:

—Añuse trigo capere ote'cũ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ni'i. ³⁸ Ti wese pe'e a'ti turi nisĩ'rĩrõ wee'e. Añuse cape yũ'ure ãjõpeorã Õ'acũ põ'rã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. Ñã'ase cape pĩ'rĩ'que pe'e wãtĩ yarã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e. ³⁹ Ti wese ote'cũre ĩ'atu'tigu ñã'asere ote'cũ wãtĩ nimi. Trigo bũcũatu'ajaca be'ro na tũ'rẽse a'ti umũco pe'tiatje ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Trigore tũ'rẽrĩ masã Õ'acũrẽ wereco'terã umũsecjãrã weronojõ nima. ⁴⁰ Ñã'asere curewee ãjũacõ'asama. Na tojo wee'caro weronojõ a'ti turi pe'ticãpũre ñã'arãrẽ cõ'arãsama. ⁴¹ Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ yũ'ure wereco'terãrẽ nipe'tiropũ o'ógũsa'a. “Nipe'tirã ñã'arõ weerãrẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ ñã'arõ weecã weerãrẽ neoña”, nigũsa'a. ⁴² Narẽ pecame'epũ cõ'arãsama. Topũ na pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsama. ⁴³ Tojo wa'ari curare Õ'acũ ñaro weerã pe'e a'tiro weerãsama. Cũ tiropũ wa'arã, mujĩpũ umũcocjũ weronojõ asisterãsama. Topũ ninu'cũcã'rãsama. O'meperi cũorãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, niwĩ.

Di'tapũ niyeru cujiri yaacũu'que queose ni'i

⁴⁴ Jesú a'tiro werenemowĩ:

—Musãrẽ Õ'acũ wiogũ nisere werenemogũti. Cũ musã wiogũ nise nipe'tise yũ'ruoro añuyũ'rũnũ'cã'a. Ni'cũ apeyenojõ wapabũjusere ãpẽrã ya di'ta po'peapũ nũo'quere boca'caro weronojõ ni'i. Tere bocãca be'ro mejãrõpũta yaacũusami tja. Be'ro e'catise me'rã wa'a, nipe'tise cũ cũosere duape'ocã'sami. Cũ dua'que wapa me'rã ti di'tare duumiicã'sami, niwĩ.

Jesú perla wāmetiri pe, wapabujuri pe me'rā queose o'o'que ni'i

⁴⁵ Apeye quē'rārē Jesú werenemowī:

—Ō'acū wioḡu nise ni'cū duari masū añurō asistese peri perla wāmetisere a'macusiaro weronojō ni'i. ⁴⁶ Cū wapabujuri pe, ni'cā pere bocaejagū, a'tiro weesami. Bocaēja, cū cūosere duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti pe wapabujuri pere duumiicā'sami. Ō'acū masā wioḡu nicā, ti pe wapabujuri pere bocase weronojō ni'i.

Wejecu me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

⁴⁷ »Be'ropu Ō'acū masārē beseatjere wereḡuti. Wa'i wējērī masā ni'cāḡū wejecujo dia pajiri maapu doqueñosama. Tigupure nirānucū wa'i su'riwā'sama. ⁴⁸ Tigū mu'muyū'rucā ī'arā, wa'i wējērī masā dia sumutopu wejemajāsama. Topu wa'ire besedujisama. Añurārē pi'ipu besesāasama. Ńa'arārē doqueñocā'sama. ⁴⁹ A'ti umuco pe'ticā, tojota wa'arosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā a'tirāsama. Añurā, Ńa'arārē ducawaanu'cōrāsama. ⁵⁰ Ńa'arārē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrīno'rā, upicari cūrīdio, utirāsama, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

⁵¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ní'quere tu'oti musā? niwī.

Ūsā “Ūu, tu'o'o”, niwū.

⁵² Ūsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisés oja'quere bu'erā yu'u wioḡu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cūoḡu weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nūrō'quere ma'marē, mejārē miiwīrōmasīsami. Cū weronojō yé niatjere mejā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere weremasīsama. Tojo nicā ma'ma, yu'u bu'ese quē'rārē weremasīsama níḡū, tojo niwī ūsārē.

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cu Nazare cū masāca macāpu wa'awī. Topu judío masā na nerēwuarī wi'ipu bu'enū'cāwī. Topu nirā cū bu'esere tu'o, ī'amarīamujāwā. A'tiro niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī tocā'rō masīḡū? ¿De'ro wee a'te masā dutitirārē yu'rūosenojōrē weeīomasīti? ⁵⁵ Ā'rī ni'cū capiteru macū nimi. Cū a'ti macācjō María macū nimi. Cū acabijirā Santiago, José, Simó, Juda nima. ⁵⁶ Cū acabijirā numia quē'rā a'toputa nima. Tojo weegu ¿no'opu masīmpari cū a'tere? niwā.

⁵⁷ Cū tocjū nise bu'iri cū weresere ējōpeosī'rītiwā. Jesú pe'e narē niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū ya wi'icjārā dia'cū ējōpeotisama, niwī.

⁵⁸ Tojo weegu ti macāpūre na ējōpeotica ī'agū, peje waro narē weeī'otiwī.

14

Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Titare Herode Galilea di'tacjārārē dutigu Jesú wee'quere tu'ocu niwī.

² Tere tu'ogu, cū me'rā da'rarārē a'tiro nicu niwī:

—Cũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ yu'u wějẽduti'cu masã'cu nígũ nisami. Tojo weetigu mejêta, peje waro weeĩ'otutuayuruaru, nicu niwĩ.

³ Cũ Herodeta toduporopare Juãrẽ ñe'eduticu niwĩ. Ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu dũ'tecũuduticu niwĩ. A'te ye bu'iri tojo weecu niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe numo, Herodía wãmetigore Felipe cũ catimicã, core ê'ma, numoticu niwĩ. ⁴ Cũ tojo weesere tu'ogu, Juã Herode tiropu wa'a, a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u acabiji numorẽ numoticã, ña'a ni'i. Core cõtoticã'ña, nicu niwĩ. Cũ tojo ní'que bu'iri Herode cûrẽ bu'iri da'reri wi'ipu söröduticu niwĩ.

⁵ Cũ Juãrẽ wějẽsĩ'rĩcu niwĩ. Masã pe'e “Juã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ nimi”, nicãrã niwã. Tojo weegu yu'u cûrẽ wějẽcã, masã yu'u me'rã uabosama ni uigu, maata cûrẽ wějẽticu niwĩ. ⁶ Be'ro Herode cũ bajuáca numurẽ bosenumu weecu niwĩ. Titare Herodía macõ cũ piji'cãrã tiropu basa'ogõ wijaco niwõ. ⁷ Herode co basa'ocã tu'sayu'rucacu niwĩ. Tojo weegu “Ne nisooro marĩrõ no'o mu'u uasenojõrẽ o'oguti”, nicu niwĩ. ⁸ Co pe'e co pacore “¿Ñe'enojõrẽ sërĩgõsariba?” nico niwõ. Co paco wéréca be'ro Herode tiropu wa'a, cûrẽ nico niwõ:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ dupoare dutesure, ni'cã papu miiti, yu'ure o'oya, nico niwõ. ¿Diacjũta Juãrẽ wějẽgũsari? nígõ, tojo weedutico niwõ.

⁹ Co tojo nicã tu'ogu, Herode bujaweticu niwĩ. Juãrẽ wějẽsĩ'rĩticu nimiwĩ. Cũ masã tu'oropu “Mu'u uasenojõrẽ o'oguti” ní'cu niyugu, masã yu'ure bujiri ní'gũ, co ní'caronojõta weecu niwĩ. ¹⁰ Tojo weegu Juã bu'iri da'reri wi'ipu ní'gũrẽ cũ dupoare dutesureduticu niwĩ. ¹¹ Dutesureca be'ro cũ dupoare bapapu sãa, Herodía macõrẽ o'ocãrã niwã. Co pe'e quẽ'rã co pacopure o'oturiaco niwõ.

¹² Be'ro Juã bu'esere sirutu'cãrã cũ upure miirã wa'a, yaacãrã niwã. Be'ro Jesupure wererã wa'acãrã niwã.

Jesú ni'cãmocusetiri mil umuarẽ ba'ase eca'que ni'i
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesú Juãrẽ wějẽ'que quetire tu'ogu, a'tiro weewĩ. Yucusupu mujãsãjãa, apero masã marĩrõpu ãsã cũ bu'erã me'rã wa'awĩ. Ësã wa'asere tu'orã, tocjãrã masã ma'apu cûrẽ sirutu'wã'cãcãrã niwã. ¹⁴ Jesú ape pã'rẽpu pẽ'ajagu, dijanu'cãwĩ. Be'ro masã pãjãrãrẽ bocaejapejawĩ. Narẽ ï'agũ, pajaña'wĩ. Dutitirã na mia'cãrãrẽ yu'ruowĩ. ¹⁵ Ësã cũ bu'erã na'ique'ari cura cũ pu'to wa'a, werewu:

—Na'ique'aropu wee'e. A'topu marĩ nirõpu masã marĩma. Tojo weegu masãrẽ macãpu wa'adutiya. Topu duuba'arã wa'ato, nimiwũ.

¹⁶ Ësã tojo nicã tu'ogu, “Wa'aticã'to. Musã narẽ ecaya”, niwĩ.

¹⁷ Ësã cûrẽ niwũ:

—Ni'cãmocuse pã, wa'i puarã dia'cũ cõ'o, niwũ.

¹⁸ Be'ro “Te musã cõosere miitia”, niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã, cũ tiro miawũ. Be'ro Jesú masãrẽ tá bu'ipu dujidutiwĩ. Tu'ajanu'cõ, te pã ni'cãmocuse pagare, na wa'i puarãrẽ mii, u'muarõpu ï'amorõ, cũ pacu Õ'acũrẽ e'catise o'owĩ. Be'ro pãrẽ ducawaa, ãsãrẽ o'owĩ. Ësã pe'e masãrẽ tere etiwu. ²⁰ Nipe'tirã ba'a yapiwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowũ. ²¹ Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ umua se'saro ni'cãmocusetiri mil niwã.

Jesú acopu sija'que ni'i
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Jesú masārē ba'ase ecáca be'ro ũsā cū bu'erārē yucusu me'rā ditarapū pē'ayudutiwī. Cū pe'e topū masārē we'eritigū, tojacā'wī yujupū. ²³ Be'ro masārē we'eritica be'ro ũrūgūpū cū se'saro ñubuegū mujācū niwī. Topūre ñami ējācā, ni'cūta nicū niwī. ²⁴ ũsā pe'e ditara decopū pē'arā weewū. To ũsā ejacā, wī'rō uputū wēepōtēowū. Tojo weero pā'cōrī paca yucūsure wēecūawū. ²⁵ Bo'remujātiri cura Jesú ũsā tiropū acopū sijawā'cātiwī. ²⁶ ũsā cūrē ĩ'amasītiwū. Tojo weerā cū topū sijawā'cāticā ĩ'arā, uputū ucūawū. Cūrē ĩ'arā, “Abū, masū wērī'cū wātī nisami”, ni caricūwū.

²⁷ Jesú ũsārē nūcūadutigū a'tiro niwī:

—Wācūtutuaya. Yū'u ni'i. Yū'ure uiticā'ña, niwī.

²⁸ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Wiogū, mū'u nígū, yū'ure mū'u tiro acopū sijawā'cādutiya, niwī.

²⁹ Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē a'tia, niwī. Tojo weegū Pedro dija, Jesú tiropū wa'agū, sijawā'cāwī. ³⁰ Be'ro uputū wī'rō wēecā ĩ'agū, ucūa wa'awī. Tojo weegū cū di'adijagū, caricūwī:

—Wiogū, ñe'egū a'tia, ni caricūwī.

³¹ Be'ro maata Jesú cūrē ñe'ewī. A'tiro niwī:

—¿Mū'u cā'rōacā waro ējōpeose cuoti? ¿De'ro weegū yū'u tiro a'tisī'rīmigū, yū'ure ējōpeotiati? niwī.

³² Be'ro na yucūsupū mujāsājārī cura wī'rō yūsua wa'awū. ³³ Tojo wa'acā ĩ'arā, ũsā tiwupū sāñarā Jesure ējōpeorā, ejaque'awū. Cūrē niwū:

—Nirōta mū'u Ō'acū macū ni'i, niwū.

Jesú Genesarepū dutitirārē yū'rūo'que ni'i (Mr 6.53-56)

³⁴ Be'ro ũsā Genesare wāmetiropū pē'ajawū. ³⁵ Tocjārā Jesure ĩ'amasīrā, topū cū ejase quetire nipe'tiropū werese'sabi'acārā niwā. Nipe'tirā dutitirārē yū'rūodutirā cū tiropū miiejawā.

³⁶ —Mū'u quē'rā ũsārē mū'u yaro su'tiro sumutopū ñe'eña'duticureya, niwā. Nipe'tirā tojo weerā yū'rūono'pe'ticā'wā.

15

Masārē ña'arā wa'acā weese ni'i (Mr 7.1-23)

¹ Be'ro fariseo masā Jesú tiropū ejawā. Tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā Jerusalēpū a'ti'cārā Jesú tiropū eja, sērītiña'wā:

² —¿De'ro weerā mū'u bu'erā marī ñecūsumua weemujāti'quere yū'rūnū'cāti? Ba'ase dūporo marī ñecūsumua weewūa'caronojō omo-coetima, niwā.

³ Jesú narē yū'tiwī:

—Yū'u quē'rā musārē sērītiña'gūti. Musā ñecūsumua weemujāti'quere weesiruturā, ¿de'ro weerā Ō'acū dutiro pe'ere yū'rūnū'cāti? ⁴ Ō'acū a'tiro duticū niwī: “Musā pacū, musā pacore ējōpeoya.” Tojo nicā “No'o cū pacū, cū pacore ña'arō ucūgūnojō wērīato”, nicū niwī. ⁵ Musā pe'e musā pacure o musā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītirā, narē a'tiro nisa'a: “Nipe'tise ũsā cuose musārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojapū”, nisa'a. ⁶ Musāta a'tiro nirānojōrē na pacū o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wéerā, Ō'acū dutisere tojowaro ĩ'acō'abutiācā'a. Musā ñecūsumua weemujāti'quere weesī'rīrā, tojo wee'e. ⁷ Diacjū wéerā

weronojō weeta'sa'a. Isaía duporocjūpū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū musārē diacjūta nisapī. A'tiro ojacu niwī:

⁸ “Ā'rā masā Ɂsero me'rā dia'cū yu'ure ējōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opū nirō nisa'a.

⁹ Tojo weerā na yu'ure ñubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yu'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicū niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Isaía, ni yu'tiwī Jesú fariseo masārē.

¹⁰ Narē tojo nīca be'ro Jesú masārē pijio, niwī:

—Yé cjasere tu'omasīrāti nīrā, tu'oya. ¹¹ Marī Ɂsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpū marīrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marīrē Ɂseropū wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e, niwī.

¹² Tojo nīca be'ro ũsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwū:

—Mu'u tojo nisere tu'orā, fariseo masā tu'satiama, niwū.

¹³ ũsā tojo nicā, Jesú queose me'rā yu'tiwī:

—Wese cuogu ña'ase, topū pī'rībajuasere du'acō'agūsami. Yu'u pacu Ɂmusepū nigū nisoose me'rā bu'erārē mejārōta weegusami. Narē cō'abutiagusami. ¹⁴ Tojo weerā narē tojo ī'acō'acā'ña. Na nisoose me'rā bu'erā, caperi ī'atirā āpērā caperi ī'atirārē wejemū'tārā weronojō nima. Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure wejemū'tāgū, na puarāputa no'o nirī copepū burusājāsama, niwī.

¹⁵ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Ūsārē wereya. Mū'u ní'que ¿de'ro nisī'rīrō weesari? niwī.

¹⁶ Jesú cūrē niwī:

—¿Musā quē'rā a'tere tu'omasīweti yujupū? ¹⁷ Nipe'tise marī ba'asōrōse paapu wa'a, be'ro yu'rūwijaa wa'asa'a. ¹⁸ Masā na ucūse, Ɂseropū wijase pe'e wācūsepū wadatiwijati'i. A'te pūrīcā Ō'acū ī'orōpū masārē ña'arā wa'acā wee'e. ¹⁹ Marī wācūse ña'arō wācūsepū du'pocātiwijati'i. Āpērārē wējēcō'ase, numo nitigore a'metārāse, numio me'rā ña'arō weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wācūsepū du'pocātiwijatisa'a. ²⁰ A'te peje pūrīcā Ō'acū ī'orōpure masārē ña'arā wa'acā weesa'a. Marī na weewuasenojōrē ba'ase duporo omocoetirā pūrīcā, masārē ña'arā wa'acā weetisa'a, niwī.

Judío masō nitigo ape di'tacjōpū Jesure ējōpeo'que ni'i

(Mr 7.24-30)

²¹ Be'ro Jesú Genesarepū ní'cu Tiro, Sidō wāmetise macārīpū wa'awī. Tocjārā judío masā nitiwā. ²² Topū eja, ni'cō numio topū nigō Canaácjō Jesú tiro caricūwā'cātiwō:

—Yu'u wiogu, Davi duporocjū wiogu pārāmi, yu'ure pajaña'ña. Yu'u macō wātī sājāno'co nitjāgō, pūrō pi'etimo, niwō.

²³ Jesú core yu'titiyu'rūocā'wī. Tojo weerā ũsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwū:

—Marī siro ña'arō caricūwā'cātisamo. Core wa'adutiya, niwū.

²⁴ Be'ro Jesú core niwī:

—Ō'acū yu'ure Israe curuacjārā oveja bajuduti'cārā weronojō nirā dia'cūrē a'madutigū o'ówī, niwī.

²⁵ Cū tojo nimicā, co cūrē ējōpeogo, cū pu'to ejaque'awō. A'tiro niwō:

—Wiogu, yu'ure weetamuña, niwō.

²⁶ Jesú core yu'tiwī:

—Wī'marā ba'asere ē'ma, diayiare doquecūucā, ña'a ni'i, niwī.

27 Cã tojo nimicã, co pe'e cûrẽ niwõ:

—Yũ'u wiogũ, tojota ni'i, nírõ. Diayiaputa mesapũ na wiorã ba'astedijosere ba'asama. Tojo nígõ, yũ'u judío masõ nitimicã, judío masã na “Diayi weronojõ nimo” nigõrẽ, judío masãrẽ mũ'u weetamudũ'a'quere weetamuña nígõ, tojo niwõ.

28 Co tojo nicã, Jesú niwĩ:

—Mũ'u pũricã ãjõpeose cwoyũ'rua'a. Tojo weero mũ'u ní'caronojõta wa'ato, niwĩ.

Cã tojo nirĩ curata co macõ wãtĩ cõ'awĩrõno'copũ tojaco niwõ.

Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yũ'ruo'que ni'i

29 Jesú Tiro, Sidõpũ ní'cũ wijawã'cãgũ, Galilea wãmetiri ditara sumutopũ yũ'ruawĩ. Be'ro ũrũgũpũ mũjãa, ejanujãwĩ. 30 Pãjãrã masã cũ dujiropũ etawã. Na opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ, caperi bajuno'tirãrẽ, omocã, dũ'pocã dojoriwi'iare, ucũmasĩtirãrẽ, no'o duti cwo'ranõjõrẽ miiejawã. Jesú tiropũ narẽ miiejacũuowã. Narẽ yũ'ruowĩ. 31 Tojo weecã, ucũmasĩtimi'cãrã ucũwã. Omocãrĩ, dũ'pocãrĩ dojoriwi'ia yũ'ruono'wã. Opa cõ'ñerĩ sija'cãrã diacjũ sijawã. Ī'atimi'cãrã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, masã ĩ'amarĩawã. Be'ro Õ'acũrẽ “Marĩ Israe curuacjãrã wiogũ tutuayũ'ruami”, ni e'catise o'owã.

Jesú ba'paritisetiri mil mũmarẽ eca'que ni'i

(Mr 8.1-10)

32 Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erãrẽ pijio, niwĩ:

—Ã'rã masãrẽ pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nirõ i'tia nũmũ yũ'ru'u. Tojo weerã na ba'ase toja wa'asama. Na ũja me'rã na ye wi'seripũ tojaacã ũatisa'a. Na ba'atirã, ma'apũ tũ'omasĩse pe'tique'a wa'abosama, niwĩ.

33 Cũ tojo nicã, ũsã cûrẽ niwũ:

—¿De'ro wee ũsã ba'ase bocabosari ã'rã pãjãrãrẽ? A'tore masã marĩma, niwũ.

34 Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—¿Dicusepaga pã cwo'ti? niwĩ.

Ũsã cûrẽ niwũ:

—Sietepaga pã, tojo nicã wa'i pejetirãcã cwo'o, niwũ.

35 Ũsã tojo nica be'ro masãrẽ dujudutiwĩ. 36 Be'ro pã sietepagare, tojo nicã wa'ire mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanũ'cõ, pãrẽ dũcawaa, ũsãrẽ o'owĩ. Ũsã pe'e tere masãrẽ etiwũ. 37 Nipe'tirã ba'a, yapiyũ'ruawã. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowũ. 38 Tere ba'arã numia, wĩ'marã ba'paqueono'ña marĩrõ mũmũ se'saro ba'paritisetiri mil niwã. 39 Be'ro Jesú masãrẽ we'eriti, ũsã yucũsupũ mũjãsjãa, Magdala wãmetiropũ pẽ'a wa'awũ.

16

Jesure fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Õ'acũ tutuaro me'rã wee'odutimi'que ni'i

1 Ũsã Magdala wãmetiropũ ejacã, fariseo masã, tojo nicã saduceo masã Jesure ĩ'arã etawã. Na ¿diacjũ Õ'acũ o'ó'cuta nimiti? nírã, cûrẽ Õ'acũ tutuaro me'rã wee'odutiwã. 2 Jesú pe'e narẽ yũ'tiwĩ:

—Mũjĩpũ sõ'asãjãcã, mũsã “Añurõ cũ'marõsa'a”, ni'i. 3 Bo'reacã ñiarĩ nũmũjo nicã, “Aco pejarosa'a”, ni'i. Ũ'muarõ cjasere ĩ'arã, tojo bajuri nũmũ nirõsa'a nisere masĩ'i. Tojo nimirã, Õ'acũ a'tocatero cũ wee'ose pe'ere masĩwe'e. 4 Mũsã a'tocaterocjãrã ña'arã ni'i. Mũsã wee'õña nírã, mũsã yũ'ure ãjõpeotisere ĩ'o'o. Mũsãrẽ wee'osome. A'te dia'cũrẽ

wereguti. Dɔporocjũpũ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Jonãrẽ wa'a'caronojõ dia'cũrẽ ï'ogãti, niwĩ. Tojo níca be'ro na tiropũ ní'cu apesepũ wa'awĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mr 8.14-21)

⁵ Be'ro ũsã ape pã'rẽpũ pẽ'a wa'awũ. Topũ wa'arã, pã ũsã ba'atjere acobojocãrã niwũ. ⁶ Jesú ũsãrẽ niwĩ:

—Musã fariseo masã, saduceo masã na ye levadura pã bũcũacã weesere tũ'omasĩna, niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã, ũsã cũ nisere tũ'otirã, a'merĩ niwũ:

—Marĩ pãrẽ miititiasũ. Tojo weegũ marĩrẽ tojo nisami, nimiwũ.

⁸ Jesú ũsã tojo nisere masĩgũ, a'tiro niwĩ:

—Musã pã marĩ ba'atjere miititiasũ nírá, queoro wãcũwe'e. Musã ãjõpeose moobutia'a. ⁹ ¿Musã tũ'omasĩweti yujupũ? ¿Yũ'u ni'cãmocũsepaga pã me'rã ni'cãmocũsetiri mil umũarẽ eca'quere wãcũweti? Peje pi'seri na ba'adu'aquere seeneowũ. ¹⁰ ¿Cãrũ wee'que quẽ'rãrẽ wãcũweti? Sietepaga pã me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawũ. Tita quẽ'rãrẽ na ba'adu'a'quere peje pi'seri seeneowũ. ¹¹ ¿De'ro weerã musã tũ'omasĩtiati? Yũ'u fariseo masã, saduceo masã ye levadurare ucũgũ, pã mejẽtare nigũ weepũ, niwĩ.

¹² Cũ tojo nicãputa, ũsãrẽ tũ'omasĩse ejawũ.

—Marĩrẽ levadura pã bũcũacã weese mejẽtare ucũgũ weepĩ; fariseo masã, saduceo masã na nisoose me'rã bu'ese pe'ere tũ'omasĩato nígũ, tojo niapĩ, niwũ.

Pedro Jesure “Mũ'u Ō'acũ bese'cu ni'i” ní'que ni'i

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Be'ro Jesú Cesarea Filipo wãmetiri macãpũ wa'awĩ. Topũ eja, ũsã cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—Masã yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure ¿de'ro ucũti? niwĩ.

¹⁴ ũsã cũrẽ yũ'tiwũ:

—Ãpẽrã “Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ nimi”, nima. Ãpẽrã “Dɔporocjũpũ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Elía nígũ nisasami”, nima. Ãpẽrã “Jeremía nimi o apĩ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ nígũ nisasami”, nima mũ'urẽ, ni yũ'tiwũ cũrẽ.

¹⁵ ũsã tojo nicã, niwĩ:

—Musã waro, ¿de'ro wãcũti yũ'ure? ni sãrĩtiña'wĩ.

¹⁶ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Simó Pedro cũrẽ yũ'tiwĩ:

—Mũ'u Ō'acũ bese'cu Cristo ũsã yoacã yucue'cu ni'i. Ō'acũ catinu'cũgũ macũ ni'i, niwĩ.

¹⁷ Jesú cũrẽ niwĩ:

—Simó, Jonã macũ, mũ'u tojo ucũgũ, diacjũta ucũ'u. Ne ni'cũ masũ mũ'urẽ tere weretiapĩ. Yũ'u pacũ u'mũsepũ nigũ mũ'urẽ tere masĩse o'oopĩ. Tojo weegũ e'catiya. ¹⁸ Mũ'urẽ wereguti. Mũ'u wãme Pedro ũtãgã nisĩ'rĩrõ wee'e. Mũ'u weronojõ ãjõpeorãrẽ ya curuacjãrãrẽ wa'acã weeguti. Wãtĩ cũ yarã me'rã ya curuacjãrãrẽ docaque'acã weesome. ¹⁹ Yũ'u mũ'urẽ u'mũsepũ marĩ wiogũ nirõpũ cja sawire o'oguti. Tojo weero a'ti nucũcãpũre mũ'u cã'mota'acã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ cã'mota'ano'rõsa'a. Mũ'u a'ti nucũcãpũre du'tecũucã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ du'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpũre “Tojota weeato” nicã, u'mũsepũ quẽ'rãrẽ tojota wa'arõsa'a, niwĩ Jesú.

²⁰ Be'ro Jesú ũsārē niwī:

—Ne āpērārē “Cũ Õ'acũ bese'ca Cristo nimi”, niticã'ña, niwī.

Jesú cã wērĩatjere were'que ni'i

(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Tita me'rã Jesú ũsārē a'tiro werenu'cãwī:

—Yũ'ure Jerusalēpu wa'aro ni'i. Topu judío masã bucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yũ'ure uputu pi'eticã weerāsama. Yũ'ure wējērāsama. Tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, niwī ũsārē.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro Jesure yoacurero wejewa'cã, a'tiro tu'ticu niwī:

—Yũ'u wiogu, ne mu'u tojo nise wa'aticã'to. Õ'acũ tojo wa'acã cã'mota'ato, nicu niwī.

²³ Be'ro Jesú majāminu'cã, cūrē nicu niwī:

—Wātī wa'aya. Mu'u tojo nígu, Õ'acũ yũ'ure dutisere cã'mota'asĩ'rĩgu wee'e. Õ'acũ cũ uasere wãcũwe'e. Masã na wãcũwuaronojõ pe'e wãcũ'u, nicu niwī.

²⁴ Be'ro Jesú ũsã āpērārē niwī:

—No'o yũ'ure ějõpeosirutuganojõ cũ weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yũ'u uaro pe'e weeato. No'o yũ'ure sirutusĩ'rĩgu, “Jesure ějõpeogu, wērĩbosa'a” nitiguta sirutuato. ²⁵ Yũ'ure ějõpeose me'rã ña'arõ yũ'rusĩ'rĩtigu, yũ'ure ějõpeodu'uganojõ pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wējēsere uiti, yũ'ure ějõpeonu'cũgũnojõ pe'e yũ'u me'rã catinu'cũgũsami.

²⁶ »Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogu, ¿ñe'enojõrē wapata'abosari? Cũ pecame'epu wa'agu, cũ ya ejeripõ'rãrē de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. ²⁷ Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ a'tiro weeguti. Yũ'u pacu asistese me'rã, cūrē wereco'terã me'rã a'ti turipure a'tiguti tja. Yũ'u apaturi a'tigu, nipe'tirãrē de'ro na wee'quenucūrē wapayeguti. ²⁸ Diacjũ musārē wereguti. Ni'cãrã a'topu nirã na wērĩse duporo a'tere ĩ'arāsama. Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ wiogu sãjãcã ĩ'atimirã, wērĩsome, niwī.

17

Jesú cã bajuse dũcayũ'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Jesú “Yũ'u wiogu nisere ĩ'arãsa'a” nĩca be'ro ni'cã semana yũ'rũwu. Titare Pedro, Santiago, cũ acabiji Juãrē ũrũgũ u'muacjũpu miacu niwī. Na se'saro wa'acãrã niwã. ² Topu na ĩ'orõpu cũ bajusere dũcayucu niwī. Cũ diapoare mujĩpũ umucocjũ weronojõ asistecu niwī. Cũ ye su'ti añurõ bo'reyuse wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía duporocjãrãpu Jesú me'rã ucũcã ĩ'acãrã niwã. ⁴ Tere ĩ'agũ, Pedro Jesure nicu niwī:

—Yũ'u wiogu, marĩ a'topu nicã añuyũ'rua'a. Mu'u uacã, ũsã i'tia wi'iacã weerãti. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerãti, nicu niwī.

⁵ Pedro tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua asisteri curua a'ti, narē tuubi'acã'caro niwũ. Ti curuapure ni'cũ ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yũ'u macũ, yũ'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã pũrõ e'cati'i. Cũ ucũsere tu'o ějõpeoya, nicu niwī Õ'acũ.

⁶ Tere tu'orã, cũ bu'erã uputu ucuarã, di'tapu mu'rĩque'acãrã niwã.

⁷ Be'ro Jesú na pu'to wa'a, narē ñe'eña'a, nicu niwī:

—Wā'cānū'cāña. Uiticā'ña, nicu niwī.

⁸ Be'ro na ĩ'acā, āpērā ne marīcārā niwā. Jesú ni'cūta nicu niwī.

⁹ Na tigupū ní'cārā dijaticā, Jesú narē nicu niwī:

—Musā ni'cārōacā ĩ'a'quere ne āpērārē wereticā'ña. Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu wērī masāca be'ropū wereya, nicu niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yū'rūoacjū a'tise dūporo Elía a'timū'tāgūsami” nisari?

¹¹ Jesú narē yū'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomū'tāgūsami. ¹² Yū'u pe'e a'tiro nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē masā ĩ'amasīticārā niwā. Na cūrē no'o ūaro weesī'rīsere weecārā niwā. Cūrē wee'caronojōta yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu quē'rārē pi'eticā weerāsama, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicāpū, cū bu'erā tū'omasīcārā niwā. “Cū Elía a'titojacu niwī nígū, Juā masārē wāmeyeri masūrē nigū weesami”, nicārā niwā.

Jesú wī'magūrē wātī sājāno'cūre cō'awīrō'que ni'i

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Be'ro na ūrūgūpū ní'cārā masā wa'teropū dijatawā. Titare ni'cū a'ti, Jesú tiropū ejaque'awī. Cūrē a'tiro niwī:

¹⁵ —Yū'u wioḡū, yū'u macūrē pajaña'ña. Cū wācūña marīrō wērīamujāmi. Ūpūtū waro pi'etiya'rūmajāmi. Pejetiri pecame'epū doqueque'a, diapū quē'rārē doqueñojāmujāmi. ¹⁶ Cūrē mū'u bu'erā tiropū miiejamiapū. Na cūrē yū'rūomasītiama, niwī.

¹⁷ Be'ro Jesú masārē niwī:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yū'u musārē yoacā bu'emicā, ne tū'omasīwe'e yujupū. ¿No'ocā'rō yoacā musā yū'ure ējōpeoticā wācūtutuagusari? Cū wī'magūrē yū'u tiro miitia, niwī.

¹⁸ Topū miiejacā, wātī wī'magūpū ní'cūre cō'awīrōwī. Cū tojo weeri curata wī'magū yū'rūono'cupū tojawī.

¹⁹ Be'ro ūsā cū bu'erā āpērā tū'otiropū cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weerā ūsā wātīrē cō'amasītiapari? niwū.

²⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Musā yū'ure añurō ējōpeotise ye bu'iri cūrē cō'awīrōmasītiapā. Diacjū musārē wereḡūti. Musā mostaza capeacā weronojō cārōacā ējōpeose cuorā, a'tigu ūrūgūrē “Aperopū wa'aya”, nīmasībosa'a. Musā tojo nicā, aperopū wa'arosa'a. Musā diacjūta ējōpeocāma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. ²¹ Ā'rī wātī sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awīrōta basio'o, niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Be'ro ūsā Galileapū sījarā wa'awū. Topū Jesú ūsārē niwī:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtiguare wiorāpūre o'orāsama.

²³ Yū'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numū be'ro masāgūsa'a tja, niwī. Ūsā cū “Yū'ure wējērāsama” nicā tū'orā, pūrō bujawetiwū.

Ō'acū wī'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú, ūsā cū bu'erā Capernau wāmetiri macāpū wa'awū. Ūsā topū ejari curare Ō'acū wī'i cjase niatjere niyeru wapaseeri masā Pedro tiropū wa'awā. A'tiro sērītiña'cārā niwā cūrē:

—¿Mūsārē bu'egū Ō'acũ wi'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicārā niwā.

²⁵ Pedro narē yu'ticu niwī:

—Wapayesami, nicu niwī.

Be'ro Pedro Jesú nirī wi'ipū sājāejawī. Cũ Jesure sērītiña'gũti weeri cura Jesú pe'e cūrē ucūwe'ocā'wī:

—¿De'ro tu'oña'ti, Simó? ¿A'ti umucocjārā wiorā niyeru uarā, na acawererārē sērīsari, o aperocjārāpūre sērīsarine? niwī.

²⁶ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Aperocjārāpūre wapayedutisama, niwī.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē na acawererārē sērītisama. Tojo weero yu'u Ō'acũ macũ niyucā, cũ ya wi'i cjase niatjere niyeru sērīmasītisama. ²⁷ Tojo nimicā, narē mejēcā wācūdutitigu wapayeguti. Mu'u ditarapū wējērī da mii, wa'i wējēgū wa'aya. Ba'amū'tāgūrē wejemorōña. Cũ useropū niyeru kujire bocagusa'a. Ti cuji me'rā marī puarā yere wapayegū wa'aya, niwī Jesú.

18

Añurō weeyu'rūnu'cāgū yere oja'que ni'i

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Ō'acũ wi'i cjase wapaseeri masārē Pedro wapayegū wa'acaterore ũsā Jesú tiropū wa'a, cūrē niwā:

—Ū'musepūre ¿noanojō ũsā mu'u besecū'cārā āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsari? niwā.

² Ūsā tojo nicā tu'ogu, Jesú ni'cũ wī'magūrē pijio, ũsā tiropū nu'cōwī.

³ Ūsārē niwī:

—Mūsārē diacjū wereguti. Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāsī'rīsere du'ucā'ña. Mūsā tere wācūnu'cūrā, ā'rī weronojō nitirā, u'musepū yu'u wioqu niatjopū wa'asome. ⁴ A'tiro ni'i. No'o ā'rī wī'magū weronojō āpērā yu'rūoro nisere wācūtigu'nojō cūta yu'u niatjopūre āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cāgūsami. ⁵ Apeye quē'rārē wereguti. Yu'ure maigūnojō ni'cũ ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi, niwī.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Jesú apeye ũsārē werenemowī:

—No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegū uputu bu'iri da'reno'gūsami. Ūtāgā pajicja cũ wāmūtapū du'teyoo, cūrē maa pajiri maapū doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cũ maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. ⁷ Masārē ña'arō weecā weese ña'abutia'a. Ña'arō weenu'cūcā'rāsama, wéerā pe'ea. Mejō tojo weegūnojō uputu waro bu'iri da'reno'gūsami.

⁸ »A'tiro weeya. Mūsā omocā, mūsā du'pocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dātēcō'abo'caro weronojō ña'arō weedu'ucā'ña. Mūsā ni'cā omocā me'rā o ni'cā du'pocā me'rā u'musepū wa'acā, nemorō añu'u. Pua omocā me'rā, pua du'pocā me'rā pecame'epū wa'acā pe'ere, ña'ayu'rūabosa'a.

⁹ Mūsā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesī'rīrā, mūsā caperire orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere ī'adu'ucā'ña. Mūsā ni'cā capea me'rā u'musepū wa'acā, nemorō añu'u. Mūsā pecame'epū pua capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayu'rūabosa'a.

Oveja bajuduti'cũ queose ni'i
(Lc 15.3-7)

¹⁰ »Ã'rã wĩ'marãnojõrẽ tojo ï'acõ'aticã'ña. A'tiro ni'i. Æ'musecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã ã'rã wĩ'marãrẽ co'terã yu'u pacu u'musepu nigũ ï'orõpu ninu'cũma. ¹¹ Masã Õ'acũrẽ wãcũtirã oveja bajuduti'cãrã weronojõ nima. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu narẽ yu'ruogu a'tigu weewu.

¹² »Yu'u weresere ¿de'ro tu'oña'ti? Ni'cũ cien oveja cuogu ni'cũ bajuduticã, ãpẽrã du'sarã noventa y nuevere opa bu'pa na ba'arõpu cũusami. Be'ro apĩ bajuduti'cure a'magũ wa'asami. ¹³ Cũrẽ bocagu, pũrõ e'catisami. Æpẽrã noventa y nueve bajudutiti'cãrã nemorõ cũ me'rã e'catisami. ¹⁴ Mejãrõta marĩ pacu u'musepu nigũ ne ni'cũ ã'rã wĩ'marãnojõrẽ pecame'epu wa'acã uatimi, niwĩ Jesú.

Marĩ acawererã marĩrẽ ña'arõ weecã a'tiro weerua'a nise ni'i

¹⁵ Jesú werenemowĩ:

—Mu'u acaweregu mu'urẽ ña'arõ weecã, mu'u se'saro cũ tiropu weregu wa'aya. Cũ ña'arõ wee'quere masicã weeya. Cũ “Yu'u ña'arõ weepu” ni tu'oña'cã, musã apaturi a'merĩ ucũ, e'catirãsa'a tja. ¹⁶ Cũ yu'titicãma, ni'cũ o puarãrẽ pijio, cũ tiropu wa'aya. Na tu'orõpu wereya cũ mu'urẽ ña'arõ wee'quere. Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ ní'caronojõta puarã o i'tiarã tu'orõpu “Diacjũta ni'i”, ni masĩno'rõsa'a. ¹⁷ Na quẽ'rãrẽ yu'titicã, nipe'tirã yu'ure ãjõpeorã na nerẽrõpu wereya. Na quẽ'rãrẽ yu'titicã, yu'ure ãjõpeotigu o wiorãrẽ niyeru wapaseebosari masũrẽ weronojõ tu'oña'ña.

¹⁸ »Diacjũ musãrẽ wereguti. No'o musã a'ti nucũcãpu du'tecũucã, u'musepu quẽ'rãrẽ du'tecũuno'rõsa'a. A'ti nucũcãpure “Tojota weeato” nicã, u'musepu quẽ'rãrẽ tojota wa'arosa'a, niwĩ. Cũ tojo nígu, musã “Bu'iritimi” o “Bu'iri marĩmi” nímasĩrãsa'a nígu, tojo niwĩ.

¹⁹ Jesú ninemowĩ:

—Apeyere wereguti. Puarã “Marĩ a'tenojõrẽ Õ'acũrẽ sãrĩrã” nicã, yu'u pacu u'musepu nigũ musã sãrĩrõnojõta weegusami. ²⁰ No'o puarã o i'tiarã yu'ure ãjõpeorã nerẽcã, yu'u na wa'terõpu nigũti, niwĩ.

Æpẽrã ña'arõ weecã acobojose cjase ni'i
(Lc 17.3)

²¹ Tojo nicã tu'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sãrĩtiña'wĩ:

—Wiogu, yu'u acaweregu yu'ure ña'arõ weecã, ¿dicusetiri cãrẽ acobojosari? ¿Sietetiriputa cũ ña'arõ weesere acobojosari? niwĩ.

²² Jesú cãrẽ yu'tiwĩ:

—“Ticusetiri acobojoya”, niwe'e. Tojo níronojõ o'ogu, “Na ña'arõ weesetisetirinũcũ acobojoya”, nigũti.

²³ »Tojo weegu musãrẽ yu'u pacu cũ acobojose cjasere wereguti. Cũ ni'cã di'ta wiogu weronojõ nimi. Ti di'ta wiogu cãrẽ da'raco'terã na wapamoosere apogutigu pijiosami. ²⁴ Cũ narẽ wapaseenu'cãrĩ cura ni'cũ pajiro waro wapamoogũrẽ miiwã'cãsama. ²⁵ Cũ de'ro wee wapayeta basioticã ï'agũ, wiogu cãrẽ, cũ numorẽ, cũ põ'rãrẽ, nipe'tise cũ cuosere ãpẽrãpure duaturiadutisami. Cũ wapamoosere wapayeduodutigu tojo weesami. ²⁶ Tere ï'agũ, da'raco'tegu wiogu tiro ejaque'a, nisami: “Wiogu, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u wapayepe'ocũti”, nisami. ²⁷ Cũ tojo nicã tu'ogu, a'tiro weesami. Cũrẽ pajaña'gũ, cũ wapamoo'quere cõ'a, cãrẽ du'ucã'sami.

28 Tojo wéeca be'roacã wa'a, apĩ cǔ me'rãcjǔ da'raco'tegure bocaejasami. Cǔ pe'e cǔrē cã'rõacã wapamoosami. Be'ro cǔrē wapayedutigu ʋpʋtu wãmutapʋ ñe'esami. “Mʋ'u wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

29 »Cǔ tojo nicã tʋ'ogu, cǔ wee'caro weronojõ cǔ dʋporo ejaque'a, nisami: “Yʋ'ʋre pajaña'cureya. Mʋ'ʋrē wapayepe'ocǔti”, nisami. 30 Apĩ pe'e ne ʋatisami. Maata cǔrē bu'iri da'reri wi'ipʋ miaa, sõrõdutisami. “Cǔ wapayepe'ocã'pʋ, du'uwĩrõña”, nisami. 31 Be'ro ãpẽrã da'raco'terã cǔ tojo weesere ï'arã, ne tʋ'satisama. Tojo weerã na wiogʋpʋre tere werepe'ocã'sama. 32 Tere tʋ'ogu, wiogu cǔrē pijidutio'osami. Cǔrē nisami: “Da'raco'tegu queoro weetigu ni'i. Mʋ'u yʋ'ʋre sêrĩcã, nipe'tise mʋ'u wapamoo'que pacare acobojope'ocã'pʋ. 33 Mʋ'u quẽ'rã yʋ'u mʋ'ʋrē pajaña'caronojõ mʋ'u me'rãcjũrē pajaña'boapã”, nisami. 34 Wiogu ʋpʋtu waro uagu, cǔrē pũrõ bu'iri da'resami. Bu'iri da'reri wi'ipʋ cǔrē pi'eticã weedutisami. Téé nipe'tise cǔ wapamoosere wapayepe'otigu, topʋ ninu'cũgũsami, ni werewĩ Jesú.

35 Be'ro Jesú tere wéréca be'ro niwĩ:

—Yʋ'u pacu ʋ'musepʋ nigũ musã acawererãrē diacjũ acobojoticã, tojota weegʋsami musãrē, niwĩ.

19

Nʋmotirã, marãpʋtirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

1 Jesú ãpẽrãrē a'merĩ acobojosere ucũca be'ro ʋsã a'tiro weewʋ. Galilea di'tapʋ ní'cãrã ʋsã Judea di'tapʋ Jordã wãmetiri maa mujĩpũ mujãtiro ape pã'rẽpʋ pẽ'awũ. 2 Topʋ wa'acã, pãjãrã masã Jesure sirutuwã. Narē dutitirãrē yʋ'rʋowĩ. 3 Narē yʋ'rʋocã ï'arã, fariseo masã Jesure bu'iri bocasĩ'rĩrã, cǔ tiro wa'a, sêrĩtiña'wã:

—¿Ni'cũ no'o mejõ niseacã me'rã cǔ nʋmorē cõ'amasĩsari? ¿Marĩrē dutise tojo niti? niwã.

4 Jesú narē yʋ'tiwĩ:

—¿Musã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrē bu'emirã, masĩweti? Õ'acũ nipe'tise cǔ ne waro weenʋ'cãcateropʋ ʋmʋ, numio weecu niwĩ.

5 Tu'ajanʋ'cõ, a'tiro nicʋ niwĩ: “Tojo weegu ʋmʋ cǔ pacure, cǔ pacore wija, cǔ nʋmo me'rã nigũsami. Na pʋarã ni'cã upʋ weronojõ nirãsama”, nicʋ niwĩ Õ'acũ. 6 Tojo weerã na pʋarã nitima. Ni'cã upʋta nima. Tojo weerã Õ'acũ a'mesu'o'cãrãrē masã dʋcawaaticã'rõʋa'a, niwĩ Jesú.

7 Cǔ tojo nicã tʋ'orã, fariseo masã sêrĩtiña'wã tja:

—To pũrĩcãrē ¿de'ro weegu Moisé a'tiro nipari? “Ni'cũ cǔ nʋmorē cõ'agũ, ‘A'te ye bu'iri mʋ'ʋrē cõ'a'a' nirĩ pũrĩrē ojao'oroʋa'a”, ni ojacu niwĩ, niwã.

8 Jesú narē niwĩ:

—Musã ñecũsumʋa ejeripõ'rã butise ye bu'iri Moisé na nʋmosãnumiarē cõ'acã, cã'mota'aticʋ niwĩ. Tojo nimicã, Õ'acũ ne waropʋta “A'merĩ cõ'aña”, niticʋ niwĩ. 9 Yʋ'u cǔ nʋmorē cõ'agũrē a'tiro nigãti. Co apĩ me'rã ña'arõ weetimicã, cõ'agũnojo apegore nʋmotigu, cǔ nʋmo nitigo me'rã a'metãrãgũ weronojõ tojasami. No'o marãpʋ cõ'ano'core nʋorẽgũnojo quẽ'rã mejãrõta tja cǔ nʋmo nitigore a'metãrãgũ weronojõ nisami. Õ'acũ core “Nimʋ'tã'cʋ nʋmo nimo yujupʋ”, ni ï'asami. Na tojo wéerã, Õ'acũ cǔ dutisere yʋ'rʋnʋ'cãrã weema, niwĩ.

10 Cǔ tojo nicã tʋ'orã, ʋsã cǔ bu'erã niwũ:

—Tojo nicã pũrĩcãrẽ marĩ nũmotiticã, nemorõ añusa'a, niwũ.

¹¹ Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Nipe'tirã nũmo marĩrã nímasĩtisama. Õ'acũ nũmo marĩrã nímasĩato ní'cãrã dia'cũ nímasĩsama. ¹² Æpẽrã a'te ye bu'iri nũmotitisama. Æpẽrãrẽ dojoriwi'ia bajua'que bu'iri nũmotita basiotisa'a. Æpẽrãrẽ nũmotidutitirã na upũ cjasere yejecõ'ano'cãrã nisama. Tojo weerã na nũmotimasĩtisama. Æpẽrã Õ'acũ ye cjase dia'cũrẽ weesĩ'rĩrã nũmotitisama. “Tojo nũmo marĩgũ nigũti” nigũnojõ nũmo marĩgũ tojato, niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosa'que ni'i

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro Æpẽrã na põ'rãrẽ Jesú tiropũ miiejawã. Narẽ ñapeo, Õ'acũrẽ sãrĩbosadutirã tojo weewã. Na tojo weecã, ùsã wĩ'marãrẽ miiejarãrẽ tu'tiwũ:

—Cũrẽ caribotirãta, nimiwũ. ¹⁴ Æsã tojo nicã, Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yũ'u tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojõrẽ añurõ ãjõpeoma. Æpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yũ'ure ãjõpeorã yũ'u pacũ wiogũ nirõpũ wa'arãsama, niwĩ.

¹⁵ Be'ro wĩ'marãrẽ ñapeo, sãrĩbosawĩ. Tu'ajanũ'cõ, ùsã apesepũ wa'a wa'awũ.

Ma'mũ peje cũogũ Jesú me'rã ucũ'que ni'i

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Be'ro ni'cũ ma'mũ Jesure ï'agũ ejawĩ. Cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—Mũ'u masãrẽ bu'egũ añugũ ni'i. Yũ'u catinu'cũacjũ ¿Ñe'enojõ añusere weegusari? niwĩ.

¹⁷ Jesú cũrẽ yũ'tiwĩ:

—¿De'ro weegũ yũ'ure añuse cjasere sãrĩtiña'ti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Õ'acũ nimi. Mũ'u catinu'cũsĩ'rĩgũ, Õ'acũ dutise cũu'quere weeya, niwĩ.

¹⁸ Ma'mũ yũ'tiwĩ:

—¿Disenojõrẽ weegusari?

Jesú cũrẽ niwĩ:

—Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ nũmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. ¹⁹ Mũ'u pacure, mũ'u pacore ãjõpeoya. Mũ'u basu ma'irõnojõta Æpẽrãrẽ ma'iña, niwĩ.

²⁰ Ma'mũ Jesure yũ'tiwĩ:

—Yũ'u wĩ'magũputa a'tere queoro weemũjãtiwũ. ¿Ñe'enojõ apeyenojõ yũ'u weenemogũsari? niwĩ.

²¹ Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mũ'u Õ'acũ dutisere weepe'osĩ'rĩgũ, nipe'tise mũ'u cũosere duape'ocjũ wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecũorãrẽ o'oya. Mũ'u tojo weegũ u'mũsepũ peje añuse cũogusa'a. Tojo weetojanũ'cõ, yũ'ure sirutugũ a'tia, niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tũ'ogũ, ma'mũ peje cũogũ nitjĩagũ tere ma'iyũ'rugũ, bũjawetise me'rã dajatojaawĩ.

²³ Cũ wa'aca be'ro Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Diacjũ mũsãrẽ weregutĩ. Peje cũogũ Õ'acũ wiogũ nirõpũ u'mũsepũ wa'acã, diasã ni'i. ²⁴ Apaturi mũsãrẽ nigũti tja. Cameyo wãmetigũjo awĩga yuta da pĩ'osõrõrĩ pepũ sãjãa yũ'rutẽricã, diasã ni'i. Yũ'u pacũ wiogũ nirõpũ peje cũogũ wa'acã pe'ema, totã nemorõ diasã ni'i, niwĩ.

²⁵ Cũ tojo nicã tũ'orã, ùsã tũ'omarĩa wa'awũ. Æsã a'merĩ sãrĩtiña'wũ:

—To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acũ tiropũ wa'amasĩrãsari? niwũ.

²⁶ Jesú ũsārē ĩ'agũta ĩ'a, niwĩ:

—Masã na basu weetutuase me'rã yu'rãmasĩtisama. Ő'acũ pũricãrē basio'o. Cũma ne apeyenojõ weeta basiotise marĩ'i, niwĩ.

²⁷ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro niwĩ:

—Wiogu, ũsã pe'e mu'urē siruturã, nipe'tise ũsã cuomi'quere du'ucũupe'ocã'wã. Ősã tojo wee'que wapare ¿Ő'acũ ñe'enojõrē o'ogũsari? niwĩ.

²⁸ Jesú ũsārē niwĩ tja:

—Diacjũ musārē nigũti. Ő'acũ a'ti turire ne waropũ wee'caro weronojõ apaturi weecã, yu'u Ő'acũ macũ wiogu sãjãgũsa'a. Tojo yu'u weecã, musã quẽ'rã yu'ure dutitamurãsa'a. Tojo nicã musã yu'ure ějõpeorã doce cururi Israe cururicjãrãrē dutirãsa'a. ²⁹ Āpẽrã nipe'tirã yu'ure ějõpeose bu'iri na ye wi'serire, na acawererãrē, na pacusũmarē, na põ'rãrē, na ye di'tare du'ucũuwã'cãrã quẽ'rãrē a'tiro wa'arosa'a. Peje waro na cõ'awã'cã'que nemorõ ñe'enenorãsama. Tojo nicã Ő'acũ me'rã catinu'cũrãsama. ³⁰ Tojo nimicã, pãjãrã ni'cãrõacãrē wiorã weronojõ nirã be'ropũre mejõ nirã nirãsama. Pãjãrã ni'cãrõacãrē mejõ nirã pe'e quẽ'rã be'ropũre wiorã weronojõ nirãsama, niwĩ.

20

Jesú u'se wese da'rari masã me'rã queose o'o'que ni'i

¹ Jesú be'ropũ cũ o'ootjere queose me'rã werenemowĩ:

—Ő'musepu yu'ure ějõpeorãrē o'ootje a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ u'se wese cuose weronojõ ni'i. Cũ ñamiacãcure u'se wi'rajãrē a'masami.

² Narē bocagu, “Ni'cã numũ wapayewũaronojõ musārē wapayegũti”, nisami. Na yu'tica be'ro narē cũ ya wesepũ da'radutigu o'ócã'sami. ³ Be'ro nueve nicã ãpẽrã da'rajãrē a'manemogũ wa'asami. Topũ macã decopũ da'rãse moorã dujirãrē bocaejasami. ⁴ Bocaēja, narē nisami: “Musã quẽ'rã ya wese u'se wesepũ da'rarã wa'aya. Musārē queoro wapayegũti”, nisami. Cũ tojo nicã tu'orã, na “Jau” ni, na quẽ'rã da'rarã wa'asama. ⁵ Be'ro dajaritero nicã, tojo nicã ñamica'a tres nicã mejãrõta a'magũ wa'a, narē o'ósami tja. ⁶ Be'ro tja cinco nicã macã decopũ wa'asami. Topũ ãpẽrã da'rãse moorã nibajaque'atirãrē bocaejasami. Bocaejagu, nisami: “¿De'ro weerã musã da'rãse ni'cãrĩ dujina'iatĩ?” nisami. ⁷ Na yu'tisama: “Āpẽrã ũsārē ‘Da'rarã wa'aya’, nitiamã. Tojo weerã da'rawe'e”, nisama. Tojo nicã tu'ogu, wese wiogu narē nisami: “Musã quẽ'rã ya wesepũ da'rarã wa'aya. Queoro wapayegũti”, nisami. Tojo weerã na quẽ'rã da'rarã wa'asama.

⁸ »Ñamipũ ti wese wiogu su'ori da'ragure pijio, nisami: “Da'rarãrē pijine, wapayeya. Be'ropũ eja'cãrãrē wapayemu'tãña. Be'ro ñamiacãcure da'ranũ'cã'cãrãrē wapayetu'ajanũ'cõña”, nisami. ⁹ Tojo weegu a'tiro weesami. Cinco nicãpũ wesepũ da'ranũ'cã'cãrãrē pijiomũ'tãsami. Ni'cã numũ da'rãse wapa wapayewũaronojõ narē wapayesami. ¹⁰ Be'ro bo'reacã da'ranũ'cã'cãrã “Ősã na nemorõ wapata'arãsa'a”, nimisama. Tojo nimicã, na wãcũ'caronojõ wa'atisa'a. Na quẽ'rã mejãrõta wapata'asama. ¹¹ Tojo weerã ti wese wiogu me'rã tu'satirã, a'tiro nisama: ¹² “Ā'rã be'ropũ da'rarã eja'cãrã yoaticã ni'cã horata da'rama. Ősã pũricã yoacã asise poo, da'rana'itõ'oapũ. Tojo weemicã, ũsārē wapaye'caronojõta na quẽ'rãrē wapayepũ”, nisama. ¹³ Wiogu pe'e ni'cũ tojo busũnu'cũgũrē a'tiro nisami: “Yu'u me'rãcjũ, mu'urē ña'arõ weegu weewe'e. Mu'u da'rãse duporo ‘Ni'cã numũ da'rawapata'awũaronojõ wapata'agũsa'a’, nino'tojapũ. ¹⁴ Tojo

weegu mu'u wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yu'u ã'rĩ be'ropu da'ragu a'ti'cure mu'urẽ wapaye'caronojõ wapayeguti. ¹⁵ Yé niyeru niapu. Tojo weegu yu'u uaronojõ wapayemasĩ'i. ¿Yu'u masãrẽ pajaña'cã uogu weeti?" nisami.

¹⁶ »A'tiro ni'i. Yarã sãjãmu'tã'cãrã, na be'ro ëjõpeo'cãrã quẽ'rãrẽ mejãrõta Õ'acũ añusere o'ogusami. Tojo weerã nimu'tã'cãrã "Ûsãrẽ o'onemogũsami", nĩmasĩsome, niwĩ.

Jesú cũ wẽriatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Be'ro Ûsã Jesú me'rã Jerusalẽ wa'ari ma'apu wa'awu. Ûsãrẽ, cũ bu'erã docere mejẽcã pijawĩ. Ûsãrẽ niwĩ:

¹⁸ —Musã ĩ'a'a. Marĩ Jerusalẽpu wa'arã wee'e. Topu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigure a'tiro weerãsama. Pa'ia wiorãpũre, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãpũre o'orãsama. Na yu'ure wẽjẽdutiãsama. ¹⁹ Náta tja ape di'tacjãrã judío masã nitirã wiorãpũre wiaturiarãsama. Yu'ure bujicã'a, tãrã, curusapu wẽjẽdutiãsama. Na tojo weemicã, yu'u i'tia numu be'ro masãgũsa'a, niwĩ Jesú.

Santiago, Juã paco Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mr 10.35-45)

²⁰ Zebedeo numo co põ'rã Santiago, Juã me'rã Jesú tiropu ejawõ. Jesure apeyenojõ sãrĩgõ, cũ pu'topu ejaque'awõ. ²¹ Jesú core niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ yu'u weecã uasari? niwĩ.

Cãrẽ yu'tiwõ:

—Mu'u wiogu sãjãgũ, ã'rã yu'u põ'rã puarãrẽ mu'urẽ dutitamudutigu sõrõapa. Ni'cũ mu'u diacjũ pe'e, apĩ cũpe pe'e dupoapa, niwõ.

²² Co tojo nicã tu'ogu, Jesú co põ'rãrẽ niwĩ:

—Musã yu'ure sãrĩsere tu'omasĩwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wẽrĩgũsa'a. ¿Musã quẽ'rã yu'u weronojõ pi'etimasĩti? niwĩ. Na yu'tiwã:

—Ûu. Pi'etimasĩ'i.

²³ Na tojo nicã, Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta ni'i. Musã quẽ'rã pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, diacjũ pe'e, cũpe pe'e masãrẽ dupomasĩtisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu beseyu'cãrã pe'e topure dujirãsama, niwĩ.

²⁴ Ûsã diez na tojo sãrĩcã tu'orã, na me'rã ua wa'awu. ²⁵ Tojo weecã ĩ'agũ, Jesú Ûsãrẽ pijio, niwĩ:

—Musã masĩsa'a. A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjãrã quẽ'rã mejãrõta dutipesama. ²⁶ Musã pũrĩcã na weronojõ weesome. Tojo weronojõ o'orã, musã wa'teropu wiorã nisĩ'rĩrã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojõ niña. ²⁷ No'o ãpẽrã nemorõ nisĩ'rĩgũnojo ãpẽrãrẽ da'raco'teri masũ weronojõ niña. ²⁸ Yu'u Õ'acũ macũ weronojõ weeya. Yu'ure ãpẽrã weetamuato nígũ mejẽta a'tiwu. Yu'u pe'e narẽ weet-amugũ a'tiwu. Tojo nicã ña'arõ wee'que wapare pãjãrãrẽ wẽrĩbosa, wapayewĩrõgũ a'tiwu, niwĩ.

Jesú puarã caperi bajutirãrẽ yu'ruo'que ni'i
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Be'ro Ûsã Jericó wãmetiri macãpũre wijawã'cãwũ. Titare pãjãrã masã Jesure sirutuwa. ³⁰ Ûsã wa'aro ti ma'a sumuto puarã caperi bajuno'tirã dujiwã. Jesú yu'ruasere tu'oña'rã, caricũwã:

—Wiogu, Davi pãrãmi nituriagu, Ûsãrẽ pajaña'ña, niwã.

³¹ Masã pe'e narē “Caricũticã'ña”, nimiwã. Tojo nicãta, na pe'e nemorõ caricũnemowã:

—Wiogũ, Davi pãrãmi nituriagu, ãsãrē pajaña'ña, niwã.

³² Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú tojanũ'cã, narē pijio sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro yũ'u weecã ãasari? niwĩ.

³³ Na cãrē yũ'tiwã:

—Ësãrē caperi bajucã weeya, niwã.

³⁴ Tojo nisere tu'ogũ, Jesú narē pajaña'gũ, na caperire ñapeowĩ. Cũ tojo weeri cura na pãarãputa caperi ï'awã. Be'ro na quẽ'rã Jesure sirutuwã'cãwã.

21

Jesú Jerusalẽ wãmetiri macãpũ sãjãa'que ni'i

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Ësã Jerusalẽpũ ejase dũporo Betfagẽ ãrũgũ Olivo wãmeticjũ bu'aropũ ejawũ. Topũ eja, Jesú pãarã ãsã me'rãcjãrãrẽ ti macãpũ o'ówĩ. ² Narẽ niwĩ:

—Si macã marĩ põtẽorõ nirĩ macãpũ wa'arãsa'a. Topũ ni'cõ burra dũ'tenũ'cõ'core co macũ me'rã bocaejarãsa'a. Narẽ pãa, miitia. ³ No'o ni'cũ musãrẽ mejẽcã nicã, a'tiro niña: “Marĩ wiogũ ãami. Maata wiano'rõsa'a tja”, niña, niwĩ.

⁴ Dũporocjũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ cũ oja'caronojõta tojo wa'awũ. Cũ Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacũ niwĩ:

⁵ Jerusalẽcjãrãrẽ a'tiro niña:

“Ï'aña. Musã wiogũ musã tiropũ a'timi.

Mejõ nigũ weronojõ burra macũ wĩ'magũ bu'ipũ pesawã'cãtimi”, ni ojacũ niwĩ.

⁶ Be'ro Jesú cũ o'ó'cãrã ti macãpũ wa'a, cũ weeduti'caronojõta weecãrã niwã. ⁷ Burrore cũ paco me'rã miiticãrã niwã. Be'ro ãsã ye su'ti bu'icjasere na bu'ipũ pũutãpeowũ. Tu'ajanũ'cõ, Jesú wĩ'magũ bu'ipũ mũjãpejawĩ. ⁸ Topũre pãjãrã masã niwã. Na ãjõpeosere ï'orã, na ye su'ti bu'icjasere Jesú yũ'rũaropũ sãeocũuwã. Æpẽrã ma'a sumuto pũrĩ nise querire dũtecũuwã. ⁹ Masã cũ dũporo wa'arã, cũ be'rocjãrã quẽ'rã e'catise me'rã caricũwã:

—Dũporocjũpũ wiogũ ní'cũ Davi pãrãmirẽ e'catise o'orã. Añurõ wa'ato ã'rĩ Õ'acũ o'ó'cũre. Æ'mũsecjãrã cãrẽ “Añubutiami” ni, e'catise o'oato, ni caricũwã'cãwã.

¹⁰ Be'ro Jesú Jerusalẽpũ sãjãcã, topũ nirã ãcuape'tia wa'awã. Pãjãrã sãrĩtiña'wã:

—¿Noa niti cũ? niwã.

¹¹ Narẽ Jesú me'rã wa'arã yũ'tiwã:

—Cũ Jesú Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Nazare macã Galilea di'tacjũ nimi, niwã.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Be'ro Jesú Õ'acũ wi'ipũ sãjãawĩ. Topũre wa'icũrã na Õ'acũrẽ ãjũamorõpeojã niwã. Nipe'tirã ti wi'i po'peapũ narẽ duarãrẽ, duarã quẽ'rãrẽ ï'agũ, cõ'awĩrõpe'ocã'wĩ. Na niyeru dũcayuri mesare, bujare na dua dũjise quẽ'rãrẽ tuuquecũupe'ocã'wĩ. Na queoro weetise bu'iri tojo weewĩ. ¹³ Be'ro narẽ niwĩ:

—Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i', nino'ca wi'i ni'i.” Mũsã pe'e queoro weetiapã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã wee'e, ni tu'tiwĩ narẽ.

¹⁴ Ti wi'ipũre caperi bajuno'tirã, sijamasĩtirã cũ tiropũ a'tiwã. Na tojo weecã ã'agũ, narẽ yũ'rũowĩ. ¹⁵ Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e cũ añuse weẽ'ocã ã'arã, tũ'satiwã. Wĩ'marã ti wi'i po'peapũ nirã a'tiro caricũwã:

—Dũporocjũpũ wiogũ ní'cũ Davi pãrãmirẽ e'catise o'orã, niwã. Tere tũ'orã, pa'ia wiorã quẽ'rã ua wa'awã. ¹⁶ Tojo weerã Jesure a'tiro sãrĩtiña'wã:

—¿Sõjã wĩ'marã na nisere tũ'oti?

—Tũ'o'o. Mũsã Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpũ ní'quere bu'epã. A'tiro ni'i: “Ō'acũ, mũ'u wĩ'marã, tojo nicã mi'rĩrãrẽ a'tiro weecã weepũ. Mũ'urẽ e'catise o'orã, queoro basapeome'rĩcã weepũ”, ni'i, niwĩ Jesú.

¹⁷ Tojo níca be'ro pa'ia wiorãrẽ, Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ cõ'awã'cã, Betaniapũ wa'a wa'awĩ. Topũ ũsã cãrĩwũ.

Jesú higuera wãmeticjũ dũca marĩcjũre ñaidijacã wee'que ni'i

(Mr 11.12-14,20-26)

¹⁸ Ape nũmũ bo'reacã Jesú Jerusalẽpũ majãmitojagũ, ỹjaboayũ'rua wa'awĩ. ¹⁹ Tojo weegũ ma'a sumutopũ nicjũ higuera wãmeticjũre ã'agũ, tigũ tiro wa'a, tigũ dũcare ã'ama'gũ wa'awĩ. Ne dũca marĩcaro niwũ. Pũrĩ peje dia'cũ niwũ. Tojo dũca marĩcã ã'agũ, Jesú tigure niwĩ:

—Ne apaturi dũcatinemosome, niwĩ. Cũ tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awũ. ²⁰ Tojo wa'acã, ũsã cũ bu'erã ã'amarĩarã, cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—¿De'ro weero tigũ maata ñaidijati? niwũ.

²¹ Jesú ũsãrẽ yũ'tiwĩ:

—Diacjũ mũsãrẽ wereguti. Mũsã ẽjõpeose cũorã, diacjũta yũ'tigusami nĩrã, yũ'u tigure ñaicã wee'caro weronojõ weemasĩrãsa'a. A'te yũ'u tigũ ñaicã wee'caro yũ'ruoro weemasĩrãsa'a. A'tigu ũrũgũrẽ apero dia pajiri maapũ wa'acã weemasĩrãsa'a.

²² Mũsã ẽjõpeose cũorã, nipe'tise mũsã ñubue sãrĩsere bocarãsa'a, niwĩ.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?” ní'que ni'i

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Be'ro Jesú Ō'acũ wi'ipũ sãjãawĩ. Cũ ti wi'ipũ bu'eri cura pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bũcũrã cũ tiropũ a'tiwã. Cũrẽ bu'iri bocasĩ'rĩrã, sãrĩtiña'wã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mũ'u weesere tojo weeti? ¿Noa mũ'urẽ tojo weedutigũ dutise o'oati? niwã.

²⁴ Jesú narẽ yũ'tiwĩ:

—Yũ'u quẽ'rã mũsãrẽ sãrĩtiña'megũti. Mũsã yũ'ticã, yũ'u quẽ'rã mũsãrẽ “A'te dutiro me'rã wee'e”, nigũti. ²⁵ ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigũ o'ópari? ¿Ō'acũ tojo weedutiri? ¿O masã pe'e cũrẽ tojo weedutiri? niwĩ.

Be'ro na basũ a'merĩ niwã:

—Marĩ “Ō'acũ Juãrẽ wãmeyedutiwĩ” nicã, cũ marĩrẽ “To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ẽjõpeotiri?” nigũsami. ²⁶ Marĩ “Ō'acũ o'óticũ niwĩ; masã cũrẽ o'ócãrã niwã” nicã, masã marĩrẽ tu'tibosama. Nipe'tirã masã “Juã Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ẽjõpeosama, niwã. ²⁷ Tojo weerã “Masĩtisa'a”, niyũ'rũocã'wã. Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesú narẽ niwĩ:

—Yũ'u quẽ'rã “A'te dutiro me'rã wee'e”, ni werewe'e, niwĩ narẽ.

Jesú ni'cũ põ'rã pũarã queose me'rã narẽ were'que ni'i

²⁸ Be'ro Jesú narē queose me'rā werewī:

—Yu'u ni'cārōacā weresere ¿de'ro tu'oña'rāsari musā? Ni'cū puarā umua pō'rātisami. Ni'cūrē a'tiro nisami: “Macū, ya wese u'se wesepe da'ragu wa'aya”, nimisami. ²⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, cū macū “Wa'awe'e”, ni yu'tisami. Be'ro mejēcā wācū tja, da'ragu wa'asami. ³⁰ Be'ro cū pacu apī cū macū tiropu ī'agū wa'asami. Mejārōta cūrē “Da'ragu wa'aya”, nisami. Cū macū yu'tisami: “Jau, pacu, wa'aguti”, nisami. Cū tojo ni'cu nimigū, wa'atisami, ni werewī Jesú pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorārē. ³¹ Cū macū ¿ni'inojō pe'e cū uaro weepari? ni sērītiña'wī narē.

Na a'tiro yu'tiwā:

—Cū dutimū'tā'cu queoro weepī, ni yu'tiwā.

Tere tu'ogu, Jesú narē niwī:

—Diacjū musārē wereguti. “Ña'arā”, musā nirā, niyeru wapaseeri masā, tojo nicā umuarē a'metārāwapata'ari masā numia musā u'musepu wa'atiri cura na pe'e wa'arāsama. ³² Juā masārē wāmeyeri masū Ō'acū uaranojō a'tiro añurō nisetiropami nisere bu'ecā, musā ējōpeotiwu. Na musā “Ña'arā waro nima” nirā pūrīcā cū weresere ējōpeo, na wācūserē ducayucārā niwā. Na tojo weecā ī'amirā, musā pe'e ducayuti, cū weresere ējōpeoticārā niwū, niwī Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rā musārē werenemogūti. Tere tu'oya. Ni'cū pajiro di'ta cuogu u'se wese weesami. Ti wesere sā'rīsāsami. Topu na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujiati wi'ire weesami. Tojo wéeca be'ro aperopu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigu cūsami. Narē cū ya di'tare da'rasede wapa “Tocā'rō yu'ure u'se wiapa”, nisami.

³⁴ »Be'ro u'se ducati' cura āpērā cūrē da'raco'terārē topu o'ósami. Narē o'ógu, “Ya di'ta da'rārārē yé u'sere sērīrā wa'aya”, nisami. ³⁵ Topu ejacā, ti wese co'terā cū o'ó'cārārē ñe'esama. Ni'cūrē paasama. Apīrē wējēcō'asama. Apīrē ūtāperi me'rā doquesama. ³⁶ Na tojo weecā tu'ogu, ti wese wiogu toduporo o'ómū'tā'cārā nemorō o'ósami. Na ejacā ī'arā, ti wese co'terā na quē'rārē mejārōta weesama.

³⁷ »Be'ro o'ótuogupua majā, cū macūrē o'ósami. A'tiro ni wācūmisami: “Yu'u macūrē wiopesase me'rā ī'arāsama”, nimisami. ³⁸ Cū macūrē ī'arā, ti wese co'terā na basu a'merī ucūsama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacjū. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. ³⁹ Tojo nīca be'ro cū macūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werewī Jesú.

⁴⁰ Cū wérēca be'ro Jesú wiorārē sērītiña'wī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu a'tigu, ¿de'ro weegusari ti wese co'terārē? niwī.

⁴¹ Cūrē yu'tiwā:

—Pajaña'rō marīrō na ña'arārē wējēcō'agūsami. Be'ro cū ya wesere āpērā pe'ere co'tedutigusami. Na pe'e u'se ducati'quere queoro cū ye nisere wiarāsama, niwā.

⁴² Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ētā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na ũatica pjīrē cō'arāsama.
Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

Ō'acū marī wioḡu na cō'āca pjī me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tū'oña'no'o, ni ojano'wū, niwī Jesú.

⁴³ Tojo weegu musārē wereguti. Sī'i wese wioḡu sōjā co'terārē di'ta ē'ma'caro weronojō Ō'acū musārē weegusami. Ō'acū musā wioḡu nisī'rīmiwī. Nipe'tise añuse cū wioḡu nirōpū nise musā ye nibopā. Musā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masārē, tojo nicā yū'ure ũatise ye bu'iri Ō'acū musā cuobo'quere ē'magūsami. Āpērā pe'ere o'ogusami. Na yū'ure ējōpeo, Ō'acū ũaro weerāsama. ⁴⁴ Ētāgā yū'ū werecagare a'tiro wereguti. No'o tigapū bŕuŕeŕejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipū doquepejacāma, añuse po'capū wa'agusami, niwī. Tojo nīgū, cūrē ũatirā be'ropū bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo niwī.

⁴⁵ Pa'ia wiorā, āpērā fariseo masā Jesú te queose me'rā werecā tū'orā, “Marīrē tojo nīgū weesami”, niwā. ⁴⁶ Tojo weerā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōrātirā ñe'esī'rīmiwā. Na tojo weesī'rīmirā, a'tiro wācūcārā niwā: “Masā cūrē ‘Ō'acū ye queti weremū'tārī masū nimi’, nisama.” Tojo weerā marī cūrē ñe'ecā, marīrē ña'arō weebosama nīrā, weemasītiwā.

22

Wioḡu macū omocā du'tegu masārē neocūuduti'que queose ni'i (Lc 14.15-24)

¹ Jesú apaturi queose me'rā wiorārē werenemowī tja. A'tiro niwī:

² —Ō'acū masārē cū wioḡu nirōpū wa'acā weese a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū di'ta wioḡu cū macū omocā du'tecā bosenuḡu weepeoro weronojō ni'i. ³ Cūrē da'raco'terārē nisami: “Yū'ū cārū were'cārārē pijirā wa'aya”, nisami. Be'ro na pe'e narē pijicā, “Wa'awe'e”, nisama. ⁴ Na tojo weecā ī'agū, āpērārē o'ósami tja. Narē nisami: “Yū'ū piji'cārārē wererā wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarā wecū, āpērā ecarā di'iyojacā wee'cārārē wējēdutitojapū. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenuḡu weepeorā a'tiato”, nisami. ⁵ Tojo weerā na quē'rā pijirā wa'amisama. Na quē'rārē yū'titiyū'ruocā'sama. “Wa'awe'e”, nicā'sama. Apī cū pijino'cū cū ya wesepū wa'asami. Apī cū da'raropū wa'asami. ⁶ Āpērā, wioḡu o'ó'cārārē ñe'e, paa, wējēcō'acā'sama. ⁷ Na tojo weesere tū'ogū, wioḡu ũputū uasami. Tojo weegu narē wējēcō'a'cārārē cū yarā surarare wējēdutigū o'ósami. Tojo nicā na ya macārē ũjūadutisami. ⁸ Be'ro āpērā cūrē da'raco'terārē nisami: “Nipe'tise yū'ū macūrē bosenuḡu weepeoatjere apotojapū. Tojo weemicā, yū'ū piji'cārā ña'arā nitjārā a'tita basiotiyucā, a'titicārā niama. ⁹ Tojo weerā no'o musā macā decopū bocaerārē pijiya”, nisami. ¹⁰ Be'ro cūrē da'raco'terā macā decopū pijirā wa'asama. Nipe'tirā na bocaerā añurā, ña'arārē piji neocūu, wioḡu ya wi'ipū miasama. Na tojo weecā, topū na nerērī tucū mu'mua wa'asa'a.

¹¹ »Be'ro wioḡu narē ī'agū, añudutigū wa'asami. Ni'cū na wa'teropū nīgū na omocā du'tecā sñawūaronojō sñatigūre ī'asami. ¹² Wioḡu cūrē nisami: “Acaweregū, a'ti bosenuḡurē ¿de'ro wee su'ti omocā du'tecā sñawūaronojō sñatimigū sājātiati?” nisami. Cū pe'e yū'titiyū'ruocā'sami. ¹³ Be'ro wioḡu ti bosenuḡu su'ori weerārē nisami: “Cūrē ñe'e, du'pocārī, omocārīpū du'tebutuaya. Wijaaro na'itī'arōpū cō'acā'ña. Topū pūrīno'gū, upicari cū'rīdio, utigūsamī”, nisami wioḡu.

14 A'te weronojō ni'i Ō'acũ wioḡu nise. Ō'acũ pājārā masārē pijimicā, pejetirācā cū wioḡu nirōpḡ sājāārāsama, niwī Jesú.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

15 Cū tojo nica be'ro fariseo masā wa'a wa'awā. Be'ro na Jesure bu'iri bocasī'rīrā, “A'tiro weerā”, ni apoyucārā niwā. 16 Tojo weerā na bu'esere siruturārē, tojo nicā āpērā Herode ya curuacjārā me'rā Jesú tiropḡ o'ócārā niwā. Na cū tiropḡ etarā, niwā:

—Masārē bu'egḡ, ūsā mḡḡ nisetisere masī'i. Mḡḡ diacjū ucū'u. Masā yḡḡre ¿de'ro wācūrāsari? nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acũ yere diacjū were'e. Āpērā wiorā nima nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. 17 Tojo weerā mḡḡrē apeyenojō sērītiña'rā a'tiapḡ. Romano masā wioḡure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasī'rīrā, tojo niwā. (Jesú “Wapayeroua'a” nicāma, judío masā “Ō'acũ ni'cūrēta ējōpeoroua'a; mḡḡ tojo nise ña'a ni'i”, nibocārā niwā. “Wapayeticārōu'a'a” nicā pe'e, “Romano masā wioḡure yḡḡrḡḡcāḡḡ wee'e”, nibocārā niwā.)

18 Tojo weegḡ Jesú na ña'arō wācūsere ī'agū, a'tiro niwī:

—Musā tojo nīrā, weeta'sari masā ni'i. ¿De'ro weerā yḡḡre mejēcā yḡ'tigḡ, bu'iri bocagḡsami nīrā, sērītiña'ti? 19 Niyeru cuji romano masā wioḡure wapayeri cujinojōrē miitia, niwī. Cū tojo nicā tḡ'orā, ni'cā nḡḡḡ da'rawapata'ari cujinojōrē miitiwā. 20 Tojo weecā ī'agū, Jesú narē sērītiña'wī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati a'ti cujipḡre? niwī.

21 Cū tojo nicā tḡ'orā, na yḡ'tiwā:

—César, romano masā wioḡu cū queose, cū wāme wā'ña'a, niwā.

Be'ro Jesú narē niwī:

—To pūrīcārē romano masā wioḡu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acũ ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, niwī.

22 Cū tojo nicā tḡ'orā, tḡ'omarīa, be'ro wa'a wa'awā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

23 Jesure “¿Romano masā wioḡure wapayerouati?” nica nḡḡmūrēta āpērā pa'ia saduceo masā cūrē ī'arā etawā. Na “Wērī'cārāpḡ masāsoma”, ni ējōpeoma. Tojo weerā Jesure masāse cjasere a'tiro niwā:

24 —Masārē bu'egḡ, dḡporopḡ Moisé a'tiro duticḡ niwī: “Ni'cū nḡmotigḡ pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū nḡmo ní'core nḡorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmḡ'tāḡūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicḡ niwī Moisé. 25 Tojota wa'a'a ūsā wa'terore. Siete ḡḡḡa ni'cū pō'rā niwā. Masā ma'mi nḡmoti, be'ro wērīa wa'acu niwī. Pō'rā marīyugḡ, cū nḡmo ní'core cū acabijire cūucḡ niwī. 26 Cū quē'rā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Tojo dia'cū wa'aturiadijacaro niwū téé niḡogḡpḡre. 27 Na nipe'tirā be'ro co quē'rā wērīa wa'aco niwō. 28 Na siete co me'rā omocā dḡ'tecārā niwā. Tojo weero wērī'cārā masācā, ¿ni'í nḡmo tojabutiagosari? ni sērītiña'wā.

29 Tojo nicā tḡ'ogḡ, Jesú narē yḡ'tiwī:

—Musā wisiyḡ'rḡa'a. Ō'acũ ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acũ cū tutuase quē'rārē masīwe'e. 30 Wērī'cārā na masāca be'ro nḡmotisoma. Pō'rā numia quē'rārē numisosoma. Ō'acūrē wereco'terā ḡ'mḡsepḡ nīrā weronojō nīrāsama. 31 Apeyenojō wērī'cārā masāsere

werenemogūti tja. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpū mūsārē ní'quere bu'epā. A'tiro nicū niwī: ³² “Yū'u Ō'acū ni'i. Abrahā, Isaa, Jacob wiogū ni'i”, nicū niwī. Cū “Na wiogū ni'i” nīgū, “Yū'u tiropū catima” nīgū, tojo nicū niwī. Ō'acū catirā wiogū nimi. Wērībajuduti'cārā marīma, niwī Jesú.

³³ Cū bu'esere tū'orā, masīse me'rā yū'ticā ī'arā, masā tū'omarīa wa'awā.

Moisé cū dutise cūu'que, ni'cārō añuyū'rūnū'cārō ni'i nise ni'i
(Mr 12.28-34)

³⁴ Be'ro Jesú saduceo masārē di'tamarīacā weesere fariseo masā tū'ocārā niwā. Tere tū'o, nerēcārā niwā. ³⁵ Na me'rā ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesure mejēcā yū'ticā uagū, cūrē sērītiña'wī:

³⁶ —Masārē bu'egū, Moisé duti'que ¿disenojō waro apeye yū'rūoro añuyū'rūnū'cāti? niwī.

³⁷ Jesú cūrē a'tiro yū'tiwī:

—A'tiro ni'i. “Ō'acū marī wiogūre nipe'tise mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā, mūsā tū'oña'se me'rā ma'īña.” ³⁸ A'te ni'i apeye yū'rūoro niyū'rūnū'cāse. ³⁹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nírō. A'tiro ni'i. “Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōua'a.” ⁴⁰ A'te pūaro dutisere wéerā, nipe'tise Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā na bu'e'quere yū'tirāta wee'e, niwī Jesú.

Jesú masārē “Cristo na nigú ¿noa macū niti?” ni sērītiña'que ni'i
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo masā na nerērī cura Jesú narē sērītiña'wī:

⁴² —Mūsā Cristo Ō'acū bese'cure ¿de'ro tū'oña'ti? ¿Noa macū niti cū? niwī.

Cūrē yū'tiwā:

—Dūporocjūpū wiogū Davi pārāmi nituriagū nimi, niwā.

⁴³ Na tojo nicā tū'ogū, Jesú narē niwī:

—Cristo, Ō'acū bese'cū Davi pārāmi nituriagū nicā, to pūrīcārē ¿de'ro weegū Davi Espiritu Santu tutuaro me'rā ucūgū, cūrē “Yū'u wiogū nimi”, nipari? Marī, marī pārāmirē “Yū'u wiogū nimi”, niwe'e. Davi Ō'acū bese'cure ucūyugū, a'tiro ojacū niwī:

⁴⁴ Ō'acū ū'mūsepū nigú cū macūrē, yū'ure yū'rūoacjūre a'tiro nicū niwī: “Yū'u tiro wiogū dujiri cūmurōpū dujigūsa'a.

Mū'u topū dujicā, mū'urē ī'atu'timi'cārārē docaque'acā weegūti”, nicū niwī Ō'acū, ni ojacū niwī Davi.

⁴⁵ ¿De'ro weegū Ō'acū bese'cū Cristo Davi pārāmi nīmasībosabe? Davi basuta cūrē “Yū'u wiogū nimi”, nicū niwī. Tojo weegū cū pārāmi se'saro nirōnojō o'ogū, cū wiogū nicū niwī, niwī Jesú.

⁴⁶ Cū tojo nisere tū'orā, ne ni'cū ni'cā ūsero yū'tima'atiwā. Tita me'rā be'ro majā uirā, ne sērītiña'nemotiwā.

23

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Be'ro Jesú masārē, tojo nicā ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Ō'acū dutise Moisére cūu'quere wererā nima. ³ Tojo weerā na weresere tū'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere ī'acūuticā'ña. Na añurō wereme'rīma, wererā. Tojo weemirā, na nise pe'ere weetima. ⁴ Na dutiwūaronojō

dutiyu'rucã'sama. Masã tere põtëotisama. Na tojo wéerã, wuapõtëoña marïse nucüsere du'tepeorã weronojõ weesama. Na masãrë tere wuapeorã weronojõ weesama. Na tere wuadutirã, ne ãpërã tã'rïrãrë weetamutirã weronojõ weesama. Ne pajaña'ti, masãrë ne cã'rõ weetamutisama. ⁵ Nipe'tise na weesere masãrë añurõ ï'adutirã weeta'sasama. Masã narë “Õ'acürë añurõ ëjõpeosama” nicã tu'osï'rïrã, a'tiro weesama. Na diapoapu, na omocãpu Õ'acü ye queti ojãca pürï cjasere pajiri casero me'rã oja'quere du'teõ'osama. Tojo nicã na ñubuecã ï'adutirã ãpërã yu'rũoro na ñubuewari su'tiro sumutopu opa dari cuorojore sãñasama. ⁶ Bosenumu nicã wiorã na dujiwũase cümüripu dujisï'rïsama. Na nerëse wi'seripu quë'rãrë mejãrõta weesama. ⁷ Masã narë macã decopu wiopesase me'rã añuduticã uasama. Narë, “Ûsãrë bu'erã” pisucã uasama.

⁸ »Musã püricã ãpërãrë “Musã ùsãrë bu'erã ni'i”, nino'ticã'ña. A'tiro ni'i. Musã ni'cũ põ'rãta ni'i. Yu'u ni'cũta musãrë bu'egu ni'i. ⁹ Musã ne ni'cürë a'ti nucücãpüre “Ûsã pacu”, niticã'ña. Musã ni'cũta pacuti'i. Cũ Õ'acü u'musepu nimi. ¹⁰ Diacjũta musã püricã “Ûsã wiogu”, ni pisuno'ticã'ña. Yu'u Cristo Õ'acü bese'cu ni'cũta musã wiogu ni'i. ¹¹ No'o ãpërãrë weetamugũ, cũta nimi ãpërã yu'rũoro bu'ipu niyu'rũnu'cãgũ. ¹² No'o “Yu'u ãpërã yu'rũoro niyu'rũnu'cã'a” ni tu'oña'gũnojõ Õ'acü cürë mejõ nigũacã waro tojacã weegusami. No'o “Yu'u ãpërã yu'rũoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Õ'acü ãpërã yu'rũoro tojacã weegusami.

¹³ »Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Masã yu'ure ëjõpeosï'rïrãrë cã'mota'a. Tojo wéerã, yu'u pacu wiogu nirõpu wa'ari ma'arë narë bi'arã wee'e. Musã basuta yu'ure ëjõpeowe'e. Æpërã quë'rãrë ëjõpeosï'rïcã uasãwe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musãrë.

¹⁴ »Musã wapewia numia ye wi'serire ë'masa'a. Musã ña'arõ wee'quere wãcũdütitirã yoacã ñubueta'sa'a. Tojo weerã musã ãpërã nemorõ bu'iri bocayu'rũnu'cãrãsa'a.

¹⁵ Jesú a'tiro ninemowï Moisé oja'quere bu'eri masãrë, tojo nicã fariseo masãrë:

—Musã uputu waro weeta'sa'a. Musã ëjõpeosere no'o ni'cũ nigũacãrë musã weronojõ ëjõpeocã uarã, nipe'tiropu sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanu'cõ, cürë musã nemorõ ña'arõ pecame'epu wa'ata basiocã weesa'a.

¹⁶ »Ña'arõ wa'arosa'a musãrë. Caperi bajutirãrë a'merï wejero weronojõ ni'i. A'tiro ni bu'e'e masãrë: “Ni'cũ ‘A'tiro weeguti’, nisami Õ'acürë. ‘Õ'acü wi'i me'rã tojo weeguti’ nica be'ro cã ní'quere queoro weeticã, ‘Bu'iri marï'i’”, nisa'a. “Cũ ‘Õ'acü wi'i cjase uru me'rã tojo weeguti’ ní'quere queoro weeticã püricãrë, ‘Ña'a ni'i’”, nisa'a. ¹⁷ Musã tojo nírã, diacjũ wãcũwe'e. Tu'omasïwe'e. Uru Õ'acü wi'ipu niyuro, Õ'acü ï'orõpu añuse tojasa'a. Õ'acü wi'i, ti wi'i cjase uru nemorõ añuyu'rũnu'cã'a. ¹⁸ Musã Õ'acü dutiro weesï'rïtirã, ucüme'rïse me'rã weeta'sa'a. Masãrë a'tiro nisa'a: “Musã Õ'acürë wa'icurã ùjũamorõpeowuaropu me'rã tojo weerãti’ ní'quere weeticã, bu'iri marïsa'a. Wa'icu Õ'acürë o'ose topu peo'que me'rã püricãrë wapatisa'a”, ni'i. ¹⁹ Musã tu'omasïwe'e. Õ'acürë o'ose nemorõ na wa'icurã ùjũamorõpeowuaro pe'e wapati'i. Topu ùjũpesase me'rã na Õ'acürë o'ose añuse tojasa'a. ²⁰ Tojo weerã musã “Õ'acürë wa'icurã ùjũamorõpeowuaropu me'rã tojo weerãti” nírã, te se'sarore nírã weewe'e. “Topu peoatje quë'rãrë mejãrõta weerãti”, nírã weesa'a. ²¹ Õ'acü cã ya

wi'i, Õ'acũ wi'ipũ nisami. Tojo weerã Õ'acũrẽ “Ti wi'i me'rã tojo weerãti” nírã, “Cũ me'rãta tojo weerãti”, nírã wee'e. ²² Mejãrõta “Û'muse me'rã tojo weerãti” nírã, “Õ'acũ dujiro me'rãta, topũ dujigũ me'rãta” nírã wee'e.

²³ »Ñã'arõ wa'arosa'a musã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ. Musã weeta'sasebujurã ni'i. Musã otese o'majãcã, menta, anís, comino wãmetise ba'ase sãamorẽsere seeneo, opa sũ'urĩ weesa'a. Diez sũ'urĩ cuorã, ni'cã sũ'u Õ'acũ wi'ipũ miaa, Õ'acũrẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Musã tojo añurõ weemirã, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Æpẽrãrẽ queoro weesere, pajaña'sere, Õ'acũrẽ ëjõpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musã otesere cãrẽ o'odu'utimirã, a'te añuyũ'rũnũ'cãsere weeya.

²⁴ »Musã basu diacjũ weewe'e. Æpẽrã quẽ'rãrẽ sũ'ori diacjũ weewe'e. Tojo weerã musã Õ'acũ ye cjasere bu'érã, caperi bajutirã a'merĩ sũ'ori tũawã'cãrã weronojõ ni'i. Moisé cũ oja'que, mejõ niseacã dutise pe'ere wãcũyũ'rurã, apeye paca pe'ere weewe'e.

²⁵ »Musã weeta'sarã a'tiro wee'e. Bajuyoropũ dia'cũ añurõ wee'e. Baparire bu'ipũ dia'cũ añurõ coerã weronojõ weeta'sa'a. Ti pa po'peapure peje ña'ase musã Æpẽrã yere yaja'que, Æpẽrã yere uaripejayũ'rũnũ'cã'que ù'irĩ weronojõ wã'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ.

²⁶ Musã fariseo masã tũ'omasitirã, caperi bajuno'tirã weronojõ ni'i. Ne waro po'peapũ cjase musã wãcũsere ducayumũ'tãña. Be'ro bajuyoropũ añurã, ña'ase moorã tojarãsa'a. Bapari po'peapũ coemũ'tã'caro weronojõ bu'ipũ quẽ'rã ù'irĩ marĩrõ tojaro weronojõ weerãsa'a.

²⁷ »Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ. Wẽrĩ'cãrã masãperi weronojõ ni'i. Bu'ipure añurõ bajudutirã bo're me'rã wa're'que kujirire nũ'cõsa'a. Ti pe po'peapure wẽrĩ'cãrã õ'arĩ mejã, tojo nicã dicuse na upũ ña'ase boa'que sãñasa'a. ²⁸ Musã a'tiro niseti'i. Masã i'orõpũre añurã weronojõ baju'u. Po'peapũ pe'ere weeta'sasebujurã ni'i. Musãpũre ña'ase niyũ'rũa'a.

²⁹ »Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, fariseo masã weeta'sasebucurã ni'i. Musã duporocjãrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã masãperi bu'ipũ añurõ bajudutirã yeenu'cõ'o. Tojo nicã Æpẽrã masã añurã ní'cãrãrẽ masãperi bu'ipũ mejãrõta ma'masu'anũ'cõ'o. ³⁰ Tu'ajanũ'cõ, a'tiro ucũsa'a. “Ûsã ñecũsumua Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Ûsã na catícateropure nírã, narẽ wẽjẽcã, wẽjẽtamutibopã”, ni'i. ³¹ Musã a'tere tojo nírã, “Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wẽjẽ'cãrã pãrãmerã nituriarã ni'i”, nírã wee'e. ³² Musã, musã ñecũsumua weemujãti'caronojõta weeyapticã'ña, ni tu'tiwĩ.

³³ »Musã weeta'sari curuacjãrã aña weronojõ ni'i. Musã de'ro wee Õ'acũ pecame'epũ bu'iri da'reatjere yũ'rũwetimasĩsome. ³⁴ Tojo weegũ yũ'u musã tiropure Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã, masĩrĩ masãrẽ, bu'eri masãrẽ o'óguti. Musã pe'e na ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽ, Æpẽrãrẽ curusapũ paabi'penũ'cõrãsa'a. Æpẽrãrẽ na nerẽwũase wi'seripũ paape, na no'o wa'ase macãrĩpũ sirutucusiarãsa'a. ³⁵ Tojo weero nipe'tirã masã añurãrẽ wẽjẽ'que wapa musãrẽ bu'iri wã'a'a. Musã ñecũsumua añugũ Abel me'rã ne waro wẽjẽ dũ'pocãticãrã niwã. Téé Zacaríã Berequíã macũ me'rã yapada'reocãrã niwã. Cãrẽ na ñubuepeowũaropũ Õ'acũ wi'i decopũ wẽjẽcãrã niwã. ³⁶ Diacjũ musãrẽ wereguti. Tojo wee'que wapare ni'cãrõacã a'tocateropũ nirãrẽ bu'iri wa'arosa'a, niwĩ Jesú.

Jesú Jerusaléřē ĩ'agũ uti'que ni'i
(Lc 13.34-35)

³⁷ Fariseo masārē tojo níca be'ro Jesú Jerusaléřjārā, tojo nicā toduporopu ti macāpu ní'cārārē wācũgũ, a'tiro niwĩ:

—Jerusaléřjārā, musā Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masārē wějěcō'a'a. Ō'acũ o'ó'cārā cũ ye quetiwereri masārē ũtāperi me'rā doquewějě'e. Musārē pejetiri yu'u ma'ígũ, neocũsĩ'rĩmiwũ. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wuuse docapu neocũu'caro weronojō weesĩ'rĩmiwũ. Musā uatiwu. ³⁸ Tojo weero musā nimi'que wi'seri masā marĩrō tojarosa'a. ³⁹ A'tere tu'omasĩña. Yu'ure apaturi ĩ'anemosome majā. Be'ro yu'u a'ti turipu apaturi a'ticāpu, musā “Ō'acũ duporopu ‘O'óguti’ ní'cu añubutiagu nimi” nířāpu ĩ'arāsa'a tja, niwĩ Jesú.

24

Jesú “Ō'acũ wi'i Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Ō'acũ wi'ipu ní'cu wijaa wa'awĩ. Cũ wa'ari cura ũsā cũ bu'erā cũ tiro wa'a, niwũ:

—Ī'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nimiwũ. ² Ūsā tojo nicā, Jesú niwĩ:

—Musā a'te pejere ĩ'a'a, ĩ'arā. Diacjũ musārē wereguti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cā ũtāgā apega bu'ipu yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, niwĩ.

A'ti umuco pe'tise duporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro ũsā wa'a, ũrũgũ Olivo wāmeticjupu ejawu. Jesú topu ejanujārĩ cura ũsā ya'yioropu sēřĩtiña'wũ:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro nicā tojo wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā ĩ'ogũsari mu'u apaturi a'tiatjere? Tojo nicā a'ti umuco pe'tiatjo duporo ¿de'ro wee masĩřāsari? ni sēřĩtiña'wũ.

⁴ Jesú ũsārē yu'tiwĩ:

—Āpērā musārē nisooticā'to nířā, añurō tu'omasĩyuya. ⁵ Pājārā a'tiro nisoorāsama. “Yu'u Ō'acũ tutuaro me'rā wee'e; Ō'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nířāsama. Na tojo nisere tu'orā, pājārā siruturāsama. ⁶ Musā a'mewějěse quetire tu'o, “Topu tojo wa'aporo” nicā tu'orāsa'a. Tere tu'orā, ucuaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umuco pe'tiatjo du'sarosa'a yujupu. ⁷ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewějěrāsama. Peje apesepure ujaboase nířōsa'a. Aperopure peje di'ta narāsāse nířōsa'a. ⁸ A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiawā'cōse ni'i. Numio co macũrē wuase duporoacā pũřise nu'cārō weronojō nířōsa'a.

⁹ »Tojo wa'acā, yu'ure ějōpeotirā musārē ña'arō weerāsama. Musārē ñe'e, wiorā tiropu miaa, bu'iri da'redutirāsama. Musārē wějěrāsama. Yu'ure ějōpeose bu'iri nipe'tirocjārā masā musārē ĩ'atu'tirāsama. ¹⁰ Tojo wa'acā, pājārā yu'ure ějōpeomi'cārā ějōpeodu'urāsama. Na a'metu'ti, āpērā wiorāpüre bu'iri da'redutirā o'orāsama. ¹¹ Pājārā “Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masā ni'i”, nisoorāsama. Pājārārē niso, ějōpeocā weerāsama. ¹² Ña'ase niyu'rũmajārōsa'a. Tojo wa'acā, pājārā a'merĩ ma'idu'urāsama. ¹³ Yu'ure ějōpeoyapatirā pũřicā yu'rũwetirāsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cũrāsama. ¹⁴ Nipe'tiro a'ti di'tapu Ō'acũ

masārē yu'ruose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. Na quē'rārē masīdutirowereno'rōsa'a. “Ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acū ñe'egūsami”, ni wereno'rōsa'a. A'te nipe'tiropu se'saca be'ro a'ti umuco pe'tirosa'a majā. ¹⁵ Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Danie wāmetigu a'ti umuco pe'tiatjo duporo wa'atjere ojayucu niwī. “Ña'agū, Ō'acū yabigunojō cū ya wi'i añurī wi'ipu sājātígunojō Jerusalē cja wi'ipu sājāagūsami”, ni ojayucu niwī. Cū ti wi'ipu nu'cūcā ĩ'arā, musā a'ti pūrīrē bu'e, tū'omasīña. ¹⁶ Tojo wa'acā ĩ'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nīrā, Judeapu nīrā ũrūpagupu du'tiaya. ¹⁷ Wi'i duposārī opa sirapu soo pesagunojō po'peapu cjasere sājāa, duretimigū, diacjū du'tiaya. ¹⁸ No'o wesepu tō'ogū quē'rā ne wi'ipu tojaa, duregu wa'aticā'ña. Sojaro me'rā du'tiaya. ¹⁹ Tojo wa'ase numurī numia nijīpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose numurī nirōsa'a. Na umūñarō wa'amasīsome. ²⁰ Musā Ō'acūrē sērīña: “Yusase numurīrē, soowuari numū ũsā judío masā yoropu wa'atiri numurē wa'aticā'to”, niña. ²¹ Tojo wa'ase numurīrē uputu waro pi'etise nirōsa'a. Ō'acū a'ti turi wéeca be'rore tocārō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropu quē'rārē tocārō waro pi'etise marīrōsa'a. ²² Ō'acū na pi'etise numurīrē duoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē pajaña'gū, tojo wa'ase numurīrē duogusami.

²³ »Āpērā musārē a'tiro nisoorāsama. “Jāa, ĩ'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi.” O apetero weerā “Sō'opu nimi”, nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁴ Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nīrāsama: “Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū ni'i”, nisoorāsama. Narē ējōpeocā weesī'rīrā, peje wee'ose ĩ'orāsama. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. ²⁵ Musā basu masīña majā. Yu'u musārē be'ropu wa'atjere wereyutoja'a. ²⁶ Tojo weerā āpērā musārē “Sō'opu yucu marīrōpu Cristo nisami, ĩ'arā wa'aya” nicā, wa'aticā'ña. Āpērā “A'ti tucūpu nimi, ĩ'arā a'tia” nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁷ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura a'tiro nirōsa'a. Mujīpū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e quē'rārē bupo ya'baro weronojō nirōsa'a. Ya'yioropu a'tisome. ²⁸ Apīnojō wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ĩ'arā, “Apīnojō boapī”, ni masī'i. A'te weronojō yu'u a'ticā, masā masīrāsama, niwī Jesú.

*Ō'acū macū masū weronojō uputigu ¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30,34-36)*

²⁹ Jesú a'tiro ninemowī:

—Te pi'etise numurī yu'rúca be'ro mujīpū umucocjū na'itī'a wa'agusami. Ñamicjū quē'rā bo'reyusome. Ñocōa burūdiarāsama. Nipe'tirā u'muarōpu nīrā narāsācā weeno'rāsama. ³⁰ Tojo wa'acā, u'musepu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu yu'u a'tisere ĩ'arāsama. Nipe'tise macārīcjārā uirā, utirāsama. Yu'u o'mecururipu tutuaro me'rā asistedijaticā, ĩ'arāsama. ³¹ Yu'ure wereco'terā u'musecjārārē nipe'tiro a'ti di'tapu o'oguti. Yaro coroneta uputu busucā, yu'u bese'cārā nipe'tiro no'o nīrōcjārārē neorāsama.

³² »Musārē otese higeragu wāmeticju me'rā queose o'oguti. Tigu dupuripu pūrī ñasāwījicā, “Cū'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ³³ A'te weronojō yu'u toduporo ní'que peje wa'acā ĩ'arā, “Cā'rōacā Jesú a'ti di'ta wioгу sājātjo dū'sa'a”, niña. ³⁴ Diacjū musārē wereguti. A'te peje tojo

wa'ari cura nirã wērīsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rāsama. ³⁵ A'ti umuco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yũ'u ucũse, yũ'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yũ'u ní'que queoro wa'arosa'a.

³⁶ »Yũ'u apaturi a'tiatjema ti nũmu nicã, ti hora nicã a'tigusa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã, yũ'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masĩwe'e. Yũ'u pacu Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

³⁷ »Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ dũporocjũpũ Noé cũ nĩcateropũ wee'caronojõ weerāsama. ³⁸ Õ'acũ a'ti turi miose dũporo masã ba'a, sĩ'rĩ, omocã dũ'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. A'tere weetucãrã niwã téé Noé cũ yucũsujopũ sãjãrĩ curapũ. ³⁹ Na, ne “Mejẽcã wa'arosa'a”, ni wãcũma'aticãrã niwã. Be'ro acoro pejaa, narẽ dia miorĩ curapũ tũ'omasĩcãrã niwã. Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ masã mejãrõta weerāsama. ⁴⁰ Yũ'u a'tiri cura umua pũarã ni'cãrõ me'rã wesepũ da'rarã, ni'cũ yũ'ure ãjõpeogũ miano'gũsami. Apĩ yũ'ure ãjõpeotigu tojagũsami. ⁴¹ Pũarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrũarã, ni'cõ yũ'ure ãjõpeogo miano'gõsamo. Apego yũ'ure ãjõpeotigo tojagõsamo.

⁴² »Yũ'u musã wiogũ apaturi a'tiatjere musã masĩtisa'a. Tojo weerã añurõ wãcũ, tũ'omasĩyuya. ⁴³ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro masĩña. Yajari masũ ti hora nicã a'tigusami nĩgũ, wi'i wiogũ cãrĩtisami. Cũrẽ co'te, cũ ya wi'ire yajari masũ pãosãjãacã, cã'mota'asami. ⁴⁴ Musã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ niña. Musã ne cã'rõ wãcũtubutiari cura yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tigusa'a, niwĩ.

Jesú pũarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Jesú a'tiro ninemowĩ:

—¿Noanojõ pe'e yũ'u dutiro weenu'cũgũ, tũ'omasĩgũ waro nisari? nĩgũ, queose me'rã weregũti. Wiogũ aperopũ wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigu ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure cũasami. “Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o dũ'sasenojõrẽ ba'ase ecaya”, nisami. ⁴⁶ Be'ro aperopũ eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gũ e'catisami. ⁴⁷ Diacjũ musãrẽ weregũti. Cũ queoro weese wapa wiogũ nipe'tise cũ cũosere co'tedutigu sõrõgũsami. ⁴⁸ Cũrẽ da'raco'tegu ña'agũ, “Yũ'u wiogũ maata dajosome” nĩgũnojõ pũrĩcã a'tiro weesami. ⁴⁹ Ãpẽrã da'raco'terãrẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Ãpẽrã que'arã me'rã ba'a, sĩ'rĩsami. ⁵⁰ Cũ tojo weeri cura wiogũ wãcũña marĩrõ cũ co'tetiri cura dajasami. ⁵¹ Cũ cũa'cũre duti'quere weeti'que wapa uputu waro cũrẽ bu'iri da'regũsami. Ãpẽrã ña'arã, weeta'sari masãrẽ wa'a'caronojõ bu'ipejasirutugũsami. Tojo wa'acã, cũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'rĩdio, utigusami, niwĩ Jesú.

25

Diez nu'mia me'rã Jesú queose o'o'que ni'i

¹ Jesú cũ wiogũ nirõpũ ¿noanojõ sãjãarõsari? nĩgũ, a'te queose me'rã werewĩ:

—Yũ'u wiogũ nirõpũre sãjãatje a'tiro weronojõ ni'i. Diez nu'mia na me'rãcjõ marãpũ niacjũ a'ticã co'tesama. Nãnũcũ u'se me'rã sĩ'osepare cũosama. ² Ni'cãmocũrã nipe'tisere añurõ apoyutisama. Ãpẽrã ticũrãta tja añurõ apoyu, co'tesama. ³ Apoyutirã numia na ye sĩ'osepare miarã,

u'se na piosãa ducayuatjere miatisama. ⁴ Apoyu'cārã numia pe'e poseye'quepapure miasama. Tojo nicã borewaria me'rã u'sere mianemosama. ⁵ Co marãpũ niacjũ maata etatisami. Tojo weerã narẽ wũja pũrĩcã, cãrĩa wa'asama. ⁶ Be'ro ñami deco ãjãcã, ãpẽrã pe'e a'tiro caricũmũ'tãsama: "Co marãpũ niacjũ a'titojami. Põtẽrĩrã a'tia", nisama. ⁷ Na tojo caricũcã, nipe'tirã numia wã'cãpe'tia wa'asama. Wã'cã, na ye sĩ'osepare apobũrosama. ⁸ U'se miati'cārã numia pe'e ãpẽrã mia'cãrãrẽ a'tiro nisama: "Ûsã quẽ'rãrẽ cã'rõ sĩ'ose u'se o'oya. Ûsã sĩ'osepa yatiro wee'e", nisama. ⁹ U'se mia'cārã numia pe'e narẽ yũ'tisama: "Mũsãrẽ o'osome. Ûsã mũsãrẽ o'ocãma, ãsãrẽ ejati, mũsã quẽ'rãrẽ ejatibosa'a. Mũsã basu na u'se duawũaropũ duurã wa'aya", nisama. ¹⁰ Na ni'cãmocũrã numia u'se duurã wa'aca be'ro na me'rãcjõ marãpũ niacjũ etasami. ãpẽrã apoyu'cārã numia pe'e cũ me'rã bosẽnumũ weeri wi'ipũ sãjãasama. Na sãjãaca be'ro ti wi'icjãrã sopere bi'acã'sama. ¹¹ Be'ropũ u'se duurã eja'cārã numia sopere eta, "Wiogũ, ãsãrẽ pãõña", nisama. ¹² Na tojo pisucã tũ'ogũ, na me'rãcjõ marãpũ niacjũ narẽ yũ'tisami: "Diacjũta mũsãrẽ ne masĩtisa'a", nisami, ni werewĩ Jesũ.

¹³ Jesũ te queosere wérẽca be'ro ãsãrẽ niwĩ:

—A'te queose weronojõ yũ'u a'tiatji numũrẽ mũsã masĩwe'e. Tojo weerã añũrõ wãcũ apoyuya, niwĩ.

I'tiarã da'raco'terã me'rã Jesũ queose o'o'que ni'i

¹⁴ Jesũ ãsãrẽ a'tiro werenemowĩ:

—Yũ'u a'ti turipũ apaturi a'tigũ, masãrẽ o'oa'tje a'te queose weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ ape di'tapũ wa'agũ, cũrẽ da'raco'terãrẽ pijiosami. Narẽ cũ yere co'tedutigũ cũusami.

¹⁵ »Narẽ na da'ratjo põtẽorõ cũubũrosami. Ni'cũrẽ ni'cãmocũsetiri mil niyeru kujiri wapabũjuse kujirire o'osami. Apĩrẽ puati mil kujiri o'osami. Apĩrẽ mil kujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. ¹⁶ Cũ wa'aca be'ro ni'cãmocũsetiri mil kujiri o'ono'cũ maata te niyeru me'rã da'ra, ticũseta wapata'anemosami. ¹⁷ Puati mil kujiri cũo'cũ quẽ'rã mejãrõta apeye puati mil kujiri wapata'anemosami. ¹⁸ Mil kujiri ñe'e'cũ pe'e cope se'e, cũ wiogũ da'radutimi'quere yaacã'sami.

¹⁹ »Be'ro, yoaca be'ropũ na wiogũ sijagũ eja'cũ dajasami. Cũrẽ da'raco'terãrẽ pijio, na da'ra'quere aposami. ²⁰ Ni'cãmocũsetiri mil kujiri cũo'cũ ejamũ'tãsami. Apeye ticũseta cũ wapata'a'quere wiagũ, cũ wiogũre nisami: "Yũ'u wiogũ, yũ'ure ni'cãmocũsetiri mil kujiri o'owũ. A'te cũo'o. Te me'rã apeye ticũseta mũ'urẽ wapata'abosawũ", nisami.

²¹ »Cũ tojo nicã tũ'ogũ, wiogũ nisami: "Mũ'u añũrõ weepã. Yũ'u duti'caronojõta queoro weeme'rĩcã'pã. Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añũrõ weepã. Tojo weegũ peje yũ'u cũosere co'tedutigũ sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña", nisami.

²² »Be'ro apĩ da'raco'tegũ puati mil kujiri o'ono'cũ ejasami. Wiogũre a'tiro nisami: "Yũ'u wiogũ, yũ'ure puati mil kujiri o'owũ. A'te cũo'o. Te me'rã ticũseta tja mũ'urẽ wapata'abosawũ", nisami.

²³ »Wiogũ cũrẽ nisami: "Mũ'u añũrõ weepã. Yũ'u duti'caronojõta queoro weeme'rĩcã'pã. Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añũrõ weepã. Tojo weegũ peje yũ'u cũosere co'tedutigũ sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña", nisami.

²⁴ »Be'ro majã mil kujiri o'ono'cũ eja, cũ wiogũre a'tiro nisami: "Yũ'u wiogũ, mũ'u tutuaro da'radutiri masũ nisere masĩwũ. Mũ'u da'ratimigũ,

āpērā ye da'rase wapa me'rā mu'u wapata'a. ²⁵ Tojo weegu uigu, mu'u ye niyerure di'ta po'peapu yaacūuwũ. A'te ni'i mu'u yéta tja”, nisami.

²⁶ »Cũ tojo nicā tu'ogu, wiogu a'tiro yu'tisami: “Yu'u cūu'que me'rā mu'u ña'arō weepā. Ña'agũ, nijisijagu ni'i. Mu'u yu'ure a'tiro wācūwũ. 'Da'ratimigũ, āpērā da'rase wapa me'rā wapata'ami', niwũ. ²⁷ Mu'u tojo wācūgũ, yé niyerure yaatimigũ, niyeru nūrōrī wi'ipu bācuamujādutigu cūubopā. Tojo wéeca be'ro yu'u dajagu, ti wi'ipu cūñarō mujā'que me'rā ñe'eboapā”, nisami.

²⁸ »Tojo nica be'ro āpērā topu nirārē nisami: “Cũ ye mil kujirire ē'ma, diez mil cuogu pe'ere o'oya. ²⁹ A'tiro ni'i. No'o peje cuogure nemorō o'ono'rōsa'a. Cũ peje cuoyu'ruogusami. Apī moogũ pe'ere cū cuomi'queacāpūreta ē'mape'ocā'no'gūsami. ³⁰ Ā'rī da'raco'tegu queoro weetigure ñe'e, na'itī'arō wijáropu cō'acā'ña. Topu pūrīno'gũ, upicari cū'rīdio, utigusami”, nisami na wiogu, niwī Jesú.

Jesú nipe'tise di'tacjārārē beseatje ni'i

³¹ Jesú ũsārē werenemowī:

—Be'ro yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojō uputigu a'ti turicjārārē dutigu a'tiguti. Yu'ure wereco'terā u'musecjārā me'rā a'tigu, asistese me'rā a'tiguti. Be'ro wiogu dujiri cūmurōpu dujigusa'a. ³² Nipe'tise di'tacjārā yu'u dujiro tiropu nerērāsama. Tojo weegu yu'ure ējōpeorārē mejēcā, āpērā yu'ure ējōpeotirārē mejēcā ducawaanu'cōgūti. Ni'cũ ecarā co'tegu ovejare mejēcā, cabrare mejēcā ducawaanu'cōgũ weronojō weeguti. ³³ Cũ ovejare diacjūcamocā pe'e nu'cōsami. Cabra pe'ere cūpe pe'e nu'cōsami. A'te weronojō yu'ure ējōpeorārē diacjū pe'e nu'cōgūti. Yu'ure ējōpeotirā pe'ere cūpe pe'e nu'cōgūti. ³⁴ Tojo wéeca be'ro diacjū pe'e nu'cūrārē nigūti. “A'tia. Yu'u pacu musārē añurō weeami. Ne waropu cū a'ti turire weenu'cācateropu musā niatjore apoyutojacu niwī. Tere ñe'erā a'tia majā. ³⁵ Yu'u ujaboacā, yu'ure ecawu. Yu'u acowuocā, sī'rīse tīawũ. Yu'u aperopu sijacā, yu'ure cārīrō o'owu. ³⁶ Su'ti du'sacā, yu'ure sāawũ. Dutiticā, yu'ure ī'acusiawu. Āpērā yu'ure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcā, yu'ure ī'arā etawu”, nigūti. ³⁷ Tere tu'orā, diacjū pe'e nu'cūrā, na ña'arō wee'quere acobocono'cārā a'tiro nirāsama: “Ūsā wiogu ¿de'ro nicā mu'urē ujaboacā, ecarī? ¿De'ro nicā mu'u acowuocā, tīarī? ³⁸ ¿De'ro nicā aperopu sijacā, mu'urē cārīrō o'ori o su'tinojō du'sacā, mu'urē sārī? ³⁹ ¿De'ro nicā mu'urē dutitigure, o bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē ī'arā etarī?” nirāsama.

⁴⁰ »Na tojo nicā, narē yu'tiguti: “Musārē diacjū wereguti. Musā yu'ure ējōpeorārē, no'o mejō nirāpūreta añurō wéerā, yu'ureta weerā weewu.”

⁴¹ »Be'ro cūpe pe'e nu'cūrārē a'tiro nigūti: “Musā Ō'acũ bu'iri da'reno'ajā ni'i. Tojo weerā a'tore niticā'ña. Pecame'e ũjūnu'cūrī me'e tiropu wa'aya. Ti me'e wātī wiogu, cū me'rā u'musepu cō'adijo'cārārē apoyúca me'e ni'i. ⁴² Yu'u ujaboacā, musā yu'ure ecatiwu. Yu'u acowuocā, tīatiwu. ⁴³ Yu'u aperopu sijacā, yu'ure cārīse o'otiwu. Yu'ure su'ti du'sacā, sāatiwu. Yu'u dutiticā, yu'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā quē'rārē, ī'arā wa'atiwu.”

⁴⁴ »Tere tu'orā, a'tiro nirāsama: “Wiogu, mu'u ujaboacā, acowuocā, aperopu sijacā, su'ti moocā, dutiticā, bu'iri da'reri wi'ipu nicā, ¿de'ro nicānojo ũsā mu'urē weetamutirī?” nirāsama.

⁴⁵ »Yu'u narē yu'tiguti: “Diacjū musārē wereguti. Musā ā'rā mejō nirārē weetamutiwu. Narē weetamutirā, yu'ureta weetamutirā weewu”, nigūti.

⁴⁶ »Be'ro narē bu'iri da're bajurioguti. Āpērā ña'arō wee'quere acobocono'cārā pe'e catinu'cūsere boca, u'mūsepū wa'arāsama, niwī Jesú.

26

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesú apaturi cū a'tiatjere wérēca be'ro ūsā cū bu'erārē niwī:

² —Musā masī'i, Pascua bosenuṁu wa'atjo pua ṁuṁu du'sa'a. Ti bosenuṁu nicā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpūre o'o, curusapū paabi'pe wējērāsama, niwī.

³ Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bu'cūrā, Caifá pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ⁴ Topu na Jesure nisoose me'rā ñe'e, wējēatjere apoyucārā niwā. ⁵ Tere apomirā, a'tiro nicārā niwā:

—Bosenuṁu nicā weeticārā. Masā cūrē ma'írā, no'o uaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Ni'cō numio Jesure ma'iyu'rūgo u'mūtise piopeo'que ni'i
(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Na “Jesure wējērāti” ni apocaterore Jesú Betaniapū niwī. Simó cāmi boa, yu'rū'cu ya wi'ipū niwī. ⁷ Topu cū nicā, ni'cō numio cū pu'to a'tiwō. Co u'mūticia acosticjare cuowō. Te u'mūtise wapabujuse waro niwū. Co Jesú ba'adujigure cū dūpoa bu'ipū u'mūtise piopeowō. ⁸ Co tojo weecā ĩ'arā, ūsā cū bu'erā uputu uawu. Ūsā basu a'merī niwū:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejō waro a'tere bajuriogo weemo. ⁹ Co tojo weetigo, āpērārē pajiro duawapata'aboapō. Te me'rā pajasecuorārē weetamuboapō, niwū. ¹⁰ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—¿De'ro weerā core cariborā weeti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurō weego weemo. ¹¹ Pajasecuorā musā wa'teropu ninu'cūcārāsama. Yu'u pūrīcārē musā wa'teropure ninu'cūcā ĩ'asome. ¹² Co yu'ure tere piopeogo, yu'u wérīca be'ro na yaatji dūporo wa'reatjere weronojō weeyugo weemo. ¹³ Diacjū musārē wereguti. Yu'u masārē yu'rūose quetire no'o nirō werecusiarā, nipe'tiro a'ti di'tapure a'tiro weerāsama. A'tigo co yu'ure wee'quere core wācūdutirā wererāsama, niwī Jesú.

Juda Jesure cūrē ĩ'atu'tirā tiropu o'o'que ni'i
(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesú numiorē tojo nīca be'ro ūsā Jesú bu'erā me'rācjū ní'cu, Juda Iscariote na nigú a'tiro weewī. Pa'ia wiorā tiropu wa'atjīgū, ucūgū wa'acu niwī. ¹⁵ Narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Jesure musārē o'ocā, ¿no'ocārō niyeru yu'ure wapayerāsari? nicu niwī.

Tojo nicā tu'orā, na treinta niyeru cujirire o'ocārā niwā. ¹⁶ Na wapayéca be'ro cū “¿De'ro nicā Jesure wiorāpūre o'orouamitito yu'ure?” ni wācūcu niwī.

Jesú cū bu'erā me'rā cū ba'atuo'que ni'i
(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ Ūsā Jesú bu'erā na pā bu'cuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenuṁu ninu'cācā, cū tiro wa'a, sērītiña'wū:

—¿No'opu marī Pascua bosenuṁu ba'atjore apoyucā uasari? niwū.

¹⁸ Cū ūsārē niwī:

—Jerusalēpu wa'aya. Topu ni'cũ nisami. Cũrē a'tiro niña. “Ēsārē bu'egu a'tiro nidutiami: ‘Yũ'u pi'etiatjo cã'rõacã du'sa'a. Mu'u ya wi'ipu yũ'u bu'erã me'rã ba'atũoguti', ni weredutiami Jesú”, niña.

¹⁹ Tojo weerã Jesú o'ó'cãrã cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Pascua nicã ũsã ba'atjere apoyucãrã niwã.

²⁰ Na'ique'aca be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã doce me'rã ba'adujiwĩ. ²¹ Ēsã ba'ari cura Jesú ũsãrē niwĩ:

—Diacjũta musãrē wereguti. Ni'cũ musã wa'teropu nigũ yũ'ure wiorãpure wējẽdutigu o'ogusami, niwĩ.

²² Cũ tojo nicã, ũsã uputu bujawetiwu. Be'ro a'merĩ sērĩtiña'burowu:

—Ēsã wiogu, yũ'uta nicã'sa'aba, niwũ.

²³ Jesú ũsãrē yũ'tiwĩ:

—Yũ'u me'rã a'ti papu yosoba'agu cũta nigũsami wiorãpure o'oacju.

²⁴ Yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ uputigure Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩ ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yũ'ure wiorãpure o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyũ'ruocã, nemorõ añubopã, niwĩ.

²⁵ Tojo nĩca be'roacã Juda Jesure wiorãpure o'oacju a'tiro niwĩ:

—Ēsãrē bu'egu, yũ'uta nicã'sa'aba, niwĩ.

Jesú cãrē yũ'tiwĩ:

—Mu'uta ni'i, niwĩ.

²⁶ Ēsã ba'ari cura Jesú pãgãrē mii, cũ pacu Ō'acũrē e'catise o'owĩ. Tu'ajanu'cõ, pãrē ducawaa, ũsãrē ecawĩ. Ducawaagu, ũsãrē niwĩ:

—Ba'aya. A'te yũ'u upu ni'i, niwĩ.

²⁷ Be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, Ō'acũrē e'catise o'owĩ tja. Ti pare ũsãrē tĩagũ, a'tiro niwĩ:

—Nipe'tirã a'ti pa cjasere sĩ'rĩpe'ticã'ña. ²⁸ A'te yé dí ni'i. Masã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosagusa'a. Ō'acũ masãrē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cũugũsami. Tojo weegu yũ'u wẽrĩgũ dí o'maburose me'rã pãjãrã masã ña'arõ wee'quere acobojogusami. ²⁹ Musãrē wereguti. A'te u'seducaco vino ni'cãrõacã marĩ sĩ'rĩrã weronojõ weenemosome. Be'ro yũ'u pacu yũ'ure wiogu sõrõcã, musã me'rã apaturi ma'ma vino sĩ'rĩnemogũsa'a tja, niwĩ Jesú.

*Jesú Pedrorē “Mu'u yũ'ure ‘Masĩwe'e' nigũsa'a” ní'que ni'i
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

³⁰ Ēsã ba'aca be'ro Ō'acũrē basapeotojanu'cõ, ti wi'ire wijaa wa'awu. Wijaa, ũrũgũ Olivo wãmeticjupu wa'awu. ³¹ Topu wa'agu, Jesú ũsãrē niwĩ:

—Musã nipe'tirã a'ti ñami uirã, yũ'ure cõ'awã'cãpe'tia wa'arãsa'a. Musã tojo weeatje Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ní'rõnojo'ta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yũ'u oveja co'tegure wējẽno'cã weegusa'a. Tojo weecã, cũ yarã oveja no'o uaro omastearãsama”, nicu niwĩ Ō'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpu. ³² Yũ'u wẽrĩ'cupu masãca be'ro musã duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, niwĩ.

³³ Cũ tojo nicã tu'ogu, Pedro yũ'tiwĩ:

—Āpẽrã mu'urē cõ'awã'cãcã, yũ'u pũrĩcã ne wa'asome, niwĩ.

³⁴ Tojo nisere tu'ogu, Jesú cãrē niwĩ:

—Diacjũ mu'urē wereguti. Ni'cãcã ñamita cãrē'quẽ uuati duporo i'tiati “Cãrē ne masĩwe'e”, nigũsa'a, niwĩ.

³⁵ Pedro cãrē yũ'tiwĩ:

—Yũ'u pũrĩcã na yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩcãma, “Cũ me'rã boaguti”, nigũsa'a. “Cũrẽ masĩwe'e”, nisome, niwĩ. Be'ro nipe'tirã ũsã cũ bu'erã cũ ní'caronojõta nibũrowũ.

Jesú Getsemaní wãmetiropũ cũ pacũre ñubue'que ni'i

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã me'rã masã na otero Getsemaní wãmetiropũ etawũ. Topũ eta, ũsãrẽ niwĩ:

—A'to dujĩniña yujupũ. Sõ'opũ yũ'u pacũre sãrĩgũ wa'aguti, niwĩ.

³⁷ Topũ wa'agũ, Pedro, tojo nicã Zebedeo põ'rã pũarãrẽ miawĩ. Cũ upũtu waro bujaweti, wãcũque'ticũ niwĩ. ³⁸ Tojo weegũ narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'ure wẽrĩtawioro, bujawetise yũ'rũmajãsa'a. Mũsã a'to tojayá. Yũ'ure co'teya. Ne cãrĩticã'ña, nicũ niwĩ.

³⁹ Cũ tojo nĩca be'ro na yũ'rũro yoacurero wa'a, di'tapũ mu'rĩque'aejacũ niwĩ. Topũ Õ'acũrẽ sãrĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Pacũ, mu'u uacã, yũ'ure a'te ña'arõ yũ'ruatje wa'aticã'to. Yũ'u tojo nimicã, yũ'u uaro weeticã'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, ni sãrĩcũ niwĩ.

⁴⁰ Be'ro cũ bu'erã i'tiarã tiropũ majãmitojacũ niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaajacũ niwĩ. Pedore a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Ne cã'rõacã cãrĩtimirã, mũsã tu'sũmasĩtisari? ⁴¹ Cãrĩticã'ña. Wãtĩ ũsãrẽ niqesãticã'to nĩrã, Õ'acũrẽ sãrĩña. Mũsã wãcũsepũ me'rãma yũ'ure ãjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Mũsã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ sãrĩña, nicũ niwĩ.

⁴² Be'ro apaturi wa'a, cũ pacũre sãrĩnemocũ niwĩ tja:

—Pacũ, ña'arõ pi'etisere yũ'ure cã'mota'asĩ'rĩtigũ, mu'u uaro weeya. Yũ'u uaro wa'aticã'to, nicũ niwĩ.

⁴³ Be'ro apaturi na i'tiarã tiropũ majãmitojacũ niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaajacũ niwĩ tja. Narẽ wũja pũrĩyũ'ruacarõ niwũ. ⁴⁴ Tojo weegũ narẽ wã'cõtĩmigũ, apaturi cũ pacũre sãrĩgũ wa'acũ niwĩ tja. Cũ sãrĩ'caronojõta sãrĩcũ niwĩ tja. ⁴⁵ Be'ro na tiropũ majãmitojagũ, narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya; cãrĩña majã. Yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre masã ña'arãpũre o'ootje ejatoja'a. ⁴⁶ Wã'cãnũ'cãña. Te'a na tiropũ wa'arã. Yũ'ure o'oacjũ a'titojami, nicũ niwĩ.

Jesure na ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú ucũrĩ cura Juda, ũsã Jesú bu'erã me'rã nĩmi'cũ etawĩ. Pãjãrã masã di'pĩrĩ, yucũpagũ cũo'cãrã cũ me'rã a'tiwã. Na pa'ia wiorã, judío masã bucurã na o'ó'cãrã niwã. ⁴⁸ Juda Jesure o'oacjũ a'tiro wereyutojacũ niwĩ:

—Yũ'u wa'suporopũ mi'miacjũ cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'eña, ni wereyucũ niwĩ.

⁴⁹ Cũ narẽ ní'caronojõta weewĩ. Maata Jesú tiropũ ejanũ'cãgũ, “Yũ'ure bu'egu”, niwĩ. Tojo nĩgũta, Jesure wa'suporopũ mi'miwĩ.

⁵⁰ Tojo weecã ã'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yũ'u me'rãcũ, mu'u weegũ a'tisere weeya. Tojo nĩca be'ro masã a'ti, Jesure ñe'ewã'cã wa'awã.

⁵¹ Na cũrẽ ñe'ewã'cãrĩ cura ni'cũ Jesú bu'egu cũ ya di'pĩrẽ wejewee, pa'ia wiogũre da'raco'tegũre o'mepero dũtepã'rẽcã'wĩ. ⁵² Cũ tojo weecã ã'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Weeticã'ña. Mu'u ya di'pĩrẽ nũrõña. Di'pĩ me'rã a'mequẽrãnojõ di'pĩ me'rãta wẽrĩrãsama. ⁵³ ¿Mu'u masĩweti? Yũ'u, yũ'u pacũre

sêrîcâma, maata doce cururi cûrê wereco'terârê yu'ure weetamudutigu o'óbosami. Yu'u tojo weemasî'i. ⁵⁴ Yu'u tojo weecâma, Ô'acû ye queti ojâca pûrîpû ní'que wa'atibosa'a, niwî.

⁵⁵ Jesú cûrê ñe'erâ a'tirârê niwî:

—¿Yajari masûrê ñe'erâ a'tirâ weronojô yu'ure di'pjîrî, yucupagû me'râ ñe'erâ a'tiati? Nipe'tise nûmûrî Ô'acû wi'ipû masârê bu'edujiwû. Tojo weemicâ, musâ yu'ure ñe'etiwû. ⁵⁶ Musâ ni'cârôacâ weese Ô'acû ye queti weremu'târî masâ yu'ure oja'caronojôta wa'a'a, niwî Jesú.

Cûrê ñe'ecâ î'a, ni'cûrêta ûsâ cû bu'erâ pe'e cõ'anû'cõcâ, du'tiwâ'câpe'tia wa'awû.

Jesure wiorâ tiropû na mia'que ni'i

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Be'ro Jesure pa'ia wiogu Caifá tiropû miacârâ niwâ. Topûre Moisé oja'quere bu'eri masâ, tojo nicâ judío masâ bûcûrâ nerêyutojacârâ niwâ.

⁵⁸ Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutucû niwî. Pa'ia wiogu ya wi'i sope pû'topû sirututûocû niwî. Topû ti sâ'rîrôpû sâjâa, surara pû'to dujicû niwî. ¿De'ro wa'abutiarosari? nígû, tojo weecû niwî.

⁵⁹ Pa'ia wiorâ, judío masâ bûcûrâ, nipe'tirâ wiorâ Jesure wêjêsî'rîcârâ niwâ. Tojo weerâ diacjû nitise me'râ cûrê weresâtjere a'macârâ niwâ.

⁶⁰ Pâjârâ na tiro wa'a, mejêcâ nisoimirâ, ne cûrê “Te ye bu'iri wêjêrôûa'a” nisere bocaticârâ niwâ. Tojo weecûmî, be'ropû pûarâ nisoori masârê bocacârâ niwâ. ⁶¹ A'tiro nisoocârâ niwâ:

—Ã'rî masû a'tiro niwî: “A'ti wi'i Ô'acû wi'ire cõ'ape'omasî'i. I'tia nûmû be'ro apaturi tu'ajanû'cõpe'omasî'i tja”, niwî, nicârâ niwâ.

⁶² Tojo nicâ tu'ogu, pa'ia wiogu wâ'cânû'câ, Jesure nicû niwî:

—¿Mu'u yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresâsere? nicû niwî.

⁶³ Jesú yu'titiyu'rûocâ'cû niwî. Tojo weecâ, Caifá cûrê nicû niwî:

—Ô'acû catinu'cûgû wâme me'râ mu'urê diacjû yu'ticâ ûa'a. Wereya. ¿Mu'uta niti Ô'acû macû cû bese'cû Cristo na nigû? nicû niwî.

⁶⁴ Jesú cûrê yu'ticû niwî:

—Cûta ni'i mu'u níronojôta. Apeye quê'rârê musârê werenemogûti. Be'ro yu'u Ô'acû macû masû weronojô uputigu Ô'acû tutuayû'rûgû pû'topû dujicâ î'arâsa'a. Tojo nicâ yu'u o'mecururi bu'ipû apaturi dijaticâ î'arâsa'a, nicû niwî.

⁶⁵ Cû tojo nicâ tu'ogu, Caifá pa'ia wiogu uagu, cû basu cû ye su'tire wejetû'rêcû niwî. A'tiro nicû niwî:

—Ã'rî masû tojo ucûgû, Ô'acûrê ña'abutiario nigû weemi. Âpêrâ masâ cûrê weresârâ ûanemowe'e. Musâ cû ña'arô ní'quere tu'otojapû. ⁶⁶ ¿De'ro ni wâcûti? nicû niwî.

Na yu'ticârâ niwâ:

—Cû bu'iritimi. Wêrîato, nicârâ niwâ.

⁶⁷ Tojo níca be'ro cû diapoapû u'seco e'owa're, cûrê dotecârâ niwâ. Âpêrâ diapoapû paacârâ niwâ. ⁶⁸ Be'ro cûrê a'tiro ni bujipecârâ niwâ:

—Mu'u Ô'acû bese'cû Cristo ni'i nígû, níbocaya. ¿Noa mu'urê paati? nicârâ niwâ.

Pedro Jesure “Masîwe'e” cû ní'que ni'i

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Na wi'i po'peapû tojo weeri cura Pedro wijaaro sope pû'topû dujicû niwî. Cû topû dujicâ, ni'cõ ti wi'i da'raco'tego cû tiropû wa'a, “Mu'u Jesú Galileacjû me'râ sija'cûta ni'iba”, nico niwõ.

⁷⁰ Co tojo nicã tũ'ogũ, Pedro nipe'tirã tũ'oropũ nisoogũ, a'tiro ni yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'u tojo ucũsere tũ'omasĩtisa'a, nicũ niwĩ.

⁷¹ Tojo nitoja, sã'rĩrõ sope pũ'topũ wijaacũ niwĩ. To cũ wijaacã, apego cũrẽ ĩ'abocaco niwõ tja. Topũ nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã Jesú Nazarecjũ me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁷² Mejãrõta core nisoogũ, a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ me'rã diacjũta cũrẽ ne masĩtibutiacã'sa'a, nicũ niwĩ.

⁷³ Cã'rõacã be'ro masã topũ nirã Pedro tiro wa'a, cũrẽ nicãrã niwã:

—Mũ'u quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mũ'u ucũseputa tũ'ota basio ni'i, nicãrã niwã.

⁷⁴ Na tojo nicã tũ'ogũ, cũ narẽ nisoonepocũ niwĩ:

—Yũ'u diacjũta ucũticã, Õ'acũ yũ'ure bu'iri da'reato. Yũ'u masã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicũñarĩ cura cãrẽ'quẽ uucũ niwĩ. ⁷⁵ Tojo wa'acã, Jesú cũrẽ ucũ'quere wãcũbocacũ niwĩ. Jesú todũporopũ a'tiro wereyucũ niwĩ: “Cãrẽ'quẽ uuati dũporo mũ'u i'tiati yũ'ure ‘Cũrẽ masĩwe'e’, nigũsa'a.” Tere wãcũboca wijaa, ɸputũ utiwã'cã wa'acũ niwĩ.

27

Jesure romano masã wiogũ Pilato tiropũ miieja'que ni'i (Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Nãmiacãcure nipe'tirã pa'ia wiorã, tojo nicã judío masã bũcũrã nerẽcãrã niwã. Nerẽ, ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã. “¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãsarĩ?” ni apoyucãrã niwã. ² Apotoja, Jesure cõme dari me'rã dũ'tetjãrã, Poncio Pilato, Judea di'ta wiogũ tiropũ miiejacãrã niwã.

Juda cũ wẽrĩ'que ni'i

³ Be'ro Juda “Jesure wẽjẽrãsama” nisere tũ'ocũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, pũrõ waro bũjaweticũ niwĩ. Tojo weegũ na niyeru wapaye'que treinta kujirire pa'ia wiorãrẽ, tojo nicã judío masã bũcũrãrẽ wiacã'cũ niwĩ. ⁴ Narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u ña'abutiario weeasũ. Masũ añugũ, bu'iri marĩgũrẽ wẽjẽdutigũ wiorãpũre o'oasũ, nicũ niwĩ.

Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Mũ'u tojo weese ãsã ye mejẽta ni'i. Mũ'u ye cjase nisa'a, nicãrã niwã.

⁵ Na tojo nicã tũ'ogũ, Juda niyerure Õ'acũ wi'ipũ doquewiacã'cũ niwĩ. Be'ro wa'a, cũ basu wãmũtapũ dũ'teyoja, wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

⁶ Pa'ia wiorã niyeru kujirire seeneorã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'te niyeru masũrẽ wẽjẽse wapa ni'i. Tojo weerã marĩ Õ'acũ wi'i niyeru cũurĩ acaropũ cũumasĩtisa'a. Marĩrẽ dutise tojo weedutiwe'e, nicãrã niwã.

⁷ Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro wãcũcãrã niwã:

—Marĩ a'te niyeru me'rã di'ta sutũparũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurã. Tojo weerã marĩ aperocjãrã na wẽrĩcã yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.

⁸ Masũ wẽjẽse wapa me'rã duuca di'ta nicaro niwã. Tojo weero a'tocatero quẽ'rã ti di'ta “Dĩ cõ'aca di'ta” wãmeti'i.

⁹⁻¹⁰ Dũporocjũputa Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Jeremía cũ “A'tiro wa'arosa'a” ní'que queoro wa'acaro niwã. Cũ a'tiro ojacũ niwĩ: “Israe curuacjãrã ‘Treinta niyeru kujiri wapatimi’ ní'caro weronõjõta te niyeru

me'rá di'ta sʉtʉparʉ yeerātirā na di'i miirōrē duurāsama. Ō'acū yʉ'ʉre ojaduti'caronojōta weerāsama”, ni ojacʉ niwī Jeremía.

Jesú romano masā wioḡu Pilato tiropʉ ní'que ní'i
(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Be'ro Jesure Judea di'ta wioḡu Pilato tiropʉ miacārā niwā. Pilato cūrē sērītiña'cʉ niwī:

—¿Mʉ'ʉta niti judío masā wioḡu? nicʉ niwī.

Jesú cūrē yʉ'ticʉ niwī:

—Mʉ'ʉ nírōnojōta cūta ni'i, nicʉ niwī.

¹² Pa'ia wiorā, judío masā bʉcʉrā weresāse pe'ema ne yʉ'titiyʉ'rʉocā'cʉ niwī. ¹³ Tojo weegʉ Pilato cūrē nicʉ niwī:

—¿De'ro weegʉ mʉ'ʉ na ucūse pejere yʉ'tiweti? nicʉ niwī.

¹⁴ Jesú ne cā'rō yʉ'titicʉ niwī. Cū yʉ'titicā ĩ'agū, Pilato ĩ'amarīa wa'acʉ niwī.

Jesure wējēduti'que ní'i
(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

¹⁵ Cū'marīnʉcū Pascua bosenʉmʉ nicā Judea di'ta wioḡu a'tiro weeseticūcʉ niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipʉ nigūrē masā na du'uwīrōdutigʉre du'uwīrōcūcʉ niwī. ¹⁶ Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipʉ nigū Barrabá wāmetigʉ nicʉ niwī. Nipe'tirā cū ña'arō wee'quere masīcārā niwā.

¹⁷ Pilato masā pājārā cū tiropʉ nerēcā ĩ'agū, narē sērītiña'cʉ niwī:

—¿Ni'irē yʉ'ʉ du'uwīrōcā ʉsari? ¿Barrabáre du'uwīrōsari, o Jesú na Cristo pisuno'gū pe'ere du'uwīrōsari? nicʉ niwī.

¹⁸ Jesure masā ma'icā ĩ'arā, wiorā Jesure ʉocārā niwā. Cūrē ʉorā, Pilatopʉre wiacārā niwā. Na tojo ʉosere Pilato masīcʉ niwī. Tojo weegʉ Jesure du'uwīrōsī'rīgū, tere sērītiña'cʉ niwī.

¹⁹ Pilato masārē besewʉaropʉ dujicʉ niwī. Cū topʉ dujicā, cū nʉmo a'tiro queti o'óco niwō: “Cū masū bu'iri moogūrē mejēcā weeticā'ña. Ñamipʉ cūrē tojo wa'atjere wiobutiaro quē'easʉ”, ni queti o'óco niwō.

²⁰ Pa'ia wiorā, tojo nicā judío masā bʉcʉrā masārē a'tiro niduticārā niwā:

—Barrabá pe'ere du'uwīrōdutiya. Jesú pe'ere wējēdutiya, nicārā niwā.

²¹ Be'ro Pilato masārē sērītiña'nemocʉ niwī:

—Ā'rā pʉarārē ¿ni'í pe'ere yʉ'ʉ du'uwīrōcā ʉsari? nicʉ niwī.

Na a'tiro yʉ'ticārā niwā:

—Barrabáre du'uwīrōña, nicārā niwā.

²² Na tojo nicā tʉ'ogʉ, Pilato nicʉ niwī:

—To pūrīcārē Jesú na Cristo nigūrē ¿de'ro weegʉsari?

Nipe'tirā yʉ'ticārā niwā:

—Curusapʉ paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²³ Tojo nicā tʉ'ogʉ, Pilato nicʉ niwī:

—¿De'ro weegʉ tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticʉ niami, nicʉ niwī.

Cū tojo nimicā, masā pe'e caricūnemocārā niwā:

—Curusapʉ paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²⁴ Masā Pilato ucūsere tʉ'osī'rīticārā niwā. Tojo tʉ'oronojō o'orā, mejō pe'e cumuca wā'cōcārā niwā. Na tojo weecā ĩ'agū, Pilato aco miitiduticʉ niwī. Te me'rá masā ĩ'orōpʉ omocoe, a'tiro nicʉ niwī:

—Ā'rī masū bu'iri moogūrē wējēcā, yʉ'ʉ bu'iri moogūsa'a. Mʉsā basu bu'iritirāsa'a, nicʉ niwī.

25 Cũ tojo nicã tu'orã, masã nipe'tirã topu nirã yu'ticãrã niwã:

—Cũ wẽrĩse wapa ùsã põ'rã me'rã bu'iri cuorãti, nicãrã niwã.

26 Tojo nicã tu'ogu, Pilato Barrabãre du'uwĩrõcu niwĩ. Jesú pe'ere tãrãduticũ niwĩ. Be'ro curusapu surarare paabi'pe wẽjẽduticũ niwĩ.

27 Be'ro Pilato yarã surara cũ ya wi'ipu Jesure miacãrã niwã. Topu nipe'tirã surara nerẽnu'cãtjĩrã, Jesure be'toanu'cãcãrã niwã. 28 Be'ro cũ yaro su'tirote tuwee, su'tiro sõ'arõ wiorã sãñarõnojõrẽ sãacãrã niwã. 29 Cũ dupoapu ni'cã be'to pota me'rã wéeca be'tore peocãrã niwã. Ni'cãgũ tuacju wiorã cuocjunojõrẽ Jesure diacjucamocãpu o'ocãrã niwã. Tojo weetoja, cũ pu'topu ejaque'a, cũrẽ bujicã'cãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—E'catipeoya judío masã wiogure, ni bujicã'cãrã niwã.

30 Tojo nicã apeye u'seco e'owa'recãrã niwã. Cũ tuacjare tãawee, dupoapu paamujãcãrã niwã. 31 Na tojo bujicã'ca be'ro cũ sãñarĩ su'tiro wiogu ya su'tirote tuweecãrã niwã. Be'ro cũ toduporo sãñaca su'tirote sãacãrã niwã tja. Tu'ajanu'cõ, cũrẽ curusapu wẽjẽrã wa'arã miacãrã niwã.

Jesure curusapu paabi'pe wẽjẽ'que ni'i

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Na Jesure wẽjẽrã wa'arã miarĩ cura ni'cũ masũ Simó Cirene wãmetiri macãcjũrẽ bocaewã. Cũrẽ Jesú ya curusare wãadutiwã.

33 Tojo weewã'cãrã, ni'cã bu'a Gólgota wãmetiropu ejawã. Gólgota nĩrõ, “Masã boaweeca dupoa” nĩrõ weesa'a. 34 Topu pũrĩse tu'oña'ticã'to nĩrã, Jesure vino sũ'ese me'rã morẽ'quere tãawã. Jesú cã'rõ sĩ'rĩña'cũmĩ, sĩ'rĩdu'ucã'wĩ.

35 Jesure curusapu paabi'peca be'ro surara cũ ye su'tire nĩbocape wapata'a'cãrãrẽ ducawaawã. Na tojo weecã, duporocjũpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Jesure wa'atjere: “Yé su'tire na basu nĩbocape, ducawaawã”, nicaro niwũ.

36 Be'ro curusa docapu surara cũrẽ co'terã ejanujãwã. 37 Jesú dupoa bu'ipu ni'cã pjĩ me'rã “A'te ye bu'iri cũrẽ wẽjẽ'e” nisere ojaõ'owã. A'tiro ojano'wã: “Ã'rĩ Jesú nimi. Cũ judío masã wiogu nimi”, niwũ.

38 Jesú me'rã ãpẽrã quẽ'rã puarã yajari masã curusapu paabi'penũ'cõno'wã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nu'cõwã. 39 Jesú pu'to masã yu'rũarã, cũrẽ bujicã'rã dupoa yuremujãwã. 40 Cũrẽ a'tiro niwã:

—“Õ'acũ wi'ire cõ'agũti, i'tia numu be'rota tu'ajatojaguti”, nimiwũ mu'u. Tojo ni'cu mu'u basuta yu'rũoya. Mu'u Õ'acũ macũ nígu, curusapu wã'ñagũ dijata, niwã.

41 Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã judío masã bucurã cũrẽ bujicã'wã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

42 —Ãpẽrãmarĩcãrẽ yu'rũowĩ. Cũ basu pe'e yu'rũomasĩtimi. “Israe curuacjãrã wiogu ni'i”, niwĩ. To pũrĩcãrẽ curusapu wã'ñagũ dijatiato. Tojo weecã, marĩ cũrẽ ãjõpeorãsa'a. 43 Cũ “Õ'acũrẽ ãjõpeo'o”, niwĩ. Õ'acũ cũrẽ ma'ígũ pũrĩcã, cũrẽ yu'rũoato. Cũ marĩrẽ “Õ'acũ macũ ni'i”, nitojamiwĩba, ni bujicã'wã.

44 Yajari masã Jesú me'rã curusapu paabi'penũ'cõ'cãrãputa bujicã'sãjãwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁵ Jesú curusapɯ wērĩrĩ cura dajaritero nicã nipe'tiropɯ na'itĩ'a wa'awɯ. Téé ñamica'a tres nicãpɯ na'itĩ'atuowɯ. ⁴⁶ Jesú titata tres nicã ɯpɯtu caricũwĩ. Cũ arameo me'rã a'tiro niwĩ:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwĩ. A'tiro nígũ, tojo niwĩ: “Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegu yu'ure cõ'awã'cãti?” niwĩ.

⁴⁷ Āpērã ni'cãrērã topɯ nirã tojo nisere tu'orã, a'tiro niwã:

—Ā'rĩ dɯporocjãpɯ Õ'acũ ye queti weremɯ'tãrĩ masũ Eliare pisugu weesami, niwã.

⁴⁸ Tojo nicã, ni'cũ topɯ nigũ sojaro me'rã yosori si'tire miigũ wa'awĩ. Be'ro vino pi'ase me'rã morē'quere yosowĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucugɯpɯ du'teõ'o, Jesure sĩ'rĩato nígũ sĩomorõwĩ. ⁴⁹ Cũ tojo weecã, āpērã pe'e a'tiro niwã:

—Weetiguta. Ī'anirã marĩ yujupɯ. Elía yu'ruogu a'tigu a'tigusami cãrē.

⁵⁰ Be'ro Jesú apaturi ɯpɯtu caricũnemo, wērĩa wa'awĩ. ⁵¹ Cũ wērĩrĩ cura a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ wi'ipɯ pa'ia sãjãarõpɯ cã'mota'ayooca casero ɯ'muarõ pe'e tũ'rãdijati, deco me'rã tũ'rãyojacaro niwũ. Tojo nicã di'ta narãsãwã. Ītãperi nimi'que bata wa'awɯ. ⁵² Ītã tutiri masãrē yaa'que pãrĩa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acã, wērĩ'cãrãpɯta Õ'acũrē ējõpeo'cãrã masãwã. ⁵³ Jesú cũ masãca be'ro masãperipɯ ní'cãrã wijawã. Wijaa, Jerusalē Õ'acũrē ñubuepeori macãpɯ sãjãawã. Narē pãjãrã ĩ'acãrã niwã.

⁵⁴ Surara wiogu cũ surara me'rã Jesure co'te'cãrã di'ta narãsãcã ĩ'arã, nipe'tise to wa'asere ĩ'arã, pũrõ ɯcua wa'awã. A'tiro niwã:

—Diacjũta ā'rĩ Õ'acũ macũta niapĩ, niwã.

⁵⁵ Pãjãrã numia Jesure yoaropɯ ĩ'anucũwã. Na Galileapɯta Jesure weetamurã sirutunɯ'cãwã. ⁵⁶ Na wa'teropɯre ā'rã niwã: María Magdalena, tojo nicã María Santiago, José paco, apego Zebedeo numo niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Na'ique'ari cura ni'cũ José wãmetigu peje cuogu Arimatea wãmetiri macãcjũ etacu niwĩ. Cũ quē'rã Jesure ējõpeocɯ niwĩ. ⁵⁸ Pilato tiropɯ wa'a, Jesú ya upɯre sērĩcɯ niwĩ. Tojo weegu Pilato surarare “Jesú ya upɯre cãrē o'oya”, nicɯ niwĩ. ⁵⁹ Be'ro José Jesú ya upɯre miidijoo, su'tiro añurĩ, ũ'irĩ marĩrĩ casero me'rã omacɯ niwĩ. ⁶⁰ Omatoja, ũtã tuti ma'ma tutipɯ sĩosõrõcũuocɯ niwĩ. Ti tuti Joseré yaaboca tuti cũ se'edutica tuti nicaro nimiwũ. Be'ro ũtãgã pajicja me'rã ti tutire tuubi'acɯ niwĩ. Bi'atoja, wa'a wa'acɯ niwĩ. ⁶¹ Ti tuti põtëorõpɯ María Magdalena, tojo nicã apego María ĩ'adujicãrã niwã.

Surara Jesure yaa'caropɯ co'te'que ni'i

⁶² Ape numɯ, sauru ũsã soowuari numɯ nicã pa'ia wiorã, tojo nicã fariseo masã Pilato tiropɯ wa'acãrã niwã. ⁶³ Topɯ etarã, Pilatore a'tiro nicãrã niwã:

—Wiogu, ũsã sõ'onícɯ catigupɯ nisoosepijagu ní'quere wãcũ'u. Cũ “I'tia numɯ yu'ɯ wērĩca be'ro masãgũti”, niwĩ. ⁶⁴ Tojo weegu mɯ'ɯ yarã surarare cãrē yaa'caropɯ co'tedutigɯ o'óya. I'tia numɯ añurõ co'tedutiya. Tojo weeticã, cũ bu'erã ñamipɯ cũ ya upɯre yajarã wa'abosama. Na yajãca be'ro masãrē a'tiro nirãsama. “Wērĩ'cɯpɯ nimigũ, masã wa'acɯ niami”, nibosama. Na a'tiro nicãma, a'te todɯporo nisoo'que nemorõ ña'abutiarosa'a, nicãrã niwã.

⁶⁵ Tere tu'ogu, Pilato narē nicɯ niwĩ:

—Ā'rā nima surara. Narē miaña. Ti masāpe mejēcā wa'ari nírā, no'o musā pōtēorō co'tedutiya, nicu niwī.

⁶⁶ Tojo weerā na surarare Jesure yaa'caropu co'tedutirā cūucārā niwā. Jesú bu'erā ti tutipū sājāaticā'to nírā ūtāgā na bi'acaga bu'i ni'cā da pi'ra ō'ocārā niwā. Na sājāacā, ĩ'amasīrāti nírā, tojo weecārā niwā.

28

Jesú cū masā'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Sauru ūsā soowuuri nūmu be'ro soorinūmu nicā, ñamiacā ña'cūrō bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María me'rā Jesure yaa'caropu ĩ'arā wa'acārā niwā. ² Wācūña marīrō di'ta uputu narāsācaro niwū. Tojo wa'ari cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecǵū dijaticu niwī. Cū Jesure yaa'caropu etagu, na bi'āca ūtāgārē pāocu niwī. Pāotoja, tiga bu'ipū dujicu niwī. ³ Cū bupo ya'baro weronojō asistecu niwī. Cū yaro su'tiro uputu buticaro niwū. ⁴ Surara cūrē ĩ'arā, uputu ui narāsā, wērī'cārā weronojō buruque'acārā niwā.

⁵ Ō'acūrē wereco'tegu sō'onícārā numiarē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Yū'u masī'i, musā Jesú na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. ⁶ A'tore marīmi. Cū ní'caronojōta masātojami. Cūrē cūu'carore ĩ'arā a'tia, ni pijisājāacū niwī. ⁷ Narē ĩ'otoja, “Cū bu'erārē sojaro me'rā wererā wa'aya. A'tiro ni wereya narē: ‘Wērī'cupu nimigū, masātojacū niami. Galileapu musā dūporo wa'ayugusami. Topu cūrē ĩ'arāsa'a', ni wereya. A'tere musārē weregu a'tiapu”, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

⁸ Cū tojo nicā tū'orā, numia Jesure yaa'caropu ní'cārā maata wa'a wa'acārā niwā. Uimirā, e'catise me'rā wa'acārā niwā. Jesú bu'erā ní'cārārē quetiwererā wa'arā omawā'cācārā niwā.

⁹ Na topu wa'ari cura Jesú narē bajua, añuduticu niwī. Tojo weecā, cū pu'to wa'a ejaque'a, dū'pocārīpu ñe'e, ējōpeocārā niwā. ¹⁰ Narē a'tiro nicu niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Yū'u bu'erārē Galileapu wa'adutirā wa'aya. Topu yū'ure ĩ'arāsama, nicu niwī.

Surara na ĩ'a'quere āpērārē were'que ni'i

¹¹ Numia Jesú bu'erārē wererā wa'ari cura ni'cārērā surara Jesure yaa'caropu co'te'cārā macāpu pi'acārā niwā. Pa'ia wiorārē nipe'tise topu wa'a'quere werecārā niwā. ¹² Na tojo nicā tū'orā, pa'ia wiorā, judío masā bucurā me'rā nerēcārā niwā. Na “¿De'ro weeroati?” ni apocārā niwā. Na ni'cārōnojō wācū, a'tiro weecārā niwā. Masārē nisooato nírā surarare pajiro niyeru wapayecārā niwā. ¹³ A'tiro nicārā niwā:

—A'tiro niña masārē: “Ñamipu ūsā cārīca be'ro Jesú bu'erā ejacārā niama. Eja, cū ya upure yajawā'cācārā niama”, niña, nicārā niwā surarare.

¹⁴ Apeye quē'rārē ninemocārā niwā:

—Pilato Judea di'ta wiogu a'tere masīcā, ūsā “Diacǵūta tojo wa'acaro niapu”, nitamurāti. Ūsā tojo nicā, musārē su'risome. Musārē bu'iri da'resome, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tū'orā, surara niyeru ñe'ecārā niwā. Be'ro narē wereduti'caronojōta weecārā niwā. Na tojo nise se'sa wa'acaro niwū. A'tocateropu quē'rārē judío masā surara na nisoo'quere ējōpeo ucūdecotima yujupu.

*Jesú cǎ wěĩ masãca be'ro cǎ bu'erãrẽ “A'tiro weeya” ní'que ni'i
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁶ Be'ro ũsã Jesú bu'erã once GalileapɁ wa'awɁ. Jesú cǎ wěĩse dɁporo ũrũgũpɁ ũsãrẽ wa'aduti'cupɁ wa'awɁ. ¹⁷ TopɁ Jesure ĩ'awũ. Cũrẽ ĩ'a ejaque'a, ějõpeowɁ. Tojo weemicã, ũsã ni'cãrẽrã “¿Cúta nitiba?” ni wãcũwũ. ¹⁸ Be'ro Jesú ũsã pɁ'topɁ a'ti, a'tiro niwĩ:

—Ō'acũ yɁ'ure wiogɁ sõrõtojami. Nipe'tiro Ɂ'muse, a'ti di'tare dutimasĩ'i. ¹⁹ Tojo weerã nipe'tirocjãrãpɁre yé quetire wererã wa'aya. Narẽ musã weronojõ yɁ'u bu'erã sãjãcã weeya. Narẽ wãmeyerã, yɁ'u pacɁ, yɁ'u, Espíritu Santu wãme me'rã wãmeyeya. ²⁰ Nipe'tise yɁ'u musãrẽ duti'quere narẽ yɁ'ti bu'ecã weeya. Narẽ nipe'tise nɁmɁrĩ yɁ'u musãrẽ bu'e'quere wereya. A'tere masiña. Nipe'tise nɁmɁrĩ musã me'rã ninu'cũcũsa'a. Téé a'ti turi pe'ticãpɁ quẽ'rã musã me'rã ninu'cũcũsa'a, ni werewĩ Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusalécjū pua wāme cūocu niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rāma Marco wāmeticū niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogu, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquíapū miacārā niwā. Cū Bernabé basucū nicū niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enū'cācā, narē weetamuco'tegu wa'acū niwī. Be'ro Pablō, Bernabére Jerusalēpū wa'agu, cō'atojaa wa'acū niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pēpūrī dūcawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco nemorō ējōpeotutua, Pablōre weetamucū niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacū niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri ūmūco cjasere apeye pūrī yu'rūoro ojamū'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojano'o. Ti pūrī queoro nū'cāmūjāti'quere Mateo weronojō ojano'ña marī'i. Masā no'o nirā ucūwūaronojō ojano'caro niwā.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojagu weronojō oja'pī.

A'ti pūrī Jesú cū ucū'quere ūpūtu waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyū'rūnū'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'tiro nū'cācaro niwū.

² Dūporocjūpū Isaía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacū niwī. Cū Jesucristo a'ti turipū a'tiatjere a'tiro ojayucū niwī:

Yū'ū mū'ū ye quetire wereyuacjūre mū'ū dūporo o'ógūti.

Cū mū'ū wa'atji ma'arē apoyugūsamī.

Ma'a quē'rāyūmū'tāgū weronojō masā wācūsere būjaweti dūcayudutigūsamī.

³ Ni'cū yucū marīrō, masā marīrōpū a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigūsamī: “Marī wiogu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya”, ni ojacū niwī.

Marī wiogu a'tiati dūporo mūsā nisetisere apoyuya, mūsā wācūsere dūcayuya nígū, tojo nicū niwī.

⁴ Tojo weegu Juā wāmeyeri masūta nicū niwī Isaía tojo nino'cū. Cū yucū marīrō, masā marīrōpū wāmeyecusiācū niwī. Cū masārē bu'égū, a'tiro nicū niwī:

—Mūsā ña'arō weesetisere būjaweti dūcayū, wāmeyeno'ña. Tojo weerā mūsā ña'arō wee'quere acobocono'rāsa'a, nicū niwī. ⁵ Pājārā ti di'ta Judeapū nirā, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tū'orā wa'acārā niwā. Na ña'arō wee'quere wereyū'rūca be'ro Jordā wāmetiri maapū narē wāmeyecū niwī.

⁶ Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwū. Cū ejerituri da wa'icū casero da nicaro niwū. Cū pajasecūorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mumia yere ba'acū niwī. ⁷ Juā masārē a'tiro werēcū niwī:

—Yū'ū be'ro apī yū'ū nemorō tutuagu a'tigūsamī. Cū añuyū'rūagu nīmī. Yū'ū pe'e mejō nigū waro tū'oña'a. Cū ye sapatūre tuweemasītigu

weronojō cūrē ne cā'rō ni'cārōwijimasītisa'a. ⁸ Yū'u mūsārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espiritu Santu me'rā wāmeyegusami. Cū tojo wéégū, Espiritu Santu mūsāpūre dijatacā weegusami. Mūsā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juā masārē wāmeyeri cura Jesú a'tiro weecu niwī. Nazare, Galilea di'ta nirī macāpū ní'cu wijawā'cā, Juā tiropū ejacu niwī. Juā cūrē Jordā wāmetiri maapū wāmeyecu niwī. ¹⁰ Cū ti maapū ní'cu majānū'cārī cura Jesú u'mūse pāricā ī'acu niwī. Espiritu Santu ní'cū buja weronojō bajugu cūpūre dijatacū niwī. ¹¹ Tojo wa'ari cura ni'cū u'mūsepū a'tiro ucūdijocu niwī:

—Mū'u yū'u macū upūtu ma'igū ni'i. Mū'u me'rā pūrō e'cati'i, nidijocu niwī Ō'acū.

Jesure wātī Ō'acūrē yū'rūnū'cācā weesī'rīmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesure wāmeyeca be'ro maata Espiritu Santu yucu marīrō, masā marīrōpū cūrē wa'aduticu niwī. ¹³ Jesú topūre cuarenta nūmūrī nicu niwī. Wa'icūrā uamarā wa'teropū nicu niwī.

Wātī Jesure cū pacūre yū'rūnū'cādutigu niqesācu nimiwī. Be'ro u'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā Jesure co'terā dijatacārā niwā.

Jesú ne waro Galileapū masārē bu'enū'cā'que ni'i
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Be'ro Herode Juā masārē wāmeyeri masūrē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōduticu niwī. Titare Jesú Galilea di'tapū añuse queti Ō'acū yere, cū wioгу nimi nisere bu'egu wa'acu niwī. ¹⁵ A'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacārē mūsā todūporopū yoacā co'te'cu etatojami. Cū cā'rōacā be'ro wioгу sājāgūsami. Tojo weerā mūsā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Mūsā wācūsere ducayuya. Ō'acū masārē yū'rūogusami nisere ējōpeoya, ni bu'ecu niwī.

Jesú ba'paritirā wa'i wējērī masārē piji'que ni'i
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri ditara sumutopū sijabaque'acu niwī. Topū wa'agu, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaepū. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapū na wejecūre doqueñorā weecārā niwā. ¹⁷ Na tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Te'a yū'u me'rā. Mūsā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo werecā, pājārā ējōpeorāsama, nicu niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'orā, maata na ye wejecūpagure totá du'ucūu, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

¹⁹ Cā'rō yū'rua, pūarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē ī'acu niwī tja. Na yucūsupū wejecūpagure dero aposāñacārā niwā. ²⁰ Narē ī'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, na pacū Zebedeore, cūrē da'raco'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

Jesú wātī sājāno'cūre cō'awīrō'que ni'i
(Lc 4.31-37)

21 Be'ro Capernau wāmetiri macāpɸ etacārā niwā. Saurure judío masā soowuari numu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipɸ sājāacu niwī. Sājāa, masā ti wi'ipɸ nirārē bu'enɸ'cācɸ niwī. 22 Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticɸ niwī. Dutisere cuogɸ weronojō narē bu'ecɸ niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tu'omarīa wa'acārā niwā. 23 Ti wi'i na nerērī wi'ipɸ ni'cū masū wātī sājāno'cɸ nicɸ niwī. Cū a'tiro caricūcɸ niwī:

24 —Mɸ'u Jesú Nazarecǰ, ũsārē cariboticā'ña. ¿Ũsārē bu'iri da're bajuriogɸ a'tigɸ weeti? Mɸ'urē ī'amasī'i. Ő'acū o'ó'cɸ ña'ase moogū, añubutiagɸ ni'i, nicɸ niwī.

25 Cū tojo nicā tu'ogɸ, Jesú wātī masūpɸre nigūrē tu'tigɸ, a'tiro nicɸ niwī: —Di'tamarīaña. Cūpɸre nigú wijaaya, nicɸ niwī.

26 Cū tojo nicā, wātī cūpɸre nigú masūrē buruque'a narāsācā weecɸ niwī. Ũputɸ waro caricū, wātī cūpɸre ní'cɸ wijaacu niwī. 27 Nipe'tirā ti wi'ipɸ nirā ī'amarīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? Ā'rī masū wātīapureta cō'awīrōmasísere cuodojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

28 Cū tojo wéeca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārā tu'ose'sape'tia wa'acārā niwā.

Jesú Simó Pedro mañecōrē yɸ'rɸo'que ni'i
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

29 Jesú na nerēwuari wi'ipɸ wijaáca be'ro Simó, André me'rā na ya wi'ipɸ wa'acu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā wa'acārā niwā. 30 Topɸ Simó mañecō ujaque dutitigo cājico niwō. Jesure maata “Co dutitigo weeamo”, ni werecārā niwā. 31 Tojo nicā tu'ogɸ, Jesú co tiropɸ sājāacu niwī. Core omocāpɸ ñe'e wejewā'cōdɸpocɸ niwī. Cū tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwū. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwō.

Jesú pājārā masā dutitirārē yɸ'rɸo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

32 Mujipū sājāca be'ro ñamipɸ masā Jesú tiropɸ nipe'tirā dutitirārē miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. 33 Nipe'tirā ti macācjārā Jesú cū nirī wi'i sope pu'topɸ nerēcārā niwā. 34 Nipe'tirā no'o nise duti cuorārē yɸ'rɸope'ocā'cɸ niwī. Pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcɸ niwī. Wātīa Jesú cū Ő'acū macū nisere masīcārā niwā. Tojo weegɸ narē ne cārō ucūdutiticɸ niwī. Tojo nirō me'rā ucūticārā niwā.

Jesú Galilea di'tapɸ cū ye quetire werecusia'que ni'i
(Lc 4.42-44)

35 Ape numu bo'rease dɸporo Jesú wā'cā, macā sumuto masā marīrōpɸ cū pacure ñubuegɸ wa'acu niwī. 36 Be'ro Simó, āpērā cū me'rācjārā me'rā Jesure a'marā wa'acārā niwā. 37 Cūrē bocarā, a'tiro ni werecārā niwā:

—Nipe'tirā mɸ'urē a'marā weema.

38 Cū narē yɸ'ticɸ niwī:

—Te'a apero pu'toacā nise macārīpɸ. Topɸ quē'rārē yé quetire weregɸ wa'aguti. A'tere weeguta yɸ'u a'ti nucūcāpɸ a'ti'cɸ ni'i, nicɸ niwī.

39 Tojo weegɸ Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwuase wi'seripɸ bu'ecusiabi'acu niwī. Tojo nicā wātīarē cō'awīrōmujācɸ niwī.

Jesú cāmi boagɸre yɸ'rɸo'que ni'i
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesú Galileapɔ nirĩ cura ni'cũ masũ cãmi boagɔ Jesú tiro wa'acɔ niwĩ. Cũ tiro ejaɔ ejaque'a, a'tiro nicɔ niwĩ:

—Mɔ'u dutire yɔ'rɔogɔ ni'i. Yɔ'ure yɔ'rɔoya, nicɔ niwĩ.

⁴¹ Jesú cũrẽ pajaña'gũ, cũrẽ yɔ'rɔogɔ da'raña'a, a'tiro nicɔ niwĩ:

—Mɔ'urẽ yɔ'rɔogɔti. Cãmi marĩgũ tojayá, nicɔ niwĩ.

⁴² Cũ tojo nirĩ curata cũ cãmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwũ. Cũ a'ti upɔ tojacɔ niwĩ. ⁴³ Be'ro Jesú cũrẽ we'eritigɔ, tutuaro me'rã “A'tiro weeya”, nicɔ nimiwĩ.

⁴⁴ —Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña. Diacjũta pa'i tiropɔ mɔ'u ye cãmi yati'quere ĩ'ogũ wa'aya. Cũ mɔ'urẽ mɔ'u cãmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigũsami. Cũ tojo nica be'ro Moisé cũ ñubuepeoduti'quere o'oya. Mɔ'u tojo weecã, nipe'tirã mɔ'u cãmi yatino'quere masĩrãsama. Be'ro na me'rã nisetigusa'a tja, nicɔ niwĩ.

⁴⁵ Cũ pe'e cũ weeduti'caronojõ weeticɔ niwĩ. Wa'a, nipe'tirãpɔre cũrẽ wa'a'quere werecusiaccɔ niwĩ. Tojo weegɔ Jesú masã ĩ'orõ macãrĩpɔre sãjãamasĩticɔ niwĩ. Te macãrĩ sumuto, masã marĩrõpɔ sijaccɔ niwĩ. Cũ tojo weemicã, nipe'tirocjãrã masã a'ti, cũrẽ ĩ'acusiaccãrã niwã.

2

Jesú sijamasĩtigɔre yɔ'rɔo'que ni'i (Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Pejeti nɔmɔrĩ cãmi boagɔre yɔ'rɔoca be'ro Jesú apaturi Capernaupɔ wa'acɔ niwĩ tja. Cũ topɔ nicã, ti macãcjãrã wi'ipɔ nimi nise quetire tɔ'ocãrã niwã. ² Tojo weerã maata masã pãjãrã Jesú nirĩ wi'ipɔ nerẽcãrã niwã. Ti wi'ire mu'muyɔ'rɔacãrã niwã. Mejãrõta sopepɔ quẽ'rãrẽ mu'muyɔ'rɔacãrã niwã. Ne sãjãata basioticarõ niwũ. Narẽ cũ ye bu'esere werecɔ niwĩ. ³ Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cũ sijamasĩtigɔre ba'paritirã ɔmɔa wɔawã'cãcãrã niwã. ⁴ Na masã pãjãrã nise bu'iri Jesú pɔ'toacãpɔ ejamasĩticãrã niwã. Tojo weerã wi'i bu'ipɔ mɔjãa, Jesú nirõ bu'ipɔ ni'cã pe seeweecãrã niwã. Ti pepɔ cũ sijamasĩtigɔre cũ cũñarõ me'rã du'udijocãrã niwã. ⁵ Jesú na ɔputɔ ãjõpeocã ĩ'agũ, dutitigɔre nicɔ niwĩ:

—Mɔ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a, nicɔ niwĩ.

⁶ Cũ tojo nicã tɔ'orã, topɔ dujirã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro wãcũcãrã niwã: ⁷ “Ã'rĩ tojo ucũticã'rõɔa'a. Tojo nígũ, Õ'acũrẽ ña'arõ ucũgũ weemi. ¿Cũ ‘Õ'acũ weronojõ tutuagɔ ni'i’, ni wãcũsari? Õ'acũ ni'cũta ña'arõ wee'quere acobojomasĩmi. Ã'rĩ marĩ weronojõ upɔtigɔ masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩtisami”, ni wãcũcãrã niwã. ⁸ Jesú cũ basu na wãcũsere ĩ'amasĩgũ, a'tiro nicɔ niwĩ narẽ:

—¿De'ro weerã musã yɔ'ure ña'arõ mejẽcã wãcũti? ⁹ ¿De'ro nise pe'e di-asatibutiati? ¿“Mɔ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” o “Wã'cãɔ'cãña, mɔ'u cũña'caro me'rã sijawã'cãña” nise pe'e diasaweti? “Mɔ'u ña'arõ wee'quere acobojono'toja'a” nicã ĩ'atimigũ, ãjõpeoya marĩ'i. “Wã'cãɔ'cã sijawã'cãña” nicã pe'ema, cũ sijasere ĩ'atojagupɔ “Diacjũta ni'i”, ni ãjõpeono'o. ¹⁰ Tojo weegɔ yɔ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upɔtigɔ yɔ'u tutuasere ĩ'ogũ, ã'rĩ sijamasĩtigɔre yɔ'rɔogɔti. Te me'rã musã yɔ'u masã ña'arõ wee'quere acobojomasĩsere masĩrãsa'a, nicɔ niwĩ.

Be'ro sijamasĩtigɔre a'tiro nicɔ niwĩ:

¹¹ —Mɔ'u pe'ema a'tiro nigũti. Wã'cãɔ'cãña. Mɔ'u cũña'carore miwɔa, mɔ'u ya wi'ipɔ tojaagusa'a, nicɔ niwĩ.

¹² Cũ tojo nirĩ curata sijamasĩtigũ wã'cãnũ'cãcũ niwĩ. Wã'cãnũ'cã, cũ cũña'carore miiwũa, masã nipe'tirã ĩ'orõpũ wa'a wa'acũ niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã ĩ'amarĩarã, a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩ pacũ Õ'acũ tutuayũ'rũami. Ne ni'cãti ũsã a'tiro weesere ĩ'atirã nicãti, nicãrã niwã.

Jesú Levíre piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Jesú sijamasĩtigũre yũ'rũoca be'ro apaturi Galilea ditara sumutopũ wa'acũ niwĩ tja. Nipe'tirã masã cũ tiropũ nérẽca be'ro narẽ bu'ecũ niwĩ.

¹⁴ Ti ditarapũ wa'agũ, Leví, Alfeo macũrẽ ĩ'abocacũ niwĩ. Cũ romano wioğure niyeru wapaseebosari masũ nicũ niwĩ. Tojo weegũ cũ da'rari tucũpũ dujicũ niwĩ. Jesú cũrẽ ĩ'agũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Te'a yũ'u me'rã.

Tojo weegũ Leví wã'cãnũ'cã, cũ me'rã wa'acũ niwĩ.

¹⁵ Be'ro Jesú Leví ya wi'ipũ ba'agũ wa'acũ niwĩ. Topũ pãjãrã wapaseeri masã, tojo nicã “Ñã'arã nima” nino'rãnojõ nicãrã niwã. Pãjãrã waro nanojõ Jesure sirutucãrã niwã. Tojo weerã na Jesú tiro cũ bu'erã me'rã dujicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo weecã ĩ'arã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Jesú na pãjãrã me'rã ba'acã ĩ'arã, cũ bu'erãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weegũ musã bu'egũ wapaseeri masã me'rã, ñã'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

¹⁷ Jesú na tojo nicã tũ'ogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Duti moorã ocoyeri masũrẽ a'matisama. Dutitirã pũrĩcã ocoyegũre a'masama. “Añurã ni'i” nirãrẽ a'magũ a'titiwũ. “Ñã'arã ni'i” nirã pe'ere yũ'rũogũ a'tiwũ, nicũ niwĩ.

“Mũ'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ni'cã nũmũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã, tojo nicã fariseo masã Õ'acũrẽ ĩ'jõpeorã, be'ticãrã niwã. Na tojo be'tiri cura ni'cãrãrã Jesú tiro wa'a, cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'esere siruturã, tojo nicã fariseo masã bu'esere siruturã Õ'acũrẽ ĩ'jõpeorã, be'tima. ¿De'ro weerã mũ'u bu'erã pe'e be'tiweti? nicãrã niwã.

¹⁹ Jesú narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—¿De'ro weeacjũ omocã du'tegũ na me'rã níğũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? ²⁰ Be'ro cũrẽ ãpẽrã aperopũ miáca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yũ'u na me'rã ni'i yujupũ; yũ'u na me'rã niticã pũrĩcãrẽ be'tirãsama níğũ, tojo nicũ niwĩ.

²¹ Apeyere queose me'rã narẽ werenemocũ niwĩ. Tojo níğũ, ma'ma cũ bu'ese me'rã todapropũ na weeseti'que a'mesũ'amasĩtisa'a, níğũ weecũ niwĩ.

—Mejãrõ su'tiro ma'ma casero, coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã, wejedu'osa'a. Mejãrõ su'tiro pe'ere wejetũ'rẽsa'a. Nemorõ pajiri pe tũ'rũnemosã'a. ²² Tojota wa'asa'a marĩ ma'ma vino mejã ajuro wa'icũrã casero me'rã wéeca ajuropũ poseyecã. Pã'muyũ'rũ, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weerã ma'ma vinorẽ ma'ma ajuropũ poseyeno'o, nicũ niwĩ Jesú.

Duporopu weeseti'que me'rã Jesú cã ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morêta basiowe'e nígũ, tojo nicu niwĩ.

Sauru nicã Jesú bu'erã trigore tã'rẽ'que ni'i
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ni'cã nũmu judío masã na soowuari nũmu nicã, Jesú cã bu'erã me'rã trigo wesepu yu'ruacu niwĩ. Cã bu'erã ti wesepu yu'ruarã, trigore tã'rẽ ba'acãrã niwã. (Moisé cã duti'caronojõta na tojo weese yajase mejêta nicaro niwũ.) ²⁴ Tojo weecã, fariseo masã ï'acãrã niwã. Tojo weerã Jesure nicãrã niwã:

—Ï'aña. ¿De'ro weerã marĩ soowuari nũmurẽ da'radutitimicã, mũ'u bu'erã tojo weeti? nicãrã niwã.

²⁵ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Musã duporocjã wiogu Davi cã me'rãcjãrã ujaboarã wee'quere bu'etojapã. ²⁶ Davi Abiatar cã pa'ia wiogu nirĩ cura Õ'acũ wi'ipu sãjãa, pã “Õ'acũ ye ni'i” ní'quere ba'acu niwĩ. Cã me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ ducawaacu niwĩ. Te marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cũrẽ te pã ba'ata basiomicaro niwũ. Yu'u bu'erã tere ba'arã, yu'runu'cãrã mejêta weema nígũ, tojo nicu niwĩ.

²⁷ Jesú yu'tinemocu niwĩ tja:

—Marĩ ye niatjere Õ'acũ marĩ soowuari nũmurẽ cũucu niwĩ. Ti nũmu mejêta marĩrẽ dutimasĩ'i. ²⁸ Tojo weegu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upatigu soowuari nũmu dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicu niwĩ Jesú.

3

Jesú omocã bu'awia'cure yu'ruo'que ni'i
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Jesú apaturi cã weewaronojõpuma judío masã na nerẽrĩ wi'ipu sãjãacu niwĩ. Topu ni'cã omocã bu'awia'cu nicu niwĩ. ² ãpẽrã ¿marĩ soowuari nũmurẽ cũrẽ yu'ruogusari? ní'ã, Jesure ï'aco'tecãrã niwã. Jesú yu'ruocã, weresãta basiorosa'a ní'ã, tojo ï'acãrã niwã. ³ Be'ro Jesú omocã bu'awiagure nicu niwĩ:

—A'tia, ã'rã nipe'tirã decopu ejanu'cãña. ⁴ Tu'ajanu'cõ, to ní'ã ãpẽrãrẽ nicu niwĩ:

—¿Marĩ soowuari nũmu nicã añusere weerouati o ña'ase pe'ere uati? ¿Yu'ruosere uati o wẽjẽcõ'ase pe'ere uati? nicu niwĩ. Na nipe'tirã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã. ⁵ Na yu'titicã ï'agũ, ua wa'acu niwĩ. Na tu'osĩ'ríticã, bujawetise me'rã omocã bu'awiagure nicu niwĩ:

—Mũ'u omocãrẽ sñoña, nicu niwĩ. Cã tojo nicã, omocãrẽ síocu niwĩ. Síoo, cã omocãrẽ yu'ruono'cupu tojacu niwĩ. ⁶ Be'ro fariseo masã uawija wa'acãrã niwã. Na Herode ya curuacjãrã me'rã “¿De'ro wee marĩ Jesure wẽjẽrãrã?” ni wãcũwã'cãcãrã niwã.

Ditara sumutopu pãjãrã masã nerẽ'que ni'i

⁷ Jesú na nerẽwari wi'ipu ní'cu cã bu'erã me'rã ditara sumutopu wa'acu niwĩ. Pãjãrã Galilea di'tacjãrã cũrẽ sirutuwã'cãcãrã niwã. ⁸ Cã peje añuse weecã tu'orã, pãjãrã masã cã tiropu wa'acãrã niwã. Judea di'tacjãrã, Jerusalẽcjãrã, Idumea di'tacjãrã, Jordã wãmetiri maa mujĩpũ mujãtiro pe'ecjãrã, Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩcjãrã na quẽ'rã Jesure ï'arã wa'acãrã niwã. ⁹ Na pãjãrã nicã ï'agũ, Jesú cã bu'erãrẽ ní'cãwũ yucusu cuoyuduticu niwĩ. Cũrẽ masã tuutĩ'abosama ní'gũ, tojo weeduticu niwĩ. ¹⁰ Cã pãjãrãrẽ yu'ruocu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã dutitirã cũrẽ

ñe'eña'sĩ'rĩrã, cǔ tiropu dia'cǔ tuuwã'cãcãrã niwã. Cǔrẽ ñe'ese me'rã yu'rurãsa'a ni wãcũrã, tojo weecãrã niwã. ¹¹ Wãtĩa sãjãno'cãrã Jesure ĩ'arã, cǔ pu'to ejaque'amujãcãrã niwã. Ejaque'arã, a'tiro ni caricũcãrã niwã:

—Mu'u Õ'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

¹² Jesú pe'e narẽ ne ucũdutiticu niwĩ. Cǔ Õ'acũ macũ nisere wereba-jurẽrĩ nígũ, tojo weecu niwĩ.

Jesú cǔ bu'erãrẽ bese'que ni'i
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Be'ro Jesú ǔrũgũpu mujãcu niwĩ. Topu cǔ besesĩ'rĩrãrẽ beseacju pijiocu niwĩ. ¹⁴ Na cǔ tiropu ejacã, cǔ me'rã wa'ajã warore doce umuarẽ besecu niwĩ. Narẽ cǔ ye quetire weredutio'ocu niwĩ. ¹⁵ Wãtĩarẽ cõ'awĩrõsere o'ocu niwĩ. ¹⁶ Na a'ticurã nicãrã niwã: Simó, cǔrẽta Jesú pe'e Pedro wãme õ'ocu niwĩ. ¹⁷ Santiago, tojo nicã cǔ acabiji Juã na Zebedeo põ'rã nicãrã niwã. Narẽ Boanerges wãme õ'ocu niwĩ. Tojo nígũ, na ĩ'oduarã niyucã, “Bũpo Põ'rã” nigũ weecu niwĩ. ¹⁸ Æpẽrã André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ nicãrã niwã. Tojo nicã Tadeo, Simó celote curuacjũ nicãrã niwã. ¹⁹ Apĩ Juda Iscariote be'ropu Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'oacju nicu niwĩ.

Jesure “Wãtĩ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi” ni ucja'que ni'i
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesú cǔ bu'erã me'rã ni'cã wi'ipu sãjãacu niwĩ. ²⁰ Topure tja pãjãrã masã nerẽcãrã niwã. Tojo weerã ti wi'i mu'mucã, Jesú cǔ bu'erã me'rã ba'ata basioticarõ niwũ. ²¹ Tojo wa'asere Jesú acawererã tu'ocãrã niwã. Cǔrẽ maatia wa'asami nĩrã, pijirã wa'acãrã niwã.

²² Æpẽrã masã Jerusalẽpu a'ti'cãrã Moisé oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:

—Å'rĩ Beelzebú wãtĩa wiogu sãjãno'cu nimi. Cǔ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ pijio, queose me'rã werecu niwĩ:

—Wãtĩ cǔ basu cõ'awĩrõmasĩtisami. ²⁴ Ni'cã curuacjãrã ducawatirã, na basu a'mequẽrã masãpe'tia wa'asama. ²⁵ Ni'cã wi'icjãrã ducawatirã, na quẽ'rã pe'tia wa'asama. ²⁶ Wãtĩ cǔ yarã me'rã ducawatigu, cǔ quẽ'rã ninu'cũtisami. Te me'rã yapatidija wa'asami.

²⁷ »Ni'cũ tutuagu ya wi'ipure cǔrẽ du'tecũutimigũ, cǔ yere yajamasĩtisami. Du'tecũuca be'ropu yajamasĩsami, nicu niwĩ. Jesú, yu'u wãtĩ yu'rũoro tutuagu ni'i nígũ, tojo nicu niwĩ.

²⁸ Be'ro ninemocu niwĩ:

—Diacjũta musãrẽ wereguti. Õ'acũ nipe'tise masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogusami. ²⁹ Espĩritu Santure ña'arõ ucũcã pe'ema, ne acobojotisami. Tojota acobojotiyu'rũocũsami. Bu'iritinu'cũgũsami, nicu niwĩ.

³⁰ A'tere na “Wãtĩrẽ cuomi” nise bu'iri tojo nicu niwĩ.

Jesú paco, tojo nicã cǔ acabijirã na cǔrẽ a'ma'que ni'i
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Cǔ tojo nĩrĩ cura Jesú paco, cǔ acabijirã etacãrã niwã. Na sope pu'topu ejanu'cã, Jesure pijidutisõrõcãrã niwã. ³² Jesú pu'to dujirã cǔrẽ nicãrã niwã:

—Mu'u paco, mu'u acabijirã sope pu'to mu'urẽ a'marã weepãrã, nicãrã niwã.

³³ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—¿Noanojõ nisari yu'u paco, yu'u acabijirã? nicu niwĩ.

³⁴ Cũ sumuto dujirãrẽ ì'a, narẽ nicu niwĩ:

—Ã'rã pe'e yu'u paco, yu'u acabijirã weronojõ nima. ³⁵ A'tiro ni'i. No'o Õ'acũ uaro weerãnojõ náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronojõ nima, ni ucũcu niwĩ.

4

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Apaturi Jesú ditara sumutopu bu'ecu niwĩ. Pãjãrã masã cũ pu'topu nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã niyu'rucã ì'agũ, Jesú yucusupu mujãsãjãa, ejanujãcu niwĩ. Masã pe'e nucũporopu tojacãrã niwã. ² Be'ro narẽ peje queose me'rã bu'ecu niwĩ. Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

³—Ni'cũ masũ cũ ya wesepu otegu wa'asami. ⁴ Cũ otegu wẽestewã'cãcã, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Mirĩcũa a'ti, te perire ì'aboca, ba'ape'ocã'sama. ⁵ Apeye ùtãpaga cã'rõacã di'ta cuoro bu'ipu doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a. ⁶ Be'ro mujĩpũ asimujãtiri cura di'ta boposãjãyu'rũa wa'asa'a. Tojo weero nu'cõrĩ cuoti'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropu buruque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyu'rũa, wẽjẽcã'sa'a. Tojo weero ne ducãtitimirõ, boadija wa'asa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõpu buruque'asa'a. Te pĩ'rĩ, bucuamujã, peje ducãtisa'a. Ni'cã ño treinta peri ducãtisa'a. Ape ño sesenta peri ducãtisa'a. Ape ño cien peri ducãtisa'a.

⁹ Be'ro narẽ nicu niwĩ:

—O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicu niwĩ.

Jesure cũ bu'erã “¿De'ro weegu queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Be'ro Jesú cũ bu'erã doce, tojo nicã ãpẽrã cũ pu'to nirã me'rã se'saro tojaque'acu niwĩ. Cũrẽ a'tiro sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeati sõ'oní'que mu'u queose me'rã bu'e'que? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

¹¹ Cũ narẽ nicu niwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ ãpẽrã toduporopu masĩña marĩmi'quere cũ wiogu nisere masĩcã weemi. Yu'ure ãjõpeotirãma queose me'rã wereno'o.

¹² Tojo weerã yu'u weesere ì'amirã, ì'amasĩsome. Yé cjasere tu'omirã, tu'omasĩtirã tojarãsama. Na ña'arõ wee'quere du'u ducayutitjãrã, acobojoje sãrĩsome, nicu niwĩ Jesú.

Jesú cũ queose o'o'quere “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Apeye narẽ ninemocu niwĩ:

—¿Musã yu'u queose o'o'quere tu'oweti? To pũrĩcãrẽ a'tere tu'otirã, ¿de'ro wee apeyepure tu'obosau? ¹⁴ Otese capere otegu, yé quetire weregu weronojõ nisami. ¹⁵ Masã ãpẽrã ma'apu otese cape buruque'a'que weronojõ nisama. Na, yé quetire tu'osama. Be'ro wãtĩ a'ti, na tu'omi'quere ã'mape'ocã'sami. ¹⁶ ãpẽrã ùtãpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronojõ nisama. Yé quetire añurõ e'catise me'rã tu'osama. ¹⁷ Na tojo tu'omirã, nu'cõrĩ marĩrã weronojõ nisama. Narẽ mejẽcã wa'acã, o ãpẽrã te quetire ãjõpeose bu'iri narẽ tu'ticã, maata ãjõpeodu'ucã'sama. ¹⁸ ãpẽrã otese cape pota wa'tero doqueque'a'que weronojõ nisama. Yé quetire

tũ'oma, tũ'orã pe'e. ¹⁹ A'ti umũco cjase pe'ere wãcũyu'rũoquejocã'sama. No'o de'ro nisere uaripejayũ'rũasama. Na tojo niseticã, a'te narẽ dojorẽcã'sa'a. Na tũ'o'quere acobojo, dũca marĩrã weronojõ tojasama. ²⁰ ãpẽrã pe'e yé quetire tũ'orã, añurõ ãjõpeosama. Na tojo weerã peje dũcatiro weronojõ nisama. Otese cape di'ta añurõ bũruque'a'que weronojõ nisama. ãpẽrã treinta peri dũcati'caro weronojõ nisama. ãpẽrã sesenta peri, ãpẽrã cien peri dũcati'caro weronojõ nibũrosama, ni ucũcu niwĩ Jesú.

Jesú sĩ'ocja me'rã queose o'o'que ni'i
(Lc 8.16-18)

²¹ Apeye queosere werenemocũ niwĩ:

—Masã sĩ'ocjare acaró docapũ sĩ'otisa'a. Tojo nicã na cãrĩrõ docapũ sĩ'odũpotisama. Tojo weronojõ o'orã, nipe'tiropũ sĩ'odutirã u'mũarõpũ yoosama. ²²⁻²³ A'te weronojõ todũporopũ masã masĩno'ña marĩ'quere masĩno'rõsa'a. Ya'yioropũ ní'que quẽ'rã bajarosa'a. O'meperi cũorãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, nicũ niwĩ. Yé queti masĩno'ña marĩmi'que be'ropũre sĩ'ocja bo'reyuro weronojõ masĩpe'ticã'no'rõsa'a nígũ, tojo nicũ niwĩ.

²⁴ A'tiro ninemocũ niwĩ tja:

—Musã tũ'osere añurõ tũ'oña'nũrũña. Yé quetire tũ'o ãjõpeo'caronojõta Õ'acũ mũsãrẽ tũ'omasĩsere o'ogusami. Añurõ tũ'orãrẽ Õ'acũ nemorõ añuse o'ogusami. ²⁵ Yũ'u bu'ese tũ'o ãjõpeonemorãrẽ Õ'acũ masĩse o'onemogũsami. ãpẽrã yũ'u bu'esere tũ'osĩ'rĩtibutiarã pe'ere na masĩmi'quere ã'mape'ocã'no'rãsama, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú otese cape bũcũamũjãse me'rã queose o'o'que ni'i

²⁶ Jesú apeye queose o'onemocũ niwĩ:

—Yũ'u bu'ese, Õ'acũ wiogu nise ni'cũ masũ otese capere otero weronojõ ni'i. ²⁷ Otetojanũ'cõ, cũ ã'anũrũtimigũ, wa'a wa'asami. Be'ro umũcori, ñamirĩ yóacãta yũ'rũsa'a. Te nũmũrĩrẽ, te ñamirĩrẽ cũ ote'que te uaro pĩ'rĩ bũcuasa'a. Cũ tojo wa'asere masĩtisami. ²⁸ Cũ ote'que ã'anũrũña marĩrõ te di'tapũre pĩ'rĩsa'a. Ne waro pĩ'rĩwijamũ'tãsa'a. Be'ro pupi, be'ropũta te peri dũca o'osa'a majã. ²⁹ Te peri ñaica be'ro cũ tere tũ'rẽgũ wa'asami. Tere tũ'rẽrĩtero ejacã, tojo weesami, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú mostaza wãmetise cape me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesú narẽ werenemocũ niwĩ:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nisere a'te queose me'rã weregũti. ³¹ A'tiro ni'i. Ni'cã mostaza cape ote'que weronojõ ni'i. Ti caperota cã'caperocã waro ni'i. ³² Tócapeacã nimirõ, otéca be'ro pĩ'rĩrõpũ pajibutiacyũ yucũgũ pĩ'rĩsa'a. Pacase dũpuritisa'a. Mirĩcũa tigũpũ acoroápesasama. Õ'acũ wiogu nise oteri pe cã'peacã weronojõ nũ'cãsa'a. Be'ro pajicũ bũcũa'caro weronojõ nipe'tiropũ cũ ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nígũ, tojo werecũ niwĩ.

Jesú masãrẽ queose me'rã bu'e'que ni'i
(Mt 13.34-35)

³³ Jesú cũ ye quetire bu'égũ, peje queose me'rã bu'emũjãcũ niwĩ. Na tũ'omasĩrõ ejatuario bu'ecũ niwĩ. ³⁴ Narẽ bu'égũ, queose marĩrõ wereticã weeticũ niwĩ. Cũ bu'erã pe'ere na se'saro nicã, nipe'tisere te queosere "A'tiro nisi'rĩrõ wee'e", ni werepe'omũjãcũ niwĩ.

Jesú wĩ'rōrē, tojo nicā pã'cōrĩrē yusudijo'que ni'i
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesú masārē otese me'rā queose wérēca nūmārēta na'isājāri cura cū bu'erārē a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopu, nicu niwĩ.

³⁶ Cū tojo nicā tu'orā, na yucusu sãñacawupu Jesure miipē'acārā niwā. Masā pe'e na ní'caroputa tojacā'cārā niwā. Apeyepawu quē'rā na me'rā pē'acaro niwā. ³⁷ Na pē'arĩ cura wĩ'rō uputu a'ticaro niwā. Pã'cōrĩ yucusupure paaquesāamujācaro niwā. Tojo wa'acā, tiwu mirĩdijaropu weecaro niwā. ³⁸ Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropu cū dupoare apeyenojō me'rā ēotutjāgũ cārīsãñacu niwĩ. Tojo wa'acā ĩ'arā, cū bu'erā cūrē wā'cōcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿Īsārē bu'egu, mu'u ĩ'aweti? Marĩ mirĩrāta wee'eba, nicārā niwā.

³⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú wā'cānu'cā, wĩ'rōrē yusucocu niwĩ. Pã'cōrĩrē a'tiro nicu niwĩ:

—Di'tamarĩaña, nicu niwĩ.

Cū tojo nicā, wĩ'rō di'tamarĩa wa'acaro niwā. Nipe'tise yusudijape'tia wa'acaro niwā. ⁴⁰ Be'ro Jesú cū bu'erārē nicu niwĩ:

—¿De'ro weerā tocā'rō uiati? ¿Musārē ējōpeose marĩbutiati? nicu niwĩ.

⁴¹ Na uputu waro ucua'cārā nitjārā, na basu a'merĩ ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rĩ? Cūrē wĩ'rō, pã'cōrĩputa tu'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

5

Jesú wātĩa sājāno'cure cō'awĩrō'que ni'i
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesú cū bu'erā me'rā Galilea cja ditarare pē'a, Gerasa wāmetiropu pē'ajacārā niwā. ² Jesú yucusupu ní'cu majānu'cārĩ cura ni'cū wātĩa sājāno'cu wēri'cārārē yaaropu ní'cu Jesú tiropu a'ticu niwĩ. ³ Cū masāperi wa'teropu ninu'cūcu niwĩ. Ne ni'cū cūrē du'tecūumasĩticārā niwā. Cōme dari me'rā quē'rārē ne basioticaro niwā. ⁴ Pejetiri cōme dari me'rā cū omocārĩrē, cū du'pocārĩpu du'tecūumicārā niwā. Te darire wejesuremujācu niwĩ. Ne ni'cū pōtēoticārā niwā. ⁵ Ūmucori, ñamirĩrē cū ūrūpagupu, masā boa'cārārē na yaa'caropu caricūsijamujācu niwĩ. Ūtāperi me'rā cū basuta cū upure dotesija, cāmida'remujācu niwĩ. ⁶ Cū Jesure yoaropu ĩ'agũta omawā'cāti, cū tiro ejaque'acu niwĩ. ⁷⁻⁸ Jesú cūrē a'tiro nicu niwĩ:

—Wātĩ ā'rĩpure sãñagũ wijaaya.

Cū tojo nicā tu'ogu, uputu caricūse me'rā Jesure nicu niwĩ:

—Jesú Ō'acū u'musepu nigũ macũ, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'tiati? Mu'u pacu ĩ'orōpu sērĩ'i. Yu'ure ña'abutiario pi'eticā weeticā'ña.

⁹ Be'ro Jesú cūrē sērĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wāmetiti? nicu niwĩ. Cū pe'e yu'ticu niwĩ:

—Legión wāmeti'i. Pājārā wātĩa ūsā nicā'a nígũ, tojo nicu niwĩ.

¹⁰ Jesure uputu waro “Īsārē ape di'tapu cō'aō'oticā'ña”, ni sērĩcārā niwā. Totā tojasĩ'rĩrā, tojo nicārā niwā. ¹¹ Tojo wa'ari cura titare ūrūgũ pu'to pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. ¹² Narē ĩ'arā, wātĩa a'tiro ni Jesure sērĩcārā niwā:

—Īsārē yesea tiro o'óya. Ūsā napure sājāarāti, nicārā niwā.

¹³ Jesú “Tojota weeya”, nicu niwĩ. Tojo weerā na masūpure ní'cārā wijaa, yeseapure sājāacārā niwā. Topure pājārā yesea puati mil wa'tero

nicārā niwā. Yesea wātīa sājāaca be'ro opa tɔ'rɔpɔ omamaati, ditarapɔ doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

¹⁴ Tojo wa'acā, yesea co'terā a'tiro weecārā niwā. Na ɔpɔtɔ ɔcɔarā macāpɔ, cāpūpɔ omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā tɔ'orā, masā nipe'tirā ī'arā wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú tiropɔ ejarā, wātī sājāno'cɔre ī'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cɔogɔ dɔjicɔ niwī. Cūrē ī'arā, uise me'rā nicārā niwā. ¹⁶ Jesú masūrē wātīarē cō'awīrō'quere ī'a'cārā nipe'tise cūrē wa'a'quere werēcārā niwā. Tojo nicā yeseare wa'a'que quē'rārē werēcārā niwā. ¹⁷ Tere tɔ'orā, masā tocjārā Jesure tutuaro me'rā “Mɔ'u a'ti di'tapɔre niticā'ña, aperopɔ wa'aya”, nicārā niwā.

¹⁸ Be'ro Jesú tojo nicā tɔ'ogɔ, yucɔsɔpɔ mɔjāsājācɔ niwī. Tojo weecā, wātī cɔomi'cɔ Jesure ɔpɔtɔ sērīmicɔ niwī:

—Yɔ'u quē'rā mɔ'u me'rā wa'aguti. ¹⁹ Jesú cūrē “Te'a”, niticɔ niwī. A'tiro pe'e nicɔ niwī:

—Mɔ'u ya wi'ipɔ tojaagusa'a. Tojaa, mɔ'u acawererā nipe'tirārē nipe'tise yɔ'u mɔ'urē wee'quere werepe'ocā'ña. Tojo nicā yɔ'u mɔ'urē pajaña'gū wee'quere weregɔ wa'aya, nicɔ niwī.

²⁰ Tojo weegɔ cūrē wa'a'quere weregɔ wa'acɔ niwī. Decápoli wāmetise macārīpɔ nipe'tise Jesú cūrē wee'quere werecɔ niwī. Nipe'tirā cū weresere tɔ'orā, ɔcɔa wa'acārā niwā.

Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā cɔogore Jesú yɔ'rɔo'que ni'i
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro ape pā'rēpɔ ní'cɔ pē'ajacɔ niwī tja. Pē'ata, ditara sumutopɔ nu'cūrī cura cū tiropɔ pājārā masā nerēcārā niwā.

²² Topɔre ni'cū na nerērī wi'i wiogɔ Jairo wāmetigɔ etacɔ niwī. Jesure ī'agū, cū tiro ejaque'acɔ niwī. ²³ Cūrē yɔ'rɔodutigɔ ɔpɔtɔ sērīcɔ niwī:

—Yɔ'u macō wērīgōpɔ weeamo. Te'a yɔ'u me'rā. Mɔ'u core ñapeose me'rā yɔ'rɔgosamo. Tojo weecā, masāgōsamo, nicɔ niwī.

²⁴ Jairo tojo nicā tɔ'ogɔ, Jesú cū me'rā wa'acɔ niwī. Topɔ wa'acā, pājārā masā cūrē siruturā tuumaawā'cācārā niwā. ²⁵ Na masā pājārā wa'teropɔ ni'cō numio dí mejā dutitigo nico niwō. Co tere dutitiro doce cū'marī yɔ'rɔcaro niwū. ²⁶ Duturua pājārā na ocoyemicā, pūrō waro pi'etico niwō. Co niyeru cɔomi'quere narē wapayemigō, tojaque'a wa'aco niwō. Ne duti tɔ'otico niwū. Yɔ'rɔronojō wa'ago, pūrō waro wa'aco niwō.

²⁷ Jesú masārē yɔ'rɔosere tɔ'oco niwō. Tere tɔ'ogo, Jesú sē'ema masā wa'teropɔ ejanɔ'cā, cū yaro su'tirote da'raña'co niwō. ²⁸ “Yɔ'u cū ya su'tiro da'raña'se me'rāta yɔ'rɔgosa'a” ni wācūgō, tojo weeco niwō. ²⁹ Co da'raña'se me'rā co duti maata bu'anɔ'cā wa'acaro niwū. Co basu maata tɔ'oña'co niwō. ³⁰ Maata Jesú “Yɔ'u tutuaro me'rā ni'cōrē yɔ'rɔoasɔ”, ni tɔ'oña'cɔ niwī. Majāmiī'a, masārē sērītiña'cɔ niwī:

—¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?

³¹ Tere tɔ'orā, cū bu'erā cūrē yɔ'ticārā niwā:

—¿Mɔ'u ī'aweti? Masā pājārā tuuwā'cācā ī'amigū, “¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?” ¿ni sērītiña'ti? nicārā niwā.

³² Na weremicā, Jesú ¿noa, yáro su'tirote da'raña'pari? ní'gū, nipe'tirārē ī'ama'cɔ niwī. ³³ Tojo weecā, cū yɔ'rɔono'co uigo narāsāgōta, cū tiropɔ ejaque'aco niwō. Co cū yɔ'rɔo'quere masīco niwō. Tojo weego cūrē diacjū wereco niwō.

³⁴ Jesú core nicɔ niwī:

—Mɔ'u ējōpeotjīagō, yɔ'rɔono'copɔ toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicɔ niwī.

³⁵ Jesús core ucūrī cura Jairo ya wi'icjārā na tiropu ejacārā niwā. Topu ejarā, Jairore a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u macō wērīa wa'amo. Marīrē bu'egure tocā'rōta caribodu'uya, nicārā niwā.

³⁶ Jesús narē tu'ope'otimigūta, Jairore a'tiro nicu niwī:

—Ucuatiguta. Tojo weronojō o'ogu, yu'ure ējōpeoya.

³⁷ Jesús cū me'rā pājārā wa'acā uaticu niwī. A'ticūrā dia'cū pijicu niwī. Pedro, Santiago, cū acabiji Juārē pijicu niwī. ³⁸ Jesús judío masā nerērī wi'i wioгу ya wi'ipu ejacu niwī. Topu ejagu, masā uti, dūjariwā'a caricūcusiarā pājārā ī'acu niwī. ³⁹ Ti wi'ipu sājāagū, to masā pājārā nirārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō caricū, utiti? Wī'magō wērītimo. Cārīgō weemo, nicu niwī.

⁴⁰ Cū tojo nicā, ti wi'ipu ní'cārā mejō bujicā'cārā niwā. Be'ro Jesús nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wijáaca be'ro wī'magō pacure, pacore, cū bu'erā i'tiarārē co pesari tucūpu pijisājāacu niwī. ⁴¹ Topu sājātagu, co omocārē ñe'e, arameo me'rā nicu niwī:

—Talita, cumi. Tojo ní'gū, “Wī'magō, wā'cānu'cāña” ní'gū, tojo nicu niwī.

⁴² Cū tojo nirī cura wī'magō doce cū'marī cuogo wā'cānu'cā, sijaco niwō. Co masācā ī'arā, na ucuayurua wa'acārā niwā. ⁴³ Jesús tojo wee'quere tutuaro me'rā āpērārē ne weredutiticu niwī. Be'ro “Wī'magōrē ba'ase ecaya”, nicu niwī.

6

Jesú cū ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Jesús Capernaupu ní'cu cū ya macāpu tojaacā, cū bu'erā quē'rā wa'acārā niwā. ² Judío masā soowuari numu nicā, Jesús na nerēwuari wi'ipu bu'ecu niwī. Pājārā masā cū bu'esere tu'orā, tu'omarīacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ā'rīrē tocā'rō masīsere o'opari? ¿A'te cū wee'ose quē'rārē no'opu bu'epari? ³ Ā'rī capiteru, María macū nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cū acabijirā numia quē'rā a'to marī wa'teropu nima, nicārā niwā. Tere wācūrā, cūrē ne ējōpeosī'rīticārā niwā. ⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Jesús a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū acawererā waro, cū ya wi'icjārā dia'cū cūrē ējōpeotisama, nicu niwī.

⁵ Ējōpeoti'que ye bu'iri Jesús topure peje narē wee'omasīticu niwī. A'te dia'cūrē weecu niwī. Pejetirāta dutitirārē omocā ñapeo yu'rucocu niwī.

⁶ Na ējōpeoticā ī'agū, ucuayurua niwī.

Jesú cū bese'cārārē bu'edutio'o'que ni'i (Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macā pu'toacā nise macārīpu bu'ecusiacu niwī.

⁷ Na docere cū pu'topu pijigu, puarērā dia'cū o'ónu'cācu niwī. Narē wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmasīsere o'ocu niwī. ⁸ Ne apeyenojō miadutiticu niwī. Na tuacju me'rā dia'cū wa'aduticu niwī. Ne pu'enojō, ajuronojō, niyeru miadutiticu niwī. ⁹ Na sapatu sñāse caseri me'rā dia'cū, tojo nicā su'ti na sñāse me'rā dia'cū wa'aduticu niwī. ¹⁰ A'tiro nicu niwī:

—Musā wi'ipɯ sājāarā, ti macāpɯ musā niatjo pōtēorō tojaque'aya. 11 No'o musārē aperopɯ ñe'eticā, musā ucūsere tɯ'osī'rīticā, tore wi-jawā'cāña. Tore wijarā, ti macā cjase di'ta wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā “A'ti macācjārā bu'iritima”, ni ĩ'orāsa'a. Diacjūta nigūti. Ō'acū masārē beseatji nɯmɯ nicā, ti macācjārā musārē ñe'eti'cārārē a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorracjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē da'regusami, nicɯ niwī Jesú.

12 Cū tojo nīca be'ro na wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, masārē “Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuya”, nicārā niwā. 13 Tojo nicā pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcārā niwā. Pājārā dutitirārē ɯ'se me'rā wa're, narē yɯ'rɯomɯjācārā niwā.

*Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo wee wējēcārā niwā nise ni'i
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)*

14 Nipe'tiropɯ Jesú weesere tɯ'ose'sa wa'acārā niwā. Herode ti di'ta wioɯ quē'rā tɯ'ocɯ niwī. Tere tɯ'ogɯ, a'tiro nicɯ niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū wējēno'cɯpɯ nimigū, masāgū masāpī. Tojo weetigɯ mejēta cū peje waro wee'otutuayɯ'rɯami, nicɯ niwī.

15 Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Nitimi. Cū dɯporocjɯpɯ Ō'acū ye quetire weremɯ'tārī masū Elía masāgū masāpī, nicārā niwā.

Tojo nicā tja āpērā a'tiro nicārā niwā:

—Dɯporocjārā Ō'acū ye quetire weremɯ'tārī masā weronojō nīgū nisasami, nicārā niwā.

16 Na tojo nicā tɯ'ogɯ, Herode nicɯ niwī:

—Todɯporo yɯ'ɯ dɯpoa dɯtesureduti'cɯ Juā wāmeyeri masū nisami. Cūta ni'cārōacārē masāpī, nicɯ niwī.

17 Herode todɯporopɯ Herodía wāmetigo ye bu'iri Juārē bu'iri da'reri wi'ipɯ miaa, dɯ'tecūuduticɯ niwī. Herodía cū acabiji Felipe nɯmo nico niwō. Tojo nimicā, Herode pe'e cū acabiji catimicā, core ē'ma, nɯmoticɯ niwī. 18 Cū tojo weecā ĩ'agū, Juā wāmeyeri masū Herodere a'tiro nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ acabiji nɯmorē nɯmoticā, ña'a ni'i. Core cɯoticā'ña, nicɯ niwī.

19 Cū tojo nise bu'iri Herodía Juā me'rā a'pepūrīgō, cūrē wējēsī'rīco nimiwō. Tojo wācūmigō, wējēmasītico niwō. 20 Herode pe'e Juārē añugū, bu'iri moogū nimi nīgū, nɯcū'ase me'rā tɯ'oña'cɯ niwī. Tojo weegɯ co ña'arō weesī'rīsere weedutiticɯ niwī. Juā ucūsere tɯ'omasītimitigū, añurō tɯ'sase me'rā tɯ'ocɯ niwī, tɯ'ogɯ pe'e. 21 Herodía Juārē ĩ'atu'tigo nitjīagō, Herode cū bajuáca nɯmɯ bosenuɯmɯ weeri cura Juārē co wējēsī'rī'quere bocaejapejaco niwō. Ti nɯmūrē Herode bosenuɯmɯ wéegɯ, cū me'rā da'rarārē pijinerēcɯ niwī. Tojo nicā surara wiorārē, Galilea di'tacjārā wiorā nirānojōrē pijiocɯ niwī. Pijio, narē sɯ'ori ba'acɯ niwī. 22 Na ba'aropɯ Herodía macō sājāa, basa'oco niwō. Co basa'osere Herode, āpērā cū me'rā ba'adujirā tɯ'sayɯ'rɯacārā niwā. Tojo weegɯ Herode nicɯ niwī core:

—No'o mɯ'ɯ ɯasenojōrē sērīcā, mɯ'urē o'oguti, nicɯ niwī.

23 Tojo weegɯ masā ĩ'orōpɯ “Nisooro marīrō no'o yɯ'ɯ dutiri di'ta deco me'rā mɯ'ɯ sērīcā, o'omasī'i”, nicɯ niwī. 24 Be'ro co paco tiro wa'a, sērītiña'co niwō:

—Ma'u, ¿ñe'enojōrē sērīgōsari cūrē? nico niwō.

Co paco yɯ'tico niwō:

—Juā wāmeyeri masū ya dɯpoare dɯtesure miitidutiya, nico niwō.

25 Be'ro maata Herode tiropɯ wa'a, cūrē nico niwō:

—Ni'cārōacāta bapapū Juā wāmeyeri masū ya dūpoare dutesure misāa o'oya, nico niwō.

²⁶ Co tojo nicā tū'ogū, Herode bujawetiyū'ruacu niwī. Cū nipe'tirā to nerē'cārā tū'oropū “No'o mū'u sērīsere o'oguti” ní'cu niyucā, de'ro weeta basioticarō niwā. Tojo weegū cū “O'owe'e”, nīmasīticū niwī. ²⁷ Be'ro maata ni'cū surarare Juā ya dūpoare dutesure miitidutio'ocu niwī. ²⁸ Tojo weegū surara bu'iri da'reri wi'ipū wa'a, Juā ya dūpoare dutesure, bapapū misāa miacu niwī. Be'ro cū Herode core o'ocu niwī. Co pe'e quē'rā co pacopure o'oturiaco niwō.

²⁹ Juārē tojo weese quetire tū'orā, cū bu'esere sirutu'cārā cū upure mii, yaarā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocūsetiri mil umuarē ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesú besecū'cārā na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropū dajacārā niwā. Daja, cū tiro nerē'cārā niwā. Nipe'tise na wee'quere, masārē bu'e'quere werēcārā niwā. ³¹ Tu'ajanū'cōca be'ro Jesú narē “Te'a sijācatirā masā marīrōpū”, nicū niwī.

Masā na tiropū na'irō wa'amūjāyucā, na ba'anūcūaticārā niwā. ³² Tojo weegū Jesú, cū bu'erā me'rā na se'saro yucūsupū mūjāsājāa, masā marīrōpū wa'acārā niwā. ³³ Pājārā na wa'acā ī'acārā niwā. Tojo weerā Jesure ī'a'cārā, cū wa'aropū nipe'tise macārīcjārā omasirutu'wā'cācārā niwā. Na dūporo na pē'atātjore yucetojacārā niwā. ³⁴ Be'ro Jesú yucūsupū sāña'cu dujinū'cāgū, masā pājārārē ī'agū, pajaña'cu niwī. “Oveja co'tegū moorā weronojō nima”, ni tū'oña'cu niwī. Tojo weegū narē peje bu'enū'cācu niwī. ³⁵ Ńamica'apū cū bu'erā cū tiro eja, a'tiro nicārā niwā:

—Ńamica'apū ni'i. A'topure ne masā marīma. ³⁶ Tojo weegū masārē macārīpū no'o pū'to nise macārīpū tojaadutiya. Topū duuba'arā wa'ato. Ba'ase mooma, nicārā niwā.

³⁷ Jesú narē yū'ticū niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na pe'e cūrē yū'ticārā niwā:

—¿Ocho mujīpūrī cjārō da'rawapata'ase me'rā ūsā pā duurā wa'arāsari ā'rārē ecajā? nicārā niwā.

³⁸ Jesú narē yū'ticū niwī:

—¿Musā dicuse pā cuoti? Ī'arā wa'aya.

Na ī'atoja, cūrē werēcārā niwā:

—Ni'cāmocūse pā, tojo nicā puarā wa'i niama, nicārā niwā.

³⁹ Be'ro ni'cārē cururi masārē tá bu'ipū dujiduticū niwī. ⁴⁰ Tojo weerā na ni'cārē cururire cien masā dujicārā niwā. Apeye cururire cincuenta masā dujibūrocārā niwā. ⁴¹ Be'ro Jesú te ni'cāmocūse pārē, na wa'i puarārē mii, ū'muarōpū ī'amorō, cū pacū Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanū'cō, pārē pe'este, cū bu'erārē masārē etidutigū o'ocu niwī. Wa'i quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁴² Nipe'tirā ba'a yapicārā niwā. ⁴³ Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā. ⁴⁴ Tere ba'a'cārā ūmua se'saro ni'cāmocūsetiri mil nicārā niwā.

Jesú acopū sija'que ni'i

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Jesú masārē ba'ase ecāca be'ro maata cū bu'erārē ditarapū pē'ayuduticū niwī. Narē cū dūporo Betsaidapū ejayudutigū o'ócū niwī.

Cũ pe'e masârê we'eritigu weecu niwĩ. ⁴⁶ Narê we'eritica be'ro ũrũgũpu ñubuegu mujãcu niwĩ. ⁴⁷ Na'íca be'ro yucusu ditara decopu nicaro niwã. Jesú pe'e majãrõpũre ni'cũta nicu niwĩ. ⁴⁸ Wĩ'rõ na pê'arõta wẽepõtẽocarõ niwũ. Tojo weegu Jesú na wajawã'cãmasĩticã ï'acu niwĩ. Bo'remujãtiri cura Jesú na tiropu wa'agu, acopu sijawã'cãcu niwĩ. Cã'rõ narê yu'ruacu nimiwĩ. ⁴⁹ Tojo wa'ari cura cũ acopu sijawã'cãticã ï'acãrã niwã. Cũrê ï'arã, masũ wẽrĩ'cu wãtĩ nisami nĩrã, caricũcãrã niwã. ⁵⁰ Na nipe'tirã cũrê ï'arã, ucũape'tia wa'acãrã niwã. Tojo weegu Jesú maata narê a'tiro niq̃ejocu niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Yu'ũ ni'i. Uiticã'ña, nicu niwĩ.

⁵¹ Be'ro na sãñapjũpu mujãsjãcu niwĩ. Cũ mujãsjãrĩ cura wĩ'rõ di'tamarĩa wa'acaro niwũ. Tere ï'arã, upũtu ucua, ï'amarĩacãrã niwã. ⁵² Pã me'rã cũ wee'õ'quere na añurõ waro tu'omasĩbutiaticãrã niwã yujũpu. Tojo weerã ucũayũ'ruacãrã niwã.

Jesú Genesarepu dutitirãrê yu'ruo'que ni'i
(Mt 14.34-36)

⁵³ Na ti ditarapũre pê'a, Genesare wãmetiropu ejacãrã niwã. Topu ejarã, na yawu yucusure du'tepo'o, majãcãrã niwã. ⁵⁴ Topu na majãnu'cãrĩ cura tocjãrã maata Jesure ï'amasĩcãrã niwã. ⁵⁵ Tojo weerã na nipe'tiropu omawã'cã, dutitirãrê na cũñase me'rã Jesú no'o wa'aro miamujãcãrã niwã. ⁵⁶ No'o cũ wa'ari macãpu, sumutopu, cãpũpu, no'o bajuyoro cũ yu'ruatjopu dutitirãrê miaa, cũmujãcãrã niwã. Jesure a'tiro sẽrĩcãrã niwã:

—Mu'ũ quẽ'rã ũsãrê cã'rõ mu'ũ yaro su'tiropu ñe'eña'duticureya, nicãrã niwã. Nipe'tirã ñe'eña'cãrã duti yu'runo'pe'tia wa'acãrã niwã.

7

Masãrê ña'arõ wa'acã weese ni'i
(Mt 15.1-20)

¹ Ni'cã numu fariseo masã, tojo nicã ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesú tiropu ejacãrã niwã. Na Jerusalẽpu ní'cãrã wa'acãrã niwã. ² Jesú bu'erãrê ni'cãrẽrãrê omocoetimirã ba'acã ï'acãrã niwã. Ba'ase duporo na weewũaronojõ weeticãrã niwã. Tojo weerã ña'arã weronojõ ï'ano'cãrã niwã. ³ Fariseo masã, nipe'tirã judío masã na ñecũsumua weemujãti'quere a'tiro weesirutucãrã niwã. Pejetiri omocoeca be'ropu dia'cũ ba'acãrã niwã. ⁴ Na ba'ase duurã eja'cãrã quẽ'rã mejãrõta weecãrã niwã. Na ñecũsumua wee'caronojõta weesirutucãrã niwã. Na sĩ'rĩse pare, piosãase pare, cõme me'rã wee'queparure, na soo dujisere coemujãcãrã niwã. Na tojo weetirã, Õ'acũ ï'orõpu ña'arã nibosa'a nĩrã, tojo weecãrã niwã. ⁵ Tojo weerã Jesú bu'erã omocoeticã ï'arã, Jesure sẽrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã mu'ũ bu'erã marĩ ñecũsumua weemujãti'quere weesiruwetĩ? Na omocoetimirã ba'arã, ña'arõ weerã weema, nicãrã niwã.

⁶ Jesú narê yu'ticu niwĩ:

—Diacjũta musãrê Isaía duporocjũpu Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ a'tiro ni ojacu niwĩ:

“Å'rã masã usero me'rã dia'cũ yu'ure ãjõpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nirõ nisa'a.

⁷ Tojo weerã na yu'ure ñubuepeose wapamarĩ'i.

Na bu'ese yu'ũ dutise mejẽta ni'i.

Masã dutise ni'i”, nicu niwĩ Õ'acũ, ni ojacu niwĩ.

8 Musã, masã na weemujãti'quere weesiruturãtirã, Õ'acũ dutise pe'ere du'ucũu'u, ni yu'ticu niwĩ.

9 A'tiro ninemocu niwĩ:

—Musã ñecũsumua weemujãti'quere weesiruturã, me'rĩse me'rã Õ'acũ dutise pe'ere weewe'e. 10 Moisé a'tiro nicu niwĩ: “Musã pacu, musã pacore ãjõpeoya. Narẽ ña'arõ ucũgũnojõrẽ wẽjẽcõ'ato”, nicu niwĩ. 11 Musã pe'e masãrẽ a'tiro weeduti'i. “Musã pacure o musã pacore na apeyenojõ sãrĩcã, weetamusĩ'rĩtirã, ‘Corbán ni'i’, niña.” Tojo nĩrã, “Nipe'tise ãsã cuose musãrẽ weetamubo'quere Õ'acũrẽ o'o'quepu ni'i” nidutirã, tojo nisa'a. 12 Musã tojo nĩrã, pacure, pacore “Ne weetamumasĩtisa'a”, nĩrã weesa'a. 13 A'tiro wãcũrã, Õ'acũ dutisere tojowaro ã'acõ'abutiãcã'a. Musã ñecũsumua weemujãti'quere wéerã, tojota pẽ'rĩpejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojõrẽ weesirutubajaque'a'a, nicu niwĩ.

14 Narẽ tojo nĩca be'ro Jesú masãrẽ pijio, nicu niwĩ:

—Yé cjasere tu'omasĩrãti nĩrã, tu'orã a'tia. 15 Marĩ usero me'rã ba'ase mejẽta Õ'acũ ã'orõpu marĩrẽ ña'arõ wa'acã wee'e. Tojo weronojõ o'oro, marĩ ya usero wijatise pe'e ña'arõ wa'acã wee'e. 16 O'meperi cuorãnojõ a'tere añurõ tu'oya, nicu niwĩ.

17 Be'ro Jesú pãjãrã tiropu nĩ'cu wa'acu niwĩ. Wa'a, wi'ipu sãjãacu niwĩ. Be'ro topu cũ queose were'quere cũ bu'erã sãrĩtiña'cãrã niwã. 18 Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Musã quẽ'rã a'tere tu'omasĩweti? Nipe'tise marĩ ba'asõrõsenojõ Õ'acũ ã'orõpu marĩrẽ ña'arõ wa'acã weewe'e. 19 Te marĩ ba'asõrõse ejeripõ'rãpu wa'atisa'a. Paagapu ba'asõrõno'o. Be'ro yu'rãwija wa'asa'a, nicu niwĩ.

Tojo nĩgũ, nipe'tise ba'ase añuse ni'i nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

20 Jesú apeye werenemocu niwĩ:

—Masũpũre wijase pũrĩcã cũrẽ ña'arõ wa'acã wee'e. 21 A'tiro ni'i. Marĩ ña'arõ wãcũse po'peapu du'pocãtiwijatisa'a. Apĩ numorẽ a'metãrãsi'rĩse, numiarẽ ña'arõ weese, masãrẽ wẽjẽcõ'ase ña'ase ni'i. 22 Tojo nicã yajase, apeyenojõrẽ ãaripejase, ãpẽrãrẽ ña'arõ weese, ãpẽrãrẽ weesoose, marĩ ña'arõ weesere du'tise wãcũseputa wijati'i. Apeye tja, uose, ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse, ãpẽrã yu'rũoro tu'oña'se, marĩ no'o ãaro weema'ase, te quẽ'rã wãcũseputa wijati'i. 23 A'te nipe'tise ña'ase po'peapu wijati'i. Te pũrĩcã Õ'acũ ã'orõpu masãrẽ ña'arõ wa'acã wee'e, ni werecu niwĩ.

Judío masõ nitigo ape di'tacjõpu Jesure ãjõpeo'que ni'i
(Mt 15.21-28)

24 Jesú Genesarepu nĩ'cu Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩpu wa'acu niwĩ. Topũre ãpẽrã masĩticã'to nĩgũ, ni'cã wi'ipu sãjãacu niwĩ. Tojo weemigũ, masĩcã'no'cu niwĩ. 25 Maata wãtĩ sãjãano'co paco Jesú topu niapu nisere masĩco niwõ. Co a'ti, cũ weetamuserẽ sãrĩgõtigo, Jesú tiropu cũrẽ ãjõpeogo, ejaque'aco niwõ. 26 Co ape macãcjõ Sirofeniciãcjõ nico niwõ. Be'ro Jesú tiropu eta, wãtĩ co macõpũre nĩgũrẽ cõ'awĩrõdutico niwõ. 27 Jesú core nicu niwĩ:

—Wĩ'marã pe'ere ecamũ'tãrõua'a. Marĩ na ba'amũ'tãtimicã, ba'asere ã'ma, diayiare doquecũucã ña'a ni'i, nicu niwĩ. A'tiro nĩgũ, tojo nicu niwĩ. Judío masã pe'ere weetamumũ'tãrõua'a. Be'ropũta judío masã nitirãrẽ weetamurõua'a nĩgũ, tojo nicu niwĩ.

28 Co cũrẽ yu'tico niwõ:

—Yũ'u wioḡu, tojota ni'i, nírō. Diayiaputa mesa doca dujirã pō'rã ba'acã burudijasere ba'asama, nico niwō. Judío masã nitirã quẽ'rã cã'rō mũ'u añurō weesere ñe'emasĩma níḡō, tojo nico niwō.

²⁹ Co tojo nicã, Jesú yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u añurō wãcũ'u. Wãtĩ mũ'u macõpũre ní'cũre cõ'awĩrõtoja'a. Wa'agosa'a, nicũ niwĩ.

³⁰ Be'ro co wi'ipũ tojaa wa'aco niwō. Topũ tojaatago, co macõrẽ co cũñarõpũ pesacã ñ'aco niwō. Wãtĩ copũre nimi'cũ wijaatojacũ niwĩ.

Jesú tu'otigure, ucũmasitigure yu'ruo'que ni'i

³¹ Jesú Tiro wãmetiropũ ní'cũ wijawã'cãcũ niwĩ. Topũ wijawã'cãḡũ, Sidõ wãmetiropũ, Decápoli nise macãrĩpũ yu'ruacũ niwĩ. To yu'ruaa, Galilea cja ditarapũ ejacũ niwĩ. ³² Topũ ni'cũ tu'otigure, añurō ucũwĩrõmasitigure Jesú tiro miacãrã niwã. Jesure “Cũrẽ ñapeo yu'ruoya”, nicãrã niwã. ³³ Tojo weegũ Jesú cũrẽ apero, masã ñ'atiropũ miacũ niwĩ. Topũ cũ ye omopicarire tu'otigu ye o'meperipũ sĩosõrõcũ niwĩ. Be'ro u'seco e'opeo, cũ ya ñe'merõrẽ ñapeocũ niwĩ. ³⁴ Be'ro u'mũsepũ ñ'amorõ ejerisãjã, arameo me'rã a'tiro nicũ niwĩ:

—Efata. “Pãrĩña” níḡũ, tojo nicũ niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nise me'rã cũ ye o'meperi pãrĩa wa'acaro niwũ. Cũ ya ñe'merõ ca'bia wa'a, añurō ucũmasĩcũ niwĩ. ³⁶ Tu'ajanũ'cõ, Jesú narẽ “Ne ãpẽrãrẽ wereticã'ña”, nicũ nimiwĩ. Cũ narẽ “Ne cã'rõ weretibutiãcã'ña” nimicã, na nemorõ werepãacãrã niwã. ³⁷ Na upũtu ñ'amarĩa, a'tiro nicãrã niwã:

—Nipe'tisere añurō weemi. Masã tu'otirãpũreta tu'ocã weesãjãmi. Ucũtirãpũreta ucũcã weesãjãmi, nicãrã niwã.

8

Jesú ba'paritisetiri mil umuarẽ eca'que ni'i

(Mt 15.32-39)

¹ Jesú masãrẽ yu'ruocaterore pãjãrã masã cũ tiropũ nerẽcãrã niwã. Be'ro na ba'ase toja wa'acãrã niwã. Tojo wa'acã ñ'agũ, Jesú cũ bu'erãrẽ pijio, nicũ niwĩ:

²—Yũ'u ã'rãrẽ pajaña'a wa'asa'a. Na marĩ me'rã nírõ i'tia nũmũ yu'ru'u. Tojo weerã na ba'ase toja wa'ama. ³ Na ye wi'seripũ yu'u tojaaduticã, ujaboarã ma'apũ tu'omasĩse pe'tique'a wa'abosama. ãpẽrã yoabutiaropũ a'ti'cãrã nima, nicũ niwĩ Jesú.

⁴ Be'ro cũ bu'erã Jesure yu'ticãrã niwã:

—Marĩ a'to masã marĩrõpũre ¿de'ro wee ã'rã pãjãrãrẽ ba'ase boca ecabosari? nicãrã niwã.

⁵ Jesú narẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Dicũsepaga pã cuoti?

Na yu'ticãrã niwã:

—Sietepaga cuo'o, ni yu'ticãrã niwã.

⁶ Tojo nica be'ro Jesú masãrẽ dujiduticũ niwĩ. Cũ tepagare mii, cũ pacũ Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Be'ro, pe'é, cũ bu'erãrẽ masãrẽ etidutigu o'ocũ niwĩ. Na masãpũre etituriãcãrã niwã. ⁷ Wa'i o'majãrãcãrẽ pejetirãcã cuocãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ cũ pacũre e'catise o'otoja, mejãrõta tja etiduticũ niwĩ. ⁸ Nipe'tirã ba'a yapiyu'ruãcãrã niwã. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneo, miisãacãrã niwã. ⁹⁻¹⁰ Topũ ba'a'cãrã ba'paritisetiri mil wa'tero umua nicãrã niwã. Be'ro narẽ na ye wi'seripũ tojaadutigu, Jesú cũ bu'erã me'rã yucũsupũ mũjããjã, Dalmanuta wãmetiropũ wa'a wa'acũ niwĩ.

Jesure fariseo masã Õ'acũ tutuaro me'rã weeĩ'odutimi'que ni'i
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Jesú cũ bu'erã me'rã Dalmanutapũ etacũ niwĩ. Topũ fariseo masã Jesure tutuaro me'rã ucũcãrã niwã. ¿Diacjũta Õ'acũ macũ nimiticũ? nĩrã, cãrẽ Õ'acũ tutuaro me'rã weeĩ'oduticãrã niwã. ¹² Jesú na tojo nisere caributi, tũ'satigũ, narẽ nicũ niwĩ:

—Aa. ¿De'ro weerã a'tocaterocjãrã weeĩ'odutisari? Diacjũta nigũti. Ne cã'rõ narẽ weeĩ'osome, nicũ niwĩ.

¹³ Be'ro narẽ cõ'awã'cãgũ, yucũsupũ apaturi mujãsãjãa, ape pã'rẽpũ pẽ'a wa'acũ niwĩ.

Jesú queose o'o'que ni'i
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Ape pã'rẽpũ pẽ'arã, Jesú bu'erã na ba'atjere miaticãrã niwã. Pã ni'cãgãta cuocãrã niwã. ¹⁵ Be'ro Jesú narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Fariseo masã, tojo nicã Herode na ye levadura pã bucũacã weesere musã tũ'omasĩña, nicũ niwĩ.

¹⁶ Cũ bu'erã cũ nisere tũ'otirã, na basu nicãrã niwã:

—Marĩ pã moocã, tojo nisami, nicãrã niwã.

¹⁷ Jesú na tojo nisere masĩgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿De'ro weerã musã “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Musã tũ'omasĩweti yujupũ? Musã ejeripõ'rã butiyũ'rua'a. ¹⁸ Musã ye caperi me'rã ï'a'a. Musã ye o'meperi me'rã tũ'o'o. ¿Tojo weemirã, yũ'u todũporopũ wee'quere wãcũtibusati? ¹⁹ Todũporopũ ni'cãmocũsetiri mil masãrẽ ni'cãmocũsepaga pã me'rã ecawũ. ¿Dicũse pi'seri na ba'adũ'a'quere seeneorĩ? nicũ niwĩ.

Cũ bu'erã cãrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Doce pi'seri seesãawũ, ni yũ'ticãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ ninemocũ niwĩ:

—Apeye quẽ'rã sietepaga pã me'rã ba'paritisetiri mil masãrẽ ecawũ. Tita quẽ'rãrẽ ¿dicũse pi'seri seeneono'rĩ? nicũ niwĩ.

Na cãrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Siete pi'seri seeneono'wũ, nicãrã niwã.

²¹ Na tojo nĩca be'ro Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—To pũrĩcã tere masĩmirã, ¿de'ro weerã tũ'omasĩweti yujupũ? nicũ niwĩ.

Jesú Betsaidapũ caperi ï'atigũre yũ'ruo'que ni'i

²² Jesú cũ bu'erã me'rã ditarare pẽ'a, ape pã'rẽ Betsaida wãmetiri macãpũ pẽ'ajacãrã niwã. Topũ na ejacã, Jesú tiro ni'cũ caperi ï'atigũre miiejacãrã niwã. Na Jesure a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Ã'rĩrẽ ñapeo yũ'ruoya, nicãrã niwã. ²³ Tojo weegũ Jesú caperi ï'atigũ ya omocãpũ ñe'e, macã sumutopũ tũawã'cãcũ niwĩ. Be'ro Jesú cũ ye u'seco me'rã caperipũ tuuwa'recũ niwĩ. Tojo weetojanũ'cõ, Jesú omocãrĩ me'rã cũ ye caperire ñapeocũ niwĩ. Be'ro cãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũ'urẽ apeyenojõ bajumitito? nicũ niwĩ. ²⁴ Cũ, cũ ye caperire ï'apãa, a'tiro nicũ niwĩ:

—Masãrẽ ï'a'a, ï'agũ. Yucũpagũ weronojõ bajurã sijacã ï'a'a, nicũ niwĩ.

²⁵ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Jesú cũ ye caperipũ apaturi ñapeonemocũ niwĩ. Topũta cũ añurõ waro ï'abutiaccũ niwĩ. Nipe'tisere queoro ï'acũ niwĩ.

²⁶ Be'ro Jesú cãrẽ cũ ya wi'ipũ o'ótõrõgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Macãpũ wa'aticã'ña. Ne ni'cũ tocjũrẽ yũ'u mũ'urẽ yũ'ruo'quere wereticã'ña, nicũ niwĩ.

Pedro Jesure “Mũ'u Ō'acũ bese'cuta ni'i” ní'que ni'i
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ro Jesús cũ bu'erã me'rã Cesarea Filipo wãmetiri macã pu'to nise macãrĩpu wa'acãrã niwã. Na to wa'aropu cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:
—¿De'ro masã ucũti yu'ure? nicu niwĩ.

²⁸ Na cãrẽ yu'ticãrã niwã:

—Ăpãrã mũ'urẽ “Juã wãmeyerĩ masũ nimi”, nima. Ăpãrã “Dũporocjũpu Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Elía nimi”, nima. Ăpãrã “No'o nigũ Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ ní'gũ nisasami”, nima, nicãrã niwã.

²⁹ Be'ro Jesús narẽ sãrĩtiña'nemocu niwĩ tja:

—¿Mũsã waro, yu'ure de'ro wãcũti? nicu niwĩ. Cũ tojo nicã, Pedro yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u Ō'acũ bese'cu Cristo ni'i, nicu niwĩ.

³⁰ Pedro tojo ní'quere Jesús ne ãpãrãrẽ weredutiticu niwĩ.

Jesús cũ wãrĩatjere were'que ni'i
(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tu'ajanu'cõ, cũ bu'erãrẽ a'tiro ni bu'enu'cãcu niwĩ:

—Yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu pũrõ pi'etigusa'a. Tojo nicã judío masã bũcurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ure uatirãsama. Yu'ure wẽjãrãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ. ³² Narẽ tu'ota basioro wereme'ricã'cu niwĩ. Tere tu'ogu, Pedro aperopu Jesure pijiwã'cã, tu'ticu niwĩ. ³³ Be'ro Jesús majãmiĩ'a, cũ bu'erãrẽ ĩ'a, Pedroro tu'ticu niwĩ:

—Wa'aya. Mũ'u wãtĩ weronojõ ucũ'u. Mũ'u Ō'acũ wãcũsere masĩwe'e. Masã na wãcũwũaronojõ wãcũ'u, nicu niwĩ.

³⁴ Be'ro Jesús cũ bu'erãrẽ, tojo nicã masãrẽ pijio, werecu niwĩ:

—No'o yu'ure ẽjõpeosirutuganojõ cũ weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusĩ'rĩgũ “Jesure ẽjõpeogu, wẽrĩbosau” nitigũta sirutuato. ³⁵ Yu'ure ẽjõpeose me'rã ña'arõ yu'rũsĩ'rĩtigu, yu'ure ẽjõpeodu'uganojõ pecame'epu bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ẽjõpeonu'cũgũnojõ pe'e yu'u me'rã catinu'cũgũsami. ³⁶ Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajuriogu, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? ³⁷ Pecame'epu wa'agu, cũ ya ejeripõ'rãrẽ de'ro wee wapayewĩrõmasĩtisami. ³⁸ A'ti turicjãrã masã ña'arõ weeri masã yu'ure ẽjõpeotirã nima. Na wa'teropu yu'ure, tojo nicã yé quetire bopoyasãticã'ña. Mũsã bopoyasãcã, yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu a'tiro weegusa'a. A'ti turipũre yu'u pacu asistese me'rã, cãrẽ wereco'terã me'rã apaturi a'tigu, yu'u quẽ'rã mũsãrẽ bopoyasãgũsa'a, nicu niwĩ.

9

¹ Jesús masãrẽ, tojo nicã cũ bu'erãrẽ bu'eca be'ro apeye ninemocu niwĩ narẽ:

—Diacjũ mũsãrẽ wereguti. Ni'cãrãrã a'topu nirã yu'u tutuaro me'rã wioogu sãjãgũ a'ticã ĩ'atimirã, wẽrĩsome, nicu niwĩ.

Jesús cũ bajuse dũcayuy'que ni'i
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Ni'cã semana be'ro Jesús ũrũgũ u'muacjũpu mũjãcu niwĩ. Tigupũre wa'agu, Pedro, Santiago, Juã na se'sarore miacu niwĩ. Topu na ĩ'orõpu Jesús cũ bajusere dũcayucu niwĩ. ³ Cũ su'ti asistea wa'acaro niwũ. Pũrõ butise wa'acaro niwũ. Ne a'topũre te butise weronojõ masã su'ti coetima.

4 Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanu'cã, Jesú me'rã ucũcã ì'acãrã niwã.
5-6 Tere ì'arã, cũ bu'erã ucũyũ'rua wa'acãrã niwã. Tojo weegu Pedro de'ro nĩmasĩtigũ, ucũquejocũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Wiogu, marĩ a'topũ nicã añuyũ'rua'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicũ niwĩ Pedro.

7 Be'ro ni'cã curua o'mecurua dijati, narẽ tuubi'acã'caro niwã. Ti curuapũ ni'cũ a'tiro ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ãrĩ yũ'u macũ upũtu yũ'u ma'igũ nimi. Cũ ucũsere tu'o ãjõpeoya, nicũ niwĩ.

8 Be'ro ì'aquejocãrã nimiwã. Ne ãpẽrã marĩcãrã niwã. Jesú ni'cũta nu'cũcũ niwĩ.

9 Na ùrũgũpũ ní'cãrã dijarã, na topũ ì'a'quere Jesú ne weredutiticũ niwĩ.

—Be'ro yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ wẽrĩ masãca be'ropũ wereya, nicũ niwĩ. 10 Tojo weerã na se'saro tere tu'oña'cãrã niwã. Na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cũ wẽrĩca be'ropũ masãse? nicãrã niwã.

11 Be'ro Jesure sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Moisé oja'quere bu'eri masã “Masãrẽ yũ'ruoacjũ a'tise dũporo Elía a'timũ'tãgũsami”, ni bu'eti?

12 Jesú narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Musã ní'ronojõta Elía a'timũ'tãgũsami. Cũ nipe'tisere apomũ'tãgũsami. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ye cjasere a'tiro ni'i. “Cũ pi'etigusami. Ñano'tigusami”, ni'i. 13 Yũ'u pe'e musãrẽ nigũti. Elía a'titojacũ niwĩ. Cãrẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ní'caronojõta queoro wa'acaro niwã. Masã cãrẽ no'o weesĩ'rĩsere weecãrã niwã, nicũ niwĩ.

Jesú wĩ'magũrẽ wãtĩ sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Na ùrũgũpũ ní'cãrã ãpẽrã na me'rãcjãrã nirõpũ diatarã, pãjãrã masã nicã ì'acãrã niwã. ãpẽrã quẽ'rã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesú bu'erã me'rã upũtu ucũcãrã niwã. 15 Be'ro Jesú cũ wãcũña marĩrõ a'ticã ì'arã, nipe'tirã ì'amarĩacãrã niwã. Cũ tiropũ omawã'cã, añuduticãrã niwã.

16 Jesú cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ tocã'rõ ùrũsãrã weeti na me'rã? nicũ niwĩ.

17 Ni'cũ na pãjãrã wa'teropũ nigũ yũ'tiquejocũ niwĩ:

—Ñsãrẽ bu'egu, yũ'u macũ wãtĩ sãjãno'cũre miitiapũ. Yũ'u macũrẽ ucũmasĩticã weemi. 18 Cũ no'o wa'aro wãtĩ cãrẽ ñe'e paaquecũumjãmi. Cũ tojo weecã, useropũ so'potu'u, cũ upicarire cũ'rĩdiomjãmi. Tojo wa'agu, bu'amujãmi. Yũ'u mu'u bu'erãrẽ “Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña”, nitojiamiapũ. Na põtẽotiamã, nicũ niwĩ.

19 Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Musã ne ãjõpeose moobutia'a. Yũ'u musãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'e yujupũ. ¿No'ocã'rõ yoacã musã yũ'ure ãjõpeoticã wãcũtutuagũsari? Cũ wĩ'magũrẽ yũ'u tiro miitia, nicũ niwĩ.

20 Cũ tiropũ miiejacã, wãtĩ Jesure ì'agũ, wãcũña marĩrõ wĩ'magũrẽ wẽrĩacã weecũ niwĩ. Cũ doqueque'a, tũrũmaacusia, useropũ so'potu'uacũ niwĩ. 21 Tojo wa'acã ì'agũ, Jesú wĩ'magũ pacũre sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿No'ocãtero yoati a'te cãrẽ tojo wa'aro? nicũ niwĩ.

Cũ pacũ yũ'ticũ niwĩ:

—Wĩ'magũpũ tojo du'pocãtiwĩ. ²² Pejetiri wãtĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩgũ, pecame'epũ doqueque'a, diapũ doqueñojãcã weemũjãmi. Mũ'urẽ basiocã, ãsãrẽ pajaña'gũ weetamuña, nicũ niwĩ.

²³ Jesú cũrẽ nicũ niwĩ:

—Mũ'u ãjõpeocãma, basiocã'a. No'o ãjõpeorãma nipe'tise weeta basio'o, ni yu'ticũ niwĩ.

²⁴ Tojo nicã tu'ogũ, wĩ'magũ pacũ caricũquejocũ niwĩ:

—Ëjõpeo'o. Nemorõ ãjõpeonemocã weeya, nicũ niwĩ.

²⁵ Jesú masã pãjãrã na tiropũ omawã'cãticã ĩ'agũ, wãtĩrẽ cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Wãtĩ ucũticã, tu'oticã weegũ, mũ'urẽ wijaaduti'i. Ā'rĩ wĩ'magũpũre nigũ, wa'aya. Ne apaturi sãjãanemoticã'ña, nicũ niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã, wãtĩ caricũwijaagũ, wĩ'magũrẽ apaturi wẽrĩacã weecũ niwĩ. Cũ wijaagũ, cũrẽ wẽrĩ'cũ weronojõ tojacã weecũ niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ãpẽrã “Wẽrĩa wa'ami”, nicãrã nimiwã. ²⁷ Jesú pe'e cũrẽ omocãpũ ñe'e wejewã'cõcũ niwĩ. Tojo weecã, cũ wã'cãnũ'cãcũ niwĩ.

²⁸ Be'ro Jesú wi'ipũ sãjãcã, cũ bu'erã ãpẽrã tu'otiropũ cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã ãsã wãtĩrẽ cõ'awĩrõmasĩtiapari? nicãrã niwã.

²⁹ Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—Cũ wãtĩ tojo sãjãgũnojořẽ Ō'acũrẽ sãrĩ, be'tise me'rã dia'cũ cõ'awĩrõta basio'o, nicũ niwĩ.

Jesú cã wẽrĩatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Na Cesarea Filipopũ ní'cãrã Galilea di'tapũ yu'rũacãrã niwã tja. Na wa'asere Jesú ne ãpẽrãrẽ masĩcã uaticũ niwĩ. ³¹ Cũ wẽrĩatjere, ãpẽrã cũrẽ wiorãpũre o'ootjere cũ bu'erãrẽ bu'égũ, tojo weecũ niwĩ. A'tiro bu'ecũ niwĩ:

—Yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre wiorãpũre o'orãsama. Be'ro yu'ure wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, ĩ'tia nũmũ be'ro masãgũsa'a tja, nicũ niwĩ. ³² Na cũ tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã. Tu'omasĩtimirã, uirã, sãrĩtiña'masĩticãrã niwã.

Añurõ weeyũ'rũnũ'cãgũ yere oja'que ni'i

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Be'ro Capernau wãmetiri macãpũ etacãrã niwã. Topũre na wi'ipũ sãjãejãca be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũsã ma'a a'tirã, ñe'enojõ ucũ a'metu'tiwã'cãtirã weeati?

³⁴ Na pe'e ma'apũre a'tiro ucũwã'cãticãrã niwã. ¿Noa marĩ wa'teropũre ãpẽrã yu'rũoro niyu'rũnũ'cãgũsari? nisere ucũcãrã niwã. Tojo ucũ'cãrã nitjãrã, ne yu'titiyu'rũocã'cãrã niwã. ³⁵ Jesú ejanujã, cũ bu'erã docere pijio, nicũ niwĩ:

—Mũsã ãpẽrã yu'rũoro ni'i nisĩ'rĩrã, a'tiro nirõũa'a: “Nipe'tirã be'rocjũpũ nisa'a”, nirõũa'a. Apeye, nipe'tirãrẽ weetamurõũa'a, nicũ niwĩ.

³⁶ Be'ro ni'cũ wĩ'magũrẽ pijio, na wa'teropũ nũ'cõcũ niwĩ. Cũrẽ wũamorõ, nicũ niwĩ:

³⁷ —Yu'ure maigũnojořõ ni'cũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ ñe'egũ weronojõ weemi. Cũrẽ ñe'egũ, yu'ureta ñe'egũ weemi. Yu'ure ñe'egũ quẽ'rã yu'u dia'cũrẽ ñe'egũ weetimi. Yu'ure o'ó'cũ Ō'acũ quẽ'rãrẽ mejãrõta ñe'egũ weemi, nicũ niwĩ.

Marĩrẽ ĩ'atu'titigu marĩ me'rãcjũ nimi nise ni'i
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Be'ro Juã Jesure a'tiro nicu niwĩ:

—Ësãrẽ bu'egu, ni'cũ mu'u wãmerẽ pisutjãgũ wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã ĩ'apu. Cũ marĩ me'rãcjũ nitiami. Tojo weerã cũrẽ cã'mota'apu.

³⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Tojo weegure cã'mota'aticã'rõua'a. Ne ni'cũ yu'u wãmerẽ pisutjãgũ añurõ weel'o'cu, be'ro yu'ure ña'arõ ucũmasĩtisami. ⁴⁰ A'tiro ni'i. Marĩrẽ ĩ'atu'titigu marĩ me'rãcjũ nimi. ⁴¹ Mũsãrẽ yu'u bu'erã niyucã, ãpẽrã weetamurãsama. Tojo weegu diacjũ mũsãrẽ weregutĩ. No'o mũsãrẽ ni'cũ cã'rõacã aco tĩagũnojõrẽ diacjũta Ô'acũ añuse o'ogusami.

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² »No'o yu'ure ëjõpeogu wĩ'magũrẽ ña'arõ weecã weegú uputu bu'iri da'reno'gũsami. Cũrẽ ãtãgã pajicja wãmuputu du'teyoo, dia pajiri maapu doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cũ maata wẽrĩa wa'a, dojorẽnemotibosami. Cũ dojorẽbo'que pe'tia wa'abosa'a. ⁴³ Mũsã ya omocã me'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, dutecõ'abo'caro weronjõ ña'asere weedu'ucã'ña. Mũsã ni'cã omocã me'rã Ô'acũ tiropu ejacã, nemorõ añu'u. Pecame'epu pua omocã me'rã wa'acã pe'ema, ña'ayu'rua'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añubosa'a. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'epu wa'acã, ña'a ni'i. Topure pecame'e ne yatitisa'a. ⁴⁴ Becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ãjũnu'cũcã'sa'a. ⁴⁵⁻⁴⁸ Tojo nicã mũsã ya du'pocã me'rã ña'arõ wéerã, dutecõ'abo'caro weronjõ mejãrõta weeya tja. Mũsã pecame'epu pua du'pocã me'rã wa'acã, ña'ayu'rua'a. Opa cõ'ñerõ u'musepu sãjãcã pe'ema, nemorõ añu'u. Capea me'rã quẽ'rã ña'arõ weesĩ'rĩrã, mejãrõta weeya. Mũsã capea orewee cõ'abo'caro weronjõ ña'asere ĩ'adu'ucã'ña. Mũsã pecame'epu pua capea me'rã wa'acã, ña'a ni'i. Tojo nicã u'musepu ni'cã capea me'rã wa'acã, nemorõ añu'u. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere weeticã, nemorõ añu ni'i. Mũsã ña'arõ weesĩ'rĩsere wéerã pecame'epu wa'acã, ña'a ni'i. Topure becoa ne boatisama. Pecame'e quẽ'rã ne yatitisa'a.

⁴⁹ »Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rã do'ano'o. A'te weronjõ a'ti di'tapure nipe'tirã yu'ure ëjõpeorã pi'etise me'rã nemorõ wãcũtutanemorãsama. ⁵⁰ Moa ocaro ba'acã, añu ni'i. Ocase pe'tica be'ro apaturi ocacã weeta basiove'e. Mũsã pũricã moa ocaro weronjõ niña. A'mequẽse marĩrõ añurõ nisetiburoya, nicu niwĩ.

10

Nũmotirã, marãputirã a'merĩ cõ'aticã'ña nise ni'i
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesú Capernaupu ní'cu Judea di'tapu wa'a wa'acu niwĩ. Topu ní'cu Jordã wãmetiri maarẽ, mujĩpũ mujãtiro ape pã'rẽpu pẽ'acu niwĩ. Topure apaturi masã nerẽcãrã niwã. Cũ weewaranojõta narẽ bu'ecu niwĩ.

² Fariseo masã cũ mejẽcã yu'ticã uarã, bu'iri bocasĩ'rĩrã sãrĩtiña'cãrã niwã:
—¿Ni'cũ cũ nũmorẽ cõ'ata basiosari? ¿Marĩrẽ dutise tojo niti? ³ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Moisẽ de'ro dutipari?

⁴ Na yu'ticãrã niwã:

—Moisé ni'cũ nũmorẽ “A'te ye bu'iri mũ'urẽ cõ'a'a” nirĩ pũrĩrẽ core ojao'oduticũ niwĩ. “Tojo apõca be'ro cõ'ata basio'o”, nicũ niwĩ Moisé, nicãrã niwã.

⁵ Na tojo níca be'ro Jesú nicũ niwĩ:

—Musã ñecũsumua ejeripõ'rã butise ye bu'iri Moisé musã nũmosãnumiarẽ cõ'acã cã'mota'aticũ niwĩ. ⁶ Õ'acũ nipe'tise cã ne waro weenũ'cãcateropũre mũũ, numio weecũ niwĩ. ⁷ “Tojo weegũ mũũ cã pacũ, cã pacore cõ'awija, cã nũmo me'rã nigũsami. ⁸ Na pũarã ni'cã upũ weronojõ nirãsama”, nicũ niwĩ Õ'acũ. Tojo weerã pũarã nitima. Ni'cã upũta nima. ⁹ A'te ye bu'iri Õ'acũ a'mesũ'o'cãrãrẽ masã ne dũcawaaticã'rõua'a, nicũ niwĩ Jesú.

¹⁰ Be'ro wi'ipũ dajarã, Jesú bu'erã cãrẽ apaturi sãrĩtiña'nemocãrã niwã te cjasereta tja. ¹¹ Narẽ a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Cũ nũmorẽ cõ'a, apegore nũmotigũnojo cã nũmotimũ'tã'core ña'arõ weegũ weesami. ¹² Mejãrõta numio co marãpũre cõ'a, apĩ me'rã marãpũtigo quẽ'rã co marãpũtimũ'tã'cũre ña'arõ weego weesamo. Te Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãseta ni'i, nicũ niwĩ.

Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo sãrĩbosã'que ni'i
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro narẽ ñapeodutirã wĩ'marãrẽ Jesú tiro miacãrã niwã. Na tojo weecã ñ'arã, narẽ miarãrẽ cã bu'erã tu'ticãrã niwã. ¹⁴ Na tojo weecã ñ'agũ, Jesú ua wa'acũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yũ'ũ tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojoẽ añurõ ãjõpeoma. Æpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yũ'ũre ãjõpeorã yũ'ũ pacũ wioegũ nirõpũ wa'arãsama. ¹⁵ Diacjũ musãrẽ weregutĩ. Æ'rã weronojõ yũ'ũre ãjõpeotigũnojo ne cã'rõ yũ'ũ pacũ nirõpũ wa'asome, nicũ niwĩ.

¹⁶ Be'ro wĩ'marãrẽ wũamorõmũjã, narẽ ñapeo, cã pacũre “Æ'rãrẽ añurõ weeya”, ni sãrĩbosacũ niwĩ.

Ma'mũ peje cũogũ Jesú me'rã ucũ'que ni'i
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesú aperopũ wa'ari cura ni'cũ cãrẽ omasirituwã'cãcũ niwĩ. Omasirituwã'cã, ãjõpeogũ cã dũporo ejaque'a, sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—Mũ'ũ masãrẽ bu'egũ añugũ ni'i. ¿Yũ'ũ ñe'enojõ weegusari catise pe'titiserẽ bocasĩ'rĩgũ? nicũ niwĩ.

¹⁸ Jesú cãrẽ nicũ niwĩ:

—¿Yũ'ũre añugũ ni'i nígũ, diacjũta nígũ weeti? Ni'cũta Õ'acũ añugũ nimi. ¹⁹ Mũ'ũ Õ'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. “Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Apĩ nũmorẽ a'metãrãticã'ña. Yajaticã'ña. Æpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Æpẽrã yere uarã, weeta'saticã'ña. Mũ'ũ pacũ, mũ'ũ pacore ãjõpeoya”, ni'i, nicũ niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, yũ'ticũ niwĩ:

—Bu'egũ, yũ'ũ wĩ'magũpũta a'tere queoro weemũjãtiwũ, nicũ niwĩ.

²¹ Jesú cãrẽ pajaña'se me'rã ñ'a, nicũ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ apeyenojõacã dũ'sa'a. Mũ'ũ cũosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasecũorãrẽ dũcawaaya. Tojo weegũ u'musepũ peje añuse cũogũsa'a. Tu'ajanũ'cõ, yũ'ũre sirutuya, nicũ niwĩ.

²² Cũ tojo nicã tũ'ogũ, tũ'saticũ niwĩ. Cũ peje waro cũoyũ'rũatjãgũ, cã cũosere ma'iyũ'rũgũ bũjaweti, tojaa wa'acũ niwĩ.

²³ Be'ro Jesú cã sumuto ñ'aste, cã bu'erãrẽ nicũ niwĩ:

—Peje cuorārē Ō'acū tiropu wa'acā diasabutia'a, nicu niwī.

²⁴ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā tu'omariācārā niwā. Jesú narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pō'rā weronojō nirā, a'tiro ni'i. No'o na cuosere ējōpeoyu'rūnu'cācā, yu'u pacu nirō u'musepu wa'ase diasabutia'a. ²⁵ Wa'icu cameyo wāmetigūjo awiga yuta da pī'osōrōrī pepu sājāa yu'rūtērīcā, diasayū'rūmajā wa'asa'a. U'musepu yu'u pacu nirōpu peje cuogu wa'acā pe'ema, totā nemorō diasā'a, nicu niwī.

²⁶ A'tere tu'orā, uputu ī'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—To pūrīcārē ħnoanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? nicārā niwā.

²⁷ Jesú narē ī'agūta ī'a, nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro nicu niwī:

—Wioгу, nipe'tise ūsā cuosere du'ucūu, mu'urē sirutuwu.

²⁹ Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé bu'iri, tojo nicā masārē yu'rūose quetire werese bu'iri cū ya wī'i, cū acawererā, cū pacusumua, cū pō'rā, cū ye weseri du'ucūuwā'cā'cārānojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ Na cō'awā'cā'que nemorō peje waro bocarāsama. A'ti umucopure nemorō wi'seri, acawererā, pacosānumia, pō'rā, weseri bocarāsama. Āpērā narē ña'arō weemicā, tere bocarāsama. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūcā'rāsama. ³¹ Tojo nimicā, ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā be'ropure mejō nirā nirāsama. Pājārā mejō nirā quē'rā be'ropure wiorā weronojō nirāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ro Jesú Jerusalē wa'ari ma'apu cū bu'erā duporo u'mutāwā'cācu niwī. Na Jerusalēpu Jesure wējēsī'rīrāsama nīrā, cū uiticā ī'arā, cū bu'erā ī'amarīacārā niwā. Masā na be'ro siruturā quē'rā uicārā niwā. Be'ro Jesú cū bu'erā docere pijiocu niwī. Pijio, cūrē wa'atjere werecu niwī.

³³ —Musā masī'i. Marī Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpure o'orāsama. Na yu'ure wējēdutarāsama. Nāta tja ape di'tacjārā judío masā nitirā wiorārē wiaturiarāsama. ³⁴ Yu'ure bujicā'a, tārārāsama. U'seco e'opeo, yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

Santiago, Juā Jesure na sērīmi'que ni'i

(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ro Santiago, Juā Zebedeo pō'rā Jesú tiro wa'a, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ūsā sērīsere mu'u o'ocā uasa'a.

³⁶ Na tojo nicā, sērītiña'cu niwī:

—ĤÑe'enojō yu'u weecā uasari?

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Mu'u wioгу sājāgū, ūsārē mu'urē dutitamuajā sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dupoapa, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Musā yu'ure sērīsere tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wērīgūsa'a. ĤYu'u pi'eti wērīatjere weronojō musā quē'rā weemasīti?

39 Na yu'ticārā niwā:

—Ū. Pi'eti, wērīmasī'i, nicārā niwā.

Jesú narē nicu niwī:

—Diacjūta ni'i. Musā quē'rā yu'u weronojō pi'eti, wērīrāsa'a. 40 Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e musārē dupomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu cū beseyu'cārā pe'e topu dujirāsama, nicu niwī.

41 Be'ro diez āpērā Jesú bu'erā na tojo sērīcā tu'orā, Santiago, Juā me'rā ua wa'acārā niwā. 42 Tojo weecā ī'agū, Jesú pijio, narē nicu niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. 43 Musā pūrīcā na weronojō weesome. Tojo weronojō o'orā, musā wa'teropu wiorā nisi'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronojō niña. 44 No'o āpērā nemorō nisi'rīgūnojo nipe'tirārē da'raco'tegu weronojō tu'oña'ña. 45 Yu'u weronojō weeya. Ō'acū macū masū weronojō uputigu nimigū, āpērā yu'ure weetamuato nīgū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā pājārā na ña'arō wee'que wapare wērībosa wapayewīrōgū a'tiwu, nicu niwī.

Jesú Bartimeo wāmetigu caperi bajuno'tigure yu'rno'que ni'i
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Na Jerusalēpu majārā, Jericópu etacārā niwā. Be'ro ti macāpu Jesú cū bu'erā me'rā yu'rūacu niwī. Pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Topu Bartimeo wāmetigu Timeo macū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. 47 “Jesú Nazarecjū a'timi” nicā tu'ogu, Bartimeo caricūnū'cācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

48 Pājārā cūrē “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopecā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

49 Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanū'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānū'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

50 Tojo weegu cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acu niwī. 51 Topu ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro yu'u weecā ūasari?

—Masārē bu'egu, yu'ure caperi bajucā ūasa'a, nicu niwī.

52 Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu mu'u yu'rūono'toja'a. Wa'agusa'a, nicu niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acu niwī. Be'ro Jesure ma'apu sirutuwā'cācu niwī.

11

Jesú Jerusalē wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalēpu ejatjo cā'rō du'sacaro niwū. Betfagé, Betania wāmetise macārī ūrūgū Olivo wāmeticju pōtēorōpu ejacārā niwā. Topu cū bu'erā puarārē a'tiro nicu niwī:

2 —Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa miitia. 3 No'o musārē āpērā “¿De'ro weerā tojo weeti?” nicā, “Ūsā wiogu ūami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, nicu niwī.

⁴ Be'ro na wa'a, sope pu'to ma'a sumuto du'tenu'cõ'cure bocaiejacãrã niwã. Bocaieja, cõrẽ pãacãrã niwã.

⁵ Na tojo weeri cura topu nu'cũrã narẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weerãtirã cõrẽ pãati? nicãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tu'orã, Jesú duti'caronojõta narẽ yu'ticãrã niwã. Tojo weerã narẽ “Miaña”, nicãrã niwã. ⁷ Be'ro Jesú tiro miaa, cõ burro bu'ipũ na ye su'ti bu'icjasere tuweepecãrã niwã. Tojo wéeca be'ro Jesú cõ bu'ipũ mujãpejacu niwĩ. ⁸ Cõrẽ ejõpeorã, pãjãrã cõ yu'rũaro ma'apu na ye su'ti bu'icjasere sãeocũucãrã niwã. ãpẽrã pũrĩ nise querire dũtecũucãrã niwã.

⁹ Cũ duporo wa'arã, cõ be'rocjãrã quẽ'rã a'tiro caricũcãrã niwã:

—Marĩ wiogure e'catise o'orã. ã'rĩ Õ'acũ o'ó'cu añubutiami. ¹⁰ Cũ wioгу sãjãtje añurõ wa'ato. Marĩ ñecũ Davi wioгу ní'caro weronojõ añurõ wa'ato. Nipe'tirã u'mũsecjãrã cõrẽ “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicãrã niwã.

¹¹ Be'ro Jesú Jerusalẽpu sãjãejagu, Õ'acũ wi'ipũ wa'acu niwĩ. Topu nipe'tise ti wi'i cjasere ã'ape'o, Betaniapu cõ bu'erã me'rã wa'a wa'acu niwĩ. Ñamica'apu niyucã, tojo weecu niwĩ.

Jesú higuera wãmeticju dũca marĩcjure ñaidijaduti'que ni'i
(Mt 21.18-19)

¹² Ape nũmũ bo'reacã Betaniapu ní'cãrã Jerusalẽpu wa'acã, Jesú ujaboayũ'rũacu niwĩ. ¹³ Yoaropũ ma'a sumuto higuera wãmeticju ni'cãgũ añurõ pũriticjũre ã'acu niwĩ. Be'ro tigũ tiro dũcatisa'aba ní'gũ, ã'agũ wa'acu niwĩ. Pũrĩ peje dia'cũ nicaro niwũ. Dũcatiritero niticaro niwũ.

¹⁴ Dũca marĩcã ã'agũ, Jesú tigure nicu niwĩ:

—Ne ãpẽrã a'tigu dũcare ba'anemosome majã, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, cõ bu'erã tu'ocãrã niwã.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Be'ro Jerusalẽpu ejacãrã niwã. Jesú Õ'acũ wi'ipũ sãjãejagu, Õ'acũrẽ uãamorõpeoatjere duarãrẽ, tere duarãrẽ cõ'awĩrõ'cu niwĩ. Na niyeru dũcayuri mesare, na bujare duadujisere cõ'agũ, tuuquecũupe'ocã'cu niwĩ.

¹⁶ Ne apeyenojõ duasenojõrẽ ti wi'ipũ mii, yu'rũtẽrĩwijadutiticu niwĩ.

¹⁷ Narẽ bu'égũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i ‘Nipe'tirocjãrã ñubueri wi'i ni'i’, nino'ca wi'i ni'i.” Mũsã pe'e queoro weewe'e. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weepũ mũsã, nicu niwĩ.

¹⁸ Pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã cõ tojo nisere tu'ocãrã niwã. Be'ro na tu'o, “¿De'ro wee marĩ ã'rĩrẽ wẽjẽrãsari?” ni, bu'iri a'manũ'cãcãrã niwã. Cũ bu'esere nipe'tirã tu'omarĩamũjãcã ã'arã, cõrẽ uicãrã niwã. ¹⁹ Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macãrẽ ní'cu wijawã'cã, wa'a wa'acu niwĩ tja.

Higuera wãmeticju ñaidija'que ni'i
(Mt 21.20-22)

²⁰ Ape nũmũ bo'reacã tja Jerusalẽpu wa'arã, higuerağure nũ'cõrĩputa ñai'cure ã'acãrã niwã. ²¹ Tojo weegu Pedro Jesú “A'tigu dũcare ba'anemosome majã” ní'quere wãcũgũ, Jesure nicu niwĩ:

—Ësãrẽ bu'egu, ã'aña. Sicu mũ'u ñaiduti'cu ñaia wa'apã, nicu niwĩ.

²² Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Ō'acūrē ējōpeoya. ²³ Diacjũ musārē wereguti. No'o a'tigu ũrũgũrē “Dia pajiri maapu doqueñorāti” nicã, queoro wa'arosa'a. Musã diacjũta ējōpeocã, “Ūsã nise diacjũta wa'arosa'a” nicã, tojo wa'arosa'a. ²⁴ Tojo weegu musārē nigũti. Nipe'tise musã Ō'acūrē sērĩcã, “Ūsārē diacjũta o'ogusami” ni ējōpeocã, tojo wa'arosa'a. ²⁵ Musã Ō'acūrē sērĩrãtirã, ãpērã me'rã apeyenojõ a'metu'ti'que cœorã, narē acobojomũ'tãña yujupũ. Tojo weecã, marĩ pacũ Ƴ'mũsepũ nigũ quẽ'rã musã ña'arõ wee'quere acobojogusami. ²⁶ Æpērãrē acobojoticãma, marĩ pacũ Ƴ'mũsepũ nigũ quẽ'rã musã ña'arõ wee'quere acobojosome, nicũ niwĩ.

Jesure “¿Noa dutiro me'rã tojo weeti?” ní'que ni'i
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ro apaturi Jerusalēpu ejacãrã niwã. Jesú Ō'acũ wi'ipũ nirĩ cura a'tiro wa'acaro niwã. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpērã judío masã bucurã Jesú tiropũ wa'acãrã niwã. ²⁸ Jesure sērĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ronojõ dutise me'rã mũ'ũ weesere tojo weeti? ¿Noa mũ'urē tojo weedutigũ dutise o'ori? nicãrã niwã.

²⁹ Jesú narē yũ'ticũ niwĩ:

—Yũ'ũ quẽ'rã musārē sērĩtiña'megũti. Musã yũ'ure yũ'ticã, musārē “A'te dutiro me'rã wee'e”, nigũti. ³⁰ ¿Noa Juãrē wãmeyedutigũ o'ópari? ¿Ō'acũ o masã o'ópari cãrē? Yũ'tiya, nicũ niwĩ.

³¹ Cũ tojo nicã tũ'orã, na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—Marĩ “Ō'acũ o'ócũ niwĩ” nicã, cũ marĩrē “To pũrĩcãrē ¿de'ro weerã Juãrē ējōpeotiri?” nigũsami. ³² Marĩ “Ō'acũ o'óticũ niwĩ; masã cãrē o'ócãrã niwã” nicã, masã marĩrē tu'tirãsama, nicãrã niwã.

Masã Juãrē “Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ējōpeocãrã niwã. Tojo weerã wiorã masārē uinícãrã niwã. ³³ Tojo weerã na yũ'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a, niyũ'rũocã'cãrã niwã. Tere tũ'ogu, Jesú narē nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ quẽ'rã musārē “A'te dutiro me'rã wee'e”, ni werewe'e, nicũ niwĩ.

12

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Be'ro Jesú pa'ia wiorãrē, Moisé oja'quere bu'eri masãrē, judío masã wiorãrē queose me'rã werecũ niwĩ:

—Ni'cũ cũ ya di'tapu Ƴ'se ote, sã'rĩsãnu'cõsami. Topũ na Ƴ'se bipesãati pere ũtãgãpu se'esãjãsami. Tojo nicã Ƴ'muarĩ wi'i na co'tedujati wi'ire weesami.

»Be'ro aperopũ sijagu wa'agu, ãpērãrē ti wesere co'tedutigũ cũusami. Narē cũ ya di'tare da'rãse wapa “Tocã'rõ yũ'ure Ƴ'se wiapa”, niwã'cãsami.

² Be'ro Ƴ'se dũcatiriterore ti wese wiogu aperopũ nisami. Topũ ní'gũ, ni'cũ cãrē da'raco'tegure o'ósami. Cãrē o'ógũ, “Ya di'ta da'rãrãrē yé Ƴ'sere sērĩgũ wa'aya”, nisami. ³ Cũ topũ ejacã, ti wese da'rãrã cãrē ñe'e, paa, ne cã'rõ o'otimirã, o'ótõrõsama. ⁴ Be'ro apĩ cãrē da'raco'tegure o'ósami tja. Cũma dũpoapu cãmida're, ña'arõ bujicã'a, o'ótõrõsama. ⁵ Ti wese wiogu apĩrē o'ónemosami tja. Ærĩma diacjũta wējẽcã'sama. Be'ro pãjãrã o'ónemosami. Æpērãrē paasama. Æpērãrē wējẽcã'sama.

⁶ »Cũ macũ Ƴ'putũ ma'igũ dia'cũ dũ'sasami. Be'ropũ cãrē o'ósami. A'tiro wãcũmisami: “Yũ'ũ macũrē wiopesase me'rã ñ'arãsama”, nimisami.

⁷ Wiogu macũ na tiropũ etacã, ti wese da'rari masã a'tiro nisama: “Ærĩta

nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma. Cürē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a", ni wācūsama. ⁸ Be'ro cürē ñe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanu'cō, ti wese sumutopu cū upure cō'asama, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro Jesú narē ninemocu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu narē ¿de'ro weegusari? A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogusami.

¹⁰ »Masā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū:

Ētā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

¹¹ Ō'acū marī wiogu na cō'āca pjī me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tū'oña'no'o, ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

¹² Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, “Ēsārēta ucūgū weesami”, nicārā niwā. Tojo weerā cürē ñe'esī'rīmicārā niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā ñe'emasīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya curuacjārārē Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasī'rīrā, tojo weecārā niwā. ¹⁴ Be'ro na o'ócārā Jesú tiropu ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u nisetisere masī'i. Masā yu'ure “¿De'ro wācūrāsari?” nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Mu'urē apeyenojō sērītiña'sī'rīsa'a. Romano masā wiogure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

¹⁵ Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nisī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru kujire miitia, nicu niwī.

¹⁶ Tojo weerā ti kujire miiticārā niwā. Tere ī'agū, Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

¹⁷ Na tojo nicā tū'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcārē César, romano wiogu wapayedutisenojōrē cürē o'oya.

Ō'acū ye pe'ema cürē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

Cū tojo yu'ticā tū'orā, tū'omarā wa'acārā niwā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsome”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

¹⁹ —Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwī: “Ni'cū nūmotigu pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmū'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicu niwī. ²⁰ Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi nūmoti,

pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. ²¹ Cū be'rocjū cū ma'mi nūmorē nūorēcu niwī. Cū quērā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quērārē tojota wa'acaro niwū. ²² Tojo dia'cū te nitūogupure tojo wa'aturiadijacaro niwū.

Be'ro na nūmo ní'co quērā wērīa wa'aco niwō. ²³ Na siete core nūmoticārā niwā. To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ¿ni'í nūmo tojabutiagosari? nicārā niwā.

²⁴ Tojo nicā tɔ'ogɔ, Jesú narē yu'ticɔ niwī:

—Musā wisiyɔ'rua'a. Ō'acū ye queti ojáca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ²⁵ Wērī'cārā na masāca be'ro nɔmotisome. Pō'rā numia quē'rārē numisosome. Ō'acūrē wereco'terā ɔ'musepɔ nirā weronojō nirāsama. ²⁶ Apeyenojō musārē wērī'cārā masāsere werenemogūti. Musā Moisé ojáca pūrīrē bu'epā. Ō'acū cūrē ni'cā yucɔsiti ũjūrī sitipɔ a'tiro ucūcɔ niwī: “Yu'u Ō'acū ni'i. Mu'u ñecūsumɔa Abrahā, Isaa, Jacob wiogɔ ni'i”, nicɔ niwī. ²⁷ Cū, “Na wiogɔ ni'i” nīgū, “Yu'u tiropɔ catima”, nīgū weecɔ niwī. Ō'acū catirā wiogɔ nimi. Wērībajuduti'cārā marīma. Tojo weerā musā, “Wērī'cārā masāsome” nīrā, wisiyɔ'rua'a, nicɔ niwī Jesú.

Moisé dutise cūu'que ni'cārō añuyɔ'runɔ'cārō ni'i nise ni'i
(Mt 22.34-40)

²⁸ Apī quē'rā topɔ Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú tiro nicɔ niwī. Jesure saduceo masā me'rā ɔputɔ ucūcā tɔ'ocɔ niwī. Tojo weegɔ Jesú añurō yu'time'rīcā ĩ'agū, cūrē sērītiña'cɔ niwī:

—Moisé cū duti'que ¿disenojō waro apeye yu'ruoro añuyɔ'runɔ'cāti? nicɔ niwī.

²⁹ Jesú cūrē yu'ticɔ niwī:

—Apeye dutise yu'ruoro a'te nemorō añuyɔ'runɔ'cā'a. A'tiro ni'i: “Tɔ'oya, Israe curuacjārā. Ō'acū marī wiogɔ ni'cūta wiogɔ waro nimi. ³⁰ Tojo weerā Ō'acū marī wiogure nipe'tise musā ějōpeose me'rā, musā wācūse me'rā, musā tɔ'oña'se me'rā, tojo nicā musā tutuase me'rā ma'īña.” A'te ni'i apeye yu'ruoro niyu'runɔ'cāse. ³¹ A'te be'rore tojocureta ni'i, nīrō. A'te ni'i. “Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōɔa'a.” Apeyepɔa a'te nemorō marīsa'a, nicɔ niwī Jesú.

³² Cū tojo nicā tɔ'ogɔ, Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicɔ niwī:

—Masārē bu'egɔ, mu'u diacjū waro ucū'u. Tojota ni'i mu'u nise. Ō'acū ni'cūta nisami. Apī cū yu'ruoro nigūpɔa marīsami. ³³ Ō'acūrē marī ějōpeose me'rā, marī tɔ'oña'se me'rā, marī wācūse me'rā, marī tutuase me'rā ma'ise apeye nemorō niyu'runɔ'cā'a. Tojo nicā marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marī wa'icɔrā ũjūamorōpeose nemorō wapati'i. Tojo nicā nipe'tise ñubuepeoropɔ ũjūamorōpeorāti nise nemorō wapati'i, nicɔ niwī.

³⁴ Jesú cū weesooro marīrō añurō ucūme'rīcā ĩ'agū, cūrē nicɔ niwī:

—Cārōacā du'sa'a mu'u Ō'acūrē añurō ějōpeo yu'rutērīatjo, nicɔ niwī. A'te be'rore ne ni'cū Jesure sērītiña'ma'aticɔ niwī.

Jesú masārē “Cristo na nigú ¿noa macū niti?” ni sērītiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesú Ō'acū wi'ipɔ bu'égɔ, masārē a'tiro nicɔ niwī:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā Cristo Ō'acū bese'cure “Davi pārāmi nimi” nisari? ³⁶ Davita Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā a'tiro ni ojacɔ niwī:

Ō'acū ɔ'musepɔ nigú cū macūrē, yu'ure yu'ruoacjɔre a'tiro nicɔ niwī:

“Yu'u tiro wiogɔ dujiri cūmurōpɔ dujigusa'a.

Mu'u to dujicā, mu'urē ĩ'atu'ti'cārārē docaque'acā weeguti”, nicɔ niwī

Ō'acū, ni ojacɔ niwī Davi.

³⁷ Davi basuta Õ'acũ bese'cu Cristore “Yũ'u wioꝝu nimi”, nicu niwĩ. Tojo weegũ cũ pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogũ, cũ wioꝝu nicu niwĩ, nicu niwĩ Jesú.

Masã pãjãrã topure nirã tu'saroputa Jesú weresere tu'otu'sacãrã niwã.

Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ “Na tojo weema” nise ni'i
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesú masãrẽ bu'égũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Musã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'omasĩña. Musãrẽ ï'ato nírã, su'ti yoase paca me'rã sãña, ñubuesijatũ'sama. Tojo nicã macã decopũ wiopesase me'rã añuduticã uasama. ³⁹ Na nerẽse wi'seripũ wiorã na dujiwũase cũmurĩpũ dujisĩ'rĩsama. Bosenũmũ weeropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. ⁴⁰ Wapewia numia ye wi'serire ã'masama. Na ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñubueta'sasama. Náta ãpẽrã yũ'rũoro bu'iri da'reyũ'rũnũ'cãno'ajã nima, nicu niwĩ Jesú.

Ni'cõ wapewio pajasecũogo Õ'acũrẽ o'o'que ni'i
(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesú Õ'acũ wi'ipũ níꝝũ, masã niyeru o'orã sãawũase acari põtẽorõ dujicu niwĩ. Masã te acaripũ niyeru sãacã, ï'adujibajaque'acu niwĩ. Pãjãrã pajiro niyeru cãorãrẽ pajiro sãacã ï'acu niwĩ. ⁴² Na te acaripũ sãarĩ cura ni'cõ wapewio pajasecũogo ejaco niwõ. Co pua cuji niyeru wapamarĩse cujiri ni'cã acaropũ sãaco niwõ. ⁴³ Co tojo wéeca be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ pijio, narẽ nicu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereꝝuti. Õ'acũ ï'orõpũ a'tigo wapewio pajasecũogo nipe'tirã yũ'rũoro o'oyũ'rũnũ'cãmo. ⁴⁴ ãpẽrã pe'e narẽ du'sasere o'oama. Co pe'e pajasecũogo nimigõ, co cõomi'que, co ba'acatibo'queacãrẽ o'ope'ocã'mo, nicu niwĩ.

13

Jesú “Õ'acũ wi'i, Jerusalẽ cja wi'i cõ'ano'rõsa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesú Õ'acũ wi'ipũ wijaari cura ni'cũ cũ bu'egũ a'tiro nicu niwĩ:

—Ûsãrẽ bu'egũ, a'ti wi'i na ùtãpaga me'rã yee'que pacare ï'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicu niwĩ.

² Jesú cãrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Mũ'u a'ti wi'i yéeca wi'ire ï'amisa'a. Be'ro ne ni'cãgã ùtãgã apega bu'ipũ yeeturiamũjã'que tojasome. Nipe'tise mutõdijono'rõsa'a, nicu niwĩ.

A'ti mũcõ pe'tise dũporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro Jesú cũ bu'erã me'rã ùrũgũ Olivo Õ'acũ wi'i põtẽorõ nicjupũ wa'acãrã niwã. Jesú topũ dujiri cura Pedro, Santiago, Juã, André ãpẽrã tu'otiropũ cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

⁴ —Wereya ùsãrẽ. ¿De'ro nicã mũ'u “Õ'acũ wi'i cjase ùtãpagare mutõdijono'rõsa'a” ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojõ me'rã ï'ogũsari a'te tojo wa'atjere? nicãrã niwã.

⁵ Jesú narẽ yũ'ticu niwĩ:

—ãpẽrã musãrẽ nisoori nírã, tu'omasĩña. ⁶ Pãjãrã a'tiro nisoorãsama: “Yũ'u Õ'acũ tutuaro me'rã wee'e; Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nirãsama. Na tojo nisere tu'orã, pãjãrã siruturãsama.

⁷ »Mūsā a'mewējēse quetire tū'orā, “Topu tojo wa'aporo” nicā tū'orāsa'a. Tere tū'orā, ucuaticā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umuco pe'tiatjo dū'sarosa'a yujupu. ⁸ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Pūrō apesepure di'ta narāsāse wa'arosa'a. Ujaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiawā'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase dūporo pūrīse nu'cārō weronojō nirōsa'a.

⁹ »Mūsārē ñe'e, wiorā tiropu miarāsama. Mūsā nerēse wi'seripure paaperāsama. Mūsā yu'ure ējōpeose wapa wiorā wa'teropu miano'rāsa'a. Tojo weecā, yé cjasere wererāsa'a. Tojo weerā mūsā basu añurō wācūtū'oña'ña. ¹⁰ A'ti umuco pe'tiatji dūporo nipe'tirocjārārē Ō'acū masārē yu'rūose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. ¹¹ Mūsārē wiorā tiropu miacā, wācūque'titirāta wa'aya. “¿Ūsā de'ro ucūrāsariba topure?” ni wācūtīcā'ña. Ō'acū mūsārē wācūse o'osere topure ucūña. Mūsā mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu ucūgūsami. ¹² Ni'cū pō'rā wiorāpūre a'merī weresā, wējēcā weerāsama. Na pacusumua quē'rā na pō'rārē wiorāpūre weresārāsama. Na pō'rā quē'rā mejārōta na pacusumuarē yu'rūnu'cā, wērīcā weerāsama. ¹³ Nipe'tirocjārā masā mūsārē yu'ure ējōpeose bu'iri i'atu'tirāsama. Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'rūwetirāsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cūrāsama.

¹⁴ »Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Danie wāmetigu a'ti umuco pe'tiatji dūporo wa'atjere ojayucu niwī. “Ña'agū Ō'acū yabigūnojō cū ya wi'ipu sājātīgūnojō Jerusalé cja wi'i añurī wi'ipure sājāa, nu'cūgūsami. Tojo weegu cū sājāase me'rā ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēgūsami”, ni ojayucu niwī. Cūrē ti wi'ipu nicā i'arā, mūsā a'ti pūrīrē bu'e tū'omasīña. Tojo wa'acā i'arā, Ō'acū bu'iri da'regūsami nīrā, Judeapu nīrā ūrūpagupu du'tiaya. ¹⁵ Tojo wa'ari nūmūrē wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagūnojō po'peapu cjasere sājāa duretīmigū, diacjūta wa'a wa'aya. ¹⁶ Wesepu tō'ogū quē'rā ne wi'ipu tojaa, duregu wa'aticā'ña. ¹⁷ Tojo wa'ase nūmūrī numia nijīpacosānumiarē, pō'rā mi'rīrā cūorārē bujaweose nūmūrī nirōsa'a. Na umūñarō wa'amasīsōme. ¹⁸ “Yusūase nūmūrīrē tojo wa'aticā'to” ni, Ō'acūrē sērīña. ¹⁹ Tojo wa'ase nūmūrī pi'etise nūmūrī nirōsa'a. Ō'acū a'ti turire wéeca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropu quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²⁰ Ō'acū pi'etise nūmūrīrē dūoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē wéegu, tojo wa'ase nūmūrīrē dūogūsami.

²¹ »Tojo wa'ari curare āpērā mūsārē nisoorāsama: “Jāa, i'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi. Topu nimi”, nirāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²² Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nirāsama: “Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremū'tārī masā ni'i”, nisoorāsama. Peje weeī'ose weerāsama narē ējōpeoato nīrā. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. Tojo weerā narē ne ējōpeoticā'ña. ²³ Mūsā tojo wa'asere añurō tū'omasīña. Te niatjeta mūsārē wereyutoja'a, nicu niwī Jesú.

Ō'acū macū masū weronojō upūtigū ¿de'ro wee a'tīgūsari? nise ni'i (Mt 24.29-35,42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesú a'tiro ni werenemocu niwī:

—Te pi'etise nūmūrī yu'rūca be'ro mujīpū umucocjū na'itī'a wa'agūsami. Ñamicjū quē'rā bo'reyusome. ²⁵ Ñocōa burūdiarāsama. Nipe'tirā

u'muarõpu nirã narãsãcã weeno'rãsama. ²⁶ Tojo wa'ari cura nipe'tirã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upõtigu o'mecururipu tutuaro me'rã asistedijaticã ï'arãsama. ²⁷ Be'ro yu'ure wereco'terãrẽ o'óguti. Na neorãsama yu'u bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ.

²⁸ »Musãrẽ otecju higeragu wãmeticju me'rã queose o'oguti. Tigu dũpũripu pũrĩ ñasãwĩjisãjãcã, “Cũ'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ²⁹ A'te weronojõ yu'u todũporo ní'que peje wa'acã ï'arã, “Cã'rõacã Jesú a'ti di'ta wioгу sãjãtjo dũ'sasa'a”, niña. ³⁰ Diacjũ musãrẽ wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã wẽrĩsome. Tojo wa'asere ï'ape'ocã'rãsama. ³¹ A'ti umuco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucũse, yu'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'u ní'que queoro wa'arosa'a.

³² »Yu'u apaturi a'tiatjema ti numu nicã, ti hora nicã a'tigusasa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã, yu'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masĩwe'e. Yu'u pacu Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

³³ »Tojo weerã musã añurõ wãcũ, tu'omasĩyuya. “¿De'ro nicã a'tigusari?” ni ñubue, co'tenu'cũcã'ña. Yu'u a'tiatjere musã ne masĩwe'e. ³⁴ Musãrẽ queose me'rã wereguti. Ni'cũ masũ yoaropu sijagu wa'asami. Cũ wa'ase dũporo cãrẽ da'racõ'terãrẽ cã ya wi'ire “Co'teapa”, nisami. Nãncũrẽ na da'ratjere cũusami. Sope co'tegure “Sopere co'teya”, nisami. ³⁵ Na weronojõ musã niña. Nãmarĩcã na wioгу dajatjere ne masĩtisama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cãrẽ'quẽ uuri cura, o bo'reacã nigũ nibosami. Musã quẽ'rã na weronojõ masĩtimirã, yu'ure co'teya. ³⁶ Yu'u wãcũña marĩrõ a'ti, musãrẽ cãrĩrãrẽ weronojõ bocaejapejasĩ'rĩtisasa'a. ³⁷ Yu'u musãrẽ nisere nipe'tirãrẽ nigũti. Añurõ wãcũ, co'teyuya, ni werecu niwĩ Jesú.

14

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i (Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Pua numu Pascua bosenumu, pã bucuase me'rã na morẽti'quere ba'ari bosenumu dũ'sacaro niwã. Ti bosenumu judío masã na ñecũsumu Egiptopu ní'cãrã wijawã'cã'quere wãcũrĩ bosenumu nicaro niwã. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã ¿de'ro wee Jesure ñe'e wẽjẽrãsari? nĩrã, weesooome'rĩse me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã. ² Tojo nĩrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenumu nicã weeticã'rã. Masã cãrẽ ma'ĩrã, no'o uaro caricũma'a, marĩ tojo weesere dojorẽbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'rũgo u'mutise piopeo'que ni'i (Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Na “Jesure wẽjẽrãti” ni apocaterore Jesú Betaniapu nicu niwĩ. Simó cãmi boa, yu'ru'cu ya wi'ipu nicu niwĩ. Jesú cã ba'adujiri cura ni'cõ numio u'muticja cuogo ejaco niwõ. Tiga acosticja u'mutise nardo wãmetise wapabũjũsere poseticaro niwã. Ti ñacõrẽ pe'equejo, Jesú dũpoa bu'ipu u'mutisere piopeoco niwõ. ⁴ Æpẽrã topu nirã co tojo weecã ï'arã, uayurũacãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro weego co a'te u'mutise wapabũjũsere mejõ waro tojo weecõ'ati? ⁵ A'te ni'cã cã'ma da'rase wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasecuorãrẽ weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weesere tu'satirã, pũrõ tu'ticãrã niwã.

⁶ Jesú pe'e narẽ nicu niwĩ:

—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yu'ure tojo wéégo, añurõ weego weemo. ⁷ Pajasecuarã musã wa'teropu ninu'cũcã'rãsama. Musã no'o uaritero narẽ añurõ weetamumasĩ'i. Yu'uma musã wa'teropu ninu'cũcã ï'asome. ⁸ A'tigo yu'ure co weesĩ'rĩrõ põtëorõ añurõ weemo. Co yu'ure piopeogo u'mutisere apoyu, na yaarã u'mutise wa'reatjo weronojõ yu'ure weeyumo. ⁹ Diacjũ musãrẽ wereguti. A'ti di'tapure no'o nirõ yu'u masãrẽ yu'ruose quetire werecusiarã, a'tigo co yu'ure wee'quere wãcũdutarã wererãsama, nicu niwĩ.

Juda wiorãpũre Jesure o'ootje cjase ni'i
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Jesú numiorẽ tojo nica be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcjũ ní'cu Juda Iscariote a'tiro weecu niwĩ. Pa'ia wiorã tiropu wa'a, Jesure cũ o'ootje cjasere na me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. ¹¹ Cũ tojo nisere tu'orã, uputu e'catirã, “Mu'urẽ niyeru wapayerãti”, nicãrã niwã Judare. “¿De'ro nica yu'ure Jesure wiorãpũre o'ogũamitito?” ni wãcũcu niwĩ Juda.

Jesú cũ bu'erã me'rã ba'atuo'que ni'i
(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹² Masã pã bucuase me'rã morëti'quere ba'ari bosenumu ninu'cãcaro niwũ. Ti namu nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũ na Pascua bosenumu ba'acjũre wëjësama. Titare Jesú bu'erã cãrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opu marĩ Pascua bosenumu ba'atjore apoyucã uasari? nicãrã niwã.

¹³ Tojo nicã tu'ogu, puarã cũ bu'erãrẽ o'ócũ niwĩ. A'tiro narẽ werecu niwĩ:

—Jerusalëpu wa'aya. Topu ni'cũ masũ acoga tuupeogũre bocaiejape-jarãsa'a. Cũ no'o wa'aro sirutuya. ¹⁴ Cũ sãjãarõ ti wi'i wiogũre niña: “Ûsãrẽ bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenumu ba'atji tucũ?’ niami”, niña. ¹⁵ Musã tojo nicã, u'muarõca tucũ apoyuca tucũjopu musãrẽ ï'ogũsami. Topu marĩ ba'atjere apoyuya, nio'ocu niwĩ Jesú.

¹⁶ Be'ro cũ bu'erã wa'a, Jerusalëpu etacãrã niwã. Topu etarã, Jesú cũ ní'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Topu na ba'atjere apoyucãrã niwã.

¹⁷ Na'ique'aca be'ro Jesú cũ bu'erã doce me'rã ti wi'ipũre etacu niwĩ.
¹⁸ Na ba'ari cura Jesú cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Musã me'rãcjũ ni'cũ marĩ me'rã ba'adujigu wiorãpũre yu'ure wëjëdutigu o'ogũsami, nicu niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, uputu bujaweticãrã niwã. Nánucũ a'merĩ sërĩtiña'cãrã niwã:

—Yu'uta nicã'sa'aba, nicãrã niwã.

²⁰ Jesú narẽ yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ musã doce me'rãcjũ yu'u me'rã a'ti papu yosoba'agu nimi.

²¹ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigure Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ ní'caronojõta wa'arosa'a. Tojo wa'acã, yu'ure wiorãpũre o'ogũma ña'abutiario wa'arosa'a. Cũ diacjũta bajuatiyu'rucã, nemorõ añubopã, nicu niwĩ.

²² Jesú cũ bu'erã me'rã ba'ari cura pãgãrẽ mii, cũ pacu Õ'acũrẽ e'catise o'ocu niwĩ. Tu'ajanu'cõ, tigare ducawaa, narẽ o'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, nicu niwĩ.

²³ Be'ro sī'rīrī pare mii, Õ'acūrē e'catise o'ocū niwī tja. Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē tīacū niwī. Nipe'tirā ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'cārā niwā. ²⁴ Narē tīagū, nicū niwī:

—A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wērī wapayebosagusa'a. Õ'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūgūsami. Yū'u wērīgū, dí o'maburose me'rā pājārā añurō weeno'rāsama. ²⁵ Diacjū musārē wereguti. A'te u'seducaco vino marī ni'cārōacā sī'rīrō weronojō weenemosome. Be'ro yū'u pacū yū'ure wioḡu sōrōcāpu, musā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, nicū niwī Jesú.

Jesú Pedrorē “Mū'u yū'ure ‘Masīwe'e’ nigūsa'a” ní'que ni'i
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Jesú cū bu'erā me'rā ba'áca be'ro Õ'acūrē basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acārā niwā. Wijaa, ūrūḡū Olivo wāmeticjupu wa'acārā niwā. ²⁷ Topu wa'agū, Jesú narē nicū niwī:

—Musā nipe'tirā a'ti ñami uirā, yū'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. Musā tojo weeatje Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu nírōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yū'u oveja co'tegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o uaro omastearāsama”, niwā. ²⁸ Be'ro yū'u wērī'cupu masāca be'ro musā duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, nicū niwī.

²⁹ Cū tojo nicā tu'ogū, Pedro yū'ticū niwī:

—Āpērā mū'urē cō'awā'cācā, yū'u pūrīcā ne wa'asome, nicū niwī.

³⁰ Tojo nisere tu'ogū, Jesú nicū niwī:

—Diacjū mū'urē wereguti. Ni'cācā ñami puati cārē'quē uuati duporo yū'ure i'tiati “Cūrē masīwe'e”, nigūsa'a, nicū niwī.

³¹ Tojo nicā tu'omigū, Pedro ninemocū niwī:

—Yū'u pūrīcā na yū'ure wējēsī'rīcāma, “Cū me'rā boaguti”, nigūsa'a. “Cūrē masīwe'e” nisome, nicū niwī. Be'ro nipe'tirā cū bu'erā Pedro ní'caronojōta niburocārā niwā.

Jesú Getsemaní wāmetiropu cū pacure ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivo wāmeticju ūrūḡūpu wa'arā, tigū du'pocā Getsemaní wāmetiropu etacārā niwā. Topu Jesú cū bu'erārē a'tiro nicū niwī:

—Yū'u ñubueḡu wa'ari cura a'topu dujīniña yujupu, nicū niwī.

³³ Topu ñubueḡu wa'agū, Pedro, Santiago, Juārē miacū niwī. Cū uputu waro ejeripō'rāpu wācūque'ti, bujaweticū niwī. ³⁴ Narē nicū niwī:

—Yū'ure wērītawioro, bujawetise yū'rumajāsa'a. Musā a'to tojayá. Ne cārīticā'ña, nicū niwī narē.

³⁵⁻³⁶ Tojo níca be'ro yoacurero na yū'ruro wa'a, di'tapu paamu'rīque'agū, cū pacure sērīgū, a'tiro nicū niwī:

—Pacū, mū'urē nipe'tise basio'o. Mū'u uacā, yū'ure a'te ña'arō yū'ruatje wa'aticā'to. Yū'u tojo nimicā, yū'u uaro weeticā'ña. Mū'u uaro pe'e wa'ato, nicū niwī.

³⁷ Be'ro cū bu'erā tiropu majāmitojacū niwī. Narē cārī'cārāpūre bocaejacū niwī. Pedrorē nicū niwī:

—Simó, ¿mū'u cārīgū weeti? ¿Ne cārōacā cārītimigū, tu'sumasītisari?

³⁸ Cārīticā'ña. Wātī musārē niquesāticā'to nírā, Õ'acūrē sērīña. Musā wācūsepu me'rāma yū'ure ējōpeonu'cūsī'rīmisa'a. Musā se'saro tojo weesī'rīmirā, wācūtutuamasītisa'a. Tojo weerā Õ'acūrē sērīña, nicū niwī.

³⁹ Tojo níca be'ro majāmitojagū, cū pacure sērī'caronojōta sērīcū niwī tja. ⁴⁰ Sērīca be'ro cū bu'erā tiropu majāmitojagū, cārī'cārāpūre bocaejacū

niwĩ tja. Narẽ wũja pũrĩyũ'rũacaro niwũ. Tojo weerã cũrẽ de'ro wee yũ'timasiticãrã niwã. ⁴¹ Be'ro apaturi Jesú cũ pacure sãrĩtuogu wa'acu niwĩ. Tojatagu, cũ bu'erãrẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya, cãrĩña majã. Tocã'rõta ni'i. Ni'cãrõacãrẽ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre masã ña'arãpũre o'oatje etatoja'a. ⁴² Wã'cãnu'cãña. Te'a, na tiropũ wa'arã. Yũ'ũre o'oacjũ a'titojami, nicũ niwĩ Jesú.

Jesure ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Jesú cũ bu'erãrẽ ucũrĩ cura na me'rãcjũ ní'cũ Juda etacũ niwĩ. Cũ me'rã pãjãrã masã di'pãrĩ cũorã yucũpagũ me'rã a'ticãrã niwã. Na pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bũcũrã o'óno'cãrã nicãrã niwã. ⁴⁴ Juda Jesure wiari masũ narẽ a'tiro niyutojacũ niwĩ:

—Yũ'u wa'suporopũ mi'miacjũ cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'e, añurõ du'te miapa, nicũ niwĩ.

⁴⁵ Juda Jesú tiropũ etagu, a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũre bu'egũ. Tojo ní'gũta, cũrẽ mi'micũ niwĩ. ⁴⁶ Tojo weecã ñ'arã, Jesure ñe'ewã'cã wa'acãrã niwã.

⁴⁷ Cũrẽ ñe'erĩ cura ni'cũ topũ nu'cũgũ cũ ya di'pãrĩrẽ wejewee, pa'ia wiogũre da'raco'tegũre o'mepero dũtepã'rẽcã'cũ niwĩ. ⁴⁸ Jesú masãrẽ nicũ niwĩ:

—¿Yajari masãrẽ ñe'erã a'tirã weronojõ yũ'ũre di'pãrĩrẽ, yucũpagũ me'rã ñe'erã a'tiati? ⁴⁹ Nipe'tise nũmurĩ yũ'u Õ'acũ wi'i mũsã wa'teropũ bu'edujiwũ. Titare mũsã yũ'ũre ñe'etiwũ. A'te mũsã ni'cãrõacã weese todũporopũ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ní'rõnojojõta wa'a'a, nicũ niwĩ.

⁵⁰ Jesure ñe'ecã ñ'arã, cũ bu'erã ni'cũrẽta cõ'anũ'cõ, du'tiwa'cãpe'tia wa'acãrã niwã.

Ni'cũ ma'mũ du'tiwã'cã'que ni'i

⁵¹ Jesure ñe'ewã'cãcã, ni'cũ ma'mũ cũ cãrĩgũ omãca casero me'rã omatãjãgũ sirutucũ niwĩ. Be'ro ãpẽrã cũrẽ ñe'ecãrã niwã. ⁵² Tojo weecã, cũ oma'carore cõ'acã'cũ niwĩ. Cõ'a, su'ti marĩgũ omawã'cã wa'acũ niwĩ.

Jesure wiorã tiropũ mia'que ni'i

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jn 18.12-14,19-24)

⁵³ Jesure ñe'e, pa'ia wiogũ tiropũ miacãrã niwã. Topũ nipe'tirã pa'ia wiorã, judío masã bũcũrã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcãrã niwã.

⁵⁴ Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wiogũ ya wi'i sope pũ'topũ sirututũocũ niwĩ. Topũ surara pũ'to ejanujã, na me'rã pecame'e sõ'madujicũ niwĩ.

⁵⁵ Pa'ia wiorã, tojo nicã nipe'tirã wiorã “¿De'ro wee Jesure weresãrõũamitito?” nicãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩrã, tojo nicãrã niwã. Cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩmirã, bu'iri ne bocaticãrã niwã. ⁵⁶ Pãjãrã cũrẽ weresã, nisoocãrã niwã. Ni'cãrõnojõ weresãtiyucã, basioticarõ niwũ. ⁵⁷ ãpẽrã wã'cãnu'cã, nisoose me'rã weresãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

⁵⁸ —Ã'rĩrẽ a'tiro nicã tũ'owũ: “Yũ'u a'ti wi'i Õ'acũ wi'ire masã wéeca wi'ire cõ'adijope'oguti. Be'ro i'tia nũmũ be'ro ape wi'i tu'ajanũ'cõgũti. Ti wi'i masã wéeca wi'i mejẽta nirõsa'a”, niwĩ, nicãrã niwã.

⁵⁹ Tojo nimirã, na nisere ni'cãrõnojõ wãcũticãrã niwã.

⁶⁰ Na tojo nicã tũ'ogũ, pa'ia wiogũ na wa'teropũ wã'cãnu'cã, Jesure sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũ'ũrẽ tojo nisere yũ'tiweti? ¿De'ro ni yũ'tigũsari na weresãsere? nicũ niwĩ.

⁶¹ Jesú yu'titiyu'rucã'cu niwĩ. Cũ yu'titicã ĩ'agũ, pa'ia wiogu apaturi sãrĩtiña'nemocu niwĩ:

—¿Mu'uta niti Ô'acũ bese'cu Cristo, Ô'acũ añugũ macũ na nigũ? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

⁶² Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Cũta ni'i. Musã yu'u Ô'acũ macũ masũ weronojõ uputigu Ô'acũ pu'topu dujicã ĩ'arãsa'a. Cũ u'musepu nigũ tutuayurumi. Yu'u o'mecururipu dijaticã ĩ'arãsa'a, nicu niwĩ.

⁶³ Tojo nicã tu'ogu, pa'ia wiogu uasere ĩ'ogũ, cũ basu cũ ye su'tire wejetũ'rẽcu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Ãpẽrã cãrẽ weresãrã uanemowe'e. ⁶⁴ Musã Ô'acũrẽ ña'arõ cũ ní'quere tu'oapu. ¿De'ro tu'oña'ti musã? nicu niwĩ.

Nipe'tirã topu nirã “Cũrẽ wẽjẽrõua'a”, nicãrã niwã.

⁶⁵ Na tojo nicã tu'orã, ãpẽrã a'tiro weecãrã niwã. Cũrẽ u'seco e'opeocãrã niwã. Cũ caperire bi'apecãrã niwã. Cũrẽ paamujãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Níbocaya. ¿Noa mu'urẽ paati? nicãrã niwã.

Surara quẽ'rã diapoapu Jesure paacãrã niwã.

Pedro Jesure “Masĩwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Jesure wi'i po'peapu ñe'esãjãca be'ro Pedro sope pu'topu tojacu niwĩ. Cũ tojo weeri cura ni'cõ pa'ia wiogure da'racotego etaco niwõ. ⁶⁷ Cũ pecame'e sõ'madujigure ĩ'agõta ĩ'a, cãrẽ nico niwõ:

—Mu'u Jesú Nazarecũ me'rã sija'cuta ni'iba, nico niwõ.

⁶⁸ Pedro core nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwĩ:

—Cũrẽ masĩtisa'a. Ñe'enojõrẽ ucũgõ ucũsa'a. Tu'omasĩtisa'a, nicu niwĩ.

Cũ sã'rĩrõ sope pu'topu topu wijaanu'cãcã, cãrẽ'quẽ uucu niwĩ. ⁶⁹ Pa'ia wiogure da'racotego apaturi cãrẽ ĩ'agõ, topu nirãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã na me'rã sija'cuta nimi, nico niwõ.

⁷⁰ Cũ apaturi nisoocu niwĩ tja. Be'roacãta topu nirã Pedrore a'tiro nicãrã niwã:

—Mu'u quẽ'rã Jesú bu'erã me'rã sija'cuta ni'i. Mu'u Galileacũ ni'i. Mu'u ucũse quẽ'rã na ucũwaronojõ bususa'a, nicãrã niwã.

⁷¹ Na tojo nicã tu'ogu, Pedro nisooneemocu niwĩ tja:

—Yu'u diacjãta ucũticã, Ô'acũ yu'ure bu'iri da'reato. Yu'u musã ucũgũrẽ ne masĩtisa'a, nicu niwĩ.

⁷² Cũ tojo nicũnarĩ cura cãrẽ'quẽ apaturi uucu niwĩ tja. Tojo weecã, Pedro Jesú toduporopu ní'quere wãcũbocacu niwĩ. Jesú a'tiro nicu niwĩ: “Cãrẽ'quẽ puati uuse duporo mu'u yu'ure i'tiati ‘Cũrẽ masĩwe'e’, nigũsa'a”, nicu niwĩ. Tere wãcũgũ, uputu uticu niwĩ.

15

Jesure romano masã wiogu Pilato sãrĩtiña'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Bo'reacã pa'ia wiorã nerẽcãrã niwã. Judío masã bucãrã, Moisé oja'quere bu'eri masã quẽ'rã nerẽcãrã niwã. Æ'rã nipe'tirã wiorã nerẽque'a, “Jesure ¿de'ro weerãsari marĩa?” ni ucũcãrã niwã. Ucũtoja, Jesure du'tetjãrã, Pilato tiropu miiejacãrã niwã. ² Pilato Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mu'uta niti judío masã wiogu? nicu niwĩ.

Jesú yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

³ Pa'ia wiorā Pilatopure peje weresācārā niwā. ⁴ Tojo nicā tu'ogu, Pilato apaturi Jesure sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Mu'urē na tojo nisere yu'tiweti? ¿Dicuse peje mu'urē weresārā weeti? nicu niwī.

⁵ Jesú ne yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Tojo weegu Pilato ī'amarīacu niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶ Cū'marīnucū Pascua bosenu mu nicā Pilato a'tiro weeticu niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē masā na du'uwīrōdutigūre du'uwīrōmujācūcu niwī. ⁷ Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū Barrabá wāmetigu wiorārē yu'rūnū'cā, narē cō'asī'rī, cū me'rācjārā masārē wējē'cārā me'rā dujicu niwī. ⁸ Masā Pilato tiropū wa'a, “Mu'u bosenu mu nicā weewaronojō weeya”, nicārā niwā. ⁹ Pilato narē yu'ticu niwī:

—¿Musā judío masā wiogūre yu'u du'uwīrōcā uasari? nicu niwī.

¹⁰ Pilato pa'ia wiorā uose ye bu'iri Jesure cūpure wia'quere masīcu niwī. ¹¹ Pa'ia wiorā Barrabá pe'ere du'uwīrōdutiārā masārē no'o uaro caricūsitenu'cōcā'cārā niwā. ¹² Tojo nicā tu'ogu, Pilato narē sērītiña'cu niwī:

—Musā judío masā wiogu nigū me'rā pe'ere ¿de'ro weecā uasari? nicu niwī.

¹³ Tojo nicā nipe'tirā caricūmajācārā niwā:

—Cūrē curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁴ Pilato narē nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā caricūnemocārā niwā:

—Curusapū paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tu'ogu, Pilato masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Barrabáre du'uwīrōcu niwī. Be'ro Jesure surarare tārādutitoja, curusapū paabi'pe wējēduti'cu niwī.

¹⁶ Tojo weerā na Pilato ya wi'i po'pea nirī tucūjopū cūrē miacārā niwā. Topū nipe'tise cururi surara nerēcārā niwā. ¹⁷ Na Jesure ni'cārō su'tiro uputu sō'arō, wiorā sãnarōnojōrē sãacārā niwā. Tojo nicā ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū dupoapure peocārā niwā. ¹⁸ Be'ro cūrē caricūcārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wiogūre, ni caricūcārā niwā.

¹⁹ Ni'cāgū yucūgu me'rā dupoapure paamujācārā niwā. U'seco e'opeo, cūrē bujicārā, ejaque'apēcārā niwā. ²⁰ Na cūrē a'tiro bujicā'ca be'ro wiogu sãnarī su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū sãnamū'tā'carore sãacārā niwā tja. Tu'ajanū'cō, cūrē curusapū wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapū paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Jesure wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjū cāpūpū ní'cu tojaticu niwī. Cū puarā Alejandro, Rufo pacu nicu niwī. Jesú curusa wuawā'cārōpū cū yu'ruacā ī'arā, curusare cūrē wuaduti'cārā niwā.

²² Jesure ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropū miacārā niwā. Gólgota nírō, “Masā boaweeca dūpoa” nirō weesa'a. ²³ Topū pūrīse tu'oña'ticā'to nírā, vino mirra wāmetise me'rā morē'quere tīacārā nimiwā. Jesú sī'rīticu niwī. ²⁴ Be'ro cūrē curusapū paabi'pe wējēcārā niwā. Surara cū ye su'tire

dɔcawaarã, nĩbocape wapata'acãrã niwã. ¿Ñe'enojõrẽ bocarãsari? nĩrã, tojo weecãrã niwã.

²⁵ Jesure curusapɔ paabi'penɔ'cõcatero, ñamiña'cũrõ nueve nicã nicaro niwũ. ²⁶ A'te ye bu'iri cãrẽ wẽjẽ'e nĩrã, curusapɔ ni ojaõ'oca pji a'tiro ojano'caro niwũ: “Ãrĩ judío masã wiogɔ nimi”, nicaro niwũ. ²⁷ Jesú me'rã ãpẽrã pɔarã yajari masã curusapɔ paabi'penɔ'cõno'cãrã niwã. Ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nɔ'cõcãrã niwã. ²⁸ Tojo weecã, Õ'acũ ye quetire ojãca pũrĩpɔ oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ: “Cũ quẽ'rã ña'arã wa'teropɔre morẽsu'utamucɔ niwĩ”, niwũ.

²⁹⁻³⁰ Masã Jesú pɔ'to yɔ'rɔarã, cãrẽ bujicã'rã, dɔpoa yuremɔjãcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Jũ. Mɔ'ɔ pũrĩcã “Õ'acũ wi'ire cõ'agũti”, nimiwũña. “I'tia nɔmɔ be'ro weepe'oguti”, niwũ. Tojo nĩ'cɔ mɔ'ɔ basuta yɔ'rɔoya. Topɔ curusapɔ wã'ñagũ dijatia, ni bujicã'cãrã niwã.

³¹ Na weronojõta pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã bujicã'cãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ãpẽrãmarĩcãrẽ yɔ'rɔowĩ. Cũ basu pe'e yɔ'rɔomasĩtimi. ³² Õ'acũ bese'cɔ Cristo Israe curuacjãrã wiogɔ nĩgũ, curusapɔ dijatiato. Cũ dijaticã pũrĩcãrẽ, ãjõpeorãti, nicãrã niwã.

Yajari masã Jesú me'rã curusapɔ paabi'penɔ'cõ'cãrãpɔta bujicã'sãjãcãrã niwã.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

³³ Jesú curusapɔ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã nipe'tiro ti di'tapɔ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Téé ñamica'a tres nicãpɔ na'itĩ'atɔocarõ niwũ. ³⁴ Tita ti horata Jesú ɔpɔtɔ caricũcɔ niwĩ. Arameo ye me'rã a'tiro nicɔ niwĩ:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro nĩgũ, “Õ'acũ, Õ'acũ, ¿de'ro weegɔ yɔ'ɔre cõ'awã'cãti?” nĩgũ, tojo nicɔ niwĩ.

³⁵ ãpẽrã ni'cãrẽrã topɔ nĩrã tojo nisere tɔ'orã, a'tiro nicãrã niwã:

—Tɔ'oya sĩ'i ucũsere. Dɔporocjũpɔ Õ'acũ ye queti weremɔ'tãrĩ masũ Elíare pisugɔ weesami, nicãrã niwã.

³⁶ Cũ caricũcã tɔ'ogɔ, ni'cũ omawã'cã, ni'cã si'ti vino pi'ase me'rã morẽ'quere yosocɔ niwĩ. Yosotoja, ni'cãgũ yucugɔpɔ dɔ'teõ'o, Jesure sĩomorõ tĩagũ, a'tiro nicɔ niwĩ:

—Ĩ'anirã marĩ yujupɔ. Elía yɔ'rɔogɔ a'tigɔ a'tigusami cãrẽ.

³⁷ Be'ro Jesú ɔpɔtɔ caricũ, wẽrĩa wa'acɔ niwĩ. ³⁸ Cũ wẽrĩrĩ cura a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ wi'ipɔ pa'ia sãjãarõpɔ cã'mota'ayosari casero ɔ'muarõ pe'e tũ'rũdijati, pɔa casero dɔcawatijojacaro niwũ. ³⁹ Surara wiogɔ romano Jesú doca nu'cũgũ cũ caricũcã ĩ'agũ, cũ de'ro wee wẽrĩcã ĩ'agũ, a'tiro nicɔ niwũ:

—Diacjũta ã'rĩ Õ'acũ macũ niapĩ, nicɔ niwĩ.

⁴⁰ Numia yoaropɔ Jesure ĩ'anu'cũcãrã niwã. Na wa'teropɔ ã'rã numia nicãrã niwã: María Magdalena, apego María José, Santiago nitogɔ na nĩgũ paco, tojo nicã Salomé nicãrã niwã. ⁴¹ ã'rã numia Jesure Galileapɔ nicã sirutu'cãrã, cãrẽ weetamu'cãrã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã numia pãjãrã Jesú Jerusalẽpɔ wa'acã sirutu'cãrã topɔ ĩ'anu'cũcãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

42-43 Jesú wērīca nūmū judío masā sootji nūmū dūporo nicaro niwā. Tojo weerā na ba'atjere apoyurā weecārā niwā. Na'ique'ari cura José, Arimatea wāmetiri macācjū etacū niwī. Judío masā wiorā me'rācjū wiogū nicū niwī. Joséta Jesure “Ō'acū bese'cu nimi”, ni ējōpeocū niwī. Tojo nicā cū wiogū sājātje quē'rārē co'tecū niwī. Tojo weegū uiro marīrō wācūtutuario me'rā Pilato tiropū sājāacū niwī. Sājāa, Jesú ya upure sērīcū niwī. 44 Pilato ti upure sērīcā tu'ogu, cū wērīatoja'quere masīgū, tu'omarīa wa'acū niwī. Be'ro surara wiogūre ¿diacjūta wērīapari? nígū, sērītiña'cjū pijiocū niwī. 45 Surara wiogū “Diacjūta niapū” nicā tu'ogu, Pilato Jesú ya upure Joseré o'oduticū niwī. 46 Tojo weegū José cūrē omatji casero añurī caserore duucū niwī. Be'ro Jesú ya upure miidijoo, ti casero me'rā omacū niwī. Tu'ajanū'cō, ni'cā tuti ūtāgāpū se'éca tutipū sīosōrōcūuocū niwī. Be'ro ti pere ūtāgājo me'rā tuubi'acū niwī. 47 María Magdalena, apego María puarā José, Santiago paco Jesure yaa'carore ī'acārā niwā.

16

Jesú cū wērī'cupū masā'que ni'i
(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Sauru na soowuari nūmū yu'rūca be'ro María Magdalena, apego María Santiago paco, tojo nicā apego Salomé ū'mūtise duucārā niwā. Te me'rā Jesure cū upure piopeorā wa'arā weecārā nimiwā. 2 Mujīpū mājātiri cura ma'ma semana sājānū'cārī nūmū soorinūmū nicā Jesure yaa'caropū wa'acārā niwā. 3 Na topū wa'arā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Noa marīrē tiga ūtāgārē tuupāobosarosari? nicārā niwā.

4 Topū ejarā, tiga ūtāgājo ti tutire bi'acaga aperopū cūñacā ī'acārā niwā.

5 Tojo weerā ti tutipū diacjū sājāa wa'acārā niwā. Topū diacjū pe'e ni'cū ma'mū dujicā ī'acārā niwā. Cū yoaro su'tiro butiro sāñacā ī'arā, ūpūtu ūcūacārā niwā. 6 Cū narē nicū niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Mūsā Jesú Nazarecjūrē na curusapū paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. Cū masātojami. A'tore marīmi. Cūrē na cūu'carore ī'arā a'tia. 7 Be'ro cū bu'erārē, tojo nicā Pedrorē wererā wa'aya. “Cū mūsā dūporo Galileapū wa'ayugusami. Cū mūsārē todūporopū ní'caronojōta topū cūrē ī'arāsa'a”, ni wererā wa'aya, nicū niwī.

8 Cū tojo nicā tu'orā, numia Jesure yaa'caropū ní'cārā ūcūa narāsārāta, omawā'cā wa'acārā niwā. Ūpūtu ī'a ūcūa'cārā nitjīarā, na ī'a'quere, na tu'o'quere āpērārē wereticārā niwā.

Jesú María Magdalenarē bajuamū'tā'que ni'i
(Jn 20.11-18)

9 Jesú bo'reacā soorinūmū nicā wērī'cupū masācū niwī. Titare María Magdalenarē bajuamū'tācū niwī. Coreta todūporopūre Jesú siete wātīa cūogore cō'awīrōcū niwī. 10 Cū core bajuāca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cū wērī'quere dūjasewā'a utirārē werego wa'aco niwō. 11 “Jesú catiami, yū'cū cūrē ī'apū” nicā tu'orā, ējōpeoticārā niwā.

Jesú puarā cū bu'esere sirutu'cārārē bajua'que ni'i
(Lc 24.13-35)

12 Jesú María Magdalenarē bajuāca be'ro āpērā puarā cūrē ējōpeorārē bajuacū niwī tja. Na cāpūpū sjarārē cū apī weronojō bajugū bajuacū niwī. 13 Be'ro cūrē ī'amasīca be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ējōpeoticārā niwā.

*Jesú cã bu'erãrẽ “A'tiro weeya” nise ni'i
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁴ María Magdalenarẽ, tojo nicã ãpẽrãrẽ bajuáca be'ro Jesú cã bu'erã oncere bajuacu niwĩ. Na ba'adujiri cura bajuacu niwĩ. Na “Cũ masãcu niami” nisere ãjõpeoticãrã niwã. Na ãjõpeotise bu'iri narẽ tu'ticu niwĩ.

¹⁵ Be'ro a'tiro nicu niwĩ:

—Nipe'tiropu nipe'tirãrẽ yu'u masãrẽ yu'ruoguti nisere quetiwererã wa'aya. ¹⁶ No'o yu'ure ãjõpeo, wãmeyeno'gũ yu'ruono'gũsami. Yu'ure ãjõpeotigu pũrĩcã bu'iri da'reno'gũsami. ¹⁷ ãjõpeorã na ãjõpeosere ã'orã, a'tiro weemasĩrãsama. Yu'u tutuaro me'rã wãtã masãrẽ sãjãa'cãrãrẽ cõ'awĩrõmasĩrãsama. Apemasã ye, na ucũmasĩti'quere ucũmasĩrãsama.

¹⁸ Na añarẽ ñe'ecã, tojo nicã nímá sĩ'rĩcã, ne mejẽcã wa'asome. Dutitirãrẽ omocã ñapeocã, yu'rurãsama, nicu niwĩ Jesú.

*Jesú u'musepu mũjãabuti'que ni'i
(Lc 24.50-53)*

¹⁹ Be'ro marĩ wioqu Jesú cã bu'erãrẽ wérẽca be'ro Õ'acũ u'musepu cãrẽ miimũjãa wa'acu niwĩ. Topure cã pacu tiropu diacjũ pe'e ejanujãcu niwĩ.

²⁰ Tojo wa'áca be'ro cã bu'erã nipe'tiropu cã yu'ruose quetire weresterã wa'acãrã niwã. Na werẽcã, Jesú cã basuta narẽ weetamucu niwĩ. Na weresere diacjũta ni'i nígũ, añuse na weeĩ'omũjãcã weecu niwĩ.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropare judío masū nitigu nicu niwī. Cū Pablo me'rācjū waro nígū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cu niwī. Cū Jesucristo ējōpeonu'cā'quema de'ro nicā, no'opu ējōpeogu ējōpeonu'cāpī. Masīno'ña marī'i. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicu niwī. Cū Siria di'tapu nirī macā Antioquíapu bajuacu niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpūreta Jesús yu'rūogu a'ticu niwī nisere ojano'caro niwū. Israe curuacjārā se'sarore yu'rūogu a'ticu niwī, ni ojano'ña marīcaro niwū.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesús cū catiri mūcore, cū weeseti'quere ojayu'rūnu'cācu niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Āpērā Jesús ye quetire werēcā ī'abeseojagupu, tojo nicā nipe'tise Jesús weeseti'quere besenu'cōpe'otojagupu ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigu, judío masū nitigūre ojacu niwī.

Luca ¿de'ro weegu a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

¹ Pājārā masā ūsā wa'teropu wa'a'quere Jesús ye quetire ojasī'rīcārā niwā. ² Ūsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesús ne waro weenu'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. ³⁻⁴ Yu'u quē'rā ne waro nu'cā'que me'rā nipe'tise Jesús ye quetire ī'abesepe'ocā'a. Tojo weetojagupu, yu'u a'tere queoro ojame'rīcā'sī'rīsa'a. A'tiro weecā, añusī'rī nígū, wiogu Teófilo, mū'urē oja'a. Mū'urē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigu ojaguti.

Ō'acūrē wereco'tegu u'mūsecjū Juā wāmeyeri masū cū bajuatjere wereyu'que ni'i

⁵ A'te me'rā mū'urē werenu'cāgūti. Herode Judea di'ta wiogu nīcaterore ni'cū pa'i Zacarīa wāmetigu nicu niwī. Cū Abías wāmetigu ya curuacjū pa'i nicu niwī. Cū nūmo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocjūpu pa'i Aarō pārāmeo nituriago nico niwō. ⁶ Na pūarāpūta Ō'acū ī'orōpūre añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē “Ūa'arā nima”, nīmasīticārā niwā. ⁷ Isabe pō'rā bocamasītico niwō. Tojo weerā na pō'rāmarīcārā niwā. Tojo nicā na pūarāpūta būcūrā waro nicārā niwā.

⁸ Ni'cā nūmu Zacarīa ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōpu Ō'acū wi'ipū da'rāse nicaro niwū. ⁹ Na pa'ia weewūaronojōpūma nībocaca be'ro Zacarīare Ō'acū Nibutiari Tucū tiro u'mūtise ūjūamorōdutiārā sōrōcārā niwā. ¹⁰ Cū u'mūtise ūjūapeori cura nipe'tirā masā sopēpu ūbuerā weecārā niwā. ¹¹ Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'mūsecjū cū ūjūamorōpeoro diacjū pe'e bajuacu niwī. ¹² Cūrē ī'agū, Zacarīa de'ro wéemasīticu niwī. Ūcūayū'ruacu niwī. ¹³ Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Ō'acū mū'u ūbuesere tu'oami. Mū'u nūmo Isabe ni'cū pō'rātigosamo. Cūrē Juā wāmeyeya. ¹⁴ Mū'u cū me'rā pūrō e'catigūsa'a. Āpērā quē'rā cū bajuacā, pājārā e'catirāsama.

15 Mu'u macũ Õ'acũ ï'orõpũre mejõ nigũ mejõta nigũsami. Ne vinorẽ, si'bio'quere si'rĩsome. Cũ bajuase duporo Espĩritu Santure cõoyu'ruatojagusami. 16 Pãjãrã Israe curuacjãrã Õ'acũ na wiogũre ãjõpeodu'u'cãrãrẽ ãjõpeocã weegusami tja. 17 Cũ marĩ wiogũ duporo weremu'tãsijagusami. Duporocjũpũ Õ'acũ ye cjasere weremu'tãrĩ masũ Elĩamarĩcã Espĩritu Santu tutuasere cõoyu'ruacu niwĩ. Cũ weronojõ cũ quẽ'rã cõoyu'ruagusami. A'tiro weegusami. Pacusumũarẽ na põ'rã me'rã cumuca marĩrõ niseticã weegusami. Tojo nicã yu'rũnu'cãrĩ masãrẽ wiorã dutisere yu'ticã weegusami. A'tiro wee masãrẽ marĩ wiogũre ñe'edutigũ bu'eyugusami, nicũ niwĩ Õ'acũrẽ wereco'tegũ.

18 Cũ tojo nicã, Zacarĩa sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro wee yu'u a'tere “Diacjũta ni'i” nĩmasĩbosau? Yu'u bũcũ waro ni'i. Yu'u nũmo quẽ'rã bũcũ waro nimo, nicũ niwĩ.

19 Õ'acũrẽ wereco'tegũ cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Yu'u Õ'acũrẽ da'racõ'tegũ Gabrie wãmeti'i. Yu'u Õ'acũ ï'orõpũ ni'i. Cũ mu'u me'rã ucũdutigũ, a'te queti añusere weredutigũ o'oãmi. 20 Ni'cãrõacãrẽ mu'u ãjõpeoti'que bu'irĩ ucũmasĩtigũ tojagũsa'a. Téẽ mu'u macũ bajuatiro põtõorõ ne cã'rõ ucũsome. Õ'acũ cũ uaro põtõorõ tojo wa'arosa'a, nicũ niwĩ.

21 Cũ tojo weeri cura sope pu'tocjãrã pe'e co'terã weecãrã niwã. Na Zacarĩa bajuticã, cũ yoogocã ï'arã, “¿De'ro wa'apariba cũrẽ?” nicãrã niwã.

22 Zacarĩa na tiropũ wijaatagũ, ucũmasĩticũ niwĩ. “Topũta Õ'acũ apeyenojõ cũrẽ ï'oapĩ”, nicãrã niwã. Cũ ucũmasĩtitjĩgũ ucũrõnojõ o'ogũ, omocãrĩ me'rã narẽ weequocũ niwĩ.

23 Cũ Õ'acũ wi'ipũ da'rãse nũmũrĩ pe'tica be'ro cũ ya wi'ipũ dajatojaacũ niwĩ. 24 Be'ro, cũ nũmo Isabe nijĩpaco tojaco niwõ. Ni'cãmocũse mujĩpũrĩ co ne wijatico niwõ. 25 Co a'tiro wãcũco niwõ: “Õ'acũ yu'u põ'rãmarĩgõ nĩ'core weetamuami. Masã tojowaro ï'acõ'adutitigũ yu'ũre añurõ weemi”, nico niwõ.

Marĩare Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'mũsecjũ Jesũ bajuatjere wereyu'que ni'i

26 Seis mujĩpũrĩ Isabe nijĩpaco nirõ yu'rũcaro niwã. Ticũse mujĩpũrĩ be'ro Õ'acũ cũrẽ wereco'tegũ Gabriere a'tiro weecũ niwĩ. Galilea di'ta nirĩ macã Nazarepũ o'ócũ niwĩ tja. 27 Cũrẽ ni'cõ numio Marĩare, ne apĩ umũ me'rã niña'ti'core quetiweredutigũ o'ócũ niwĩ. Co ni'cũ Davi pãrãmi nituriagũ José wãmetigũ me'rã omocã du'tegotigo weeco niwõ. 28 Õ'acũrẽ wereco'tegũ co nirõpũ sãjãa, añudutigũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Marĩa, mu'ũrẽ añudutise miiti'i. Õ'acũ mu'ũrẽ añurõ wéegũ pa-jaña'mi. Cũ marĩ wiogũ mu'u me'rã nimi. Nipe'tirã numia yu'rũoro mu'ũrẽ añurõ weeyu'rũnu'cãgũsami, nicũ niwĩ.

29 Cũ tojo nicã tũ'ogo, tũ'omarĩa wa'aco niwõ.

—¿De'ro weegũ yu'ũre tojo añudutiti? nico niwõ. 30 Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ a'tiro nicũ niwĩ:

—Marĩa, yu'ũre uiticã'ña. Õ'acũ ï'orõpũre mu'u añuse bocapũ. Mu'u me'rã e'catisami. 31 Ni'cãrõacãrẽ mu'u nijĩpaco tojagõsa'a. Ni'cũ põ'rãtigosa'a. Cũrẽ Jesũ wãme õ'oña. 32 Cũ mejõ nigũ mejõta nigũsami. “Õ'acũ u'mũsecjũ macũ nimi”, nino'gũsami. Cũ ñecũ Davire wee'caronojõ Õ'acũ wiogũ sõrõgũsami. 33 Tojo weegũ Israe curuacjãrãrẽ dutinu'cũcũsami. Cũ dutise ne pe'tisome. Wiogũ ninu'cũcũsami, nicũ niwĩ.

³⁴ Cũ tojo nicã tu'ogo, María Õ'acũrẽ wereco'tegũre sãrĩtiña'co niwõ:
—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yũ'u ne ni'cũ mũũ me'rã niwe'e, nico niwõ.

³⁵ Õ'acũrẽ wereco'tegũ core yũ'ticu niwĩ:
—Espíritu Santu mũ'ũpũre dijatagũsami. Õ'acũ mũ'mũsecjũ cũ tutuase mũ'ũpũre o'mecurua weronojõ dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegũ mũ'ũ macũ Õ'acũ yagũ añugũ waro tojagũsami. Cũ “Õ'acũ macũ nimi”, nino'gũsami. ³⁶ Mũ'ũ basuco Isabe quẽ'rã bũcũo waro nimigõ, ni'cũ macũ wũagosamo. Co na “Põ'rã marĩmo” nino'co co nijĩpaco nirõ seis mujĩpũrĩ yũ'rũtoja'a. ³⁷ Õ'acũrẽ nipe'tise weeta basio'o, nica niwĩ.

³⁸ Cũ tojo nicã tu'ogo, María yũ'tico niwõ:
—Yũ'u Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'tego ni'i. Õ'acũ mũ'ũ ní'caronojõta yũ'ũre weeato, nico niwõ.
Co tojo nitu'ajaca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ wa'a wa'acu niwĩ.

María Isabere ï'agõ wa'a'que ni'i

³⁹ Õ'acũrẽ wereco'tegũ wérẽca be'ro María yoogoro marĩrõ a'tiro weeco niwõ. Te mũmũrĩta co basuco Isabere opa bu'pa nirĩ macã Judea di'tapũ ï'agõ wa'aco niwõ. ⁴⁰ Topũ ejago, Zacarĩa ya wi'ipũ sãjãaco niwõ. Sãjãagõ, Isabere añudutico niwõ. ⁴¹ Co añuduticãta, Isabe macũ paa po'pearũ sãñagũ a'meña'cu niwĩ. Isabe Espiritu Santure cũoyũ'rũago tojaco niwõ. ⁴² Tojo weego co mũpũtu tutuaro me'rã ucũco niwõ:

—Nipe'tirã numia yũ'rũoro Õ'acũ mũ'ũrẽ añurõ weeyũ'rũnũ'cãmi. Mũ'ũ macũ quẽ'rãrẽ añurõ weemi. ⁴³ Mũ'ũ yũ'u wiogũ paco yũ'ũre ï'agõ a'ticã, añubutiaro wa'a'a. ⁴⁴ Mũ'ũ añudutisere tu'ocãta, yũ'u macũ paa po'pearũ sãñagũ e'catise me'rã a'meña'mi. ⁴⁵ Õ'acũ marĩ wiogũ mũ'ũrẽ “Tojo weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a. Mũ'ũ cũ tojo ní'quere tu'o ãjõpeo'co e'cati'i, nico niwõ Isabe.

⁴⁶ Be'ro María a'tiro nico niwõ:
Yũ'u ejeripõ'rãpũ Õ'acũ yũ'u wiogũre e'catise o'o'o.

⁴⁷ Õ'acũ yũ'ũre yũ'rũogũ me'rã e'cati'i.

⁴⁸ Yũ'u mejõ nigõrẽ Õ'acũ a'tiro weecu niami.

Cũrẽ da'rawã'ñaco'tegore wãcũcu niami.

A'tiro nicã me'rã nipe'tirã yũ'ũre “Õ'acũ añurõ weemi core”, nirãsama.

⁴⁹ Õ'acũ tutuayũ'rũagu yũ'ũre añubutiase waro weemi.

Cũ añuyũ'rũagu, ña'ase moogũ nimi.

⁵⁰ Nipe'tirã cũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'rãrẽ pajaña'nu'cũcũsami.

⁵¹ Cũ tutuaro me'rã peje añuse weemi.

Ãpẽrã yũ'rũoro ni'i ni tu'oña'rãrẽ docaque'acã weemi.

⁵² Wiorã nimi'cãrãrẽ mejõ nirã tojacã weemi.

Mejõ nirã pe'ere wiorã weronojõ morõmi.

⁵³ Hjaboarãrẽ peje waro añuse o'omi.

Peje cũomi'cãrãrẽ ne ñe'enojõ marĩrã tojacã weemi.

⁵⁴ Israe curuacjãrã cũrẽ da'raco'terãrẽ weetamumi.

Ne cã'rõ narẽ pajaña'ticã weetimi.

⁵⁵ Cũ marĩ ñecũsumũarẽ “Tojo weeguti” ní'caronojõta weemi.

Abrahãrẽ, tojo nicã cũ pãrãmerã nituriarãrẽ pajaña'nu'cũcũsami, nico niwõ María.

⁵⁶ María Isabe tiropũ i'tia mujĩpũ tojánico niwõ. Be'ro co ya wi'ipũ dajatojaaco niwõ.

Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bajua'que ni'i

⁵⁷ Be'ro Isabe co macũrẽ wuariteronojõ ejacaro niwũ. Titare co macũ bajuacũ niwĩ. ⁵⁸ Cũ bajuáca be'ro co acawererã, ãpẽrã co ya wi'i pũ'to nirã core e'catitamurã wa'acãrã niwã. Õ'acũ core añubutiase weecã ì'arã, tojo weecãrã niwã. ⁵⁹ Ni'cã semana cũ bajuáca be'ro Moisé duti'caronojõta weecãrã niwã. Cũ ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutirã wa'acãrã niwã. Masã cũrẽ cũ pacũ wãme weronojõ Zacaríã wãmeyesĩ'rĩcãrã nimiwã.

⁶⁰ Na tojo weesĩ'rĩmicã, cũ paco narẽ nico niwõ:

—Niwe'e. Cũ Juã wãmetigusami, nico niwõ.

⁶¹ Masã pe'e “¿De'ro weegu? Mũ'u acawererã Juã wãmetirã marĩma”, nicãrã niwã.

⁶² Be'ro Zacaríare “¿Mũ'u de'ro wãme ò'osĩ'rĩsari?” nĩrã, weequese me'rã sãrĩtiña'cãrã niwã. ⁶³ Na tojo nicã, ni'cã pjĩ sãrĩcũ niwĩ. Tĩ pjĩpũ cũ “Juã wãmetigusami”, ni ojacũ niwĩ. Nipe'tirã cũ tojo weesere ì'arã, ucũape'tia wa'acãrã niwã. ⁶⁴ Cũ ojãca be'ro maata Zacaríã apaturi ucũnũ'cãcũ niwĩ tja. Tojo nicã Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. ⁶⁵ Zacaríã tojo weese me'rã nipe'tirã cũ pũ'to nirã ucũape'tia wa'acãrã niwã. Nipe'tirã to ucũmũase bu'papũ nirã Judeacjãrã tojo wa'a'quere werestewã'cãcãrã niwã.

⁶⁶ Nipe'tirã na tojo wereturiasere masĩrã, pũrõ wãcũcãrã niwã. Cũ Õ'acũ tutuaro me'rã bajuacã ì'arã, a'merĩ sãrĩtiña'mũjãcãrã niwã:

—¿Cũ wĩ'magũ bucũ ãjãgũ, de'ro nigũnojo nigũsari? nicãrã niwã.

Zacaríã Õ'acũrẽ basapeo'que ni'i

⁶⁷ Wĩ'magũ pacũ Zacaríã Espĩritu Santure cuoyũ'ruacũ niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ ucũdutisere a'tiro ucũcũ niwĩ:

⁶⁸ Marĩ wiogu Õ'acũ Israe curuacjãrã wiogũre añurõ ucũrã.

Marĩ tiro, cũ yarã tiropũ a'timi.

Marĩrẽ weetamugũ, añurõ yũ'rũcã weegũsami.

⁶⁹ Cũ marĩrẽ yũ'rũoacju tutuayũ'rũagũre o'ógũsami.

Cũrẽ Davi pãrãmerã nituriarã wa'teropũ nigũrẽ o'ógũsami.

Davi Õ'acũrẽ da'rawã'ñaco'tegũ nicũ niwĩ.

⁷⁰ A'tere ne waropũta cũ ye queti weremũ'tãrĩ masã ña'ase moorã me'rã Õ'acũ “Tojo weeguti”, nicũ niwĩ.

⁷¹ Nipe'tirã marĩrẽ waparãtirãrẽ, marĩrẽ ì'atu'tirãrẽ yũ'rũweticã weegũsami.

⁷² Tojo nicã marĩ ñecũsumuarẽ “Mũsãrẽ pajaña'gũti.

Yũ'u ‘Tojo weeguti’ nĩ'que añusere ne acobojosome”, nicũ niwĩ.

⁷³ A'tere Õ'acũ cũ basuta marĩ ñecũ Abrahãrẽ “Tojo weeguti”, nicũ niwĩ.

⁷⁴ Marĩrẽ ì'atu'tirãrẽ yũ'rũcã weegũsami.

Tojo nicã uiro marĩrõ marĩrẽ cũ dutiro weecã weegũsami.

⁷⁵ Nipe'tiro marĩ catiro põtõorõ añurã, cũ yarã cũ uaro weecã weegũsami, nicũ niwĩ Zacaríã.

⁷⁶ Mũ'u, yũ'u macũacã, marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyumũ'tãgũ nigũsa'a. Tojo weegu “Õ'acũ ucũmũsecjũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ nimi”, nino'gũsa'a.

⁷⁷ Mũ'u Õ'acũ yarãrẽ a'tiro nigũsa'a:

“Mũsã ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩcã, mũsãrẽ acobojogũsami.

A'tiro wéegũ, mũsã pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũogũsami”, nigũsa'a.

⁷⁸ Õ'acũ marĩ wiogu marĩrẽ ma'ĩ pajaña'tjãgũ, cũ macũ marĩrẽ yũ'rũoacjũre o'ógũsami.

79 Cũ na'itĩ'arõpũ nirārē sĩ'orõ weronojõ marĩ cūrē masĩtirā, pecame'epũ wa'abo'cārārē cūrē masĩcā weegũsami.

Tojo wee marĩ ña'arõ wee'quere acobojogũ, marĩrē cũ me'rā añurõ niseticā weegũsami, nicũ niwĩ Zacarĩa.

80 Wĩ'magũ bucua, siape me'rā Õ'acūrē nemorõ ějõpeowā'cācũ niwĩ. Yucũ marĩrõ, masā marĩrõpũ nibajaque'aticũ niwĩ. Téé Israe curuacjārārē bu'enũ'cācateropũ topũ nituocũ niwĩ.

2

Jesú cũ bajua'que ni'i (Mt 1.18-25)

1 Jesú cũ bajuase duporo nipe'tirā romano masā wiogũ Augusto wāmetigũ nipe'tirā masārē ba'paqueogutigũ, na wāmerē ojaõ'oduticũ niwĩ. 2 Cirenio, Siria di'ta wiogũ nĩcatero ne waro ojaõ'ose nũ'cācaro niwũ. 3 Nipe'tirārē na ñecũsumua bajua'que macārĩpũ ojaõ'ogũ wa'aduticũ niwĩ.

4 Tojo weegũ José Nazare Galilea di'ta nirĩ macāpũ ní'cũ wijawā'cācũ niwĩ. Belē Judea di'ta nirĩ macāpũ wa'acũ niwĩ. Topũ cũ ñecũ Davi bajuacũ niwĩ. Cũ Davi pārāmi niyugũ, topũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ.

5 Cũ, cũ omocā du'teacjo María me'rā Belēpũ ojaõ'odutigũ wa'acũ niwĩ. Co wĩ'magũ cõogo nico niwõ. 6 Na Belēpũ nirĩ cura María co wĩ'magũ ñe'erĩtero ejacaro niwũ. 7 Topũre na cārĩrĩ wi'i bocaticārā niwā. Tojo weerā ecarā na cārĩrĩ wi'ipũ wa'acārā niwā. Topũ co ne waro wĩ'magũ wũaco niwõ. Cūrē su'ti caseri me'rā oma, ecarā na ba'ari co'ropũ cũuco niwõ.

Õ'acūrē wereco'terā Ʃ'mũsecjārā oveja co'terārē Jesú bajuasere were'que ni'i

8 Belē sumutopũ oveja co'terā nicārā niwā. Na, na yarā ovejare co'terā, cāpũpũ nibo'reamujācārā niwā. 9 Wācũña marĩrõ narē ní'cũ Õ'acūrē wereco'tegũ Ʃ'mũsecjũ bajuacũ niwĩ. Õ'acũ cũ asistese na tiropũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Tojo wa'acā ĩ'arā, Ʃcũayũ'rũacārā niwā. 10 Õ'acūrē wereco'tegũ narē a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ure uiticā'ña. Mũsārē añuse quetire miitigũ wee'e. Te quetire tu'orā, nipe'tirā e'catirāsama. 11 Ni'cācā ñami Davi ya macā Belēpũ mũsārē yũ'rũoacjũ bajuami. Cũ Õ'acũ bese'cũ Cristo marĩ wiogũ nimi. 12 Cũ wĩ'magũrē su'ti caseri me'rā oma'cure bocaejarāsa'a. Wa'icũrā nirĩ wi'ipũ cũñagũrē ĩ'arāsa'a. Mũsā a'tere ĩ'arā, “Diacjũta wereapĩ”, nirāsa'a, nicũ niwĩ Õ'acūrē wereco'tegũ.

13 Cũ tojo níca be'roacā cũ tiropũ pājārā Õ'acūrē wereco'terā Ʃ'mũsecjārā bajuanemocārā niwā. Na Õ'acūrē ějõpeorā, a'tiro e'cati basapeocārā niwā:

14 Õ'acũ Ʃ'mũsecjũrē e'catipeorā.

Nipe'tirā cūrē “Añubutiami”, ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'ere cũ añurõ weeno'cārā ejerisājāse cõoato, nicārā niwā.

15 Be'ro Õ'acūrē wereco'terā Ʃ'mũsepũ mũjāca be'ro oveja co'terā na basu a'merĩ ucũcārā niwā:

—Te'a quero Belēpũ. Tojo wa'a'quere, Õ'acũ marĩrē wereduti'quere ĩ'arā marĩ, nicārā niwā.

16 Tojo weerā sojaro me'rā macāpũ pi'acārā niwā. Topũ pi'atarā, María, Joseré bocaecārā niwā. Wĩ'magũ quē'rārē ecarā ba'ari co'ropũ cũñagũrē

ĩ'acārã niwã. ¹⁷ Cũrẽ ĩ'aca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu wĩ'magũ ye quetire narẽ ní'quere werestecārã niwã. ¹⁸ Nipe'tirã na weresere tu'orã, tu'o ɯɯamujãcārã niwã. ¹⁹ María pe'e oveja co'terã tojo nisere co se'saro wãcũ tu'oña'cã'co niwõ. Ɔputu tere wãcũnurũco niwõ. ²⁰ Oveja co'terã Õ'acũrẽ wereco'tegu narẽ ní'caronojõta queoro wa'acã ĩ'arã, Õ'acũrẽ “Añuyũ'ruami”, ni e'catitojaacārã niwã.

Jesure na Õ'acũ wi'ipũ mia'que ni'i

²¹ Ni'cã semana Jesũ bajuáca be'ro na weewũaronojõ weecārã niwã. Jesure cũ ò'rẽcju yapa caserore yejecõ'acārã niwã. Titareta cũrẽ Jesũ wãme ò'ocārã niwã. Ti wãmerẽta Õ'acũrẽ wereco'tegu María co nijĩpaco nise duporo ò'oduticũ niwĩ. Tojo weerã tojo wãmeyecārã niwã.

²² Wĩ'magũ co wuáca be'ro ticuse numurĩ yũ'rũca be'ro na weewũaronojõpũma weecārã niwã. Moisé dutise a'tiro nicaro niwũ. Numia wĩ'magũ wuáca be'ro ticuse numurĩ be'ro apaturi na ní'caronojõta tojato tja nĩrõ tojo duticaro niwũ. Titare wĩ'magũrẽ Jerusalẽpũ miacārã niwã. Topũ Õ'acũ wi'ipũ miisãjãa, Õ'acũrẽ “Mũ'u yagu nimi”, ni ĩ'orã wa'acārã niwã. ²³ Õ'acũ dutise tojo niyucã, tere tojo weecārã niwã. A'tiro nicaro niwũ: “Nipe'tirã bajuamũ'tãrã ɯmũa Õ'acũ yarã sãjãcã weeno'rãsama”, niwũ. ²⁴ Be'ro María, tojo nicã José Õ'acũ duti'caronojõta weecārã niwã tja. A'tiro nicaro niwũ: “Õ'acũrẽ ẽjõpeorã, puarẽrã buja weronojõ bajurãrẽ o'oya. Na maricã buja puarã o'oya”, nicaro niwũ.

²⁵ Titare ni'cũ Jerusalẽcjũ Simeó wãmetigu nicũ niwĩ. Cũ añugũ waro Õ'acũrẽ ẽjõpeoyũ'rugũ nicũ niwĩ. Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũoacjũre yucuegu weecũ niwĩ. Espĩritu Santu Simeó me'rã ninu'cũcũ niwĩ.

²⁶ Espĩritu Santu cũrẽ a'tiro wereyutojacũ niwĩ:

—Cristo Õ'acũ bese'care ĩ'atimigũ, mũ'u wẽrĩsome, nicũ niwĩ. ²⁷ Õ'acũ wi'ipũ Jesure miáca numurẽ Espĩritu Santu Simeórẽ ti wi'ipũ wa'aduticũ niwĩ. Be'ro Jesure cũ pacusũmũa Moisé duti'caronojõta wéerã, Õ'acũ wi'ipũ miacārã niwã. ²⁸ Wĩ'magũrẽ ĩ'agũ, Simeó miuwũacũ niwĩ. Miiwũa, Õ'acũrẽ e'catipeogu, a'tiro nicũ niwĩ:

²⁹ Wiogu, mũ'u “A'tiro weeguti” ní'quere queoro weepũ.

Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ yũ'u mũ'urẽ da'raco'tegu e'catise me'rã wẽrĩmasĩ'i.

³⁰ Masãrẽ yũ'rũoacjũre ĩ'atoja'a.

³¹ Mũ'u nipe'tirã masã ĩ'orõpũ cũrẽ masĩdutigu tojo weewũ.

³² Cũta judío masã nitirãrẽ mũ'urẽ ẽjõpeodutigu sĩ'ogũ weronojõ weegusami.

Tojo nicã nipe'tirã mũ'u yarã Israe curuacjãrã “Õ'acũ añurõ weeamĩ”, nino'rãsama, nicũ niwĩ Simeó.

³³ Simeó wĩ'magũrẽ tojo nicã tu'orã, José, tojo nicã Jesũ paco tu'omarĩa wa'acārã niwã. ³⁴ Be'ro Simeó narẽ “Õ'acũ mũsãrẽ añurõ weeato”, nicũ niwĩ. María, Jesũ pacore a'tiro nicũ niwĩ:

—Õ'acũ ã'rĩ wĩ'magũrẽ a'tiro weedutigu beseapĩ. Cũrẽ ɯatirã Israe curuacjãrã cõ'adijono'rãsama. Cũrẽ ɯarã pe'e morõpeono'rãsama. Cũ Õ'acũ ye cjasere ĩ'omũ'tãgũ nigũsami. Pãjãrã cũrẽ teerãsama. ³⁵ Tojo weese me'rã nipe'tirã wãcũsere bajuyoropũ masĩno'rõsa'a. Mũ'u pe'ere te di'pjĩ me'rã ñosẽrõ weronojõ pũrĩse tu'oña'gõsa'a, nicũ niwĩ Marĩare.

³⁶ Apego Õ'acũ wi'ipũre Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masõ nico niwõ. Co Ana wãmetico niwõ. Fanuel macõ Aser curuacjõ nico niwõ. Bũcũo

waro nico niwõ. Ne waropure nu'mio waro omocã du'teco niwõ. Co omocã du'téca be'ro siete cû'marĩ co marãpu me'rã nico niwõ. Ticuse cû'marĩ be'ro co marãpu wẽriã wa'acu niwĩ. ³⁷ Jesure na Õ'acũ wi'ipũ miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cû'marĩ cõoco niwõ. Co Õ'acũ wi'ipure ne wijatico niwõ. Topũ Õ'acũrẽ ejõpeogo, ñamirĩ, umucori be'ti, ñubueni'cũcã'co niwõ. ³⁸ Simeó Mariãre, Joseré ucũrĩ cura Ana na tiropũ wa'aco niwõ. Jesure i'agõ, Õ'acũrẽ e'catise o'oco niwõ. Be'ro nipe'tirã Jerusalécjãrã masãrẽ yu'rõoacjũre co'terãrẽ Jesú ye cjasere wereco niwõ.

María, José, Jesú na ya macã Nazarepu dajatojaa'que ni'i

³⁹ Nipe'tise Õ'acũ duti'quere weetu'ajaca be'ro María, José, Jesú na ya macã Nazare, Galilea di'tapũ dajatojaacãrã niwã. ⁴⁰ Wĩ'magũ siape me'rã bucua, nemorõ tutuagũ, masĩnemogũ wa'acu niwĩ. Õ'acũ cũrẽ añurõ weecu niwĩ.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ wiorã me'rã ucũ'que ni'i

⁴¹ Jesú pacusumua nipe'tise cû'marĩ Pascua bosenumũ nicã Jerusalépu bosenumũrĩ wa'awuacãrã niwã. ⁴² Tojo weerã Jesú doce cû'marĩ cõocã, na weewaranojõpũma wa'acãrã niwã tja. Jesú titare ne waro bosenumũ wa'agũ weecu niwĩ. ⁴³ Bosenumũ yu'rũca be'ro José, María na ya macãpu dajatojaacãrã niwã. Titare Jesú pe'e cû paco María, José masĩrõ marĩrõ Jerusalépu tojacã'cu niwĩ. ⁴⁴ Na Jesure “Ãpẽrã marĩ me'rãcjãrã me'rã wa'ayusami”, nicãrã nimiwã. Tojo weerã na wãcũque'tiro marĩrõ ni'cã numũ ma'apure wa'acãrã niwã. Be'ropũ na acawererã, na i'amasĩrã wa'tero cũrẽ a'macãrã nimiwã. ⁴⁵ Ne bocaticãrã niwã. Tojo weerã cũrẽ a'marã, Jerusalépu majãmitojacãrã niwã.

⁴⁶ I'tia numũ na Jerusalépu wijãca be'ro Õ'acũ wi'ipũ cũrẽ bocacãrã niwã. Cũ Moisé oja'quere bu'eri masã wa'teropũ dujicu niwĩ. Na ucũsere tu'o, cũ quẽ'rã narẽ sãrĩtiña'mujãcu niwĩ. ⁴⁷ Nipe'tirã cũ masĩsere i'arã, cũ yu'time'rĩsere tu'orã, i'amarĩamujãcãrã niwã. ⁴⁸ Cũ Õ'acũ wi'ipũ dujicã i'arã, cũ pacusumua i'amarĩacãrã niwã. Cũ paco cũrẽ nico niwõ:

—Macũ ¿de'ro weegu ãsãrẽ tojo weeati? Mu'u pacu, yu'u uputu mu'urẽ a'mapu. Uputu wãcũque'tiapũ, nico niwõ.

⁴⁹ Co tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã yu'ure a'mati? ¿Musã yu'u pacu ye cjasere weerõua'a nisere masĩtiati? nicu niwĩ.

⁵⁰ Cũ pacusumua Jesú tojo nisere tu'omasĩticãrã niwã.

⁵¹ Be'ro na me'rã Nazarepu dajatojaacu niwĩ. Cũ toduporopũ wee'caranojõta na dutisere añurõ yu'tinu'cũcu niwĩ. Cũ paco nipe'tise Jerusalépu tojo wa'a'quere wãcũnurũco niwõ. ⁵² Jesú siape me'rã bucua, masĩnemowã'cãcu niwĩ. Õ'acũ cũrẽ “Añugũ nimi”, ni i'acu niwĩ. Masã quẽ'rã nipe'tirã cũrẽ añurõ wãcũcãrã niwã.

3

Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Quince cû'marĩ Tiberio wãmetigu nipe'tirã romano masã wiogu nirĩ cura a'ticũrã cũ docacjãrã wiorã nicãrã niwã. Poncio Pilato Judea di'ta wiogu nicu niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogu nicu niwĩ. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wãmetise di'ta wiogu nicu niwĩ. Lisianis wãmetigu Abilinia di'ta wiogu nicu niwĩ. ² Anás, tojo nicã Caifã pa'ia

wiorã nicãrã niwã. Tita na wiorã nirĩ cura Õ'acũ Zacaríã macũ Juãrẽ masã marĩrõ, yucũ marĩrõpũ ucũcũ niwĩ. ³ Be'ro Juã nipe'tiro dia Jordã wãmetiri maa wa'teropũ yũ'rũwã'cãcũ niwĩ. Masãrẽ a'tiro bu'ecũ niwĩ:

—Musã ña'arõ weeseti'quere bujaweti ducayu, wãmeyeno'ña. Tojo weerã musã ña'arõ wee'quere acobojono'rãsa'a, nicũ niwĩ. ⁴ Duporocjũpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaía oja'caronojõta Juã queoro weeseticũ niwĩ. A'tiro ojayuno'caro niwã:

Ni'cũ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ a'tiro caricũnu'cũbajaque'atigusami: “Marĩ wiogu a'tiatji ma'arẽ apoyuya.

Diacjũca ma'a añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronojõ weeyuya.”

(Marĩ wiogu a'tiati duporo musã nisetisere apoyuya, musã wãcũsere ducayuya nígũ, tojo nicũ niwĩ.)

⁵ Nipe'tise di'ta tũ'ruri yaa, ni'cãrõwijino'rõsa'a.

Nipe'tise ãrũpagũ, opa bu'pa diacjũca pa weeno'rõsa'a.

Ma'arĩ diacjũ nitise ma'arĩ diacjũnu'cõno'rõsa'a.

Ma'arĩ coperibujuse yaamu'muono'rõsa'a.

(Musã ña'arõ weeseti'quere ducayu, apoya nígũ, tojo nicũ niwĩ.)

⁶ Musã tojo weecã, Õ'acũ masãrẽ yũ'rũosere nipe'tirã ï'arãsama, ni ojacũ niwĩ Isaía.

⁷ Masã Juã tiropũ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Na tojo weecã, narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã weeta'sari curuacjãrã añã weronojõ ni'i. Añã nucũ ãjũcã, uiwã'cãsama. Musã añã weronojõ bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirã, musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayusĩ'rĩtimirã, wãmeyedutirã a'tiapũ.

⁸ Musã diacjũta ãsã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayuapũ níã, musã weesetise me'rã ï'oña. A'tiro wãcũticã'ña: “Ësã Abrahã pãrãmerã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ tiropũ wa'arãsa'a”, ni wãcũticã'ña. Musã wãcũsere ducayuticã, Abrahã pãrãmerã nise wapamarĩ'i. Õ'acũ uagu, a'te ãtãperi me'rã Abrahã pãrãmerã wa'acã weemasĩmi. Cũ tojo weecãma, na pe'e Õ'acũ uaro weebosama. ⁹ Marĩ yucũpagũ ote'quepagũ weronojõ ni'i. Õ'acũ musãrẽ yucũpagũ ducã marĩsepagũre besecõ'arõ weronojõ weegusami. Yucũ añurõ ducaticjũre paacõ'a, ãjũacõ'acã'no'sa'a. Tere wee'caro weronojõ musã wãcũsere ducayuticã, añurõ weeseticã, Õ'acũ musãrẽ cõmea me'rã paacõ'agũ weronojõ bu'iri da'regusami, nicũ niwĩ Juã.

¹⁰ Cũ tojo nicã tũ'orã, masã cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

¹¹ Juã narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—No'o puaro su'tiro cõogũnojõ apĩ moogũrẽ ni'cãrõ o'oya. Ba'ase cõogũnojõ ba'ase moogũ me'rã ducawaa ba'aya, nicũ niwĩ.

¹² Æpãrã quẽ'rã romano masã wiorãrẽ niyeru wapaseebosari masã Juã tiropũ wãmeyedutirã wa'acãrã niwã. Cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, ¿úsã de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

¹³ Juã narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Romano masã na wapaseeduti'caro nemorõ wapaseeticã'ña. Na dutiro ejatuario wapaseeya, nicũ niwĩ.

¹⁴ Æpãrã surara quẽ'rã cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Ësã waro, ¿de'ro weerãsari? nicãrã niwã.

Juã narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ne ãpãrã cõosere ã'maticã'ña. Na o'oticã, tutuario me'rã narẽ uise o'o, ña'arõ weeticã'ña. Tere uarã, na weeti'quepũreta weresãdojaticã'ña. Musã wapata'ase me'rã dia'cũ e'catiya, nicũ niwĩ.

15 Masã Juã bu'esere tũ'orã, ʌpʌtʌ wãcũcãrã niwã.

—Apetero weegu Juã Õ'acũ bese'cũ Cristo marĩ yoacã yucue'cũ nisami, ni wãcũcãrã nimiwã. 16 Na tojo nisere masĩgũ, Juã nipe'tirãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u musãrẽ na ña'arõ wee'quere bujaweti, du'uama nígũ, aco me'rã wãmeye'e. Yũ'u be'ro apĩ yũ'u nemorõ tutuagu a'tigusami. Cũ añugũ waro nimi. Yũ'u pe'e mejõ nigũ tũ'oña'a. Cũ ye sapatu tuweemasĩtigũ weronojõ cãrẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a. Cũ pũrĩcã Espĩritu Santu musãrẽ o'ógusami. Cãrẽ masã me'rã ninu'cũcã weegusami. Ña'arõrẽ ẽjũaweero weronojõ musãrẽ añurõ tojato nígũ ña'arõ wee'quere cõ'agũsami. 17 Yũ'u be'ro a'tigu ni'cũ trigo su'tiweeri masũ weronojõ nimi. Cũ te su'tire mejẽcã su'awee, cõ'asami. Te trigo peri quẽ'rãrẽ mejẽcã mii, te nũrõrĩ wi'ipũ nũrõsami. Te su'tire pecame'epũ ẽjũacõ'asami. A'te weronojõ cũ, cũ yarã warore bese, cũ tiropũ miagũsami. Ẽpẽrãrẽ pecame'epũ cõ'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, nicu niwĩ Juã.

18 Tojo weesenõjõ me'rã peje apeye werecasanemocũ niwĩ. Tenojõ me'rã Juã Õ'acũ ye añuse quetire masãrẽ werecu niwĩ. 19 Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiogũre tu'ticu niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe nũmo Herodía wãmetigore ẽ'ma, nũmoticu niwĩ. Tojo nicã apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticu niwĩ. 20 Herode Juã cũ were'quere tũ'oronojõ nígũ, mejõ ña'arõ weenemocũ niwĩ. Juãrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõduti'cu niwĩ.

Juã Jesure wãmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Juãrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõatji dũporo Juã pãjãrã masãrẽ wãmeyecu niwĩ. Be'ro Jesũ quẽ'rãrẽ wãmeyecu niwĩ. Cãrẽ wãmeye'gu ñubueri cura ʌ'muse pãrĩcaro niwũ. 22 Tojo wa'acã, Jesũ bu'ipũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugu cãpũre dijatacu niwĩ. ʌ'musepũ cũ pacũ Õ'acũ ucũdijogu, a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u yũ'u macũ yũ'u ʌpʌtʌ ma'igũ ni'i. Mũ'u me'rã pũrõ e'cati'i, nicu niwĩ.

Jesũ ñecũsumua na nituriamujãti'que ni'i

(Mt 1.1-17)

23 Jesũ treinta cã'marĩ wa'tero cuogu, bu'enũ'cãcu niwĩ. Masã cãrẽ “José macũ nimi”, nicãrã nimiwã. José Elí macũ nicu niwĩ. 24 Elí Matat macũ nicu niwĩ. Matat Leví macũ nicu niwĩ. Leví Melqui macũ nicu niwĩ. Melqui Jana macũ nicu niwĩ. Jana José macũ nicu niwĩ. 25 José Matatías macũ nicu niwĩ. Matatías Amós macũ nicu niwĩ. Amós Nahúm macũ nicu niwĩ. Nahúm Esli macũ nicu niwĩ. Esli Nagai macũ nicu niwĩ. 26 Nagai Maat macũ nicu niwĩ. Maat Matatías macũ nicu niwĩ. Matatías Semei macũ nicu niwĩ. Semei Josec macũ nicu niwĩ. Josec Judá macũ nicu niwĩ. 27 Judá Joanán macũ nicu niwĩ. Joanán Resa macũ nicu niwĩ. Resa Zorobabel macũ nicu niwĩ. Cũ Salatiel macũ nicu niwĩ. Salatiel Neri macũ nicu niwĩ. 28 Neri Melqui macũ nicu niwĩ. Melqui Adí macũ nicu niwĩ. Adí Cosam macũ nicu niwĩ. Cosam Elmadam macũ nicu niwĩ. Cũ Er macũ nicu niwĩ. 29 Er Josué macũ nicu niwĩ. Josué Eliezer macũ nicu niwĩ. Eliezer Jorim macũ nicu niwĩ. Jorim Matat macũ nicu niwĩ. 30 Matat Leví macũ nicu niwĩ. Leví Simeó macũ nicu niwĩ. Simeó Judá macũ nicu niwĩ. Judá José macũ nicu niwĩ. José Jonam macũ nicu niwĩ. Jonam Eliaquim macũ nicu niwĩ. 31 Cũ Melea macũ nicu niwĩ. Melea Mena macũ nicu niwĩ. Mena Matata macũ nicu niwĩ. Matata Natán macũ nicu niwĩ.

32 Natán Davi macũ nicu niwĩ. Davi Isai macũ nicu niwĩ. Isai Obed macũ nicu niwĩ. Obed Booz macũ nicu niwĩ. Booz Sala macũ nicu niwĩ. Sala Naasón macũ nicu niwĩ. 33 Naasón Aminadab macũ nicu niwĩ. Cũ Admin macũ nicu niwĩ. Admin Arni macũ nicu niwĩ. Arni Esrom macũ nicu niwĩ. Esrom Fares macũ nicu niwĩ. Fares Judá macũ nicu niwĩ. 34 Judá Jacob macũ nicu niwĩ. Jacob Isaa macũ nicu niwĩ. Isaa Abrahã macũ nicu niwĩ. Abrahã Taré macũ nicu niwĩ. Taré Nacor macũ nicu niwĩ. 35 Nacor Serug macũ nicu niwĩ. Serug Ragau macũ nicu niwĩ. Ragau Peleg macũ nicu niwĩ. Peleg Heber macũ nicu niwĩ. Heber Sala macũ nicu niwĩ. 36 Sala Cainán macũ nicu niwĩ. Cainán Arfaxad macũ nicu niwĩ. Arfaxad Sê macũ nicu niwĩ. Sê Noé macũ nicu niwĩ. Noé Lamec macũ nicu niwĩ. 37 Lamec Matusalén macũ nicu niwĩ. Matusalén Enoc macũ nicu niwĩ. Enoc Jared macũ nicu niwĩ. Jared Mahalaleel macũ nicu niwĩ. Cũ Cainán macũ nicu niwĩ. 38 Cainán Enós macũ nicu niwĩ. Enós Set macũ nicu niwĩ. Set Adã macũ nicu niwĩ. Adã Ô'acũ cũ ne waro wee dũ'pócãti'cu nicu niwĩ. Tojo weegu cũ Ô'acũ macũ nicu niwĩ.

4

Jesure wãtĩ Ô'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcã weesĩ'rĩmi'que ni'i
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

1 Juã Jesure wãmeyeca be'ro Jesú Espíritu Santure cuoyũ'ruacu niwĩ. Cũrẽ dia Jordã wãmetiri maapu ní'cũre Espíritu Santu maata yucu marĩrõ, masã marĩrõpu miacu niwĩ. 2 Topure cuarenta nũmũrĩ nicu niwĩ. Wãtĩ Jesure cũ pacure yũ'rũnũ'cãdutigu niqesãcu nimiwĩ. Cũ topu nise nũmũrĩrẽ Jesú ne cã'rõ ba'aticu niwĩ. Tojo weegu ujaboacu niwĩ. 3 Tojo wa'ari curare wãtĩ cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u diacjũta Ô'acũ macũ ni'i nígũ, a'te ũtãperire pã dojorẽ ba'aya, nicu niwĩ.

4 Jesú cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Masã ba'ase me'rã dia'cũ catimasĩtisama”, ni ojano'wũ, nicu niwĩ.

5 Be'ro wãtĩ Jesure u'muacju ũrũgũpu miacu niwĩ tja. Topu nipe'tisere ni'cãtita a'ti nucũcã cjase macãrĩ pejere ĩ'ope'ocã'cu niwĩ. 6 ĩ'otoja, wãtĩ a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'u mũ'urẽ a'te macãrĩ wiogu, te macãrĩpu nise nipe'tise wiogu sũrõgũti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegu yũ'u no'o o'osĩ'rĩgũrẽ o'oguti.

7 Mũ'u yũ'ure ejaque'a ĩjõpeocã, nipe'tise mũ'u ye tojarosa'a, nicu niwĩ wãtĩ.

8 Jesú a'tiro yũ'ticu niwĩ:

—Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'o: “Ô'acũ mũ'u wiogu ni'cũrẽta ĩjõpeoya. Cũ se'sarore, cũ dutise dia'cũrẽ weeco'teya”, niwũ, nicu niwĩ Jesú.

9 Be'ro wãtĩ Jesure Jerusalẽpu miaa, Ô'acũ wi'i dũposãrĩpu miimũjãcu niwĩ. Topu cũrẽ a'tiro nicu niwĩ tja:

—Mũ'u diacjũta Ô'acũ macũ ni'i nígũ, a'topu me'rãta nucũcãpu bu'pudijaya. 10 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu mũ'urẽ a'tiro ojano'o:

Ô'acũ cũrẽ wereco'terãrẽ mũ'urẽ co'tedutigu o'ógusami.

11 Mũ'urẽ ũtãgãpu doquepejari nírá, mũ'urẽ tuuñe'erãsama, ni ojano'caro niwũ, nicu niwĩ wãtĩ.

12 Jesú cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩpũre a'te quẽ'rã ojano'caro niwũ: “Mũ'u wioꝓũ Ō'acũ cũ ucũ'quere ne ni'cãti ¿diacjũta nimitito? nĩrã, cũrẽ weeĩ'odutiticã'ña”, ni ojano'wũ, nicũ niwĩ Jesú.

¹³ A'tiro wééꝓũ, wãtĩ apeye de'ro mejẽcã Jesure weenemomasĩticũ niwĩ. Weenemomasĩti, yoaticã cũrẽ cõ'awã'cãnicũ niwĩ.

Jesú ne waro cũ Galileapũ bu'enũ'cã'que ni'i
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesú masã marĩrõpũ ní'cũ Espĩritu Santure cuoyũ'rũagũ, Galileapũre dajacũ niwĩ. Āpẽrã cũ ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjãrã ucũse'sa wa'acãrã niwã. ¹⁵ Jesú macãrĩnũcũ na nerẽwũasepũ bu'ecũ niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ e'cati, “Añuyũ'rũami”, nicãrã niwã.

Jesú cũ ya macã Nazarepũ dajatojaa'que ni'i
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Be'ro Jesú Nazare cũ masãca macãpũ dajatojaacũ niwĩ. Judío masã na soowũari nũmũ cũ weewũaronojõpũma na nerẽwũari wi'ipũ sãjãacũ niwĩ. Topũ wã'cãnũ'cã, Ō'acũ ye queti ojáca pũrĩrẽ bu'eĩ'ocũ niwĩ. ¹⁷ Cũrẽ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Isaía ojáca pũrĩrẽ bu'edutirã o'ocãrã niwã. Cũ ti pũrĩrẽ pão, a'tiro oja'quere bocacũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ:

¹⁸ Espĩritu Santu yũ'ũpũre nimi.

Cũ añuse quetire pajasecũorãrẽ yũ'ũre weredutigũ cũuwĩ.

Bũjawetirãrẽ wãcũtutuacã weedutigũ o'ówĩ.

Āpẽrã dutise doca niwã'ñarãrẽ yũ'rũweticã weedutigũ o'ówĩ.

Caperi ĩ'atirãrẽ ĩ'acã weedutigũ o'ówĩ.

Āpẽrãrẽ dutipe, ña'arõ weepeno'rãrẽ wijata'adutigũ o'ówĩ.

¹⁹ Ō'acũ masãrẽ yũ'rũoritero etatoja'a nisere weredutigũ o'ówĩ, ni ojacũ niwĩ Isaía, ni bu'ecũ niwĩ Jesú.

²⁰ Be'ro, Jesú cũ bu'eca be'ro ti pũrĩrẽ tuutũrẽtoja, ti wi'i co'tegũre wiacũ niwĩ. Wia, narẽ bu'egutigũ ejanujãcũ niwĩ. Nipe'tirã ti wi'ipũ nĩrã cũrẽ ne ĩ'adu'uticãrã niwã. ²¹ Cũ narẽ a'tiro ucũnũ'cãcũ niwĩ:

—Nĩ'cãcã me'rã musã tu'oropũ bu'eĩ'o'que queoro wa'a'a, nicũ niwĩ.

²² Nipe'tirã Jesure añurõ ucũcãrã niwã. Cũ ucũsere tu'orã, te añuse niyucã, tu'omarĩa wa'acãrã niwã. Na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ā'ĩ José macũ mejẽta niti? nicãrã niwã.

²³ Na tojo nisere masĩgũ, Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Apetero weerã a'te masã na ucũwũasenojõrẽ yũ'ũre nĩrã nisa'a: “Ocoyeri masũ mũ'u basu pe'e ocoye yũ'rũoya”, nisa'a. Tojo nicã “Mũ'u Capernaupũ weeĩ'o'quere ũsã tu'owũ. Te ũsã tu'o'quere a'to mũ'u ya macã waropũ quẽ'rãrẽ weeĩ'oña”, nĩrã nisa'a, nicũ niwĩ.

²⁴ Be'ro narẽ ninemocũ niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ weregũti. Ne ni'cũ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũrẽ cũ ya macãcãrã waro añurõ põtẽrĩtisama. ²⁵ Musãrẽ a'tere diacjũ masĩcã uasa'a. Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Elía cũ nĩcateropũre Israe di'tapũre pãjãrã wapewia numia nicãrã niwã. Titare i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco acoro pejaticaro niwũ. Tojo weerã nipe'tirã ti di'tacjãrã Ƴpũtu Ƴjaboacãrã niwã. ²⁶ Tojo nimicã, ne ni'cõ Israe curuacjõ wapewiore weetamudutigũ Ō'acũ o'óticũ niwĩ. Ape di'tacjõ Sarepta wãmetiro Sidõ pũ'to nigõ pe'ere weetamudutigũ o'ócũ niwĩ. ²⁷ Apeye quẽ'rã Eliseo Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nĩcateropũre a'te weronojõta wa'acaro niwũ. Israe di'tapũre pãjãrã cãmi boarã nicãrã niwã. Tojo nimicã, Eliseo ne

ni'cũ ti di'tacjũrẽ yu'rũoticu niwĩ. Naamán aperocjũ Siria di'tacjũ pe'ere yu'rũocũ niwĩ. Ô'acũ Israe curuacjãrãrẽ weetamutigũ, Israe curuacjãrã nitirã pe'ere weetamucũ niwĩ, nicũ niwĩ.

²⁸ Ti wi'ipũ nerẽ'cãrã pãjãrã Jesú a'tiro nisere tu'orã, uayũ'rũacãrã niwã. ²⁹ Be'ro nipe'tirã to nirã wã'cãnu'cã, Jesure macã sumutorũ cõ'aõ'ocãrã niwã. Na nirĩ macãcjũ ũrũgũ dũposãrĩpũ cũrẽ tuuquedi-jorãtirã miimũjãcãrã niwã. ³⁰ Na tojo weesĩ'rĩmicã, Jesú na wa'tero wa'a, yu'rũwã'cã wa'acũ niwĩ.

Jesú wãtĩ sãjãno'cũre cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mr 1.21-28)

³¹ Be'ro Jesú Capernaupũ wa'acũ niwĩ. Ti macã Galilea di'tapũ nicaro niwũ. Topũ masãrẽ na soowũari nũmũrẽ bu'ecũ niwĩ. ³² Dutisere cũogũ weronojõ bu'ecã ĩ'arã, tu'omarĩamũjãcãrã niwã.

³³ Na nérẽca wi'ipũre ni'cũ wãtĩ sãjãno'cũ nicũ niwĩ. A'tiro upũtu caricũcũ niwĩ:

³⁴ —Jesú Nazarecjũ, ũsãrẽ cariboticã'ña. ¿Ũsãrẽ bu'iri da're bajuriogũ a'tigũ weeti? Mũ'urẽ ĩ'amasĩ'i. Ô'acũ o'ó'cũ ña'ase moogũ, añubutiagũ ni'i, nicũ niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jesú wãtĩ masũpũ nigũrẽ tu'tigũ, a'tiro nicũ niwĩ:
—Di'tamarĩaña. ã'rĩpũre nigũ wijaaya, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicã, wãtĩ na ĩ'orõpũ tuuquecũu, cãpũre ní'cũ wijaacũ niwĩ. Ne cũrẽ mejẽcã cãmida'rema'arõ marĩrõ wijaacũ niwĩ. ³⁶ Tojo wa'asere ĩ'arã, nipe'tirã ucũacãrã niwã. Na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—Ã'rĩ dutise cũose ¿ñe'enojõ nimitito? Cũ tutuaro me'rã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmasĩmi. Cũ narẽ cõ'awĩrõcã, na wijaama, nicãrã niwã.

³⁷ Tojo weero nipe'tiro Galileapũ Jesú ye cjase se'sa wa'acaro niwũ.

Jesú Simó Pedro mañecõrẽ yu'rũo'que queti ni'i
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesú na nerẽwũaropũ ní'cũ wijaa wa'acũ niwĩ. Wijáaca be'ro Simó ya wi'ipũ wa'acũ niwĩ. Cũ mañecõ upũtu ujaque dutitico niwõ. Tojo weerã Jesure “Yu'rũoya”, ni sãrĩcãrã niwã. ³⁹ Jesú co pũ'to ejanũ'cã mu'rĩ'a, ujaquere suruduticũ niwĩ. Cũ tojo weecã, ujaque surupe'tia wa'acaro niwũ. Tojo wéeca be'ro maata co wã'cãnu'cã, narẽ ba'ase etigo wa'aco niwõ.

Jesú pãjãrã masã dutitirãrẽ yu'rũo'que ni'i
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Mujĩpũ sãjãrĩ cura nipe'tirã no'o nise duti cũorãrẽ Jesú tiropũ miacãrã niwã. Jesú na dutitirãncũrẽ omocã ñapeogũ, nipe'tirãrẽ yu'rũocũ niwĩ.

⁴¹ Na dutitirã wa'teropũre wãtĩa masãpũre sãjãa'cãrã quẽ'rãrẽ cõ'awĩrõcũ niwĩ. Na wijaarã, a'tiro caricũwijaacãrã niwã:

—Mũ'u Ô'acũ macũ ni'i, nicãrã niwã.

Wãtĩa Cristo Ô'acũ bese'cũ nimi nisere masĩcãrã niwã. Tojo weegũ Jesú narẽ tu'tigũ, ucũdutiticũ niwĩ.

Jesú Galilea di'tapũ cã ye quetire werecusia'que ni'i
(Mr 1.35-39)

⁴² Bo'reque'ari cura Jesú macã sumuto masã marĩrõpũ wa'acũ niwĩ. Cũ tojo weecã, masã cũrẽ a'ma, cũ nirõpũ sirutuejacãrã niwã. Cũrẽ aperopũ wa'adutiticãrã nimiwã. ⁴³ Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u apeye macãrĩpu quẽ'rãrẽ añuse queti, Õ'acũ a'ti nucũcãcjãrãrẽ wioꝝu nigũsami nisere wererõna'a. Õ'acũ na ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayucã, cũ yarã sãjãcã weegũsami. A'te niatjereta yũ'u pacu yũ'ure o'ówĩ, nicu niwĩ.

⁴⁴ Tojo weegu Jesú na nerẽwũase wi'seri Galilea di'ta nise macãrĩpũre werecusiacu niwĩ.

5

Jesú cũ tutuaro me'rã wa'i pãjãrã wẽjẽcã wee'que ni'i

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

¹ Ni'cã numu Jesú Genesare wãmetiri ditara sumutõpu nicu niwĩ. Cũ topu nirĩ cura pãjãrã masã etacãrã niwã. Cũ Õ'acũ ye queti weresere tu'osĩ'rĩrã, cũ pu'to pãjãrã tuuwã'cãcãrã niwã. ² Ditara sumuto nucũporõpu puawu masã marĩsepawu pa'sacã ï'acu niwĩ. Wa'i wẽjẽrã eja'cãrã tepawũre topu po'o, na ye wejẽcupagure coerã wa'arã majãnu'cãcãrã niwã. ³ Jesú tepawũre ï'agũ, Simó yawũpu mũjãsjãcũ niwĩ. Simórẽ “Sõ'ocurepu wajawĩrõña”, nicu niwĩ. Cũ tojo níca be'ro Jesú tiwũpu ejanujã, masã sumutõpu nu'cũrãrẽ bu'enũ'cãcũ niwĩ. ⁴ Narẽ bu'éca be'ro Simórẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Yucũsure decocurepu wajawijaya. Topu mũ'u ya wejẽcure doqueñoña, nicu niwĩ.

⁵ Simó cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Masãrẽ bu'egu, ãsã pi'eti, ñamipũre wẽjẽbo'reamiapu. Ne wẽjẽtiasu. Mũ'u dutiguta dutitoja'a. Tojo weegu wejẽcure doqueñoꝝũti, nicu niwĩ.

⁶ Na tigure doqueñooca be'ro pãjãrã waro wa'i sãjãno'cãrã niwã. Tojo weero tigu wejẽcu tũ'rũrõpu weecaro niwũ. ⁷ Tere ï'arã, na me'rãcjãrã apewu yucũsupu nirãrẽ weetamudutirã buapijicãrã niwã. Na, na tiropu eta, narẽ weetamucãrã niwã. Tepawu puawũputa wa'i me'rã cã'rõ mirĩdijawe'socarõ niwũ. ⁸ A'tiro wa'acã ï'agũ, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a, cũrẽ nicu niwĩ:

—Yũ'u wioꝝu, yũ'u ña'arõ weesebũcu ni'i. Tojo weegu mũ'u añugũ, ña'ase moogũ yũ'u tiro niticãña, nicu niwĩ.

⁹ Wa'i pãjãrãrẽ ï'amarĩatjĩagũ, tojo nicu niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã cũ me'rã ní'cãrã quẽ'rã mejãrõta ï'amarĩacãrã niwã. ¹⁰ Apewũpu ní'cãrã Zebedeo põ'rã Santiago, Juã Simó me'rãcjãrã na quẽ'rã ï'amarĩacãrã niwã. Be'ro Jesú Simórẽ nicu niwĩ:

—Uiticãña. Ni'cãcã me'rã mũ'u wa'i wẽjẽmu'sĩgũ weronojõ masãrẽ ye quetire werẽgusa'a. Were, pãjãrã yũ'ure ãjõpeocã weegusa'a, nicu niwĩ.

¹¹ Be'ro na yucũsupawũre sumutõpu wajanũjãcãrã niwã. Nipe'tise na cõomi'quere topũta cũucã, Jesú me'rã wa'a wa'acãrã niwã.

Jesú cãmi boagũre yũ'rũo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Jesú ni'cã macã Galilea di'ta nirĩ cura ni'cũ nipe'tiro upũpu cãmi boagu cũ tiro wa'acu niwĩ. Cũrẽ ï'agũ, cũ pu'to di'tapu paamu'rĩque'a, a'tiro nicu niwĩ:

—Wioꝝu, mũ'u dutire yũ'rũogu ni'i. Yũ'ure yũ'rũoya, nicu niwĩ.

¹³ Tojo nicã tu'ogu, Jesú cũrẽ yũ'rũogu ñapeo, a'tiro nicu niwĩ:

—Yũ'rũoguti. Cãmi marĩgũpu tojayá, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicãta, cũ cãmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwũ.

¹⁴ Tu'ajanũ'cõ, Jesú cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogũ wa'aya. Cũ mu'urē ī'áca be'ro mu'u cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cũ tojo níca be'ro Moisé cũ Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rúca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwĩ.

¹⁵ Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorō masīno'caro niwũ. Tojo weerā pājārā masā cũ ucūsere tu'orātirá nerēcārā niwā. Tojo nicā na dutire yu'rucā urā, cũ tiro nerēcārā niwā. ¹⁶ Na tojo weemujāmicā, Jesú pe'e masā marīsepu wa'acu niwĩ. Teru cũ pacu Ō'acūrē ñubuemujācu niwĩ.

Jesú sijamasitigure yu'ruc'que ni'i
(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Ni'cā numu Jesú masārē bu'egu weecu niwĩ. Titare masā wa'teropure ni'cārērā fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā dujicārā niwā. Ni'cārērā Galilea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Āpērā Judea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā Jerusalécjārā nicārā niwā. Na to nirī cura Jesú dutitirārē yu'rucogũ, Ō'acũ tutuase me'rā yu'rucocũ niwĩ. ¹⁸ Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā ni'cũ sijamasitigure cũ cūñarō me'rā wuaejacārā niwā. Na wi'ipu miisājāa, Jesú tiropu cūsī'ricārā nimiwā. ¹⁹ Tojo weesī'rīmirā, masā pājārā waro niyucā, ne wuasājāamasīticārā niwā. Tojo weerā wi'i dūposārīpu mujāa, ni'cā pe seeweecārā niwā. Ti pepu cũ cūñarō me'rā cūrē Jesú tiropu, masā wa'teropu du'udijocārā niwā. ²⁰ Jesú na ējōpeocā ī'agũ, dutitigure a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicā tu'orā, Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā a'tiro wācūcārā niwā: “Ā'rī cũ tojo ucūse me'rā Ō'acūrē ña'arō ucūgũ weemi. ¿Noa niti cũ tojo weegú? Cũ ‘Ō'acũ weronojō tutuagu ni'i’, ¿ni wācūsari? Marī weronojō upūtigu masā ña'arō wee'quere acobojomasītisami. Ō'acũ ni'cāta ña'arō wee'quere acobojomasīmi”, nicārā niwā.

²² Jesú na wācūsere ī'amasīgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weerā musā yu'ure mejēcā wācūma'ati? ²³ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā, o “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nise pe'e diasawetine? “Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ī'atimirā, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nicā pe'ema, cũ sijasere ī'atojarāpu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeono'o, nicu niwĩ. ²⁴ Tojo weegu yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojō upūtigu yu'u tutuasere ī'ogũ, ā'rī sijamasitigure yu'rucoguti. Te me'rā musā yu'u masā ña'arō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicu niwĩ.

Tojo weegu sijamasitigure a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē miuwāa, mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwĩ.

²⁵ Cũ tojo nicāta, na nipe'tirā ī'orōpu sijamasīti'cu wā'cānu'cācu niwĩ. Wā'cānu'cā, cũ cūña'carore miuwāa, Ō'acūrē e'catise o'oguta, cũ ya wi'ipu tojaa wa'acu niwĩ. ²⁶ Nipe'tirā tojo wa'asere ī'amarīa, Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā. Ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācāma ne ī'awūaya marīsere ī'asu, nicārā niwā.

Jesú Levíre piji'que ni'i
(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Jesú sijamasĩtigure yu'ruóca be'ro wi'ipũ ní'cũ wijaacũ niwĩ. Wijaa, ni'cũ romano masã wiogure niyeru wapaseebosari masũrẽ ì'abocacũ niwĩ. Cũ Leví wãmeticũ niwĩ. Cũ da'rawuaropũ dujicũ niwĩ. Jesú cãrẽ ì'agũ, “Te'a, yu'ũ me'rã a'tia”, nicũ niwĩ.

²⁸ Cũ tojo nicã tu'ogũ, Leví wã'cãnu'cã, nipe'tise cũ da'ra'quere du'ucũpeo, Jesú me'rã wa'acũ niwĩ.

²⁹ Be'ro Leví cũ ya wi'ipũ Jesure pajiri bosenuũ weepeocũ niwĩ. Leví me'rãcjãrã pãjãrã wapaseeri masã nicãrã niwã. Tojo nicã ãpẽrã quẽ'rã pãjãrã masã na me'rã ba'arã ninemocãrã niwã. ³⁰ Na tojo weecã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã narẽ ì'anu'cũco'tecãrã niwã. Tojo weerã Jesú bu'erãrẽ ucjacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿De'ro weerã mũsã niyeru wapaseeri masã me'rã, ña'arõ weeri masã me'rã sĩ'rĩ, ba'ati? nicãrã niwã.

³¹ Jesú na tojo nisere tu'ogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã, duturure a'matisama. Dutitirã pũrĩcã a'masama. ³² “Añurã ni'i” nirãrẽ a'magũ a'titiwũ. ãpẽrã “Ûsã ña'arã ni'i” nirã pe'ere a'magũ a'tiwũ. Na ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayudutigu a'tiwũ, nicũ niwĩ.

*“Mũ'ũ bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i
(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)*

³³ Be'ro Jesure sãrĩtiña'nemocãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyerĩ masũ bu'esere siruturã, tojo nicã ùsã fariseo masã bu'esere siruturã Õ'acãrẽ ãjõpeorã be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerã mũ'ũ bu'erã pe'e be'titimirã, sĩ'rĩ ba'ati? nicãrã niwã.

³⁴ Jesú narẽ yu'ticũ niwĩ:

—¿De'ro weeacjũ omocã du'tegũ na me'rã ní'gũ, cũ pijio'cãrãrẽ bujaweti, be'tidutibosari? ³⁵ Be'ro cãrẽ ãpẽrã aperopũ miãca be'ro pũrĩcãrẽ bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yu'ũ na me'rã ni'i yujupũ; yu'ũ na me'rã niticã pũrĩcãrẽ, be'tirãsama ní'gũ, tojo nicũ niwĩ.

³⁶ Narẽ queose me'rã werenemocũ niwĩ:

—Ne ni'cũ ma'marõ su'tirote tã'rẽ, mejãrõ su'tiropũ sereõ'otisami. Tojo weegũ ma'marõ su'tirote bajuriogũ weesami. Tojo nicã ma'marõ su'tirote mejã su'tiropũ sereõ'ocã, ña'arõ baju'u. ³⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejã ajuri wa'icũrã caseri me'rã wee'que ajuripũ poseyecã. A'tiro weecãma, vino pã'mũyũ'rũ, te ajurire tã'rẽcã'sa'a. Tojo wa'acã, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cõ'awa'a, te ajuri quẽ'rã cõ'a wa'asa'a. ³⁸ Tojo weero ma'ma vinorẽ ma'ma ajuripũ poseyerõ'ua'a. ³⁹ Ne ni'cũ vino mejãrẽ sĩ'rĩpo'cũ ma'marẽ sĩ'rĩsĩ'rĩtisami. Cũ a'tiro nisami: “Yu'ũ sĩ'rĩmũ'tã'que mejã pe'e, nemorõ añuapũ”, nisami. Mũsã todũporopũ weeseti'quere mũsã weepo'quere ma'ma yu'ũ bu'ese pe'ere dũcayusĩ'rĩwe'e ní'gũ, tojo nicũ niwĩ.

6

Judío masã na soowuari nũmũ sauru nicã Jesú bu'erã trigore tũ'rẽ'que ni'i

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Ni'cã nũmũ judío masã na soowuari nũmũ nicã, Jesú trigo wesepũ yu'ruacã, cũ bu'erã trigore wejetũ'rẽ, sã'quẽwee, te perire ba'acãrã niwã.

² Fariseo masã na tojo weecã ì'arã, narẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã marĩ soowuari nũmũrẽ da'radutitimicã, mũsã tojo weeti? nicãrã niwã.

³ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā daporocjũ wiogu Davi cũ me'rãcjãrã me'rã ɯjaboarã na wee'quere bu'epã. ⁴ Na a'tiro weecãrã niwã. Ō'acũ wi'ipɯ sãjãa, pã “Ō'acũ ye ni'i” ni'quere, narē ba'adutiti'quere ba'acãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã quẽ'rãrẽ dɯcawaacɯ niwī. Pa'ia dia'cũrẽ te pã ba'ata basiocaro nimiwũ. Yu'ɯ bu'erã tere ba'arã, yu'rɯnɯ'cãrã mejeta weema nígũ, tojo nicɯ niwī.

⁵ Narē ninemocɯ niwī Jesú:

—Yu'ɯ Ō'acũ macũ masũ weronojõ upɯtigɯ soowuari nɯmɯ dutise nemorõ dutimasĩ'i, nicɯ niwī.

Jesú omocã bu'awia'cure yu'rɯo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Jesú ape nɯmɯ na soowuari nɯmɯ nicã, judío masã nerẽrĩ wi'ipɯ sãjãa, narē bu'ecɯ niwī. Topɯ ni'cũ omocã diacjũcamocã bu'awia'cɯ nicɯ niwī.

⁷ Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesure i'aco'tecãrã niwã. Na, ¿marĩ soowuari nɯmɯrẽ yu'rɯogusari cũ? nĩrã, tojo weecãrã niwã. Cũ yu'rɯocã, weresãta basiorosa'a nĩrã, tojo i'acãrã niwã. ⁸ Jesú na wãcũsere i'amasĩgũ, omocã bu'awia'cure a'tiro nicɯ niwī:

—Wã'cãnɯ'cã, wijatia masã decopɯ, nicɯ niwī.

Cũ tojo nicã, omocã bu'awia'cɯ wã'cãnɯ'cã, wijaticɯ niwī. ⁹ Cũ tojo weecã, Jesú fariseo masã mejecã wãcũrãrẽ a'tiro nicɯ niwī:

—Musãrẽ apeyenojõ sãrĩtiña'se cɯo'o. Marĩ soowuari nɯmɯ nicã ¿añusere weerɯati o ña'ase pe'ere weerɯati? ¿Yu'rɯosere ɯati o wẽjẽcõ'ase pe'ere ɯati? nicɯ niwī.

¹⁰ Be'ro Jesú nipe'tirã to nĩrãrẽ i'atoja, omocã bu'awia'cure nicɯ niwī:

—Mu'ɯ ya omocãrẽ síoña.

Cũ tojo nicã tɯ'ogu, síoɯ niwī. Maata yu'rɯono'ca omocã tojacaro niwũ.

¹¹ Cũ tojo weecã i'arã, fariseo masã, Moisé oja'quere bu'eri masã uayɯ'rɯa wa'acãrã niwã. Tojo weerã “Marĩ ¿de'ro weerãsari ã'rĩrẽ?” ni a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

Jesú cã bu'erã docere bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Jesú te nɯmɯrĩrẽ ɯrũgũpɯ cũ pacure ñubuegɯ wa'acɯ niwī. Topɯre ti ñamirẽ ñubuebo'reacɯ niwī. ¹³ Bo'reque'aca be'ro cũ bu'esere siruturã pãjãrãrẽ pijiocɯ niwī. Pijio, na wa'tero nĩrã docere besecɯ niwī. Narē “Yé quetire werecusiarĩ masã yu'ɯ besecũ'cãrã nĩrãsa'a”, nicɯ niwī.

¹⁴ A'ticurã nicãrã niwã: Simó, be'ro Jesú cãrẽ Pedro pisucɯ niwī. Apĩ cũ acabiji André nicɯ niwī. Tojo nicã Santiago, Juã, Felipe, Bartolomé nicãrã niwã. ¹⁵ Æpãrã Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macũ, apĩ Simó wãmetigɯ celote curuacjũ nicãrã niwã. ¹⁶ Apĩ Juda Santiago acabiji nicɯ niwī. Tojo nicã Juda Iscariote, be'ropɯ Jesure cãrẽ i'atu'tirãrẽ o'oacjɯ quẽ'rã nicɯ niwī.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesú ɯrũgũpɯ ní'cɯ cũ besecũ'cãrã me'rã tigɯ dɯ'pocãpɯ dijacɯ niwī. Topɯ dijagɯ, ni'cã pa añurĩ papɯ tojaque'acɯ niwī. Topɯ pãjãrã cũ bu'esere siruturã nicãrã niwã. Æpãrã masã quẽ'rã pãjãrã Judea di'tacjãrã, Jerusalãcjãrã, pajiri maa sumuto nise macãrĩ Sidõ, Tirocjãrã nicãrã niwã. Na nipe'tirã Jesú bu'esere tɯ'orã wa'acãrã niwã. Tojo nicã na ye dutire yu'rɯodutirã wa'acãrã niwã. ¹⁸ Æpãrã wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rã wa'acãrã

niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ yu'rucoc niwĩ. ¹⁹ Cã tutuaro me'rã nipe'tirã dutitirãrẽ yu'rucoc niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cãrẽ ñe'ẽña'sĩ'rĩcãrã niwã.

E'catise queti, e'catiya marĩse queti ni'i

(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesú ùrũgũpu dijãca be'ro cã bu'erãrẽ ï'a, nicu niwĩ:

—Musã pajasecucorã Õ'acũ wioçu nirõpu wa'arãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

²¹ »No'o ni'cãrõacãrẽ ùjaboarãnojõ be'ropure yapirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

»No'o ni'cãrõacãrẽ utirãnojõ be'ropure bujirãsa'a. Tojo weerã e'catiya.

²² »Musã yu'u Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigure ãjõpeocã, masã a'tiro weerãsama. Musãrẽ ï'atu'tirãsama. Na me'rã nimi'cãrãrẽ cõ'awĩrõmũjãrãsama. Musãrẽ bujicã'a, yabirãsama. Musãrẽ “Na'arã nima”, nirãsama. Narẽ tojo weeno'rã e'catiya. ²³ Musã u'mũsepũ pajibutiaro e'catise bocarãsa'a. Tojo weerã na tojo weeri curare upũtu waro e'catiyu'rũnu'cãña. Dũporocjãrãpu quẽ'rã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masãrẽ musã ñecũsumua mejãrõta weecãrã niwã.

²⁴ »Musã peje cucorã pe'e a'ti turi cjase dia'cãrẽ wãcũnurã, e'catitoja'a. Tojo weero musãrẽ ña'a nirõsa'a.

²⁵ »Musã ni'cãrõacã ba'a yapirãnojõ e'catitoja'a. Tojo weero musãrẽ ña'a ni'i. Be'ropure ùjaboarãsa'a.

»Musã ni'cãrõacãrẽ e'cati bujirãnojõrẽ ña'a ni'i. Be'ropure bujawetirã utirãsa'a.

²⁶ »A'ti umucocjãrã añurõ ucũno'rãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Dũporopũ “Õ'acũ ye queti wererã ni'i” nisoori masãrẽ musã ñecũsumua mejãrõta añurõ dia'cũ narẽ ucũcãrã niwã.

Marĩrẽ ï'atu'tirãrẽ ma'idutise ni'i

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ »No'o ye cjasere tu'osĩ'rĩrãnojõrẽ a'tiro nigũti. Musãrẽ ï'atu'tirãrẽ ma'ĩña. Musãrẽ ña'arõ weerãrẽ añurõ weeya. ²⁸ Musãrẽ ña'arõ ucũrãrẽ “Narẽ añurõ wa'ato”, niña. Musãrẽ ña'arõ tu'ti, bujicã'rãrẽ na ye niatjere sãrĩbosaya. ²⁹ Ni'cũ mu'urẽ ni'cã pã'rẽ diapoapu paacã, ape pã'rẽ dũ'sari pã'rẽ pe'ere majãminu'cã, paadutiya tja. No'o ni'cũ mu'u yaro su'tiro bu'icjãrõrẽ ã'macã, mu'u ya camisa quẽ'rãrẽ tuweeo'oya. ³⁰ Nipe'tirã musãrẽ sãrĩrãrẽ o'oya. No'o musã yere miacã, “Wiapa”, niticã'ña. ³¹ Musãrẽ ãpãrã añurõ weeme'rĩcã uasa'a. Musã quẽ'rã tojota narẽ añurõ weeme'rĩcã'ña.

³² »Musãrẽ mairã dia'cãrẽ ma'ĩrã, ¿ñe'enojõ añuse wéerã weebosau? Ña'arã quẽ'rã tojota na me'rãcjãrãrẽ ma'isama. ³³ Musãrẽ añurõ weerã dia'cãrẽ añurõ wéerã, ¿ñe'enojõ pe'ere añuse weebosau? Ña'arã quẽ'rã narẽ añurõ weerã dia'cãrẽ mejãrõta añurõ weesama. ³⁴ Musã ãpãrãrẽ apeyenojõ wasorã, “Na wiarãsama” nirã dia'cãrẽ o'ocã, wapamarĩsa'a. Ña'arã quẽ'rã mejãrõta ãpãrã ña'arãrẽ na wiarãsama nĩrã, wasosama. ³⁵ Musã yu'ure ãjõpeorã pe'e musãrẽ ï'atu'tirãrẽ ma'ĩña. Narẽ añurõ weeya. Na apeyenojõ wasocã, wasose wapa “Apeyenojõ dũcayurãsama” nirõ marĩrõ narẽ wasoya. Tojo weecã, Õ'acũ musãrẽ peje añuse o'ogusami. Cũ u'mũsepũ nigũ põ'rã nirãsa'a. Cũmarĩcã queoro weetirãrẽ, tojo nicã ña'arõ weeri masãrẽ pajaña'yugu, añurõ weesami. ³⁶ Tojo weerã marĩ pacu pajaña'rõnojõ musã quẽ'rã nipe'tirãrẽ pajaña'ña.

Āpērārē “Mūsā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i
(Mt 7.1-5)

³⁷ »Mūsā āpērārē “Na ña'arā nima”, ni ī'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē besosome. Tojo nicā āpērārē “Ña'abutia'a, bu'iri da'reroña'a”, niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē tojo nisome. Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta mūsārē acobojogusami. ³⁸ Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā mūsārē o'ogusami. Mūsārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyururi ajuro weronojō o'ogusami. Mūsā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū mūsārē o'ogusami, nicu niwī Jesú.

³⁹ Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocū niwī:

—Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure tūawā'cāmasītisami. Na puarāputa no'o nirī copepu burusājābosama. ⁴⁰ Ni'cū bu'egu cūrē bu'egu nemorō masiyurūnucātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropu cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigusami.

⁴¹ »Mūsā basu ña'arā nimirā, ¿de'ro weerā mūsā acaweregure “Ña'agū nimi”, niti? Āpērārē “Mūsā ña'arā ni'i” nise dūporo marī ye pe'ere ī'amū'tārōña'a. ⁴² Mūsā a'te weronojō nibosa'a. Mūsā acaweregure “Mū'u ya capeapu cā'po'caroacā ni'i”, nibosa'a. Mūsā ya capeapu pajiri po'caro ī'atimirā, mūsā acaweregure “Capeapu niseacārē miicō'arāti”, nímasītisa'a. Mūsā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Mūsā ye caperipu nisere miicō'amū'tāña. Tojo wéeca be'ropu mūsā acaweregū cārōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a, ni queose o'ocū niwī Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā ī'amasīno'sa'a nise ni'i
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Jesú a'tiro werenemocu niwī:

—Ne ni'cāgū yucugu añuse dūcaticju ña'ase dūcatitisa'a. Ña'ase dūcaticju quē'rā añuse dūcatitisa'a. ⁴⁴ Nipe'tise yucupagu te dūca me'rā ī'amasīno'sa'a. Potagu ne higuera wāmetise dūcatitisa'a. Pota cūose quē'rā ne ū'se dūcatitisa'a. ⁴⁵ Masū añugū añuse wācūse cūoyugu, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. Marīrē ña'ase púúturo, ña'aseta marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añusetā wija'a.

Mejēcā dia'cū wi'seri yeenū'cāse queose ni'i
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ »¿De'ro weerā yū'ure “Yū'u wiogu” nimirā, yū'u dutiro weeweti? ⁴⁷ No'o yū'u tiropu a'ti, yū'u ucūsere tū'o, be'ro yū'u dutiro queoro weegú a'tiro weronojō nimi. ⁴⁸ Ni'cū wi'i weegutigū, di'tapu se'esājā, ūtāgārē bocasami. Be'ro tiga bu'ipu yeenū'cāmujāsami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ipu aco o'mapōtēocā, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ūtāgāpu yeenū'cāca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a. ⁴⁹ Apī yū'u bu'e'quere tū'omigū, tere queoro weetigu, a'tiro weronojō nimi. Wi'i weegutigū, ne po'peapu yeenū'cāmujātiro marīrō weesami. Be'ro dia pu'eejacā, ti wi'ire aco o'mapōtēo, o'mapī'aburocā'sa'a. Ti wi'i ne cārō dū'sanū'cātisa'a, nicu niwī Jesú.

7

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yū'rūo'que ni'i
(Mt 8.5-13)

1 Jesú ũrũgũpu masārē bu'ēca be'ro Capernaupu pi'acũ niwĩ. 2 Topũ ni'cũ surara wiogu romano masũ nicũ niwĩ. Cũrē da'raco'tegu cũ ma'iyu'rũnu'cãgũ uputu dutitigu wērĩse pu'to nicũ niwĩ. 3 Surara wiogu Jesú ye quetire tu'ogu, ni'cārērã judío masã bucurārē cũ tiropũ o'ócũ niwĩ. Cũrē da'raco'tegure yu'ruogu a'tidutigu tojo weecu niwĩ. 4 Na Jesú tiropũ etarã, tutuaro me'rã cũrē weetamuse sērĩcārã niwã. A'tiro nicārã niwã:

—Ā'rĩ surara wiogure weetamurõua'a. 5 Cũ a'ti di'tacjãrã judío masārē añurõ ma'imi. Cũta cũ ye niyeru me'rã ũsã nerẽwũari wi'ire yeedutiwĩ. Tojo weerã cũrē weetamurõua'a, nicārã niwã.

6 Tere tu'ogu, Jesú na me'rã wa'acũ niwĩ. Wi'ipũ ejase duporoacã surara wiogu ãpērã cũ me'rãcjãrãrē tja Jesure weredutigu o'ócũ niwĩ. A'tiro niduticũ niwĩ:

—Wiogu, mu'urē caribosĩ'rĩtiami. Cũ “Yu'u mejõ nigũ nisa'a”, niami. Tojo weegu cũ “Ya wi'ipũ sãjãcã weemasĩtisa'a”, niami. 7 Te ye bu'iri ne cũ basu quẽ'rã mu'urē a'magũ a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejõ mu'u wa'atimigũ, mu'u dutio'ose me'rã cũrē da'raco'tegu yu'rugusami”, niami. 8 Cũ “Āpērã surara dutiro docapu ni'i”, niami. “Yu'u quẽ'rã ãpērã surarare dutitura'a. Yu'u ni'cũrē o'ócã, cũ wa'asami. Apĩrē yu'u 'A'tia' nicã, a'tisami”, niami. Cũrē da'raco'tegure “'A'tiro weeya' nicã, weesami”, niami, nicārã niwã Jesure.

9 Jesú cũ tojo ní'quere tu'ogu, tu'omarĩa wa'acũ niwĩ. Be'ro majãmiĩ'a, cũrē siruturãrē a'tiro nicũ niwĩ:

—Ā'rĩ surara wiogu Israe curuacjũ mejẽta yu'ure añurõ ějõpeomi. Diacjũ musārē nigũti. Ne ni'cũ Israe curuacjãrã wa'teropure ã'rĩ weronojõ ějõpeose cuogure ĩ'aticãti, nicũ niwĩ.

10 Be'ro surara wiogu o'ócãrã wi'ipũ dajatojaacãrã niwã. Na tojatarã, surarare da'raco'tegure yu'ru'cupure ĩ'acãrã niwã.

Jesú wapewio macãrē masõ'que ni'i

11 Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruóca be'ro Naín wãmetiri macãpu wa'acũ niwĩ. Cũ bu'erã, tojo nicã ãpērã pãjãrã masã cũ me'rã wa'acãrã niwã. 12 Ti macã pu'to cũ ejari cura ni'cã puti masãputi yaarã wa'arã wuawã'cãcãrã niwã. Wērĩ'cu, wapewio macũ ni'cũ waro nigũ nicũ niwĩ. Pãjãrã ti macãcjãrã core ba'paticãrã niwã. 13 Core ĩ'agũ, Jesú pajaña'cu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Utitigota, nicũ niwĩ.

14 Jesú cũrē masõgũ, ti acarore da'rapeocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti acarore wuawã'cãrã tojanũ'cãcãrã niwã. Wērĩ'cure a'tiro nicũ niwĩ:

—Yu'u mu'urē duti'i. Wã'cãnujãña, nicũ niwĩ.

15 Cũ tojo nĩca be'ro wērĩ'cu wã'cãnujã, ucũnu'cãcu niwĩ. Masõtoja, Jesú cũ pacore wiacu niwĩ. 16 A'tere ĩ'arã, nipe'tirã masã ucuacãrã niwã. Tojo weerã Ō'acũrē e'catipeorã, a'tiro nicārã niwã:

—Ni'cũ Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ tutuayũ'rugũ marĩ wa'teropure bajuami, nicārã niwã.

Apeye quẽ'rãrē ninemocãrã niwã:

—Ō'acũ cũ yarãrē weetamugũ a'tigu weepĩ, nicārã niwã.

17 Nipe'tiro Judea di'tapure, to sumutopure cũrē masõ'que se'sa wa'acaro niwũ.

Juã masãrē wãmeyeri masũ Jesú tiropũ o'ó'que ni'i (Mt 11.2-19)

18 Juã masãrẽ wãmeyeri masũ bu'iri da'reri wi'ipũ nicũ niwĩ. Titare cũ bu'esere siruturã Jesú ye quetire cãrẽ werecãrã niwã. Tere tu'ogu, puarã cũ bu'ese siruturãrẽ pijiocũ niwĩ. 19 A'tiro nicũ niwĩ:

—Jesú tiropũ wa'aya. “¿Mũ'uta niti 'Masãrẽ yũ'rũoacjũ a'tigusami' nino'cũ o apĩpũre yucuerãsari yujupũ?” ni sãrĩtiña'ña, nicũ niwĩ. 20 Be'ro na Jesú tiropũ eja, cãrẽ nicãrã niwã:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ mũ'urẽ sãrĩtiña'dutiami. “¿Diacjũta mũ'u 'Masãrẽ yũ'rũoacjũ a'tigusami' ní'cuta niti? o ¿apĩpũre yucuerãsari yujupũ?” niami, nicãrã niwã.

21 Na ejari curare Jesú pãjãrã dutitirãrẽ yũ'rũogũ weecũ niwĩ. Cãmi boarãrẽ, wãtĩa sãjãno'cãrãrẽ cõ'awĩrõgũ, caperi bajuno'tirãrẽ yũ'rũogũ weecũ niwĩ. 22 Jesú, Juã o'ó'cãrã sãrĩtiña'cã, a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Mũsã yũ'u weecã ã'sere, mũsã tu'osere Juãrẽ wererã wa'aya. “Caperi ã'atimi'cãrã ni'cãrõacãrẽ ã'ama. Sijamasĩtimi'cãrã sijama. Cãmi boarã yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cãrã quẽ'rã tu'oma. Wẽrĩ'cãrã masãma. Pajasescũorã masãrẽ yũ'rũose queti, añuse quetire tu'oma. 23 Yũ'ũre ãjõpeodu'utigũnojõ e'catigusami”, ni wererã wa'aya Juãrẽ, nicũ niwĩ Jesú.

24 Juã o'ó'cãrã wa'aca be'ro Jesú Juã ye cjasere masãrẽ werecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã masã marĩrõpũ Juãrẽ ã'arã wa'apã. Topũ wa'arã, uigũnojõ, wãcũtutuatiigũnojõrẽ ã'arã wa'atipã. Cũ tutuatiigũ tãbuti wĩ'rõ wẽecũaro weronõjõ nitimi. 25 Tojo nicã añuse waro su'ti sãñagũrẽ masã marĩrõpũ ã'arã wa'atipã. Su'ti añuse sãñarãnojõ, ma'masu'awee nisetirãnojõ wiorã ye wi'seripũ nisama. 26 To pũrĩcãrẽ mũsã topũ cãrẽ ã'arã wa'arã, ni'cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũrẽ ã'arã wa'arã weepã. Mũsãrẽ nigũti. Diacjũta cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nimi. Totã Juã ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã nemorõ niyũ'rũnũ'cãmi. 27 Õ'acũ Juãrẽ o'óyuatjere cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

“Yũ'u mũ'u ye quetire wereyuacjũre mũ'u dũporo o'ógũti.

Cũ mũ'u wa'atji ma'arẽ apoyugũsami.

Ma'a quẽ'rãyumũ'tãgũ weronõjõ mũ'u wa'ati dũporo masã wãcũsere bujaweti dũcayudutigũsami”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojano'caro niwũ.

28 Mũsãrẽ weregũti. Nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã wa'teropũre ne ni'cũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ yũ'rũoro nigũ marĩcũ niwĩ. Tojo nimicã, nipe'tirã Õ'acũ wiogu nirõpũ nirã Juã yũ'rũoro nima. Mejõ nigũpũca cũ yũ'rũoro nimi, nicũ niwĩ Jesú.

29 Cũ tojo nisere tu'orã, nipe'tirã masã, tojo nicã niyeru wapaseeri masã Juã cũ wãmeyeno'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ diacjũta weemi, nicãrã niwã.

30 Fariseo masã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e Juã wãmeyeno'ña marĩ'cãrã nitjãrã, Õ'acũ narẽ weesĩ'rĩsere uaticãrã niwã.

31 Tojo weegũ Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Masã a'tocaterocjãrã, yé quetire tu'osĩ'rĩtirã ã'rã weronõjõ weesetima. 32 Wĩ'marã macã decopũ apedujirã, na me'rãcjãrãrẽ pijirã caricũbajaque'atirã weronõjõ nima. A'tiro caricũsama: “Ûsã wẽowũ putimicã, basarã wijatiapũ. Ûsã bujawetise basacã quẽ'rãrẽ, utitiapũ.” Na weronõjõ a'tocatero nirã no'o añurõ, ña'arõ weecã, mejãrõta tu'satima.

33 Juã masãrẽ wãmeyeri masũ be'ti, vino sĩ'rĩtisami. Cũ tojo weecã, mũsã “Wãtĩ cũomi”, nisa'a. 34 Be'ro yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigũ quẽ'rãrẽ ba'a, yũ'u vino sĩ'rĩcã, mejãrõta ña'arõ ucũ'u. “Ba'awãrĩgũ,

sĩ'rĩwãrĩgũ nimi", ni'i. "Niyeru wapaseeri masã me'rãcjũ, tojo nicã ña'arã me'rãcjũ nimi", ni'i. Ne ni'cũpũreta ějõpeowe'e. ³⁵ Tojo ějõpeotimirã, yu'u wee'quere ĩ'arã, Ő'acũ yu'ũre masĩse o'osere masĩno'o, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú fariseo masũ Simó wãmetigu ya wi'ipũ ní'que ni'i

³⁶ Ni'cũ fariseo masũ Jesure cũ ya wi'ipũ ba'adutigu pijiacu niwĩ. Tojo weegu Jesú wa'acu niwĩ. ³⁷ Na ba'ari cura ti macãcjõ numio ña'arõ weeri masõ Jesú tiro wa'aco niwõ. Co Jesú fariseo masũ ya wi'ipũ ba'agu wa'apũ nisere tu'ogo, u'mũticja acosticjare cũ tiropũ miaco niwõ. ³⁸ Co utigota, cũ sē'ema pe'e ejanũ'cãco niwõ. Co ya'coco co uticã, cũ ye du'pocãrĩpũ doquepejacaro niwũ. Be'ro te ya'cocore co poanũ'mo me'rã tuucoeco niwõ. Be'ro te du'pocãrĩrē mi'mi, co u'mũtise mia'quere du'pocãrĩpũ piopeoco niwõ. ³⁹ Co tojo weecã ĩ'agũ, Jesure ba'aduti'cu fariseo masũ a'tiro wãcũcu niwĩ:

—Ă'rĩ Ő'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ ní'gũ pũrĩcã, "¿Noanojõ yu'ũre ñe'eña'gõ weeti? ¿Ñamonojõ masõ niti co?" ni masĩboapĩ. "Co numio ña'arõ weeri masõ nimo", ni masĩboapĩ, nicũ niwĩ. ⁴⁰ Tojo wãcũsere ĩ'agũ, Jesú fariseo masũrē nicũ niwĩ:

—Simó, mũ'ũrē apeyenojõ nisĩ'rĩsa'a.

Fariseo yu'ticu niwĩ:

—Masãrē bu'egu, niña'rē mũ'u, nicũ niwĩ.

⁴¹ Jesú cũrē nicũ niwĩ:

—Puarã umũa niyeru wasori masũrē wapamoosama. Ni'cũ quinientos numũrĩ da'rãse wapa weronojõ wapamoosami. Apĩ pe'e cincuenta numũrĩ da'rãse wapa weronojõ wapamoosami. ⁴² Cũ na pũarãpũ de'ro wee wapayemasĩticã ĩ'agũ, na wapamoosere tojo acobojobajuriope'ocã'sami. A'te cjasere mũ'ũrē sēritiña'gũti. ¿Ni'inojõ pe'e niyeru wasori masũrē ma'iyũ'rũnũ'cãsari? nicũ niwĩ.

⁴³ Simó cũrē yu'ticu niwĩ:

—Yu'u a'tiro tu'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cu pe'e ma'iyũ'rũnũ'cãsami, nicũ niwĩ.

Jesú cũrē nicũ niwĩ:

—Mũ'u queoro yu'ti'i.

⁴⁴ Be'ro Jesú numiorē ĩ'a, Simórē nicũ niwĩ:

—Mũ'u a'tigo numiorē ĩ'a'a. Yu'u mũ'u ya wi'ipũ sãjãtacã, yé du'pocãrĩrē coedutigu yu'ũre aco o'otiapũ. A'tigo pe'e mũ'u weeti'quere weeamo. Co ya'coco me'rã yé du'pocãrĩrē coeamo. Be'ro co poari me'rã tuucoeamo. ⁴⁵ Mũ'u yu'ũre añudutigu, mi'mitiapũ. Co pe'e yu'u sãjãejacãpũta, yé du'pocãrĩrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujupũ.

⁴⁶ »Mũ'u yu'u dupoapũre u'se, marĩ piopeosenojõrē piopeotiapũ. Co pe'e yé du'pocãrĩpũre u'mũtisere piopeoamo. ⁴⁷ Tojo weegu a'tiro nigũti. Co peje ña'arõ wee'quere acobojono'mo. Tojo weego yu'ũre tojo weese me'rã co upũtu ma'isere ĩ'omo. Cã'rõ na wee'quere acobojorã, cã'rõ ma'isere ĩ'ono'o. Nemorõ waro ña'arõ wee'quere acobojorã, upũtu ma'isere ĩ'ono'o, nicũ niwĩ.

⁴⁸ Be'ro numiorē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u ña'arõ wee'quere acobojono'pe'ocã'a, nicũ niwĩ.

⁴⁹ Āpērã ba'adutirã pijino'cãrã topũ dujirã na basu a'merĩ a'tiro ucũcãrã niwã:

—¿Noanojõ nisari ã'rĩ ña'arõ wee'quepũreta acobojosãjãdojagu? nicãrã niwã.

⁵⁰ Na tojo nimicã, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u yũ'ure ějõpeotjĩagõ, ña'arõ wee'quere acobocono'apũ. Wãcũque'tiro marĩrõ wa'agosa'a, nicũ niwĩ.

8

Jesú weresijari cura numia cãrẽ weetamu'que ni'i

¹ Jesú ña'arõ wee'core acobojóca be'ro nipe'tise macãrĩpũ nipe'tiropũ sijabi'acũ niwĩ. Tocjãrãrẽ cũ ye cjasere bu'e werecusiagu weecũ niwĩ. Tojo nicã Õ'acũ wioqu nigũsami nisere werecũ niwĩ. Cũ bu'erã doce cũ me'rã ba'patisijacãrã niwã. ² Āpẽrã quẽ'rã numia na me'rã ba'patisijacãrã niwã. Na Jesú todũporo wãtĩa cõ'awĩrõno'cãrã numia, duti yũ'rũono'cãrã numia nicãrã niwã. Ni'cõ na wa'tero María, na “Magdalena” nigõ, siete wãtĩa cõ'awĩrõno'co nico niwõ. ³ Tojo nicã apego Juana, Cuza wãmetigu nũmo nico niwõ. Co marãpũ Herode yere da'raco'teri masũ nicũ niwĩ. Susana wãmetigo quẽ'rã nico niwõ. Āpẽrã pãjãrã numia Jesure na cõose me'rã weetamucãrã niwã.

Jesú oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Pãjãrã masã peje macãrĩcjãrã Jesú tiropũ ĩ'arã wa'acãrã niwã. Na pãjãrã nerẽcã ĩ'agũ, Jesú queose me'rã narẽ bu'ecũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

⁵ —Ni'cũ masũ cũ ya wesepũ otequ wa'asami. Cũ otequ, wẽestewã'cãcã, ma'apũ apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apũ yũ'rũarã, tere ãpẽrã ũ'tacũuwã'cãsama. Be'ro mirĩcũa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama.

⁶ Apeye ũtãpaga wa'teropũ doqueque'asa'a. Te peri pĩ'rĩ, aco marĩyucã, ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropũ burũque'asa'a. Pota pe'e tere pĩ'rĩyũ'rũa, wẽjẽcã'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurõpũ burũque'asa'a. Te añurõ pĩ'rĩ, dũcatisa'a. Ni'cã ño cien peri dũcatisa'a, nicũ niwĩ.

To be'ro Jesú ũpũtu tutuaro me'rã narẽ nicũ niwĩ:

—O'meperi cõorãnojõ a'tere añurõ tũ'oya, nicũ niwĩ.

Jesure cã bu'erã “¿De'ro weegu queose me'rã bu'eti?” ní'que ni'i

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Be'ro cũ bu'erã “¿De'ro nisĩ'rĩrõ weeti mũ'u queose were'que?” ni sãrĩtĩña'cãrã niwã. ¹⁰ Narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Õ'acũ mũsãrẽ a'tiro weemi. Āpẽrã todũporopũ masĩña marĩmi'que cũ wioqu nisere mũsãrẽ masĩcã weemi. Yũ'ure ějõpeotirãma queose me'rã wereno'o. Tojo weerã yũ'u weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome. Yé cjasere tũ'omirã, tũ'omasĩtirã tojarãsama.

Jesú oteri masũ ye quetire “A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ »Yũ'u queose were'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Otese cape Õ'acũ ye queti weronõjõ ni'i. ¹² Ma'apũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Masã, yé quetire tũ'oma. Be'ro na tũ'o'quere wãtĩ a'ti, tere ě'mape'ocã'sami. Napũ tere ějõpeo, Õ'acũ narẽ yũ'rũweticã weeri ní'gũ, tojo weesami. ¹³ Apeye otese cape ũtãpaga wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Na, yé quetire añurõ e'catise me'rã tũ'osama. Tojo weemirã, nũ'cõrĩ marĩrã weronõjõ añurõ ějõpeotisama. Yoaticã añurõ ějõpeocũmĩ, be'ro narẽ ãpẽrã ña'arõ weecã ĩ'arã, ějõpeodu'ucã'sama. ¹⁴ Apeye pota wa'teropũ burũque'a'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Yé quetire tũ'oma, tũ'orã pe'e. Mejõ siape me'rã a'ti ũmũco cjasere wãcũque'tiyũ'rũasama. Peje cõosĩ'rĩsama.

A'ti ɯmɯcopɯ e'catisere ɯpɯtɯ wācūsama. Tojo weero a'te nipe'tise narē dojorēcā'sa'a. A'tiro wéerā, na dɯca marīrā weronojō tojama. ¹⁵ Apeye otese cape di'ta añurōpɯ bɯrɯque'a'que pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Na, yé quetire añurō tɯ'osī'rīrō pōtēorō tɯ'oma. Tere tɯ'o, Ō'acū ɯaronojō queoro weeme'rīcā'ma. Añurō ējōpeonu'cūrā peje dɯcatirā weronojō nima, nicɯ niwī.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i
(Mr 4.21-25)

¹⁶ Jesú cū bu'erārē a'tiro werenemocɯ niwī:

—Ne ni'cū sī'ocjare sī'otoja, apeyenojō me'rā mo'atisami. Tojo weetigɯ, cū cārīrō docapɯ cūutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirā topɯ sājāarā ī'ato nīgū, ɯ'mɯarōpɯ dɯ'teyoosami. ¹⁷ A'tiro ni'i. Todɯporopɯ masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropɯ ní'que quē'rā bajarosa'a. Jesú, yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropɯre sī'ocja bo'reyuro weronojō masīpe'ticā'no'rōsa'a nīgū, tojo nicɯ niwī.

¹⁸ »A'tere tɯ'orā, añurō tɯ'oia. Yɯ'ɯ bu'ese tɯ'o ējōpeorārē Ō'acū masīse o'onemogūsami. Āpērā yɯ'ɯ bu'esere tɯ'osī'rītībutiarā pe'ere na masīmi'quere ē'mape'ocūsami, nicɯ niwī Jesú.

Jesú paco, tojo nicā cū acabijirā cjase ni'i
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Be'ro Jesú paco, cū acabijirā cūrē a'marā a'ticārā niwā. Na masā mu'muyɯ'rɯcā ī'arā, wī'ipɯ sājāamasīticārā niwā. ²⁰ Topɯ nigū Jesure werocɯ niwī:

—Mɯ'ɯ paco, mɯ'ɯ acabijirā sope pɯ'to niama. Mɯ'urē ī'asī'rīapārā, nicɯ niwī.

²¹ Tere tɯ'ogɯ, Jesú nicɯ niwī:

—No'o Ō'acū ye quetire tɯ'o, tere queoro weerānojō náta yɯ'ɯ paco, yɯ'ɯ acabijirā weronojō nima, nicɯ niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Ni'cā nɯmɯ Jesú cū bu'erā me'rā yucɯsupɯ mɯjāsājāgū, a'tiro nicɯ niwī:

—Te'a siaquiji ditara sumutopɯ, nicɯ niwī.

Cū tojo nicā tɯ'orā, wa'acārā niwā. ²³ Na pē'arī cura Jesú cārīa wa'acɯ niwī. Wācūña marīrō wī'rō ɯpɯtɯ wēetuuwā'cāticaro niwū. Tojo wa'acā, pā'cōrī yucɯsupɯre paaquesāamujācaro niwū. Tiwɯ mirīdijatawio nicaro niwū. ²⁴ Tojo wa'acā ī'arā, Jesure wā'cōrā bɯrɯacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egɯ, marī mirīrātīrā wee'e, nicārā niwā.

Na tojo nicā tɯ'ogɯ, Jesú wā'cā, te wī'rōrē, pā'cōrīrē yɯɯocɯ niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwū. ²⁵ Tu'ajanɯ'cō, cū bu'erārē nicɯ niwī:

—¿Mɯsārē ējōpeose de'ro wa'amitito? nicɯ niwī.

Na ɯpɯtɯ ucɯa'cārā nitjīarā ī'amarīa, a'merī nicārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīpɯta tɯ'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

Jesú Gerasa wāmetirocjū wātīa sājāno'cɯre cō'awīrō'que ni'i
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā pē'acɯ niwī. Pē'a, ape pā'rē Galilea pōtēorōpɯ Gerasa wāmetiropɯ pē'ajacārā niwā. ²⁷ Jesú yucɯsupɯ ní'cɯ

majãnu'cãrĩ cura ni'cũ Gerasacjũ cũ tiro ejaçu niwĩ. Yoacã waro ã'rĩ masũ wãtĩa sãjãno'cu cũ nirĩtero yu'rũcaro niwũ. Ne su'ti marĩ, ne wi'ipũ niticu niwĩ. Masãperi wa'teropũ nibajaque'aticũ niwĩ. ²⁸⁻²⁹ Jesú cãrẽ ã'agũ, wãtĩ masũpũre sãñagũrẽ “Wijaaya”, nicũ niwĩ. Cũ cõ'awĩrõcã ã'agũ, Jesú tiropũ ejaque'a, upũtu caricũcu niwĩ:

—Jesú, Õ'acũ u'musepũ nigũ macũ, ¿de'ro weegũ yu'ũre caribogũ a'titi? Yu'ũre ña'abutiaro pi'eticã weeticã'ña, ni tutuaro me'rã sãrĩcu niwĩ.

Pejetiri wãtĩ masũrẽ ñe'ea, buruque'amujãcã weecu niwĩ. Masã cãrẽ aperopũ wa'aticã'to nĩrã, omocãrĩ, du'pocãrĩpũ cõme dari me'rã du'tecũumujãcãrã nimiwã. Tojo weemicã, cũ wejesuremujãcũ niwĩ. Wãtĩ cãrẽ masã marĩrõpũ su'ori miamujãcũ niwĩ. ³⁰ Jesú cãrẽ sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿De'ro wãmetiti?

Cũ yu'ticu niwĩ:

—Legión wãmeti'i, nicũ niwĩ. Pãjãrã wãtĩa ãsã nicã'a nĩgũ, tojo nicũ niwĩ. ³¹ Wãtĩa Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ ã'abajudutidijari pejopũ bu'iri da're bajurioticã'ña ni, upũtu sãrĩcãrã niwã. ³² Titare ãrũgũpũ pãjãrã yesea ba'a nu'cũcãrã niwã. Narẽ ã'arã, wãtĩa Jesure “Napũre sãjãarãti” ni, tutuaro me'rã sãrĩcãrã niwã. Jesú narẽ “Tojota weeya”, nicũ niwĩ. ³³ Tojo weerã na masũpũre nĩ'cãrã wijaa, yeseapũre sãjãacãrã niwã. Yesea na wãtĩa sãjããca be'ro opa tu'rũpũ omamaati, dítarapũ doqueñojã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

³⁴ Tojo wa'asere ã'arã, yeseare co'terã a'tiro weecãrã niwã. Na upũtu ucuarã macãpũ, cãpũpũ omawã'cã, weresterã wa'acãrã niwã. ³⁵ Te quietire tu'orã, masã tojo wa'asere ã'arã wa'acãrã niwã. Na Jesú tiropũ ejarã, wãtĩa sãjãno'cũre Jesú pu'toacã dujicã ã'acãrã niwã. Cũ su'ti sãña, añurõ wãcũse cuogũ dujicũ niwĩ. Na cãrẽ ã'arã, uise me'rã ã'acãrã niwã. ³⁶ Æpãrã topũ ã'arã ejarãrẽ Jesú wãtĩa sãjãno'cũre cõ'awĩrõcã ã'a'cãrã “A'tiro wee wãtĩarẽ cõ'awĩrõami”, ni werecãrã niwã. ³⁷ Jesú a'tiro weecã ã'arã, nipe'tirã masã Gerasapũ nĩrã Jesure tutuaro me'rã “Mu'ũ aperopũ wa'aya”, nicãrã niwã. Na upũtu waro uicãrã niwã. Tojo weerã Jesure tojo nicãrã niwã. Tere tu'ogũ, Jesú yucusupũ mujãsãjãa, wa'a wa'acu niwĩ. ³⁸ Wãtĩa cuomi'cu Jesure “Yu'ũ quẽ'rã mu'ũ me'rã wa'aguti” nĩgũ, upũtu sãrĩcu nimiwĩ. Jesú pe'e cãrẽ nicũ niwĩ:

³⁹ —Mu'ũ ya wi'ipũ tojaa, nipe'tise Õ'acũ mu'ũrẽ wee'quere werepe'ocũ wa'aya, nicũ niwĩ.

Tojo weegũ cũ nipe'tiro cũ ya macãcjãrãrẽ Jesú cãrẽ wee'quere werecu-siagũ wa'acu niwĩ.

Jairo macõrẽ, tojo nicã dí mejã cuogore Jesú yu'rũo'que nĩ'i
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Be'ro Jesú ditara ape pã'rẽpũ nĩ'cu pẽ'atãca be'ro masã e'catise me'rã cãrẽ põtãrĩcãrã niwã. Nipe'tirã cãrẽ yucue'cãrã nitjãrã, tojo weecãrã niwã. ⁴¹ Titare ni'cũ su'ori nerẽwũari wi'i wiogũ Jairo wãmetigũ Jesú tiro etacu niwĩ. Cũ Jesú tiro ejaque'a, Jesure “Yu'ũre pajaña'cũreya. Ya wi'ipũ te'a”, nicũ niwĩ. ⁴² Cũ macõ ni'cõ nigõ doce cũ'marĩ cuogo wẽrĩse pu'topũ nico niwõ. “Jau” ni, Jesú to wa'ari cura pãjãrã masã sirutucãrã nitjãrã, cãrẽ añurõ tuutĩ'awã'cãcãrã niwã. ⁴³ Na tojo weerã wa'tero ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejã dutitigo nico niwõ. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwõ. Ne ni'cũ core ocoyeyu'rũoticũ niwĩ. ⁴⁴ Tojo weego co Jesú sã'ema wa'a, cũ su'tiro yapapũ ñe'eña'co niwõ. Co ñe'erĩ

curata co dí wijami'que bu'anu'cã wa'acaro niwã. ⁴⁵ Tojo wa'ari cura Jesú sêrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Noa yu'ure ñe'eti? nicu niwĩ.

Nipe'tirãputa “Ne ni'cũ ñe'etimi”, nicãrã niwã. Tojo weegu Pedro, tojo nicã cũ me'rãcjãrã Jesure nicãrã niwã:

—Ësãrẽ bu'egu, masã mu'urẽ nipe'tiro doquewãwã'cã, tuuquejoma. Tojo wa'acã masĩmigũ, mu'u ¿de'ro weegu “¿Noa yu'ure ñe'eti?” niti? nicãrã niwã.

⁴⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Ni'cõ yu'ure ñe'ecã tu'oña'pu. Core yu'u tutuaro me'rã yu'rucã weeasu, nicu niwĩ.

⁴⁷ Cũ tojo nicã tu'ogo, cũ masĩtojami, yu'uta weeasu nígõ, narãsãgõta Jesú pu'to a'ti, ejaque'aco niwõ. Co nipe'tirã tu'oropu werepe'ocã'co niwõ. A'te ye bu'iri cũ yaro su'tirote ñe'easu nígõ, tojo nicã “Yu'u ñe'ecãta, yu'rũono'copu tojasu”, ni wereco niwõ. ⁴⁸ Co tojo nicã tu'ogu, Jesú core nicu niwĩ:

—Mu'u ëjõpeotjãgõ, yu'rũono'copu toja'a. Dutu marĩgõ e'catise me'rã tojaaya, nicu niwĩ.

⁴⁹ Jesú core ucũrĩ cura ni'cũ Jairo nerẽwũari wi'i wioгу ya wi'icjũ ejaу niwĩ. Jairore nicu niwĩ:

—Mu'u macõ wẽrĩatojamo. Marĩrẽ bu'egure caribonemotiguta majã, nicu niwĩ.

⁵⁰ Jesú tojo nicã tu'ogu, Jairore nicu niwĩ:

—Uitiguta. Yu'ure ëjõpeoya. Mu'u tojo weecã, mu'u macõ masõno'gõsamo, nicu niwĩ.

⁵¹ Ti wi'ipure etagu, co pesari tucũpure ne ãpẽrãrẽ sãjãadutiticu niwĩ. Pedro, Santiago, Juã, tojo nicã co pacusumua dia'cũrẽ sãjãadutiticu niwĩ.

⁵² Nipe'tirã ti wi'ipu nirã uputu utirã, ðajasewã'arãrẽ Jesú nicu niwĩ:

—Utiticã'ña. Co wẽrĩtimo. Cãrĩgõ weemo, nicu niwĩ.

⁵³ Masã co wẽrĩ'quere masĩcãrã niwã. Tojo weerã cũ tojo nicã tu'orã, cũrẽ bujicã'cãrã niwã. ⁵⁴ Jesú pe'e ucũgũta, co ya omocãrẽ ñe'e, nicu niwĩ:

—Wĩ'magõ, wã'cãnu'cãña, nicu niwĩ.

⁵⁵ Cũ tojo nirĩ curata wẽrĩ'co masã, wã'cãnu'cãco niwõ. Jesú co pacusumuarẽ “Ba'ase ecaya”, nicu niwĩ. ⁵⁶ Cũ tojo weesere ï'arã, co pacusumua uputu ï'aucuacãrã niwã. Jesú core masõ'quere ne ãpẽrãrẽ weredutiticu niwĩ.

9

Jesú cã bese'cãrãrẽ weredutio'o'que ni'i (Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Jesú cũ bu'erã docere neocũucu niwĩ. Be'ro narẽ cũ tutuasere o'ocu niwĩ. Wãtã no'o nirãrẽ cõ'awĩrõmasĩsere o'ocu niwĩ. Tojo nicã dutu yu'rũomasĩsere o'ocu niwĩ. ² Narẽ Õ'acũ wioгу nimi nisere wereduticu niwĩ. Dutitirãrẽ yu'rũoduticu niwĩ. ³ A'tiro nio'ocu niwĩ:

—Wa'arã, ne apeyenojõ miaticã'ña. Tuacjũ, ajuronojõ, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticã'ña. Mũsã sãñase me'rã dia'cũ wa'aya. Ne apeye mianemotica'ña. ⁴ Mũsã no'o nirĩ wi'i ejarã, mũsã to nirõ põtẽorõ tojaque'aya. ⁵ No'o ãpẽrã mũsãrẽ ñe'eticã, ti macãpure wjarã, ti macã cjase di'ta wã'a'quere paastecõ'aña. Tojo weerã mũsã “A'ti macãcjãrã bu'iritima” ni ï'orãsa'a, nicu niwĩ.

⁶ Cũ tojo níca be'ro wa'a wa'acārã niwã. Wa'a, nipe'tise macãrĩpũ Jesú masārẽ yũ'ruose quetire werecusiãcārã niwã. Tojo nicã dutitirãrẽ yũ'ruocārã niwã.

Herode Jesú weesere tũ'o'que ni'i

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Galilea di'ta wioꝝu Herode nipe'tise Jesú wee'quere tũ'ocũ niwĩ. Tere tũ'ogũ, Herode de'ro wéemasĩticũ niwĩ. Āpērã “Cũ Juã wãmeyeri masũ wērĩ'cũpũ masãcũ nimi”, nicārã niwã. ⁸ Āpērã “Dũporocjũpũ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ Elía bajuapĩ”, nicārã niwã. Āpērã “Apetero weegũ ni'cũ todũporocjũ Ō'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ masã'cũ níꝝũ nisamigũ”, nicārã niwã. ⁹ Herode pe'e a'tiro nicũ niwĩ:

—Yũ'ũta Juã ya dũpoare dũtesuredutiwũ. To pũrĩcãrẽ ¿noanojõ nisari tocã'rõ na ucũno'gũ? Cũrẽ ĩ'asĩ'rĩmisa'a, nicũ niwĩ.

Jesú ni'cãmocũsetiri mil Ʃmũarẽ ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Be'ro Jesú besecũú'cãrã na bu'ecusiaca be'ro cũ tiro daja, na weecusia'quere werecãrã niwã. Be'ro narẽ Jesú masã marĩrõpũ Betsaida wãmetiri macã pu'topũ sũ'ori wa'acũ niwĩ. ¹¹ Masã pe'e na wa'ase quetire tũ'ocã'cãrã niwã. Tojo weerã tere tũ'orã, narẽ sirutuwã'cãcãrã niwã. Jesú narẽ añuduti, Ō'acũ wioꝝu nimi nisere were, dutitirãrẽ yũ'ruocũ niwĩ.

¹² Be'ro ñamica'apũ nicã ĩ'arã, cũ bu'erã doce cũ tiro wa'a, cũrẽ ucũcãrã niwã:

—Masārẽ “Tocã'rõta ni'i”, niña. Macãrĩpũ, no'o pu'to nise macãrĩpũ ba'ase, cãrĩrõ a'magũ wa'adutiya. A'to marĩ nirõpũre ne apeyenojõ marĩbutiacã'a, nicārã niwã.

¹³ Jesú pe'e nicũ niwĩ:

—Mũsã narẽ ba'ase ecaya.

Na cũrẽ nicārã niwã:

—Ūsã ni'cãmocũsepagata pã, tojo nicã wa'i pũarãta cũo'o. Masārẽ ne a'teacã se'satisa'a. ¿Ūsãrẽ ã'rã pãjãrã ye niatjere ba'ase duudutigũ weeti? nicārã niwã.

¹⁴ Na pãjãrã, Ʃmũa se'saro ni'cãmocũsetiri mil wa'tero nicārã niwã. Jesú narẽ nicũ niwĩ:

—Masārẽ te cururinũcũ cincuenta dujidutiya, nicũ niwĩ.

¹⁵ Na cũ duti'caronojõta wee, dujipe'ticã'cãrã niwã. ¹⁶ Be'ro Jesú te ni'cãmocũse pãrẽ, na wa'i pũarãrẽ mii, Ʃ'mũarõpũ ĩ'amorõ, cũ pacũ Ō'acũrẽ na ye niatjere e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, cũ pe'esteca be'ro cũ bu'erãrẽ masārẽ etidutigũ o'ocũ niwĩ. ¹⁷ Nipe'tirã ba'a, yapicãrã niwã. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocãrã niwã.

Pedro Jesure “Mũ'ũ Ō'acũ o'ó'cũta ni'i” ní'que ni'i

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸ Ni'cãti Jesú cũ se'saro ñubuegũ weecũ niwĩ. Titare cũ bu'erã quẽ'rã cũ me'rã nicārã niwã. Narẽ sērĩtiña'cũ niwĩ:

—Masã ¿de'ro ni ucũti yũ'ũre? nicũ niwĩ.

¹⁹ Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Āpērã mũ'ũrẽ “Juã wãmeyeri masũ nimi”, nima. Āpērã mũ'ũrẽ “Dũporocjũpũ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ Elía nimi”, nima. Āpērã “No'o níꝝũ dũporocjũpũ Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ masã'cũ níꝝũ nisasami”, nima, nicārã niwã.

²⁰ Be'ro narẽ sērĩtiña'cũ niwĩ tja:

—¿Musã waro, de'ro wãcũti yu'ure? nicu niwĩ. Pedro cãrẽ nicu niwĩ:
—Mu'u Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i, nicu niwĩ.

Jesú cã wẽrĩatjere were'que ni'i
(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹ Jesú narẽ ne cã'rõ ãpẽrãpũre cã Õ'acũ bese'cu nisere werediticu niwĩ. ²² Be'ro narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ pũrõ pi'etigusa'a. Judío masã bucãrã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ure ï'atu'tirãsama. Yu'ure wẽjẽrãsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgũsa'a, nicu niwĩ.

²³ Be'ro nipe'tirã masãrẽ nicu niwĩ:

—No'o yu'ure sirutusĩ'rĩgũnojo nipe'tise numũrĩ sirutuato. Cã weesĩ'rĩrõnojo weeticã'to. Yu'u waro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusĩ'rĩgũ, “Jesure ãjõpeogu, wẽrĩbosa'a” nitigũta sirutuato. ²⁴ Yu'ure ãjõpeose me'rã ña'arõ yu'rũsĩ'rĩtigũ, yu'ure ãjõpeodu'ugũnojo pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wẽjẽsere uiti, yu'ure ãjõpeonu'cũgũnojo yu'u me'rã catinu'cũgũsami. ²⁵ Ni'cã a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agu, cã ejeripõ'rã pe'ere bajuriogu, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? ²⁶ Yu'ure, tojo nicã ye quetire bopoyasãticã'ña. Musã bopoyasãcã, yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'tiro weegusa'a. Apaturi a'ti turipũre a'tigu, yu'u pacu asistese me'rã, cãrẽ wereco'terã me'rã yu'u quẽ'rã musãrẽ bopoyasãgũsa'a. Yu'u tutuase me'rã a'tigu, tojo weegusa'a. ²⁷ Diacjũ musãrẽ wereguti. Ni'cãrẽrã a'topũ nirã yu'u wiogu sãjãcã ï'atimirã wẽrĩsome, nicu niwĩ.

Jesú cã bajusere dũcayua'que ni'i
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ni'cã semana Jesú “Yu'u wiogu sãjãcã ï'arãsa'a” nĩca be'ro ãrũgũpũ ñubuegu mujãgũ, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacũ niwĩ. ²⁹ Topũ cã ñubuegu, cã bajusere dũcayua wa'acu niwĩ. Cã ye su'ti añurõ butise, asistese wa'acaro niwũ. ³⁰ Tojo wa'acã, pũarã umuã bajua, cã me'rã ucũcãrã niwã. Na dũporocjãrãpũ Moisé, Elía nicãrã niwã. ³¹ Na asistese me'rã nĩrã, Jesú cã Jerusalẽpũ wẽrĩatjere ucũcãrã niwã. ³² Pedro quẽ'rã upũtu wũja cuo'cãrã nimirã, wã'cãcãrã niwã. Wã'cã, Jesú cã asistesere, tojo nicã cã me'rã nirãrẽ ï'acãrã niwã. ³³ Na Jesú tiro nĩ'cãrã wa'ari cura Pedro Jesure nicu niwĩ:

—Wiogu, marĩ a'topũ nicã añuyũ'rũa'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicu niwĩ.

Pedro cã tojo nisere tu'oña'timigũ, de'ro nĩmasĩtigũ, tojo nicu niwĩ. ³⁴ Cã tojo ucũrĩ cura ni'cã o'mecurua dijati, tuubi'acã'caro niwũ. Na ti o'mecurua po'peapũ nĩrã, ucũa wa'acãrã niwã. ³⁵ Be'ro ti curuapũ ni'cã a'tiro ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yu'u macũ yu'u bese'cu nimi. Cã ucũsere tu'o ãjõpeoya, nicu niwĩ.

³⁶ Tojo nĩca be'ro Jesú ni'cũta tojanũ'cãcũ niwĩ. Moisé, Elía marĩcãrã niwã majã. Cã bu'erã na ï'a'quere tojota tu'oña'yũ'rũocã'cãrã niwã. Ne cã'rõ ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

Jesú wĩ'magũ wãtĩ sãjãno'care cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ape numu pe'e ãrũgũpũ nĩ'cãrã dijatacã, pãjãrã Jesure põtẽrĩcãrã niwã. ³⁸ Ni'cã na wa'teropũ nigũ upũtu Jesure ucũquejocũ niwĩ:

—Ĕsārē bu'egũ, yu'u macũ ni'cũ nigũrē pajaña'cureya. Ī'agũ a'tia.
³⁹ Wātī cūrē sājāa'cu ñe'ea, caricũ, wērīamujācā weemi. Tojo nicā
 Ɂseropu so'potu'umi. Cūrē ña'abutiario wéégũ, pi'eticā weeyu'rũami. Ne
 du'usĩ'rĩtimi. ⁴⁰ Mu'u bu'erārē “Wātīrē cō'awĩrõña”, nitojamiaru. Ne
 pōtēotiamā, nicu niwĩ.

⁴¹ Jesú yu'ticu niwĩ:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yu'u musārē yoacā bu'emicā,
 ne tu'omasĩwe'e yujupu. ¿No'ocā'rō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā
 wācūtutuagusari? Mu'u macūrē yu'u tiro miitia, nicu niwĩ.

⁴² Wĩ'magũ cū tiro wa'acā, wātī cūrē nucũcāpu doqueque'acā weecu
 niwĩ. Apaturi wācũña marĩrō cūrē wērīacā weecu niwĩ tja. Cū tojo weecā,
 Jesú wātīrē cō'awĩrō, yu'rũocu niwĩ. Tu'ajanu'cō, cū pacure wiacu niwĩ.

⁴³ Nipe'tirā to nirā Ō'acũ tutuasere ĩ'amarīacārā niwā.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
 (Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú wee'io'quere ĩ'amarīarĩ cura cū bu'erārē nicu niwĩ:

⁴⁴ —Yu'u ni'cārōacā nisere añurō tu'oya. Acobojoiticā'ña. Yu'u Ō'acũ
 macũ masũ weronojō uputigure wiorāpure o'orāsama, nicu niwĩ.

⁴⁵ Cū tojo nisere cū bu'erā pe'e ne tu'omasĩticārā niwā. Ō'acũ narē tojo
 masĩtabasioticā weecu niwĩ. Na cū ní'quere “¿De'ro nisĩ'rĩrō weeti?” ni
 sērītiña'ui nicārā niwā.

Añurō weeyu'rũnu'cāgũ ye cjase ni'i
 (Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶ Be'ro Jesú bu'erā na basu ¿noa marĩ wa'teropu nigũ āpērā yu'rũoro
 niyu'rũnu'cāgũsari? nĩrā, uputu du'sasocārā niwā. ⁴⁷ Jesú na tojo
 wācũsere ĩ'amasĩcā'cu niwĩ. Tojo weegu ni'cũ wĩ'magũrē cū pu'to
 wejeonu'cō, ⁴⁸ narē nicu niwĩ:

—Yu'ure maigũnojō ni'cũ ā'rĩ wĩ'magũrē ñe'egũ weronojō weemi. Cūrē
 ñe'egũ, yu'ureta ñe'egũ weemi. Yu'ure ñe'egũ, yu'ure o'ó'cu Ō'acũ
 quē'rārē ñe'egũta weemi. No'o musā wa'teropure “Āpērā yu'rũoro ni”
 ni wācūtigu cūta nimi āpērā yu'rũoro nigũ, nicu niwĩ Jesú.

Marĩrē ĩ'atu'titigu marĩ me'rācjũ nimi nise ni'i
 (Mr 9.38-40)

⁴⁹ Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwĩ:

—Ĕsārē bu'egũ, ni'cũ mu'u wāmerē pisutjlagũ, wātīarē cō'awĩrōcā
 ĩ'awũ. Cū marĩ me'rācjũ nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'awu, nicu niwĩ.

⁵⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rõua'a. Marĩrē ĩ'atu'titigu marĩ me'rācjũ
 nimi, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Santiagore, Juārē tu'ti'que ni'i

⁵¹ Jesú wērĩ, cū u'musepu mujāti duporo uiro marĩrō wācūtutuario me'rā
 “Jerusalēpu wa'aguti”, nicu niwĩ. ⁵² Cū duporo āpērārē o'óyucu niwĩ. Na
 ni'cā macā Samaria di'ta nĩrĩ macāpu Jesú cū cārīatjore a'mayurā wa'acārā
 niwā. ⁵³ Ti macā Samariacjārā judío masā me'rā a'pepũrĩrā nitjīarā, Jesú
 o'ó'cārārē ñe'esĩ'rĩticārā niwā. Na, Jerusalēpu Jesú wa'agusami nĩrā, tojo
 weecārā niwā. ⁵⁴ Samariacjārā tojo weesere ĩ'arā, Jesú bu'erā Santiago,
 Juā a'tiro nicārā niwā:

—Ēsā wiogū, narē bu'iri da'rerā, ¿pecame'erē u'musepu dijatiduticā uati? ¿Dūporocjū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Elía wee'caronojō weeroḡati? nicārā niwā.

⁵⁵ Tere tu'ogū, Jesú narē ĩ'a, tutuaro me'rā tu'tigū, a'tiro nicū niwī:

—Musā tojo wācūse Espíritu Santu o'ose mejēta ni'i. ⁵⁶ Yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigū masārē bu'iri da're bajuriogū a'titiwū. Narē yū'rūogū a'tigū weewū, nicū niwī.

Be'ro na ape macāpū yū'rūa wa'acārā niwā.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā ye queti ni'i

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Na ape macāpū yū'rūari cura ni'cū masū Jesure nicū niwī:

—Yū'u mū'u no'o wa'aro sirutugūti, nicū niwī.

⁵⁸ Jesú cūrē yū'ticū niwī:

—Wa'icārā na cārīrī tuti cūoma. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro cūoma. Yū'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō uputigū ne cārō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicū niwī.

⁵⁹ Apī pe'ere Jesú a'tiro nicū niwī:

—Te'a yū'u me'rā, nicū niwī.

Cū yū'ticū niwī:

—Wiogū, yū'u pacū tiropū wa'agūti yujupū. Topū ni, be'ro yū'u pacū wērīca be'ro yaatojagupū mū'u me'rā wa'agūti, nicū niwī.

⁶⁰ Jesú cūrē yū'ticū niwī:

—Yū'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Náta wērī'cārārē yaato. Mū'u pūrīcā yū'ure sirutuya. Sirutu, Ō'acū wiogū nigūsami nisere weregū a'tia, nicū niwī.

⁶¹ Be'ro Jesure apī nicū niwī:

—Wiogū, mū'u me'rā wa'agūti. Yū'u mū'u me'rā wa'ati dūporo ya wi'icjārārē we'eritisi'rīsa'a yujupū, nicū niwī.

⁶² Jesú cūrē nicū niwī:

—Di'ta se'ecūugū, opanūrē wa'ari nígū, sē'ema pe'e ĩ'atōrōtisami. Ā'rī weronojō Ō'acūrē ējōpeo'cūpūa todūporo cū weeseti'quere wācūnūrūtisami. Wācūnūrūgūa Ō'acū ye cjasere queoro weemasītisami, nicū niwī.

10

Jesú setenta y dos masārē cū ye quetire weredutigū o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Jesú setenta y dos āpērā umūarē pijinemocū niwī. Narē puarērā dia'cū nipe'tise cū wa'atje macārīpū cū dūporo o'ó'yucū niwī.

² Narē a'tiro nicū niwī:

—Diacjū mūsārē weregūti. Marī otese peje pī'rī dūcati'i. Tere miirā pe'e marībocurema. Tojo weerā mūsā te otese wiogūre āpērā miitamudutirā sērīnemoña, nicū niwī. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā pājārā waro nima. Te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā Ō'acūrē sērīña. ³ Musā wa'aya. Yū'u mūsārē wiose wa'teropū o'ógū wee'e. Oveja wī'marārē yaiwa wa'teropū o'ógū weronojō o'ó'o. ⁴ Musā wa'arā, ajuri miaticā'ña. Niyeru sāarī ajuro quē'rārē miaticā'ña. Sapatu ape pa'a miaticā'ña. Ma'apū wa'arā, āpērārē añudutirā, yoacā ucūtīcā'ña. Diacjū wa'aya. ⁵ Musā wi'ipū sājāarā, ti wi'icjārārē añudutirā, a'tiro nimū'tāña: “Musā a'ti wi'icjārārē añurō wa'ato”, niña. ⁶ Ti wi'icjārā cumuca marīrō nicā, mūsā añudutise “Añurō wa'ato” nise na ye tojarosa'a.

Tojo niticāma, musā tojo nise musārēta tojarosa'a tja. ⁷ Musā ni'cā wi'ipū ejarā, ti wi'ipūta tojayá. Na ba'asenojōrē, na sī'rīsenojōrē, musā quē'rā ba'asirutuya. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama. Apeye wi'seripū wa'amujā, cārībajaque'atiticā'ña. ⁸ Musā ni'cā macāpū etacā, ti macācjārā añurō ñe'eme'rīcā, no'o na ecasere ba'aya. ⁹ Ti macāpū dutitirārē yu'rūoya. Narē a'tiro wereya: “Ō'acū cū wiogu nise musā tiropū a'tiatje cā'rō dū'sa'a.” ¹⁰ Ni'cā macāpū musā etacā, tocjārā añurō pōtērītīcāma, macā decopū wa'aya. A'tiro niña: ¹¹ “A'ti macā cjase ūsā dū'pocārīpū di'ta wā'a'quepūreta paastecō'arāti. A'ti macācjārā bu'iritisere ī'orā, tojo weerāti”, niña. Narē a'tiro ninemoña. “Musā a'tere masīña. Ō'acū cū wiogu nise musā tiropū a'tiatje cā'rō dū'sa'a”, niña. ¹² Jesú a'tiro ninemocū niwī:

—Musārē weregūti. Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, ti macācjārā musārē ūati'cārārē a'tiro weegūsamī. Sodomācjārārē bu'iri da're'caro nemorō da'reno'rāsama, nicū niwī Jesú.

Jesure ějōpeotise macārīcjārārē ye queti ni'i
(Mt 11.20-24)

¹³ Be'ro Jesú apeye macārīcjārārē a'tiro nicū niwī:

—Musā Corazī, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcjārārē ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Yu'u wee'ō'quere ī'amirā, dūcayuwe'e. Yu'u āpērā judío masā nitirā nirōpū Tiro, Sidō wāmetise macārīpū wee'ōcāma, dūporopū na ña'arō wee'quere bujaweti dūcayutojabopā. Na bujawetisere ī'orā, na weewūaronojōpūma su'ti wāquīsenojōrē sāña, nujārē na dūpoapū ōrēstepeobopā. ¹⁴ Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, Tiro, Sidōcjārā nemorō musā pe'ere bu'iri da'reyū'rūnū'cāgūsamī. ¹⁵ Ni'cārōacāma Capernaucjārārē were'e. “Tojowaro ū'mūsepū mūjārāti”, ni wācūtīcā'ña. Ō'acū musārē pecame'epū cō'abutiagūsamī, nicū niwī.

¹⁶ Be'ro cū bu'erārē a'tiro werenemocū niwī:

—Musā bu'esere tū'orā, yu'ūreta tū'oma. Musārē ūatirā, mejārōta yu'ūre ūatima. Tojo yu'ūre ūatirā, yu'ūre o'ó'cūpū Ō'acū quē'rārē ūatima, nicū niwī Jesú.

Jesú cū o'óyu'cārā setenta y dos na daja'que ni'i

¹⁷ Be'ro Jesú setenta y dos cū o'óyu'cārā e'catise me'rā tojatacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wiogu, wātīpūta mū'u dutiro, mū'u wāme me'rā ūsā cō'awīrōmūjācā, yu'tiama, nicārā niwā.

¹⁸ Jesú narē nicū niwī:

—Musā nīrōnojōta ni'i. Wātīrē ū'mūsepū ní'cū būpo ya'baro weronojō docaque'a dijacā ī'awū. ¹⁹ Yu'u musārē tutuasere o'owū. Musā añapūre ū'tapeomicā, cutipapūre ū'tapeomicā, na cū'rīcā, toacā pūrīno'tisere o'owū. Nipe'tise wātī cū tutuasere docaque'adutigu o'owū. Ne cā'rō musā ña'arō weeno'some. ²⁰ “Wātīa ūsārē yu'tiama” nise dia'cūrē e'catitīcā'ña. A'te pe'ere e'catiya. Ū'mūsepū Ō'acū yarā catinu'cūse cūorā na wāmerē ojaō'orī turipū musā wāmerē ojaō'ocā, e'catiya, nicū niwī.

Jesú ye queti, cū pacū Ō'acū ye queti ni'i
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura Espīritu Santu cūrē e'catise o'oyū'rūacu niwī. Titare cū pacūre a'tiro nicū niwī:

—Pacɔ, mu'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. “Usã masiyu'rɔnu'cãrã ni'i” nirãrẽ mu'u ye cjasere masicã weeticu niwã. Æpẽrã wĩ'marã weronojõ maata tu'o ẽjõpeorã pe'ere tere masicã weecu niwã. Mu'u tojo weesere wãcũgũ, mu'urẽ e'catise o'o'o. A'tere mu'u ua'caronojõta queoro wee'e, nicu niwĩ cũ pacure.

²² Be'ro masãrẽ ninemocu niwĩ tja:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasĩsere yu'ure o'owĩ. Cũ ni'cũta yu'u nisetisere masĩpe'ocã'sami. Yu'u quẽ'rã ni'cũta cũ nisetisere masĩpe'o'o. No'o yu'u masicã weeno'rã quẽ'rã cũ nisetisere masĩsama, nicu niwĩ Jesú.

²³ Be'ro cũ bu'erãrẽ ĩ'a, na se'sarore nicu niwĩ:

—Yu'ure musã, musã ye caperi me'rã ĩ'a'a. ²⁴ Musãrẽ a'tiro weregati. Pãjãrã dũporocjãrãpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã, tojo nicã wiorã musã ni'cãrõacã ĩ'asere ĩ'asĩ'rĩcãrã nimiwã. Ne ĩ'aticãrã niwã. Yu'u musãrẽ weresere tu'osĩ'rĩcãrã nimiwã. Ne ni'cãti tu'oticãrã niwã, nicu niwĩ.

Jesú Samariacjũ me'rã queose o'o'que ni'i

²⁵ Be'ro ni'cũ Moisé oja'quere bu'eri masũ Jesú cũ ucũsere tu'ogu, wã'cãnu'cã, Jesú me'rã ucũgũ wa'acu niwĩ. Cũrẽ mejẽcã yu'ticã uagu, a'tiro sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Masãrẽ bu'egu, yu'u Õ'acũ me'rã catinu'cũsĩ'rĩgũ, ¿de'ro weegusari? nicu niwĩ.

²⁶ Jesú cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—¿Moisé ye queti ojãca pũrĩpu de'ro ojano'tito? Mu'u tere bu'egu, ¿de'ro tu'oti? nicu niwĩ.

²⁷ Moisé oja'quere bu'eri masũ cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—A'tiro ojano'o: “Õ'acũ marĩ wiogure nipe'tise mu'u ẽjõpeose me'rã, mu'u wãcũse me'rã, mu'u tutuase me'rã, mu'u tu'oña'se me'rã ma'ĩña. Mu'u basu ma'irõnojõta ãpẽrãrẽ ma'irõua'a”, ni'i, nicu niwĩ.

²⁸ Tere tu'ogu, Jesú cũrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u queoro waro yu'ti'i. Mu'u a'tere wéegu, Õ'acũ me'rã catinu'cũgũsa'a, nicu niwĩ.

²⁹ Moisé oja'quere bu'egu pe'e cũrẽ añurõ wãcũcã uagu, Jesure a'tiro nicu niwĩ tja:

—¿Noanojõ niti ãpẽrãrẽ ma'irõua'a nirãnojõ? nicu niwĩ.

³⁰ Jesú cũrẽ queose me'rã yu'ticu niwĩ:

—Ni'cũ umu Jerusalẽcũ ma'a Jericó wa'ari ma'apũ bu'acu niwĩ. Topũ cũ wa'ari cura yajari masã cũrẽ ñe'e, cũ cuosere yajape'ocã'cãrã niwã. Su'ti cũ sãña'quepu quẽ'rãrẽ tuweemiicã'cãrã niwã. Cũrẽ upũtu paawẽjẽcũu, wa'a wa'acãrã niwã. ³¹ Tojo wa'ari cura ni'cũ pa'i cũ bu'aca ma'apũta bu'acu niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, ĩ'atigu weronojõ diacjũ yu'rũbu'a wa'acu niwĩ.

³² Cũ be'ro tja apĩ Leví ya curuacjũ cũ cũñarõpũta cũ quẽ'rã ejacu niwĩ. Cũrẽ ĩ'agũ, cũ quẽ'rã ape pã'rẽ pe'e pẽ'a, ĩ'ayu'rũbu'a wa'acu niwĩ. ³³ Na be'ro apĩ tja Samariacjũ judío masã na yabigu ti ma'apũta bu'acu niwĩ. Cũ cũrẽ ĩ'agũ, pũrõ pajaña'cu niwĩ. ³⁴ Tojo weegu cũ, cũ tiro wa'a, cũ cãmire ocoyegu, u'sere, tojo nicã vino me'rã cũ ye cãmipũ piopeocu niwĩ.

Tu'ajanu'cõ, su'ti caseri me'rã dũ'recu niwĩ. Be'ro cũ yagu burro bu'ipũ cũrẽ miipeocu niwĩ. Miipeo, ni'cã wi'i sijari masã cãrĩrĩ wi'ipũ miaa, cũrẽ co'tedutigu cũucu niwĩ. ³⁵ Ape numu pe'e tja Samariacjũ co'tedutigu puu numu da'rase wapa weronojõ niyeru ti wi'i co'tegure o'ocu niwĩ. Cũrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Ã'rĩrẽ co'teya. Yu'u mu'urẽ o'o'que nemorõ nicã,

dajatojagu mu'urē wapayepe'oguti”, nicu niwī. ³⁶ A'tere wéréca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ĩ'acã, ¿ni'inojō pe'e na i'tiarã wa'terore yajari masã na ña'arō wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

³⁷ Moisé oja'quere bu'eri masū yu'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cu añurō weepī, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'rã āpērārē ā'rī weronojō weegu wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipux cū ní'que ni'i

³⁸ Jesú cū wa'aro yu'ruagu, ni'cã macãpu ejacu niwī. Ti macãpu ni'cō Marta wãmetigo co ya wi'ipux cūrē pōtērī, cãrise o'oco niwō. ³⁹ Co ni'cō María wãmetigore acabijotico niwō. Cóta Jesú ucüsere tu'ogo, cū du'pocãrī tiroacãpu dujico niwō. ⁴⁰ Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wãcūque'tiyu'ruaco niwō. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cūrē nico niwō:

—Yu'u wiogu, a'tigo yu'u acabijo yu'ure weetamusere ne wãcūtimo. ¿Mu'u ne mejēcã tu'oña'weti co tojo weesere? Core yu'ure weetamudutiya, nico niwō.

⁴¹ Jesú core yu'ticu niwī:

—Marta, mu'u weesere uputu waro wãcūque'ti'i. ⁴² María pe'e yu'u ucüsere tu'ogo, añuse warore weego weemo. Co tu'o ějōpeo'quere ne āpērã ě'mamasītisama. Tenojō pe'ere weeru'a, nicu niwī.

11

Jesú “Ō'acūrē sērīrã, a'tiro ñubueya” nise ni'i

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ni'cã numu Jesú aperopu ñubuegu weecu niwī. Cū ñubuetu'ajaca be'ro ni'cū cū bu'egu Jesure nicu niwī:

—Ēsã wiogu, Juã masārē wãmeyeri masū cū bu'erārē Ō'acūrē ñubuesere bu'ecu niwī. Mu'u quē'rã ūsārē bu'eya, nicu niwī.

² Jesú yu'ticu niwī:

—Ō'acūrē ñubuerã, a'tiro niña:

“Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirã mu'urē wiopesase me'rã ějōpeoato.

A'ti turipure mu'u bese'cu maata wiogu sãjãgũ a'tiatio.

U'musepũre mu'u u'aro dia'cũ weesama.

Na weronojō a'ti turicjãrã quē'rã mejãrõta weeato.

³ Ēsārē umucorinucũ ba'ase o'oya.

⁴ Ēsã ña'arō wee'quere acobojoya.

Ēsã āpērārē acobojo'caro weronojõta ūsã quē'rãrē acobojoya.

Ēsã ña'arō weesĩ'risere cã'mota'aya.

Tojo nicã ña'agũ ūsārē niquesãsi'ricã, cã'mota'aya”, nicu niwī.

⁵ Jesú apeye ninemocu niwī:

—No'o musã wa'teropure ni'cū cū me'rãcjũ cuobosami. Cū ñami deco musã ya wi'ipux wa'a, a'tiro nibosami: “Yu'u me'rãcjũ, i'tiaga pã yu'ure wasoya. ⁶ Yu'u me'rãcjũ apĩ aperopu sijagu eja'cu yá wi'ipux ejami. Ne cūrē apeyenojō cã'rō ecase moosa'a”, nisami. ⁷ Cū apetero weegu mu'urē wi'i po'peapu a'tiro yu'tiwĩrõbosami: “Yu'ure wã'cõtiguta. Sope pu'to añurō waro bi'acã'no'apu. Yu'u põ'rã yu'u me'rã cãrĩrã pesama. Yu'u mu'urē wã'cã apeyenojō o'ogu wa'amasītisa'a”, nisami. ⁸ Musārē wereguti. Cū, cū me'rãcjũ nimicã, wã'cã, cūrē apeyenojō o'ogu wa'atisami. A'tiro pe'e

weesami. Cūrē sērīnu'cūcā ĩ'agũ, caribonemoticā'to nígũ, nipe'tise cū uasere o'osami. Cũ, cū me'rācjũ nise ye bu'iri mejēta tojo weesami. ⁹ Tojo weegu musārē wereguti. Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācjũ ya wi'ire sope pu'to pisunu'cūcā cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. ¹⁰ Ō'acũ cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magũnojō bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogusami.

¹¹ »Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū ũtāpere o'otibosa'a. Wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. ¹² Tojo nicā cārē'quē die sērīcā, cutipare o'otibosa'a. ¹³ Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu u'musepu nigũ, nemorō añuse o'ogusami. Cūrē sērīrārē Espiritu Santure o'ogusami, nicu niwī.

*Jesure “Wātī tutuaro me'rā weeī'omi” ni na ucja'que ni'i
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)*

¹⁴ Ni'cũ masũ wātī sājāno'cu ucūmasītigu tojacu niwī. Jesú cūrē cō'awīrōgũ weecu niwī. Cūrē cō'awīrōcā, ucūmasītimi'cu ucūcu niwī. Tere ĩ'arā, masā ĩ'amarīacārā niwā. ¹⁵ Ni'cārērā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jesú wātīa wiogu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīrē cō'awīrōmi, nicārā niwā.

¹⁶ Āpērā pe'e ¿diacjūta Jesú tutuamiticũ? nírā, cūrē u'muse cjasere weeī'oduticārā nimiwā. ¹⁷ Cũ na tojo wācūsere masīgũ, narē nicu niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī ducawati, a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Ni'cā wi'icjārā ducawatirā, na quērā pe'tidijasama. ¹⁸ A'te weronojō wātīa wiogu cū basu ducawatigu, cū de'ro wee tutuanemotisami majā. Musārē a'tere ucūgūti. Musā yu'ure “Wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, nimi'i. ¹⁹ To pūrīcārē yu'u tojo weecāma, musā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ¿noa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē musā “Ō'acũ tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma”, ni'i. Tojo weero masīno'o. Musā yu'ure nise diacjũ niwe'e. ²⁰ Yu'u Ō'acũ dutiro me'rā pe'e wātīarē cō'awīrō'o. A'te me'rā “Ō'acũ wiogu nise musā tiropure nitoja'a”, nino'o, nicu niwī.

²¹ Jesú narē a'tiro ninemocu niwī:

—Ni'cũ umu tutuamu nipe'tise wāmotigu cū ya wi'ire co'tecā, cū yere mejēcā weetisama. ²² No'o cū nemorō tutuagu a'ti, cūrē wapata'agu, cū wāmotimi'quere ē'mape'ocā'sami. Tojo weegu cū wāmo marīgũ mejō nigũ tojacā'sami. Ē'ma'cu cū me'rācjārārē tere ducawaasami. Jesú, yu'u wātī yu'ruoro tutuayu'runu'cā'a nígũ, tojo nicu niwī.

Jesú a'tiro ninemocu niwī:

²³ —Yu'ure uatirā yu'ure ĩ'atu'tirā nima. Yu'ure seeneotamutigunojō doquestewā'cāgũ weronojō nimi. Yu'ure ējōpeotirā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weetamurā mejēta weema nígũ, tojo nicu niwī.

*Wātī toduporopu cū ní'cupure majāmisājāase ni'i
(Mt 12.43-45)*

²⁴ Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—Wātī masūpure cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cũ niatjore a'magũ, tojo weesami. Cũ nirō bocatigu, a'tiro wācūsami: “Yu'u wijaa'cupure dajasājāagūti tja”, nisami. ²⁵ Cūpure dajasājāagũ, wi'i o'aca wi'i, añurō apóca wi'i weronojō bocaejasami. ²⁶ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'ruoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro toduporopu cū

wijaa'cɔpɔre na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū todɔporopɔ nī'caro nemorō ña'arō tojasami, nicɔ niwī Jesú.

Jesú “E'catise waro a'tiro ni'i” ní'que ni'i

²⁷ Jesú ucūrī cura ni'cō numio masā pājārā wa'teropɔ nigō caricūquejoco niwō:

—Mu'urē pō'rāti masō'co añurō waro e'catiyu'rɔsamo, nico niwō.

²⁸ Jesú core nicɔ niwī:

—Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Ō'acū cū ucūsere tu'o, cū dutisere weerā pe'e pūrīcā añurō waro co nemorō e'catisama, nicɔ niwī.

Masā ña'arā Jesure wee'odutimi'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Jesú tiro pājārā masā nerēwā'cācārā niwā. Na tojo weecā, cū ucūcɔ niwī:

—Masā a'tocaterocjārā ña'ayu'rɔama. Na ña'arā nírā, wee'ose dia'cūrē ɔama. Na tere ɔamicā, a'te dia'cūrē wereguti. Joná ɔporocjūrɔ wa'a'quenojō dia'cūrē i'ogūti. ³⁰ Joná Nínivecjārārē queose o'ogu weecɔ niwī. Te weronojō yu'u Ō'acū macū masū weronojō upɔtigu que'rā a'tocateropɔ nirārē queose o'o'o. ³¹ ɔporocjō mujīpū mɔjātiro diacjū pe'e nirī di'ta wiogo Israe curuacjārā wiogu Salomó masísere tu'ogo a'tico niwō. Yu'u Salomó yu'rɔoro masīyu'rɔnɔ'cāmicā, mɔsā pe'e yu'ure tu'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji nɔmɔ nicā, ti di'ta wiogo ní'co a'tocaterocjārārē “Mɔsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewɔ”, nigōsamo. ³² Apeye que'rārē wereguti. Joná Nínive wāmetiri macācjārārē Ō'acū ye quetire werecā, na ña'arō wee'quere bujaweti, du'ucārā niwā. Yu'u pe'ere Joná yu'rɔoro nimicā, mɔsā ējōpeowe'e. Mɔsā na wee'caronojō ña'arō wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji nɔmɔ nicā, Nínivepɔ ní'cārā a'tocaterocjārārē “Mɔsā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewɔ”, nirāsama, nicɔ niwī Jesú.

Marī caperi sī'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Jesú masārē a'tiro werenemocɔ niwī:

—Masā sī'ocjare sī'oca be'ro bajutiropɔ, acaronojō docapɔ sī'otisama. Tojo weronojō o'orā, topɔ sājāejarānɔcū i'ato nírā, ɔmɔarōpɔ sī'opeosama. ³⁴ Marī caperi sī'omɔ'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō i'amasī'i. Marī caperi i'aejaticāma, añurō i'atisa'a. A'te weronojō mɔsā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere wéerā, caperi añurō weronojō ni'i. Mɔsā a'ti turi cjase pe'ere wācūnɔrūcāma, caperi i'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū ɔaro weetirā, na'itī'arōpɔ nirā, cūrē masītirā weronojō ni'i. ³⁵ Mɔsā ējōpeosere sī'ose weronojō cɔ'o. Tere na'itī'arōpɔ weronojō ña'arō weese me'rā dojorētīcā'ña. ³⁶ Tojo weerā mɔsā Ō'acūrē ējōpeo, ña'ase marīrō cū ɔaro wéerā, cū ye cjasere añurō tu'omasī'rāsa'a, nicɔ niwī Jesú.

Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cū fariseo masū cū ya wi'ipɔ ba'adutigu pijiacɔ niwī. Tojo weegu Jesú sājāa, ba'acjɔ mesapɔ ejanujācɔ niwī.

³⁸ Be'ro fariseo na weewaronojō ba'ase ɔporo Jesú cū omocoeticā i'agū, i'amarīacɔ niwī. ³⁹ Tere masīgū, Jesú cūrē nicɔ niwī:

—Musã fariseo masã bajuyoropu dia'cũ añurõ weeta'sa'a. Baparire bu'ipũ dia'cũ coerã weronojõ ni'i. Ti pa po'peapure peje ña'ase musã ãpẽrã yere yaja'que, ãpẽrã yere uaripejayu'rũnu'cã'que ù'irĩ weronojõ wã'ña'a. ⁴⁰ Musã tu'omasĩwe'e. Õ'acũ bu'icjasere wee'cuta po'peapũ cjasepu quẽ'rãrẽ weecu niwĩ. ⁴¹ Musã cuosere ãpẽrãrẽ pajaña'rã, o'oya. Tojo weerã baparire po'peapũ coerã weronojõ weerãsa'a. Be'ro bu'ipũ, po'peapũ quẽ'rãrẽ ù'irĩ marĩrã weronojõ añurã tojarãsa'a.

⁴² »Musã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Musã otese o'majãcã menta, ruda wãmetise, nipe'tise opa dari ducatisenojõacãrẽ seeneo, opa sũ'urĩ weesa'a. Diez sũ'urĩ cuorã, ni'cã sũ'u Õ'acũ wi'ipũ miaa, Õ'acũrẽ wãmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirã, añurõ weese, Õ'acũrẽ ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musã otesere cãrẽ o'odu'utimirã, a'te añuyũ'rũnu'cãsere weeya.

⁴³ »Musã fariseo masãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Musã nerẽwuase wi'seripure wiorã na dujiwuase cũmurĩpu dujisĩ'rĩ'i. No'o musã wa'aro wiopesase me'rã añuduticã u'a'a.

⁴⁴ »Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã, weeta'sari masã ni'i. Ña'arõ wa'arosa'a musãrẽ. Masãperi na yaa'que bajutise weronojõ ni'i. Æpẽrã a'ti, masĩtimirã, te peri bu'i u'tacũuwã'cãsama. A'te weronojõ musã po'peapure ña'arã ni'i. Æpẽrã musã ña'arõ weesere masĩtisama, nicu niwĩ.

⁴⁵ Cũ tojo nicã tu'ogu, ni'cũ Moisé oja'quere bu'eri masũ a'tiro nicu niwĩ:
—Masãrẽ bu'egu, mu'u a'tiro nígu, ùsã quẽ'rãrẽ tu'tigu wee'e, nicu niwĩ.

⁴⁶ Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—Musã quẽ'rãrẽ ña'arõ wa'arosa'a. Æpẽrãrẽ weepõtẽoña marĩsere dutiyũ'ruocã'sa'a. Tere dutimirã, musã pe'e ne weewe'e.

⁴⁷ »Ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ. Musã duporocjãrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã masãperi bu'ipũ yeeaponũ'cõ'o. Narẽta musã ñecũsumuapu wẽjẽmujãticãrã niwã. ⁴⁸ Musã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã na ní'quere weewe'e. Yu'u quẽ'rãrẽ ãjõpeowe'e. Musã a'tiro weese me'rã musã ñecũsumua wee'quere bu'ipejatamusere masĩno'o. Na Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Musã pe'e na ye masãperire yeeaponũ'cõ'o.

⁴⁹ »Tojo weegu Õ'acũ yu'u pacu duporopu masĩse me'rã a'tiro nicu niwĩ: “Yé queti weremu'tãrĩ masãrẽ, tojo nicã yé queti bu'eri masãrẽ o'óguti. Ni'cãrẽrãrẽ wẽjẽcõ'a, ãpẽrãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã, no'o na wa'aro sirutucusiarãsama”, nicu niwĩ Õ'acũ. ⁵⁰ Tojo weegu nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽ'que wapa Õ'acũ a'tiro weegusami. A'tocaterocjãrã masãrẽ bu'iri wapaseegusami. ⁵¹ A'ti turi weenu'cãcaterore musã ñecũsumua Abere wẽjẽmu'tãcãrã niwã. Be'ro téé Zacarĩa na ñubuepeowuaro põtẽorõpu wẽjẽ'que me'rã yapatĩ'i. Tojo weegu musãrẽ nigũti. Tojo wee'que wapare a'tocateropu nirãrẽ bu'iri wa'arosa'a.

⁵² »Musã Moisé oja'quere bu'eri masã Õ'acũ yere masĩ'i. Tere masĩmirã, ãpẽrãrẽ masĩcã weewe'e. Musã basuta yu'ure ãjõpeowe'e. Æpẽrã quẽ'rãrẽ ãjõpeosĩ'rĩcã uasãwe'e. Tojo weero ña'arõ wa'arosa'a musãrẽ, nicu niwĩ Jesú.

⁵³ Jesú a'tere níca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã cũ me'rã uayu'ruacãrã niwã. Tojo weerã cãrẽ peje

sērītiña'wā'cōcārā niwā. ⁵⁴ Cū mejēcā nicā, cūrē weresārāti nírā, tojo weecārā niwā.

12

Jesú “Fariseo masā nisoose me'rā bu'esere tū'omasīña” ní'que ní'i
(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

¹ Jesú masārē bu'eri cura pājārā waro masā nerēcārā niwā. Na pājārā waro nitjārā, a'merī u'tatī'a, doquewāmujācārā niwā. Jesú ne waro cū bu'erā dia'cūrē weremū'tācū niwī yujupū. A'tiro nicū niwī:

—Musā fariseo masā na ye levadura pā bucuacā weesere tū'omasīña. Levadura nígū, na nisoose me'rā bu'esere tū'omasīña nigū wee'e, nicū niwī. ² Ne bajuyoropū weetise ĩ'ano'ticā weesome. ĩ'ano'rōsa'a. Ne ĩ'atiropū wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ³ Tojo weerā musā űamipū weronojō wee'que āpērā tū'otiropū ní'que a'tiro weeno'rōsa'a. űmucopū weronojō nipe'tirā tū'oropū wereno'rōsa'a. Apeye musā wi'i po'pearū ya'yioropū ní'que quē'rā wi'i bu'ipū caricūrō weronojō upūtu busucā weeno'rōsa'a, nicū niwī.

Jesú “¿Noanojōrē uiroḡati?” nise ní'i
(Mt 10.28-31)

⁴ Jesú cū bu'erārē a'tiro werecu niwī:

—Musā yu'u me'rācjārārē a'tiro wereguti. A'ti upūre wējēcō'arārē uiticā'ña. Wējēca be'ro na mejēcā weemasītisama. ⁵ Musārē “Ā'rī pe'ere uiya”, nigūti. Ō'acū marī wērīca be'ro pecame'epū cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegū pūrīcārē uiya.

⁶ »Ni'cāmocūrā mirīcūa o'majārācā cārōacā waro wapatima. Tojo nimicā, Ō'acū pe'e ne ni'cūrē masīticā weetisami. ⁷ Tojo nicā musā poaripūreta “Ticuse ní'i”, ni masīpe'ocā'sami. Tojo weerā masārē uiticā'ña. Ō'acū ĩ'orōpū pājārā mirīcūa nemorō musā wapatī'i. Ō'acū musārē añurō co'tegusami.

Āpērā ĩ'orōpū “Jesucristore ējōpeo'o” nise ní'i
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ »Musārē wereguti. No'o masā ĩ'orōpū yu'ure “Ējōpeo'o” ni werecā, yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā u'mūsecjārā ĩ'orōpū narē añurō ucūgūsa'a. ⁹ Ni'cū masārē uigu, masā ĩ'orōpū yu'ure “Ējōpeowe'e” nigūrē yu'u quē'rā Ō'acūrē wereco'terā ĩ'orōpū narē “Yagū mejēta nimi”, nigūti.

¹⁰ »Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojogusami. Espíritu Santu pe'ere ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojosome.

¹¹ »Āpērā musārē weresārā, nerēwūase wi'seripū, beseri masā tiropū, wiorā tiropū miabosama. Na tojo weecā, musā ucūatjere “¿De'ro yu'tirāsari? ¿De'ro nirāsari?” ni wācūque'titicā'ña. ¹² Musā ucūrī cura Espíritu Santu musā yu'tiatjere weregusami, nicū niwī Jesú.

Peje apeyenojō cuogū ye queti ní'i

¹³ Jesú bu'eri cura ni'cū masā wa'teropū nigū a'tiro nicū niwī:

—Masārē bu'egū, yu'u pacū wērīgū, apeyenojō űsārē cūucu niwī. Tere yu'u ma'mirē, yé nisere ducawaadutiya, nicū niwī.

¹⁴ Jesú cūrē nicū niwī:

—¿Mū'u de'ro wācūti? Yu'u pacū yu'ure musārē besedutigu, musārē apeyenojō ducawaadutigu sōrōpī, ¿ni wācūmiti? nicū niwī.

15 Apeye ninemocu niwī:

—Musā nipe'tise ɯaripejasenojōrē tu'omasī, wācūña. Marī catise peje apeyenojō cɯose mejēta ni'i, nicu niwī.

16 Cū tojo nīca be'ro a'tiro queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū peje cɯori masū nicu niwī. Cū otēca be'ro peje waro dɯaticaro niwū. 17 Te peje nicā ī'agū, a'tiro wācūcu niwī: “¿De'ro weegusari yu'u te peje me'rā? Tere yu'u no'opu nūrōrō moo'o”, nicu niwī. 18 Be'ro wācūapocū niwī tja: “A'beya. A'tiro weeguti. Yu'u ba'ase nūrōrī wi'ire cō'ape'o, nemorō pajiri wi'i nūcōgūti. Topu nipe'tise otese dɯcare no'o yu'u cɯosere nūrōgūti”, nisami. 19 “Tu'ajanu'cō, yu'u basu a'tiro nigūti: ‘Peje cū'marī cjase niatjere nūrō'que cɯo'o. Tojo weegu yu'u ɯaro soo, ba'a, sī'rī e'catiguti’”, nisami. 20 Ō'acū pe'e tojo weecā ī'agū, a'tiro nicu niwī: “Mu'u tu'omasīwe'e. Ni'cācā ñamita mu'u wērīgūsa'a. To pūrīcārē mu'u nūrō'que peje ¿noa ye tojarosari?” nicu niwī Ō'acū. 21 Tojota wa'arosa'a peje cɯogu Ō'acūrē wācūtigu, cū ye dia'cū mineocūugūrē. Cū Ō'acū ī'orōrē pajasescɯogu waro nisami, nicu niwī Jesú.

Ō'acū cū yarārē co'tese ni'i
(Mt 6.25-34)

22 Be'ro Jesú cū bu'erārē nicu niwī:

—Musārē nigūti. ¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sãnarāsari? ni wācūque'titicāña. 23 Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upu quē'rā su'ti nemorō wapati'i. 24 Mirīcūarē wācūña. Na ba'asī'rīrā, otese capere ote, pī'rī dɯaticā weetisama. Ba'ase nūrōse wi'seri, na ecarā nūrōse wi'seri quē'rārē moosama. Tojo nimicā, Ō'acū narē ba'ase o'osami. Musā pe'e totā mirīcūa nemorō wapatiyu'rūnu'cā'a. 25 No'o musā uputu wācūque'tirā, pajicurero bɯcuanemomasītisa'a. 26 A'tiro ni'i. Teacamarīcārē musā wācūque'tise me'rā ne cā'rōacā bɯcuanemowe'e. Tojo nicāma apeyema ba'ase, sī'rīse, su'tire tjarāta bocamasītisa'a.

27 »O'ori, nūcū cjasere wācūña. Te no'o ɯaro pī'rībajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirō, su'ti añurō sãnarō weronojō baju'u. Marī ñecū wiogu Salomó añuse su'ti sãnacū niwī. Cū tojo sãnamigū, o'orire ni'cārōwijiticu niwī. Te o'ori añubutiase ni'i. 28 Ni'cācārē cā'rō catīni'i, ñamiacā ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu ūjūacō'ano'sa'a. Tojo nimicā, Ō'acūta o'orire añurō bajume'rīcā weesami. Cū o'orire añurō co'tero nemorō musā pe'ere weesami. Musā, musā ējōpeotise bu'iri wācūque'ti'i. 29 Tojo weerā musā ba'atjere, musā sī'rīatjere wācūque'ti, wācūnūrūsijaticāña. 30 A'ti turicjārā Ō'acūrē ējōpeotirā tere wācūque'tisama. Marī pacu ɯ'musepu nigū musā ɯasenojōrē masītojasami. 31 Tojo weerā Ō'acū yere wācūyu'rūnu'cāña. Tojo weecā, nipe'tise musārē dɯ'sasenojōrē o'obu'ipeogusami.

Ɔ'musepu marī bocatjere wācūnūrūdutise ni'i
(Mt 6.19-21)

32 »Musā yu'u bu'erā, yarā oveja weronojō ni'i. Musā pejetirācā nimirā, uiticāña. Marī pacu cū wiogu nirōpu musā wa'acā ɯasami. 33 Musā cɯosere dua, āpērā moorārē o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wācūtīcāña. Ɔ'muse cjase boatiatje pe'ere wācūña. Topure musā añuse cɯoatje ne pe'tisome. Ne yajari masā sājāa yajasome. Āpērānojō quē'rā ba'abajuriosome. 34 Marī uputu ma'isere wācūnūrūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnūrūtīcāña. Ō'acū ye pe'ere wācūnūrūña.

Jesú “Mũsã apoyu'cãrãpũ niña” nise ni'i

³⁵ »Mũsã s'iosepare s'ioyoro weronojõ apoyu'cãrãpũ nitojaya.
³⁶ Da'raco'teri masã na wiogu omocã du'teri bosenuũ wa'áca be'ro cũ dajatjere co'te'caro weronojõ weeya. Cũ sope pu'topũ pisucã, maata pãosõrõrãti nírã, co'tesama. Mũsã quẽ'rã na weronojõ weeya.
³⁷ Da'raco'terã na wiogu dajatjere queoro co'tesama. Cũ dajari cura queoro bocaejano'rãnojõ e'catisama. Diacjũ mũsãrẽ wereguti. Narẽ tojo bocaejagu, wiogu basuta ba'ase etiacjũ dujidutisami. Be'ro narẽ etibũrosami. ³⁸ Ñami deco o bo'reari cura tu'sũbo'rearã bocaejano'rã e'catisama. ³⁹ Apeyere a'tiro masiña. Wi'i wiogu ti hora nicã yajari masũ a'tigusami nígũ, cãrĩtibosami. Yajari masũ cũ ya wi'ire pãosãjãasere cã'mota'abosami. ⁴⁰ Mũsã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ apoyu niña. Mũsã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tigusa'a, nicũ niwĩ.

Jesú pũarã da'raco'terã me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 24.45-51)

⁴¹ Jesú bu'eri cura Pedro sãrĩtiña'cu niwĩ:
 —Ûsã wiogu, ¿mũ'u a'te queosere ùsã dia'cũrẽ o'ogu weeati, o nipe'tirã ye niti? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

⁴² Jesú nicũ niwĩ:

—¿Noanojõ yu'u dutiro weeme'rĩgũ, tu'omasĩgũ waro nisari? nígũ, queose me'rã wereguti. Wiogu aperopũ wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigu ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure cũasami. “Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o du'sasenojõrẽ ba'ase ecaya”, nisami. ⁴³ Be'ro aperopũ eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gũ e'catisami. ⁴⁴ Diacjũ mũsãrẽ wereguti. Cũ queoro weese wapa wiogu nipe'tise cũ cãosere co'tedutigu sõrõgũsami. ⁴⁵ “Yu'u wiogu maata dajasome” nigũnojõ pũrĩcã a'tiro weesami. ãpẽrã da'raco'terã umuarẽ, numiarẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Cũ wiogu maata bajutigũsami nígũ, ba'a, s'ĩrĩ, que'asami. ⁴⁶ Cũ tojo weeri cura wiogu wãcũña marĩrõ cũ co'tetiri cura dajasami. Cũ cũuwã'cã'care duti'quere weeti'que wapa upũtu bu'iri da'regũsami. Cũ quẽ'rã wiogu ña'arã, cũ dutisere weeti'cãrãrẽ cõ'abutia'quere bu'ipejatamugũsami.

⁴⁷ »Da'raco'tegu cũ wiogu uasere queoro masĩsami. Tojo masĩmigũ, cũ dutisere queoro weeyúti, yu'rũnu'cãgũ upũtu tãrãno'gũsami. ⁴⁸ Apĩ da'raco'tegu wiogu uasere masĩtisami. Tojo masĩtimigũ ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéegũ, sajatirocure tãrãno'gũsami. Peje masĩse o'ono'cu nemorõ wapaseeno'gũsami. Tojo nicã “Añubutiario weegũsami” nino'cu nemorõ “Tojo weerũa'a” nino'gũsami, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú “Yé bu'iri masã dũcawatima” nise ni'i
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesú a'tiro ninemocũ niwĩ:

—Yu'u pecame'e wĩjãwã'cõgũ weronojõ masã ña'arõ weesere cõ'agũ a'tiwũ. Ti me'e ùjũnu'cũrõ weronojõ ni'cãrõacãrẽ ña'asere yu'rũweti'cãrãpũ nicã weetojas'ĩrĩmisa'a. ⁵⁰ Yu'u pi'etinígũsa'a yujupũ. Yu'u pi'etiatjere wãcũgũ, ña'arõ ejeripõ'rãti'i. Pi'etitojagupũ, ejerisãjãgũsa'a. ⁵¹ Mũsã tu'oña'cã, ¿yu'u a'ti di'tapũre añurõ nisetiatjere miitigu weepari? Niwe'e. Yu'ure ejõpeose bu'iri masãrẽ dũcawatise miitigu wee'e. ⁵² Ni'cãcã me'rã ni'cãmocurã ni'cã wi'icjãrã a'merĩ dũcawatinũ'cãrãsama. I'tiarã pũarã me'rã a'pepũrĩrãsama. Pũarã i'tiarã me'rã a'pepũrĩrãsama. ⁵³ Pacũ cũ macũ me'rã a'pepũrĩgũsami.

Cũ macũ quẽ'rã cũ pacu me'rã mejãrõta weegusami. Paco macõ me'rã a'pepũrĩgõsamo. Co macõ quẽ'rã paco me'rã mejãrõta weegosamo. Mañecõ co macũ nũmo me'rã a'pepũrĩgõsamo. Co macũ nũmo mañecõ me'rã mejãrõta weegosamo. Yũ'ure ãjõpeose bu'iri tojo weerãsama, nicu niwĩ Jesũ.

Umũco bajusere ucũse queti ni'i
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesũ masãrẽ apeye quẽ'rãrẽ nicu niwĩ:

—Mujĩpũ mujãtiro pe'e ñiamujãticã, “Acoro pejarotiro wee'e”, nisa'a. Musã ní'caronojõta pejasa'a. ⁵⁵ Musã mujĩpũ uputu asimujãticã, “Ni'cãcã cũ'marõsa'a”, nisa'a. Musã ní'caronojõta cũ'masa'a. ⁵⁶ Musã weeta'sari masã ni'i. A'ti nucũcã cjase, u'muarõ cjasemarĩcãrẽ “Tojo ni'i”, nĩmasĩ'i. Tojo nimirã, ¿de'ro weerã a'tocatero yũ'u weeĩ'ose pe'ere “Tojo nisĩ'rĩrõ wee'e”, nĩmasĩweti? nicu niwĩ.

A'metu'ti'cãrã añurõ apoya nise ni'i
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Jesũ masãrẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—¿De'ro weerã musã basu queoro besemasĩweti? ⁵⁸ Ni'cũ mu'urẽ weresãsrĩcã, wiorã tiropu cũ me'rã wa'aya. Topu ejase duporo ma'apu cũ me'rã apowe'ocã'ña. Tojo weecã, mu'urẽ cũ beseri masũrẽ o'otibosami. Tojo weeticãma, beseri masũ surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipu mu'urẽ sõrõdutibosami. ⁵⁹ Mu'urẽ wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sãjãa wapayep'e'otĩcã, mu'urẽ ne du'uwĩrõsome. A'te weronojõ musã ña'arõ weesere Õ'acũ me'rã apowe'ocã'ña nígu, tojo nicu niwĩ.

13

Jesũ “Musã nisetisere dũcayuya” ní'que ni'i

¹ Jesũ masãrẽ bu'eri cura ãpẽrã masã cũ tiropu ejacãrã niwã. Eja, Pilato ni'cãrẽrã Galilea di'tacjãrãrẽ cũ wẽjẽduti'quere werecãrã niwã. Na “Galileacjãrãrẽ wẽjẽca be'ro na ye díre wa'icũrã Õ'acũrẽ ãjũamorõpeorã ye dí me'rã morẽsu'uduticu niwĩ”, ni werecãrã niwã. ² Jesũ tere tu'ogu, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Musã ¿de'ro wãcũti? ¿Galileacjãrã ãpẽrã yũ'rũoro ña'abutiãrã niyũ'rũnu'cãpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apã”, ¿ni wãcũmiti? ³ Niwe'e. Musãrẽ wereguti. Musã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayutirã, wẽrĩrãsa'a. ⁴ Apeyere Siloé wãmetiri macãpu na yéca tuturo nu'rĩdijacã, sõ'onĩcãrã dieciocho wẽrĩcãrã niwã. ¿Na quẽ'rãrẽ a'tiro wãcũmiti? “Nipe'tirã Jerusalẽpu nirã yũ'rũoro ña'abutiãrã waro nipã”, ¿nimiti? ⁵ Niwe'e. Musã quẽ'rã ña'arõ wee'quere bujaweti dũcayutirã, mejãrõta wẽrĩrãsa'a, nicu niwĩ Jesũ.

Jesũ higuera wãmeticju dũca marĩcju me'rã queose o'o'que ni'i

⁶ Jesũ masãrẽ wérẽca be'ro a'tiro queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapu ni'cãgũ higuera wãmeticjũre otetjãgũ cuocu niwĩ. Be'ro ¿dũcatisari? nígu, ñ'agũ wa'acu niwĩ. Ne dũca marĩcaro niwũ. ⁷ Tigure ñ'agũ, ti di'ta co'tegure a'tiro nicu niwĩ: “Ñ'aña. Yũ'u a'tigu dũcare ba'asĩ'rĩgũ, a'magũ a'tiro i'tia cũ'ma wa'a'a. Ne ni'cãti bocatisa'a. Tojo weegu tigure paacõ'acã'ña. Tigũ mejõ waro apeyenojõ weebo'carore cã'mota'anu'cũ'u”, nicu niwĩ. ⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, ti di'ta co'tegu a'tiro yũ'ticu niwĩ: “Yũ'u wiogu, a'ti cũ'ma dia'cũ dũ'anũ'cõniña yujupu. Yũ'u

tigũ sumuto di'ta añurõ se'ecũu, nujātuña'gũti wee'e. ⁹ A'tiro weecã, apetero weero ducatribosa'a. Ducatiticãma, paacõ'adutiya", nicũ niwĩ, ni werecũ niwĩ Jesú. Tere tojo nígũ, masã na ducayucã co'ténigũti yujupũ, maata bu'iri da'reesome nígũ, tojo nicũ niwĩ.

Jesú na soowuari nũmũ nicã opa mutĩrõ nigõrẽ yũ'rũo'que ni'i

¹⁰ Ni'cã nũmũ judío masã na soowuari nũmũ nicã Jesú na nerẽwuari wi'ipũ bu'egũ weecũ niwĩ. ¹¹ Ti wi'ipũ ni'cõ numio dieciocho cũ'marĩ dutitigo, opa mutĩrõ nigõ nico niwõ. Wãtĩ core tojo wa'acã weecũ niwĩ. Co ne cã'rõ diacjũ nu'cũmasĩtico niwõ. ¹² Jesú core ĩ'agũ pijio, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u dutire yũ'rũono'toja'a, nicũ niwĩ.

¹³ Tojo nígũta, Jesú core ñapeocũ niwĩ. Cũ tojo weeri curata co diacjũnũ'cãco niwõ. Be'ro “Õ'acũ añubutiagu nimi” ni, e'catise o'oco niwõ. ¹⁴ Jesú na soowuari nũmũ core yũ'rũocã ĩ'agũ, ti wi'i na nerẽwuari wi'iwogũ uayũ'rũacũ niwĩ. Be'ro masãrẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cã semanarẽ da'rasede nũmũrĩ seis nũmũrĩ ni'i. Te nũmũrĩnojõrẽ musã yũ'rũodutirã a'tiõũa'a. Ni'cãcã soowuari nũmũrẽ yũ'rũodutirã a'titicã'rõũa'a, nicũ niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo nisere tũ'ogũ, Jesú cãrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Musã weeta'sasebũcũrã ni'i. ¿No'o musã yagũ wecũre o musã burrore dũ'tenũ'cõ'cũre aco tĩarã wa'arã pãa, miatisari? ¹⁶ A'tigore Abrahã pãrãmeo nituriagore wãtĩ dutida'recũ niwĩ. Core dieciocho cũ'marĩ sijamasĩticã weecũ niwĩ. To pũrĩcãrẽ musã tũ'oña'cã, ¿soowuari nũmũrẽ core yũ'rũoticã'rõũamiapari? Soowuari nũmũ pũrĩcãrẽ tãgũta core nemorõ yũ'rũorõũa'a, nicũ niwĩ.

¹⁷ Jesú cũ a'tiro nisere tũ'orã, nipe'tirã cũ me'rã a'pepũrĩmi'cãrã bopoyape'tia wa'acãrã niwã. Āpẽrã pe'e Jesú cũ wee'ose pacare ĩ'arã, e'caticãrã niwã.

Jesú mostaza caperoacã me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Be'ro Jesú nicũ niwĩ:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nisere a'te queose me'rã wereguti. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cũ cũ ya wesepũ ni'cã pe mostaza caperoacãrẽ ote'caro weronojõ ni'i. Tigũ bũcũarõpũa pajicjũ waro wa'asa'a. Tojo weerã mirĩcũa tigũpũ na diepeoatje su'tire weesama. Õ'acũ wiogũ nise cã'caperoacã weronojõ nũ'cãsa'a. Be'ro pajicjũ bũcũa'caro weronojõ nipe'tiõpũ cũ ye queti se'sa wa'arõsa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nígũ, tojo werecũ niwĩ.

Pã bũcũacã weese me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 13.33)

²⁰ Jesú werenemocũ niwĩ tja:

—Õ'acũ cũ wiogũ nisere ¿ñe'enojõ queose me'rã marĩ “Tojo nirõ wee'e” nímasĩsari? ²¹ Te levadura pã bũcũacã weese weronojõ ni'i. Tere ni'cõ numio pã weegotigo harinarẽ ĩ'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bũcũacã weesere morẽsamo. Be'ro co levadura morẽ'que nipe'tiõpũ bũcũa, se'sape'tia wa'asa'a, nicũ niwĩ. Levadura harinarẽ bũcũacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wiogũ nise nipe'tiõpũ se'sarõsa'a nígũ, tojo werecũ niwĩ.

Ɖ'muse cja sope cã'sopeacã ni'i nise ni'i
(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesú Jerusalépu wa'agũ, to nise macãrĩpũre bu'eyũ'rũwã'cãcũ niwĩ.

²³ Topũ ni'cũ Jesure sērĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Ɖsã wiogũ, Ɖ'acũ wiogũ nirõpu wa'ajã pejetirãcã nisari?

Jesú cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

²⁴ —Pãjãrã Ɖ'musepu sãjãasĩ'rĩrãsama, sãjãarã pe'e. Sãjãasĩ'rĩmirã, wa'asome. Musã pũrĩcã sope, cã'sopeacãpu upũtũ sãjãasĩ'rĩña, nicũ niwĩ.

²⁵ Apeye queose me'rã narẽ werecu niwĩ:

—Wi'i wiogũ wã'cãũ'cã, sopere bi'acã'sami. Be'ro musã pe'e sopenũ pisurã, a'tiro nirãsa'a: “Wiogũ, pãosõrõgũ a'tia”, nirãsa'a. Cũ pe'e musãrẽ yũ'tigusami: “Musãrẽ masĩtisa'a. No'ocjãrã nĩrã nisasa'a”, nigũsami. ²⁶ Be'ro musã cũrẽ a'tiro ninu'cũbajaque'arãsa'a: “Marĩ ni'cãrõ me'rã ba'awũ. Ni'cãrõ me'rã sĩ'rĩwũ. Mu'ũ Ɖsã ya macãpũre bu'esijawũ”, nirãsa'a. ²⁷ Cũ pe'e musãrẽ yũ'tigusami: “Yũ'ũ musãrẽ ‘Masĩtisa'a,’ nitojamiapũba. Musã ña'arõ wee'cãrã ni'i. Wa'arãsa'a”, nigũsami. Musã yũ'ũre ẽjõpeoticã, ã'rãrẽ wee'caro weronojõ musãrẽ wa'arosa'a. ²⁸ Dũporocjãrãpu Abrahã, Isaa, Jacob, nipe'tirã Ɖ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masã Ɖ'acũ wiogũ nirõpu nirãrẽ ĩ'arã, musã pũrĩno'rã, upicari cũ'rĩdio, utirãsa'a. Musã pe'e wijããropũ cõ'awĩrõno'rãsa'a.

²⁹ Nipe'tirocãrã Ɖ'acũ cũ wiogũ nirõpu nirãsama. Mujĩpũ mujãtirocãrã, mujĩpũ sãjãarõcãrã, sumutoricãrã nirãsama. Topũ cũ me'rã e'cati ba'adujirãsama. ³⁰ A'tiro nicãrẽ ni'cãrẽrã mejõ nirã topũre wiorã weronojõ nirãsama. Ni'cãrõacã ni'cãrẽrã wiorã nirãnojo pe'e topũre mejõ nirã tojarãsama, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú Jerusalêrẽ ĩ'agũ cũ uti'que ni'i
(Mt 23.37-39)

³¹ Jesú masãrẽ bu'eri cura ni'cãrẽrã fariseo masã cũ tiropũ etarã, a'tiro nicãrã niwã:

—A'tore mu'ũ niticã'ña. Herode mu'ũrẽ wẽjẽsĩ'rĩami. Tojaagusa'a, nicãrã niwã.

³² Jesú narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—A'tiro nirã wa'aya Herode me'rĩsebucũre: “Jesú a'tiro nidutiami” ñiña. “Ni'cãcã, ñamiacã wãtĩarẽ cõ'awĩrõmujã, dutitirãrẽ yũ'rũoguti yujupũ. Be'ro ñamiacã yũ'rũro yũ'ũ da'rasere queoro pe'ogusa'a', ñiami”, ñiña.

³³ Yũ'ũ weesere yũ'ũ wa'aro weeguti. Ni'cãcã, ñamiacã, ñamiacã yũ'rũro weeguti. Ne ni'cũ Ɖ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ apero Jerusalẽ nitropũ wẽrĩta basiowe'e. Jerusalépu wẽrĩgũ wa'aguti nígũ, tojo nicũ niwĩ.

³⁴ Fariseo masãrẽ tojo níca be'ro Jesú Jerusalécãrãrẽ, tojo nicã todũporopũ ti macãpu ní'cãrãrẽ wãcũgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Jerusalécãrã, musã Ɖ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcõ'a'a. Ɖ'acũ o'ó'cãrã cũ ye quetiwereri masãrẽ Ɖ'tãperi me'rã doquewẽjẽ'e. Musãrẽ pejetiri yũ'ũ ma'ígũ, neocũsĩ'rĩmiwũ. Ni'cõ cãrẽ'quẽ co põ'rãrẽ wũuse docãpu neocũu'caro weronojõ weesĩ'rĩmiwũ. Musã Ɖ'atiwũ. ³⁵ Tojo weero musã nimi'que wi'seri masã marĩrõ tojarosa'a. Musã a'tere tũ'omasĩña. Yũ'ũre apaturi ĩ'anemosome majã. Be'ro yũ'ũ a'ti turipũ apaturi a'ticãpu, musã “Ɖ'acũ dũporopũ ‘O'óguti’ ní'cũ añubutiagũ nimi” nĩrãpu ĩ'arãsa'a tja, nicũ niwĩ Jesú.

14

Jesú upu doquedupogure yu'ruo'que ni'i

¹ Ni'cã nũmũ na soowũari nũmũ nicã Jesú ni'cũ fariseo wioɣu ya wi'ipũ ba'agu wa'acu niwĩ. Āpẽrã fariseo masã Jesure ¿mejẽcã weeweti? nĩrã, ĩ'adu'ticãrã niwã. ² Na ba'aro tiropũ ni'cũ cũ upũpũ doquedupose cuogũ Jesú põtẽorõpũ nicũ niwĩ. ³ Cũrẽ ĩ'agũ, Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Moisé duti'que “Soowũari nũmũ nicãrẽ dutitirãrẽ yu'ruoroua'a” niti o niweti? nicũ niwĩ.

⁴ Na ne yu'tima'aticãrã niwã. Tojo weegũ Jesú dutitigũre ñapeo, yu'ruocu niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, “Wa'agusa'a”, nicũ niwĩ. ⁵ Fariseo masã pe'ere a'tiro nicũ niwĩ:

—Musã macũ o musã yagu wecu copepu burusãjãbosami. Na burusãjãcã, soowũari nũmũ nimicã, ¿musã maata miwĩrõrã wa'atibosari? nicũ niwĩ.

⁶ Cũ tojo nisere ne yu'titiyu'ruocã'cãrã niwã.

Jesú ba'adutirã pijiosere were'que ni'i

⁷ Fariseo cũ ya wi'ipũ ba'adutirã pijio'cãrãrẽ Jesú ĩ'acu niwĩ. Na dujise añuse u'mutãsepũ bese dujicãrã niwã. Tere ĩ'agũ, Jesú narẽ a'tiro werecasacu niwĩ:

⁸—Ni'cũ musãrẽ omocã du'teri bosenuũmũrẽ pijicã, u'mutãse dujisepũre dujiwe'oticã'ña. Apetero weegũ apĩ musã nemorõ wioɣu pijino'cũ etabosami. ⁹ Musã pũarãpũre pijio'cũ a'tiro nibosami: “Ā'rĩrẽ a'to dujiro o'oya. Mũ'u pe'e siropũ dujigu wa'aya”, nibosami. Tojo weegũ mũ'u siroca cũmurõpũ dujigu wa'agu, bopoyoro yu'rubosa'a. ¹⁰ Mũ'urẽ ba'aduticã, a'tiro pe'e weeya. Siroca cũmurõpũ dujiya. Mũ'u tojo weecã ĩ'agũ, mũ'urẽ ba'aduti'cũ a'tiro nigũsami: “Yu'u me'rãcjũ, a'to u'mutãcureropũ a'tia”, nigũsami. Cũ tojo weecã, nipe'tirã ãpẽrã pijio'cãrã wiopesase me'rã mũ'urẽ ĩ'arãsama. ¹¹ A'tiro ni'i. “Āpẽrã yu'ruoro niyu'rũnũ'cã'a” ni tũ'oña'gũnojõ mejõ nigũ weeno'gũsami. “Yu'u ãpẽrã yu'ruoro ni'i” ni tũ'oña'tigu pe'ere Ō'acũ ãpẽrã yu'ruoro tojacã weegũsami, nicũ niwĩ.

¹² Cũ a'tere ucũca be'ro Jesú ba'adutigu pijio'cũ fariseo masãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũ'u ba'adutigu, ã'rãnojõrẽ pijioticã'ña. Mũ'u me'rãcjãrãrẽ, mũ'u ma'misũmũarẽ, mũ'u acabijirãrẽ, mũ'u acawererãrẽ, mũ'u pu'tocjãrã peje cuorãrẽ pijioticã'ña. Mũ'u narẽ pijiocã, na quẽ'rã mũ'urẽ ba'adutirã pijia'mebosama. Tojo weese me'rã na ba'a'quere mũ'urẽ eca a'mesama. ¹³ Mũ'u bosenuũmũ weepeo, ãpẽrãrẽ pijioɣu, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojõ moorãrẽ, dojoriwi'iare, sijamasĩtirãrẽ, ĩ'atirãrẽ pijioya. ¹⁴ Tere wéegũ, mũ'u e'catiyũ'ruagusa'a. Na pũrĩcã mũ'urẽ eca a'memasĩtisama. Tojo weese me'rã mũ'u añurã wẽrĩ'cãrã na masãrĩ nũmũrẽ añuse waro bocagusa'a, nicũ niwĩ.

Ba'ase me'rã Jesú queose were'que ni'i

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Jesú cũ queose o'o'quere tũ'ogũ, ni'cũ topũ ba'adujigu a'tiro nicũ niwĩ:

—Ō'acũ wioɣu nirõpũ ba'adujirã pũrõ e'catirãsama.

¹⁶ Tere tũ'ogũ, Jesú cũrẽ queose me'rã nicũ niwĩ:

—Ni'cũ masũ boseba'agutigu, pãjãrã masãrẽ pijidutio'osami. ¹⁷ Nipe'tise apoyũca be'ro cũrẽ da'raco'tegũre a'tiro nio'osami: “Nipe'tirã yu'u wereo'o'cãrãrẽ pijigu wa'aya. Apope'otojano'apũ. “Te'a', niña”, nisami.

18 Nipe'tirāpūta “Basiowe'e”, nisama. Pijimū'tāno'cū a'tiro nisami: “Di'ta ni'cārōacā duutu'ajanū'cō'o. Ti di'tare ī'agū wa'agu wee'e. Wereya cūrē. 'A'timasītiami,' niña”, nisami. 19 Be'rocjū a'tiro nisami: “Diez wecua yū'u duu'cārārē ¿no'ocārō añumiti? nīgū, beseña'gū wa'agu wee'e. Tojo weegu wa'amasītisa'a”, nisami. 20 Apī tja a'tiro nisami: “Ni'cārōacā omocā du'tetu'ajanū'cōapū. Tojo weegu wa'amasītisa'a”, nisami. 21 Da'raco'tegu tojaa, wiogūpūre nipe'tise na tojo ní'quere werepe'ocā'sami. Tere tū'ogu, wiogu uayū'rūagu, a'tiro nisami: “Quero wa'abaque'oya. Macā decopū, no'o na nirōpū pajasecūorārē, dojoriwi'iare, sijamasītirārē, ī'atirārē pijiwā'cātia”, nisami. 22 Cū pijigū ejāca be'ro da'raco'tegu wiogūre a'tiro nisami: “Mū'u duti'caronojōta weepū. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupū”, nisami. 23 Tere tū'ogu, wiogu cūrē nisami tja: “Wa'agusa'a ma'arīpū. No'o mū'u bocaesarārē tutuaro me'rā pijiwā'cātia. Tojo weecā, wi'i mu'murōsa'a”, nisami. 24 A'te me'rā mūsārē a'tiro werēgūti. Ne ni'cū yū'u pijimū'tāmi'cārā na ba'abo'quere cārō ba'aña'some, nicū niwī Jesú.

Jesure sirutusī'rīrā, a'tiro weerōua'a nise ni'i
(Mt 10.37-38)

25 Jesú bu'esijari curare pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Tojo weegu narē majāmiī'a, a'tiro nicū niwī:

26 —Yū'u bu'esere siruturā, a'tiro weerōua'a. Mūsā pacūsumūa, mūsā pacōsānumia, mūsā nūmosānumia, mūsā pō'rā, mūsā acawererā nemorō yū'u pe'ere ma'iyū'rūnū'cārōua'a. No'o mūsā catiri ūmūco nemorō yū'u pe'ere ma'iyū'rūnū'cārōua'a. Mūsā tojo weetirā, yū'u bu'erā nīmasītisa'a. 27 Apetero weegu ni'cū “Yū'u Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” ni uigu, yū'ure ējōpeodu'usami. Tojo weegūnojō yū'u bu'egu nīmasītisami. 28 No'o mūsā wa'teropū nigū ū'muarī wi'i co'tedujati wi'ire yeenu'cōsī'rīgū, a'tiro weesami. ¿Wi'ire tu'ajanū'cōgūsari? nīgū, ¿ñe'enojō me'rā yū'u pe'ogūsari? nīgū, ti wi'i weese dūporo besemū'tāsami. 29 Tojo weeticāma, cū cārō yeenu'cā pe'omasīticā, tere ī'arā nipe'tirā bujicā'sama. 30 A'tiro nisama: “Cū yeenu'cāmiapī, yeegu; ne pe'omasītimi”, nisama. 31 Apeye quē'rārē a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cā di'ta wiogu ape di'tacjū me'rā a'mewējēgūti nīgū, a'tiro weemū'tāsami. Cū surara diez mil cūosami. Apī ape di'tacjū pe'e veinte mil surara cūosami. ¿Yū'ure na me'rā a'mewējēta basiosari? nīgū, ī'abesemū'tāsami. 32 Basioticāma, apī wiogu yoaropū nigūrē a'mewējēticā'rā nīgū, queti o'ósami. 33 A'te weronojō mūsā quē'rā yū'ure sirutusī'rīrā, ī'abesemū'tāña. Nipe'tise mūsā cūosere, nisetisere du'usī'rītirā, yū'u bu'erā nīmasītisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rā queose o'o'que ni'i
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34 »Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocase pe'tica be'ro apaturi ocacā weeta basiowe'e. 35 Moa ocaticā, ne añutisa'a. Di'tapūre, tojo nicā nujātuati mesāpū cūucā quē'rārē, wapamarīsa'a. Tojo cō'abajuriono'sa'a. Mūsā moa ocadu'use weronojō nīticā'ña. O'meperi cūorānojō a'tere añurō tū'oya, nicū niwī.

15

Oveja bajuduti'cū queose ni'i
(Mt 18.10-14)

1 Pājārā romano masā wiogūre niyeru wapaseebosari masā, tojo nicā ña'arō weeri masā Jesú ucūsere tū'orā nerēcārā niwā. 2 Narē fariseo masā,

Moisé oja'quere bu'eri masã ña'arõ wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Jesú tiro wa'acã ñ'arã, ucjacãrã niwã.

—Ñ'arã masã ña'arãrẽ ñe'e, na me'rã ba'ami, nicãrã niwã.

³ Na tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ a'tiro queose o'ocũ niwĩ:

⁴ —Musã cien oveja cuorã, ni'cũ bajuduticã, noventa y nuevere cãpũpu bi'acũusa'a. Bi'acũutoja, apĩ bajuduti'cũre a'marã wa'asa'a. Bocarãpu, a'madu'usa'a. ⁵ Boca, cũrẽ e'catigu, cũrẽ miwũasa'a. ⁶ Wi'ipũ dajarã, musã me'rãcjãrãrẽ, musã ya wi'i pu'tocjãrãrẽ neocũu, narẽ nisa'a: “Yagu oveja bajuduti'cũre bocarũ. E'catitamurã a'tia”, nisa'a. ⁷ Musãrẽ diacjũta wereguti. A'te weronojõ ni'cũ ña'arõ weesebũcu cũ nisetisere dũcayucã, u'mũsepũre e'catise niyũ'rũasa'a. Noventa y nueve añurã nitoja'cãrã yũ'rũoro ña'agũ dũcayucũ pe'ere e'catise ni'i, nicũ niwĩ.

Niyeru cuji, bajudutica kujire o'ama'que ni'i

⁸ Apeye Jesú a'te queose werenemocũ niwĩ:

—Ni'cõ numio diez kujiri niyeru cuosamo. Core ni'cã cuji wapabũjuri cuji bajudutibosa'a. Ti kujire a'magõ, s'ocjare s'oyoo, wi'ipũ añurõ o'ama'samo. Téé bocagopũ, a'madu'usamo. ⁹ Be'ro co me'rãcjãrãrẽ, co pu'to nirãrẽ neocũu, a'tiro nisamo: “Yũ'ũre e'catitamuña. Niyeru cuji bajudutica kujire bocarũ”, nisamo. ¹⁰ A'tigo wee'caro weronojõ ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere bũjaweti dũcayucã, Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã e'catiyũ'rũmajãsama, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú puarã põ'rãtigu ye cjasere queose o'o'que ni'i

¹¹ Jesú queose me'rã bu'enemocũ niwĩ:

—Ni'cũ masũ puarã põ'rãticũ niwĩ. ¹² Dũ'sagu pe'e cũ pacũre a'tiro nicũ niwĩ: “Pacũ, yé tojatjere mu'u wẽrĩgũ cũuatjere o'owe'oya”, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, cũ cuose di'tare na puarãpu dũcawaacu niwĩ. ¹³ Pejeti numũriacã cũrẽ o'oca be'ro dũ'sagu pe'e cũ ya di'tare duacã'cũ niwĩ. Cũ dua'que wapa niyeru me'rã ape di'ta yoaropũ wa'acu niwĩ. Topũ te niyerure cũ no'o uaro ña'arõ wee bajuriopẽ'ocã'cũ niwĩ. ¹⁴ Cũ bajuriopẽ'oca be'ro ti di'tapũre ba'ase pe'tiyũ'rũa wa'acaro niwũ. Titare cũ pũrõ ujaboagu, pi'eticũ niwĩ. ¹⁵ Tojo weegu ti di'tacjũrẽ da'rãse sãrĩma'gũ wa'acu niwĩ. Cũrẽ yesea co'tesere sãrõcũ niwĩ. ¹⁶ Cũ yapisĩ'rĩgũ, yesea na ba'asepũreta ba'asĩ'rĩdojacũ niwĩ. Ne ni'cũ cũrẽ ba'ase o'otĩcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro cũrẽ a'tiro wãcũse ejacaro niwũ: “Yũ'ũ pacũ ya wi'ipũre cũrẽ da'rãco'terã pãjãrã nimicã, ba'ase dũ'sano'wã. Yũ'ũ pe'e a'topũre ujaboa, wẽrĩgũ weesa'a. ¹⁸ Yũ'ũ pacũ tiropũ yũ'ũre tojaarũasa'a. Topũ tojatagu, cũrẽ a'tiro nigũti: “Pacũ, Õ'acũ me'rã ña'arõ weeasũ. Mu'ũ me'rã quẽ'rãrẽ tojota weeasũ. ¹⁹ Yũ'ũ ña'agũ nisa'a. Mu'ũ macũ weronojõ nímasĩtisa'a majã. Ni'cũ mu'ũrẽ da'rãco'tegũre weronojõ yũ'ũre cuoya', nigũti”, ni wãcũcũ niwĩ. ²⁰ A'tere wãcũca be'ro cũ pacũ ya wi'ipũ dajatojaacu niwĩ.

»Cũ topũ tojaejacã, cũ pacũ yoaropũta ñ'agũ, pũrõ pajaña'cũ niwĩ. Be'ro cũrẽ põtẽrĩgũ omawã'cã, na weesetiwũaropũma cũrẽ paabũ'a, mi'micũ niwĩ. ²¹ Tojo weeri cura cũ pacũre nicũ niwĩ: “Pacũ, Õ'acũ me'rã ña'arõ weeasũ. Mu'ũ me'rã quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weeasũ. Yũ'ũ ña'agũ nisa'a. Mu'ũ macũ weronojõ nímasĩtisa'a majã”, nicũ niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tu'ogu, pacũ cũrẽ da'rãco'terãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Quero, su'ti añuse warore miiti, cũrẽ sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopica tuusãarĩ be'tore, sapatu quẽ'rãrẽ sãaña. ²³ Wecũ wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cũre miiti, wẽjẽña. Cũrẽ ba'a, yũ'ũ macũrẽ bosenũmu weeporã. ²⁴ Ñ'arã apaturĩ ‘Yũ'ũ macũ

wērīa wa'asami' ní'cū dajami. Cū yoaro wa'a bajuduti'cūre marī apaturi ĩ'a'a", nicū niwī. Be'ro bosenuṁṁ nu'cācārā niwā.

²⁵ »Na tojo weeri cura masā ma'mi cāpūpū nicū niwī. Cū dajatojatigū wi'i pu'topū ejagū, uputu basase busucā tu'ocu niwī. ²⁶ Tere tu'ogu, ni'cū cū pacūre da'raco'tegūre pijio, sērītiña'cū niwī: “¿De'ro wa'ati wi'ipūre?” nicū niwī. ²⁷ Cū pacūre da'raco'tegū yu'ticu niwī: “Mū'u acabiji tojatami. Cū dutimarīgū tojatami. Tojo weegū mū'u pacū wecū wī'magū ba'a di'iojaduti'cūre wējēdutiāmi”, nicū niwī. ²⁸ Tere tu'ogu, masā ma'mi uayurūgū, sājāasī'rīticū niwī. Tojo weegū cū pacū cūrē pijigū wa'acū niwī. ²⁹ Cū pacūre a'tiro nicū niwī: “Pacū, peje cū'marī mū'urē ne ni'cāti yu'rūnu'cārō marīrō da'rawā'ñawū. Yu'u tojo weemicā, ne cārō ni'cū marī ecagūre, wapamarīgūacānojōrē yu'u me'rācjārā me'rā bosenuṁṁ weedutigū o'oma'atiwū. ³⁰ Ni'cārōacārē a'tiro wee'e. Ā'rī mū'u macū numia ña'arā numia me'rā mū'u o'o'que niyerure bajurio sijacū niwī. Cū pe'ema wecū wī'magū ba'a di'iojaduti'cūre wējēeca'a”, nicū niwī. ³¹ Tere tu'ogu, cū pacū cūrē yu'ticu niwī: “Macū, mū'u yu'u me'rā ninu'cūcā'a. Nipe'tise yu'u cūose mū'u ye dia'cū ni'i. ³² Marī mū'u acabijire bosenuṁṁ weepeo e'caticā, añu ni'i. A'tiro ni'i. ‘Cū wērīa wa'asami' ní'cū apaturi tojatami. Cū bajuduti'cūre marī apaturi ĩ'a'a. Tojo weerā marī bosenuṁṁ wee, e'catiroña'a”, nicū niwī, ni werecū niwī Jesú.

16

Peje cūogūre da'raco'tegū queoro weeti'que ni'i

¹ Jesú cū bu'esere siruturārē apeye werenemocū niwī:

—Ni'cū masū niyerubūcū āpērā da'raco'terārē dutigū sōrōcū niwī. Da'raco'terā niyerubūcū tiropū wa'a, a'tiro weresācārā niwā: “Mū'u wiogu sōrō'cū mū'u ye niyerure ña'arō wee bajuriogu weemi”, nicārā niwā. ² Tojo weegū niyerubūcū cūrē pijio, a'tiro nicū niwī: “Mū'urē weresā'que ¿diacjūta niti? Mū'u da'rase cjase ojaō'orī pūrīrē yu'ure ĩ'oña. Mū'u āpērā da'raco'terā wiogu ninemosome majā”, nicū niwī. ³ Cū tojo nicā tu'ogu, a'tiro wācūcū niwī: “Yu'u wiogu yu'ure cō'awīrōmi. Tojo weegū ¿de'ro weegusari? Yu'u da'ratutuawe'e. Āpērārē niyeru sērīdujigū, bopoya nisa'a. ⁴ To pūrīcā yu'ure ñe'eato nígū, a'tiro weeguti”, nicū niwī. ⁵ Tojo weegū cū, cū wiogūre wapamoorārē ni'cārērā nānūcūrē pijiocū niwī. Nimū'tāgūrē a'tiro sērītiña'cū niwī: “Mū'u yu'u wiogūre ¿no'ocārō wapamooti?” ⁶ Cū cūrē yu'ticu niwī: “Yu'u cien tuturi u'se tuturi wapamoo'o.” Tere tu'ogu, da'rarā wiogu ni'cā papera pūrīacāpū ojagū, cūrē a'tiro nicū niwī: “Ma, mū'u wapamoorī pūrī ni'i. Cincuenta u'se tuturi wapa wapayebaque'oya”, nicū niwī. ⁷ Be'ro tja apīrē sērītiña'cū niwī: “Mū'u waro ¿no'ocārō wapamooti?” Cū cūrē yu'ticu niwī: “Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o”, nicū niwī. Tojo weegū a'tiro nicū niwī: “Ma, mū'u wapamoorī pūrī a'ti pūrī ni'i. Ochenta ajuri dia'cū wapayeya”, nicū niwī. ⁸ Tojo weecā ĩ'agū, niyerubūcū da'raco'terā wiogu ña'agūrē cū weeme'rīsere masīgū, “Mū'u me'rīyu'rūapū”, nicū niwī. A'ti ũmūcocjārā Ō'acūrē ējōpeotirā na cūosere āpērā na weronjō nirā me'rā me'rīyu'rūama. Ō'acūrē ējōpeorā yu'rūoro me'rīma, nicū niwī Jesú.

⁹ Jesú narē a'tiro werecasacū niwī:

—Mūsā a'ti nucūcāpū mūsā cūosere pajasecūorārē añurō o'owe'oya. Tojo weerā mūsā me'rācjārā bocarāsa'a. Be'ro mūsā cūose pe'tica

be'ro musã ãpērārē weetamu'que u'musepu niyutojarosa'a. Musã weetamu'cārã u'musepu nirã topure musārē pōtērīrāsama.

¹⁰ »Cã'rō na cūose me'rã añurō wéerã, peje cūose me'rã quē'rārē tojota weebosama. Æpērã na cã'rō cūose me'rã queoro weetirã, na peje cūose me'rã quē'rārē queoro weetibosama. ¹¹ Musã a'ti nucũcã cjase me'rã queoro weeticã, Õ'acũ musārē añuse, u'muse cjasere o'osome. ¹² Musã ãpērã ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerã musã, musã ye nibo'quere ñe'esome.

¹³ »Ne ni'cũ puarārē da'raco'temasītisami. Ni'cūrē ma'ígũ, apīrē ma'itisami. Tojo nicã ni'cũ dutisere yu'tigũ, apī ye pe'ere yu'rũnu'cāsami. Æ'rã weronojō musã niyerure ma'írã, Õ'acũ pe'ere ma'imasītisa'a, nicũ niwĩ.

¹⁴ Jesú tojo nisere fariseo masã tu'ocārã niwã. Na niyeru uaripejasebucurã nitjīarã, cũ ucūsere tu'orã, bujicã'cārã niwã. ¹⁵ Tojo weecã ĩ'agũ, Jesú narē nicũ niwĩ:

—Musã masã ĩ'orõpu dia'cūrē “Añurã nima” nicã u'a. Õ'acũ pe'e po'peapu musã weesetisere ĩ'ape'ocã'mi. Masã ĩ'orõpu “Añuyu'rua'a” nisenojõrē Õ'acũ tu'satisami, nicũ niwĩ Jesú.

Õ'acũ dutise, cũ wiogu nise pe'tisome nise ni'i

¹⁶ Jesú a'tiro ninemocu niwĩ:

—Juã masārē wãmeyeri masũ nícateropu Moisé cũ duti'quere, tojo nicã Õ'acũ ye queti weremu'tārĩ masã na oja'quere bu'etuocārã niwã. Tita me'rã ma'ma queti nu'cãcaro niwũ. A'tiro nicaro niwũ. Õ'acūrē ějõpeose me'rã dia'cũ cũ wiogu nirõpu wa'ano'rõsa'a, nicaro niwũ. Nipe'tirã topure uputu sãjãasĩ'rĩma.

¹⁷ »Õ'acũ Moisére cũu'que queoro wa'arosa'a. Cũ ye queti weremu'tārĩ masã na oja'que quē'rã queoro wa'arosa'a. U'muse, a'ti di'ta pe'timicã, Õ'acũ cũ ní'caronojō queoro wa'arosa'a, nicũ niwĩ Jesú.

Marãputirã, numotirã cõ'ase cjasere Jesú ucũ'que ni'i
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Apeyere ninemocu niwĩ:

—Ni'cũ cũ numorē cõ'a, apegore numotigunojō ña'arĩ masũ weronojō tojasami. No'o marãpu cõ'ano'co me'rã numotigu quē'rã cũ numo nitigo me'rã a'metãrgũ weronojō tojasami.

Jesú peje cuogu ye quetire, tojo nicã pajasecuogu Lázaro wãmetigu ye quetire were'que ni'i

¹⁹ Jesú fariseo masārē a'tiro queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ peje cuogu a'tiro weecu niwĩ. Añuse su'ti sãña, ma'masu'a, nipe'tise numurĩ bosenumurĩ weecu niwĩ. Te bosenumurĩrē de'ro nise nipe'tise me'rã añurō weemujãcu niwĩ. ²⁰ Titare ni'cũ pajasecuogu waro Lázaro wãmetigu cũ ya wi'i sope pu'topu dujimujãcu niwĩ. Cũ upu nipe'tiro cãmi boacu niwĩ. ²¹ Cũ peje cuogu ba'aste'quere yapisĩ'rīgũ seeba'acu niwĩ. Cũ ye cãmire diayaputa wa'a, ne'rēcārã niwã. ²² Ni'cã numu wēriã wa'acu niwĩ. Cũ wēricã, Õ'acūrē wereco'terã u'musecjãrã Abrahã nirõ añurõpu cūrē miacārã niwã. Be'ro peje cuo'cu quē'rã wēriã wa'acu niwĩ. Cūrē yaacārã niwã. ²³ Peje cuogu ña'arã Õ'acũ cũ bu'iri da'reno'cārã tiropu wa'acu niwĩ. Topu cũ ĩ'amorõgũ, Abrahãrē yoaropu ĩ'acu niwĩ. Lázaro cũ me'rã nicũ niwĩ. ²⁴ Cūrē ĩ'agũ, a'tiro caricũcu niwĩ: “Abrahã, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u tiropu Lázarore o'óya. A'ti, cũ

ya omopica me'rã acopu yoso, yu'u ñe'merõ yapare yusuasãjãcã weeato. Yu'u a'ti me'e pecame'epure uputu waro pi'etigu weesa'a", nicu niwĩ. ²⁵ Abrahã cãrẽ yu'ticu niwĩ: "Mu'u wãcũña. Mu'u catigu, añubutiaro nisetiwu. Ñãrĩ Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awu. Ni'cãrõacãrẽ cã a'topu ejerisãjãse bocami. Mu'u pe'e pi'etigu wee'e. ²⁶ Apeyema tja a'tiro ni'i. Ësãrẽ musã tiropu wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerã musã a'to a'tisĩrĩrã, ãsã pe'e quẽ'rã topu wa'asĩrĩcã, basiowe'e", nicu niwĩ. ²⁷ Cã tojo nicã tu'ogu, peje cuogu a'tiro nicu niwĩ Abrahãrẽ: "To pũrĩcãrẽ a'tere weebosaya. Lázarore yu'u pacu ya wi'ipu o'õya. ²⁸ Topure yu'u ni'cãmocurã acabijirãti'i. Topu wa'a, cã narẽ ucũgũsami. Tojo weecã, na tu'o, na quẽ'rã a'to yu'u pi'etiropure a'tisome", nicu niwĩ. ²⁹ Abrahã cãrẽ nicu niwĩ: "Na Moisé oja'quere, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã oja'quere cuosama. Tere bu'e ëjõpeoato", nicu niwĩ. ³⁰ Peje cuogu yu'ticu niwĩ: "Abrahã, tojota ni'i, nĩrõ. Wẽrĩ'cupu wa'a werecã, ña'arõ na nisetisere ducayubosama", nicu niwĩ. ³¹ Abrahã cãrẽ nicu niwĩ: "Moisé cã ní'quere, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na ní'quere ëjõpeotirã, wẽrĩ'cupu masãa, weregu wa'acã quẽ'rãrẽ, ëjõpeotisama", nicu niwĩ.

17

Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña nise ni'i
(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

¹ Jesú cã bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ãpẽrãrẽ ña'arõ weecã weese ninu'cũrõsa'a, nĩrõ pe'e. Tojo ninu'cũmirõ, ña'arõ weecã weegunõjõrẽ ña'abutiaro wa'arosa'a. ² A'tiro weecã, cãrẽ nemorõ añubosa'a. Ëtãgã pajicja cã wãmupatu du'teyoo, cãrẽ dia pajiri maapu doqueñocã, nemorõ añubosa'a. Tojo weecã, cã maata wẽria wa'a, yu'ure ëjõpeorãnojõacãrẽ dojorẽnemotibosami. ³ A'tere añurõ tu'oña'ña.

»Mu'u acaweregu mu'urẽ ña'arõ weecã, cã tojo weesere wereya. Cã "Tojota weeasu" ni bujaweti ducayucã, cãrẽ acobojoya. ⁴ Cã sietetiri ni'cã numu mu'urẽ ña'arõ weecã, ticusetirita tja mu'urẽ acobojose sãrĩgũ a'ticã, acobojoya, nicu niwĩ.

"Ëjõpeose cuorã, a'tiro weeta basio'o" Jesú cã ní'que ni'i

⁵ Jesú bu'erã cãrẽ a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Ësãrẽ ëjõpeose o'onemoña, nicãrã niwã.

⁶ Na tojo nicã tu'ogu, marĩ wiogu a'tiro yu'ticu niwĩ:

—Mostaza pe cã'caperoacã ni'i. Tojo nimirõ, yucu pajicju pĩ'rĩsa'a. A'tiro weronõjõ ëjõpeose cã'rõacã nimicã, a'tigu yucugure a'tiro nimasĩbosa'a: "A'tore aupãawã'cã, dia pajiri maa decopu pĩ'rĩrõ wa'aya", nimasĩsa'a. Musã ëjõpeocãma, tigu musã dutironõjõta weebosa'a, nicu niwĩ.

Ãpẽrãrẽ weetamurã, a'tiro pe'e weerõna'a nise ni'i

⁷ Jesú apeye quẽ'rãrẽ a'tiro queose o'onemocu niwĩ:

—No'o musã wa'teropu nigũ da'raco'tegure cuosami. Da'raco'tegu oteacju cã di'ta se'ecũuca be'ro o wecuare co'téca be'ro wi'ipu dajasami. Cã dajacã, musã ne a'tiro nitibosa'a: "Sãjãtia. Ba'agu a'tia", nitibosa'a. ⁸ A'tiro pe'e nisa'a: "Ba'asere apoya. Yu'u ba'ari cura yu'u uasenojõrẽ miitiacju apoyubaque'oya. Yu'ure ecãca be'ropu ba'a, sĩ'rĩapa mu'ua", nibosa'a. ⁹ Mu'urẽ da'raco'tegu weetamu'que wapa "Mu'u añurõ weepu" ¿cãrẽ nisari? Nitisa'a. ¹⁰ A'te weronõjõ musã quẽ'rã weeya. Nipe'tise Õ'acũ

duti'quere weetu'ajarā, a'tiro niña: “Ēsā da'raco'terā mejō nirā ni'i. Ō'acū ūsārē cūu'que dia'cūrē weeparu”, niña, nicu niwī Jesú.

Jesú diez cāmi boarārē yu'rno'que ni'i

¹¹ Jesú Jerusalēpu wa'agu, Samaria, tojo nicā Galilea wāmetise wa'teropu yu'rūacu niwī. ¹² To wa'tero ni'cā macāpu cū ejari cura umua diez cāmi boarā cūrē pōtērīcārā niwā. Moisé duti'que cāmi boarārē āpērā wa'teropu nidutitico niwū. Tojo weerā yoaropu tojanu'cā, ¹³ Jesure caricūcārā niwā:

—Jesú, masārē bu'egu, ūsārē pajaña'cureya, nicārā niwā.

¹⁴ Jesú narē ī'abocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā pa'ia tiropu musā upare ī'orā wa'aya, nicu niwī.

Na ma'apu wa'ari cura narē cāmi yatipe'tia wa'acaro niwū. ¹⁵ Ni'cū topu yatino'cā ī'agū, Jesú tiro majāmitojaticu niwī. Ō'acūrē pūrō e'catise o'ocu niwī. ¹⁶ Jesú tiro etagu, cūrē e'catise o'ogu, di'tapu paamu'rīque'acu niwī. Cū tojo weegū Samariacjū nicu niwī. ¹⁷ Jesú cū ni'cūrēta ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u diez cāmi boarārē yu'rnoapu. Āpērā waro ¿no'o wa'ati? ¹⁸ Ā'rī ni'cū judío masū nitigu dia'cū Ō'acūrē e'catise o'ogu, yu'u tiropu tojatiapī, nicu niwī.

¹⁹ Tu'ajanu'cō, Samariacjūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjīagū, yu'rno'apu. Wā'cānu'cāña. Mu'u ya wi'ipu tojagusa'a, nicu niwī.

Jesucristo a'ti turipu wiogu niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i
(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰ Fariseo masā Jesure a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—Ō'acū bese'cu ¿de'ro nicā a'ti turi wiogu sājāgūsari? nicārā niwā.

Narē yu'ticu niwī:

—Bajuyoropu ī'ose mejēta ni'i. ²¹ A'tiro nino'ña marīrōsa'a. “A'topu ni'i. Sō'opu ni'i”, nino'ña marīrōsa'a. Ō'acū bese'cu wiogu nigū musā wa'teropu nitojami, nicu niwī.

²² Be'ro Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Musā be'ro a'tiro nirāsa'a. “Ēsā Ō'acū macū masū weronojō upatigu a'tiatje nūmūrīrē ī'asī'rīsa'a”, nirāsa'a. No'o ni'cā nūmūnojōrē yu'ure ī'asī'rīmirā, ne ī'asome. ²³ Āpērā musārē “Jesú a'titojami. A'to nimi, sō'o nimi”, nirāsama. Na tojo nicā, narē sirututicā'ña. ²⁴ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu a'tiri nūmu mujīpū mujātiro pe'e, cū sājāarō pe'e quē'rā bupo ya'babī'aro weronojō nirōsa'a. ²⁵ Yu'u tojo weese dūporo uputu pi'etinīgūsa'a. A'tocaterocjārā yu'ure uasome. ²⁶ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu a'tiri cura dūporocjūpu Noé, cū nīcateropu wee'caro weronojō weerāsama. ²⁷ Titapare na ba'a, sī'rī, omocā dū'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. Tere Noé cū yucūsjopu sājāarī curapu weetocārā niwā. Be'ro dia mirī, narē miope'ocā'caro niwū. ²⁸ Lot nīcatero quē'rārē mejārōta weecārā niwā. Ba'a, sī'rī, duumujā, duamujā, otesere ote, wi'serire weecārā niwā. ²⁹ Lot Sodomarē wijaca nūmūrē acoro weronojō ti macācjārārē pecame'e, tojo nicā asise peri burupejacaro niwū. Narē wējēpe'ocā'caro niwū. ³⁰ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu a'tiri curare mejārōta weerāsama.

³¹ »Ti nūmu nicā ni'cū wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagūnojō po'pearu cjasere sājāa dūretimigū, diacjū wa'ato. Apī no'o wesepu tō'ogū cū ya

wi'ipɯ majāmitojaticā'to. ³² Lot nɯmo ni'core wācũña. Cómaričā macāpɯ majāmiī'atōrōmigō, moa tuturo dojonɯ'cāco niwō. ³³ Yɯ'ure ējōpeose me'rā ña'arō yɯ'rɯsī'rītigu, yɯ'ure ējōpeodu'ugɯnojō pecame'epɯ bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yɯ'ure ējōpeonu'cūgũnojō yɯ'u me'rā catinu'cūgūsami.

³⁴ »Mɯsārē wereguti. Tojo wa'atji ñami nicā, pɯarā ni'cā camapɯ pesarā, ni'cũ yɯ'ure ējōpeogɯ miano'gūsami. Apī yɯ'ure ējōpeotigu tojagúsami. ³⁵ Pɯarā numia ni'cārō me'rā ojoca ārũarā, ni'cō yɯ'ure ējōpeogo miano'gōsamo. Apego yɯ'ure ējōpeotigo tojagósamo. ³⁶ Pɯarā ni'cārō me'rā wesepɯ nirā ni'cũ yɯ'ure ējōpeogɯ miano'gūsami. Apī yɯ'ure ējōpeotigu tojagúsami.

³⁷ Jesú tojo nisere tɯ'orā, cũ bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wiogɯ, ¿no'opɯ wa'arosari a'te? nicārā niwā.

Cũ yɯ'ticɯ niwī:

—Apīnojō wa'icɯ boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā ī'arā, “Apīnojō boapī”, ni masī'i. A'te weronjō yɯ'u a'ticā, masā masīrāsama, nicɯ niwī.

18

Jesú wapewio me'rā queose o'o'que ni'i

¹ Jesú cũ bu'erārē a'tiro weeya nígũ, queose me'rā werecɯ niwī. Narē du'ucūurō marīrō, bujawetiro marīrō ñubueni'cūdutigu a'te queosere o'ocɯ niwī.

² A'tiro nicɯ niwī:

—Ni'cā macāpɯ ni'cũ beseri masū uamɯ Ō'acūrē ējōpeotigu, āpērārē ne wācũma'atigu nisami. ³ Ti macāpɯreta tja ni'cō numio wapewio nisamo. Co beseri masū tiropɯ besedutigo wa'amujāmisamo. Core ī'atu'tigure bu'iri da'redutigo tojo weesamo. ⁴ Yoacā pejetiri beseri masū core weetamusī'rītisami. Be'ro a'tiro wācūsami: “Yɯ'u Ō'acūrē ējōpeowe'e, ējōpeogɯ. Ne āpērā quē'rārē ‘Na nima,’ ni ējōpeowe'e. ⁵ Tojo nimicā, a'tigo wapewio yɯ'ure na'irō caribomo nígũ, core weetamugūti. Yɯ'u co caribocā uanemotisa'a majā. Yɯ'u core pōtēotibosa'a majā”, nisami, nicɯ niwī Jesú.

⁶ Be'ro tja marī wiogɯ Jesú werenemocɯ niwī:

—Beseri masū ña'agũ wee'quere wācũña. Cũ ña'agũ nimigũ, wapewio weetamuduti'quere weesami. ⁷ Tojo nicāma, ¿Ō'acũ to pūrīcārē cũ bese'cārārē ñamirī, uɯɯcori cūrē sērīnu'cūrārē weetamutisari? ¿Na sērī'quere yoogosari? ⁸ Mɯsārē wereguti. Ne yoogoro marīrō na sērīsere yɯ'tisami. Cũ tojo yɯ'timicā, yɯ'u Ō'acũ macũ masū weronjō uputigu a'ti turipɯ apaturi a'tiri curare ¿masā ējōpeose cɯorāsari yujupɯ? nicɯ niwī.

Jesú fariseo masū me'rā, tojo nicā niyeru wapaseebosari masū me'rā queose o'o'que ni'i

⁹ Jesú “A'tiro ni'i” nirānojōrē masīdutigu apeye queose me'rā werenemocɯ niwī. Na “Āpērā yɯ'rɯoro ūsā añurā ni'i”, nisama. Tojo “Añurā ni'i” nīrā, āpērārē tojo ī'acō'asama. Nanjōrē masīdutigu a'te queosere o'ocɯ niwī. A'tiro nicɯ niwī:

¹⁰ —Pɯarā uɯɯa Ō'acũ wi'ipɯ ñubuerā sājāacārā niwā. Ni'cũ fariseo masū nicɯ niwī. Apī pe'e romano masā wiogure niyeru wapaseebosari masū nicɯ niwī. ¹¹ Fariseo masū nu'cũ ī'amorō, Ō'acūrē ñubuegɯ, a'tiro nicɯ niwī: “Ō'acũ, yɯ'u āpērā weronjō ña'agũ niwe'e. Tojo weegɯ

mu'urē e'catise o'o'o. Na yajari masā, ña'arī masā numotimirā āpērā numia me'rā a'metārābajaque'atirā weronojō niwe'e. Ne cā'rō sī'i romano masā wiogure niyeru wapaseebosari masū weronojō niwe'e. ¹² Yu'u ni'cā semanarē pua numu ba'atimigū, be'ti ñubueni'cū'u. Yu'u cien apeyenojō wapata'agu, diez yu'u wapata'asere mu'urē o'o'o", nicu niwī. ¹³ Wapaseeri masū pe'e ne sājāarōpū tojanu'cā, ñubuecu niwī. Ne cā'rō u'muarōpū ī'amorōma'aticu niwī. Cū weronojō o'ogu, yu'u bu'iritisa'a nígu, cū cutirore paacu niwī. A'tiro nicu niwī: "Ō'acū, yu'u ña'agū nisa'a. Yu'ure pajaña'ña", nicu niwī.

¹⁴ Te queosere wéréca be'ro Jesú a'tiro nicu niwī:

—Musārē weregutī. Wapaseeri masū Ō'acū me'rā añurō apotojagupū cū ya wī'ipū dajatojaacu niwī. Fariseo masū pe'e tojo weeticu niwī. A'tiro ni'i. Cū basu, "Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i" ni tu'oña'gūnojo Ō'acū cūrē mejō nigū tojacā weegusami. No'o "Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i" ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'ruoro tojacā weegusami, nicu niwī.

Jesú wī'marārē ñapeo sērībosa'que ni'i

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Apeye quē'rārē masā wī'marārē Jesú tiropū ñapeodutirā miacārā niwā. Tojo weecā ī'arā, narē miarārē Jesú bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁶ Na tojo nicā ī'agū, Jesú cū bu'erārē pijiocu niwī:

—Wī'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wiogu nirōpū wa'arāsama. ¹⁷ Musārē diacjūta nigūti. Ā'rā weronojō yu'ure ējōpeotigūnojo ne cā'rō yu'u pacu nirōpū wa'asome, nicu niwī.

Ma'mu peje cuogu Jesú me'rā ucū'que ni'i

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Be'ro ni'cū judío masā wiogu Jesure sērītiña'cu niwī:

—Mu'u masārē bu'egu añugū ni'i. ¿Yu'u ñe'enojō weegusari catinu'cūatjere bocasī'rīgū? nicu niwī.

¹⁹ Jesú cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure "Añugū ni'i," niti? ¿Mu'u tojo nisere tu'omasīti? Ni'cūta añugū nimi. Cū Ō'acū nimi. ²⁰ Mu'u Ō'acū dutise cūu'quere masīsa'a. "Apī numorē a'metārāticā'ña. Masārē wējēcō'aticā'ña. Yajat-icā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ējōpeoya", ni'i, nicu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesure nicu niwī:

—Yu'u wī'magūputa a'tere queoro weemujātiwū.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Mu'urē apeyenojōacā da'sa'a yujupū. Mu'u cuosere duape'ocjū wa'aya. Te dua'que wapare pajasecuorārē o'oya. Tojo weegu mu'u u'musepūre peje añuse cuogusa'a. Tu'ajanu'cō, yu'ure sirutuya, nicu niwī.

²³ Cū tojo nicā tu'ogu, peje cuogu nitjagū cū cuosere ma'iyu'rugū, bajaweti yu'ruacu niwī. ²⁴ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Peje cuorārē Ō'acū wiogu nirōpū u'musepū wa'acā, diasā ni'i.

²⁵ Wa'icu cameyo wāmetigu awiga yuta da pī'osōrōrī pepū sājāa yu'rutērīcā, diasā ni'i. Yu'u pacu wiogu nirōpū peje cuorā wa'acā pe'ema, totā nemorō diasā'a, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nisere tu'orā, masā a'tiro nicārā niwā:

—To pūrīcārē ¿noanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari?

²⁷ Jesú narē nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basiotise marī'i.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro nicu niwī:

—Wiogu, ūsā pūrīcā ūsā cūosere du'ucūu, mu'arē sirutuwa.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé quetire werese bu'iri cū ya wi'ire, cū pacusumuarē, cū acawererārē, cū nūmorē, cū pō'rārē du'ucūuwā'cāgūnojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ A'ti nucūcāpūre cū cūo'que nemorō bocanemogūsami. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūgūsami, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesú cū bu'erā docere na se'sarore pijio, narē nicu niwī:

—Ni'cārōacā marī Jerusalēpu wa'arā wee'e. Topu nipe'tise Ō'acū ye queti ojamu'tārī masā na yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigūre ojayu'que wa'arosa'a. ³² Na yu'ure ape di'tacjārā wiorārē o'o, yabi bujicā'a, űa'arō ucū, u'seco e'opeorāsama. ³³ Yu'ure tārā, be'ro wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

³⁴ Cū bu'erā a'tiro nisere ne tu'omasīticārā niwā. Ō'acū narē tere tu'omasīcā weeticu niwī. Tojo weerā cū tojo nisere tu'omasīticārā niwā.

Jesú ni'cū caperi bajuno'tigu Jericócjūrē yu'rūo'que ni'i
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesú Jericó pu'to nirī cura ni'cū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. ³⁶ Cū pājārā masā wa'acā tu'oña'gū, to nirārē “¿De'ro wa'ati?” ni sērītiña'cu niwī.

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Jesú Nazarecjū yu'rūagu weemi, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, caricūmajācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

³⁹ Tojo nicā tu'orā, cū pu'to yu'rūarā “Caricūticā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Na tojo nicāta, cū pe'e nemopecā'cu niwī:

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, āpērārē cū tiropu miitiduticu niwī. Cū pu'to ejacā, cūrē sērītiña'cu niwī.

⁴¹ —¿De'ro yu'u weecā uasari? nicu niwī.

Caperi bajuno'tigu yu'ticu niwī:

—Wiogu, yu'ure caperi bajucā uasa'a.

⁴² Jesú cūrē nicu niwī:

—Jau. Ī'agūsa'a. Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu yu'rūono'toja'a, nicu niwī.

⁴³ Cū tojo nirī curata cū caperire ĩ'acu niwī. Be'ro Jesure sirutu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Nipe'tirā cūrē tojo wa'acā ĩ'a'cārā quē'rā Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

19

Jesú Zaqueore ĩ'aboca'que ni'i

¹ Jesú caperi ĩ'atigūre yu'rūoca be'ro Jericópu sājāa yu'rūwā'cācu niwī.
² Topu ni'cū peje cūogu nicu niwī. Cū Zaqueo wāmetigu romano masā

wiogure wapaseebosari masã wiogu nicu niwĩ. ³ Cũ Jesure ĩ'asĩ'rĩcu nimiwĩ. Cũ u'muatiguacã nitjãgũ, pãjãrã masã niyucã, ĩ'aticu niwĩ. ⁴ Tojo weegu Jesure ĩ'asĩ'rĩgũ, cũ yu'ruatjopu omawã'cãcu niwĩ. Omawã'cã, ni'cũ yucu sicómoro wãmeticjupũ mujãpejacu niwĩ. ⁵ Jesú cũ docapu yu'rũagu, cũrẽ ĩ'amorõ, a'tiro nicu niwĩ:

—Zaqueo, quero dijabatibaque'oya. Ni'cãcãrẽ mu'u ya wi'ipu tojánígũti, nicu niwĩ.

⁶ Tojo weegu Zaqueo sojaro me'rã dijati, Jesure e'catise me'rã põtẽrĩgũ wa'acũ niwĩ. ⁷ Jesú tojo weesere ĩ'arã, nipe'tirã a'tiro ucjacãrã niwã:

—Jesú ni'cũ ña'arõ weesebucu ya wi'ipu wa'ami, nicãrã niwã. ⁸ Be'ro cũ ya wi'ipu Zaqueo wã'cãnu'cã, marĩ wiogure a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u wiogu, tu'oya. Pajasecũorãrẽ yu'u cũosere deco me'rã dũcawaaguti. No'o yu'u ãpẽrãrẽ nisoose me'rã yajãca be'ro nicã, ba'paritisetiri narẽ yu'u yaja'que nemorõ wiaguti, nicu niwĩ.

⁹ Jesú tere tu'ogu, cũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãcã me'rã mu'u, mu'u ya wi'icjãrã ña'arõ wee'quere yu'rũono'o. Mu'u quẽ'rã ãpẽrã yu'ure ãjõpeorã weronojõta Abrahã pãrãmerã nituriagu ni'i. ¹⁰ Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ bajuduti'cãrã mu'u weronojõ nirãrẽ a'ma, yu'rũogu a'tigu weewũ, nicu niwĩ.

Jesú masãrẽ niyeru kujiri me'rã queose o'o'que ni'i
(Mt 25.14-30)

¹¹ Jesú Zaqueore ucũcã, masã tu'ocãrã niwã. Cũ Jerusalẽ pu'topũ nicã ĩ'arã, “Maata Jesú wiogu sãjãgũsami”, wãcũcãrã nimiwã. ¹² Na tojo wãcũsere masĩgũ, ni'cã queose me'rã narẽ werecu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ wiogu sãjãti dũporo yoaro ape di'tapu wa'a wa'asami. Cũrẽ wiogu sõrõca be'ropũ dajatojaasami tja. ¹³ Cũ wa'ase dũporo diez cũrẽ da'raco'terãrẽ pijiosami. Narẽ nãnu'cũ niyeru pajiro wapatiri kujire o'osami. Ti kujire o'ogu, a'tiro nisami: “Téé yu'u dajari curapu a'ti cuji me'rã apeyenojõ duu, dua wapata'aya”, nisami. ¹⁴ Wiogu sãjãcju ya di'tacjãrã waro pe'e cũrẽ uatisama. Tojo weerã ãpẽrã masãrẽ a'tiro nidutio'osama. “Cũrẽ ũsã wiogu sãjãrõuatisa'a”, nisama. ¹⁵ Na tojo nimicã, wiogu sõrõno'sami. Be'ro cũ ya di'tapu dajatojatasami. Topũ tojatagu, cũ niyeru kujiri o'o'cãrãrẽ pijiosami. “¿Niyeru no'ocã'rõ wapata'apari nãnu'cũ?” ni masĩsĩ'rĩgũ tojo weesami. ¹⁶ Cũ tiropũ etamu'tãgũ, a'tiro nisami: “Wiogu, mu'u o'óca cuji nemorõ apeye diez kujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁷ Wiogu cũrẽ yu'tisami: “Añurõ weepã. Mu'u da'raco'tegu añugũ ni'i. Yu'u cã'rõacã cũu'que me'rã mu'u queoro weepã. Tojo weegu mu'urẽ diez macãrĩ wiogu sõrõgũti”, nisami. ¹⁸ Be'ro apĩ cũ tiropũ wa'asami tja: “Wiogu, mu'u niyeru o'óca cuji me'rã apeye ni'cãmocuse kujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁹ Cũ quẽ'rãrẽ a'tiro yu'tisami: “Mu'urẽ ni'cãmocuse macãrĩ wiogu sõrõgũti”, nisami. ²⁰ Be'ro apĩ a'ti, cũrẽ nisami: “Wiogu, mu'u ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rã oma nũrõcã'wũ. ²¹ Mu'u tutuaro da'radutiri masũ niwũ. Tojo weegu mu'urẽ uiwũ. ãpẽrã na da'rãse me'rã wapata'awũ. Mu'u otetimigũ, dũcatino'wũ”, nisami. ²² Tere tu'ogu, wiogu cũrẽ nisami: “Mu'u da'raco'teri masũ queoro weetiwũ. Mu'u ucũse me'rã mu'u ña'arõ wee'quere beseno'toja'a. Mu'u yu'u da'rãse tutuasere masãpã. Yu'u ãpẽrã da'rãse wapa wapata'asere, yu'u otetimigũ dũcatino'sere masãpã. ²³ Masĩmigũ, to pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegu yé niyerure niyeru nũrõrĩ wi'ipu bucuanemodutigũ cũutiati? Yu'u mu'u cũucã, dajagu, ti wi'ipu cũñarõ mujã'que me'rã ñe'eboapã”, nisami. ²⁴ Be'ro topũ nirãrẽ a'tiro nisami:

“Ni'cã cuji cuogure ê'ma, apĩ diez cuogu pe'ere o'oya”, nisami. ²⁵ Cũ tojo nicã, na a'tiro nisama: “Wioгу, cũ diez kujiri cuotojami”, nisama. ²⁶ Tere tu'ogu, wioгу “Musãrê weregati. No'o peje cuogure nemorõ o'ono'rõsa'a. Apĩ moogũ pe'ere cũ cuomi'queacãpãreta ê'mape'ocã'no'gũsami”, nisami. ²⁷ “Apeyema yu'ure wioгу sãjãcã uati'cãrãrê a'topu miitia. Miiti, yu'u ï'orõpu wêjêña”, nisami, ni queose werecu niwĩ Jesú. Tere nígũ, u'musepu mũjãca be'ro apaturi a'tigu, masãrê besegusa'a nígũ, tojo nicu niwĩ.

Jesú Jerusalẽpu sãjãa'que ni'i
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesú queose me'rã masãrê wérêca be'ro Jerusalẽpu wa'acu niwĩ. ²⁹ Topu wa'agu, Betfagé, Betania wãmetise macãrĩpu ejase duporo cũ bu'erã pãarãrê a'tiro ni o'ócũ niwĩ. Te macãrĩ ùrũgũ Olivo wãmeticju tiropu nicaro niwũ.

³⁰ Cũ bu'erãrê nicu niwĩ:

—Si macã marĩ põtëorõ nirĩ macãpu wa'aya. Topu ejarã, musã ni'cũ burro wĩ'magũ du'tenu'cõ'cure bocaekarãsa'a. Cũ ne ni'cãti pesano'ña marĩgũ nigũsami. Cũrê pãa, miitia. ³¹ No'o ni'cũ musãrê “¿De'ro weerã pãati?” nicã, “Ûsã wioгу uami”, niña, nicu niwĩ.

³² Na cũ duti'caronojõta weecãrã niwã. Topu ejarã, cũ ní'caronojõta wa'acaro niwũ. ³³ Na cũ burrore pãarĩ cura cũ wiorã narê sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã cũrê pãati? nicãrã niwã.

³⁴ Na yu'ticãrã niwã:

—Ûsã wioгу uami, nicãrã niwã.

³⁵ Be'ro cũrê Jesú tiro miacãrã niwã. Burro bu'ipure na ye su'ti bu'icjasere tuweepecãrã niwã. Tojo wéeca be'ro Jesure cũ bu'ipũ miipeocãrã niwã. ³⁶ Jesú cũ pesawã'cãrĩ cura masã cũrê êjõpeorã, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sêeocũucãrã niwã. ³⁷ Jesú ùrũgũ Olivo wãmeticju tiropu dijari cura a'tiro weecãrã niwã. Nipe'tirã cũ bu'esere siruturã, e'catise me'rã caricũnu'cãcãrã niwã. Jesú wee'ocã ï'a'quere wãcũrã, Õ'acũrê e'catipeorã, caricũcãrã niwã. ³⁸ A'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ o'ócũ marĩ wioгure añurõ wa'ato. Û'musepũre e'catise niyu'ruato. Nipe'tirã Õ'acũrê “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicãrã niwã.

³⁹ Na caricũcã tu'orã, ni'cãrãrã fariseo masã topu nirã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Masãrê bu'egu, ã'rã mu'urê siruturãrê di'tamarĩdutiya, nicãrã niwã.

⁴⁰ Na tojo nicã, Jesú yu'ticu niwĩ:

—Na di'tamarĩcãma, Õ'acũ yu'ure e'catise o'odutigũ a'te ùtãperire caricũcã weebosami, nicu niwĩ.

⁴¹ Jesú Jerusalẽ tiropu ejagu, ti macãrê ï'agũ, uticu niwĩ. ⁴² A'tiro nicu niwĩ:

—Jerusalẽcjãrã, Õ'acũ musãrê yu'ruosĩ'rĩmiami. Cã'rõ ni'cãcãrê cũ yu'ruosere tu'omasĩcã, añuboapã. Musã pe'e yu'ure uawe'e. Tojo weerã yu'ruono'some. Musã yu'ruono'bo'quere du'utoja'a. ⁴³ Be'ro pi'etise numarĩ a'tirosa'a. Te numarĩrê musãrê ï'atu'tirã a'ti macãcjãrãrê wijaduti-tirã ni'cã sã'rĩrõjo weebi'ato'orãsama. Na be'toanu'cã, nipe'tise pã'rêrĩpu cã'mota'arãsama. ⁴⁴ Nipe'tise musã yere cõ'adijope'orãsama. Musãrê, musã põ'rãrê wêjêpe'orãsama. A'ti macã cjase wĩ'seri mutõdijono'rõsa'a. Yu'u Õ'acũ macũ musãrê yu'ruogu a'ticã uatiwũ. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicu niwĩ Jesú.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ duarãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jesú Jerusalẽpu ejagu, Õ'acũ wi'ipũ sãjãacu niwĩ. Topũ Õ'acũrẽ ãjãamorõpeoatjere duarãrẽ cõ'awĩrõcu niwĩ. ⁴⁶ Narẽ cõ'awĩrõgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Ya wi'i Ñubueri wi'i ni'i, nino'ca wi'i ni'i.” Mũsã pe'e queoro weetiapã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã weepã, nicu niwĩ Jesú.

⁴⁷ Nipe'tise numurĩ Jesú masãrẽ Õ'acũ wi'ipũ bu'ecu niwĩ. Cũ tojo weecã, pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã, ti macã wiorã quẽ'rã “Cũrẽ ¿de'ro wee wẽjẽrõuati?” nicãrã niwã. ⁴⁸ Masã Jesú weresere tu'otu'sayu'rũacãrã niwã. Tojo weerã wiorã pe'e cũrẽ de'ro weemasĩticãrã niwã. Masã ãsã me'rã uabosama nĩrã, wẽjẽmasĩticãrã niwã.

20

Jesure “¿Noa dutiro me'rã weesetiti?” n'que ni'i
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Ape numũ Jesú Õ'acũ wi'ipũ masãrẽ bu'egu, cũ masãrẽ yu'rũose quetire werecu niwĩ. Topũ pa'ia wiorã, ãpẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã, judío masã bucãrã me'rã Jesú tiro wa'acãrã niwã. ² Cũrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Wereya. ¿De'ronojõ dutise me'rã mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urẽ tojo weedutigũ dutise o'oati? nicãrã niwã.

³ Tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã musãrẽ sãrĩtiña'megũti. Yu'tiapa. ⁴ ¿Noa Juãrẽ wãmeyedutigũ o'ópari? ¿Õ'acũ o masã o'ópari? nicu niwĩ.

⁵ Cũ tojo nicã tu'orã, na se'saro a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿De'ro marĩ yu'tirãsari? Marĩ “Õ'acũ o'ócu niwĩ” nicãma, “To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weerã Juãrẽ ãjõpeotiri?” nigũsami. ⁶ Marĩ “Masã cũrẽ o'ócãrã niwã” nicã quẽ'rãrẽ, nipe'tirã masã marĩrẽ ãtãperi me'rã doquewẽjẽrãsama. Na a'tiro ãjõpeoma. “Juã Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ niwĩ”, ni ãjõpeoma, nicãrã niwã.

⁷ Tojo weerã a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Masĩtisa'a. Noa Juãrẽ wãmeyedutigũ o'óro o'ópã, nicãrã niwã. ⁸ Tojo nicã tu'ogu, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u quẽ'rã musãrẽ “A'te dutiro me'rã a'tere tojo wee'e”, ni werewe'e, nicu niwĩ.

Da'raco'terã queoro weeti'que ni'i
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Be'ro Jesú masãrẽ a'tiro queose o'ocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ cũ ya di'tapũ u'se otesami. Tu'ajanũ'cõ, ãpẽrãrẽ ti wesere co'tedutigũ cũusami. Narẽ cũ ya di'tare da'rase wapa “Tocã'rõ yu'ure u'se wiapa”, niwã'cãsami. Be'ro ape di'tapũ yoacã nigũ wa'asami.

¹⁰ U'se ducaturitero nĩrĩ cura ni'cũ cũrẽ da'raco'tegure u'se nirõpu ã'adutigũ o'ósami. Cũrẽ o'ógũ, “Yé di'ta da'rarãrẽ yé u'sere sãrĩgũ wa'aya”, nisami. Cũ topũ ejacã, ti wese da'rarã cũrẽ ñe'e, paasama. Ne cã'rõ o'otimirã, cũrẽ o'ótõrõsama. ¹¹ Be'ro ti wese wiogu apĩ cũrẽ da'raco'tegure o'ósami tja. Cũ quẽ'rãrẽ ña'arõ bujicã'a, uputu paa, ñe'enojõ marĩgũ tojatacã weesama.

¹² Be'ro ti wese wiogu apĩrẽ o'ónemosami tja. Da'raco'terã cũ quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. Cũrẽ cãmida're, ti wese sumutopũ cõ'acã'sama.

13 »Be'ro majā ti wese wiogu “¿De'ro weegusari yu'u?” nisami. “Yu'u macū uputu maigūrē o'oguti. Apetero weerā cūrē wiopesase me'rā ī'abosama”, nimisami. 14 Wiogu macū topu etacā ī'arā, na a'merī nisama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. 15 Tojo weerā cūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni wrecu niwī Jesú.

Be'ro Jesú masārē sērītiña'cu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu ¿de'ro weegusari narē? 16 A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ye di'ta da'rarārē wējēcō'ape'ogusami. Be'ro āpērārē ti di'tare o'ogusami, nicu niwī.

Jesú tojo nicā tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū tojo wa'asere cā'mota'ato, nicārā niwā.

17 Be'ro Jesú narē ī'a, nicu niwī:

—To pūrīcārē ¿de'ro nisī'rīrō weeti Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nise? A'tiro ni'i:

Ītā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama, niwā.

18 No'o tiga bu'ipu burupejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipu doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, nicu niwī. Tojo nígu, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nígu, tojo nicu niwī.

Jesure bu'iri bocasī'rīrā weesoose me'rā na sērītiña'que ni'i
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

19 Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nirī curata Jesure ñe'esī'rīcārā nimiwā. Te queose me'rā Jesú ūsārēta ucūgū weesami nīrā, tu'omasīcārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmirā, masārē uirā, weemasīticārā niwā. 20 Āpērā ī'adu'tiri masārē nisooutio'ocārā niwā. Na Jesure mejēcā nicā tu'osī'rīcārā niwā. “Te me'rā ‘Bu'iri cuomi’ ni, wiogupure weresāta basiorosa'a”, nicārā niwā. Wiogu Jesure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcā uarā, tojo weecārā nimiwā. Añurā, diacjū ucūrā weronojō nisoocārā niwā. 21 Tojo weerā Jesú tiro wa'a, sērītiña'cārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjū ucūsere ūsā masī'i. Masārē diacjū cjasere bu'e'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Ō'acū ye cjasere diacjū bu'eme'rīcā'a. 22 Ūsārē wereya. Romano masā wiogure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

23 Jesú pe'e na ña'arō weesī'rīse me'rā sērītiña'cā ī'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

24 —Ni'cā cuji niyeru cuji miitia. ¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na a'tiro yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

25 Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

26 Jesure masā tu'oropu mejēcā ucūcā weemasīticārā niwā. Cū pe'e cū ucūse me'rā, cū yu'tise me'rā mejō ī'amarīamujācā weecu niwī. Masā cū tojo weecā, di'tamarīamujācārā niwā.

Masā wērīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Be'ro ãpērã pa'ia saduceo masã Jesú tiro wa'acãrã niwã. Na “Wērĩ'cãrã masãsome”, ni ĩjõpeosama. Tojo weerã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

28 —Masãrẽ bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwĩ: “Ni'cũ nūmotigu pō'rãtitimigũ wērĩcã, cũ acabiji cũ nūmo ní'core nūorẽato. Be'ro cũ co me'rã ne waro pō'rãtimũ'tãgũrẽ cũ ma'mi wērĩ'cure pō'rãtibosato”, nicũ niwĩ Moisé. 29 Ni'cũ pō'rã sietere tojota wa'acaro niwũ. Masã ma'mi nūmoti, pō'rãtitimigũ wērĩa wa'acu niwĩ. 30 Be'rocjũ quẽ'rã co wapewiore nūorẽcu niwĩ. Cũ quẽ'rã pō'rã marĩgũ mejãrõta boadijacu niwĩ. 31 Tojo wa'acã ĩ'agũ, na be'rocjũ nūorẽcu niwĩ tja. Cũ quẽ'rã pō'rãtitimigũ wērĩa wa'acu niwĩ. Nipe'tirã cũ be'rocjãrã quẽ'rã tojo dia'cũ nūorẽ, pō'rãtitimirã wērĩdijape'tia wa'acãrã niwã. 32 Be'ro majã na nūmo quẽ'rã wērĩa wa'aco niwõ. 33 To pūrĩcãrẽ wērĩ'cãrã masãcã, ĩni'ĩ nūmo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirãputa core nūmoticãrã niwã, nicãrã niwã.

34 Na tojo nicã tũ'ogu, Jesú narẽ yũ'ticu niwĩ:

—A'ti ũmũcopure ũmũa, numia nūmoti, marãputima. Ape turipu tojo weesetitima. 35 Ña'arõ wee'quere acobocono'cãrã, wērĩca be'ro masã'cãrã ũ'mũsepũ nūmoti, marãputisome. 36 Na wērĩca be'ro masã'cãrã nitjãrã, Õ'acũ pō'rã nima. Tojo nicã Õ'acũrẽ wereco'terã ũ'mũsepũ nirã weronojõ nirãsama. Tojo weerã wērĩsome majã. 37 Moiséputa a'te cjasere ojacu niwĩ. Õ'acũ yucusiti, ũjũrĩ sitipu cūrẽ wērĩ'cãrã masãsere ĩ'ocu niwĩ. Topure Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'u Õ'acũ ni'i. Mũ'u ñecũsumũa Abrahã, Isaa, Jacob wiogu ni'i”, nicũ niwĩ. Tojo nígu, “Na yũ'u tiropũ catima” nígu, tojo nicũ niwĩ. 38 Õ'acũ catirã wiogu nimi. Wērĩbajuduti'cãrã marĩma. Cũma nipe'tirã catinu'cũpe'ticã'ma, nicũ niwĩ.

39 Cũ tojo nicã tũ'orã, ni'cãrẽrã Moisé oja'quere bu'eri masã Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Masãrẽ bu'egu, mũ'u diacjũ waro ucũ'u, nicãrã niwã.

40 Be'ro cūrẽ apeye sērĩtiña'sĩ'rĩrã, ui nicãrã niwã.

*Jesú masãrẽ “Cristo na nigũ ĩnoa macũ niti?” ni sērĩtiña'que ni'i
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)*

41 Jesú masãrẽ nicũ niwĩ:

—ĩDe'ro weerãtirã masã Cristo Õ'acũ bese'cure “Davi pãrãmi nimi”, niti? 42 Davita Salmo wãmetiri pũrĩpu a'tiro ojacu niwĩ:

Õ'acũ ũ'mũsepũ nigũ cũ macũrẽ, yũ'ure yũ'rũoacjũre a'tiro nicũ niwĩ:

“Yũ'u tiro wiogu dujiri cūmurõpu dujigusa'a.

43 Mũ'u to dujicã, mũ'urẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ docaque'acã weeguti”, nicũ niwĩ

Õ'acũ, ni ojacu niwĩ Davi.

44 Davi basuta Õ'acũ bese'cu Cristore “Yũ'u wiogu nimi”, nicũ niwĩ. Tojo weegu cũ pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogu, cũ wiogu nicũ niwĩ, nicũ niwĩ Jesú.

*Jesú Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)*

45 Nipe'tirã masã tũ'oropũ Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

46 —Mũsã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tũ'omasĩña. Masã ĩ'ato nĩrã su'ti yoase paca me'rã sãña, ñubuesijatũ'sama. Tojo nicã macã decopũ wiopesase me'rã añuduticã ũasama. Na nerẽse wi'seripu wiorã na dujiwũase cūmurĩpu dujisĩ'rĩsama. Na ba'awũaropũ quẽ'rãrẽ mejãrõta nisĩ'rĩsama. 47 Wapewia numia ye wi'serire ĩ'masama. Na ña'arõ

wee'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sasama. Náta āpērā yu'ruro bu'iri da'reyu'rnu'cāno'rāsama, nicu niwī Jesú.

21

Wapewio pajasecūogo Ō'acūrē o'o'que ni'i
(Mr 12.41-44)

¹ Jesú Ō'acū wi'ipū nígu, niyeru o'orā sāawhase acaripū pajiro niyeru cūorārē sāacā ĩ'acu niwī. ² Tojo nicā ni'cō wapewio pajasecūogore ni'cā acaropū pua cuji niyeru wapamarīse kujirire sāacā ĩ'acu niwī. ³ Tere ĩ'agū, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta mūsārē weregūti. Ō'acū ĩ'orōpū a'tigo wapewio pajasecūogo nipe'tirā yu'ruro o'oyu'rnu'cāmo. ⁴ Āpērā pe'e narē dū'sasere o'oma. Co pe'e pajasecūogo nimigō, co cūomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicu niwī.

Jesú “Ō'acū wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Ni'cārērā cū bu'erā Jesure Ō'acū wi'i cjasere ucūcārā niwā.

—A'ti wi'i ūtāpaga paca añuse me'rā wéeca wi'i añubutiari wi'i ni'i, nicārā niwā. Tojo nicā ti wi'ipū cjase ma'masu'ase masā o'o'quere ucūcārā niwā.

Jesú tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

⁶ —Mūsā a'to ĩ'ase mutōdijono'rōsa'a. Ne ni'cā ūtāgā apega bu'ipū yeeturiamujā'que tojasome, nicu niwī.

A'ti umūco pe'tise dūporo Jesú a'tiro wa'arosa'a ní'que ni'i
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Be'ro cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro nicā mū'u ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā ĩ'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁸ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Āpērā mūsārē nisoori nírā, tu'omasīña. Pājārā “Yu'u Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i”, nirāsama. Tojo nicā “Jesucristo cū a'tiatji numu nitoja'a”, nirāsama. Na tojo nicā, tu'oticā'ña. ⁹ Mūsā a'mewējēse quetire tu'orā, ucūaticā'ña. A'teta wa'amū'tārōsa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo dū'sa'a yujupū.

¹⁰ Be'ro narē ninemocu niwī:

—Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. ¹¹ Peje apesepure uputu di'ta narāsāse wa'arosa'a. Tojo nicā ujaboase, dutitise wa'arosa'a. Ū'mūsepure wiose paca bajarosa'a.

¹² »A'te tojo wa'ase dūporo āpērā mūsārē bu'iri ñe'erāsama. Ña'arō weerāsama. Mūsārē mūsā nerēse wi'seripū beserāsama. Bese, bu'iri sōrōrāsama. Yu'ure ējōpeose bu'iri wiorā tiropū mūsārē miarāsama.

¹³ Na tojo weecā mūsā, yé cjasere wererāsa'a. ¹⁴ “Wiorārē a'tiro nirāti”, ni wācūque'tiyuticā'ña. ¹⁵ Yu'u pe'e mūsārē ucūmasīatjere o'ogūti. Mūsārē ĩ'atu'tirā ne ni'cū pōtēosome. Na “Tojo niwe'e”, ni ye'sumasīsome.

¹⁶ Mūsā pacūsumaputa mūsārē wiorāpure weresārāsama. Mūsā ni'cū pō'rā nimirā, mūsā acawererā quē'rā, mūsā me'rācjārā mejārōta weerāsama. Mūsā ni'cārērārē wējērāsama. ¹⁷ Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā mūsārē ĩ'atu'tirāsama. ¹⁸ Tojo weemicā, mūsārē ne mejēcā

wa'ama'asome. ¹⁹ Yũ'ure ějõpeodu'utirã, yũ'rũwetirãsa'a. Yũ'u pacũ tiropũ catinu'cũrãsa'a.

²⁰ »Mũsã Jerusalĕrĕ surara ti macã sumuto be'toanũ'cãcã ĩ'arã, masĩña. “Ti macã maata cõ'ano'rõsa'a”, niña. ²¹ Tojo wa'acã ĩ'arã, Judea di'tapũ nirã ũrũpagũpũ du'tiaya. Macãpũ nirã aperopũ wa'aya. No'o weseripũ nirã macãpũre majãmitojatiticã'ña. ²² Te nũmũrĩ Ő'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ní'caronojõta wa'arõsa'a. Bu'iri da'rese nũmũrĩ nirõsa'a. ²³ Tojo wa'ase nũmũrĩ numia nijĩpacosãnumiarĕ, tojo nicã põ'rã mi'rĩrã cũorãrĕ bujaweose nũmũrĩ nirõsa'a. Na ũmũñarõ wa'amasĩsome. A'ti di'tapũre ũputũ pi'etise nirõsa'a. Ő'acũ masãrĕ ũputũ waro bu'iri da'regusami. ²⁴ Āpĕrã a'mewĕjĕrõpũ wĕjĕno'rãsama. Āpĕrãrĕ nipe'tiro di'tapũ bu'iri ñe'e miarãsama. Ape di'tacjãrã judío masã nitirã Jerusalĕrĕ mutõdijorãsama. Mutõdijo, ti macã wiorã sãjãrãsama. Ő'acũ judío masã nitirãrĕ “Tocã'rõ tojo weerãsama” ní'caro ejatuario tojo weerãsama, nicũ niwĩ Jesũ.

*Ő'acũ macũ masũ weronojõ ũputigũ ĵde'ro wee a'tigũsari? nise ni'i
(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)*

²⁵ Jesũ cũ bu'erãrĕ a'tiro ninemocũ niwĩ:

—A'ti ũmũco pe'tiati dũporo mujĩpũ ũmũcocjũrĕ, ñamicjũrĕ, ñocõarĕ peje mejĕcã bajuse wa'arõsa'a. A'ti di'tapũre nipe'tise di'tacjãrã dia pajiri maa bususe, pã'cõrĩrĕ tũ'orã, ĵñe'enojõ nisari? nĩrã, ũcũarãsama. ²⁶ Masã a'ti di'tapũre wa'atjere wãcũrã, ũputũ uirã, tũ'omasĩse pe'tirãsama. Nipe'tirã ũ'mũarõpũ nirã narãsãcã weeno'rãsama. ²⁷ Tojo wa'ari cura yũ'u Ő'acũ macũ masũ weronojõ ũputigũ o'mecururipũ tutuario me'rã asistedijaticã, masã ĩ'arãsama. ²⁸ Te peje wa'anũ'cãrĩ curare wãcũtutua e'catiya. ũ'mũarõpũ ĩ'amorõrã weronojõ co'teya. Maata mũsã yũ'rũono'rãsa'a, nicũ niwĩ Jesũ.

²⁹⁻³⁰ Apeye queose o'onemocũ niwĩ tja:

—Otese higueragũ wãmeticjũ o no'o nicjũ yucũgũ pũrĩ ñasãwĩjicã, “Cũ'ma dũporo ni'i”, nisa'a. ³¹ A'te weronojõ yũ'u todũporo ní'que peje wa'acã, “Cã'rõacã Jesũ a'ti di'ta wiogũ sãjãtjo dũ'sasa'a”, nirãsa'a.

³² »Diacjũ mũsãrĕ wereguti. A'te peje tojo wa'ari curare nirã wĕrĩsome. Tojo wa'asere ĩ'ape'ocã'rãsama. ³³ A'ti ũmũco, a'ti di'ta pe'tidijarõsa'a. Yũ'u ucũse, yũ'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yũ'u ní'que queoro wa'arõsa'a.

³⁴ »Yũ'u a'tiatji nũmũrĕ mũsã ne masĩtisa'a. Tojo weerã mũsã basu añurõ co'teya. Ña'arõ weesere weepori nĩrã, weeticã'ña. Que'aticã'ña. A'ti ũmũco cjasere wãcũque'titicã'ña. Tojo weerã mũsã wãcũña marĩrõ yũ'u a'tiati nũmũ nicã, ña'arã bocaejapejano'some. ³⁵ Wa'icũrãrĕ wãcũña marĩrõ sã'rĩsãa bi'anũ'cõrõ weronojõ mũsãrĕ wa'aticã'to. Ti nũmũrĕ nipe'tirã nipe'tirocãrã tõ'orãsama. Tojo weerã tũ'omasĩña. ³⁶ Mũsã añurõ apoyuya. Te pi'etiatje ũsãrĕ yũ'rũweticã weeya nĩrã, ñubuenũ'cũcã'ña. Tojo nicã yũ'u Ő'acũ macũ tiropũ uiro marĩrõ põtĕrĩajã ñubueya, nicũ niwĩ Jesũ.

³⁷ Jesũ ũmũcorinũcũ Ő'acũ wi'ipũ bu'emũjãcũ niwĩ. Ñami ějãcã pe'ere ũrũgũ Olivo wãmeticjũpũ nibo'reamũjãcũ niwĩ. ³⁸ Masã nipe'tirã Ő'acũ wi'ipũ bo'reacãcure cũ bu'esere tũ'orã wa'amũjãcãrã niwã.

22

Jesure ñe'erätirã na apoyu'que ni'i
(Mt 26.1-5,14-16; Mr 14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

¹ Cã'rõ Pascua bosenuṃu wa'atjo dũ'sacaro niwũ. Ti bosenuṃurẽ pã bucuase me'rã morëti'quere ba'acãrã niwã. Ti bosenuṃu judío masã na ñecũsumua Egiptopu ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenuṃu nicaro niwũ.

² Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã “¿De'ro wee Jesure wējērõuamitito?” nicãrã niwã. Tojo nimirã, masãrẽ ui nicãrã niwã.

³ Na tojo nícaterore Juda na “Iscariote” nino'gũpũre wãtĩ sãjãacu niwĩ. Cũ doce Jesús bu'erã me'rãcjũ nicu nimiwĩ. ⁴ Juda pa'ia wiorã, tojo nicã Õ'acũ wi'i co'terã wiorã tiropu wa'acu niwĩ. Na tiropu ejagu, Jesure o'omatje cjasere ucũcu niwĩ. ⁵ Cũ tojo nisere tu'orã, uputu e'caticãrã niwã.

—Mu'u tojo weecã, niyeru wapayerãti, nicãrã niwã. ⁶ Cũ “Jau, cãrẽ musãrẽ ñ'ogũti”, nicu niwĩ. Be'ro, “¿De'ro nicã yu'ure Jesure wiorãpũre masã marĩ cura o'oroamitito?” ni wãcũcu niwĩ.

Jesú cũ bu'erã me'rã cũ ba'atu'o'que ni'i
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷ Be'ro masã na pã bucuase me'rã morëti'quere ba'ari bosenuṃu nicaro niwũ. Ti nuṃu nicã, ni'cũ oveja wĩ'magũrẽ na Pascua bosenuṃu ba'acjũre wējẽsama. ⁸ Titare Jesús Pedro, Juãrẽ a'tiro ni o'ócũ niwĩ:

—Marĩ Pascua bosenuṃu ba'atjere apoyurã wa'aya, nicu niwĩ.

⁹ Na cãrẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿No'opu ñsã apoyucã uasari? nicãrã niwã.

¹⁰ Jesús narẽ nicu niwĩ:

—Musã macãpu wa'aya. Topu sãjãarã, ni'cũ masũ acoga tuupeogure bocaejapejarãsa'a. Cãrẽ sirutu, cũ no'o wa'aro sãjãña. ¹¹ Ti wi'i wiogure niña: “Ûsãrẽ bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenuṃu ba'atji tucũ?’ niami”, niña. ¹² Musã tojo nicã, u'muarõca tucũ apoyuca tucũjopũre ñ'ogũsami. Topu marĩ ba'atjere apoyuya, nicu niwĩ.

¹³ Be'ro Pedro, Juã macãpu wa'acãrã niwã. Jesús narẽ ní'caronojõta nipe'tisere bocacãrã niwã. Topu na ba'atjere apoyucãrã niwã.

¹⁴ Be'ro Jesús cũ besecũú'cãrã me'rã ba'arätirã ejanujãcãrã niwã. ¹⁵ Na dujipe'tica be'ro Jesús narẽ nicu niwĩ:

—Yu'u musã me'rã a'te Pascua ba'asere yu'u wërĩse duporo uputu ba'atuosĩ'rĩi. ¹⁶ Musãrẽ ni'cãrõacã a'tiro nigũti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'u wiogu sãjãtu'ajaca be'ropu, nicu niwĩ.

¹⁷ Tojo níca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, cũ pacu Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Be'ro cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Sĩ'rĩña. A'merĩ dũcawaa, sĩ'rĩña. ¹⁸ Musãrẽ nigũti. A'te u'seducaco vino ni'cãrõacã marĩ sĩ'rĩrã weronojõ weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sõrõca be'ro musã me'rã apaturi ma'ma vinorẽ sĩ'rĩnemogũsa'a tja, nicu niwĩ.

¹⁹ Be'ro pãgãrẽ mii, Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'ajanu'cõ, dũcawaa, cũ bu'erãrẽ o'ogu, a'tiro nicu niwĩ:

—A'te yu'u upu ni'i. Musã ye niatjere wërĩbosaguti. A'tiro yu'u ni'cãrõacã wee'caronojõ weenu'cũcã'ña. Tere wéerã, yu'u musãrẽ wërĩbosasere wãcũña, nicu niwĩ.

²⁰ Na ba'aca be'ro sĩ'rĩrĩ pa me'rã quẽ'rãrẽ mejãrõta weecu niwĩ. Cũ bu'erãrẽ tãgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—A'ti pa, yé dí me'rã Õ'acũ masãrẽ apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cũugũsami. Yũ'u wẽrĩgũ, dí o'maburose me'rã musã ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosaguti.

²¹ »Tojo nimicã, yũ'ure wiorãpũre o'oacjũ yũ'u me'rã a'to dujimi.
²² Cũ yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũre o'ocã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirõ, yũ'ure wiorãpũre o'ogũma ña'abutiario wa'arosa'a, nicũ niwĩ.

²³ Tojo nicã tũ'orã, cũ bu'erã na basu a'merĩ sẽrĩtiña'cãrã niwã:
 —¿Noa nisariba cãrẽ wiorãpũre tojo weeacjũ? nicãrã niwã.

Jesú bu'erã “¿Ni'inojõ ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãgũsari?” ní'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú bu'erã upũtu a'merĩ ucũcãrã niwã:
 —Marĩ wa'terore ¿noa nĩrõsariba marĩ yũ'rũoro niacjũ? nicãrã niwã.
²⁵ Tere tũ'ogũ, Jesú narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—A'ti nucũcãrẽ dutirã ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjãrã na dutino'rã pe'ere “Masãrẽ weetamurã nima”, nisama. ²⁶ Musã na wiorã weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãgũ, mejõ nigũ weronojõ weeya. ãpẽrãrẽ dutigũ dutino'gũ weronojõ weeya. ²⁷ Musã tũ'oña'cã, ¿ni'inojõ pe'e apĩ yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãsari? ¿Ba'adujigũ o cãrẽ ba'ase ecagũ pe'e? Ba'adujigũ pe'e apĩ yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãmi. Yũ'u pũrĩcã musã wa'teropũ ní'gũ, musã dutino'gũ weronojõ ni'i.

²⁸ »Musã yũ'u me'rã ninu'cũcã'wũ. Yũ'ure mejẽcã wa'acã, musã quẽ'rã tũ'oña'tamuwũ. ²⁹ Tojo weegũ yũ'u quẽ'rã yũ'u pacũ yũ'ure o'o'caronojõta musãrẽ musã dutiatjere o'oguti. ³⁰ A'tiro wéerã, musã yũ'u wiogũ nĩrõpũ ba'a, s'ĩrĩdujirãsa'a. Tojo weerã ãpẽrã doce cururi Israe cururicjãrãrẽ dutirãsa'a, nicũ niwĩ.

Jesú Pedrorẽ “Mũ'u yũ'ure ‘Masĩwe'e’ nigũsa'a” ní'que ni'i
 (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Marĩ wiogũ Jesú cũ bu'erãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:
 —Simó, tũ'oya. Wãtĩ musãrẽ ¿no'ocã'rõ wãcũtutuamitina? ní'gũ, Õ'acũrẽ sẽrĩcũ niami. Ni'cũ masũ trigo perire su'awee, te caserire cõ'arõ weronojõ musã ãjõpeosere du'uato ní'gũ dojores'ĩrĩmi. ³² Cũ tojo weecã ã'agũ, yũ'u pe'e ãjõpeodu'ubutiaticã'to ní'gũ, Õ'acũrẽ mũ'urẽ sẽrĩbosapũ. Be'ro mũ'u apaturĩ ãjõpeogũ tja, mũ'u acawererã yũ'ure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuacã weeya, nicũ niwĩ.

³³ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Pedro yũ'ticũ niwĩ:
 —Yũ'u wiogũ, yũ'u quẽ'rã mũ'urẽ bu'iri da'reri wi'ipũ miacã, wa'aguti. Mũ'u wẽrĩcã quẽ'rãrẽ, wẽrĩmas'ĩ'i, nicũ niwĩ.

³⁴ Jesú cãrẽ nicũ niwĩ:
 —Pedro, mũ'urẽ a'tiro nigũti. Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati dũporo i'tiati yũ'ure “Cãrẽ masĩwe'e,” nigũsa'a, nicũ niwĩ.

Jesú wẽrĩati dũporo cũ bu'erãrẽ were'que ni'i

³⁵ Be'ro Jesú a'tiro sẽrĩtiña'cũ niwĩ:
 —Musãrẽ yũ'u ajuri moorã, niyeru sãarõ moorã, sapatu moorã o'ócaterore ¿apeyenojõ dũ'sari? nicũ niwĩ.

Na cãrẽ yũ'ticãrã niwã:
 —Ne dũ'satiwũ, nicãrã niwã.

³⁶ Be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—Ni'cārōacāma a'tiro weeya. No'o ajuro cūogu miaña. Niyeru sārō quē'rārē miaña. No'o di'pjī moogū pūrīcā cū yaro su'tiro bu'icjārōrē dua, di'pjīrē duuya. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū yū'ure ojayu'que queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwū: “Cū quē'rā ña'agū weronojō ña'arā wa'teropure ña'agū nimi', nino'gūsami”, niwū. Nipe'tise yū'ure oja'que queoro wa'arota wee'e, nicū niwī.

³⁸ Tojo nicā tū'orā, cū bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wioḡū, ūsā pua di'pjī cū'o.

Cū narē yū'ticū niwī:

—Añurōsa'a, nicū niwī.

Jesú Getsemaní wāmetiropū cū pacure ñubue'que ni'i
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Be'ro Jesú cū ba'adujica tucūpūre wijaa wa'acū niwī. Wijaa, cū weesetironojōpuma Olivo wāmeticū ūrūgūpū wa'acū niwī. Cū bu'erā cūrē sirutucārā niwā. ⁴⁰ Topū etagū, cū bu'erārē nicū niwī:

—Wātī mūsārē niquesāticā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicū niwī.

⁴¹ Be'ro Jesú na dūporo yoacureropū wa'acū niwī. Topū ñubueḡatigū ejaque'acū niwī. ⁴² Ñubueḡū, a'tiro nicū niwī:

—Pacū, mū'u uacā, yū'ure a'te ña'arō yū'ruatje wa'aticā'to. Yū'u tojo nimicā, yū'u uaro weeticā'ña. Mū'u uaro pe'e wa'ato, nicū niwī.

⁴³ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū u'mūsecjū cū tiropū bajuacu niwī. Bajua, cūrē wācūtutuacā weecū niwī. ⁴⁴ Cū ña'arō ejeripō'rātigū nemorō tutuaro ñubuemajācū niwī. Cū asituuase pacase díperi paca weronojō acosurudijacaro niwū.

⁴⁵ Cū ñubueca be'ro wā'cānū'cā, cū bu'erā tiropū wa'acū niwī. Na bujaweti'cārā niyucā, cārī'cārāpūre bocaejacu niwī. ⁴⁶ Narē nicū niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō cārīti? Wā'cānū'cāña. Wātī mūsārē niquesāticā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicū niwī.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura pājārā masā cū tiropū etacārā niwā. Juda Jesú bu'erā doce me'rācjū ní'cū na dūporo u'mūtāwā'cācū niwī. Jesú tirocure wa'a, cūrē mi'micū niwī. ⁴⁸ Jesú cū tojo weecā, nicū niwī:

—¿Juda, mū'u mi'mise me'rā yū'u Ō'acū macū masū weronojō upatigūre yū'ure ī'atu'tirārē ī'ogū weeti? nicū niwī.

⁴⁹ Jesú bu'erā cūrē ñe'eatjere masīrā, sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wioḡū, ¿di'pjīrī me'rā narē cā'mota'arāsari? nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo nīca be'ro ni'cū Jesú bu'egū pa'ia wioḡūre da'raco'tegūre diacjūca o'meperore dūtepā'rēcū niwī. ⁵¹ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicū niwī:

—Weeticā'ña. Tocā'rōta weeya, nicū niwī.

Be'ro Jesú dūte'caropūre ñapeo, yū'ruocū niwī. ⁵² Tu'ajanū'cō, pa'ia wiorārē, Ō'acū wī'ipū co'terārē, tojo nicā judío masā bucurārē cūrē ñe'erā wa'arārē a'tiro nicū niwī:

—¿Mūsā yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yū'ure di'pjīrī, yucūpagū me'rā ñe'erā a'titi? ⁵³ Nipe'tise nūmūrī yū'u Ō'acū wī'ipū mūsā me'rā bu'edujiwū. Tojo weemicā, mūsā yū'ure ñe'etiwū. Ni'cārōacā mūsā yū'ure ña'arō weesere weeritero eja'a. Wātī na'itī'arōpū nigū mūsārē cū uaro weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicū niwī Jesú.

*Pedro Jesure “Masīwe'e” ní'que ni'i**(Mt 26.57-58,69-75; Mr 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)*

⁵⁴ Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wioꝝu ya wi'ipꝝu miacārã niwã. Pedro yoacurero cūrẽ sirutucꝝu niwĩ. ⁵⁵ Jesure na miarĩ wi'i sope pu'topꝝu pecame'e wĩjãcārã niwã. Ti me'e sumutopꝝu sō'madujibꝝurocārã niwã. Pedro quẽ'rã na wa'teropꝝu sō'madujicꝝu niwĩ. ⁵⁶ Tojo weeri cura ni'cõ ti wi'i da'racõ'tego Pedro topꝝu sō'madujicã ï'agõ, upꝝutꝝu ï'anu'cũbajaque'aco niwõ. A'tiro nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã sĩ'i me'rã sija'cũta nimi, nico niwõ.

⁵⁷ Pedro core nisoogꝝu, a'tiro nicꝝu niwĩ:

—Cūrẽ masĩtisa'a, nicꝝu niwĩ.

⁵⁸ Be'roacã tja apĩ cūrẽ ï'a, a'tiro nicꝝu niwĩ:

—Mũ'u quẽ'rã Jesú me'rãcjũ ni'i, nicꝝu niwĩ.

Pedro cūrẽ nisoocꝝu niwĩ tja:

—Niwe'e. Yũ'u cūrẽ ne masĩtisa'a, nicꝝu niwĩ.

⁵⁹ Be'ro ni'cã hora be'ro apĩ tu'tibocurese me'rã cūrẽ nicꝝu niwĩ:

—Nirõta ã'rĩ quẽ'rã Jesú me'rã niwĩ. Cũ quẽ'rã Galileacjũta nimiba, nicꝝu niwĩ.

⁶⁰ Tojo nicã tu'ogꝝu, Pedro nicꝝu niwĩ:

—Ñe'enojõrẽ ucũgũ ucũsa'a. Tu'otisa'a, nicꝝu niwĩ.

Pedro ucũpe'otimicã, cũ ucũrĩ cura cãrẽ'quẽ uucꝝu niwĩ. ⁶¹ Tojo weecã, Jesú cūrẽ majãmiĩ'abꝝurocꝝu niwĩ. Topꝝuta Pedro Jesú cūrẽ ní'quere wãcũcꝝu niwĩ. Jesú cūrẽ a'tiro nicꝝu niwĩ: “Ni'cãcã ñami cãrẽ'quẽ uuati dꝝuporo mũ'u i'tiati yũ'ure ‘Cūrẽ masīwe'e’, nigũsa'a”, nicꝝu niwĩ. ⁶² Tere wãcũboca wijaa, Pedro upꝝutꝝu utiwã'cã wa'acꝝu niwĩ.

*Jesure na bujicã'pe'que ni'i**(Mt 26.67-68; Mr 14.65)*

⁶³ Surara Jesure co'teri masã cūrẽ ña'arõ bujicã'a, paacārã niwã. ⁶⁴ Cūrẽ paa, caperire du'tebi'apecārã niwã. Tojo wee, cūrẽ nicārã niwã:

—Nĩbocaya. ¿Noa mũ'urẽ paati? nicārã niwã.

⁶⁵ Peje apeye ninemo, cūrẽ bujicã'cārã niwã.

*Jesure wiorã tiropꝝu na mia'que ni'i**(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)*

⁶⁶ Ape nũmũ bo'reacã judío masã bꝝucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerẽcārã niwã. Be'ro Jesure na tiropꝝu miacārã niwã. Cūrẽ sãrĩtiña'cārã niwã:

⁶⁷ —Wereya. ¿Mũ'u Õ'acũ bese'cũ Cristota niti? nicārã niwã.

Cũ narẽ yũ'ticꝝu niwĩ:

—Yũ'u mũsãrẽ “Cũta ni'i” nicã, ãjõpeosome. ⁶⁸ Yũ'u mũsãrẽ apeyenojõ sãrĩtiña'cã, ne yũ'tima'asome. ⁶⁹ Be'rocure yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upꝝutigꝝu Õ'acũ tutuayũ'rugꝝu pu'topꝝu dujigusa'a, nicꝝu niwĩ.

⁷⁰ Tojo nicã tu'orã, nipe'tirã sãrĩtiña'cārã niwã:

—¿To pũrĩcãrẽ mũ'u Õ'acũ macũ niti? nicārã niwã.

Jesú narẽ yũ'ticꝝu niwĩ:

—Mũsã nĩrõnojõta cũta ni'i, nicꝝu niwĩ.

⁷¹ Cũ tojo nicã tu'orã, na a'tiro nicārã niwã:

—Ãpẽrã cūrẽ weresãrã a'manemorõ uatisa'a. Marĩ basuta cũ ucũsere tu'otoja'a, nicārã niwã.

23

*Jesú romano masã wioꝝu Pilato tiropu ní'que ní'i**(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)*

¹ Be'ro nipe'tirã wiorã wã'cãnu'cã, Jesure Pilato tiropu miacãrã niwã.

² Topu ejarã weresãrã, a'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ ũsã yarã masãrẽ dojorẽgũ weemi. A'tiro nimi. “Romano masã wioꝝu warore marĩ wapayewuasenojõrẽ wapayeticã'rõua'a”, nimi. Apeye quẽ'rãrẽ “Yũ'u Õ'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nimujãmi. Tojo níꝝũ, “Wioꝝu ni'i” nisĩ'rĩꝝũ, tojo nimi, nicãrã niwã.

³ Tere tu'ogu, Pilato Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'uta niti judío masã wioꝝu? nicu niwĩ.

Jesú cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mũ'u nĩrõnojõta cúta ni'i, nicu niwĩ.

⁴ Tojo nicã tu'ogu, Pilato pa'ia wiorãrẽ, masã topu nirã nipe'tirãrẽ nicu niwĩ:

—Ne cã'rõ ã'rĩrẽ bu'iri bocatisa'a, nicu niwĩ.

⁵ Na pe'e tojo nimicã, tutuaro me'rã ninemocãrã niwã:

—Cũ nipe'tirã Judeacjãrãrẽ cũ bu'ese me'rã dojorẽcusiagu weemi. Ne waro Galileapu tojo weenu'cãcu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ a'ti macãpu nimi majã, nicãrã niwã.

Jesure Herode tiropu mia'que ní'i

⁶ Pilato “Jesú Galileacjũ niapu” nicã tu'ogu, ãpẽrãrẽ “¿Nirõta cũ Galileacjũ niti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ. ⁷ Na “Cúta nimi”, nicãrã niwã. Tere tu'ogu, Herode tiropu cãrẽ o'ócu niwĩ. Herode Galilea di'ta wioꝝu nicu niwĩ. Titare cũ quẽ'rã Jerusalẽputa nicu niwĩ. ⁸ Herode toduporopu Jesú Õ'acũ tutuaro me'rã weeĩ'omi nisere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, yoacã Jesure ï'asĩ'rĩcu nimiwĩ. Cũ weeĩ'ocã ï'asĩ'rĩcu niwĩ. Tojo weegu Jesure ï'agũ, pũrõ e'caticu niwĩ. ⁹ Jesure peje sãrĩtiña'cu nimiwĩ. Cũ pe'e ne cã'rõ yu'titicu niwĩ. ¹⁰ Cũ Herode tiropure nicã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Na upũtu tutuaro me'rã Jesure weresãrã weecãrã niwã. ¹¹ Be'ro Herode cũ yarã surara me'rã Jesure yabi bujicã'cãrã niwã. Cãrẽ bujicã'rãtirã, wiorã sãñase su'ti añusere sãapecãrã niwã. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropu o'ócu niwĩ tja. ¹² Titare Pilato Herode me'rã toduporopure a'merĩ ï'atimi'cãrã na a'mesu'acãrã niwã.

*Pilato Jesure wẽjẽduti'que ní'i**(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)*

¹³ Be'ro Pilato pa'ia wiorãrẽ, judío masã wiorãrẽ, nipe'tirã masãrẽ neocũucu niwĩ. ¹⁴ Narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Mũsã ã'rĩrẽ “Masãrẽ dojorẽcusiagu weemi”, ni'i. Tojo níã, yu'u tiropu miiticãrã niapu. Yũ'u mũsã ï'orõputa cãrẽ sãrĩtiña'mi'i. Mũsã ï'acãta mũsã weresãsere ne cã'rõ bu'iri bocatisa'a. ¹⁵ Herode quẽ'rã bocaticu niami. Tojo weegu apaturi cãrẽ yu'u tiro o'ócu niami tja. Mũsã masĩ'i, cãrẽ wẽjẽrõua'a nisere bu'iri moomi. ¹⁶ Tojo weegu cãrẽ tãrãdutitoja, du'uwĩrõꝝũti, nicu niwĩ Pilato.

¹⁷ Pilato Pascua bosenu'mnucãrẽ masã e'caticã uagu, ni'cũ bu'iri da'reri wi'ipu nigũrẽ du'uwĩrõmujãcu niwĩ. ¹⁸ Tojo weerã nipe'tirã ni'cãrõ me'rã caricũcãrã niwã:

—Jesure wẽjẽcõ'aña. Barrabá pe'ere du'uwĩrõña, nicãrã niwã.

¹⁹ Cũ Barrabá Jerusalẽcjãrã wiorãrẽ yu'rũnu'cã, narẽ cõ'asĩ'rĩcu niwĩ. Te bu'iri, tojo nicã cũ masãrẽ wẽjẽ'que bu'iri bi'adupono'cu niwĩ.

20 Pilato Jesú pe'ere du'uwĩrõsĩ'rĩcũ nimiwĩ. Tojo weegũ masãrẽ apaturi ucũnemocũ niwĩ tja. 21 Cũ tojo nicã tu'orã, nemorõ caricũcãrã niwã:

—Curusapũ cãrẽ paabi'pe wẽjẽña, nicãrã niwã.

22 Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocũ niwĩ:

—¿De'ro weegũ tojo weebosari? Á'rĩ ne cã'rõ ña'arõ weeticũ niami. Ne cãrẽ wẽjẽrõña'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cãrẽ tãrãdutitoja, du'uwĩrõgũti, nicũ nimiwĩ.

23 Tojo nicã tu'orã, masã du'ucũurõ marĩrõ ɸpɸtɸ caricũrã, cãrẽ curusapũ paabi'pe wẽjẽdudicãrã niwã. Na tojo weeyurã, na ña'quere bocacãrã niwã. 24 Tojo weegũ Pilato na dutisere weecũ niwĩ. 25 Masã du'uwĩrõdutigũre bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cũre du'uwĩrõcũ niwĩ. Cũ wiorãrẽ macãpũ yũ'rũnũ'cãtjãgũ, masãrẽ wẽjẽtjãgũ, ti wi'ipũ dujicũ niwĩ. Jesú pe'ema na ña'caronojõta narẽ wiacã'cũ niwĩ. Mũsã ñaro weeya ní'gũ, tojo weecũ niwĩ.

Jesure curusapũ paabi'pe wẽjẽ'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Jesure curusapũ wẽjẽrã wa'arã na miarĩ cura ni'cũ masũ Simó wãmetigũ Cirene wãmetiri macãcũjũ cãpũpũ ní'cũ tojatigũ weecũ niwĩ. Cãrẽ Jesú ya curusare cũ be'ro wũasirutuducãrã niwã.

27 Jesure pãjãrã masã sirutucãrã niwã. Numia bũjawetirã, uti caricũsirutucãrã niwã. 28 Jesú narẽ majãmiĩ'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Jerusalẽcjãrã numia, yũ'ũre utiticã'ña. Mũsã basu, tojo nicã mũsã põ'rã ye niatje pe'ere utiya. 29 Be'ro mũsã ña'abutiario yũ'rũrãsa'a. Te nũmũrĩrẽ mũsã a'tiro nirãsa'a: “Põ'rã marĩcã, añuyũ'rũa'a. Ne ni'cãti põ'rãtiña'tirã, ne ni'cãti mi'oña'tirã e'catisama”, nirãsa'a. 30 Titare tojo wa'acã, masã wẽrĩsĩ'rĩrã, a'tiro nirãsama: “Ërũpagũ ùsã bu'ipũ burũpeja, wẽjẽña.” Opa bu'pare a'tiro nirãsama: “Ësãrẽ ña'arõ weesere cã'mota'aya”, nirãsama. 31 Yũ'ũ masũ añugũ, bu'iri moogũrẽ ña'arõ weecã, bu'iri cũorã ña'arã pe'ema totã nemorõ ña'arõ weerãsama, nicũ niwĩ Jesú.

32 Æpẽrãrẽ pũarã ña'arõ weeri masãrẽ Jesú me'rã wẽjẽrãtirã miacãrã niwã. 33 Be'ro “Masã boaweeca dũpoa” wãmetiropũ ejacãrã niwã. Topũ Jesure curusapũ paabi'penũ'cõcãrã niwã. Tojo nicã pũarã ña'arõ weeri masãrẽ ni'cũ diacjũ pe'e, apĩrẽ cũpe pe'e nũ'cõcãrã niwã. 34 Jesú cũ pacũ Õ'acũrẽ na curusapũ paabi'penũ'cõca be'ro a'tiro nicũ niwĩ:

—Pacũ, ã'rãrẽ acobojoya. Na yũ'ũre tojo weesere tu'omasĩtima, nicũ niwĩ.

Surara cũ ye su'ti nimi'quere nĩbocape wapata'a'cãrãrẽ dũcawaacãrã niwã. 35 Masã topũ ï'anũ'cũcãrã niwã. Wiorãpũta bujicã'sãjãrã, Jesure a'tiro nicãrã niwã:

—Æpẽrãmarĩcãrẽ yũ'rũowĩ. Diacjũta Õ'acũ bese'cũ Cristo ni'i ní'gũ, ni'cãrõacã cũ basu yũ'rũoato, nicãrã niwã.

36 Surara quẽ'rã cũ pũ'to wa'a, bujicã'cãrã niwã. Cãrẽ vino pi'ase me'rã morẽ'quere tĩarã, 37 a'tiro nicãrã niwã:

—Mũ'ũ judío masã wiogũ ni'i ní'gũ, mũ'ũ basuta yũ'rũoya, nicãrã niwã.

38 Cũ dũpoa bu'ipũ ni'cã pjĩ õ'ocãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwũ: “Æ'rĩ judío masã wiogũ nimi”, nicaro niwũ.

39 Ni'cũ masũ ña'arõ wee'cũ Jesú me'rã curusapũ wã'ñagũ Jesure tu'ticũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—¿Mũ'ũ Õ'acũ bese'cũ Cristo niweti? Mũ'ũ basu yũ'rũoya. Ësã quẽ'rãrẽ yũ'rũoya, nicũ niwĩ.

⁴⁰ Tojo nicã tũ'ogũ, apĩ topũ cũ me'rã wã'ñagũ cũ me'rãcjũrẽ tu'tigu, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Mũ'u Õ'acũrẽ uiweti tojo nígu? Marĩ ni'cãrõnojõ curusapũ wẽjẽdutino'cãrã ni'i. ⁴¹ Marĩ pũrĩcã queoro marĩ ña'arõ wee'quere pi'eti wapayerã wee'e. Cũ pũrĩcã ne ña'arõ weeticũ nimiwĩ, nicũ niwĩ.

⁴² Be'ro Jesure nicũ niwĩ:

—Jesú, mũ'u wiogũ sãjãgũ, yũ'ure wãcũapa, nicũ niwĩ.

⁴³ Jesú cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Mũ'urẽ diacjũta nigũti. Ni'cãcãta yũ'u me'rã yũ'u wa'atjo yũ'u pacũ tiro Paraíso wãmetiropũ nigũsa'a, nicũ niwĩ Jesú.

Jesú cũ wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁴⁻⁴⁵ Jesú curusapũ wẽrĩrĩ cura dajaritero nicã mujĩpũ ɯmũcocjũ asiticũ niwĩ. Nipe'tiro ti di'tapũ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Téé ñamica'a tres nicãpũ na'itĩ'atũocaro niwũ. Tojo wa'ari cura Õ'acũ wi'ipũ pa'ia sãjãarõpũ cũ'mota'ayooca casero deco me'rã tũ'rũyojacaro niwũ. ⁴⁶ Be'ro Jesú caricũcũ niwĩ:

—Pacũ, ya ejeripõ'rãrẽ mũ'urẽ wia'a, nicũ niwĩ.

Tojo nitojagũta, wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

⁴⁷ Surara wiogũ romano masũ a'te tojo wa'acã ĩ'agũ, Õ'acũrẽ añurõ wãcũgũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—Diacjũta ã'rĩ ne bu'iri moogũ nimiapĩ, nicũ niwĩ.

⁴⁸ Nipe'tirã topũ nirã Jesú wẽrĩcã ĩ'arã, na ye wi'seripũ tojaarã, pũrõ bũjawetirã, na cutirote paawã'cãcãrã niwã. ⁴⁹ Nipe'tirã Jesú me'rãcjãrã pe'e, tojo nicã numia Galileapũ cũrẽ sirutu'cãrã yoaropũ tojo wa'asere ĩ'anũ'cũbajaque'acãrã niwã.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Topũre ni'cũ Judea di'tacjũ Arimatea wãmetiri macãcjũ José wãmetigu nicũ niwĩ. Cũ añugũ queoro weeri masũ nicũ niwĩ. Õ'acũ bese'cũ wiogũ sãjãtjere co'tecũ niwĩ. Cũ quẽ'rã judío masã wiorã me'rãcjũ wiogũ nicũ niwĩ. Tojo nimigũ, cũ me'rãcjãrã Jesure wẽjẽsere tũ'saticũ niwĩ. ⁵² Jesú wẽrĩca be'ro Pilato tiro Jesú ya upũre sãrĩgũ wa'acũ niwĩ. ⁵³ Cũrẽ sãrĩtoja, curusapũ nigũrẽ miidijoo, su'tiro añurĩ casero me'rã omacũ niwĩ. Tu'ajanũ'cõ, ni'cã tuti ũtãgãpũ na se'eca tutipũ, ne ni'cũrẽ yaano'ña marĩrĩ tutipũ cũuocũ niwĩ. ⁵⁴ Cũ tojo weeri nũmũ na soose dũporo apoyuri nũmũ nicaro niwũ. Na sooatjo cũ'rõacã dũ'sacaro niwũ.

⁵⁵ Numia Jesure Galileapũ sirutunũ'cã'cãrã Joseré sirutuwã'cãcãrã niwã. Sirutuwã'cã, Jesure yáaca tutire ĩ'acãrã niwã. “José ¿de'ro wee Jesú upũre cũumiticũ?” ni ĩ'acãrã niwã. ⁵⁶ Na ĩ'áca be'ro wi'seripũ dajarã, ɯ'mũtise cũ upũre wa'reatjere apoyucãrã niwã. Tu'ajanũ'cõ, Moisé duti'caronojõta sauru na soowũari nũmũrẽ soocãrã niwã.

24

Jesú cũ masã'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ma'ma semana sãjãnũ'cãrĩ nũmũ soorinũmũ nicã numia apaturi Jesure yaa'caropũ bo'reacã waro wa'acãrã niwã. Na ɯ'mũtise na apo'quere miarã weecãrã niwã. ² Na topũ ejarã, ti tuti bi'acaga ũtãgãjore aperopũ cũñacã ĩ'acãrã niwã. ³ Tere ĩ'arã, diacjũ sãjãacãrã niwã. Topũ sãjãejarã, ne marĩ

wiogŋ Jesú ya upure bocaticārā niwā. ⁴ Tojo weerā “¿De'ro wa'apari cūrē?” ni wācūcārā niwā. Na tojo wācūrī cura wācūña marīrō pŋarā ŋmŋa su'ti asistese sãña'cārā na tiropŋ bajuanŋ'cācārā niwā. ⁵ Na ŋpŋtŋ ŋcŋa, di'tapŋ paamu'rīque'acārā niwā. Na tojo weecā, ŋmŋa narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā boa'cārā nirōnojōpŋre catigŋre a'mati? ⁶ A'tore marīmi. Cŋ masātojami. Musārē Galileapŋ nígŋ cŋ ucū'quere wācūña. ⁷ A'tiro niwī: “Ųŋ'ŋ Ō'acŋ macŋ masŋ weronojō upŋtigŋ masā ŋa'arāpŋre o'ono'gŋsa'a. Na curusapŋ yŋ'ure wējērāsama. I'tia nŋmŋ be'ro masāgŋsa'a”, nimiwība, ni werecārā niwā.

⁸ Na tojo nicāpŋta, Jesú cŋ ucū'quere wācūbocacārā niwā. ⁹ Na masāpepŋ ní'cārā tojatarā, Jesú bu'erā oncere nipe'tise na ĩ'a'quere werecārā niwā. Tojo nicā āpērā Jesure ējōpeorā nipe'tirārē werecārā niwā. ¹⁰ Jesú besecū'cārārē queti mia'cārā a'ticŋrā numia nicārā niwā: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicā āpērā numia nicārā niwā. ¹¹ Na tojo weremicā, Jesú besecū'cārā na weresere ējōpeoticārā niwā. Na nima'asere weronojō tŋ'ocārā niwā.

¹² Na tojo weemicā, Pedro pe'e masāpepŋ ĩ'agŋ wa'agŋ, omawā'cācŋ niwī. Ti tutipŋ ejagŋ, mu'rīque'a, Jesure oma'que caserire sumutopŋ tuupe'epeo'que dia'cūrē ĩ'acŋ niwī. Be'ro tojo wa'a'quere ĩ'amarīa, ¿de'ro wa'apariba? nígŋ, cŋ ya wi'ipŋ tojaa wa'acŋ niwī.

*Emaús wāmetiri macā wa'ari ma'apŋ Jesú pŋarārē bajua'que ni'i
(Mr 16.12-13)*

¹³ Jesú cŋ masāca nŋmŋrēta pŋarā cūrē ējōpeorā na ya macā Emaús wāmetiri macāpŋ ma'apŋ wa'arā weecārā niwā. Jerusalērē wijawā'cācā, Emaúpŋ ejatjo pŋa hora wa'aro nicaro niwŋ. ¹⁴ Na topŋ wa'arā, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucūwā'cācārā niwā. ¹⁵ Tere ucūrī cura Jesú na tiropŋ eja, na me'rā sijawā'cācŋ niwī. ¹⁶ Cūrē ĩ'amirā, ĩ'amasīticārā niwā. Ō'acŋ narē ĩ'amasīcā cā'mota'acŋ niwī. ¹⁷ Jesú narē sērītiña'cŋ niwī:

—¿Musā ŋe'enojōrē ucūwā'cārā weeti? nicŋ niwī. Cŋ tojo nicā, na pŋrō bajawetirā, tojanŋ'cācārā niwā.

¹⁸ Ni'cŋ Cleofas wāmetigŋ yŋ'ticŋ niwī:

—Nipe'tirā a'te nŋmŋrī Jerusalēpŋ wa'a'quere masīpe'ticā'sama. ¿Mŋ'ŋ ni'cŋta ti macāpŋ cājīmigŋ, tojo wa'asere masītico'teati? nicŋ niwī.

¹⁹ Cŋ tojo nicā, Jesú narē nicŋ niwī:

—¿De'ro wa'ati? nicŋ niwī.

Cūrē nicārā niwā:

—Jesú Nazarecjŋrē wa'a'quere ucūrā weepŋ. Cŋ Ō'acŋ ye queti weremŋ'tārī masŋ niwī. Cŋ Ō'acŋ ĩ'orōpŋ, masā ĩ'orōpŋre cŋ weese, cŋ ucūse me'rā tutuayŋ'rŋamiwī. ²⁰ Pa'ia wiorā, tojo nicā marī wiorā cūrē romano masārē curusapŋ paabi'pe wējēdutirā o'owā. ²¹ Cūrē “Romano masā dutisere cō'agŋ, Israe curuacjārā wiogŋ sājāgŋsami”, ni wācūmiwŋ. Apeyema cūrē wējēca be'ro i'tia nŋmŋ wa'a'a. ²² Ni'cārērā numia ŋsā me'rācjārā na werese me'rā ŋsārē ŋcŋacā weeama. Ni'cācā bo'reacā cūrē yaa'caropŋ ejacārā niama. ²³ Na cŋ upure bocaticārā niama. Ųsārē a'tiro niama. “Ųsā quē'ese weronojō Ō'acŋrē wereco'terā ŋ'mŋsecjārārē ĩ'apŋ. ‘Jesú catimi’, niama”, ni quetiwereama ŋsārē. ²⁴ Na tojo wérēca be'ro āpērā ŋsā me'rācjārā cūrē yaa'caropŋ ĩ'arā ejacārā niama. Na numia ní'caronojōta ĩ'acārā niama. Jesú pe'ema ĩ'aticārā niama, nicārā niwā.

²⁵ Tojo nisere tŋ'ogŋ, Jesú narē nicŋ niwī:

—Musā tu'omasīwe'e. ¿No'ocārō yoacā musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere ējōpeotirā ninu'cūrāsari? ²⁶ “Ō'acū bese'cu Cristo cū wiogu sājāse duporo pi'etigusami”, ni ojacārā niwā, nicu niwī.

²⁷ Be'ro nipe'tise Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu cū ye cjase ucūsere werecu niwī. Moisé cū oja'que me'rā werenu'cācu niwī. Téé Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que me'rā yapatida'reocu niwī.

²⁸ Be'ro na wa'aro Emaúpu ejacā, Jesú ti macāpu yu'ruagutigu weronojō weecu niwī. ²⁹ Cū tojo weecā ĩ'arā, cūrē na me'rā tojaduticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā me'rā tojayá. Na'ique'a wa'aro wee'e. Ńami ējārō wee'e, nicārā niwā.

Tojo weegu na me'rā tojagu, wi'ipū sājāacu niwī. ³⁰ Be'ro na me'rā ba'adujigu pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, narē o'ocu niwī. ³¹ Cū tojo weecā ĩ'arā, na “Jesúta nimi”, ni ĩ'amasicārā niwā. Na tojo ĩ'amasicāta, cū bajudutia wa'acu niwī. ³² Cū bajudutia be'ro na a'merī nicārā niwā:

—Marī ma'apu a'tirā, cū Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere bu'ecā, añurō waro tu'oña'su, nicārā niwā.

³³ Tojo nírāta, maata Jerusalēpu majāmitojaa wa'acārā niwā. Topu tojatarā, Jesú cū bu'erā oncere, āpērā na me'rācjārā me'rā nerē'cārārē bocaecārā niwā. ³⁴ Topu nerē'cārā narē a'tiro nicārā niwā:

—Nirōta marī wiogu Jesú wērī'cupu nimigū, masācu niami. Simó Pedro cūrē ĩ'acu niami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro na puarā Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicā Jesú cū pā ducawaacā, de'ro wee na ĩ'amasī'quere werecārā niwā.

Jesú cū bu'erārē baja'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Na ma'apu ĩ'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajuacu niwī. Narē añudutigū, a'tiro nicu niwī:

—Musārē musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, nicu niwī.

³⁷ Cūrē ĩ'amarīa, uputu uicārā niwā. Na “Wērī'cu wātī nisami”, nicārā nimiwā. ³⁸ Cū narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure uiti? Musā ¿de'ro weerā diacjū wācūweti?

³⁹ ĩ'aña yu'u omocārī, yu'u du'pocārīrē. Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rā a'tia. Wērī'cu wātī musā yu'ure ni'cārōacā ĩ'arō weronojō uputitimi, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo níca be'ro cū omocārīrē, cū du'pocārīrē, na paabi'pe'que cāmirē ĩ'ocu niwī. ⁴¹ Na e'cati ĩ'amarīatjīarā, ējōpeoticārā niwā yujupu. Tojo weegu narē nicu niwī:

—¿A'tore ba'ase marīti? nicu niwī.

⁴² Cū tojo nicā tu'orā, wa'i susō'cure cūrē o'ocārā niwā. ⁴³ Tere ñe'e, na ĩ'orōpu ba'acu niwī. ⁴⁴ Be'ro narē nicu niwī:

—A'te yu'ure wa'a'quere toduporo musā me'rā nígu, weremiwū: “Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queoro wa'arosa'a”, nimiwū. “Tojo nicā Salmo wāmetiri pūrīpu na oja'caronojōta yu'ure wa'arosa'a”, niwū, nicu niwī.

⁴⁵ Be'ro tere narē Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere tu'omasicā weecu niwī. ⁴⁶ Narē Jesú a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure a'tiro ojano'wū: “Cristo Ō'acū bese'cu wērīgūsami. I'tia numu cū wērīca be'ro masāgūsami. ⁴⁷ Cū ye queti masārē wērībosasere nipe'tirocjārārē wereno'rōsa'a. Jerusalēpu me'rā weredu'pocātino'rōsa'a.

A'tiro nirāsama: ‘Mūsā ña'arõ wee'quere bɔjaweti dɔcayucã, Õ'acũ acobojogusami’”, ni ojano'wũ.

⁴⁸ »Mūsãta tojo wa'a'quere ï'atjãrã, “Jesure diacjũta wa'awũ”, nímasĩ'i. ⁴⁹ Yũ'u pacũ mūsãrẽ “Espíritu Santure o'óguti”, niwĩ. Cũ ní'caronojõta yũ'u mūsãrẽ o'óguti. Espíritu Santu mūsãpũre dijatagu, u'muse cjase tutuasere o'ogusami. Tojo weerã Jerusalẽpũ cũ dijaticã, yucueniña yujupũ, nicũ niwĩ.

Jesú u'musepũ mɔjãa'que ni'i

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Be'ro Jesú Jerusalẽ sumuto Betaniapũ narẽ miacũ niwĩ. Topũ eja, cũ omocãrĩ sïomorõ, narẽ “Yũ'u pacũ mūsãrẽ añurõ weeato”, nicũ niwĩ.

⁵¹ Tojo nígũta, yoacurero mɔjãa, u'musepũ miimɔjãa wa'ano'cu niwĩ. ⁵² Te be'ro cũrẽ e'catipeorãtirã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro pũrõ e'catise me'rã Jerusalẽpũre tojaacãrã niwã. ⁵³ Na Õ'acũrẽ e'catise o'orã, Õ'acũ wi'ipũ wa'anu'cũcã'cãrã niwã.

Teófilo, mũ'urẽ tocã'rõta oja'a.

Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rī judío masũ Zebedeo macũ, Santiago acabiji nicu niwĩ. Cũ paco Salomé wãmetico niwõ. Co Jesú paco María ma'mio nico niwõ. Tojo weegu Jesú Juã basucu nicu niwĩ. Ne waropure Juã wa'i wējērī masũ nicu niwĩ. Ã'rīta Jesú besecũ'cārã wa'terore cũ uputu ma'igũ waro nicu niwĩ. Cũ, cũ ma'mi Santiago me'rã tojo wa'abosa'a nirõ marĩrõ ĩ'oduarã niyucã, Jesú narē Boanerges pisucu niwĩ. Tojo nígũ, “Bũpo Põ'rã” weronojõ pūrĩrõ ucũ'u nígũ, tojo nicu niwĩ. Juã Jesú me'rã sijagu cũ bu'egu nicu niwĩ. Juãta Pedro me'rã Jesú masãca be'ro cūrē sīosõrõcũuocapepu o'mawã'cãcaterore Pedro duporo ti pepure ejamu'tãcu niwĩ.

A'ti pūrī judío masã nitirãrē oja'caro weronojõ ojano'caro niwũ. Tojo nicã Jesú bu'esere sirutu'cārã cũ yere na da'ra'quere añurõ waro ojano'butiacaro niwũ. A'ti pūrī ějõpeose cjasere, ma'ise cjasere ucũyu'rũnu'cã'a. A'ti pūrī Jesure ějõpeodutiro cũ weeseti'caronojõta, cũ ucũ'caronojõta ojano'o.

Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ cũ a'ti'que ni'i

¹ Ne waroputa a'ti turi weese duporo Õ'acũ macũ cũ me'rã nitojacu niwĩ. Õ'acũ nisetisere ĩ'oacju cũ quẽ'rã Õ'acũta nicu niwĩ. ² Ne waropu Õ'acũ me'rã ni du'pocãtitojacu niwĩ. ³ Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere weecu niwĩ. Nipe'tise cũ me'rã weeno'que ni'i. ⁴ Õ'acũ macũ catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicã a'ti turicjãrãrē sī'ose weronojõ nimi. Cũ añusere, diacjũ cjasere ĩ'omi. ⁵ Cũ a'ti turicjãrã na'itĩ'arõpu weronojõ nirãrē añusere cũ pacu ye cjasere ĩ'ogũ a'tigu weecu niwĩ. Na'itĩ'ase sī'osere cã'mota'amasītisa'a. A'te weronojõ ña'ase cūrē põtẽoticaro niwũ.

⁶ Õ'acũ cũ macũ a'tise duporo umu ni'cūrē o'õmu'tãcu niwĩ. Cũ yu'u weronojõ Juã wãmetiwĩ. ⁷ Juã Õ'acũ macũ a'ti turicjãrãrē sī'oweegu a'tiatjere ucũmu'tãgũ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acũ macũrē ějõpeoato nígũ tojo weewĩ. ⁸ Cũ a'ti turicjãrãrē sī'oweegu waro nitiwĩ. Tojo weronojõ o'ogu, sī'oweegu a'tiacju ye cjasere weremu'tãrĩ masũ a'ticu niwĩ. ⁹ Titare sī'ogũ waro Jesucristo a'ti turipure bajuatojacu niwĩ. Cũta nipe'tirãrē Õ'acũ ye cjasere ĩ'ocu niwĩ.

¹⁰ Maataputa Õ'acũ cũ me'rã a'ti di'tare weecu niwĩ. Cũ a'topu nicã, cũ wéeca di'tacjãrã nimirã, cūrē ĩ'amasīticãrã niwã. ¹¹ Cũ ya di'tapu a'ticu niwĩ. Tocjãrã cũ ya di'tacjãrã pe'e cūrē ñe'etiwã. ¹² Ni'cãrãrã cūrē ñe'e ějõpeowã. Nipe'tirã cūrē ějõpeorãrē Õ'acũ põ'rã sãjãcã weewĩ. ¹³ Õ'acũ põ'rã nise pacusumua põ'rãtise weronojõ niwe'e. Cũ macũrē ějõpeose me'rã pe'e cũ põ'rã nino'o.

¹⁴ Õ'acũ macũ Õ'acũ nisetisere ĩ'ogũ, a'ti turipure a'ticu niwĩ. Masũ ějãtjãgũ, ãsã me'rã niwĩ. Masãrē ma'iyu'rũwĩ. Nipe'tise cũ ucũ'que, tojo nicã cũ wee'que diacjũ niwũ. Cũ Õ'acũ weronojõ tutuayũ'rugũ, añuyũ'rugũ niwĩ. Cũ tojo weesetisere ĩ'awũ. Cũ Õ'acũ macũ ni'cũta nimi. Tojo weegu cũ pacu weronojõ nimi. ¹⁵ Juã Õ'acũ macũ ye quetire weregu, a'tiro niwĩ:

—Ā'rīta nimi yu'u musārē ucū'cu. A'tiro nimiwāba: “Be'ropu ni'cū a'tigusami. Cū yu'u bajuase dūporopu nitojacu niwī. Tojo weegu cū yu'u nemorō nimi”, niwī Juā.

¹⁶ Marī nipe'tirā cū añuse o'osere ñe'eticā weewe'e. Nipe'tirā ñe'enu'cūcā'a. ¹⁷ Ō'acū dutise Moisé me'rā o'ono'caro niwū. Jesucristo me'rā pe'e Ō'acū marīrē ma'isere masīno'o. Tojo nicā diacjū cjasere masīno'o. ¹⁸ Ne ni'cū Ō'acūrē ī'aticu niwī. Cū macū ni'cūta cū me'rā ninu'cūgū cū pacure marīrē masīcā weewī.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesucristo ye cjasere were'que ni'i

(Mt 3.3,11-12; Mr 1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

¹⁹ Jerusalēcjārā judío masā wiorā, pa'iare Juā tiropu sērītiña'dutirā o'ócārā niwā. Tojo nicā Leví ya curuacjārārē o'ócārā niwā. Na cū tiropu etarā, “¿Ñamunojō waro nibutiamiti mu'u?” niwā cūrē.

²⁰ Cū narē diacjū yu'tiwī:

—Yu'u Ō'acū bese'cu Cristo mejēta ni'i.

²¹ Na cūrē apaturi sērītiña'wā:

—¿To pūrīcārē ñamunojō niti? ¿Mu'u todūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía mejēta niti?

Juā narē yu'tiwī:

—Niwe'e.

Na cūrē apaturi sērītiña'nemowā tja:

—¿Mu'u sō'onícu Ō'acū yere weremu'tārī masū, masā na “A'tiacju niapu” na ní'cu mejēta niti?

Juā narē “Niwe'e”, niwī.

²² Cū tojo nicā tū'orā, cūrē “¿To pūrīcārē ñamunojō niti mu'u? Ūsā queoro mu'u yu'tisere miasī'rīsa'a ūsārē o'ócārā tiropu. ¿Mu'u basu de'ro tū'oña'ti mu'u?” ni sērītiña'wā.

²³ Juā narē yu'tiwī:

—Dūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía wāmetigu ní'caronjo'ta “Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu caricūnu'cūbajaque'atigusami” nino'cu ni'i. Isaía a'tiro nicu niwī:

Marī wioгу a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a, añurī ma'a quē'rārō weronjo' weeyuya, ni ojacu niwī.

Marī wioгу a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūserē dūcayuya nígu, tojo nicu niwī.

²⁴⁻²⁵ Juārē sērītiña'cārā, fariseo masā o'ócārā cūrē sērītiña'nemowā tja:

—To pūrīcārē mu'u Ō'acū bese'cu Cristo, o Elía o sō'onícu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nitimigū, ¿de'ro weegu wāmeyeti?

²⁶ Juā narē niwī:

—Yu'u aco me'rā wāmeye'e. Apī ni'cū musā wa'teropare musā ī'amasītigu nimi. ²⁷ Cū yu'u be'ro werenu'cāgūsamī. Be'ropu werenu'cā'cu nimigū, yu'u nemorō niyu'rānu'cāmī. Yu'u pe'e mejō nigū waro ni'i. Cū ye sapatu tuweemasītigu weronjo' cūrē ne ni'cārōwijimasītisa'a, niwī Juā.

²⁸ A'te Betania wāmetiro Jordā wāmetiri maa siaquijipu tojo wa'awū. Topu Juā masārē wāmeyewī.

Ō'acū cū bese'cu masārē yu'rūoatje ni'i

²⁹ Tojo wa'aca be'ro ape nūmu pe'e Juā Jesús a'ticā ī'awī. Cūrē ī'agū, a'tiro niwī:

—Ī'aña, ã'rĩ nimi Ō'acũ o'ógũ. Cũ oveja wĩ'magũ na wějē ũjũamorõpeogũ weronojõ nimi. Cũ wērĩse me'rã a'ti turicjãrã ña'arõ wee'quere acobojogũsami. ³⁰ Yũ'u musãrē todũporopũre a'tiro ucũgũ, ã'rĩrēta ucũwũ. A'tiro niwũ:

—Be'ropũ ni'cũ a'tigũsami. Cũ yũ'u bajuase dũporopũ nitojacũ niwĩ. Tojo weegũ cũ yũ'u nemorõ nimi. ³¹ Yũ'ũmarĩcã cũrē masĩticãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjãrã cũrē masĩato nĩgũ narē aco me'rã wãmeyegũ a'tiwũ, niwĩ Juã.

³² Juã ninemowĩ tja:

—Cãrũ Espĩritu Santu buja weronojõ bajugũ dijati, ã'rĩ Jesú bu'ipũ ejapejami. ³³ Ne waro cũrē ne ĩ'amasĩtiwũ. Todũporopũ Ō'acũ yũ'ũre aco me'rã wãmeyedutigũ, a'tiro niwĩ: “Mũ'u Espĩritu Santu dijati, ni'cũpũre ejapejacã ĩ'agũsa'a. Cũ masãrē Espĩritu Santure o'oacjũ nigũsami”, niwĩ Ō'acũ. ³⁴ A'te tojo wa'acã, yũ'u cũrē ĩ'amasĩwũ. Tojo weegũ musãrē were'e. Cũta nimi Ō'acũ macũ, ni werewĩ Juã.

Ne waro Jesú bu'erã ninũ'cã'que ni'i

³⁵ Tojo wa'áca be'ro ape numũ Juã cũ wãmeyewũaropũta niwĩ tja. Ũsã pũarã, yũ'u, tojo nicã André Juã bu'erã niwũ. ³⁶ Titare Jesú ũsã pũ'to yũ'ruacã ĩ'agũ, Juã a'tiro niwĩ:

—Ī'aña, ã'rĩ nimi Ō'acũ o'ógũ. Oveja wĩ'magũ weronojõ nimi.

³⁷ Cũ tojo nisere tu'orã, ũsã Juãrē sirutumi'cãrã Jesú pe'ere sirutũ'cãwũ. ³⁸ Ũsã tojo weecã, Jesú ũsãrē majãmi'awĩ.

—¿Ñe'enojõrē ũati? niwĩ.

Ũsã cũrē yũ'tiwũ:

—Rabbĩ ¿no'opũ niati mũ'u? niwũ. Rabbĩ, ũsã ye me'rã nĩrõ, “Ũsãrē bu'egũ” nisĩ'rĩrõ wee'e.

³⁹ Cũ ũsãrē niwĩ:

—Te'a. ĩ'arã a'tia, niwĩ.

Ũsã cũ me'rã wa'awũ. Ñamica'apũ niyucã, cũ me'rã nina'ia wa'awũ.

⁴⁰ André, yũ'u me'rã Jesure sirutugũ, Simó Pedro acabiji niwĩ. ⁴¹ Cũ, cũ ma'mi Simórē maata a'magũ wa'awĩ. Cũrē nicũ niwĩ:

—Mesías masãrē yũ'ruoacjũ, Ō'acũ o'ógũti ní'cũre bocaiejapũ, nicũ niwĩ. Mesías, Cristo Ō'acũ bese'cũ nisĩ'rĩrõ wee'e.

⁴² André Simórē Jesú tiropũ pijiejawĩ. Cũrē ĩ'agũ, Jesú a'tiro niwĩ:

—Mũ'u Simó ni'i, Joná macũ. Be'ro mũ'u Cefas wãmetigũsa'a, niwĩ. Cefas, ũsã ye me'rã nĩrõ, Pedro “ũtãgã” nisĩ'rĩrõ wee'e.

Jesú Felipere, Natanaerē piji'que ni'i

⁴³ Be'ro cja numũ Jesú Galileapũ wa'asĩ'rĩwĩ. Cũ topũ wa'ase dũporo Felipe wãmetigũre bocaieja, niwĩ:

—Te'a yũ'u me'rã.

⁴⁴ Felipe Betsaida wãmetiri macãcjũ niwĩ. Pedro quẽ'rã, André cũ acabiji me'rã ti macãcjãrãta niwã. ⁴⁵ Felipe Jesú “Te'a” nicã tu'ogũ, Natanaerē pijigũ wa'awĩ. Cũ tiropũ ejagũ, cũrē nicũ niwĩ:

—Ũsã Ō'acũ bese'cũ, Moisé cũ ya pũrĩpũ oja'cũre bocaiejapũ. Ō'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã quẽ'rã cũrēta ojacãrã niwã. Na oja'cũ Jesú Nazarecjũ José macũ na nino'gũ niami.

⁴⁶ Natanae cũrē nicũ niwĩ:

—¿Mũ'u tu'oña'cã, Nazarepũre añurã nibosari?

Felipe cũrē yũ'ticũ niwĩ:

—Te'a ĩ'arã marĩ.

⁴⁷ Jesú Natanae a'ticã ï'agũ, cŭrẽ niwĩ:

—Ă'rĩ nimi Israe curuacjũ waro. Ő'acũ ɥaro queoro weegú nimi. Ne nisoose moomi.

⁴⁸ Jesú tojo nicã tũ'ogu, Natanae cŭrẽ sërĩtiña'wĩ:

—¿De'ro wee mu'ũ yu'ũre masĩti?

Jesú Natanaerẽ yu'tiwĩ:

—Yu'ũ mu'ũrẽ Felipe pijise dũporo ï'atojarũ. Mu'ũ yucũ higuera wãmeticjũ docapũ niarũ.

⁴⁹ Natanae cŭrẽ niwĩ:

—Ësãrẽ bu'egũ, mu'ũ Ő'acũ macũ Israe curuacjãrã wiogu ni'i.

⁵⁰ Jesú cŭrẽ niwĩ:

—¿Mu'ũ “Higueragu docapũ niarũ” niseacãrẽ tũ'ogu, yu'ũre ëjõpeoti? Be'ropũre mu'ũ a'te nemorõ añuse waro ï'agũsa'a, niwĩ.

⁵¹ Jesú ninemowĩ:

—Nirõta ni'i. Be'ropũ musã ɥ'mũse pãrĩcã ï'arãsa'a. Yu'ũ Ő'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ ni'i. Ő'acũrẽ wereco'terã ɥ'mũsecjãrã yu'ũ tiropũ dijati, mujãamujãcã ï'arãsa'a, niwĩ Jesú.

2

Jesú cũ tutuaro me'rã ï'onũ'cã'que ni'i

¹ I'tia nũmu Felipere, Natanaerẽ Jesú pijica be'ro Galileapũre Caná wãmetiri macãpũ ni'cũ omocã du'tewĩ. Cũrẽ bosenuũ weepeowã. Jesú paco topũ nico niwõ. ² Ësã quẽ'rãrẽ Jesú me'rã pijiwã. ³ Na bosenuũ weeri cura vino na s'ĩrĩsere tojaque'a wa'awã. Tojo weego Jesú paco co macũrẽ niwõ:

—Macũ, vino pe'tia wa'apũ.

⁴ Cũ core yu'tiwĩ:

—¿De'ro weecjo yu'ũre wereti? Yu'ũ pacũ cũu'que ejawe'e yu'ũre yujupũ, niwĩ.

⁵ Tojo nimicã, co pe'e ti wi'i tĩaco'terãrẽ niwõ:

—Nipe'tise cũ dutisenũcũ queoro weeya.

⁶ Topũ seisparũ ɥtã me'rã wee'queparũ niwũ. Judío masã ña'asere coerã aco poseyeseeparũ niwũ. Ni'cãrũrẽ aco cincuenta o setenta litro sãjãseparũ niwũ. ⁷ Jesú ti wi'i tĩaco'terãrẽ niwĩ:

—A'teparũpũ acore piosãaña.

Na cũ dutironojõta weewã. Teparũre añurõ piosãamu'muõ'owã. ⁸ Tojo weéca be'ro Jesú narẽ niwĩ:

—Cã'rõ bosenuũ sũ'ori weegú tiropũ waamii, miaña, niwĩ.

Na “Jau” ni, miawã.

⁹ Ti bosenuũ sũ'ori weegú Jesú weesere masĩticũ niwĩ. Topũ tĩaco'terã dia'cũ aco ní'quere cũ vino dũcayũ'quere masĩwã. Ti bosenuũ sũ'ori weegú tere s'ĩrĩña'gũ, omocã du'te'cũre pijio, niwĩ:

¹⁰ —Ne waro vino tĩarã, añusere tĩamũ'tãsama. Pajiro s'ĩrĩca be'ropũ mejõ nisema tĩabu'ipeosama. Mu'ũ añuse vino pe'ere be'ropũ tĩadutiapã.

¹¹ Jesú a'tere Galilea wãmetiro Caná wãmetiri macãpũ weewĩ. A'te ne waro cũ tutuaro me'rã wee'ĩ'onũ'cã'que ni'i. Tere ï'arã, ɥsã cũ bu'erã cŭrẽ ëjõpeowũ.

¹² Tojo wa'aca be'ro Jesú Capernau wãmetiri macãpũ wa'awĩ. Cũ paco, cũ acabijirã cũ me'rã wa'awã. Ësã cũ bu'erã quẽ'rã wa'awũ. Ti macãpũre ɥsã pejeti nũmũrĩ niwũ.

Jesú Õ'acũ wi'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõ'que ni'i
(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Judío masã bosenuũ Pascua wãmetiri bosenuũ duporo niwã. Ti bosenuũ na ñecũsumã Egiptopũ ní'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenuũ niwũ. Ti bosenuũ duporoacã Jesú Jerusalẽpũ wa'awĩ. ¹⁴ Topũ etagu, Õ'acũ wi'ipũ wa'awĩ. Ti wi'ipũre wa'icũrã duarãrẽ ã'awĩ. Na wecuare, ovejare, tojo nicã bujare duawã. Na wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjãamorõpeojã niwã. Æpẽrã quẽ'rã apeye di'ta cjasere niyeru ducayuri masã topũ dujiwã. ¹⁵ Na tojo weecã ã'agũ, Jesú tãrãrĩ dare apowĩ. Ti da me'rã wa'icũrã duarãrẽ, na yarã ovejare, wecuare tãrãnrũwĩrõpe'ocã'wĩ. Niyeru ducayuri masã pe'ere niyerure õrẽstedijowĩ. Na ye mesarire tuuquecũpe'ocã'wĩ. ¹⁶ Buja duarãrẽ niwĩ:

—Ã'rãrẽ miiwijaaya. Yũ'u pacũ ya wi'ire duari wi'i weeticã'ña.

¹⁷ Cũ tojo weecã ã'arã, toduporocjũ Davi cũ oja'quere ãsã wãcũwũ. Cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Õ'acũ, mũ'u ya wi'ire ma'iyũ'rumajã'a.

Na mũ'u ya wi'ire ña'arõ weecã ã'agũ, pũrõ bujaweti'i, ni ojacũ niwĩ.

¹⁸ Judío masã wiorã cũ cõ'awĩrõcã ã'arã, Jesure sãrĩtiña'wã:

—¿Noanojõ dutiro me'rã mũ'u duari masãrẽ cõ'awĩrõmasĩti? Mũ'u tojo weemasĩsere weẽ'ose me'rã ã'oña ãsãrẽ.

¹⁹ Jesú narẽ yũ'tiwĩ:

—A'ti wi'ire cõ'acã'ña. I'tia nũmũ be'ro yũ'u apoguti tja.

²⁰ Wiorã cũrẽ niwã:

—Basiowe'e. A'ti wi'ire wéerã, cuarenta y seis cũ'marĩ yoogowã. ¿Mũ'u pe'e i'tia nũmũ be'ro tu'ajanũ'cõgũsari tja? niwã.

²¹ Jesú ti wi'ire ucũgũ, cũ ya upũre ucũgũ weewĩ. ²² Æsã cũ ucũ'quere cũ wẽrĩ masãca be'ropũ tũ'omasĩwũ. Tere wãcũrã, cũ ucũ'quere “Diacjũta nipĩ”, ni ãjõpeowũ. Tojo nicã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũrẽ oja'que quẽ'rãrẽ ãjõpeowũ.

Jesú masã wãcũsere ã'ape'ocã'sami nise ni'i

²³ Pãjãrã Jerusalẽpũ Pascua bosenuũrẽ nerẽwã. Na Jesú tutuaro me'rã weẽ'osere ã'awã. Tere ã'arã, Õ'acũ o'ócũ nimi nĩrã, cũrẽ ãjõpeowã. ²⁴⁻²⁵ Jesú pe'e narẽ ã'amasĩpe'ogũ, ne ãpẽrã werero marĩrõ cũ basu masã na wãcũsere masĩpe'ocã'wĩ. Tojo weegũ cũ “Yũ'ũre ãjõpeoma”, nitiwĩ.

3

Nicodemo Jesú me'rã ucũ'que ni'i

¹ Ni'cũ fariseo masũ Nicodemo wãmetigũ niwĩ. Cũ ãpẽrã judío masã wiorã me'rã niwĩ. ² Ni'cã ñami Nicodemo Jesú tiropũ ã'agũ etawĩ. Jesure ucũwĩ:

—Æsãrẽ bu'egũ, Õ'acũ mũ'u me'rã nimi. Tojo weegũ cũ tutuaro o'oro me'rã mũ'u weẽ'omasĩ'i. Mũ'u weẽ'o'quere ã'arã, ãsã a'tiro masĩ'i. Õ'acũ ãsãrẽ bu'edutigũ mũ'ũrẽ o'ópĩ.

³ Jesú cũrẽ niwĩ:

—Mũ'ũrẽ nirõta nigũti. Ne ni'cũ ne waropũ cũ bajuanũ'cã'caro weronojõ bajuaapotigũ, ne Õ'acũ tiropũ wa'amasĩtisami.

⁴ Nicodemo cũrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿De'ro basiobosari marĩ bucuáca be'ro apaturi majãmisãjãa, marĩ paco ya paapũ bajuacã tja? Marĩ pacopũre apaturi bajuamasĩtisa'a.

⁵ Jesú cũrẽ yũ'tiwĩ:

—Mu'urē diacjūta nigūti. Ne aco me'rā wāmeyeno'tigu, tojo nicā Espiritu Santu ducayuno'tigu, Ō'acū tiropu sājāamasītisami. ⁶ Masā pō'rā masāta nima. Nāta tja Espiritu Santu me'rā bajuaaporā, Ō'acū pō'rā wa'asama. ⁷ Yu'u "Nipe'tirā ne waropu bajuanu'cā'caro weronojō apaturi bajuaaporoua'a" nisere tu'ogu, tu'omarīaticā'ña. ⁸ Espiritu Santu me'rā ducayusere ucūgū wee'e. Espiritu Santu wī'rō weronojō nimi. Wī'rō no'o uaro busu wēetuuwā'cāsa'a. Masīno'ña marī'i, ¿no'opu cjase a'tiapari? "Topu wa'aro wee'e", nino'ña marī'i. Te weronojō Espiritu Santu masārē apaturi bajuaapocā weese ī'ano'ña marī'i, niwī Jesú.

⁹ Nicodemo sērītiña'wī tja:

—¿De'ro wee Espiritu Santu me'rā bajuata basiosari?

¹⁰ Jesú cūrē yu'tiwī:

—¿Mu'u Israe curuacjārārē Ō'acū ye cjasere bu'egu nimigū, a'tere masīweti? ¹¹ Mu'urē diacjūta nigūti. Ūsā masīsere, ūsā ī'a'quere musārē werewu. Musā ējōpeowe'e. ¹² A'ti nucūcā cjasere yu'u ucūcā marīcārē, musā ējōpeowe'e. Ū'muse cjasere yu'u werēcāma, nemorōta yu'ure ējōpeotibosa'a.

¹³ »Ne ni'cū masū u'mūsepure wa'aña'dijati'cu marīmi. Yu'u ni'cūta u'mūsepū nī'cu dijatiwu. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigu u'mūsecjū nī'i. Tojo weegu yu'u u'mūse cjasere masī'i.

¹⁴ »Dūporopu yucu marīrō, masā marīrōpu Moisé aña queose na wee'cure u'mūarō yucugupū yoocū niwī. Moisé añarē wee'caronojōta masā yu'ure u'mūarōpu yoorāsama. ¹⁵ Nipe'tirā yu'ure ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama, niwī Jesú.

Ō'acū cū macū ni'cū nigūrē o'ó'que ni'i

¹⁶ Ō'acū a'ti nucūcācjārārē uputu ma'ígū, cū macū ni'cū nigūrē o'ó'cu niwī. Te me'rā nipe'tirā cū macūrē ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Na cū me'rā catinu'cūcā'rāsama. ¹⁷ Ō'acū a'ti turicjārārē bu'iri da'reguti nīgū mejēta cū macūrē o'ó'cu niwī. Narē yu'rūogu pe'e tojo weecu niwī.

¹⁸ Ō'acū cū macūrē ējōpeorārē bu'iri da'reesome. Cū macū ni'cū nigūrē ējōpeotica pūrīcārē, bu'iri da'regusami. ¹⁹ A'tiro ni'i. Jesucristo sī'ose weronojō nimi. Cū Ō'acū yere ī'ogū a'tiwī. Cū a'ticā, a'ti nucūcācjārā cūrē uaticārā niwā. Cūrē uaronojō o'orā, ña'arō weese pe'ere uaripejayurā, na'itī'arōpu nirā weronojō nicārā niwā. ²⁰ Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acū macūrē uatima. Na ña'arō weesere bajurēcā uatirā, cū pu'to nisī'rītima. ²¹ Añurō weerā pe'e cū pu'to sirutuma. Na tojo weecā, nipe'tise na weesere "Ō'acū uaronojō weema", bajuyoropu ni masīno'o.

Juā wāmeyeri masū Jesú yere ucū'que ni'i

²² Jesú Nicodemorē ucūca be'ro Judea wāmetiropu ūsārē cū bu'erārē su'ori wa'awī. Topure masārē wāmeyerā, yoacurecāpūta niwū. ²³⁻²⁴ Juā wāmeyeri masū cūrē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōatji dūporo cū quē'rā wāmeyegu weewī Enón wāmetiri macāpu. Enón Salim wāmetiro pu'to niwū. Topure dia pajiri maa niwū. Masā cū tiropu wāmeyedutirā wa'awā.

²⁵ Cū tojo weeri cura ni'cā numu Juā bu'esere siruturā ni'cū judío masū me'rā dū'sasowā'cōcārā niwā. Judío masā coewuasenojō me'rā dū'sasocārā niwā.

²⁶ Tojo wa'aca be'ro cū bu'erā Juārē nicārā niwā:

—Ûsārē bu'egũ, sō'onícatero Jordã siaquijipũ mu'u me'rã ní'cu, Ûsārē mu'u were'cu ni'cārōacārē cũ wãmeyegũ weeami. Nipe'tirã cūrē siruturã weeama.

²⁷ Juã narē yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ dutíticã, masã cūrē sirututibosama. ²⁸ Musã yu'u were'quere tu'otojawũ. Yu'u “Õ'acũ bese'cu mejēta ni'i”, niwũ. Yu'u cũ duporo o'óyumũ'tã'cu ni'i. ²⁹ A'tiro pe'e ni'i. Ni'cũ omocã du'tecã, cũ nũmo cũ yago se'saro nisamo. Cũ me'rãcjũ cũ du'tecã ï'agũ, e'catitamusami. Jesú ã'rĩ omocã du'te'cu weronojō nimi. Masã cūrē siruturã cũ nũmo weronojō nima. Tojo weegũ yu'u cũ me'rãcjũ masã cūrē sirutucã ï'agũ, e'catitamu'u. ³⁰ Masã ï'orōpũ cũ siape me'rã yu'u bu'ipũ wa'agusami. Yu'u pe'e mejō nigũ tojagũsa'a, nicũ niwĩ Juã cũ bu'erārē.

Õ'acũ macũ u'musecjũpũ a'ti'que ni'i

³¹ Juã cũ bu'erārē ninemocũ niwĩ tja:

—Jesú u'musepũ a'ti'cu nipe'tirã yu'rũoro nimi. A'ti di'tacjũ a'to cjasere ucũsami. U'musepũ a'ti'cu pe'e nipe'tirã yu'rũoro nimi. ³² Cũ u'musepũ ï'a'quere, cũ tu'o'quere ucũsami. Ne ni'cũ cũ ucũsere ějōpeotisami. ³³ Tojo nimicã, no'o ni'cārērã cūrē ějōpeoma. Na cūrē ějōpeorã, “Õ'acũ diacjũta ucũmi”, ni ï'oma. ³⁴ Õ'acũ Jesucristore Espiritu Santure cũoyu'rũmajãcã weecũ niwĩ. Tojo weegũ cũ pacũ yere ucũmi. ³⁵ Õ'acũ cũ macūrē ma'ígũ, nipe'tisere, nipe'tirārē dutimasísere o'ocu niwĩ. ³⁶ Cũ macūrē ějōpeorãnojō catinu'cũsere cũoma. Cūrē ějōpeosĩ'rĩtirã pe'e Õ'acũ tiropũ wa'asome. Õ'acūrē upũtu bu'iri da'reno'rãsama.

4

Jesú Samariacjō me'rã ucũ'que ni'i

¹⁻³ Pãjãrã masã Jesure sirutuwã. Juã wãmeyerĩ masũ yu'rũoro Ûsã Jesú bu'erã pe'e masãrē wãmeyewũ. Jesú cũ basu narē wãmeyetiwi. A'te, pãjãrã masã sirutuse, wãmeyese quetire fariseo masã tu'ocãrã niwã. Te quetire tu'oapã nígũ, Jesú Judeapũ ní'cu Galileapũ wa'awĩ.

⁴ Topũ wa'agũ, cũ Samaria di'tapũ yu'rũwã'cãwĩ. ⁵ Ti di'tapũre Sicar wãmetiri macãpũ etawĩ. Ti macã pu'to duporocjũ Jacob cũ macũ Joseré o'óca di'ta niwũ. ⁶ Topũ aco waari pe Jacob cũ wéeca pe niwũ. Jesú to yu'rũagũ, caributia wa'awĩ. Tojo weegũ dajaritero nicã ti pe sumutopũ soogũ ejanujãwĩ.

⁷⁻⁸ Cũ topũ dujiri cura Ûsã ba'ase duurã wa'arã macãpũ pi'awũ. Ûsã topũ nirĩ cura ni'cō numio Samariacjō ti pepũre aco waago etaco niwō. Jesú core nicũ niwĩ:

—Yu'ũre aco tĩaña.

⁹ Co cūrē yu'tico niwō:

—¿De'ro weegũ mu'u judío masũ nimigũ, yu'u Samariacjōrē aco sērĩti? nico niwō. Titapũre judío masã Samaria di'tacjãrã me'rã ne a'mesu'aticũcãrã niwã. Te ye bu'iri cūrē tojo nico niwō.

¹⁰ Jesú nicũ niwĩ:

—Mu'u Õ'acũ masãrē o'osere masĩtisa'a. Yu'u quē'rãrē masĩtisa'a. Mu'u masĩgō pũrĩcã, yu'ũre sērĩboapã. Mu'u sērĩcã, yu'u pe'e aco catise o'ose warore o'oboapã.

¹¹ Co ninemoco niwō tja:

—¿Ñe'e me'rã mu'u acore waamiibosari? A'ti pe ã'cũa ni'i. ¿No'opũ mu'u aco catise o'osere bocabosari? ¹² Marĩ ñecũ Jacob a'ti pe cjasere

sĩ'rĩcũ niwĩ. Cũ pŕrã, cũ yarã ecarã quẽ'rã sĩ'rĩcãrã niwã. Cũ marĩrẽ a'ti pere cũucũ niwĩ. ¿Mũ'ũ pe'e cũ nemorõ niti?

¹³ Cũ core yũ'ticũ niwĩ:

—Nipe'tirã a'ti pe cjase acore sĩ'rĩrã, apaturi acowuorãsama. ¹⁴ Yũ'ũ o'ose pe'ere sĩ'rĩrã, ne acowuosome. Napũre na ye ejeripõ'rãrĩpũ aco o'mabũronu'cũrõ weronõjõ nirõsa'a. Na catinu'cũcã'rãsama.

¹⁵ Co cũrẽ nico niwõ:

—To pũrĩcãrẽ yũ'ũre te acore o'oya. Mũ'ũ yũ'ũre o'ocã, yũ'ũ acowuosome. Tojo nicã a'ti pepũre aco waasĩ'rĩgõ ĩ'anu'cũsome, nico niwõ.

¹⁶ Jesũ core nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ marãpũre pijigo wa'aya.

¹⁷ Co cũrẽ yũ'tico niwõ:

—Yũ'ũ marãpũ marĩgõ ni'i.

Jesũ core nicũ niwĩ:

—Mũ'ũ “Marãpũ moo'o” nĩgõ, diacjũta yũ'tiapũ. ¹⁸ Mũ'ũ ni'cãmocũrã umũa me'rã marãpũtiũa'co nimiwũ. Ni'cãrõcã mũ'ũ cuogu mũ'ũ marãpũ diacjũ nitimi. Mũ'ũ ucũse diacjũta ni'i.

¹⁹ Tojo nicã tũ'ogo, Jesure nico niwõ:

—Mũ'ũ Ő'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nisa'a. ²⁰ Ősã ñecũsumũa Samariacjãrã sicũ ũrũgũpũ Ő'acũrẽ ějõpeocãrã niwã. Mũsã judío masã pe'e “Jerusalẽpũ Ő'acũrẽ ějõpeorũa'a”, ni wãcũ'u, nico niwõ.

²¹ Jesũ core nicũ niwĩ:

—Yũ'ũ ucũsere tũ'oya. Cã'rõcã du'sa'a sicũ ũrũgũpũ wa'atimirã, Jerusalẽpũ wa'atimirã mũsã Ő'acũrẽ ějõpeoatjo. ²² Mũsã Samariacjãrã mũsã ějõpeosere añurõ tũ'omasĩtisa'a. Ősã pũrĩcã ũsã ějõpeosere masĩ'i. A'tiro ni'i. Masãrẽ yũ'rũoacjũ judío masũ nigũsami. ²³ ějõpeoritero etarosa'a. A'tiro nicãrẽ nitoja'a. Masã Ő'acũrẽ diacjũta ějõpeorã na ye ejeripõ'rãrĩpũ ějõpeorãsama. Ő'acũ cũrẽ ějõpeorãrẽ tojo ějõpeocã uasami. ²⁴ Ő'acũ bajutigũ nimi. Cũrẽ ějõpeorã ejeripõ'rãrĩpũ diacjũta ějõpeorũa'a.

²⁵ Co cũrẽ nico niwõ:

—Yũ'ũ masĩ'i. Mesías, Ő'acũ cũ bese'cũ Cristo, a'tigusami. Cũ a'tigũ, marĩrẽ nipe'tisere weregũsami, nico niwõ.

²⁶ Tojo nicã tũ'ogu, core nibajũrẽcũ niwĩ:

—Yũ'ũ mũ'ũ me'rã ucũgũ Ő'acũ bese'cuta ni'i.

²⁷ Na a'tiro nirĩ cura ũsã ba'ase duurã eja'cãrã Jesũ tiropũre etawũ. Ősã Jesũ numio me'rã ucũcã ĩ'arã, ĩ'amarĩa wa'acãti. Ne ni'cũpũta cũrẽ “¿Ñe'enojõrẽ uago weeati? o ¿ñe'enojõ cjasere ucũrã weeati?” ni sũrĩtiũa'ma'atiwũ.

²⁸ Ősã na tiropũ etacã ĩ'agõ, co aco waatjũre topũta dupocã, macãpũ wa'a wa'awõ. Topũre etago, masãrẽ wereco niwõ:

²⁹ —Mũsã quẽ'rã ĩ'arã a'tia. Sõ'o, ni'cũ umũ niami. Cũ yũ'ũ de'ro wee'quere masĩpe'ocã'mi. Cũ Ő'acũ bese'cuta niapĩba, nico niwõ.

³⁰ Be'ro co tojo werecã tũ'orã, na Jesũ tiropũ ĩ'arã a'ticãrã niwã. ³¹ Na a'tiri cura ũsã Jesure ba'ase ecarã weemiwũ.

³² Cũ ũsãrẽ niwĩ:

—Yũ'ũ ba'ase cuosere mũsã masĩtisa'a.

³³ Tojo nicã tũ'orã, ũsã cũ bu'erã “¿Ãpẽrã cũrẽ ba'ase ecatojapari?” ni a'merĩ sũrĩtiũa'wũ.

³⁴ Jesũ ũsãrẽ niwĩ:

—Ō'acũ yu'ure o'ówĩ. Yu'u cũ uaro weegu wee'e. Cũ weeduti'quere weepe'ogu, yu'u ba'agu weronojõ tu'oña'a. ³⁵ Musã a'tiro ni wãcũ'u: “Ba'paritise mujĩpũrĩ du'sa'a otese ducatiatjo.” Yu'u pe'e ĩ'acãma, pupi ñairõpu wee'e. Jesú a'tiro ucũgũ, masãrẽ ucũgũ weewĩ. Na cũ ucũsere ějõpeoatjo cã'rõ du'sa'a nĩgũ, tojo niwĩ. ³⁶ Ote'quere tũ'rẽrĩ masũ cũ da'ra'que wapa wapeyeno'sami. Ā'rĩ da'ragu weronojõ masãrẽ ějõpeocã weegũ quẽ'rãrẽ yu'u wapayegusa'a. ějõpeorã, na catinu'cũcã'rãsama. Ne waro weremu'tã'cu, apĩ werenemoturiawã'cãgũ na weresere ějõpeocã ĩ'arã, na puarãputa e'catirãsama. ³⁷ Masã ucũwuaronojõpuma a'tiro ni'i: “Ni'cũ ne waro otesami. Be'ro te ducare miirĩ masũ apĩ nisami tja.” ³⁸ Musã yu'u bu'erã te weronojõ ni'i. Āpẽrã Ō'acũ ye cjasere weremu'tãcãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ yu'u musãrẽ na weremu'tã'quere werenemodutigu o'ó'o. Musã werese me'rã narẽ yarã wa'acã weerãsa'a, niwĩ Jesú.

³⁹ Samariacjõ co ya macãcjãrãrẽ a'tiro nico niwõ:

—Sõ'onĩcu nipe'tise yu'u wee'quere masĩpe'ocã'mi. Co tojo nicã tu'orã, pãjãrã cãrẽ ějõpeowã. ⁴⁰ Tojo weerã Jesú tiropu a'ti, cãrẽ na tiropu tojadutiwã. Cũ na tiropure puu numu tojaque'awĩ. ⁴¹ Be'ro Jesú cũ weresere tu'orã, pãjãrã ějõpeonemowã. ⁴² Be'ro numiorẽ niwã:

—Īsã mu'u were'que me'rã dia'cũ cãrẽ ějõpeowe'e. Īsã basu cũ ucũsere tu'oapu. Tojo weerã cãrẽ ějõpeo'o. Īsã masĩ'i. Diacjũta niapã. Cũ Ō'acũ bese'cu a'ti turicjãrã masãrẽ yu'rũogu nimi, niwã core.

Jesú wiogu docacjũ macãrẽ yu'rũo'que ni'i

⁴³ Puu numu Samariacjãrã me'rã nĩca be'ro Jesú Galilea di'tapu wa'awĩ.

⁴⁴ Toduporo a'tiro niwĩ Jesú:

—Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ cũ ya di'tacjãrã ějõpeotisama. ⁴⁵ Tojo nimicã, cũ ya di'ta Galileapu etacã, masã tocjãrã pe'e cãrẽ añurõ ñe'ewã. Na quẽ'rã Jerusalẽpu judío masã bosenumu Pascua ĩ'arã ejacãrã niwã. Topu Jesú cũ wee'õ'quere ĩ'acãrã niwã. Tojo weerã cãrẽ ějõpeowã.

⁴⁶ Jesú Galileapu ejagu, Canãpu aco ní'quere cũ vino wéeca macãpu apaturi dajawĩ. Ti macãpũre ni'cũ Galilea di'ta wiogu docacjũ niwĩ. Cũ, cũ macũ dutitigũ Capernaupu cuocu niwĩ. ⁴⁷ Cũ, Jesú Judeapu ní'cu Galileapu etapu nise quetire tu'ogu, Jesú tiropu a'ticu niwĩ.

—Yu'u macãrẽ yu'rũogu a'tia. Cũ wẽrĩse pu'toacãpu niami, niwĩ.

⁴⁸ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Musã yu'u wee'õticãma, ějõpeowe'e.

⁴⁹ Cũ dutitigu pacu pe'e Jesure niwĩ:

—Wiogu, pajaña'ña. Te'a quero yu'u macũ wẽrĩse duporo.

⁵⁰ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Mu'u macũ catisami, niwĩ. Cũ Jesú tojo nisere tu'ogu, cũ ya wi'ipu tojaa wa'awĩ. ⁵¹ Cũ dajaguti weeri cura cãrẽ da'raco'terã ma'apu põtẽrĩ, cãrẽ werecãrã niwã:

—Mu'u macũ catiami.

⁵² Na werecã, “¿De'ro nicã cũ añunũ'cãti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ. Na “Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami”, nicãrã niwã.

⁵³ Na werecã, cũ “Jesú yu'ure ti horata ‘Mu'u macũ catisami’, niami”, nicu niwĩ. Tojo weerã nipe'tirã cũ, cũ ya wi'icjãrã Jesure ějõpeocãrã niwã.

⁵⁴ Ti di'ta Galileapũre aco ní'quere vino cũ ducayúca be'ro wiogu macãrẽ yu'rũogu, Jesú puati cũ tutuase me'rã wee'õgũ weewĩ. Judea di'tapu ní'cu dajagu, tere weewĩ.

5

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

¹ Wiogu docacjũ macũrẽ yu'ruo'ca be'ro Jesú Jerusalẽpu judío masã bosenũmu ï'agũ majãmitojaawĩ tja. ² Jerusalẽrẽ sã'rĩsãaca sã'rĩrõpũre ni'cã sope Oveja wãmetiri sope niwũ. Ti sope pu'to na u'arãtirã apõca pe niwũ. Ti pe hebreo ye me'rã Betsaida wãmetiwũ. Ti pe sumutopũre ni'cãmocuse tucũrĩ ti'aya marĩse tucũrĩ niwũ. ³⁻⁴ Te tucũrĩpu pãjãrã dutitirã nucũcãpu cũñawã. Caperi bajuno'tirã, opa cõ'ñerĩ sjarã, tojo nicã sijamasitirã niwã. Ti ditarapũre wãcũña marĩrõ ni'cãrẽtiri Õ'acũrẽ wereco'tegũ u'musecũ dijatamũjãpu. Dijata, acore a'meña'cã weemũjãpu. Cũ tojo wéeca be'ro ti pepũ doqueñojãmu'tãgũ yu'ruono'pu. Tojo weerã na cũ yu'ruosere co'terã, topũ cũñacãrã niwã. ⁵ Topũre ni'cũ dutitigũ niwĩ. Treinta y ocho cũ'marĩ wa'acaro niwũ cũ dutitiwã'cõca be'ro. ⁶ Jesú ti ditara tiropũ yu'ruagu, topũ cũñagũrẽ ï'awĩ. Cũ yoacã dutiticã ï'agũ, cãrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿Mũ'u yu'ruono'sĩ'rĩsari? niwĩ.

⁷ Cũ Jesure yu'tiwĩ:

—Wiogu, yu'ure ne weetamugũ marĩmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rĩ cura yu'u ti pepũ sãjãasĩ'rĩcã, ãpẽrã yu'u dũporo sãjãamũ'tãmũjãwã.

⁸ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Wã'cãnu'cãña. Mũ'u cũñarõrẽ tuutũrẽ, wa'agusa'a.

⁹ Cũ tojo nirĩ cura yu'ruono'cupũ tojawĩ. To be'ro wã'cãnu'cã, cũ cũñarõrẽ tuutũrẽ, sijanũ'cãwĩ. Cãrẽ yu'ruoca nũmu sauru niwũ. ¹⁰ Tojo weerã yu'ruono'cu cũ cũña'carore o'macã ï'arã, judío masã wiorã cãrẽ nicãrã niwã:

—¿De'ro weeguti mũ'u ni'cãcã marĩ soodutĩca nũmu sauru nimicã, mũ'u cũñarõrẽ o'masijati? Marĩrẽ tojo weedutiwe'e.

¹¹ Cũ narẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'ure yu'ruo'cu “Mũ'u cũñarõrẽ tuutũrẽ, o'mawã'cãgũsa'a”, niami.

¹² Na cãrẽ nicãrã niwã:

—¿Noanojõ mũ'urẽ tojo weedutiati?

¹³ Cũ Jesure masiticu niwĩ. Jesú sijamasitigure yu'ruo'ca be'ro pãjãrã masã wa'teropũ morẽsu'uwã'cãwĩ. Tojo weegu cãrẽ ï'amasiticu niwĩ.

¹⁴ Be'ro Jesú Õ'acũ wi'ipũ cãrẽ bocaejagu, niwĩ:

—Añurõ weepa. Mũ'u yu'ruono'cupũ ni'i. Apaturi ña'arõ weenemoacupa. Mũ'u ña'arõ weenemogu, nemorõ ña'arõ yu'rugusa'a, niwĩ.

¹⁵ Jesú tojo nicã tu'ogu, judío masã wiorãrẽ weregu wa'acu niwĩ:

—Yu'ure yu'ruo'cu Jesú wãmeticu niami.

¹⁶ Cũ tojo nicã tu'orã, judío masã wiorã Jesú cũ sauru nicã masãrẽ yu'ruo'que quetire masĩcãrã niwã. Tojo weerã cũ me'rã a'pepũrĩnu'cã, cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcãrã niwã.

¹⁷ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u pacu da'ranu'cũcã'mi. Yu'u quẽ'rã da'ranu'cũcã'a, niwĩ Jesú.

¹⁸ Sauru nicã da'radutisere Jesú yu'rũnu'cãse bu'iri wiorã cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. Be'ro cũ Õ'acũrẽ “Yu'u pacu nimi” nisere tu'orã, nemorõ cãrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã. “Cũ tojo nígu, Õ'acũrẽ ni'cãrõwijigu weemi”, niwã.

Jesucristo cũ ye quetire werese ni'i

¹⁹ Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũ musãrẽ wereguti. Yu'u Õ'acũ macũ yu'u se'saro apeyenojõ weemasĩwe'e. Yu'u pacu weesere ï'a'a. Te dia'cãrẽ wee'e. A'tiro ni'i.

Nipe'tise yu'u pacu weesere yu'u quē'rā tere wee'e. ²⁰ Yu'ure ma'ígũ, yu'u pacu nipe'tise cū weesetisere ĩ'omi. Ni cārōacā sijamasitigure yu'ruo'que nemorō be'ropure weegusami. Musā tere ĩ'amarīarāsa'a. ²¹ Yu'u pacu masā wērī'cārārē masōmi. Cū weronojō yu'u quē'rā yu'u masōsī'rīrārē masōgūsa'a. ²²⁻²³ Yu'u pacu masā weesetisere besetimi. Yu'u pe'ere masārē “Añurō weema” o “Ña'arō weema” ni, besedutiwī. Nipe'tirā yu'u pacure añurō ucūma. Yu'u quē'rārē añurō ucūato nígũ yu'ure masārē besedutimi. Yu'ure añurō ucūtirā, yu'ure o'ócū quē'rārē añurō ucūtima.

²⁴ »Diacjūta nigūti. Yu'u nisere tu'orā, yu'ure o'ócure ējōpeorā catinu'cūsere cuoma. Na bu'iri da'reno'some. Na pecame'epu wa'abo'cārā yu'rūwetitojama. ²⁵ Diacjūta nigūti tja. Cā'rōacā dū'sa'a Ō'acūrē moorā yu'ure ējōpeoatjo. Na ējōpeoritero nitoja'a. Yu'u ucūsere tu'o, tere weerā catinu'cūcā'rāsama. ²⁶ Yu'u pacuta masārē catinu'cūsere o'omasīmi. Cūta masārē catinu'cūcā weedutigū yu'ure o'ómi. ²⁷ Ō'acū yu'ure masārē besedutisere cūuwī. Yu'u cū macū masā weronojō upūtigu nitjagū, masārē bese'e. ²⁸ Musā a'tere tu'orā, ucuatīcā'ña. Ni'cā nūmu nipe'tirā wērī'cārā yu'u ucūsere tu'orāsama. ²⁹ Tere tu'orā, masāperipu ní'cārā masāpe'tiarāsama. Añurō weeseti'cārā catinu'cūajā masārāsama. Ña'arō wee'cārā pe'e bu'iri da're bajuriono'ajā masārāsama, niwī Jesú.

Jesucristo “A'te ye bu'iri yu'u Ō'acū macū ni'i” nise ni'i

³⁰ Jesú wiorārē ninemowī tja:

—Yu'u basu, yu'u se'saro masārē besemasītisa'a. Yu'u pacu uaro, cū dutironojō yu'u bese'e. Yu'u uaro weesī'rīsere weewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ócū uaro wee'e. Tojo weegu yu'u besese queoro ni'i. ³¹ Yu'u basu yu'u weesere añurō ucūcā, “Mu'u ucūse wapamarī'i”, nibosa'a. ³² Apī nimi yu'u ucūsere “Añu ni'i” nigū. Cū tojo nigū yu'u pacu Ō'acūta nimi. Cū yu'ure “Mu'u weese añu ni'i” nise pūrīcā, wapati'i. ³³ Musā Juā wāmeyeri masūpūre yé cjasere sērītiña'dutirā o'ócārā niwū. Cū queoro yu'ticu niwī. ³⁴ Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Musā yu'rūcā uasā'a. Tojo weegu a'tiro ucū'u. ³⁵ Juā sī'omu'tāgū weronojō niwī. Sī'ócjamarīcā ūjūrō, añurō bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojō yé quetire añurō ĩ'owī. Musā cū ucūsere tu'orā, yoaticā tere e'catiwu. ³⁶ Yu'u weē'o'que Juā ucū'que nemorō wapati'i. Yu'u pacu weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rā yu'u pacu diacjūta yu'ure o'ówī nisere ĩ'o'o. ³⁷ Tojo nicā yé cjasere yu'u pacu, yu'ure o'ócū añurō ucūmi. Musā Ō'acū ucūsere tu'owe'e. Cū bajusere ĩ'awe'e. ³⁸ Tojo nicā yu'ure cū o'ócure ējōpeowe'e. Tojo weero cū ucūse musārē sājāwe'e. ³⁹ Musā catinu'cūsere bocarāsa'a nīrā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē wiopesase me'rā bu'enu'cūcā'a. Musā ti pūrī cjasere bu'érā, yé quetireta bu'e'e. ⁴⁰ Musā catinu'cūsere uamirā, yu'ure ējōpeosī'rīwe'e.

⁴¹ »Masā yu'ure añurō ucūcā uawe'e. ⁴² Yu'u musārē ĩ'amasī'i. Musā Ō'acūrē ma'iwe'e. ⁴³ Yu'u, yu'u pacu uaro a'topure a'tiwu. Tojo weemicā, musā yu'ure uawe'e. Apī cū uaro a'tigu pe'ere musā uarāsa'a. ⁴⁴ Musā basuta musā weesere a'merī “Añu'u”, nicūña'a. Ō'acū ni'cū nigū “Añu'u” nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecūñarā, ¿de'ro wee musā yu'ure ējōpeobosau? ⁴⁵ Musā “Cū pacūpūre weresāgūsami”, ni wācūtīcā'ña. Musā ējōpeo'cū Moiséta musārē weresāgūsami. Musā a'tiro wācū'u: “Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerā u'mūsepu wa'arāsa'a”, ni wācū'u. ⁴⁶ Musā cū oja'quere ējōpeorā pūrīcā, yu'u quē'rārē ējōpeobosa'a. Moisé cū oja'que,

yé quetita niwã. ⁴⁷ Cũ yu'ure oja'quere ëjõpeotirã, ¿de'ro wee musã yu'u ucüsere ëjõpeobosau? niwĩ Jesú.

6

Jesú ni'cãmocusetiri mil umuarẽ eca'que ni'i
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jerusalẽpu sijamasitigure yu'ruóca be'ro Jesú Galileapu dajatojaawĩ tja. Topu nígũ, Galilea cja ditara ape pã'rẽpu pẽ'awĩ. Ti ditarata Tiberia wãmetiwu. ² Masã cũ wee'ose me'rã dutitirãrẽ yu'ruocã ï'arã, pãjãrã sirutuwã. ³ Ësã ape pã'rẽpu pẽ'atarã, ùrũgũpu mujãa, dujiwu. ⁴ Titare judío masã bosenuwu wa'atjo Pascua cã'rõacã du'sawu. ⁵ Jesú pãjãrã masã cãrẽ sirutucã ï'agũ, Felipere niwĩ:

—¿No'opu marĩ na pãjãrãrẽ ecajtjere ba'ase duurã wa'arãsari?

⁶ Felipere ¿de'ro yu'tigusari? nígũ, tojo sërĩtiña'wĩ. Jesú pe'e cũ weeatjere masiyutojacu niwĩ. ⁷ Felipe cãrẽ yu'tiwĩ:

—Ocho mujĩpũrĩ da'rase wapa narẽ marĩ pã duu ecacã, ne ba'abocatisama.

⁸ Cũ tojo nicã tu'ogu, ùsã me'rãcjũ André, Simó Pedro acabiji Jesure niwĩ:

⁹ —A'tore ni'cũ wĩ'magũ nimi. Cũ ni'cãmocuse pã cebada me'rã wee'quepagare cuomi. Tojo nicã wa'i puarã cuomi. A'te ba'ase ã'rã pãjãrãrẽ ne se'sasome, niwĩ.

¹⁰ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Narẽ nipe'tirãrẽ dujidutiya. Na dujiro añurõ tátiwu. Tojo weerã nipe'tirã dujiwã. Ni'cãmocusetiri mil umua niwã. ¹¹ Be'ro Jesú pãrẽ mii, Õ'acũrẽ e'catise o'owĩ. Tu'ajanu'cõ, ùsãrẽ o'owĩ. Be'ro ùsã masã nipe'tirãrẽ ducawaawu. Mejãrõta wa'i me'rã quẽ'rãrẽ weewĩ. Ësã na ba'asĩ'rĩrõ ejatuario narẽ etiwu. ¹² Na ba'a yapíca be'ro Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Na ba'adu'ase cõ'orĩ nígũ, tere seesãaña, niwĩ.

¹³ Ni'cãmocusepaga pã nimi'que ùsã ba'adu'a'quere seesãacãpuma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawu. ¹⁴ Masã Jesú tojo weecã ï'arã, cãrẽ niwã:

—“Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiacju niapu” ní'cu ã'rĩta nitu'sami.

¹⁵ Na cãrẽ uputu tutuario me'rã miaa, wiogu sõrõsĩ'rĩmiwã. Cũ pe'e na tojo weesĩ'rĩsere ï'agũ, cũ se'saro nisĩ'rĩgũ ùrũgũpu mujãa wa'awĩ.

Jesú acopu sijawã'cã'que ni'i
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Be'ro na'ique'awã'cãtiri cura ùsã ditarapu bu'awu. ¹⁷ Bu'ata, Capernaupu wa'arã yucusupu mujãsãjãa, ti ditarare pẽ'anu'cãwũ. Na'inucũaca be'ropu niwũ. Jesú titare bajutiwĩ yujupu. ¹⁸ Ësã pẽ'arĩ cura wĩrõ uputu wëetuwã'cãtiwu. Tojo wa'acã, pã'cõrĩ pacase wã'cãwũ. ¹⁹ Ësã yoaro ni'cãmocuse kilómetro wa'áca be'ro Jesú ùsã tiropu a'tigu, acopu sijawã'cãtiwĩ. Cãrẽ ï'arã, uputu ucawu. ²⁰ Cũ ùsãrẽ niwĩ:

—Yu'u ni'i. Uiticã'ña, niwĩ.

²¹ Ësã cãrẽ mujãsãjãdutiwu. Cũ sãjãca be'ro ùsã wa'aro ape pã'rẽpu maata ejabaque'owu.

Masã ditara sumutopu cõ'o'cãrã Jesure a'mase ni'i

²² Ape nuwu masã ape pã'rẽpu toja'cãrã nituopju me'rã ùsã pẽ'a'quere masĩcãrã niwã. Tojo nicã “Jesú cũ bu'erã me'rã wa'atiami”, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicũñarĩ cura apeye yucusupawu etacaro niwũ. Tepawu Jesú cũ pacure cũ e'catise o'óca be'ro ùsã ba'a'caropu etacaro niwũ. Te Tiberia

cjasepawu nicaro niwũ. ²⁴ Be'ro masã ape pã'rẽpu toja'cãrã Jesú, cũ bu'erã marĩcã ĩ'arã, a'tiro weecãrã niwã. Te yucusupawupu mujãsãjãa, Capernaupu Jesure a'marã a'ticãrã niwã.

Jesú masãrẽ werese ni'i

²⁵ Na a'ti pã'rẽpu pẽ'ajarã, Jesure bocaekarã, cũrẽ sērĩtiña'wã:

—¿Wiogu, de'ro nicã mu'u pẽ'ajati a'topure?

²⁶ Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Diacjũta nigũti. Musã pã ba'a yapi'que ye bu'iri yu'ure a'ma'a. Yu'u tutuaro me'rã wee'que pe'ere ¿de'ro nirõ weeati? ni tũ'omasĩtisa'a.

²⁷ Musã ba'ase dia'cũrẽ wapata'asĩ'rĩrã, da'raticã'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cũse o'ose ni'i. Tereta yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu musãrẽ o'ogusa'a. Õ'acũ yu'u pacu yu'ure cũ o'ó'cu nisere musãrẽ ĩ'otojawĩ.

²⁸ Na cũrẽ sērĩtiña'wã:

—¿De'ro weerãsari ũsã Õ'acũ weeduti'quere añurõ weeya-pada'reosĩ'rĩrã?

²⁹ Jesú narẽ yu'tiwĩ:

—Õ'acũ musãrẽ weeduti'que a'tiro ni'i. Yu'ure cũ o'ó'cure ějõpeodutimi.

³⁰ Na cũrẽ sērĩtiña'wã:

—¿Ñe'enojõ me'rã ĩ'ogũsari ũsã mu'urẽ ějõpeocã? ¿De'ro bajuse weegusari? ³¹ Marĩ ñecũsumua maná wãmetisere ba'acãrã niwã. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta te ba'ase u'muse cjasere cũ o'o'que nicaro niwũ, niwã Jesure.

³² Cũ narẽ yu'tiwĩ:

—Diacjũta nigũti. Moisé u'muse cjase ba'asere o'oticu niwĩ narẽ. Yu'u pacu pe'e o'ocu niwĩ. Cũta masãrẽ ba'ase u'muse cjase, diacjũ cjasere o'omi. ³³ Ba'ase u'muse cjase u'musepu dijati'que ni'i. Masãrẽ catinu'cũcã wee'e.

³⁴ Na cũrẽ niwã:

—Wiogu, te ba'asere ũsãrẽ o'onu'cũcã'ña.

³⁵ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'uta ba'ase u'muse cjase ni'i. Catinu'cũcã wee'e. Yu'ure ějõpeosirutugu ne ujaboasome. Ne acowuosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapigu ujaboatimi. Sĩ'rĩ yapigu acowuotimi. A'te weronojõ yu'ure ějõpeorã yapirã weronojõ añurõ tũ'oña'nu'cũrãsama. ³⁶ Yu'u toduporo nĩ'caronojõta yu'ure ĩ'amirã, musã ějõpeowe'e. ³⁷ Nipe'tirã yu'u pacu o'o'cãrã yu'ure ějõpeosama. Yu'ure na ějõpeocã, narẽ ñe'eticã weesome. ³⁸ U'musepu nĩ'cu yu'u uaro weegu a'titiwu. Yu'ure o'ó'cu dutiro pe'ere weegu a'tiwu. ³⁹ Cũ a'tiro uami. Cũ yu'ure o'o'cãrãrẽ bajuriocã uatimi. Na pecame'epu wa'acã uatimi. Be'ropu a'ti umuco pe'ticã, yu'u narẽ masõcã uasami. ⁴⁰ Yu'ure o'ó'cu a'tiro weecã uami. “Nipe'tirã yu'ure ějõpeorã catinu'cũcã'rãsama”, nimi. Yu'u a'ti umuco pe'ticã, narẽ masõgũsa'a, niwĩ Jesú.

⁴¹ Jesú “Yu'u u'musepu dijati'cu ba'ase weronojõ nigũ ni'i” nicã tũ'orã, judío masã wiorã cũ me'rã ua wa'awã. ⁴² A'tiro niwã:

—¿Ã'rĩ tojo ucũgũ, Jesú, José macũ mejẽta niti? Cũ pacure, cũ pacore marĩ masĩ'i. ¿De'ro weegu cũ “U'musepu nĩ'cu dijatiwu”, niti?

⁴³ Na tojo nicã tũ'ogu, Jesú niwĩ:

—Yu'ure ucjaticã'ña. ⁴⁴ Ne nĩ'cũ na uaro yu'ure sirutumasĩtisama. Yu'ure o'ó'cu yu'u pacu na yu'ure ějõpeocã uasãmi. Cũ uasã'cãrã

dia'cũ sirutumasĩsama. Yũ'ure siruturãrẽ a'ti umũco pe'ticã, masõgũsa'a. ⁴⁵ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ojacãrã niwã: “Õ'acũ nipe'tirãrẽ bu'egusami.” Tojo weerã nipe'tirã yũ'u pacu weresere tu'o ãjõpeorã yũ'ure siruturãsama.

⁴⁶ »Ne ni'cũ masũ Õ'acũ yũ'u pacure ã'atimi. Yũ'u cũ me'rã ní'cu dia'cũ ã'awũ. ⁴⁷ Diacjũta nigũti. Yũ'ure ãjõpeogu catinu'cũgũsami. ⁴⁸ Yũ'u u'muse cjase ba'ase ni'i. Catinu'cũsere o'o'o. ⁴⁹ Musã ñecũsumua yucu marĩrõ, masã marĩrõpu manãrẽ ba'acãrã niwã. Tere ba'a'cãrã nimirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. ⁵⁰ Yũ'u pe'e ba'ase u'muse cjase pe'ere ucũ'u. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. ⁵¹ Te ba'ase u'musepu dijati'cu yũ'uta ni'i. Tere ba'arã, catinu'cũcã'rãsama. Yũ'u ba'ase o'ose yũ'u upu ni'i. Yũ'u upure a'ti umũcocjãrãrẽ catinu'cũdutigu o'oguti, niwĩ Jesú.

⁵² Cũ tojo nicã tu'orã, judío masã wiorã a'merĩ ucũwã:

—¿De'ro wee marĩrẽ ã'rĩ cũ upure ba'adutibosari?

⁵³ Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Musã yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu yé upure ba'atirã, yé díre sĩ'rĩtirã, catinu'cũsome. ⁵⁴ Yũ'u upure ba'arã, yé díre sĩ'rĩrã pe'e catinu'cũcã'rãsama. Na wẽrĩca be'ro a'ti turi pe'ticã, narẽ masõgũsa'a. ⁵⁵ Yé upu ba'ase waro ni'i. Yé dí sĩ'rĩse waro ni'i. ⁵⁶ Yé upure ba'agu, yé díre sĩ'rĩgũ yũ'u me'rã nimi. Yũ'u quẽ'rã cũ me'rã ni'i. ⁵⁷ Yũ'u pacu catinu'cũgũ yũ'ure o'ówĩ. Yũ'u cũ me'rã cati'i. Tojo weegu yũ'u upu ba'agure catinu'cũcã weeguti. ⁵⁸ Yũ'u u'musepu cjase ba'ase dijati'quere ucũ'u. A'te ba'ase manã musã ñecũsumua ba'a'que weronojõ niwe'e. Na tere ba'amirã, wẽrĩa wa'acãrã niwã. Yé upure ba'arã pũrĩcã catinu'cũcã'rãsama, niwĩ Jesú.

⁵⁹ Jesú narẽ a'tere Capernaupu judío masã nerẽrĩ wi'ipu bu'ewĩ.

Masã Jesure sirutudu'u'que ni'i

⁶⁰ Jesure siruturi masã cũ bu'esere tu'orã, a'tiro niwã:

—Cũ werese diasayu'rua'a. ¿Noa tere tu'omasĩpõtẽobosau?

⁶¹ Tojo ucũsere tu'ogu, Jesú narẽ niwĩ:

—¿Musã yũ'u tojo ucũsere tu'satisari? ⁶² ¿De'ro wa'abosari yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu apaturi toduporo yũ'u ní'caropu mũjãacã tja? Musã tere ã'arã, ¿de'ro tu'oña'bosari? ⁶³ Espiritu Santu catisere o'omi. Marĩ upu marĩrẽ catise o'owe'e. Yũ'u ba'ase, sĩ'rĩsere ucũgũ, po'peapu ejeripõ'rã cjasere ucũgũ wee'e. Yũ'u ucũsere ãjõpeorã catinu'cũcã'rãsama. ⁶⁴ Æpẽrã musã tiropure yũ'u weremicã, yũ'ure ãjõpeotima yujupu, niwĩ Jesú.

Jesú cãrẽ ãjõpeotiajãrẽ ne waroputa masĩtojacu niwĩ. Tojo nicã cãrẽ ãpẽrãrẽ wẽjẽdutigu o'oacju quẽ'rãrẽ masĩtojawĩ.

⁶⁵ Jesú masãrẽ niwĩ:

—Tojo weegu yũ'u musãrẽ mejẽpu ní'caronojõta ne ni'cũ cũ uaro yũ'ure sirutumasĩtisami. Yũ'u pacu o'ono'rã dia'cũ sirutumasĩsama, niwĩ Jesú.

⁶⁶ Tita pãjãrã cãrẽ sirutumi'cãrã sirutudu'ucã'wã. ⁶⁷ Na tojo weecã ã'agũ, Jesú ãsã cũ bu'erãrẽ sãrĩtiña'wĩ:

—¿Musã quẽ'rã wa'asĩ'rĩsari?

⁶⁸ Simó Pedro cãrẽ yũ'tiwĩ:

—Wiogu, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mũ'u ucũse catinu'cũsere o'o'o. ¿Ësã no'opu wa'abosau? ⁶⁹ Ësã mu'urẽ ãjõpeotoja'a. Ësã masĩ'i, mu'ũ añugũ Õ'acũ bese'cuta ni'i.

⁷⁰ Jesú ãsãrẽ niwĩ:

—Yu'u musã docere besewu. Yu'u tojo wéeca be'ro nimicã, ni'cũ musã me'rãcjũ wãtĩ yagu nimi.

⁷¹ Jesú tojo nígũ, Juda Iscariotere, Simó macũrẽ nigũ weewĩ. Juda ãsã me'rãcjũ nimiwĩ. Tojo nimigũ, be'ropure Jesure ĩ'atu'tirãpũre o'owĩ.

7

Jesure cã acabijirã Judea di'tapu majãmitojaduti'que ni'i

¹ Jesú masãrẽ bu'eca be'ro Galileapu ĩ'acusiawĩ. Cũ judío masã wẽjẽrĩ nígũ, Judea di'tapũre wa'asĩ'rĩtiwĩ. ² Titare judío masã ñecũsumua wi'seriacã na wee'quere wãcũsiruturãtirã weewã. Tojo weerã ti bosenuwu niatji duporoacã Jesú acabijirã cãrẽ niwã:

³ —A'topũre tojaque'aticã'ña. Mũ'u bu'esere siruturã tiro Judeapu tojaagusa'a. Topũ napũre wee'ogũ wa'aya. ⁴ Masã mũ'urẽ masĩcã uagu, ya'yioropũ wee'oticã'rõua'a. Mũ'u tere wee'ogũ, nipe'tirã ĩ'orõpũ wee'ogũ wa'aya, niwã.

⁵ Cũ acabijirãpũta cãrẽ ĩjõpeotiwã. ⁶ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u no'o uaro wa'amasĩtisa'a. Yu'u pacu yũ'ure cũu'que ejawe'e yujupu. Musã pũrĩcãrẽ wiowe'e; no'o uaro wa'amasĩ'i. ⁷ A'ti mũucocjãrã ña'arõ weerã musãrẽ ĩ'atu'titima. Na ña'arõ niseti'quere werecã, yũ'ure ĩ'atu'tima. ⁸ Musã bosenuwũrẽ ĩ'arã wa'aya. Yu'u pacu yũ'ure cũu'caro ejawe'e. Tojo weegu ni'cãrõacãma yũ'ua wa'awe'e, niwĩ Jesú. ⁹ Tojo nĩca be'ro Galileapũta tojacã'wĩ.

Jesú wi'seriacã weeri bosenuwũrẽ ĩ'agũ wa'a'que ni'i

¹⁰ Cũ acabijirã Jerusalẽpu bosenuwu ĩ'arã wa'awã. Be'ropũ Jesú quẽ'rã cã acabijirãrẽ sirutuwã'cãwĩ. Topũre ne etagu, masã'otiwĩ. Cãrẽ masĩcã uatiwĩ. ¹¹ Ti bosenuwu nicã, judío masã wiorã Jesure a'marã, “Sõ'onícũ waro ¿no'opũ nisari?” nicãrã niwã.

¹² Jesure pãjãrã masã a'tiro nicãrã niwã. ãpẽrã “Añugũ nimi”, nicãrã niwã. ãpẽrã pe'e “Nitimi, masãrẽ nisoogu ña'agũ nimi”, nicãrã niwã.

¹³ Judío masã wiorãrẽ uirã, nipe'tirã tũ'oropũ Jesú ye cjasere ucũtiwã.

¹⁴ Jerusalẽpu bosenuwu decótiari cura Jesú Õ'acũ wi'ipũ sãjãa, masãrẽ bu'ewĩ. ¹⁵ Cũ bu'esere tũ'orã, judío masã wiorã tũ'omarĩawã.

—Ã'rĩ bu'etimidũ, ¿de'ro weegu tocã'rõ masĩti? niwã.

¹⁶ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u bu'ese, yé mejẽta ni'i. Yu'u pacu, yũ'ure o'ócũ ye ni'i. ¹⁷ No'o Õ'acũ uaro weesĩ'rĩgũnojo yũ'u ucũsere “Diacjũta ni'i”, ni masĩgũsami. “Õ'acũ dutiro bu'emi. Cũ uaro bu'etimi”, nigũsami. ¹⁸ Ni'cũ cã uaro ucũma'agũ “Cũ añurõ ucũme'rĩmi” nicã tũ'osĩ'rĩsami. Apĩ Õ'acũ uaro weregu pe'e masã “Õ'acũrẽ añuyũ'ruami” nicã uasami. Cũ pũrĩcã nisooti, diacjũ ucũsami.

¹⁹ »Musãrẽ Õ'acũ duti'quere Moisé o'ocũ niwĩ. Tojo weemicã, musã ne ni'cũ te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerã musã yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩti? ni sãrĩtiña'wĩ.

²⁰ Masã cãrẽ niwã:

—¿Noa mũ'urẽ wẽjẽsĩ'rĩti? Mũ'u wãtĩ sãjãno'cu nisa'a.

²¹ Jesú narẽ niwĩ:

—Sijamasĩtigure sauru nicã yũ'ruocã ĩ'aucuatjãrã, yũ'ure wẽjẽsĩ'rĩ'i.

²² ¿De'ro weerã musã ucuaati? Moisé musãrẽ a'tiro duticũ niwĩ: “Musã põ'rã mũuarẽ ni'cã semana bajuáca be'ro na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña”, nicũ niwĩ. Cũ tojo dutise duporo musã ñecũsumua maata

tojo weemujätitotjacārā niwā. Apetero na sauru nicā bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cā semana queoro sauruta nibosa'a tja. ²³ Musā Moisé duti'quere queoro weesī'rīrā, sauru nimicā, na ō'rēcju yapa caserore yejecō'asa'a. Tojo weemirā, yu'u sauru nicā ni'cūrē yu'rucōā ī'arā, ¿yu'u me'rā tu'saweti? ²⁴ Bu'icjase bajuyoropu cjase dia'cūrē ī'abeseticā'ña. Queoro ī'atojarāpu beseya, niwī Jesús.

Jesú cū u'musepu a'ti'quere ucū'que ni'i

²⁵ Jesús masārē bu'eri cura āpērā Jerusalēcjārā niwā:

—¿Ā'rīta niti na wējēsī'rī wapagú? ²⁶ Cū nipe'tirā ī'orōpu bu'egū weemi. Na cūrē ne mejēcā nitiamā. ¿Apetero weerā wiorā ā'rī Ō'acū macū cū bese'cu nimi nisere ējōpeosari? ²⁷ Ā'rī Ō'acū bese'cu nitisami. Cū ya macārē marī masī'i. Ō'acū bese'cu nicā pūrīcārē, marī cū a'ti'caropure masītiboapā, niwā.

²⁸ Jesús cū bu'eri cura na tojo ni ucūcā tu'ogu, tutuaro narē niwī:

—Musā yu'ure masī'i, nimiba. Tojo nicā yu'u a'ti'caropure masīsa'a. Yu'u uaro me'rā a'titiwu. Yu'ure o'ócū diacjū weegú nimi. Musā cūrē masīwe'e. ²⁹ Yu'u cū tiropu ní'cu ni'i. Tojo weegu cūrē masī'i, niwī Jesús.

³⁰ Cū tojo nicā tu'orā, cūrē bu'iri da'reri wī'ipu miasī'rīmiwā. Ō'acū cū'que ejatiyucā, cūrē miatiwā. ³¹ Masā pājārā cūrē ējōpeowā. A'tiro niwā:

—¿To pūrīcārē Ō'acū bese'cu Cristo a'tigu, ā'rī wee'ō'que nemorō weegusari? niwā.

Jesure bu'iri da'reri wī'ipu miasī'rīmi'que ni'i

³² Fariseo masā “Ā'rī Ō'acū bese'cu nimi” nisere tu'ocārā niwā. Tojo weerā pa'ia wiorā me'rā Ō'acū wī'i co'terā surarare Jesure ñe'edutirā o'ócārā niwā. ³³ Jesús pe'e masārē a'tiro niwī:

—Yu'u musā me'rā yoaticā nigūsa'a. Be'ro yu'ure o'ócū tiropu wa'aguti.

³⁴ Yu'ure a'masiruturā, musā bocasome. Yu'u wa'aropure wa'amasīsome.

³⁵ Judío masā wiorā a'merī sērītiña'wā:

—Ā'rī yu'ure bocasome ní'gū, ¿no'opu wa'agusari? ¿Cū judío masā griego masā tiropu wa'astea'cārārē bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masā quē'rārē bu'egusari? ³⁶ Cū tojo ní'que ¿de'ro nisī'rīrō weeparī? ni a'merī sērītiña'wā.

Acowuose cjasere Jesú were'que ni'i

³⁷ Jesús bosenumu na weeyapatiri numu warore wā'cānu'cā, tutuaro me'rā niwī:

—Acowuorā, yu'u tiropu a'ti, sī'rīrā a'tia. ³⁸ Tojo weerā yu'ure ējōpeocā, musā ye ejeripō'rārīpu Espíritu Santu nigūsami. Cū dia aco o'maburonu'cūrō weronojō nigūsami. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'caronojōta nirōsa'a, niwī Jesús.

³⁹ Cū aco o'maburonu'cūsere ucūgū, Espíritu Santure ucūgū weewī. Cūta Jesure ējōpeorāpure sājāacju nigūsami ní'gū, tojo niwī. Titare Espíritu Santu cū a'tise duporo niwū. Jesús cū wērī masāmujāatiyucā, Espíritu Santu a'titiwī yujupu.

Masā na ducawatise ni'i

⁴⁰ Āpērā Jesús ucū'quere tu'orā, a'tiro niwā:

—Diacjūta ni'i. Ā'rī “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacju niapu” na ní'cūta nimi.

41 Āpērā a'tiro niwā:

—Ā'rī Ō'acū bese'cū Cristo nimi, niwā.

Āpērā pe'e “Ō'acū bese'cū de'ro Galileacjū nibosabe. 42 Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro niwā: ‘Ō'acū bese'cū Davi weronojō Belēcjū nigūsami. Cū pārāmi nituriagupū nigūsami’, ni ojano'wū”, niwā.

43 Jesure masā ni'cārōnojō wācūtiwā. Tojo weerā ducawatia wa'awā.

44 Āpērā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū miasī'rīwā. Tojo weesī'rīmirā, weetiwā.

Judío masā wiorā Jesure ējōpeoti'que ni'i

45 Ō'acū wi'i co'terā surara Jesure ñe'edutirā o'óno'cārā a'tiro weewā. Na o'ó'cārā tiro fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā tiropū majāmitojaawā. Topū na etacā, wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Jesure ñe'e miititiati? nicārā niwā.

46 Surara narē yu'ticārā niwā:

—Ne ni'cū cū weronojō ucūcā, tu'otirā nicāti.

47 Fariseo masā narē nicārā niwā:

—¿Musā quē'rā cū bu'e'quere tu'orā, ējōpeoti? ¿Nisoono'ati? 48 Añurō tu'omasīña. Ne ni'cū wiogū, ne ni'cū fariseo masū cūrē ējōpeotima.

49 Sōjā pājārā cū weresere ējōpeorā, Ō'acū Moisére dutise cū'quere masībutiama. Ō'acū narē bu'iri da'regusami, nicārā niwā surarare.

50 Nicodemo ñamipū Jesure ī'agū eja'cū fariseo masū nicū niwī. Cū me'rācjārā wiorārē a'tiro nicū niwī:

51 —Marīrē dutise a'tiro ni'i: “Ni'cū cū ña'arō wee'quere ī'atojarāpū, bu'iri da'reroua'a”, ni'i, nicū niwī.

52 Na cūrē niwā:

—¿Mu'u quē'rā Galileacjū niti? Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū bu'eya. Ne ni'cū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Galileacjū nitimi, nicārā niwā.

Ña'arō weegore weresā'que ni'i

53 Nipe'tirā masā Jerusalēpū bosenuṃṃ eja'cārā na ye wi'seripū dajatojaawā.

8

1 Jesú pe'e ūrūgū Olivo wāmeticjupū wa'awī. 2 Be'ro ape ṃṃṃ bo'reacā Ō'acū wi'ipū wa'awī tja. Masā nipe'tirā cū tiropū nerēwā'cātiwā. Cū ejanujā, narē bu'ewī. 3 Cū bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā Jesú tiropū etawā. Na ni'cō numio apī co marāpū nitigu me'rā ña'arō weemigō tō'o'core masā ī'orōpū miiejawā.

4 Na Jesure niwā:

—Wiogū, a'tigo co marāpū nitigu me'rā ña'arō weegore bocaepū.

5 Moisé tojo weegonojōrē ūtāperi me'rā doquewējēdutiṃṃ niwī. ¿Mu'u waro de'ro niti?

6 ¿De'ro yu'tigūsari? nīrā, cūrē tojo sērītiña'wā. Na a'tiro wācūwā: “Cū mejēcā yu'ticā, wiorārē weresārāsa'a”, ni wācūwā. Na sērītiña'cā tu'ogū, mu'rīque'a, cū omopica me'rā nucūcāpū ojawī. 7 Na cūrē sērītiña'du'uticā ī'agū, cū wā'cānū'cā, narē niwī:

—Musā wa'teropū no'o nigū ne ni'cāti ña'arō weetigū, ūtāgā mii, core doquenu'cāña.

8 Be'ro mu'rīque'a, ojanemowī tja. 9 Cū tojo nicā tu'orā, na bu'iritirā tu'oña'wā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tirā uiwijape'tia wa'awā. Bucurā waro wijamū'tāwā. Be'ro āpērā quē'rā sirutuwijawā. Jesú ni'cāta co numio me'rā cō'onujāwī. 10 Cū wā'cānū'cā, co ni'cōrēta ī'agū, niwī:

—Mũ'urē weresārā waro ¿no'o wa'ati? Mũ'urē “Ūtā me'rā do-
quewējērōu'a”, ¿nitiati?

¹¹ Co cūrē niwō:

—Nitiama.

Jesú core niwī:

—Yũ'u quē'rā mũ'urē “Bu'iri da'rero'u'a”, niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi
ña'arō weenemoticā'ña, niwī.

Jesú sī'ose weronojō cū nise ni'i

¹² Ni'cāti Jesú masārē bu'égu, a'tiro niwī:

—Yũ'u a'ti nucūcācjārārē sī'ose weronojō ni'i. Yũ'ure siruturā
na'itī'arōpũ nirā weronojō nitima. Yũ'u na me'rā ninu'cū'u. Na de'ro
weeatjere ĩ'o'o. Tojo weerā añurō nisetimasīma.

¹³ Cū tojo nicā tũ'orā, fariseo masā Jesure niwā:

—Mũ'u basu mũ'u weesere ucūcā, mũ'u ucūse wapamarī'i.

¹⁴ Jesú narē niwī:

—Yũ'u basu yũ'u weesere ucūmicā, yũ'u ucūse wapati'i. Yũ'u ní'caropũ
yũ'u dajatojaatjere masī'i. Mũsā pūrīcā yũ'u ní'caro yũ'u dajatojaatjopũre
masīwe'e. ¹⁵ Mũsā a'ti mũucocjārā wācūse me'rā bese'e. Yũ'u pūrīcā
yũ'u se'saro ne ni'cūrē besewe'e. ¹⁶ Yũ'u besegu, queoro besebosa'a. Yũ'u
uaro besewe'e. Yũ'u pacũ, yũ'ure o'ócũ me'rā bese'e. ¹⁷ Mũsārē dutise
na oja'que a'tiro ni'i: “Pũarā masā ni'cārōnojō na ĩ'a'quere weresācā,
ējōpeoro'u'a.” ¹⁸ Yũ'u werese quē'rā tojota ni'i. Yũ'u, yũ'u pacũ yũ'ure
o'ócũ me'rā yé cjasere añurō ucū'u. Tojo weero yũ'u ucūse queoro ni'i.

¹⁹ Na Jesure sērītiña'wā:

—To pūrīcārē ¿mũ'u pacũ no'opũ nisari?

Jesú narē yũ'tiwī:

—Mũsā yũ'ure masīwe'e. Yũ'u pacũ quē'rārē masītisa'a. Yũ'ure masīrā,
cū quē'rārē masīboapā, niwī.

²⁰ Jesú tojo ucūgũ, Ō'acũ wi'ipũ niwī. Masā niyeru o'orā na sāsese acari
tiropũ niwī. Cū topũ nicā, cū pacũ cūrē cūu'que ejatiyucā, ne ni'cū cūrē
bu'iri da'reri wi'ipũ miatiwā.

Jesú “Yũ'u wa'atjopũre mũsā wa'asome” ní'que ni'i

²¹ Jesú judío masā wiorārē niwī:

—Yũ'u wa'agu wee'e. Yũ'u wa'áca be'ro mũsā yũ'ure a'marāsa'a. Mũsā
acobojoño'ña marīrā wērīrāsa'a. Yũ'u wa'atjopũre mũsā wa'amasīsome.

²² Na a'merī sērītiña'wā:

—¿Cū basu wējē, wērīgūsari? ¿Tojo weerā cū wa'atjopũre marī
wa'amasītisari?

²³ Jesú narē niwī:

—Mũsā a'ti nucūcācjārā ni'i. Yũ'u mũmũsecjũ ni'i. ²⁴ Tojo weegu mũsārē
todũporo “Acobojoño'ña marīrā wērīrāsa'a”, niapũ. Mũsā yũ'ure “Cūta
nimi”, ni ējōpeowe'e. Tojo weerā mũsā acobojoño'ña marīrā wērīrāsa'a.

²⁵ Na Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō niti mũ'u?

Jesú narē niwī:

—Ne waropũ mũsārē weretojamiwũ. ²⁶ Yũ'u peje waro mũsārē werese
cũo'o. Tojo nicā mũsārē bu'iri da'reatje quē'rārē cũo'o. Yũ'ure o'ócũ
diacjũ ucūmi. Cū ucū'quere, yũ'u tũ'o'quere mũsārē a'ti nucūcācjārārē
wereturia'a, niwī Jesú.

²⁷ Jesú tojo ucūgũ, cū pacũ Ō'acūrēta ucūgũ weemiwī. Masā pe'e cū tojo
ucūsere tũ'omasītiwā. ²⁸ Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Musā yu'ure u'muarõpu tuumorõnu'cõrãpu, yu'u Õ'acũ bese'cu nisere masĩrãsa'a. “Cũ uaro weetipĩ”, nirãsa'a. Yu'u pacu yu'ure were'que se'sarore musãrẽ were'e. ²⁹ Yu'ure o'ócũ yu'u me'rã nimi. Yu'u cũ tu'sase dia'cũrẽ wee'e. Tojo weegu yu'ure ne cõ'awã'cãtimi.

³⁰ Jesú tojo nicã tu'orã, pãjãrã cũrẽ ejõpeowã.

Õ'acũ põ'rã ye queti, apeye ña'arõ weenu'cũrã ye queti ni'i

³¹ Jesú judío masã cũrẽ ejõpeorãrẽ a'tiro niwĩ:

—Musā yu'u bu'esere yu'tirã, yarã waro nirãsa'a. ³² Diacjũcjũrẽ masĩrãsa'a. Cũrẽ masĩrã, musã ña'arõ weesere dutigu doca nisome.

³³ Na cũrẽ niwã:

—¿De'ro weegu mu'u “Ña'arõ weesere dutigu doca nisome”, niti? Ësã Abrahã pãrãmerã nituriarã ni'i. Ësã apĩ dutise doca nititojawu.

³⁴ Jesú narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Nipe'tirã ña'arõ weerã na ña'arõ weesere du'umasĩtirã, te doca niwã'ñasama. ³⁵ Ni'cũ ãpẽrãrẽ da'raco'tegu cũ wiogu ya wi'icjũ waro nitimi. Ti wi'i wiogu macũ pe'e ti wi'icjũ waro nimi. ³⁶ Yu'u Õ'acũ macũ musã ña'arõ weese doca nimi'cãrãrẽ yu'rũweticã weegu a'tiwu. Tojo wéeca be'ro diacjũta musã yu'rũono'cãrã nirãsa'a. ³⁷ Yu'u musã Abrahã pãrãmerã nituriarã nisere masĩtoja'a. Tojo nimirã, musã yu'u ucũsere ejõpeosĩ'rĩtisa'a. Tojo weerã yu'ure wẽjẽsĩ'rĩsa'a. ³⁸ Yu'u pacu yu'ure i'o'quere musãrẽ were'e. Musã pũrĩcã musã pacu duti'quere weesa'a.

³⁹ Na cũrẽ niwã:

—Ësã ñecũ Abrahã nimi.

Jesú narẽ niwĩ:

—Musã Abrahã pãrãmerã waro ni'i nĩrã, cũ wee'caro weronojõ weebosa'a. ⁴⁰ Diacjũ cjase yu'u pacu bu'e'quere weremicã, yu'ure wẽjẽsĩ'rĩ'i. Abrahã ne tojo weeticu niwĩ. ⁴¹ Musã pe'e musã pacu weesenojõrẽ weesa'a, niwĩ Jesú.

Cũ tojo nicã tu'orã, na niwã:

—Ësã, pacu marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ niwe'e. Õ'acũ ni'cũta ãsã pacu nimi.

⁴² Jesú narẽ niwĩ:

—Musã diacjũta Õ'acũ ãsã pacu nimi nĩrã, yu'ure uabosa'a. Yu'u cũ me'rã ni'cũta a'tiwu. Yu'u uaro a'titiwu. Õ'acũta yu'ure o'ówĩ. ⁴³ ¿De'ro weerã musã yu'u ucũsere tu'omasĩweti? A'tiro ni'i. Musã yu'u ucũsere tu'o ejõpeosĩ'rĩwe'e. Tojo weerã tojo wee'e. ⁴⁴ Musã pacu wãtĩ nimi. Musã cũ yarã ni'i. Tojo weerã cũ uaro weesĩ'rĩ'i. Cũ ne waropũta masãrẽ wẽjẽcõ'agũ nitojacu niwĩ. Cũ ne cã'rõacã diacjũ cjasere weetimi. Ne ni'cãti diacjũ ucũtisami. Cũ nisoogu nimi. Tojo weegu nisoose me'rãta ucũsami. Cũ nisoosepijatjãgũ, nisoose wiogu nimi. ⁴⁵ Musã pe'e yu'u diacjũ ucũse ye bu'iri yu'ure ejõpeowe'e. ⁴⁶ ¿Noanojõ yu'ure “Mu'u ña'a ni'i”, nibosari? Yu'u diacjũ ucũmicã, ¿de'ro weerã yu'ure ejõpeoweti? ⁴⁷ Õ'acũ põ'rã cũ ucũsere tu'o yu'tima. Musã cũ yarã mejẽta ni'i. Tojo weerã yu'u ucũsere tu'o ejõpeosĩ'rĩwe'e, niwĩ Jesú.

Abrahã dũporo Cristo nitoja'que ni'i

⁴⁸ Jesú tojo nicã tu'orã, judío masã cũrẽ niwã:

—Ësã mu'urẽ Samariacjũ, wãtĩ sãjãno'cu ni'i nĩrã, diacjũta ni'i.

⁴⁹ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'u wātī sājāno'cu niwe'e. Yu'u weese me'rā yu'u pacure masā añurō ucūcā wee'e. Musā pe'e yu'u weesere ī'arā, “Ña'arō weegu weemi”, ni'i. ⁵⁰ Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Ni'cū nimi yu'ure añurō ucūgū. Cūta besegusami. ⁵¹ Diacjūta nigūti. Yu'u ucūsere tu'o ējōpeogu wērīsome.

⁵² Na Jesure niwā:

—Mu'u “Yu'u ucūsere tu'o ējōpeogu wērīsome” nise bu'iri ūsā añurō masī'i. Mu'u wātī sājāno'cu ni'i. Toduporocjārā nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, tojo nicā Abrahā wērīpe'tidija wa'acārā niwā. ⁵³ ¿Mu'u ūsā ñecū Abrahā yu'ruoro niti? Cū, Ō'acū ye queti weremu'tārā quē'rā wērīa wa'acārā niwā. Mu'u waro ¿ñamunojō niti tojo ni ucūgū?

⁵⁴ Jesús narē niwī:

—Yu'u, yu'u basu, ni'cūta añurō ucūme'rīse wapamarī'i. “Ūsā pacu Ō'acū nimi” musā nigūta yu'ure añurō ucūmi. ⁵⁵ Musā cūrē masītisa'a. Yu'u pūrīcā masī'i. Yu'u cūrē masīwe'e nīgū, musā weronojō nisoosepi-jagu nibosa'a. Diacjūta ni'i. Yu'u cūrē masī'i. Cū dutisere wee'e. ⁵⁶ Musā ñecū Abrahā yu'u a'ti nucūcāpū a'tiatjere ējōpeogu, e'catiyucu niwī.

⁵⁷ Na cūrē niwā:

—Mu'u cincuenta cū'marī cuotimigū, ¿Abrahārē ī'arī? ⁵⁸ Jesús narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Abrahā bajuase duporopu yu'u nitojawu.

⁵⁹ Cū tojo nicā tu'orā, na ūtāperi me'rā doquewējēsī'rīmiwā. Cū pe'e narē du'ticā'wī. Be'ro ti wi'i Ō'acū wi'ipū ní'cu na wa'teropu wijaa wa'awī.

9

Jesú caperi ī'atigu bajua'cure yu'ruo'que ni'i

¹ Jesús cū yu'ruaro ni'cū umu caperi ī'atigure ī'awī. Cū wī'magūputa caperi ī'atigu bajuacu niwī. ² Cūrē ī'arā, ūsā Jesure sērītiña'wū:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro weegu ā'rī caperi ī'atigu bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cū pacusumua ye bu'iri o cū ye bu'iri?

³ Jesús ūsārē niwī:

—Cū ña'arō wee'que ye bu'iri niwe'e. Cū pacusumua quē'rā bu'iri mooma. Cū me'rā Ō'acū añurō weesere ī'osī'rīgū, cūrē tojo bajugu bajuacā weecu niwī. ⁴ Ni'cārōacā Ō'acū yu'ure o'ó'cu cū'uquere weeroua'a nirītero ni'i. Ñamipū marī da'ramasītiro weronojō be'ropu cū cū'uquere weeta basiotisa'a. ⁵ Yu'u a'ti umucopu nirī cura masārē sī'ose weronojō ni'i. Yu'u narē Ō'acū yere masīcā wee'e, niwī.

⁶ Jesús tojo níca be'ro nucūcāpū u'secore e'ocūuwī. Be'ro tere di'ta morēsu'uro ōrēmīi, caperipū tuuwa'rewī. ⁷ Be'ro cūrē niwī:

—Siloé wāmetiro na yéeca ditarapū mu'u caperire tuucoegu wa'aya, niwī. Siloé “o'ó'cu” nisī'rīrō weesa'a.

Be'ro cū topu wa'a, cū caperire tuucoecu niwī. Cū majāmitojatigu, añurō ī'acu niwī. ⁸ Cū ya wi'i pu'tocjārā, toduporo cū caperi ī'atigu nicā ī'a'cārā a'tiro nicārā niwā:

—¿Ā'rī toduporopu niyeru sērīduji'cūta nimiba?

⁹ Ni'cārērā “Cūta nimi”, nicārā niwā.

Āpērā pe'e “Nitimi. Apī cū weronojō bajugu nimi”, nicārā niwā.

Cū pe'e “Yu'uta ni'i”, nicu niwī.

¹⁰ Na cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u ni'cārōacārē añurō ī'ati?

¹¹ Narē yu'ticu niwī:

—Sō'onícɥ Jesú wāmetigɥ di'ta acotise me'rã yu'ɥ caperire tuuwa're, Siloé ditarapɥ yu'ure coedutiami. Topɥ wa'a, yu'ɥ coéca be'ro ĩ'anɥ'cãpɥ.

¹² Cũrẽ ninemocãrã niwã tja:

—¿No'opɥ niati cũ?

—Masĩtisa'a. No'opɥ nígũ nisami, nicɥ niwĩ.

Fariseo masã caperi ĩ'atigɥ yu'rɥono'cure sērĩtiña'que ni'i

¹³ Be'ro caperi bajuno'ti'cure fariseo masã tiropɥ miacãrã niwã. ¹⁴ Jesú cãrẽ yu'rɥoca nɥmɥ sauru nicaro niwã. ¹⁵ Jesú caperi ĩ'acã wee'cure fariseo masã sērĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weegɥ mɥ'ɥ añurõ ĩ'ati?

Cũ narẽ yu'ticɥ niwĩ:

—Ni'cũ yu'ɥ caperire di'ta acotise me'rã tuuwa'reami. Yu'ɥ coéca be'ro añurõ ĩ'anɥ'cãpɥ.

¹⁶ Ni'cãrẽrã cũrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Marĩrẽ soodutĩca nɥmɥrẽ a'tiro weegɥnojõ Õ'acũ o'ó'cɥ nitimi. Cũ marĩrẽ soodutĩca nɥmɥrẽ ějõpeotisami.

Āpẽrã pe'e a'tiro nicãrã niwã:

—Cũ ña'arõ weegɥnojõ nígũ pũrĩcã, a'te añusere weeĩ'omasĩtiboapĩ, nicãrã niwã. Na mejécã dia'cũ wãcũcãrã niwã. ¹⁷ Be'ro na caperi bajuno'ti'cure sērĩtiña'cãrã niwã:

—Mɥ'ɥ waro ¿de'ro niti mɥ'urẽ ĩ'acã wee'cure?

Cũ yu'ticɥ niwĩ:

—Yu'ɥa, Õ'acũ ye queti weremɥ'tãrĩ masũ nimi, ni'i.

¹⁸ Judío masã wiorã todɥporopɥ cũ caperi ĩ'ati'quere ějõpeosĩ'rĩticãrã niwã. ¹⁹ Tojo weerã cũ pacɥsumɥarẽ pijio, sērĩtiña'cãrã niwã:

—¿Ā'rĩ musã macũ niti? ¿Cũ wĩ'magũputa caperi ĩ'atigɥ bajuari? ¿De'ro weegɥ cũ ni'cãrõacãrẽ ĩ'ati?

²⁰ Cũ pacɥsumɥa narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ëɥ, ẽsã macũta nimi. Cũ caperi ĩ'atigɥ bajuawĩ. A'te dia'cũrẽ ẽsã masĩ'i. ²¹ Cũ ni'cãrõacã ĩ'asema masĩtisa'a. Cũrẽ ĩ'acã wee'cɥ quẽ'rãrẽ masĩtisa'a. Cũ basu yu'timasĩmi. Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sērĩtiña'ña, nicãrã niwã.

²² Cũ pacɥsumɥa uirã, tojo nicãrã niwã. Judío masã wiorã todɥporopɥ a'tiro nicãrã niwã: “No'o Jesure ‘Õ'acũ cũ o'ó'cɥ nimi’ nigũnojõrẽ Õ'acũ wĩ'iputa cõ'awĩrõno'rõsa'a. Cũ marĩ me'rã nisetinemosome”, nicãrã niwã.

²³ Tojo weerã marĩrẽ cõ'arĩ ni uirã, “Cũ wĩ'magũ mejẽta nimi. Cũrẽ sērĩtiña'ña”, nicãrã niwã.

²⁴ Judío masã wiorã caperi bajuno'ti'cure apaturi pijicãrã niwã tja. Cũrẽ “Õ'acũ tɥ'oropɥre diacjũ ucũña. Ẽsã masĩ'i, mɥ'urẽ yu'rɥo'cɥ ña'agũ nimi”, nicãrã niwã.

²⁵ Cũ narẽ nicɥ niwĩ:

—Cũ ña'agũ o añugũ nígũ nisami; cũrẽ yu'ɥ masĩtisa'a. A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Todɥporopɥre yu'ɥ caperi bajuno'ti'cure yu'rɥoami. Ni'cãrõacãrẽ ĩ'a'a.

²⁶ Cũrẽ sērĩtiña'nemocãrã niwã tja:

—¿Noa mɥ'urẽ tojo weeati? ¿De'ro wee mɥ'urẽ ĩ'acã weeati?

²⁷ Cũ narẽ yu'ticɥ niwĩ:

—Musãrẽ weretojapɥ. Yu'ure ějõpeowe'e. ¿De'ro weerã musã sērĩtiña'nemoti tja? ¿Cũrẽ sirutusĩ'rĩti?

²⁸ Cũ tojo yu'ticã tɥ'orã, cũrẽ tu'ticãrã niwã:

—Mu'u cūrē sirutuya. Ūsā pūrīcā Moisé dutisere siruturāti. ²⁹ Ūsā masī'i, Ō'acū Moisére ucūcū niwī. Cū pe'ema “Tocjūpū nimi”, niña marī'i.

³⁰ Cū narē nicū niwī:

—A'yóne. ¿Musā yu'ure caperi ī'acā wee'cure masīweti? ³¹ Marī añurō masī'i, Ō'acū ña'arārē na sērīsere yu'titisami. Cūrē ējōpeorā, cū uaro weerā dia'cūrē yu'tisami. ³² Ne ni'cāti “Ni'cū wī'magūputa caperi ī'atigu baja'cure ī'acā weepū” nicā tu'ononā marī'i. ³³ Cū Ō'acū o'óti'cū nígū, yu'ure caperi ī'acā weetiboapī.

³⁴ Na cūrē nicārā niwā:

—¿Mu'u ne waroputa ña'agū baja'cū mijī ūsārē weresī'rīti? Cū na me'rā nisetimi'cure na me'rā ninemodutiticārā niwā.

Jesú masārē “Caperi bajuno'tirā weronojō nima” nise ni'i

³⁵ Jesú caperi bajuno'ti'cure na cō'awīrō'quere tu'owī. Tojo weegu cūrē bocaejagū, niwī:

—¿Mu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigure ējōpeoti?

³⁶ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wiogū, ¿noanojō niti cū? Yu'u cūrē ējōpeosī'rīsa'a. Wereya.

³⁷ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u ī'atoja'a. Yu'u mu'u me'rā ucūgūta ni'i.

³⁸ Cū tojo nicā tu'ogū, Jesú tiro ejaque'a, cūrē niwī:

—Wiogū, mu'urē ējōpeo'o.

³⁹ Be'ro Jesú niwī:

—Yu'u a'ti turipure queoro besegu a'tiwū. Masā na ña'arō weesere masītima. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quē'rārē masītima. Tojo weerā caperi bajuno'tirā weronojō nima. A'tere masīdutigu, ējōpeocā uagu a'tiwū. Āpērā “Ō'acū ye quietire masī'i”, ni wācūsama. Náta caperi ī'atirā weronojō dojosama, niwī Jesú.

⁴⁰ Tojo nicā tu'orā, ni'cārērā fariseo masā cū tiropū nirā a'tiro niwā:

—¿Ūsā quē'rā caperi bajuno'tirā weronojōta niti?

⁴¹ Jesú narē yu'tiwī:

—Caperi bajuno'tirā weronojō nírā pūrīcā, musā bu'iri moobosa'a. Musā “Caperi bajuno'o”, nimiba. Tojo weerā bu'iritirā ni'i, niwī Jesú.

10

Jesú oveja co'tegū me'rā queose o'o'que ni'i

¹⁻² Jesú masārē bu'égu, a'tiro queose werewī:

—Diacjūta musārē nigūti. Ni'cū masū oveja co'tegū na sārīsāaca sopepūre queoro sājāasami. Āpērā ovejare yajasī'rīrā pe'e sope marīrōpū sājāasama. ³ Sopere co'tegū oveja co'tegure pāosōrōsami. Cū sājāacā, oveja cū ucūsere tu'omasīsama. Cū na ovejanucūrē na wāmerē pisusami. Cū tojo weecā, cū tiropū sirutuwiijaasama. ⁴ Narē pijiwijaatojagū, na duporo u'mutāwā'cāsami. Cū ucūsere tu'omasīrā, cū be'ro sirutuque'asama. ⁵ Apīpūre na ī'amasītigūre sirututisama. Cū ucūsere tu'omasītirā, no'o uaro du'tistea wa'asama, niwī Jesú.

⁶ Fariseo masā a'te cū queose o'osere tu'omasītiwā.

Jesú oveja co'teme'rīgū weronojō nimi nise ni'i

⁷ Na tu'otīcā ī'agū, Jesú narē ninemowī tja:

—Diacjūta nigūti. Yu'u oveja sājāarī sope weronojō ni'i. ⁸⁻⁹ Oveja sopere sājāarā weronojō yu'ure sirutu ējōpeorā yu'ruono'rāsama. Oveja

weronojō uiro marĩrō nımasĩrāsama. Na ıasere bocarāsama. Āpērā yu'u dıporo a'ti'cārā ña'arā, ovejare yajari masā weronojō nicārā niwā. Tojo weerā oveja pe'e na ucūsere tu'omasĩtirā, narē sirututicārā niwā.

¹⁰ »Ovejare yajari masā narē yaja, wējēsĩrīsama. Yu'u pūrıcā narē catisere o'ogu a'tiwu. E'catiyu'rumajāto nıgũ, narē tojo weewu.

¹¹ »Yu'u ovejare añurō co'teme'rıgũ weronojō yu'ure ějōpeorārē añurō co'te'e. Añurō co'tegu cū yarā ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcā wa'acā cā'mota'agu wērımasısami. ¹² Apı pe'e cū da'rase wapa wapata'ase dia'cūrē wācūsami. Cū narē co'tegu waro nitıgu yai a'ticā, totá cō'anu'cō, wa'a wa'asami. Cū yarā nitıyucā, tojo weesami. Yai a'ti, narē ñe'e, nırũstepe'ocā'sami. ¹³ Cū wapata'ase dia'cūrē wācūgũ, tojo weesami. Cū yarā nitıyucā, ovejare wācūnrūtısami.

¹⁴⁻¹⁵ »Yu'u oveja añurō co'teme'rıgũ weronojō ni'i. A'tiro ni'i. Yu'u pacu yu'ure masımi. Yu'u quē'rā cūrē ması'i. Te weronojō yu'u quē'rā yarā ovejare ması'i. Na quē'rā yu'ure masıma. Yu'u na ye niatjere wērı, narē yu'rıoguti. ¹⁶ Āpērā quē'rā judıo masā nitimirā, yarā nima. Na quē'rā neono'o, yu'ure ějōpeosiruturāsama. Nıpe'tırā yu'ure ějōpeorā ni'cā curua nirāsama. Yu'u ni'cūta narē co'tegu nıgūsa'a.

¹⁷⁻¹⁸ »Yu'u pacu yu'ure ma'imi. Yu'u masārē wērı yu'rıoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cū yu'ure wērıcā weemasıtisami; yu'u ıaro me'rā wērıgūti. Yu'u wērıması'i. Be'ro masāması'i tja. Yu'u pacu yu'ure a'tirota weedutiwı, niwı Jesú.

¹⁹ Judıo masā cū tojo nicā tu'orā, cūrē ni'cārōnojō wācūtiwā.

²⁰ Ni'cārērā cūrē niwā:

—¿De'ro weerā musā cūrē tu'oti? Maatıgu weemi. Wātı sājāno'cu nımi, niwā.

²¹ Āpērā pe'e “Wātı sājāno'cu tojo ucūtıbosami. Wātı sājāno'cu caperi ĩ'atıgure ĩ'acā weemasıtisami”, niwā.

Judıo masā Jesure ıati'que ni'i

²² Pu'ecu nırı cura Jerusalēpu judıo masā bosenuıu weepeorā weewā. Dıporocjārā Ō'acū wi'ire bosenuıu weepo'quere wācūsiruturi nınuı niwū. ²³ Ti bosenuıurē Jesú Ō'acū wi'ıpu wa'awı. ²⁴ Cū Salomó wāmetiri tucūpu sājāa yu'rūtērııı cura judıo masā wıorā cūrē añurō be'toanu'cā wa'awā. Cūrē sērıtiña'wā:

—Mu'u Ō'acū o'ócı ni'i nisere ne diacjũ werewe'e. ¿De'ro nicā mu'u ısarē queoro weregısari? Mu'u Ō'acū bese'cu ni'i nıgũ, diacjũta ısarē wereya.

²⁵ Jesú narē niwı:

—Weremiwũ. Yu'ure ějōpeotıwu. Yu'u weeı'ose yu'u pacu dutıse me'rā yu'u Ō'acū bese'cu nisere musārē ĩ'o'o. ²⁶ Yu'u musārē todıporo nı'caronojōta yarā oveja niwe'e. Tojo weerā yu'ure ějōpeowe'e. ²⁷ Yarā oveja yu'ure ĩ'amasıma. Yu'u quē'rā narē ĩ'aması'i. Na yu'ure ějōpeosirutuma. ²⁸ Narē catınu'cūsere o'o'o. Na pecame'epu wa'asome. Yu'u narē co'tenu'cūcūti. Ne ni'cū, yarārē yu'ure ě'mamasısome. ²⁹ Narē yu'u pacu o'ocu niwı. Cū nıpe'tırā nemorō tutuagu nımi. Tojo weegu ne ni'cū yu'u pacu cıorārē cūrē ě'mamasısome. ³⁰ Yu'u pacu me'rā ısā ni'cūpıta ni'i, niwı Jesú.

³¹ Cū tojo nicā tu'orā, judıo masā ıtāperi me'rā cūrē doquewējēsı'rımiwā. ³² Jesú narē niwı:

—Yũ'u pacu tutuase me'rã musã ï'orõpu peje añuse weeï'owã. ¿Ñe'enojõ weese ye bu'iri yũ'ure doquewẽjẽsï'rĩti?

³³ Na Jesure niwã:

—Mũ'u añurõ weese ye bu'iri wẽjẽsome. Õ'acũrẽ mũ'u ña'arõ ucũse ye bu'iri wẽjẽsï'rĩsa'a. Mũ'u umu nimigũ, Õ'acũ weronojõ nisï'rĩ'i. Te ye bu'iri mũ'urẽ wẽjẽrãti, niwã.

³⁴ Jesú narẽ niwĩ:

—Musã dutise wa'teropure Õ'acũ ní'quere a'tiro ojano'caro niwũ: “Musã Õ'acũ weronojõ ni'i.” ³⁵ Marĩ masĩ'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere “Tojo nima'acãrõ wee'e”, nita basiowe'e. Õ'acũ cũ dutise o'o'cãrãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Musã Õ'acũ weronojõ ni'i”, nicu niwĩ. ³⁶ Õ'acũ yũ'ure besetjãgũ, a'ti turipure o'ówĩ. Tojo nimicã, “Yũ'u Õ'acũ macũ ni'i” ní'que bu'iri musã pe'e yũ'ure “Õ'acũrẽ ña'arõ ucũami”, niapu. Tojo niwe'e. ³⁷ Yũ'u pacu duti'caronojõ weeticãma, yũ'ure ãjõpeoticã'ña. ³⁸ Cũ duti'caronojõ weecã pũrĩcãrẽ, yũ'ure ãjõpeotimirã, yũ'u weeï'osere ãjõpeoya. Musã tere ãjõpeorã, yũ'u pacu yũ'upure nimi nisere masĩrãsa'a. Tojo nicã yũ'u, cũ me'rã ni'cũta ni'i nisere masĩrãsa'a, niwĩ Jesú.

³⁹ Na cãrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ miasĩ'rĩmiwã tja. Cũ pe'e narẽ du'tiwã'cã wa'awĩ.

⁴⁰ Be'ro Jesú Jordã siaquijipũ pẽ'awĩ. Topure Juã wãmeyeri masũ wãmeyecũ'caropũ tojaque'awĩ. ⁴¹ Pãjãrã Jesure ï'arã etarã, a'tiro niwã:

—Juã wãmeyeri masũ ucũgũ, ne cã'rõ weeï'otimigũ, ã'rĩ cjasere diacjũta ucũcũwĩ, niwã.

⁴² Topure pãjãrã Jesure ãjõpeowã.

11

Lázaro cũ wẽrĩ'que ni'i

¹ Jesú Jordã siaquijipũ nirĩ cura Lázaro wãmetigu cũ ya macã Betaniapu dutitigu weecu niwĩ. Cũ ma'miosãnumia María, Marta na quẽ'rã ti macãputa nicãrã niwã. ² Co Mariãta niwõ Jesure cũ du'pocãrĩpu u'mutise piopeo, co poari me'rã tuucoe'co. ³ Lázaro ma'miosãnumia cũ pũrõ nicã ï'arã, ãpẽrã me'rã Jesure queti o'ócãrã niwã:

—Wioꝑũ, mũ'u me'rãcũũ upũtu waro nimi, ni o'ócãrã niwã.

⁴ Jesú te quetire tu'ogũ, niwĩ:

—Cũ dutitigu wẽrĩyapatidijasome. Cũ tojo wẽrĩse me'rã Õ'acũ tutuasere ï'ano'rõsa'a. Yũ'u Õ'acũ macũ quẽ'rãrẽ masã a'tiro nirãsama: “Cũ tutuagu nimi”, nirãsama, niwĩ.

⁵ Jesú narẽ ma'imigũ, maata wa'atiwĩ. ⁶ Te quetire tu'óca be'ro puã numu topure tojaque'anemowĩ tja. ⁷ Be'ro cũ ãsãrẽ niwĩ:

—Te'a Judeapu tja.

⁸ Ësã cãrẽ niwũ:

—Ësãrẽ bu'egu, sõ'onícatero tocjãrã judío masã ãtãperi me'rã mũ'urẽ doquewẽjẽsï'rĩmiwã. ¿Mũ'u topũ wa'asĩ'rĩsari tja?

⁹ Jesú yũ'u pacu da'rase cũu'quere queoro pe'ogusa'a; tojo weerã yũ'ure wẽjẽsome yujupũ ní'gũ, queose me'rã a'tiro werewĩ:

—Ni'cã umucore doce horari bo'reyu'u. Marĩ umucopũ sijaãrã, buruque'atisa'a. A'ti umuco bo'reyucã, tojo weesa'a. ¹⁰ Na'itĩ'arõpu sijaãrã pũrĩcã, na wa'aro bajutise ye bu'iri pu'atuu, buruque'asama. Na sĩ'ose marĩse ye bu'iri tojo wa'asama.

¹¹ Be'ro Jesú ãsãrẽ niwĩ:

—Marĩ me'rãcjũ Lázaro cãrĩa wa'apũ. Yũ'u cũrẽ wã'cõgũ wa'agusa'a.

¹² Ɖsã cũrẽ niwũ:

—Wiogũ, cũ cãricã, añu nisa'a. Cũ cãrica be'ro soo, yũ'rũgusami.

¹³ Jesú Lázaro cãrĩa wa'apũ nígũ, wẽrĩa wa'apũ nisĩ'rĩgũ weecũ nimiwĩ. Ɖsã pe'e cãrise warore wãcũcãti. ¹⁴ Ɖsã tũ'oticã, Jesú Ɖsãrẽ diacjũ werewĩ: —Lázaro wẽrĩa wa'apũ. ¹⁵ Marĩ topũ niticã, añu'u. Yũ'u e'cati'i; añu nirõsa'a mũsãrẽ. Totá mũsã nemorõ ẽjõpeorãsa'a. Te'a marĩ cũrẽ ĩ'arã, niwĩ.

¹⁶ Tomás “Sũ'rua'cu” na nino'gũ Ɖsãrẽ niwĩ:

—Marĩ quẽ'rã te'a. Jesure na wẽjẽcã, cũ me'rãta wẽrĩrã wa'arã, niwĩ.

Jesú wẽrĩ'cãrãrẽ masõ, catise o'ose ni'i

¹⁷ Jesú Lázaro ya macãpũ etagũ, cũrẽ Ɖtã tutipũ sĩosõrõcũu'quere tũ'owĩ. Cũrẽ tojo wéeca be'ro ba'paritise nũmurĩ yũ'rũcaro niwũ. ¹⁸ Lázaro ya macã Betania Jerusalẽ pũ'toacã niwũ. Pũa kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwũ. ¹⁹ Tojo weerã Jerusalẽcjãrã pãjãrã Marta, Mariare ĩ'awãcũtutuato nĩrã na tiropũ wa'acãrã niwã. ²⁰ Marta Jesú etasere tũ'ogo, cũrẽ põtẽrĩgõ ejawõ. María pe'e wi'ipũ tojaco niwõ. ²¹ Marta Jesú tiro etago, cũrẽ niwõ:

—Wiogũ, mũ'u a'topũ nicã, yũ'u acabiji wẽrĩtiboapĩ. ²² Yũ'u masĩ'i, Ɖ'acũ nipe'tise mũ'u sẽrisere o'osami, niwõ.

²³ Jesú core niwĩ:

—Mũ'u acabiji masãgũsami.

²⁴ Co cũrẽ niwõ:

—Yũ'u masĩ'i, a'ti Ɖmũco pe'ticã, nipe'tirã wẽrĩ'cãrã masãrĩ curapũ masãgũsami.

²⁵ Jesú core niwĩ:

—Yũ'u wẽrĩ'cãrãrẽ masõ, catise o'ogu ni'i. Yũ'ure ẽjõpeogu wẽrĩ'cupũ nimigũ, catigũsami tja. ²⁶ Ni'cãrõacãrẽ catirã yũ'ure ẽjõpeorã wẽrĩrã, wẽrĩdojasome. ¿Mũ'u a'tere ẽjõpeoti?

²⁷ Co cũrẽ niwõ:

—Wiogũ, mũ'urẽ ẽjõpeo'o. Mũ'u Ɖ'acũ bese'cu Cristo, Ɖ'acũ macũ ni'i. Mũ'u “Ni'cũ masũ a'tiacjũ niapũ” ní'cu ni'i, niwõ.

Lázaro masãpe pũ'to Jesú cũ uti'que ni'i

²⁸ Marta Jesú me'rã ucũca be'ro co acabijo Mariare pijigo wa'awõ. Core ãpẽrã tũ'otiroppũ a'tiro nico niwõ:

—Marĩrẽ bu'egũ etatojami. Mũ'urẽ pijidutiami.

²⁹ Co tojo nicã tũ'ogo, cũ tiropũ maata a'tico niwõ. ³⁰ Jesú Martare põtẽrĩ'caropũta niwĩ. Macãpũre pi'atiwĩ yujupũ. ³¹ María co ya wi'ipũre sojaro me'rã wijaatico niwõ. Tojo weecã ĩ'arã, judío masã topũ sjarã eja'cãrã core sirutucãrã niwã. “Co acabiji masãpepũ utigo wa'ago weesamo”, ni wãcũcãrã nimiwã.

³² Co pe'e Jesú tiro etago, cũ ye dũ'pocãrĩ tiropũ paamu'rĩque'awõ. Cũrẽ niwõ:

—Wiogũ, mũ'u a'topũ nicã, yũ'u acabiji wẽrĩtiboapĩ.

³³ Jesú co uticã ĩ'agũ, core sirutu'cãrã uticã ĩ'agũ, Ɖpũtũ bujaweti, pajaña'wĩ. ³⁴ Narẽ sẽrĩtiña'wĩ:

—¿No'opũ cũrẽ sĩosõrõcũurĩ? niwĩ.

Na cũrẽ “Te'a ĩ'arã”, niwã.

³⁵ Topũ wa'agũ, Jesú quẽ'rã utiwĩ.

³⁶ Cũ uticã ĩ'arã, ni'cãrẽrã judío masã niwã:

—Ĩ'aña. ¿Ɖpũtũta cũrẽ ma'ipari? niwã.

³⁷ Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'rī caperi i'atigure yu'rəo'cə Lázarore wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázarore wērī'cəpəre masō'que ni'i

³⁸ Jesú pūrō bujawetise me'rā Lázaro masāpepə wa'awī. Ti masāpe ūtā tuti niwā. Ti tuti sope pə'to ūtāgājo me'rā cā'mota'ano'wā.

³⁹ Jesú narē niwī:

—Tuupāoña.

Marta cūrē niwō:

—Wiogu, ūrī nisami. Cū wērīca be'ro ba'paritise nəmūrī yu'rə'u.

⁴⁰ Jesú core niwī:

—Mū'urē weremiapə. “Yu'ure ējōpeogo, Ō'acū tutuasere i'agōsa'a”, nimiapə, niwī.

⁴¹ Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú u'mūsepə i'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacə, yu'u sērī'quere mū'u tū'otojapə. Añu'u. ⁴² Yu'u masī'i, mū'u yu'ure tū'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topə nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mū'u yu'ure o'ó'quere masīato nígū, tojo wee'e.

⁴³ Cū tojo níca be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

⁴⁴ Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye du'pocārīrē su'ti me'rā du'reno'cə niwī. Cū diapoa quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwā. Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judío masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que ni'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Pājārā judío masā María me'rā ba'patiawā'cāti'cārā cū tojo weesere i'arā, Jesure ējōpeowā. ⁴⁶ Āpērā pe'e ējōpeoronojō nírā, cū tojo wee'quere fariseo masāpəre weresārā wa'awā. ⁴⁷ Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wiogu cū me'rācjārā nirōpə nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse wee'ogū weemi. ⁴⁸ Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpeorāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wi'i quē'rārē cō'arāsama.

⁴⁹ Ni'cū na me'rācjū Caifá wāmetigu ti cū'marē pa'ia wiogu nicə niwī. Cū narē nicə niwī:

—Musā ne tū'omasīwe'e. ⁵⁰ Nipe'tirā masā marī ya di'tacjārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

⁵¹ Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticə niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wiogu nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocə niwī. Tojo nígū, Judea di'tacjārārē Jesú wērībosagusami nígū, tojo nicə niwī. ⁵² Jesú ti di'tacjārā dia'cūrē wērībosaticə niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o apeye di'tapə nirā quē'rārē wērībosacə niwī. Ni'cā curua weesī'rīgū tojo weecə niwī. ⁵³ Ti nūmūta na nerē ucūca nūmū me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

⁵⁴ Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā i'orōpə sijatiwī. Judeapə ní'cə wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraī wāmetiri macā yucə marīrō pə'to nirī macāpə wa'awī. Ti macāpə ūsā tojawə.

⁵⁵ Titare Pascua judío masā bosenuṃu wa'atjo cā'rōacā du'sawə. Pājārā masā Jerusalēpə wa'acārā niwā. Na ti bosenuṃu dūporo na ña'arō

wee'quere coeyurã wa'acãrã niwã. ⁵⁶ Jesure ï'asĩ'rĩrã a'macusiãcãrã niwã. Õ'acũ wi'ipũ nĩrã, a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—Musã tu'oña'cã, ¿apetero weegu cũ a'tigusari?

⁵⁷ Fariseo masã, pa'ia wiorã masãrẽ a'tiro duticãrã niwã:

—Musã Jesú topũ niapũ nisere masĩrã, ãsãrẽ wereya. Na werecã, bu'iri da'reri wi'ipũ Jesure miarãti nĩrã, tojo nicãrã niwã.

12

Jesure María u'mutise piopeo'que ni'i (Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Pascua bosenũmũ wa'atjo seis nũmũrĩ du'sawũ. Titare Jesú Efraĩpũ ní'cũ Betania wãmetiri macãpũ wa'awĩ. Todũporo ti macãpũta Jesú Lázarore masõwĩ. ² Tocjãrã Jesure bosenũmũ weepeowã. Marta ba'asere etiwõ. Na pãjãrã wa'terore Lázaro quẽ'rã Jesú me'rã ba'adujiwĩ. ³ Ûsã ba'ari cura María pajicja u'muticja nardo wãmetise wapabujusere poseticjare Jesú tiro miitiwõ. Miiti, cũ du'pocãrĩpũ piopeowõ. Be'ro co poari me'rã tuucoewõ. Ti wi'i nipe'tiropũ u'mutise'sa wa'awũ.

⁴ Co tojo weecã ï'agũ, Juda Iscariote ãsã me'rãcjũ be'ropũ Jesure ï'atu'tirãrẽ o'oacjũ a'tiro niwĩ:

⁵ —¿De'ro weego a'te u'mutisere duatiati? Tere duago, ni'cã cũ'ma da'rase wapa weronjõ wapata'aboapã. Te niyerure pajasecũorãrẽ o'oboapã, niwĩ.

⁶ Cũ pajasecũorãrẽ ma'ígũ mejẽta, tojo niwĩ. Yajasebũcũ niwĩ. Cũ ãsã niyerure co'tegũ niwĩ. Ti ajuropũ ãsã niyeru sãa'quere yajamũjãcũwĩ.

⁷ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Co ãaro weeato. Co yũ're yaatjere wãcũgõ, tojo weeamo. ⁸ Musã pajasecũorãrẽ o'onu'cũmasĩrãsa'a. Be'ropũ yũ'u pũrĩcãrẽ o'omasĩsome. Yũ'u a'to nidojacjũ niwe'e, niwĩ Jesú.

Judío masã wiorã Lázarore wẽjẽsĩ'rĩ'que ni'i

⁹ Pãjãrã judío masã Jesú Betaniapũ nise quetire tu'ocãrã niwã. Tojo weerã Jesure, cũ masõ'cũ Lázaro quẽ'rãrẽ ï'arã a'ticãrã niwã. ¹⁰⁻¹¹ Lázarore masõse ye bu'iri pãjãrã judío masã Jesure ëjõpeowã. Cãrẽ ëjõpeorã, pa'ia wiorã dutise doca nimi'cãrã dũcawatia wa'awã. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorã Jesure na wẽjẽsĩ'rĩrõnojõta Lázaro quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩwã.

Jesú Jerusalẽpũ pi'a'que ni'i (Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Pascua judío masã bosenũmũrẽ ï'arã wa'arã pãjãrã masã Jerusalẽpũre wa'acãrã niwã. Na etãca nũmũ ape nũmũ pe'e Jesú wa'atje quetire masĩcãrã niwã. ¹³ Tojo weerã pũrĩ opa querire dute, cãrẽ põtãrĩrã a'ticãrã niwã. Na a'tiro caricũwã'cãtiwã:

—Marĩ wiogure e'catise o'orã. ã'rĩ Õ'acũ o'ó'cũre añurõ wa'ato. Cũ marĩ Israe curuacjãrã wiogũ nimi, niwã.

¹⁴ Jesú Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta burrore ï'agũ, cũ bu'ipũ mũjãpejawĩ. Zacarĩa todũporocjũ Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ a'tiro ojacũ niwĩ:

¹⁵ Musã Jerusalẽcjãrã, uiticã'ña.

Ï'aña, musã wiogũ burro bu'ipũ pesawã'cãtimi, ni ojacũ niwĩ.

¹⁶ A'te oja'quere ũsã cŭ bu'erã ne waro “Jesú ye queti nisa'a”, niticãti. Be'ro u'muse cŭ mŭjãaca be'ropu ũsã masiwũ. “Õ'acũ ye queti ojãca pŭrĩpu ní'caronojõta cŭrẽ queoro wa'awu”, niwũ.

¹⁷ Jesú Lázarore masõgũ, cŭ pijiwĩrõcã ĩ'a'cãrã ãpẽrãrẽ wereturiacãrã niwã. ¹⁸ Tojo weerã cŭ weeĩ'o'quere ãjõpeorã, Jesure põtẽrĩrã a'ticãrã niwã. ¹⁹ Fariseo masã pe'e tojo weecã ĩ'arã, a'merĩ nicãrã niwã:

—¿Ī'ati musã? Nipe'tirã cŭ me'rã wa'arã weema. ¿Marĩ de'ro weebosau? niwã.

Griego masã Jesure ĩ'asĩ'rĩ'que ni'i

²⁰ Jerusalẽpu Pascua bosenu mu nicã, Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽ'cãrã wa'terore ni'cãrẽrã griego masã niwã. ²¹ Na Jesure ĩ'asĩ'rĩrã Felipe tiro a'tiwã. Felipe Betsaida Galilea di'tapu nirĩ macãcjũ niwĩ. Na cŭrẽ a'tiro niwã:

—Jesure ĩ'asĩ'rĩsa'a.

²² Na tojo nicã tu'ogu, Felipe Andrére weregu wa'awĩ. Be'ro puarãpu wa'a, Jesure wererã wa'awã. ²³ Na griego masã ĩ'asĩ'rĩsere tu'ogu, Jesú niwĩ:

—Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ wẽrĩ masãmũjãatjo cã'rõ du'sa'a. ²⁴ Diacjũta nigũti. Ni'cũ otese capere otetibosami. Te oteticã, mejãrõta tojasa'a. Te peri otecã pŭrĩcãrẽ, di'tapu boa wa'asa'a. Be'ro pĩ'rĩ, pupi, peje ducatisa'a. Te peri weronojõ yu'u wẽrĩgũsa'a. Yu'u wẽrĩse me'rã pãjãrã Õ'acũ põ'rã wa'arãsama. ²⁵ No'o a'ti umucopere cŭ catiri umucore ma'iyu'rugũ pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. No'o cŭ catiri umucore ma'itigu pe'e u'musepu catinu'cũgũsami. ²⁶ Yu'u dutisere weesĩ'rĩgũ, yu'ure sirutuato. Cũ yu'u niatjopare yu'u me'rã nigũsami. Yu'u dutisere weesirutugũnojojõrẽ yu'u pacu añurõ weegusami, niwĩ Jesú.

Jesú cŭ wẽrĩatjere ucũ'que ni'i

²⁷ Jesú niwĩ:

—Ni'cãrõacã yu'u pŭrõ bujaweti'i. ¿De'ro nigũsari? “Pacu, yu'ure ña'arõ wa'atjere yu'ruoya” ¿nigũsari? Nisome. Yu'u tereta pi'eti, wẽrĩgũ a'tiwũ. ²⁸ Pacu, mu'u tutuasere ĩ'oña, niwĩ Jesú. Cũ tojo nica be'ro ni'cũ u'musepu ucũdijosere tu'owu. A'tiro niwĩ:

—Yu'u tutuasere ĩ'otojawu. Ī'onemogũti tja, niwĩ.

²⁹ Masã topu nirã cŭ ucũ'quere tu'orã, “Bũpo busuami”, niwã. ãpẽrã “Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ Jesure ucũami”, niwã.

³⁰ Jesú narẽ niwĩ:

—Yu'ure tu'odutigu mejẽta ucũami. Musã pe'ere tu'odutigu ucũami.

³¹ Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ a'ti turicjãrãrẽ bese, bu'iri da'regusami. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ dutigu wãtĩ cõ'awĩrõno'gũsami. ³² Apeye quẽ'rãrẽ yu'ure na u'muarõpu tuumorõnu'cõcã, nipe'tirãrẽ yu'u tiropu a'ticã weeguti, niwĩ Jesú.

³³ Tojo nígũ, yu'u curusapu wẽrĩgũsa'a nígũ, tojo niwĩ. ³⁴ Masã tere tu'orã, a'tiro niwã:

—Õ'acũ ye queti ojãca pŭrĩpu na bu'eĩ'ocã, a'tiro tu'onowũ: “Õ'acũ bese'cu Cristo catinu'cũcũsami.” ¿De'ro weeacju mu'u pe'e tja “Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ u'muarõpu tuumorõnu'cõno'gũsami”, niti? Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigũ ¿noanojõ niti? ni sãrĩtiña'wã.

³⁵ Jesú narẽ niwĩ:

—Yũ'ũ a'ti nucũcãcjãrãrẽ s'ose weronojõ ni'i. Yũ'ũ masãrẽ Õ'acũ yere añurõ masĩcã wee'e. Yoaticã musã me'rã nigũsa'a. Yũ'ũ a'topũ nirĩ curare musã yũ'ũ bu'esere ãjõpeoya. Tojo weerã musã wãcũña marĩrõ na'itĩ'arõpũ sjarã weronojõ wa'asome. Yũ'ũre ãjõpeotirã na'itĩ'arõpũ nirã weronojõ nima. Na weesere “A'tiro pe'e ɰa'a”, nĩmasĩtisama. ³⁶ Yũ'ũ s'ose weronojõ nigũ musã tiropũ ni'i. Yũ'ũ musã tiropũ nirĩ curare yũ'ũre ãjõpeoya. Tojo weerã musã quẽ'rã s'orĩ masã weronojõ nirãsa'a. Õ'acũ yere añurõ masĩrãsa'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã weerãsa'a, niwĩ Jesú.

Jesú narẽ tojo nĩca be'ro du'tiwã'cã wa'awĩ.

Judío masã wiorã Jesure ãjõpeotise ni'i

³⁷ Jesú peje weeĩ'omicã, judío masã wiorã cũrẽ ãjõpeotiwã. ³⁸ Na ãjõpeoticã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Isaía oja'caronojõta queoro wa'awũ.

Cũ a'tiro ojacũ niwĩ:

Ni'cũnojoõpũta ɰsã weresere tũ'otimi.

Õ'acũ tutuase me'rã weeĩ'ocã ï'amirã, ne ãjõpeotima, ni ojacũ niwĩ Isaía.

³⁹ Na ne ãjõpeomasĩti'que quẽ'rãrẽ Isaía aperopũ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojacũ niwĩ:

⁴⁰ Õ'acũ narẽ caperi bajutirã weronojõ weecũ niwĩ.

Cũ yere tũ'omasĩticã weecũ niwĩ.

Tojo weerã añurõ cũ weesere ï'amirã, ï'amasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere tũ'omirã, tũ'omasĩticãrã niwã.

Cũ bu'esere ãjõpeorã, na ña'arõ wee'quere du'u, acoboJose sãrĩbopã.

Cũ narẽ yũ'rũobopĩ, nicũ niwĩ Isaía.

⁴¹ Isaía Jesú tutuasere, cũ asistesere ï'agũ, cũ ye cjasere tojo ucũcũ niwĩ.

⁴² Pãjãrã judío masã Jesure ãjõpeowã. Ni'cãrãrã wiorã waropũta ãjõpeowã. Fariseo masãrẽ uirã, bajuyoropũ Jesure ãjõpeosere ucũtiwã. Ɔsãrẽ judío masã na nerẽrĩ w'ipũ nirãrẽ cõ'awĩrõrĩ nĩrã, tojo weewã.

⁴³ Wiorã Jesure ãjõpeomirã, masã pe'ere Õ'acũ nemorõ añurõ wãcũcã ɰawã.

Jesú masãrẽ besese cjasere ucũ'que ni'i

⁴⁴ Jesú nipe'tirã tũ'oato nígũ, tutuaro ucũwĩ:

—Yũ'ũre ãjõpeogũ yũ'ũ se'sarore ãjõpeotimi. Yũ'ũ pacũ yũ'ũre o'ó'cũ quẽ'rãrẽ ãjõpeomi. ⁴⁵ Yũ'ũre ï'agũ, yũ'ũre o'ó'cũ quẽ'rãrẽ ï'ami. ⁴⁶ Yũ'ũ s'ose weronojõ ni'i. A'ti nucũcãpũre yũ'ũre ãjõpeorã na'itĩ'arõpũ tojaticã'to nígũ a'tiwũ. Na yũ'ũ bu'esere masĩrãsama. Masĩrã, añurõ weerãsama. ⁴⁷ Yũ'ũ bu'esere tũ'omirã, tere weetirã, bu'iri cõorãsama. Yũ'ũ narẽ bu'iri da'resome. Yũ'ũ bu'iri da'regũ a'titiwũ. Narẽ yũ'rũogũ a'tiwũ. ⁴⁸ Yũ'ũre ɰatirãnojoõ, yũ'ũ bu'e'quere weetirãnojoõ Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'ajãpũ nitojama. Yũ'ũ bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti ɰmũco pe'ticã, bu'iri da'reno'rãsama. ⁴⁹ Yũ'ũ se'saro yũ'ũ ɰaro bu'ewe'e. Yũ'ũ pacũ yũ'ũre o'ó'cũ “Tojo ni bu'eya” nirõ bu'e'e. ⁵⁰ Yũ'ũ mas'ĩ, yũ'ũ pacũ dutisere ãjõpeorã catinu'cũcã'rãsama. Tojo weegũ cũ bu'eduti'caronojõta masãrẽ bu'e'e, niwĩ Jesú.

13

Jesú cũ bu'erã ye dũ'pocãrĩrẽ coe'que ni'i

¹ Judío masã bosenuṃ Pascua wa'atjo ni'cã nuṃ du'sawu. Jesú cã a'ti turipu ní'cu maata cã pacu tiropu wa'atjere masitojawĩ. Cũ, cã yarã a'ti nucũcãcjãrãrẽ ma'inu'cũcã'wĩ. Cũ wẽrĩse me'rã cã uputu ma'isere i'owĩ.

²⁻⁴ Juda Iscariote, Simó macũrẽ wãtĩ a'tiro wãcũse o'ocu niwĩ. Jesure i'atu'tirãpũre o'oduticu niwĩ. Jesú pe'e pũrĩcã cã Õ'acũ tiropu ní'cu a'tiwu nisere masĩwĩ. Tojo nicã topu cã dajatojaatjere, cã pacu cãrẽ wioḡu sõrõatje quẽ'rãrẽ masĩwĩ. A'tiro wééḡu, ũsã ba'adujiri cura Jesú wã'cãnu'cã, cã su'ti bu'icjãrõrẽ tuweecũuwĩ. Be'ro marĩ ejerituwuaropu tuucoeri caserore du'teõ'owĩ. ⁵ Tu'ajanu'cõ, acore bapapu piosãawĩ. Te me'rã ũsã ye du'pocãrĩrẽ coenu'cãwĩ. Be'ro ti casero me'rã bopowĩ.

⁶ Cã Simó Pedro ye du'pocãrĩrẽ coenu'cãrĩ cura Pedro cãrẽ niwĩ:

—Wioḡu, ¿yé du'pocãrĩrẽ coegusari?

⁷ Jesú cãrẽ niwĩ:

—Ni'cãrõacã yu'u weesere mu'u tu'omasĩtisa'a. Be'ropu masĩḡũsa'a.

⁸ Pedro cãrẽ niwĩ:

—Yé du'pocãrĩrẽ mu'u ne coesome.

Jesú cãrẽ niwĩ:

—Yu'u coeticã, mu'u yu'u me'rãcjũ nisome.

⁹ Simó Pedro cãrẽ niwĩ:

—To pũrĩcãrẽ yé du'pocãrĩrẽ coegu, yé omocãrĩ, ya dũpoa quẽ'rãrẽ coeya.

¹⁰ Jesú pe'e cãrẽ niwĩ:

—Marĩ u'áca be'ro apaturi u'aapoya marĩsa'a. Sijáca be'ro du'pocãrĩ dia'cãrẽ tuucoeno'sa'a. Musã ũ'irĩ marĩrã weronojõ ni'i. Tojo nimicã, ni'cũ musã wa'teropũre ña'agũ ũ'irĩtigu weronojõ nimi, niwĩ Jesú.

¹¹ Jesú cãrẽ i'atu'tirãpũre o'oacjũre masitojawĩ. Tojo weegu tojo niwĩ.

¹² ũsã ye du'pocãrĩrẽ coéca be'ro cã bu'icjãrõ su'tirore sãña, ejanujãwĩ tja. ũsãrẽ niwĩ:

—¿Musã yu'u weesere tu'omasĩti? ¹³ Musã yu'ũre “Wioḡu, ũsãrẽ bu'egu” ni pisu'u. Tojota ni'i musã nĩrõnojõta. ¹⁴ Yu'u musã wioḡu, musãrẽ bu'egu nimigũ, musã ye du'pocãrĩrẽ coeapu. Tojo weerã musã quẽ'rã mejãrõta weeya. ¹⁵ Musãrẽ yu'u wee'quere i'acũu, weesirutuato níḡũ a'te queosere wee'õapu. A'merĩ añurõ weeya. ¹⁶ Musãrẽ diacjũ wereguti. Ne ni'cũ da'raco'tegu “Yu'u wioḡu yu'rũoro ni'i”, nímasĩtisami. Ni'cũ o'óno'cu quẽ'rã cãrẽ o'ó'cu yu'rũoro nitisami. ¹⁷ Musã yu'u du'pocãrĩ coesere masĩrã, a'te yu'u wee'quere wéerã, e'catirãsa'a.

¹⁸ »Yu'u musã nipe'tirãpũre ucũḡũ weewe'e. Yu'u bese'cãrãrẽ masĩ'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wũ: “Yu'u me'rã ba'adujimigũ, yu'ũre a'pepũrĩmi”, ni ojano'caro niwũ. ¹⁹ Yu'u musãrẽ wereyugu wee'e. Tojo weerã yu'u ní'que queoro wa'acã, a'tiro nirãsa'a: “Diacjũta Õ'acũ o'ó'cu nipĩ”, nirãsa'a. ²⁰ Musãrẽ queoro wereguti. Yu'u o'ó'cãrã weresere tu'o ãjõpeorã, yu'u quẽ'rãrẽ ãjõpeorãta weesama. Yu'ũre ãjõpeorã, yu'ũre o'ó'cu quẽ'rãrẽ ãjõpeosama, niwĩ Jesú.

Jesú “Yu'ũre i'atu'tirãpũre Juda o'ogusami” nise ni'i

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Jesú ũsãrẽ wéréca be'ro uputu bujawetiwi. Tu'ota basiorota werewĩ:
—Diacjũta nigũti. Ni'cũ musã wa'teropu yu'ũre i'atu'tirãrẽ o'ogusami, niwĩ.

²² Cã tojo nicã tu'orã, ũsã ¿noarẽ tojo nigũ weeti? níãrã, mejõ a'merĩ i'adujicã'wũ. ²³ Yu'u Juã Jesú ma'ino'ḡũ cã pu'to dujiwu. ²⁴ Tojo weegu

Simó Pedro Jesure sērītiña'dutigū sīopuawī. ²⁵ Yū'u cū pu'toacā mu'rīwā, cūrē sērītiña'wū:

—Wiogū, ¿noanojō niti cū?

²⁶ Jesú yū'ure niwī:

—Yū'u pā yosóo'ono'gū nigūsami. Cū tojo níca be'ro Simó macū Juda Iscariotere yosóo'owī. ²⁷ Cū tojo wéeca be'ro wātī Judare sājāacū niwī. Jesú cūrē niwī:

—Mu'u weeatjere weebaque'oya.

²⁸ Ūsā nipe'tirā topū ba'adujirā, cū tojo nisere tū'omasīticāti. ²⁹ Ni'cārērā a'tiro wācūwū: “Juda cū niyerure co'tegū niyucā, Jesú cūrē apeyenojō bosenuṃ cjasere duudutigū weepī, o pajasecūorārē niyeru o'odutigū o'odutiapī”, niwū. ³⁰ Juda cū pārē ñe'eca be'ro ūsā tiropū nícu wijaa wa'awī. Cū wijaari cura ñamipū niwū.

A'merī ma'idutise ni'i

³¹ Juda wa'aca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ni'cārōacā yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigūpure yū'u tutuasere ī'ono'rōsa'a. Ō'acū tutuase quē'rā yū'u me'rāta ī'ono'rōsa'a. ³² Yū'u Ō'acū tutuasere ī'ocā, cū quē'rā yū'u tutuasere maata ī'ogūsami. ³³ Yū'u me'rācjārā, cārō mūsā me'rā nitūogusa'a. Mūsā yū'ure a'marāsa'a. Yū'u judío masārē todūporopūre nícaronojōta mūsārē ni'cārōacā nigūti. Yū'u wa'atjopūre mūsā wa'amasītisa'a. ³⁴ Mūsārē apeye ma'ma dutise cūgūti. Yū'u mūsārē ma'irōnojōta a'merī ma'īña. ³⁵ Mūsā a'merī ma'icā, āpērā nipe'tirā mūsārē yū'u bu'erā nisere masīrāsama, niwī Jesú.

Jesú Pedrorē “Mū'u yū'ure ‘Masīwe'e’ nigūsa'a” níque ni'i
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simó Pedro cūrē sērītiña'wī:

—Wiogū, ¿no'opū wa'agusari?

Jesú cūrē niwī:

—Ni'cārōacā yū'u wa'atjopūre mū'u wa'amasītisa'a. Be'ropū yū'ure sirutugusa'a.

³⁷ Pedro cūrē niwī tja:

—Wiogū, ¿de'ro weeacjū yū'u mū'u me'rā maata wa'amasītisari? Yū'u quē'rā mū'u me'rāta wērīmasī'i.

³⁸ Jesú cūrē niwī:

—¿Nirōta yū'u me'rā wērīmasīti? Mū'urē diacjūta nigūti. Cārē'quē cū uuati dūporo yū'ure i'tiati “Cūrē masīwe'e”, nigūsa'a, niwī Jesú.

14

Jesú “Yū'ure ējōpeorā yū'rūrāsa'a” níque ni'i

¹ Jesú ūsārē a'tiro niwī:

—Mūsā upūtu waro wācūque'titicā'ña. Ō'acūrē ējōpeoya. Tojo nicā yū'u quē'rārē ējōpeoya. ² Yū'u pacū tiropū mūsā niatje wī'seri peje ni'i. Te marīcāma, mūsārē wereboapā. Topū mūsā niatjore apoyugū wa'agū wee'e. ³ Mūsā niatjore apóca be'ro mūsārē miigū a'tiguti. Topūre mūsā quē'rā ninu'cūcā'rāsa'a. ⁴ Mūsā yū'u wa'atjore masīsa'a. Yū'u wa'ari ma'a quē'rārē masīsa'a, niwī Jesú.

⁵ Tomás cūrē niwī:

—Wiogū, mū'u wa'atjore masītisa'a. ¿Ūsā de'ro wee masībosau mū'u wa'ari ma'arē?

⁶ Jesú cūrē niwī:

—Yu'u, yu'u pacu tiropu wa'ari ma'a weronojō ni'i. Yu'u masārē topu wa'acā weegú ni'i. Yu'u masārē diacjũ cjasere masīcā wee'e. Narē catinu'cūcā weegú ni'i. Yu'ure ējōpeorā dia'cũ yu'u pacu tiropu wa'arāsama. ⁷ Musā yu'ure masīrā, yu'u pacu quē'rārē masībosa'a. Ni'cārōacā me'rā cūrē masī'i. Musā yu'ure ī'arā, cūrē ī'arā weronojō ni'i, niwī Jesú.

⁸ Felipe Jesure niwī:

—Wiogu, mu'u pacure ī'oña ũsārē. Cūrē ī'ase me'rā dia'cũ ũsārē ejatuarosa'a.

⁹ Jesú cūrē niwī:

—Felipe, yu'u musā me'rā yoacā niwĩ. ¿Yu'ure ī'amasīweti yujupu? Yu'ure ī'agũ yu'u pacu quē'rārē masīmi. ¿De'ro weegu yu'ure “Mu'u pacure ī'oña”, niati? ¹⁰ ¿Yu'u, yu'u pacu me'rā puarā nimicā, ni'cūputa ni'i nisere ējōpeoweti? ¿Cũ yu'upure nime nise quē'rārē ējōpeoweti? Yu'u ucūserere yu'u se'saro ucūwe'e. Yu'u pacu yu'upure nigũta cū uaro ucūmi. Yu'u weese quē'rārē yu'u se'saro weewe'e. Cūta cū uaro weecā weemi. ¹¹ Yu'u, yu'u pacu me'rā ni'cūta ni'i nisere, cū yu'upure nisere ējōpeoya. Tere ējōpeotirā pūrīcā, yu'u weese pe'ere ī'a ējōpeocureya. ¹² Musārē diacjũta wereguti. Yu'ure ējōpeorā yu'u wee'caronojōta yu'u wee'quere weesiruturāsama. Totá yu'u pacu tiropu yu'u wa'acāma, a'te nemorō weerāsama. ¹³ Musā yu'ure ējōpeocā, nipe'tise musā sērīsere o'ogusa'a. Te me'rā yu'u pacu tutuasere masīato nígu tojo weegusa'a. ¹⁴ Yu'ure ējōpeorā, no'o musā sērīsere yu'tiguti.

Jesú “Espíritu Santure o'óguti” ní'que ni'i

¹⁵ »Musā yu'ure ma'írā, yu'u dutisere weerāsa'a. ¹⁶ Musārē yu'u pacure Espiritu Santure sērībosaguti. Cū musārē weetamuse me'rā wācūtutuanu'cūcā weegusami. Musā me'rā ninu'cūgūsami. ¹⁷ Espiritu Santu musārē queoro bu'egusami. Āpērā a'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā cūrē masītirāsama. Tojo weerā cūrē moorāsama. Musā pūrīcā cūrē masī'i. Cū musā me'rā, musāpūre ninu'cūgūsami. ¹⁸ Yu'u musārē cō'awā'cāsoma. Musā me'rā nigũ a'tiguti tja. ¹⁹ Cārōacā be'ro masā yu'ure ī'asoma. Musā pūrīcā ī'arāsa'a. Yu'u catinu'cūcā'a. Tojo weerā musā quē'rā catinu'cūcā'rāsa'a. ²⁰ Yu'u pacu musārē Espiritu Santure o'ógusami. Tojo wéeca be'ro yu'u pacu me'rā yu'u nisere masīrāsa'a. Tojo nicā musā yu'u me'rā nisere, yu'u musāpūre nisere masīrāsa'a. ²¹ Yu'u dutisere weegú diacjũta yu'ure ma'isere ī'osami. Yu'ure maigūrē yu'u pacu quē'rā ma'igūsami. Yu'u quē'rā ma'igūsa'a. Cūrē yu'u nisetisere ī'ogūsa'a, niwī Jesú.

²² Apī Juda, Iscariote mejēta Jesure niwī:

—¿Wiogu, de'ro weegu mu'u nisetisere ũsā dia'cūrē ī'ogūsari? ¿De'ro weegu a'ti turicjārā mu'urē ējōpeotirā quē'rārē ī'oweti?

²³ Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ma'igũ yu'u dutisere weemi. Yu'u pacu cūrē ma'igūsami. ũsā puarāputa cū me'rā nirāsa'a. ²⁴ Yu'ure ma'itigu pe'e yu'u ucūserere weetimi. Yu'u ucūse yé mejēta ni'i. Yu'u pacu yu'ure o'ócū cū weredutise ni'i.

²⁵ »Yu'u musā me'rā nígu, a'te nipe'tisere were'e. ²⁶ Yu'u sērīcā, yu'u pacu Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cū musārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegusami. Nipe'tise musārē bu'egusami. Nipe'tise yu'u musārē bu'e'quere apaturi wācūcā weegusami.

27 »Yũ'u ni'cārōacā musārē we'eriti'i. Musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato. Yũ'u ejerisājāse me'rā musārē ejerisājācā weeguti. Yũ'u ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronojō niwe'e. Tojo weerā “Yũ'u wa'agu wee'e” nisere tũ'orā, bũjaweti, wācūque'titicā'ña. 28 Musā “Yũ'u pacu tiropu wa'agu wee'e” nicā tũ'otojapu. “Be'ro yũ'u musā me'rā nigũ a'tiguti tja” nicā quē'rārē tũ'oapu. Yũ'u pacu yũ'u yũ'ruoro nimi. Musā yũ'ure cũ tiropu wa'ase quetire tũ'oapu. Tere tũ'orā, diacjũta ějōpeorā pũrĩcā, e'catiboapā. 29 Yũ'u musārē wereyugu weepu. Tojo weerā yũ'u musārē wereyũ'quere queoro wa'acā, “Diacjũta nipi”, nirāsa'a. 30 Wātĩ a'ti nucūcācjārārē dutigu a'titojami. Tojo weegu yũ'u yoaticā musā me'rā ucũgũti. Cũ yũ'ure ne cā'rō dutimasĩtimi. 31 Tojo wa'arota weesasa'a. Yũ'u pacu cũ weeduti'quere weeguti. Yũ'u tojo weecā, a'ti nucūcācjārā yũ'u pacure yũ'u ma'isere masĩrsama. Te'a wa'arā. Wā'cānu'cāña, niwĩ ũsārē.

15

Jesú u'segu me'rā masārē queose were'que ni'i

1 Jesú queose me'rā ũsārē a'tiro niwĩ:

—Yũ'u u'segu weronojō ni'i. Yũ'u pacu tigure co'tegu nimi. 2 Yũ'ure ějōpeorā tigu cjase dũpuri nima. Ō'acũ u'segure ĩ'anurũgũ weronojō niyugu, dũca marĩse dũpurire dũtecō'asami. Apeye dũcatise dũpurire añurō dũcatiato nĩgũ dũtweenemosami. 3 Musā dũcatise dũpuri weronojō ni'i. Yũ'u bu'e'quere ějōpeo, yũ'ti'i. Tojo weegu yũ'u pacu musā ña'arō wee'quere cō'atojawĩ. Musā acobojono'cārāpu nitoja'a. 4 Yũ'u musāpũre ninu'cũgũsa'a. Musā quē'rā yũ'u me'rācjārā ninu'cũcā'ña. Ni'cā dũpu yucũgũpu a'mesũ'atimirō dũcatitisa'a. A'te weronojō musā yũ'u me'rā ninu'cũtirā, ne añurō weemasĩsome.

5 »Yũ'u ní'caronojōta yũ'u u'segu weronojō ni'i. Musā tigu dũpuri ni'i. Yũ'u me'rā ninu'cũgũ, yũ'u quē'rā cũpũre nicā, cũ añurō weemasĩsami. Musā yũ'u me'rā ninu'cũtirā, ne añurō weemasĩtisa'a. 6 Yũ'u me'rā ninu'cũtigu dũtecō'a'que dũpuri weronojō nimi. Te ñai'que dũpurire see, pecame'epu ũjũacō'ano'sa'a.

7 »Musā yũ'u me'rā ninu'cũrā, yũ'u bu'esere wācũrā, Ō'acũrē musā ũasere sērĩña. Cũ yũ'tigusami. 8 Musā añurō wéerā, Ō'acũ añuyũ'ruami nisere ĩ'orāsa'a. Tojo weerā diacjũta musā yũ'u bu'erā nirāsa'a. 9 Yũ'u pacu yũ'ure ma'irōnojōta yũ'u quē'rā musārē ma'i'i. Yũ'u me'rā ninu'cũña. Tojo weecā, musārē ma'inu'cũgũsa'a. 10 Yũ'u pacu yũ'ure cũ dutisere weecā, ma'imi. Yũ'u quē'rā yũ'u dutisere weecā, musārē ma'igũsa'a.

11 »Yũ'u e'catironojōta musārē e'catiato nĩgũ tojo ucũ'u. Tojo weerā musā e'catiyũ'ruarāsa'a. 12 Yũ'u dutise a'tiro ni'i. Yũ'u musārē ma'irōnojōta a'merĩ ma'ĩña. 13 Ni'cũ cũ me'rācjārārē wērĩbosagu, narē ma'iyũ'ruasami. Wērĩbosase nemorō ma'ita basiowe'e. 14 Musā yũ'u dutisere wéerā, yũ'u me'rācjārā ni'i. 15 Yũ'u musārē “Yũ'ure da'raco'terā nima”, nisome. Da'raco'terā na wiogu weesere masĩtisama. Musā yũ'u me'rācjārā ni'i. Tojo weegu yũ'u pacu yũ'ure ní'quere werepe'ocā'a. 16 Musā yũ'ure besetiũ. Yũ'u pe'e musārē besewũ. Añurō weeato nĩgũ tojo weewũ. Musā añurō weese pe'tisome. Añurō weecā, musā yũ'ure ějōpeocā, no'o Ō'acũrē sērĩsenojōrē o'ogũsami. 17 A'teta ni'i yũ'u musārē dutise. A'merĩ ma'ĩña, niwĩ.

Jesú “Yu'ure ejõpeocã, ãpẽrã musãrẽ i'atu'tirãsama” ni'que ni'i

¹⁸ Jesú ãsãrẽ a'tiro ninemowĩ:

—A'ti nucũcãcjãrã yu'ure ejõpeotirã musãrẽ i'atu'ticã, yu'ure i'atu'timũ'tã'quere wãcũña. ¹⁹ Musã a'ti nucũcãcjãrã waro nicãma, na me'rãcjãrãrẽ ma'irõnojõta musãrẽ ma'ibosama. Yu'u musãrẽ na wa'teropu nirãrẽ besewu. Musã a'ti nucũcãcjãrã weronjõ niwe'e. Tojo weerã musãrẽ i'atu'tima. ²⁰ Yu'u musãrẽ ni'quere wãcũña. Ne ni'cũ da'raco'tegu “Yu'u wiogu yu'rũoro ni'i”, nĩmasĩtisami. Yu'ure ña'arõ weema. Musã quẽ'rãrẽ mejãrõta ña'arõ weerãsama. No'o yu'u bu'esere tu'orã, musãrẽ tu'orãsama. ²¹ Musã yu'ure sirutucã i'arã, nipe'tise ña'asere musãrẽ weerãsama. Yu'ure o'ócure na masĩtise ye bu'iri tojo weerãsama.

²² »Yu'u a'ti di'tapure narẽ weregũ a'titicãma, bu'iri moobosama. Na ni'cãrõacãrẽ bu'iri cuoma. “Ûsã bu'iri moo'o”, nĩmasĩtisama. ²³ Yu'ure i'atu'tirã yu'u pacu quẽ'rãrẽ i'atu'tima. ²⁴ Ne ni'cũ weetisere na tiropure peje wee'omiwũ. Yu'ure masĩdutigu tojo weewu. Yu'u wee'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yu'u wee'quere i'awã. Tere i'amirã, yu'ure i'atu'tiwã. Yu'u pacu quẽ'rãrẽ i'atu'tiwã. ²⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: “Bu'iri moomicã, yu'ure i'atu'tiwã”, ni ojano'wũ.

²⁶ »Espĩritu Santu diacjũ ucũgũ, musãrẽ weetamugũ a'tigusami. Ûsã yu'u pacu me'rã cũrẽ o'órãsa'a. Cũ a'tigu, queoro yé cjasere musãrẽ weregusami. ²⁷ Musã quẽ'rã yé cjasere wererãsa'a. Musã ne waroputa yu'u me'rã nitojawu. Tojo weerã wererãsa'a, niwĩ Jesú.

16

¹ Jesú ãsãrẽ ninemowĩ tja:

—Yé bu'iri ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weerãsama nisere were'e. Yu'ure ejõpeodu'uticã'to nĩgũ tojo were'e. ² Musãrẽ judío masã nerẽwãse wi'seripu nĩmi'cãrãrẽ cõ'awĩrõrãsama. No'o musãrẽ wẽjẽcõ'aca be'ro a'tiro nirãsama. “Marĩ Õ'acũ ñaro weerã wee'e”, nirãsama. ³ Na yu'u pacure, yu'ure masĩti'que ye bu'iri musãrẽ ña'arõ weerãsama. ⁴ Yu'u wereyugu wee'e. Tojo weerã queoro te wa'acã, musã “Tojota niwĩ”, nirãsa'a.

Espĩritu Santu ye cjase ni'i

»Yu'u musã me'rã nĩgũ, ne waropure maata a'tere weretiwu. ⁵⁻⁶ Ni'cãrõacã yu'ure o'ócũ tiropu wa'agu wee'e. Yu'u tojo nicã tu'orã, ne ni'cũ yu'ure “¿No'opu wa'ati?” ni sãrĩtiña'we'e. Mejõ bujawetiwiõriticã'a. ⁷ Yu'u musãrẽ diacjũta nigũti. Yu'u wa'acã, musãrẽ añu nirõsa'a. Yu'u musãrẽ Espĩritu Santu o'ógusa'a. Yu'u wa'aticãma, cũ musãrẽ weetamugũ, musã me'rã nigũ a'titibosami.

⁸⁻¹¹ »Espĩritu Santu yu'ure ejõpeotirãrẽ a'tiro masĩcã weegusami. “Ûsã ña'arã ni'i”, ni tu'oña'cã weegusami. Apeye, yu'u diacjũ weegũ ni'i nisere i'ogũsami. Yu'u pacu tiropu wa'ase me'rã tere i'ogũsami. Yu'u topu wa'acã, yu'ure i'asome. Tojo nicã yu'ure ejõpeotirãrẽ Õ'acũ bu'iri da'reatjere i'ogũsami. A'tiro masĩrãsama: “Wãtĩ, a'ti nucũcãcjãrãrẽ dutigu Õ'acũrẽ bu'iri da'reno'acju nitojami”, nirãsama.

¹² »Yu'u musãrẽ peje werese cuomi'i. Ni'cãrõacãrẽ musã tu'omasĩtibosa'a. Tojo weegu werewe'e. ¹³ Espĩritu Santu a'tigu, nipe'tisere queoro weregusami. Cũ diacjũ ucũgũ nĩmi. Cũ se'saro ucũsome. Õ'acũ ucũsere, cũ tu'o'quere wereturiagusami. Be'ropu

wa'atje quẽ'rãrẽ musãrẽ wereyugusami. ¹⁴ Espíritu Santu yu'ure añurõ ucũgũsami. Yé cjasere musãrẽ masĩcã weegusami. ¹⁵ Nipe'tise yu'u pacu cuose yé ni'i. Tojo weegu Espíritu Santu musãrẽ yé quetire weregusami.

Bujawetimi'cãrã e'catirãsama nise ni'i

¹⁶⁻¹⁷ »Cã'rõacã be'ro musã yu'ure ï'anemosome. Be'ro ï'arãsa'a tja. Yu'u pacu tiropu wa'ase ye bu'iri tojo wa'anírõsa'a, niwĩ Jesú.

Cũ tojo nicã tu'orã, ãsã ni'cãrẽrã a'merĩ ucũwũ:

—¿De'ro nisĩ'rĩrõ weesari cũ tojo nise? ¹⁸ “Cã'rõacã be'ro” cũ nise ¿de'ro nisĩ'rĩrõ weesari? Ñe'enojõrẽ ucũgũ ucũsamigu, masĩtisa'a, niwũ.

¹⁹ Jesú ãsã tojo nisere masĩgũ, ãsãrẽ niwĩ:

—Yu'u “Cã'rõacã be'ro ï'asome, be'ro ï'arãsa'a tja” ní'quere ¿a'merĩ sãrĩtiña'rã weeti? ²⁰ Musãrẽ diacjũta wereguti. Musã uti, pũrõ bujawetirãsa'a. A'ti turicjãrã pe'e e'catirãsama. Musã bujawetimi'cãrã be'ro e'catirãsa'a. ²¹ A'tiro wa'ase weronojõ nirõsa'a. Ni'cõ nijĩpaco co wĩ'magũ wuase duporoacã pũrĩse tu'oña'samo. Co wuáca be'ro co pũrĩse tu'oña'quere wãcũtisamo. Co macũ bajuase pe'ere ï'agõ e'catigo, tojo weesamo. ²² Co weronojõ musã ni'cãrõacã pi'eti'i. Be'ro yu'u musãrẽ ï'agũ a'tiguti tja. Yu'u tojo weecã ï'arã, musã e'catiyu'ruarãsa'a. Æpẽrã musãrẽ bujaweticã weemasĩtirãsama.

²³ »Musã tojo e'catiri numurẽ musã tu'otisere ne sãrĩtiña'some majã. Diacjũta musãrẽ nigũti. Musã yu'ure ãjõpeocã ï'agũ, nipe'tise musã sãrĩsere yu'u pacu yu'tigusami. ²⁴ Toduporopu yu'u tutuase me'rã yu'u pacure ne sãrĩtiwu. Ni'cãrõacãrẽ musã yu'ure ãjõpeotjãrã sãrĩña. Musã tojo weecã, cũ yu'tigusami. Cũ yu'ticã, musã e'catiyu'ruarãsa'a.

Jesú masãrẽ “A'tiro weeguti” ní'que ni'i

²⁵ »Yu'u musãrẽ queose me'rã wereapu. Be'ro queose marĩrõ diacjũta yu'u pacu ye quetire weregusa'a. ²⁶ Espíritu Santu a'tica be'ro musã yu'ure ãjõpeotjãrã, yu'u pacure sãrĩrãsa'a. Yu'u tojo ní'gũ, “Yu'u pacure musãrẽ sãrĩbosaguti”, nigũ mejẽta wee'e. Musã basu sãrĩrãsa'a. ²⁷ Cũta musãrẽ ma'imi. A'tiro ni'i. Musã yu'ure ma'i'i. Tojo nicã musã yu'ure “Õ'acũ tiropu ní'cu a'tipĩ”, ni ãjõpeo'o. Tojo weegu Õ'acũ musãrẽ ma'imi. ²⁸ Yu'u pacu me'rã ní'cu yu'u a'ti nucũcãpũre a'tiwũ. Ni'cãrõacã yu'u a'topu ní'cu yu'u pacu tiropu dajatojaaguti tja.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, ãsã cãrẽ niwũ:

—Ni'cãrõacãrẽ mu'u queose me'rã werewe'e. Diacjũ ucũcã'a.

³⁰ Ni'cãrõacã ãsã masĩ'i. Mu'u nipe'tisere masĩpe'ocã'a. No'o sãrĩtiña'se duporo masĩtoja'a. Tojo weerã mu'u Õ'acũ tiropu ní'cu a'tipã nisere masĩ'i.

³¹ Jesú ãsãrẽ niwĩ:

—¿Musã ãjõpeoti majã? ³² Tojo ãjõpeomirã, maata no'o musã wa'asĩ'rĩrõ du'tistearãsa'a. Yu'u ni'cũta tojagũsa'a. Ni'cũta niwe'e, ní'gũ pe'e. Yu'u pacu yu'u me'rã nimi. ³³ Yu'ure ãjõpeorã ejerisãjãse cuoato ní'gũ a'te nipe'tisere musãrẽ wereapu. A'ti nucũcãcjãrã musãrẽ pi'eticã weerãsama. Na tojo weemicã, wãcũtutuaya. Yu'u a'ti nucũcãcjãrã na ña'arõ weesere docaque'acã weetojawũ. Tojo weerã yu'ure ãjõpeorã wãcũtutuaya.

17

Jesú cũ bu'erã ye niatjere cũ pacure sãrĩbosa'que ni'i

¹ Jesú tojo níca be'ro ï'amorõ, a'tiro niwĩ:

—Pacɥ, mɥ'u yu'ure cūu'que eja'a. Yu'u mɥ'u macũ nisere masārē ĩ'oa. Mɥ'u tojo weecã, yu'u masārē mɥ'u tutuasere, mɥ'u añuyu'rɥsere ĩ'ogũsa'a. ² Mɥ'u yu'ure masã nipe'tirã wiogu sōrōwũ. Nipe'tirã mɥ'u o'o'cārārē catinu'cūcã weedutigu yu'ure sōrōwũ. ³ Masã mɥ'u Ō'acũ ni'cũ nigũrē, tojo nicã yu'ure mɥ'u o'ó'cure ějōpeorã catinu'cūcã'rāsama.

⁴ »Yu'u a'ti nucūcāpɥre mɥ'u tutuasere, mɥ'u añuyu'rɥsere masārē ĩ'owũ. Mɥ'u yu'ure cūu'quere weepe'ocã'wũ. ⁵ Pacɥ, a'ti nucūcã weese dɥporo yu'u mɥ'u me'rã niwũ. Mɥ'u me'rã nígũ, mɥ'u weronojō nisetiwɥ. Ni'cārōacārē mɥ'u tiropɥ wa'agu wee'e. Yu'ure mejārōta weeya tja.

⁶ »Mɥ'u ã'rārē a'ti nucūcāpɥ nirã wa'terore besewɥ. Yu'ure narē o'oguti nígũ, tojo weecɥ niwũ. Mɥ'u nisetisere narē masīcã weewɥ. Na mɥ'u yarã nimi'cārārē yu'ure wiawɥ. Na mɥ'u dutisere weewã. ⁷ Ni'cārōacã na masīma, nipe'tise yu'u cɥose mɥ'u o'o'que ni'i, nima. ⁸ Narē nipe'tise mɥ'u wereduti'quere werewɥ. Na tere tɥ'orã, ějōpeowã. Na diacjũta yu'u mɥ'u tiropɥ a'ti'quere ějōpeowã. Tojo nicã mɥ'u yu'ure o'ó'quere ějōpeowã.

⁹ »Yu'u na ye niatjere mɥ'urē sērī'i. Āpērã yu'ure ějōpeotirã yema sērīwe'e. Yu'ure mɥ'u o'o'cārã mɥ'u yarã nima. Tojo weegɥ mɥ'urē sērī'i. ¹⁰ Nipe'tirã mɥ'u yarã, yarã nima. Yarã quē'rã mɥ'u yarã nima. Na yu'ure ějōpeo, yu'u tutuagu nisere masārē masīcã weema.

¹¹ »Yu'u a'ti nucūcāpɥ tojaque'asome. Yu'u bu'erã pūrīcã tojarāsama. Yu'u mɥ'u tiropɥ wa'agu wee'e. Pacɥ, añuyu'rɥgɥ, mɥ'u tutuase me'rã mɥ'u yu'ure o'o'cārārē añurō co'teya. Mɥ'u tojo weecã, marī nírōnojōta na ni'cārō me'rã nirāsama. ¹² A'ti nucūcāpɥre yu'ure mɥ'u o'o'cārã me'rã nígũ, mɥ'u tutuase o'o'que me'rã narē co'tewɥ. Ne ni'cũ bajuriotiwɥ. Ni'cũ dia'cũ todɥporopɥ bajuduti'cɥ weronojō ní'cure bajuriowɥ. Mɥ'u ye queti ojaca pūrīpɥ nírōnojōta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

¹³ »Ni'cārōacã yu'u mɥ'u tiropɥ wa'agu wee'e. Yu'u a'ti nucūcāpɥ nígũ, mɥ'u ye quetire werewɥ. Tere tɥ'orã, na yu'u weronojō e'catiato nígũ werewɥ. ¹⁴ Mɥ'u wereduti'quere narē wereturiawɥ. Na yu'ure ějōpeotjārã, yu'u weronojō nima. A'ti ɥmɥcocjārã weronojō wácūtima. Tojo weerã na quē'rārē masã ĩ'atu'tima. ¹⁵ “Narē, a'ti nucūcāpɥ nirārē mɥ'u tiropɥ miaña”, nigũ mejēta wee'e. Wātī pe'ere cã'mota'aya nígũ, tojo ni'i. ¹⁶ Yu'u a'ti ɥmɥcocjũ niwe'e. Na quē'rã yu'ure ějōpeorã a'ti ɥmɥcocjārã weronojō wácūsetitima. ¹⁷ Mɥ'u ye queti diacjũ waro ni'i. Te me'rã narē mɥ'u ɥaro weejã añurã wa'acã weeya. ¹⁸ Yu'ure mɥ'u ye quetire a'ti nucūcācjārārē weredutigu o'ówɥ. Yu'u quē'rã yu'u bu'erārē a'ti nucūcācjārārē weredutigu o'ó'o. ¹⁹ Mɥ'u ɥaronojō na ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u weecã, na quē'rã mɥ'u ɥaronojō diacjũta weerāsama.

²⁰ »Yu'u na dia'cūrē sērībosawe'e. Be'ropɥ na bu'esere tɥ'o ějōpeojã quē'rārē sērībosa'a. ²¹ Na marī me'rã ni'cārō me'rã niato nígũ tojo wee'e. Pacɥ, yu'u mɥ'u me'rã nírōnojō, mɥ'u yu'u me'rã nírōnojō na quē'rã niato. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucūcācjārã yu'ure mɥ'u o'ó'quere ějōpeorāsama. ²² Yu'ure mɥ'u tutuase, añuyu'rɥsere o'owɥ. Yu'u quē'rã yarārē o'oturiawɥ. Narē ni'cārō me'rã marī weronojō niato nígũ tojo weewɥ. ²³ Yu'u napɥre ni'i. Mɥ'u pe'e yu'ɥpɥre ni'i. Tojo weerã na ni'cārō me'rã nirāsama. Tojo wa'acã ĩ'arã, a'ti nucūcācjārã mɥ'u yu'ure o'ó'quere masīrāsama. Apeyere, mɥ'u yu'ure ma'irōnojōta “Marīrē ma'imī”, nirāsama.

²⁴ »A'ti turi weese dɥporo mɥ'u yu'ure ma'iwũ. Tojo weegɥ mɥ'u nisetisere yu'ure o'owɥ. Pacɥ, mɥ'u o'o'cārārē yu'u me'rã nicã ɥasa'a.

Narē yu'u tutuasere i'adutigu tojo wee'e. ²⁵ Pacu, mu'u queoro wee'e. A'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā mu'urē masītima. Yu'u mu'urē mas'i. Ā'rā yu'u bu'erā mu'u yu'ure o'ó'quere masīma. ²⁶ Mu'u nisetisere narē masīcā weewu. Tojo masīcā weenu'cūcūti. Mu'u yu'ure ma'irōnojōta na quē'rārē a'merī ma'idutigu tojo wee'e. Tojo nicā yu'u na me'rā ninu'cūgūti nígū, tojo wee'e, niwī Jesú.

18

Jesure surara na ñe'ewā'cā'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesú cū pacure sērīca be'ro ūsā Jerusalēpure wijawu. Wija, Cedrón wāmetiri maarē pē'awū. Ti maa siaquijipu na olivo ote'caro niwū. Ūsā topu wa'awu. ² Juda Jesure i'atu'tirārē o'ori masū quē'rā te olivo nirōrē masīwī. Jesú todūporo pejetiri ūsārē su'ori sijawī. Tojo weegu masīwī.

³ Ūsā topu nirī cura ni'cā curua surara me'rā Juda etawī. Āpērā quē'rā ni'cārērā Ō'acū wi'i co'terā surara niwā. Pa'ia wiorā, fariseo masā o'óno'cārā niwā. Na añurō wāmotiwā. Sī'ose tuturi, sī'osepa me'rā a'tiwā.

⁴ Jesú cūrē wa'atjere masītojacu niwī. Tojo weegu “¿Noarē a'mati?” niwī.

⁵ Cūrē yu'tiwā:

—Jesú Nazarecjūrē a'ma'a, niwā. Jesú narē niwī:

—Yu'uta ni'i.

Juda Jesure i'atu'tirārē o'ori masū na me'rā niwī. ⁶ Jesú “Yu'uta ni'i” nicā tu'orā, na uirā, dústi bu'ruque'awā. ⁷ Jesú apaturi sērītiña'wī tja:

—¿Noarē a'mati?

Cūrē yu'tiwā:

—Jesú Nazarecjūrē a'ma'a, niwā.

⁸ Jesú narē niwī:

—Musārē weretoja'a, yu'uta ni'i. To pūrīcā yu'ure a'marā, ā'rā yu'u bu'erārē du'uo'oya.

⁹ Jesú cū ucū'que queoro wa'ato nígū tojo niwī. Cū ní'que a'tiro niwū: “Yu'u pacu o'o'cārārē ne ni'cū bajuriotiwu”, niwū. ¹⁰ Cū tojo níca be'ro Simó Pedro cū ya di'pjirē wejeweewī. Wejewe, pa'ia wiojure da'raco'tegu Malco wāmetigure diacjūca o'meperore dūtepā'rēwī. ¹¹ Cū tojo weecā i'agū, Jesú Pedore niwī:

—Mu'u ya di'pjirē nūrōña. Yu'u pacu pi'etiduti'caronojōta pi'etiguti, niwī Jesú.

Jesure Anás ya wi'ipu mia'que ni'i

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²⁻¹³ Surara, tojo nicā na wioгу, āpērā pa'ia wiorā na o'ó'cārā Jesure dū'te, Anás wāmetigu ya wi'ipu miawā. Cū Caifá mañecū niwī. Caifá titare pa'ia wioгу niwī. ¹⁴ Cūta todūporopure judío masārē “Ni'cū nipe'tirā ye niatje wērībosacā, marīrē añurōsa'a” ní'cu niwī.

Pedro Jesure “Masīwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Na Jesure miacā, yu'u Juā, tojo nicā Simó Pedro, ūsā puarā narē sirutuwā'cāwū. Pa'ia wioгу yu'ure i'amasīwī. Tojo weegu yu'u Jesú me'rā wioгу ya wi'i po'peapu sājāawū. ¹⁶ Pedro pe'e sopepu tojanu'cāwī. Cū tojo weecā i'agū, yu'u sope co'tego me'rā ucū, cūrē pijisōrōwū. ¹⁷ Be'ropu co Pedore sērītiña'wō:

—¿Mu'u sī'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro core niwĩ:

—Niwe'e, niwĩ.

¹⁸ Pūrō yusuwu. Tojo weerā ti wi'i da'raco'terā, tojo nicā surara pecame'e wjāwā. Na ti me'e sumutopu sō'manu'cūburowā. Pedro quē'rā na me'rā sō'magū wa'awĩ.

Pa'ia wiogu Jesure sērītiña'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Pa'ia wiogu Anás Jesure sērītiña'cu niwĩ:

—¿Noanojō niti mu'u bu'erā? ¿Ñe'enojōrē mu'u bu'eti narē? nicu niwĩ.

²⁰ Jesú cūrē yu'ticu niwĩ:

—Yu'u nipe'tirā tu'oropu bu'ewu. Judío masā nerēse wi'seripu, tojo nicā Ō'acū wi'i judío masā nerēwuaropu bu'ewu. Ya'yioropu bu'etiwu.

²¹ ¿De'ro weegu yu'ure sērītiña'ti? Āpērā yu'ure tu'o'cārārē sērītiña'ña. Na masīsama. Na mu'urē wererāsama, nicu niwĩ Jesú.

²² Jesú tojo nicā tu'ogu, ni'cū Ō'acū wi'i co'tegū surara Jesú ya diapoare paacu niwĩ. Cūrē nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wiogure?

²³ Jesú cūrē nicu niwĩ:

—Yu'u ña'arō nica be'ro “Te bu'iri paapu. Te ña'a ni'i”, niña. Añurō nica be'roma ¿de'ro weeacju yu'ure paati? nicu niwĩ Jesú.

²⁴ Be'ro Anás Jesure du'teno'cure tja pa'ia wiogu Caifá tiropu o'ówĩ.

Pedro nisoonemo'que ni'i

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sō'manu'cūwĩ. Topu nirā cūrē sērītiña'wā:

—¿Mu'u sī'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro narē niwĩ:

—Niwe'e.

²⁶ Be'ro ni'cū pa'ia wiogure da'raco'tegū, Pedro cū o'mepero dūtepā'rē'cu acaweregu Pedrore niwĩ:

—Yu'u mejēpu mu'urē olivo ote'caropu cū me'rā nicā ĩ'apu.

²⁷ Pedro apaturi nisoowĩ. Tojo nica be'ro cārē'quē uuwĩ.

Jesure Pilato romano masā wiogu tiropu na mia'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipu ní'cure Pilato ya wi'ipu miawā. Bo'rearopu weewu. Judío masā wiorā ti wi'ipure sājāatiwā. Ti wi'ipure sājāarā, Pascua bosenumu ba'awuasere ba'atibopā. Pilato judío masū nitimi nise bu'iri na bu'iritirā tu'oña'bopā. Tojo weerā cū ya wi'ire sājāatiwā. ²⁹ Na sājāaticā ĩ'agū, Pilato na me'rā ucūgū wijaatiwĩ. Narē niwĩ:

—¿Musā ā'rīrē ñe'enojō weresārā weeti?

³⁰ Na cūrē niwā:

—Cū ña'arō weeticāma, mu'u tiro cūrē miititiboapā.

³¹ Na tojo yu'ticā tu'ogu, Pilato niwĩ:

—Cūrē miaña. Musārē dutironojōta musā basu beserā wa'aya.

Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Ūsā judío masā ne ni'cū masūrē “Wējēña” nīmasītisa'a, niwā.

³² Titapure romano masā wiogu masā ña'arārē na wējēdutiārē curapū paabi'pecūcārā niwā. Tojo weero Jesú toduporo ní'que queoro wa'awu. Cū “Yu'ure u'muarōpu tuumorōnu'cōrāsama”, niwĩ. ³³ Pilato Jesure piji, cū ya wi'ipu majāmisājāawĩ. Jesure sērītiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'uta niti judío masã wiogu?

³⁴ Jesús yu'ticu niwĩ:

—¿Mũ'u basu mũ'u wãcũrõ me'rã sërĩtiña'ti? o ¿ãpërã mũ'urẽ wereati?

³⁵ Pilato cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'u masĩbosau? Yu'u judío masũ mejëta ni'i. A'topure mũ'u ya di'tacjãrã judío masã, tojo nicã pa'ia wiorã mũ'urẽ miitiama. ¿De'ro weeati mũ'u?

³⁶ Jesús nicu niwĩ:

—Yu'u a'ti nucũcãcjũ wiogu niwe'e. Yu'u tojo nicãma, judío masã wiorãrẽ o'odutitirã yu'ure siruturã a'mequẽboapã. Yu'u apesecjũ wiogu ni'i.

³⁷ Cã tojo nicã tu'ogu, Pilato nicu niwĩ:

—¿To pũrĩcãrẽ mũ'u wiogu niti?

Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'u nĩrõnojõta yu'u wiogu ni'i. Yu'u diacjũ cjasere weregu a'topu a'ti, bajuawu. Nipe'tirã diacjũ cjasere uarã, yu'u ucũsere tu'oma.

³⁸ Pilato cãrẽ nicu niwĩ:

—¿Ñe'enojõ nirõ nisasa'a diacjũ cjase? nicu niwĩ.

“Jesure wějërõua'a” ní'que ni'i

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sërĩtiña'ca be'ro judío masã wiorã me'rã ucũgũ wijaaticu niwĩ tja. Narẽ niwĩ:

—Yu'u cãrẽ ne bu'iri bocatiasu. ³⁹ Musã weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenumu nicã bu'iri da'reri wi'ipu nigũrẽ yu'ure du'uwĩrõdutisa'a. ¿Musã cãrẽ judío masã wiogure du'uwĩrõcã uasari?

⁴⁰ Cã tojo nicã tu'orã, na pũrõ caricũwã:

—Cãrẽ ne du'uwĩrõticã'ña. Barrabá pe'ere du'uwĩrõña, niwã. Barrabá ña'arõ weeri masũ niwĩ.

19

¹ Masã “Barrabáre du'uwĩrõña” ni caricũcã tu'ogu, Pilato Jesure tãrãdutiwĩ. ² Surara ni'cã be'to pota me'rã wéeca be'tore cũ dũpoapure peocãrã niwã. Apero, ni'cãrõ su'tiro wiogu sãñarõnojõ sõ'a ñibocurerore sãacãrã niwã. ³ Be'ro cã pu'to wa'a, cãrẽ bujicã'rã, a'tiro nicãrã niwã:

—Judío masã wiogure añurõ wa'ato. Tojo nĩrãta, cã diapoare paamujãcãrã niwã.

⁴ Pilato po'peapu ní'cu wijaatiwĩ tja. Masãrẽ niwĩ:

—Yu'u cãrẽ ne cã'rõacã bu'iri bocatiasu. Tojo weegu musã tiropu pijiwijaatiguti. Musã ñ'arãsa'a, niwĩ.

⁵ Be'ro Jesús wijaatiwĩ. Cũ pota be'tore pesawĩ. Wiogu su'tiro surara o'o'carore sãñawijaatiwĩ. Cũ wijaatãca be'ro Pilato masãrẽ a'tiro niwĩ:

—Ñ'aña. Ñ'rĩ nimi.

⁶ Pa'ia wiorã, ãpërã Õ'acũ wi'i co'terã surara cãrẽ ñ'arã, pũrõ caricũwã:

—Cãrẽ curusapu paabi'pe wějëña, ni caricũwã.

Pilato narẽ niwĩ:

—Musã basu cãrẽ curusapu paabi'pe wějërã wa'aya. Yu'u cãrẽ ne cã'rõacã bu'iri bocatisa'a, niwĩ.

⁷ Judío masã wiorã cãrẽ niwã:

—Cũ “Yu'u Õ'acũ macũ ni'i”, niwĩ. Æsãrẽ duti'que tojo ucũgũnojõrẽ wějëduti'i, niwã.

⁸ Pilato cã “Õ'acũ macũ ni'i” nisere tu'ogu, nemorõ uiwĩ. ⁹ Be'ro Jesure pijisãjãa, cãrẽ sërĩtiña'cu niwĩ tja:

—¿No'ocjũ niti mu'u?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwĩ.

¹⁰ Cũ yu'titicã ĩ'agũ, Pilato cūrē nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure yu'tiweti? ¿Mu'u masĩweti? Yu'u mu'urē du'uwĩrõgũ, du'uwĩrõmasĩ'i. Wējēdutigu quē'rã, wējēdutimasĩ'i, nicu niwĩ.

¹¹ Jesú cūrē nicu niwĩ:

—Õ'acũ mu'urē cã'mota'acã, mu'u tojo weemasĩtiboapã. Tojo weegu yu'ure mu'u tiropu o'o'cu mu'u nemorõ bu'iritimi, nicu niwĩ.

¹² Cũ tojo nicã tu'ogu, Pilato Jesure “¿De'ro wee cūrē yu'u du'uwĩrõgũsariba?” nicu niwĩ. Cũ tojo weesĩ'rĩcã ĩ'arã, judío masã wiorã pũrõ caricũwã:

—Mu'u cūrē du'uwĩrõgũ, romano masã wiogu me'rãcjũ nisome. No'o ni'cũ “Yu'u judío masã wiogu waro ni'i” nigũnojõ romano masã wiogure yu'rũnu'cãgũ weemi. Cũ me'rãcjũ nitimi, ni caricũwã.

¹³ Na tojo nicã tu'ogu, Pilato Jesure na ùtã me'rã yéeca papu pijiwiijaadutiwĩ. Hebreo ye me'rã Gabata wãmetiwu. Topu Pilato masãrē besewuawĩ. Tojo weegu cũ topu dujiwĩ. ¹⁴ Titare ni'cã numu du'sawu Pascua bosenumu wa'atji dũporo. Dajaritero wa'tero niwũ. Pilato topu dujigu, judío masã wiorãrē niwĩ:

—Musã wiogure ĩ'aña.

¹⁵ Na caricũnemowã:

—Cūrē wējēña. Curusapu paabi'pe wējēña, niwã.

Pilato niwĩ:

—Yu'u musã wiogure curusapu paabi'pe wējēdutigusami, ¿ni wãcũmiti?

Pa'ia wiorã cūrē niwã:

—Ûsã wiogu ni'cũta romano masã wiogu waro nimi.

¹⁶ Na tojo nicã tu'ogu, Pilato surarare Jesure curusapu wējēdutigu o'owĩ. Be'ro na cūrē miawã.

Na curusapu paabi'pe'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Jesú na “Masã boaweeca dũpoa” nirõpũre wa'agu, curusare wuawãcãwĩ. Hebreo ye me'rã Gólgota wãmetiwu. ¹⁸ Topu cūrē curusapu paabi'pewã. Æpẽrã pũarã quē'rãrē tojota weewã. Jesure na deco nu'cõwã. Æpẽrã pe'ere, ni'cūrē diacjũ pe'e, apĩrē cũpe pe'e nu'cõwã. ¹⁹ Pilato Jesú dũpoa bu'i curusapu cũ oja'quere õ'odutiwĩ. A'tiro ojano'wũ: “Jesú Nazarecjũ judío masã wiogu nimi.” ²⁰ Te oja'que hebreo ye, griego ye, latín ye me'rã niwũ. Jesure paabi'pe'caro macã pu'to niwũ. Tojo weerã pãjãrã judío masã tere bu'ewã. ²¹ Pilato oja'quere bu'erã, pa'ia wiorã cūrē nicãrã niwã:

—Mu'u “Judío masã wiogu nimi”, ni ojatiboapã. A'tiro pe'e ojaboapã. “Cũ ‘Judío masã wiogu ni'i’, niami”, niboapã.

²² Pilato narē niwĩ:

—Yu'u ojasĩ'rĩ'caronojõ ojatojapu. Dũcayusome majã.

²³ Be'ro ba'paritĩrã surara Jesure paabi'pe'cãrã cũ ye su'tire seeneowã. Seeneo, nãncũ dũcawaawã. Cũ ya su'tiro docacjãrõ deroa'mesu'oya marĩwũ. ²⁴ Tojo weerã surara a'merĩ niwã:

—A'tore tũ'rēticã'rã. Mejõ níbocaperã. ¿Noa a'tore wapata'arosarito? niwã.

Na tojo weecã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que queoro wa'awu. A'tiro ojano'caro niwũ: “Yé su'tire dũcawaawã. Tere níbocaperã wapata'awã.” A'te ní'caronojõta surara weewã.

²⁵ Jesú ya curusa pu'to a'ticurã numia niwã. Cũ pacó, cũ murgõ María Cleofas numo, tojo nicã María Magdalena niwã. ²⁶ Jesú cũ pacore, tojo nicã yu'u Juã cũ uputu ma'ino'gã co tiro nu'cũcã ñ'agã, core niwĩ:

—Ma'u, ã'rĩ mu'u macũ nimi.

²⁷ Be'ro yu'ure niwĩ:

—Yu'u pacore mu'u paco weronojõ cõoya. Toó tojamo mu'u paco, niwĩ Jesú.

To be'ro core ya wi'ipu miitojaawu.

Jesú wẽrĩ'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú cũ pacore co'tedutica be'ro “Nipe'tise yu'ure weeduti'quere tu'aja'a”, niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que wa'ato nígũ Jesú a'tiro niwĩ:

—Acowuosa'a.

²⁹ Topu ni'cãrũ vino pi'ase poseyetju dujiwu. Tojo weerã surara ni'cã si'tia mii ñamiowã. Ñamio, hisopo wãmetiri siti dupupu ti si'tiare du'reõ'o sïomorõwã Jesú tiropu. ³⁰ Cũ tere sĩ'rĩwĩ. Be'ro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cũ tojo níca be'ro cũ dupoa paamu'rĩyoja, wẽrĩa wa'awĩ.

Jesure na ñosẽ'que ni'i

³¹ Jesú cũ wẽricaterore ni'cã numu Pascua bosenumu wa'atjo du'sawu. Ti bosenumu sauru judío masãre soodutica numu bosenumujo waro nicaro niwũ. Ti numurẽ wẽrĩ'cãrã curusapu nicã judío masã wiorã uaticãrã niwã. Tojo weerã na Pilato tiropu wa'a, cũ yarã surarare narẽ maata wẽriato níra na ye ñecãrĩrẽ paanu'aduticãrã niwã. Be'ro na upure miidijoo, aperopu miaduticãrã niwã. ³² Tojo weerã surara ni'cãrẽ paanu'amũ'tãwã. Be'ro apĩ quẽ'rãrẽ tojota weewã. ³³ Jesúma wẽrĩ'cupure ñ'awã. Tojo weerã cúma paanu'atiwã.

³⁴ Mejõ dia'cũ ni'cũ surara Jesure paatipa'mapu ñosẽwĩ. Cũ tojo weecã, dí aco me'rã o'maburõwu. ³⁵ Yu'u a'tere ñ'awũ. Diacjũta ni'i. Musã quẽ'rã a'tere ñjõpeoato nígũ musãrẽ were'e. ³⁶ A'te Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu níronojõta wa'ato níro tojo wa'awu. A'tiro ojano'wũ: “Cũ ye õ'arĩ ne ni'cã õ'a paanu'aña marĩrõsa'a.” ³⁷ Apero Õ'acũ ye queti oja'caro quẽ'rãrẽ a'tiro niwũ: “Na cãmida're'cupure ñ'arãsama”, ni ojano'wũ.

Jesure na sïosõrõcũuo'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú wẽrĩca be'ro José Arimatea wãmetiri macãcjũ Pilatore Jesú ya upure sãrĩcu niwĩ. José Jesure ñjõpeogu niwĩ. Cũ judío masã wiorãrẽ uigu, ya'yioropu ñjõpeo niseticã'cu niwĩ. Pilato “Jaũ, Jesú ya upure miaña”, nicã tu'ogu, cũ ya upure miidijowĩ. ³⁹ Nicodemo toduporo ñamipu Jesú me'rã ucũgũ eja'cu quẽ'rã peje treinta kilos u'mutisere miiejawĩ. Te u'mutise a'te niwũ. Mirra áloe me'rã morẽ'que niwũ. ⁴⁰ Na puarã José, Nicodemo su'tiro añurĩ casero u'mutise wa're'que caseri me'rã Jesú ya upure omawã. Judío masã wẽrĩ'cãrãrẽ yaarã weewaronojõta weewã. ⁴¹ Jesure paabi'pe'caro pu'to otese ote'caro niwũ. Te ote'caro deco ni'cã masãpe na ñtãgãpu se'eca tuti niwũ. Ti pe ne ni'cãti wẽrĩ'cãrãrẽ sïosõrõcũuno'ña marĩwũ. ⁴² Topu Jesure miaa, ti pepu sïosõrõcũuowã. Na tojo weeri cura mujĩpũ sãjãrĩ curapu niwũ. Judío masã na da'radutitica numu sãjãrõpu weewu. Tojo weerã ti pe pu'toacã niyucã, topu sïosõrõcũuowã.

20

*Jesú cã masã'que ni'i**(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)*

¹ Soorinũmũ nicã bo'rease ðuporo María Magdalena Jesú masãpepũ wa'aco niwõ. Ti pere bi'acaga ùtãgã apesepũ cũñacã ï'aco niwõ. ² Tojo weego ùsã tiropũ omatojatico niwõ. Ësãrẽ niwõ:

—Marĩ wiogũre apesepũ miacãrã niama. ¿No'opũ miarã miasapã?

³ Co tojo nicã tu'orã ùsã, Simó Pedro, yũ'u cũrẽ yaa'caropũ wa'awũ. ⁴ Ësã topũ wa'arã, yũ'u Pedro nemorõ omamũñawũ. Tojo weegũ yũ'u cũ ðuporo ejawũ. ⁵ Topũ eja, ti pepũ mu'rĩ'asõrõwũ. Topũ cũrẽ oma'que caseri pesawũ. ⁶ Be'ropũ Pedro buaejawĩ. Cũa diacijũ sãjãa wa'awĩ. Cũ quẽ'rã te su'tire ï'awĩ. ⁷ Apero Jesure na ðiapoapũ na omáca casero quẽ'rã niwũ. Apeye me'rã nitiwũ. Aperopũ tuupe'eca casero pesawũ. ⁸ Yũ'u quẽ'rã ti tutipure sãjãawũ. Nipe'tise te caserire ï'agũ, ãjõpeowũ. ⁹ Ësã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere Jesú wẽrĩ'cũpũ masãgũsami nisere titare masĩtiwũ. ¹⁰ Ësã ti pere ï'áca be'ro ùsã ya wi'ipũ dajatojaawũ.

*Jesú María Magdalenarẽ bajua'que ni'i**(Mr 16.9-11)*

¹¹ María Magdalena pe'e ti pe sumutopũ utigo tojaque'awõ. Co utigota, ti pepũ yu'uĩ'asõrõco niwõ. ¹² Tojo ï'asõrõgõ, puarã su'ti butise sãñarã Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ ï'aco niwõ. Na Jesure cũu'caropũ dujicãrã niwã. Ni'cũ cũ ðupoa ní'caropũ, apĩ cũ ðu'pocãrĩ ní'caro pe'e dujicãrã niwã. ¹³ Na core sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weego mũ'u utiti?

Narẽ nico niwõ:

—Yũ'u wiogũre mia wa'apã. ¿No'opũ miarã miasapã?

¹⁴ Co tojo níca be'ro apero pe'e majãmiĩ'aco niwõ. Tojo weemigõ, Jesú co tiro nu'cũcã ï'aco niwõ. “Jesúta nimi”, ni ï'amasĩtico niwõ. ¹⁵ Jesú core sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weego mũ'u utigo weeti? ¿Noarẽ a'mati? nicũ niwĩ.

“Á'rĩ ote'quere co'tegũ nisami” ni wãcũgõ, a'tiro nico niwõ:

—Mũ'u cũrẽ mia'cũ, wereya. ¿No'opũ cũuati? Yũ'u cũrẽ miagõti, nico niwõ.

¹⁶ Jesú core “María”, nicũ niwĩ.

Co majãmiĩ'aquejo, nico niwõ:

—Rabboni.

Hebreo ye me'rã “Yũ'ũre bu'egũ” nisĩ'rĩrõ wee'e.

¹⁷ Jesú core nicũ niwĩ:

—Du'uya yũ'ũre. Yũ'u pacũ tiropũ mũjãatiapũ yujupũ. Yũ'ũre ãjõpeorãrẽ werego wa'aya. “A'tiro niami”, niña. “Cũ, cũ pacũ Õ'acũ tiropũ ‘Wa'agũ wee'e’, niami.” “Õ'acũ yũ'u pacũ, tojo nicã mũsã pacũ nimi.’ Apeye quẽ'rãrẽ ‘Yũ'u wiogũ nimi. Tojo nicã mũsã wiogũ nimi’, niami”, niña, nicũ niwĩ.

¹⁸ Cũ tojo nicã tu'ogo, María Magdalena ùsã cũ bu'erãrẽ werego etawõ. Co cũrẽ ï'a'quere, cũ core ní'quere werewõ.

*Jesú cã bu'erãrẽ bajua'que ni'i**(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)*

¹⁹ Tojo wa'áca nũmũ soorinũmũ niwũ. Ti nũmũ ñamipũ ùsã cũ bu'erã ní'cãrã nerẽwũ. Ësã judío masã wiorãrẽ uirã, añurõ bi'asãjã wa'awũ. Ësã topũ nirĩ cura Jesú ùsã decopũ bajuwã. Ësãrẽ añudutiwĩ:

—Musã ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãse niato, niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nĩca be'ro cũrẽ paabi'pe'quere, cũrẽ ñosẽ'carore ï'owĩ. Æsã cũrẽ ï'arã, pũrõ e'catiũ. ²¹ Cũ ãsãrẽ ninemowĩ tja:

—Musã e'catise me'rã niña. Yũ'u pacũ o'ó'caronojõta yũ'u quẽ'rã yé quetire weredutigũ musãrẽ o'ó'o.

²² Be'ro cũ ãsãrẽ putipeo, niwĩ:

—Musã Espĩritu Santure cãoya. ²³ Musã ãpẽrã na ña'arõ wee'quere acobojoçã, na bu'iri marĩrã tojarãsama. Musã narẽ acobojoçã, na acobojoçã'tirãsama, niwĩ Jesú.

Jesú Tomárẽ bajuase ni'i

²⁴ Tomás ãsã me'rãcjũ Jesú bu'egũ “Sũ'rua'cũ” na nino'gũ Jesú ãsã tiropũ bajuácatore marĩwĩ. ²⁵ Be'ro cũ dajacã, ãsã cũrẽ niwĩ:

—Marĩ wiogũre ï'apũ, niwũ.

Tomás pe'e ãsãrẽ niwĩ:

—Yũ'u cũ omocãpũ paabi'pe'que peripũ sĩosõrõĩ'atimigũ, ãjõpeosome. Tojo nicã cũrẽ ñosẽ'caropũ ya omopicare sĩosõrõĩ'atigũ, ãjõpeosome. Sĩosõrõĩ'atojagupũ, ãjõpeoguti, niwĩ.

²⁶ Ni'cã semana Jesú ãsãrẽ bajuáca be'ro ãsã apaturi nerẽwũ. Titare majã Tomás quẽ'rã ãsã me'rã niwĩ. Ti wi'i cjase soperi bi'acã'no'wũ. Tojo nimicã, Jesú ãsã decopũ bajuawĩ. Æsãrẽ añudutiwĩ:

—Musã ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãse niato, niwĩ.

²⁷ Be'ro Tomárẽ niwĩ:

—Ï'aña yé omocãrĩrẽ. Mũ'u omopicare na yũ'ure paabi'pe'que peripũ sĩosõrõña. Yũ'ure paatipa'mapũ na ñosẽ'caropũre mũ'u ya omopicare sĩosõrõña. Æjõpeose moogũ niticã'ña. Yũ'ure ãjõpeoya.

²⁸ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, Tomás niwĩ:

—Jesú, yũ'u wiogũ, mũ'u Õ'acũ ni'i.

²⁹ Jesú cũrẽ niwĩ:

—Tomás, mũ'u yũ'ure ï'atojagupũ, ãjõpeo'o. Yũ'ure ï'atimirã ãjõpeoçã pe'ere, nemorõ añu'u.

Jesure ãjõpeodutigũ a'ti pũrĩrẽ oja'a nise ni'i

³⁰ Jesú ãsã ï'orõpũ peje apeyenojõ wee'owĩ. Te nipe'tise yũ'u a'ti pũrĩpũre ojawe'e. ³¹ Yũ'u a'ti pũrĩpũ Jesú ni'cãrẽ cũ wee'owĩ'quere oja'a. Musãrẽ Jesú Õ'acũ bese'cũ cũ macũ nimi nisere ãjõpeodutigũ oja'a. Tojo nicã cũrẽ ãjõpeorã catinu'cũato nígũ tojo wee'e.

21

Jesú apaturi cã bu'erãrẽ bajuaque ni'i

¹ Be'ro Jesú Tiberia wãmetiri ditara sumutopũ ãsãrẽ apaturi bajuawĩ. A'tiro wa'awũ. ² Æsã topãre nirã a'ticũrã niwũ: Simó Pedro, Tomás “Sũ'rua'cũ” na nigũ, tojo nicã Natanae Galilea di'tacjũ Canã wãmetiri macãcjũ. Æpẽrã quẽ'rã ãsã pũarã Zebedeo põ'rã niwũ. Tojo nicã ãpẽrã pũarã Jesú bu'erã ninemowã.

³ Æsã topũ nirĩ cura Simó Pedro ãsãrẽ niwĩ:

—Wa'i wẽjẽgũ wa'aguti.

Æsã cũrẽ niwũ:

—Æsã quẽ'rã wa'arãti, niwũ.

Æsã wa'a, yucũsupũ mũjãsjãwũ. Ti ñamirẽ wa'i wẽjẽbo'reamiwũ. Ne wẽjẽticãti.

4 Bo'reque'awã'câtiri cura Jesú ti ditara sumutopu bajuawĩ. Ûsã cûrẽ ï'amasĩtiwũ. 5 Cũ ùsãrẽ niwĩ:

—¿Wějěati? niwĩ.

—Wějětiasu, niwũ.

6 Ûsã tojo nicã tu'ogu, ùsãrẽ niwĩ:

—Diacjũ pe'e doqueñoña musã wejecure. Tojo weerã wějěrãsa'a. Cũ dutironojõta weewũ. Pãjarã waro wějěwũ. Ne wejecure wã'cõticãti. 7 Tojo wa'acã ï'agũ, yu'u Jesú uputu ma'ino'gũ Pedrore niwũ:

—Marĩ wiogu nimi.

Yu'u tojo nicã tu'ogu, Simó Pedro su'tiro bu'icjãrõrẽ wejesãñawĩ. Jesú tiropu wa'agu, doqueñojãwĩ.

8 Ûsã pe'e yucusu me'rã sumutopu wa'ire wejenujãwũ. Ûsã cien metros yoaro decopu pa'sawũ. 9 Topu nujãtarã, pecame'e cũ wĩjãca me'erẽ ï'awũ. Ti me'epu ni'cũ wa'i pũ'onu'cõno'wũ. Pã quẽ'rã niwũ. 10 Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Wa'i musã wějě'cãrãrẽ miitia.

11 Cũ tojo nicã, Simó Pedro yucusupu mujãsãjãa, wa'ire wejemajãwĩ nucuporopu. Wa'i pacarã ciento cincuenta y tres sãjãawã. Ticurã pãjarã sãjãamicã, wejecu tũ'rũtiwũ. 12 Jesú ùsãrẽ niwĩ:

—Ba'arã a'tia.

Ûsã cûrẽ ï'amasĩrã, ne ni'cũputa “¿Noanojõ niti mu'u?” ni sërĩtiña'ma'atiwũ. 13 Jesú pãrẽ ùsãrẽ etiwĩ. Wa'i quẽ'rãrẽ etiwĩ.

14 Jesú masãca be'ro puati ùsãrẽ bajuatojawĩ. Ni'cãrõacã me'rã i'tiati wa'aro weewũ.

Jesú Simó Pedro me'rã ucũ'que ni'i

15 Ûsã ba'aca be'ro Jesú Simó Pedrore sërĩtiña'wĩ:

—¿Simó, Joná macũ, mu'u ã'rã yu'ruoro yu'ure ma'iyu'rũnu'cãti?

Pedro cûrẽ niwĩ:

—Ûu, wiogu, mu'u masĩ'i yu'u mu'urẽ ma'isere.

Jesú cûrẽ niwĩ:

—To pũricãrẽ yu'ure ãjõpeorãrẽ co'teya. Narẽ bu'eya.

16 Apaturi Pedrore sërĩtiña'nemowĩ:

—¿Simó, Joná macũ, yu'ure ma'iti?

—Ûu, mu'u masĩ'i yu'u mu'urẽ ma'isere.

Jesú niwĩ tja:

—To pũricãrẽ yarãrẽ bu'eya. Narẽ co'teya.

17 Apaturi ninemowĩ tja:

—¿Simó, Joná macũ, yu'ure mu'u ma'iti?

Jesú i'tiati cûrẽ sërĩtiña'cã ï'agũ, Pedro pũrõ bujawetiwĩ. Cûrẽ niwĩ:

—Wiogu, nipe'tisere mu'u masĩ'i. Masĩ'i yu'u mu'urẽ ma'isere.

Jesú cûrẽ niwĩ:

—To pũricãrẽ narẽ bu'eya. Narẽ co'teya, niwĩ tja. 18 Mu'urẽ diacjũta nigũti. Mu'u ma'mu nígũ, mu'u uaro su'tirore sãña, mu'u no'o wa'asĩ'rĩrõ wa'acũwũ. Be'ro mu'u bucũ ãjãgũ, mu'u ye omocãrĩrẽ sïomorõgũsa'a. Apĩ mu'urẽ su'ti sãa, mu'u wa'asĩ'rĩtiro miagũsami.

19 Jesú tojo nígũ, Pedro cũ de'ro wa'a wěrĩatjere nígũ, tojo niwĩ. Cũ wěrĩse me'rã masã Õ'acũrẽ añurõ ucũrãsama nígũ, tojo niwĩ.

Be'ro Jesú cûrẽ niwĩ:

—Yu'ure ãjõpeosirutunu'cũcã'ña.

Jesú Juãrẽ ma'i'que ni'i

20 Be'ro Pedro majãmiĩ'agũ, yu'u na be'ro sirutucã ï'awĩ. Yu'u Jesú ma'ino'gũ niwũ. Yu'uta toduporo ùsã ba'atuocatero “¿Noa mu'urẽ

ĩ'atu'tirãpũre o'orosari?" ni sãrĩtiña'wũ. ²¹ Pedro yũ'ũre ĩ'agũ, Jesure sãrĩtiña'wĩ:

—Wĩogũ, ã'rĩ warore ¿de'ro wa'arosari?

²² Jesú cũrẽ niwĩ:

—Cũ maata wẽrĩcã, mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i. Cũ yũ'ũ apaturi a'tiri curapũ catitũocã quẽ'rãrẽ mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i. Wãcũnrũtigũta. Mũ'ũ yũ'ũre sirutuya, niwĩ.

²³ Jesú tojo ní'quere tũ'orã, cũrẽ ĩjõpeorã yũ'ũre “Cũ ne wẽrĩsome” nise se'sa wa'awũ. Jesú yũ'ũre “Cũ wẽrĩsome”, nitiwĩ. A'tiro pe'e niwĩ: “Yũ'ũ apaturi a'tiri curapũ catitũocã, mũ'ũ ye cjase mejẽta ni'i”, niwĩ Pedrore.

²⁴ Yũ'ũ Juã ni'i. Yũ'ũ ĩ'a'quere oja'a. Tojo weero “Diacjũta ni'i”, ni masĩno'o.

²⁵ Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yũ'ũ tũ'oña'cã, cã wee'quenũcã ojacãma, peje pũrĩ waro yũ'rũoquejocã'bosa'a.

Jesucristo besecũú'cãrãrẽ Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Luca ojacu niwĩ. Cũ Jesucristo besecũú'cãrã na weeseti'quere ojacu niwĩ. A'ti pũrĩ Jesú cũ bu'erãrẽ “Tojo weeguti” ní'caronojõta Espíritu Santure o'ócũ niwĩ nisere ojano'o. Tojo weerã cũ bu'erã Espíritu Santure cãorã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ Jerusalẽpãre, Judeapãre, Samariapãre, nipe'tiropãre werecusiacãrã niwã.

Luca a'ti pũrĩrẽ ojase dũporo ni'cã pũrĩ Jesucristo catiri umũco cjase wereri pũrĩrẽ ojatojacu niwĩ. Tojo weero a'ti pũrĩ Jesucristo eẽjõpeonũ'cã'quere cũ ojanemoca pũrĩ ni'i. Pedrore, Pablõre na weeseti'quere ojaju'rũnũ'cãno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

¹ Teófilo, mũ'urẽ ni'cã pũrĩ todũporopãre ojavũ. Ti pũrĩpãre nipe'tise Jesú masãrẽ bu'e'quere, cũ tutuaro me'rã weeĩ'o'quere werewũ. Ne waro cũ bu'enũ'cã'quere, ² cũ bu'e yapada'reo'quere werewũ. Tojo nicã cũ u'mũsepũ mũjã'quere werewũ. Jesú u'mũsepũ mũjãse dũporo cũ bu'erã cũ besecũú'cãrãrẽ dutiro cũucũ niwĩ na weeatjere. Espíritu Santu masĩse o'oro me'rã tere duticũ niwĩ. ³ Cũ wẽrĩ masãca be'ro pejetiri Jesú bajuacu niwĩ. Cuarenta nũmũrĩ bajuacu niwĩ narẽ. Tojo weerã cãrẽ ĩ'arã, “Marĩ ‘Wẽrĩa wa'ami’ ní'cũ catimi”, nicãrã niwã. Narẽ Ō'acũ nipe'tirã masã wioꝑũ nimi nise quetire werecu niwĩ.

⁴ Jesú na me'rã níꝑũ, u'mũsepũ mũjãti dũporo a'tiro nicũ niwĩ:

—Mũsã Jerusalẽpũ tojayá. Ne aperopũ, ape macãpũ wijaticã'ña. Yũ'u pacũ mũsãrẽ todũporopũ ní'caronojõta Espíritu Santure o'ódijogũsami. Tojo weerã mũsã cãrẽ topũ yucueya. Yũ'u mũsãrẽ tere weretojavũ. ⁵ Juã mũsãrẽ aco me'rã wãmeyecu niwĩ. Cũ tojo weecã, mũsã ña'arõ weeseti'quere du'u, bũjaweti dũcayucã, masã mũsãrẽ ĩ'amasĩcãrã niwã. Yũ'u pacũ pũrĩcã cã'rõacã be'ro mũsãrẽ Espíritu Santure o'ódijogũsami. Espíritu Santu mũsã me'rã ninu'cũcũsami, nicũ niwĩ Jesú.

Jesure cũ pacũ u'mũsepũ miimũjãa'que ni'i

⁶ Jesú cũ bu'erã me'rã nerẽcaterore cãrẽ sãrĩtiña'cãrã niwã:

—¿Jesú, ũsã wioꝑũ, mũ'u romano masãrẽ wiorã nise dũcayugũsari? ¿Dũcayũ, judío masãrẽ wiorã sãrõgũsari? Marĩ ñecũ Davi, cũ macũ Salomó a'ti di'tacjãrãrẽ duticãrã niwã. ¿Na duti'caro weronojõ ni'cãrõacãrẽ judío masã tja apaturi dutirãsari? ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

⁷ Na sãrĩtiña'cã tũ'ogũ, a'tiro yũ'ticũ niwĩ:

—Ō'acũ marĩ pacũ dia'cũ masĩsami. Cũ “Tojota wa'ato” nicã, tojota wa'arõsa'a. A'te mũsã ye cjase niwe'e. ⁸ Cã'rõacã be'ro marĩ pacũ tutuasere o'ogũsami mũsãrẽ. Espíritu Santu mũsã me'rã nicã, wãcũtutuase cũo, yé quetire masãrẽ wererã wa'arãsa'a. Jerusalẽcjãrãrẽ, Judea di'tacjãrãrẽ, Samaria di'tacjãrãrẽ, nipe'tiro a'ti umũcopũ nirãrẽ wererã wa'arãsa'a, nicũ niwĩ Jesú cũ bu'erãrẽ.

⁹ Tojo ni weretojaca be'ro cãrẽ cũ pacũ miimũjãa wa'acu niwĩ u'mũsepũ. Cũ mũjãacã, cũ bu'erã cãrẽ ĩ'amorõsirutucãrã niwã. Na ĩ'amorõsirutucã, o'mecurua cãrẽ tuubi'acã'caro niwũ. Tojo weerã cãrẽ ĩ'anemoticãrã niwã

majã. ¹⁰⁻¹¹ Jesure cū pacu miimujãáca be'ro cū bu'erã cū mujãa'caro pe'e dia'cū ĩ'amorõnu'cūcãrã niwã. Ne ĩ'adu'uticãrã niwã. Na to pe'e ĩ'amorõnu'cūrĩ cura wãcũña marĩrõ na decopu Õ'acūrẽ wereco'terã puarã su'ti butise sãñarã bajuacãrã niwã.

—Musã Galileacjãrã ¿de'ro weerã tocã'rõ ĩ'amorõnu'cūti? Jesú ni'cãrõacã u'musepu mujãa'cata a'ti nucūcãpũre apaturi a'tigusami tja. Musã cūrẽ mujãacã ĩ'a'caronojõta a'tigusami, nicãrã niwã Õ'acūrẽ wereco'terã.

Judare dũcayucjũre bese'que ni'i

¹² Jesure mujãacã ĩ'a'cu ũrũgũ Olivo wãmeticjũ nicaro niwũ. Õ'acūrẽ wereco'terã narẽ Jesú apaturi a'tigusami tja nisere wérẽca be'ro cūrẽ ĩ'atũo'cãrã Jerusalẽpu dajatojaacãrã niwã. Tigũ ũrũgũ ti macã pu'toacã nicaro niwũ. ¹³ Jerusalẽpure tojatarã, na cãjĩrĩ wi'ipũ wa'acãrã niwã. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwũ. Ni'cã tucũ bu'ica tucũpu sãjãa, dujicãrã niwã. A'ticũrã nicãrã niwã: Pedro, Santiago, Juã, André. Āpẽrã Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macũ, Simó celote curuacjũ, Juda Santiago acabiji nicãrã niwã. Ā'rã nipe'tirã nicãrã niwã ti tucũpu nerẽsãjtjãrã dujirã. ¹⁴ Ti tucũpũre ñubuerã na'irõ nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. Āpẽrã na me'rã nerẽcãrã niwã. Jesú acabijirã, María Jesú paco, co me'rãcjãrã numia nicãrã niwã. Na topũ nerẽ'cãrã ni'cãrõnojõ wãcũseticãrã niwã.

¹⁵ Ni'cã numũ Jesure ějõpeorã nerẽcãrã niwã ti wi'ipũta tja. Ciento veinte wa'tero nicãrã niwã. Pedro na nerẽrĩ cura wã'cãnu'cã, narẽ werecu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

¹⁶ —Dũporopũ marĩ ñecũ Davi Espĩritu Santu cū masĩse o'oro me'rã Judare wa'atjere ojamũ'tãcũ niwĩ. Õ'acũ ojaduti'que diacjũta wa'apũ. Judata ĩ'owĩ Jesure ãpẽrãpũre. Tojo weerã na Jesure bu'iri da'rerãtirã ñe'e miawã. ¹⁷ Juda ũsã me'rãcjũta nimiwĩ. Jesú cū quẽ'rãrẽ masãrẽ bu'esere cũumiwĩ ũsãrẽ wee'caronojõta. ũsã doce nimiwũ cū me'rã. ¹⁸ ũsã me'rã nimigũ, Jesure ĩ'owĩ wiorãpũre. Cũ Jesure wiorãrẽ ĩ'o'que wapa na cūrẽ niyerure wapayecãrã niwã. Be'ro narẽ tere wiacã'cu niwĩ cū ña'arõ wee'que wapare. Niyeru cū wia'que me'rã pa'ia wiorã di'ta cã'rõacã duucãrã niwã. Be'ro cū basu pe'e bũruque'a, cū paaga tũ'rũste, cū u'tamisĩ nimi'que wijaastea wa'acaro niwũ. Tojo wee wẽrĩa wa'acũ niwĩ Juda. ¹⁹ Cũ tojo wa'asere nipe'tirã Jerusalẽcãrã tũ'ose'sacãrã niwã. “Tojo wee wẽrĩa wa'apũ”, ni ucjacãrã niwã. Na te niyeru me'rã duu'que di'tare wãmeyecãrã niwã “Dĩ cõ'áca di'ta.” Na ye me'rã nĩrõ, Acéldama tojo nĩrõ weesa'a.

²⁰ Pedro narẽ werenemocũ niwĩ:

—Dũporopũ Salmo wãmetiri pũrĩrẽ oja'cu a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ ya wi'i masã marĩrĩ wi'i tojato.

Tore ne ni'cũ niticã'to.

A'te quẽ'rãrẽ a'tiro ojacũ niwĩ:

Cũ da'rase nimi'que apĩpũre wa'ato, ni ojacũ niwĩ.

»Salmo pũrĩ ni oja'caronojõta tojo wa'apũ Judare.

²¹⁻²² »Tojo weerã Juda dũcayugure beserũa'a. Marĩ beseacjũ ũsã me'rã sija'cure, Juã Jesure wãmeyecã ĩ'a'cure beserũa'a. Nipe'tise Jesú cū wee'quere, téé cū pacu cūrẽ u'musepu miimujãacã ĩ'a'cure beserũa'a. Cũ quẽ'rã ũsã weronojõta werẽgũ wa'agusami Jesú wẽrĩ'cupũ masã'quere, ni werecu niwĩ Pedro.

²³ Cũ tojo nicã tũ'orã, ti tucũpu nirã a'tiro wãmetirã puarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ José wãmeticũ niwĩ. Cũrẽta ãpẽrã Justo, ãpẽrã Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Matía wãmeticũ niwĩ. ²⁴⁻²⁵ Tojo wee ti tucũpu nirã Õ'acũrẽ a'tiro sãrĩcãrã niwã:

—Õ'acũ, nipe'tirã masã wãcũsere masĩ'i. Ni'cũ mũ'u besetjapũ Juda dũcayucjũre. Tojo weegũ ãsãrẽ ĩ'oña. ¿Ni'í nisari? Juda mũ'u dutiro cũumi'quere du'ucã'mi ña'arõpu wa'agũ cũ catigũ añurõ weeti'que bu'iri, ni sãrĩcãrã niwã.

²⁶ Na tojo ni Õ'acũrẽ sãrĩtoja, pua pe ãtãpe Matía, Barsabá na wãmerẽ ojacãrã niwã. ¿Ni'í Õ'acũ bese'cũ niti? nĩrã, pi'ipũ sãa, ni'cã pe mii ĩ'acãrã niwã. Matía wãme ojaõ'o'que nicaro niwũ.

—Jãa, ã'rĩ Matía Juda dũcayucjũ nigũsami. Cũ ãpẽrã once me'rã Jesucristo ye quetire weregũ wa'agusami, nicãrã niwã ti pere mii ĩ'arã.

2

Espíritu Santu dijata'que ni'i

¹ Cincuenta nũmũrĩ Pascua wa'áca be'ro Pentecosté wãmetiri bosenuũmũ wa'acaro niwũ. Ti bosenuũmũ nicã Jesure ãjõpeorã apaturi todũporo na nãrẽca wi'ipũta tja nerẽcãrã niwã. ² Ti wi'ipũ na nãrẽca be'ro wãcũña marĩrõ wĩ'rõ upũtu a'tiro weronojõ u'mũsepũ busũ dijaticaro niwũ. Ti wi'i busũse'sa wa'acaro niwũ. ³ Tojo wa'ari cura nãnũcũ na dũpopa bu'ipũ pecame'e ãjũrĩ põ'rã ñe'merõ weronojõ bajuro pesacaro niwũ. ⁴ Espiritu Santure cũoyũruacãrã niwã. Tojo weerã tutuaro me'rã cũ dutisere añurõ weecãrã niwã. Cũ weetamurõ me'rã apemasã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnũ'cãcãrã niwã.

⁵⁻⁸ Pentecosté bosenuũmũrẽ Jerusalẽpũre pãjãrã judío masã apeye di'tacjãrãpũ nerẽcãrã niwã. Na ãjõpeosetisere añurõ weeri masã nicãrã niwã. Espiritu Santu tutuaro o'ono'cãrã ucũcã tũ'orã, ã'rã na tiropũ wa'acãrã niwã. Wa'a, na yere ucũcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rã marĩ yere ucũrã a'ti di'ta Galileacjãrã nima. ¿De'ro weerã a'tocjãrã nimirã, marĩ yere añurõ ucũti? ni a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

⁹ Marĩ apesecjãrã, Elãcãrã, Mesopotamiacjãrã ni'i. ãpẽrã Judeacjãrã, Capadociacjãrã, Pontocjãrã, Asiãcãrã ni'i. ¹⁰ ãpẽrã Frigiãcãrã, Panfiliãcãrã, Egiptocjãrã, Libia di'ta Cirene wãmetiri macã pu'tocjãrã ni'i a'ti macãpũre. Romãcãrã bosenuũmũ etama a'topũre. Na ni'cãrẽrã judío masã nima. ãpẽrã judío masã nitimirã, judío masã weronojõ ãjõpeosetirã na quẽ'rã a'topũre nima. ¹¹ ãpẽrã Cretãcãrã, Arabiacãrã nima. Marĩ apesecjãrã dia'cũ nimirã, marĩ ye ucũse me'rã tũ'orã wee'e Õ'acũ cũ añuse wee'quere, nicãrã niwã. ¹² Nipe'tirã na yere ucũcã tũ'orã, tũ'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicãrã niwã.

¹³ Ni'cãrẽrã Espiritu Santu tutuaro o'ono'cãrãrẽ bujicã'cãrã niwã.

—Na que'arã weepã, tojo ni ucũrã, nicãrã niwã.

Pedro masãrẽ were'que ni'i

¹⁴ Na tojo nicã tũ'ogũ, Pedro ti wi'ipũ ní'cũ wijaacũ niwĩ soperũre. Cũ me'rãcãrã Jesú besecũú'cãrã cũ sirota sirutuwijaacãrã niwã. Pedro nipe'tirã tũ'oato ní'gũ upũtu tutuaro me'rã ucũcũ niwĩ:

—Yũ'u acawererã, tojo nicã nipe'tirã Jerusalẽpũ nisetirã, yũ'ure añurõ tũ'oaya. Mũsã “Na que'arã weema”, ni wãcũapũ. ¹⁵ ãsã que'arã mejẽta weepũ. Ni'cãrõacã ñamiãcãcure nueve ni'i. A'ti horare que'aya marĩ'i.

16 Mũsã ni'cãrõacã tũ'osere ðuporopũ Joel wãmetigũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ ojamũ'tãcũ niwĩ. A'tiro ni ojacũ niwĩ:

17-18 “A'ti turi pe'tise ðuporo Espĩritu Santure nipe'tirãrẽ o'ógũti”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

“Espĩritu Santure o'óca be'ro mũsã põ'rã umũa, numia masãrẽ wererãsama yé quetire.

Bũcurã, ma'mapjiare na quẽ'erõpũ ï'ogũsa'a be'ropũ wa'atjere.

Yũ'ũ dutiro weerãrẽ Espĩritu Santure o'ógũsa'a.

Na quẽ'rã yé cjase quetire masãrẽ wererãsama.

19 A'ti di'tare, Ƴ'mũsepũre mejẽcã bajuse ï'ogũsa'a.

Tojo wa'aro dí, pecame'e, o'me bajarosa'a.

20 Ƴmũco quẽ'rã na'itĩ'a wa'arosa'a.

Tojo wa'acã, mujĩpũ Ƴmũcocjũ bajutigũsami.

Mujĩpũ ñamicjũ quẽ'rã sõ'agũ wa'agũsami.

Dí weronojõ sõ'agũsami.

Masãrẽ yũ'ruo'cũ cũ apaturi a'tiatji ðuporo tojo wa'arosa'a.

Cũ a'tigũ, wiopesase me'rã asistedijatigũsami.

Mejõ nirĩ nũmũ nisome.

21 No'o yũ'ũre Ñ'a'arõ wee'quere acobojoya' nicã, narẽ acobojojũsa'a.

Narẽ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'ruogũti”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojacũ niwĩ Joel, ni werecũ niwĩ Pedro Jerusalẽcjãrã masãrẽ.

22-23 Apeye narẽ Pedro a'tiro werenemocũ niwĩ:

—Mũsã añurõ tũ'oya yũ'ũ ucũsere. Õ'acũ marĩ pacũ, Jesũ Nazarecjũrẽ o'ócu niwĩ. Cũ me'rã cũ tutuasere ï'ocu niwĩ marĩrẽ. A'tere marĩ tiropũre weeĩ'owĩ. Tojo weerã cũ tojo wee'quere ï'atjĩarã, marĩ masĩ'i Jesucristo Õ'acũ o'ó'cũta nicũ niwĩ nisere. ðuporopũ marĩ pacũ Õ'acũ “Yũ'ũ macũrẽ masã ña'arã wẽjẽrãsama”, ni masĩtojacũ niwĩ. Tojo wa'atjere masĩgũ, “Tojota wa'arosa'a”, nicũ niwĩ. Cũrẽ, marĩ pacũ o'ó'cũ nimicã, mũsã ña'arãrẽ curusapũ paabi'pe wẽjẽdutiwũ. ²⁴ Marĩ pacũ tojo wa'aca be'ro Jesucristore cũ wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Cũ wẽrĩdojaticũ niwĩ. Masã wa'acũ niwĩ. ²⁵ ðuporopũ wiogũ Davi a'tiro ojamũ'tãcũ niwĩ Jesũ cũ ucũatjere:

Pacũ, mũ'ũrẽ ï'anu'cũcã'a.

Mũ'ũ yũ'ũ wiogũ, yũ'ũ me'rã ninu'cũcã'a.

Tojo weegũ yũ'ũ uiwe'e.

26-28 Yũ'ũ ejeripõ'rãpũre pũrõ e'catise me'rã ucũ'u.

Yũ'ũre cõ'asome wẽrĩ'cãrã nirõpũ.

Yũ'ũ mũ'ũ macũ ña'ase moogũ upũ ne boasome.

Yũ'ũ wẽrĩca be'ro apaturi masãgũsa'a tja.

Tere yũ'ũ masĩ'i.

Tojo weegũ ne uise moogũsa'a.

Pũrõ e'cati'i mũ'ũrẽ ï'agũ, ni ojacũ niwĩ Davi.

²⁹ »Yũ'ũ acawererã, mũsãrẽ weresĩ'rĩsa'a marĩ ñecũ Davi yere. Cũ wẽrĩcũ niwĩ. Cũ wẽrĩcã, cũrẽ yaacãrã niwã. Cũ ya masãpe a'ti macãta ni'i. Marĩ masĩ'i, cũ basu pe'e cũ ye cjasere ojatipĩ. Apĩpũre ojagũ weepĩ. ³⁰ Davi catigũ, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nicũ niwĩ. Marĩ pacũ Õ'acũ cũrẽ a'tiro ni werecũ niwĩ: “Mũ'ũ pãrãmi nituriagũpũ mũ'ũ duti'caro weronojõta a'ti di'tare dutigũ nigũsami”, nicũ niwĩ. ³¹⁻³² Cũrẽ Õ'acũ tojo ní'quere Davi weremũ'tãcũ niwĩ Jesũ cũ masãtjere. “Cũ wẽrĩgũsami. Wẽrĩ, maata masãgũsami. ãpẽrã wẽrĩ'cãrã weronojõ wẽrĩdojasome. Cũ

upũ boasome”, ni ojacũ niwĩ Davi. Davi a'tiro oja'cũ nimigũ, wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ ya upũ boa wa'apã. A'tere tojo nígũ, Jesure wa'atje pe'ere ojayugũ weepĩ. Jesure cũ pacũ wẽrĩ'cũpũre masõcũ niwĩ. Marĩ ĩ'a'cãrã nitĩarã masĩ'i cũ masõ'quere. ³³ Cũ pacũ cũrẽ u'mũsepũ cũ tiro wioğũ dujiri cũmurõpũ miimujãcũ niwĩ. Õ'acũ cũ todũporopũ ní'caronojõta cũ macũrẽ marĩrẽ Espĩritu Santure o'óducũ niwĩ. Tojo weerã Espĩritu Santu cũ weetamuse me'rã mũsã ye ucũsere ũsã ucũapũ. ³⁴⁻³⁵ Davi pe'e cũ upũ me'rã u'mũsepũre masãmujãatipĩ. Tojo weegũ Jesú pe'ere wa'atjere ucũgũ weepĩ. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocũ niwĩ tja:

Õ'acũ u'mũsepũ nigũ cũ macũrẽ, yũ'ũre yũ'rũoacjũre a'tiro nicũ niwĩ:
 “Yũ'u tiro wioğũ dujiri cũmurõpũ dujigũsa'a.

Mũ'u to dujicã, mũ'ũrẽ ĩ'atu'timi'cãrãrẽ narẽ ějõpeocã weeguti.”

Tojo nicũ niwĩ yũ'ũre yũ'rũoacjũre Õ'acũ, ni ojacũ niwĩ.

Cũ a'tiro ojacũ, Jesure ucũgũ weepĩ.

³⁶ »Tojo weerã mũsã judío masã nipe'tirã masĩña. Jesure, mũsã curusapũ paabi'pe'cũre Õ'acũ cũrẽta marĩ wioğũ sõrõpĩ. Cũ Õ'acũ beseno'cuta nicã'miwĩ, ni werecũ niwĩ Pedro.

³⁷ Cũ tojo nicã tũ'orã, “Ũsã bu'iri cũosa'a”, ni wãcũcãrã niwã. Tojo weerã Pedrorẽ, ãpẽrã Jesú cũ besecũú'cãrãrẽ “¿Ũsã de'ro weerãsari?” ni sẽrĩtiña'cãrã niwã.

³⁸ Na tojo nicã, Pedro narẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Bũjaweti dũcayuya mũsã ña'arõ weeseti'quere. Jesucristore ějõpeo, wãmeyeno'ña. Mũsã a'tiro wéeca be'ro Õ'acũ acobojogũsami ña'arõ weeseti'quere. Tojo nicã Espĩritu Santure o'ógũsami. Mũsã me'rã ninu'cũcũsami. ³⁹ Õ'acũ todũporopũ ní'caronojõta mũsãrẽ, mũsã põ'rã nituriarãrẽ, aperocjãrãpũre Espĩritu Santure o'ógũsami. No'o nipe'tirã cũ beserãrẽ o'ógũsami, ni werecũ niwĩ Pedro.

⁴⁰ Cũ a'te dia'cũ wereticũ niwĩ. Narẽ añurõ bosa, werecasanemocũ niwĩ:

—A'ti di'tacjãrã Jesure wẽjẽ'cãrã ña'arã nima. Na ña'arõ wee'que wapa Õ'acũ bu'iri da'regũsami. Na weronojõ niticã'ña. Mũsã Õ'acũrẽ acobojose sẽrĩña. Tojo weecã, Õ'acũ bu'iri da'retigũsami, ni werecũ niwĩ Pedro.

Jesure ějõpeori masã na weeseti'que ni'i

⁴¹ Pedro tojo ni werecã tũ'orã, pãjãrã Jesucristore ějõpeocãrã niwã. Cũrẽ ějõpeocã ĩ'arã, be'ro Pedro quẽ'rã narẽ wãmeyecãrã niwã. Cũ tojo ni wérẽca nũmũta i'tiati mil wa'tero masã ějõpeocãrã niwã.

⁴² ãpẽrã todũporo Jesure ějõpeo'cãrã me'rã na'irõ nerẽcãrã niwã. Pedro quẽ'rã na weresere añurõ tũ'otũ'sacãrã niwã. Na basu sũ'ori ba'a, Õ'acũrẽ ñubuenũ'cũcã'cãrã niwã.

⁴³ Jesú cũ besecũú'cãrã cũ wee'caronojõta masã dutitirãrẽ yũ'rũo, apeye peje weeĩ'ocãrã niwã. Na tojo weesere ĩ'arã, masã nipe'tirã ĩ'amarĩacãrã niwã. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesure ějõpeorã a'merĩ añurõ weetamucãrã niwã. Peje cũorã na ye apeyenojõrẽ dua, te wapare ãpẽrã moorãrẽ dũcawaacãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã ni'cãrõnojõ cũobũrocãrã niwã. ⁴⁶ Ũmũcorinũcũ nipe'tirã ñubuerã wa'acãrã niwã Õ'acũ wi'ipũ. Na ye wi'seripũre e'catise me'rã a'merĩ sũ'ori ba'acãrã niwã. ⁴⁷ Tojo Õ'acũrẽ e'catise o'onũ'cũcã'cãrã niwã. ãpẽrã quẽ'rã narẽ añurõ wãcũcãrã niwã. Ũmũcorinũcũ Õ'acũ cũrẽ ějõpeotimi'cãrãrẽ ějõpeocã weecũ niwĩ. Tojo weerã siape me'rã Jesure pãjãrã ějõpeonemocãrã niwã.

3

Pedro quē'rā sijamasītigure sijacā wee'que ni'i

¹ Ni'cā n̄m̄m̄ dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'i pajiri wi'ip̄m̄ ñubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ip̄m̄re um̄corinucū ti horata Ō'acūrē masā ñubuenū'cūcā'cārā niwā. ² Top̄m̄ na wa'asetirinucū ni'cū masū wī'magūp̄ta dojoriwi'i sijamasītigū bajua'cū dujicū niwī. Ō'acū wi'i sope p̄to ne sājāarō masā cūrē miaa d̄pom̄ujācārā niwā. Ti sope wāmeticarō niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāarānucūrē niyeru sērīdujicū niwī. ³ To na sājāacā ī'agū, Pedro, Juārē niyeru sērīcū niwī. ⁴ Cū tojo sērīcā, na p̄arāp̄ta cūrē ī'acārā niwā. Pedro pe'e "Ī'aña ūsārē", nicū niwī.

⁵ Cū tojo nicāta, cū narē pūrō ī'acū niwī. "Yū'ure niyeru, apeyenojō o'orātirā weesama", ni wācūcū nimiwī.

⁶ Pedro cūrē nicū niwī:

—Yū'ū niyeru moo'o. Moomigūta, m̄'urē apeyenojō añusere weeta-mugūti. Jesucristo Nazarecū tutuaro me'rā m̄'urē sijacā weeguti. ⁷ Tojo nīgūta, cū d̄ujigūre diacjūcamocārē ñe'e, wejewā'cōn̄'cōcū niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū d̄u'pocārī añua wa'acū niwī.

⁸ Cū sijamasītigū ní'cū wā'cān̄'cāgūta, bu'pumajā, sijanū'cācū niwī. Tojo bu'puma sijagūta, Ō'acū wi'ip̄m̄ na me'rā sājāacū niwī. Ti wi'ip̄m̄ sājāejagū, e'catise o'ocū niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. M̄'ū ni'cārōcā yū'ure sijacā wee'e, nicū niwī.

⁹⁻¹⁰ Nipe'tirā Ō'acū wi'ip̄m̄ nirā cūrē ī'amasīcā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijagū Ō'acūrē e'catise o'ogu Añurī Sopep̄m̄ niyeru sērīduji'cūta nimiba, nicārā niwā. Cūrē ī'amasī, be'ro ī'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūp̄m̄ Pedro masārē were'que ni'i

¹¹ Sijamasītigū ní'cū Pedro quē'rārē ne du'usī'rīticū niwī. Masā cūrē ī'amarīa, Pedro quē'rā tirop̄m̄ omasājāacārā niwā. To na nerērō sope p̄to ti'aya marīrī tucū nicaro niwū. Ti tucū wāmeticarō niwū Salomó tucū.

¹² Pedro masā cū tiro omasājāacā ī'agū, narē a'tiro nicū niwī:

—¿De'ro weerā m̄sā tocārō ī'amarīati? ¿De'ro weerā m̄sā ūsārē pūrō ī'ati? M̄sā ūsārē "Na añurā nitjārā, na tutuaro me'rā sijacā weema", ¿niti? ¹³ Ūsā tutuaro mejēta niap̄m̄. Jesú cū tutuaro me'rā cū sijamasītigū ní'cū sijami. Marī ñecūsum̄ma Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī ñecūsum̄ma na wiogu ní'cū nimi Ō'acū m̄'m̄sep̄m̄ nīgū. Cūta tja "Yū'ū macū añuyū'ruagu nimi" ni, tutuasere ī'oami. Cū macūta ā'rī sijamasītigū ní'cūre sijacā weemi. Cūrēta m̄sā wiorārē o'ow̄m̄. Pilato ī'orō m̄sā cūrē uatiw̄m̄. Cū "Cūrē du'uguti wee'e" nimicā, m̄sā "Du'uticā'ña", niwū.

¹⁴ Jesú añugū ña'ase moogū nimiwī. Cū añugū nimicā, m̄sā cūrē teew̄m̄. Jesure du'uwīrōdutiw̄m̄. Masū ña'agū masārē wējēgū pe'ere du'udutiw̄m̄ Pilatore. ¹⁵ Jesú catise o'ogu pe'ere wējēdutiw̄m̄. Cū pacū pūrīcā cū macūrē wērī'cup̄m̄re masōcū niwī. Cū tojo wee'quere ūsā ī'awū. ¹⁶ Jesūta cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigūre sijacā weemi. M̄sā ī'amasīgūta nimi cū sijamasītigū ní'cū. Ūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, cūrē yū'r̄oami m̄sā ī'orō. Ūsā mejēta cūrē yū'r̄oap̄m̄.

¹⁷ »Yū'ū acawererā, m̄sā Ō'acū macūta nimi, ni t̄'omasītitjārā, Jesure wējēdutiw̄m̄. M̄sā wiorā quē'rā mejārōta weewā. ¹⁸ D̄porop̄m̄ Ō'acū cū ye queti werem̄'tārī masā nipe'tirārē a'tiro wereduticū niwī: "Cristo yū'ū bese'cū pi'etigūsamī', nicū niwī Ō'acū", ni wereturiacārā niwā.

Musã Jesure wějěcã, na tojo oja'caronojõta wa'awu. ¹⁹ Musã ña'arõ weeseti'quere bujawetiya. Bujaweti ducayuya. Õ'acũ uaronojõ weeya. Tojo weecã, Õ'acũ musã ña'arõ wee'quere acobojogusami. Acobojo, ejerisãjãcã weegusami. ²⁰ Cũ bese'cure o'ógusami. Cũ tojo weecã, a'ti turipure apaturi a'tigusami tja. Cũ a'tiacju Jesucristo Õ'acũ bese'cu nimi. ²¹ Duporopu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã a'tiro ni werecãrã niwã: “Õ'acũ bese'cu u'musepu tojánígusami yujupu. Be'ro Õ'acũ a'ti turire ducayugusami cũ ne waropu wee'caronojõta. Cũ tojo weeatji duporo a'ti turipure cũ macũ Jesucristore o'ógusami.” ²² Duporopu Moisé Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ marĩ ñecũsumuarẽ a'tiro nicu niwĩ: “Be'ropu marĩ wioгу Õ'acũ ni'cũ cũ ye queti wereacjure o'ógusami. Cũ yu'ure o'ó'caro weronojõta cũrẽ o'ógusami. Cũ quẽ'rã marĩ acaweregu nigũsami. Musã nipe'tise cũ weresere tu'orã, añurõ tere ejõpeoya. ²³ Cũ dutisere weesĩ'rĩtirãnojõ wẽrĩrãsama. Õ'acũ narẽ cõ'agũsami. Æpẽrã judío masã me'rã ne ninemosome majã”, nicu niwĩ Moisé. ²⁴ Nipe'tirã duporocjãrãpu Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã ni'cãrõacã wa'asere ojamu'tãcãrã niwã. “Be'ropu tojo wa'arosa'a”, ni ojacãrã niwã. Ne waro Samue wãmetigu tere ojamu'tãcu niwĩ. Cũ be'rocjãrã quẽ'rã mejãrõta ojaburocãrã niwã.

²⁵ »Toduporopu marĩ ñecũ Abrahãrẽ Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Mu'u pãrãmi nituriagu me'rã nipe'tirã a'ti di'tacjãrãrẽ añurõ weeguti.” Abrahãrẽ Õ'acũ tojo ní'quere Æpẽrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã marĩ ñecũsumuarẽ wereturiacãrã niwã. Õ'acũ cũ dia'cũ mejẽtare nigũ weetipĩ. Marĩ na pãrãmerã nituriarã nirã quẽ'rãrẽ tojota nigũ weepĩ. ²⁶ Cũ tojo ní'cuta marĩrẽ añurõ wéegu, marĩ judío masãrẽ cũ macũ wẽrĩ'cupure masõ, o'ómu'tãcu niwĩ. Marĩ ña'arõ weesere cõ'a, du'udutigu tojo weecu niwĩ, nicu niwĩ Pedro.

4

Pedro, Juã wiorã tiropu na wa'a'que ni'i

¹ Pedro quẽ'rã na masãrẽ ucũrĩ cura pa'ia, apĩ Õ'acũ wi'i co'terã surara wioгу, Æpẽrã saduceo masã na tiropu wa'acãrã niwã. ² Wa'a, Pedro, Juã me'rã na masãrẽ bu'ese ye bu'iri pũrõ uacãrã niwã. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwĩ:

—Õ'acũ cũ macũ Jesure wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Marĩ quẽ'rã wẽrĩca be'ro tojota masãrãsa'a, ni werecu niwĩ Pedro.

Saduceo masã ne ejõpeoticãrã niwã masã wẽrĩca be'ro masãsere. Tojo weerã Pedro masãrẽ tojo nicã tu'orã, pũrõ uacãrã niwã. ³ Ua, Pedro, Juãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu sõrõduticãrã niwã. Narẽ ñe'ecã, ñamica'apu nicaro niwũ. Tojo weerã ti umucoreta pa'ia wiorãpure weresãmasĩticãrã niwã. Te ye bu'iri Pedro quẽ'rã ti ñamirẽ bu'iri da'reri wi'iputa dujicã'cãrã niwã. ⁴ Æpẽrã Õ'acũ wi'ipu na bu'esere tu'o'cãrã pãjãrã Jesure ejõpeocãrã niwã. Toduporopu Jesure ejõpeomu'tã'cãrã me'rã nĩrã, umua se'sarore ba'paqueocã, ni cãmocusetiri mil nicãrã niwã.

⁵ Ape numu judío masã wiorã, Æpẽrã bucãrã, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masã Jerusalẽpure nerẽcãrã niwã. ⁶ Na me'rã Æpẽrã quẽ'rã Anás pa'ia wioгу, apĩ Caifá, apĩ Juã, apĩ Alejandro, Æpẽrã pa'ia wioгу acawererã nerẽcãrã niwã. ⁷ Nerẽtoja, Pedro quẽ'rãrẽ na tiropu pijiwã'cãduticãrã niwã. Na bu'iri da'reri wi'ipu ní'cãrã na tiro etacã ï'arã, “¿Noa dutiro me'rã musã ã'rĩ sijamasĩti'cure sijacã weeati?” ni sãrĩtiña'cãrã niwã.

8-9 Na sērītiña'cā, Pedro Espiritu Santu tutuaro me'rā, cū weetamuse me'rā narē yu'ticū niwī:

—Musā judío masā wiorā, tojo nicā bucurā, ¿de'ro weerā weresāti ũsārē? ¿Musā “¿De'ro wee cūrē sijacā weeati?” ni sērītiña'ti? ¹⁰ Yu'u musārē nipe'tirārē tere wereguti. Jesucristo Nazarecjū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītimi'cū sijami. Musā cūrē Jesure curusapu paabi'pewu. Cū pacu pūrīcā cū wērī'cupure masōcū niwī. Cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigū nī'cū sijami. ¹¹ Duporopu Jesure Ō'acū ye queti oja'cū a'tiro ni ojamūtācū niwī: “Masā ũtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama. Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'i weerāsama.” A'tiro nisī'rīrō wee'e te oja'que. Musā Jesucristore uatiwū. Musā cūrē uatimicā, cū pacu cū wērī masāca be'ro wiogu sōrōcū niwī. ¹² A'ti turipure Jesucristo dia'cū nimi marīrē yu'rūogu. Āpērāpua marīrē ne yu'rūomasītisama, nicū niwī Pedro.

¹³ Cū tojo nicā tū'orā, wiorā tū'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Ā'rā mejō nirā nima. Bu'e'cārā mejēta nima. Na bu'eti'cārā nimirā, añurō masīse, wācūtutuase me'rā ucūma. Na tojo weecā, marī narē ī'amasī'i. Ā'rā Jesú me'rā nī'cārā nima, nicārā niwā. ¹⁴ Na yu'rūono'cū Pedro, Juā tiro nu'cūcā ī'atjīarā, wiorā ucūnemomasīticārā niwā.

¹⁵⁻¹⁶ Be'ro Pedro quē'rārē wiorā nerērī tucūpu nī'cārārē aperopu wijaaduticārā niwā yujupu. Na wijáaca be'ro na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī ā'rārē? Nipe'tirā Jerusalécjārā na sijamasīti'cure yu'rūocā tū'ope'ticā'sama. Tojo weerā “Yu'rūotiamā, tojo nima'acārā weema”, marī narē nīmasītisa'a. ¹⁷ Masā aperocjārāpu tojo wa'a'quere tū'onemocā uatisa'a. Tojo weerā a'tiro nīrā narē: “Jesú ye quetire ne ucūnemoticā'ña majā” nīrā, nicārā niwā.

¹⁸ Ucūtojanū'cō, Pedro, Juārē pijisōrōcārā niwā tja. Na, na tiropu etacā, “Āpērāpūre Jesú ye quetire musā ne werenemoticā'ña” ni, duticārā niwā.

¹⁹⁻²⁰ Na tojo nicā tū'orā, Pedro quē'rā yu'ticārā niwā:

—Īsā musā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā uasari Ō'acū? Musā a'tere wācūña. Īsā ī'a'quere, ũsā tū'o'quere weredu'umasītisa'a, ni yu'ticārā niwā.

²¹ Na tojo nicā tū'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osī'rīrā, narē ninemocārā niwā:

—Wereticā'ña. Musā Jesú ye quetire werenemocā, musārē bu'iri da'rerāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasīti, du'uwīrōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yu'rūo'quere e'catise o'ocā ī'arā, tojo weecārā niwā.

²² Na yu'rūono'cū cuarenta cū'marī yu'rūo cūocū niwī.

Jesure ějōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sērī'que nī'i

²³ Pedro, Juā topu nī'cārā wijaa, na me'rācārā nīrī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'ipū etarā, pa'ia wiorā, bucurā narē tojo nī'quere werecārā niwā.

²⁴ Na tojo ni werecā tū'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nīrā nī'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sērīcārā niwā:

—Ō'acū, ũsā wiogu, mū'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwū. U'muse, maarī, nipe'tirā tepu nīrārē weecu niwū. ²⁵ Duporopu Espiritu Santu wācūse o'oro me'rā ũsā ñecū Davire mū'u macū Jesure masā ña'arō

weeatjere mu'u weremu'taduticu niwũ. Davi mu'u dutisere weegú a'tiro nicu niwĩ:

Judío masã nitirã Õ'acũ cã bese'cu me'rã uputu uarãsama.

Judío masã quẽ'rã Õ'acũ bese'cure ña'arõ weesĩ'rĩrãsama.

Tojo wãcũmirã, ne põtẽosome.

²⁶ A'ti di'tacjãrã wiorã a'merĩ nerẽrãsama Õ'acũrẽ yu'rũnu'cã, cãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩrã.

Cã bese'cu quẽ'rãrẽ tojota ña'arõ weesĩ'rĩrãsama.

Mu'u tojo ni wereduticu niwũ ùsã ñecũ Davire.

²⁷ »Cũ tojo ni oja'caronojõta queoro wa'awu. A'ti macãpũre mu'u macũ Jesú, mu'u bese'cure wẽjẽrãtirã Herode, Poncio Pilato, ãpẽrã judío masã nitirã, judío masã me'rã a'merĩ nerẽwã. ²⁸ Tojo weerã wẽjẽcã'wã cãrẽ. Dũporopu mu'u macũrẽ wẽjẽatjere masĩtojacu niwũ. “Tojo wa'arosa'a”, nicu niwũ. Mu'u masĩ'quere yujuputa ni'cãrõacã weerã weema. ²⁹ Õ'acũ, ùsãrẽ pa'ia wiorã mu'u macũ ye quetire weredutitiama. “Musã werecã, musãrẽ bu'iri da'rerãti”, niama. Na ùsãrẽ tojo ní'quere wãcũña. Mu'u dutiro weesĩ'rĩsa'a. Ësãrẽ mu'u tutuasere o'onemoña. Ësã mu'u tutuase o'ocã, mu'u macũ ye quetire ucũtutuarãsa'a. ³⁰ Mu'u macũ Jesú tutuaro me'rã ùsãrẽ masã dutitirãrẽ yu'rũocã, apeye quẽ'rãrẽ wee'ocã weeya. Mu'u tojo weecã, masã mu'u tutuasere ï'arãsama, ni sãrĩcãrã niwã Õ'acũrẽ.

³¹ Na tojo ni sãrĩca be'ro na nirĩ wi'i a'meña'caro niwũ. Tojo wa'acã, ti wi'ipũ nirã Espĩritu Santure cuoyu'rũacãrã niwã tja. Tojo weerã cã weetamuse me'rã Jesú ye quetire uiro marĩrõ werecãrã niwã.

Jesure ãjõpeorã na cuosere a'merĩ ducawaa'que ni'i

³²⁻³³ Jesú besecũ'cãrã tutuaro me'rã Jesú wẽrĩ'cupu masã'quere werenu'cũcã'cãrã niwã. Õ'acũ narẽ pũrõ weetamucu niwĩ. Nipe'tirã Jesure ãjõpeorã ni'cãrõnojõ wãcũsetiburocãrã niwã. Na cuosere “Yé dia'cũ ni'i”, niticãrã niwã. Tojo weerã na cuosere a'merĩ ducawaacãrã niwã. ³⁴⁻³⁵ Wi'seri, di'ta cuorã duacãrã niwã ãpẽrãpũre. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ ducawaadutirã Jesú cã besecũ'cãrãrẽ o'ocãrã niwã. Jesú besecũ'cãrã tere ñe'e, apeyenojõ moorãrẽ ducawaacãrã niwã. Tojo weerã pajasecuorã waro marĩcãrã niwã. Ni'cãrõnojõ cuoburocãrã niwã.

³⁶ Ni'cũ Jesure ãjõpeogu José wãmetigu nicu niwĩ. Leví ya curuacjũ Chipre wãmetiri nucãrõcjũ nicu niwĩ. Jesú cã besecũ'cãrã pe'e cãrẽ Bernabé pisucãrã niwã. Bernabé griego ye me'rã “Masãrẽ e'catise o'ogu” nirõ weesa'a. ³⁷ Cũ di'ta cã'rõacã cuocu niwĩ. Ti di'tare ãpẽrãrẽ duacu niwĩ. Cũ dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecũ'cãrãrẽ o'ope'ocã'cu niwĩ.

—Marĩ me'rãcjãrã apeyenojõ moorãrẽ ducawaaya, nicu niwĩ.

5

Ananía, Safira na nisoo'que ni'i

¹ ãpẽrã Jesure ãjõpeorã Ananía wãmetigu, cã nũmo Safira Bernabé cã wee'caronojõ weeticãrã niwã. Na quẽ'rã di'ta duacãrã niwã ãpẽrãpũre.

² Na dua'que wapare Jesú besecũ'cãrãrẽ o'ocu niwĩ. Nipe'tise cã niyeru ñe'e'quere o'ope'oticu niwĩ. Apeyere cã basu nurõcã'cu niwĩ. Na tojo wee'quere na se'saro pũarãta cã nũmo me'rã masĩcãrã niwã. Pedroro niyerure o'ogu, “Tocã'rõta wapayeamã”, nisoocu niwĩ.

3-4 Te niyerure ñe'egũ, Pedro cūrē nicu niwĩ:

—Te di'ta mu'u ye di'ta niwũ. Te mu'u dua'que wapa mu'u ye niyeruta niapã. Mu'u no'o o'osĩ'rĩrõ o'oboapã. Mu'u ùsã dia'cūrē nisoogu weewe'e. Tocã'rõta niyeru wapayeama nigũ, Espĩritu Santure nisoogu wee'e. Mu'u tojo nisoocã, wãtĩ mu'urē sãjãyu'rũapĩ mu'u wãcũsepure, nicu niwĩ Pedro.

5 Tojo nicãta, Ananía buruque'a, wẽria wa'acu niwĩ. Æpẽrã tojo wa'acã tu'orã, uputu uicãrã niwã.

6 Be'ro cũ wẽrica be'ro ma'mapjia ti wi'ipu sãjãa, cūrē yaarã wa'arã, su'ti caseri me'rã oma, miiwijaacãrã niwã.

7 I'tia hora cũ wẽrica be'ro na nirĩ wi'ipu Safira cũ numo ní'co sãjãtaco niwõ tja. Co marãpu wẽrĩ'quere masĩtico niwõ.

8 Ti wi'ipu sãjãtacã, Pedro core sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Nirõta musãrē tocã'rõta niyeru wapayeati musã di'ta dua'que wapare? nicu niwĩ.

A'tiro ni yu'tico niwõ:

—Tocã'rõta niyeru wapayeama, co marãpu nisoocaronojõta nico niwõ.

9 Co tojo nicã, Pedro nicu niwĩ:

—Musã Espĩritu Santu ï'orõ nisoopu. Õ'acũ ï'atisami ùsã tojo weecã, ¿ni wãcũmiati? Ni'cãrõacã mu'u marãpũre yaarã eja'cãrã tojatarã weema. Mu'u quẽ'rã mu'u marãpu wa'a'caronojõta wẽrigõsa'a. Mu'u quẽ'rãrẽ yaarãsama mu'u marãpũre yaa'caro weronojõta, nicu niwĩ Pedro.

10 Cũ tojo nicãta, co quẽ'rã buruque'a, wẽria wa'aco niwõ. Co marãpũre yaarã eja'cãrã tojatarã, co wẽrĩ'copũre bocaejacãrã niwã. Náta tja core miaa, yaarã wa'acãrã niwã co marãpu mijĩrẽ yaa'caropũta tja. Na nisooque ye bu'iri wẽrĩcãrã niwã.

11 Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orã, nipe'tirã Jesure ãjõpeorã, ãpẽrã quẽ'rã uputu uicãrã niwã.

Pedro quẽ'rã Õ'acũ tutuaro me'rã na weẽ'o'que ni'i

12-15 Jesure ãjõpeorã na'irõ Salomó wãmetiri tucũpu nerẽnu'cũcã'cãrã niwã. Æpẽrã Jesure ãjõpeotirã na me'rã ba'pãtiui nicãrã niwã. Narẽ ba'pãtiuimirã, Jesure ãjõpeorãrẽ añurõ wãcũseticãrã niwã. Æpẽrã umua, numia pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã.

Jesú besecũ'cãrã masã wa'teropũre peje añuse weẽ'ocãrã niwã. Dutitirãrẽ yu'ruo, peje apeyenojõ weenemocãrã niwã. Na tojo weecã ï'arã, pãjãrã dutitirãrẽ na tiro na nerẽrĩ tucũpu miacãrã niwã. Masã ti tucũrẽ mu'muamũjãcãrã niwã. Æpẽrãrẽ tojo weerã ma'a tiropũ na cũñase me'rã cũucãrã niwã. Pedro na tiro yu'ruagu, narẽ ñapeocã uacãrã niwã. Æpẽrã cũ ñapeotimicã, “Cũ wãtĩquecũurõ me'rã yu'rũrãsa'a”, ni wãcũcãrã niwã.

16 Apeye macãrĩ Jerusalé sumuto nise macãrĩcjãrã quẽ'rã yu'ruodutirã dutitirãrẽ Jerusalẽpu miacãrã niwã. Wãtĩa sãjãno'cãrã quẽ'rãrẽ miacãrã niwã. Jesú besecũ'cãrã nipe'tirã masãrẽ yu'ruocãrã niwã.

Pedro quẽ'rã bu'iri da'reri wi'ipu duji'cãrã wijaa'que ni'i

17 Na tojo weecã tu'orã, pa'ia wiogu, cũ me'rãcjãrã saduceo masã Jesú besecũ'cãrãrẽ uorã, pũrõ uacãrã niwã. 18 Tojo weerã Jesú besecũ'cãrãrẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miaa, sãrõcãrã niwã. 19 Wiorã narẽ tojo weemicã, ti ñamita Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ na nirĩ tucũpu bajuacu niwĩ. Bajua, na wiorã bi'ãca sopere pão, a'tiro nicu niwĩ:

—Wijaaya. ²⁰ Õ'acũ wi'ipũ masārē wererā wa'aya. “Mūsā Jesure ějõpeorā, cũ me'rā catinu'cūrāsa'a”, ni wereya narē, nicũ niwĩ Õ'acūrē wereco'tegũ.

²¹ Cũ tojo nĩca be'ro na bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape nũmũ bo'reacā Õ'acūrē wereco'tegũ ní'caronojõta Õ'acũ wi'ipũ wererā wa'acārā niwā. Na topũ wereri cura pa'ia wiogu, tojo nicā cũ me'rācjārā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēduticārā niwā. Na nerēpe'tica be'ro surarare “Narē pijirā wa'aya marĩ ñamica'a bi'adũpo'cārārē”, nío'ocārā niwā. Na wijaa'quere masīticārā niwā.

²² Na tojo nicā tũ'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'adũpoca wi'ipũ. Ti wi'ipũ sājāa, na nĩca tucūrē pāo, ĩ'acārā nimiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā ĩ'a, narē bocati, wiorāpũre wererā wa'acārā niwā. ²³ Wiorā tiro eja, “Ne marīama. Añurõ bi'aca tucũ nimiapũ. Ti sope co'terā quē'rā añurõ co'temiamā. Na tojo weemicā, ũsā ti sopere pāo ĩ'acā, ne ni'cũ marīami”, ni werēcārā niwā surara wiorāpũre.

²⁴ Na tojo ni werēcā tũ'orā, pa'ia wiorā, Õ'acũ wi'i co'terā surara wiogu pũrõ wācũque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

²⁵ Na wijaa'quere wācũrĩ cura ni'cũ Õ'acũ wi'ipũ ní'cũ pa'ia wiorā tiropũ etagũ, narē werecu niwĩ:

—Sõ'onīcārā bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cārā Õ'acũ wi'ipũ masārē bu'erā weeama, ni werecu niwĩ.

²⁶ Cũ werēcā tũ'orā, surara wiogu āpērā surara me'rā Jesú besecũ'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ũsārē ũtāperi me'rā narē ma'irā doqueri nĩrā, ne mejēcā weeticārā niwā. ²⁷ Be'ro narē wiorā decopũ miaa, topũ sājāejacā, pa'ia wiogu narē nicũ niwĩ:

²⁸ —Ũsā mūsārē Jesú ye quetire bu'edutitimiapũ. Tere “Bu'erā wa'aya”, ne nitiapũ. Ũsā mūsārē tojo dutítimicā, nipe'tiropũ Jerusalēpũre mūsā bu'ese se'sa wa'a'a. Mūsā masārē tojo ni bu'ecā, “Jesú na ye bu'irita wēĩpĩ”, ni wācũrāsama ũsārē. Na tojo ni wācũcā ũarā weesa'a, nicũ niwĩ pa'ia wiogu narē.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cũ me'rācjārā cūrē yũ'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yũ'rũoro Õ'acũ ye pe'ere nemorõ weeroũa'a. Ũsā mūsā dutiro wéerā, Õ'acũ dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Õ'acũ marĩ ñecũsumũa wiogu Jesú wēĩ'cũpũre, mūsā curusapũ paabi'pe wējēduti'cũre masõcũ niwĩ. ³¹ Masõtoja, ũ'mũsepũ cũ tiro wiogu dujiri cũmurõpũ miimũjācũ niwĩ. Cūrē topũ miimũjāgũ, marīrē yũ'rũo'cũre marĩ wiogu niato ni, sõrõcũ niwĩ. Tojo weegũ marĩ judío masārē marĩ ña'arõ weeseti'quere bujaweticā, marīrē acobojogũsami. ³² Ũsā Õ'acũ tojo wee'quere werēcusiari masā ni'i. Ũsā Espĩritu Santure cũoyurā, cũ me'rā Õ'acũ tutuasere wee'õapũ masārē. Nipe'tirā Õ'acũ dutiro weerārē Espĩritu Santure o'ógũsami, ni werēcārā niwā Pedro quē'rā.

³³ Cũ tojo nicā tũ'orā, wiorā pe'e ũpũtu waro uacārā niwā.

—Ma. Ā'rārē wējērā marĩ, nicārā niwā.

Cũ me'rācjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cũ fariseo masũ Gamalie wāmetigu wiorā me'rā na nerērõpũta nicũ niwĩ. Moisé oja'quere masārē bu'egũ nicũ niwĩ. Masā cūrē “Añugũ nimi”, ni wācũcārā niwā. Wiorā Jesú besecũ'cārārē na “Wējērā” nicā tũ'ogu,

Gamalie wā'cānū'cā, “Ā'rārē pijiwijaaniña yujupū”, nicū niwī. Āpērā wiorārē na tū'otiro apeyenojō weregūti nīgū, tojo nicū niwī. ³⁵ Na wijáaca be'ro topū nirā wiorārē a'tiro nicū niwī:

—Añurō wācūña musā narē weesī'rīsere. ³⁶ Ti numupure ni'cū Teuda wāmetigū “Yū'u wiogu ni'i”, ni wācūcū nimiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcō'acā'cārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū me'rā nimi'cārā no'o ūaro wa'astepe'tia wa'acārā niwā. Tojo wéeca be'ro cū bu'emique pe'tia wa'acaro niwā. ³⁷ Be'ro wiogu masārē ba'paqueori cura apī Juda wāmetigū Galileacjū nicū niwī. Cū quē'rārē pājārā masā cū bu'esere sirutucārā nimiwā. Be'ro cūrē tja āpērā wējēcō'acārā niwā. Cūrē wējēca be'ro cū yarā nimi'cārā wa'astepe'tia wa'acārā niwā mejārōta tja. ³⁸ Yū'u tojo weegu musārē tojo wa'a'quere were'e. Sōjā pūrīcārē ña'arō weeticā'ña. Narē du'ucā'ña. Na bu'ese na wācūse me'rā bu'ecā, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronojōta. ³⁹ Ō'acū dutiro me'rā na bu'ecā pūrīcārē, musā ne pōtēosome. Tojo weerā musā narē wējērā, Ō'acūrē yū'runū'cārā weebosa'a. Tojo weerā du'uya narē, ni werecū niwī Gamalie wiorārē.

⁴⁰ Cū tojo nisere tū'orā, “Jau. Ā'rī marīrē diacjūta ucūmi”, ni wācūcārā niwā. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārā niwā tja. Na topū sājāejacā ī'arā, wiorā surarare tārāduticārā niwā. Tārātoja, “Jesú ye quetire ne apaturi werenemoticā'ña”, nicārā niwā. Nitoja, narē du'uwīrōcā'cārā niwā.

⁴¹ Na wiorā tiropū ní'cārā wijaa, a'merī ucūcārā niwā:

—Ō'acū marīrē “Jesú ye quetire wereya” nicā, añu ni'i. Tojo weerā wiorā na tārāmicā, marī añurō e'catise me'rā ni'i, nicārā niwā.

⁴² Wiorā narē bu'edutitimicā, Ō'acū wi'ipū, wi'seripū Jesú nipe'tirārē yū'ruogu nimi nisere bu'enu'cūcā'cārā niwā.

6

Jesú besecūú'cārā narē weetamuajārē bese'que ni'i

¹ Be'ro siape me'rā pājārā waro judío masā Jesure ējōpeocārā niwā. Na me'rā ape di'tacjārā griego ye ucūrā nicārā niwā. Ti di'tacjārā waro pe'e Judeacjārā hebreo yere ucūcārā niwā. Na pājārā Jesure ējōpeonemorī cura náta tja dū'sasocārā niwā ba'ase etise me'rā. Tojo weerā griego ye ucūrā hebreo ye ucūrārē a'tiro nicārā niwā:

—Musā ūmūcorinucū ba'ase etirā, musā yarā wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orā niapū. Ūsā yarā numia pe'ere o'majācā o'orā niapū, nicārā niwā.

² Na tere dū'sasocā tū'orā, Jesú besecūú'cārā nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nerēduticārā niwā. Nerētojaca be'ro narē a'tiro ni werecārā niwā:

—Ūsā ba'ase etirā, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ūsā tere weredu'ucā, ña'a nibosa'a. ³ Tojo weerā ūmūa ba'ase etiajārē musā wa'tero nirārē beseya. Siete beseya añurō masīrārē, Espiritu Santu dutiro weenu'cūrārē. Masā “Náta nima añurā” nino'rārē beseya. Musā bese'cārārē ba'ase etirā sōrōno'rōsa'a. ⁴ Tojo weerā ūsā pe'e ñubuenū'cū, Jesú ye quetire bu'enu'cūcā'rāsa'a, nicārā niwā.

⁵ Masā na tojo nicā tū'orā, “Añu'u majā”, ni wācūcārā niwā. Tere wācūtoja, besecārā niwā Estebare. Cū añurō Ō'acūrē ējōpeogu, Espiritu Santu tutuasere cūoyū'rugū nicū niwī. Āpērārē mejārōta cū weronojō nirārē besecārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Felipe, Prócoro,

Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquíacjũ. Cũ judío masũ nitimigũ, na weronjõ ãjõpeosetigũ nicũ niwĩ. Ā'rārẽ besecārã niwã.

⁶ Narẽ besetoja, “Ā'rārẽ beseapũ” ni, Jesú cã besecũ'cārã tiropũ miacārã niwã. Narẽ na da'ratje cjasere sõrõrã, na dũpopare ñapeo, Ō'acũrẽ sērĩbosacārã niwã.

⁷ To be'ro nipe'tiropũ Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwũ. Pãjãrã Jerusalécjãrã cũrẽ ãjõpeonemocārã niwã. Pa'ia quẽ'rã pãjãrã ãjõpeocārã niwã.

Estebare weresã, wiorã tiropũ cũrẽ mia'que ni'i

⁸ Estebare Ō'acũ añurõ weetamucũ niwĩ. Tojo weegũ cã Ō'acũ tutuaro me'rã pãjãrã dutitirãrẽ yũ'rũo, peje añuse weel'onemocũ niwĩ masã wa'teropure.

⁹ Cũ tere weecã ĩ'arã, cũrẽ ãpẽrã judío masã ĩ'atu'ticārã niwã. Cũrẽ ĩ'atu'tirã ni'cãrãrã ni'cã wi'i judío masã nerẽrĩ wi'i Libertado wãmetiri curuacjãrã nicãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã wija'cãrã nicãrã niwã. Ĥpẽrã cũrẽ dũ'sasowã'cõrã Cirenejãrã, Alejandriacjãrã, Cilicia di'tacjãrã, Asia di'tacjãrã na me'rã nicãrã niwã. ¹⁰ Cũrẽ na tojo weecã, Espĩritu Santu cũ ucũcã, Estebare peje masĩse o'ocũ niwĩ. Tojo weerã na cã me'rã ne ucũ põtẽoticãrã niwã.

¹¹ Be'ro na cã me'rã ucũ põtẽoti, masã ĩ'atiropũ ãpẽrã masãrẽ niyeru wapaye, nisoodutio'ocãrã niwã:

—“Esteba marĩ ñecũ Moisé cũ duti'quere ña'arõ ucũami. Ō'acũ quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũami”, ni wereya masãpũre, nicãrã niwã.

¹² Na wapaye nisoodutio'o'cãrã masãpũre wa'a, werecãrã niwã na ní'caronjõta. Tere werecã tũ'orã, masã pe'e queoro ãjõpeocãrã niwã. Tojo weerã nipe'tirã masã, ãpẽrã judío masã bũcũrã, Moisé oja'quere bu'eri masã Esteba me'rã pũrõ uacãrã niwã. Na uacã ĩ'arã, narẽ uarosãjãcã wee'cãrã maata cũrẽ ñe'e, pa'ia wiorã tiropũ miacãrã niwã.

¹³ Na tiropũ etarã, ãpẽrã masãrẽ mejãrõta nisoodutio'ocãrã niwã tja.

—Ā'rĩ Ō'acũ wi'i pajiri wi'ire ña'arõ ucũami. Moisé cũ duti'que quẽ'rãrẽ tojota niami. ¹⁴ Apeye “Jesú Nazarecjũ ti wi'i Ō'acũ wi'ire cõ'agũsami”, niami. “Moisé marĩrẽ weedutigũ cũu'que quẽ'rãrẽ dũcayugũsami”, niami, nisocãrã niwã wiorãrẽ.

¹⁵ Na tojo nicã tũ'orã, wiorã Estebare pũrõ ĩ'acãrã niwã. Na cũrẽ ĩ'acã, cũ ya diapoa asistea wa'acaro niwũ. Ō'acũrẽ wereco'tegũ u'mũsecjũ weronjõ bajuri diapoa wa'acaro niwũ.

7

Esteba wiorãrẽ were'que ni'i

¹ Estebare na ĩ'arĩ cura pa'ia wiogũ sērĩtiña'cũ niwĩ:

—¿Mũ'urẽ diacjũ nise me'rãta weresãti? nicũ niwĩ.

² Cũ tojo nicã, Esteba yũ'ticũ niwĩ:

—Acawererã, yũ'ure tũ'oya. Ō'acũ añurõ asistegũ, nipe'tise masĩyũ'rũagũ marĩ ñecũ Abrahãrẽ ucũcũ niwĩ Mesopotamia caldea masã nirõpũ. Harã wãmetiri macãpũ wa'ase dũporo cũrẽ ucũcũ niwĩ.

³ A'tiro nicũ niwĩ: “A'ti di'tare, mũ'u acawererãrẽ wijayã. Wa'aya yũ'u mũ'urẽ di'ta wereatjopũ”, nicũ niwĩ. ⁴ Tojo nicã tũ'ogũ, cã acawererã caldeo masã ye di'tapũ ní'cũ wija, Harãpũ macãrĩ wa'acũ niwĩ. Topũ ni, be'ro Abrahã pacũ wẽrĩa wa'acũ niwĩ. Cũ pacũ wẽrĩca be'ro Ō'acũ cũrẽ wijaduticũ niwĩ tja, a'ti di'ta Judea marĩ nirõrẽ a'tidutigũ. ⁵ Cũ

a'topu etacã, cûrê ne cã'rõacã di'ta o'oticu niwĩ yujupu. O'otimigũta, “Be'ropu mu'u ye, mu'u pãrãmerã nituriarã ye di'ta nirõsa'a”, nicu niwĩ. Õ'acũ tojo nícaterore Abrahã ne ni'cũ põ'rãmarĩcu niwĩ. ⁶ Õ'acũ cûrê apeye ninemocu niwĩ tja: “Mu'u pãrãmerã nituriarã ape di'tapu nirãsama yujupu. Cuatrocientos cû'marĩ ti di'tacjãrã peorã nirãsama. Narẽ da'raduti, tãrãperãsama. ⁷ Yu'u narẽ tojo weecã, ti di'tacjãrãrẽ bu'iri da'regusa'a. Narẽ da'retoja, mu'u pãrãmerã nituriarã ti di'tapu ní'cãrã wija, yu'ure a'topu ñubuepeorã a'tirãsama”, nicu niwĩ Õ'acũ. ⁸ Cũ tojo níca be'ro Abrahãrẽ a'tiro weeduticu niwĩ: “Nipe'tirã umuarẽ na õ'rêcju yapa caserore yejecõ'aña. Musã a'tiro wéerã, yu'ure ï'orãsa'a musã ëjõpeosere”, nicu niwĩ Õ'acũ. Tojo weegu Abrahã cũ macũ Isaare ni'cã semana cũ bajuáca be'ro cũ õ'rêcju yapa caserore yejecõ'acu niwĩ. Isaa quẽ'rã cũ macũ Jacore tojota weecu niwĩ. Jacob mejãrõta weecu niwĩ cũ põ'rã docere. Õ'acũ duti'caronojõta weecãrã niwã, ni werecu niwĩ Esteba.

⁹⁻¹⁰ »Jacob põ'rã marĩ ñecũsumua na acabiji Joseré uorã, ãpẽrã masãrẽ da'raco'teacju niato níã duacãrã niwã. ã'rã duu'cãrãta tja ãpẽrãpũre Egiptocjãrãrẽ duaturiacãrã niwã. Na duáca be'ro cũ pi'etisetirinucũ Õ'acũ cûrê weetamunu'cũcã'cu niwĩ. Cûrê weetamugũ, peje masise o'ocu niwĩ. Faraõ Egipto di'ta wioгу cûrê tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu cũ docacjũ wioгу sõrõcu niwĩ. Apeyere faraõ cũ ya wi'i cjase da'rãse wioгу sõrõcu niwĩ.

¹¹ »José topu wioгу nirĩ cura nipe'tiro Egiptopũre ba'ase pe'tia wa'acaro niwũ. Cũ acawererã, marĩ ñecũsumua nirõpu Canaápu quẽ'rãrẽ pe'tia wa'acaro niwũ. Te pe'tica be'ro masã te di'tapu nirã uputu ujaboacãrã niwã. Marĩ ñecũsumua Abrahã pãrãmerã quẽ'rãrẽ ne ba'ase marĩcaro niwũ. ¹²⁻¹³ Be'ro Jacob “Egiptopu ba'ase duase niaporo” nicã tu'ogu, cũ põ'rãrẽ “Duurã wa'aya”, ní'ocu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'orã, Egiptopũre ne wa'arã weecãrã niwã. Topu eta, ba'ase duu, na ya wi'ipu tja majãmitojati a'titicãrã niwã. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurã wa'acãrã niwã mejãrõputa tja. Titare majã na etacã, José “Yu'u musã acabiji ni'i musã dua'cu”, ni werecu niwĩ cũ ma'misumuarẽ. Be'ro faraõ quẽ'rã “ã'rã José ma'misumua niama” nicã tu'ocu niwĩ. ¹⁴ To be'ro José cũ ma'misumua me'rã queti o'ócu niwĩ cũ pacupũre. “Marĩ pacu, nipe'tirã marĩ acawererã macãrĩ a'tiato a'topu”, ní'ocu niwĩ narẽ. Cũ acawererã pe'e setenta y cinco nicãrã niwã. ¹⁵ Cũ uocã tu'ogu, Jacob cũ põ'rã me'rã José tiropu wa'arã, Egiptopũre bu'acãrã niwã. Topu nígũta, na pacu Jacob wẽrã wa'acu niwĩ. Cũ põ'rã marĩ ñecũsumua cũ weronojõta wẽrĩpe'tidija wa'acãrã niwã. ¹⁶ Be'ropu na õ'arĩrẽ yaarã wa'arã Siquem wãmetiri macãpu miacãrã niwã. Abrahã cũ Hamor põ'rãrẽ ùtã tuti dúúca tutipu cũ mijĩrẽ yaa'caroputa narẽ siosõrõcũuocãrã niwã.

¹⁷ »Õ'acũ toduporopu Abrahãrẽ nicu niwĩ: “Mu'u pãrãmerã nituriarãpu ape di'tapu ní'cãrã a'ti di'ta Canaápu tojatirãsama tja.” Cũ tojo ní'que ejatji duporoacã Egiptopu níã, marĩ ñecũsumua pãrãmerã pãjãrã masãputinemocãrã niwã. ¹⁸ Egiptopũre na nicã, apĩ wioгу sãjãcu niwĩ tja. Joseré duporopu wẽrĩca be'ro niyucã, ne masĩticu niwĩ. ¹⁹ Cũ marĩ ñecũsumua pãjãrã na masãputicã ï'a, narẽ ña'abutiario weepecu niwĩ. Na põ'rã ne bajua'cãrã umuarẽ wẽrĩato nígũ aperopu cõ'adutimujãcu niwĩ. ²⁰ Cũ narẽ tojo dutiri cura Moisé bajuacu niwĩ. Cũ añubutiaguacã nicu niwĩ. Cũ pacusumua i'tiarã mujĩpu na ya wi'ipũre cûrê masõcãrã niwã.

21 Be'ro na cūrē wējērī nírā, diapū po'ocārā niwā. Na po'oca be'ro Faraō macō cūrē ĩ'abocaco niwō. ĩ'aboca, miimajāco niwō co ya wi'ipū. Topū co macūrē weronojō cūrē masōco niwō. 22 Cū ti wi'ipū buca, nipe'tise Egiptocjārā na bu'esere bu'ecu niwī. Cū masīse me'rā ucū, nipe'tisere añurō weecu niwī.

23 »Be'ro Moisé cuarenta cū'marī cuogu, cū acawererā tiropū sijagu wa'acu niwī. 24 Topū ejagu, ni'cū Egiptocjū cū acaweregure paacā ĩ'acu niwī. Cū tojo weecā ĩ'agū, cūrē a'megū, Egiptocjūrē paawējēcā'cu niwī.

25 Cū basu Moisé pe'e a'tiro ni wācūcu niwī: “Yū'u me'rāta Ō'acū yū'u acawererārē na a'ti di'tacjārā peorā nisere wijacā weegusami. Yū'ure na a'tere masīsama”, ni wācūcu nimiwī. Cū acawererā pe'e cū weronojō wācūticārā niwā.

26 »Ape nūmū cū na tiropū wa'acu niwī tja. Topū ejagu, āpērā puarā cū acawererā a'mequēcā ĩ'acu niwī. Narē bosamigū “Acawererā, tocā'rōta a'mequēdu'uya. ¿De'ro weerā tocā'rō a'mequēti ni'cū acawererā nimirā?” nicū niwī.

27 »Cū tojo nicā tu'ogu, apīrē uputu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cōcu niwī. “¿Noa mū'urē ūsā wiogu 'Narē besegu wa'aya', nío'oati? 28 ¿Mū'u yū'ure wējēsī'rīsari tja ñamica'a mū'u Egiptocjūrē wējē'caronojōta?” ni ye'sucū niwī.

29 »Cū tojo nicā tu'ogu, Moisé, ā'rā yū'ure tere masīpe'titojasama nígū, uiwā'cā wa'acu niwī. Be'ro ape di'tapū Madiā wāmetiropū du'tiwā'cācu niwī. Topū omocā dū'te, nicā'cu niwī. Puarā umua pō'rāticū niwī.

30 »Madiā di'tapūre cuarenta cū'marī nicū niwī. Cū ticūse cū'marī nīca be'ro ni'cā nūmū yucu marīrō ūrūgū Sinai wāmeticjū tiropū ĩ'awā'cācu niwī. Topū wa'acā, ni'cā siti yucusiti ūjūcā ĩ'acu niwī. Ti pecame'e ūjūrī pō'rā decopū Ō'acūrē wereco'tegu weronojō bajugu bajuacu niwī. 31 Cū ti siti ūjūcā ĩ'agū, ĩ'amarīa wa'acu niwī. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pu'toacācure ĩ'agū wa'acu niwī. Pu'toacā ejacā, Ō'acū ti me'e wa'teropū nigū cūrē ucūcu niwī: 32 “Yū'u Ō'acū ni'i. Mū'u ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob na wiogu ni'i”, nicū niwī. Tojo ucūcā tu'ogu, uputu ui, narāsācu niwī. Uigu, ĩ'adu'ucā'cu niwī ti me'erē.

33 »Be'ro cūrē ucūnemocu niwī tja: “Yū'u a'tota ni'i mū'u tirota. Tojo weegu mū'u sñase sapatore tuweeya. Mū'u tere tuweegu, ĩ'ogūsa'a yū'ure mū'u ējōpeosere. 34 Yarā masā Egiptopū nirārē na uputu pi'eticā ĩ'apū. Na caricūcā tu'oapū. Tojo weegu mū'urē Egiptopū o'ógutigu wee'e tja narē yū'rūoacjū”, ni werecu niwī Ō'acū Moisére.

35 »Ā'rī Moiséreta marī ñecūsūmua teerā, a'tiro nicārā niwā: “¿Noa mū'urē ūsā wiogu, 'Narē besegu wa'aya', nío'oati?” nicārā niwā. Marī ñecūsūmua tojo nimicā, Ō'acū pe'e Moisére narē yū'rūoacjū, narē dutiacjū sōrōcu niwī. Pecame'e siti ūjū'caro bajua'cuta Moisére yū'ruotamucu niwī marī ñecūsūmuarē. 36 Cū Egiptopū nígū, pajiri maa Aco sō'arī maapu nígū, Ō'acū tutuaro me'rā peje wee'ocu niwī. Tojo weegu cū acawererā Egiptopū ní'cārārē apeye di'tapū sū'ori miiwijacu niwī. Cuarenta cū'marī yucu marīrō, masā marīrōpū na wa'acā, Ō'acū tutuaro me'rā wee'onu'cūcā'cu niwī. 37 Moiséta marī ñecūsūmuarē a'tiro werecu niwī: “Ō'acū be'ropū ni'cū o'ógusami cū ye queti wereacjūre. Yū'ure o'ó'caro weronojōta cūrē o'ógusami. Cū quē'rā marī acaweregu nigūsami”, nicū niwī. 38 Marī ñecūsūmua na yucu marīrōpū nicā, Moisé na me'rā nicū niwī. Topū ūrūgū Sinai wāmeticjūpū Ō'acūrē wereco'tegu bajua, cūrē

were'quere narē wereturiacu niwī. Marī quē'rā cū wereturia'quepūreta cuo'o. Te tojo ninu'cūcā'rōsa'a. Ne pe'tisome.

³⁹ »Moisé tere weremicā, marī ñecūsūmua ne ējōpeoticārā niwā. Na cū weresere tu'osī'rītirā, “Majāmitojaa wa'arāti Egiptopu tja”, ni wācūcārā niwā. ⁴⁰ Tojo wācūrā, Moisé apaturi cū ūrūgūpu mājāca be'ro cū ma'mi Aarōrē a'tiro nicārā niwā: “Sō'onīcu marīrē Egiptopu ní'cārārē miiti'cu waro cuarenta nūmūrī yu'ru'u cū bajutiro. ¿De'ro wa'apari cūrē? Marī ne masītisa'a.” Tojo weerā cū ma'mi Aarōrē nicārā niwā: “Ūsā ējōpeoatje queosere yeebosaya. Marī dūporo wūamū'tārāsama. Na marī wa'atji ma'arē ī'orāsama”, nicārā niwā. ⁴¹ Na tojo nicā tu'ogu, Aarō na duti'caronojōta ni'cū wecu wī'magū queose da'recu niwī. Be'ro cūrē ējōpeorā, ecarārē wējē ūjūamorō, ñubuepeocārā niwā. Tojo nicā na yee'cūreta bosenu wee, e'catipeocārā niwā. ⁴² Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na ūaro weeato nīgū na me'rā ní'cu cō'acā'cu niwī. Tojo weerā na no'o ūaro ñocōarē, mujīpūarē ējōpeocārā niwā. Tojo na wee'quere Ō'acū ye queti weremū'tārī masā a'tiro ni ojacārā niwā:

Ō'acū a'tiro nicu niwī:

“Musā yu'u pe'ere yucu marīrōpūre cuarenta cū'marī nírā, ne ecarārē wējē ñubuepeotiwa.

⁴³ Apī Moloc wāmetigu cū queosere ējōpeorā su'ti caseri wi'i me'rā yoowā'cāwū.

Apī Refán ñocōawū musā yee'cu quē'rārē ējōpeorā tojota weewa.

Ā'rārē musā basuta yee ējōpeowu.

Yu'u pe'ere ne ējōpeotiwa.

Musā yu'ure ējōpeoti'que bu'iri āpērā masārē musārē ñe'e miaduticā weeguti yoaro Babilonia wāmetiri macā yu'rūropu”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacārā niwā Ō'acū ye queti wererā.

⁴⁴ Esteba wiorārē werenemocu niwī apeye Ō'acū wi'i cjasere:

—Marī ñecūsūmua na yucu marīrōpū nírā, ni'cā wi'i Ō'acūrē ñubuepeori wi'i, cū diez duti'quere nūrōrī wi'ire cuocārā niwā. Ti wi'i wa'icūrā caseri me'rā na wéca wi'i nicaro niwū. “Tojo bajuri wi'i weeya”, Ō'acū cū Moisére duti'caronojōta queoro weecārā niwā. ⁴⁵ Na wérīca be'ro āpērā cuoturua sirutucārā niwā ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamūjācārā niwā. Be'ro Josué Moisé wérīca be'ro a'ti di'ta Canaápu a'tigu, narē ti wi'ire su'ori miiticu niwī. Na a'topu a'ticā, Ō'acū a'ti di'tacjārārē judío masā nitirārē cō'aō'omūjācu niwī. Na wa'awe'o'quepūre nicārā niwā. Yoacā ti wi'ipu Ō'acūrē ējōpeocārā niwā téé Davi cū wiogu sājāca be'ropu.

⁴⁶ Davi ape wi'i weesī'rīmicu niwī. Ō'acū tu'sayu'ruano'gū a'tiro nicu niwī: “Mu'u yu'u ñecū Jacob ējōpeo'cu ni'i. Mu'urē añurī wi'i, pajiri wi'i weebosasī'rīsa'a mu'u niatji wi'ire”, nicu niwī Ō'acūrē. Cū tojo weesī'rī'cu nimigū, ti wi'ire weeticu niwī. ⁴⁷ Cū macū Salomó pe'e weecu niwī ti wi'ire.

⁴⁸ Ō'acū tutuayū'rugū ni'cā wi'i, masā wéca wi'ipu dia'cū nímasītisami. Ō'acū ye queti weremū'tārī masū dūporocjūpu a'tiro ni ojacu niwī Ō'acū cū ucū'quere:

⁴⁹ “Yu'u nipe'tiropu ni'i.

Ū'muse, a'ti di'ta yu'u wee'quere yu'ūta duti'i.

Tojo weegu yu'u masā wéca wi'ipu dia'cū nímasītisa'a.

⁵⁰ Yu'u basuta nipe'tise a'tere weewa, nicu niwī Ō'acū”, ni ojacu niwī Ō'acū ye queti weremū'tārī masū.

⁵¹ Be'ro Esteba narē nicu niwī tja:

—Musã Õ'acũ dutisere yu'rũnu'cãyu'rũa'a. Cũrẽ masĩtirã weronojõ cũ weresere ne tu'osĩ'rĩwe'e. Musã ñecũsumua wee'caronojõta Espĩritu Santu dutisere weesĩ'rĩwe'e. ⁵² Na nipe'tirã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. Æpẽrãrẽ marĩrẽ yu'rũogu a'tiatjere weremu'tãrãrẽ wẽjẽcã'cãrã niwã. Na tojo nino'cũreta cũ a'ticã, musã Æpẽrãrẽ wia, cũrẽ wẽjẽdutiwu. ⁵³ Musãrẽ Õ'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã cũ dutisere o'ócũ niwĩ. Tere o'óno'cãrã nimirã, musã yu'rũnu'cãyu'rũa'a, ni tu'ticũ niwĩ narẽ Esteba.

Estebare ùtãperi me'rã doquewẽjẽ'que ni'i

⁵⁴ Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã uputu uayu'rũa wa'acãrã niwã. ⁵⁵ Esteba pe'e Espĩritu Santure cõoyu'rũatjĩagũ, u'mũsepũ ï'amorõ, Õ'acũ cũ añurõ asistegũre ï'acũ niwĩ. Jesú quẽ'rãrẽ ï'acũ niwĩ cũ pacũ diacjũ pe'e nu'cũgũrẽ.

⁵⁶ Cũ narẽ ï'agũ, “Jãa, ï'aña. Æ'mũse pãrĩcã ï'a'a. Jesú, Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu cũ diacjũ pe'e nu'cũgũrẽ ï'a'a”, nicũ niwĩ Esteba.

⁵⁷⁻⁵⁸ Na cũ tojo nicã tu'orã, uputu caricũ tu'osĩ'rĩtirã, o'meperi da'rabi'acãrã niwã. Cũ pu'to ni'cãrõ me'rã omaeja, ñe'e, cũrẽ miacãrã niwã ti macã sumutopũ. Cũrẽ doquewẽjẽrãti nĩrã, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigũre co'tedutirã o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanu'cõ, cũ Estebare ùtãperi me'rã doquecãrã niwã. ⁵⁹ Na tojo weecã, Õ'acũrẽ a'tiro ñubuecũ niwĩ:

—Jesú, yu'u wioqu, yu'u wẽrĩgũti wee'e. Yu'u ejeripõ'rãrẽ ñe'eña, nicũ niwĩ.

⁶⁰ Be'ro burũque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicũ niwĩ tja:

—Wioqu, acobojoya Æ'rãrẽ yu'ũre na tojo weesere. Cũ tojo nĩca be'ro wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

8

Saulo Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weenu'cã'que ni'i

¹⁻² Saulo na Estebare doquewẽjẽcã ï'agũ, “Añurõ wéerã, tojo weeama”, ni wãcũcũ niwĩ. Æpẽrã umua Õ'acũrẽ ãjõpeori masã Estebare yaacãrã niwã. Cũrẽ yaa, uputu dujasewã'acãrã niwã. Estebare na wẽjẽca numũrẽta Æpẽrã Jesure ãjõpeotirã Jesure ãjõpeorã Jerusalẽpu nĩrãrẽ uputu ña'arõ weenu'cãcãrã niwã. ³ Saulo ne ni'cũ Jesure ãjõpeogu marĩato nĩgũ na ye wi'seripu wa'a, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamũjãcũ niwĩ. Æmua, numia nipe'tirãrẽ tojo weecũ niwĩ. Na tojo weecã ï'arã, Jesure ãjõpeorã no'o uaro du'tistea wa'acãrã niwã Judea di'tapu, Æpẽrã Samaria di'tapu. Jesú cũ besecũ'cãrã se'saro tojacãrã niwã Jerusalẽpũre.

Felipe Samariacjãrãrẽ bu'e'que ni'i

⁴ Nipe'tirã du'tistewã'cã'cãrã no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewã'cãcãrã niwã. ⁵ Felipe quẽ'rã du'tiwã'cã'cuta Samaria wãmetiri macãpu wa'acũ niwĩ. Topũ eta, tocjãrã masãrẽ Jesú Õ'acũ bese'cũ nimi nisere werecũ niwĩ. ⁶ Apeye quẽ'rã Õ'acũ tutuaro me'rã narẽ añuse wee'locũ niwĩ. Cũ a'tiro weecã ï'arã, nipe'tirã ti macãcjãrã cũ weresere añurõ tu'otu'sacãrã niwã. ⁷ Pãjãrã masã wãtĩa sãjãno'cãrã masãpũre nimi'cãrã wãtĩarẽ cõ'awĩrõcã, uputu caricũwijaacãrã niwã. Æpẽrã pãjãrã sijamasĩtirãrẽ, opa cõ'ñerĩ sijarãrẽ yu'rũocũ niwĩ. ⁸ Cũ tojo weecã ï'arã, ti macãcjãrã pũrõ e'caticãrã niwã.

Simó yai weronojõ nigũ ye queti ni'i

⁹ Samariapure ni'cũ Simó wãmetigu yoacã yai weronojõ nigú nicu niwĩ. Cũ tojo weesere Samariacjãrã ï'amarĩamujãcãrã niwã. Cũ basu pe'e “Yũ'ũ tutuayũ'ruagu ni'i”, nicu nimiwĩ masãrẽ. ¹⁰ Nipe'tirã ti macãcjãrã wiorã, no'o mejõ nirã cũ weesere ï'atũ'sayũ'ruacãrã niwã.

—Ã'rĩ Õ'acũ weronojõ tutuaro cuogu nisami, nicãrã nimiwã. ¹¹ Tojo weerã yai yoacã siape me'rã pejetiri wee'õnemocã ï'ayurã, pãjãrã masã cũrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

¹² Felipe Samariapure tocjãrãrẽ a'tiro ni werecu niwĩ:

—Õ'acũ cũ dutiro weerã wiogu nimi. Cũ macũ Jesú marĩrẽ yũ'ruogu nimi, nicu niwĩ narẽ. Cũ werecã tũ'orã, ti macãcjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Cũrẽ ãjõpeocã ï'agũ, wãmeyecu niwĩ umua, numiarẽ. ¹³ Simó “Yũ'ũ quẽ'rã Jesure ãjõpeo'o” nicã tũ'ogu, Felipe cũ quẽ'rãrẽ wãmeyecu niwĩ. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucu niwĩ cũrẽ. Felipe Õ'acũ tutuaro me'rã wee'õcã ï'agũ, Simó ï'amarĩamujãcu niwĩ.

¹⁴ Felipe Samariapure tojo weeri curareta Jerusalẽpu nirã Jesú cũ besecũ'cãrã queti tũ'ocãrã niwã Samariacjãrã na Jesure ãjõpeosere. Tere tũ'orã, na me'rãcjãrãrẽ Pedro, Juãrẽ ï'adutirã o'ócãrã niwã. ¹⁵ Na topu eta, Jesure ãjõpeori masãrẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosacãrã niwã:

—Pacu, ã'rã quẽ'rãrẽ Espiritu Santure o'óya mũ'ũ macũrẽ ãjõpeorãrẽ, ni sãrĩcãrã niwã. ¹⁶ Felipe cũ wãmeyecaterore Espiritu Santure na moocãrã niwã yujupu. Jesure ãjõpeose me'rã dia'cũ wãmeyeno'cãrã niwã. ¹⁷ Pedro, Juã Õ'acũrẽ sãrĩtojarã, Jesure ãjõpeorãrẽ na dupopapu ñapeocãrã niwã. Narẽ ñapeori curata Espiritu Santu napure dijatacu niwĩ.

¹⁸ Pedro quẽ'rã na ñapeocã, Espiritu Santu dijatacã weesere Simó ï'acu niwĩ. Tere ï'agũ, na Espiritu Santure dijatacã wee'quere duusĩ'rĩgũ, Pedro quẽ'rãrẽ niyeru o'ocu nimiwĩ.

¹⁹ —Yũ'ũre mũsã tutuaro cuosere o'oya. Yũ'ũ quẽ'rã dupopapu no'o ñapeorãrẽ Espiritu Santure na cuocã weeguti wee'e, nicu nimiwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogu, Pedro cũrẽ nicu niwĩ:

—Mũ'ũ Õ'acũ tutuaro o'orore Espiritu Santu ãsã dijatacã weesere niyeru me'rã duuguti ¿ni wãcũmiati? Niwe'e. Mũ'ũ me'rãta niyeru boabata'to. Õ'acũ mũ'ũrẽ bu'iri da'regusami. ²¹ Mũ'ũrẽ ï'agũ, “Mũ'ũ wãcũse diacjũ niwe'e”, ni ï'asami. Tojo weegu ãsã weronojõ Jesú ye quetire masãrẽ mũ'ũ weremasĩtisa'a. ²²⁻²³ Yũ'ũ masĩ'i. Mũ'ũ hosebucu, ña'ase weepoyũ'ruacu ni'i. Te mũ'ũrẽ du'uta basiotisa'a. Tojo weegu mũ'ũ ña'arõ wãcũsere bujawetiya. Õ'acũrẽ acobojose sãrĩña. Apetero weegu mũ'ũ ña'arõ wãcũ'quere acobojogu acobojobosami, nicu niwĩ Pedro.

²⁴ Cũ tojo nicã tũ'ogu, Simó narẽ nicu niwĩ:

—Te mũsã ní'que yũ'ũre wa'aticã'to nĩrã, mũsã yũ'ũre Õ'acũrẽ sãrĩbosaya.

²⁵ Be'ro Pedro quẽ'rã ti macãcjãrãrẽ Jesú cũ weecã ï'a'quere, na tũ'o'quere werecãrã niwã. Narẽ weretoja, Jerusalẽpu tojaa wa'acãrã niwã. Topu tojaarã, Jesú ye quetire peje macãrĩ Samaria di'tacjãrã na nise macãrĩrẽ weretojaacãrã niwã.

Felipe Etiopiacjũrẽ were'que ni'i

²⁶ Be'ro Felipere ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu bajua, a'tiro ni werecu niwĩ:

—Jerusalẽ niwã'cãrĩ ma'a, Gaza wãmetiri macã bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucu marĩrõpu niwã'cãsa'a, nicu niwĩ. ²⁷⁻²⁸ Cũ tojo nicã tũ'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwĩ. Topu wa'agu, ni'cũ Etiopía wãmetiri di'tacjũrẽ

bocaejacu niwĩ. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wiogo docacjũ, nipe'tise co ye niyerure co'teri masũ nicu niwĩ. Jerusalẽpu Ō'acũrẽ ãjõpeogu eja'cu cũ ya di'ta Etiopíapũ dajatojaagu weecu niwĩ. Cũ yawu tũrũpju cabayua wejepju me'rã wa'acu niwĩ. Duporocjũpu Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Isaía wāmetigu cũ oja'quere bu'esãnacũ niwĩ.

²⁹ Cũ tojo weeri cura Espíritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacãpu wa'aya”, nicu niwĩ. ³⁰ Cũ tojo nicã Felipe tiwu tiroacãpu omawã'cãcu niwĩ. Cũ tiro ejagu, Etiopíacjũ Isaía oja'quere bu'ecã tu'ocu niwĩ. Tere bu'ecã tu'ogu, “¿Mu'u bu'esere tu'oti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ. ³¹ Cũ pe'e cãrẽ yu'ticu niwĩ:

—Tu'otisa'a. ¿Yu'ure ne wereticã, de'ro wee yu'u masĩbosau? Te'a yu'u me'rã wa'aya. Mujãsjãgũ a'tia yu'ure wereacju, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, tiwũpu cũ me'rã mujãsjãcũ niwĩ. Be'ro wa'a wa'acãrã niwã.

³² Etiopíacjũ cũ bu'esãña'que Ō'acũ macũrẽ wa'atje nicaro niwũ Isaía cũ a'tiro oja'que:

Masã ovejare wẽjẽrãtirã, cãrẽ miasama na wẽjẽwuaropu.

Ni'cũ masũ quẽ'rãrẽ cũ ne bu'iri moogũ nimicã, tojota weerãsama.

Oveja wĩ'magũ, yuta weerãtirã na poari seecã, ne utitisami.

Cũ masũ quẽ'rã ye'sutigusami cãrẽ ña'arõ weecã.

³³ Cũ ña'agũ nigũrẽ weronojõ na cãrẽ yabi bujirãsama.

Ã'rĩ bu'iri moogũ nimi nígũ, ne ni'cũ cãrẽ ucũbosasome.

Cũ ya turicjãrã dicuse ña'ase weerãsama cãrẽ.

Te pejere werepe'omasĩtisa'a.

Cũ catiri umũco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapũre.

Etiopíacjũ a'te oja'quere bu'egu weecu niwĩ.

³⁴ Cũ tere bu'etojanũ'cõ, Felipere sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Isaía noarẽ ojagu weepari? ¿Cũ basu pe'e o apĩpũre ojagu weepari tojo nígũ? ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

³⁵ Cũ tojo nicã, Felipe cũ bu'e'quenũcãrẽ werecu niwĩ:

—Te oja'que Jesucristore nisĩ'rĩrõ wee'e, nicu niwĩ. Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemocu niwĩ tja. ³⁶ Ma'apũ wa'arã, aco nirõpu etacãrã niwã. Tere ñ'agũ, Etiopíacjũ Felipere “Jãa, sõ'o aco ni'i. ¿Yu'ure mu'u wãmeyeta basiosari?” nicu niwĩ. ³⁷ “Basiocã'sa'a mu'u Jesucristore añurõ ãjõpeocãma”, ni yu'ticu niwĩ Felipe.

Etiopíacjũ yu'ticu nimi:

—Yu'u ãjõpeo'o, Jesucristo Ō'acũ macũ nimi, nicu niwĩ.

³⁸ Be'ro Etiopíacjũ cabayua tojanũ'cãduticu niwĩ. Tiwũre tũrẽcũutoja, na tiwũpu sãña'cãrã aco nirõpu dijacãrã niwã. Topũ ñumuwija, Felipe cãrẽ wãmeyecu niwĩ.

³⁹ Cãrẽ wãmeyeca be'ro na ñumunũjãrĩ cura wãcũña marĩrõ Felipere Espíritu Santu miwã'cãcu niwĩ apesepũ. Etiopíacjũ cãrẽ ne apaturi ñ'anemoticu niwĩ. Be'ro pũrõ e'catise me'rã tojaa wa'acu niwĩ majã cũ ya macãpu. ⁴⁰ Felipe Espíritu Santu cãrẽ miãca be'ro maata Azoto wãmetiri macãpu bajuanũ'cãcu niwĩ. Topũ ni, be'ro nipe'tise macãrĩpu werecusiagu wa'acu niwĩ Jesú ye quetire. Téé Cesarea wãmetiri macãpu wereejacu niwĩ.

9

Saulo ña'agũ ní'cu cũ dũcayũ'que ni'i

¹⁻² Felipe cũ bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ãjõpeorãrẽ “Narẽ wẽjẽpe'ocã'sĩ'rĩmisa'a”, nicu niwĩ. Cũ ña'arõ weesere ne du'uticu niwĩ.

Tojo weegu wa'a, pa'ia wiogure “Yu'ure papera Damascopu wa'atje cjasere dutio'ori pūrīrē apobosaya. Ti pūrīrē judío masā nerēse wi'sericjārā wiorāpūre wiaguti wee'e. Jesure ējōpeorārē umua, numiarē no'o yu'u bocaekarārē ñe'e, miitiguti a'ti macā Jerusalēpu bu'iri da'reri wi'ipū”, ni sērīcu niwī. Cū tere sērīcā tū'ogu, ti pūrīrē pa'ia wiogu cūrē apobosacu niwī.

³ Cū ti pūrīrē o'óca be'ro Saulo āpērā me'rā Damasco wa'ari ma'apu wa'a wa'acu niwī. Wa'a, Damascopu ejaguti weeri cura wācūña marīrō u'musepu bupo ya'baro weronojō cū tiro asistedijati, añurō bo'reyua wa'acaro niwā. ⁴ Tojo wa'acā, cū yagu cabayu bu'ipū pesami'cu nucūcāpu burūdija wa'acu niwī. Topu cū cūñarī cura ni'cū cūrē ucūcā tū'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weegu weeti? ni sērītiña'cu niwī.

⁵ Tere tū'o, Saulo pe'e “¿Noa niti m'u'?” ni yu'ticu niwī.

—Yu'u Jesús, m'u' ña'arō weesī'rī wapagú ni'i. M'u' basu pe'e ña'arō weegu wee'e yu'ure tojo weesī'rīgū. ⁶ Wā'cānu'cāña. Wa'aya macāpu. Topu m'u' ejacā, ni'cū weregusami m'u' de'ro weeatjere, nicu niwī Jesús.

⁷ Saulo me'rā wa'a'cārā quē'rā na uputu ucua, ucūmasīticārā niwā. Cū ucūserere tū'ocārā niwā, tū'orā pe'e, mejō Jesús pe'ere ī'aticārā niwā.

⁸ Be'ro Saulo wā'cānujā, cū caperire ī'apāacu nimiwī. Ne bajuno'ticu niwī. Tojo weerā cū me'rā wa'a'cārā Damascopu cūrē tūawā'cācārā niwā.

⁹ Topu cū etāca be'ro i'tia nūmu ne caperi ī'aticu niwī. Ne sī'rīti, ne ba'aticu niwī.

¹⁰ Damascopure Jesure ējōpeogu Ananía wāmetigu nicu niwī. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cārītimigū quē'ese weronojō Jesús cū pu'to a'ticā ī'acu niwī. Cūrē “Ananía”, pisucu niwī.

—¿De'ro niti, yu'u wiogu? ni yu'ticu niwī Jesure.

¹¹⁻¹² Cū tojo nicā, Jesús cūrē nicu niwī:

—Diacjū wāmetiri ma'apu wa'aya. Ti ma'a m'u' wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cū ya wi'ipū sājāa, ni'cū Tarso wāmetiri macācjū Saulo wāmetigure sērītiña'ña. Ni'cārōacā cū yu'ure ñubuegu weemi. Yu'u cūrē mejēpu m'u' ti wi'ipū sājāasere ī'otojapu. M'u' ti wi'ipū sājāa, cū dupoare ñapeoapu, apaturi cūrē caperi ī'adutigu tja. Quē'ese weronojō ī'oapu cū quē'rārē m'u'rē weronojōta, nicu niwī Jesús Ananíarē.

¹³ Cū tojo nicā tū'ogu, “Yu'u wiogu, pājārā masā quetiwereama cū Jerusalēpu nígu m'u'rē ējōpeorārē ña'arō wee'quere. ¹⁴ A'ti macā quē'rārē m'u'rē ējōpeorārē ñe'egū a'tiguta weepu tja pa'ia wiorā na dutio'ori pūrī me'rā”, nicu niwī Ananía. Te quetire tū'o'cu nitjāgū, Ananía ne wa'asī'rīticu nimiwī.

¹⁵ Jesús cūrē nicu niwī:

—Wa'aya. Yu'u cūrē yé quetire wereacju besetojapu. Cū ape di'tacjārāpūre judío masā nitirārē, na wiorārē, judío masā nirā quē'rārē yé quetire werecusiagusami. ¹⁶ Tere weregu, uputu pi'etigusami. Yu'u basu pe'e wereguti cūrē, nicu niwī Jesús Ananíarē.

¹⁷ Cū tojo níca be'roputa Ananía Juda ya wi'ipū wa'acu niwī. Topu eta, ti wi'ipū sājāa, Saulore bocaecacu niwī. Cū dupoapure ñapeo, “Saulo, m'u'rē yu'u acaweregure weronojō ī'a'a. Jesús m'u'rē ma'apu a'ticā bajua'cu yu'ure o'oāmi, apaturi m'u' caperi ī'ato nígu tja. ‘Espíritu Santu tutuasere cūoato' nío'oami”, ni werecu niwī Saulore.

¹⁸ Cū tojo nirī cura maata cū caperipu wa'i nutūrī weronojō bajuse wā'ña'que burustedijacaro niwā. Tojo wa'acā, añurō ī'acu niwī toduporopu cū ī'a'caro weronojōta tja. Be'ro cūrē wāmeyecārā niwā.

¹⁹ Na tojo wéeca be'roputa ba'a, cǎ tutuasere cuocu niwĩ tja. Topure pejeti numurĩacǎ Jesure ẽjõpeorǎ me'rǎ Damascopure tojánicǎ niwĩ yujupũ.

Saulo Damascocjǎrǎrẽ bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopũ nígũ, maata judío masǎ nerẽse wi'seripũ Jesucristo Õ'acũ macũ nimi nisere werecusiagũ wa'acũ niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicǎ tu'orǎ, nipe'tirǎ tu'omarĩa wa'acǎrǎ niwǎ.

A'tiro nicǎrǎ niwǎ:

—ǎ'rĩ Jerusalẽpũ nígũ, Jesure ẽjõpeorǎrẽ ña'arõ weeseti'cuta nimiba. A'ti macãpũ quẽ'rǎrẽ Jesure ẽjõpeorǎrẽ ñe'egũ a'tigũ weepũ Jerusalẽpũ narẽ mia, pa'ia wiorãpũre bu'iri da'reduciacjũ, nicǎrǎ niwǎ.

²² Saulo Jesucristo Õ'acũ bese'cũ nimi nisere wãcũtutuario me'rǎ werecu niwĩ. Cũ tere weregũ, queoro Õ'acũ ye queti weremũ'tǎrĩ masǎ oja'quere bu'e'ĩ'o, weremujãcũ niwĩ. Tojo weerǎ Damascocjǎrǎ judío masǎ “Tojo nima'acũ weemi”, nímasĩticǎrǎ niwǎ.

Damascocjǎrǎ Saulore wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

²³ Yoa wa'acaro niwũ cũ Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masǎ Saulore wẽjẽsĩ'rĩcǎrǎ nimiwǎ. ²⁴ Cũ pe'e tu'ocã'cũ niwĩ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩse quetire. Na nipe'tise numurĩ ñamirĩ, umucori ti macã sumuto ùtã cujiri me'rǎ wéeca sã'rĩrõ wijaaropũ cũrẽ wẽjẽsĩ'rĩrǎ, co'temujãcũcǎrǎ niwǎ.

²⁵ Tojo weecǎ ï'arǎ, ni'cǎ ñami cũ Saulo bu'esere ẽjõpeorǎ cũrẽ wẽjẽticǎ'to nĩrǎ, pi'i me'rǎ ti sã'rĩrõ yũ'rũro o'odijocǎrǎ niwǎ.

Saulo Jerusalẽpũ cũ dajatojaa'que ni'i

²⁶ Be'ro Saulo Damascopũ ní'cũ Jerusalẽpũ dajatojaa wa'acũ niwĩ. Topure etagũ, ãpẽrǎ Jesure ẽjõpeorǎ me'rǎ ba'patisĩ'rĩcũ nimiwĩ. Na pe'e cũrẽ ui nicǎrǎ niwǎ.

—Cũ quẽ'rǎ Jesure ẽjõpeoguta nisami, ni ẽjõpeoticǎrǎ niwǎ. ²⁷ Be'ro cũrẽ tojo weecǎ ï'agũ, Bernabé Saulore weetamugũ, Jesú cũ besecũ'cǎrǎ tiropũ pijiwǎ'cãcũ niwĩ. Topũ ejagũ, Bernabé narẽ werecu niwĩ Damasco wa'ari ma'apũ Saulo Jesure ï'a'quere. Cũrẽ ucũ'que quẽ'rǎrẽ werecu niwĩ. Apeye Damascopũ Saulo Jesú ye quetire wãcũtutuase me'rǎ bu'e'quere werecu niwĩ. ²⁸ Bernabé werecãputa, Saulore “Jesure ẽjõpeoguta nimi”, ni ẽjõpeocǎrǎ niwǎ. Tojo weegũ na me'rǎ tojacã'cũ niwĩ. Be'ro Saulo Jerusalẽcǎrǎrẽ bu'esijagũ wa'acũ niwĩ. ²⁹ Uise marĩrõ wãcũtutuase me'rǎ Jesú ye quetire werecu niwĩ. Tere weregũ, ãpẽrǎ judío masǎ nimirǎ, griego ye ucũrǎ me'rǎ upũtũ a'metu'timujãcũ niwĩ. Cũ me'rǎ a'metu'ti'cǎrǎ Saulore wẽjẽsĩ'rĩcǎrǎ niwǎ. ³⁰ Na tojo weesĩ'rĩcǎ ï'arǎ, ãpẽrǎ Jesure ẽjõpeorǎ cũrẽ miacǎrǎ niwǎ Cesarea wãmetiri macãpũ. Topũ yucũsũ me'rǎ cũ ya macã Tarsopũ o'ócǎrǎ niwǎ.

Jesure ẽjõpeori masǎ ejerisãjǎ'que ni'i

³¹ Nipe'tirǎ Jesure ẽjõpeorǎ narẽ ña'arõ weedu'ucǎ ï'arǎ, ejerisãjãcǎrǎ niwǎ. Tojo weerǎ siape me'rǎ nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjǎrǎ nemorõ wãcũtutuanemocǎrǎ niwǎ. Õ'acũ cũ dutisere añurõ weenu'cũcǎ'cǎrǎ niwǎ. Espĩritu Santu weetamurõ me'rǎ pãjǎrǎ ãpẽrǎ Jesure ẽjõpeotimi'cǎrǎ ẽjõpeonemocǎrǎ niwǎ.

Pedro Enearẽ yũ'rũo'que ni'i

³² Pedro quẽ'rǎ nipe'tiropũ Jesure ẽjõpeorǎ nise macãrĩpũre ï'acusiagũ, Lida wãmetiri macãpũ etacũ niwĩ. ³³ Topũ etagũ, ni'cũ Enea wãmetigure bocaecjãcũ niwĩ. Cũ ocho cũ'marĩ cũ ya wi'ipũ sijamasĩtigũ cũñacũ niwĩ.

³⁴ Pedro cũrẽ nicũ niwĩ:

—Enea, Jesucristo mu'urē yu'ruogusami. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē tuutūrē, nurōña, nicu niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cānu'cācu niwī. ³⁵ Nipe'tirā Lida, Sarō wāmetise macāricjārā cūrē tojo weecā ī'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

³⁶ Ape macā Jope wāmetiri macāpu ni'cō numio Jesure ējōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca nīrō, “ñama” nisī'rīrō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajasecūorārē añurō weetamuco niwō. ³⁷ Pedro cū Lidapu nīrī cura co pe'e Jopepu nīgō, dutiti, wērīa wa'aco niwō. Co wērīca be'ro na weeseti'caronojōta āpērā co upure coecārā niwā. Core coetojanu'cō, ni'cā tucū u'muarōca tucūpu peocārā niwā.

³⁸ Jope Lida pu'toacā tojacaro niwū. Tojo weerā Pedro Lidapu nicā tu'orā, umua puarā Jopecjārā Jesure ējōpeorārē pijidutirā o'ocārā niwā.

—Quero a'tiato, ni weredutio'ocārā niwā.

³⁹ Na Lidapu etacā, maata Pedro na me'rā Jopepūre wa'acu niwī. Dorca nīrī wi'ipure ejarā, co wērī'co pesari tucūpu cūrē pijimujācārā niwā. Cū ti tucūpu sājātacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēnu'cācārā niwā. Na utirāta, ī'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masā to nīrā nipe'tirārē wijaaduticū niwī. Na wijáaca be'ro Pedro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuecu niwī. Ñubuetaja, wērī'core ī'a, core nicu niwī:

—Tabita, wā'cānu'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ī'apāaco niwō. Pedore ī'agōta, wā'cānujāco niwō. ⁴¹ Co ya omocāpu ñe'e, core wejewā'cōnu'cōcu niwī. Be'ro wapewia numiarē, āpērā Jesure ējōpeorārē narē pijimujā, core wiacu niwī.

⁴² Nipe'tirā Jopecjārā tu'ose'sacārā niwā tojo wee'quere. Tojo weerā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā tja.

⁴³ Pedro peje numūrī tojacu niwī Jopepūre. Ni'cū Simó wāmetigu wa'icūrā caseri apogu ya wi'ipū cājīcu niwī.

10

Cornelio Pedore cū pijidutio'o'que ni'i

¹ Cesarepu ni'cū Cornelio wāmetigu cien surara Italiano wāmetiri curuacjū wioqu nicu niwī. ² Cū añugū nicu niwī. Romano masū nimigū, judío masā weronojō Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Cū ya wi'icjārā nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Judío masā pajasecūorārē niyeru o'omujācu niwī. Ō'acūrē ñubuenū'cūcā'cu niwī. ³ Ni'cā numū ñamica'a tres nicā cārītimigū quē'egū weronojō ni'cū Ō'acūrē wereco'tegare ī'acu niwī. Cū tiro sājāa, cūrē pisucu niwī:

—Cornelio, nicu niwī.

⁴ Cū upūtu uise me'rā ī'anu'cūbajaque'acu niwī cūrē.

—¿De'ro niti? ni yu'ticu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'u ñubuesere tu'oami. Mu'u pajasecūorārē niyeru o'ose quē'rārē ī'ami. Cū mu'u ñubuesere yu'tigusami. ⁵ Ni'cārōacā Jopepu mu'u umuarē o'óya. Narē ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya. ⁶ Cū apī Simó wāmetigu wa'icūrā caseri apogu ya wi'ipū cājīsami. Ti wi'i pajiri maa sumutopu nisa'a, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore.

⁷ Be'ro Õ'acūrē wereco'tegū wa'a wa'acū niwī. Cū wa'áca be'ro Cornelio cūrē da'raco'terā puarārē, tojo nicā ni'cū surara cūrē weetamugūrē pijiocū niwī. Surara quē'rā Õ'acūrē ējōpeogūta nicū niwī. ⁸ Nipe'tise Õ'acūrē wereco'tegū ní'quere narē werecu niwī. To be'ro narē o'ócā'cū niwī Jopepū.

Pedrore Õ'acū queose ĩ'o'que ni'i

⁹ Na wa'áca be'ro ape nūmū dajaritero nicā na Jopepū ejarātirā weeri cura Pedro pe'e cū nirī wi'i bu'i daposārīpū ñubuegū mujācū niwī. Ti wi'i daposārī opa sira nicaro niwū. ¹⁰ Cū topū ujaboa, pūrō ba'asī'rīcū niwī. Ti wi'icjārā na ba'ase weeri cura cārītimigū quē'ese weronojō apeyenojō dijaticā ĩ'acū niwī. ¹¹ Ū'mūse pārīcā ĩ'acū niwī. Topū ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo nucūcāpū dijaticaro niwū. Ba'paritise sumutori dū'te'caro nicaro niwū. ¹² Ti casero po'peapūre nipe'tirā wa'icūrā, pīrōa, mirīcūa sãñacārā niwā.

¹³ Õ'acū cūrē nicū niwī:

—Pedro, ĩ'aña. Ā'rārē wējē ba'aya, nicū niwī.

¹⁴ Pedro pe'e cūrē yū'ticū niwī:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yū'u wiogu. Āpērā wa'icūrā ũsā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Yū'u ne ā'rānojōrē ba'atigū nicāti, nicū niwī.

¹⁵ Õ'acū cūrē ninemocū niwī tja:

—Yū'u ba'aduti'cārā añurā nima. “Ba'aya marīrānojō nima”, niticā'ña, nicū niwī. ¹⁶ I'tiati tojo ĩ'ocū niwī cūrē ti casero me'rā. Cū ĩ'osetirinūcū “Ba'aya”, nicū niwī. Be'ro ti casero Õ'acū Ū'mūsepū miimujāa wa'acū niwī.

¹⁷ Pedro ti casero mujāáca be'ro upūtu wācūque'ticū niwī.

—¿De'ro nisī'rīrō weesari te yū'u ĩ'a'que? ni wācūcū niwī. Tojo cū wācūrī cura Cornelio cū o'ócārā ūmua Jopepūre etacārā niwā. ¹⁸ Eta, “Simó wa'icūrā caseri apogu ya wi'i ¿no'opū niti?” ni sērītiña'cārā niwā tocjārārē. Na pe'e na sērītiña'cā, “Sō'opū nisa'a”, ni wereo'ocārā niwā. Tojo nicā tu'o, wa'acārā niwā Simó Pedro nirī wi'ipū. Topū eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro wāmetigū?” ni sērītiña'cārā niwā. Na tojo nirī cura Pedro cū ĩ'a'quere wācūque'tigū weecu niwī.

¹⁹ Cū tojo wācūcā, Espiritu Santu cūrē nicū niwī:

—Mū'urē sope pū'topū ūmua i'tiarā a'marā weeama. ²⁰ Quero, na tiropū dijabaque'oya. Na me'rā wa'aya. “Yū'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a, na judío masā mejēta nima”, ni wācūtīgūta wa'aya. Yū'u narē o'oápū, nicū niwī Espiritu Santu.

²¹ Cū tojo nīca be'ro Pedro dija, “¿Yū'ureta a'mati? ¿De'ro weerā a'tiati?” ni sērītiña'cū niwī.

²² Cū tojo nicā, na yū'ticārā niwā:

—Cornelio wāmetigū surara wiogu ũsārē o'oámi. Cū añugū, Õ'acūrē ējōpeogu niami. Cūrē nipe'tirā judío masā añurō wācūrā niama. Ni'cū Õ'acūrē wereco'tegū Corneliore a'tiro niapū: “Pedrore pijidutiya mū'u ūmūarē”, niapū. Mū'u weresere tu'odutīgū weepū. Tojo weerā ũsā mū'urē pijirā a'tirā weepū, nicārā niwā.

²³ Na tojo nicā tu'ogu, Pedro narē, “Sājātia. A'ti ñamirē a'to cārīña”, nicū niwī.

Ape nūmū cū ye dure, wa'a wa'acārā niwā. Āpērā ti macācjārā quē'rā Jesure ējōpeorā Pedro me'rā wa'acārā niwā. ²⁴ Ape nūmū pe'e eja'cārā niwā Cesareapūre. Cornelio cū neocūu'cārā me'rā cū ya wi'ipū narē

co'tecũ niwĩ. Na a'ticũrã nicãrã niwã Pedrore co'terã: Cornelio acawererã, ãpẽrã cũ me'rãcãrã waro nicãrã niwã. ²⁵ Pedro topũ etacã, Cornelio cũrẽ põtẽrĩgũ wijaatacũ niwĩ sopepũ. Topũ cũrẽ ãjõpeogũ ejaque'acũ niwĩ.

²⁶ Pedro cũ tojo weecã ã'agũ, “Wã'cãñũ'cãña. Yũ'ũre ãjõpeoticã'ña. Yũ'ũ quẽ'rã mũ'ũ weronojõta mũũ ni'ĩ”, nicũ niwĩ.

²⁷ Wã'cãñũ'cãca be'ro na utamurãta sãjãacãrã niwã cũ ya wi'ipũre. Topũ sãjãagũ, Pedro pãjãrã masã nerẽyu'cãrãpũre bocaejacũ niwĩ.

Pedro Cornelio ya wi'ipũ were'que ni'ĩ

²⁸ Be'ro narẽ nicũ niwĩ topũ nerẽ'cãrãrẽ:

—Ûsã judío masãrẽ dutise, ùsã ãjõpeose a'tiro ni'ĩ. Mũsã judío masã nitirã ye wi'seripũre sãjãadutiwe'e. Ne mũsãrẽ ba'patidutiwe'e. Mũsã tere añurõ masĩsa'a. Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ yũ'ũre ã'oami. “Ne ãpẽrãrẽ ba'patiti weeticã'ña. ‘Na ña'arã nima' ni yabiticã'ña”, niami. ²⁹ Tojo weegũ na yũ'ũre pijiticã, maata a'tiapũ. “Wa'awe'e, judío masã mejẽta nima”, nitiapũ. Mũ'ũ ¿de'ro weeguti pijioati? Yũ'ũ masĩsĩ'rĩsa'a, ni sãrĩtiña'cũ niwĩ Cornelio.

³⁰ Cornelio cũrẽ yũ'ticũ niwĩ:

—Ba'paritise nũmũrĩ yũ'rũ'ũ a'ti horata tres nicã a'ti wi'ipũ yũ'ũ be'ti ñubueca be'ro. Wãcũña marĩrõ ni'cũ mũũ su'ti asistese sãñagũ bajuawĩ yũ'ũ tiropũ. ³¹ Yũ'ũre niwĩ: “Cornelio, Õ'acũ mũ'ũ ñubuesere tũ'oami. Mũ'ũ pajasecũorãrẽ niyeru o'ose quẽ'rãrẽ ã'ami. ³² Jopepũ mũ'ũ mũũarẽ o'óya. Ni'cũ Simó Pedro wãmetigure pijigu wa'adutiya narẽ. Cũ apĩ Simó wãmetigu wa'icũrã caseri apori masũ ya wi'ipũ pajiri maa sumutopũ cãjĩsami. Cũ a'topũ etagũ, mũ'ũrẽ weregũsami Õ'acũ ye cjasere”, ni werewĩ yũ'ũre. ³³ Tojo weegũ maata mũ'ũrẽ pijidutigũ o'ówũ. Mũ'ũ añurõ wéegũ a'tiapã. Marĩ nipe'tirãpũta Õ'acũ ã'orõpũ ni'ĩ. Nipe'tise mũ'ũrẽ Õ'acũ weredutisere mũ'ũ ùsãrẽ werecã tũ'osĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ Cornelio Pedro.

³⁴ Cũ tojo níca be'ro Pedro werecũ niwĩ narẽ:

—Yũ'ũ ni'cãrõacã masĩ'ĩ, Õ'acũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ma'isami. ³⁵ Cũ nipe'tise cururicãrã cũrẽ ãjõpeorãrẽ, cũ wãro weenu'cũrãrẽ añurõ ã'asami. ³⁶ Õ'acũ añuse o'ócũ niwĩ judío masãrẽ Jesucristo me'rã ejerisãjãse bocarãsama nisere. Jesucristo nipe'tirã masã wiogũ nimi. ³⁷ Mũsã tũ'opã nipe'tise judío masã na nirõpũ wa'a'quere. Juã masãrẽ bu'e, wãmeyemũ'tãca be'ropũ Jesú bu'enũ'cãwĩ Galilea di'tapũre. ³⁸ Jesú Nazarecjũrẽ wa'a'quere mũsã masĩsa'a. Cũ pacũ Espĩritu Santu me'rã cũrẽ tutuasere o'ocũ niwĩ. Cũ me'rã ñinu'cũcã'cũ niwĩ. Tojo weegũ no'o cũ wa'aro masã me'rã añurõ weewĩ. ãpẽrã wãtĩ dutiro weenu'cũrãrẽ wãtĩarẽ cõ'awĩrõmũjãwĩ.

³⁹ »Jerusalẽ nipe'tiropũ judío masã nise macãrĩpũre ùsã cũ wee'quere ã'ape'ocã'wũ. ãpẽrã cũrẽ curusapũ paabi'pe wẽjẽwã. ⁴⁰ Õ'acũ pe'e ã'tia nũmũ be'ro cũrẽ masõcũ niwĩ. Cũrẽ masõca be'ro ùsã tiropũre apaturi bajuacã weewĩ. ⁴¹ Masã nipe'tirãpũre bajuatiwĩ. Õ'acũ todũporopũ cũ bese'cãrã dia'cũrẽ bajuawĩ. Cũ masãca be'ro cũ me'rã sĩ'rĩ, ba'awũ.

⁴² »Ûsãrẽ cũ ye quetire weredutiwĩ ãpẽrãrẽ. Cũ pacũ cũrẽ nipe'tirã masã añurã, ña'arãrẽ beseacjũ sõrõwĩ nisere weredutiwĩ ùsãrẽ Jesú.

⁴³ »Nipe'tirã dũporocãrãpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã Jesú yere a'tiro ni ojamũ'tãcãrã niwã: “Cũrẽ ãjõpeorãrẽ nipe'tirã na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩcã, narẽ acobojogũsami cũ tutuaro me'rã”, nicãrã niwã, nicũ niwĩ Pedro Cornelio ya wi'ipũ nerẽ'cãrãrẽ.

Judío masã nitirãrẽ Espíritu Santu dijata'que ni'i

⁴⁴ Pedro ucũrĩ curata cũ weresere tũ'orãpũre Espíritu Santu dijatacũ niwĩ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tojo wa'áca be'ro ãpẽrã ye ucũsere ucũmasĩtimi'cãrã ucũnũ'cãcãrã niwã. Tojo nicã “Õ'acũ, mũ'u añuyũ'ruagũ ni'i”, ni e'catise o'ocãrã niwã. Na tojo ucũcã tũ'orã, Pedro me'rã wa'a'cãrã judío masã Jesure ãjõpeorã tũ'omarĩa wa'acãrã niwã.

—¡Acoe! Õ'acũ Espíritu Santure o'oámi judío masã nitirã quẽ'rãrẽ, nicãrã niwã.

⁴⁷⁻⁴⁸ Pedro cũ me'rã wa'a'cãrãrẽ nicũ niwĩ:

—Õ'acũ Espíritu Santure o'oámi ã'rã quẽ'rãrẽ marĩ judío masãrẽ weronojõta. Tojo weerã “Wãmeyeticã ñã, Espíritu Santure mooma” ni, cã'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ãjõpeoma. Tojo weerã narẽ wãmeyeroua'a, nicũ niwĩ Pedro. Be'ro Cornelio quẽ'rã cũrẽ “A'topũ tojaque'aniña yujupũ pejeti nũmũrĩ ãsã me'rã”, nicãrã niwã. Tojo weegũ na me'rã tojánicũ niwĩ.

11

Jesure ãjõpeorãrẽ Pedro Jerusalẽpũ cũ were'que ni'i

¹ Judeapũ nirã Jesú besecũú'cãrã, tojo nicã Jesure ãjõpeorã topũ nirã Cornelio quẽ'rã judío masã nitimirã na Jesure ãjõpeosere tũ'ocãrã niwã.

² Tere tũ'o'cãrã niyurã, Pedro Jerusalẽpũ tojatacã, tocjãrã judío masã Jesure ãjõpeorã cũrẽ tu'ticãrã niwã:

³ —Mũ'u judío masũ nimigũ, judío masã nitirã ya wi'ipũ sãjãapã. Na me'rã ba'apã. Te mũ'u tojo wee'que ñã'a ni'i, nicãrã niwã.

⁴ Na tojo nicã tũ'ogũ, narẽ nipe'tise tenũcũ cũrẽ topũ wa'a'quere werepe'ocã'cũ niwĩ:

⁵ —Ni'cãti Jopepũ nígũ, yũ'u ñubueri cura quẽ'ese weronojõ u'mũsepũ apyenojõ dijaticã ñ'awũ. Ni'cãrõ su'tiro weronojõ bajuri caserojo dijatiwũ yũ'u tiropũ. To ba'paritise sumutori dũ'téca casero niwũ. ⁶ Yũ'u ti casero pũ'toacã wa'a, ¿ñe'enojõ niti? nígũ, ñ'agũ wa'awũ. Nirãnũcũ sãñawã. Wa'icũrã, nũcũcjãrã, ecarã, pĩrõa, mirĩcũa sãñawã.

⁷ »Yũ'u tojo ñ'arĩ cura Õ'acũ yũ'ure ucũcã tũ'owũ: “Pedro, narẽ wẽjẽ ba'aya”, niwĩ. ⁸ Yũ'u pe'e cũrẽ yũ'tiwũ: “Ba'awe'e, yũ'u wiogũ. ãpẽrã wa'icũrã judío masã ba'aya marĩrãnojo nima. Ne ni'cãti nanojõrẽ ba'atigũ nicãti”, niwũ cũrẽ. ⁹ Õ'acũ yũ'ure apaturi ucũdijowĩ tja: “Yũ'u ba'aduti'cãrã añurã nima. ‘Ba'aya marĩrãnojo nima’, niticã'ñã”, niwĩ.

¹⁰ »I'tiati tojo wa'awũ. Be'ro Õ'acũ ti caserore miimũjãa wa'awĩ u'mũsepũ. ¹¹ Tojo wa'ari curata i'tiarã u'mũa Cesareacjãrã yũ'ure pijiri masã yũ'u nirĩ wi'ipũre ejacãrã niwã.

¹² »Espíritu Santu yũ'ure na me'rã wa'adutiwĩ. “‘Na judío masã nitima, yũ'u na me'rã wa'acã, ñã'a nibosa'a’, ni wãcũnũrũtigũta wa'aya”, niwĩ. ã'rã seis Jesure ãjõpeorã Jopecjãrã Cesareapũ wa'arã, na quẽ'rã yũ'ure ba'patiwa'cãwã. Topũ eja, ãsã Cornelio wãmetigũ ya wi'ipũ sãjãawũ.

¹³ ãsã topũ sãjãejacã, Cornelio ãsãrẽ werewĩ: “Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegũ yã wi'ipũ sãjãticã ñ'awũ. Cũ yũ'ure ‘U'mũa o'óya Jopepũ. Ni'cũ Simó Pedro wãmetigure pijigũ wa'adutiya. ¹⁴ Cũ mũ'u ya wi'ipũ ejagũ, Õ'acũ yere mũ'urẽ weregũsami. Tere ãjõpeocã, mũ'u, mũ'u ya wi'icjãrãrẽ Õ'acũ yũ'ruogũsami’, ni werewĩ yũ'ure Õ'acũrẽ wereco'tegũ”, niwĩ Cornelio.

¹⁵ Yũ'u narẽ ucũnũ'cãrĩ curata ne waro marĩrẽ dijata'caronojõta Espíritu Santu dijatawĩ napũre. ¹⁶ Tojo wa'acã ñ'agũ, yũ'u Jesú marĩ wiogũ

cũ ní'quere wácũwũ: “Juã müsârê aco me'rã wãmeyecu niwĩ. Be'ro yu'u pacu pũrĩcã Espíritu Santure o'ógusami müsârê. Musã me'rã ninu'cũcã'gũsami” cũ ní'quere wácũwũ. ¹⁷ Tojo weegu yu'u tojo wa'ari curaputa wácũcãti majã. Õ'acũ Espíritu Santure o'ócũ niwĩ judío masã nitirãrê marĩrê o'ó'caronojõta na marĩ wiogu Jesucristore ãjõpeocã. Tojo weegu yu'u Õ'acũrê yu'rũnũcãmasĩticãti. Cũrê “Judío masã nitirã ya wi'ipũ sãjãawe'e”, nĩmasĩticãti, nicũ niwĩ Pedro.

¹⁸ Tere cũ tojo ni weretojaca be'ro judío masã di'tamarĩpe'tia wa'acãrã niwã.

—Õ'acũ judío masã nitirã quẽ'rãrê na ña'arõ wee'quere bujaweticã uasami na u'musepu añurõ e'catise bocato nígũ, ni e'catise o'ocãrã niwã Õ'acũrê.

Antioquíacjãrã na weeseti'que ni'i

¹⁹ Estebare na wẽjẽcaterore Jesure ãjõpeorãrê ña'arõ weecãrã niwã. Tojo weecã, na no'o uaro du'tistea wa'acãrã niwã. Æpẽrã Feniciapu, ãpẽrã Chipre nucũrõpu, ãpẽrã Antioquíapu wa'acãrã niwã. Na tepu etarã, judío masã dia'cũrê Jesú ye quetire werecãrã niwã. ²⁰ Ni'cãrẽrã Antioquíapu du'tiwã'cã'cãrã Chipre, Cirenejãrã nicãrã niwã. Na pũrĩcã judío masã nitirãrê Jesú ye quetire werecãrã niwã.

—Jesú nipe'tirã wiogu nimi. Cũrê ãjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere acobojogusami, ni werecãrã niwã. ²¹ Õ'acũ na tojo wererãrê añurõ weetamucu niwĩ. Na werecã tu'orã, pãjãrã tocjãrã Jesure ãjõpeocãrã niwã. Na toduporopu ãjõpeomi'quere ãjõpeodu'ucã'cãrã niwã.

²² Jerusalẽcjãrã Jesure ãjõpeorã Antioquíacjãrã cũrê ãjõpeose quetire tu'ocãrã niwã. Tere tu'o, Bernabére Antioquíapu ï'agũ wa'aya ¿de'ro wa'amitito? níã, o'ócãrã niwã.

²³ Cũ ti macãpu eja, ï'acu niwĩ narẽ Õ'acũ weetamu'quere. Tere ï'agũ, uputu e'cati, narẽ werecu niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Jesure müsã ne wácũdu'uticã'ña. Cũ dutisere añurõ weenu'cũcã'ña, ni werecu niwĩ. ²⁴ Bernabé Espíritu Santure cuoyu'rutjãgũ, añurõ Õ'acũrê ãjõpeonu'cũgũ nicũ niwĩ. Cũ ti macãcjãrãrê werecã, pãjãrã masã Jesure ãjõpeocãrã niwã.

²⁵ Bernabé Antioquíapu ní'cu wa'a, Saulo Tarsopu nigũrê a'magũ wa'acu niwĩ. ²⁶ Cũrê bocaēja, Antioquíapu miimajãmitojacu niwĩ. Na ti macãpũre Jesure ãjõpeorã me'rã ni'cã cũ'ma nicãrã niwã. Topũre pãjãrã masãrê bu'ecãrã niwã. Titareta tocjãrã Jesure ãjõpeorãrê “Cristiano, Jesucristo yarã nima”, ni pisunũ'cãcãrã niwã.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquíapu nirĩ cura Jerusalẽcjãrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na tiropu etacãrã niwã. ²⁸ Na me'rã wa'a'cu ni'cũ Agabo wãmetigu nicũ niwĩ. Topu eja, Espíritu Santu tutuaro me'rã tocjãrãrê werecu niwĩ.

—Nipe'tiropu ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni wereyucu niwĩ narẽ. Cũ tojo ní'que queoro wa'acaro niwũ Claudio romano wiogu nise cũ sãjãca be'ropu.

²⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, Antioquíacjãrã Jesure ãjõpeorã a'tiro ni wácũcãrã niwã: “Marĩ Judea di'tapu nirã Jesure ãjõpeorãrê niyeru o'orã marĩ cuoro ejatuario.” ³⁰ Tojo weerã Saulo, Bernabé me'rã narẽ weetamurã niyeru neo, o'ócãrã niwã.

—O'oya a'tere Jesure ãjõpeorãrê su'ori nirãpũre, nío'ocãrã niwã.

12

Pedrore bu'iri da'reri wi'ipɔ n'icure Õ'acũrẽ wereco'tegɔ pãowĩrõ'que ni'i

¹ Antioquíapɔ Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wioɔɔ nicɔ niwĩ. Titareta Jerusalẽpɔre ña'arõ weenɔ'cãcɔ niwĩ ni'cãrẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ. ² Tojo weegɔ Juã ma'mi Santiagore di'pjĩ pajiri pjĩ me'rã wẽjẽdutigɔ niwĩ. ³ Cũ tojo wẽjẽcã ï'arã, ãpẽrã judío masã Jesure ãjõpeotirã pũrõ e'caticãrã niwã. Cũ tere masĩgũ, nemorõ e'catirãsama majã nígũ, Pedrore ñe'edutigɔ o'ócɔ niwĩ tja. Tojo wa'acaro niwũ pã bucɔase me'rã morẽtica bosenuɔmɔ nicã. Ti numurẽ masã pã bucɔase me'rã na morẽti'quere ba'acãrã niwã. ⁴ Pedrore ñe'eca be'ro Herode bu'iri da'reri wi'ipɔ sõrõdutigɔ o'ócɔ niwĩ. Ti wi'ipɔre ba'paritise cururi surara cãrẽ dɔcayɔ, co'temũjãcãrã niwã. Te cururinucũ ba'paritirã surara nicãrã niwã. Herode “Pascua bosenuɔmɔ be'ro cãrẽ miiwĩrõgũti masã wa'teropɔ. Na ï'orõpɔ cãrẽ wẽjẽdutigũti”, ni wãcũcɔ nimiwĩ. ⁵ Tojo weerã surara Pedrore añurõ co'temũjãcãrã niwã. Cũ bu'iri da'reri wi'ipɔ nirĩ cura Jesure ãjõpeorã pe'e Õ'acũrẽ sãrĩbosanu'cũcã'cãrã niwã.

⁶ Pedrore Herode “Ñamiacã miiwĩrõgũti” níca ñamirẽ cõme dari me'rã dũ'teno'cɔ pɔarã surara decopɔ cãrĩcɔ niwĩ. Ni'cũ surara diacjũcamocã pe'e cõme dare cũ ya omocãpɔ dũ'teõ'ocɔ niwĩ. Apĩ pe'e quẽ'rã cũpecamocã pe'ere mejãrõta weecɔ niwĩ. Pedro mejẽcã weecã tũ'oña'rãti níã, tojo weecãrã niwã. ãpẽrã ti wi'i sope pũ'topɔre co'tecãrã niwã.

⁷ Be'ro wãcũña marĩrõ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegɔ Pedro nirĩ tucũpɔ bajuacɔ niwĩ. Cũ tojo weecã, ti tucũ añurõ bo'reyuse'sa wa'acaro niwũ. Cãrẽ wã'cõgũ, tuucarécɔ niwĩ.

—Quero. Wã'cãnu'cãña, nicɔ niwĩ. Tojo nicãta, cõme dari Pedrore dũ'temi'que surumajã wa'acaro niwũ.

⁸ —Ejerituya. Mũ'u ye sapatore sãñaña, nicɔ niwĩ. Cũ tojo nicã tũ'o, ejeritu, cũ ye sapatore sãnacɔ niwĩ. Tu'ajanũ'cõcã ï'a, cãrẽ nicɔ niwĩ tja:

—Mũ'u yaro bu'icjãrõ asibusurore sãñaña. Te'a yũ'ure sirutuya. ⁹ Pedro cũ tojo nicã tũ'o, cũ siro sirutuwiijaacɔ niwĩ. “¿Diacjũta nisari a'te Õ'acũrẽ wereco'tegɔ yũ'ure miiwiijaase? Apetero weegɔ quẽ'egũ weesa'a”, ni wãcũcɔ niwĩ. Cũ tojo wiijaasere añurõ masĩticɔ niwĩ. ¹⁰ Surara na ne co'te dujirore yũ'rũacãrã niwã. Be'ro apero quẽ'rãrẽ tja yũ'rũaa, ti wi'i ne sãjãarõ cõmesope tiropɔre ejacãrã niwã. Na topɔ ejacã, ti sope se'saro pãrĩa wa'acaro niwũ. Be'ro na ti sopere yũ'rũwijaa wa'acãrã niwã. Yoacurero wa'a, Õ'acũrẽ wereco'tegɔ bajudutia wa'acɔ niwĩ. Pedro ni'cãta tojanũ'cãcɔ niwĩ majã.

¹¹ Be'ro cũ bajuduticãpɔta añurõ tũ'omasĩcɔ niwĩ.

—Diacjũta niapã yũ'u ï'a'que. Nirõta Õ'acũ yũ'ure yũ'rũdutigɔ, ni'cũ cãrẽ wereco'tegɔre o'oapĩ Herode ña'arõ weeticã'to nígũ. Tojo nicã judío masã Jesure ãjõpeotirã nipe'tise yũ'ure ña'arõ weesĩ'rĩsere cã'mota'agɔ o'oapĩ, nicɔ niwĩ Pedro.

¹² Cũ tere wãcũgũta, wa'acɔ niwĩ María Juã Marco wãmetigɔ paco ya wi'ipɔ. Ti wi'ipɔre Jesure ãjõpeorã Pedrore pãjãrã Õ'acũrẽ sãrĩbosarã weecãrã niwã. ¹³ Ti wi'i tiro ejagɔ, sope pũ'to ãtã cujiri me'rã na wéeca sã'rĩrõ tiropɔ ejanũ'cã, pisucɔ niwĩ narẽ. Ti wi'icjãrãrẽ da'raco'tego Rode wãmetigo ti wi'i po'peapɔ nico niwõ. Pedro pisucã tũ'ogo, sopere wa'a, yu'uĩ'agõ wa'aco niwõ. ¹⁴ Pedro cũ ucũsere tũ'omasĩgõ, co'urũtũ e'catigo, cãrẽ pãosõrõtimigõta omasãjãa, to ñubue dujirãpɔre werego wa'aco niwõ. Na tiro ejago, “Pedro sope pũ'to niami”, ni wereco niwõ. ¹⁵ Co

tojo nicã tũ'orã, “Mũ'ũ tojo nima'aco wee'e”, nicãrã niwã. Co pe'e “Diacjũta ni'i”, nico nimiwõ. Be'ro na “To pũrĩcãrẽ Pedrowãtĩ niapĩ”, nicãrã niwã.

16 Na tojo nicũñarĩ cura Pedro sope pũ'topũre pisugũ weecũ weecu niwĩ. Be'ropũta na sopepũ wa'a, ti sopere pão ã'acãrã niwã. Pedro topũ nu'cũcã ã'arã, ƣpũtu ƣcũacãrã niwã. 17 Be'ro narẽ omocã me'rã weequocũ niwĩ tocã'rõta ucũña nígũ. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipũ cũ ní'cũre Õ'acũ cũrẽ miiwijaa'quere werecu niwĩ. Apeye tja narẽ werenemocũ niwĩ:

—Wereya Santiagore, ãpẽrã Jesure ãjõpeorãrẽ yũ'ũre tojo wa'a'quere, nicũ niwĩ. Nitoja, cũ ti wi'ipũ ní'cũ wijaa, wa'a wa'acũ niwĩ aperopũ.

18 Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'i co'terã Pedro marĩcã ã'arã, ƣpũtu wãcũque'ticãrã niwã.

—¿De'ro wa'apariba Pedrore? ni, na basu a'merĩ sãrĩtiña'cãrã niwã.

19 Be'ro Herode Pedro marĩcã tũ'ogũ, surarare “A'marã wa'aya”, ní'ocũ niwĩ. Na a'macãrã nimiwã. Ne bocaticãrã niwã. Be'ro Herode Pedrore co'terã nimi'cãrãrẽ ƣpũtu sãrĩtiña'cũmĩ, narẽ wẽjẽcã'duticũ niwĩ.

To be'ro Herode Judea di'tapũre wijawã'cã, Cesarea wãmetiri macãpũ nigũ wa'acũ niwĩ tja.

Herode cã wẽrĩ'que ni'i

20 Herode ƣpũtu uacũ niwĩ Tiro, Sidõ wãmetise macãrĩcjãrã me'rã. Herode ya di'ta cjase nicaro niwũ te macãrĩcjãrã na ba'ase pe'e. Cũ na me'rã uagũ, tocjãrãrẽ ne ba'ase duadutiticũ niwĩ. Tojo weerã ba'ase apaturi duato tja ní'ã, tere Herode tiropũ aporã wa'acãrã niwã. Herode me'rã da'ragũ Blasto wãmetigure ucũmũ'tãcãrã niwã.

—Ûsãrẽ ucũbosagũ wa'aya Herode tiropũ, nicãrã niwã. Cũ narẽ weetamusĩ'rĩgũ, “Jau”, nicũ niwĩ. 21 Tojo weegũ Herode me'rã ucũgũ wa'acũ niwĩ. Be'ro Herode pe'e cũ werecã tũ'ogũ, ni'cã nũmũ na me'rã ucũatji nũmũrẽ besecu niwĩ. Ti nũmũ nicã Herode cũ ye wiogũ su'tire sãña, wiorã dujiri cũmurõpũ dujicũ niwĩ. Topũ Tiro, Sidõcjãrãrẽ ucũpeocũ niwĩ. 22 Cũ ucũcã tũ'orã, “Ã'rĩ a'to ucũgũ, ƣmũ dia'cũ nitimi. Õ'acũ nimi”, ni caricũcãrã niwã. 23 Na tojo nicã tũ'ogũ, Herode “Yũ'ũ ƣmũ ni'i, Õ'acũ ni'cũrẽta ãjõpeoroũa'a”, ne niticũ niwĩ. Tojo weegũ na caricũrĩ curata Õ'acũrẽ wereco'tegũ Herodere dutida'recũ niwĩ. Be'ro majã cã beco ba'aweenõ'o, wẽrĩa wa'acũ niwĩ.

24 Te quetire tũ'orã, pãjãrã Jesure ãjõpeonemocãrã niwã. Nipe'tiropũ Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwũ.

25 Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalẽpũ niyeru o'otojaca be'ro majãmitojaacãrã niwã tja Antioquíapũre. Juã Marco wãmetigũ quẽ'rã na me'rã wa'acũ niwĩ.

13

Bernabé, Saulo na Jesú ye quetire apeye macãrĩpũ weresijanũ'cã'que ni'i

1 Antioquíapũre Jesure ãjõpeorã wa'terore Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masã, tojo nicã Õ'acũ yere bu'erã a'ticũrã nicãrã niwã: Bernabé, apĩ Simó, cũrẽta tja “Nĩgũ” pisucãrã niwã. Apĩ Lucio Cirene wãmetiri macãcjũ, apĩ Manaé Herode Galilea wiogũ tiro ni'cãrõ me'rã masã'cũ, tojo nicã Saulo nicãrã niwã. 2 Ni'cãti na be'ti ñubueri cura Espĩritu Santu narẽ nicũ niwĩ:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narẽ aperopũ wa'adutigũti wee'e. Na apeye di'tapũ quẽ'rãrẽ bu'ecusiarã wa'arãsama. Narẽ yũ'ũ beseapũ, nicũ niwĩ.

³ Tojo nicã tũ'o, be'ti ñubueca be'ro na me'rãcjãrã Saulo, Bernabére na dũpopare ñapeo, narẽ we'eriti, o'ócã'cãrã niwã.

Chipre nũcũrõpũ Bernabé, Saulo na wa'a were'que ni'i

⁴⁻⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Espiritu Santu ní'caronojõta Seleucia wãmetiri macãpũ wa'arã, Antioquíapũ ní'cãrã wijawã'cãcãrã niwã. Tocjãrã yucũsũ me'rã wa'a ejacãrã niwã Chipre nũcũrõrẽ ni'cã macã Salamina wãmetiri macãpũ. Ti macãpũ ní'rã, judío masã na nerẽse wi'seripũ Jesú ye quetire werecãrã niwã. Juã Marco Antioquíapũ ní'cũ narẽ weetamucusiagu na me'rã wa'acũ niwĩ. ⁶ Ti macãpũ wijaa, nũcũrõpũre Jesú ye quetire werecusiabi'acã'cãrã niwã. Téé apese pã'rẽ Pafõ wãmetiri macãpũ wereejacãrã niwã. Ti macãpũre ni'cũ judío masũ yai weronojõ nigũrẽ bocaecãrã niwã. Cũ wãmeticũ niwĩ Barjesú. Griego ye me'rã pe'ema cãrẽ Elima pisucãrã niwã. “Yũ'u Õ'acũ ye queti weregũ ni'i”, nisoocũ niwĩ ti macãcjãrãrẽ. ⁷ Cũ yai ti nũcũrõ wioyũ Sergio Paulo wãmetigũ añurõ tũ'omasise cuogũ me'rãcjũ nicũ niwĩ. Sergio Paulo Jesú ye quetire tũ'osĩ'rĩgũ pijidutio'ocũ niwĩ Bernabé, Saulore. Tojo weerã cũ pũ'topũ wererã wa'acãrã niwã. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ãjõpeoticã'to nígũ, na weresere cã'mota'asĩ'rĩmicũ niwĩ. ⁹ Cũ tojo weecã ã'agũ, ne waropũre Saulo wãmeti'cũ, Pablo wãme dũcayũ'cũ Espiritu Santure cũoyũ'rũgũ ã'acũũña ã'a, ¹⁰ nicũ niwĩ:

—Mũ'u wãtĩ dutiro weegũ ni'i. Mũ'u masãrẽ añurõ weesĩ'rĩrãrẽ cã'mota'a. Diacjũ niwe'e. Weeta'sasebũcũ ni'i. Õ'acũ cũ diacjũ weresere “Tojo niwe'e”, ni ucũmaasoo'o. ¹¹ Mũ'urẽ ni'cãrõacã Õ'acũ bu'iri da'regusami. Mũ'u caperi ã'atigũ tojagũsa'a téé Õ'acũ uaro põtõorõ, nicũ niwĩ Pablo.

Cũ tojo nicãta, cãrẽ na'itĩ'a wa'acaro niwũ. Ne caperi ã'atigũ tojacũ niwĩ. Cãrẽ tojo wa'acã tũ'oña'gũ, cãrẽ tũawã'cãcjũre a'macũ niwĩ. ¹² Yaire tojo wa'acã ã'agũ, Sergio Paulo Jesure ãjõpeocũ niwĩ. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'rĩcã ã'amarĩatjĩgũ, tojo ãjõpeocũ niwĩ.

Bernabé, Pablo Chiprepũ ní'cãrã Antioquíapũ na were'que ni'i

¹³ Pablo, cũ me'rãcjãrã Pafopũ ní'cãrã wijapẽ'a, ni'cã maapũ nũjã, ejacãrã niwã Perge wãmetiri macãpũre. Ti macã Panflia wãmetiri di'tapũ nicaro niwũ. Na Pergerpũ etacã, Juã Marco narẽ totã soocã, Jerusalẽpũ majãmitojaa wa'acũ niwĩ. ¹⁴ Be'ro ti macãpũ ní'cãrã wa'acãrã niwã ape macã Antioquíã wãmetiri macãpũ tja. Ti macã Pisidia wãmetiri di'tapũ tojacaro niwũ. Sauru nicã judío masã na nerẽrĩ wi'ipũ Pablo quẽ'rã tocjãrã me'rã sãjãanujã dujicãrã niwã. ¹⁵ To be'ro ti wi'i wiorã bu'ecãrã niwã Moisé cũ ojãca pũrĩ cjasere, be'ro tja Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'i wiorã ãpẽrã to dujirãrẽ “Sõjãrẽ weredutirã wa'aya”, nío'ocãrã niwã. Na pe'e wa'a, “Acawererã, mũsã wãcũtutuasenojõ queti cũorã, ni'cãrõacã wereya ãsãrẽ”, nicãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nicã tũ'ogũ, Pablo wã'cãnũ'cã, narẽ omocã me'rã di'tamarĩduticũ niwĩ. Weetoja, narẽ werecũ niwĩ:

—Mũsã judío masã, ãpẽrã na weronojõ Õ'acũrẽ ãjõpeorã yũ'u ucũsere tũ'oya. ¹⁷ Õ'acũ, ãsã judío masã ãjõpeogũ, ãsã ñecũsumuarẽ besecũúcũ niwĩ. Na ãpẽrã ye di'ta Egiptopũ nicã, narẽ pãjãrã masãputinemocã weecũ niwĩ. Be'ro na ti di'tapũ nirãrẽ cũ tutuaro me'rã miwĩjacũ niwĩ. ¹⁸ Cuarenta cũ'marĩ yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ ní'rã ña'arõ na cãrẽ yũ'rũnũ'cãmicã, na tojo weesere cũ nũ'cãcũ niwĩ. ¹⁹ Be'ro na ya di'ta

waro Canaá di'tapɯ ejacã, ti di'tacjãrãrẽ siete cururire cõ'aõ'ocɯ niwĩ. Ti di'tare ũsã ñecũsumuarẽ o'ogutigu, na macãrĩ wa'awe'o'quere niato nígũ tojo weecɯ niwĩ. ²⁰ Be'ro tja na Canaá di'tapɯ nicã, Õ'acũ narẽ su'ori nisetiajãrẽ sõrõcɯ niwĩ. Na cũ sõrõ'cãrã masãrẽ beseri masã nicãrã niwã. Cuatrocientos cincuenta cũ'marĩ na masãrẽ beseri masã duticãrã niwã. Samue Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ cũ nise numũrĩpɯ dutitucãrã niwã. ²¹ Samuereta masã sãrĩcãrã niwã: “Ësã ni'cũ wiogɯ waro uasa'a.” Na tojo nicã tũ'o, Samue Õ'acũrẽ sãrĩcɯ niwĩ. Õ'acũ tojo weegɯ na wiogɯ waro niacjũre Saúl wãmetigũre sõrõcɯ niwĩ. Saúl Cis macũ Benjamí ya curuacjũ cuarenta cũ'marĩ wiogɯ nicɯ niwĩ. ²² Saúl wiogɯ nisere Õ'acũ cãrẽ wĩrõca be'ro apĩ Davi wãmetigũre sõrõcɯ niwĩ tja. Õ'acũ cãrẽ a'tiro nicɯ niwĩ: “Davi Isaí macũ nipe'tise yũ'ɯ tũ'sasere weemi. Tojo weegɯ pũrõ e'cati'i cũ me'rã”, nicɯ niwĩ. ²³ Õ'acũ ũsã ñecũsumuarẽ “Ni'cũ Davi pãrãmi nituriagupɯ musã judío masãrẽ yũ'ruogɯ a'tigusami”, ni werecɯ niwĩ. Jesú wãmetigɯ Õ'acũ tojo ní'cũta nimi. ²⁴ Ne waropũre Jesú cũ masãrẽ bu'enũ'cãse dũporopũre Juã masãrẽ bu'eyucɯ niwĩ: “Musã ña'arõ wee'quere bujawetiya. Musã nisetisere dũcayuya. Musã tojo dũcayucã, yũ'ɯ musãrẽ wãmeyegusa'a”, nicɯ niwĩ. ²⁵ Juã cũ bu'edu'uatĩ dũporo narẽ nicɯ niwĩ: “Musã yũ'ũre ‘Masãrẽ yũ'ruoacjũ nimi’ ¿ni wãcũti? Yũ'ɯ niwe'e. Yũ'ɯ be'ro apĩ a'tigusami masãrẽ yũ'ruoacjũ. Cũ añugũ waro nigũsami. Yũ'ɯ pe'e mejõ nigũ tũ'oña'a. Cũ ye sapatũre tuweemasĩtigɯ weronojõ cãrẽ ne ni'cãrõwĩjimasĩtisa'a”, nicɯ niwĩ Juã.

²⁶ »Yũ'ɯ acawererã Abrahã pãrãmerã nituriarã, nipe'tirã Õ'acũrẽ ãjõpeorãrẽ wereguti. Õ'acũ todũporopɯ “Masãrẽ yũ'ruoguti”, nicɯ niwĩ. Tojo nígũ, marĩrẽ a'te quetire o'ócɯ niwĩ. ²⁷ Tojo weemicã, Jerusalécjãrã, na wiorã quẽ'rã “Jesú marĩrẽ yũ'ruoacjũ nimi”, ni ñ'amasĩticãrã niwã. Na saurunucũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere bu'emirã, ne tũ'omasĩticãrã niwã. Jesucristore wiorã wẽjẽdutiã, dũporopɯ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'que queorota wa'acaro niwũ. ²⁸ Jerusalécjãrã Jesucristore bu'iri bocatimirã, Pilatore “Wẽjẽdutiya”, nicãrã niwã. ²⁹ Na Jesucristore wẽjẽrã, dũporopɯ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na ojamũ'tã'quenucũta weecãrã niwã. Cũ wẽrĩca be'ro ãpẽrã curusapɯ ní'cũre miidijoo, ũtã tutipɯ cãrẽ yaarã siosõrõcũucãrã niwã. ³⁰ Õ'acũ na wẽjẽmicã, cũ macũrẽ wẽrĩ'cũpũre masõcɯ niwĩ. ³¹ Cũ masãca be'ro todũporo Galilea, Jerusalẽpɯ cũ me'rã ba'paticusia'cãrãrẽ peje numũrĩ bajuacɯ niwĩ. ã'rãta cũ masãcã ñ'a'cãrã cũ ye quetire masãrẽ wererã weesama.

³²⁻³³ »Yũ'ɯ Bernabé me'rã musãrẽ añuse quetire weregɯ a'tiapɯ. Dũporopɯ Õ'acũ ũsã ñecũsumuarẽ wereyugɯ, “Yũ'ɯ macũ wẽrĩ'cũpũre masõgũsa'a”, nicɯ niwĩ. Narẽ tojo nimigũ, na ní'cãteropũre “Cũ weeguti” ní'quere weeticɯ niwĩ. Ësã na pãrãmerã nituriarãpũre, ãpẽrã a'tocateropɯ nirãrẽ tere weẽ'ocɯ niwĩ.

»Nimũ'tãrĩ pũrĩ be'ro cja Salmo Õ'acũ cũ macũ wẽrĩ'cũpũre masõ'quere “Mũ'ɯ yũ'ɯ macũ ni'i. Ni'cãcã me'rã yũ'ɯ mũ'ɯ pacɯ nisere ñ'o'o”, ní'cãro niwũ. ³⁴ Ape pũrĩ Isaía cũ ojãca pũrĩpɯ quẽ'rãrẽ Õ'acũ wereyucɯ niwĩ cũ macũrẽ wẽrĩ'cũpũre masõatjere, cũ upɯ boadojatjatjere. “Nipe'tise yũ'ɯ Davire dũporopɯ ‘O'oguti’ ní'caronojõta mũ'ũrẽ o'ogusa'a”, nicɯ niwĩ.

³⁵ »Apero Salmo Davi cũ oja'caropũre tja a'tiro ojano'caro niwũ: “Mũ'ɯ, mũ'ɯ macũrẽ wẽrĩdojacã weesome”, ní'cãro niwũ.

36-37 »Davi Õ'acũ dutiro wéégũ, cũ nícaterojārārē queoro dia'cũ weecũ niwĩ. Be'ro cũ wērĩcã ĩ'a, cũrē yaacārã niwã ãpērã cũ ñecũsumua mejārã yaa'caroputa. Cũrē yáaca be'ro cũ ya upũ boa wa'apã. Õ'acũ masõ'cũ Jesú pũrĩcārē cũ upũ boatipã. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Jesú pe'ere cũ ya upũ boadojatiatjere ojagũ weepĩ Davi. 38-39 Yũ'ũ musārē weresere wãcũña. Jesucristo me'rã musã acoboJose bocarãsa'a. No'o nipe'tirã cũrē ějõpeorārē ña'arõ na wee'quere acoboJose'ocũsami. Moisé cũ ñutise me'rã pũrĩcārē marĩ acoboJose ne bocamasĩtisa'a.

40-41 »Dũporocjārãpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tārĩ masã a'tiro ojacārã niwã:

Musã Õ'acũrē bujicã'rã, cũrē ějõpeotirã tũ'oña'ña.

Musã catiri umũcore yũ'ũ Õ'acũ añuse weegusa'a.

Musārē ãpērã añurõ weremicã, ne ějõpeosome.

Tojo weerã musã ějõpeoti'que wapa wērĩrãsa'a.

A'te na oja'quere añurõ tũ'oña'ña, musārē tojo wa'ari nĩrã, ni werecũ niwĩ Pablo Antioquíacjārārē.

42 Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quẽ'rãrē to nerẽ'cãrã a'tiro nicãrã niwã:

—Ûsãrē ape sauru nicã werenemoña tja te cjasere, nicãrã niwã. 43 Ti wi'ĩ ní'cãrã na wijaasteari cura pãjãrã judío masã, ãpērã judío masã weronojõ weesetirã na weresere tũ'otũ'sarã, Pablo, Bernabé me'rã ba'patiwã'cãcãrã niwã. Narẽ Pablo quẽ'rã a'tiro nicãrã niwã:

—Õ'acũ cũ añurõ weesere wãcũdu'uticã'ña. Cũrē ějõpeonu'cũcã'ña, ni werecãrã niwã.

44 Ape numũ sauru nicã pãjãrã ti macã Antioquíacjãrã Õ'acũ ye quetire tũ'orãtirã nerẽcãrã niwã tja. 45 Na pãjãrã nerẽcã ĩ'arã, Pablo quẽ'rãrē ti macãcãrã judío masã upũtũ doecãrã niwã. Tojo weerã Pablo cũ weresere “Mejẽcã weremi. Diacjũ niwe'e”, ni bujicã'cãrã niwã. 46 Na tojo nicã tũ'orã, Pablo quẽ'rã tutuaro me'rã narẽ nicãrã niwã:

—Musã judío masārē Jesú ye quetire weremũ'tãrõua'a. Musārē tere weremicã, ne ějõpeowe'e. Tojo weerã “Ûsã catise pe'titiserẽ uatista'a”, nĩrã wee'e. Ûsã ni'cãrõacãrē ãpērã judío masã nitirãrē Jesú ye quetire werenu'cãrã wa'arãsa'a. 47 A'tirota duticũ niwĩ Õ'acũ cũ ye ojano'ca pũrĩpũre. A'tiro nicũ niwĩ:

Yũ'ũ musārē judío masã nitirãrē yé cjase quetire werecusiarĩ masã cũugũti.

Musã me'rãta nipe'tiro a'ti turicjãrãpũ na yũ'ruatjere masĩrãsama.

A'te cũ ní'quereta Pablo quẽ'rã “Õ'acũ Ûsãrē dutigũ weemi”, nicãrã niwã.

48 Na tojo nicã tũ'orã, “Õ'acũ ye queti añubutia'a” nĩrã, ti wi'ĩ nĩrã judío masã nitirã upũtũ e'caticãrã niwã. Topũ ní'cãrã Õ'acũ “Yũ'ũre a'ticũrã ějõpeorãsama”, nino'cãrãñucũta ticũrãta Jesure ějõpeocãrã niwã.

49 Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapũre Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwã.

50 Tojo weecã ĩ'arã, judío masã Pablo quẽ'rãrē cõ'asĩ'ricãrã niwã. Tojo weerã ni'cãrẽrã niyeru pajiro cuorã numiarẽ, judío masã weesetiserẽ añurõ weenu'cũrãrẽ uarosãjãcã weecãrã niwã. Ûmua ti macã wiorã nĩrãnojõ quẽ'rãrē tojota weecãrã niwã. Tojo weerã Pablo quẽ'rãrē nũrũrã, pi'etise o'onũ'cãcãrã niwã. Ti macãpũ na nĩrãrē cõ'aõ'otojarãpũ, ña'arõ weedu'ucãrã niwã. 51 Pablo quẽ'rã Antioquíapũre na cõ'awĩrõcã wĩjarã, ti macã cjase di'tare paastecõ'acãrã niwã. Tere tojo weerã musã Jesú ye quetire teerã, a'ti macãcãrã bu'iri cuo'o nisĩ'rĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro ape macã Iconio wãmetiri macãpũ wa'a wa'acãrã niwã tja. 52 Na

wa'áca be'ro nimicã, Jesure ëjõpeorã Antioquíacjãrã Espiritu Santure cwoyuruatjãrã, uputu e'catise me'rã tojacãrã niwã.

14

Pablo, Bernabé Iconio wãmetiri macãpũ na weeseti'que ni'i

¹ Iconiopũre ejarã, na Antioquíapũre wee'caronojõta Pablo quẽ'rã judío masã nerẽrĩ wi'ipũ sãjãanujã, dujicãrã niwã. Topũ quẽ'rãrẽ Jesú ye quetire werecãrã niwã. Na añurõ weretũ'sayucã, pãjãrã judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã Jesure ëjõpeocãrã niwã. ² Judío masã Jesure ëjõpeosĩ'rĩtirã judío masã nitirã pe'ere uarosãjãcã weecãrã niwã. Tojo weerã na uarosãjãcã wee'cãrã Jesure ëjõpeorãrẽ ña'arõ wãcũcãrã niwã. ³ Tojo weecã ï'arã, Pablo quẽ'rã narẽ werenemorãtirã Iconiopũre yoacã tojacãrã niwã. Na ti macãpũ nĩrã, "Jesú nipe'tirã masãrẽ ma'ígũ añurõ weemi" nisere uputu wãcũtutuario me'rã werecãrã niwã. Na a'tere werecã ï'agũ, Õ'acũ diacjũta werema yé cjasere nígũ, cũ tutuario me'rã masãrẽ wee'ocã weecu niwĩ. ⁴ Na wee'omicã, ti macãcjãrã mejẽcãrĩ dia'cũ dũcawaticãrã niwã. ãpẽrã judío masã Jesure ëjõpeotirã me'rã niseticãrã niwã. ãpẽrã Pablo, Bernabé me'rã niseticãrã niwã. ⁵ Pablo, Bernabé uretirã, wiorã me'rã nerẽ ucũcãrã niwã. Na nerẽ, ni'cãrõnojõ wãcũtojaca be'ro narẽ pi'etise o'o, ãtãperi me'rã doquerãti nĩrã, tojo weecãrã niwã. ⁶⁻⁷ Pablo quẽ'rã na tojo weesĩ'rĩsere tũ'orã, Licaonia wãmetiri di'tapũ du'tiwã'cã wa'acãrã niwã. Ti di'tapũre Listra, Derbe wãmetise macãrĩ nicaro niwũ. Tepũ nirãrẽ, te macãrĩ nirãrẽ Jesú ye quetire bu'ecusiacãrã niwã tja.

Pablo, Bernabé Listra, Derbe macãrĩpũ na bu'ecusia'que ni'i

⁸ Na Listrapũ nĩrã, ni'cũ masũ dojoriwi'i wĩ'magũpũta sijamasĩtigũ bajua'cũre bocaejacãrã niwã. ⁹⁻¹⁰ Ti macãpũre Pablo masãrẽ bu'ecu niwĩ. Cũ bu'esere dojoriwi'i quẽ'rã tũ'ocũ niwĩ. Cũ, "Õ'acũ yũ'ure añurõ yũ'ruomasĩsami" ni wãcũsere Pablo tũ'oña'gũ, tutuario me'rã cãrẽ ucũquejocũ niwĩ:

—Wã'cãnũ'cãña, nicũ niwĩ. Cũ tojo nicãta bu'pumajã, sijamasĩtimi'cũ sijanũ'cãcũ niwĩ. ¹¹ Pablo tojo weecã ï'arã, tocjãrã Licaonia ye me'rã uputu caricũcãrã niwã:

—Marĩ ëjõpeorã umũa weronojõ bajurã dojotjãrã, marĩ tiropũ dijatama, nicãrã niwã. ¹² Bernabé Zeus pisucãrã niwã. Ti wãme na ëjõpeorãnojõ wioyũ wãme nicaro niwũ. Pablo pe'ere cũ uputu ucũgũ niyucã, Hermes pisucãrã niwã. Hermes na ëjõpeorãrẽ wereco'tegũ nicũ niwĩ. ¹³ Ti macã sumutopũ Zeure ñubuepeori wi'i nicaro niwũ. Ti wi'icjũ pa'i Pablo quẽ'rãrẽ ëjõpeogũ, wecuã umũarẽ o'ori me'rã ma'masu'a'cãrãrẽ ti macã ne sãjãrõpũ wejewã'cãcũ niwĩ. Pa'i, ãpẽrã tocjãrã Pablo quẽ'rãrẽ ëjõpeorã wecuare wẽjẽ ñubuepeosĩ'rĩmicãrã niwã.

¹⁴ Na tojo weesĩ'rĩcã tũ'orã, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tũ'rẽstecãrã niwã. Musã tojo weesĩ'rĩse ña'a ni'i nĩrã, tojo weecãrã niwã. Be'ro caricũ, na pãjãrã decopũ wa'acãrã niwã. Narẽ a'tiro nicãrã niwã:

¹⁵ —¿Musã ãsãrẽ de'ro weerãtirã tojo weeti? Ësã quẽ'rã musã weronojõta umũa ni'i. Õ'acũa mejẽta ni'i. Musãrẽ añuse quetire wererã a'tiapũ. Musã a'tiro weesetisere tocã'rõta weedu'uya. Musã ëjõpeose ne wapamarĩ'i. Õ'acũ catigũ pe'ere ëjõpeoya. Cũ weecu niwĩ nipe'tise umũse, a'ti di'ta, maarĩ, nipe'tirã wa'icũrã, mirĩcũa, wa'i, tepũ nirãrẽ.

¹⁶ Õ'acũ todũporopũre judío masã nitirã na ãpẽrãnojõrẽ ëjõpeocã, tojo

tɯ'oña'cã'cɯ niwĩ. Ne cã'mota'aticɯ niwĩ. ¹⁷ Na cūrē ējōpeotimicã, cū nisetisere nipe'tirã masārē ĩ'ocɯ niwĩ. Nipe'tirārē añurō wéégɯ, acoro pejase, otese quē'rārē dɯcaticã weecɯ niwĩ. Ba'ase, tojo nicã e'catise o'ocɯ niwĩ, ni werecārã niwã. ¹⁸ Na weremicã, ɯpɯtɯ wecɯare wējē, Pablo quē'rārē ñubuepeosĩ'rĩmicārã niwã. Cã'rōacã waro dɯ'sacaro niwũ na wējē ñubuepeoatjo. Pablo quē'rã “ɯpɯtɯ weeticã'ña” ni pūrĩcã, weeticārã niwã.

¹⁹ Be'ro judío masã Antioquíacjārã, ãpērã Iconiocjārã Listrapɯre etacārã niwã. Topɯ Pablo quē'rārē ña'arō weesĩ'rĩrã sirutuejacārã niwã. Tocjārã masārē na weronojō wãcũsetiro ɯacārã niwã. Na tojo weecã, tocjārã pe'e quē'rã uarosãjã wa'acārã niwã. Tojo weerã Pablöre ũtãperi me'rã doque, tĩ macã sumutopɯ cūrē cō'arã wa'arã wejewã'cãcārã niwã. Cūrē “Wērĩa wa'ami”, ni wãcũcārã nimiwã. ²⁰ Pablöre cō'a'caropɯ Jesure ējōpeorã cū cũñarō tiropɯ ĩ'aejanɯ'cãcārã niwã. Cũ na topɯ ejacãta, masã wa'acɯ niwĩ tja. Be'ro apaturi macãpɯ na me'rã pi'a wa'acɯ niwĩ. Ape numɯ Bernabé me'rã Derbepɯ wa'a wa'acārã niwã.

²¹ Na topɯ eta, Jesú ye quetire werecārã niwã. Tere na werecã, tocjārã masã pãjārã Jesure ējōpeonemocārã niwã. Be'ro na majamitojaa wa'acārã niwã Listra, Iconio, Antioquía todɯporo na a'ti'que macãrĩpɯta tja. ²² Te macãrĩpɯre tocjārã Jesure ējōpeorārē wãcũtutuase o'ocārã niwã. Tojo nicã “Jesure ne wãcũdu'uticã'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ējōpeorārē marĩ ɯ'mɯsepɯ wa'ati dɯporo”, ni wereyɯ'rɯwã'cã wa'acārã niwã. ²³ Jesure ējōpeorã na nerēse wi'serinɯcũ ni'cãrērã narē sɯ'ori nisetiajārē besebɯrocārã niwã. Na be'ti ñubueca be'ro “Marĩ ējōpeogɯ Jesú weetamuato mɯsārē”, ni sērĩbosa, cūuwã'cãcārã niwã.

Pablo quē'rã Antioquíapɯ na majãmitojaa'que ni'i

²⁴⁻²⁵ Be'ro Listra, Iconio, Antioquía wãmetise macãrĩpɯ ní'cãrã yɯ'rɯwã'cãcārã niwã Pisidia di'tare. To yɯ'rɯaa, Panfilia di'ta Perge wãmetiri macãpɯ ejacārã niwã. Ti macãpɯre Jesú ye quetire werecārã niwã. Be'ro Atalia wãmetiri macã petapɯ bu'ajacārã niwã tja. ²⁶ Topɯ na ne waro wijawã'cãtica macã Antioquíapɯ dajarã, yucɯsɯ me'rã wijawã'cãcārã niwã. Ti macãpɯta te macãrĩpɯ na wa'ase dɯporo Jesure ējōpeorã “Mɯsārē Ō'acũ añurō co'teato”, ni sērĩbosa, o'ócārã niwã. Espĩritu Santu narē bu'eduti'caronojōta tere bu'epe'otojanɯ'cō, dajacārã niwã.

²⁷ Ti macãpɯ na dajarã, Jesure ējōpeorārē neocũu, narē werepe'ocã'cãrã niwã Ō'acũ na me'rã weetamusija'quere. Tojo nicã “Judío masã nitirã quē'rã Jesure ējōpeorã weeama a'tiro nicãrē”, ni quetiwerecārã niwã narē.

²⁸ Na yoacã Jesure ējōpeorã me'rã Antioquíapɯre tojacārã niwã.

15

Judea di'tacjārã Antioquíapɯ wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Bernabé Antioquíapɯ nirĩ curare ãpērã judío masã Judea di'tacjārã na tiropɯ wa'acārã niwã. Na ti macãcjārã Jesure ējōpeorārē na judío masã weesetisere weeduticārã niwã.

—Mɯsã Moisé duti'caro weeticã, mɯsã ō'rēcɯ yapa caserore yejecō'aticã, Ō'acũ mɯsārē yɯ'rɯosome, ni werecārã niwã.

²⁻³ Na tojo nicã tɯ'orã, Pablo, Bernabé na me'rã ɯpɯtɯ a'metu'ticārã niwã. Tojo weerã Antioquíacjārã Jerusalēpɯ o'órãtirã Pablo, Bernabére, ãpērã tocjārārē neo, besecārã niwã. Narē a'tiro nío'ocārã niwã:

—Jerusalépu wa'aya. Jesú cū ne waro besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ějōpeorārē sū'ori nirā tiro sērītiña'rā wa'aya. ¿Diacjūta nimiapari to Judeacjārā marīrē were'que? nicārā niwā.

Topu wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpu yu'rūacārā niwā. To yu'rūarā, judío masā nitirā Jesure ějōpeosere wereyu'rūamujācārā niwā. Te quetire tū'orā, Jesure ějōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

Pablo, Bernabé Antioquíapu ní'cārā Jerusalēcjārārē na wererā wa'a'que ni'i

⁴ Pablo, Bernabé, āpērā Antioquíacjārā Jerusalépure etacārā niwā. Topure na etāca be'ro Jesú cū ne waro besecúú'cārā, Jesure ějōpeorārē sū'ori nirā, nipe'tirā cūrē ějōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werecārā niwā nipe'tiro na sija'caropu Ō'acū narē weetamu'quere. ⁵ Na tojo nicā tū'orā, Jesure ějōpeorā fariseo masā wā'cānu'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojōta judío masā nitirā Jesure ějōpeorā quē'rārē weedutiroŋa'a. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiroŋa'a. Nipe'tise Moisé cū duti'quere weedutiroŋa'a, nicārā niwā.

⁶ Tojo weerā Jesú cū besecúú'cārā, cūrē ějōpeorārē sū'ori nirā nerē, ucūcārā niwā fariseo masā narē tojo ní'quere. ⁷ Toputa na yoacā ucūca be'ro Pedro wā'cānu'cā, narē nicu niwī:

—Acawererā, Ō'acū sō'onícateropu judío masā nitirā quē'rārē cū ye quetire weredutigu yu'ure besewī. Na tere tū'o, cūrē ějōpeoato nígu besewī. Musā nipe'tirā añurō masī'i a'tere. ⁸ Cūta nipe'tise masā wācūsetisere ī'agū marīrē o'o'caronojōta na quē'rārē Espiritu Santure o'ówī. Tojo weerā marī na yu'rūono'cārāputa nima nisere masī'i. ⁹ Ō'acū marīrē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne ducawaatisami. Na Jesure ějōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojocu niwī. ¹⁰ Tojo weerā marī judío masā nitirārē “Moisé cū duti'caro weeya”, niticā'rōŋa'a. Marī tere weeya nīrā, “Ō'acū narē yu'rūoticu niwī yujupu”, nīrā weebosa'a. Marī, marī ñecūsūmāpūmarīcā Moisé cū duti'quere weepōtēoticārā niwā. Tjāsama napua. Tojo weerā narē tere weedutiticā'rōŋa'a. ¹¹ A'tiro pe'e ni'i. Marī wiogu Jesucristo ma'itjagū, marī wapayecā mejēta, marīrē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. Marīrē yu'rūo'caronojōta Jesucristo na judío masā nitirā quē'rārē yu'rūocu niwī, nicu niwī Pedro.

¹² Cū tojo nicā tū'orā, nipe'tirā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā. Be'ro Pablo, Bernabé narē werecārā niwā judío masā nitirā tiropu Ō'acū tutuaro me'rā na weeī'ocusia'quere. ¹³ Nipe'tise narē wérēca be'ro Santiago ucūcu niwī:

—Acawererā, yu'u musārē werecā tū'oya. ¹⁴ Ni'cārōacā Simó Pedro wereami Ō'acū judío masā nitirārē ne waro añurō weenu'cā'quere. Ō'acū cū yarā niato nígu, na quē'rārē besecu niwī. ¹⁵ Duporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā judío masā nitirā quē'rā Jesure ějōpeoatjere queorota ojamu'tācārā niwā. A'tiro ojacārā niwā:

¹⁶ “Davi cū wiogu nise pe'tia wa'acaro niwā.

Be'ropu cūrē yu'u wiogu sōrō'caronojōta cū pārāmi nituriagupure sōrōgūti.

¹⁷⁻¹⁸ Cūrē tojo sōrōca be'ro āpērā judío masā nitirā quē'rā, yu'u bese'cārā yu'ure ějōpeorāsama.”

Duporopu marī wiogu Ō'acū tojo ni wereyucu niwī.

A'tiro ni ojacārā niwā Ō'acū ye quetire weremu'tā'cārā.

19 »Tojo weegu yu'u wacũ'u. Judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãre peje dutise o'oticã'rõua'a. 20 Mejõ dia'cũ ni'cã pũrĩ “A'ticuse weeticã'ña”, ni ojarã narẽ. “Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Ô'acũ mejõtare ãjõpeorã na wẽjẽ ãjãamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña”, nĩrã. “Musã numosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña”, nĩrã. “Nipe'tirã wa'icurã wãmũta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Nipe'tirã dí miiña marĩrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icurã ye díre ba'aticã'ña.” Ticũseta dutirã narẽ. 21 Dãporopũ saurunũcũ judío masã na nerẽse wi'seripũ Moisé cũ duti'quere bu'enu'cũcã'ma. A'tere nipe'tise macãrĩpũ bu'erã weema. Tojo weerã judío masã nitirã quẽ'rã masĩsama Moisé cũ duti'quere, nicũ niwĩ Santiago.

22 Be'ro Jesú cũ besecũ'cãrã, Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nĩrã, nipe'tirã cãrẽ ãjõpeorã pũarãrẽ besecãrã niwã. Ni'cũ Juda wãmeticũ niwĩ. Cũrẽta tja Barsabá pisucãrã niwã. Apĩ pe'e Sila wãmeticũ niwĩ. Ticũrãrẽ besecãrã niwã Pablo quẽ'rã me'rã Antioquíapũ ti pũrĩrẽ miajãrẽ. Na pũarã Jesure ãjõpeorã wa'teropũre wiorãbocure nicãrã niwã.

Antioquíacjãrã na su'ricũña'quere diacjũ'que ni'i

23 Jesú besecũ'cãrã dutise ojãca pũrĩrẽ Pablo quẽ'rã me'rã o'ócãrã niwã. A'tiro ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

“Ësã Jesú besecũ'cãrã, cãrẽ ãjõpeorãrẽ sũ'ori nĩrã musãrẽ añuduti'i. A'ti pũrĩrẽ musãrẽ ojao'o nipe'tirã Antioquíacjãrãrẽ, judío masã nitirã Jesure ãjõpeorãrẽ. Tojo nicã Siria, Cilicia di'tapũ nĩrãrẽ ojao'o.

24 ãpẽrã ãsã me'rãcãrã a'tocjãrã, musã tiropũ wa'a, na wãcũrõ me'rã musãrẽ caribosijapãrã. ‘Musã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aña, Moisé cũ dutisere weeya' ni, musãrẽ weresu'riacũapãrã. Ësã dutiro marĩrõ tojo weepãrã musãrẽ. 25 Tojo weerã ãsã ni'cãrõnojõ wãcũse me'rã pũarã umuarẽ musã tiropũ bese o'órã wee'e. Na ãsã mairã Bernabé, Pablo me'rã wa'arãsama. 26 Bernabé, Pablõreta Jesucristo marĩ wiogũ yere na bu'ecusiãcã, wẽjẽcãrã nimiwã. 27 Ësã bese'cãrã Juda, Sila a'ti pũrĩpũ nise nipe'tisere na basu musãrẽ bu'e, wererãsama. 28 Ësãrẽ Espĩritu Santu wãcũse o'oyucã, peje musãrẽ dutisĩ'rĩtisa'a. A'ticũseta musãrẽ dutirãti. 29 Wa'icũ di'i, ãpẽrãnojõrẽ Ô'acũ mejõtare ãjõpeorã na wẽjẽ ãjãamorõ ñubuepeo'quere ba'aticã'ña. Nipe'tirã wa'icurã ye díre ba'aticã'ña. Wa'icurã wãmũta ãrũasure'cãrãrẽ ba'aticã'ña. Wa'icurã dí miiña marĩrãrẽ ba'aticã'ña. Musã numosãnumia nitirãrẽ, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. Musã ãsã dutisere wéerã, añurõ weerãsa'a. Tocã'rõta musãrẽ oja'a”, ni ojacãrã niwã.

30 Be'ro na o'óno'cãrã we'eriti, Antioquíapũ wa'a wa'acãrã niwã. Topũ ejarã, na dutise ojãca pũrĩrẽ tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ nerẽduti, wiacãrã niwã. 31 Tojo weecã, ti pũrĩrẽ bu'érã, wãcũque'timi'cãrã na diacjũnũ'cõcã, ti macãcãrã pũrõ e'caticãrã niwã. 32 Juda, Sila Ô'acũ wereduti'quere wereturiari masã nitjãrã, Antioquíacjãrãrẽ añurõ werecãrã niwã. Tojo weerã narẽ nemorõ wãcũtutuase me'rã tojacã weecãrã niwã. 33 Na me'rã topũre cã'rõ tojánicãrã niwã yujupũ. Be'ro tocjãrãrẽ we'eriticã, tocjãrã pe'e “Ô'acũ me'rã wa'aya musãrẽ o'ócãrã tiropũ”, nío'ocãrã niwã. 34 Sila pe'e “Yu'u pũrĩcã a'topũ tojaguti”, nicũ niwĩ. Tojo weegu topũ tojacã'cũ niwĩ.

35 Pablo, Bernabé yoacã Antioquíapũre Jesure ãjõpeorã me'rã tojacãrã niwã. Tocjãrãrẽ pãjãrã ãpẽrã me'rã Jesú ye quetire werecãrã niwã.

Pablo, Bernabé na a'merĩ dũcawati'que ni'i

³⁶ Be'ro Pablo Bernabére nicu niwĩ:

—Te'a apaturi tja toduporopu marĩ Jesú ye quetire bu'ecusia'que macãrĩpu. Tocjãrãrẽ ĩ'arã wa'arã ¿de'ro nisetimiti na? nicu niwĩ.

Bernabé “Jau”, nicu niwĩ. ³⁷ Juã Marco wãmetigure uputu miasĩ'rĩmicu niwĩ. ³⁸ Juã Marco toduporopu na me'rã añurõ bu'eyapada'reoticu niwĩ. Jerusalẽpu wa'agu, Panfilia di'tapu narẽ cõ'atojaa wa'acu niwĩ. Tojo weegu Pablo cãrẽ ne miasĩ'rĩticu niwĩ. ³⁹ Be'ro na basu uputu a'metu'ti, a'merĩ ducawatia wa'acãrã niwã. Bernabé pe'e yucusu me'rã Chipre nucãrõpu Marcure miacu niwĩ. ⁴⁰ Pablo pe'e cũ me'rã wa'acjure Silare besecu niwĩ. Tocjãrã Jesure ãjõpeorã “Õ'acũ musãrẽ co'teato”, ni sãrĩbosacãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rã narẽ we'eriti, wa'a wa'acãrã niwã. ⁴¹ To wa'arã, Siria, Cilicia wãmetise di'tapure yu'rũacãrã niwã. Tepu Jesú ye quetire wererã, tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuase o'onemowã'cãcãrã niwã.

16

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

¹ Pablo, Sila Derbe, Listra wãmetise macãrĩpure etacãrã niwã. Listrapu ni'cũ Jesure ãjõpeogu Timoteo wãmetigure bocaecãrã niwã. Cũ paco judío masõ Jesure ãjõpeogo nico niwõ. Pacu pe'ea griego masũ nicu niwĩ. ² Jesure ãjõpeorã Listra, Iconiocjãrã Timoteore añurõ wãcũcãrã niwã. “Añugũ nimi”, ni ĩ'acãrã niwã. ³ Tojo weegu Pablo narẽ ba'patiato nígũ, cãrẽ miasĩ'rĩcu niwĩ. Cãrẽ miasĩ'rĩgũ, cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aduticu niwĩ. Cũ tojo weeno'tigu judío masã cũ bu'esere ãjõpeotibosama nígũ, tojo weecu niwĩ. To nirã nipe'tirã judío masã Timoteo pacu griego masũ nisere masicãrã niwã. Judío masã nitirã na põ'rãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'aticãrã niwã. ⁴ Be'ro Timoteo Pablo quẽ'rã me'rã wa'acu niwĩ. Nipe'tise na yu'rũase macãrĩpure Jesure ãjõpeorãrẽ wereyu'rũamujãcãrã niwã. Jerusalẽpu nirã Jesú cũ besecũ'cãrã, cãrẽ ãjõpeorãrẽ su'ori nirã dutio'o'quere werecãrã niwã. Nipe'tirãrẽ “Na duti'quere weeya”, niburocãrã niwã. ⁵ Na tojo werecã tu'orã, Jesure ãjõpeorã siape me'rã wãcũtutanemocãrã niwã. Ne Jesure ãjõpeodu'uticãrã niwã. Æpẽrã quẽ'rã Jesure ãjõpeotimi'cãrã umucorinucũ pãjãrã cãrẽ ãjõpeonemocãrã niwã.

Pablure Macedoniacjũ weetamuse sãrĩ'que ni'i

⁶ Pablo quẽ'rãrẽ na Asiapu Jesú ye quetire bu'erã wa'abo'cãrãrẽ Espiritu Santu cã'mota'acu niwĩ. Tojo weerã na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yu'rũacãrã niwã. ⁷ Topu yu'rũaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutopu eacãrã niwã. Topu eja, na Bitinia wãmetiri di'tapu wa'asĩ'rĩmicãrã niwã tja. Topu wa'asĩ'rĩrãrẽ apaturi Espiritu Santu narẽ cã'mota'acu niwĩ. ⁸ Na to Misia yu'rũaa, wa'a, bu'acãrã niwã Troa wãmetiri macãpu. ⁹ Topu na etãca ñami Pablo quẽ'ese weronojõ ni'cũ Macedoniacjũ cũ tiro sãrĩnu'cũcã ĩ'acu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—A'tia a'to Macedoniapu. Æsãrẽ weetamugũ a'tia, nicu niwĩ. ¹⁰ Be'ro cũ quẽ'ese weronojõ ĩ'a'quere werecã, maata Æsã ye dure wa'a wa'awu. Yu'cu Luca a'ti pũrĩrẽ oja'cu quẽ'rã na me'rã wa'awu. Æsã cũ quẽ'ese weronojõ ĩ'a'quere a'tiro wãcũwũ: “Õ'acũ marĩrẽ Macedoniacjãrãrẽ cũ ye quetire weredutigu weeapĩ”, ni wãcũwũ.

Pablo, Sila Filipopu Lidia wãmetigure na bocaaja'que ni'i

¹¹ Æsã Troapu ni'cãrã yucusu me'rã pẽ'awũ Samotracia wãmetiri nucãrõpore. Tocjãrãta ape numu wa'anemowũ ape macã Neápoli

wāmetiri macāpɯ. ¹² Tóma majā ma'apɯ majāa, romano masā na wééca macā Filipopɯre etawɯ. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'teropɯre dutiri macā niwũ. Topɯre ũsā pejeti nɯmɯrĩ tojáníwũ. ¹³ Sauru nicā Ō'acũrē ñubuepeorārē a'marā wa'awɯ. Tojo weerā macāpɯ ní'cārā dia sumuto na ñubuewɯaropɯ wa'awɯ. Narē bocaēja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewɯ. ¹⁴ Ni'cō topɯ ũsā weresere tɯ'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācjō, su'ti wapabujuse sō'a ñibocuresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ō'acũrē ějōpeogo niwō. Pablo cũ weresere ějōpeoato ní'gũ Ō'acũ core tɯ'omasise o'ocu niwĩ. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewɯ. Co ũsārē niwō:

—Yɯ'ɯre diacjũta Jesure ějōpeogo nimo nírā, ya wi'ipɯ cārĩrā wa'aya, niwō. Co ɯpɯtɯ tojaduticā tɯ'orā, co ya wi'ipɯ tojawɯ.

Pablore, Silare bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrō'que ni'i

¹⁶ Ni'cā nɯmɯ ũsā Ō'acũrē ñubuepeowɯaropɯ wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātĩ sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātĩ weetamuno'gō “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masisere cɯowō. Co masisere āpērārē werese me'rā core cɯorā pajiro niyeru wapata'awā. ¹⁷ ũsārē ĩ'asirutu, caricũwō:

—Ā'rā Ō'acũ ɯ'mɯsepɯ nigũ dutisere weerā nima. Mɯsārē wererā weema Jesure ějōpeorā yɯ'rurāsama nise quetire, ni caricũwō. ¹⁸ Co peje nɯmɯrĩ tojo nicusiawō. Be'ro Pablo caributi, majāmiĩ'a, wātĩ copɯre nigũrē niwĩ:

—Jesucristo tutuaro me'rā mɯ'ɯrē copɯre nigũrē wijaaduti'i. Cũ tojo nicāta, maata wijaa wa'acɯ niwĩ.

¹⁹⁻²⁰ Cũ wijáaca be'ro co masĩmi'que pe'tia wa'awɯ. Tojo weerā core cɯo'cārā marĩ niyeru wapata'asome nírā, ua wa'awā Pablo, Sila me'rā. Tojo weerā macā deco wiorā tiropɯre narē ñe'e miawā.

Be'ro wiorāpɯre co wiorā nimi'cārā weresāwā. A'tiro niwā:

—Ā'rā judío masā nima. A'ti macācjārārē caribosijarā weema. ²¹ Na bu'ese marĩ romano masārē dutise mejēta ni'i. Tojo weerā marĩ na weedutisere weeticā'rōɯa'a, niwā wiorāpɯre.

²² Na topɯ nerē'cārā tojo nicā tɯ'orā, Pablo quē'rā me'rā ua wa'awā. Tojo weerā wiorā Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarā surarare tārādutiwā. ²³ Narē ɯpɯtɯ tārātoja, bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrōwā. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nírā, añurō bi'acā'dutiwā. ²⁴ Na tojo nicā tɯ'ogu, bu'iri da'reri wi'i co'tegɯ nitɯoroca tucɯpɯ sōrōcɯ niwĩ narē. Pɯa yucɯ tĩa wa'teropɯ na dɯ'pocārĩrē sīosōrōcũuoduti, narē dɯ'tecũuocɯ niwĩ.

Ō'acũ di'ta narāsācā wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acũrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipɯ nírā bu'iri da'reno'cārā narē tɯ'ocārā niwā. ²⁶ Wācũña marĩrō di'ta ɯpɯtɯ narāsācaro niwũ. Na nirĩ wi'i quē'rā a'meña'caro niwũ. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'reri wi'ipɯ nirārē dɯ'tecũumi'que cōme dari pāristea wa'acaro niwũ. ²⁷ Tojo wa'āca be'ro ti wi'i co'tegɯ wā'cācɯ niwĩ. Wā'cā, te soperi susupe'ticā ĩ'acɯ niwĩ. “Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā”, ni wācũcɯ nimiwĩ. Tojo weegɯ uigɯ, cũ basu di'pjĩ mii wējēcā'cɯ nimiwĩ. ²⁸ Tojo weesĩ'rīcā, Pablo cũrē ɯpɯtɯ caricũquejocɯ niwĩ:

—Mɯ'ɯ basu wējētīcā'ña. ũsā nipe'tirā a'topɯ nipe'ticā'a, nicɯ niwĩ.

²⁹ Pablo tojo nicã tũ'ogũ, ãpẽrã surarare “Sĩ'ase miitia”, nicũ niwĩ. Na o'óca be'ro sĩ'oo, omasãjãacũ niwĩ Pablo, Sila na nirĩ tucũpũ. Uigu, ɯpũtũ narãsãgũta, na pũ'to ejaque'acũ niwĩ. ³⁰ Be'ro wã'cãũ'cã, narẽ pijiwĩrõ, sãrĩtiña'cũ niwĩ:

—¿De'ro weegũsari yu'u Õ'acũ yu'ure yu'rũoato nígũ?

³¹ Na pe'e a'tiro yu'ticãrã niwã:

—Mu'u marĩ wioɡũ Jesure ãjõpeogũ, yu'rũgũsa'a. Mu'u ya wi'icjãrã quẽ'rã mu'u weronojõ ãjõpeorãta, yu'rũrãsama, nicãrã niwã.

³² To be'ro cũrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ Jesú ye quetire bu'ecãrã niwã. ³³ Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegũ Pablo quẽ'rãrẽ ñami decota na tãrã'que cãmire coecũ niwĩ. Cũ coeca be'ro Pablo quẽ'rã cũrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ wãmeyecãrã niwã. ³⁴ Be'ro ti wi'i co'tegũ cũ ya wi'ipũ pijiwã'cã, narẽ sũ'ori ba'acũ niwĩ. Na Õ'acũrẽ ãjõpeoca be'ro cũ, cũ acawererã ɯpũtũ e'caticãrã niwã.

³⁵ Ape nũmũ bo'reacã ti macãcjãrã romano masã wiorã surarare ti wi'i co'tegũpũre wereduticãrã niwã. A'tiro nío'ocãrã niwã:

—“Na to pũarã ɯmũa nirãrẽ du'uwĩrõdutiamã”, ni wererã wa'aya, nicãrã niwã.

³⁶ Surara topũ eja, wiorã na wereduti'quere ti wi'i co'tegũpũre werecãrã niwã. Tere tũ'otoja, cũ pe'e quẽ'rã wereturiacũ niwĩ Pablo, Silare tja.

—Mũsãrẽ a'ti macãcjãrã wiorã “Du'uwĩrõato”, nicãrã niama. Tojo weerã mũsã wijaaya. Añurõ e'catise me'rã wa'aya, nicũ nimiwĩ ti wi'i co'tegũ pe'e.

³⁷ Cũ te quetire werecã tũ'ogũ, Pablo surarare nicũ niwĩ:

—A'ti macãcjãrã wiorã ãsãrẽ bu'iri bocatiamã. Bocatimirã, masã tiropũ miaa, tãrã, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ipũ ãsãrẽ sõrõama. Ësã romano masã nimicã, tojo weeama. Ni'cãrõacãrẽ ãsãrẽ masã ï'atiropũ nũowĩrõsĩ'rĩsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjãrã, ãsãrẽ wĩrõrã a'tiatio, nicũ niwĩ surarare.

³⁸ Surara cũ tojo ní'quere tũ'orã, wiorãpũre wererã wa'acãrã niwã. Pablo quẽ'rã “Romano masã ni'i” niama nise quetire werecã tũ'orã, wiorã ɯcũa wa'acãrã niwã. ³⁹ Na ti wi'ipũ wa'a, Pablo quẽ'rãrẽ acoboJose sãrĩcãrã niwã. Sãrĩtoja, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cãrãrẽ miijijaa, “Ne a'ti macãrẽ niticã'ña, wijayá”, nicãrã niwã. ⁴⁰ Na tojo nicã tũ'orã, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ipũ ní'cãrã wijaawã'cã, Lidia ya wi'ipũ wa'acãrã niwã tja. Topũ Jesure ãjõpeorãrẽ wãcũtutuanemocã weecãrã niwã. Be'ro ti macãpũ ní'cãrã wa'a wa'acãrã niwã.

17

Tesalõnicapũ Pablo quẽ'rãrẽ wa'a'que ni'i

¹ Pablo, Sila Filipopũ ní'cãrã yu'rũacãrã niwã Anfĩpoli, Apolonia wãmetise macãrĩrẽ. To yu'rũaa, etacãrã niwã Tesalõnica wãmetiri macãpũ. Ti macãpũre judío masã nerẽrĩ wi'i nicaro niwã. ²⁻³ Pablo cũ weesetironojõpũma ti wi'ipũ sãjãacũ niwĩ. I'tia semana saurunũcũ Jesú ye quetire bu'ecũ niwĩ. Dũporocjãrãpũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere bu'ecũ niwĩ:

—“Õ'acũ bese'cũ pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cupũ nimigũ, masãgũsami”, ni ojacãrã niwã. Na tojo ni ojano'cũreta mũsãrẽ ni'cãrõacãrẽ were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cũ Õ'acũ cũ bese'cũ, ni werecũ niwĩ Pablo.

⁴ Tojo ni werecã tu'orã, ni'cãrẽrã judío masã ëjõpeocãrã niwã. Judío masã weronojõ ëjõpeosetirã quẽ'rã griego masã pãjãrã ëjõpeocãrã niwã. Wiorã weronojõ nirã numia pãjãrã ëjõpeocãrã niwã.

⁵ Æpẽrã judío masã Pablo cũ weresere ëjõpeotirãnojo ãputu uocãrã niwã Pablõre. Tojo weerã ãmua nijisijarãrẽ, ña'arã nibajaque'atirãrẽ macã decopu neo, o'ócãrã niwã:

—Nipe'tiropu caricũste sijaya, nicãrã niwã. Na tojo weecã, ti macãcjãrã nipe'tirã uarosãjãcãrã niwã. Be'ro Pablo quẽ'rãrẽ masã decopu miarãtirã a'marã wa'acãrã niwã. Na cãjica wi'i Jasõ wãmetigu ya wi'ipu wa'acãrã niwã. Topu eja, narẽ a'marã, ti wi'i sopere weje pã'rẽcã'cãrã niwã. ⁶ Ne bocaticãrã niwã. Bocati, ti wi'i nigú Jasõrẽ, ãpẽrã Jesure ëjõpeorãrẽ ñe'e miacãrã niwã wiorã tiropu. Topu ejarã, a'tiro caricũcãrã niwã:

—Aperocjãrã ãmua marĩ ya macãpu a'ticãrã niama. Nipe'tiro na sijaropure dojorẽ sijarã weema. ⁷ Jasõ narẽ cũ ya wi'ipu cãjio'ocã niami. Na nipe'tise marĩ wiogu Romacjũ cũ dutisere yu'rũnu'cãrã weema. Apĩ pe'ere “Wiogu waro nimi Jesú wãmetigu” nirã weema, ni caricũcãrã niwã.

⁸ Na tojo nicã tu'orã, ti macãcjãrã, ti macã wiorã nipe'tirã caricũstea wa'acãrã niwã. ⁹ Be'ro wiorã Jasõrẽ, cũ me'rãcjãrãrẽ a'tiro nicãrã niwã:

—Musã ãsãrẽ niyeru wapayecã, musãrẽ du'uwĩrõrãti. Pablo, Sila na a'ti macãpũre wijãca be'ro musã ye niyerure wiarãti tja, nicãrã niwã. Tojo nicã tu'orã, na wapayecãrã niwã. Na tojo wéeca be'ro narẽ du'ucã'cãrã niwã.

Pablo, Sila Bereapu na bu'e'que ni'i

¹⁰ Ñamica'a, na'ique'ari curapu ãpẽrã Jesure ëjõpeorã Tesalõnicacjãrã Pablo, Silare Berea wãmetiri macãpu wijaduticãrã niwã. Be'ro ti macãpu eja, judío masã na nerẽrĩ wi'ipu wa'acãrã niwã tja. ¹¹ Bereacjãrã pe'e Tesalõnicacjãrã nemorõ Pablo weresere tu'otu'sacãrã niwã. ¿Pablo marĩrẽ diacjũta bu'egu weemiti? nĩrã, ãmucorinucũ Ô'acũ ye queti ojarã na oja'quere bu'enu'cũcã'cãrã niwã. ¹² Cũ diacjũta werecã ã'arã, judío masã pãjãrã ëjõpeocãrã niwã. Æpẽrã pãjãrã griego masã ãmua ëjõpeocãrã niwã. Numia quẽ'rã griego numiata pajiro niyeru cuorã numia ëjõpeocãrã niwã. ¹³ Judío masã Tesalõnicacjãrã Pablo Bereapu Ô'acũ ye quetire bu'ecã tu'ocãrã niwã. Tere tu'orã, na Bereapu wa'acãrã niwã masãrẽ uarosãjãcã weerã wa'arã tja. ¹⁴ Na uarosãjãcã ã'arã, maata Jesure ëjõpeorã Pablõre ãpẽrã me'rã dia pajiri maapu o'ócã'cãrã niwã. Cũ me'rãcjãrã pe'e Sila, Timoteo ti macãputa tojacã'cãrã niwã. ¹⁵ Pablo cãrẽ ba'patiwã'cã'cãrã me'rã buruaa, Atena wãmetiri macãpu ejacãrã niwã. Topu cãrẽ soocã, majãmitojati a'titicãrã niwã na ya macã Bereapu tja. Na me'rãta Pablo queti o'ocã niwĩ:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topu, nicũ niwĩ.

Pablo Atenapu Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucuegunojõ Pablo Atenapu nígu, ti macãpu ã'acusiacu niwĩ. Topu peje na ëjõpeose queose yee'quere ã'acu niwĩ. Tere ã'agũ, pũrõ bujaweticũ niwĩ. ¹⁷ Tojo weegu Jesú ye quetire judío masã na nerẽrĩ wi'ipu werecu niwĩ. Judío masãrẽ, ãpẽrã na weronojõ ëjõpeosetirãrẽ werecu niwĩ. Tojo nicã ãmucorinucũ macã decopu wa'amujãcu niwĩ. Topu cũ bocaesarãrẽ Jesú ye quetire weremujãcu niwĩ. ¹⁸ Ni'cãrẽrã epicúreo, estoico wãmetise cururicjãrãrẽ bu'erã Pablo me'rã ucũcãrã niwã. Cũ Jesú

ye quetire, apeye quē'rārē wērī'cārāpu masāsere werecu niwī narē. Tojo weerā ni'cārērā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro ni weresī'rīgũ weeti tocā'rō ucūsepijagu? Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Ape di'tacjārā na ējōpeorānojōrē ucūgũ weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Be'ro cūrē pijiwā'cācārā niwā wiorā na ucūwuario Areópago wāmetiropu. Topu cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ma'ma cjase mu'u bu'esere tu'osī'rīsa'a. ²⁰ Ūsārē mejēcā warota nicā'sa'a. Tere ne tu'otirā nicāti. ¿De'ro nisī'rīrō weeti te mu'u bu'ese? Wereya, nicārā niwā.

²¹ Ti macā Atenacjārā, āpērā topu macārī wa'a'cārā na weesetise a'tiro nicaro niwā. Ma'ma queti dia'cūrē tu'o, ucūnu'cūcā'sī'rīcārā niwā.

²² Na wereduticā tu'ogu, Pablo Areópagopu wā'cānu'cā werecu niwī Atenacjārārē:

—Yu'u ĩ'acā, musā ējōpeorānojōrē añurō ējōpeoseti'i. ²³ Yu'u a'ti macāpu sijagu, musā ējōpeosere ĩ'apu. Topu ni'cārō musā ējōpeorānojōrē wa'icārā wējē ūjūamorōpeoropu a'tiro ojaō'ono'carore bocaejapejasu. “Ō'acū masīno'ña marīgūrē ējōpeoro ni'i”, niapu. Musā masītimirā ējōpeo'cure musārē ni'cārōacā wereguti.

²⁴ »Ō'acū a'ti turi nipe'tisere wee'cu u'muse, a'ti di'ta wiogu nimi. Tojo wiogu nitjāgũ, ūmu na wee'que wi'seripu dia'cū nīmasītisami. ²⁵ Ne apeyenojō dū'satisa'a Ō'acūrē. Nipe'tirārē catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marī da'rāse me'rā cūrē weetamuta basiotisa'a. ²⁶ Ō'acū ne waroputa ni'cū masū weecu niwī. Cū me'rāta nipe'tise cururicjārārē weecu niwī. Narē nipe'tiro a'ti turipure niburoato nīgũ ducawaacu niwī. Ō'acū cū dutiro me'rā marī pōtēorō catiatjore, marī niatjore cūucu niwī. ²⁷ Cū wee'quere ĩ'arā, yu'ure masīsī'rīrā a'mato nīgũ tere weecu niwī Ō'acū. Cūrē a'mato nimigũ, yoaropu nitisami. Marī tiroacā nisami.

²⁸ »Ō'acū weetamurō me'rāta marī cati'i, da'ra'a. Ni'cārērā musā ya curuacjārā papera ojari masā a'tiro ni ojacārā niwā: “Marī quē'rā Ō'acū wee'cārā cū pō'rā ni'i.”

²⁹ »Marī Ō'acū pō'rā ni'i nīrā, cūrē “Uru, plata wāmetise me'rā yee'cu nimi”, ni wācūtīcā'rōu'a'a. Tojo nicā “Ūtāgā me'rā queose wee'cu nimi”, niticā'rōu'a'a. “Masā na wācūrō me'rā yeeme'rī'cu nimi Ō'acū”, niticā'rōu'a'a. ³⁰ Duporocjārāpure na masītirā yee ējōpeo'quere Ō'acū tojo ĩ'acā'cu niwī. A'tocaterore marī nipe'tirocjārārē a'tiro ūasami. Marī ña'arō weesetisere bujaweti, du'udutisami. ³¹ Ō'acū a'ti turi nipe'tirocjārārē beseatji nūmūrē ĩ'acasanū'cōcu niwī. Ti nūmu nicā, queoro nise me'rā besegusami. Cū bese'cu Jesú me'rā tojo weegusami. Ō'acū cūrē ā'rīta musārē beseacju nimi nīgũ, wērī'cupure masōcu niwī, nicu niwī Pablo.

³² Pablo “Ni'cū masū wērī'cupu masācu niwī” nicā tu'orā, āpērā ni'cārērā mejō bujicā'cārā niwā. Āpērā pe'e “Mu'u apetero tere ucūcā, tu'onemosī'rīsa'a tja”, nicārā niwā.

³³ Be'ro Pablo na nerērōpu nī'cu wijaa wa'acu niwī. ³⁴ Ni'cārērā cūrē sirutuwijaa, cū weresere tu'orā, Jesure ējōpeocārā niwā. Ni'cū Dionisio wāmetigu Areópagopu āpērā wiorā me'rā nerēwuagu nicu niwī. Apego Dámari wāmetigo, tojo nicā āpērā Jesure ējōpeocārā niwā.

18

Pablo Corintopu weeseti'que ni'i

¹ Pablo Atenapu wéréca be'ro Corinto wāmetiri macāpu wa'acu niwī. ² Topu etagu, ni'cū judío masū Aquila wāmetigure, cū numo Priscilare bocaajacu niwī. Ne waropure Ponto wāmetiri di'tacjūpu nicu nimiwī. Be'ro Italia di'tapu macārī wa'acu niwī. Cū topu nica be'ro tocjū romano masā wiogu Claudio nipe'tirā judío masārē ti di'tapu nirārē wijaduticu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, cū numo me'rā Corintopu wa'acu niwī. Pablo cū Corintopu etase duporoacā na quē'rā ne etarāta nicārā niwā. Pablo topure etāca be'ro ni'cā numu na tiropu sijagu wa'acu niwī. ³ Na quē'rā cū weronojōta da'rasetirā nicārā niwā. Usebutise su'ti caseri paca me'rā āpērā sjarā wa'arā na miase wi'serire da'rerā nicārā niwā. Te na da'raseticā ī'agū, na tiro na me'rā da'ragu tojacā'cu niwī.

⁴ Saurunucū judío masā na nerērī wi'ipu judío masārē, judío masā nitirārē Jesú ye cjasere cūrē ējōpeoato nīgū weregu wa'amujācu niwī.

⁵ Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapu ni'cārā Pablo cū uono'cārā Corintopure etacārā niwā. Topu na etacā, Pablo su'ti caseri me'rā wi'seri weemi'quere da'radu'ucā'cu niwī. Cū nipe'tise numurī bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecu niwī. Cū judío masārē “Ō'acū bese'cu marī yoacā yucue'cu Jesú wāmetigu nimi”, ni bu'ecu niwī. ⁶ Na pe'e a'tere tu'osī'rīticārā niwā. Tojo weerā cū weremicā, tocjārā cūrē tu'ti, cū weresere ye'sumujācārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, cū tu'satisere ī'ogū, cū ye su'tire to cjase di'ta wā'a'quere paasteī'ocu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū masārē bu'iri da'recā, masā ye bu'iri wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Masārē yu'u cū ye cjasere weretopu. Tojo weegu yu'u ni'cācā me'rā judío masā nitirārē Jesú ye cjasere bu'egu wa'aguti, nicu niwī.

⁷ Tojo nitojanu'cō, ti wi'ipu ni'cu wijaa, Ticio Justo ya wi'ipu wa'a, nicā'cu niwī. Ti wi'i pe'e na nerērī wi'i pu'toacā nicaro niwā. Justo judío masū nitimigū, Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. ⁸ Apī na nerērī wi'i wiogu Crispo wāmetigu cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. Nipe'tirā cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeorā dia'cū nicārā niwā. Āpērā quē'rā ti macācjārā Pablo cū were'quere tu'orā, pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na ējōpeotojacā ī'agū, Pablo narē wāmeyecu niwī.

⁹⁻¹⁰ Ni'cā ñami Pablo cārītimigū quē'ese weronojō Jesú cūrē ucūcā tu'ocu niwī:

—A'ti macāpure pājārā yu'ure ējōpeojā nima. Tojo weerā mu'urē āpērā ne mejēcā weeta basiosome. Yu'u mu'u me'rā nigūti. Tojo weegu uiticā'ña. Yé cjasere ne weredu'uticā'ña. Tojo werenu'cūcā'ña, nicu niwī Jesú Pablore.

¹¹ Tojo weegu Pablo ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tocjārārē Ō'acū ye quetire bu'égu, Corintopure tojacu niwī. ¹² Titareta ti di'ta Acaya wiogu Galiō wāmetigu sājācu niwī. Tojo cū wiogu nirī cura judío masā Pablore ñe'e, cū tiropu miacārā niwā. ¹³ Cūrē weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī mejēcā ējōpeodutimi. Ūsārē dutise mejētare weedutigū weemi, nicārā niwā.

¹⁴ Pablo yu'tiguti weeri curata Galiō ucūquejocu niwī judío masā cūrē weresā'cārārē:

—Cū ña'arō wéeca be'ro nicā pūrīcārē, yu'u tu'oboapā. ¹⁵ Masā judío masā ye dutise niyucā, masā basu apoya. Yu'u pūrīcā tere ne besosome, nicu niwī.

16 Tojo nitojanu'cō, topu nirārē cū yarā surarare cō'awīrōdutiꝑu niwī.
 17 Na topu nīrāta, maata Sóstenes wāmetigūre wiogu ī'orōpū ñe'ea, paacārā niwā. Na paagu judío masā nerērī wi'i wiogu nicu niwī. Galiō na tojo weecā, tojo ī'arō bajuro ī'acā'cu niwī. Ne cā'mota'aticu niwī.

Pablo Corintopu ní'cu Antioquíapū dajatojaa'que, tojo nicā apaturi cū bu'esijanemo'que ni'i

18 Pablo peje nūmūrī Corintopure tojacu niwī. Be'ro tocjārā Jesure ējōpeorārē we'eriti, Priscila, Aquila me'rā Siria di'tapū wa'a wa'acu niwī. Topu cū wa'ase dūporo Corintopu ní'cu Cencrea wāmetiri macāpū bu'acu niwī. Ti macāpūta yucūsu me'rā wa'ati dūporo cū poarire seecō'adutiꝑu niwī. Cū todūporopū Ō'acūrē “A'tiro weeguti” ní'quere tu'aja'a nisī'rīgū tojo weecu niwī.

19-21 Cūrē séeca be'ro na yucūsupū mūjāsājāa, dia pajiri maarē pē'a, ape pā'rē Éfeso wāmetiri macāpū etacārā niwā. Topu eta, cū judío masā nerērī wi'ipū sājāa, Jesús ye cjasere judío masā me'rā ucūcu niwī. Ni'cārērā ti wi'i nīrā cūrē yoacā tojaduticārā nimiwā. Cū pe'e tojasī'rīticu niwī.

—Yū'cu Jerusalēpū wa'agu wee'e bosenuꝑu yū'ruogu wa'agu. Ō'acū cū uacā, apetero weegu a'tiguti tja, nicu niwī narē. Priscila, Aquila pūrīcā ti macāpūta tojacā'cārā niwā. Pablo ni'cūta to ní'cu yucūsu me'rā yū'ruacu niwī.

22 Yū'ruaa, etacu niwī Cesareapure. Topu eta, yucūsupū ní'cu dijaa, Jerusalēpū wa'agu ma'apū majācu niwī. Jerusalēpūre etagu, tocjārā Jesure ējōpeorārē añuduti, topu tojacā'cu niwī. Be'ro Antioquíapure yū'ruacu niwī tja. 23 Topūre cā'rō niquejo, yū'rua wa'acu niwī tja Galacia, Frigia di'ta nise macārīpūre. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nemorō wācūtutuase o'onemowā'cācu niwī.

Apolo wāmetigu cū masārē bu'e'que ni'i

24 Pablo Galacia, Frigia di'tapū sijari curata apī judío masū Jesure ējōpeogu Apolo wāmetigu Éfesopūre etacu niwī. Cū Alejandriacjū añurō ucūme'rīgū nicu niwī. Ō'acū ye queti wererā na ojāca pūrī cjasere masīrī masū nicu niwī. 25 Todūporopūre āpērā Jesús ye quetire werēcā tū'ocu niwī. Tojo weegu cū weretu'saro me'rā, diacjū nise me'rā āpērārē Jesús ye quetire wereturiacu niwī. Tojo weemigū, Juā cū masārē wāmeye'que dia'cūrē masīcu niwī. Espíritu Santu cū dijata'que pe'ere masīticu niwī. 26 Cū ne uiro marīrō wācūtutuario me'rā judío masā na nerērī wi'ipū Jesús ye quetire werecu niwī. Be'ro Priscila, Aquila tū'ocārā niwā cū weresere. Tere werēcā tū'orā, cūrē na ya wi'ipū miacārā niwā. Topu cūrē añurō Jesús ye quetire cū masītimi'quere diacjūnu'cōcārā niwā.

27 Be'ro Apolo “Acayapū wa'asī'rīsa'a” nicā tū'orā, Éfesocjārā Jesure ējōpeorā cūrē papera ojabosacārā niwā. Ti pūrīrē Acayacjārā Jesure ējōpeorāpūre ojao'ocārā niwā. A'tiro ni ojacārā niwā: “Añurō ñe'eña Apolo cū topu ejacā”, ni ojao'ocārā niwā. Ō'acū to Acayacjārārē narē ma'ígū, cū macū Jesure ējōpeocā weecu niwī. Narēta Apolo cū bu'ese me'rā Acayapū ejagu, wācūtutuase o'onemocu niwī.

28 Cū nipe'tirā ī'orōpū judío masārē cū wereme'rīse me'rā do-caque'amujācā weecu niwī. Cū Ō'acū ye cjase ojāca pūrīpū bu'e, narē werecu niwī:

—Ō'acū cū bese'cu marī yoacā yucue'cu nimi Jesús, nicu niwī. Cū añurō diacjū bu'e wereme'rīcā, cūrē na mejēcā nímasīticārā niwā.

19

Pablo cū Éfesopu bu'e'que ni'i

¹ Apolo Corintopu nirī cura Pablo pe'e u'muase bu'pare yu'rūaa, Éfesopure ejacu niwī. Topu āpērā Jesure ějōpeorārē bocaejacu niwī.

² Narē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā Jesure ějōpeorā, Espíritu Santure ñe'erī? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Ñe'etiwa. Ūsā “Espíritu Santu nipu” nicā tu'otirā nicāti, nicārā niwā.

³ —¿To pūrīcārē musā wāmeyeno'rā, ñe'enojō me'rā wāmeyeno'rī? ni, narē sērītiña'nemocu niwī Pablo.

—Juā cū bu'e wāmeyeronojōta ūsārē wāmeyewā, nicārā niwā.

⁴ Pablo narē nicu niwī tja:

—Juā wāmeyecu niwī masā na ña'arō weeseti'quere bujaweti ducayúca be'ro. Juā a'tiro nicu niwī: “Yu'u be'ro ni'cū a'tigusami. Cūrē ějōpeoya”, nicu niwī. Cū tojo ni were'cūta nimi Jesú, nicu niwī Pablo.

⁵ Cū narē weretajaca be'ro na Jesure ějōpeocā ĩ'agū, wāmeyecu niwī.

⁶ Be'ro na dupopapure cū ye omocārīrē ñapeocu niwī. Tojo weeri curata Espíritu Santu napure dijatacu niwī. Cū narē dijatacā, apemasā ye ucūserē ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā. Apeye quē'rārē Ō'acū cū weredutisere cū wācūse o'oro me'rā werēcārā niwā. ⁷ Na nipe'tirā nīrā, doce wa'tero umua nicārā niwā.

⁸ Pablo ti macāpu nígū, i'tiarā mujīpū judío masā na nerērī wi'ipu wācūtutuarō me'rā bu'esijagu wa'amujācu niwī. Ō'acū nipe'tirā wiogu nimi nisere na Jesure ějōpeoato nígū pūrō werecu niwī.

⁹ Āpērā ni'cārērā ti wi'ipu nīrā cū weresere tu'otu'saticārā niwā. Ne ějōpeoticārā niwā. Jesú ye cjasere masā na tu'oropu ña'arō bujicā'cārā niwā. Tojo weegu Pablo na me'rā nimi'cu cō'awijaa wa'acu niwī. Nipe'tirā Jesure ějōpeorārē cū me'rā ti wi'ipu nīrārē pijiwijaacu niwī. Be'ro cū umācorinucū Tirano wāmetigu ya wi'i bu'eri wi'ipu masārē bu'ecu niwī. ¹⁰ Pua cū'ma bu'enu'cūcā'cu niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiācārā tu'ope'ticā'cārā niwā Jesú ye quetire. Judío masā, āpērā judío masā nītirā quē'rā mejārōta tu'ocārā niwā cū weresere.

¹¹ Pablo ti macāpu nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse wee'omujācu niwī. ¹² Tojo weegu Pablo cū basu wa'atimicā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecū'que su'tire, cū ye nesurire miamujācārā niwā dutitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tiropu. Te me'rā dutitimi'cārā yu'rūamujācārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmujāno'cārā niwā.

¹³⁻¹⁴ Titareta āpērā masā wātīa cō'awīrō sijari masā Éfesopure etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigu pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judío masā pa'ia wiogu nicu niwī. Na Jesure ějōpeotimirā, Pablo weronjō na quē'rā Jesú wāmerē pisurā, wātīarē cō'awīrōsī'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōrātīrā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa musā masāpure nīrārē wijaaduti'i Jesú, Pablo weresijagu wāme me'rā.

¹⁵ Na tojo nicā, wātī narē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jesure masī'i. Pablo quē'rārē masī'i. Musā pūrīcārē masītisa'a. ¿Noanojō niti musā? nicu niwī.

¹⁶ Narē tojo nīca be'ro masū wātī sājāno'cu na tiropu bu'puquepejacu niwī. Narē uputu paacu niwī. Cāmida're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cu niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cu niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na

su'ti marĩrã tojarãpũ ti wi'ipũ ni'cãrã omawija wa'acãrã niwã. ¹⁷ Ti macã Éfesopũ nirã judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã nipe'tirã tu'ose'sa wa'acãrã niwã tojo wa'asere. Tere tu'oũcũa, Jesure wiopesase me'rã wãcũseticãrã niwã.

¹⁸ Tojo weerã pãjãrã masã Jesure ãjõpeorã, masã na tu'oropũ wereyũ'rũcãrã niwã na todũporopũ masãrẽ dojorẽseti'quere, na yai weronojõ niseti'quere. ¹⁹ Pãjãrã tojo wee'cãrã paperare na tenojõ bu'e'que turirire masã na i'orõpũ ãjũacõ'ape'ocãrã niwã. Te turiri wapa na ba'paqueocã, cincuenta mil niyeru kujiri wapabũjuse kujiri wapatiro wijacaro niwũ. ²⁰ Tojo wee Jesure pãjãrã ãjõpeonemocãrã niwã. Cũ ye queti nipe'tiropũ se'sacaro niwũ.

²¹ Be'ro Pablo wãcũcũ niwĩ: “Yũ'ũ Jerusalẽpũ tojaaguti. Topũ wa'agũ, Macedonia, Acaya di'tapũ yũ'rũaguti. Jerusalẽrẽ cã'rõ niqũejo, yũ'rũaguti tja Romarẽ i'asijagũ wa'agũ”, nicũ niwĩ. ²² Tojo weegũ pũarã cũrẽ weetamurãrẽ Timoteo, Erastore Macedoniapũ o'óyũmũ'tãcũ niwĩ. Cũ pe'e Asia di'tapũta tojacã'cũ niwĩ.

Éfesopũ cumuca wa'a'que ni'i

²³ Titareta Pablo cũ Éfesopũ nicã, Jesure pãjãrã ãjõpeose ye bu'iri pũrõ cumuca wa'acaro niwũ. ²⁴ Te cumucare wã'cõcũ niwĩ ni'cũ Demetrio wãmetigũ. Cũ asipa'ase plata wãmetisere da'rari masũ nicũ niwĩ. Te asipa'ase me'rã Artemisa wãmetigore na ãjõpeose wi'seriacã queosere yee, duamũjãcũ niwĩ. Artemisa na ãjõpeogo na yee'co nico niwõ. Te wi'seriacãrẽ duarã Demetrio, ãpẽrã cũ me'rã da'raco'terã pajiro wapata'amũjãcãrã niwã. ²⁵ Be'ro pãjãrã Jesure ãjõpeocã i'agũ, cũ me'rãcjãrã, ãpẽrã na weronojõ da'rasetirãrẽ neocũocũ niwĩ. Na nẽrẽca be'ro narẽ nicũ niwĩ:

—Musã añurõ masĩ'i. Marĩ a'te da'rasetise me'rã añurõ wapata'a nicã'a.

²⁶ Musã quẽ'rã Pablo weresere tu'oña'ña. “Marĩ ãjõpeorã masã queose yee'cãrã catise cuorã mejẽta nima. Õ'acũ weronojõ nitima”, ni weresijagũ weemi. Cũ tojo were'quere a'tocjãrã pãjãrã ãjõpeorã weema. A'tocjãrã dia'cũ ãjõpeosetirã weetima. Pãjãrã ãjõpeorã weema. A'ti di'ta Asiãcjãrã quẽ'rã cũ weresere ãjõpeoma. ²⁷ Tojo weero marĩrẽ a'te wiopesabutia'a. Marĩ da'rasere masã ña'arõ wãcũrãsama. Tere duutirãsama. Apeye quẽ'rãrẽ marĩ ãjõpeono'gõ añubutiago ya wi'i mejõ nirĩ wi'i tojacã'rõsa'a. A'tocaterore Asiãcjãrã, nipe'tirocjãrã core ãjõpeoma. Masã Pablo weresere ãjõpeorã, siape me'rã core ãjõpeodu'ucã'rãsama, nicũ niwĩ Demetrio.

²⁸ Na cũ tojo nicã tu'orã, upũtu ua, caricũcãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo.

²⁹ ãpẽrã quẽ'rã tere tu'o, to nirã waroa añurõ caricũse'sa wa'acãrã niwã. Tojo caricũrãta Gayo, Aristarco wãmetirãrẽ ñe'e, sojaro me'rã wejẽwã'cãcãrã niwã pajiri wi'i ti macãcjãrã na nerẽrĩ wi'ipũ. Na Macedoniãcjãrã Pablo me'rã sija'cãrã nicãrã niwã. ³⁰ Pablo quẽ'rã cũ basu masã pãjãrã tiropũ na me'rã ucũgũ wa'agũ wa'asĩ'rĩmicũ niwĩ. ãpẽrã Jesure ãjõpeorã pe'e cũrẽ wẽjẽbosama nĩrã, ne du'uo'oticãrã niwã.

³¹ ãpẽrã quẽ'rã Asiãcjãrã wiorã Pablo me'rãcjãrã queti o'ócãrã niwã cũrẽ: —Masã pãjãrã wa'teropũ ne wa'aticã'to, ni queti o'ócãrã niwã.

³² Na topũ nerẽrã mejẽcã dia'cũ no'o na uaro caricũma'acã'cãrã niwã. Na ¿de'ro weerãtirã a'topũ marĩ nerẽti? nisere ne masĩticãrã niwã.

³³ Na pãjãrã ti wi'ipũ nirĩ curata masã i'orõpũ judío masã na acaweregũ Alejandro wãmetigũre tuuquẽũ'cõcãrã niwã. To caricũrãrẽ wereato nĩrã

tojo weecārã niwã. Cũ tocã'rõta di'tamarĩato nígũ narẽ omocã me'rã weequeocũ niwĩ. Ûsã judío masã bu'iri moo'o nisere weresĩ'rĩmicũ niwĩ. “Pablo cũ weresijase ùsã ye cjase mejẽta ni'i”, nisĩ'rĩmicũ niwĩ. ³⁴ Na cũrẽ judío masũ nimi ni ï'amasĩrã, ã'rĩ quẽ'rã Artemisare ëjõpeotisami nĩrã, maata ni'cãrõ me'rã caricũmajãcãrã niwã:

—Artemisa Éfesocjãrã wiogo añubutiago nimo. Pua hora tere tojo caricũnu'cũcã'cãrã niwã.

³⁵ Be'ro ni'cũ ti macãcjãrã wiogupũ narẽ di'tamarĩcã weecũ niwĩ. Narẽ nicũ niwĩ:

—Marĩ a'ti macã Éfesocjãrã Artemisa añubutiago ëjõpeori wi'ire co'terã ni'i. Co queose ù'mũsepũ dijati'quere co'terã ni'i. Nipe'tirocjãrã a'tere masĩsama. ³⁶ “Mũsã tere co'terã niwe'e”, ne ni'cũ marĩrẽ nímasĩtisami. Tojo weerã mũsã uasere tocã'rõta du'uya. Diacjũ wãcũmũ'tãtimirã, ña'arõ weeticã'ña. ³⁷ ã'rã mũsã miiti'cãrã apeyenojõacã marĩ ëjõpeose wi'seri cjasere ne yajaticãrã niama. Marĩ ëjõpeogore yabiticãrã niama. Na weetimidã, mũsã narẽ mejõ waro miiticãrã niapũ. ³⁸ Demetrio, cũ me'rã da'rarã ãpẽrã masãrẽ weresãĩ'rĩrã, marĩrẽ besewuaropũ weresãrã wa'ato. Te niatjeta na'irõ beseri masã beserã niama. ³⁹ No'o apeyenojõ mũsã ùasere sãrĩsĩ'rĩrã, wiorã na a'ti macãcjãrãrẽ nerẽdutiã, mũsã ùasere ucũña. ⁴⁰ Ni'cãcã marĩ caricũ'quere romano masã wiorã “Marĩrẽ yũ'rũnũ'cãrã weesama”, ni wãcũrãsama. Marĩ tojowarota caricũrõ bajuro caricũma'acãrã weepũ. Tojo weerã romano masã na weresãcã, marĩrẽ de'ro ni yũ'tita basiotisa'a, nicũ niwĩ Éfesocjãrã wiogu.

⁴¹ A'te ucũyapati, “Tocã'rõta ni'i”, nicũ niwĩ. Cũ “Mũsã ye wi'seripũ wa'aya” nicã tu'orã, wijaastepe'tia wa'acãrã niwã.

20

Pablo Macedonia di'tapũ, Grecia di'tapũ cũ sija'que ni'i

¹ Cumuca pe'tica be'ro Pablo Jesure ëjõpeorãrẽ werecasanũ'cõgũti pijiocũ niwĩ. Cũ wérẽca be'ro narẽ we'eriti, wa'a wa'acũ niwĩ Macedonia di'tapũ. ² To cjase macãrĩpũ yũ'rũagu, tocjãrãrẽ cũ werese me'rã nemorõ wãcũtutuase o'onemowã'cãcũ niwĩ. Tojo weewã'cã, ejacũ niwĩ Grecia di'tapũre. ³ Topũ i'tia mujĩpũ tocjãrã me'rã tojacũ niwĩ. Be'ro cũ Siriapũ yucũsũ me'rã wa'agũti weemigũ, queti tu'ocũ niwĩ judío masã mũ'urẽ wẽjẽrãtirã weeama nise quetire. Tojo weegu “Mejãrõ yũ'u a'tica ma'a Macedoniapũta wa'agũti tja”, ni wãcũcũ niwĩ. ⁴ Cũ wa'acã, cũ me'rã wa'acãrã niwã Bereacjũ Sópater wãmetigu, Tesalónicacjãrã pũarã Segundo, Aristarco wãmetirã. Tojo nicã Derbecjũ Gayo wãmetigu wa'acũ niwĩ. Apĩ Timoteo, ãpẽrã Asiãcjãrã pũarã Tíquico, Trófimo wãmetirã wa'acãrã niwã. Be'ro Filipopũre etawã. Yũ'u quẽ'rã Luca Filipopũ ní'cũ wa'awũ tja na me'rã. ⁵ Na ùsã duporo Filipopũ ní'cãrã wijawã'cãwã. Ûsãrẽ Troapũ co'tecãrã niwã. ⁶ Pã bucũase me'rã morẽtica ba'ari bosenuũ be'ro ùsã quẽ'rã Pablo me'rã narẽ sirutuwũ Filipopũ ní'cãrã. Tojo sirutuwã'cãrã, yucũsũ me'rã na wa'a'caropũta ùsã quẽ'rã wa'awũ. Wa'a, ni'cãmocũse numũrĩ be'ro Troapũre ejawũ. Topũ ùsã me'rãcjãrã ùsãrẽ põtẽrĩwã. Topũre ni'cã semana tojáníwũ.

Pablo Troapũ burũdija wẽrĩ'cũpũre masõ'que ni'i

⁷ Soorinũmũ ñamipũ põtẽrĩrãtirã nerẽwũ. Pablo põtẽrĩse duporo masãrẽ bu'ewĩ. Cũ ape numũ wijaguti weeyugũ, narẽ yoacã bu'ewĩ. Téẽ ñami decopũ bu'edu'uwĩ. ⁸⁻⁹ Ûsã i'tia casatiri wi'i bu'ica tucũpũ

nerēwã. Ti tucũpũre peje sĩ'osepa niwã. Ni'cũ ma'mũ Eutico wãmetigu ventana sopepũ dujiwĩ. Pablo yoacã ucũyucã, cũrẽ wũja ejayũ'ruacarõ niwã. Cũ cãrĩyũ'rũmajã wa'a, bũrudija wa'awĩ nucũcãpũ. Ti tucũpũ ni'cãrã cũ tiropũ dija, cũ wẽrĩ'cũpũre wejewã'cõ dũpowã. ¹⁰ Pablo quẽ'rã dijaa, mu'rĩque'a, cũrẽ paabũ'a wejewã'cõwĩ. “Catimi yujupũ. Wãcũque'titicã'ña”, niwĩ. ¹¹ Pablo cũrẽ masõca be'ro ùsã apaturi mũjãwã ti tucũputa tja. Cũ ùsãrẽ sũ'ori põtẽrĩse o'o, ucũnemowĩ tja téé bo'reste dijaticãpũ. Be'ro weretojanũ'cõ, wijaa wa'awĩ. ¹² Cũ wa'áca be'ro Eutico wẽrĩ'cũpũ masã'cũre topũ nerẽ'cãrã cũ ya wi'ipũ miawã. Cũ masãcã, na pũrõ e'catise me'rã tojawã.

Pablo quẽ'rã Troapũ ni'cãrã Mileto wãmetiri macãpũ wa'a'que ni'i

¹³ Be'ro Pablo ùsãrẽ Troapũ nirãrẽ diapũ wa'ayudutiwĩ Asõ wãmetiri macãpũ. Tojo weerã topũ wa'awũ. Pablo cũ wa'asĩ'rĩ'caronojõta ma'apũ wa'acũ niwĩ. ¹⁴ Ùsã cũrẽ Asõpũ bocaaja, cũ ùsã me'rã diapũ wa'awĩ. Be'ro tja ùsã Mitilene wãmetiri macãpũ wa'awũ. ¹⁵ Topũ eja, ape nũmũ yũ'ruawũ Quío wãmetiri nũcãrõ pũ'topũ. Topũ cãrĩ, ape nũmũ yũ'ruawũ tja. Yũ'ruaa, ejawũ Samos wãmetiri nũcãrõpũre. To yũ'ruaa, ejawũ Trogilio wãmetiri macãpũ tja. Topũ cãrĩwã. Ape nũmũ wa'a, ejawũ Mileto wãmetiri macãpũ. ¹⁶ Asiapũre yoacã nisi'rĩtigũ, “Éfesore diacjũ yũ'ruarã”, niwĩ Pablo. Cũ sojayũ'ruawĩ. Apetero weegũ cũrẽ basiocãma, Pentecosté bosenũmũ dũporo maata Jerusalẽpũre niyusĩ'rĩtojawĩ.

Pablo Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirãrẽ weretũ'que ni'i

¹⁷ Miletopũ nígũta, Éfesocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ sũ'ori nirãrẽ Pablo queti o'owĩ:

—Topũre wa'awe'e. A'topũ yũ'ũre põtẽrĩ ucũrã a'tia, nío'owĩ.

¹⁸ Na etacã ã'a, narẽ niwĩ:

—Mũsã añurõ masĩ'i yũ'ũ mũsã wa'teropũre weeseti'quere. Yũ'ũ ne waro Asiapũ etagũ weesetinũ'cã'quere, téé yũ'ũ nitũogupũ weeyapada'reo'quere mũsã añurõ masĩsa'a. ¹⁹ Yũ'ũ marĩ wiogũ dutiro weeri masũ nígũ, “Yũ'ũ masĩrõ me'rã ucũ'u”, ne nitiwũ. Masã Jesure ãjõpeoticã uticãti. Yũ'ũre judío masã na wẽjẽsĩ'rĩ wapacã, yũ'ũ pi'eticãti. ²⁰ Yũ'ũ mũsã nerẽwũaropũ, no'o mũsã ye wi'seripũ mũsãrẽ weetamusenojõrẽ ya'yiotiwũ. Werepe'ocã'wã. ²¹ Judío masãrẽ, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewũ: “Mũsã ña'arõ weesetisere bũjaweti dũcayuya. Jesú marĩ wiogũre ãjõpeoya”, niwã. ²² Yũ'ũ ni'cãrõacã Jerusalẽpũ wa'agũ wee'e Espĩritu Santu yũ'ũre duti'caronojõta. Topũ yũ'ũre de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masĩtisa'a. ²³ A'te dia'cũrẽ masĩ'i. Nipe'tise macãrĩpũ yũ'ũ wa'asetirinũcũ Espĩritu Santu yũ'ũre werewĩ: “Masã mũ'ũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõ, mũ'ũrẽ pi'eticã weerãsama”, ni wereyuwĩ. ²⁴ Na yũ'ũre “Tojo weerãsama” nimigũ, wãcũque'tiwe'e. Yũ'ũ catiri mũmũcore ma'ĩwe'e. Marĩ wiogũ Jesú cũ da'rãse cũu'que pũrĩcãrẽ pe'osĩ'rĩsa'a. Õ'acũ masã nipe'tirãrẽ ma'imi nise quetire weredutiwĩ yũ'ũre.

²⁵ »Yũ'ũ mũsã tiropũ nígũ, Õ'acũ nipe'tirã wiogũ nimi nise quetire weresijawũ. Ni'cãrõacãrẽ “Mũsã ne ni'cũ yũ'ũre ã'anemosome majã”, ni tũ'oña'sa'a. ²⁶⁻²⁷ Yé bu'iri nisome mũsã mũ'mũsepũ wa'aticã. Yũ'ũ mũsãrẽ te niatjereta werepe'ocã'wã. Nipe'tise Õ'acũ mũsãrẽ wereduti'quere ne cã'rõacã ya'yiotiwũ.

²⁸ »Mũsã basu pe'e co'teya. Éfesopũ tojaarã, ãpẽrã Espĩritu Santu mũsãrẽ co'tedutino'cãrã quẽ'rãrẽ co'teya. Õ'acũ macũ wẽrĩse me'rã na

quē'rā marī weronojōta cū pō'rā nima. Tojo weerā narē oveja co'terā na yarā ovejare añurō co'terā weronojōta añurō co'teya. ²⁹ Yū'u wa'áca be'ro āpērā nisoori masā a'tirāsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojō müsā Jesure ējōpeomi'quere pe'ticā weesī'rīrāsama. ³⁰ Mūsā tiro nirá quē'rā Jesure ējōpeorārē na bu'ese pe'ere sirutuato nirá nisoose wā'cārāsama. ³¹ Tojo weerā müsā na nisoori nirá, añurō co'teya. Wācūña. I'tia cū'ma umucori, ñamirī nipe'tirā müsā nirānucūrē utise me'rā bu'ewu.

³² »Ni'cārōacārē majā müsārē co'teato nígū yū'u Ō'acūrē sērībosacūgūti. Cū ye cjase quetire tū'orā, müsā masīrāsa'a Ō'acū masārē ma'isere. Cū müsārē tutuacā weegusami. Ō'acū “Nipe'tirā yū'u bese'cārārē añuse o'oguti”, nicu niwī. Cū ní'caronojōta müsārē o'ogusami. ³³ Yū'u ne uotiwu āpērā ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴ Mūsā añurō masī'i. Yū'u basu da'rasede wapa me'rā nipe'tise yū'u, yū'u me'rācārā uasenojōrē bocawu. ³⁵ Yū'u tojo wéegu, āpērārē weetamusere müsārē i'owū. Marī tojo da'ratjārāta, pajasecūorārē weetamurōua'a. Wācūña Jesú marī wioqu cū ní'quere. “Apeyenojō o'ogu pe'e ñe'egū nemorō e'catisami”, nicu niwī Jesú, ni weretuowī Pablo Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nirārē.

³⁶ A'tere tojo nitojanu'cō, Pablo na nipe'tirā me'rā ejaque'a, ñubuewī. ³⁷ Ñubuetaja, na nipe'tirā utitjārā, pūrō ma'ise me'rā cūrē paabu'a, we'erititūowā. ³⁸ Na “Mūsā yū'ure i'anemosome majā” nicā tū'o'cārā nitjārā, pūrō bujawetirā tojawā. Be'ro cūrē peta yucusupu ba'pati tuusoowā.

21

Pablo Jerusalépu wa'a'que ni'i

¹ Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nirārē we'eritituo, yucusu a'medo'cawujopu mujāsājāa, wa'a wa'awu. Wa'a, diacjū pē'a ejawu Cos wāmetiri macāpu. Topu cārī, ape numu yū'ruawu Roda wāmetiri macāpu. Ti macārē yū'rūaa, ejawu Pátara wāmetiri macāpu tja. ² Toputa ūsā apewu me'rā Fenicia tiro wa'apjupu mujāsājāa, wa'a wa'awu. ³ Wa'a, Chipre nūcūrōrē i'awā'cā, ti nūcūrō cūpe pe'e tojawu. To yū'rūaa, Siria di'tapure etawu. Eta, Tiro wāmetiri macāpu majāwū. Topu tiwu da'rará apeque na duredijocā, ūsā quē'rā tiwupu sāña'cārā dijaawu. ⁴ Topu ūsā Jesure ējōpeorārē bocaewu. Na me'rā ni'cā semana tojáníwū. Na Espiritu Santu masise o'ono'cārā Pablōre “Mū'u Jerusalépu wa'aticā'ña mū'urē wējērī”, ni werewā. ⁵ Na tojo nimicā, ūsā “Ticuse numurī tojarāti” nica be'ro wa'a wa'awu tja. Ūsārē nipe'tirā, na numosānumia, na pō'rā ba'patitūowā petapu. Ūsā nipe'tirā nūcūporopu ejaque'a, Ō'acūrē ñubuewū. ⁶ Ñubuetaja we'eriti, ūsā yucusupu mujāsājāwū. Na pe'e quē'rā na ye wi'seripu tojaa wa'awā.

⁷ Ūsā Tiro wāmetiri macāpu ní'cārā yū'rūaa, etawu tja Tolemaida wāmetiri macāpu. Topu Jesure ējōpeorārē añuduti, ni'cā numu na me'rā tojawu. ⁸ Ape numu yū'rūaa, etawu tja Cesareapure. Topure eta, ūsā Felipe Ō'acū ye queti werecusiagu ya wi'ipu cārīwū. Cū me'rā topu tojacā'wū. Felipe toduporo Jerusalépure āpērā seis me'rā ba'ase etiacju na besecū'ucu niwī. ⁹ Cū me'rā cū pō'rā numia ba'paritirā numia marāpusumua moorā niwā. Na Ō'acū cū ucū'quere wereturiari masā niwā.

¹⁰ Ūsā pejeti numurī nica be'ro ni'cū Judeacjū Agabo wāmetigu etawī. Cū Ō'acū ucū'quere wereturiari masū niwī. ¹¹ Ūsā tiro eja, Pablo ya da

ejerituri dare mii, cū basu cū ye omocārī, cū ye du'pocārīpu du'tewī. Du'tetoja, ũsārē niwī:

—Espíritu Santu a'tiro niami yu'ure: “Mu'u a'ti da me'rã du'te'caro weronojō judío masã Jerusalēpu a'ti da wiogure du'terāsama. Na judío masã nitirārē o'orāsama cūrē ña'arō weedutirã”, niami Espiritu Santu, niwī Agabo.

¹² Cū tojo nicã tu'orã, ũsã, ãpērã Cesareacjārã Pablöre “Ne Jerusalēpu wa'aticã'ña”, nimiwã.

¹³ Cū pe'e ũsārē niwī:

—Musã ne utiticã'ña. Yu'ure tojo wéerã, uputu bujawetise o'orã wee'e. Na yu'ure du'tesī'rīcã, yu'u narē “Du'teticã'ña”, nisome. Jerusalēpu na yu'ure Jesú ye bu'iri wējēsī'rīcã, yu'u e'catise me'rã wērīgūti, niwī Pablo.

¹⁴ ũsã cūrē de'ro cã'mota'amasīti, Ō'acū cū de'ro ũaro weeato nīrã tojo du'ucã'wū.

¹⁵ To be'ro ũsã, ũsã ye dure, Jerusalēpu wa'a wa'awu. ¹⁶ ãpērã pejetirã to Cesareacjārã, Jesure ējōpeorã ũsārē ba'patiawã'cawã. Ni'cū na me'rã Mnasō wãmetigu yoacã Jesure ējōpeosetigu Chipre nucūrōcjū niwī. ũsã cū ya wi'ipu Jerusalēpure cārīrã wa'awu.

Pablo Jerusalēpu Santiago, ãpērã Jesure ējōpeorã su'ori nīrã me'rã ucū'que ni'i

¹⁷ ũsã Jerusalēpure etacã, ũsārē Jesure ējōpeorã e'catise me'rã pōtērīwã.

¹⁸ ũsã etáca numu ape numu pe'e Pablo Santiagore ī'agū wa'agu, ũsã me'rã wa'awī. Topure nipe'tirã Jesure ējōpeorãrē su'ori nīrã cū me'rã niwã.

¹⁹ Pablo narē añudutitoja, judío masã nitirã tiropu nipe'tise Ō'acū cū me'rã wee'quere ni'cārē tenucū wereburōwī.

²⁰ Narē tojo ni wérēca be'ro Ō'acūrē na e'catise o'owã. Be'ro Pablöre niwã:

—Mu'u añurō masīsa'a. Pãjārã waro judío masã Jesure ējōpeorã nima. Na Moisé cū duti'quere nipe'tirārē pūrō weedutirã weema. ²¹ ãpērã masã a'tiro ni ucjama mu'urē. “Mu'u judío masã nitirã ya di'tapu nígū, judío masã topu nīrãrē Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na pō'rã ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutitiaporo. Tojo nicã marī judío masã weesetisenojō quē'rārē weedutitiaporo”, tojo ni ucjama ãpērã mu'urē. ²² Na mu'u a'topu ejapu nise quetire tu'orã, nerērāsama. To pūrīcārē ¿de'ro weesī'rīsari? ²³ Mu'u a'tiro weecã, añubosa'a. ũmua ba'paritirã nima a'tore. Na Ō'acūrē “Apeyenojō tojo weerāti”, nicārã niama. ²⁴ Na me'rã mu'u Ō'acū wi'ipu wa'aya. Na Moisé duti'caronojōta weerã weema. Na ña'arō niseti'quere Ō'acū na me'rã añurō e'catidutirã ducayurã weema. Mu'u quē'rã na weronojōta weeya. Nipe'tise wa'icūrã na Ō'acūrē ũjūamorōse wapare narē mu'u wapayebosaya. Mu'u tojo wéeca be'ro na poarire seecō'adutirāsama. Nipe'tirã judío masã mu'u tojo weecã, mu'urē queti “Tojo nima'acārã weepã”, nīrāsama. “Cū quē'rã Moisé duti'quere añurō weegú nimi”, nīrāsama.

²⁵ »ũsã sō'onícateropu Jesure ējōpeorã judío masã nitirārē papera dutiri pūrī ojatojawu na weeatjere. Wa'icu di'i ãpērãnojoerē Ō'acū mejētare ējōpeorã na wējē ũjūamorō ñubuepeo'quere ba'adutitiwū. Nipe'tirã wa'icūrã ye díre, wa'icūrã na wãmuta ārūasure'cārãnojoerē ba'adutitiwū. ãpērãrē a'metãrãdutitiwū na numosãnumia, na marãpusumua nitirārē, ni ojao'owu judío masã nitirārē, niwã Jesure ējōpeorã su'ori nīrã Pablöre.

²⁶ Pablo pe'e “Jau”, niwī.

Tojo weegu sō'onícārā ba'paritirārē miaa, ape n̄m̄m̄ pe'e na ña'arō niseti'quere du'u d̄cayurā wa'arā Ō'acū wi'ip̄m̄ wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ip̄m̄ sājāa, Pablo pa'ire werem̄ niwī:

—Ni'cā semana d̄u'sa'a ā'rā ña'arō niseti'quere du'u d̄cayuatjo. Nit̄uori n̄m̄m̄rē na masān̄cū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nic̄m̄ niwī Pablo.

Pablōre Ō'acū wi'i po'peap̄m̄ nigūrē ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arō niseti'quere d̄cayū, na añurō tu'ajaboro āpērā judío masā Asiācārā Pablōre cū Ō'acū wi'ip̄m̄ nicā ĩ'acārā niwā. Cūrē ĩ'arā, āpērā masā ti wi'ip̄m̄ nirārē uarosājācā weecārā niwā. Na cūrē ñe'ea, caricūcārā niwā:

²⁸ —Ēsā acawererā, ūsārē weetamurā a'tia. Ā'rīta nimi nipe'tiro marīrē ña'arō ucūse me'rā doxorēcusia'c̄m̄. Cū “Judío masā ña'a nima”, nicusiami. “Moisé cū duti'que wapamarī'i”, nimi. A'ti wi'i Ō'acū wi'i quē'rārē “Ña'a ni'i”, ni bu'ecusiagu weemi. Apeyema tja griego masārē a'ti wi'ip̄m̄re miisājātiapī. Judío masā nitirā griego masā a'ti wi'ip̄m̄re de'ro sājātita basiowe'e. Cū a'tiro wééḡm̄, a'ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire doxorēgū weepī, ni weresācārā niwā.

²⁹ Na tod̄uporo Ēfesocjū judío masū nitigū Trófimo wāmetigure Pablo me'rā nicā ĩ'acārā niwā macāp̄m̄. Tojo ĩ'a'cārā nitjārā, na “Cūrē Ō'acū wi'ip̄m̄ miisājāpī”, ni wācūcārā nimiwā.

³⁰ Na tojo nicā t̄u'orā, ti macācārā nipe'tirā uarosājāwā. Tojo weerā sojaro me'rā na omasājāa, Pablo tirop̄m̄ eja, cūrē ñe'e, Ō'acū wi'ip̄m̄ nigūrē wejewijaawā te sope pu'top̄m̄. Be'ro maata ti wi'i soperire añurō bi'acā'wā cū ti wi'ip̄m̄ du'ti sājārī nīrā. ³¹ Na Pablōre wējērātirāp̄m̄ weemiwā. Na wējēsī'rīrī cura āpērā masā surara wioḡup̄m̄re wererā wa'acārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tirā a'ti macā Jerusalēcjārārē cumuca wa'aro weep̄m̄, ni weresārā niwā surara wioḡup̄m̄re. ³² Cū te quetire t̄u'oḡm̄, cū yarā surarare nerēduti, āpērā cū me'rācārā wiorā quē'rārē neo, omawā'cāticārā niwā na tirop̄m̄. Be'ro na tojo a'ticā ĩ'arā, Pablōre paami'cārā paadu'ucā'wā.

³³ Be'ro surara wioḡm̄ Pablo pu'top̄m̄ wa'a, cū yarā surarare ñe'eduti, p̄m̄a da cōme dari me'rā d̄u'tedutiwī. Tojo weetajaca be'ro masārē “¿Noa niti ā'rī? ¿De'ro weeati?” ni sērītiña'wī.

³⁴ Cū tojo nicā, masā pe'e apī mejēcā, āpērā quē'rā mejēcā no'o ģaro caricūma'acā'wā. Tojo weegu surara wioḡm̄ pe'e ne diacjū t̄u'oejatiwī. Tojo t̄u'oti, cū yarā surarare miadutiwī na surara nīrī wi'ip̄m̄. ³⁵⁻³⁶ Na top̄m̄ cūrē miacā, pājārā masā narē sirutu'wā. Sirutu, pūrō caricūwā:

—Cūrē wējēña, niwā. Tojo weerā surara na ya wi'i sope pu'to m̄jārōtiro ejarā, masā “Cūrē wējēña” nicā t̄u'orā, surara Pablōre miw̄m̄am̄jāwā.

Pablo surara wioḡm̄ me'rā cū ucū'que ni'i

³⁷ Ti wi'ip̄m̄ eja, cūrē o'osōrōrātirā weeri cura Pablo surara wioḡm̄re griego ye me'rā “Ȳm̄ m̄m̄ me'rā ucūsī'rīsa'a”, nic̄m̄ niwī. Cū ucūcā t̄u'oḡm̄, surara wioḡm̄ pe'e “¿M̄m̄ griego yere masīti? ³⁸ ¿To pūrīcārē cārū sō'onīc̄m̄ Egipcjū masārē neocūu weetjagū, romano masā wiorā me'rā a'mewējē'c̄m̄ mejēta niti? Pājārā wējērī masārē ba'paritisetiri mil ní'cārārē cū yuc̄m̄ marīrōp̄m̄ miac̄m̄ niwī. ¿M̄m̄ cū mejēta niti?” ni sērītiña'c̄m̄ niwī Pablōre.

³⁹ Pablo cūrē ȳm̄'tic̄m̄ niwī:

—Niwe'e. Yũ'u judío masũ, Tarso wāmetiri macācjũ ni'i. Tarso mejõ nirĩ macã mejēta ni'i Cilicia di'tapure. Yũ'u ā'rã masã me'rã ucũsĩ'rĩsa'a, nicũ niwĩ.

⁴⁰ Cũ tojo nicã tũ'ogũ, surara wiogũ “Jau. Ucũña”, ni yũ'ticũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo mũjãrõpũ nu'cũgũta, omocã me'rã masãrẽ di'tamarĩdutiwĩ. Na di'tamarĩcã ĩ'a, Pablo masãrẽ na ye hebreo ye me'rã ucũwĩ.

22

¹ —Yũ'u acawererã, yũ'ure tũ'oya. Yũ'u musãrẽ yé cjasere wereguti musã yũ'ure “Bu'iri moomi” niato nígũ, niwĩ.

² Be'ro Pablo na ye hebreo me'rã ucũcã tũ'orã, nemorõ di'tamarĩawã. Pablo narẽ niwĩ:

³ —Yũ'u judío masũ ni'i. Cilicia di'tacjũ, ni'cã macã Tarso wāmetiri macãpũ bajuawũ. A'ti macã Jerusalẽpũ añurõ masãtu'ajanũ'cõwũ. Yũ'ure bu'e'cũ Gamalie niwĩ. Moisé marĩ ñecũsumuarẽ duti'quere nipe'tisere bu'ep'e'ocã'wũ. Musã a'tocaterore Õ'acũ cã duti'quere weese-tironojõta yũ'u quẽ'rã añurõ tojota weewũ. ⁴ Yũ'u todũporopure Jesure ãjõpeorãrẽ ña'arõ weecũcãti. Ejeripõ'rã añucãti téé no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽtu'ajanũ'cõgũpũ. Òmũa, numiarẽ ñe'e, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõmũjãduti'cãti. ⁵ Pa'ia wiogũ, nipe'tirã judío masã wiorã “Tojota weewĩ cã”, ni masĩsama. Náta yũ'ure papera apobosatjãrã o'ówã Damascocjãrã judío masã marĩ acawererãrẽ. Yũ'u ti pũrĩ me'rã Damascocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ñe'egũ wa'amiwũ. A'ti macã Jerusalẽpũ narẽ miiti, bu'iri da'reguti nígũ, tojo weemiwũ.

Pablo cã dũcayuse quetire masãrẽ were'que ni'i

⁶ »Damascopũ yũ'u ejaguti weeri cura dajaritero nicã wãcũña marĩrõ u'musepũ bũpo ya'baro weronojõ yũ'u tiro asistedijati bo'reyua wa'awũ. ⁷ Tojo wa'acã, yũ'u nucũcãpũ burũque'a wa'acãti. To be'roacã ni'cũ yũ'ure ucũcã tũ'owũ. “Saulo, ¿de'ro weegũ yũ'ure ña'arõ weegũ weeti?” niwĩ.

⁸ »Tere tũ'o, yũ'u cãrẽ yũ'tiwũ: “¿Noa niti mũ'u?” niwũ.

»Cũ pe'e “Yũ'u Jesú, Nazarecjũ, mũ'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú ni'i”, niwĩ.

⁹ Yũ'u me'rã wa'a'cãrã quẽ'rã te asistesere ĩ'acãrã niwã. Tere ĩ'arã, ucũa wa'acãrã niwã. Yũ'ure cã ucũ'que pe'ere tũ'oticãrã niwã. ¹⁰ Jesú tojo nicã tũ'o, “Yũ'u wiogũ ¿de'ro weegũsari?” ni sãrĩtiña'wũ cãrẽ.

»Cũ yũ'ure yũ'tiwĩ: “Wã'cãnu'cãña. Wa'aya Damascopũ. Topũ mũ'urẽ ni'cũ weregusami nipe'tise yũ'u mũ'urẽ weedutiatjere”, nio'owĩ. ¹¹ Yũ'ure cã asiste'que ne caperi bajuticã weecãti. Tojo weerã yũ'u me'rãcãrã Damascopũ sũ'ori wa'arã, yũ'ure tũawã'cãwã.

¹² »Ti macãpũre ni'cũ Ananía wāmetigũ, Moisé duti'quere weenu'cũrĩ masũ niwĩ. Nipe'tirã judío masã Damascopũ nirã cãrẽ “Añugũ nimi”, ni ĩ'awã. ¹³ Yũ'u ti macãpũ etãca be'roacã Ananía yũ'ure ĩ'agũ ejawĩ. Cũ yũ'ure niwĩ: “Saulo, mũ'u apaturi ĩ'agũsa'a tja.” Cũ tojo nirĩ curata yũ'u apaturi ĩ'acãti tja. Tojo wa'acã, cãrẽ ĩ'awũ yũ'u tiro nu'cũgũrẽ.

¹⁴ »Be'ro yũ'ure niwĩ: “Õ'acũ marĩ ñecũsumũa ãjõpeo'cũ dũporopũ mũ'urẽ besecũ niwĩ. Õ'acũ cã uaro mũ'urẽ masĩato ni, cũucũ niwĩ. Tojo nicã cã macũ Jesú ña'ase moogũrẽ ĩ'a, cã ucũsere tũ'oato nígũ cũucũ niwĩ. ¹⁵ Nipe'tirãrẽ nipe'tiropũ mũ'u ĩ'a'quere, mũ'u tũ'o'quere Jesú ye quetire mũ'u werecusiagu wa'agũsa'a. ¹⁶ ¿Ñe'enojõ pe'e basioweti mũ'urẽ? Basio'o pũrĩcã. Wāmeyedutiya. ‘Yũ'u Jesure ãjõpeo'o, yũ'u ña'arõ wee'quere acobojoya’, ni sãrĩña Õ'acũrẽ”, niwĩ yũ'ure Ananía.

Pablo judío masã nitirã tiropu Õ'acũ cãrẽ wa'aduti'quere were'que ni'i

¹⁷ »Tojo wa'áca be'ro yu'u Damascopu ní'cu tojatiwu a'ti macã Jerusalẽpu. Tojata, ñubuegu wa'awu Õ'acũ wi'ipu. ¹⁸ Yu'u ñubueri cura cãritimigũ quẽ'ese weronojõ Jesure ï'acãti. Jesú yu'ure niwĩ: “Quero a'ti macã Jerusalẽrẽ wijayá. A'ti macãcjãrã yé quetire mu'u weresijacã, ne ëjõpeosome”, niwĩ.

¹⁹ »Yu'u tere tu'o, cãrẽ niwũ: “Yu'u wiogu, na añurõ masísama yé cjasere. Nipe'tise judío masã na nerẽse wi'serinacũ mu'urẽ ëjõpeorãrẽ a'masãjãa, narẽ ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu cõu, paapecũuwũ. ²⁰ Esteba mu'u ye queti were'cure na wẽjẽrĩ curare yu'u quẽ'rã topata ï'anucũwũ. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawu. ‘Añurõ wéerã, tojo weebata'ma’, ni wãcũsetinu'cũwũ”, ni werewu Jesure.

²¹ »Jesú yu'ure niwĩ: “Wa'aya. Yu'u aperopu yoaropu o'óguti wee'e mu'urẽ judío masã nitirã tiropu”, niwĩ.

²² A'tota Pablo ucũsere tu'otuwã. Cũ “Yu'ure ‘Judío masã nitirã tiropu wa'aya’ niwĩ” nicã tu'orã, uputu caricũwã:

—Cãrẽ wẽjẽña, ni caricũwã. ²³ Caricũnemo, na uasere ï'orã, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujã, di'ta marãrĩrẽ õrẽ wëestequemorõmujãwã.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecã ï'agũ, surara wiogu Pablora o'osõrõcã'dutiwĩ na ya wi'i po'peapu. Sõrõtojanu'cõ, “¿De'ro weerã tocã'rõ caricũti?” ni masísĩ'rĩgũ Pablora tãrãgũtigu du'teduticu niwĩ. ²⁵ Na du'téca be'ro Pablo surara wiogu to co'tegure nicu niwĩ:

—¿Masã romano masãrẽ bu'iri besemu'tãtimirã, tãrãta basioti? Basio-tisa'a. Romano masãrẽ dutise tojo weedutitisa'a, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nicã tu'ogu, surara cãrẽ dutibutiagu pe'ere weregu wa'acũ niwĩ:

—Mu'u añurõ weepa sĩ'irẽ. Romano masũta niami cũ, nicu niwĩ cũ wiogupure.

²⁷ Cũ tojo nicã, surara wiogu Pablo tiropu wa'a, cãrẽ “¿Nirõta romano masũ niti?” ni sãrĩtiña'cu niwĩ.

Pablo yu'ticu niwĩ:

—Ëu, romano masũta ni'i, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, ²⁸ surara wiogu pe'e nicu niwĩ:

—Yu'ua niyeru pajiro wapayewu romano masũ nisere sãjãgũtigu, nicu niwĩ.

Pablo pe'e “Yu'u pũrĩcã maata wĩ'magũputa bajua'cu niwũ romano masũ nisere”, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ tojo nicã, cãrẽ tãrãbo'cãrã uiwijaa wa'acãrã niwã. Na surara wiogu quẽ'rã “Romano masãrẽ du'tedutiasu” nitjãgũ, uia wa'acũ niwĩ.

Pablo judío masã wiorã tiropu cũ ní'que ni'i

³⁰ Surara wiogu ape numu pe'e ¿de'ro weerã cãrẽ weresãpari? ni masísĩ'rĩgũ, pa'ia wiorã, ãpẽrã nipe'tirã judío masã wiorãrẽ nerẽduticu niwĩ. Tojo weegu Pablora na du'te'que cõme darire pãa, na wiorã tiropu pijiwã'cãcu niwĩ.

23

¹ Pablo wiorãrẽ ï'agũta ï'a, narẽ nicu niwĩ:

—Nipe'tiro yu'u catiro põtõorõ Õ'acũ cũ ï'orõpu nipe'tise cũ uaro weenu'cũcã'a. Tojo weegu yu'u wãcũque'tiro marĩrõ nicã'a, nicu niwĩ.

² Cũ tojo nicã tu'ogũ, Ananía pa'ia wiogũ Pablo tiro nu'cũrãrẽ cũ ucũsere tu'osĩ'rĩtigũ, Ɂseropũ paaduticũ niwĩ.

³ Tojo weecã ĩ'agũ, Pablo Ananíarẽ nicũ niwĩ:

—Mu'u weeta'sasepijagũ ni'i. Õ'acũ mu'urẽ bu'iri da'regusami. Mu'u Moisé duti'que me'rã yu'ure queoro besegu wee'e ¿nimiti? Mu'u tojo weemigũta, ãpẽrãrẽ yu'ure paadutigũ, queoro weewe'e. Moisé cũ duti'quere yu'rũnũ'cãgũ wee'e, nicũ niwĩ Pablo cũrẽ.

⁴ Cũrẽ tojo nicã, cũ tiro nu'cũrã pe'e Pablöre nicãrã niwã:

—A'tiro ña'arõ ucũticã'rõua'a pa'ia wiogũ Õ'acũ bese'cũre, nicãrã niwã.

⁵ Tere tu'ogũ, Pablo narẽ nicũ niwĩ:

—Acawererã, cũ pa'ia wiogũ nisere yu'u masĩtiasũ. Masĩgũ pũrĩcã, tojo nitiboapã. Õ'acũ ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'caro niwũ: “Macã wiogũre ña'arõ ucũco'teticã'ña”, niwũ, nicũ niwĩ Pablo.

⁶ Topũ nirã pũa curua nicãrã niwã. Saduceo masã, fariseo masã nicãrã niwã. Narẽ ĩ'agũ, Ɂpũtũ caricũbocure ucũcũ niwĩ:

—Acawererã, yu'u quẽ'rã fariseo curuacjũta ni'i. Yu'u pacu quẽ'rã cũta nimi. Masã wẽrĩ'cãrã be'ropũ masãsere yu'ũ ẽjõpeo'o. Tereta yu'ure ni'cãrõacãrẽ beserã weema, nicũ niwĩ.

⁷ Cũ tojo nicã, maata fariseo masã saduceo masã me'rã na basu wẽrĩ'cãrãpũ masãse cjasere a'merĩ du'sasocãrã niwã. Tojo weerã na nerẽrĩ wi'ipũta ni'cãrõ me'rã nisetimi'cãrã a'merĩ dũcawatia wa'acãrã niwã.

⁸ Saduceo masã “Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãsome. Õ'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã marĩma”, ni ẽjõpeocãrã niwã. Fariseo masã pe'e a'tiro ẽjõpeocãrã niwã: “Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama. Õ'acũrẽ wereco'terã, wãtĩa quẽ'rã nima”, ni ẽjõpeocãrã niwã. A'te ẽjõpeose me'rã du'sasocãrã niwã. ⁹ Na Ɂpũtũ caricũ, ni'cãrãrã Moisé duti'quere bu'eri masã fariseo curuacjãrã wã'cãnũ'cã, nicãrã niwã:

—Ã'rĩrẽ ne bu'iri ña'ase bocawe'e. Apetero weegu Õ'acũrẽ wereco'tegu ucũgũ ucũapĩ Damasco wa'ari ma'apũ. Tojo weerã marĩ Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cãbosa'a nĩrã, cũrẽ mejẽcã niticã'rã.

¹⁰ Na Ɂpũtũ caricũ du'sasocã ĩ'agũ, surara wiogũ Pablöre wẽjẽrĩ ni uigu, cũ yarã surarare nicũ niwĩ:

—Pablo tiropũ wa'a, cũrẽ pijiwã'cãña marĩ nirĩ wi'ipũ, nicũ niwĩ.

¹¹ Ape nũmũ ñamipũ Jesú Pablo tiropũ bajua, cũrẽ ucũcũ niwĩ:

—Mu'u wãcũtutuaya. A'ti macãpũ yé quetire ucũ'caronojõta Romapũ wa'agũ quẽ'rã, tojota ucũña, nicũ niwĩ.

Judío masã Pablöre wẽjẽsĩ'rĩmi'que ni'i

¹² Cũ tojo nĩca ñami ape nũmũ ãpẽrã judío masã ya'yioropũ Pablöre wẽjẽrã nĩrã, nerẽ apoyucãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ni'cãcã me'rã Pablöre wẽjẽtimirã, ne cã'rõacã ba'ati, sĩ'rĩti weerã. Cũrẽ wẽjẽtojarãpũ ba'a, sĩ'rĩrã. Wẽjẽtimirã, ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acũ marĩrẽ bu'iri da'reato, ni apoyucãrã niwã. ¹³ Tojo ucũrã cuarenta yu'rũoro nicãrã niwã. ¹⁴ Na tojo ni ucũ apóca be'ro pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã bũcũrã tiropũ wa'a, narẽ nicãrã niwã:

—“Ûsã Pablöre wẽjẽtimirã, ne ba'ati, sĩ'rĩti weerãti”, ni apoyuapũ. “Ûsã cũrẽ wẽjẽtimirã ba'a, sĩ'rĩcãma, Õ'acũ ùsãrẽ bu'iri da'regusami”, niapũ.

¹⁵ Mũsã, mũsã me'rãcãrã wiorã me'rã queti o'óya surara wiogũpũre. Ñamiacã Pablöre mũsã tiropũ miitidutiya. “Ûsã cũ ye quetire dũ'pocãpũta añurõ masĩsĩ'rĩsa'a”, ni queti o'óya, nisoodutio'ocãrã nimiwã.

—Cũ a'topure etasome. Ɖsã cŭrē wějērāti nírā, ma'apũ yucuerāti, ni werecārā niwā wiorārē. Wiorā na tojo nicā tũ'orā, “Jau”, nicārā niwā.

¹⁶ Pablo páácjũ na tojo wějēsī'rīse quetire tũ'ogu, surara na nirī wi'ipũ wa'a, Pablo tiropũ eja, werecu niwī.

¹⁷ Pablo pe'e cŭ werecā tũ'ogu, ni'cũ surara wiogũre pijio, cŭrē nicũ niwī:

—Ā'rī ma'murē mũ'u wiogũ tiropũ pijiwā'cāña. Apeyenojō werese cuoapũ, nicũ niwī.

¹⁸ Cũ tojo nicā, cŭrē surara wiogũ tiropũ miaa, cŭrē nicũ niwī:

—Pablo marī bu'iri da'reri wi'ipũ cuogu yũ'ure pijitjagũ, ā'rīrē mũ'u tiropũ o'oámi. Apeyenojō weregutigu weeapũ mũ'urē, nicũ niwī.

¹⁹ Tojo weegu surara wiogũ cŭrē tũawā'cā, masā na tũ'otiropũ sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'enojō werese cuomiti mũ'u? nicũ niwī.

²⁰ Ma'mũ pe'e cŭrē yũ'ticu niwī:

—Judío masā wiorā Pablo yũ'u pacopánũmurē ñamiacā na tiropũ miadutirāsama mũ'urē. “Ɖsã cŭ ye cjasere dũ'pocãputa añurō masīsī'rīsa'a” nita'sarāsama. ²¹ Na tojo nicā, ějōpeoticā'ña. Cuarenta yũ'ruoro masā Pablöre yucuerā ma'apũ du'tinu'cŭrāsama. “Ni'cārōacārē ũsā Pablöre wějētimirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti. Cŭrē wějētojarãpũ ba'a, sī'rīrāti”, niama. “Wějētimirā, ũsā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acũ ũsārē bu'iri da'regũsami”, niama. Añurō apope'otojacārā niama na weeatjere. Tojo weerā na ni'cārōacārē mũ'u “Jau” nise dia'cŭrē yucuerā weeama, nicũ niwī.

²² Cũ tojo níca be'ro surara wiogũ pe'e cŭrē we'eritigu, a'tiro nicũ niwī:

—“Pablöre wějēsī'rīse quetire weregu ejapũ surara wiogũpũre” ne ãpērārē wereticā'ña, nío'ocu niwī.

Surara wiogũ Pablöre Féli tiropũ o'ó'que ni'i

²³ Pablo páácjũ wa'áca be'ro surara wiogũ cŭ docacjārā pũarārē pijiocũ niwī.

—Musā yarā surarare were, apoyudutiya. Na ni'cācā ñami nueve nicā Cesareapũ Pablöre miarāsama. A'tiro wa'arāsama. Doscientos surara dũ'pocā me'rā wa'ato. Setenta cabayua me'rā pesawā'cāto. Doscientos ñosēse pjirī me'rā wa'ato. ²⁴ Pablo cŭ pesajā cabayua quē'rārē apoyudutiya. Ne apeyenojō mejēcā wa'aro marīrō Féli, Judea wiogũ tiropũ miaña, nicũ niwī surara wiogũ cŭ docacjārārē.

²⁵ Be'ro narē cŭ tojo níca be'ro papera ni'cā pũrī ojao'ocu niwī Félire. A'tiro ni ojano'caro niwũ ti pũrĩpũre:

²⁶ “Yũ'u Claudio Lisia, mũ'u Féli Judea di'ta wiogũre añuduti'i. ²⁷ Judío masā ā'rī Pablöre ñe'e, wějēsī'rīmicārā niama. Be'ro ‘Cũ romano masũ nimi’ nicā tũ'ogu, yũ'u, yarā surara me'rā wĩorēgũ ejawũ na wějēbo'cure.

²⁸ ‘¿Ñe'enojō bu'iri cŭrē weresãpari?’ ni masīsī'rīgũ, judío masā wiorā tiropũ cŭrē miawũ. ²⁹ Na cŭrē na ějōpeosetise ye bu'iri weresãcārā niwā. Ne cŭrē te ye bu'iri wějērōua'a, bu'iri da'reri wi'ipũ quē'rā sōrōrōua'a nisenojōrē bu'iri bocatisa'a. ³⁰ Āpērā judío masā cŭrē wějērāti nise quetire tũ'ogu, cŭrē wějēbosama ni wācũgũ, yũ'u mũ'u tiropũre ā'rīrē o'ó'o. ‘Cŭrē a'topũ weresã'cārā mũ'u tiropũta wa'a, mũ'urē weresārā wa'ato’, niwũ narē. Tocā'rōta ni'i”, ni ojao'ocu niwī surara wiogũ Félipũre.

³¹ Surara cŭ duti'caronojōta ti ñami Pablöre miacārā niwā Antípatri wāmetiri macãpũ. ³² Topũ cārī, ape nũmũ pe'e surara dũ'pocā me'rā wa'a'cārā totá majãmitojati a'titicārā niwā Jerusalēpũ na ya wi'ipũta tja. Cabayua me'rā wa'a'cārā dia'cũ Pablo me'rā yũ'ruacārā niwā Cesareapũre.

³³ Na Cesareapũ eta, surara wiogũ ojao'oca pũrĩrẽ wiacārã niwã Féli. Cũ tiropũta Pablo quẽ'rārẽ cũucārã niwã. ³⁴ Féli ti pũrĩrẽ bu'etojanũ'cõ, Pablõre “¿No'ocjũpũ niti mũ'u?” ni sãrĩtiña'cũ niwĩ. Cũ “Cilicia di'tacjũ ni'i” nicã tu'ogũ, ³⁵ Féli “Mũ'urẽ weresã'cārã yũ'u tiropũ etacã, mũ'u ye ucũsere tu'oguti”, nicũ niwĩ.

Be'ro Pablõre surarare co'tedutigũ cũucũ niwĩ Herode cũ weedutica wi'ipũ.

24

Pablõre Féli tiropũ weresã'que ni'i

¹ Ni'cãmocũse nũmũrĩ yũ'rũca be'ro pa'ia wiogũ Ananía, ãpẽrã judío masã bũcurã, apĩ masãrẽ weresã'cārãrẽ ucũbosagũ Tértulo wãmetigũ Cesareapũre wa'acārã niwã. Wa'a, Féli tiropũ Pablõre weresã'cārã niwã. ² Tojo weecã, Féli Pablõre pijiocũ niwĩ. Pablo na tiropũ ejacã, Tértulo cũrẽ weresãwã'cõcũ niwĩ. A'tiro nicũ niwĩ:

—Ûsã wiogũ, añu pũrĩcã mũ'u dutise. Mũ'u masĩse me'rã añurõ dutimasĩ'i. Tojo weerã ùsã a'mequẽse moo'o. Añupũrĩrõ nime'rĩcã'a. Te mũ'u da'rãse me'rã a'ti di'tacjãrãrẽ añurõ weetamugũ wee'e. ³ Tojo mũ'u weeyucã, mũ'urẽ nipe'tirocjãrãpũ e'catise o'oma. ⁴ Mũ'urẽ yũ'u yoacã ucũdojasĩ'rĩtisa'a. Tojo weegũ yũ'u cã'rõ ucũquejosere tu'oia.

⁵ »Ã'rĩ caribosebũcũ nimi. Cũ nipe'tiro a'ti turipũre judío masãrẽ uarosãjãcã weesijagũ weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjũrẽ ãjõpeosetirã curuacjũ wiogũ nimi. ⁶ Cũ judío masã nitirãrẽ pijisãjãasĩ'rĩgũ, Õ'acũ wi'ire dojorẽsĩ'rĩmicũ niwĩ. Ûsã judío masãrẽ dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerã ùsã cũrẽ bu'iri ñe'ewũ. Ûsã judío masãrẽ besewaronojõta cũrẽ besesĩ'rĩmiwũ. ⁷ Ûsã tojo weesĩ'rĩcã, Claudio Lisia surara wiogũ ùsã tiro a'ti, ùsãrẽ tutuaro me'rã ã'mawã'cã wa'awĩ. ⁸ Ûsãrẽ a'tiro niwĩ: “Mũsã Pablõre weresãsĩ'rĩrã, mũsã a'ti di'ta wiogũ Félipũre weresãrã wa'aya. Féli, mũ'u basuta cũrẽ sãrĩtiña'rẽ. Ûsã diacjũ nise me'rãta cũrẽ weresãrã wee'e”, nicũ niwĩ Tértulo Féli.

⁹ Judío masã topũ nirã quẽ'rã “Tértulo diacjũta ucũmi”, nicãrã niwã.

Pablo Féli tiropũ ucũ'que ni'i

¹⁰ Be'ro Féli Pablõre ucũdutigũ omocã me'rã weequocũ niwĩ. Tojo weegũ Pablo ucũcũ niwĩ:

—Mũ'u yoacã a'ti di'tapũre dutigũ niyucã, yũ'u mũ'urẽ masĩ'i. Tojo weegũ yũ'u mũ'upũre e'catise me'rã wereguti yé cjasere. ¹¹ Doce nũmũrĩta yũ'rũ'u Õ'acũrẽ ãjõpeogũ a'tigũ yũ'u Jerusalẽpũ etãca be'ro. Mũ'u basuta ãpẽrãrẽ yũ'u ¿diacjũta ucũmiti? nígũ, sãrĩtiña'rẽgũ. ¹² Yũ'u ti macãpũ nicã, ãpẽrã me'rã Õ'acũ wi'ipũ, judío masã na nerẽse wi'seripũ, no'o macã decopũ yũ'u dũ'sasocã, ãpẽrã masãrẽ yũ'u uarosãjãcã weecã, ne ni'cãti bocaetiwã. ¹³ ã'rã na weresã'que diacjũta “Te ye bu'iri ni'i”, ni ã'ota basiowe'e.

¹⁴ »A'te pũrĩcãrẽ diacjũta wereguti. Yũ'u ñecũsumũa na Õ'acũrẽ ãjõpeoseti'caronojõta yũ'u quẽ'rã ãjõpeo'o. Tojo weegũ yũ'u Jesure ãjõpeo'o. ã'rã pe'e tereta “Jesure ãjõpeose ña'a ni'i, diacjũ niwe'e”, nirã weema. Yũ'u quẽ'rã nipe'tise Moisé cũ oja'que, Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masã na oja'quere ãjõpeo'o. ¹⁵ Masã añurã, ña'arã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama nise quẽ'rãrẽ ã'rã weronojõta yucue'e. ¹⁶ Tojo weegũ Õ'acũ ã'orõpũ yũ'u tutuaro põtõorõ añurõ weesĩ'rĩsa'a. Masã na ã'orõpũ quẽ'rãrẽ tojota weesĩ'rĩsa'a.

17 »Yũ'u peje cũ'marĩ be'ro apeye di'tapu bu'esija'cu Jerusalėpure dajawũ. Judío masã pajasecuorã nirãrẽ niyeru o'ogu a'tiwũ. Tojo nicã Ô'acũrẽ ñubuepeogu apeyenojõ o'ogu a'tiwũ. 18 Yũ'u a'tere tojo weeri cura Asiacjãrã judío masã etapejawã yũ'u Ô'acũ wi'ipu nigũrẽ. Ësã judío masã weesetironojõpuma yũ'u ña'arõ niseti'quere ducayucã ï'awã. Titare yũ'u me'rã pejetirãcã masã niwã. Ne narẽ uarosãjãcã weetiũ. 19 Yũ'u Ô'acũ wi'ipu nicã ï'a'cãrã, na pũrĩcã bu'iri cuomi nĩrã, mu'u tiro weresãrã a'tirowa'a. 20 Na a'titicãma, ã'rã mu'u tiro nirã cãrũ wiorã tiropu yũ'u nicã, na bu'iri boca'quere weresãto. 21 Yũ'u a'te pũrĩcãrẽ nicãti. Yũ'u uputu ucütutuario me'rã narẽ niwũ: “Masã wẽrĩ'cãrãpũ masãrãsama' ni, yũ'u ëjõpeose ye bu'iri musã ni'cãcã yũ'ure beserã wee'e”, niwũ, nicu niwĩ Pabło Fėlire.

22 Cũ tojo nĩca be'ro Fėli Jesure ëjõpeorã na weesetisere añurõ masĩgũ niyugu, “Tocã'rõta tu'oguti. Be'ro Lisia surara wiogu cũ etacãpũ, yũ'u mu'urẽ beseguti”, nicu niwĩ.

23 Tojo weegu Fėli surarare co'teduticu niwĩ Pablõre tja.

—Añurõ weeya cũrẽ. A'ti wi'ipu cũ sijasĩ'rĩcã, ãpẽrã cũ me'rãcjãrã cũrẽ weetamusĩ'rĩcã, cã'mota'aticã'ña, ni, duticu niwĩ Fėli cũ yagu surarare.

24 Pejeti numurĩ yũ'rũca be'ro Fėli, cũ numo judío masõ Drusila me'rã wa'acãrã niwã tja Pabło nirĩ wi'ipu. Topu etagu, surarare pijiduticu niwĩ Pablõre. Pabło cũ tiropu etacã ï'agũ, “Wereya Jesure ëjõpeosenojõ cjasere”, nicu niwĩ. 25 Pabło a'tere werecu niwĩ cũrẽ:

—Ô'acũ marĩrẽ cũ duti'quere añurõ weesetiduticu niwĩ. Ô'acũ “Musã basu ña'arõ weesĩ'rĩrã, weeticã'ña, wãcütutuaya”, nicu niwĩ. Be'ropu besegusami Ô'acũ marĩ weeseti'quere, nicu niwĩ.

Pabło cũ a'tere nicã tu'ogu, Fėli tu'omarĩa wa'acu niwĩ. Tojo weegu Pablõre “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenojõ weese móógũ, mu'urẽ pijioguti tja mu'u ucũsere tu'oacju”, nicu niwĩ.

26 Fėli cũrẽ niyeru wapayecã uagu, pijio ucũmãjãcu nimiwĩ. Cũ niyeru wapayeca be'ro bu'iripu nigũrẽ du'uwiõgũti nígũ, tojo weecu nimiwĩ. Pabło pe'e cũrẽ ne wapayeticu niwĩ.

27 Be'ro pua cũ'ma be'ro Fėli wiogu nisere wijacã'cu niwĩ. Cũ ducayuro sãjãcu niwĩ tja Porcio Festo wãmetigu. Fėli cũ wiogu nisere wijagu, judío masã me'rã añurõ tojasĩ'rĩgũ Pablõre bu'iri da'leri wi'iputa cũucã'cu niwĩ.

25

Festo tiropu Pabło ucũ'que ni'i

1 I'tia numu cũ wiogu nise sãjãca be'ro Festo Cesareapu ní'cu Jerusalėpu wa'acu niwĩ. 2 Cũ topu ejacã, pa'ia wiorã, ãpẽrã judío masã wiorã apaturi Pablõre weresãrã wa'acãrã niwã cũpure tja. Pabło pe'e Cesareapu nicu niwĩ. 3 Pablõre wẽjëatjere apoyutojacãrã niwã. Tojo weerã Festore uputu tutuario me'rã Pablõre miaduticãrã niwã Jerusalėpu. “Festo cũ Pablõre uócãma, cũ ma'apu a'tigureta wẽjëcõ'arãti”, nicãrã nimiwã. 4 Na tojo nicã, Festo pe'e “Cũ Cesarea bu'iri da'leri wi'iputa nitojami. Yũ'u basu maata tojaagusa'a tja topure. 5 No'o ãpẽrã musã wiorã apeyenojõ bu'iri cuomi nisere cuorã, yũ'u me'rãta wa'a weetjãrã, weresãrã wa'aya toputa”, nicu niwĩ.

6 Be'ro Festo Jerusalėpure ocho o diez numurĩ ni, dajatojaa wa'acu niwĩ Cesareapure. Cũ dajãca numu ape numu pe'e masãrẽ na besewuaropu wa'acu niwĩ. Topu eja, Pablõre pijiduticu niwĩ. 7 Pabło topu sãjëejacã, Jerusalėcjãrã judío masã Festo me'rã wa'a'cãrã Pabło pu'to wa'acãrã niwã.

Wa'a, cū weeti'quepūreta ña'abutiase weresācārā niwā. ¿Na weresā'que diacjū niti? ne basioticaro niwā.

⁸ Na tojo nica be'ro Pablo pe'e "Judío masārē duti'quere ña'arō ucūtiwū. Ō'acū wi'i pajiri wi'ire dojorētiwū. Romano masā wiogūre ne cārōacā yu'rūnu'cātiwū", nicū niwī.

⁹ Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablōre "¿Mū'u Jerusalēpu wa'asī'rīsari, yu'u topu mu'u ye cjasere besecā?" ni sērītiña'cu niwī.

¹⁰ Pablo cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'to besewuaropu romano masā wiogu tiropu ni'i. A'toputa yu'ure beserua'a. Yu'u judío masārē ne cārōacā ña'arō weetiwū. Mu'u a'tere añurō masisa'a. ¹¹ Yu'u ña'ase wee'que ye bu'iri "Cūrē wējērōua'a" nicā pūrīcārē, ne "Yu'ure wējētīcā'ña", nitibosa'a. Na yu'ure weresā'que diacjū niticāma, ne ni'cū yu'ure sōjā judío masāpūre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegu diacjūta Romapu nigū, romano masā wiogu waropu yu'ure besecā uasa'a, nicū niwī Pablo Festore.

¹² Be'ro Festo cū me'rācjārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablōre pijiocū niwī:

—Mu'u romano masā wiogu waropūre beseruaru. To pūrīcārē mu'u cū tiroputa besedutigū wa'agusa'a, nicū niwī Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

¹³ Pejēti nūmūrī Festo Pablōre ucūca be'ro Judea di'ta wiogu waro Agripa wāmetigu cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapūre. Na Festore cū wiogu nise sājāca be'ro añudutirā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴ Na topu peje nūmūrī niyucā, Festo Agripare werecu niwī Pablo ye cjasere. A'tiro nicū niwī:

—A'to ni'cū masū niami bu'iri da'reri wi'ipu Féli cū wiogu nise wijagu du'uwīrōti'cu. ¹⁵ Yu'u Jerusalēpu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā Pablōre wējēato nīrā, yu'upūre weresāwā. ¹⁶ Yu'u narē yu'tiwū: "Ūsā romano masā a'tiro weeseti'i. Ne āpērārē wējēdutirow marī'i cūrē weresā'cārā, weresāno'cu quē'rā beseropu na basu a'merī diacjūnu'cōtica be'ro. Na weresāno'cu narē yu'tīca be'ropu beseno'o", niwū narē. ¹⁷ Tojo weegu na a'to etāca nūmu ape nūmu pe'e maata yoogoro marīrō yu'u masārē besewuaropu wa'awū. Topu eja, Pablōre pijiwū. ¹⁸ "Yu'ure weresārā, 'Ña'abutiase peje waro bu'iri cuomi', ni weresārāsama", ni wācūmiwū. Ne marīcaro niwū. ¹⁹ Na ējōpeosetise cjase dia'cū nicaro niwū. Apeye, ni'cū masū Jesú wāmetigu judío masā na "Wērīa wa'awī" ní'cure Pablo pe'e cūrēta tja catimi nise queti dia'cūrē weresāwā. ²⁰ Yu'u a'tenōjōrē ¿de'ro weegusari? nímasīti, Pablōre sērītiña'wū. "¿Mū'u Jerusalēpu wa'asī'rīsari? ¿Topu beseruasari te cjasere?" niwū. ²¹ Cū pe'e "Jerusalēpūre wa'asī'rītisa'a. Romano masā wiogu waro Augusto tiro pe'e beseno'sī'rīsa'a", niwī. Tojo nicā tū'ogu, "Mū'u a'tota tojánīgūsa'a yujupū bu'iri da'reri wi'ipu. Yu'u mu'urē o'ota basiocā, mu'u wa'agusa'a", niwū, ni quetiwerecu niwī Festo Agripare.

²² Cū tojo nicā tū'ogu, Agripa "Yu'u quē'rā cū ucūcā tū'osī'rīsa'a", nicū niwī. Festo pe'e "To pūrīcārē mu'u ñamīacāta tū'ogusa'a", nicū niwī.

²³ Ape nūmu Agripa, cū ma'mio Berenice na añuse wiorā su'ti sāñase me'rā na nerēwuarī tucūjopu sājāacārā niwā. Āpērā surara wiorā, ti macācjārā wiorā quē'rā na me'rā sājāacārā niwā. Na nerētojaca be'ro Festo Pablōre pijidutī'ocu niwī.

²⁴ Pablo na tiropu sājējacā, Festo to nirārē nicu niwī:

—Wioḡu Agripa, āpērā a'to dujirā, ā'rī Pablore musā ī'a'a. Pājārā judío masā Jerusalēcjārā, a'ti macācjārā cūrē weresāwā yu'upure. Na'irō cūrē “Wējērōua'a”, ni caricūmujāwā. ²⁵ Na tojo nimicā, yu'u pe'e “Cūrē wējērōua'a” na nise bu'irire bocaticāti. Cū basu “Yu'u Augusto tiropu beseno'sī'rīsa'a” nicā, “Cūrē topūta o'óguti”, niwū. ²⁶ Yu'u cūrē o'ógu, “Ā'rī a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwī”, ne papera ni oja'o'ta basiowe'e marī wioḡupure. Tojo weegu yu'u musā tiropu ā'rīrē pijioapu. Mu'urē wéegu pijioasu ūsā wioḡu ā'rī me'rā ucūato níḡū. Mu'u cū me'rā ucūca be'ro Augustopure “A'te bu'iri cuomi” ni oja'o'ta basiorosa'a níḡū, cūrē pijioasu. ²⁷ Ni'cū bu'iriwi'ire o'ógu, “A'te bu'iri cuomi” ni weretimigū, o'óta basiowe'e marī wioḡupure. Mejō warota o'óro weronojō tu'oña'sa'a, nicu niwī Festo Agripare.

26

Pablo Agripare cū were'que ni'i

¹ Be'ro Agripa Pablore ucūduticu niwī:

—Ni'cārōacā mu'u yu'tiya mu'urē na weresā'quere, nicu niwī. Tojo weegu Pablo wioḡure añudutigū, na weesetironojōta omocā me'rā weequo, cūrē ucūcu niwī:

²⁻³ —Wioḡu, mu'u nipe'tise judío masā na weesetisere masīsa'a. Apeye na ucū a'metu'timujāse quē'rārē masīsa'a. Tojo weegu yu'u añurō e'catise me'rā mu'urē wereguti judío masā na yu'ure weresā'quere. Añurō pajaña'se me'rā yu'u ucūsere tu'oya.

⁴ »Yu'u wī'magū nicāpūta judío masā nipe'tirā yu'u niseti'quere masīmujātiwā. Ya macā Tarsopu nicā, Jerusalēpu yu'u nicā masīwā. A'tocateropu quē'rārē masīsama yu'u weesetisere. ⁵ Yu'u ma'mupūta fariseo curuacjū ninu'cāwū. Na tere weresī'rīrā, añurō masīsama. Nipe'tirā judío masā wa'teropure ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cū duti'quere añurō weeri curua. ⁶ Ni'cārōacārē Ō'acū masā wērī'cārāpūre masōḡūsami nise yu'u ējōpeose ye bu'iri a'topu besedutirā o'oáma. A'te masāse cjasere marī ñecūsūmūapūreta Ō'acū weretojacu niwī. ⁷ Tereta yucuerā wee'e marī doce cururicjārā. Tojo weerā umūcori, ñamirī cūrē ējōpeorā ñubuenu'cūcā'a. Yu'u quē'rā wērī'cārāpū masārāsama nisere yucuegu wee'e. A'te ye bu'irita ni'cārōacārē judío masā yu'ure weresārā weema. ⁸ To pūrīcārē ¿de'ro weerā musā pe'e Ō'acū masā wērī'cārāpūre masōsere ējōpeoweti?

⁹ »Yu'u quē'rā toduporopu Jesú Nazarecjūrē ējōpeorārē ña'arō weesī'rīrō pōtēorō weecūmiwū. ¹⁰ Jerusalēpu pa'ia wiorā na dutio'omujārō me'rā Jesure ējōpeorārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipū miamujāwū. Narē wējēcā, yu'u quē'rā ne cā'mota'atiwū. ¹¹ Pejetiri yu'u judío masā na nerēse wi'seripū wa'a, Jesure ējōpeodu'uatō níḡū bu'iri da'recūwū. Upūtu waro na me'rā uagu, apeye di'tapu narē bu'iri da'resī'rīgū sirutuwā'cācūwū.

¹² »“Bu'iri da'reguti tja” ni wācūwā'cāḡū, pa'ia wiorā dutio'ori pūrī me'rā Damascopu wa'amiwū. ¹³ Ti macā wa'ari ma'apu wa'agu, dajaritero nicā mujīpū asistero nemorō u'mūsepū asistedijati, añurō bo'reyua wa'awū. Yu'u tiro, yu'u me'rācjārā tiropu asiste se'sa wa'awū. ¹⁴ Tojo wa'acā, ūsā nucūcāpū nipe'tirā bāruque'a wa'awū. Ni'cū yu'ure hebreo ye me'rā

ucũcã tũ'owũ: “Saulo, ¿de'ro weegu yũ'ure ña'arõ weeti? Tojo wéegu, mu'u basuta ña'arõ weegu wee'e”, niwĩ.

¹⁵ »Cũ tojo nicã, “¿Noa niti mu'u?” niwũ cãrẽ.

»Cũ yũ'ure yũ'tiwĩ: “Yũ'u Jesú ni'i, mu'u ña'arõ weesĩ'rĩ wapagú. ¹⁶ Wã'cãnu'cãña. Yũ'u mu'urẽ yé cjasere weregu wa'ato nígũ mu'urẽ bajuapu. Ni'cãcã mu'u ñ'a'quere, yũ'u mu'urẽ be'ropu ñ'oatjere weregu wa'agusa'a. ¹⁷⁻¹⁸ Judío masã, ãpẽrã judío masã nitirã mu'urẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, añurõ co'teguti. Judío masã nitirã tiro na tũ'omasĩato nígũ yé quetire mu'urẽ weredutigu o'ógutigu wee'e. Mu'u werecã, ña'arõ weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturãsama. Tojo weecã, na'itĩ'arõpu ní'cãrã bo'reyuse pe'ere bocarãsama. Yũ'u na wiogu nigũti. Wãtĩ pe'e na wiogu ninemotĩcã'to nígũ tojo weeguti. Yũ'ure ãjõpeocã, na ña'arõ weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerã na quẽ'rã ãpẽrã yũ'ure ãjõpeo'cãrã, yũ'u bese'cãrã me'rã nirãsama”, niwĩ Jesú yũ'ure.

¹⁹ »Tojo weegu Jesú cã u'musepu ucũdijo'quere queoro weewũ. Yũ'rũnu'cãtiwũ. ²⁰ Yũ'u ne waro Damascocjãrãrẽ Jesú ye quetire werenu'cãwũ. Be'ro Jerusalécjãrãrẽ, nipe'tiro Judea di'tacjãrãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirã quẽ'rãrẽ a'tiro werewũ. “Ña'arõ musã weeseti'quere du'uya. Õ'acũ cã u'aro weeya”, niwũ. Na tojo wéeca be'ro na dũcay'u'quere ãpẽrãrẽ ñ'oato nígũ narẽ añurõ nisetidutiwũ. ²¹ A'te yũ'u were'que ye bu'iri judío masã Õ'acũ wi'ipu yũ'u nigũrẽ ñe'e, wẽjẽsĩ'rĩmiwã. ²² Na tojo weesĩ'rĩmicã, Õ'acũ pe'e yũ'ure weetamunu'cũcã'wĩ. Tojo weegu yũ'u a'tocaterore wiorãrẽ, ãpẽrã mejõ nirã quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye quetire were'e. Dũporopu Moisé, ãpẽrã Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã “Be'ropu tojo wa'arosa'a” na ní'caronjõ tereta yũ'u were'e. ²³ Na a'tiro ni ojacãrã niwã: “Cristo Õ'acũ bese'cu pi'eti, wẽrĩgũsami. Wẽrĩtoja, cũta wẽrĩ'cupu masãmu'tãgũsami. Tojo weegu cã yũ'rũosere weregusami judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ”, ni ojacãrã niwã, ni werecu niwĩ Pablo.

²⁴ Cũ tojo nirĩ curata Festo caricũquejocu niwĩ Pablõre:

—Pablo, mu'u maatigu wee'e. U'putu mu'u bu'ese ye bu'iri mu'u tũ'omasĩtigu dojo'o, nicu niwĩ Festo.

²⁵ Cũ tojo nicã, Pablo yũ'ticu niwĩ: “Yũ'u maatigu mejõta wee'e. Yũ'u werese diacjũta ni'i. Wiopesase me'rã were'e”, nicu niwĩ.

²⁶ Be'ro Agripare werecu niwĩ tja:

—Mu'u a'te cjasere añurõ masĩsa'a. Tojo weegu yũ'u mu'urẽ uiro marĩrõ were'e. Nipe'tise yũ'u mu'urẽ were'quere añurõ masĩsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropu wa'atiwũ.

²⁷ »¿To pũrĩcãrẽ mu'u quẽ'rã, Agripa, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere ãjõpeoweti? Yũ'u tũ'oña'cã, mu'u ãjõpeosa'a, ni sãrĩtiña'cu niwĩ Pablo.

²⁸ Cũ tojo nicã, Agripa nicu niwĩ:

—¿Pejetiacã ucũse me'rã mu'u yũ'ure Jesure ãjõpeocã weecã'sĩ'rĩti? ni yũ'ticu niwĩ.

²⁹ Pablo ninemocu niwĩ tja:

—Peje ucũse, pejetiacã ucũse u'eri me'rã mu'u, a'to nirã nipe'tirã yũ'u weronjõ Jesure ãjõpeocã u'asa'a, yũ'u weronjõ bu'iri da'reri wi'ipu nitimirã, nicu niwĩ.

³⁰⁻³¹ Cũ tojo níca be'ro Agripa, Festo, Berenice, ãpẽrã na me'rã dujirã wã'cãnu'cã, ape tucũpu Pablo ye cjasere ucũrã sãjãacãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Cũ pũrĩcã te ye bu'iri wějẽrõũa'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wi'ipũ quẽ'rãrẽ cũuta basiotimiapã, nicãrã niwã.

³² Agripa pe'e Festore nicũ niwĩ:

—Cũ basu pe'e “Augusto romano masã wiogu yũ'ure beseato” niticãma, marĩ cãrẽ du'uwĩrõcã'boapã, nicũ niwĩ.

27

Pablöre Romapũ o'ó'que ni'i

¹ Be'ro Festo Romapũ o'óta basiocã ĩ'agũ, Pablöre, tojo nicã ãpẽrã bu'iri da'reri wi'ipũ nirãrẽ Julio surara wiogũre co'tedutiwĩ. Julio surara wiogu Augusto wãmetiri curuacjũ niwĩ. Yũ'u Luca quẽ'rã na me'rã wa'awũ.

² Æsã ni'cãwũ yucũsũ Adramitio wãmetiri macã cjãwũ Asia cjase petaripũ wa'apjũ me'rã mujãsãjã wa'awũ. Apĩ Aristarco wãmetigũ Macedonia di'ta Tesalónica wãmetiri macãcjũ Æsã me'rã wa'awĩ.

³ Cesareapũ wija'cãrã ape nũmũ Æsã Sidõ wãmetiri macãpure etawũ. Topũ Æsã etacã, Julio Pablöre pajaña'gũ, a'tiro weewĩ. Tocjãrã cũ me'rãcjãrã cũ ãasenojõrẽ o'oato nígũ, na tiropũ sijadutigũ du'uo'owĩ.

⁴ Æsã ti macãpũ ni'cãrã wijawã'cã, Chipre nucũrõrẽ diacjũcamocã pe'e yũ'ruawũ. Tia pe'e wĩ'rõ tutuatiwũ.

⁵ Æsã Cilicia, Panfilia wãmetise di'ta tiro ti maarẽta yũ'rutẽrĩ pẽ'a, Mira wãmetiri macãpũ Licia di'tapũre ejawũ.

⁶ Ti macãpũ apewũpũ mujãsãjãrãtirã tiwũpũ sãña'cãrã dijawũ. Be'ro surara wiogu apewũ Alejandría cjãwũ Italiapũ wa'apjũre bocaejawũ. Æsã tiwũpũ mujãsãjã, wa'a wa'awũ tja.

⁷ Wĩ'rõ Æsãrẽ uputu wẽe cã'mota'ayucã, Æsã peje nũmũrĩ yoogowũ. Æsã uputu pi'etĩca be'ropũ ejawũ Gnido wãmetiri macã põtẽorõpũre. Wĩ'rõ apero pe'e wẽose ye bu'iri diacjũ yũ'ruamasĩti, apero pe'e majãmiawũ. Salmón peta tiro pe'e yũ'ruaa, Creta nucũrõrẽ cũpe pe'e bajaque'awũ.

⁸ Æsã sumutopũ yũ'ruaa, uputu da'rayũ'rua'cãrã caributirãpũ Añurĩ Peta wãmetiropũre ejawũ. Ti peta Lasea wãmetiri macã pũ'to niwũ.

⁹ Æsã uputu yoogo'que ye bu'iri judío masã be'tiri bosenuũmũ yũ'ruatojacaro niwũ. Tojo weero wĩ'rõ uputu wa'a, pu'ecu nũ'cãtjo cã'rõacã du'sawũ. Æsã yũ'ruacã, uputu waro wiopesa niwũ. ¹⁰ Tere masĩgũ, Pablo narẽ weremiwĩ:

—Marĩ yũ'ruacã, wio nisa'a. A'tiwũ, tiwũ cjase apeque, marĩ quẽ'rãrẽ mirĩtawio nisa'a. Tojo weerã marĩ a'topũta tojánĩrã yujupũ, nimiwĩ.

¹¹ Cũ tojo nimicã, surara wiogu Pablo ucũsere tũ'otiwĩ. Tiwũ wiogu, tiwũ autugũre na ucũse pe'ere ãjõpeowĩ. ¹² Ti peta pe'e pu'ecu nicã ña'a niporo. Tojo weerã tiwũpũ sãñarã pãjãrã ti nucũrõ Cretare yũ'rua wa'asĩ'rĩwã Fenice wãmetiri macãpũ. “Topũ apetero weerã pu'ecu tõ'orãsa'a”, niwã. Ti peta pe'ere uputu wĩ'rõ wẽetiporo.

Pablo quẽ'rã pu'etõ'o'que ni'i

¹³ Tojo weerã sajatiro wĩ'rõ wẽetuuwã'cãticã, tiwũ da'rarã pe'e “Yũ'ruarõũa'a Fenicepũ”, ni wãcũwã. Tojo wee Æsã Creta wãmetiri nucũrõ sumutopũ yũ'ruawũ.

¹⁴ Æsã wijãca be'ro maata wĩ'rõ uputu wẽewã'cãtiwũ Æsã pũ'to nucũrõ tiro pe'e. Te wĩ'rõ Nordeste wãmetiwũ.

¹⁵ Tiwũre wĩ'rõ uputu wẽecã'mota'awũ. Tojo wẽecã, wĩ'rõ wẽepõtẽorõ pe'e wa'ata basiotiwũ. Basioticã ĩ'a, to wẽewã'cãrõ pe'eta Æsãrẽ sũ'ori miawũ.

¹⁶ Æsã ni'cã nucũrõ Cauda wãmetiri nucũrõacãpũre eja, yũ'ruawũ wĩ'rõ uputu wẽopũrĩtiro pe'e. Tiwũ siropũ ni'cãwũ yucũsũ cã'wũacã pajipjũ mirĩcã, na yũ'ruapjũ du'tepono'wũ. Wĩ'rõ uputu wẽecã, tiwũacãrẽ

urputu da'ratjġarāpux pajipjuxjopux miisāawũ. ¹⁷ Tiwure wejemorōpeotoja, pūnu'mo dari me'rā wī'rō me'rā batari nīrā pajipjuta warua, dū'tewā. Be'ro na ui, Sirte wāmetiro nucūporojopux marīrē wēewā'cārī nīrā, na “Su'ti caseri wī'rō miato” ni, dū'teō'o'que caserire pāacā'wā. Na pāāca be'ro wī'rō wēorō pe'eta wa'awux. ¹⁸ Ape nūmū mejārōta wī'rō wēecā ĩ'arā, a'tiro weewā. Tiwuxpux apeque sãñasere pa'sa tutuapjux tojato nīrā cō'aduowā. ¹⁹ Ape nūmū ũsā basuta ni'cārē tiwux cjase su'ti caserire, na dū'te'que darire, na tuatu'que sē'rērīrē doqueñonemowũ tja. ²⁰ Peje nūmūrī mujīpū ũmucocjũ, ñocōa ne bajutiwā. Tojo weerā ũsā no'o diacjũ wa'arāsari, nita basiotiwux. Wī'rō quē'rā tojo wēenu'cūcā'wũ. Tojo wee “Ūsā ne yu'rūsosome”, ni wācūmiwũ.

²¹ Peje nūmūrī ũsā ba'atiwux. Tojo weecā ĩ'a, Pablo na wa'teropux ní'cu wā'cānū'cā, narē niwī:

—Musārē sō'opux Cretapux yu'u were'quere tū'ocā, añu niboapā. Marī topux wijatirā, a'tiwure dojorē, tiwux cjasere bajuriotiboapā. ²² Ni'cārōacārē musā uiticā'ña. Ne ni'cū wērīsosome. A'tiwux dia'cū bajudutirosa'a. ²³ Yu'u Ō'acūrē ějōpeogux ni'i. Cū yu'u wiogux nimi. Ni'cācā ñami ni'cū cūrē wereco'tegux yu'u tiropux bajuami. ²⁴ A'tiro ni wereami: “Ne uiticā'ña. Mu'u Augusto wiogux tiropux beseno'gū wa'agusa'a. Ō'acū mu'u sērīsere añurō tū'oami. Tojo weerā a'tiwuxpux nīrā yu'rūpe'ticā'rāsama. Ne ni'cū wērīsosome”, niami. ²⁵ Tojo weerā musā wācūtutuaya. Yu'u Ō'acūrē ějōpeo'o. Cū ní'que diacjūta wa'arosa'a. ²⁶ Wī'rō dia'cū marīrē nucūrōpux wēequepeorosa'a, niwī Pablo.

²⁷ Pua semana ũsā Cretare wijāca be'ro ejacāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajopure. Wī'rō urputu wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā tiwūcjārā da'rārā, “Marī di'ta tiropux ejarā weetu'sa'a”, niwā. ²⁸ Tojo weerā na ¿no'ocā'rō ũ'cūamiti? nīrā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ũ'cūawũ. To be'roacā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niwũ majā. ²⁹ Ñami niyucā, na ũtāpagapux doquewārī nīrā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme pjīrī pacare te yapurīpux yuta dari me'rā dū'teō'o'quere doqueñowā. Auturo pe'e tiwure wejeñe'epo'ato nīrā tojo weewā. Tojo weetojaca be'ro na “Maata bo'reacā ũamisa'a”, ni wācūque'tiwā. ³⁰ Ñamita tiwure da'raco'teri masā du'tisī'rīmiwā. Tojo wee na “Cōme pjīrīrē ũ'mūtārō pe'e doqueñorātirā wee'e” nisoo, yucūsuacārē miidijoo, tiwux me'rā du'tisī'rīmiwā. ³¹ Pablo na tojo weesī'rīcā ĩ'agū, surara wiogure, āpērā surarare werewī:

—Ā'rā a'tiwuxpux tojaticā, musā ne ni'cū catisome, niwī.

³² Cū tojo nicā tū'orā, surara pe'e tiwux yucūsuacārē dū'te'que darire dūtesurequeñocā'wā.

³³ Bo'reque'ati dūporo Pablo tiwuxpux nīrārē ba'adutiwī:

—Pua semana wa'a'a musā cārīti, ba'atimirā musā nīrō. ³⁴ Tojo weegux yu'u musā baanujā tutuato ní'gū, musārē ba'adutigūti. Ne cā'rōacā musārē mejēcā wa'asome, niwī.

³⁵ Tojo nitoja, Pablo pārē mii, nipe'tirā ĩ'orōpux Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro cū basu tigare deco me'rā pe'é, ba'awī. ³⁶ Na cū tojo ba'acā ĩ'arā, na bujawetimi'quere du'u, na quē'rā e'catise me'rā ba'awā. ³⁷ Ūsā tiwuxpux sãñarā nipe'tirā doscientos setenta y seis niwũ. ³⁸ Na ba'asī'rīrō pōtēorō na ba'āca be'ro tiwuxpux sãñase trigo ajurire ti maapux doqueño'pe'ocā'wā. Yucūsu ca'rasānemopjux tojato nīrā tere cō'awā.

Yucūsu nucūporopux sū'apeja'que ni'i

³⁹ Bo'reque'aca be'ro tiwɯ da'rari masã nɯcũrõrẽ ï'abocawã. ¿No'opɯ niti? ni ï'amasĩtiwã. Na tojo ï'amasĩtimirã, opatucũ nucũporo nirõrẽ ï'a, “Sõ'o bɯanɯjãrã, apetero weero basiocãma, to majãarã”, niwã. ⁴⁰ Tojo weerã todɯporo “Cõme pjĩrĩ wejeñe'epo'ato” ni, na dɯ'te doqueño'que pjĩrĩrẽ dɯtesure dijowã. Apeye wajapjĩrĩ pacare, autuse pjĩrĩ dɯ'te'que darire pãaca'ranɯ'cõwã. Na tojo weetojaca be'ro ɯ'mɯtãrõpɯ nirĩ su'ti caserore wĩrõ ti caseropɯ ñe'e miato nĩrã wejemorõ yoowã. Tojo weero tiwɯ nucũporo sumuto pe'e nɯjãwũ. ⁴¹ Nɯjã, ɯ'cũatiro nucũporo opa bu'a nirõpɯ sɯ'apeja wa'awɯ. Wajamɯ'tãrõ pe'e nucũporopɯ opasĩo doquebi'peque'awɯ. Ne sĩobɯrota basiotiwɯ. Tiwɯ auturo pe'e pã'cõrĩ pacase paaquẽocã, bata wa'awɯ.

⁴² Tojo wa'acã ï'a, surara tiwɯpɯ bu'iri cɯorã na ñe'e'cãrãrẽ ne ni'cũ doqueñojã baadu'titicã'to nĩrã wẽjẽcã'sĩ'rĩmiwã. ⁴³ Surara wiogɯ pe'e Pablöre yɯ'rɯosĩ'rĩgũ, narẽ cã'mota'awĩ. Be'ro baamasĩrãrẽ sumutopɯ baanɯjãmɯ'tãdutiwĩ. ⁴⁴ Æpẽrãrẽ taboa pjĩrĩ me'rã pa'sanɯjãdutiwĩ. Te me'rã wa'atirã, tiwɯ cjase bata'que pjĩrĩ me'rã pa'sanɯjãdutiwĩ. Tojo weetjĩrã, ɯsã nipe'tirã yɯ'rɯpe'ticã'wũ.

28

Pablo Malta nɯcũrõpɯ ní'que ni'ï

¹ Ɔsã nipe'tirã sumutopɯ nɯjãta, majãnɯ'cãca be'ro ɯsã masĩwũ, ti nɯcũrõ Malta wãmeticarõ niwũ. ² Tocjãrã masã acoro pejacã yɯsuacã ï'arã, ɯsãrẽ añurõ pajaña'wã. Tojo weerã pecame'e wĩjãbosa, ɯsãrẽ sõ'madutirã pijiwã. ³ Pablo quẽ'rã peca boposãse seegɯ wa'a, mitĩawĩ. Cũ tojo mitĩarĩ cura añã pecapɯ ní'cɯ asise uiwijatigɯ, Pablo ya omocãpɯ cũ'rĩ doqueyojawĩ. Topɯta wã'ñacã'wĩ. ⁴ Ti nɯcũrõcjãrã añã Pablo ya omocãpɯ wã'ñacã ï'arã, na a'tiro niwã:

—Æ'rĩ masã wẽjẽrĩ masũ nisami. Cũ dia pajiri maapɯ yɯ'rutoja'cɯ nimigũ, cũ ña'arõ wee'que wapa wẽrĩgũsami, niwã.

⁵ Pablo pe'e añarẽ pecame'epɯ wejestequetĩawĩ. Cũrẽ ne mejẽcã wa'atiwɯ. ⁶ Na tocjãrã pe'e “Maata cũrẽ bipia wa'arosa'a”, nimiwã. “Bipiticãma, wãcũña marĩrõ bɯrɯque'a, wẽrĩa wa'agɯsami”, ni wãcũmiwã. Na yoacã yucuecũmĩ, cũrẽ mejẽcã wa'aticã ï'a, mejẽcã wãcũwã tja. “Æ'rĩ ɯmɯ mejẽta nisami. Marĩ ãjõpeogɯ ní'gũ nisasami. Tojo weero cũrẽ añã cũ'rĩcã, ne mejẽcã wa'awe'e”, niwã.

⁷ Ɔsãrẽ tojo wa'a'caro ti nɯcũrõ wiogɯ Publio wãmetigɯ ya di'ta pɯ'toacã niwũ. Cũ ɯsãrẽ cũ ya wi'ipɯ cãrĩdutigɯ pijiwĩ. I'tia nɯmɯ ɯsã cũ ya wi'ipɯ nise nɯmũrĩrẽ ɯsãrẽ añurõ weewĩ. ⁸ Titare Publio pacɯ ujaque, yoja dutitigɯ cãjĩwĩ. Pablo cũ cãjĩrõpɯ sãjãa, Õ'acũrẽ sẽrĩbosa, cũ dɯpoapɯre ñapeowĩ. Tojo wee cũrẽ yɯ'rucã weewĩ. ⁹ Cũ tojo weecã ï'arã, ti nɯcũrõpɯ nĩrã dutitirã na ye dutire yɯ'rɯodutirã cũ tiropɯ a'tiwã. Nipe'tirã na ye dutire yɯ'rɯono'wã. ¹⁰ Ti nɯcũrõcjãrã ɯsãrẽ peje apeyenojõ o'owã. Be'ropɯ ɯsã yucɯsɯpɯ wa'arã, pu'etiatje quẽ'rãrẽ o'owã.

¹¹ Ɔsã ti nɯcũrõpɯre i'tia mujĩpũ niwũ. Be'ro Alejandrĩa wãmetiri macã cjãwũ me'rã wa'awɯ tja. Tiwɯ topɯ pu'ecɯ tõ'o nĩnicarõ niwũ yujupɯ. Tiwɯ yucɯsũ'quẽapɯ Æpẽrã masã ãjõpeosetirã Cástor, Pólux wãmetirã queose na paateõ'o'que wã'ñawũ. ¹² Maltapɯ ní'cãrã wija, Siracusa wãmetiri macã cja petapɯ ejawɯ. Topɯ i'tia nɯmɯ tojáníwũ. ¹³ Be'ro Regio wãmetiri macãpɯ wa'arã, sumutopɯ nɯjãwũ. Topɯ eta, ni'cã nɯmɯ be'ro ɯsã wa'aro pe'eta wĩrõ wẽowũ. Tojo weerã ape nɯmɯ pe'e

ejabaque'owu Puteoli wāmetiri macāpūre. Topu eta, ūsā tiwupu sãña'cārã dijawu. ¹⁴ Topure āpērã Jesure ējōpeorārē bocaejawu. Na ūsārē “Ni'cã semana ūsã me'rã tojáníña”, niwã. Tojo weerã ūsã ni'cã semana to ni, be'ro Romapu wa'arã ma'apu yu'ruawu tja. ¹⁵ Āpērã Romacjārã Jesure ējōpeorã ūsã Romapu wa'ase quetire tu'otojacārã niwã. Tere tu'o, ūsārē pōtērĩrã etawã ma'apu Foro de Apio wāmetiri macāpū. Āpērã quē'rã aperopu sijari masã na cārĩrōpu Tres Tabernas wāmetiropu ūsārē pōtērĩwã. Pablo narē ĩ'agũ, Ō'acūrē e'catise o'o, cũ basu quē'rã nemorō e'cati, wācūtutuase bocanemowĩ. ¹⁶ Ūsã Romapu etãca be'ro surara wiogu Julio a'tiro weewĩ. Bu'iri cūorã cũ mia'cārārē tocjārã bu'iri cūorārē co'terã wiogupūre wiawĩ. Pablo pe'ere ape wi'ipu ni'cũ surara cūrē du'tiri nĩgũ co'teacju me'rã cūuwĩ.

Pablo Romapu ni'que ni'i

¹⁷ I'tia nūmu ūsã Romapu etãca be'ro Pablo ti macācjārã judío masã wiorārē pijiowĩ. Be'ro cũ tiropu na ejacã ĩ'a, narē a'tiro niwĩ:

—Yu'u acawererã, ne cã'rōacã mejēcã weetiwu marĩ acawererārē. Ne marĩ ñecūsūmapu weeseti'quere “Tojo niwe'e”, nitiwu. Tojo weetimicã, marĩ acawererã Jerusalēpu yu'ure ñe'e, romano masã wiorāpūre o'owã. ¹⁸ Na romano masã wiorã yu'ure sērĩtiña'a, cūrē wējērōua'a nise bu'irire bocatitjārã, du'usi'rĩmiwã. ¹⁹ Na judío masã pe'e pūrĩcã yu'ure ne du'uwĩrōrō uatiwã. Tojo weegu yu'u “Wiogu Augusto Romacjūputa beseato”, niwũ. Ne yu'u acawererārē weresãgũ mejēta, yu'u uaro me'rã a'tiapu. ²⁰ Yu'u tojo weetjagũ, musã me'rã ucũgũti nĩgũ, diacjũ masĩato nĩgũ musārē pijioapu. Marĩ judío masã yoacã yucue'cu a'titojacu niwĩ. Cũ Jesucristo wāmetimi. Yu'u cūrē ējōpeose ye bu'iri a'te dari cōme dari me'rã du'teno'cu ni'i, niwĩ Pablo.

²¹ Na cūrē niwã:

—Ūsã ne ni'cã papera pūrĩ judío masã Judeacjārã na oja'o'oca pūrĩrē ñe'ewe'e. Mu'u ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjārã a'topu sijarã etarã, ne ña'arō ucũ weresātiwã mu'urē. ²² Ūsã a'te dia'cūrē masĩ'i. Nipe'tirocjārã “Jesure ējōpeose ña'a ni'i”, ni ucũma. Tojo weerã ūsã mu'u ējōpeosere tu'osĩ'rĩsa'a, niwã.

²³ Tojo nĩca be'ro na ni'cã nūmu tere ucūatji nūmurē besewã. “Ti nūmu a'tirãti” ni, wa'a wa'awã. Ti nūmu nicã pājārã masã Pablo cãjĩrĩ wi'ipu etawã. Na nerēpe'tica be'ro bo'reacã bu'enū'cã'cu, téé ñamica'a bu'e na'itō'oa wa'awĩ. Ō'acũ cũ nipe'tirã wiogu nise quetire bu'ewĩ. Jesucristore ējōpeoato nĩgũ, Moisé cũ oja'quere, Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masã na oja'quere narē pūrō ējōpeocã uagu bu'eĩ'owĩ.

²⁴ Ni'cārērã cũ bu'esere ējōpeowã. Āpērã ne ējōpeotiwã. ²⁵ Na ni'cārōnojō wācũti, ni'cārērã topu duji'cārã wã'cānu'cāwijaari cura Pablo narē niwĩ:

—Espĩritu Santu diacjũta ucũpĩ Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masũ Isaía me'rã ucũgũ marĩ ñecūsūmapūre. A'tiro ni wereduticu niwĩ:

²⁶⁻²⁷ Ā'rã masārē a'tiro ni weregu wa'aya:

“Musã Ō'acũ ye cjasere teerã, ĩ'asĩ'rĩtirãsa'a.

Ō'acūrē ējōpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osĩ'rĩtirãsa'a.

Tojo ējōpeotitjārã, yu'ure acoboJose sērĩsome.

Tojo weerã musārē werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejō de'ro nirō weesari, ni tu'omasĩsome.

Musã añurō yu'u weesere ĩ'amirã, ĩ'amasĩsome”, nicu niwĩ Ō'acũ.

28 »Tojo weerã mʉsã tʉ'osĩ'rĩtise ye bu'iri Ō'acũ masãrẽ yʉ'rʉose quetire ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrẽ wereno'rõsa'a. Na pe'e añurõ tʉ'otʉ'sarãsama, niwĩ.

29 Pablo tere nĩca be'ro judío masã topʉ nirã na basu a'metu'tiwijaawã.

30 Pʉa cũ'ma Pablo ti wĩ'i na waso, wapayedutica wi'ipʉre surara cũrẽ co'tegʉ me'rã niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ ĩ'asijarãrẽ e'catise me'rã narẽ põtẽrĩwĩ.

31 Uiro marĩrõ, wãcũtutuario me'rã masãrẽ Ō'acũ cũ wiogʉ nisere, tojo nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wĩ. Āpẽrã ne cã'mota'aro marĩrõ tojo weewĩ.

Teófilo, mʉ'ʉrẽ tocã'rõta oja'a.

Luca

Pablo Romacjārārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē Corintopu nīgū, Romacjārā Jesucristore ējōpeorārē ojacu niwī. Cū ne waropure Jesucristore ējōpeoticu niwī. Tojo weegu cūrē ējōpeorārē ña'arō weesī'rīgū sirutucu niwī. Be'ro Ō'acū Pablōre ducayucā weecu niwī. Tojo wéeca be'ro cū Jesucristo ye quetire wereri masū sājācu niwī.

Pablo Romacjārā tiropu wa'asī'rīcu nimiwī. Cū a'ti pūrīrē ojacaterore wa'aticu niwī yujupu. I'tia cū'ma be'ro na tiropure wa'acu niwī.

Cū papera ojacu, a'tiro ojaseticu niwī. “Yū'u Pablo musārē oja'a” nitojaca be'ro añudutiwacu niwī. Be'ro “Ō'acūrē musā ye cjasere e'catise o'o'o”, nicu niwī. Tojo nicā “A'tere masāgū, musārē a'ti pūrīrē oja'a,” nicu niwī. Be'roputa “Ō'acū ye añuse quetire a'tiro nirō wee'e”, ni ojacu niwī. Yaparuta majā añudutitūosere ojacu niwī.

Pablo a'ti pūrīrē marī nipe'tirā bu'iritirā ni'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū tojo nita basio'o nisere ojacu niwī. Apeye, Romacjārārē ni'cārō me'rā nisetidutigū, narē “Añurō a'merī pajaña'ña, ejerisājāse me'rā niña,” ni ojacu niwī.

Pablo Romacjārā Jesure ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yū'u Pablo musā Roma wāmetiri macācjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'a. Jesucristo dutiro weewā'ñaco'tegu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū masārē yū'ruose quetire weredutigū besecūwī.

² Daporopu Ō'acū cū ye queti weremū'tārī masā me'rā “Yū'u masārē yū'ruoguti”, ni wereyucu niwī. Tojo weerā te quetire tū'orā, Ō'acū ye queti oja'ca pūrīpu ojacārā niwā. ³ Na oja'que marī wiogu Jesucristo Ō'acū macū ye queti ni'i. Cū a'ti nucūcāpūre marī weronojō upatigu bajuacu niwī. Masū nīgū, daporocjāpu wiogu Davi pārāmi nituriagupu nicu niwī. ⁴ Cū marī weronojō upatimigū, Ō'acū macū niyugu, ña'ase moogū waro nicu niwī. Cū wérīca be'ro cū pacu Espiritu Santu tutuaro me'rā cūrē wērī'cupure masōcu niwī. Tojo weese me'rā masārē yū'u macū nimi nisere ī'ocu niwī. ⁵ Cū yū'u Pablōre añurō wéegu, cū ye quetire weredutigū besewī. Nipe'tiropu masā Jesucristore ējōpeoato nīgū tojo weewī. Ējōpeotjīarā, cū űaro weerāsama.

⁶⁻⁷ Musā Romacjārā quē'rā cū tojo nino'cārāta ni'i. Tojo weegu musārē Ō'acū mairārē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū Jesucristo yarā sājādutigū musārē besecu niwī. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesucristo musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Romapu wa'asī'rīmi'que ni'i

⁸ A'tere musārē weremū'tāgūti. Nipe'tirocjārāpu musā Jesucristore ējōpeosere ucūse'sama. Tere tū'ogu, Jesucristo weetamuse me'rā Ō'acūrē e'catise o'o'o. ⁹ Yū'u ñubuesetirinūcū musā ye cjasere sērībosanu'cūcā'a. Yū'u tojo weesere Ō'acū “Diacjūta tojo weemi”, nisami. Yū'u añurō ejeripō'rātise me'rā cū űaro wee'e. Tere wéegu, añuse queti cū macū yere were'e. ¹⁰ Apeye quē'rārē Ō'acūrē a'tiro sērīnu'cūcā'a. “Mū'u űaro nicā, yū'ure Romapu wa'adutigū du'uo'oya. Ti macācjārā mū'urē ējōpeorārē

ĩ'asĩ'rĩsa'a", ni sēĩ'i. Yoa wa'a'a yu'u musā tiropu wa'asĩ'rĩmi'caro. ¹¹ Musārē nemorō wācūtutuacā ʘasāgũ, Espĩritu Santu yu'ure masĩse o'oro weronojō musārē o'oturiasĩ'rĩsa'a. Tojo weegu topure wa'asĩ'rĩsa'a. ¹² Musārē a'tiro nigũti. Marĩ púaperi a'merĩ weetamurāsa'a. Musā yu'u ējōpeocā ĩ'arā, nemorō wācūtutuarāsa'a. Yu'u quē'rā musā ējōpeocā ĩ'agũ, mejārōta weegusa'a.

¹³ Acawererā, musārē a'tere masĩcā ʘasa'a. Pejetiri musā tiropu wa'asĩ'rĩmi'i. Apesecjārāmarĩcā judío masā nitirā yu'u Jesucristo ye quetire werēcā, ējōpeowā. Musā ya macācjārā quē'rārē Jesucristore ējōpeocā ʘasāgũ, weregu wa'asĩ'rĩsa'a. Tojo weesĩ'rĩmicā, basiowe'e yujupu. ¹⁴ Ō'acũ cū ye quetire nipe'tirārē yu'ure weredutiwĩ. Yé uurārē, uutirā quē'rārē weredutiwĩ. Bu'e'cārārē, bu'eti'cārārē weredutiwĩ. ¹⁵ Tojo weegu musā ya macācjārā Jesucristore ējōpeotirārē cū ye quetire pūrō weresĩ'rĩsa'a.

Jesucristo ye quetire tu'orā cūrē ējōpeose ni'i

¹⁶ Masā Jesucristo ye quetire tu'orā, cūrē ējōpeonu'cāsama. Yu'u masĩ'i, Ō'acũ cū tutuaro me'rā nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rʘosami. Tojo weegu masārē te quetire ne bopoy-asāwe'e. Ne waro cūrē ējōpeorā judío masā nirārē yu'rʘosami. Judío masā nitirā cūrē ējōpeorā quē'rārē mejārōta yu'rʘosami. ¹⁷ Te queti a'tiro ni'i. Ō'acũ Jesucristore ējōpeorārē “Bu'iri marĩrā, añurā nima”, ni ĩ'asami. Jesucristore ējōpeorā dia'cūrē tojo ĩ'asami. Te cjasere Ō'acũ ye queti ojāca pūrĩpu a'tiro ojano'wũ:

Ō'acũ cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, ni ĩ'asami.

Cũ me'rā ninu'cūrāsama, niwũ.

Nipe'tirā masā bu'iritima nise ni'i

¹⁸ Ō'acũ ʘ'musepu nigũ masā ña'arō weesetisere ĩ'agũ, bu'iri da'resami. Ña'arō weenu'cūrā diacjũ cjasere cā'mota'asama. Tojo weegu narē ʘpũtu bu'iri da'resami. ¹⁹ Ō'acũ cū nisetise masĩta basiosere masā añurō masĩsama. Ō'acũ cū basu tere masĩcā weecu niwĩ. ²⁰ Marĩ Ō'acũ bajusere ĩ'atimirā, cū wee'que me'rā cū tutuasere, cū nisetisere masĩno'o. Cũ tutuase, cū nisetise ninu'cũcā'rōsa'a. Ne waro cū a'ti turire weenu'cācateropũta cū Ō'acũ ni'i nisere masĩno'o. Tojo weerā masā “Mu'urē masĩtisa'a. Tojo weerā bu'iri moo'o”, nĩmasĩtisama. ²¹ Cũ nisetisere masĩmirā, cūrē ējōpeotisama. Ne cūrē e'catise o'otisama. No'o ʘaro wācũma'a, siape me'rā nemorō ña'arō wācũsājāsama. ²² Na masĩyu'rʘaa'a nimirā, tu'omasĩtirā dojosama. ²³ Tojo weerā Ō'acũ catinu'cũgūrē ējōpeotisama. Na apeyenojō masā yee'que boadijatje pe'ere ējōpeosama. Masā queose, mirĩcũa queose, wa'icũrā queose, pĩrōa queosere yee, ējōpeosama. Ne waropũta tere weemũjāti, ni'cārōacā quē'rārē mejārōta weenu'cũma.

²⁴ Na tojo wee'que bu'iri Ō'acũ na ña'arō weesĩ'rĩsere weeato nĩgũ cō'awā'cācu niwĩ. Na bopoyose ña'asere a'merĩ weecārā niwā. Tere wéerā, na basu na upure dojorērā weecārā niwā. ²⁵ Diacjũ cjasere ējōpeoboronojō o'orā, mejō nisoowioritima. Cūrē ējōpeoronojō o'orā, cū da're'que a'ti nucũcā cjase pe'ere ējōpeoma. Ō'acũ nipe'tise wee'care e'catipeonu'cũcā'rōua'a. Tojota weeno'ato.

²⁶ Ō'acũ bopoyose na ʘaripejasere weeato nĩgũ narē cō'awā'cācu niwĩ. Numiapũta ʘmua me'rā na weewʘasenojōrē na basu numia se'saro ña'arō

weesama. ²⁷ Үмүа quē'rā na basu ña'arō a'merī weesama. Үмүа numia me'rā weewuasenojōrē du'urā, үмүа se'saro ҕарипеја, ña'arō weesama. Tojo weegu Õ'acū narē ña'arō weese wapa, bu'iri da'resami. Narē bu'iri da'regү, na урүрүре pi'eticā weesami.

²⁸ Cū wee'quere ī'amirā, Õ'acūrē ējōpeosī'rītisama. Tojo weegu na wācūma'asere weeato nīgū cō'awā'cācү niwī. Cū narē cō'acā, totā na ña'arō wee'quere nemopeosama. ²⁹ Nipe'tise ña'arō weesere yu'rүocā'sama. Pajaña'rō marīrō āpērārē ña'arō weesī'rīsama. Apeyenojō cүomirā, cүonemosājāsī'rīsama. A'te nipe'tise ña'asere weesama. Doe-sama. A'mewējēsama. A'metu'tisama. Weesoosama. Ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weesama. Ucja, queti poosama. ³⁰ Āpērārē ña'arō weesī'rīrā, diacjū nitimicā, weresāsama. Õ'acūrē ҕatisama. Āpērārē ī'amuisama. “Yu'u pe'e āpērā yu'rүoro niyu'rүnү'cā'a”, nisama. Ña'asere weebocasama. Na pacүsumuarē yu'rүnү'cāsama. ³¹ Tu'omasītisama. Na “Weerāti” ní'quere weetisama. A'metu'tica be'ro aposī'rītisama. Na acawererāpүreta ma'itisama. Āpērārē pajaña'tisama. ³² Õ'acū tojo weerārē queoro wéégү, “Pecame'epү cō'abajurioguti”, nicү niwī. Cū tojo nīca be'ro nimicā, ña'arō weenu'cūsama. Tojo nicā āpērārē ña'arō weecā ī'arā, “Añurō wéérā, tojo weema”, nisājāsama.

2

Õ'acū ña'arō weerārē bu'iri da'regү, queoro weemi nise ni'i

¹ Mүsā āpērārē “Na ña'arā nima” ni, ī'abeseticā'ña. Mүsā quē'rā na weronojō ña'arō weesetisa'a. Na bu'iritima nīrā, ӯsā quē'rā bu'iriti'i nīrōnojo wa'a'a mүsārē. Mүsā ni'cārōnojo bu'iri cүo'o. ² Õ'acū ña'arō weerārē bu'iri da'regү, queoro weegu weemi nisere masīno'o. ³ Mүsā āpērārē “Ña'arō weema” nimirā, na weronojōta wee'e. Tojo weerā “Õ'acū ӯsārē bu'iri da'reesome”, niticā'ña. Da'regүsami. ⁴ Ña'arō weemicā, Õ'acū mүsārē pajaña'gū, maata bu'iri da'retisami. Tojo weerā mүsā “Үsārē bu'iri da'reesome”, nimisa'a. Tojo niwe'e. Mүsā ña'arō weesere bujaweti dүcayuato nīgū añurō wee, maata bu'iri da'retisami.

⁵ Cū tojo weemicā, mүsā ña'arō weesere bujaweti dүcayusī'rītisa'a. Mүsā siape me'rā ña'asere weenemorā, bu'iri da'resere seeneocūunemorā wee'e. Be'ro masārē bu'iri da'reatji nүmү nicā, Õ'acū uagү, mүsārē queoro bese, ҕpүtү bu'iri da'regүsami. ⁶ Masā na wee'quenүcūrē queoro wapayegүsami. ⁷ Õ'acū a'tiro weerārē cū tiropү catinu'cūatjere o'ogүsami. “Cū me'rā dүcayu ninu'cūrāsa'a” nīrārē, tojo nicā cū “Añurō weepү” nisere a'marānojo'rē o'ogүsami. Tojo nicā ape upү boatiri upү su'tiwetisī'rīrārē tojo o'ogүsami. Na catinu'cүsere ҕarā, añurō weenu'cūrāsama.

⁸ Āpērā pe'e Õ'acūrē yu'rүnү'cārā, na ҕaro weesetisama. Diacjū cjasere ҕatirā, ña'ase pe'ere weesirutusama. Õ'acū ua, narē ҕpүtү bu'iri da'regүsami. ⁹ Nipe'tirā ña'arō weesetirā pi'eti, ña'arō tu'oña'rāsama. Judío masārē ne waro tojo wa'amү'tārōsa'a. Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta wa'arosa'a. ¹⁰ Añurō weesetirā pe'ere Õ'acū añurō weegүsami. Narē “Mүsā añurō weewү”, nigүsami. Tojo nicā ejerisājācā weegүsami. Ne waro judío masārē tojo ejerisājācā weemү'tägүsami. Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta weegүsami. ¹¹ Õ'acū judío masārē, judío masā nitirārē ī'a dүcawaanү'cōtisami.

¹² Judío masã nitirã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩtisama. Na ña'arõ wee'quere te dutise me'rã mejëta Õ'acũ besegusami. Ña'arõ wee'que wapa me'rã pe'e narë pecame'epu cõ'abajurio besegusami. Judío masã pũricã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩsama. Tere masĩmirã, ña'arõ weesama. Tojo weegu Õ'acũ náma te dutise me'rã na yu'rũnu'cã'que wapare bu'iri da'regusami. ¹³ Moisé dutisere tu'ose me'rã dia'cũ Õ'acũ “Bu'iri marĩrã nima”, nitisami. Cũ dutisere weerã pe'ere “Bu'iri marĩrã nima”, nisami. ¹⁴ Judío masã nitirã Moisé dutisere moomirã, na añurõ wéerã, Õ'acũ dutisereta weerã weema. Na basu Moisé dutisere masĩrã weronojõ weesama. ¹⁵ Añurõ weese me'rã na diacjũ wãcũsere ï'osama. Moisé dutisere masĩrã weronojõ nima. Tojo weerã queoro weetica be'ro ña'arõ tu'oña'sama. Añurõ wéeca be'ro bu'iri moorã tu'oña'sama. ¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quetire wereronojõta a'tiro wa'arosa'a. Õ'acũ masãrë bu'iri da'reatji numu nicã, nipe'tirã wãcũsere, ãpërã ï'atiropu weesere besegusami. Jesucristo ña'arõ wãcũrãrë, ña'arõ weerãrë bu'iri da'regusami. Añuse wãcũrãrë, añurõ weerãrë añurõ weegusami.

Õ'acũ Moisére dutise cõu'que ni'i

¹⁷ Musã a'tiro wãcũmisa'a: “Ësã judío masã Õ'acũ Moisére dutise cõu'quere ëjõpeorã ni'i. Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã judío masã nitirã yu'rũoro añuyu'rũnu'cã'a”, nimisa'a. ¹⁸ Tojo nicã a'tiro ninemosa'a. “Ësã Õ'acũ hasenojõrë masĩ'i. Moisé duti'quere masĩyurã, ãsã añuse dia'cũrë besemasĩ'i. ¹⁹ Caperi bajutirãrë tũawã'cãrã weronojõ Õ'acũ yere masĩtirãrë bu'emasĩ'i. Na'itĩ'arõpu nirãrë sĩ'orã weronojõ ña'arõ weerãrë añurõ weeduti'i”, nisa'a. ²⁰ “Moisé cã duti'quere cõorã, diacjũ cjasere queoro masĩ'i. Tojo weerã tu'omasĩtirãrë, Õ'acũ yere ne waro bu'ewã'cõrãrë bu'emasĩ'i”, nimisa'a. ²¹ Musã “Ãpërãrë bu'emasĩ'i” nirãtirã, musã basu pe'e bu'emũ'tãrõua'a. Ãpërãrë “Yajaticã'ña” nimirã, ãpërã yere yajasa'a. ²² Musã, “Musã numosãnumia, marãpusumua nitirãrë a'metãrãticã'ña”, nisa'a. Tojo nimirã, a'metãrãsa'a. “Queose yee'quere ëjõpeoticã'ña” nimirã, narë ëjõpeose wi'seri cjasere yajasa'a. ²³ “Ësã Moisé duti'quere cõtjãrã, ãpërã yu'rũoro ni'i”, ni wãcũmisa'a. Tojo nimirã, tere weetirã, cã duti'quere yu'rũnu'cãrã wee'e. Tojo weerã ãpërãrë Õ'acũrë bujicã'cã weerã wee'e. ²⁴ Õ'acũ ye queti ojãca pũripu musã tojo weesere a'tiro ojano'wũ: “Musã Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cãse bu'iri judío masã nitirã Õ'acũrë ña'arõ ucũsama”, niwũ.

²⁵ Musã Õ'acũ Moisére dutise cõu'quere weecã, musã judío masã weesetise, õ'rëcjũ yapa caserore yejecõ'ase wapati'i. Weeticãma, musã judío masã nise wapamarĩ'i. Tojo weerã cã cõu'quere weetirã, judío masã nitirã weronojõ tojacã'a. Õ'acũ yarã weronojõ nitisa'a. ²⁶ Judío masã nitirã õ'rëcjũ yapa caserore yejecõ'ano'ña marĩma. Na Õ'acũ Moisére duti'quere wéerã, judío masã weronojõ nisama. Õ'acũ narë “Yarã nima”, nisami. ²⁷ Musã judío masã Õ'acũ Moisére duti'quere cõomi'i. Õ'rëcjũ yapa caserore yejecõ'amirã, cã duti'quere weewe'e. Ãpërã, judío masã nitirã õ'rëcjũ yapa caserore yejecõ'atimirã, tojo nicã Õ'acũ Moisére duti'quere masĩtimirã, cã dutisere weesama. Na tojo weecã, musã bu'iri cõosere masĩno'o. ²⁸ Judío masã waro bu'ipu dia'cũ weesetitimi. Cã upu dia'cũrë õ'rëcjũ yapa caserore yejecõ'ase mejëta ni'i. ²⁹ Moisé dutisere yu'tigu mejëta Õ'acũ yagu nimi. Espiritu Santure wãcũse ducayuno'cu pe'e judío

masũ waro nimi. Cũta Õ'acũ yagũ nimi. Cũrẽ Õ'acũ “Añugũ nimi” ni ï'asami. Masã mejẽta tojo ï'asama.

3

¹ Yũ'ũ tojo nicã tu'orã, musã “¿To pũrĩcãrẽ judío masã nise wapamarĩsari? ¿Õ'rẽcjũ yapa caserore yejecõ'ase quẽ'rã wapamarĩsari?” nisa'a. ² Wapatiyũ'rũa'a. Ne warore a'tiro ni'i. Õ'acũ judío masãrẽ cũ ye quetire weedutigũ, ãpẽrãrẽ weredutigũ cũucũ niwĩ. Tojo weero judío masã nise wapati'i. Musãrẽ a'tiro ninemogũti. ³ Æpẽrã judío masã Õ'acũ ucũsere ãjõpeotisama. Na tojo ãjõpeotimicã, Õ'acũ narẽ cũ “Tojo weeguti” ní'quere “Weewe'e”, nitisami. ⁴ Õ'acũ nipe'tise cũ “Weeguti” ní'quere queoro weegũsami. Marĩ nipe'tirã nisoosepiarã nimicã, Õ'acũ cũ ní'caronojõta queoro weegũsami. Õ'acũrẽ cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ:

Õ'acũ, mũ'ũ ucũsere “Diacjũta ni'i”, nino'o.

Mũ'ũrẽ nisoose marĩ'i.

Tojo weero mũ'ũrẽ ãpẽrãpũre ne weresãta basiowe'e.

Na weresãcãma, yũ'rũwetimũjãgũsa'a, ni ojacũ niwĩ dũporocjũpũ.

⁵ Tere tu'orã, ãpẽrã a'tiro nima'asama. “Ësã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ ï'ono'rõsa'a.” ¿To pũrĩcãrẽ “Õ'acũ ãsã ña'arõ weesere bu'iri da'regũ, queoro weetimi”, nirã weesari? ⁶ Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicãma, Õ'acũ ne ni'cũrẽ bu'iri da'remasĩtibosami.

⁷ Apeyema ãpẽrã a'tiro ninemoma'asama. “Ësã nisoocã, Õ'acũ queoro ucũsere ï'ono'rõsa'a. Tojo weerã masã cũrẽ ‘Añuyũ'rũami, diacjũ ucũnu'cũgũ nimi’, nirãsama. Tojo nicãma, ¿de'ro weegũ Õ'acũ marĩrẽ ‘Musã ña'arõ weesebũcũrã ni'i’, nisari? Cũ tojo ní'gũ, queoro weetimi”, nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. ⁸ Na “Ësã ña'arõ weecã, Õ'acũ añurõ weesere nemorõ masĩrãsama”, nisama. Tojo weerã “Añuse wa'ato ní'ã ña'asere weerã”, nisama. Æpẽrã yũ'ũre, yũ'ũ me'rãcjãrãrẽ mejẽcã wãcũato ní'ã, “Pablo a'tere bu'emi”, nisoosama. Na tojo nisoose wapa Õ'acũ narẽ bu'iri da'regũ, queoro weegũsami.

Nipe'tirã bu'iritirã nima nise ni'i

⁹ ¿Marĩ judío masã ãpẽrã yũ'rũoro añurã niyũ'rũnũ'cãti? Niwe'e. Marĩ masĩtoja'a. Nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã ña'arõ weerã niyurã, ni'cãrõnojõ bu'iritirã dia'cũ ni'i. ¹⁰ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre marĩrẽ a'tiro niwũ:

Ne ni'cũnojojõputa añugũ marĩmi.

¹¹ Ne ni'cũ Õ'acũ ye cjasere tu'omasĩgũ marĩmi.

Ne ni'cũputa Õ'acũrẽ masĩsĩ'rĩgũ, wãcũnũrũtisami.

¹² Nipe'tirã Õ'acũ yere du'urã, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirã ña'arõ weema.

Ne ni'cũnojojõputa ãpẽrãrẽ añurõ weegũ marĩmi.

¹³ Na ucũse masãpe susuripe weronojõ ni'i.

Ti pe ãrĩwijaasa'a.

Te ãrĩwijaase weronojõ masã ña'arõ ucũsama.

Nisoonu'cũsama.

Aña useropũ ní'mã cuogũ weronojõ pũrĩrõ ucũsama.

¹⁴ Æpẽrãrẽ doja, ɸputũ tu'tisama.

¹⁵ Na masãrẽ wẽjẽcõ'asema ï'adu'ayũ'rũasama.

16 No'o na wa'aro masārē ña'arō weewā'cāsama.
Na yere dojorē, pajasecuorā tojacā weesama.

17 Āpērārē ejerisājācā weesere moosama.

18 Ō'acūrē wiopesase me'rā ĩ'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojano'wū.

19 Marī masī'i, Moisé cū dutisere ūsā judío masārē cūucū niwī. Ūsā te dutisere masīmirā, tere weetirā, bu'iritirā tojasa'a. Cū dutise cūu'que a'tiro ni'i. Nipe'tirā judío masārē, judío masā nitirārē bu'iritirā nima, ni masīdutirotiro tojo ni'i. 20 Ne ni'cū Moisé duti'quere weepe'omasītisami. Tojo weegū “Moisé dutisere weepe'ocā, ‘Ō'acū yū'ure bu'iri marīgū nimi’, nigūsami”, nímasītisami. Moisé duti'que marīrē “Ña'arā ni'i”, ni masīdutirotiro cūuno'caro niwū.

Jesucristore ějōpeose me'rā yū'rūrāsa'a nise ni'i

21-22 Ni'cārōacārē majā Ō'acū marīrē bu'iri marīrā nicā weese quetire ĩ'omi. Te quetire Moisé cū duti'quere weetimirā, masīno'o. Marīrē Jesucristore ějōpeose me'rā Ō'acū ĩ'orōpūre bu'iri marīrā nita basio'o. Dūporopū Moisé, tojo nicā Ō'acū ye queti weremū'tārī masā Ō'acū tojo weeatjere cū ye queti ojāca pūrīpū ojacārā niwā. Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ějōpeorārē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nisami. Ne dūcawaanū'cōtisami.

23 Marī nipe'tirā ña'arō weerā ni'i. Ne ni'cū Ō'acū ūaronojō weegū marīmi. 24 Tojo nimicā, Ō'acū marīrē ma'ígū, cū macūrē o'ócū niwī. Marī ña'arō wee'quere wērī wapayedutigū tojo weecū niwī. Tojo weero marī wapayeticā, a'tiro ni'i. Jesucristore ějōpeose me'rā Ō'acū marīrē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, ni ĩ'asami. 25 Cū macū Jesucristore marī ña'arō wee'quere wērī wapayecā weecū niwī. Cū wērīgū dí o'maburo'que me'rā marī cūrē ějōpeocā, acobojosami. Tere wéégū, Ō'acū queoro cū weesere ĩ'osami. Dūporocjārāpūre na ña'arō weecā, Ō'acū pajaña'gū, bu'iri da'reticū niwī. Tojo tū'oña'cā'cū niwī. 26 A'tiro nicārē Jesucristo marī ña'arō wee'quere wērī wapaye'que me'rā Ō'acū cū queoro weesere ĩ'osami. Mejārōta tja cū macū Jesucristore ějōpeorārē bu'iri marīrā, añurā wa'acā weesami.

27 Tojo weerā Ō'acū ĩ'orōpūre marī basu “Añurā ni'i”, nímasītisa'a. Moisé duti'quere wéerā mejēta, añurā ni'i. Jesucristore ějōpeocā pe'e, Ō'acū marīrē “Añurā nima”, ni ĩ'asami. 28 Tojo weerā a'tiro nímasī'i. Marī Jesucristore ějōpeocā, Ō'acū “Bu'iri marīrā nima”, ni ĩ'asami. Moisé duti'quere weecā mejēta, tojo wa'a'a.

29 Ō'acū judío masā wiogū se'saro nitimi. Judío masā nitirā quē'rārē wiogū nimi. 30 Nipe'tirā ni'cūrēta Ō'acūtima. Cū judío masā Jesucristore ějōpeorārē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nisami. Cūrē ějōpeorā judío masā nitirā quē'rārē mejārōta nisami. 31 ¿To pūrīcārē marī “Jesucristore ějōpeose me'rā Moisé duti'que pe'ere wapamarī'i”, nirā weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marī “Jesucristore ějōpeose me'rā Ō'acū Moisére duti'quere wapatirota wee'e”, nino'o.

4

Abrahā Ō'acūrē ějōpeo'que ni'i

1 Ni'cārōacā mūsārē Abrahā marī ñecū ye quetire wereguti. Mūsā masīrōnojōta cū judío masū nimū'tā'cū nicū niwī. 2 Ō'acū Abrahā weesere ĩ'agū mejēta, cūrē “Añugū nimi”, nicū niwī. Tojo nicāma, Abrahā cū añurō

wee'que wapa “Y'u'u añugũ ni'i”, nímásibopĩ. Õ'acũ ĩ'orõpũ pe'ere tojo nita basiowe'e. ³ Cũ ějõpeocã pe'e, cãrẽ Õ'acũ “Bu'iri marĩmi”, nicũ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wã:

Abrahã Õ'acũrẽ ějõpeocũ niwĩ.

Tojo weegu Õ'acũ cãrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ.

⁴ Queose me'rã musãrẽ wereguti. Ni'cũ apeyenojõ da'racã, cãrẽ wapayerã, tojo o'orã mejẽta weema. Cũ da'ra'que wapa wapayerã weema. ⁵ Õ'acũ pe'e tojo weetimi. Marĩ añurõ weese wapa mejẽta “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, nisami. Cãrẽ ějõpeocã pe'ere, tojo nisami. Masã ña'arõ weerãrẽ yu'rãweticã weegũ nimi. ⁶ Dũporocjũpũ Davi quẽ'rã yu'u ní'caronojõta nicũ niwĩ. Õ'acũ masã weesere ĩ'atimigũ, cãrẽ ějõpeocã, “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nisami. Tojo nino'rãnojo e'catisama. ⁷ A'tiro ni ojacũ niwĩ te cjasere:

No'o Õ'acũrẽ yu'rũnũ'cã'quere acobojono'cãrã e'catima.

Tojo nicã ña'arõ weesere cõ'ano'cãrã e'catima.

⁸ No'o Õ'acũ “Ã'rĩ bu'iri marĩgũ nimi”, nino'gũnojo cã quẽ'rã e'catimi, ni ojacũ niwĩ Davi.

⁹ Judío masã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'a'cãrã dia'cũ e'catitisama. Yejecõ'ano'ña marĩrã judío masã nitirã quẽ'rã e'catisama. Marĩ Abrahã ye cjasere wãcũnemorã tja. Õ'acũ Abrahãrẽ cãrẽ ějõpeocã ĩ'agũ, “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ. ¹⁰ ¿De'ro nicã Õ'acũ Abrahãrẽ “Añugũ nimi”, nipari? Cũ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũ Abrahãrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nitojacũ niwĩ. ¹¹ Abrahã Õ'acũrẽ ějõpeoca be'ropũ cã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acãrã niwã. Cũ yejecõ'ano'se me'rã Õ'acũ cãrẽ todũporopũ “Mu'u añugũ, bu'iri marĩgũ ni'i” ní'quere masĩcũ niwĩ. A'tiro wéegũ, Abrahã nipe'tirã ějõpeorã ñecũ tojacũ niwĩ. Na ějõpeose me'rã Õ'acũ nipe'tirã cãrẽ ějõpeorãrẽ “Añurã nima”, nicũ niwĩ. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, tojo nicũ niwĩ. ¹² Mejãrõta judío masãrẽ Abrahã na ñecũ nimi. Na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'acã mejẽta, na Abrahã weronojo ějõpeorãta cã pãrãmerã nima. Abrahãmarĩcã cã yejecõ'ano'se dũporo Õ'acũrẽ ějõpeotojacũ niwĩ.

Abrahã ějõpeose cũoyucã, Õ'acũ “Tojo weeguti” ní'que queoro wa'acaro niwũ

¹³ Õ'acũ Abrahãrẽ “Mu'urẽ, mu'u pãrãmerã nituriarãrẽ a'ti di'tare o'oguti”, nicũ niwĩ. Õ'acũ cã dutisere wéeca be'ro mejẽta tojo nicũ niwĩ. Abrahã cãrẽ ějõpeocã pe'e, cãrẽ “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicũ niwĩ. Tojo weegu cãrẽ “A'ti di'tare o'oguti”, nicũ niwĩ. ¹⁴ Õ'acũ cã dutise cũu'quere weerã dia'cũrẽ “Tojo weeguti” ní'quere o'ocãma, marĩ ějõpeose wapamarĩbopã. Tojo nicã cã Abrahãrẽ “Mu'urẽ añuse o'oguti” ní'que wapamarĩyapaticã'bopã. ¹⁵ Marĩ Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere weepe'omasĩtisa'a. Tojo weegu cã dutisere masĩmirã yu'rũnũ'cãcã, marĩrẽ bu'iri da'regusami. Te dutise marĩcã pũrĩcãrẽ, te dutisere yu'rũnũ'cãse marĩbopã.

¹⁶ Õ'acũrẽ ějõpeorã dia'cũrẽ Abrahãrẽ “Tojo weeguti” ní'quere o'ogusami. Cũ marĩrẽ ma'itjĩagũ, marĩ basu weetutuacã mejẽta, tere o'osami. Moisé dutise cũu'quere weerã dia'cũrẽ o'osome. Nipe'tirã Abrahã weronojo ějõpeorãrẽ o'ogusami. Abrahã nipe'tirã ějõpeose cũorã ñecũ nimi. ¹⁷ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro niwũ Abrahãrẽ: “Mu'urẽ peje

cururicjārā ñecũ sōrōwũ”, nicu niwĩ Õ'acũ. Cũ tojo nicā tu'ogu, Abrahã ějōpeocu niwĩ. Abrahã Õ'acũ ĩ'orōpũre cũrē ějōpeoyugu, marĩ ñecũ nicu niwĩ. Õ'acũta nipe'tisere weemasĩpe'ocā'mi. Wēri'cārāpũreta masōsami. Cũ dutiro me'rā no'o marĩsepũreta weebajurēsami.

¹⁸ Õ'acũ Abrahãrē “Mũ'ũ pārāmerã nituriarã pājãrã nirāsama” nirĩ curare ne pō'rāmarĩcu niwĩ. Pō'rāmarĩmigũ, Õ'acũ cũrē ní'quere “Queoro weegũsami”, ni ějōpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ ní'caronojōta peje cururicjārā ñecũ wa'acu niwĩ. ¹⁹ Abrahã cien cũ'marĩ wa'tero cuocu niwĩ. Cũ nũmo Sara quē'rã bũcuo waro nico niwō. Tojo nimicã, Abrahã “Ûsã pō'rātimasĩtisa'a, bũcũrã waro ni'i”, niticu niwĩ. Õ'acũ cũ ní'caronojō “Ûsãrē pō'rātĩcã weegũsami” ní'gũ, cũrē ějōpeodu'uticu niwĩ. ²⁰ “Apetero weegu cũ ‘Weeguti’ ní'quere weetisami”, niticu niwĩ. Tojo weronojō o'ogu, Õ'acũrē ějōpeonemocu niwĩ. Wãcũtutua, cũrē nicu niwĩ: “Añuyũ'rũami, tutuayũ'rũgu nimi”, nicu niwĩ. ²¹ “Õ'acũ yũ'ũre cũ ‘Weeguti’ nisere weemasĩpe'ocã'sami”, ni ějōpeocu niwĩ. ²² Cũ tojo ějōpeocã ĩ'agũ, Õ'acũ Abrahãrē, “Añugũ, bu'iri marĩgũ nimi”, nicu niwĩ.

²³ Õ'acũ tojo ní'quere Abrahã dia'cũrē Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ojano'ticaro niwũ. ²⁴ Marĩ quē'rãrē ojano'caro niwũ. Marĩ Õ'acũrē ějōpeocã, Abrahãrē ní'caronojōta marĩrē “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nisami. Cũta marĩ wiogu Jesú wēri'cupũre masōcu niwĩ. ²⁵ Jesú marĩ ña'arō wee'que wapare wēricu niwĩ. Cũ wērica be'ro Õ'acũ marĩrē bu'iri marĩrã tojadutigũ cũrē masōcu niwĩ.

5

Marĩ bu'iritirã niwe'e nise cjase ni'i

¹ Marĩ bu'iri cuomi'cārãrē marĩ wiogu Jesucristore ějōpeocã, Õ'acũ “Mũsã añurã ni'i”, ni ĩ'asami. Tojo weerã marĩ ña'arō wee'quere wēri wapayeyucã, Õ'acũ me'rã wãcũque'tiro marĩrō añurō nicã'a. ² Jesucristore ějōpeocã, Õ'acũ marĩrē ma'ígũ, cũ me'rã niato ní'gũ yũ'rũosami. Cũ tiropũ cũ añuyũ'rũagu nisere bu'ipejatamurãsa'a. Marĩrē “Añurō weewũ”, nigũsami. Cũ tojo weegũsami ní'rã, e'catise me'rã co'te'e.

³ Apeyema tja pi'etirã, e'catimasĩ'i. Marĩ pi'etirã, nemorō wãcũtutuarãsa'a. ⁴ Marĩ wãcũtutuacã, Õ'acũ “Mũsã añurō weewũ”, nigũsami. Tere masĩrã, cũ marĩrē añurō weeatjere wãcũrã, e'catiyutoja'a. ⁵ Õ'acũ Espĩritu Santure marĩ me'rã ninu'cũdutigu o'ócu niwĩ. Tojo weerã cũ me'rã ní'rã, Õ'acũ marĩrē ma'isere masĩno'o. Tere masĩrã, “Queorota marĩrē ‘Añurō weeguti’ ní'quere weegũsami”, nino'o.

⁶ Õ'acũ marĩrē marĩ basu de'ro yũ'rũta basioticã ĩ'acu niwĩ. Tojo weegu cũ besecatero ejacã, Jesucristo marĩ ña'arãrē wēribosacu niwĩ. ⁷ Marĩ pũricã ne ãpērãrē wēribosasĩ'rĩtisa'a. No'o ni'cũ queoro weegũ nimicã, ne wēribosamasĩtisa'a. Apetero weegu ni'cũ añugũ warore wēribosagu, wēribosabosami. ⁸ Õ'acũ pũricã marĩ ña'arã nimicã, cũ ma'isere ĩ'ocu niwĩ. Tere ĩ'ogũ, Jesucristore marĩrē wēribosacã weecu niwĩ. ⁹ Jesucristo marĩrē wēribosase me'rã cũ ye dí o'mabũrose me'rã Õ'acũ cũ ĩ'orōpũre marĩrē bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Tojo weegu cũ Jesucristo me'rãta tja nemorō weetamugũsami. Õ'acũ masãrē bu'iri da'reri nũmũ nicã, marĩrē yũ'rũweticã weegũsami. Marĩrē bu'iri da'reesome. ¹⁰ Marĩ Õ'acũrē uatirã nimicã, cũ macũrē marĩrē wēribosacã weecu niwĩ. Jesucristo

wērīgũ dí o'maburose me'rã Õ'acũ marĩrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo weerã marĩ ni'cãrõacãrẽ cũ me'rãcjãrã niyurã, a'tiro masĩ'i. Jesucristo wěrĩ, cũ masã'que me'rãma majã marĩ bu'iri da'reno'bo'cãrãrẽ yu'rucã weegusami. ¹¹ Apeyema tja marĩ wiogu Jesucristo me'rã Õ'acũ marĩrẽ ma'isere wãcũrã, e'catiyu'rua'a. Marĩ cũ wěrĩ'que me'rã Õ'acũ yarã sãjã'a.

Adã, tojo nicã Jesucristo queti ni'i

¹² Ni'cũ ɯɯ Adã wãmetigu me'rã ña'arõ weese nu'cãcaro niwũ. Te me'rã wěrĩse bajuanu'cãcaro niwũ. Nipe'tirã masãnu'cũpũre marĩ ña'arõ weerã niyucã, pẽ'rĩpejape'tia wa'acaro niwũ. Tojo weero a'ti ɯɯcopũre wěrĩse se'sape'tia wa'apã. ¹³ Masã Õ'acũ Moisére dutise cũuatji dũporopũ ña'asere weetocãrã niwã. Na ña'arõ weemicã, Õ'acũ dutise marĩyucã, cũ narẽ “Yu'u dutise cũu'quere yu'rũnu'cã'a”, niticu niwĩ. Narẽ bu'iri da'reticu niwĩ. ¹⁴ Tojo nimicã, Adã be'rocjãrã téé Moisé nícaterocjãrãpũ wěrĩcãrã niwã. Na Adã Õ'acũ duti'quere yu'rũnu'cã'caronojõ weetimirã, ña'arõ wee'que wapa wěrĩcãrã niwã.

Adã dũ'pocãticu niwĩ ña'arõ weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipu a'tigu, añurõ weesere cũ quẽ'rã dũ'pocãticu niwĩ.

¹⁵ Marĩ Adã yu'rũnu'cã'quere, Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ añurõ wee'quere a'tiro nímasĩ'i. Adã ni'cũ cũ yu'rũnu'cã'que bu'iri nipe'tirã wěrĩsirutuma. Õ'acũ pe'e marĩrẽ ma'ígũ, añubutiaro weemi. Marĩ wapayetimicã, ni'cũ ɯɯ Jesucristo me'rãta tja nipe'tirãrẽ añubutiaro weemi. Pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ cũ me'rã catinu'cũcã weemi. ¹⁶ Õ'acũ marĩrẽ añurõ wee'quere, ni'cũ ɯɯ Adã cũ ña'arõ wee'quere “A'tiro ni'i”, ninemomasĩ'i. Adã ni'cãtiacã cũ yu'rũnu'cã'que me'rã marĩ nipe'tirãrẽ bu'iritirã tojacã weecu niwĩ. Õ'acũ marĩrẽ yu'rũose pe'e a'tiro ni'i. Marĩ pejetiri yu'rũnu'cãmicã, Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ, bu'iri marĩrã, añurã tojacã weecu niwĩ. Marĩ wapayetimicã, tojo weecu niwĩ. ¹⁷ Ni'cũ yu'rũnu'cã'que me'rã wěrĩse se'sa wa'apã. Tojo weero Jesucristo wěrĩ'que pe'e totã yu'rũoquejo'o. Õ'acũ marĩrẽ pajaña'gũ, wapayetimicã, marĩrẽ bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Jesucristo ni'cũ me'rãta tja marĩrẽ ɯ'musepu catinu'cũatjere o'ocu niwĩ.

¹⁸ Ni'cãtiacã Adã yu'rũnu'cã'que me'rã nipe'tirã bu'iri da'reno'ajã tojacãrã niwã. Jesucristo queoro wéégũ, cũ wěrĩse me'rã pe'e nipe'tirã bu'iri marĩrã tojata basio'o. Tojo nicã catinu'cũsere bocata basio'o.

¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cũ Õ'acũrẽ yu'rũnu'cã'que me'rã nipe'tirã cũ be'rocjãrã marĩ quẽ'rã ña'arã ni, bu'ipejasirutu'u. Mejãrõta tja ni'cũ Õ'acũ dutisere yu'tigu Jesucristo me'rã nipe'tirã cũrẽ ãjõpeorãrẽ Õ'acũ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nisami.

²⁰ Õ'acũ Moisére dutise cũúgũ, marĩ ña'arã ni'i nisere masĩdutigu cũucu niwĩ. Cũ tojo weemicã, ña'arõ weenemopecãrã niwã. Õ'acũ pe'e ña'ase weenemocã, nemorõ pajaña'nemopecu niwĩ. ²¹ Ña'arõ wee'que wapa wěrĩse nipe'tirãpũre se'sabi'acaro niwũ. Te se'sa'caro weronojõ Õ'acũ marĩrẽ ma'ígũ añurõ weese quẽ'rã se'sabi'acaro niwũ. Marĩ wiogu Jesucristo wěrĩse me'rã marĩrẽ añurã, bu'iri marĩrã tojacã weecu niwĩ. Tojo nicã cũ me'rã catinu'cũatjere o'ocu niwĩ.

6

Wērī'cārā weronojō nimi'cārā Jesucristo me'rā yu'rũono'o nise ni'i

¹ Yu'u ní'caronojōta ña'ase weenemocã, Õ'acũ nemorō pajaña'nemopeosami. ¿To pūrīcārē marīrē ma'ígũ pajaña'nemoato nírã ña'arō weenu'cūrāsari? ² Tojo niwe'e. Jesucristo curusapu wērīcã, marī quē'rã cũ me'rã wērī'cārā weronojō wa'acārã niwũ. Wērī'cārã, catirã na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerã marī toduporo ña'arō wee'caronojō weenu'cũbosau? ³ Musã masĩsa'a, marī Jesucristore ějōpeorã nitjārã, wãmeyeno'o. Wãmeyeno'rã, cũ wērī'quere bu'ipejatamurã weronojō ni'i nisere ĩ'o'o. ⁴ Jesucristo wērīca be'ro yaano'cũ niwĩ. Marī wãmeyeno'rã, cūrē yaa'caro weronojō marī ña'arō weesere du'ucārã niwũ. Marī pacu cũ tutuase me'rã Jesucristore wērī'cupure masōcũ niwĩ. Cūrē masō'caro weronojō marī quē'rãrē ape upu sãjãcã weecũ niwĩ.

⁵ Marī Jesucristo me'rã niyurã, cũ wērī'quere bu'ipejatamu'cārã weronojō ni'i. Mejārōta cũ wērī'cupu masã'caro weronojō marī quē'rã masārãsa'a. ⁶ A'tiro masĩ'i. Marī toduporopu ña'arō niseti'quere Jesucristo wērīse me'rã curusapu paabi'pecō'ano'rō weronojō wa'acaro niwũ. Marī ña'arō wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwũ. Tojo weerã ña'asere weeticã'rõua'a. Marīrē te wejeñe'enũ'cōrō weronojō weewe'e majã. ⁷ Wērī'cupu cũ catigu ña'arō wee'quere weetimimiba majã. Tojo weerã marī quē'rã cũ weronojō te ña'arō weesere yu'rũweti'cārãpu nírã, weeticã'rõua'a. ⁸ Marī Jesucristo me'rã wērību'ipejatamu'cārã niyurã, a'tiro masĩ'i. Cũ wērī masã'caro weronojō marī quē'rã mejārōta cũ me'rã cũ weronojō masārãsa'a. ⁹ Apeyere a'tiro masĩ'i. Jesucristo wērī'cupu masãcũ niwĩ. Cũ ne wērīnemosome. Cūrē wērīse ne pōtēosome majã. ¹⁰ Jesucristo masã ña'arō wee'que wapare wērībosagu, ni'cãtita wērīcũ niwĩ. Ni'cãrōacārē majã cũ masãca be'ro Õ'acũ me'rã añurō ninu'cũmi. ¹¹ Te weronojō marī Jesucristo me'rã wērī'cārã weronojō tu'oña'rã. Cũ yarã niyucã, ña'arō weese marīrē dutimasĩtisa'a majã. Tereta marīrē yu'rũotojacu niwĩ. Tojo weerã Õ'acũ uaronojō weesetirã. Ña'asere weeticã'rã.

¹² Marī upu boatji upure ña'ase weesĩ'rīcã, cã'mota'arã. Ti upu ña'arō uaripejasere weeticã'rã. ¹³ Marī ĩ'ase, ucũse, wãcũse nipe'tise marī upupu nise me'rã ña'arō weeticã'rã. Ña'asere weeronojō o'orã, Õ'acũ uaro weesetirã, marī upupu nisere cũpũre o'orã. Wērī masã'cārã weronojō añuse pe'ere weerã. ¹⁴ Moisé duti'que doca nírã, tere weetirã, bu'iri da'reno'rãsama. Marī cũ dutise doca niwe'e. Õ'acũ marīrē bu'iri da'reronojō o'ogu, marīrē ma'ígũ, acobojocu niwĩ. Tojo weero ña'arō weese marīrē de'ro pōtēomasĩtisa'a.

Marī da'raco'terã weronojō nise ni'i

¹⁵ “Marī Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acũ marīrē ma'ígũ, acobojocu niwĩ”, ni'i. ¿To pūrīcārē marī ña'arō weecã, añusari? Niwe'e. ¹⁶ Musã masĩsa'a, marī apĩ dutiro wéerã, cūrē da'rawã'ñaco'terã sãjãrã wee'e. Cũ marī wiogu tojagu weesami. Te weronojō marī ña'asere wéerã, ña'ase weewã'ñaco'terã weronojō nisa'a. Ña'arō weese wapa wērīserẽ bocarãsa'a. Marī Õ'acũ dutiro wéerã pūrīcã, cūrē da'rawã'ñaco'terã weronojō ni'i. Marī cũ dutisere wéerã, ña'ase weero marīrō nirãsa'a.

¹⁷⁻¹⁸ Toduporopu musã ña'asere wéerã, da'rawã'ñaco'terã weronojō nicārã niwũ. Ni'cãrōacārē ãpērã musãrē Jesucristo ye quetire werecã tu'orã, añurō ějōpeocārã niwũ. Tojo weerã ña'arō weesere

yu'rũono'tjĩarã, añusere weewã'ña'a. Musã tojo weecã wãcũgũ, yu'u Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁹ Musãrẽ tu'omasĩcã uagu, masã na ucũwũasenojõ me'rã were'e. Musã todũporopũre ña'asere musã upũre wiapecãrã niwũ. Siape me'rã ña'arõ weedojacãrã niwũ. Ni'cãrõacã pe'ere añusere wiarã, Õ'acũrẽ musã upũre wiaya. Cũ me'rã nibutiarã, siape me'rã cũ uaro dia'cũrẽ weeya.

²⁰ Musã todũporopũre ña'arõ weewã'ñarã, ña'ase dutise doca níni'wũ yujupũ. Tojo weerã añurõ weerouasato nirõ marĩrõ nicã'wũ. ²¹ Musã ña'arõ wéerã, ¿ñe'enojõ añusere bocari? Todũporopũre musã ña'arõ wee'quere wãcũrã, ni'cãrõacãrẽ bopoyasa'a. Te ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'bopã. ²² Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ ña'arõ weesere yu'rũweti'cãrãpũ ni'i. Ña'arõ weese doca niwe'e. Õ'acũ dutisere da'rawã'ñaco'terã ni'i. Te pũrĩcã añurõ yapatisa'a. Marĩ, marĩ wioгу Õ'acũ me'rã ni'i. Siape me'rã cũ uaronojõ wéerã, añuse, cũ tiropũ catinu'cũsere bocarãsa'a. ²³ Ña'arõ wee'que wapare pecame'epũ bu'iri da'reno'o, wẽrĩdojasere bocano'sa'a. Õ'acũ marĩrẽ wapamarĩrõ o'ose pe'e catinu'cũatjere bocatje ni'i. Marĩ wioгу Jesucristo me'rã tere o'ogũsami.

7

Omocã du'tese cjase queose ni'i

¹ Acawererã, musã Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩsa'a. Marĩ catiri umũcopũ dia'cũrẽ te duti'quere yu'tisa'a. ² Queose me'rã musãrẽ wereguti. Marĩrẽ duti'que a'tiro ni'i. Ni'cõ omocã du'te'co co marãpũ catiro ejatuario cũ nũmo nimo. Cũ wẽrĩca be'ro na du'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marãpũ moogõ tojasamo tja. ³ Co marãpũ catimicã, apĩrẽ nũorẽgõ, ña'arõ weego weesamo. Õ'acũ dutisere yu'rũnu'cãgõ weesamo. Co marãpũ wẽrĩca be'ro pũrĩcãrẽ apĩrẽ nũorẽcã, ña'ase mejeta ni'i. Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãtisamo.

⁴ Co marãpũ wẽrĩ'caro weronojõ marĩrẽ ni'cãrõacãrẽ a'tiro wa'a'a. Todũporopũre Moisé duti'quere yu'tini'wũ yujupũ. Jesucristo cũ wẽrĩcã, marĩ quẽ'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ wa'acãrã niwũ. Tojo weerã Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ Moisé dutise doca ní'quere du'uno'wũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo wẽrĩ masãse me'rã cũ yarã ni'i. Marĩrẽ Õ'acũ uaro weeato nígũ, cũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. ⁵ Todũporopũ marĩ tu'sasenojõ ña'asere uaripejawũ. Moisé duti'quere marĩrẽ cã'mota'acã, weeya níronojõ wa'awũ. Nipe'tise marĩ upũpũ nise me'rã marĩ ña'arõ uaripejasere weewũ. Te ña'asere wéerã, pecame'epũ bu'iri da'reno'o, yapatidijabopã. ⁶ Todũporopũ Moisé cũ dutise doca níni'wũ yujupũ. Ni'cãrõacãrẽ majã marĩ Jesucristo me'rã nírá, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yu'rũweti'cãrãpũ ni'i. Tojo weerã marĩ Espíritu Santu me'rã ape upũ sãjã'a. Cũ weetamurõ me'rã Õ'acũ uaro weesetimasĩ'i.

Añurõ weesĩ'rĩmigũ, ña'ase bu'iri põtẽotisa'a nise ni'i

⁷ ¿To pũrĩcãrẽ “Moisé duti'que ña'a ni'i”, nirãsari? Niwe'e. Te dutise marĩcãma, yu'u ña'agũ ni'i nisere masĩtibopã. Cũ dutise a'tiro ni'i. “Ápẽrã yere uoticã'ña”, ni'i. Te marĩcãma, yu'u te uosere “Ña'ase ni'i”, ni masĩtibopã. ⁸ Te dutise “Weeticã'ña” nimicã, yu'u pe'ere nipe'tise no'o uaro uaripejasere weeya níronojõ wa'awũ. Dutise marĩcãma, “Ña'ase ni'i”, ni masĩno'ña marĩtibopã.

⁹ Dũporopũ yu'u Moisé duti'quere sõ'owaro masĩtigu, wãcũque'tiro marĩrõ nicã'miwũ. “Añurõ weegũ ni'i”, ni wãcũmiwũ. Be'ro te dutise

masíca be'ro na'irō āpērā yere moyā nírōnojō wa'awu. Yu'u ña'arō wéégū, “Ña'agū ni'i”, ni tū'oña'wū. ¹⁰ Marī Ō'acū dutisere wéerā, añurō nicā'bosa'a. Yu'u pe'e te dutise de'ro weepe'omasítigū, bu'iritigū tojawu. Te dutise masārē Ō'acū me'rā añurō tojacā weeboronojō nírō, yu'u pe'ere bu'iritigū tojacā weewu. ¹¹ Ña'ase yu'upure nírō, Ō'acū dutisere yu'rūnu'cācā weewu. Te ña'ase yu'ure nisoowioritique'awu. Tojo weegu yu'u te dutise niyucā, ña'arō wéégū, bu'iritigū tojawu. Ō'acū me'rā a'pepūrīgū tojawu.

¹² Ō'acū Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diacjū wereme'rīcā'a. Te dutise marī ye niatjere weetamu'u. ¹³ To pūrīcārē Ō'acū dutise añuse nimirō, ¿de'ro weero marīre bu'iritirā tojacā weesari? Weetisa'a. Marī ña'ase wapa pe'e bu'iritirā tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rā ña'asere “Ña'aseta ni'i”, ni masīno'o. Tojo weerā marī ña'arō wéerā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā wee'e nírā, marīre cū bu'iri da'reatje quērārē masīwū.

¹⁴ Marī masī'i, Moisé cū duti'quere Espíritu Santu me'rā Ō'acūta cūucū niwī. Tojo weero añuse dia'cū ni'i. Marī pe'e ña'arā ējānu'cātjīarā, ña'ase marīpure nise doca ni'i. ¹⁵ Yu'u, yu'u weesī'rīsere weewe'e. Yu'u ne weesī'rītise pe'ere wee'e. Yu'u a'tere masītisa'a. De'ro weegu tojo weesasa'a. ¹⁶ Yu'u weesī'rītise pe'ere wéégū, a'tiro masī'i. “Ō'acū dutise añuseta ni'i”, ni'i. ¹⁷ Yu'u mejēta ña'arō wee'e. Yu'upure ña'ase niyuro, yu'ure ña'arō weecā wee'e. ¹⁸ Yu'u añurō weesī'rīmīgū, weepōtēotisa'a. Tojo weegu a'tiro masī'i. Yu'upure ne añuse marī'i. ¹⁹ Añuse yu'u weesī'rīsere weeboronojō o'ogu, ña'ase yu'u weesī'rītise pe'ere wee'e. ²⁰ Yu'u weesī'rītisere wéégū, yu'u basu mejēta tojo wee'e. Yu'upure ña'ase nise pe'e yu'ure sū'ori wee'e.

²¹ Tojo weero a'tiro wa'a'a yu'ure. Yu'u añurō weesī'rīcā, ña'ase dia'cū wa'awioriti'i. Ña'ase pe'e ū'mūtāque'a'a. ²² Yu'u basu pe'e Ō'acū dutisere tū'sayū'rūami'i. ²³ Tojo nimicā, ña'ase yu'u upupu nise pe'e ña'arō weeduti'i. Yu'u wācūse me'rā añurō weesī'rī'i. Ña'arō wéégū, añurō weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arō weese yu'ure wejeñe'ese weronojō ni'i. ²⁴⁻²⁵ Ña'arō weesere du'umasítigū, ña'abutiario tū'oña'sa'a. ¿Noa yu'ure te ña'asere, bu'iritigū tojacā weesere yu'rūweticā weesari? Ō'acū ni'cūta marī wiogu Jesucristo me'rā yu'ure yu'rūweticā weegusami. Tojo weegu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Yu'u ucū'quere a'tiro neonū'cō, wereguti. Yu'u basu Ō'acū dutisere weesī'rīmi'i. Tojo weesī'rīmicā, ña'ase yu'upure nise pe'e yu'ure ña'arō sū'ori wee'e.

8

Espíritu Santu weetamurō me'rā Ō'acū me'rā añurō nita basio'o nise ni'i

¹⁻² Jesucristo marīre ña'arō niseti'quere yu'rūweticā weecu niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē marī Jesucristo yarā bu'iri da'reno'some majā. Espíritu Santu marīre Ō'acū me'rā añurō nicā weemi. Ni'cārōacārē Espíritu Santu dutisere wéerā, ña'arō weewe'e. Tojo weerā pecame'epu wa'asome. ³ Marī ña'arō weerā niyucā, Moisé duti'que de'ro weepe'ota basiotipā. Moisé duti'que me'rā yu'rūmasīwe'e. Ō'acū pe'e yu'rūomasīmi. Cū marī ña'arō wee'quere wērī wapayedutigū cū macūrē o'ócū niwī. Cū macū marī ña'arō weerā uputiro weronojō uputicū niwī. Ti upu me'rā wērīgū, ña'asere cō'awapayepe'ocā'cū niwī. ⁴ Tere cō'agū, marīre Ō'acū

dutiro weemasĩato nígũ, tojo weecu niwĩ. Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu tutuaro me'rã cũ uaro weeseti'i.

⁵ Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weesetirã, marĩ uasenojõ dia'cũrẽ wãcũsa'a. Espĩritu Santu me'rã nisetirã, cũ uasenojõ pe'ere weesa'a. ⁶ Marĩ uaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, pecame'epu wa'arãsa'a. Espĩritu Santu uaronojõ wéerã, marĩ ejeripõ'rãpu añurõ tũ'oña'a. Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ catinu'cũcã'rãsa'a. ⁷ Marĩ uaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, Õ'acũ me'rã a'pepũrĩrã weesa'a. Cũ dutiro ne weesĩ'rĩti, ne weemasĩtisa'a. ⁸ Marĩ uaro weesetirã, Õ'acũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a.

⁹ Marĩ uaro weesĩ'rĩsere weetisa'a majã. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu marĩpũre nimi. Tojo weerã cũ tutuaro me'rã cũ uaronojõ wee'e. Espĩritu Santu marĩ me'rã niticã, cũ uaro weetisa'a. Jesucristo yarã nitisa'a. ¹⁰ Marĩ ña'arõ weese wapa marĩ upu boadijatji upu ni'i. Tojo boadijatji upu nimicã, Jesucristo marĩpũre niyucã, Õ'acũ marĩrẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ñ'asami. Tojo weero marĩ upu boamicã, marĩ ejeripõ'rã u'mũsepũ catinu'cũcã'rõsa'a. ¹¹ Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cũpũre masõcu niwĩ. Cũta tja Espĩritu Santu marĩpũre nicã, marĩ upu wẽrĩca upũre masõgũsami. Espĩritu Santu tutuaro me'rã tojo weegũsami.

¹² Tojo weerã acawererã, marĩ Espĩritu Santure cũorã, cũ dutisere weerõua'a. Marĩ uaro weesĩ'rĩsenojõ pe'ere weerõuasato niwe'e. ¹³ Marĩ uaro weesetirã, pecame'epu bu'iri da're bajuriono'rãsa'a. Te ña'asere Espĩritu Santu weetamurõ me'rã weedu'urã pũrĩcã, catinu'cũrãsa'a.

¹⁴ Nipe'tirã Espĩritu Santu wãcũse o'osere weesiruturãnojo Õ'acũ põ'rã nima. ¹⁵ Õ'acũ Espĩritu Santure marĩrẽ o'ócũ niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ da'raco'terã na wiogũre uirã weronojõ niwe'e. Marĩrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weesami. Tojo weerã cũ weetamurõ me'rã marĩ Õ'acũrẽ “Pacu”, nímasĩ'i. ¹⁶ Espĩritu Santu marĩ wãcũsepũ “Õ'acũ põ'rã nitoja'a”, ni tũ'oña'cã weemi. ¹⁷ Marĩ Õ'acũ põ'rã niyurã, cũ “Yũ'u põ'rãrẽ añuse o'ogũti” ní'quere ñe'erãsa'a. Jesucristo cũ pacu o'ootjere ñe'egũsami. Marĩ quẽ'rã cũ me'rã tere ñe'erãsa'a. Marĩ ni'cãrõacãrẽ Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurã, be'ropu cũ wiogũ nise quẽ'rãrẽ bu'ipejatamurãsa'a.

Õ'acũ marĩrẽ añurõ weeatje cjase ni'i

¹⁸ Marĩ a'ti nucũcãpu pi'eti'i, pi'etirã. Be'ropu Õ'acũ marĩrẽ u'mũsepũ añusere o'ootjere wãcũcãma, ni'cãrõacã marĩ pi'etise mejõ niseacã ni'i. ¹⁹ Be'ro ni'cã nũmũ Õ'acũ “Ãrã yũ'u põ'rã nima. Narẽ añuse o'ogũti”, nigũsami. Nipe'tise cũ wee'que u'mũarõ cjase, a'ti turi cjase cũ tojo weeatjere masã apeyenojõrẽ upũtu ñ'asĩ'rĩrõ weronojõ co'tewapamo'o. ²⁰⁻²¹ Ne waropũre Õ'acũ wee'que añuse dia'cũ nicaro nimiwũ. Be'ro Adã Õ'acũrẽ yũ'rũnu'cã'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwũ. A'ti turi basu dojoticaro niwũ. Õ'acũ nĩrõnojõta dojocarõ niwũ. Tojo weerã wa'icũrã, yucũpagũ, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicã, be'ropu añurõ apogũsami tja. Õ'acũ ni'cã nũmũ besecu niwĩ. Queoro ti nũmũ nicã, cũ põ'rãrẽ añurã waro wa'ato nígũ dũcayugũsami. Apeye cũ wee'que quẽ'rãrẽ dũcayugũsami. Tojo weecã, cũ ne waropũ wee'caro weronojõ añurõ nĩrõsa'a tja. Boadijasome majã. ²² Marĩ a'tiro masĩ'i. Ni'cãrõacãputa nipe'tise Õ'acũ cũ wee'que boadijasere pe'ticã uaro, pũrĩsere tũ'oña'rõ weronojõ tũ'oña'a. Ni'cõ numio wĩ'magũ wũago pũrĩse tũ'oña'rõ weronojõ tũ'oña'a. ²³ A'ti u'mũco se'saro tere tũ'oña'we'e. Marĩ

Espíritu Santure cuorã wiori quẽ'rã pi'eti'i. Be'ropu marĩrẽ ducayuatjere uputu waro ñe'esĩ'rĩrã, pũrĩrõ tu'oña'rõ weronojõ yucue'e. Marĩ Espíritu Santure cuocã, nipe'tise Õ'acũ “O'oguti” ní'quere o'ogusami. Be'ro Õ'acũ marĩrẽ, “Yu'u põ'rã nima”, nigũsami. Tócatero nicã, marĩrẽ ma'ma upu, ña'ase weetiri upure o'ogusami. ²⁴ Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, marĩrẽ yu'rucocũ niwĩ. Cũ marĩrẽ be'ropu weeatjere co'te ãjõpeo'o. Marĩ ã'a'quepũre de'ro weejã co'tenemobosau. ã'a'quepũre co'teno'ña marĩ'i. ²⁵ Marĩ ã'atise pũrĩcãrẽ co'te ãjõpeorã, sojaro, caributiro marĩrõ co'teme'ricã'a.

²⁶ Marĩ añusere weetuatitĩjarã, Õ'acũrẽ “¿De'ro sãrĩrõuasari?” nímasĩtisa'a. Tere ã'agũ, Espíritu Santu marĩrẽ weetamusami. Cũ basu marĩ ye niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosasami. Cũ tere sãrĩbosagu, masã ucũta basiotise uuserinojõ me'rã sãrĩsami. ²⁷ Õ'acũ uaronojõta Espíritu Santu marĩrẽ, cũ yarãrẽ sãrĩbosasami. Tojo weegu Õ'acũ nipe'tise marĩ wãcũsere ã'abesepe'ogu, Espíritu Santu marĩrẽ sãrĩbosasere masĩsami.

²⁸ Õ'acũ marĩrẽ cũ uaro weeato ní'gũ besecu niwĩ. Tojo weerã marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ cãrẽ mairãrẽ weetamunu'cũcã'sami. Nemorõ cũ weronojõ wa'acã uagu nipe'tise marĩrẽ wa'asere añurõ yapaticã weesami. ²⁹ Õ'acũ ne waropũre ã'abesenũ'cõtojugupũ “Ã'rã yu'u põ'rã nirãsama”, nicũ niwĩ. Cũ macũ weronojõ nisetiato ní'gũ tojo weecu niwĩ. Tojo nicã cũ macũrẽ “Nipe'tirã cãrẽ ãjõpeorã masã ma'mi niato”, nicũ niwĩ. ³⁰ Duporopũ Õ'acũ marĩrẽ cũ yarã niato ní'gũ beseyutojacũ niwĩ. Besetoja, cũ põ'rã sãjãcã weecu niwĩ. Be'ro “Bu'iri marĩrã, añurã nima”, nicũ niwĩ. Marĩ tojo nino'rãrẽ u'musepũ cũ weronojõ niseticã weegusami.

³¹ Marĩ tere masĩrã, ¿ñe'enojõ ninemobosari? Õ'acũ marĩrẽ weeta-muyucã, ãpẽrã marĩrẽ ña'arõ weemicã, wãcũque'tiwe'e. Marĩrẽ na ña'arõ weedoamasĩtisama. ³² Õ'acũ cũ macũ waromarĩcãrẽ o'ócũ niwĩ. Ne “O'osome” nitigũta, marĩ nipe'tirã ye niatjere wãrĩbosadutigu tojo o'ócũ niwĩ. Apeyepũma tãsasami majã. De'ro weeacũ cũ macũ Jesucristore marĩrẽ o'o'cũ nimigũ, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogusami. ³³ Õ'acũ cũ bese'cãrãrẽ ne ni'cũnojoõputa masã besewuaropũ weresãrõ weronojõ “Ã'rã ña'arã nima”, nita basiowe'e. Õ'acũ cũ basuta “Ã'rã bu'iri marĩma” nigũsamigu. ³⁴ Ne ni'cũ “Ã'rãrẽ bu'iri da'reroũa'a”, nímasĩtisami. A'tiro ni'i. Jesucristota marĩrẽ wãrĩbosacũ niwĩ. Wãrĩtoja, masãcũ niwĩ. Ni'cãrõacã cũ pacũ diacũ pe'e wiogu dujiri cãmurõpũ marĩ ye niatjere sãrĩbosagu weesami. Tojo weegu ne ni'cũ marĩ Õ'acũ bese'cãrãrẽ “Bu'iri da'reroũa'a”, nímasĩtisami. ³⁵ Jesucristo marĩrẽ ma'isere ne ni'cũnojoõ cã'mota'amasĩtimi. Marĩ pi'eticã, marĩ diasaro tu'oña'cã, ãpẽrã ña'arõ weequenũ'cõcã, Jesucristo ma'inu'cũcã'sami. Tojo nicã ba'ase moocã, su'ti moocã, wiose wa'tero nicã, ãpẽrã marĩrẽ wãjãcã, Jesucristo marĩrẽ ma'inu'cũsami. ³⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ níronojõta Õ'acũ yarãrẽ a'tiro ni'i:

Mu'urẽ ãjõpeose bu'iri umucorinucũ ãpẽrã ãsãrẽ wãjãtawioro ni'i.

Ovejare wãjãrãtirã aperopũ miarã weronojõ ãsãrẽ weema, tojo ni ojano'caro niwũ.

³⁷ Marĩ ña'arõ yu'rurã, Jesucristo marĩrẽ ma'igũ weetamuse me'rã nipe'tise ña'asere docaque'acã weemasĩsa'a. Tojo nicã cũ weetamuse me'rã nemorõ wãcũtutanemomasĩ'i.

³⁸ Yu'u a'tere “Diacũta nirõ wee'e”, ni'i. Õ'acũ marĩrẽ ma'isere ne apeyenojõ cã'mota'amasĩtisa'a. Wãrĩse, catise cã'mota'amasĩtisa'a. Tojo

nicã Õ'acũrẽ wereco'terã ʘ'mũsecjãrã, wãtã, na wiorã Õ'acũ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩtisama. Apeye quẽ'rã ni'cãrõacã nise, be'ropu ni-atje ne cã'mota'amasĩwe'e. ³⁹ Tojo nicã ʘ'mũarõpu cjase, ʘ'cũarõpu cjase, Õ'acũ wee'quenojõ quẽ'rã ne Õ'acũ marĩrẽ ma'isere cã'mota'amasĩwe'e. Õ'acũ marĩ wiogu Jesucristo yarã niyucã, marĩrẽ ma'inu'cũsami.

9

Israe curuacjãrã ye queti ni'i

¹⁻³ ʘ'u'ʘ acawererã Israe curuacjãrã Jesure ẽjõpeoticã, ña'abutiario ejeripõ'rãtigucoro. Ya curuacjãrã Jesucristore ẽjõpeocã uagu, na pecame'epu bu'iri da'reno'bo'quere ducayusĩ'rĩgũ, yu'ʘ pe'e wapayebosã'rĩmi'i. ʘ'u'ʘ tojo weegu Jesucristore ne ï'anemotibosa'a majã. ʘ'u'ʘ Jesucristore ẽjõpeotjãgũ, nisoowe'e. Diacjũ tere were'e. Espiritu Santu quẽ'rã yu'ʘ nisere “Diacjũta ni'i”, nisami. ⁴ Israe curuacjãrã Israe wãmetigu pãrãmerã nituriarãpu nima. Õ'acũ yu'ʘ põ'rã niato nĩgũ narẽ besecu niwĩ. Cũ na me'rã nĩgũ, cũ tutuasere, cũ asistesere narẽ ï'ocu niwĩ. “ʘ'u'ʘ musã wiogu ni'i. Musã, yã curuacjãrã ni'i”, nicu niwĩ. Narẽ añurõ nisetimasĩato nĩgũ cũ dutisere Moisére cũucu niwĩ. Narẽ Õ'acũ wi'ipu cãrẽ ẽjõpeosere cũucu niwĩ. Õ'acũ narẽ “Musã pãrãmerã nituriarãrẽ añurõ weeguti”, nicu niwĩ. ⁵ ʘ'sã ñecũsumua Israe curuacjãrã nimu'tã'cãrã pãrãmerã nituriarãpu ni'i. Abrahã, Isaa, Jacob, cũ põ'rã doce pãrãmerã nituriarãpu ni'i. Jesucristo quẽ'rã masũ niyugu, ti curuapu bajuasirutugu, Israe curuacjũ na acaweregu nicu niwĩ. Cũ Õ'acũ nimi. Nipe'tise yu'ruoro nimi. Cãrẽ “Mu'ʘ añuyu'ruagu ni'i” ni, e'catise o'onu'cũcã'rõua'a. Tojota weeroua'a.

⁶ Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ añurõ weemicã, pãjãrã cãrẽ ẽjõpeotima. Na ẽjõpeoticã, “Õ'acũ Israe curuacjãrãrẽ ‘Añurõ weeguti’ ní'quere weetimi”, nĩgũ mejẽta wee'e. Õ'acũ cũ ní'quere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirã Israe pãrãmerã nituriarã Õ'acũ põ'rã nitima, nisĩ'rĩrõ wee'e. ⁷ Õ'acũ Abrahãrẽ “Mu'ʘ pãrãmerã nituriarãrẽ añuse o'oguti”, nicu niwĩ. Cũ tojo ní'quere nipe'tirã Abrahã pãrãmerã nituriarã ñe'etisama. Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Isaa pãrãmerã nituriarã dia'cũ mu'ʘ pãrãmerã waro nirãsama.” ⁸ A'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Nipe'tirã Abrahã ya curuapu bajuasiruturã, Õ'acũ põ'rã nitima. Õ'acũ cũ “Añuse weeguti” ní'quere ẽjõpeorã, Õ'acũ põ'rã nima. Náta Abrahã pãrãmerã waro nima. ⁹ Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que a'tiro nicaro niwũ: “Ape cũ'ma a'tocateronojõ a'tiguti tja. Titare Sara macũtitojagosamo”, nicu niwũ.

¹⁰ A'te dia'cũ niwe'e. Apeye totã nemoquejo'o. Na macũ Isaa bucu, be'ro Rebecare numoticu niwĩ. Be'ro co nijĩpaco nirĩ curare Õ'acũ co quẽ'rãrẽ ucũcu niwĩ. Co põ'rã su'rua'cãrã, Isaa ni'cũ põ'rãta nicãrã niwã. ¹¹⁻¹² Na bajua añuse, ña'asere weese duporo Õ'acũ ni'cũrẽ beseyutojacu niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ cũ haro besesere ï'ocu niwĩ. Cũ no'o besesĩ'rĩrãrẽ besesami. Na weesere ï'agũ mejẽta, besesami. Tojo weegu Rebecare nicu niwĩ: “Masã ma'mi cũ acabijire da'raco'tegu sãjãgũsami.” ¹³ A'te Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta queoro ni'i. “Jacore besewu. Esaú pe'ere besetiwu”, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁴ To pũrĩcãrẽ marĩ ¿de'ro pe'e nirãsari? “Õ'acũ ni'cũrẽ apĩ yu'ruoro besegu, queoro weetimi”, ¿nirãsari? Niwe'e. ¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Duporopu Õ'acũ Moisére a'tiro nicu niwĩ: “No'o yu'ʘ pajaña'sĩ'rĩgũrẽ pajaña'gũti”,

nicu niwĩ. ¹⁶ Tojo weerã marĩ masĩ'i. Õ'acũ basu cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. Masã pajaña'duticã mejẽta pajaña'sami. Tojo nicã añurõ weese wapa mejẽta pajaña'sami. ¹⁷ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Õ'acũ cũ ní'quere a'tiro ojano'wũ. Duporocjũpu Egipto dutigu wiogu faraõrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Yũ'u tutuasere mu'u me'rã ï'ogũti ní'gũ, mu'urẽ wiogu sõrõwũ. Nipe'tirocjãrã yũ'u tutuagu nisere masĩdutigu tojo weewu”, nicu niwĩ Õ'acũ. ¹⁸ Tojo weegu Õ'acũ no'o cũ pajaña'sĩ'rĩrãrẽ pajaña'sami. No'o ejeripõ'rã butirãrẽ ejeripõ'rã buticã weesami. Na uaro nemorõ ña'arõ weeato ní'gũ tojo weesami.

¹⁹ Yũ'u tojo nisere tu'orã, musã a'tiro nibosa'a: “Õ'acũ cũ basuta ejeripõ'rã buticã weemigũ, ¿de'ro weegu masãrẽ ‘Bu'iritirã nima’, nisari? Õ'acũ weesĩ'rĩsere cã'mota'ata basiowe'e”, nibosa'a. ²⁰ Niwe'e. Musã tojo busurãnojõ masã ni'i. Õ'acũ musãrẽ wee'cure ye'suticã'rõua'a. Sutuwu yéecaru tiru yee'core “¿De'ro weeacjo yũ'ure a'tiro bajutju yeeri?” nímasĩtisa'a. ²¹ Di'i yeeri masõ co uaro yeemasĩsamo. No'o sutuwu añutju bosenu mu nicã co miwĩrõatjũre yeemasĩsamo. Aperu quẽ'rãrẽ mejõ nitju no'o uaro co cuoatjũre yeemasĩsamo.

²² Masã ña'arõ weecã, Õ'acũ cũ bu'iri da'reatjere, cũ tutuasere narẽ masĩcã uacu niwĩ. Tojo weegu cũrẽ uarosãjãcã wee'cãrãrẽ, cũ bu'iri da're bajurioajãrẽ tojo ï'acã'cu niwĩ yujupu. ²³ Marĩrẽ, cũ pajaña'rã pe'ere cũ añubutiaro nisetisere, cũ tutuasere masĩcã uacu niwĩ. Duporopu marĩrẽ cũ weronojõ añurã niato ní'gũ, tojo nicã cũ tutuasere cuoato ní'gũ beseyucu niwĩ. ²⁴ Tojo marĩrẽ besegu, ni'cãrãrã judío masã wa'teropu nirãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirãrẽ beseducawaanu'cõcu niwĩ. ²⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu duporocjũpu Osea Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ judío masã nitirã ye cjase Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacu niwĩ:

Yarã masã nitimi'cãrãrẽ “Yarã masã nima”, nigũsa'a.

Yũ'u ma'itimi'cãrãrẽ “Yũ'u mairã nima”, nigũsa'a.

²⁶ “Musã, yarã mejẽta ni'i” nino'ca di'taputa tja narẽ “Õ'acũ catinu'cũgũ põ'rã nima”, nino'rõsa'a, ni ojacu niwĩ Osea.

²⁷ Israe curuacjãrã ye pe'ema Isaía a'tiro ojacu niwĩ:

Israe põ'rã nucũporo dia pajiri maa sumutopu nise weronojõ pãjãrã nimirã, pejetirãcã yũ'rũono'rãsama.

²⁸ Õ'acũ cũ ní'caronojõta cũ ucũ'quere queoro weegusami.

Tere wéegu, sojaro me'rã a'ti nucũcãcjãrãrẽ bu'iri da'regusami, nicu niwĩ.

²⁹ Cũ Isaíata apeye ojamu'tãcu niwĩ tja:

Õ'acũ nipe'tise bu'ipu nigũ marĩ pãrãmerãrẽ pejetirãcã du'aticãma, duporocjãrãpu Sodoma, Gomorracjãrãrẽ weronojõ pe'odijobopĩ.

Tojo weecã, marĩ ya curua marĩbosa'a majã, ni ojacu niwĩ.

³⁰ To pũrĩcãrẽ ¿de'ro nirõuati? A'tiro ni'i. Judío masã nitirã Õ'acũ me'rã na añurõ niatjere a'maticãrã niwã. Tere a'matimirã, Jesucristore ãjõpeose me'rã bocacãrã niwã. Na ãjõpeocã, Õ'acũ narẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ï'acu niwĩ. ³¹ Judío masã pe'e Moisé dutise me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩcãrã nimiwã. Tojo wãcũmirã, Moisé duti'quere weeticãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ me'rã añurõ niticãrã niwã. ³² ¿De'ro weerã Õ'acũ me'rã añurõ nitipari? A'tiro ni'i. Jesucristore ãjõpeose me'rã mejẽta Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩcãrã nimiwã. Na basu weetutuase me'rã pe'e tojo nisĩ'rĩcãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ cũu'cu Jesucristore ãjõpeotirã Õ'acũ

tiropu wa'asome. ³³ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Õ'acũ macũrẽ:

Ni'cãgã ùtãgã dũpogu weronojõ ni'cũrẽ Jerusalẽpũre dũpogu'ti.

Tigarũ u'tayuria burũque'arã weronojõ yu'u dũpo'cũre ãjõpeotirã, bu'iri da're bajuriono'rãsama.

Cũrẽ ãjõpeorã pe'e "Mejõ waro ãjõpeocãti", nisome, ni ojano'caro niwũ.

10

¹ Acawererã, Israe curuacjãrãrẽ na yu'ruono'cã pũrõ masã'a. Tojo weegu uputu Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a. ² Na Õ'acũ uaro añurõ weesĩ'rĩmima. Tojo weesĩ'rĩmirã, añurõ tu'omasĩnu'cõpe'otima. ³ Õ'acũ marĩrẽ Jesucristore ãjõpeose me'rã "Añurã nima", nisami. Cũ tojo nisere ãjõpeosĩ'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisĩ'rĩmisama. Tojo weerã Õ'acũ cũ "Weeya" ní'quere weetisama. ⁴ Dũporopu Moisé oja'quepu "Õ'acũ cũ bese'cu masã ña'arõ wee'quere yu'ruogusami", ni ojano'caro niwũ. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'ajanu'cõpe'ocu niwĩ. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cũrẽ ãjõpeocã, Õ'acũ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ã'asami.

⁵ Moisé dutise me'rãma Õ'acũ ã'orõpu bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacu niwĩ: "Nipe'tise te duti'quere weepe'ogu Õ'acũ me'rã ninu'cũcũsami", nicu niwĩ. ⁶ ãjõpeose me'rã pe'ere Õ'acũ ã'orõpu bu'iri marĩrã nidutise a'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", ni ã'asami. Moisé tere a'tiro ojacu niwĩ: "Õ'acũ bese'cũre marĩrẽ yu'ruodutirã u'musepu mujãa, cũrẽ pijidijatiroũa'a, ni wãcũticã'ña. ⁷ Tojo nicã "Wẽrĩ'cãrã nirõpu ni'cũ dijaa, Õ'acũ bese'cũre pijimujãatiroũa'a, ni wãcũticã'ña", nicu niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo u'musepu ní'cu dijatitojacu niwĩ. Tojo nicã, wẽrĩ'cãrã nirõpu ní'cu masãmujãatitojacu niwĩ. ⁸ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu te cjasere a'tiro ni'i: "Õ'acũ ye queti tu'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere ãjõpeotoja'a", nicu niwĩ Moisé. Ësã te queti Jesucristore ãjõpeorũa'a nise quetireta were'e. ⁹ Marĩ a'tiro wéerã, yu'rurãsa'a. "Jesucristo marĩ wiogu nimi" nĩrã, "Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cupũre masõcu niwĩ" ni ãjõpeorã, yu'rurãsa'a. ¹⁰ Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ "Añurã, bu'iri marĩrã nima", nimi. Marĩ cũrẽ ãjõpeosere ãpẽrãrẽ were'e. Te me'rã yu'rurãsa'a.

¹¹ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: "Ne ni'cũ cũrẽ ãjõpeogu 'Mejõ warota cũrẽ ãjõpeocãti', nisome", nino'caro niwũ. ¹² Õ'acũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ã'asami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ne dũcawaanu'cõse marĩ'i. Õ'acũ nipe'tirã wiogu ni'cũta nimi. Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeose me'rã sãrĩrãrẽ peje o'oyu'ruo o'ogusami. ¹³ Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: "Nipe'tirã no'o Õ'acũrẽ na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩrãnojõ yu'ruono'rãsama. Narẽ bu'iri da'reesome", niwũ.

¹⁴ Tojo nimicã, Jesucristore ãjõpeotirã ¿de'ro wee acobojose sãrĩbosabau? Cũ ye quetire tu'otimirã, ¿de'ro wee na ãjõpeobosabau? ¿Narẽ wererã marĩcã, de'ro na te quetire tu'obosabau? ¹⁵ Õ'acũ weredutigu o'óticã, ãpẽrãrẽ wererã wa'atibosama. Õ'acũ ye queti ojáca pũrĩpu nĩrõnojõta a'tiro ni'i: "ãpẽrã marĩrẽ ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i", ni ojano'o.

16 A'te añuse quetire pājārā tū'omirā, nipe'tirā Israe curuacjārā ějōpeotima. Isaía cū oja'caronojōta a'tiro ni'i: “Ō'acū, ũsā wiogū, ũsā weresere pejetirācā ějōpeoma”, ni ojacū niwī. 17 Jesucristo ye quetire werecā, masā tere tū'oma. Te quetire tū'óca be'ro ějōpeoma.

18 Yū'u musārē sērītiña'gūti: ¿Israe curuacjārā tū'omirība te quetire? Tū'opā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'wū:

Na werese quetire nipe'tirocjarā tū'obi'acā'sama.

Na werese a'ti ũmūco nipe'tiropū bususe'sasa'a.

19 Musārē sērītiña'nemogūti tja. ¿Israe curuacjārā añuse quetire tū'omirā, tū'omasīwetine? Tū'omasīcārā nimiwā. Yū'u tere ninemogū, Moisé cū ní'quere weremū'tāgūti. Ō'acū ucū'quere a'tiro nicū niwī:

Yarā masā mejētare yū'rūogūti.

Tojo narē weecā, musā doerāsa'a.

No'o musā “Tū'omasītima” nirārē yū'u yū'rūocā, musā uarāsa'a, ni ojacū niwī Moisé.

20 Be'ro Isaía quē'rā Ō'acū cū ucū'quere “To nibosaū” nirō marīrō ninemopeocū niwī:

Ne a'mati'cārā pe'e yū'ure bocaco'tecā'ma.

Yū'u nisetisere yū'ure sērītiña'ti'cārā pe'ere ĩ'owū, tojo ni ojacū niwī Isaía.

21 Israe curuacjārā pe'ere Isaía Ō'acū ucū'quere a'tiro nicū niwī: “Ūmūcorita yóacā, narē pōtērī ñe'egūti nígū, omocārī sēmīwū. Na tū'oti, yū'rūnū'cāsepījarārē tojo weemiwū”, ni ojaturiacū niwī Isaía.

11

Ni'cārērā Israe curuacjārārē Ō'acū bese'que ni'i

1 Musārē sērītiña'nemogūti tja. ¿Ō'acū Israe curuacjārā yū'rūnū'cā'cārārē, yarā masā nisome majā nígū, cō'awā'cāpari? Cō'awā'cāticū niwī. Yū'u quē'rā Israe curuacjū ni'i. Abrahā pārāmi nituriagu Benjamí ya curuacjū ni'i. 2 Daporopū cū yarā masā niato nígū Ō'acū Israe curuacjārārē besecū niwī. Tojo weegū narē cō'aticū niwī. Musā masīsa'a Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Elía cū ní'quere. Cū Ō'acūpūre “Israe curuacjārā bu'iri cūoma”, nicū niwī. A'tiro nicū niwī: 3 “Wiogū, Israe curuacjārā mū'u ye queti weremū'tārī masārē wējēcārā niwā. Mū'urē ñubuepeorā, wa'icūrā ũjūamorōpeosere weestedijocārā niwā. Yū'u ni'cūta du'sa'a mū'urē ějōpeogū. Yū'u quē'rārē wējēsī'rīrā, a'marā weema”, nicū niwī Elía. 4 Cū tojo nicā tū'ogū, Ō'acū cūrē yū'ticū niwī: “Na tojo weemicā, siete mil masā yarārē du'apū. Na Baal wāmetigū queose yee'quere ne ějōpeotima”, nicū niwī Ō'acū. Tojo weerā marī masī'i. Ō'acū cū yarā masārē cō'awā'cātisami. 5-6 Ō'acū Elía nícatero masārē bese'caro weronojō ni'cārōacā quē'rārē pejetirācā Israe curuacjārārē besesami. Na weesere ĩ'agū mejēta, besecū niwī. Narē pajaña'gū besecū niwī. Na añurō wéeca be'ro narē besegū, pajaña'gū mejēta weebopī. Na weetutua'que wapa nibopā.

7 A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīmicārā niwā. Tojo nisī'rīmirā, nipe'tirā cū me'rā añurō niticārā niwā. Cū bese'cārā pūrīcā cū me'rā añurō nicārā niwā. Āpērā cūrē ějōpeotitjārā o'meperi marīrā, tū'otirā weronojō tojacārā niwā. 8 Tere ucūrō, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'wū: “Ō'acū cūrē ějōpeotirārē cū yere tū'omasīticā weecū niwī. Narē caperi ĩ'atirā, tojo nicā o'meperi

tu'otirã weronojõ wa'acã weecu niwĩ. Téé a'tiro nicãpu quẽ'rãrẽ nidecoti'i yujupũ", ni ojano'wũ. ⁹ Davi quẽ'rã Õ'acũrẽ a'tiro ucũcu niwĩ: Israe curuacjãrã na bosenuãurĩ weewuase me'rã ña'arõ weema. Na tojo weecã ï'agũ, narẽ bu'iri da'reya.

¹⁰ Narẽ tu'omasĩtirã weronojõ, ï'atirã weronojõ wa'acã weeya. Peje nucũse wuarã, sũcũa wejenu'arõ weronojõ pi'eticã weeya, nicu niwĩ Davi.

Judío masã nitirãrẽ yu'rũo'que ni'i

¹¹ Apeye musãrẽ ninemogũti tja. Judío masã Jesucristore ãjõpeoticã, Õ'acũ narẽ cõ'abutiaticu niwĩ. Na Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãcã, judío masã nitirã pe'ere yu'rũoguti nígũ, tojo weecu niwĩ. Õ'acũ narẽ añurõ weesere ï'arã, judío masã ùsã quẽ'rã tojota uasa'a, ni ï'acũudutigũ tojo weecu niwĩ.

¹² Judío masã na Jesucristore ãjõpeoticã, ãpẽrã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'acaro niwũ. Judío masã Õ'acũ "Yu'u põ'rãrẽ añuse o'oguti" ní'quere ñe'eticãrã niwã. Judío masã nitirã pe'e ñe'ecãrã niwã. Judío masã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeocã, nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ añurõ wa'arosa'a.

¹³ Ni'cãrõacãma judío masã nitirã se'sarore werẽguti. Jesucristo yu'ure musã judío masã nitirãrẽ cũ ye quetire weredutigũ cũuwĩ. Tojo weero yu'u ï'acã, yu'u da'rãse mejõ nise mejẽta ni'i. ¹⁴ Apetero weegu yu'u acawererã judío masãrẽ doecã weebosa'a. Õ'acũ musãrẽ añurõ weesere ï'arã, na quẽ'rã Jesucristore ãjõpeobosama. Ëjõpeorã, yu'rũono'rãsama.

¹⁵ Õ'acũ judío masã cũrẽ ãjõpeotirãrẽ cõ'acã, ãpẽrã pe'e cũ yarã sãjãcãrã niwã. Judío masã pe'e cũrẽ ãjõpeocã, añuyu'rũarosa'a. Masã wẽrĩ'cãrãpu masõno'cãrã weronojõ nirõsa'a.

¹⁶ Queose me'rã musãrẽ werẽguti. Pã wéeca be'ro ni'cãgã Õ'acũrẽ o'ocã, nipe'ticjãpu Õ'acũ ye tojasa'a. Yucũgu quẽ'rã tojota ni'i. Tigũ nu'cõrĩ Õ'acũ ye nicã, te dupũri quẽ'rã Õ'acũ ye ni'i. Marĩ ñecũsumua Abrahã, Isaa, Jacob tigũ nu'cõrĩ weronojõ Õ'acũ yarã nima. Tojo weerã marĩ cũ pãrãmerã nituriarã mejãrõta "Õ'acũ yarã nima", ni ï'ano'sama.

¹⁷ Ni'cãrẽrã judío masã olivogu dupũcjãrã waro weronojõ nima. ãpẽrã ni'cãrẽrãrẽ te dupũrire dũtecõ'a'caro weronojõ Õ'acũ judío masãrẽ cõ'acu niwĩ. Be'ro te dupũri ní'caropu apegu olivo nucũcjũ dupũrire pĩ'rĩwã'dutigũ topu yeje dũ'reõ'osami. Tojo weero tigũ casero wĩ'tãse me'rã nucũcjũ añurõ pĩ'rĩwã'rõsa'a. Tojo wee'caro weronojõ wa'acaro niwũ musã judío masã nitirãrẽ. Õ'acũ musãrẽ cũ yarã sãjãcã weecu niwĩ. Musã judío masã niwe'e. Tojo nitimirã, nipe'tise Õ'acũ Abrahã pãrãmerã nituriarãrẽ "Añuse o'oguti" ní'quere ñe'erãsa'a. ¹⁸ Tojo wa'a'a nĩrã, "Ësã judío masã nemorõ añuyu'rũnu'cã'a", niticã'ña. Õ'acũ masãrẽ yu'rũose na me'rãta dũ'pocãticaro niwũ. Musã ñecũ me'rã mejẽta dũ'pocãticaro niwũ.

¹⁹ Musã a'tiro nibosa'a: "Ni'cãrẽ ña'ase dupũri dũtecõ'ano'caro niwũ. Apeye dupũri yejedũcayuno'rõtiro tojo weeno'caro niwũ", nibosa'a. "Te weronojõ ùsã judío masã nitirãrẽ Õ'acũ yarã wa'ato nígũ judío masã pe'ere cõ'acu niwĩ", nibosa'a. ²⁰ Tojota ni'i, nirõ. Na ãjõpeotise ye bu'iri cõ'ano'cãrã niwã. Musã quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeoticã, yu'rũono'ña marĩbopã. Musã ãjõpeose me'rã dia'cũ cũ yarã sãjãcãrã niwũ. Tojo weerã "Ësã judío masã yu'rũoro ni'i", ni wãcũticã'ña. Ësã quẽ'rãrẽ cõ'arĩ nĩrã, Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'ña. ²¹ Judío masã Õ'acũ yarã nimu'tã'cãrã nimiwã. Na ãjõpeoticã, Õ'acũ narẽ cõ'acu niwĩ. Cũ judío masãrẽ

olivo nimu'tā'que dūpuri dūtecō'a'caro weronojō weecu niwī. Mūsā judío masā nitirā quē'rārē cūrē ějōpeoticā, tojota weegusami. ²² Ō'acū pajaña'sere, tojo nicā tutuaro me'rā cū bu'iri da'resere wācūña. Cūrē ějōpeotirārē bu'iri da'resami. Mūsā pūrīcārē pajaña'gū, añurō weesami. Mūsā cūrē ějōpeonu'cūcā, tojo weegusami. Mūsā weeticā, cū ña'ase dūpuri cō'a'caro weronojō mūsā quē'rārē cō'agūsami. ²³ Cō'ano'cārā judío masā Jesucristore ějōpeocā, na quē'rārē añurō weegusami. Narē apaturi tigūputa tja mejā dūpuri yeje dū'reō'o'caro weronojō weegusami. Cū yarā sājācā wéégū, tojo weegusami. Ō'acū tere weemasīmi. ²⁴ Mūsā judío masā nitirā nūcūpū nicjū olivo weronojō ni'i. Tojo nimicā, Ō'acū cū yarā sājācā weecu niwī. Judío masā pūrīcā Ō'acū besemu'tā'cārā waro nima. Olivogu warore ote'cu weronojō nima. Tojo weerā mūsā Ō'acū yarā sājācā, judío masāpūa tjāsama.

Judío masārē yu'rūoatje ni'i

²⁵ Acawererā, todūporopu masīno'ña marī'quere masīcā ũ'a. Ūsā judío masā yu'rūoro masīyu'rūnu'cā'a nirī nīgū, tojo nigūti. Pājārā judío masā Jesucristore ějōpeotini'ma yujupū. Na o'meperi tu'otirā weronojō nima. Ō'acū “Judío masā nitirā ticurā ějōpeorāsama” ní'caronojōta na ějōpeoca be'ropu judío masā ějōpeorāsama. ²⁶ Tojo wa'acā, nipe'tirā judío masā yu'rūono'rāsama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu judío masā na yu'rūatjere a'tiro ojano'wū:

Masārē yu'rūoacjū judío masū Jerusalē wāmetiri macāpure etagusami. Jacob pārāmerā na ña'asere cō'agūsami.

²⁷ “Narē ña'asere acobojocā, queoro wa'arosa'a yu'ū todūporopu ní'que”, nicū niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū.

²⁸ Jesucristore ějōpeotitjīarā, pājārā judío masā Ō'acūrē ĩ'atu'tirā weronojō nima. Mūsā judío masā nitirā pe'ere ějōpeodutigū tojo weemi. Tojo weemigū, a'tocatero nirā judío masārē Ō'acū ma'isami. Ne waropu na ñecūsūmūarē ma'i'cu niyugū, na quē'rārē ma'isami. ²⁹ Ō'acū cū “Añuse o'oguti” ní'quere dūcayutisami. O'otojanū'cō, ě'matisami. Tojo nicā cū bese'cārārē cō'abutiatisami. ³⁰ Todūporopu mūsā quē'rā Ō'acūrē yu'rūnu'cācārā niwū. A'tocaterore Ō'acū judío masā yu'rūnu'cācā ĩ'agū, mūsā pe'ere pajaña'mi. ³¹ Be'ro tojota wa'arosa'a judío masā quē'rārē. A'tiro nicā na Ō'acūrē yu'rūnu'cāma. Be'ro Ō'acū na quē'rārē pajaña'gūsami. Cū mūsārē pajaña'caronojō na quē'rārē pajaña'gūsami. ³² A'tiro ni'i. Nipe'tirā Ō'acūrē yu'rūnu'cācā ĩ'agū, “Ni'cārōnojō bu'iritirā nima”, nicū niwī. Nipe'tirāpūre pajaña'gūti nīgū, tojo nicū niwī.

³³ Ō'acū marī ña'arā ní'cārārē pajaña'yu'rūami. Tutuayū'rūami. Nipe'tise masīpe'ocā'mi. Tojo weerā marī cū wācūse, cū weesere masīpōtēotisa'a. Cū de'ro weesere tu'omasīpōtēotisa'a. ³⁴ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū Ō'acū masīsere: “Ō'acū marī wiogu wācūsere ne ni'cū masītisami. Ne ni'cū cūrē ‘A'tiro pe'e ũ'a’, nímasītisami. ³⁵ Ne ni'cū Ō'acūrē apeyenojō o'o wapamocā weeta basiowe'e”, tojo ni ojano'caro niwū. ³⁶ Nipe'tise a'ti turi cjase, ũ'muse cjase cū wee'que dia'cū ni'i. Cū tutuase me'rā nipe'tise ninu'cū'u. Cū ye ni'i. Tojo weerā nipe'tirā Ō'acūrē “Cū añuyū'rūagu, tutuayū'rūagu nimi”, ninu'cūcārā. Tojota weerā.

12

Jesucristore ějōpeorāre weeduti'que ni'i

¹ Acawererā, Ō'acū marīrē añurō pajaña'nu'cūmi. Tojo weerā Ō'acūrē marī basu marī upu, wācūse, nipe'tise me'rā o'orā. Mu'u yarā dia'cū ni'i nīrā, Ō'acūrē wiarā. Cū me'rā nibutiarā weronojō weerā. Ō'acū marī me'rā e'caticā uarā, tojo weerā. Marī a'tiro weese me'rā cūrē ějōpeosere diacjū ĩ'orāsa'a. ² Marī a'ti umucocjārā na weewuasere ĩ'arā, na weronojō weeticārā. A'tiro pe'e weerā. Marī catiri umucore siape me'rā Ō'acū marī wācūse ducayunu'cūcā'to. Cū marīrē ducayunu'cūcā, marī Ō'acū uasere “A'tiro ni'i”, nīmasīrāsa'a. Cū uase añuse dia'cū ni'i. Te ña'ase marīse ni'i. Marī cū uaro weecā, e'catisami.

³ Ō'acū añurō wéegu, yu'ure mūsārē cū ye quetire weredutigu cūuwī. Tojo weegu mūsā nipe'tirārē nigūti. Ne ni'cū marī weemasītisere “Weecā'amasī'i” niticārōua'a. Marī weemasīisere queoro wācūme'rīcārōua'a. Marīnucū a'tiro wācūrā. “Jesucristore ějōpeoca be'ro cū weemasīse o'o'que pōtēorō weemasī'i”, nīrā. ⁴ Queose me'rā weregutī. Marī upu ni'cā upu nimirō, peje ducawatise cuo'o. Te nipe'tise ni'cārōnojō niwe'e. Mejēcā dia'cū ni'i. Marī caperi me'rā ĩ'a'a. Marī o'meperi me'rā tu'o'o. Du'pocārī me'rā sija'a. ⁵ Marī Jesucristore ějōpeorā tojota ni'i. Pājārā nimirā, cū me'rā ni'cā upu weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cā upupu a'mesū'a'a.

⁶ Marīnucūrē mejēcārī dia'cū weemasīisere cūucu niwī. Cū no'o o'osī'rīsere o'osami. Tojo weerā tere añurō weerā. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturiamasīisere o'osami. Cū tere cūucā, marī ějōpeoro ejatuario āpērārē wererā. ⁷ Āpērārē weetamumasīisere cūusami. Tojo cū weecā, āpērārē añurō weetamurā. Āpērārē cū ye cjasere bu'edutigu cūucā, narē añurō bu'erā. ⁸ Āpērārē wācūtutuacā weemasīgūnojō añurō weeya. Āpērārē niyeru o apeyenojō o'odutise cuogūnojō e'catise me'rā o'oya. “Āpērārē niyeru o'opu” nirō marīrō o'oya. No'o su'ori dutime'rīgūnojō añurō weeya. No'o pajaña'sere cuogūnojō e'catise me'rā weetamuña.

Jesucristore ějōpeorā a'tiro weeroa'a nise ni'i

⁹ Āpērārē ma'ita'saticā'ña. Diacjū ma'iña. Ña'asere yabiya. Āpērārē weetamuse añusenojō pe'ere sirutuya. ¹⁰ Jesucristore ějōpeorā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'iña. Mūsā weese me'rā āpērā, āpērā pe'ere añurō wācūdutirā tojo weeya. A'merī wiopesase me'rā ĩ'aña.

¹¹ Ō'acū uaro wéerā, nijīsijaticā'ña. Marī wiogu dutisere tu'sase me'rā weeya.

¹² Ō'acū añurō weegusami nīrā, e'catiyuya. Mejēcā wa'acā pi'etirā, wācūtutuaya. Du'ucūrō marīrō Ō'acūrē ñubueni'cūcā'ña.

¹³ Jesure ějōpeorārē apeyenojō du'sacā, mūsā cuosere ducawaaya. Mūsā tiropu etarārē añurō ñe'eña.

¹⁴ Mūsārē ña'arō weerārē “Ō'acū añurō weeato”, ni sērībosaya. “Ña'arō weeato”, niticā'ña.

¹⁵ Āpērā e'catirārē e'catitamuña. Āpērā utirārē utitamuña.

¹⁶ Ni'cārōnojō, ni'cārō me'rā añurō nisetiburoya. “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūtīcā'ña. Tojo weronojō o'orā, mejō nīrā me'rā ni'cārōnojō nisetiya. “Masīgū waro ni'i”, niticā'ña.

¹⁷ M̄sārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Nipe'tirā ĩ'orōp̄ure “Añuse dia'cũ weeroḡasato”, ni wācūtutuaya. ¹⁸ No'o m̄sā weepōtēorō, nipe'tirā me'rā añurō nisetiya. Ejerisājāse me'rā nisetiya. ¹⁹ Acawererā yu'ḡ mairā, m̄sārē wereḡuti. M̄sā basu a'merī wapaticā'ña. Ō'acũ m̄sārē ña'arō weerārē bu'iri da'reḡsami. Cũ ye queti ojāca p̄r̄ip̄ a'tiro ojano'caro niwũ: “Yu'ḡ ni'i masārē bu'iri da'reac̄ḡ. Na ña'arō wee'que wapare queoro bu'iri da'reḡsa'a”, nic̄ niwĩ marĩ wioḡḡ. ²⁰ Apeye ojanemono'wũ: “M̄u'urē ĩ'atu'tiḡ ḡjaboacā, c̄rē ecaya. Cũ acowḡocā, t̄iaña. M̄u'ḡ c̄rē tojo añurō weecā, cũ ña'arō wee'quere bopoyaḡsami”, ni ojano'wũ. ²¹ Ña'asere m̄sā di'ócũuno'ticā'ña. A'tiro pe'e weeya. M̄sā añurō weese me'rā pe'e ña'asere docaque'acā weeya.

13

¹ Ō'acũ dia'cũ a'ti nuc̄cāc̄jārā wiorā dutirārē s̄orōmi. Cũ c̄u'cārā nima. Tojo weerā nipe'tirā añurō yu'tiya narē. ² No'o cũ wiorārē yu'r̄n̄c̄āḡũ, Ō'acũ duti'quere yu'r̄n̄c̄āḡũta weemi. M̄sā wa'tero nirā wiorā m̄sārē duticā ḡami. Tojo weeḡḡ narē yu'r̄n̄c̄ārārē Ō'acũ bu'iri da'reḡsami. ³ Wiorā añurō weerārē uise o'otima. Ña'arō weerā pe'ere uise o'osama. Uitirāta nisetis̄r̄rā, añurō weeya. M̄sā tojo weecā, wiorā “M̄sā añurō wee'e”, nirāsama. ⁴ Ō'acũ m̄sā ye niatjere narē s̄orōc̄ niwĩ. Tojo weerā ña'arō wéerā p̄r̄icā, uiya. Wiorā ña'arō weerārē bu'iri da'rerā, Ō'acũ dutiro weerā weema. Ō'acũ ña'arō weerārē bu'iri da'redutiḡ wiorārē c̄uc̄ niwĩ. ⁵ Tojo weerā marĩ wiorā dutisere yu'tiroḡa'a. Bu'iri da'reri n̄rā dia'cũ, yu'titicā'rōḡa'a. Ō'acũ mar̄rē wiorā duticā ḡami n̄rā pe'e, na dutisere queoro yu'time'r̄icā'rōḡa'a. ⁶ Wiorā na da'rasere queoro wéerā, Ō'ac̄rē da'raco'terā weronojō nima. Tojo weerā na wapayedutisenojōrē wapayeya.

⁷ Na wiorā dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticā, wapayeya. Na wiorā nise bu'iri wiopesase me'rā narē ĩ'aña. Narē añurō wācũña.

⁸ Āp̄erārē wapamooticā'ña. Maata wapayepe'ocā'ña. A'merī ma'ise pe'e pe'timas̄tisa'a. Tojo weerā a'merī ma'inu'c̄cā'ña. No'o āp̄erārē maiḡñojō Ō'acũ dutise c̄u'quere queoro weeḡḡ weemi. ⁹ Ō'acũ a'tere dutise c̄uc̄ niwĩ. “M̄sā n̄mos̄numia nitirārē, mar̄p̄s̄m̄ua nitirārē a'metārāticā'ña. Āp̄erārē w̄j̄c̄ō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āp̄erā yere ḡoticā'ña” ni, dutise c̄uc̄ niwĩ. A'te, tojo nicā nipe'tise apeye dutise c̄u'quere ni'cārōp̄ta neonu'c̄omas̄'i. A'tiro ni'i. M̄sā, m̄sā basu ma'ir̄nojōta m̄sā tirop̄ḡ nirārē ma'ña, ni'i. ¹⁰ Marĩ ma'ise c̄orā, marĩ tirop̄ḡ nirārē ña'arō weesome. Tojo weerā narē ma'írā, Ō'acũ dutise c̄u'quere weepe'ocā'a.

¹¹ A'tere ni'cārōacā marĩ catiriterore wāc̄r̄ḡa'a. Cār̄rā weronojō niticā'rā. Jesú cũ apaturi a'tiatjere añurō t̄'oña'a, wāc̄n̄r̄rā. Marĩ Ō'acũ tirop̄ḡ wa'atjo cārōacā d̄'sasa'a. Marĩ ne waro Jesucristo ēj̄oḡeowā'cōrā, “U'm̄seḡḡ marĩ wa'atje d̄'saȳr̄ua'a”, nimiwũ. Ni'cārōacārē marĩ mas̄'i. “Cārōacā d̄'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje”, ni'i. ¹² A'tiro nicārē ña'arō weese yu'r̄majā wa'a'a. Ni'cārōacārē bo'rem̄j̄atiro weronojō Jesucristo a'tiatjo cārō d̄'sa'a. Tojo weerā marĩ ña'asere masā ñamip̄ḡ weew̄asenojōrē weedu'uroḡa'a. A'tiro pe'e weeroḡa'a. Añuse, ḡm̄co masā ĩ'orōp̄ḡ weesenojō dia'c̄rē weeroḡa'a. Marĩ Ō'acũ yere wéerā, ña'arō weesere du'upe'ocā'rāsa'a. ¹³ ḡm̄co, bajuyorop̄ḡ weesetironojō weeroḡa'a. Bosen̄m̄ nicā que'a, caric̄ticā'rā.

Numia me'rã ña'arõ weeticã'rã. Numia quẽ'rã, ʘmʘa me'rã ña'arõ weeticã'ña. A'pepũrise me'rã tu'oña'ticã'rã. ʘpẽrã yere ʘoticã'rã. ¹⁴ A'tiro pe'e weerã. Marĩ wioḡu Jesucristo weetamuse me'rã cũ weronojõ añurõ nisetirã. Cũrẽ nemorõ masĩnemorã. Marĩ ña'arõ ʘaripejasere weesĩ'rĩrã, “A'tiro weerãti”, ni wãcũticã'rã. Tere weedu'urã.

14

Ējõpeotutuarã, Ējõpeotutuatirã cjase ni'i (1Co 8.1-13)

¹ Ni'cũ Jesucristore Ējõpeomigũ, cũ Ējõpeotutuatigũ musã me'rã nisĩ'rĩcã, ũrũsãtirãta, cũrẽ ñe'eña. Cũrẽ “A'tiro weecã ʘa'a” nitirãta, ñe'eña. Cũrẽ “To ñe'ebosau” nitirãta, ñe'eña. ² ʘpẽrã Jesucristore Ējõpeorã “Marĩ nipe'tise ba'acã, añu ni'i”, nima. ʘpẽrã pe'e Jesucristore Ējõpeotutuatirã “Marĩ di'iro ba'arã, Ő'acũrẽ yu'rũnu'cãbosa'a”, ni wãcũsama. Tojo weerã otese dia'cũrẽ ba'asama. ³ Nipe'tise ba'agu pe'e di'iro ba'atigũre ĩ'acõ'aticã'to. Di'iro ba'atigũ pe'e quẽ'rã nipe'tise ba'agũre “Mũ'u di'iro ba'acã, ña'a ni'i”, niticã'to. Nipe'tise ba'agũre Ő'acũ yagu sãjãcã weetojacu niwĩ. ⁴ Marĩ apĩrẽ da'raco'tegũre “Mũ'u ña'arõ wee'e”, nĩmasĩwe'e. Cũ wioḡu dia'cũ tojo nĩmasĩsami. Marĩ Jesucristore Ējõpeorã quẽ'rãrẽ tojota ni'i. ʘpẽrã Jesucristore Ējõpeorãrẽ “Ña'arõ weema”, nĩmasĩwe'e. Ő'acũ na wioḡu nimi. Cũ ni'cũta narẽ “Añurõ wee'e”, o “Ña'arõ wee'e”, nĩmasĩsami. Marĩ wioḡu cũ yarãrẽ Ējõpeotutuacã weemasĩmi.

⁵ Apeye ninemogũti. Ni'cãrẽrã “Ni'cãrẽ nũmũrĩ yu'ruoro ape nũmũ Ő'acũrẽ ñubuepeoroua'a”, nisama. ʘpẽrã pe'e “Nipe'tise nũmũrĩ ni'cãrõnojõ Ő'acũ ye ni'i”, nisama. Masãnũcũ “Ő'acũ yu'u a'tiro weecã ʘasami”, nirõua'a. ⁶ Ni'cũ, ni'cã nũmũrẽ “Ő'acũ ya nũmũ waro ni'i” nigũnojõ Ő'acũrẽ Ējõpeoacju tojo nisami. Apĩ nipe'tise nũmũrĩrẽ ni'cãrõnojõ wãcũgũ quẽ'rã Ő'acũrẽ Ējõpeoacju tojo nisami. Nipe'tisere ba'agu quẽ'rã Ő'acũrẽ Ējõpeoacju tojo weesami. Cũ ba'asere e'catise o'osami. Apĩ di'irore ba'atigũ quẽ'rã Ő'acũrẽ Ējõpeogũ ba'atisami. Cũ, cũ ba'asenojõrẽ Ő'acũrẽ e'catise o'osami.

⁷ Marĩ catiri ʘmũcore marĩ se'saro niwe'e. Wẽrĩrã quẽ'rã marĩ se'saro nisome. Marĩ catirã, wẽrĩ'cãrã Jesucristo yarã ni'i. ⁸ Marĩ catiro põtẽorõ Jesucristo ʘaronojõ weesĩ'rĩ'i. Wẽrĩrã quẽ'rã cũ me'rã catirãti nĩrã, wẽrĩrãsa'a. Tojo weerã catirã, wẽrĩ'cãrã Jesucristo yarã ni'i. Cũ marĩ wioḡu marĩrẽ su'ori nigũ nimi. ⁹ A'tiro ni'i. Cristo wẽrĩcu niwĩ. Wẽrĩtoja, masãcu niwĩ. Nipe'tirã catirã, wẽrĩ'cãrã wioḡu nigũti nigũ, tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Tojo weerã ¿de'ro weerã musã ʘpẽrã Jesucristore Ējõpeorãrẽ “Ña'arõ weerã weema” niti? ¿De'ro weerã narẽ tojo ĩ'acõ'ati? Marĩ nipe'tirã Ő'acũ masãrẽ beseri nũmũ nicã, marĩ wee'quenũcũrẽ beseno'rãsa'a. Tojo weerã Jesucristore Ējõpeorã marĩ acawererãrẽ “Tojo weema”, niticã'rõua'a.

¹¹ Ő'acũ ye queti ojãca pũrĩpu Ő'acũ cũ ní'quere a'tiro ojano'wũ:

Yu'u catigũ ni'i.

Yu'u ucũse diacjũ warota ni'i.

Nipe'tirã yu'ure ejaque'arãsama.

Nipe'tirãputa yu'ure “Mũ'u Ő'acũ añugũ, tutuagu ni'i”, nirãsama, ni ojano'wũ.

12 Te oja'quere tɔ'orã, marĩ masĩ'i, marĩnucũ a'ti turipɔ marĩ wee'quere Õ'acũrẽ wererãsa'a.

Musã acawererã Jesucristore ãjõpeorãrẽ na ãjõpeosere dojorẽticã'ña nise ni'i

13 Marĩ, marĩ wee'quere Õ'acũrẽ wererãsa'a nĩrã, a'merĩ ucjaticã'rã. A'tiro pe'e ɔa'a. Ne apeyenojõ na ãjõpeosere dojorẽcã weeticã'rã. Tojo nicã narẽ ña'arõ weecã weeticã'rã. 14 Yɔ'u marĩ wioɔɔ Jesure ãjõpeotjĩagũ, a'tiro masĩ'i. Nipe'tise yɔ'u ba'ase añuse ni'i. Apĩ pe'ema “Apeyenojõ yɔ'u ba'ase ña'a ni'i” nicã, cũrẽ diacjũta ña'a nisa'a. 15 Mɔ'u ãpẽrã na ba'aya marĩsere ba'acã, apĩ ña'arõ tɔ'oña'bosami. Mɔ'u tojo wéegɔ, cũrẽ ma'igũ mejẽta wee'e. Cristo cũ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacɔ niwĩ. Tojo weegɔ mɔ'u ba'ase me'rã apĩrẽ ãjõpeodu'ucã weeticã'ña. 16 Mɔ'uma mɔ'u weese añu nibosa'a. Apĩ pe'ere ña'a nibosa'a. Tojo weese me'rã ãpẽrãrẽ ña'arõ wãcũcã weeticã'ña. 17 Õ'acũ marĩ wioɔɔ ye cjase ba'a, sĩ'rĩ weese mejẽta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Õ'acũ ɔaro weenu'cũse, tojo nicã ãpẽrã me'rã añurõ nicã'se, a'merĩ e'caticã weese pe'e nibutia'a. Te Espĩritu Santu weetamuse me'rã weeno'o. 18 A'tiro weegũ Jesucristo ɔaronojõ weegɔ weemi. Õ'acũ ã'orõpũre “Añurõ weegɔ weemi”, nino'sami. Tojo nicã masã quẽ'rã cũrẽ “Añurõta weegɔ weemi”, nisama.

19 Tojo weerã ni'cãrõ me'rã añurõ wejepeo ejerisãjãsenojõrẽ a'marã. Marĩrẽ te ni'cãrõ me'rã nisetise Jesucristore nemorõ ãjõpeorã, a'merĩ weetamurãsa'a. 20 Musã ba'ase me'rã apĩ Jesucristore ãjõpeosere dojorẽticã'ña. Nirõta nipe'tise ba'ase añu ni'i, añurõ pe'e. Musã ãpẽrã na ba'aya marĩsenojõrẽ ba'acã ã'arã, na quẽ'rã ba'abosama. “Tere ba'arã, ña'arõ wee'e” ni wãcũmirã, musãrẽ ã'acũurã, tojo weebosama. Tojo wãcũrã, tere ba'arã, ña'arõ weema. Tojo weerã musã tere ba'arã, narẽ ña'arõ weecã weebosa'a. Musã tojo weese ña'a ni'i. 21 Marĩ apĩ ãjõpeotutufigure Jesucristore ãjõpeodu'ucã weebosa'a nĩrã, a'tiro weerɔa'a. Cũ di'iro ba'atisere ba'aticã'rõɔa'a. Vino cũ sĩ'rĩtisere sĩ'rĩticã'rõɔa'a. No'o apeyenojõ cũrẽ Jesucristore ãjõpeodu'ucã weesenjõrẽ weeticã'rõɔa'a. 22 “Nipe'tise yɔ'u weese añu ni'i” ni tɔ'oña'gũnojõ Õ'acũ se'sarore wereya. ãpẽrã ãjõpeose dojorẽtigɔ, bu'iri marĩgũ tɔ'oña'gũ e'catigɔ nimi. 23 Apĩ apeyenojõrẽ ba'agɔ, “To ba'abosau” ni tɔ'oña'ba'agɔ, bu'iri cɔomi. A'tiro ni'i. “Yɔ'u ba'ase Õ'acũ ã'orõpũre añurõsa'a” nitimigũ ba'acã, ña'a ni'i. “Nipe'tise marĩ weese Õ'acũ ã'orõpũre queoro ni'i” ni tɔ'oña'timirã weese ña'a ni'i.

15

Marĩ ye dia'cũrẽ wãcũticã'rõɔa'a nise ni'i

1 Marĩ ãjõpeotutuarã ãpẽrã ãjõpeotutuatirãrẽ weetamurõɔa'a. Marĩ tɔ'sase dia'cũrẽ weeticã'rõɔa'a. 2 ãpẽrã ye niatjere wãcũrõɔa'a. Narẽ nemorõ ãjõpeotutuato nĩrã tojo weerɔa'a. 3 Cristomarĩcã cũ tɔ'sase dia'cũrẽ weeticɔ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɔ Cristo cũ pacũre ní'quere a'tiro ojano'wũ:

Nipe'tise mɔ'urẽ ã'atu'tirã mɔ'urẽ ña'arõ ucũrã, yɔ'u pe'ere weequẽ'orã weema, ni ojano'caro niwũ.

4 Nipe'tise todɔporopɔ Õ'acũ ye queti oja'que marĩrẽ masĩdutirotu ojano'caro niwũ. Marĩ ña'arõ yɔ'rurã, te oja'quere bu'erã, nɔ'cãpo'o. Wãcũtutuanemo'o. Tojo weerã Õ'acũ cũ weeatjere e'catise me'rã yucue'e.

⁵ Õ'acũ marĩrẽ mejęcã wa'acã, wãcũtutuacã weesami. Marĩrẽ e'caticã weesami. Cũ Jesucristo Ɂaronojõ musãrẽ ni'cãrõ me'rã niseticã weeato.

⁶ Tojo weerã musã ni'cãrõputa wãcũsetirã, a'tiro weerãsa'a. Õ'acũ, marĩ wiogu Jesucristo pacure ni'cãrõ me'rã “Mũ'Ɂ añuyũ'rua'a”, nirãsa'a.

Judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire were'que ni'i

⁷ Marĩ Õ'acũrẽ ni'cãrõ me'rã ëjõpeorã nitjãrã, ãpërãrẽ ñe'erõua'a. Jesucristomaricã marĩrẽ ñe'ecũ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũrẽ “Añubutiami” nidutirã, marĩ quẽ'rã ãpërãrẽ ñe'erõua'a. ⁸ Yũ'Ɂ ucũgũ, “Õ'acũ marĩ ñecũsumuarẽ cũ ‘Weeguti’ ni'quere queoro weegu weemi”, nigũ wee'e. Jesucristota judío masãrẽ weetamugũ a'ticũ niwĩ nígũ, tojo ni'i. Cũ tojo weese me'rã Õ'acũ cũ diacjũ nisere ĩ'ocũ niwĩ. ⁹ Tojo nicã judío masã nitirã “Õ'acũ Ɂsãrẽ pajaña'gũ, añuyũ'ruami” nidutigũ Jesucristo a'ticũ niwĩ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Õ'acũ bese'cũ Cristo cũ pacure ucũ'quere a'tiro ojano'wũ:

Judío masã nitirã wa'teropũ mũ'urẽ e'catipeoguti.

Õ'acũ masĩyũ'ruagu nimi nígũ, basapeoguti.

¹⁰ Aperopũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wũ:

Judío masã nitirã, Õ'acũ yarã judío masã me'rã e'catiya.

¹¹ Aperopũ quẽ'rãrẽ ninemowũ:

Nipe'tirã judío masã nitirã Õ'acũrẽ e'catipeorã, “Mũ'Ɂ añuyũ'ruagu ni'i”, niña.

Nipe'tirocjãrãputa Õ'acũ añubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wũ.

¹² Isaía quẽ'rã a'tiro ojacũ niwĩ:

Isaí pãrãmi nituriagu bajuagusami.

Cũ judío masã nitirã wiogu niacjũ nigũsami.

Na cãrẽ “Ësãrẽ yũ'ruogu nimi”, ni ëjõpeorãsama, ni ojano'wũ.

¹³ Õ'acũ marĩrẽ cũ añurõ weeatjere e'catiyusere o'ogu nimi. Musãrẽ cãrẽ ëjõpeorãrẽ e'catise, ejerisãjãse o'oato. Tojo weerã musã Espiritu Santu weetamurõ me'rã Ɂputũ e'catiyurãsa'a.

¹⁴ Yũ'Ɂ acawererã, musãrẽ a'tiro tũ'oña'a. Musã ãpërãrẽ añurõ weesa'a. Jesucristo yere añurõ masĩsa'a. A'merĩ werecasamasĩsa'a. ¹⁵ Musã tojo weemicã, a'ti pũrĩpũre musãrẽ tutuaro me'rã oja'a. Musã tũ'o'quere acobojocticã'to nígũ tojo wee'e. Õ'acũ yũ'ure añurõ wéégũ, Jesucristo yere musãrẽ bu'edutigũ cũuwĩ. ¹⁶ Tere weregũ, judío masã nitirã na Jesucristore ëjõpeocã Ɂasã'a. Pa'ia wa'icũrãrẽ Õ'acũrẽ o'oro weronojõta yũ'Ɂ judío masã nitirãrẽ cãrẽ wiasĩ'rĩsa'a. Espiritu Santu narẽ Õ'acũ yarã sãjãcã weegũsami. Tojo weecã Õ'acũ narẽ, “Yarã nima”, ni ñe'egũsami.

¹⁷ Jesucristo weetamurõ me'rã Õ'acũ cũu'quere añurõ wee'e. Tojo weegu yũ'Ɂ da'rasere añurõ tũ'oña'a. ¹⁸ Jesucristo yũ'Ɂ me'rã wee'que dia'cũrẽ musãrẽ wereguti. Musã judío masã nitirãrẽ ëjõpeocã Ɂasãgũ yũ'ure weetamuwĩ. Yũ'Ɂ bu'ese me'rã, tojo nicã yũ'Ɂ wee'quere ĩ'arã, musã judío masã nitirãrẽ ëjõpeocã weewĩ. ¹⁹ Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ tutuaro me'rã weesere wee'owũ. Tojo nicã Espiritu Santu tutuase me'rã bu'ewũ. A'tere wéégũ, Jerusalẽ me'rã werenu'cãwũ. Téé Ilírico wãmetiropũ Jesucristo masãrẽ yũ'ruose quetire weretuogu ejawũ. ²⁰ Æpërã bu'eno'ña marĩrõpũre Jesucristo ye quetire weremu'sĩ werewũ. Æpërã na were'quepũre werebu'ipeotiwũ. ²¹ Yũ'Ɂ tojo weese Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta wa'awũ. A'tiro ojano'caro niwũ:

Cũ ye quetire ne ni'cãti masĩti'cãrã wereno'rãsama.
Cũ yere na tu'oti'quere tu'omasĩrãsama, ni ojano'wũ.

Pablo Romapũ wa'atje ni'i

²² Yũ'u peje macãrĩpũ bu'esijayugũ, musã tiropũ wa'amasĩtisa'a yu-jupũ. ²³ Ni'cãrõacãrẽ te macãrĩpũ bu'etoja'a. Peje cũ'marĩ musã tiropũ wa'asĩ'rĩ'cu nitĩagũ, be'rocure topure wa'aguti. ²⁴ Españapũ wa'aguti. Topũ wa'agu, musã tiro Romapũ yu'ruaguti. Musãrẽ ĩ'a, e'cati, cã'rõ niqejoguti. Be'ro yũ'ure Españapũ wa'atjere weetamuapa. ²⁵ Ni'cãrõacã Jerusalẽpũ wa'anĩgũti yujupũ. Jesucristore ějõpeorãrẽ weetamugũ niyeru miagũ weeguti. ²⁶ Jesucristore ějõpeose cururicjãrã Macedonia, tojo nicã Acaya di'tacjãrã niyeru sãrĩneocãrã niwã. Jerusalẽpũ nirã pajasecũorã Jesucristore ějõpeorãrẽ o'orãtirã tojo weecãrã niwã. Tojo weegũ te niyerure Jerusalẽpũ o'ogu wa'aguti. ²⁷ Judío masã nitirã Macedonia, Acayapũ nirã a'tiro wãcũcãrã niwã. Judío masã Jerusalẽpũ nirãrẽ weetamurõũa'a. Na tojo wãcũse añu nicaro niwũ. A'tiro ni'i. Judío masã, judío masã nitirã pe'ere Jesucristo ye quetire werewã'cõcãrã niwã. Tojo nicã judío masã nitirã Jesucristore ějõpeocã, a'tiro wa'acaro niwũ. Õ'acũ judío masãrẽ "O'oguti" ní'que pe'ere ñe'ecãrã niwã. Tojo weerã judío masã nitirã, judío masã pajasecũorãrẽ niyerure, na cũosere o'oroũa'a. ²⁸ Yũ'u te niyeru Jerusalẽcjãrãrẽ o'otojagu, Españapũ wa'agu, musãrẽ ĩ'ayũ'rũwã'cãgũti. ²⁹ Yũ'u musã tiropũ wa'agu, Jesucristo ye añusere musãrẽ miiejagũsa'a.

³⁰ Yũ'u acawererã, musã Jesucristore ějõpeo'o. Espĩritu Santu marĩrẽ a'merĩ ma'icã weemi. Tojo weegũ musãrẽ a'tiro weecã uasa'a. Yũ'ure weetamurã, yé niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. ³¹ A'tiro sãrĩbosaya yũ'ure. Judeapũ nirã Jesucristore ějõpeotirã yũ'ure ña'arõ weeticã'to. Tojo nicã Jesucristore ějõpeorã Jerusalẽcjãrã yũ'u miasere e'catise me'rã põtẽrĩ ñe'eato. ³² Tojo weecã, Õ'acũ cũ uacã, musã tiropũ yũ'u e'catise me'rã etagũsa'a. Topũ soogũsa'a. ³³ Õ'acũ ejerisãjãsere, añurõ nicã'sere o'ogu musã nipe'tirã me'rã niato. Tojota weeato.

16

Romacjãrãpũre añudutise o'o'que ni'i

¹ Ni'cõ Jesucristore ějõpeogo Febe wãmetigo musã tiropũ wa'ago weemo. Co Jesucristore ějõpeorã Cencrea wãmetiri macãcjãrãrẽ weeta-mugõ nimo. ² Musã Jesucristore ějõpeorã e'catise me'rã core ñe'eña. Marĩ Jesucristore ějõpeorãrẽ añurõ ñe'erõũa'a. Co pãjãrãrẽ weetamuco niwõ. Yũ'u quẽ'rãrẽ weetamuwõ. Tojo weerã core apeyenojõ dũ'sacã, o'oya.

³ Aquila, cũ numo Priscila añuato. Yũ'u Jesucristo yere bu'ecã, na quẽ'rã yũ'ure bu'etamuwã. ⁴ Æpẽrã yũ'ure wẽjẽsĩ'ricã, yũ'ure weetamuwã. Na quẽ'rãrẽ wẽjẽtawiomicã, tojo weewã. Na tojo wee'quere yũ'u dia'cũ e'catise o'owe'e. Nipe'tirã Æpẽrã judío masã nitirã Jesucristore ějõpeorã e'catise o'oma. ⁵ Jesucristore ějõpeorã Aquila ya wi'ipũ nerẽwuarã quẽ'rã añuato. Apĩ yũ'u ma'igũ Epeneto añuato. Cũta Asiapũre Æpẽrã dũporo Jesucristore ějõpeomũ'tã'cu nimi. ⁶ María quẽ'rã añuato. Musã me'rã Õ'acũ cjasere upũtu da'ramo. ⁷ Yũ'u acawererã judío masã Andrónico, Junias añuato. Na quẽ'rã yũ'u me'rã bu'iri da'reri wi'ipũ niwã. Na yũ'u dũporo Jesucristore ějõpeocãrã niwã. Jesucristo besecũú'cãrã narẽ "Añurã nima", nisama.

⁸ Jesucristore ějōpeogũ yũ'u ma'igũ Ampliato añuato. ⁹ Urbano, ũsārē Jesucristo ye quetire weretamugũ añuato. Tojo nicā yũ'u ma'igũ Estaquis añuato. ¹⁰ Apeles quē'rā añuato. Cũ Jesucristore añurō ějōpeomi. Nipe'tise cũ weesere ĩ'arā, “Jesucristore añurō ějōpeogũ nimi”, ni ĩ'a'a. Aristóbulo ya wi'icjārā quē'rā añuato. ¹¹ Apĩ yũ'u acaweregũ, judío masũ Herodión añuato. Tojo nicā Narciso ya wi'icjārā Jesucristore ějōpeorā añuato. ¹² Trifena, Trifosa na quē'rā añuato. Na numia marĩ wiogũ Jesucristo yere pũrō da'rama. ũsā ma'igō Pérsida quē'rā marĩ wiogũ Jesucristo ye cjasere ɁpɁtɁ da'ramo. Co quē'rā añuato. ¹³ Rufo añuato. Nipe'tirā cūrē “Jesucristore añurō ějōpeomi”, nima. Cũ paco quē'rā añuato. Core yũ'u pacore weronojō ĩ'a'a. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesucristore ějōpeorā na me'rā nirā añuato. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicā cũ acabijo Olimpas, nipe'tirā Ő'acũ cũ yarārē cũ'cārā na tiropũ nirā añuato.

¹⁶ A'merĩ ma'ise me'rā añudutiya. Nipe'tirā Jesucristore ějōpeose cururicjārā mūsārē añudutima.

¹⁷ Yũ'u acawererā, ni'cārērā mūsā tiropũ nirā dɁcawaticā weesĩ'rīsama. Na tojo weeri nírā, tɁ'omasĩña. Mūsārē ějōpeosere dojorēsama. Mūsārē bu'e'que mejētare weesama. Tojo weerā narē ba'patiticā'ña. Na bu'esere ne tɁ'oticā'ña. ¹⁸ Na marĩ wiogũ Jesucristo Ɂaro weerā mejēta weesama. Na no'o Ɂaro weesĩ'rĩrō weesama. Na añurō Ɂ'suaro ucũme'rĩse me'rā, diacjũ ucūrā weronojō ucūsama. ɁpɁtɁ waro masĩtutuaturārē weeta'sa ějōpeocā weesama. ¹⁹ Mūsā pũrĩcā añurō Jesucristo Ɂaro weesa'a. Nipe'tirā tojo nima mūsārē. Tojo weegũ mūsā me'rā pũrō e'cati'i. Mūsārē añusere masĩcā Ɂasā'a. Ne ña'ase pe'ema masĩdutigũ Ɂasāwe'e. ²⁰ Ő'acũ āpērā me'rā añurō nicā'sere o'ogũ nimi. Cā'rōacā be'ro cūta mūsārē wātĩrē docaque'acā weegusami. Jesú marĩ wiogũ mūsārē añurō weeato.

²¹ Timoteo yũ'u me'rā Jesucristo ye quetire werecusiataamugũ mūsārē añudutimi. Yũ'u acawererā judío masā Lucio, Jasó, Sosípater na quē'rā añudutima.

²² Yũ'u a'ti pũrĩrē Pablöre ojabosagũ, Tercio wāmeti'i. Yũ'u Jesucristore ějōpeogũ mūsārē añuduti'i.

²³ Gayo mūsārē añudutimi. Jesucristore ějōpeorā cũ ya wi'ipũ nerēwɁama. Yũ'u Pablo ti wi'ipũ cājĩ'i. Erasto a'ti macā cjase da'rasere dutigũ, narē niyeru co'tegũ añudutimi. Tojo nicā apĩ Jesucristore ějōpeogũ Cuarto añudutimi.

²⁴ Marĩ wiogũ Jesucristo mūsā nipe'tirārē añurō weeato.

²⁵⁻²⁶ Marĩ Ő'acūrē e'catipeorā, “Añuyũ'ruami”, nírā. Marĩ wiogũ Jesucristo ye queti me'rā Ő'acũ marĩrē nemorō ějōpeocā weemasĩmi. DɁporopɁre nipe'tirā masārē yũ'ruose quetire masĩno'ña marĩcaro niwũ. A'tocaterore majā Ő'acũ ye queti weremɁ'tārĩ masā na oja'que me'rā masĩno'o. Ő'acũ catinu'cũgũ tojo wereduticũ niwĩ. Yũ'u quē'rā Jesucristo ye quetire were'e. Ő'acũ nipe'tise cururicjārārē cūrē ějōpeo, cũ Ɂaro weecā Ɂasami.

²⁷ Ő'acũ ni'cūta nimi. Cũ ni'cūta nipe'tisere masĩpe'ocā'mi. Tojo weerā Jesucristo weetamurō me'rā Ő'acūrē “Tutuayũ'ruami”, ni ějōpeonu'cūcārā. Tojota weerā.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Jesucristore ějōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cũ ojacaterore Éfesopu nicu niwī. Cũta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cũ Jesucristo ye quetire bu'esijanucāca be'ro puati wa'aro weecaro niwī.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awīrōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārā me'rā ni'cā cũ'ma ape cũ'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cũ bu'e'quere queoro weeticā tu'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cũ ojawuaronojōta añudutinucācu niwī. Yapatigupua Judeacjārā pajasecuarārē weetamuse cjasere, cũ basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Sóstenes me'rā musārē añuduti'i. Cũ quē'rā Jesucristore ějōpeogu marī acaweregu nimi. Ō'acũ cũ uacaronojōta yu'ure Jesucristo ye quetire weredutigū besecūúcū niwī. ² Yu'u a'ti pūrīrē musā Corintopu nirārē oja'a. Musā Jesucristore ějōpeorā Ō'acũ ya curuacjārārē oja'a. Musā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acũ yarā ni'i. Ō'acũ musārē cũ yarā niato nīgū besecu niwī. Nipe'tirocjārā Jesucristore ějōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ějōpeorā wiogu nimi. Tojo nicā marī wiogu nimi.

³ Ō'acũ marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Ō'acũ Jesucristore ějōpeorārē weetamuse ni'i

⁴ Musā Jesucristore ějōpeorā niyucā, Ō'acũ musārē añurō weecu niwī. Cũ tojo weesere ĩ'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u. ⁵ Musā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acũ musārē cũ ye cjase nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, musārē cũ yere añurō masīcā weecu niwī. Āpērārē musā cũ ye quetire añurō wereturiacā weecu niwī. ⁶ Yu'u “Cristo musārē añurō weegūsami”, niwī. Cũ yarā sājācā, yu'u nī'caronojōta wa'awu musārē. ⁷ Tojo weerā musā Ō'acũ o'osere cuope'ocā'a. Marī wiogu Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acũ musārē o'ose du'sawe'e. ⁸ Cũ tutuasere musārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ějōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti umuco pe'ticāpu tojo weedu'ugūsami. Tojo weerā marī wiogu Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nirāsa'a. ⁹ Ō'acũ cũ nī'quere queoro weemi. Cũta musārē besecu niwī. Cũ macũ Jesucristo marī wiogu me'rā añurō nidutigū besecu niwī.

Pablo Corintocjārārē “A'merī ducawatiticā'ña” nī'que ni'i

¹⁰ Acawererā, Jesucristo dutiro me'rā musārē a'tiro nigūti. Musā nī'cārōnojō wācūña. Musā ucūse me'rā ducawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña. Nī'cārōnojō wācū nisetiya. ¹¹ Yu'ure Cloé wāmetigo ya wi'icjārā musā a'merī ĩ'asī'rītise quetire werewā. ¹² A'tiro werewā: “Masānucũ mejēcā dia'cũ wācūsetiama”, niwā. Musā a'tiro ucūaporo: “Ēsā Pablo ya curuacjārā ni'i.” Āpērā “Apolo ya curuacjārā”, “Pedro ya

curuacjārã”, tojo nicã “Cristo ya curuacjārã ni'i”, niaporo. Tojo weerã no'o waro wãcũma'acã'poro. ¹³ Tojo wãcũticã'rõua'a. Marĩ Cristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã ni'cã curuata ni'i. Marĩrẽ ducawaase marĩ'i. Yũ'u Cristo niwe'e. Musã ye niatjere curusapũ wẽrĩbosatiwũ. “Pablore ãjõpeorãrẽ wãmeyeno'rõsa'a”, nino'ña marĩwũ. ¹⁴ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicã Gayo dia'cũrẽ wãmeyegũ, queorota weewũ. ¹⁵ Pãjãrã musãrẽ wãmeyecã, a'tiro nibopã: “Pablo cũ wãme me'rã ãsãrẽ wãmeyewĩ”, nibopã. Tere nĩrã, yũ'ure ãjõpeorã weebopã. No'opũacã tere weetiwũ. ¹⁶ Estéfanos ya wi'icjãrã quẽ'rãrẽ wãmeyewũ. Æpẽrãma wãcũnemotisa'a. ¹⁷ Yũ'ure Cristo wãmeyedutigũ cũutiwĩ. Cũ musãrẽ yũ'ruose queti pe'ere yũ'ure weredutigũ o'ówĩ. Tere weredutigũ, masã añurõ na wãcũme'rĩse paca me'rã weredutitiwĩ. Yũ'u tojo werecãma, Cristo curusapũ wẽrĩsere wãcũtibopã. Masã yũ'ruono'tibopã.

Õ'acũ tutuasere, cũ masĩsere Cristo me'rã masĩno'o nise ni'i

¹⁸ Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cũ marĩrẽ yũ'ruosĩ'rĩgũ, curusapũ wẽrĩcũ niwĩ. Tereta Jesucristore ãjõpeotirã pecame'epũ wa'ajã a'tiro nisama cũ wẽrĩ'quere: “Tojo nima'acãrõ wee'e”, nisama. Marĩ cũ yũ'ruono'cãrã pe'ema Cristo curusapũ wẽrĩ'que queti añuse ni'i. Te queti me'rã Õ'acũ tutuasere ã'ano'o. ¹⁹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ:

Æpẽrã “Ësã masĩrã ni'i”, nĩrãsama.

Na tojo ucũsere pe'ticã weeguti.

Na tũ'omasĩsere tuumajãminũ'cõcũti, nicũ niwĩ Õ'acũ.

²⁰ Tojo weerã “Masĩpe'ocã'a” nĩrã mejõ nĩrã tojama. Tojo nicã ãpẽrãrẽ na wãcũsere bu'eri masã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'ti ɯmũco cjasere ucũme'rĩrã quẽ'rã mejãrõta tojama. A'te, a'ti ɯmũco cjase na “Tũ'omasĩ'i” nisere Õ'acũ a'tiro weesami. Tere mejõ nise waro wa'acã weesami. ²¹ Õ'acũ nipe'tisere masĩmi. Tojo weegũ cũ a'ti turicjãrãrẽ na tũ'omasĩse me'rã cũrẽ masĩcã weeticũ niwĩ. A'tiro pe'e ɯacũ niwĩ. Na Jesucristo ye quetire tũ'orã, na ãjõpeocã, “Narẽ yũ'ruoguti”, nicũ niwĩ. Cũrẽ ãjõpeotirã pe'e te quetire tũ'orã, “Tojo nima'acãrõ wee'e”, ni wãcũcãrã niwã.

²² Judío masã Õ'acũrẽ ãjõpeose dũporo a'tiro nisama: “Õ'acũ tutuaro me'rã wee'ocã ã'atojarãpũ dia'cũ ãjõpeorãti”, nisama. Judío masã nitirã griego masã pe'e quẽ'rã a'ti turicjãrã na wãcũme'rĩsere ãjõpeoma. ²³ Ësã pũrĩcã Cristo curusapũ wẽrĩ'cũ ye quetire were'e. Judío masã tere tũ'orã, tũ'satisama. Judío masã nitirã quẽ'rã te quetire tũ'orã, “Tojo nima'acãrã weema”, nisama. ²⁴ Marĩ Õ'acũ bese'cãrãrẽ no'o judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye queti ni'cãrõnojõ ni'i. Marĩ Cristo curusapũ wẽrĩse me'rã a'tiro masĩ'i: “Õ'acũ tutuagũ, masĩyũ'ruagũ nimi”, ni'i. ²⁵ A'ti ɯmũcocjãrã Õ'acũ weesere tojo weema'asere weronojõ wãcũma. Niwe'e. Õ'acũ weese pe'eta masã masĩse nemorõ niyũ'rũnũ'cã'a. Apeye Õ'acũ wee'quere tutuatĩsere weronojõ ã'ama. Niwe'e. Cũ wee'que pe'eta masã weese yũ'ruoro tutuanemo'o.

²⁶ Acawererã, musãrẽ Õ'acũ beseatji dũporopũ niseti'quere wãcũña. Musã pejetirãcã a'ti turi cjasere masĩrã waro niwũ. Pejetirãcã wiorã niwũ. Pejetirãcã wiorã acawererã niwũ. ²⁷ Cũ a'ti turi cjase masĩrãrẽ bopoyadutigũ na “Tũ'omasĩtirã nima” nĩrãnojõrẽ besecũ niwĩ. Tojo nicã tutuarãrẽ bopoyadutigũ tutuatirã pe'ere besecũ niwĩ. ²⁸ Cũ mejõ nĩrã masã yabino'rãrẽ besecũ niwĩ. Cũ tojo weecã, wiorã mejõ nĩrã tũ'oña'to nĩgũ

tojo weecu niwĩ. ²⁹ Tojo weegu Õ'acũ ĩ'orõpũ ne ni'cũ “Yũ'u ãpẽrã yũ'rũoro masĩyũ'rũnũ'cã'a”, nĩmasĩtisami. ³⁰ Musãrẽ Õ'acũ basuta Jesucristo yarã sãjãcã weecu niwĩ. Tojo nicã Cristo me'rãta marĩ masĩse cõ'o. Cũ me'rãta tja Õ'acũ marĩrẽ “Na añurã, yũ'rũono'cãrãpũ nima”, ni ĩ'asami. Marĩ cũ yarã ni'i. Tojo weegu marĩ pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecu niwĩ. ³¹ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronojõta ni'i: “Ni'cũ ‘Ãpẽrã yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cã'a’ nĩsĩ'rĩgũ, niticã'to. Tojo wãcũrõnojõ o'ogũ, marĩ wiogũ pe'ere ‘Tutuayũ'rũgũ nimi, marĩrẽ añubutiario weecu niwĩ’, niato”, ni ojano'wũ.

2

Cristo curusapũ wẽrĩ'que queti ni'i

¹ Yũ'u musã tiropũ Õ'acũ ye quetire weregũ etagũ, a'tiro weewũ. Pacase ucũse di'apaca me'rã masã na masĩse me'rã weretiwũ. ² Yũ'u musã tiropũ nĩgũ, a'te dia'cũrẽ wãcũnrũwũ: “Jesucristo ye queti, tojo nicã cũ curusapũ wẽrĩ'que dia'cũrẽ weregũti”, ni wãcũwũ. ³ Yũ'u musã tiropũ nĩgũ, mejõ nigũ tũ'oña'wũ. Apetero yũ'u te quetire queoro weretibosa'a nĩgũ, narãsãcũcãti. ⁴⁻⁵ Yũ'u musãrẽ ãjõpeocã uagũ, masĩrã ucũwũase me'rã ucũtiwũ. Õ'acũ tutuase, cũ masĩse o'ose me'rã ãjõpeoato nĩgũ ucũwũ. Tere ucũgũ, Õ'acũ tutuaro me'rã, Espĩritu Santu me'rã pe'e ãjõpeocã weewũ. Musãrẽ masã wãcũwũarõnojõ tũ'o ãjõpeocã uatiwũ. Tojo weegu tojo werewũ.

Õ'acũ cãrẽ masĩato nĩgũ Espĩritu Santure o'o'que ni'i

⁶ Tojo nimirã, apeterore ãsã a'tiro wee'e. Jesucristore añurõ ãjõpeorãma pacase masĩse paca me'rã were'e. Te masĩse paca a'ti turi cãjase mejõta ni'i. Tojo nicã wiorã a'ti turicjãrã ye mejõta ni'i. Na masĩse maata pe'tirosa'a. ⁷ ãsã a'tere ucũrã, Õ'acũ ye pe'ere ucũrã wee'e. Cũ masĩsere, masĩno'ña marĩmi'quere, masã ne waro tũ'oti'quere ucũ'u. A'ti turi weese dũporo Õ'acũ te ya'yio'quere “A'tiro weegũti”, ni wãcũyutojacũ niwĩ. Marĩrẽ yũ'rũoatjere, marĩ u'musepũ ninu'cũatjere wãcũyucũ niwĩ. Tereta ucũ'u. ⁸ Ne ni'cũpũta a'ti turicjũ wiogũ a'tere tũ'omasĩticũ niwĩ. Tũ'omasĩrã pũrĩcã, Jesucristo marĩ wiogũ añuyũ'rũagũre curusapũ wẽjõtibopã. ⁹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro pe'e ojano'o:

Õ'acũ cãrẽ mairãrẽ añuse apoyucũ niwĩ.

Na ĩ'ati'que, na tũ'oti'que ni'i.

Na ne cã'rõ wãcũma'ati'que ni'i, ni ojano'o.

¹⁰ Te añuse marĩ masĩti'quere Õ'acũ Espĩritu Santu me'rã marĩrẽ masĩcã weemi. Espĩritu Santu nipe'tise diasayũ'rũnũ'cãsere Õ'acũ cũ weesere masĩpe'ocã'mi.

¹¹ Marĩ apĩ cũ wãcũsere masĩwe'e. Cũ se'saro cũ wãcũsere tũ'oña'sami. A'te weronojõ Espĩritu Santu se'saro Õ'acũ cũ wãcũsere masĩmi. ¹² Marĩ a'ti u'mucocjãrã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ wãcũwe'e. Õ'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ weronojõ wãcũse cõ'o. Cũ me'rã nipe'tise Õ'acũ marĩrẽ o'o'quere masĩ'i. ¹³ ãsã a'tere ucũrã, Espĩritu Santu bu'e'que u'seri me'rã ucũ'u. ãsã basu masĩmũjãti'que me'rã mejõta ucũ'u. Tojo weerã ãsã Espĩritu Santure cõorã cãrẽ cõorãrẽta bu'e'e.

¹⁴ Espĩritu Santure moogũ a'tiro weesami. Õ'acũ ye cãsere, Espĩritu Santu bu'esere u'atisami. “Tojo nima'acãrõ wee'e”, nisami. Espĩritu Santu

me'rã marĩ Õ'acũ yere masĩ'i. Tojo weegu cũrẽ moogũ Õ'acũ yere “Tojo nirõ wee'e”, ni tu'omasĩtisami. ¹⁵ Espĩritu Santure cuogu pe'e nipe'tise bu'esere “¿Queoro niti?” ni besemasĩpe'ocã'sami. A'tiro weegure Espĩritu Santure moogũ pe'e cũ weesere besemasĩtisami. ¹⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: “Ni'inojõta ne ni'cũ marĩ wiogu wãcũsere masĩtisami. Ne Õ'acũrẽ ‘Tojo ña'a' ni, dutimasĩtisami”, ni ojano'wũ. Tojo nimicã, marĩ pe'e Cristo me'rã nĩrã, cũ wãcũsere masĩ'i.

3

Pablo “Ësã Õ'acũrẽ da'raco'terã ni'i” nise ni'i

¹ Acawererã, musã Espĩritu Santure añurõ yu'tirã weronojõ nitiwũ. Tojo weegu musãrẽ diasasere wereta basiotiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Musãrẽ diasatise dia'cũrẽ werewũ. A'ti turicjãrã Espĩritu Santure moorã weronojõ niyucã, tojo weewũ. Musã Cristo ye cjasere añurõ ãjõpeotiwũ. Tojo weegu musãrẽ wĩ'marãrẽ ucũgũ weronojõ werewũ. ² Wĩ'marã a'tiro weesama. Õpẽrĩ du'utirã, õpẽcõ dia'cũ mi'rĩsama. Narẽ ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojõ ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. Wĩ'marãrẽ õpẽcõ mi'orõ weronojõ musãrẽ a'tiro weewũ. Musãrẽ diasatise bu'icjasere bu'ewã'cõwũ. Yu'u diasasere musãrẽ bu'ecãma, põtẽoti wãcũejatibopã. Mejãrõta ni'cãrõacãrẽ yu'u pacase pacare bu'ecã, tu'otibosa'a. ³ Musã Jesucristore ãjõpeotirã weronojõ ni'i yujupũ. Musã a'merĩ uo'o. A'merĩ ã'asĩ'rĩwe'e. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeotirã a'ti turicjãrã weronojõ wee'e. ⁴ Musã a'tiro ucũ'u: “Yu'u Pablo ya curuacjũ ni'i.” Apĩ “Yu'u Apolo ya curuacjũ ni'i”, nisa'a. Tojo nĩrã, a'ti turicjãrã weronojõ ucũrã wee'e.

⁵ Yu'u, Apolo me'rã ãsã mejõ nirã ni'i. Õ'acũrẽ da'rawã ñaco'teri masã ni'i. Tojo weerã ãsãrẽ “Na ya curuacjãrã ni'i”, niticã'ña. Ësã werese me'rã musã marĩ wiogu Jesucristore ãjõpeowũ. Ësãnucũ Õ'acũ wereduti'quere werewũ. ⁶ Yu'u ne waro musãrẽ werewã'cõwũ. Ni'cũ otese dũcare otegu weronojõ weewũ. Be'ro Apolo musãrẽ bu'enemopeocu niwĩ. Otesere aco pio'cu weronojõ weecu niwĩ. Õ'acũ pe'e tere pĩ'rĩ bucũamũjãcã weecu niwĩ. Tere wéegũ, musãrẽ nemorõ ãjõpeocã weecu niwĩ. Nemorõ cũ waro weecã weecu niwĩ. ⁷ Otese dũcare otegu, tojo nicã aco piogu mejõ nirã nima. Õ'acũ pũrĩcã tere pĩ'rĩcã weegũ cũ waro nimi. ⁸ Weremã'tã'cu, be'ro cũrẽ bu'esirutugu quẽ'rã ni'cãrõnojo nima. Õ'acũ nãnucũrẽ queoro na wee'quere wapayegusami. ⁹ Ësã Õ'acũ yarã ni'i. Cũrẽ ni'cãrõnojo da'raco'te'e. Musã cũ da'rari di'ta weronojõ ni'i.

Tojo nicã wi'i cũ yeewã'cãrĩ wi'i weronojõ ni'i. ¹⁰ Yu'u Õ'acũ weetamuse me'rã musãrẽ bu'égũ, a'tiro weewũ. Wi'i nu'cõme'rĩrĩ masũ weronojõ musãrẽ añurõ bu'enũ'cãwũ. ãpẽrã musãrẽ bu'enemorã, ti wi'ire weet-uriamũjãrã weronojõ weerã weema. Ti wi'ire yapada'reosĩ'rĩrã, añurõ weeroua'a. ¹¹ Õ'acũ masãrẽ yu'ruodutigũ Jesucristore cũucu niwĩ. Cũ ni'cũta masãrẽ yu'ruogũ nimi. Yu'u musãrẽ te quetire bu'enũ'cãwũ. Ne apĩ, Õ'acũ tojo cũunu'cã'que Jesucristo ye quetire dũcayumasĩtisami. ¹² Wi'ire wéerã, a'tiro weeno'o. Uru, platanõjõ me'rã, ãtãperi wapabũjuse me'rã yeebu'ipeono'o. ãpẽrã yucu me'rã, pũrĩ me'rã, ãrũpagũ me'rã weemasĩno'o. A'te weronojõ ni'cũ añuse warore musãrẽ bu'ebosami. Apĩ mejõ nise maata pe'tisere bu'ebosami. ¹³ A'ti umũco pe'ticã, Õ'acũ nãnucũrẽ na bu'e'quere bajuyoropũ besegusami. Ni'cũ urure pecame'epũ besegũ weronojõ weegusami. ¿Na añurõ o ña'arõ pe'e bu'epari? nĩgũ, tojo

weegusami. ¹⁴ Ni'cũ ãpērārē añurō bu'eturiamujã'que ninu'cũcã'rōsa'a. Ni'cã wi'i ũtã wapabujuse me'rã yéeca wi'i ũjũtiro weronojō ninu'cũrōsa'a. Ō'acũ cũ da'ra'quere wapayegusami. ¹⁵ Apĩ añurō bu'eturiawã'cãtigũ pe'ere cũ bu'e'que pe'tia wa'arosa'a. Pũrĩ me'rã wéeca wi'i weronojō ũjũdija wa'arosa'a. Cũ ti wi'i ũjũrĩ cura du'tiwijaa'cũ weronojō nigũsami. Cũ ye nipe'tise ũjũpe'tia wa'arosa'a. Cũ ni'cũta pecame'epũ wa'abo'cũ yũ'rũwetigusami.

¹⁶ ¿Musã masĩweti? Musã Ō'acũ wi'i weronojō ni'i. Espíritu Santu musãpũre nimi. ¹⁷ Musãrē “Ō'acũ wi'i weronojō ni'i” nírō, cũ yarã waro ni'i, nisĩ'rĩrō wee'e. Tojo weegũ Ō'acũ cũ yarãrē dojorēcã weegũre pecame'epũ bu'iri da'regusami.

¹⁸ Musã basu a'tiro wãcũma'aticã'ña: “Yũ'u a'ti ũmũcocjãrã wãcũwũaro weronojō masĩyũ'rua'a”, niticã'ña. A'tiro pe'e niña. “Ne masĩtisa'a”, niña. Tojo ucũgũ pũrĩcãrē Ō'acũ masĩgũ waro wa'acã weegusami. ¹⁹ A'ti ũmũcocjãrã na “Tũ'omasĩ'i” nise Ō'acũ ĩ'orõpũre tojo weema'ase ni'i. Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ni ojano'wũ: “A'ti turicjãrã na masĩse me'rã ‘Weerãti’ nirãrē Ō'acũ na wãcũsere tuumajãminũ'cõcã'sami”, ni ojano'wũ. ²⁰ Aperopũ quẽ'rãrē Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojanemono'wũ: “Marĩ wioğũ a'ti ũmũcocjãrã wãcũsere masĩmi. Na masĩsere ĩ'agũ, ‘Mejõ nise ni'i’, nisami”, ni ojano'wũ. ²¹ Tojo weerã musãrē bu'egũre “Āpẽrã yũ'rũoro nimi”, niticã'ña. “Yũ'u Pablo ya curuacjũ ni'i”, niticã'ña. Ō'acũ musãrē añurō wa'acã uagũ, a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tisere o'ocũ niwĩ. ²² Yũ'ũre, Apolore, Pedrore musãrē weetamudutigũ o'ócũ niwĩ. Tojo nicã a'ti turi cjasere, marĩ catisere o'ocũ niwĩ. Apeye, wẽrĩca be'ro catinu'cũatjere o'ocũ niwĩ. Nipe'tise musã ye ni'i. ²³ Apeye quẽ'rãrē musã Cristo yarã ni'i. Tojo nicã Cristo quẽ'rã Ō'acũ yagũ nimi.

4

Jesucristo ye quetire wererã na weeseti'que ni'i

¹ Ŭsãrē musã a'tiro wãcũrõũa'a. “Cristore da'rawã'ñaco'teri masã nima”, nirõũa'a. Ŭsã Ō'acũ ye queti todũporocjãrã masĩti'quere wereco'terã ni'i. ² Marĩ da'rase cũorã, marĩ wioğũ duti'caronojõta queoro weeroũa'a. Tojo weecã, marĩrē ĩjõpeosami. ³ Musã yũ'ũre “Pablo Ō'acũ cjasere añurō da'rami” nicã o niticã, sõ'owaro wãcũque'tiwe'e. Mejãrõta wiorã na besewũaropũ miacã quẽ'rãrē, wãcũque'tiwe'e. Yũ'u basu waro quẽ'rã besewe'e. ⁴ Yũ'u da'rasere ña'arõ tũ'oña'tisa'a. Tojo nimigũ, “Te añu ni'i”, nĩmasĩtisa'a. Marĩ wioğũ dia'cũ yũ'u weesere besesami. ⁵ Tojo weerã ãpẽrã wee'quere beseyuticã'ña. Marĩ wioğũre yucueya. Cũ a'tigũ, nipe'tise masã masĩti'que ya'yioropũ ní'quere bajurẽgũsami. Masã na wãcũrõpũ “A'tiro weegũti” ní'que quẽ'rãrē ĩ'ogũsami. Ti nũmũ nicã Ō'acũ nãnũcũ añurō weeseti'quere “Queoro añurō weewũ”, nigũsami.

⁶ Acawererã, añusere musãrē uasã'a. Tojo weegũ Apolo, yũ'u, ũsã ye cjase me'rã musãrē queose o'opũ. Ŭsã weronojō ni'cãrõ me'rã niato nĩrã tojo weepũ. Ŭsã weesere ĩ'acũũña. Tojo wéerã, musã Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojoũta weerãsa'a. Ti pũrĩpũ dutĩtisenojõrē yũ'rũoquejosome. Tojo nicã “Ŭsãrē bu'egũ pe'e masĩyũ'rũnũ'cãmi musãrē bu'egũ yũ'rũoro”, nisome.

⁷ Musã ãpẽrã nemorõ añurã niwe'e. Masĩyũ'rũnũ'cãrã niwe'e. Nipe'tise musã cũose Ō'acũ o'o'que dia'cũ ni'i. Cũ o'óca be'ro nimicã, to pũrĩcãrē

¿de'ro weerã musã basu boca'caro weronojõ tu'oña'ti? ⁸ Musã a'tiro wãcũ'u: “Nipe'tisere cuope'ocã'a, ñe'enojõ du'sawe'e”, nisa'a. Ësã topu nitiri cura musã wiorã masĩyũ'rũnũ'cãrã weronojõ tu'oña'sa'a. “Nipe'tisere masĩpe'ocã'a”, nisa'a. Tojo nĩrã, ùsã pe'ere tojowaro ï'acõ'asa'a. Musã diacjũta wiorã nicã pũrĩcãrẽ, añuyũ'ruabosa'a. Ësã quẽ'rã musã me'rã wiorã nitamubosa'a. ⁹ Yũ'u a'tiro pe'e tu'oña'a. Õ'acũ ùsãrẽ Jesucristo besecũ'cãrãrẽ nipe'tirã docapu mejõ nirã mejãrã cũu'caro weronojõ tu'oña'a. Ësã wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ ni'i. Nipe'tirã, a'ti di'tacjãrã, u'musecãrã ùsã pi'eticã ï'asama. ¹⁰ Cristo ye quetire werecã, a'ti nucũcãcãrã ùsãrẽ “Tũ'omasĩtirã nima”, nisama. Musã pe'e “Cristo ye quetire masĩpe'ocã'a”, nisa'a. Ësã musã ï'acãta, tutuawe'e. Musã pũrĩcã “Ësã tutuarã ni'i”, nisa'a. Masã ùsãrẽ tojo ï'acõ'acã'ma. Musã pe'ere wiopesase me'rã ï'asama. ¹¹ Ne waropũta ùsã pi'etinũ'cãwũ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ tojota yapaticã'a. Ëjaboa'a, acowũ'o, su'ti moo'o. Masã ùsãrẽ tãrãpẽma. Wi'i ùsã ya wi'i waro moo'o. ¹² Ësã ba'asĩ'rĩsenojõrẽ, ùsã su'ti sãñasĩ'rĩsenojõrẽ duusĩ'rĩrã, a'tiro wee'e. Ësã basu upũtu da'ra pi'eti'i. Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ ùsã pe'e “Añurõ wa'ato”, ni sãrĩbosa'a. Ësãrẽ ña'arõ weecã, tojo tu'oña'cã'a.

¹³ Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ añurõ me'rã apome'rĩcã'a. A'ti umũco cjase na cõ'a'que, na uatisere weronojõ ùsãrẽ ï'ama. Ne waropũ tojo yabinũ'cã'cãrã mejãrõta yabinũ'cũma tja. ¹⁴ Musãrẽ bopoyadutigu mejẽta oja'a. Musãrẽ yũ'u ma'igũ, yũ'u põ'rãrẽ weronojõ queoro wãcũcã uagu wereme'rĩcã'a.

¹⁵ Musã pãjãrã diez mil Cristo ye quetire bu'erã cuorã, cuomasĩ'i. Tojo pãjãrã cuota basiomica, ni'cũta nisami musãrẽ weremu'tã'cu. Te Jesucristo masãrẽ yũ'rũogũ a'ticu niwĩ nise quetire yũ'ũta weremu'tãwũ. Musã te quetire tu'orã, cãrẽ ãjõpeonũ'cãwũ. Tojo weegu yũ'u musã pacu weronojõ ni'i. Musã quẽ'rã yũ'u põ'rã weronojõ ni'i. ¹⁶ Tojo weegu musãrẽ a'tiro weecã u'a'a. Yũ'u weesetisere ï'acũu weesirutuya. ¹⁷ Yũ'u tere uasãgũ, Timoteore musã tiropũ o'ógũ wee'e. Cãrẽ ma'i'i. Cũ yũ'u macũ weronojõ nimi. Marĩ wiogu yere queoro weenu'cũmi. Yũ'u Cristore ãjõpeogũ weesetisere cũ musãrẽ weregusami. Yũ'u nipe'tirã Cristore ãjõpeorãrẽ, nipe'tiropũ nirãrẽ were'quenojõrẽta weregusami. ¹⁸ Ni'cãrẽrã musã a'tiro wãcũsa'a: “Ësã ãpẽrã nemorõ añurõ weeyũ'rũnũ'cã'a”, nisa'a. Tere nĩrã, “Pablo a'tisome”, ni wãcũsa'a.

¹⁹ Yũ'u pe'e “Õ'acũ uacã, maata musã tiropũ wa'aguti”, ni wãcũ'u. “Topũ wa'agu, na tojo ni ucũrãrẽ ï'agũti”, ni'i. Te se'sarore ï'asome. “¿Na Õ'acũ tutuase me'rã weetina?” ni ï'agũti”, ni'i. ²⁰ Õ'acũ wiogu nise a'tiro ni'i. Cũ uaro, cũ tutuaro me'rã weecã uami. Ucũse uuseri me'rã dia'cũ yũ'ticã uatimi. ²¹ ¿Ñe'erẽ uasari musã? ¿Yũ'u musã tiropũ wa'agu, ña'arõ weese wapa musãrẽ tu'ticã uasari? ¿O añurõ weese wapa pe'e ma'ise me'rã wereme'rĩcã uasarine?

5

Ña'arõ weegũre cõ'awĩrõdutise ni'i

¹ Musã ye queti a'topũ busũtu'o'o. Tere tu'ogu, tu'omarĩawũ. A'tiro tu'o'o. Ni'cũ musã me'rãcjũ cũ pacu nuorẽ'core ã'ma, numotiapũ. A'tiro weesere Õ'acũrẽ ãjõpeotirãputa ne weetima. Ña'ayũ'rua'a. ² Musã “Ãpẽrã nemorõ añurõ weeyũ'rũnũ'cã'a”, ¿niti yujupu? Bujawetironojõ o'orã, musã bujawetitiwũ. Bujawetirã pũrĩcã, cãrẽ cõ'abopã. Musã me'rã

nerēnemodutitibopā. ³ Yū'u a'topu nimigū, yū'u wācūse me'rā musā tiropu nīgū weronojō tu'oña'a. Tojo weegu cū ña'arō weegure musā me'rā nigūrē “Cō'arōña'a”, nitoja'a. ⁴ Marī wioḡu Jesucristo dutiro me'rā musārē nerēduti'i. Yū'u quē'rā yū'u wācūsepū musā tiropu nitamugūti. Marī wioḡu Jesú quē'rā cū tutuase me'rā musā tiropu nigūsami. ⁵ Musā tojo nerērā, pacu nūorē core nūmotigure cō'acā'ña. Wātī cū upure de'ro weesī'rīgū weeato nīrā tojo du'ucā'ña. Tojo weecā, cū upu pi'etirosa'a. Tojo pi'etigū, cū ña'arō weesere du'ubosami. Cū tojo wéeca be'ro marī wioḡu Jesú a'ti turipu a'tigū, cūrē yū'ruogusami.

⁶ Ña'arō weegú musā wa'teropu nisami. Tojo weerā “Ūsā pe'e āpērā yū'ruoro añurō weeyu'rūnu'cā'a”, niticā'ña. Ña'arō weesere nipe'tirā pē'rīpejatawio ni'i. ¿Musā a'tiro niwūasere masīweti? “Pā wéerā bucuato nīrā levadura wāmetisere morēsama. Na cārōacā morēca be'ro te nipe'tiropu se'sa wa'asa'a”, nino'o. A'te weronojō masā na ña'arō weesere pē'rīpeja wa'asama. ⁷ Tojo weerā pē'rīpejari nīrā, te ña'ase dojorēsere cō'acā'ña. Tere cō'arā, musā añurā tojarāsa'a. Judío masā Pascua bosenuḡu dūporo pā bucuase me'rā morē'quere cō'asama. Ti bosenuḡurē morēña marīse dia'cūrē ba'asama. Te weronojō musā a'tiro weerāsa'a. Ña'ase dojorēsere cō'arā, pā morēña marīse weronojō tojarāsa'a. Añurā tojarāsa'a nitiroma, añurā nitoja'a. Cristo cū basuta marī ña'arō weesere cō'agū wējēno'tojacu niwī. Cū Pascua nicā oveja na wējē'cu weronojō nimi. ⁸ Tojo weerā todūporo ña'arō weeseti'quere du'uroña'a. Diacjū weesooro marīrō weesetiroña'a. Ña'arō weesetiro marīrō nirōña'a.

⁹ Yū'u todūporo ojamū'tāca pūrīpu a'tiro ojawu. “Numiarē a'metārābajaque'atirā me'rā ba'patiticā'ña”, ni ojawu. ¹⁰ Yū'u tojo ojagu, “A'ti turicjārārē ba'patitibutiācā'ña”, nigū mejēta weewu. A'ti turipure no'o uaro weeri masā nima. A'metārārī masā, uaripejasebucurā, yajari masā, Ō'acū mejētare ējōpeoma'arī masā nima. Yū'u tojo nibutiaca be'ro nicāma, musā no'o wa'arā wa'abopā. ¹¹ Yū'u a'tiro pe'e niwū: “No'o 'Jesucristore ējōpeo'o' nimigū, ña'arō weegú me'rā ba'patiticā'ña. A'metārāgūnojōrē, uaripejagūnojōrē, no'o queose yee'quere ējōpeoma'agūnojōrē ba'patiticā'ña. Tojo nicā ña'arō tu'tisepijagure, que'asebucure, yajari masūrē ne ba'patiticā'ña. Ne cārō na 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weerā me'rā ba'aticā'ña”, niwū. ¹²⁻¹³ Yū'u Jesucristore ējōpeotirārē bu'iri da'rewe'e. Ō'acū cū basu narē bu'iri da'regusami. Musā pūrīcā musā me'rā nirārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti ojāca pūrī oja'caronojōta weeya. A'tiro ojano'wū: “Ni'cū musā wa'tero nigū ña'arō weegure cō'awīrōña”, niwū. Tojo weerā cūrē cō'acā'ña.

6

Jesucristore ējōpeorārē mejēcā wa'acā, weresātirāta a'merī apoya nise ni'i

¹ Jesucristore ējōpeorā na me'rācjārā me'rā uarānojō a'tiro weesama. Beseri masā Jesucristore ējōpeotirā tiropu besedutirā wa'asama. Tojo weeticā'rōña'a. Musā me'rācjārā Jesucristore ējōpeorārē besedutiroña'a. ² Musā masīsa'a. A'ti turi pe'tīca be'ro Jesucristo yarā a'ti turicjārārē beserāsama. Musā a'ti turicjārārē beserāsama nīrā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā a'teacārē besemasīweti? ³ ¿Musā masīweti? A'ti ūmūco pe'ticā,

marĩ Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'musepɯ nimi'cãrã quẽ'rãrẽ beserãsa'a. Tojo beserãsa'a nĩrã, a'ti ɯmũco cjase musã du'saso'quema tjãsa'a. ⁴ A'ti ɯmũco cjase mejõ nise me'rã musã a'merĩ ua'a. Teacã me'rã uarã, a'tiro wee'e. Musã beseri masãrẽ “Mejõ nirãnojõ nima” nimirã, na tiropɯ besedutirã wa'a'a. ⁵ A'tema musãrẽ bopoyato nĩgũ tojo ni'i. ¿Musã wa'teropure ne ni'cũ masĩgũnojõ a'tere beseacɯ marĩbutiati?

⁶ Nicãma, cãrẽ besedutironojõ o'orã, Jesucristore ãjõpeotirã tiro pe'e musã me'rãcjãrãrẽ weresãrã wa'a'a. Tojo weecã ¿añu niti musãrẽ? ⁷ Musã basu a'merĩ uarã, tojo weema'acãrã wee'e. Musãrẽ ña'arõ weesere tojo tũ'oña'cã, nemorõ añubosa'a. Narẽ weresãrõnojõ o'orã, na yajasere ya'yiosãrã, tojo tũ'oña'cãña. ⁸ Musã basuta Jesucristore ãjõpeorã musã acawererãrẽ ña'arõ wee'e. Na yere yajasa'a.

⁹ ¿Musã masĩweti? Ña'arõ weerã Õ'acũ tiropɯ wa'asome. Musã wãcũma'aticãña. A'tiro wéerã, ɯ'musepɯre wa'asome. Ma'mapjia no'o ɯaro a'metãrãbajaque'atirãnojõ wa'asome. No'o queose yee'quere ãjõpeoma'arãnojõ wa'asome. Nũmotirã, marãpãtirã ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãnojõ wa'asome. No'o ɯmũa basu ña'arõ weerãnojõ, numia basu ña'arõ weerãnojõ ɯ'musepɯ wa'asome. ¹⁰ Tojo nicã yajari masã, ɯaripejasebũcurãnojõ, que'asebũcurã, tu'tisepijarã, weesoose me'rã yajari masã Õ'acũ tiropɯ wa'asome. ¹¹ Todũporopure musã ni'cãrẽrã a'tere tojota weeseticãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ acobojo, dũcayuno'cãrãpɯ ni'i. Õ'acũ yarã ni'i. Marĩ wiogɯ Jesú me'rã, tojo nicã Espĩritu Santu me'rã Õ'acũ musãrẽ “Añurã nima”, ni ã'asami.

Marĩ upɯ Cristo ya upɯ ni'i nise ni'i

¹² Masã a'tiro ucũwũasama: “Marĩ weesĩ'rĩsere no'o ɯaro weemasĩ'i.” Tojota ni'i, nĩrõ pe'e. Apeye marĩ weesĩ'rĩse marĩrẽ weetamutisa'a. Marĩ ɯaro weegɯ wee'e nĩgũ, tere tojo weewãñaticã'rõɯa'a. ¹³ Apeye na ucũwũase diacjũ ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase añu ni'i paagare. Paaga pe'e ba'asãacja ni'i.” Õ'acũ pe'e a'te pũaropure pe'ticã weegusami. Apeye pe'e diacjũ niwe'e. Õ'acũ upɯ wéegɯ, a'metãrãbajaque'atiati upure weeticɯ niwĩ. Marĩ ya upɯ Jesucristo ɯaro weeati upɯ ni'i. Cũ ti upɯ wiogɯ nimi. ¹⁴ Õ'acũ cũ tutuaro me'rã marĩ wiogɯ ya upure masõcɯ niwĩ. Cãrẽ masõ'caronojõta marĩ upure masõgũsami.

¹⁵ ¿Musã masĩweti? Musã ya upɯ, Cristo ya upɯ me'rã a'mesɯ'a'a. Marĩ tojo ni'i nĩrã, Cristo ya upure a'tiro weeta basiowe'e. A'metãrãwapata'ari masõ ya upɯ me'rã ti upure a'mesɯ'ota basiowe'e. ¹⁶ ¿Masĩweti? Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɯ a'tiro ojano'wũ: “Ûmũ, numio me'rã nĩgũ, na pũarã nimirã, ni'cã upɯ weronojõ tojasama”, ni ojano'wũ. Tojo weerã musã ña'agõ me'rã nĩrã, ña'arã tojasa'a. Co me'rã ni'cã upɯ dojorã weesa'a. ¹⁷ Ni'cũ Jesucristo marĩ wiogɯ me'rã a'mesɯ'agɯ pe'ema, na pũarãpũta ni'cã upɯ dojo, ni'cã wãcũse cũosama.

¹⁸ Ne ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atisere wãcũma'aticãña. Apeye marĩ ña'arõ weesere sõ'owaro marĩ upɯ me'rã weetisa'a. Marĩ a'metãrãbajaque'atirã pe'e, marĩ upɯ warore dojorẽrã wee'e. ¹⁹⁻²⁰ ¿Musã masĩweti? Marĩrẽ Õ'acũ Espĩritu Santure o'ócɯ niwĩ. Marĩ ya upɯ Espĩritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerã marĩ upɯ me'rã no'o ɯaro weemasĩwe'e. Jesucristo marĩrẽ ma'ĩgũ, cũ yarã niato nĩgũ wẽrĩ wapayecɯ niwĩ. Tojo weerã marĩ upɯ me'rã Õ'acũ cũ ɯaro pe'e weemasĩ'i. A'tiro weecã, ãpẽrã cãrẽ añurõ wãcũrãsama.

7

Nūmotise cjase ni'i

¹ Ni'cārōacārē mūsā sērītiña'o'oca pūrīrē yu'tiguti. Nūmotiticā, marāpūtiticā añucā'a, añurō pe'e. ² Tojo nimicā, topure pājārā āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atisama. Tojo weerā umua nánucū nūmotiroua'a. Numia quē'rā nánucū marāpūtiroua'a. ³ Umua cū nūmo me'rā añurō nisetiatio. Co quē'rā cū me'rā mejārōta nisetiatio. ⁴ Marāpūtigo a'tiro niticā'to: “Yu'u uaro weegoti”, niticā'to. Co marāpū niyucā, “Cū uaro weegoti”, niatio. Nūmotigu quē'rā “Yu'u uaro weeguti”, niticā'to. Cū nūmo niyucā, “Co uaro weeguti”, niatio. ⁵ Co a'tiro weeato. Co marāpū co me'rā nisī'rīcā, yu'tiatio. Cū quē'rā core yu'tiatio. Ō'acūrē űubuerātīrā, ticuse nūmurī “Marī weewaronojō weeticā'rā” ni apōca be'ro pūrīcā tojo weeticā'to. űubuetu'ajaca be'ropū todūporo niseti'caronjōta marāpū me'rā, nūmo me'rā niatio tja. Tojo weeticā, wācūtutuaticā, wātī mūsārē űa'arō weedutibosami. Āpērā me'rā no'o uaro a'metārāma'acā weebosami.

⁶ Yu'u mūsārē a'tere dutibutiase weronjō ucūgū mejēta wee'e. Mūsā tojo weesī'rīcā, añurōsa'a nīgū, tojo ni'i. ⁷ Yu'u a'tiro wācū'u. Yu'u mūsā nipe'tirārē yu'u weronjō nūmo marīrā nicā uamisa'a. Ō'acū pe'e masānucūrē na weepōtēoatjere cūucū niwī. Āpērārē nūmo marīdutigu o marāpū marīdutigu cūucū niwī. Āpērā pe'ere nūmotidutigu, marāpūtīdutigu cūucū niwī.

⁸ Ni'cārōacā mūsā nūmo marīrārē, marāpū marīrārē, wapewia numiarē nigūti. Mūsā yu'u weronjō nūmotiticā, marāpūtiticā, añu ni'i. ⁹ Umua numia me'rā nisī'rīrā nūcātīrānojō nūmotiatio. Numia quē'rā mejārōta marāpūtiatio. Na nūmoticā, marāpūtīcā, nemorō añu'u. Na numia me'rā, umua me'rā nisī'rīrā, pi'eticā'to.

¹⁰ Yu'u marāpūtīrārē, nūmotīrārē a'tiro duti'i. A'te marī wiogu dutise ni'i. Yu'u tere wereturia'a. Numio co marāpūre cō'aticā'to. ¹¹ Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nūorētīcā'to. Marāpū nimī'cū me'rā apotigo, ni'cōta tojato. Umua quē'rā mejārōta cū nūmorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū nūmo ní'co me'rā apotigu, mejārōta tojato.

¹² Āpērāma, yu'u Jesucristo besecū'cū nīgū, yu'u wācūse a'tiro nigūti. Te wācūse marī wiogu yu'ure bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro nigūti. Ni'cārērā mūsā Jesucristore ējōpeotigore nūmotibosa'a. Co mū'u me'rā ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹³ Mejārōta ējōpeotigure marāpūtigo quē'rā mū'u me'rā cū ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ña. ¹⁴ Na mūsā me'rā nise ye bu'iri Ō'acū narē añurō weesami. Tojo weerā mūsā pō'rā Jesucristore ējōpeotīrā pō'rā weronjō nitisama. Ō'acū mūsā pō'rārē añurō weesami. ¹⁵ No'o Jesucristore ējōpeotigu cū nūmorē cō'asī'rīgūnojō pe'e cō'ato. Jesucristore ējōpeotigo quē'rā co marāpūre cō'asī'rīgōnojō cō'ato. Ō'acū marī āpērā me'rā a'mequēse marīrō nisetīcā uami. Na cō'asī'rīcā, añurōsa'a. ¹⁶ Cō'ano'gō “Yu'ure cō'aticā, yu'u marāpūre Jesucristore ējōpeocā weemasībopā”, nita basiowe'e. Cō'ano'gū quē'rā “Yu'ure cō'aticā, yu'u nūmorē Jesucristore ējōpeocā weemasībopā”, nita basiowe'e.

¹⁷ Tojo nimicā, a'tere yu'u nipe'tirocjārā, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē duti'i. Mūsānucū Ō'acū mūsārē ne waro beseri curare niseti'caronjōta a'tiro nicā quē'rārē nisetiroua'a. ¹⁸ Ō'acū ni'cūrē ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cūre besebosami. Cūrē besecā, mejārōta yejecō'ano'cū niatio. No'o yejecō'ano'ti'cūre besecā quē'rārē, mejārōta

yejecō'ano'ti'cū niato. ¹⁹ Yejecō'ano'cū, yejecō'ano'ti'cū nise wapamarī'i. Ō'acū dutisere weese pe'e wapatiyu'rūnu'cā'a. ²⁰ Nipe'tirā Ō'acū besenu'cācatero ní'caronojōta ninu'cūcārōua'a. ²¹ Ō'acū da'raco'terārē besebosami. Tojo besecā, musā da'raco'tesere wācūque'titicā'ña. Apetero musārē musā wiorā wijadutirāsama. Añu ni'i. Na tojo nicāta, wijabaque'oya. ²² Ō'acū marī wioḡu Jesucristore ējōpeodutigu musārē besecu niwī. Musārē besenu'cācaterore da'raco'terā ní'cārā niwū. Ní'cārōacāma a'tiro ni'i. Tojo da'raco'terā nimirā, Jesucristo yarā nitjīarā, da'raco'tesere wija'cārā weronojō ni'i. Cū ye cjasere da'ra'a. Āpērā quē'rā cū besenu'cārī curare da'raco'tetirā nicārā niwā. Ní'cārōacāma Jesucristore da'raco'terā weronojō nima. ²³ Ō'acū musārē ma'ígū, cū yarā niato níḡū Jesucristo wērīse me'rā wapayecu niwī. Tojo weerā masārē da'raco'terā weronojō niticā'ña. ²⁴ Ō'acū ne waro besenu'cācatero musā niseti'caronojōta niña tja. Cū yarā niña.

²⁵ Nūmo marīrā, marāpu marīrā pe'ema Jesucristo dutise marī'i. Tojo nimigū, no'o yu'u basu wācūse cārō musārē wereguti. Musā yu'ure ējōpeomasī'i. Marī wioḡu yu'ure pajaña'se bu'iri tojo weemasī'i. ²⁶ Yu'u a'tiro wācū'u. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Tojo weerā nūmo marīrā ní'cārā nūmotiticā'ña. ²⁷ No'o nūmotigupu ní'cū core cō'aticā'ña. No'o nūmo marīgū nūmotisī'rīgū a'maticā'ña. ²⁸ Musā nūmotirā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā mejēta wee'e. No'o nu'mio quē'rā marāputigo Ō'acūrē yu'rūnu'cāḡō mejēta weemo. Tojo nimirō, catiri ūmūcore peje pi'etise ni'i. Yu'u na tojo pi'etisere ūsātīmisa'a. Tojo weegu a'tere were'e.

²⁹ Acawererā, yu'u musārē a'tiro nisī'rīsa'a. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Nemorō ña'arō wa'atjo cārō dū'sa'a. Ní'cācā me'rā nūmotirā, nūmo marīrā weronojō tū'oña'ña. Musā nūmosānumiarē wācūnūrūrōnojō o'orā, Ō'acū pe'ere wācūnūrūdutiro, tojo wa'a'a. ³⁰ Dujasewā'a utiri masā bujawetidojaticā'ña. No'o e'catirānojō e'catidojaticā'ña. Musā apeque duusere musā ye warore weronojō tū'oña'ticā'ña. ³¹ A'ti ūmūco pe'tiwā'cārō wee'e. Tojo weerā a'ti turi cjasere ūputu waro wācūticā'ña.

³² Musārē wācūque'tiro marīrō nicā ūa'a. Nūmo marīgū marī wioḡu cjasere pūrō wācūnūrūsami. Jesucristo ūasere weesī'rīsami. ³³ Nūmotigu pe'e cū nūmo añurō nicā ūagu, a'ti ūmūco cjasere wācūnūrūsami. Cū nūmo e'caticā ūasami. ³⁴ Cū marī wioḡu ūase quē'rārē weesī'rīsami. Tojo weegu cū weesī'rīse pūaro dūcawaanu'cōsami. Numia quē'rārē tojota ni'i. Marāpu marīgō marī wioḡu ye cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Ō'acū ūaro dia'cū weesī'rīsamo. Co wācūsepū quē'rārē cū ūaro wācūsamo. Marāputigo pe'e co marāpu añurō nicā ūasamo. A'ti ūmūco cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Co marāpu e'caticā weesī'rīsamo.

³⁵ Yu'u musārē añurō wa'ato níḡū oja'a. Añurō nidutigu, marī wioḡu ūaro dia'cū weedutigu oja'a. Musārē nūmotisere, marāputisere cā'mota'agu mejēta, tojo ni'i.

³⁶ Ní'cū cū macō mu'ñucā ĩ'agū, a'tiro nibosami: “Yu'u macōrē añurō weetisa'a. Co marāputicā, añubosa'a”, nibosami. Tojo nigūnojō numisoato. Te tojo weese ne ña'arō weese niwe'e. ³⁷ Apī pe'e “Numisorūasato”, nitibosami. Cū tojo weesī'rīse cūrē añu nibosa'a. “Yu'u macō marāputisome”, nibosami. Cū tojo nicā, core añurō wa'arosa'a. ³⁸ A'tiro ni'i. Macōrē marāputiduti'cū añurō weegu weesami. Marāputidutitigu pe'e quē'rā totá añurō weeyu'rūnu'cāsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marāputiticā, nemorō añu ni'i.

³⁹ Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i. Marãpũtigo co marãpũ catiri cura cũ me'rã ninu'cũcã'to. Cũ wẽrĩca be'ro co no'o tũ'sagũnojõ me'rã marãpũtiato, ni'i. Co marãpũ Jesucristore ãjõpeogũ niato. ⁴⁰ Yũ'u pe'e a'tiro wãcũ'u. Co apaturĩ marãpũtitigo, nemorõ e'catibosamo. Yũ'u quẽ'rã ãpẽrã musãrẽ bu'erã weronjõ Espĩritu Santure cã'o. Tojo weegũ tojo ucũ'u.

8

Wa'icũ di'i na queose yee'quere ãjõpeorã ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

¹ Musã sãrĩtiña'quere yũ'tiguti. “¿Wa'icũ di'i na queose yee'quere ãjõpeorã ñubuepeo'quere ba'arouati?” nisere yũ'tiguti. Musã “Na ãjõpeose yee'quere wapamarĩ'i, tere masĩtoja'a”, nisa'a. Tojota ni'i, nĩrõ. Tojo nĩrã, a'tiro nĩrã weesa'a: “Ãpẽrã yũ'rũoro masĩyũ'rũnũ'cã'a”, nima'acãrã weesa'a. Marĩ ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorõ narẽ Õ'acũrẽ ãjõpeocã weesa'a. ² No'o “Masĩyũ'rũagũ ni'i” nigũnojõ ne cã'rõ masĩtibutiãcã'sami. “A'tiro wee masĩrõũasato”, nitisami. ³ Õ'acũ cãrẽ ma'igũ pe'ema a'tiro nisami: “Yagũ nimi. Cãrẽ masĩ'i”, nisami.

⁴ Musã wa'icũ di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Musã nĩrõnojõta na ãjõpeose yee'que wapamarĩ'i. ãpẽrã Õ'acũ weronjõ nĩrãpũa ne marĩma. Cũ ni'cũta nimi. ⁵ ãpẽrã cãrẽ ãjõpeotirã pãjãrã ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeosama. Ë'mũarõpũ nĩrãrẽ, a'ti nucũcãpũ nĩrãrẽ ãjõpeosama. Narẽ marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeoro weronjõ tũ'oña'sama. “Marĩ wiorã nima”, nisama. ⁶ Marĩ pe'e masĩno'o, Õ'acũ marĩ pacũ ni'cũta nimi. Cũ nipe'tise a'ti turi cjasere bajurẽcũ niwĩ. Marĩ cũ yarã cũ dutiro weejã ni'i. Tojo nicã Jesucristo quẽ'rã ni'cũta wiogũ nimi. Cũ me'rã nipe'tise weeno'caro niwũ. Marĩ quẽ'rãrẽ cũ yarã sãjãcã weecũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a.

⁷ ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã, Õ'acũ ni'cũta nisere añurõ waro masĩyũ'rũtãrĩtisama. Na todũporopũre queose yee'quere ãjõpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ ñubuepeo'que di'ire ba'arã, a'tiro nisama: “Tere ba'arã, queose yee'quere ãjõpeorã wee'e”, nisama. Tojo weerã ãjõpeotutuatirã ba'arã, bu'iritirã tũ'oña'sama. Tojo tũ'oña'mirã, tojo ba'acã'sama. Te me'rã na wãcũsere dojorẽsama. ⁸ Marĩ ba'ase, marĩ ba'atise quẽ'rã marĩrẽ Õ'acũrẽ nemorõ ãjõpeocã weewe'e. Marĩ ba'arã, nemorõ añurã wa'asome. Ba'atirã quẽ'rã, ña'abutiãrã wa'asome. ⁹ Tojo nimicã, añurõ weeya musã. Apetero musã no'o uaro ba'ama'arã, apĩ añurõ ãjõpeotutuatigũre dojorẽbosa'a. ¹⁰ A'tiro ni'i. Mũ'u “Na ãjõpeose yee'que wapamarĩ'i” ni masĩmigũ, na ñubuepeo ba'awũaropũ ba'agũ wa'abosa'a. Apĩ ãjõpeotutuatigũ pe'e mũ'u tojo weesere ã'abosami. Mũ'u ba'acã ã'agũ, “Queose yee'quere ãjõpeogũ weemi. Tojo weese ña'a ni'i”, ni wãcũbosami. Tojo wãcũmigũ, mũ'ũrẽ ã'acũugũ, cũ quẽ'rã ba'acã'bosami. Tere ba'agũ, “Ña'arõ weegũ wee'e”, nibosami. Cũ tojo wãcũse bu'iri mũ'u cãrẽ ña'arõ weegũ wee'e. Tojo weerã añurõ weeya. ¹¹ Mũ'u masĩmigũ ba'agũ, ãjõpeotutuatigũ pe'ere dojorẽgũ wee'e. Cristo cũ quẽ'rãrẽ wẽrĩbosacũ niwĩ. Mũ'u ba'ase me'rã mũ'u acaweregũre dojorẽ'e. ¹² Mũ'u ba'agũ, Cristoreta ña'arõ weegũ wee'e. ¹³ Marĩ ba'ase me'rã marĩ acaweregũ ãjõpeotutuatigũre dojorẽbosa'a. Tojo weeri nĩrã, diãcũta ba'atiyũ'rũocã'rõũa'a.

9

Jesucristo ye quetiwereri masārē na bu'ese wapa wapata'aba'amasīsama nise ni'i

¹ Yũ'u Jesucristo besecũú'cu ni'i. Āpērã cũ besecũú'cārã weronojõ weemasĩ'i. Yũ'u quẽ'rã marĩ wioꝝ Jesure ĩ'awũ. Tojo nicã musārē marĩ wioꝝ quetire werewũ. Musã tere tu'o ějõpeowũ. Tojo weerã yũ'u Jesucristo besecũú'cu nisere masĩ'i. ² Āpērã yũ'ure “Cũ Jesucristo besecũú'cu mejẽta nimi”, nĩrã nisama. Musã pũrĩcã tojo niticã'ña. Yũ'u musārē Jesucristore ějõpeocã weewũ. Tojo nicã musã cũrē ějõpeorãrē ni'cã curuata nerẽque'acã weewũ. Tojo weese me'rã yũ'u cũ besecũú'cu nisere masĩ'i.

³ Āpērã yũ'ure “Cũ Jesucristo besecũú'cu nitimi” nicã, narē a'tiro yũ'tinu'cũ'u. ⁴ Yũ'u Jesucristo besecũú'cu ni'i. Tojo weegũ yũ'u bu'ese wapa na ba'ase ecacã, sĩ'rĩse tĩacã, ñe'emasĩ'i. ⁵ Apeye quẽ'rãrē yũ'u āpērã Jesucristo besecũú'cārã, tojo nicã cũ acabijirã weronojõ weemasĩ'i. Tojo nicã Pedro weronojõ weemasĩ'i. Ni'cõ numio Jesucristore ějõpeogore numoti, miamasĩ'i. ⁶ ¿De'ro wãcũti musã? Āpērã Jesucristo besecũú'cārã cũ ye quetire wererã, da'ratima. ¿Ûsã dia'cũ Bernabé, yũ'u, Jesucristo ye quetire wererã ba'acatisĩ'rĩrã da'radu'umasĩtisari? ⁷ Surara cũ ba'asere cũ basu wapayetisami. Cũ wiorã cũrē ecasama. Ûsere oteꝝ te dũcare ba'asami. Oveja co'tegũ quẽ'rã oveja õpẽcõ me'rã wee'quere ba'asami. ⁸⁻⁹ Yũ'ure “Masã wãcũse dia'cũrē weremi”, niticã'ña. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Moisé Õ'acũ duti'quere a'tiro nicũ niwĩ: “Wecũ trigo ãrũagũ, tuumajãmisũtuasami. Cũ ba'asĩ'rĩgũ, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigore ba'ari nĩrã, ɯseropũ tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'ña”, nicũ niwĩ. Õ'acũ tere nĩgũ, wecũa se'sarore wãcũticũ niwĩ. ¹⁰ Cũ tere nĩgũ, ãsã cũ ye quetire wererãrē queose o'osĩ'rĩgũ tojo nicũ niwĩ. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecũumũ'tã'cu, apĩ trigore ãrũagũ na ote'que dũcare na pũarã dũcawaatjere wãcũyurã, da'rasama. ¹¹ Ûsã musārē Jesucristo ye queti wererã oteri masã weronojõ niwũ. Oteri masũ te otese dũcare miisami. Tojo weerã musã ãsãrē apeyenojõ o'ocã, añu ni'i. ¹² Musã āpērãmarĩcãrē tojo o'osa'a. Ûsã pũrĩcãrē tãsa'a.

“Ûsãrē o'oya”, nĩmasĩ'i. Tojo nimirã, “O'oya”, ne niwe'e. Tojo nĩrõnojõ o'orã, su'tinojõ, ba'asenojõ moorã, tojo nũ'cãcã'wũ. A'tiro wãcũwũ: “Marĩ sērĩcã pe'ere, Cristo ye quetire ɯatibosama”, ni wãcũwũ. Tojo weerã apeyenojõ marĩcã ĩ'arã, tojo nũ'cãcã'wũ. ¹³ ¿Musã masĩweti? Õ'acũ wi'ipũ da'rãrã masã Õ'acũrē ějõpeorã ba'ase miiti cũu'quere ba'asama. Na wa'icũrãrē wẽjẽ ãjũamorõpeowũaropũ da'rãrã, te di'ire ba'asama. ¹⁴ A'te weronojõ Jesucristo ye queti wererã quẽ'rãrē “Na te da'rãse me'rã wapata'aba'ato”, nicũ niwĩ marĩ wioꝝ. ¹⁵ Tojo nimicã, yũ'u ne ni'cãti a'tere niticãti. Tojo nicã ni'cãrõacã quẽ'rãrē musārē apeyenojõ o'odutigũ mejẽta tojo oja'a. Ûjaboa wẽrĩmigũ, musārē were'que wapa wapaseesome.

¹⁶ Yũ'u Jesucristo ye quetire wereꝝ, tere werese bu'iri “Āpērã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, niwe'e. Te yũ'u da'rãse ni'i. Yũ'u tere wereticã, ña'arõ wa'abosa'a. ¹⁷ Tojo weegũ yũ'u ɯaro me'rã wereꝝ, wapata'abopã. Yũ'ure weredutisere weegũ, Õ'acũ cũu'quere weegũ wee'e. Cũ yũ'ure wapayegũsami. ¹⁸ Yũ'u Jesucristo ye quetire wereꝝ, wapata'aba'amasĩ'i. Tojo weeta basiomicã, “Wapayeya”, niwe'e. Yũ'u wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masārē yũ'rũomĩ nise quetire wereꝝ, e'cati'i. Tere wereꝝ, wapaseewe'e. Tereta yũ'u wapata'a.

19 Masārē yu'u bu'esere tu'oato nígũ a'tiro wee'e. Ne ni'cūrē da'rawā'ñaco'tegu nitimigũ, nipe'tirārē da'rawā'ñaco'tegu weronojō tu'oña'a. Pājārā Cristo yarā sājācā ʘasāgũ, tojo wee'e. 20 Judío masā tiropu nígũ, na Jesure ējōpeocā ʘasāgũ na weronojōta niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masā Moisé dutise doca nima. Ō'acũ yu'ure te dutise doca nidutitimi, nígũpua. Mejō na Jesucristore ējōpeocā ʘasāgũ yu'u quē'rā na weronojō Moisé dutise doca weronojō ni'i. 21 Judío masā nitirā quē'rārē Moisé dutisere masītirā, na Jesucristore ējōpeocā ʘasāgũ na weronojō niseti'i. Tojo nisetimigũ, “Ō'acũ dutisere weetigu ni'i”, niwe'e. Cristore ējōpeotjāgũ, Ō'acũ dutisereta wee'e.

22 Yu'u ējōpeotutuatarā me'rā nígũ, na Jesucristore ējōpeocā ʘasāgũ na weronojōta wee'e. “Masīpe'ocā'a”, niwe'e. Tojo weegu nipe'tirārē “¿Yu'u de'ro weecā na yu'rusī'rīmitina?” nígũ, na weewʘasenojōrēta weeseti'i. 23 Jesucristo ye quetire weregu, na tu'oato nígũ tojo wee'e. Cũ ye queti añuse ni'i. Yu'u nipe'tirā tere masīcā ʘa'a. Jesucristo narē yu'ruose yu'u wapata'ase ni'i.

24 A'tere queose me'rā were'e. Omawapata'ari masā nipe'tirā omasama. Nipe'tirā omamirā, ni'cũta wapata'asami. Mʘsā tere masī'i. Mʘsā quē'rā nipe'tirā wapata'asī'rīrā, wapata'ari masũ weronojō omaña. Mʘsārē Ō'acũ o'oatjere wapata'asī'rīrā, cũ ʘaro weeya. 25 Nipe'tirā na omati dʘporo añurō omabu'esama. Tojo weerā na queoro ba'asama. Na upure dojorēsere weetisama. Na pūrī me'rā wéeca be'tore wapata'asī'rīrā, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marī quē'rā Ō'acũ ʘatisere, ña'asere du'urā, Ō'acũ yere wee'e. Cũ o'oatje wapata'asī'rīrā, tojo wee'e. Cũ o'ose ne pe'tisome. 26 Tojo weegu yu'u omari masũ weronojō queoro wee'e. Wācūtimitigũ, tojo weema'awe'e. Yu'u weeatjere wācũyu'u. 27 Yu'u ʘaro dia'cũ weewe'e. Ña'arō ʘaripejasere weewe'e. Wācūtutua'a. Tojo weeticāma, Jesucristo ye quetire āpērārē werecā, Ō'acũ yu'ure “Añurō weewʘ”, nitibosami. Añuse yu'ure o'obo'quere o'otibosami.

10

Dʘporocjārā weronojō weeticā'ña nise ni'i

1 Jesucristore ējōpeorā, mʘsārē a'tere mʘsā masīcā ʘasa'a. Ō'acũ ʘsā Israe curuacjārā ñecʘsumua me'rā nicu niwī. Cũ o'óca curua o'mecuruua me'rā na dʘporo ʘ'mutācu niwī. Nipe'tirā cūrē siruturā, pajiri maa aco sō'arī maajo decopu pē'acārā niwā. 2 Na o'mecuruare sirutu'cārā ti maarē pē'a'cārā nipe'tirā wāmeyeno'cārā weronojō tojacārā niwā. Te me'rā na Moisé yarā sājācārā niwā. 3 Na nipe'tirā Ō'acũ o'o'que ʘ'muse cjase maná wāmetisere ba'acārā niwā. 4 Nipe'tirā aco Ō'acũ o'o'quere ʘtāgāpʘ ní'quere sī'rīcārā niwā. Cristo ʘtāgā aco wijaacaga weronojō nimi. Cũ na nipe'tirārē co'tegu, nipe'tiropu ba'patiwā'cācu niwī. 5 Narē tojo weemigũ, Ō'acũ pājārārē tu'saticu niwī. Cūrē yu'runu'cācā ī'agũ, tojo weecu niwī. Te ye bu'iri na yucu marīrōpu wa'arā, pājārā boabajaque'aticārā niwā.

6 Narē tojo wa'a'que marīrē queose weronojō ni'i. Marīrē na ña'arō wee'caro weronojō weedutitiro tojo wa'acaro niwũ. 7 Tojo weerā āpērā na yee'quere ējōpeoticā'ña. Todʘporocjārā weronojō weeticā'ña. Ō'acũ ye queti ojāca pūrīpu wecu queosere ējōpeorā da're'quere a'tiro ojano'wũ: “Masā ba'a, sī'rīcārā niwā. Tu'ajanu'cō, na no'o ʘaro bosenuu nu'cācārā niwā.” 8 Marī na weronojō no'o ʘaro a'metārābajaque'aticā'rā.

Námarĩcã tojo wee'que wapa ni'cã numu veintitrés mil wēricārã niwã. ⁹ Na marĩ wiogũ Õ'acũrē ña'arõ ucũcārã niwã. Õ'acũ marĩrē co'tetimi nĩrã, cũrē uacã weecārã niwã. Marĩ na wee'caronojõ weeticã'rã majã. Námarĩcã tere wéerã, pãjãrã añã cũ'rĩwējēno'cārã niwã. ¹⁰ Tojo nicã musã Õ'acũ me'rã na wee'caronojõ tũ'satirã, niticã'ña. Na tojo weecã ï'agũ, Õ'acũrē wereco'tegu u'musecjũ narē wējēcõ'acu niwĩ.

¹¹ Õ'acũ marĩrē masĩdutigu narē tojo weecu niwĩ. Marĩ a'tocaterocjãrãrē a'ti umuco ñujawã'cãrõ wee'e. Õ'acũ ñuporocjãrãrē bu'iri da'recu niwĩ. Te bu'iri da're'quere cũ ye queti ojãca pũrĩpu ojaduticu niwĩ. Marĩrē na weronojõ ña'arõ weedutigu tojo weecu niwĩ. ¹² No'o “Yũ'u pũricã añurõ ējõpeo'o, ña'arõ weesome” nigũnojõ tũ'omasĩña. Apetero weegu mũ'u ña'arõ weebosa'a. ¹³ Apetero marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩsa'a. O apetero wãtĩ marĩrē ña'arõ weedutisami. Marĩ dia'cũ mejētare tojo wa'a'a. Nipe'tirãrē tojo wa'asa'a. Õ'acũ pe'e cũ “Weeguti” ní'quere weeticã weetisami. Cũ marĩ ña'arõ weesĩ'rĩcã, nu'cãto ní'gũ marĩrē weetamusami. Tojo weerã marĩ ña'arõ weebo'quere weewe'e.

¹⁴ Tojo weerã Jesucristore ējõpeorã yũ'u mairã, musã na yee'cãrãrē ñubuepeoropu ne wa'aticã'ña. Tere ne cã'rõ ējõpeoticã'ña. ¹⁵ Musãrē masãrē weronojõ ucũ'u. Musã basu yũ'u ucũsere tũ'oña'ña. ¹⁶ Marĩ põtērĩrã, sĩ'rĩrĩ pa sĩ'rĩse ñuporo Õ'acũrē e'catise o'o'o. Ti pare sĩ'rĩrã, Jesucristore bu'ipejatamu'u. Cũ marĩrē wēribosagu, cũ dí o'maburocu niwĩ. Tojo nicã pãgãrē ñucawaa ba'arã, ni'cã curua, ni'cã upu wa'a'a. Tere ba'arã, Cristo curusapu wērĩ'quere bu'ipejatamu'u. ¹⁷ Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cãgã cjase pãrē ba'a'a. Tojo weerã marĩ ni'cã curua, ni'cã upu weronojõ ni'i.

¹⁸ Israe curuacjãrãrē wãcũña. Na Õ'acũrē ējõpeorã, wa'icũrãrē ñjũamorõpeosama. Te di'ire ba'asama. Tere ba'arã, na Õ'acũrē bu'ipejatamusama. ¹⁹ Musãrē a'tiro nigũti. Yũ'u masã na yee'que pe'ema “Wapati'i”, nigũ mejēta wee'e. Wa'icu di'i na yee'cãrãrē wējē ñubuepeo'que quē'rãrē a'tiro nigũti: “Apeye di'i weronojõ ni'i”, nigũ mejēta wee'e.

²⁰ Tojo nitimigũ, a'tiro ni'i. Õ'acũrē ējõpeotirã na yee'cãrãrē wa'icũrã wējē ñubuepeorã, wãtĩarē ējõpeorã weema. Õ'acũ mejētare ējõpeoma. Na tojo weecã, musã na me'rã nerē ba'arã, wãtĩa me'rã bu'ipejatamurã wee'e. Musã tojo weecã uawe'e. ²¹ Marĩ põtērĩrã, marĩ wiogũ ya pare sĩ'rĩ'i. Cũrē bu'ipejatamurã, cũ yere ba'a'a. Na yee'quere ñubuepeowuaropu cjase pe'e na o'ose te sĩ'rĩse, te ba'ase wãtĩa ye ni'i. Tojo weerã musã marĩ wiogũre bu'ipejatamurã, cũ yere ba'arã, wãtĩa ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wãtĩa yere ba'arã, narē bu'ipejatamubosa'a. ²² Marĩ, wãtĩarē bu'ipejatamurã, marĩ wiogũ Õ'acũrē doecã weebosa'a. Cũ marĩ me'rã uacã, marĩ põtēotisa'a. Cũ tutuagu nimi.

Marĩ ñaro dia'cũ wéerã, ãpērãrē ma'itibosa'a nise ni'i

²³ Masã a'tiro ucũwuasama: “Marĩ weesĩ'rĩsere no'o ñaro weemasĩ'i.” Tojota ni'i, nĩrõ. Apeye marĩ weesĩ'rĩse marĩrē weetamutisa'a. Marĩ ñaro wéerã, ãpērãrē Õ'acũrē nemorõ ējõpeocã weetibosa'a. ²⁴ ãpērãrē añurõ wa'acã ñasãrõña'a. Marĩ ye dia'cũrē wãcũnũrũticã'rõña'a.

²⁵⁻²⁶ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Nipe'tise a'ti turĩpu nise marĩ wiogũ ye ni'i”, ni ojano'wũ. Nipe'tise ba'ase Õ'acũ wee'que ni'i. Tojo niyucã, nipe'tisere ba'amasĩ'i. Tojo weerã ba'ase ñuawuaropu

duasere no'o ɥaro duuba'aya. Musã bu'iritirã tu'oña'rĩ nírã, “¿Na queose yee'cãrãrẽ ñubuepeo'que di'i niti?” ni sãrĩtiña'ticã'ña.

²⁷ Apetero weegu ni'cũ Jesucristore ãjõpeotigu musãrẽ cũ tiropu ba'adutibosami. Musã cũ tiropu wa'asĩ'rĩrã, nipe'tise cũ ecasere ba'aya. Musã bu'iritirã tu'oña'rĩ nírã, “¿A'te de'ro wee'que di'i niti?” ni sãrĩtiña'ticã'ña. ²⁸ Topu nirĩ cura ni'cũ Jesucristore ãjõpeogu musãrẽ a'tiro nibosami: “A'te queose yee'cãrãrẽ na ñubuepeo'que di'i ni'i”, nibosami. Cũ tojo nicã, te di'ire ba'aticã'ña. Cũ musã ba'acãma, mejẽcã wãcũbosami. Tojo wãcũticã'to nírã tojo weeya. ²⁹ Tojo nígũ, cũ wãcũsere ucũgũ wee'e. Musã wãcũse mejẽtare ucũ'u. Marĩ a'tiro nibosa'a: “Apĩ ña'arõ tu'oña'se bu'iri ¿de'ro weeacju yu'u weesĩ'rĩsere ducayubosau? ³⁰ Yu'u ba'asere Õ'acũrẽ e'catise o'ocã, ãpẽrã yu'u ba'asere mejẽcã nímasĩtisama”, nibosa'a. ³¹ A'tiro ni'i. Marĩ ba'ase, sĩ'rĩse me'rã añurõ weecãma, añu ni'i, añurõ. Mejõ a'tiro ɥa'a. Nipe'tise marĩ ãpẽrãrẽ ãjõpeocã weecã, añu nisa'a. Tojo weecã, nipe'tirã Õ'acũrẽ e'catipeorãsama. ³² Musã weese me'rã nipe'tirã Õ'acũ yarãrẽ, judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ña'arõ weecã weeticã'ña. ³³ Yu'u weronojõ weeya. Nipe'tise yu'u weese me'rã Õ'acũ yarãrẽ añurõ weesĩ'rĩ'i. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeocã ɥasãgũ na tu'sasere weenu'cũsĩ'rĩ'i. Yé pe'ere añurõ weesĩ'rĩwe'e. ãpẽrã ye pe'ere na yu'rũcã ɥasãgũ wãcũnũrũ'u.

11

¹ Musã quẽ'rã yu'u weronojõ weeya. Cristore yu'u siruturonjõta yu'ure sirutuya.

Numia na ñubuewɥaropu weewɥase ni'i

² Yu'ure musã wãcũcã, yu'u bu'e'quere queoro weecã tu'ogu, e'cati'i. ³ Apeyenojõ musãrẽ masĩcã ɥa'a. Cristo ɥmɥanũcũrẽ na dũpoá nimi. ɥmɥ pe'e numio dũpoá nimi. Õ'acũ quẽ'rã Cristo dũpoá nimi. ⁴ ɥmɥ Õ'acũ wi'ipu ñubuegu, cũ dũpoapu su'ti caserore pesatisami. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiagu, pesatisami. Pesagu pũrĩcã, bopoyoro weegu weebosami. Cũ tojo wéégũ, marĩ wiogu Jesucristore wiopesase me'rã ãjõpeotibosami. ⁵ Numio pũrĩcã ñubuego, dũpoapu su'ti caserore pesasamo. Tojo nicã Õ'acũ wereduti'quere wereturiago, mejãrõta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. ɥmɥ weronojõ weebosamo. Co marãpũre, co wiogure yu'rũnũ'cãgõ weesamo. Poarire seecõ'a wɥjaweeno'co weronojõ nibosamo. ⁶ Co pesaticã, diacjũta co poarire seecõ'a wɥjaweepocã'rõɥa'a. Tojo weesĩ'rĩtigo, bopoyo ni'i nígõ, pesato. ⁷ ɥmɥ pe'e pesaticã'rõɥa'a. Cũ Õ'acũ weronojõ wiogu nimi. ɥmɥ Õ'acũ wiogu nimi nisere ï'omi. Numio pe'e ɥmɥ wiogu nimi nisere ï'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesarũa'a. ⁸ Ne waropu Õ'acũ ɥmũrẽ wéégũ, numio ya õ'a me'rã weeticũ niwĩ. Numio pe'ere ɥmɥ ya õ'a me'rã weecũ niwĩ. ⁹ Õ'acũ numiorẽ ɥmũrẽ weetamudutigũ weecũ niwĩ. ɥmɥ pe'ema numiorẽ weetamuacju mejẽtare weecũ niwĩ. ¹⁰ Tojo weerã numia musã nerẽwɥaropũre nírã, su'ti caserore pesarũa'a. Tojo weego co ɥmũa dutise doca nisere ï'osamo. Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ wereco'terã ɥ'mũsepũ nirã co tojo weesere ï'asama. ¹¹ Tojo nimicã, marĩ Jesucristore ãjõpeorã a'merĩ weetamu'u. ɥmũa numia weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. Numia quẽ'rã ɥmũa weetamuse marĩrõ nímasĩtisama. ¹² Diacjũta ni'i. Õ'acũ numiorẽ ɥmɥ ya õ'a me'rã weecũ niwĩ. A'te quẽ'rã diacjũ ni'i. ɥmũa numiapũre

bajuasama. Nipe'tirā Ō'acū weeno'cārā dia'cū nima. Cū narē de'ro wee nisetiatjere weecu niwī.

¹³ ¿Musā de'ro wācūti? Numia na Ō'acū wi'ipū Ō'acūrē sērīrā, dūpoapū su'ti casero pesaticā ¿añuti? Añuwe'e. ¹⁴ Nipe'tirā masīno'o. Ūmū poanū'mo yoacā, bopoyo ni'i. ¹⁵ Numia pe'e co poanū'mo yoacā, añuyū'rua'a. Masīno'o. Co dūpoare ma'masu'ago poanū'morē o'masamo. Su'ti casero pesago weronojō weesamo. ¹⁶ Yū'u ucūsere “Tojo niwe'e” nigūnojōrē a'tiro nigūti. “Ūsā, tojo nicā āpērā Jesucristore ējōpeorā apeye weesetisenojōpūma masīnemoña marī'i”, nigūti.

Miinerēba'arā queoro weeti'que ni'i

¹⁷ Ni'cārōacā musārē apeye oja'a. Tere ojagū, “Añurō weerā wee'e”, nigū mejēta wee'e. Musā nerērā, añurō weeboronojō o'orā, mejō pe'e dojorēaporo. ¹⁸ Musārē a'tiro nimū'tāgūti. Musā nerēwuarā, dūcawatisa'a. Musā tojo weese quetire tū'owū. Yū'u tū'oña'cā, a'te queti diacjūta nisa'a. ¹⁹ Musā a'tiro ni wācūsa'a: “Marī dūcawatiwjaroua'a. Te me'rā ¿noa pe'e Jesucristo yarā waro nitito? nisere ī'orāsa'a”, nisa'a.

²⁰ Musā dūcawatise ye bu'iri miinerēba'arā, marī wiogu cū bu'erā me'rā ba'atuo'caro weronojō queoro etiba'atisa'a. ²¹ Musā ba'ase miasere no'o uaro ba'anū'cāsa'a. Pajiro ba'a, sī'rī, que'asa'a. Āpērā pe'e ba'atirā ūjaboasama. ²² ¿Musā wi'seri mooti? Te wi'seripū ba'a, sī'rībosā'a. No'o uaro wéerā, musā nerēwuasere wapamarī'i, nirā wee'e. Ba'ase moorārē bopoyoro yū'rūcā weerā wee'e. ¿De'ro nibosau musārē? A'tere musārē “Añurō weerā wee'e”, niwe'e.

Jesucristo cū bu'erārē sū'ori ba'atuo'que ni'i

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yū'u musārē bu'e'quere marī wiogu yū'ure bu'ewī. A'tiro ni'i. Jesú cūrē ī'atu'tirāpūre o'oatji ñamita Jesú pārē mii, ²⁴ Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanū'cō, tigare cū bu'erārē dūcawaacu niwī. Be'ro narē nicū niwī: “A'te yū'u upū ni'i. Yū'u musā ye niatjere wērībosagūti. A'tiro yū'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere wéerā, yū'u musārē wērībosasere wācūña”, nicū niwī. ²⁵ Na ba'áca be'ro sī'rīrī pare mii, narē nicū niwī: “Musā ye niatjere yū'u wērīgūti. Yū'u wērīcā, yé dí o'maburorosa'a. Ō'acū dūporopū musā me'rā ‘A'tiro apogūti’, nicū niwī. Cū ni'caronojōta yé dí me'rā musā me'rā apogusami. Musā nipe'tisetiri ti pare sī'rīsetirinūcū yū'ure wācūña”, nicū niwī. ²⁶ A'tiro ni'i. Musā pārē ba'arā, ti pare sī'rīrā, marī wiogu cū marīrē wērībosā'quere ī'onu'cūrā wee'e. Téé cū apaturi a'ticāpū musā tojo weenu'cūcā'rāsa'a.

Pōtērīse dūporo marī weesetisere wācūmū'tādutise ni'i

²⁷ Marī wiogu Jesucristo pōtērīdutisere wiopesase marīrō pārē ba'ama'agūnojō, ti pare sī'rīma'agūnojō bu'iri cuomi. Cū wērīsere, cū ye díre mejō nise weronojō tū'oña'sami. ²⁸⁻²⁹ A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā nerēwuarā, ni'cā curua, ni'cā upū ni'i. Marī wiogu ya upū ni'i. Marī tere queoro wācūtimirā, pārē ba'a, ti pare sī'rīcā, Ō'acū bu'iri da'resami. Tojo weerā nipe'tirā marī pōtērīati dūporo marī weesere ¿ña'arō weecāti? nīrā, wācūmū'tārōua'a. Tojo wéeca be'ropū pārē ba'a, ti pare sī'rīmasī'i. ³⁰ Musā tojo weetise ye bu'iri pājārā dutiti, tutuatima. Ni'cārērā wērīatojama. ³¹ Marī pōtērīse dūporo wācūmū'tācāma, Ō'acū tojo bu'iri da'retibosami. ³² Marī wiogu añurō weeato nīgū marīrē bu'iri da'rewe'osami. Cū marīrē, āpērā cūrē ējōpeotirā me'rā pecame'epū

wa'acã uatimi. Tojo weegu ña'arõ weesere du'udutigũ marĩrẽ bu'iri da'rewẽ'omi.

³³ Tojo weerã, acawererã, miinerẽba'arã, a'tiro weeya. Ni'cãrõ me'rã ba'arãtirã, yucueya. ³⁴ No'o ujaboagũnojo cũ ya wi'ipũ ba'ato. Tojo weecã, Õ'acũ masã añurõ nerẽcã ñ'agũ, bu'iri da'reesome. Apeyema masã tiropũ wa'agũ, apoguti.

12

Masãñucũ weemasĩsere Espĩritu Santu o'ose ni'i

¹ Acawererã, Espĩritu Santu masãrẽ Õ'acũ yere weemasĩatjere o'omi. Masãrẽ tere queoro masĩcã u'a.

² Masã masĩ'i, Jesucristore ãjõpeose dũporo masã yee'quere no'o uaro ãjõpeosirutucãrã niwũ. Na yee'que catise mejẽta nicaro niwũ. Ucũticaro niwũ. ³ Masã masĩticãrã niwũ. Te bu'iri a'tiro masĩcã u'a. Ne ni'cũ Espĩritu Santure cuogũ Jesure a'tiro nĩmasĩtisami: “Pecame'epũ wa'abata'to”, nĩmasĩtisami. Tojo ucũgũ pũrĩcã Espĩritu Santu o'ose me'rã mejẽta ucũsami. Apĩ “Jesũ marĩ wiogũ nimi” nĩgũ, cũ pũrĩcã Espĩritu Santure cuomi. Espĩritu Santu moogũ tojo nĩmasĩtibosami.

⁴ Marĩrẽ Espĩritu Santu cũ weemasĩse o'osere mejẽcã dia'cũ dũcawaasami. Tere Espĩritu Santu ni'cũta o'omi. ⁵ Cũ o'ose me'rã marĩ wiogũ Jesucristo marĩrẽ mejẽcã dia'cũ da'radutisami. Tojo da'radutimigũ, Jesucristo ni'cũta nimi. ⁶ Cũ dutisere weerã, mejẽcãrĩ dia'cũ weesa'a. Õ'acũ ni'cũta nipe'tirã marĩ weesere añurõ wa'acã weesami. ⁷ Espĩritu Santu cũ o'ose me'rã marĩñucũrẽ cũ marĩ me'rã nisere ñ'osami. Cũ o'ose me'rã marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ añurõ weemasĩ'i. ⁸ A'tiro ni'i. Æpẽrãrẽ cũ masĩse o'ose me'rã ucũme'rĩcã weesami. Æpẽrãrẽ mejãrõta cũ me'rã Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'quere tu'omasĩ, wereme'rĩcã weesami. ⁹ Æpẽrãrẽ cũta tja ãjõpeoyũ'rũnũ'cãserẽ o'osami. Tojo nicã ãpẽrã dutitirãrẽ yũ'rũomasĩsere o'osami. ¹⁰ Æpẽrã cũ tutuaro me'rã añuse wee'omasĩsama. Æpẽrãrẽ Õ'acũ were'quere wereturiamasĩsere o'osami. Æpẽrãrẽ “¿Noa wãtĩ me'rã nisoocũti? ¿Noa Espĩritu Santu me'rã diacjũ ucũti?” ni besemasĩsere o'osami. Espĩritu Santu ãpẽrãrẽ apemasã yere masĩtimirã ucũcã weesami. Æpẽrã na ucũcã masĩtimirã, wereturiamasĩsama. ¹¹ Espĩritu Santu cũ uaro cũ o'osĩrĩsere marĩñucũrẽ dũcawaasami. Marĩrẽ mejẽcãrĩ dia'cũ weesetiatjere dũcawaasami. Cũ ni'cũ nimigũ, tojo weesami.

Marĩ pãjãrã nimirã, ni'cã curua, ni'cã upũta ni'i nise ni'i

¹² Marĩ upũ ni'cã upũ nimirõ, peje dũcawatimĩrõ, ni'cã upũta ni'i. Cristo quẽ'rã tojota nimi. Pãjãrã cũrẽ ãjõpeoma. Na pãjãrã nimirã, cũ upũ weronojõ ni'cã curua cũ me'rã nima. ¹³ A'tiro ni'i. Marĩ cũrẽ ãjõpeorã nipe'tirã judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'teri masã, da'rawã'ñaco'tetirã Espĩritu Santu ni'cũ me'rãta wãmeyeno'wũ. Tojo weerã ni'cã upũ ni'i. Marĩ nipe'tirãpũta Espĩritu Santureta cu'o.

¹⁴ Ni'cã upũ peje dũcawatise cuocã'a. ¹⁵ Marĩ dũ'pocã ucũrĩ dũ'pocã nĩrõ, a'tiro nibosa'a: “Omocã niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjase niwe'e.” Tojo nise ye bu'iri dũ'pocã upũpũ niticã weewe'e. Topũta wã'ña'a. ¹⁶ Marĩ o'mepero a'tiro ucũbosa'a: “Capea niwe'e. Tojo weegu marĩ upũ cjase niwe'e.” Tojo nise ye bu'iri o'mepero upũpũ niticã weewe'e. Topũta wã'ña'a. ¹⁷ Marĩ upũ capeajo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ tu'obosaũ?

Marĩ upu o'meperojo dia'cũ nicã, ¿de'ro wee marĩ wĩĩña'bosa? ¹⁸ Õ'acũ marĩ upure wee'cu pe'ema cũ uaro me'rã nipe'tisere queoro cũucu niwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Ni'cã upu peje ducawatise cu'o. Tojo nimirõ, ni'cã uputa ni'i. Peje ducawatise móórõ, ni'cã upu niwe'e. Marĩ Jesucristore ejõpeorã ni'cã uputa ni'i.

²¹ Capea omocãrẽ “Mũ'urẽ uatisa'a”, nĩmasĩtisa'a. Dupoa quẽ'rã dũ'pocãrĩrẽ “Uatisa'a”, nĩmasĩtisa'a. ²² A'tiro pe'e ni'i. Marĩ upu cjasere nipe'tisere u'a. Marĩ upupure apeye mejõ nise ni'i. Tojo nĩmicã, te marĩcã, catimasĩtisa'a. ²³ Marĩ apeye upu cjasere mejõ nise tũ'oña'a. Tojo weerã tere añurõ bajuato nĩrã añurõ apo'o. Apeye quẽ'rãrẽ masã ã'aticã'to ni, bopoyasãrã, su'ti sãñacã'mota'a'a. ²⁴ Apeye nemorõ añurõ bajuse me'rã pe'ema tojo weewe'e. Õ'acũ marĩ upu cjasere añurõ apocu niwĩ. Ni'cã uputa añurĩ upu niato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Marĩ mejõ nise tũ'oña'senojõrẽ añurõ wãcũcã weecu niwĩ. Te weronojõ marĩ mejõ nĩgũ tũ'oña'gũrẽ marĩrẽ añurõ wãcũcã weemi. ²⁵ Cũ tojo wéegũ, nipe'tise marĩ upu cjasere ni'cãrõnojõ a'merĩ weetamudutigũ tojo cũucu niwĩ. ²⁶ Marĩ upupure ni'cãrõ pũrĩno'cã, nipe'tiropũ se'sa wa'a'a. No'o ni'cãrõ añurõ wa'acã, nipe'tiropũ añurõ tũ'oña'a.

²⁷ Tojo nĩgũ, a'tiro nĩgũ wee'e. Marĩ Cristore ejõpeorã cũ ya upu weronojõ ni'i. Marĩnũcũ cũ ya upucjãrã ni'i. ²⁸ Õ'acũ marĩ upu cjasere ducawaacu niwĩ. Cũ tojo wee'caronojõ Jesucristore ejõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ weetamuatjere cũucu niwĩ. Ne waro Jesucristo besecũ'cãrãrẽ nipe'tirã bu'ipũ besecũ'ucu niwĩ. Na be'rocjãrã Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masãrẽ cũucu niwĩ. Na be'rore Õ'acũ ye quetire bu'eri masãrẽ cũucu niwĩ. Be'ro añuse, mejẽcã bajusere wee'orĩ masãrẽ cũucu niwĩ. Na be'rore dutitirãrẽ yũ'rũori masãrẽ, weetamurĩ masãrẽ, tojo nicã dutiri masãrẽ cũucu niwĩ. Nipe'tirã be'ro apemasã yere masĩtimirã ucũrĩ masãrẽ cũucu niwĩ. ²⁹ Masĩno'o. Marĩ nipe'tirãrẽ mejãrõta weedutigũ cũuticu niwĩ. Marĩ nipe'tirã Jesucristo besecũ'cãrã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ yere wereturiari masã niwe'e. Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire bu'eri masã niwe'e. Nipe'tirã añuse mejẽcã bajusere wee'omasĩwe'e. ³⁰ Nipe'tirã dutitirãrẽ yũ'rũomasĩwe'e. Nipe'tirã apemasã ye ucũsere ucũwe'e. Nipe'tirã na tojo ucũcã tũ'otimirã, wereturiasĩwe'e. ³¹ Mũsãrẽ Espĩritu Santu cũ weemasĩsere o'ocãma, añuyũ'rũasere beseyũ'rũnũ'cãña. Yũ'ũ mũsãrẽ a'te nipe'tise nemorõ añuyũ'rũnũ'cãsere weregũti.

13

Ma'ise apeyenojõ yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a nise ni'i

¹ Marĩ apemasã ye ucũsere masĩtimirã, ucũmasĩbosa'a. Õ'acũrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã ye quẽ'rãrẽ ucũmasĩbosa'a. Tojo weemasĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, to'atu o cõmepjĩrẽ no'o uaro paama'arã weronojõ nibosa'a. ² Apeyere Õ'acũ marĩrẽ were'quere añurõ wereturiasĩbosa'a. Tojo weemirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Tojo nicã nipe'tise masã masĩña marĩ'quere masĩbosa'a. No'o nipe'tisere masĩpe'ocã'bosa'a. Tojo masĩmirã ãpẽrãrẽ ma'itirã, tũ'omasĩtirã weronojõ nibosa'a. Marĩ ejõpeoyũ'rũnũ'cãrã pũrĩcã, ũrũgũrẽ aperopũ wa'adutimasĩbosa'a. Tojo weeta basiomicã a'merĩ ma'ise móórã, mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. ³ Marĩ cuose nipe'tisere pajasecuorãrẽ o'obosa'a. Marĩ narẽ ma'itimirã o'orã, tojo o'oma'acãrã weesa'a. Marĩ Õ'acũ yere

weecã, cūrē ějōpeotirã marĩrē ũjũadutibosama. Cũ yere weemirã ãpērãrē ma'iticã, Ō'acũ marĩrē “Añurō weewũ”, nitisami.

⁴ Marĩ ãpērãrē ma'írã, a'tiro wee'e. Āpērã marĩrē mejēcã weecã, na weesere nũ'cã'a. Nipe'tirãrē añurō wee'e. Āpērãrē ũowe'e. Musã ãpērãrē ma'írã, a'tiro niwe'e: “Musã nemorō añuyũ'rũnũ'cãrã ni'i”, niwe'e. “Āpērã yũ'rũoro añurō weeyũ'rũnũ'cãrã ni'i”, niwe'e. ⁵ Āpērãrē ějōpeose me'rã ucũ'u. Marĩ ye se'sarore wãcũwe'e. Uamuñawe'e. Āpērã marĩrē mejēcã weecã, yoacã uanu'cũwe'e. ⁶ Āpērã ña'arō weecã ĩ'arã, e'catuwe'e. Na añurō weecã pe'e, e'catitamu'u. ⁷ Āpērã na ña'arō weesere ne cã'rō wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cūrē ějōpeo'o. “Be'ropũ añurō weerãsama”, ni wãcũ'u. Nipe'tise ãpērã marĩrē ña'arō weecã, wãcũtutua'a.

⁸ Ma'ise pe'tisome. Ninu'cũcã'rõsa'a. Apeye Ō'acũ marĩrē weemasĩse o'ose pũrĩcã pe'tidijarosa'a. Be'ropũ Ō'acũ cũ yere wereturiamasĩse o'ose quẽ'rã pe'tidijarosa'a. Nipe'tise cũ yere masĩpe'ocã'rãsa'a. Apemasã ye ucũsere masĩtimirã Ō'acũ ucũmasĩse o'ose quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tirã ucũse tũ'ope'ocã'no'rõsa'a. Āpērã yũ'rũoro masĩse o'o'que quẽ'rã pe'tirosa'a. Nipe'tisere masĩrãsa'a. ⁹ A'tiro ni'i. Marĩ sũ'owaro nipe'tisere masĩpe'owe'e. Ō'acũ ye quẽ'rãrē ni'cãrẽta weremasĩ'i. ¹⁰ Be'ropũ Jesucristo apaturi a'ticã, masĩpe'ocã'rãsa'a. Marĩ masĩpe'ocãma, marĩ masĩmi'que mejõ nise tojarosa'a.

¹¹ Marĩ wĩ'marã nĩrã, na weewũaronojõ weewũ. Bucurã wa'arã, wĩ'marã weesere du'ucã'wũ. Na wĩ'marã weese marĩrē wapamarĩ'i. ¹² Tojo weronojõ a'tocatero marĩ añurō masĩwe'e. Ēorõ mejãrõpũ marĩ ĩ'ase weronojõ ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyoropũ Ō'acũrē ĩ'arãsa'a. Ni'cãrõacãrē marĩ cã'rõacã masĩ'i. Be'ro cũ marĩrē masĩrõnojõta masĩpe'ocã'rãsa'a. ¹³ A'tiro nicãrē ějōpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te ĩ'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorō añuyũ'rũnũ'cã'a.

14

Āpērã ye ucũsere tũ'otimirã ucũrã, a'tiro weeroũ'a nise ni'i

¹ Āpērãrē ma'isere wãcũyũ'rũnũ'cãña. Tojo nicã Ō'acũ Espĩritu Santu me'rã weetamumasĩsere ũaya. Āpērã yere masĩtimirã ucũmasĩse Espĩritu Santu o'ose ni'i. Ō'acũ yere wereturiamasĩse quẽ'rã cũ o'oseta ni'i. Cũ o'osere wereturiamasĩsere ũaripejayũ'rũnũ'cãña. ² No'o ãpērã ye ucũsere masĩtimigũ ucũgũnojõ Ō'acũ dia'cūrē ucũsami. Masãrē ucũtisami. Cũ ucũsere tũ'otisama. Espĩritu Santu tutuaro me'rã masĩno'ña marĩsere ucũsami. ³ Ō'acũ yere wereturiase pe'e masãrē ucũse ni'i. Tere wererã, marĩ ãpērãrē Ō'acũrē nemorō ějōpeocã wee'e. Na e'caticã, wãcũtutuacã wee'e. ⁴ No'o ãpērã yere masĩtimigũ ucũgũnojõ cũ se'saro Ō'acũrē nemorō ějōpeowã'cãgũ weesami. Ō'acũ ye quetire wereturiagu pe'e ãpērã Jesucristore ějōpeorã nerẽwũari curuacjãrãrē nemorō ějōpeocã weenemosami. ⁵ Musã ãpērã yere masĩtimirã, nipe'tirã ucũmasĩcã ũami'i. Te yũ'rũoro Ō'acũ yere wereturiamasĩse pe'ere ũasãyũ'rũnũ'cãmi'i. Wereturiamasĩgũ pe'e apĩ ãpērã yere masĩtimigũ ucũgũ nemorō wapatimi. Ni'cũ ãpērã yere masĩtimigũ, ucũsami. Be'ro cũ ucũ'quere “A'tiro nisĩ'rĩrõ weepũ”, ni wereturiacã, añu nisa'a. Tojo weregu, nipe'tirã Jesucristore ějōpeori curuacjãrãrē nemorō ějōpeocã weesami. ⁶ A'tiro

ni'i. Yũ'u mʉsã tɪropu wa'agu, ăpĕrã yere ucũgũ, weetamutibosa'a. Ō'acũ yũ'ure masĩse o'osere bu'égũ pũrĩcã, weetamubosa'a. Mʉsãrĕ Ō'acũ wereduti'quere wereturiagu quĕ'rã, weetamubosa'a. Tojo nicã mʉsãrĕ apeyere bu'enemogũ, weetamubosa'a.

⁷ Ni'cã queose bʉsuse cjasere o'oña'gũti. Wĕowũ no'o ɥaro putima'acã, ñe'enojõ basase nisari, nita basiowe'e. Bʉapũtĕrõ no'o ɥaro bʉapũtĕcã, ñe'enojõ basase nisari, nita basiowe'e. ⁸ Surara a'mewĕjĕrã wa'arã, na putipjũre queoro putiticã, na yere apoyutisama. ⁹ Marĩ quĕ'rã tojota nisa'a. Marĩ queoro ucũticã, de'ro nirõ weesari, nita basiowe'e. Mejõ waro ucũma'acã'bosa'a. ¹⁰ "A'ti nucũcãpũre pejetiacã ucũse ni'i", nita basiowe'e. Nipe'tise te ucũsenucũ tũ'ota basio'o. ¹¹ Yũ'u ăpĕrã ucũsere tũ'otigu, aperocjũ weronojõ ni'i. Yũ'u apĩrĕ ucũcã, cũ quĕ'rã tũ'otigu, apesecjũ weronojõ nisami. ¹² Tojota ni'i mʉsã quĕ'rãrĕ. Mʉsã Espĩritu Santu tutuaro me'rã weemasĩse o'osere ɥa'a. Tere ɥarã, a'tere ɥaripejayũ'rũnũ'cãña. Jesucristore ĕjõpeori curuacjãrãrĕ nemorõ añurõ ĕjõpeocã weemasĩse pe'ere ɥaripejayũ'rũnũ'cãña.

¹³ Tojo weerã no'o ăpĕrã yere masĩtimigũ ucũgũnojo te ucũsere wereturiamasiacjũ Ō'acũrĕ sĕriato. ¹⁴ Marĩ ăpĕrã ye ucũsere tũ'otimirã ñubuerã, Espĩritu Santu weetamuse me'rã ñubue'e. Tojo weemirã, "A'tiro nirã wee'e", nĩmasĩtisa'a. Tojo weerã ăpĕrãrĕ weetamutibosa'a. ¹⁵ Marĩ ñubuerã, a'te pũarore weeroua'a. ăpĕrã yere masĩtimirã ucũse Espĩritu Santu o'ose me'rã ñubueroua'a. Tojo nicã marĩ wãcũse me'rã ñubueroua'a. Apeye quĕ'rãrĕ Ō'acũrĕ basapeorã, mejãrõta pũaro me'rã basapeoroua'a tja. ăpĕrã yere masĩtimirã ucũse me'rã, tojo nicã marĩ ucũse ɥseri me'rã basaroua'a. ¹⁶ ăpĕrã yere masĩtimirã ucũse me'rã dia'cũ mũ'u Ō'acũrĕ e'catise o'ocã, apĩ mũ'u ucũsere tũ'otibosami. Tũ'otigu, "Tojota ni'i", nitamumasĩtisami. ¹⁷ Mũ'u e'catise o'ocã, añu ni'i, añurõ pe'e. Cũ pe'ere Ō'acũrĕ nemorõ ĕjõpeocã weetisa'a. ¹⁸ ăpĕrã yere masĩtimigũ ucũsere yũ'uta mʉsã nipe'tirã nemorõ ucũyũ'rũnũ'cã'a. Tojo weegu Ō'acũrĕ e'catise o'o'o. ¹⁹ Tojo nimigũ, Jesucristore ĕjõpeorã nerĕwũaropu mʉsã tũ'otisere ucũcã, yũ'u ucũse wapamarĩsa'a. Yoacã ăpĕrã ye ucũse me'rã ucũmigũ, mejõ waro ucũbosa'a. Mʉsã tũ'otibosa'a. Cã'rõacã nimicã, masã tũ'ota basiose me'rã ucũcã pe'ere, tetã mʉsãrĕ añu ni'i.

²⁰ Acawererã, Jesucristore ĕjõpeorãrĕ mʉsãrĕ wereguti. Wĩ'marã tũ'omasĩtima. Na weronojõ wãcũticã'ña. Bũcurã weronojõ wãcũsetiya. Wĩ'marã ña'arõ weesetitirã weronojõ wãcũña. ²¹ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: "Marĩ wiogu Ō'acũ a'tiro nicũ niwĩ: 'ĕjõpeotise bu'iri yũ'u a'ti di'tacjãrãrĕ apemasã ye me'rã ucũgũti. Tojo weemicã, te me'rã quĕ'rãrĕ ĕjõpeosome', nicũ niwĩ." ²² Tojo weegu Ō'acũ masãrĕ apemasã ye me'rã weregu, masã ĕjõpeotisere, cũrĕ yũ'rũnũ'cãsere ĩ'osami. ăpĕrã cũrĕ ĕjõpeorã pe'ere cũ ye queti wererã me'rã yũ'ure ĕjõpeorã nima nisere ĩ'osami.

²³ Mʉsã nipe'tirã nerĕwũaropu apemasã yere tũ'omasĩtimirã ucũcã, Jesucristore ĕjõpeotirã sãjãabosama. Na sãjãejarã, mʉsã ucũsere masĩtirã, "Maatirã weema", nibosama. ²⁴ Mʉsã nipe'tirã Ō'acũ were'quere wereturiacã pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ĕjõpeotigu mʉsã weesere ĩ'agũ, "Yũ'u ña'agũ nisa'a", ni tũ'oña'bosami. ²⁵ Cũ ña'arõ wee'quere wãcũejagusami. Tojo weegu Ō'acũrĕ ĕjõpeogu ejaque'agusami. "Ō'acũ diacjũta na me'rã nimi", nigũsami.

Musã weesere wiopesase me'rã weeya nise ni'i

²⁶ Acawererã, musã weesetise a'tiro ni'i. Musã nerērã, ãpērã Õ'acūrẽ basapeosama. ãpērã Õ'acũ cjasere bu'esama. ãpērã Õ'acũ masĩcã wee'quere wereturiasama. ãpērã, ãpērã ye ucūsere tũ'otimirã, ucūsama. Na ucūsere ãpērã o na basu wereturiasama. Te me'rã nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrãrẽ a'merĩ Õ'acūrẽ ãjõpeonemocã weeya. ²⁷ ãpērã ye ucūsere tũ'otimirã ucũrĩ masã pũarã o i'tiarãta ucũato. Ni'cũ ucũmũ'tã, be'ro apĩ ucũato. Na ucūsere apĩ wereturiato. ²⁸ Musã nerẽwũaropũ wereturiagu marĩcã, ucũtiyũ'rũocã'to. Na se'saro wãcũsepũ Õ'acūrẽ ucũato. ²⁹ Õ'acũ weredutisere wereturiari masã quẽ'rã pũarã o i'tiarãta wereato. ãpērã na weresere beseato. “¿Diacjũta niti?” niato. ³⁰ Ni'cũ ucũrĩ cura Õ'acũ apĩ topũ dujigure wereduticã, ucũmũ'tã'cũ di'tamarĩato. ³¹ Musã nipe'tirã Õ'acũ wereduti'quere wereturiamasĩ'i. Tojo weerã ni'cũ weremũ'tã, apĩ, apĩ wereturiawã'cãña. Tojo weecã, nipe'tirã masĩrãsama. Nipe'tirã wãcũtutuarãsama. ³² Musã Õ'acũ weredutisere wereturiarã, no'o ãaro ucũma'aticã'ña. Wãcũyu, “A'teta masãrẽ werecã, añutũ'sa'a”, ni wereya. ãpērã ucũrĩ curare ucũticã'ña. ³³ Õ'acũ queoro weecã ãami. No'o ãaro weesere ãatimi.

Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã nerērã, a'tiro weewũama. ³⁴ Musã nerẽrĩ curare numia ucũtiyũ'rũocã'to. Narẽ ucũdutiticã'ña. Ucũrõnojõ o'orã, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ duti'caronjõta añurõ yũ'tiatio. ³⁵ Na tũ'oti'quere masĩsĩ'rĩrã, wi'ipũ na marãpũsumũarẽ sãrĩtiña'to. Numia Jesucristore ãjõpeorã nerẽwũaropũ ucũcã, tũ'sawe'e.

³⁶ Musãrẽ masĩrõũa'a. Õ'acũ ye queti musã me'rã nũ'cãticaro niwũ. Musã se'saro tere ãjõpeorã niwe'e. ³⁷ No'o “Yũ'u Õ'acũ yere wereturiamasĩ'i, Espĩritu Santu wãcũse o'ose me'rã ucũ'u” nigũnojõ yũ'u ojasere “Marĩ wiogu dutise ni'i”, nigũsami. ³⁸ Yũ'u oja'quere ãjõpeotigũre musã quẽ'rã cũrẽ ãjõpeoticã'ña.

³⁹ Acawererã, Õ'acũ yere wereturiamasĩsere ãaya. ãpẽrãrẽ apemasã yere tũ'otimirã na ucũcã, cã'mota'aticã'ña. ⁴⁰ Nipe'tise musã weesere no'o ãaro weema'aticã'ña. Wiopesase me'rã weeya.

15

Jesucristo masã'que ni'i

¹ Acawererã, yũ'u musãrẽ todũporopũ bu'e'que Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire ni'cãrõacã wãcũcã ãa'a. Musã tere tũ'orã, ãjõpeowũ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ãjõpeonu'cũ'u. ² Õ'acũ te añuse queti me'rã musãrẽ ãjõpeonu'cũcã weegũ weemi. Musãrẽ te queti yũ'u were'quere ãjõpeonu'cũcã, yũ'rũogũsami. Queoro musã ãjõpeocã, tojo weegũsami. Musã bu'ipũ dia'cũ ãjõpeorã, yũ'rũono'some.

³ Yũ'ũre bu'e'quere musãrẽ wereturiawũ. Te apeye yũ'rũoro niyũ'rũnũ'cãse a'tiro niwũ. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronjõta Cristo marĩ ãa'arõ wee'quere cõ'asĩ'rĩgũ, wẽrĩbosacũ niwĩ. ⁴ Cũ wẽrĩca be'ro cũrẽ yaacãrã niwã. Be'ro Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ oja'caronjõta i'tia nũmũ be'ro Õ'acũ cũrẽ masõcũ niwĩ. ⁵ Tojo wéeca be'ro cũ Pedrore, ãpērã cũ besecũú'cãrãrẽ bajuacũ niwĩ. ⁶ Be'ro ni'cãti pãjãrã quinientos yũ'rũoro cũrẽ ãjõpeorãrẽ bajuacũ niwĩ. Pãjãrã cũrẽ ĩ'a'cãrã catisama yujupũ. ãpērã wẽrĩatojacãrã niwã. ⁷ Be'ro Santiagore bajuacũ niwĩ. To be'ro nipe'tirã cũ besecũú'cãrãrẽ bajuacũ niwĩ.

8 Be'ro nipe'tirā cūrē ĩ'áca be'ropu yu'ure bajuawĩ. Na be'rocjũ yapatiguacãpu bajua'cu weronojõ nimigũ, cūrē ějõpeosirutu'u. 9 Yu'u nipe'tirā ãpērã Jesucristo besecũú'cārã docapu ni'i. Yu'ure ne cã'rõ “Jesucristo besecũú'cu nimi”, niticã'rõua'a. Yu'u Jesucristore ějõpeori curuacjãrãrē ña'arõ wee'que bu'iri, tojo ni'i. 10 Tojo nimigũ, Õ'acũ yu'ure añurõ weeyucã, Jesucristo besecũú'cu ni'i. Yu'ure mejõ waro añurõ weegu weetimi. Yu'u nipe'tirā ãpērã yu'rũoro da'ra'a. Yu'u se'saro tojo weewe'e. Õ'acũ yu'ure añurõ wéegu, yu'u me'rã ninu'cũmi. Yu'ure weetamumi. 11 Yu'u bu'ese, tojo nicã ãpērã cũ besecũú'cārã na bu'ese ni'cãrõnojõ ni'i. Jesucristo wērĩ masã'que queti ũsã bu'ese ni'i. A'tereta musã ějõpeowu.

Wērĩ'cārã na masãmujãatje ni'i

12 ũsã Cristo wērĩ masã'que quetire bu'ewu. Tere bu'emicã, ¿de'ro weerã musã ni'cãrãrã “Wērĩ'cārã masãtima”, nisari? 13 “Wērĩ'cārã masãtima” nicãma, Cristo quẽ'rã masãtibopĩ. 14 Cũ masãticãma, ũsã bu'ese wapamarĩbopã. Musã ějõpeose quẽ'rã wapamarĩbopã. 15 Õ'acũ Cristore masõcu niwĩ nise quetire werewu. Musã “Wērĩ'cārã masãtima” nicã, ũsã te quetire wererã, nisoorã weebosa'a. Diacjũta wērĩ'cārã masãticãma, Õ'acũ Cristore masõtibopĩ. 16 A'tiro ni'i. Wērĩ'cārã masãticãma, Cristo quẽ'rã masãtibopĩ. 17 Cūrē masõticã, musã ějõpeose wapamarĩbosa'a. Todũporo musã ña'arõ wee'quere mejãrõta acobojono'tirã nibosa'a. 18 Jesucristore cũ pacu masõticãma, cūrē ějõpeorã wērĩrã, cūrē ějõpeotirã weronojõ pecame'epu wa'abosama. 19 “Wērĩ'cārã masãsome” nise diacjũ nicãma, marĩ “Masãrãsama” nĩrã, marĩta ãpērã yu'rũoro pajasesũorã waro nibosa'a. Mejõ waro ějõpeoma'abosa'a.

20 “Wērĩ'cārã masãtima” nise diacjũ niwe'e. “Cristo masãcu niwĩ” nise pe'e diacjũ ni'i. Cristo ãpērã nipe'tirã wērĩ'cārã dũporo masãmũ'tãcu niwĩ. Marĩ quẽ'rã wērĩ'cãrãpu masãrãsa'a. 21 A'tiro ni'i. Ne warocjũpu Adã ña'arõ weenu'cã'que bu'iri marĩ nipe'tirã wērĩdijarãsa'a. Be'ro Cristo añurõ weese bu'iri wērĩ'cãrãpu nimirã, masãmujãarãsa'a tja. 22 Marĩ nipe'tirã Adã põ'rã nise ye bu'iri wērĩrãsa'a. Cristo yarã nĩrã pe'e marĩ cūrē ějõpeorã, catinu'cũrãsa'a. 23 Marĩ masãrã, queoro masãrãsa'a. Cristo masãmũ'tãtojacu niwĩ. Be'ro cũ apaturi a'ticã, marĩ cũ yarã masãrãsa'a. 24 Tojo wa'acã, a'ti mũmũco pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirã wiorã tutuarãrē, bajutirãrē, bajurãrē cõ'ape'ocũsami. Cũ tojo weetu'ajaca be'ro cũ pacure cũ nipe'tirã wiogu nisere wiagusami. 25 Tojo wiase dũporo Õ'acũ Cristore ĩ'atu'tirãrē docaque'acã weegusami. Tojo weegu Cristo nipe'tirã bu'ipũ tojagũsami. 26 Cristore ĩ'atu'tirãrē docaque'acã wéeca be'ro wērĩse quẽ'rã marĩrõsa'a. 27 Õ'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta nipe'tisere, nipe'tirãrē Cristo docapu tojacã weecu niwĩ. Tojo nĩrõ, “Õ'acũ Cristo docapu nimi”, nĩrõ mejẽta wee'e. Õ'acũta nipe'tisere, nipe'tirãrē Cristo docapu tojacã weecu niwĩ. 28 Õ'acũ tojo tojacã wéeca be'ro Cristo Õ'acũ macũ, cũ basu cũ pacu doca tojagũsami. Tojo weegu Õ'acũ nipe'tise, nipe'tirã wiogu nigũsami.

29 Apeyere ãpērã a'tiro weesama. Wērĩ'cārã ye wapa wãmeyebosadutisama. “Wērĩ'cārã masãtisama” nicãma, tojo weeno'ña marĩbosa'a.

30 Apeyere, ũsã bu'ese bu'iri nipe'tise numũrĩ ãpērã ña'arõ weesĩ'rĩma. Tojo wiose wa'teropu nimirã, wērĩ'cārã masãtjere wãcũrã, bu'enu'cũ'u.

31 Diacjũta yu'u musã marĩ wiogu Jesucristore ějõpeose ye bu'iri e'cati'i.

A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise nūmūrī “Masā yu'ure wējērāsama”, ni tu'oña'a. ³² Yu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri Éfesocjārā yu'ure wa'icūrā yaiwa weronojō ña'arō weewā. “Wērī'cārā masāsoma” nicā, mejō waro na weesere pi'etibopā. “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī quē'rā āpērā ucūwuaronojō ucūbosa'a. A'tiro nibosa'a: “Te'a ba'arā, te'a sī'rīrā. Maata wērīdojarāsa'a. Marī wērīati dūporo weewe'orā”, nibosa'a.

³³ Āpērā musārē mejēcā ějōpeoduticā, ějōpeoticā'ña. Masā ucūwūase a'tiro ni'i: “Ña'arā me'rā ba'paticā, añurō weese dojosa'a.” ³⁴ Tojo weerā tu'omasīña. Musā todūporo ní'caronojō wiopesase me'rā queoro weeya tja. Ña'arō weeticā'ña. Ni'cārērā Ō'acūrē masīwe'e. Musārē bopoyadutigu tojo ni'i.

Wērī'cārā masāmujāatjere werenemose ni'i

³⁵ Apetero ni'cū “Wērī'cārā masātima” nisere ějōpeogu, a'tiro sērītiña'bosami: “Wērī'cārā ĵde'ro wee masāta basiobosari? Na masārā, ĵde'ro bajuri upu cuorāsari?” ³⁶ Cū tojo sērītiña'ma'acā'bosami. Marī otese peri otecā, te peri pī'rīatji dūporo boadijasa'a. ³⁷ Marī pī'rīdūtirā pī'rīmujā'cu mejētare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pī'rīdūtirā ote'e. ³⁸ Be'ro Ō'acū cū ũ'caronojō pī'rīcā weesami. No'o de'ro bajuse dūca ní'que tenojōta tja pī'rīcā weesami. ³⁹ Nipe'tirā catisere cuorā ni'cārōnojō bajurā nitima. Masā ye upu wa'icūrā ya upu weronojō bajuwe'e. Mirīcūa ya upu quē'rā mejēcā baju'u. Wa'i quē'rā mejēcā upūtima. ⁴⁰ A'te dūcawatiro weronojō ũ'mūsecjārā quē'rā mejēcā upūtima. A'ti di'tacjārā mejēcā upūtima. Ū'mūsepū nirā añubutiari upu cuoma. A'ti nucūcāpū nirā quē'rā tojota cuoma. Ū'mūsecjārā, a'ti nucūcācjārā weronojō nitima. ⁴¹ Mujīpū ũmūcocjū ñamicjū weronojō, tojo nicā ñocōa weronojō bo'reyutimi. Ñocōa quē'rā ni'cārōnojō bo'reyutisama. ⁴² Ā'rā nipe'tirā weronojō wērī'cārā masācā, tojo wa'arosa'a. Wērī'cārārē yaacā, na upu boarosa'a. Be'ro ape upu pe'titiatji upu masōno'rōsa'a. Masōca be'ro apaturi wērīnemosome. ⁴³ Marī mejō nirī upure yaa'a. Masārōpūa tja ape upu añubutiari upu nirōsa'a. Marī tutuatiri upure yaacō'a'a. Masāca be'ropure ape upu tutuari upu nirōsa'a. ⁴⁴ Marī a'ti upure yaacō'a'a. Masāca be'ro ũ'mūse cja upu pe'titiatji upu nirōsa'a. Tojo weerā masīno'o. Marī a'ti upure cuorā, ape upu pe'titiatji upure cuorāsa'a.

⁴⁵ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'o: “Ō'acū cū weemū'tā'cu Adārē catisere o'ocu niwī.” Cū be'rocjū Jesucristo pe'e catise pe'titise warore o'ogu nimi. ⁴⁶ A'ti upu cjase catise marī cuomu'tāse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te ũ'mūse cja upu cjase pe'titiatje ni'i. ⁴⁷ A'ti nucūcāpūre masū nimū'tā'cu di'ta me'rā yeeno'cu niwī. Cū be'rocjū Cristo ũ'mūsecjū nimi. ⁴⁸ A'ti di'tacjārā ne warocjū di'ta me'rā weeno'cu weronojō upūtima. Jesucristore ějōpeorā pe'e ũ'mūsepū wa'ajā ũ'mūsecjū weronojō upūtima. ⁴⁹ Adā di'ta me'rā yeeno'cu niwī. Marī cū weronojō upūtī'i. Mejārōta be'ropū ũ'mūsecjū Cristo weronojō upūtīrāsa'a.

⁵⁰ Acawererā, a'tiro ni'i. Marīrē a'ti upu me'rā ũ'mūsepū wa'ata basiowe'e. Boadijatji upu ni'i. Ti upu ninu'cūmasītisa'a. ⁵¹⁻⁵² Apeye quē'rā todūporo masīno'ña marī'quere wereguti. Nipe'tirā wērīsome. Jesucristo a'tiri cura Ō'acūrē wereco'tegu ũ'mūsecjū Ō'acū yaro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, ũmūñarō cārīwā'cāmajārā weronojō marī nipe'tirā Jesucristore ějōpeorā ape upu dūcayurāsa'a. Wērī'cārā

ape upu pe'titiatji upu me'rã masãrãsama. Catirã quẽ'rã mejãrõta ducayurãsama. ⁵³ Marĩ ya upu boawuari upu pe'titiati upu wa'arosa'a. Ducayu, catinu'cũcã'rõsa'a. ⁵⁴⁻⁵⁵ Marĩ pe'titiati upu ducayucã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: "Marĩ wẽrĩsere docaque'acã weetoja'a. Ne apaturi wẽrĩnemosome majã. Wẽrĩrã pi'etisere tu'oña'some." ⁵⁶ Marĩ ña'arõ weese bu'iri wẽrĩrĩ masã ni'i. Te marĩ ña'arõ weesere Ô'acũ Moisére dutise cũu'que me'rã masĩno'o. Ña'arõ wéerã, marĩ pecame'epu wa'abopã. ⁵⁷ Tere cã'mota'agu, Ô'acũ pe'e a'tiro weecu niwĩ. Marĩ wiogu Jesucristo me'rã pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'ruocu niwĩ. Tojo weerã Ô'acũrẽ e'catise o'orã.

⁵⁸ Acawererã, a'tere wãcũrã, ãjõpeonu'cũcã'ña. Marĩ wiogu yere siape me'rã nemorõ weenemoña. Mũsã masĩ'i. Cũ yere wéerã, tojowaro weebutiarã weewe'e. Wapati'i.

16

Corintocjãrã Jerusalẽpu nirãrẽ niyeru o'orãtirã sãrĩneose ni'i

¹ Mũsã Jesucristore ãjõpeorãrẽ niyeru sãrĩneosema yu'u Galaciãcãrãrẽ duti'caronojõta weeya. A'tiro niwũ: ² "Soorinũmũrẽ nimũ'tãrĩ nũmũ semanarĩnũcũ mũsã wapata'aro ejaturo apesepu nãrõña." Mũsã tojo weeyurã, yu'u etari curapu o'osĩ'rĩrã da'rama'acũñasome. ³ Yu'u mũsã tiropu etagu, mũsã beserãrẽ Jerusalẽpu o'óguti. Narẽ o'ógũ, yu'u ojãca pũrĩpũre "Á'rã nima Corintocjãrã bese'cãrã", ni ojaguti. Na me'rã ti pũrĩrẽ, tojo nicã niyerure Jerusalẽcãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ o'óguti. ⁴ "Yu'ure wa'aroua'a" nicãma, na yu'u me'rã wa'arãsama.

Pablo Corintopu cã wa'atjere apoyuse ni'i

⁵ Yu'u topu wa'agu, Macedonia di'tapu yu'ruagusa'a. To yu'rua, mũsã tiropu etagusa'a. ⁶ Apetero weegu mũsã me'rã yoacã nigũsa'a. Nipe'tiro pu'ecu nĩgũ, nipe'ocũsa'a. Be'ro, mũsã apero no'o yu'u wa'asĩ'rĩgũ wa'atjere weetamumasĩrãsa'a. ⁷ Yu'u mũsãrẽ mejõ waro ĩ'ayu'ruwã cãsi'rĩtisa'a. Marĩ wiogu Jesucristo uacã, mũsã tiropũre yoacã tojasĩ'rĩsa'a. ⁸ Pentecosté bosenuũmũ nicã a'to Éfesopu nĩnigũti yujupu. ⁹ A'tore peje da'rãse ni'i. Pãjãrã marĩ wiogu ye quetire tu'osĩ'rĩma. Tere cã'mota'asĩ'rĩrã quẽ'rã pãjãrã nima.

¹⁰ Timoteo mũsã tiropu etacã, cãrẽ weetamuña. Tojo weecã, cã wãcũque'tiro marĩrõ, bujawetiro marĩrõ nigũsami. Cũ yu'u weronojõ marĩ wiogu yere da'rami. ¹¹ Tojo weerã mũsã cãrẽ mejõ waro ĩ'acõ'aticã'ña. Cũ a'topu a'tiatjere weetamuña. Tojo weecã, cã e'catise me'rã yu'u tiropu a'tigũsami. Yu'u ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorã me'rã cãrẽ yucuegu wee'e.

¹² Apoloma yu'u uputu waro mũsã tiropu ĩ'agũ wa'adutimiwũ. Cãrẽ marĩ acawererã me'rã wa'adutimiwũ. Cũ ni'cãrõacãrẽ wa'asĩ'rĩtimi. Cãrẽ wa'ata basiocã, be'ro wa'agũsami.

Pablo Corintocjãrãrẽ añudutitũo'que ni'i

¹³ Mũsã añurõ tu'omasĩña. ãjõpeodu'uticã'ña. Ne uiro marĩrõ niña. Tojo nĩrã, Ô'acũ tutuase me'rã niña. ¹⁴ ãpẽrãrẽ ma'ĩnu'cũcã'ña.

¹⁵ Ni'cãrõacãrẽ, acawererã, a'tere mũsãrẽ weresĩ'rĩsa'a. Estéfanã ya wi'icjãrãta niwã Acayapũre ãpẽrã duporo Jesucristore ãjõpeomu'tã'cãrã. Na Jesucristore ãjõpeorãrẽ uputu waro weetamuma. ¹⁶ Na weronojõ weesetirãnojõrẽ na dutisere yu'tiya. Tojo nicã nipe'tirã Cristo yere da'rãrã na dutisere weeya. ¹⁷ Mũsã me'rãcãjãrã Estéfanã, Fortunato, Acaico a'topu

ejacã, pũrõ e'cawũ. Na mũsã yũ'ũre weetamubo'quere weema. ¹⁸ Yũ'ũre ejerisãjãcã weewã. Mũsã quẽ'rãrẽ tojota weerãsama. Tojo weerãrẽ “Añurõ weerã weema”, nirõũa'a.

¹⁹ Asia di'tacjãrã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã mũsãrẽ añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ipũ nerẽwuarã quẽ'rã Jesucristore ãjõpeorã nitjãrã, pũrõ añudutio'oma. ²⁰ Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã mũsãrẽ añudutima. Mũsã e'catise me'rã a'merĩ añudutiya.

²¹ A'te nitũose daripũre mũsãrẽ añudutigũ yũ'ũ basuta oja'a.

²² No'o marĩ wiogũ Jesucristore ma'itigũre ña'arõ wa'ato. “Ësã wiogũ, quero a'tibaque'oya.”

²³ Jesucristo marĩ wiogũ mũsãrẽ añurõ weeato. ²⁴ Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weegũ mũsãrẽ upũtũ ma'i'i. Tojota wa'ato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Éfesopata tojacā'cu niwī yujupu. Topu nígū, Corintopure ña'arō wa'a'que quetire miiejacārā niwā. Tere tu'ogu, Pablo na tiropu maata wa'asī'ricu niwī. Tojo wa'asī'rīmigū, wa'aticu niwī. Macedonia di'ta pe'e wa'acu niwī. Tojo weegu a'ti pūrīrē Macedonia di'tapu nígū, ojacu niwī. Tito wāmetigu a'ti pūrīrē miacu niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'patiwā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacu niwī. Jesucristo ye quetire werecusiagu cū ña'arō yu'rūserē ojacu niwī. Tojo nicā pajasecūorārē niyeru sērībosasere ojacu niwī. Apeye, cū bu'esere ī'atu'tirā ye cjasere ojacu niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū uaronojōta Jesucristo yu'ure cū ye quetire weredutigu cūucu niwī. Yu'u a'ti pūrīrē musārē Ō'acū yarā Corintopu nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapu nirārē oja'a.

² Musārē Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Tojo nicā musārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

³ Ō'acū marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. ⁴ Pi'etisetirinucū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemasī'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā wee'caronojōta narē weemasī'i. ⁵ Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutua'a. ⁶ Ūsā pi'etirā, musārē wācūtutuacā uarā, musā yu'rūweticā uarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū ūsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā ūsā quē'rā musārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. ⁷ Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. Tojo weerā ūsā musā añurō weeatjere masīyutoja'a.

⁸ Acawererā, ūsārē Asiapu wa'a'quere masīcā uasa'a. Ūsā topure uputu waro pi'etiwu. A'tiro wācūmiwū: “Ne pōtēosome. Wērīrāsa'a”, nimiwū. ⁹ “Ūsārē wējēcō'arāsama”, ni wācūmiwū. Ūsā ne tutuatiwu. Tojo wa'a'que añu niwū. Te me'rā a'tiro wācūwū. “Ūsā basu ne weetamumasītisa'a. Ō'acū ni'cūta ūsārē weetamumasīmi”, ni wācūwū. Cūta wērī'cārāpūre masōgū nimi. ¹⁰ “Ō'acū ūsārē na wējēbo'cārārē yu'rūowī. Ni'cārōacārē yu'rūonu'cūcā'mi. Be'ropu quē'rārē ūsārē yu'rūonu'cūcūsami”, ni ējōpeo'o. ¹¹ Ō'acūrē musā ūsārē sērībosanu'cūcā, tojo weegusami. Pājārā ūsārē sērībosacā, Ō'acū añurō ūsārē weetamugūsami. Cū tojo weecā ī'arā, pājārā e'catise o'orāsama.

Pablo Corintopu wa'asī'rīmi'que ni'i

¹² Apeyere ūsā pūrō e'cati'i. Ūsā a'ti nucūcāpūre weesooro marīrō añurō weesetiwu. Musā wa'teropu quē'rārē tojota weewu. Tojo weerā

Ûsã bu'iri marĩrã añurõ tũ'oña'a. Ûsã basu Ûsã masĩse me'rã weetiũ. Õ'acũ weetamuse me'rã weewũ. ¹³ Musãrẽ ojarã, tũ'ota basiose dia'cũrẽ oja'a. Musã tere añurõ masĩcã ãa'a. ¹⁴ Cã'rõ masĩtoja'a, masĩrã pe'e. Musã añurõ masĩpe'orã, marĩ wiogũ Jesú apaturi a'ticã, “Ûsãrẽ diacjũta nipã”, nirãsa'a. Ûsã musãrẽ “Añurõ weesetima” nĩrõnojõta musã quẽ'rã Ûsãrẽ añurõ wãcũrãsa'a.

¹⁵⁻¹⁶ “Tojo añurõ wa'arosa'a” ni wãcũgũ, Macedoniapũ wa'agũ, musã tiropũ ï'amũ'tãgũ wa'asĩ'rĩmiwũ. “Be'ro ï'amajãmitojatiguti tja”, nĩmiwũ. Pũati musã tiropũ ï'agũ wa'asĩ'rĩmiwũ. Musã e'caticã ãagũ, tojo weesĩ'rĩmiwũ. “Yũ'u tojo weecã, Judea di'tapũ wa'atjere weetamurãsama” ni wãcũgũ, tojo weesĩ'rĩmiwũ. ¹⁷ Yũ'u topũ wa'aticã ï'arã, “Wiopesase marĩrõ weema'acã'pĩ”, ¿niti? “Cũ no'o ãaro weema'agũnojõ nĩmi”, ¿nisari? “‘Wa'aguti’ nĩ'cũ nimigũ, a'titiapĩ”, ¿niti? “Na'irõ dũcayumãjãsamĩ”, ¿ni wãcũti? ¹⁸ Niwe'e. Õ'acũ Ûsã weesere “Diacjũta ni'ĩ”, nisami. Tojo weerã Ûsã ne ni'cãti no'o ãaro dũcayũ, ucũma'awe'e. ¹⁹ Ûsã Jesucristo Õ'acũ macũ ucũ'caronojõta ucũ'u. Cũ ne ni'cãti “Weeguti, weesome”, niticũ niwĩ. Nipe'tise cã “Weeguti” nĩ'caronojõta weemi. Ûsã i'tiarã, Silvano, Timoteo, yũ'u, cã ye quetire musãrẽ bu'ewũ. Nipe'tise cã ucũse diacjũ ni'ĩ. ²⁰ A'tiro ni'ĩ. Õ'acũ todũporopũre masãrẽ “Añurõ weeguti”, nicũ niwĩ. Nipe'tise cã tojo nĩ'que Jesucristo cã a'tise me'rã, cã wẽrĩ'que me'rã queoro wa'awũ. Tojo wa'acã ï'arã, marĩ Õ'acũrẽ “Tojota ni'ĩ”, ni e'catipeo'o.

²¹ Õ'acũta marĩrẽ Cristore ãjõpeonu'cũcã weemi. Cũta marĩrẽ cã yarã wa'adutigũ besecũ niwĩ. ²² Marĩrẽ cã yarã wa'acã weecũ niwĩ. Cã yarã ni'ĩ nisere ï'osĩ'rĩgũ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Espĩritu Santu marĩ me'rã nĩgũ, cũta Õ'acũ marĩrẽ yũ'rũoatjere masĩcã weemi.

²³ Yũ'u Corintopũre wa'asĩ'rĩmigũ, wa'atiwũ. Õ'acũ yũ'u tojo wee'quere masĩsamĩ. Yũ'u musãrẽ tu'tibosa'a nĩgũ, ma'ĩgũ wa'atiwũ. ²⁴ Musã ãjõpeosere “A'tiro pe'e ãa'a”, nĩgũ mejẽta wee'e. Musã añurõ ãjõpeo'o. Musãrẽ añurõ e'catise me'rã nisetiato nĩgũ tojo weetamusĩ'rĩ'i.

2

¹ Yũ'u todũporopũre musãrẽ bujaweticã weewũ. Tojo weegũ apaturi tja musãrẽ bujaweticã weesĩ'rĩtigũ, wa'atiwũ. ² Yũ'u musãrẽ bujaweticã weecã, ¿noa yũ'ũre e'caticã weebosari? Musã dia'cũ yũ'ũre tojo wee'e. Musã bujaweticã, basiotibosa'a. ³ Tojo weegũ yũ'u musãrẽ ojawũ. Yũ'u topũ wa'acã, e'caticã weeboronojõ o'orã, yũ'ũre bujaweticã weebopã. Yũ'u a'tiro tũ'oña'a. Yũ'u e'caticã, musã quẽ'rã e'catibopã. ⁴ Yũ'u ojamũ'tãca pũrĩrẽ ojagũ, pũrõ wãcũque'ti, utiwũ. Musãrẽ bujawetiato nĩgũ mejẽta ojawũ. Yũ'u musãrẽ ma'iyũ'rũ'u. Musãrẽ tere masĩdutigũ ojawũ.

Nã'arõ wee'cũre acobojoduti'que ni'ĩ

⁵ Ni'cũ ña'arõ weeri masũ marĩrẽ bujaweticã weecũ niwĩ. Yũ'u dia'cũrẽ tojo weetiwĩ. Musã quẽ'rã mejãrõta weeno'cãrã niwũ. Marĩ nipe'tirã tojo weeno'cãrã niwũ, weeno'rã pe'e. Yũ'u a'tere tojo ucũgũ, upũtu waro nibutiagũ mejẽta wee'e. ⁶ Musã pãjãrã ña'arõ weeri masũrẽ bu'iri da'retoja'a. ⁷ Tojo weerã ni'cãrõacã musã cũrẽ acobojoya. Cũrẽ wãcũtutuacã weeya. Tojo weeticã, cũ bujawetiyũ'rũabosami. ⁸ Tojo weegũ musãrẽ cũrẽ ma'iduti'i tja. ⁹ Yũ'u musãrẽ todũporopũre ojawũ. “¿Te yũ'u duti'quere queorota weemitina?” ni masĩsĩ'rĩgũ ojawũ. ¹⁰ Musã no'o ña'arõ weegũre acobojocã, yũ'u quẽ'rã cũrẽ acobojõ'o. Yũ'ũre

ña'arõ weetiwi. Mũsã pe'ere ña'arõ weewi. Yu'ure ña'arõ weetimicã, cãrẽ acobojo'o. Mũsãrẽ ma'ígũ, tojo wee'e. Jesucristo yu'ure “Cãrẽ diacjũta acobojomi”, ni ñ'asami. ¹¹ Marĩ cãrẽ acobojoticã, wãtĩ cãrẽ ña'arõ bñajawetiyrucã weebosami. Jesucristo yere du'ucã'bosami. Marĩ wãtĩ weewuasere añurõ masĩ'i.

Pablo Troapũ wãcũque'ti'que ni'i

¹² Yu'ũ Troa wãmetiri macãpũ Cristo ye quetire bu'egu etagu, a'tiro bocaewawũ. Jesucristo marĩ wiogu pãjãrãrẽ cũ ye quetire tũ'osi'ricã weecu niwĩ. ¹³ Tojo nimicã, yu'ũ Tito marĩ acaweregure bocatigu, pũrõ wãcũque'tiwũ. Tojo weegu narẽ we'eriti, wa'a wa'awũ Macedonia di'tapũ.

Jesucristo me'rã marĩ añurõ weemasĩ'i nise ni'i

¹⁴ Yu'ũ wãcũque'timigũ, Õ'acãrẽ e'catise o'o'o. Cũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã weemi. Marĩ Cristo yarã nicã, tojo weemi. Marĩ Cristo ye queti werese me'rã masãrẽ cãrẽ masĩcã weemi. Cãrẽ masĩse u'mutise weronojõ nipe'tiropũ se'sa'a. ¹⁵ Marĩ Jesucristo ye quetire wererã, u'mutise weronojõ nisa'a. A'tiro ni'i. Masã Õ'acãrẽ e'catise o'ocã, ope weronojõ bajuse me'rã buemorõcã, tũ'sasami. A'tere weronojõ marĩ cũ ye quetire werecã ñ'agũ, tũ'sasami. Te queti nipe'tirã cũ yu'rũo'cãrãrẽ se'sa wa'a'a. Tojo nicã cũ yu'rũono'ña marĩrã pecame'epũ wa'ajã quẽ'rã te ucũsere tũ'ose'sa wa'ama. ¹⁶ Yu'rũono'tirã Jesucristo ye quetire wererãrẽ ñ'arã, cãrẽ ãjõpeotirã “Pecame'epũ wa'arãsa'a” nĩrã weronojõ tũ'oña'sama. Õ'acũ yu'rũono'cãrã pe'e Jesucristo ye quetire wererãrẽ ñ'arã, cãrẽ ãjõpeorã “Marĩ Jesucristo me'rã ninu'cũcã'rãsa'a”, ni wãcũsama. Ne ni'cũ cũ se'saro te quetire weremasĩtimi. Õ'acũ weetamurõ me'rã pe'e weremasĩmi. ¹⁷ Pãjãrã a'tiro weema. Õ'acũ ye quetire wẽrẽrã, wapata'ase dia'cãrẽ wãcũma. Æsã na weronojõ weewe'e. Õ'acũ o'ó'cãrã Cristore da'raco'terã ni'i. Tojo weerã Õ'acũ ñ'orõpũre cũ ye quetire queoro were'e.

3

Õ'acũ “Masã wiogu nigũti” niyu'que ni'i

¹ Æsã “Õ'acũ ye quetire queoro were'e” nĩrã, ãsã basu añurõ ucũrã mejẽta wee'e. Æpẽrã tojo weewuasama. Na basu añurõ ucũsama. Æpẽrãrẽ a'tiro nisama: “Æsãrẽ papera ojabosaya”, nisama. “Ã'rã añurõ weerã nima”, ni apobosadutisama. “Æsã tojo weecã, ‘Añurã nima’, ni ñ'arãsama” nĩrã, tojo weedutisama. ¿Mũsã na weesetironojõ uati? Æsã mũsãrẽ “Añurã ni'i, tojo weerã ãsãrẽ papera apobosaya”, nĩrã mejẽta wee'e. ² Mũsã Jesucristore ãjõpeo'o. Tojo weese me'rã ãsã mũsãrẽ queoro bu'e'quere ñ'o'o. Tojo weerã ãpẽrã ojabosaca pũrĩrẽ uawe'e. Æsã mũsãrẽ “Ti pũrĩ weronojõ nima”, ni ejeripõ'rãti'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirã mũsãrẽ ñ'arã, masĩsama. “Na narẽ diacjũta werepã”, nisama. ³ Mũsãrẽ Cristo masãrẽ yu'rũomi nisere werewũ. Tere ãjõpeocã, Cristo mũsãrẽ añurõ weewi. Cũ mũsãrẽ tojo weesere ãpẽrã quẽ'rãrẽ masĩcã uami. Tere masĩdutigu, papera pũrĩpũ ojacjũ me'rã ojaticũ niwĩ. Tojo nicã todũporopũ Õ'acũ catinu'cũgũ ãtãpĩpũ oja'caronojõta weeticũ niwĩ. A'tiro pe'e weecu niwĩ. Espĩritu Santu tutuaro me'rã mũsã wãcũsere dũcayucũ niwĩ. Te me'rã Cristo mũsãrẽ añurõ weesere ñ'omi.

⁴ Æsã Õ'acãrẽ ãjõpeorã, a'tiro nĩmasĩ'i. Æsã weresere tũ'o ãjõpeo'quere “Diacjũta ni'i”, nĩmasĩ'i. Cristo weetamuse me'rã ãsã tojo nĩmasĩ'i. ⁵ “Æsã se'saro Õ'acũ yere weremasĩ'i”, nĩrã mejẽta wee'e. Nipe'tise ãsã weesere

Õ'acũ weetamuse me'rã pe'e wee'e. ⁶ Õ'acũta “Masã me'rã apoguti” ní'quere ùsãrẽ werecã weewĩ. Cũ ní'que a'tiro ni'i: “Yũ'ũ na wiogũ nigũti. Na pe'e yarã nirãsama.” Õ'acũ tojo ní'que Moisé dutise oja'quere yũ'tise weronojõ niwe'e. Espíritu Santu masãrẽ Õ'acũ uaro weecã weemasĩmi. “Moisé dutise oja'quere yũ'tirãti”, ní'cãrã pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirã pecame'epũ wa'abopã. Espíritu Santu pe'e marĩrẽ catinu'cũcã weemi. ⁷ Õ'acũ Moisére duti'quere ùtãpĩpũ ojano'caro niwũ. Te dutise marĩ yũ'rũnũ'cãse bu'iri wẽjẽcõ'adutise weronojõ nicaro niwũ. Õ'acũ tere o'ogũ, upũtu asistese me'rã o'ocũ niwĩ. Tojo weero Moisé tere ojacã, cũ diapoasistecaro niwũ. Israe curuacjãrã cũ asistecã ï'apõtẽomasĩticãrã niwã. Siape me'rã cũ asistese pe'tidijacaro niwũ. ⁸ Te dutise asistese me'rã o'o'que nemorõ Espíritu Santu cũ marĩrẽ bu'ese pe'e totã nemo'o. ⁹ A'tiro ni'i. Moisé dutise marĩrẽ “Bu'iri da'reno'rãsama” ní'que añuyũ'ruacaro niwũ. Totã Õ'acũ marĩrẽ bu'iri mooma nise queti pe'e nemorõ añu'u. ¹⁰ Jesucristo yere marĩ ï'acasanũ'cõcãma, Moisé dutise “Añuyũ'rua'a” na ní'que pe'e mejõ nise tojacã'a. ¹¹ Moisé cũ dutise asistese me'rã a'ti'que pe'tiatje nicaro niwũ. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorõ, añuyũ'rũnũ'cã'a.

¹²⁻¹³ Ësã Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã diacjũta were'e. Moisé cũ diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacã ï'adutiticũ niwĩ. Tojo weegũ su'tiro casero me'rã mo'acũ niwĩ. Ësã cũ weronojõ weewe'e. Tojo weerã Jesucristo ye quetire uiro marĩrõ bajuyoropũ were'e. ¹⁴ Moisé Õ'acũ duti'quere werecã, Israe curuacjãrã tũ'omasĩticãrã niwã. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ mejãrõta nima. Na Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ bu'érã, tũ'otima. Cristore ãjõpeorã dia'cũ todũporo oja'quere tũ'oma. ¹⁵ Ni'cãrõacãpũ quẽ'rãrẽ Israe curuacjãrã Moisé oja'quere bu'érã, tũ'otima yujupũ. ¹⁶ Marĩ wiogũre ãjõpeoca be'ro Õ'acũ ye cjasere tũ'ono'o. ¹⁷ Jesucristo marĩ wiogũ Espíritu Santu me'rã ni'cũta nimi. Tojo weerã marĩ Espíritu Santu me'rã ní'ãrã, pecame'epũ wa'abo'cãrã yũ'rũono'cãrã ni'i. ¹⁸ Marĩ Cristore ãjõpeorã ni'i. Tojo weerã marĩ wiogũ añuyũ'ruagũ nimi nisere masĩ'i. Marĩ, marĩ catiri upũco põtẽorõ cũ dia'cũrẽ wãcũnu'cũ'u. Cũrẽ wãcũrã, siape me'rã cũ weronojõ cũ añurõ weesere marĩ quẽ'rã weenemowã'cã'a. Marĩ wiogũ Espíritu Santu marĩrẽ tojo weemi.

4

¹ Õ'acũ ùsãrẽ añurõ wéegũ, Jesucristo ye quetire wereduticũ niwĩ. Tojo weerã wãcũtutuaturã niwe'e. ² Bopoyoro weesere, tojo nicã masã ï'atiropũ weesere yabi ni'i. Õ'acũ wereduti'quere nisoose me'rã werewe'e. Tere dũcayuro marĩrõ, queoro dia'cũ were'e. Õ'acũ ï'orõpũre tojo wee'e. Tojo weerã ùsã weresere “Diacjũta werema”, nisama. ³ No'o Jesucristo ye quetire tũ'oti ãjõpeotirãnojõ bu'iri da'reno'ajã nima. ⁴ Na ãjõpeotise ye bu'iri a'ti turicjãrã wiogũ wãtĩ narẽ tũ'omasĩtirã, caperi ï'atirã weronojõ dojocã weesami. Cũ, Cristo nipe'tirã bu'ipũ añubutiagũ nimi nisere ãjõpeodutitigũ tojo weesami. Jesucristo masũ weronojõ upũtigũ nicũ niwĩ. Cũ Õ'acũ warota nimi. Tojo weegũ masãrẽ Õ'acũrẽ masĩcã weecũ niwĩ. ⁵ Ësã Jesucristo ye quetire wererã, masã ùsãrẽ añurõ wãcũdutarã mejẽta were'e. “Marĩ wiogũ Jesucristo nimi, cãrẽta ãjõpeorõa'a” nidutirã pe'e were'e. Ësã a'tiro ni'i: “Jesucristo ùsãrẽ cũ ye quetire weredutise bu'iri mũsãrẽ da'raco'terã weronojõ ni'i.” ⁶ A'tiro ni'i. Õ'acũ ne waropũ a'ti turi

na'itĩ'arõ ní'quere bo'reyucã weecu niwĩ. Cũ tere wee'caronojõ cũta tja marĩ ye ejeripõ'rãrĩpũ bo'reyucã weecu niwĩ. Cũ yere tũ'omasĩtimi'cãrãrẽ tũ'omasĩcã weecu niwĩ. Tojo nicã marĩrẽ Õ'acũ tutuayũ'rũagu nimi nisere masĩcã weecu niwĩ. Jesucristore masĩrã tere masĩno'o.

Marĩ upũ pe'tidijati upũ ni'i nise ni'i

⁷ Marĩ ya upũ dĩa me'rã yee'queparũ weronojõ ni'i. Pe'tiati upũ ni'i. Tojo upũtimirã, Õ'acũ ye queti añubutiase quetire cũo'o. Tojo weero masĩno'o. Õ'acũ cũ tutuayũ'rũse me'rã te quetire masãrẽ masĩcã weemi. Marĩ ye tutuase me'rã mejẽta wee'e. ⁸ Apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimirã, upũtũ waro bujawetiwe'e. Ësã wãcũque'timirã, upũtũ waro “¿De'ro wa'abutiarosariba?” niwe'e. ⁹ Masã ãsãrẽ ña'arõ weesĩ'rĩmicã, Õ'acũ ãsãrẽ ne cõ'awã'cãtimi. Na ãsãrẽ tuuquecũmirã, wẽjẽtima. ¹⁰ No'o ãsã wa'aro Jesure wẽjẽ'caronojõta ãsã quẽ'rãrẽ wẽjẽsĩ'rĩmima. Masã ãsãrẽ pi'eticã ĩ'arã, Jesũ catinu'cũgũ ãsãrẽ weetamusere masĩma. ¹¹ Nipe'tise nũmũrĩ ãsã catiro põtẽorõ Jesũ ye quetire werese bu'iri wẽrĩtawioro ni'i. Tojo weerã ãsã ya upũ boadijati upũ me'rã Jesucristo cũ nisetisere masãrẽ ĩ'o'o. ¹² Ësã pe'e wiose pũ'to nimirã, mũsãrẽ catinu'cũdutiã Jesucristo ye quetire bu'enu'cũ'u.

¹³ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: “Yũ'ũ ãjõpeowũ. Tojo weegũ Õ'acũ ye cjasere mũsãrẽ ucũwũ.” Tojota ni'i ãsã quẽ'rãrẽ. Õ'acũrẽ ãjõpeorã, cũ yere ucũ'u. ¹⁴ Marĩ masĩ'i, Õ'acũ, marĩ wiogũ Jesure masõ'caronojõta marĩ quẽ'rãrẽ masõgũsami. Marĩ cũrẽ ãjõpeocã, tojo weegũsami. Ësãrẽ mũsã me'rã cũ tiropũ miagũsami. ¹⁵ Ësã mũsãrẽ añurõ wa'adutirã nipe'tisere pi'eti'i. Mũsã pãjãrãrẽ siape me'rã Õ'acũ añurõ weecã uarã, tojo wee'e. Be'ro pãjãrã a'tere ĩ'arã, Õ'acũrẽ e'catise o'orãsama. Te me'rã cũrẽ “Añuyũ'rũagu nimi” nĩrã, tojo weerãsama.

¹⁶ Tojo weerã ãsã pi'etimirã, wãcũtutuanu'cũcã'a. Mu'ñumirã, siape me'rã nemorõ wãcũtutuanemo'o. ¹⁷ A'tiro ni'i. Marĩ a'ti nucũcãpũ pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã pi'eti'que wapa nemorõ añuse pe'titiatjere bocarãsa'a. ¹⁸ Marĩ a'ti nucũcã cjase pe'tiatjere sõ'owaro wãcũnũrãticã'rõũa'a. Bajutise u'mũse cjase pe'ere wãcũnũrũrõũa'a. Marĩ ĩ'ase pe'tiatje ni'i. ĩ'atise pe'e ninu'cũatje ni'i.

5

¹ Marĩ masĩ'i, marĩ ya upũ wi'i weronojõ boadijarosa'a. Tojo wa'acã, Õ'acũ u'mũse cja upũ pe'titiatji upũre o'ogũsami. Ti upũ masã wéeca upũ nitisa'a. ² Diacjãta ni'i. Marĩ a'tiro upũtirã uti, caributi'i. Ma'ma upũ su'tiwetisĩ'rĩsa'a. ³ Marĩ ma'ma upũre cũorã, su'ti marĩrã weronojõ nisome. ⁴ Marĩ a'ti upũ me'rã caributi'i. Pũrõ pi'eti'i. Marĩ ya upũre wẽrĩato nigũ mejẽta wee'e. Marĩ ma'ma su'ti sãñarõ weronojõ dũcayuatõ nigũ tojo ni'i. Ma'ma upũ pe'titiatji upũre cũorãsa'a. Õ'acũ me'rã catinu'cũcã'rãsa'a. Mejã upũ boadijati upũ boabajudutia wa'arosa'a. ⁵ Õ'acũta marĩrẽ a'tere apoyucu niwĩ. Cũ marĩrẽ weeatjere masĩmũ'tãdutigu Espĩritu Santure o'óyumu'tãcũ niwĩ.

⁶ Tere wãcũrã, wãcũtutuanu'cũ'u. Masĩno'o, marĩ a'ti upũ me'rã nĩrã, marĩ wiogũ Õ'acũ tiropũ niwe'e. ⁷ Tojo weerã cũrẽ ĩ'atimirã, Jesucristore ãjõpeo'o. Cũrẽ sirutu'u. Be'ropũ wa'atje quẽ'rãrẽ añurõ masĩtimirã, “Õ'acũ tiropũ wa'arãsa'a”, ni'i. ⁸ Marĩ, marĩ ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerã marĩ “Marĩ wiogũ me'rã niajã, wẽrĩse u'amisa'a”, ni'i. ⁹ Tojo nimirã,

marĩ catirã o wẽrĩca be'ro marĩ wiogu ɥaro dia'cũ weenu'cũsĩ'rĩ'i. ¹⁰ A'tiro ni'i. Cristo cũ beseatji nɥmɥ nicã, marĩ nipe'tirãrẽ besegusami. Marĩ ni'cãrẽrãrẽ marĩ wee'quenɥcũ queoro marĩ añurõ o ña'arõ wee'quere wapayegusami.

Õ'acũ cũ me'rã nidutigɥ ɥasãse ni'i

¹¹ Marĩ wiogu Cristo marĩrẽ beseatjere wãcũ'u. Tere wãcũrã, cãrẽ wiopesase me'rã ãjõpeo'o. Masãrẽ “A'tiro weeroua'a”, ni were'e. Õ'acũ ẽsã weesere añurõ masĩmi. Mũsã quẽ'rãrẽ tojota masĩcã ɥa'a. ¹² Ɛsã basu ẽsã yere apaturi añurõ ucũnemorã weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. Ɛsãrẽ añurõ wãcũdutirã, e'catiato nĩrã tojo wee'e. Tojo weerã mũsã ãpẽrã bu'icjase dia'cũ bajusere wãcũrãrẽ, ejeripõ'rãpɥ cjase wãcũtirãrẽ añurõ yɥ'timasĩrãsa'a. ¹³ ãpẽrã ẽsãrẽ “Maatirã weema”, nisama. Na tojo nimicã, ẽsã Õ'acũ ɥaro weerã wee'e. Apeterore “Queoro weema”, nisama. Tere wẽerã, mũsã ye cjasere weerã wee'e. ¹⁴ Cristo marĩrẽ ma'imi. Tojo weerã cũ ye quetire were'e. Masĩno'o, Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩ dũcayucɥ niwĩ. Te me'rã masĩno'o, nipe'tirã Cristo wẽrĩ dũcayuno'rã wẽrĩ'cãrã weronojõ tojapã. ¹⁵ Cristo nipe'tirãrẽ wẽrĩbosacɥ niwĩ. Catinu'cũse cɥorã na ɥaro dia'cũ weeticã'to nĩgũ tojo weecɥ niwĩ. Cũ ɥaro pe'ere weedutigɥ wẽrĩ masãcɥ niwĩ. ¹⁶ Tojo weerã ẽsã ne ãpẽrãrẽ a'ti ɥmɥcocjãrã weewɥaro weronojõ ã'aweewe'e. Yɥ'ɥ todɥporopɥre Cristore tojo weemiwũ. “A'ti di'tacjũ nimi”, ni wãcũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ tojo wãcũno'ña marĩ'i majã. ¹⁷ Marĩ Cristo yarã wa'arã, apesu'tiro sãjãrã wee'e. Añuse dia'cũ dũcayuu. Todɥporopɥ no'o ɥaro weeseti'quere weenemowe'e majã.

¹⁸ Õ'acũta marĩrẽ tojo weecɥ niwĩ. Marĩ Cristore ã'atu'tirã nicãrã niwũ. Cũ pe'e cũ wẽrĩse me'rã marĩrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã weecɥ niwĩ. Nipe'tirãrẽ tojo wa'acã ɥagɥ, cũ ye quetire weredutigɥ marĩrẽ o'ócɥ niwĩ. ¹⁹ A'tiro ni'i. Õ'acũ nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ cũ me'rãcjãrã sãjãcã ɥami. Tojo weegɥ Cristore wẽrĩdutigɥ niwĩ. Te me'rã masãrẽ cũ yarã sãjãcã weegɥ weemi. Jesucristo wẽrĩse me'rã narẽ bu'iri marĩrã ã'ami. Tere ãpẽrã masĩcã ɥagɥ ẽsãrẽ weredutiwĩ.

²⁰ Tojo weerã ẽsã Cristo dũcayurã ni'i. Cũrẽ, cũ ye quetire werebosa'a. Ɛsã werese me'rã Õ'acũ mũsãrẽ “Yɥ'ɥ me'rãcjãrã nima”, nisami. Tojo weerã mũsãrẽ Cristo dutiro me'rã “Añurõ Õ'acũ me'rã niato”, ni'i. ²¹ Cristo ne cã'rõacã ña'arõ weeticɥ niwĩ. Õ'acũ pe'e marĩ ña'arõ weese bu'iri cãrẽ wẽrĩbosa dũcayudutigɥ niwĩ. Cũrẽ ña'agũrẽ weronojõ bu'iri da'recɥ niwĩ. Tojo weese me'rã Õ'acũ marĩrẽ Cristo yarã wa'acã weecɥ niwĩ. Tojo nicã cũ ɥaro cũ weronojõ añurõ nidutigɥ tojo weecɥ niwĩ.

6

¹ Ɛsã Õ'acũ yere da'ratamurĩ masã ni'i. Tojo weeyurã, cũ mũsãrẽ añurõ weesere wãcũduti'i. Cũ ɥaronojõta añurõ weeya.

² Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɥ cũ ucũ'quere a'tiro ni ojano'wũ: Yɥ'ɥ masãrẽ añurõ weeritero nicã, mɥ'ɥ sãrĩsere tɥ'owɥ. Yɥ'ɥ yɥ'rɥoritero nicã quẽ'rãrẽ, mɥ'urẽ yɥ'rɥowɥ, nicɥ niwĩ Õ'acũ. Tɥ'oya. Ni'cãrõacã cũ tojo weeritero ni'i. Ni'cãrõacã cũ yɥ'rɥosĩ'rĩsami.

³ ãpẽrãrẽ ẽsã weresere mejẽcã wãcũdutigɥrã ẽsã ne cã'rõ ña'arõ weewe'e. ⁴ A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ẽsã weese me'rã Õ'acũrẽ da'raco'tesere ã'o'o. Pĩ'etirã, tojo ã'o'o. Ɛsãrẽ apeyenojõ dũ'sacã, tojo tɥ'oña'cã'a. Mejẽcã wa'acã, nɥ'cã'a. ⁵ Ɛsã a'tere pi'etiwɥ. Masã ẽsãrẽ

tārāwā. Bu'iri da'reri wi'ipu sōrōwā. Cumuca wa'acā, tu'oña'wā. Ɔpɔtu da'ra, apeterore cārītiwɔ. Ɔjaboawɔ. ⁶ Ɔsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'orā, a'te quē'rārē wee'e. “Numiarē ña'arō weesī'rīsa'a”, niwe'e. Narē tojo ī'acā'a. Ō'acū ye cjase diacjū nisere masī'i. Āpērā queoro weetisere nɔ'cā'a. Āpērārē pajaña'a. Āpērārē weesooro marīrō ma'ime'rīcā'a. Espiritu Santu ũsā me'rā nise bu'iri ũsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'ono'o. ⁷ Diacjūta were'e. Ō'acū cū tutuasere cuo'o. Cū ũsārē añurā wa'acā weemi. Tojo weerā añurō weemasī'i. Ña'ase quē'rārē cā'mota'amasī'i. ⁸ Masā ũsārē a'tiro weema. Āpērā ũsārē añurō ucūma. Āpērā ña'arō ucūma. Āpērā ũsārē nisoori masārē weronojō ī'ama. Āpērā pe'e “Diacjūta werema”, ni ī'ama. ⁹ Āpērā ũsārē añurō ī'amasīma. Tojo nimirā, ī'amasītirā weronojō ī'ama. Apeterore ũsārē wējēsī'rīcā, tu'oña'a. Tojo nimicā, catinu'cū'u. Ɔsārē bu'iri da'reyɔ'rɔoma. Wējētima, wējērāpɔa. ¹⁰ Ɔsā bujawetimirā, e'catinu'cūcā'a. Ɔsā pajasecɔorā nimirā, ũsā bu'ese me'rā āpērārē peje cɔorā weronojō nicā wee'e. Ne apeyenojō moomirā, cɔope'orā weronojō ni'i. A'te nipe'tise me'rā nipe'tirārē ũsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'o'o.

¹¹ Acawererā, Corintocjārā, du'aro marīrō mɔsārē ũsā wācūsere werepe'ocā'a. Mɔsārē pūrō ma'i'i. ¹² Mɔsārē ne mejēcā wācūwe'e. Mɔsā pe'e ũsārē mejēcā tu'oña'sa'a. ¹³ Yɔ'u ni'cū cū pō'rārē dutiro weronojō mɔsārē dutiguti. Yɔ'u mɔsārē diacjū ma'irōnojōta yɔ'u quē'rārē ma'iña.

Ō'acū pō'rā ni'i nise ni'i

¹⁴ Jesucristore ējōpeotirā me'rā a'mesu'aticā'ña. Añuse, ña'ase me'rā morēta basiotironojōta añurō weerā, ña'arō weerā me'rā a'mesu'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'itī'arōpɔ nitironojōta Jesucristore ɔarā me'rā, ɔatirā me'rā morēsū'uta basiowe'e. ¹⁵ Cristo quē'rā, wātīa wiogɔ me'rā ni'cārōnojō wācūse cɔomasītima. Ējōpeogɔ, ējōpeotigɔ me'rā ne ni'cārōnojō “Tojo weerɔa'a”, nīmasītisama. ¹⁶ Ō'acū wi'i, tojo nicā ējōpeose queose yee'que me'rā ne ni'cārōnojō niwe'e. Mɔsā pe'e Ō'acū wi'i cū nirōpɔ weronojō ni'i. Cū catinu'cūgɔ nimi. Cū a'tiro nicɔ niwī: Yɔ'u na tiropɔ ni, na me'rā ninu'cūgūsa'a. Na wiogɔ nigūsa'a.

Na quē'rā yarā nirāsama, nicɔ niwī.

¹⁷ Tojo weegɔ aperopɔ quē'rārē marī wiogɔ tutuayɔ'rɔgɔ a'tiro ninemocɔ niwī:

“Ña'arā tiropɔ nimi'cārā wijawā'cā wa'aya.

Nipe'tise ña'arō weesere ne weeticā'ña.

Tojo weecā, yɔ'u mɔsārē ñe'egūti.

¹⁸ Yɔ'u mɔsā pacɔ nigūti.

Mɔsā pe'e yɔ'u pō'rā nirāsa'a”, nicɔ niwī, ni ojano'wā.

7

¹ Acawererā yɔ'u mairā, mɔsārē nigūti. Ō'acū marīrē “Mɔsā pacɔ nigūsa'a”, nicɔ niwī. Tojo weerā marī nipe'tise ña'arō weesere, upɔre dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū ɔaro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā todɔporo ña'arō wee'cārā na dɔcayū'que ni'i

² Ɔsārē ma'iña. Ne ni'cūrē mɔsārē ña'arō weetiwɔ. Tojo nicā ne āpērārē dojorētiwɔ. Mɔsārē ējōpeodutirā weesootiwɔ. ³ Yɔ'u “Bu'iri cɔorā nima”,

nigũ mejęta wee'e. Yũ'u todũporo ní'caronojõta musãrę ma'i'i. Marĩ catirã, ni'cãrõ me'rã ni'i. Węřĩrã quę'rã ni'cãrõ me'rã ninu'cũrãsa'a. ⁴ Yũ'u musãrę “Diacjũta weema, añuyũ'rũama”, ni ejeripõ'rãti'i. Musãrę wãcũgũ, wãcũtutua'a. Pũrõ pi'etimigũ, e'catiyũ'rũa'a.

⁵ Macedoniapũre ejãca be'ro ũsã ne cã'rõ sootiwũ. No'o ũsã wa'aro pũrõ pi'etiwã'cãwũ. Āpęrã ũsãrę ña'arõ weequenu'cõwã. Ŭsã bu'e'cãrãrę wãcũgũ, ɯputũ wãcũque'ticãti. ⁶ Tojo weemicã, Ő'acũ wãcũtutuasere o'ogu ũsãrę wãcũtutuacã weewĩ. Titore ũsã tiropũ etacã węégũ, ũsãrę tojo weewĩ. ⁷ Cũ etase me'rã dia'cũ wãcũtutuatiwũ. Musã cũrę wãcũtutuacã wee'quere tu'orã, nemorõ wãcũtutuanemowũ. Musã yũ'ure ĩ'asĩ'rĩsere cũ werewĩ. Apeye quę'rãrę musã bujawetisere werewĩ. Tojo nicã musã yũ'ure wãcũnu'cũsere werewĩ. Tere tu'ogu, totã nemorõ e'catinemowũ.

⁸ Yũ'u ojãca pũrĩ me'rã musãrę bujaweticã weewũ. Tojo bujaweticã weemigũ, yũ'u ojacã, añu niwũ. Ne waro yũ'u ojãca be'ro musãrę cã'rõ yoaticã bujaweticã ĩ'agũ, “Yũ'u ojaticã, añu nibopã”, ni wãcũmiwũ.

⁹ Ni'cãrõacãma yũ'u e'cati'i. Musã bujawetise ye bu'iri mejęta ni'i. Musã bujawetijãrã, ña'arõ weesere du'u, dũcayua wa'aporo. Tojo weegũ e'cati'i. Musã ña'arõ wee'que bu'iri Ő'acũ ɯaronojõta bujawetiaporo. Tojo weerã “Ŭsã musãrę dojoręrã mejęta weepã”, ni'i. ¹⁰ Marĩ Ő'acũ ɯaronojõta bujawetirã, ña'arõ weesere du'u'u. Du'u, pecame'epũ wa'abo'cãrã yũ'rũono'rãsa'a. Tojo weerã añurõ yũ'rũweti'i. Āpęrã pe'e na ña'arõ wee'quere du'utirã, mejõ waro bujawetima'asama. Tojo bujawetirã bu'iri cũorã, pecame'epũ wa'asama. ¹¹ Musã Ő'acũ ɯaronojõ bujawetirã, a'tiro weeaporo. Musã weesetisere wiopesase me'rã ĩ'aporo. Tojo wiopesase me'rã ĩ'arã, “Todũporopũre queoro weetipã; ni'cãrõacãrę queoro wee'e majã”, niaporo. Musã wee'quere wãcũrã, bujawetiaporo. Tojo nicã tere wãcũrã, uia wa'aporo. Be'ro yũ'ure pũrõ ĩ'asĩ'rĩaporo. Ña'arõ weegure queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rã musã bu'iri moosere ĩ'oaporo. ¹² Tojo weegũ musãrę ojagũ, ña'arõ weegure weetamusĩ'rĩgũ ojatiwũ. Ña'arõ weeno'gũ quę'rãrę weetamugũ ojatiwũ. Musã pe'ere weetamusĩ'rĩgũ ojawũ. Musã ũsã ɯaronojõ añurõ weesĩ'rĩ'i. Tojo weegũ tere masĩdutigũ ojawũ. Ő'acũ tojo masĩcã ɯami. ¹³ Nipe'tise musã añurõ wee'que me'rã ũsã e'cati, wãcũtutuawũ.

Tojo wãcũtutuarã, Tito pũrõ e'caticã ĩ'arã, totã nemorõ e'catinemowũ. Musã nipe'tirãputa cũ bujaweti'quere wãcũtutuacã weecãrã niwũ. Tojo weegũ e'catiwĩ. ¹⁴ Musã ye cjasere yũ'u Titore na añuyũ'rũama nĩgũ, nisoogu weronojõ nitiwũ. Nipe'tisere yũ'u musãrę were'quere diacjũta werewũ. A'te weronojõ ũsã Titore musã ye cjasere were'que quę'rã diacjũta niwũ. ¹⁵ Musã cũrę wiopesase me'rã ñe'ecãrã niwũ. Cũ dutisere yũ'ticãrã niwũ. Musã tojo wee'quere wãcũgũ, musãrę nemorõ ma'iyũ'rũami. ¹⁶ Yũ'u musãrę añurõ weerãsama nĩgũ, pũrõ e'cati'i.

8

Marĩ cũoro ejatuario ãpęrãrę o'odutise ni'i

¹ Acawererã, ũsã a'tiro musãrę weresĩ'rĩsa'a. Ő'acũ Jesucristore ĩjõpeorã Macedoniapũ nirãrę añurõ weewĩ. Cũ ãpęrãrę weetamucã weewĩ. Tere musãrę masĩcã ɯa'a. ² A'tiro ni'i. Na ɯputũ pi'etirã, queoro weecãrã niwã. Tojo pi'etimirã, pũrõ e'catiwã. Na pajasescũorã waro nimirã, peje cũorã weronojõ ãpęrãrę añurõ weetamuwã. ³ Na cũoro põtęorõ na cũosere o'owã. Na cũose nemorõ o'oyũ'rũomũjãwã. Yũ'u narę

tojo weecã ï'awũ. Na ɥaro o'owã. ⁴ Ƴsãrẽ pejetiri a'tiro niwã: “Õ'acũ yarã pajaseɥorãrẽ niyeru o'osĩ'rĩsa'a”, niwã. ⁵ Ƴsã wãcũ'caro nemorõ weewã. Ne warore na Õ'acũrẽ ẽjõpeorã “Mu'ɥ yarã ni'i”, niwã. Be'rore Ƴsãrẽ “Musã dutisere weerãti Õ'acũ ɥaranojõta”, niwã. ⁶ Na Macedoniãjãrã tojo weecã ï'arã, Ƴsã Titore musã tiropɥ wa'aduti'i. Cũ todɥporopɥ musã tiro Corintopɥ nígũ, niyerure sãrĩneocɥ niwĩ. Tere sãrĩtu'ajanɥ'cõdutirã cãrẽ o'órã wee'e. Tojo weerã musã añurõ nɥ'cã'quere queoro tu'ajanɥ'cõrãsa'a. ⁷ Musã nipe'tisere añurõ wee'e. Añurõ ẽjõpeoseti'i. Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Añurõ bu'eseti'i. E'catise me'rã añurõ weesĩ'rĩ'i. Ƴsãrẽ añurõ ma'i'i. Musã te nipe'tisere añurõ weranojõta niyeru o'ose quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya.

⁸ Musãrẽ dutibutiagɥ mejẽta wee'e, weegɥpɥa. Musã ãpẽrã weesere ï'asa'a. Na añurõ ma'ima. Musã quẽ'rã na tojo weesere ï'arã, “Ƴsã quẽ'rã ¿diacjũta ma'imiti Ƴsã?” nidutigɥ tojo ni'i. ⁹ A'tiro ni'i. Musã masĩsa'a, marĩ wiogɥ Jesucristo marĩrẽ añurõ weecɥ niwĩ. Cũ peje ɥogɥ nimigũ, marĩ ye niatjere pajaña'gũ a'ti di'tapɥ a'tigɥ, pajaseɥogɥ weranojõ wa'acɥ niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesĩ'rĩgũ, tojo weecɥ niwĩ.

¹⁰ Musã a'tiro weecã, añu nibosa'a nígũ, ɥɥ'ɥ wãcũsere musãrẽ nigũti. A'tiro ni'i. Si cã'ma me'rã musã ape macãcjãrã dɥporo niyeru o'osere nɥ'cãcãrã niwũ. Tere o'orã, e'catise me'rã o'ocãrã niwũ. ¹¹ Tojo weerã musã ne waro weewã'cõ'caranojõta weetu'ajaya. Musã ɥoro ejatuario o'oya. ¹² A'tiro ni'i. Marĩ diacjũta marĩ ɥoro ejatuario o'osĩ'rĩcã, Õ'acũ e'catisami. Marĩ moocã, o'odutisami.

¹³ Musã ãpẽrãrẽ peje ɥodutirã o'oyɥ'ruobosa'a. Tojo weerã moorã tojabosa'a. Tojo wa'acã ɥawe'e. ¹⁴ Mejõ ni'cãrõnojõ ɥodutigɥ tojo ni'i. Ni'cãrõacã musã ɥose me'rã narẽ weetamumasĩ'i. Be'ropɥ na quẽ'rã na ɥose me'rã musãrẽ weetamurãsama. A'tiro wéerã, musã ni'cãrõnojõ ɥorãsa'a. ¹⁵ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpɥ oja'caranojõta ni'i. A'tiro ojano'o: “Peje ɥomi'ɥ ɥoyɥ'ruosome. Apĩ pejeti ɥogɥ quẽ'rã ñe'enojõ dɥ'sano'some”, ni ojano'wũ.

Tito cã me'rãcjãrã me'rã Corintopɥ wa'atje ni'i

¹⁶ Ƴɥ'ɥ musã ye cjasere wãcũque'ti'i. Ƴɥ'ɥ wãcũque'tiro weranojõ Tito quẽ'rãrẽ Õ'acũ wãcũque'ticã weecɥ niwĩ. Tojo weegɥ Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁷ Tito ɥɥ'ɥ o'ócã, maata ɥɥ'tiwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cã musãrẽ ï'asĩ'rĩ'ɥ nitjãgũ, cã añurõ tu'saro me'rã musã tiropɥ wa'agɥsami. ¹⁸ Tito me'rã apĩ o'ónemorãsa'a. Cũ marĩ acaweregɥ Jesucristore ẽjõpeogɥ nimi. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã cãrẽ a'tiro ucũma: “Cũ Jesucristo ye quetire wereme'rĩɥ'ruami”, nima. ¹⁹ Apeye quẽ'rãrẽ, Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã Ƴsãrẽ ba'patidutirã cãrẽ besecãrã niwã. Niyeru sãrĩne'o'quere miacã, cã Ƴsã me'rã ba'patiwã'cãgũsami. Ƴsã niyerure miarã, masã marĩ wiogɥre añurõ ucũdutirã tojo wee'e. Tojo nicã Ƴsã e'catise me'rã weetamusĩ'rĩsere ï'orã tojo wee'e. ²⁰ Ƴsã a'tere tojo wéerã, masã Ƴsãrẽ “Niyeru bajuriopã” nidutitirã tojo wee'e. ²¹ A'tere wéerã, Ƴsã marĩ wiogɥ ï'orõpɥre queoro weesĩ'rĩ'i. Tojo nicã masã ï'orõpɥ quẽ'rãrẽ queoro weesĩ'rĩ'i.

²² Apĩ marĩ acaweregɥ quẽ'rãrẽ na me'rã o'ónemo'o. Cũ ɥpɥtu weetamusĩ'rĩsere pejetiri ï'owĩ. Totã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ na queoro weepãrã nígũ, weetamusĩ'rĩmi. ²³ Titore ãpẽrã sãrĩtiña'cã, a'tiro niña: “Pablo me'rãcjũ cã me'rã da'ragɥ Ƴsãrẽ weetamugũ nimi”, niña. ãpẽrã pɥarãrẽ sãrĩtiña'cã pe'ema, a'tiro niña: “Jesucristore ẽjõpeori curuacjãrã

na o'ó'cārā nima. Na, na weese me'rā Cristore añurō ucūcā weema", niña. ²⁴ Ma'ise me'rā narē ñe'eña. Tojo weecā, ãpērā musā Tito quē'rārē ma'isere masīrāsama. Ūsā ãpērārē a'tiro nitojawu: "Corintocjārā masārē añurō ñe'ema", niwũ. Musā tojo weecā ĩ'arā, na ũsā ní'quere "Diacjūta nipā", nirāsama.

9

Niyeru sērīneose ni'i

¹ Musā Jesucristore ějōpeorārē niyeru o'osere ojanemowe'e. ² Musā o'osī'rīsere masītoja'a. Musā tojo weesī'rīsere yu'u e'catise me'rā Macedoniacjārārē werewu. "Si cū'ma me'rā Corintocjārā Acaya di'tapu nirā niyeru sērīneonu'cāsī'rīwā", niwũ narē. Tere tu'orā, pājārā Macedoniacjārā quē'rā e'catise me'rā niyeru neonu'cāwā. ³ Musārē "Niyeru o'orāsama" nimigũ, Titore cū me'rācārā me'rā musā tiropu o'óguti. Yu'u Macedoniacjārārē ní'que queoro wa'acā ũa'a. Yu'u "Corintocjārā niyeru neonu'cātojawā" ní'caronojōta musā o'oatjere cuoyutojaya. ⁴ Apetero yu'u musā tiropu wa'acā, Macedoniacjārā yu'u me'rā wa'abosama. Ūsā topu etacā, musā neoyuticā, yu'u uputu bopoyasābosa'a. Yu'u "Na neonu'cātojawā" ní'que ye bu'iri tojo weebosa'a. Musā quē'rā mejārōta bopoyabosa'a. ⁵ Tojo weegu yu'u a'tiro wācū'u. Yu'u musā tiropu wa'ase dūporo Tito quē'rārē wa'aduti'i. Na musā "O'orāti" ni sērīneo'quere apoyurāsama. Na tojo weecā, ũsā ejase dūporo cuoyutojarāsa'a. Tojo weerā musā wācūrō o'orāsa'a. Tojo weetirā, ũsā ejarāpu "O'oroũa'a" nicāma, musā ãpērā dutiro weerā weebosa'a.

⁶ Musā a'tere wācūña. Marī cārōacā otecā, marī ote'que cārōacā pī'rī dūcati'i. Peje otegunojō peje pī'rī dūcatino'sami. Te weronojō marī pajasecuorārē pajiro o'ocā, Ō'acū quē'rā marīrē o'o'caro ejatuario o'osami. ⁷ Marīnucā tocārō o'oguti ni tu'oña'rō o'oroũa'a. Marī o'osī'rītirā, o ãpērā dutiro weronojō tu'oña'rā, o'otīcārōũa'a. Marī e'catise me'rā o'ocā, Ō'acū marīrē ma'isami. ⁸ Ō'acū nipe'tise añuse musārē o'oyu'rūo o'omasīmi. Cū tojo weecā, musārē dū'sasenojōrē cuope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere ãpērārē weetamunu'cūrāsa'a. ⁹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'caro niwũ:

Añugũ pajasecuorārē añurō o'omu'sī o'osami.

Tojo weero cū añurō weese ninu'cūcārōsa'a.

¹⁰ Ō'acū otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cūta nipe'tise musā cuoatjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorō cuocā weegusami. Tojo weerā musā ãpērārē nemorō o'omasīrāsa'a. ¹¹ Tojo weerā peje cuorā, ãpērārē o'omu'sī o'orāsa'a. Ūsā quē'rā musā o'osere pajasecuorārē o'orāti. Musā tojo o'ocā ĩ'arā, marī acawererā Ō'acūrē e'catise o'orāsama. ¹² Musā Ō'acū yarā pajasecuorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acū quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. ¹³ Musā sērīneosere o'orā, Cristore queoro ějōpeosere narē ĩ'o'o. Musā cū dutisere yu'ticā ĩ'arā, Ō'acūrē e'catipeorāsama. Musā pajiro o'osere ĩ'arā, Ō'acūrē añurō wācūrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ĩ'arā, tojo weerāsama. ¹⁴ Na pe'e quē'rā musārē ma'irā, Ō'acūrē sērībosarāsama. Ō'acū musārē añurō weecā ĩ'arā, tojo weerāsama. ¹⁵ Ō'acū marīrē Jesucristore o'ogu, añubutiaro weegu weecu niwī. Tojo weerā cūrē e'catise o'orā.

10

Pablo “Jesucristo besecúu'cu ni'i” nisere were'que ni'i

¹ Yũ'u Pablo musãrẽ apeyenojõ weregati. Cristo tu'tiro marĩrõ cũ añurõ pajaña'se me'rã ucũronojõta musãrẽ ojasĩ'rĩsa'a. Āpẽrã yũ'ũre a'tiro nisama: “Cũ marĩ tiropũ tutuatigu, pajasecuogu weronojõ ucũme'rĩcã'mi”, nisama. “Yoaropũ papera o'ógũ pe'e, tutuaro me'rã ojao'omi”, nisama.

² Yũ'ũre musã tiropũ wa'agu, tutuaro me'rã ucũcã weeticã'ña. Āpẽrã “Cũ a'ti turicjũ weronojõ Āpẽrã yũ'ruoro nisĩ'rĩmi. Ō'acũ dutiro me'rã mejẽta ucũmi”, nisama. Yũ'u tojo wãcũrãnojojõrẽ tutuaro me'rã ucũpõtẽomasĩ'i.

³ Ēsã a'ti turipũ ni'i, nĩrã pe'e. Tojo nimirã, ũsã a'ti turicjãrã weronojõ weewe'e. ⁴ Surara a'mewẽjẽrã, narẽ ĩ'atu'tirãrẽ docaque'acã weesama. Na weronojõ ũsã quẽ'rã ña'asere docaque'acã weesĩ'rĩ'i. Tojo weesĩ'rĩrã, a'ti turicjãrã wãmotiro weronojõ weewe'e. Ēsã basu ũsã tutuaro ucũse me'rã, ũsã me'rĩse me'rã ña'asere cõ'awe'e. Tojo weronojõ o'orã, ũsã Ō'acũ tutuase me'rã pe'e cũrẽ ějõpeotirã na wãcũsere cõ'a'a. Na Āpẽrã ějõpeobo'cãrãrẽ cã'mota'asere cõ'a'a. Cũ tutuase me'rã masã na masĩyũ'rua'a ni tu'oña'sere wapamarĩse dojocã wee'e. ⁵ Cũ tutuase me'rã ũsã na “Niwe'e” nisere cõ'a'a. Nipe'tise Ō'acũrẽ ějõpeoticã weesere cõ'a'a. Nipe'tirã Cristo ɥaronojõ wãcũ, cũrẽ queoro ějõpeocã wee'e. Narẽ cũ dutiro weeato nĩrã tojo wee'e. ⁶ Musã Jesucristo ɥaro añurõ weeyũ'rũtẽrĩca be'ro ũsã a'tiro weemasĩ'i. Musã queoro weeticã, yũ'rũnũ'cãrãrẽ bu'iri da'remasĩ'i.

⁷ Musã bu'icjase dia'cũrẽ ĩ'a'a. No'o “Jesucristo yagu ni'i” nigũnojojõ a'tiro masĩrõɥa'a. Cũ ucũronojõta ũsã quẽ'rãrẽ “Cristo yarã nima”, nĩrõɥa'a. ⁸ Marĩ wioogu ũsãrẽ a'tiro weedutiwĩ. Musãrẽ “Añurõ ějõpeocã weeya”, niwĩ. Musã ějõpeosere dojorẽdutiwĩ. Tere upũtu ucũnu'cũsĩ'rĩmigũ, yũ'u ucũsere bopoyawe'e. ⁹ Yũ'u ojawũase pũrĩ me'rã musãrẽ tu'oucuadutigu mejẽta oja'a. ¹⁰ Āpẽrã yũ'ũre a'tiro nisama: “Cũ ojase tutuabutia'a. Cũ bajuyoropũma tutuatũ'satigu bajumimi. Cũ ucũse quẽ'rãrẽ sõ'owaro tu'saya marĩ'i”, nisama. ¹¹ Yũ'ũre tojo nĩrãnojojõ a'tiro masĩrõɥa'a: “Cũ yoaropũ nĩgũ oja'caronojõta marĩ tiropũ nĩgũ quẽ'rã, mejãrõta tutuaro ucũgũsami”, nĩrõɥa'a.

¹² Yũ'u Āpẽrã na basu añurõ ucũrã me'rã ni'cãrõwĩjisĩ'rĩtisa'a. A'tere ne cã'rõ ucũma'asĩ'rĩtisa'a. Na tu'omasĩtima. Na ɥaro a'tiro nisama: “Marĩ weronojõ weerã añurã nima”, nisama. Nipe'tirãrẽ ĩ'abesesama. ¹³ Yũ'u Āpẽrã ye da'rasere “Weeapũ”, niwe'e. Ō'acũ yũ'ũre weredutigu cũ'caro ejatuaro wereme'rĩcã'a. Cũta yũ'ũre musã tiropũ bu'egu wa'adutiwĩ. ¹⁴ Tojo nĩgũ, nisoogu mejẽta wee'e. Musã tiropũ ejagu, Ō'acũ yũ'ũre cũ'quere weewũ. Yũ'ũta musãrẽ añuse Cristo masãrẽ yũ'ruomi nise quetire weremũ'tãwũ. Tojo weegu yũ'u wee'quere queoro ucũ'u. ¹⁵ Yũ'u Ō'acũ cũ'que nemorõ da'rawe'e. Tojo weegu Āpẽrã na da'rasere “Yũ'u da'rase ni'i”, niwe'e. Tojo nĩrõnojojõ o'ogu, yũ'u da'ra'quepũre da'rasĩ'rĩgũ, musã tiro pe'e nemorõ da'rasĩ'rĩ'i. Musã ějõpeocã ĩ'agũ, musãrẽ nemorõ bu'emasĩ'i. ¹⁶ Musã nemorõ ějõpeoca be'ro musã yũ'ruoro nise macãrĩpũ Jesucristo ye quetire werese'sagati. Cũ ye quetire wereya marĩse macãrĩpũ wa'asĩ'rĩsa'a. Āpẽrã na da'ra'quepũre “Yũ'u da'rase ni'i” nisĩ'rĩtigũ, tojo weesĩ'rĩsa'a.

¹⁷ Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'wũ: “Ni'cũ Āpẽrã yũ'ruoro niyũ'rũnũ'cã'a' nisĩ'rĩgũ, niticã'to. Tojo wãcũrõnojojõ o'ogu, marĩ wioogu pe'ere “Tutuayũ'rũgũ nimi, marĩrẽ añubutiario weecu niwĩ, niato.” ¹⁸ Ni'cũ

cũ basu ucũgũ, “Yũ'u añurõ wee'e” nigũnojõrẽ “Cũ añugũ nimi”, nita basiowe'e. Jesucristo marĩ wiogu “Añugũ nimi” nino'gũ pe'e añugũ nimi.

11

Pablo nisoori masãrẽ nise ni'i

¹ Ni'cãrõacã yũ'u ucũma'agũ weronojõ ojaguti. No'o musã nu'cãta basioro nu'cãña. Musã tojo weecã u'a. ² Õ'acũ cũ yarãrẽ ãpẽrãnojõrẽ ãjõpeocã, doesami. Cũ doero weronojõ yũ'u musãrẽ doe'e. Yũ'u Cristo yere werecã, musã tu'orã, ãjõpeowu. Musã ni'cõ numio marãputiacjo weronojõ ni'i. Cristo musã marãpu niacju weronojõ nimi. Tojo weegu musã cũ ã'orõpure ña'ase marĩrã nicã u'a. ³ Tojo uamigũ, musãrẽ a'tiro wa'acã uisa'a. Pĩrõ cũ niquesãse me'rã Evare nisoõ ãjõpeocã weecu niwĩ. Musã quẽ'rã co weronojõ ãpẽrã nisoosere ãjõpeobosa'a. Musã Cristore queoro ãjõpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegu uisa'a. ⁴ Musã a'tiro wee'e. ãpẽrã musãrẽ mejẽcã werecã, añurõ tu'otu'sa'a. Ësã Jesú yere werewu. Na pe'e te mejẽtare werema. Musã ne warõpure Espĩritu Santure ñe'ewũ. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu mejẽtare ñe'erã wee'e. Na Õ'acũ masãrẽ yũ'rõose mejẽtare werecã, añurõ tu'o ãjõpeo'o. ⁵ Na musãrẽ bu'erã Jesucristo besecũ'cãrã nemorõ tu'oña'sama. Yũ'u pe'e na doca tu'oña'we'e. ⁶ Yũ'u ucũse u'suawe'e, u'suaro pe'e. Tojo nimicã, Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Yũ'u tojo masĩsere nipe'tise yũ'u weesetise me'rã ã'o'o.

⁷ Ne waro yũ'u Õ'acũ masãrẽ yũ'rõose quetire musãrẽ weregu, wapaseetiwu. ¿Musã de'ro wãcũti? Apetero weegu musãrẽ wapaseetigu, ¿ña'arõ weegu weepari? Yũ'u da'ra wapata'aba'awu. Musãrẽ añurõ weesĩ'rĩgũ, tojo weewu. ⁸ Yũ'u musã tiropu nirĩ curare ãpẽrã Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã yũ're niyeru o'owã. Yũ'u tere ñe'e, musãrẽ weetamusĩ'rĩgũ, na ye niyerure a'madõogu weronojõ tu'oña'wũ. ⁹ Yũ'u musã me'rã nĩgũ, apeyenojõ du'sacã ã'agũ, ne ni'cãrẽ caribotiwu. Marĩ acawererã Macedoniacjãrã yũ're du'sasenojõrẽ o'owã. Tojo weegu caribotiwu. A'tirota weeyapatiguti. ¹⁰ Yũ'u diacjũ nise Jesucristo ye quetire masĩ'i. Diacjũta ni'i. Te diacjũ nĩrõnojõta yũ'u bu'ese wapa ne niyeru sãrĩsome. Ne ni'cũ Acaya di'tacjũ “Cũ wapaseemi”, nĩmasĩtisami.

¹¹ Yũ'u musãrẽ ma'ise ye bu'iri tojo ucũ'u. Yũ'u musãrẽ ma'iyũ'rũsere Õ'acũ masĩsami.

¹² Yũ'u weewũaronojõ weenu'cũgũti. ãpẽrã pe'e yũ'u weronojõ weerã wee'e, nisama. Na bu'ese wapare wapaseesama. Yũ'u pe'e wapaseewe'e. Tojo weerã na “Cũ weronojõ wee'e”, nĩmasĩtisama. ¹³ A'tiro ni'i. Na “Cristo cũ besecũ'cãrã ni'i” nĩrã, tojo nima'acãrã weema. Na weeta'sarã nima. Bu'i dia'cũ Jesucristo cũ besecũ'cãrã weronojõ bajuma. ¹⁴ Tojo weese diasatisa'a. Wãtã wiogu quẽ'rã tojota weemasĩsami. Apetero cũ u'mũsecjũ Õ'acũrẽ wereco'tegu weronojõ bajugu dojosami. ¹⁵ Tojo weerã cãrẽ da'raco'terã quẽ'rã cũ weronojõ weesama. Na añurã weronojõ weesoosama. Na pũrĩcã na wee'caronojõta bu'iri da'reno'rã, pecame'epu yapatidijarãsama.

Pablo Jesucristo besecũ'cu cũ pi'eti'que ni'i

¹⁶ Yũ'u a'te duporo oja'caronojõ musãrẽ ojanemogũti. “Cũ basu añurõ ucũgũ, maatigu weemi”, niticã'ña. Musã tojo wãcũrã pũrĩcã, “Cũ maatigu weronojõ ucũato”, niña. Tojo weegu cã'rõacã yũ'u basu añurõ ucũgũsa'a. ¹⁷ Yũ'u tojo ucũgũ, marĩ wiogu duti'caro mejẽta ucũgũ wee'e. Yũ'u basu

añurõ ucũme'rĩgũ, maatiri masũ weronojõ busu'u. ¹⁸ Pãjãrã no'o uaro na basu añurõ ucũma. Na tojo weeyucã, yu'u quẽ'rã yu'u weesere añurõ ucũgũti. ¹⁹ Musã masĩyuruarã nitĩjarã, maatiri masã na weesere añurõ nu'cã'a. ²⁰ Musã a'tiro wee'e. Æpẽrã musãrẽ dutipecã, nu'cãsa'a. No'o musã yere miiwapacã, nu'cãsa'a. No'o tojo weetirã, musãrẽ mejõ nirã weecã, nu'cãsa'a. Tu'omasĩtirãrẽ weronojõ ï'acõ'acã, nu'cãsa'a. No'o musãrẽ diapoapu paacã quẽ'rãrẽ, nu'cãcã'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nu'cãpe'ocã'sa'a. ²¹ Na musãrẽ tojo wéerã, ña'abutiario weerã weema. Æsã pũrĩcã musãrẽ tenojõrẽ ne weemasĩtibosa'a.

Æpẽrã na weesere añurõ ucũcã, yu'u quẽ'rã na weronojõ ucũma'asirutugũti. Maatigu weronojõ weema'a'a. ²² Na “Hebreo masã ni'i”, nisama. Yu'u quẽ'rã cúta ni'i. Na Israe curuacjãrã nima. Yu'u quẽ'rã cúta ni'i. Na Abrahã pãrãmerã nituriarã nima. Yu'u quẽ'rã cúta ni'i. ²³ Na “Cristore da'raco'terã ni'i”, nima. Yu'u pũrĩcã na nemorõ cũrẽ da'raco'tegu ni'i. Yu'u tojo nígũ, ucũma'agũ weronojõ busu'u, busugu pe'e. A'tiro ni'i. Yu'u na nemorõ da'rayurunu'cãwũ. Yu'ure na nemorõ tãrãwã. Na nemorõ bu'iri da'reri wi'ipu pejetiri sõrõno'wũ. Pejetiri Jesucristore ãjõpeotirã yu'ure wẽjẽsĩ'rĩcã, wiose pũto niwũ. ²⁴ Ni'cãmocusetiri judío masã yu'ure wecu dari me'rã tãrãwã. Tetirinucũ treinta y nuevetiri tãrãwã. ²⁵ I'tiati yucupagu me'rã yu'ure paawã. Ni'cãti ãtãperi me'rã yu'ure doquewã. I'tiati ãsã sijari cura yucusujo mirĩdijawũ. Ni'cãti mirĩdijacaterore ni'cã ñami, ni'cã numũ ti maajopũre pa'sabo'reawũ. ²⁶ Yu'u pejetiri sijawũ. Mirĩtawioro sijawũ. Wioro, yajari masã tiropũ sijawũ. Yu'u acawererã judío masã tiropũ, judío masã nitirã tiropũ wiose wa'tero sijawũ. Tojo nicã macãpũre, masã marĩrõpũre, dia pajiri maajopũre wiose wa'tero sijawũ. “Jesucristore ãjõpeorã ni'i” nisoori masã wa'teropũ quẽ'rãrẽ wiose wa'tero sijawũ. ²⁷ Yu'u da'ragũ, pi'etiawũ. Pejetiri cãrĩtimũjãwũ. Æjaboawũ. Acowuowũ. Apeterore ba'atiyurũomũjãwũ. Yũsuabũawũ. Apeterore su'ti moowũ.

²⁸ Apeyema, a'tiro tu'oña'a. Æmũcorinucũ yu'u Jesucristore ãjõpeose cururicjãrã nipe'tiropũ nirãrẽ wãcũque'ti'i. ²⁹ No'o tutuatigũnojo nicã, yu'u quẽ'rã cũ tutuatisere tu'oña'tamu'u. Ni'cũ Jesucristore ãjõpeogũre ãpẽrã ña'arõ weeduticã, cũ ña'arõ weecã, yu'u bopoyasã'a. Cũrẽ ña'arõ weecã weerã me'rã ua'a. ³⁰ Yu'u pe'e “Æpẽrã yurũoro ni'i” nirõnojo o'ogu, yu'ure wa'a'que me'rã tutuatigu ni'i nisere ï'ogũti. ³¹ Õ'acũ, marĩ wioogu Jesucristo pacũ yu'u ucũsere “Diacjũta ni'i”, nĩmasĩsami. Cũrẽta “Añugũ nimi”, ninu'cũrõu'a. ³² Yu'u Damascopũ nicã, a'tiro wa'awũ. Ti di'ta wioogu waro Aretas wãmetigu cũ docacjũ a'tiro weecu niwĩ. Yu'ure ñe'esĩ'rĩgũ, ti macã sumuto na yéeca sã'rĩrõ wijaase soperipũre surarare cũucu niwĩ. ³³ Yu'u me'rãcãrã pe'e yu'ure a'tiro weewã. Pi'i me'rã ti sã'rĩrõ u'muarõ nirĩ sopeacãpu o'oyurũodijowã. Tojo weegu yu'u narẽ ñe'eotiwũ.

12

Pablo quẽ'ese weronojõ ï'a'que ni'i

¹ Marĩ basu añurõ ucũcã, wapamarĩ'i. Tojo nimigũ, ucũgũti. Marĩ wioogu quẽ'ese weronojõ yu'ure ï'o'quere weregũti. ² Jesucristore ãjõpeoca be'ro a'tiro wa'awũ. Quẽ'ese weronojõ Õ'acũ yu'ure cũ tiropũ miimũjãwĩ. Tere yu'u ï'áca be'ro catorce cũ'marĩ yurũ'u. Yu'u upũ me'rã o yu'u ejeripõ'rã dia'cũ wa'agu, wa'apã. Masĩtisa'a. Õ'acũ dia'cũ masĩsami.

3-4 A'tere masĩ'i. Õ'acũ ʘ'muse Paraíso wāmetiropu yu'ure miiejawĩ. Upu me'rā o ejeripõ'rā dia'cũ miagũ, miapĩ. Masĩtisa'a. Õ'acũ ni'cũta tere masĩsami. Yu'ʘ topu nĩgũ, masā masĩtisere tu'owu. Cũ were'que masārē weredutise mejēta niwũ. ⁵ A'tiro wa'agunojõ pũrĩcārē “Āpērā yu'rũoro nimi”, nirõu'a. Yu'ʘ basu “A'tiro nigũnojõ ni'i”, nĩmasĩtisa'a. Yu'ʘ tutuatise dia'cũrē añurõ ucũgũti. ⁶ Tojo nimigũ, yu'ʘ basu añurõ ucũgũ, ucũma'agũ mejēta weebosa'a. Diacjũta ucũbosa'a. A'tiro ni'i. Musā yu'ure ějõpeobosa'a. Tojo weeri nĩgũ, “Yu'ʘ āpērā yu'rũoro ni'i” nisere nisome. Yu'ʘ weetisepũreta, yu'ʘ weretisepũreta yu'rũoquejobosa'a.

⁷ Õ'acũ yu'ure ĩ'o'que añubutiase niwũ. Yu'ʘ tere wācũgũ, yu'ʘ basu “Añuyu'rũagu ni'i”, nitawio ni'i. Tojo weegu Õ'acũ yu'ure tojo wācũrĩ nĩgũ, a'tiro weewĩ. Wātĩ yu'ʘ upũre dutida'recā, tojo ĩ'acā'cu niwĩ. Te duti yu'ure pota bu'bero weronojõ pũrĩ'i. ⁸ I'tiati yu'ʘ marĩ wioğure “Te pũrĩse pe'tiati”, sērĩmiwũ. ⁹ Cũ pe'e yu'ure a'tiro niwĩ: “Yu'ʘ mũ'urē ma'ĩ'i. Tojo weero mũ'urē apeyenojõ du'sawe'e. Masā tutuatirā nicā, yu'ʘ tutuasere nemorõ ĩ'ota basio'o”, niwĩ marĩ wioğũ. Tojo weegu yu'ʘ tutuatigu, e'cati'i. Tojo tutuatigu, Cristo tutuase yu'upũre niato nĩgũ tojo wee'e. ¹⁰ Yu'ure ña'arõ ucũsere, yu'ure apeyenojõ du'sasere e'cati'i. Tojo nicā ějõpeose bu'iri ña'arõ weesere, mejēcā wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojõ o'ogũ, nemorõ tutuagu wa'a'a.

Corintocjārā ějõpeori curuacjārārē Pablo wācũnurũ'que ni'i

¹¹ Yu'ʘ, yu'ʘ basu añurõ ucũgũ, maatigu weronojõ wee'e. Musā pe'eta yu'ure tojo ucũdutiirā weronojõ wee'e. Musā yu'ure añurõ ucũcā, añu nibopā. Āpērā musārē nisoose me'rā ějõpeocā weerā doca niwe'e. Na a'tiro nisama: “Ēsā Jesucristo besecũ'cārā nemorõ ni'i”, nisama. Yu'ʘ mejõ nigũ nimigũ, tojo bususijārā dijaro niwe'e. ¹² Yu'ʘ musā tiropu pi'etimigũ, wācũtutuatjĩagũ, peje Õ'acũ tutuaro me'rā weewĩ'owũ. Te me'rā diacjũta yu'ure Jesucristo besecũ'quere ĩ'owũ. ¹³ Musā Corintocjārārē āpērā Jesucristore ějõpeose cururicjārā doca ějõnũ'cõtiwũ. A'te dia'cũrē weeticāti. Musārē wapaseetiwũ. Musā tu'oña'cā, ¿yu'ʘ tojo weese ña'a niti? Ña'acāma, acobojoya.

¹⁴ Yu'ʘ musā tiropu wa'atjere apoyugu wee'e. Ni'cārõacā yu'ʘ wa'ase me'rā ĩ'tiati wa'arosa'a. Musārē “Weetamuña”, ni caribosome. Musā cũosere ě'masome. A'te dia'cũrē u'a. Musā Cristo duti'quere añurõ weecā u'a. A'tiro ni'i. Pacusumũ na põ'rārē na uasere o'osama. Na põ'rā mejēta na pacusumũarē na uasere o'osama. A'tiro wéerā, musā yu'ʘ põ'rā weronojõ ni'i. Tojo weerā yu'ure yu'ʘ uasere o'owe'e. ¹⁵ Yu'ʘ cũose ejatuaro musārē weetamugũti. Nipe'tiro yu'ʘ weepõtēota basioro musārē añurõ wa'ato nĩgũ tojo weetamugũti. A'tiro tu'oña'a. Yu'ʘ musārē nemorõ ma'icā, musā pe'e yu'ure dũjaro ma'ibosa'a.

¹⁶ Āpērā yu'ʘ caribotisere masĩmirā, a'tiro nisama: “Cũ me'rĩse me'rā musārē ějõpeocā weecu niwĩ”, nisama. ¹⁷ ¿Yu'ʘ o'ó'cārā musārē niso, musā yere ě'marĩ? Ne apeyenojõ ě'maticārā niwā. ¹⁸ Yu'ʘ Titore musā tiropu wa'adutiwũ. Tojo nicā apĩ Jesucristore ějõpeogu marĩ acaweregure cũ me'rā o'ówũ. ¿Topũre Tito nisoose me'rā musā yere ě'marĩ? Musā masĩsa'a. Tito yu'ʘ weronojõ weemi. Musārē bu'égũ, añuse dia'cũrē weesĩ'rĩcu niwĩ. Ne wapaseeticũ niwĩ.

¹⁹ Apetero weerā musā ũsārē “Añurõ wācũdutiirā weema”, nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Ēsā Õ'acũ ĩ'orõpũre Cristo dutiro me'rā ucũ'u. Yu'ʘ mairā yu'ʘ acawererā, musārē Õ'acũrē nemorõ ějõpeonemodutigu

tojo wee'e. ²⁰ Yu'u uisa'a. Apetero weerã yu'u musã tiropu wa'acã, “Yu'u uaronojõ mejêta weerã weebosama”, nisa'a. Musã quẽ'rã yu'ure mejãrõta nibosa'a. Apeye quẽ'rãrẽ yu'u musãrẽ “A'tiro weerã weebosama”, nisa'a. “A'metu'tirã weebosama. Ûorã weebosama. Uarã weebosama. Na ye dia'cũrẽ wãcũrã weebosama. Æpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũrã weebosama. Tojo nicã ‘Ûsã ãpẽrã yu'rũoro añuyu'rũnu'cã'a’, nirã weebosama. No'o uaro weema'acãrã weebosama”, nisa'a. ²¹ Yu'u uisa'a. Musã tiropu apaturi wa'acã, Õ'acũ yu'u wioгу musã ña'arõ wee'que bu'iri yu'ure bopoyoro yu'rucã weebosami. Tojo nicã ña'arõ wee'cãrã acobojose sãrĩticã, pũrõ utibosa'a. Musã ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere, no'o musã a'metãrãbajaque'atisere pũrõ bujawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase uaripejase, musã weewuasenojõrẽ du'uticã, mejãrõta bujawetibosa'a.

13

Pablo weretuose, cũ we'eritituose ni'i

¹ Ni'cãrõacã yu'u musã tiropu wa'ase me'rã i'tiati wa'arosa'a. Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ: “Puarã o i'tiarã ï'ãca be'ro marĩ ãpẽrã wee'quere ï'a'cãrã weresãmasĩno'o.” ² Toduporopu musã tiro nigũ, ña'arõ weerãrẽ “Bu'iri da'regutĩ”, ni weretojawu. Tojo nicã nipe'tirãrẽ werewu. Ni'cãrõacã yoropu nimigũ, werenemogũti tja. Yu'u apaturi musã tiropu wa'agu, ña'arõ weerãrẽ pajaña'some majã. ³ Tojo weecã musã masĩrãsa'a, Cristo yu'ure wãcũse o'ose me'rã ucũ'u. Cristo musãrẽ dutigu tutuaticã weetimi. Musãrẽ cũ tutuayurũsere ï'omi. ⁴ Diacjũta ni'i. Cũ curusapu tutuatigu weronojõ paabi'peno'cu niwĩ. Tojo nimigũ, ni'cãrõacãrẽ cũ pacu tutuaro me'rã catimi. Ûsã quẽ'rã cũ ni'caronojõta tutuatirã ni'i, nĩrã pe'e. Tojo nimirã, cũ yarã niyurã, Õ'acũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Tojo weerã musãrẽ weetamumasĩ'i.

⁵ Musã “¿Jesucristore ãjõpeorãta nimiti ãsã?” ni, musã basu beseya. ¿Ûsã ãjõpeose diacjũta nimitito? nĩrã, tojo wãcũña. ¿Ûsãpũre Jesucristo diacjũta nimiti? nĩrã, tu'oña'rẽ musã. Apetero weerã cãrẽ ãjõpeotirã, ãjõpeotisa'a musã. ⁶ Ûsã Jesucristore diacjũta ãjõpeo'o. Cũ yarã ni'i. Musãrẽ tere masĩcã u'a'a. ⁷ Ûsã musãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a. Cãrẽ sãrĩrã, ãsãrẽ ãjõpeodutirã mejêta sãrĩbosa'a. Musã pe'ere queoro weedutirã sãrĩbosa'a. No'o ãsã queoro weemicãta, “Na queoro weetima” ãsãrẽ nicã, añucã'rõsa'a. ⁸ A'tiro ni'i. Õ'acũ ye diacjũ cjaseta ni'i. Musã tere queoro weecã ï'arã, “A'tiro pe'e weeya”, nisome. Ûsã tereta uasã'a. ⁹ Musã ãsãrẽ ï'arã, “Na tutuatirã, dutimasĩtirã nima”, ni'i. Musã pe'e tutuarã nicã, añu ni'i. Tere ï'arã, ãsã e'catirãsa'a. Musãrẽ Õ'acũ nipe'tisere cũ uaronojõ weecã uarã, sãrĩbosa'a. ¹⁰ Yu'u musã tiropu wa'ase duporo a'ti pũrĩrẽ oja'a. Topu wa'agu, tutuaro me'rã musãrẽ tu'tisĩ'rĩtisa'a. Marĩ wioгу yu'u musãrẽ dutimasĩsere o'ocu niwĩ. Tojo weegu yu'u musãrẽ tu'timasĩ'i. Tojo weesĩ'rĩtisa'a. Jesucristo musã ãjõpeosere dojorẽdutigũ mejêta dutisere yu'ure o'owĩ. Musãrẽ nemorõ ãjõpeocã uagu, tojo weewĩ.

¹¹ Acawererã, tocã'rõta ojaguti. Añurõ niña. Yu'u musãrẽ duti'quere queoro weeme'rĩcã'ña. A'merĩ wãcũtutuacã weeya. Ni'cãrõnojõ niseti, a'mequẽrõ marĩrõ niña. Õ'acũ ejerisãjãcã weegũ, musãrẽ ma'igũ musã me'rã nigũsami. ¹² E'catise me'rã a'merĩ añudutiya. ¹³ Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã marĩ acawererã musãrẽ añudutima.

¹⁴ Jesucristo marĩ wioгу musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Õ'acũ musãrẽ ma'igũ musã me'rã niato. Tojo nicã Espĩritu Santu musã me'rã niato.

Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojacu niwī. “Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā”, ni ojacu niwī.

Apeyere, “Moisé duti'que me'rā marī bu'iri marīrā tojamasītisa'a”, nicu niwī. “Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū añurā tojamasī'i”, nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapɯ nirārē oja'que ni'i

¹⁻² Yu'ɯ Pablo, yu'ɯ me'rācjārā me'rā musā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapɯ nirārē oja'a. Musārē añudutise o'o'o. Yu'ɯ Jesucristo besecú'cɯ ni'i. Yu'ure masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ure besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cɯpɯre masōcɯ niwī.

³ Marī wioɯ Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato musārē. E'catise, musārē ejerisājācā weeato.

⁴ Jesucristo cū basu cū ɯaro me'rā marī ña'arō wee'quere wērībosacu niwī. A'ti ɯmɯco cjase ña'ase doca ninemoticā'to níɯ tojo weecu niwī. A'tere wééɯ, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. ⁵ Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rā. Tojota weeroɯasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rɯrāsa'a nise ni'i

⁶ Ō'acū musārē ma'ígū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'rā musārē yu'rɯocɯ niwī. Cū tojo weemicā, musā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturā wee'e. Musā tojo weecā tɯ'ogɯ, ɯpɯtu ɯcuasa'a. ⁷ Āpērā musā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Musārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere dɯcayusī'rīsama. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marīrē yu'rɯta basio'o. Apeye bu'eseɯa basiotisa'a. ⁸ Ūsā musārē Ō'acū masārē yu'rɯose quetire queoro werewɯ. Musārē Jesucristo ye quetire mejēcā weregɯre Ō'acū ɯpɯtu bu'iri da'reato. No'o yu'ɯnojo'rē, o apī ɯ'mɯsecjū Ō'acūrē wereco'tegɯre ūsā mejēcā werecā, bu'iri da'reato. ⁹ Yu'ɯ todɯporopɯ musā tiropɯ níɯ, a'tere weretojawa. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja. No'o ūsā bu'e'que Jesucristo ye quetire musārē mejēcā weregɯnojo'rē Ō'acū bu'iri da'reato.

¹⁰ Yu'ɯ a'tere weregɯ, masā yu'ure “Añubutiaro wereme'rīmi” niato níɯ mejēta were'e. Ō'acū pe'ere “Queoro bu'emi” nidutigɯ were'e. Yu'ɯ todɯporopɯre “Masā yu'ɯ me'rā e'catiato”, ninu'cūwū. Tojo ninu'cūgū pūrīcā, Jesucristo ɯaro weetibosa'a. Cūrē da'raco'tegɯ mejēta nibosa'a.

Ō'acū Pablōre Jesucristo ye quetire weredutigɯ cūu'que ni'i

¹¹ Yu'ɯ queoro musārē masīcā ɯasa'a. Yu'ɯ bu'ese masā na wācūse mejēta ni'i. ¹² Yu'ure tere ne ni'cū masū bu'etiwī. Jesucristo cū basu te bu'esere masīcā weewī.

¹³ Yu'ɯ todɯporopɯ judío masā na ējōpeosetisere sirutugɯ weecū'quere musā tɯ'opā. Jesucristore ējōpeorārē ña'abutiaro weecūwū. Ne ni'cū Jesucristore ējōpeogɯ marīato níɯ na ējōpeosere pe'osī'rīmiwū.

14 Yũ'u ma'mũ nígũ, judío masã na ějõpeosetisere añurõ weewũ. Āpērã yũ'u me'rãcjãrã yũ'rũoro ũsã ñecũsumũa weesetimũjãti'quere weeyũ'rũnũ'cãwũ. 15 Yũ'u Jesucristore ějõpeorãrẽ ña'arõ weewũ. Tojo weemicã, yũ'u bajuase dũporopũ Ō'acũ beseyutojacũ niwĩ. Ʋpũtu ma'ígũ, cũ macũ nidutigũ besecũ niwĩ. 16 Cũ “Beseguti” ní'caronojõta queoro ni'cã nũmũ cũ macũrẽ yũ'ũre ĩ'owĩ. ĩ'o, yũ'ũre judío masã nitirãrẽ Jesucristo ye quetire weredutiwĩ. Cũ tojo ĩ'ocã, āpērãrẽ “¿Yũ'u de'ro weegũsari?” ni sērĩtiña'nemotiwũ. 17 Apeye quẽ'rãrẽ “Jesucristo yũ'u dũporo besecũúmũ'tã'cãrã tiro Jerusalẽpũ maata sērĩtiña'baque'ogũ wa'aguti”, nitiwũ. Tojo weronojõ o'ogũ, diacjũ wa'a wa'awũ Arabia di'tapũ. Be'ro topũ ní'cũ Damascopũ majãmitojatiwũ tja.

18 Yũ'u Jesucristore ějõpeoca be'ro ĩ'tia cũ'ma yũ'rũwũ. Ticũse cũ'marĩ yũ'rũca be'ro Jerusalẽpũ Pedrore ĩ'agũ wa'awũ. Topũre cũ me'rã pũa semana dia'cũ tojaque'ani'wũ. 19 Jesucristo cũ besecũú'cãrã nipe'tirãpũre ĩ'atiwũ. Pedro, apĩ Santiago marĩ wioyũ Jesucristo acabiji dia'cũrẽ ĩ'awũ. 20 Ō'acũ tũ'oropũ musãrẽ wereguti. A'te yũ'u weresere nisoogũ mejẽta wee'e.

21 Yũ'u Jerusalẽpũre níca be'ro Siria di'tapũ, tojo nicã Cilicia di'tapũ wa'awũ. 22 Yũ'u Judea di'tapũre yoacã nitiwũ. Tojo weerã āpērã Jesucristore ějõpeorã yũ'ũre ĩ'amasĩtiwã. 23 Yé quetipũ dia'cũrẽ tũ'ocãrã niwã. “Sõ'onícatero marĩrẽ ña'arõ weesĩ'rĩgũ sirutu'cũ ni'cãrõacãrẽ ‘Jesucristore ějõpeoya’, nicusiaguta weepũba. Todũporopũre Jesucristore ějõpeosere pe'ocã'sĩ'rĩmi'cuta niapũba”, ni ucjacãrã niwã. 24 Yũ'u Jesucristore ějõpeosere tũ'orã, Ō'acũrẽ e'catise o'ocãrã niwã.

2

Pablo Jerusalẽpũ Jesú cũ ne waro besecũú'cãrã me'rã ucũ'que ni'i

1 Catorce cũ'marĩ Jerusalẽpũ yũ'u ejãca be'ro Bernabé me'rã apaturi ti macãpũ wa'awũ tja. Ʋsã me'rãcjũ Tito wãmetigũ quẽ'rãrẽ miawũ.

2 Ō'acũ yũ'ũre topũ wa'adutiwĩ. Tojo weegũ wa'awũ. Jerusalẽpũre eta, Jesucristore ějõpeorã wiorã me'rã dia'cũ nerẽ, ucũwũ. Judío masã nitirãrẽ Jesucristo masãrẽ yũ'rũomi nise queti, yũ'u bu'e'quere narẽ werewũ. Yũ'u ne waropũ bu'enũ'cã'quere, yũ'u ni'cãrõacã bu'esere ¿de'ro nirãsari? nígũ, werewũ. Mũ'u bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nígũ, wereña'miwũ. 3 Na ne mejẽcã nitiwã. Yũ'u me'rãcjũ Tito judío masũ mejẽta niwĩ. Cũ tojo nimicã, ũsã judío masã weewũasenojõrẽ weedutitiwã. “Cũrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'arõũa'a”, nitiwã.

4 Wiorã pe'e “Titore õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'arõũa'a” nitimicã, āpērã tojo nico'terã pe'e “Cũrẽ yejecõ'arõũa'a”, niwã. Na Jesucristore ějõpeota'sarã, Jesucristore ějõpeorã me'rã a'mesũ'awã. Tojo nita'sa, ĩ'adu'tiri masã niwã. Na ũsã Jesucristore ějõpeorã weesetisere ĩ'awã. Ʋsã cũrẽ ějõpeorã Moisé dutise doca niticã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, ũsãrẽ ũsã ñecũsumũarẽ dutimũjãti'quere weedutisĩ'rĩmiwã tja. Moisé cũ duti'que doca cũusi'rĩmiwã tja. 5 Na tojo dutimicã, ũsã ne cã'rõacã na dutisere “Weerõũasato”, nitiwũ. Musãrẽ Jesucristore ějõpeose me'rã dia'cũ yũ'rũrãsa'a nise quetire masĩcã ũa'a. Tojo weerã diacjũ cjase, Jesucristo yere wererãti nĩrã, na weeduti'quere weetiwũ.

6 Wiorã yũ'ũre mejẽcã weredutitiwã. “Marĩ ñecũsumũarẽ wee-duti'quere weedutiya judío masã nitirãrẽ”, nitiwã. Ō'acũ marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'asami. Tere masĩgũ, “Na wiorã nima” ni, Ʋpũtu waro

wācūtiwū. Ō'acū narē bese'caronojōta yū'u quē'rārē besewī. ⁷ Wiorā yū'ure a'tiro niwā: “Mū'u quē'rā Ō'acū bese'cū ni'i. Cū mū'urē judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiapī. Pedrore judío masārē wereduti'caronojōta mū'urē na pe'ere weredutiapī”, niwā wiorā. ⁸ Ō'acū Pedrore judío masārē Jesucristo ye quetire wereduticū niwī. Cū Ō'acūta tja yū'u quē'rārē Jesucristo ye quetire judío masā nitirā tiro pe'ere weredutiwī. ⁹ Jerusalēpūre Santiago, Pedro, tojo nicā Juā na i'tiarā Jesucristore ējōpeorā wiorā niwā. Na yū'ure “Judío masā nitirārē Ō'acū mū'urē ma'ígū weredutiapī”, niwā. Tojo weerā ūsā pūarārē, yū'u, tojo nicā Bernabére “Marī ni'cārōnojō da'rarāsa'a”, niwā. Na ūsārē “Jesucristo ye quetire judío masā nitirārē wererā wa'aya”, niwā. “Ūsā pe'e judío masārē wererāti”, niwā. ¹⁰ Ūsārē a'te dia'cūrē weedutiwā: “Pajasecūorārē weetamuña”, niwā. A'teta niwū yū'u añurō weegūti ni wācūyū'rūnū'cā'que.

Pablo Antioquíapū Pedrore tu'ti'que ni'i

¹¹⁻¹² Be'ro Pedro Antioquíapūre etawī. Cū ne waro ti macāpūre etāca be'roacā añurō weemiwī. Cū topūre nígū cū queoro weeti'que wapa cāpūreta tu'tiwū. Ne waro judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā me'rā ba'a, na me'rā ba'pati nicā'miwī. Cū tojo wee nisetiri cura judío masā Jerusalēcjārā Santiago cū o'ó'cārā etawā. Pedro na etacā i'agū, judío masā nitirā me'rā weeseti'quere weedu'ucā'wī. Napū yū'ure tu'tibosama nígū, tojo weewī. Topū etarā judío masā weedutisere queoro weeri masā niwā. Tojo weerā judío masā nitirārē “Judío masārē dutisere weeroḡa'a”, ni bususijawā. Tojo weegū narē uigū, Pedro judío masā nitirā me'rā ba'patidu'ucā'wī. Na me'rā ba'anemotiwī majā. ¹³ Āpērā judío masā cū weesere i'arā, cū weronojō weeta'sawā. Judío masā nitirā me'rā ba'amī'cārā ba'atiwā. Na me'rā nisetitiwā. Bernabépūta tojo weenemopecā'wī.

¹⁴ Na Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yū'rūrāsa'a nisere masīmirā, queoro weetiwā. Tojo weegū na weese queoro niticā i'agū, Pedrore nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā i'orōpū tu'tiwū. Cūrē a'tiro niwū: “Mū'u judío masū nimigū, judío masā nitirā me'rā ba'agū, na weronojō weesetigū wee'e. Mū'u tojo weese añu ni'i, añurō pe'e. Mejō ni'cārōacārē na me'rā ba'ati, na me'rā nisetitigū, ‘Judío masā weronojō weeya’, nigū wee'e tja narē. Mū'u tojo weecā, ‘Ūsā Moisé duti'quere weeroḡasa'a’, ni wācūsama. Mū'u basu weetise judío masā nitirārē ‘Weeya’ nīrōnojō wa'a'a. Mū'u tojo weese ña'a ni'i”, niwū.

Judío masā, judío masā nitirā ējōpeose me'rā dia'cū yū'rūrāsama nise ni'i

¹⁵ Marī ne bajarāpūta judío masā nitojacārā niwū. Āpērā weronojō Moisé cū duti'quere weeticā weewe'e. ¹⁶ Tojo nimirā, marī Moisé duti'quere wéerā, yū'rūmasītisa'a. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yū'rūwetimasī'i. Marī Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ējōpeo'o. Moisé cū duti'quere wéerā pūrīcā, ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nīmasītisami. ¹⁷ Marī “Jesucristo me'rā dia'cū yū'rūrāsa'a” nicā, marī acawererā judío masā a'tiro nima marīrē: “Mūsā ña'a ni'i”, nima. “Marī ñecūsūmūarē duti'quere weetirā, judío masā nitirā weronojō mūsā ña'a ni'i”, nima marīrē. To pūrīcārē tojo nīrā, “Jesucristo marīrē sū'ori ña'arō weegū weemi narē”, nisama. Na tojo nise diacjū niwe'e. Jesucristore tojo weese marī'i. ¹⁸ Mūsārē “Marī ñecūsūmūa duti'que me'rā yū'rūsoma”,

ni weretojawu. Ni'cārōacārē “Te me'rā yu'rurāsa'a, tere weeya” nígũ, yu'uta bu'iritibosa'a. ¹⁹ Yu'u toduporopure a'tiro wācūmiwũ. “Moisé cū duti'que me'rā dia'cū Ō'acū me'rā añurō nita basiosa'a”, nimiwũ. Tojo nimigũ, ne weepōtēoticāti. Be'ro yu'ure Ō'acū cū macū Jesucristore ĩ'owĩ. Tojo weegu ni'cārōacārē Jesucristore ějōpeogu, Ō'acū me'rā wācūpi'etiro marĩrō nicā'a. Marĩ ñecūsūmuarē weeduti'quere wācūnurūwe'e majā. ²⁰ Jesucristo curusapu wērīcu niwĩ. Yu'u cūrē ějōpeogu, cū me'rā wērīgũ weronojō wa'acu niwũ. Tojo weegu yu'u se'saro niwe'e. Ni'cārōacārē Jesucristo yu'ure su'ori nimi. Yu'u cū uaro, cū dutiro wee'e. Ō'acū macūrē ějōpeogu, wācūtutua'a. Cū yu'ure ma'ígũ, ña'arō wee'quere wērī wapayebosacu niwĩ. ²¹ Yu'u Jesucristo wērī'quere “Mejō warota nima'acā'a”, niwe'e. Cū yu'ure ma'isere ne du'usĩ'rītisa'a. Moisé duti'que me'rā marĩ yu'ruta basiocāma, Jesucristo mejō waro wērībopĩ.

3

Moisé dutise oja'que, Jesucristore ějōpeose cjase ni'i

¹ Musā Galaciacjārā Jesucristore ějōpeodu'urā, tu'omasītibutiarā weronojō weerā wee'e. ¿Noa musārē nisoosijamirĩto mejēcā ějōpeodutirā? Ūsā topure nĩrā, musārē Jesucristo cū curusapu wērīsere queoro werewu. Musā añurō ūsā weresere tu'owuba. ² A'te dia'cūrē musārē sērītiña'gũti. Musā Moisé duti'quere wéerā, ¿Espĩritu Santure ñe'erĩ? Ñe'etipā. Jesucristo ye quetire tu'orā cūrē ějōpeorā pe'e, ñe'epā. ³ Musā Ō'acū pō'rā sājārā, Espĩritu Santu tutuaro me'rā sājānu'cāwũ. Ni'cārōacārē musā tutuaro me'rā ějōpeoyapatirāti, ¿nimiti? Pōtēotisa'a. ¿Musārē tu'omasise pe'tia wa'ati? ⁴ Jesucristore ne waro ějōpeocā, āpērā musārē ña'arō weecārā niwā. Ni'cārōacārē cūrē ějōpeodu'urā, “Mejō waro pi'etipā”, ¿nirā weeti? Yu'u tu'oña'cā, mejō waro pi'etipā. ⁵ Ō'acū musārē Espĩritu Santure o'ócū niwĩ. Cū tutuase me'rā musā wa'teropure peje wee'omi. ¿De'ro weegu tojo weesari, musā tu'oña'cā? Jesucristo ye quetire musā tu'o ějōpeocā, tojo weesami. Moisé cū duti'quere weecāma, ne tojo weetibosami.

⁶ Marĩ ñecū Abrahā ye cjasere wācūrā. Cū pūrīcā Ō'acūrē ějōpeocu niwĩ. Tojo weegu Ō'acū cūrē “Añugũ nimi”, ni ĩ'acu niwĩ. ⁷ Musā a'tere masiña. Abrahā weronojō Ō'acūrē ějōpeorā náta nima Abrahā pāramerā waro. ⁸ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu judío masā nitirā na Ō'acūrē ějōpeoatjere ojayuno'caro niwũ. Narē yu'rūoatjere wereyugu, Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwĩ: “Nipe'tirā a'ti di'tacjārā mu'u weronojō ějōpeosiruturārē ‘Añurā nima, bu'iri mooma’, ni ĩ'agũti. Narē añurō weeguti”, nicu niwĩ. ⁹ Abrahā Ō'acūrē ějōpeocu niwĩ. Tojo weegu Ō'acū cūrē añurō weecu niwĩ. A'tiro nicā quē'rārē nipe'tirā Jesucristore ějōpeorārē Ō'acū añurō weemi.

¹⁰ Āpērā pūrīcārē Ō'acū bu'iri da'resami. Na a'tiro wācūsama. “Moisé duti'quere wéerā, yu'rurāsa'a”, nisama. Tojo wācūmirā, nipe'tise tere weepe'otisama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'tiro niwũ: “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'otigunojō bu'iri da'reno'gūsami”, niwũ. Tojo weerā “Moisé duti'que me'rā yu'rurāsa'a”, nimisama. Niwe'e. Ō'acū narē bu'iri da'regusami. ¹¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'tiro ojano'wũ: “Ō'acū cūrē ějōpeorārē ‘Añurā nima’, ni ĩ'asami. Cū me'rā

niñu'cūrāsama”, niwũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Moisé dutise me'rã ñe ni'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basiowe'e. ¹² Moisé cũ dutise pe'e tojo mejëta ni'i. A'tiro pe'e niwũ. “Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogu, Õ'acũ me'rã catinu'cũcūsami. Tere weepe'otigũre Õ'acũ 'Bu'iri cõomi', ni ñ'agũsami”, niwũ. ¹³ Marĩ nipe'tise Moisé duti'quere weepõtëowe'e. Tojo weegu Õ'acũ na weepe'otima nígũ, “Bu'iri cõoma”, nicu niwĩ. Aperõ, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ: “No'o na wẽrĩca be'ro yucugũpũ dũ'teyoono'cãrã Õ'acũ bu'iri da'reduti'cãrã nima”, ni ojano'caro niwũ. Dũporopũre masã ña'arãrẽ tojo weecũcãrã niwã. Jesucristo quẽ'rã ña'agũ, bu'iritigũ weronojõ marĩ bu'iri da'reno'bo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weegu cũ marĩrẽ yu'rucã weecu niwĩ. Marĩ ni'cãrõacãrẽ cãrẽ ëjõpeorã, bu'iri marĩ'i. ¹⁴ Jesucristo marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weecã, Õ'acũ Abrahãrẽ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ “Tojo weeguti” ní'que queorota wa'acaro niwũ. Jesucristore ëjõpeocã, narẽ Abrahãrẽ weronojõ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ñ'asami. Tojo weegu cũ ní'caronojõta weesami. Nipe'tirã Jesucristore ëjõpeorãrẽ Espiritu Santure o'ósami.

Õ'acũ Abrahãrẽ, Moisére cũ ucũ'que ni'i

¹⁵ Ni'cãrõacãrẽ masã na weewũasenojõrẽ mũsãrẽ ni'cã queose o'oguti. Masã “A'tiro weerã” ni, wiorã tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apõca be'ro ne ni'cũ “Ti pũrĩrẽ cõ'acã ña, a'tiro ojanemoña”, nímasĩtisami. ¹⁶ Õ'acũ cũ Abrahãrẽ ní'que a'te weronojõta niwũ. A'tiro nicu niwĩ: “A'ti turicjãrãrẽ mũ'u pãrãmi nituriagũpũ me'rã añurõ weeguti”, nicu niwĩ. “Mũ'u pãrãmerã nituriarã pãjãrã me'rã añurõ weeguti”, niticu niwĩ. Mejõ “Mũ'u pãrãmi nituriagũ ni'cũ me'rã dia'cũ weeguti”, nicu niwĩ. Tojo nígũ, Jesucristore ucũgũ weecu niwĩ. ¹⁷ Yu'ũ mũsãrẽ nise a'tiro nirõ wee'e. Õ'acũ Abrahãrẽ nicu niwĩ: “Masã yu'ũre ëjõpeorã yu'rurãsama. Na yu'ũ me'rã añurõ nirãsama”, nicu niwĩ. Be'ropũ cuatrocientos treinta cũ'marĩ be'ro Õ'acũ cũ dutisere Moisére cũucũ niwĩ. Tere cũúgũ, “Todũporopũ Abrahãrẽ 'Yu'ũ tojo weeguti' ní'que wapamarĩrõsa'a”, niticu niwĩ. ¹⁸ Marĩ Moisé cũ oja'quere weecã, Õ'acũ me'rã añurõ nita basiocãma, Õ'acũ Abrahãrẽ todũporopũ ní'que wapamarĩbopã. Tojo niwe'e. Õ'acũ Abrahãrẽ ma'ígũ, “Cũ tojo weeguti” ní'quere queoro weecu niwĩ. “Nipe'tirã mũ'u weronojõ ëjõpeorãrẽ yu'rũoguti”, nicu niwĩ.

¹⁹ To pũrĩcãrẽ ¿de'ro weegu Õ'acũ Moisére sõ'oní'que dutisere cũupari? A'tiro ni'i. Marĩrẽ “Ña'arã ni'i, bu'iri cõ'o” ni masĩdutigũ cũucũ niwĩ. Õ'acũ tere Abrahã pãrãmi nituriagũ Jesucristo a'tiri curapũ cũutũocũ niwĩ. Jesucristo me'rã Õ'acũ “A'ti turicjãrãrẽ añurõ weeguti” ní'que queoro wa'awũ. Te dutisere Õ'acũ cãrẽ wereco'terã u'mũsecjãrã me'rã Moisére weredutio'ocũ niwĩ. Moisé pe'e quẽ'rã tere tũ'ogu, wereturiacũ niwĩ masãpũre tja. ²⁰ Abrahã pe'ere Õ'acũ añurõ weeatjere ãpẽrãrẽ weredutio'otimigũ, cũ basuta werecu niwĩ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ ní'que pe'e Moisére ní'que yu'rũoro wapatiyu'rũnũ'cãcaro niwũ.

²¹ To pũrĩcãrẽ Abrahãrẽ cũ ní'que wapatiyu'rũnũ'cãcã, ¿Moisére cũ duti'que pe'e wapamarĩpari? Niticarõ niwũ. Masã nipe'tise Moisé cũ dutisere weeta basiocãma, marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio nibopã. Basioticarõ niwũ. ²² Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ: “Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima”, niwũ. Tojo weero Õ'acũ

Abrahãrẽ cũ dũporopũ ní'que wa'a'a. A'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ weronojõ ãjõpeosiruturãrẽ ‘Añurã nima’, ni ã'agũti”, nicũ niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ bu'iri da'reno'bo'quere yũ'rũosami.

²³ Marĩ Jesucristore ãjõpeose dũporo cũrẽ ãjõpeoatjere co'terãnojtõ Moisé cũ duti'que doca níni'cãrã niwũ. Moisé dutisere weepe'osĩ'rĩmirã, nipe'tisere weepõtẽoticãrã niwũ. ²⁴ Moisé dutise me'rã Õ'acũ marĩrẽ “Ñã'arã ni'i” ni masĩdutigu cũucũ niwĩ. Tere masĩrã, marĩ “¿De'ro wee ñã'arõ nisere du'urãsarĩ?” niato nígũ cũucũ niwĩ. Be'ro Jesucristo a'ticã, marĩ a'tere masĩcãrã niwũ. “Cũrẽ ãjõpeorã, Õ'acũ me'rã añurõ nímasĩsa'a”, nicãrã niwũ.

²⁵ Ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristore ãjõpeoritero ni'i. Tojo weerã Moisé dutise doca niwe'e majã.

²⁶ Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeose me'rã Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁷ Jesucristore ãjõpeotjĩarã, wãmeyeno'cãrã niwũ. Mũsã quẽ'rãrẽ cũ weronojõ niseticã weecũ niwĩ. ²⁸ Õ'acũ nipe'tirã cũ macũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ yũ'rũosami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ yũ'rũosami. Tojo nicã ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terãrẽ, da'raco'tetirãrẽ yũ'rũosami. Ëmũarẽ, numiarẽ ni'cãrõnojtõ yũ'rũosami. Marĩ nipe'tirãpũta Jesucristore ãjõpeorã dũcawatise moo'o. ²⁹ Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Tojo weerã Abrahã pãrãmerã nituriarã waro ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ní'caronojtõ marĩrẽ weegũsami. Abrahã wee'caronojtõ ãjõpeocã, marĩrẽ yũ'rũogũsami.

4

¹ Mũsãrẽ queose me'rã werenemogũti. Wĩ'magũ cũ pacũ cũuatjere ñe'eacjũ masãtu'ajatimigũ, maata ñe'etisami. Nipe'tise cũ ye nimicã, da'raco'tegũ weronojtõ nisami. ² ãpẽrã masã cũrẽ co'tesama. Cũ na dutise doca nisami. Cũ ye niatje quẽ'rãrẽ ã'anũrũbosasama. Cũ pacũ cũ wẽrĩse dũporo ni'cã nũmũ tere wiatji nũmũrẽ besesami. “Ti nũmũ ejacã, nipe'tisere yũ'ũ macũrẽ wiaya”, nisami. Tojo weerã ti nũmũ nicã, nipe'tisere cũrẽ wiape'ocã'sama. Tere wiãca be'ro cũ da'raco'tegũ weronojtõ nitisami majã. ³ Marĩ quẽ'rã Jesucristore ãjõpeose dũporo marĩ ñecũsumũa weemũjãti'quere wéerã, ã'rĩ weronojtõ níni'cãrã niwũ yujupũ. Te dutise me'rã nírá, ãpẽrãrẽ da'rawã'ñaco'terã weronojtõ nicãrã niwũ. ⁴ Tojo nimicã, Õ'acũ pe'e cũ queoca nũmũ nicã, queoro a'ti turipũre cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Cũ Õ'acũ macũ nimigũ, ni'cõ numiopũre bajuacũ niwĩ. Cũ judío masũ nígũ, Moisé dutise doca nicũ niwĩ. ⁵ Moisé dutise doca nirãrẽ yũ'rũweticã uagũ, Õ'acũ cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Narẽ yũ'rũogũ, Jesucristo curusapũ wẽrĩcũ niwĩ. Õ'acũ põ'rã wa'adutigu marĩrẽ tojo weecũ niwĩ. ⁶ Õ'acũ marĩrẽ yũ'ũ põ'rã nitojama nígũ, marĩrẽ cũ macũ me'rã Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weerã Õ'acũrẽ “Pacũ”, pisumasĩ'i. ⁷ Marĩ Jesucristo yũ'rũono'cãrã niyurã, ãpẽrãrẽ da'raco'terã weronojtõ niwe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ põ'rã nitoja'a. Tojo weerã nipe'tise cũ o'ooatjere ñe'erãsa'a.

Pablo Galaciãjãrãrẽ na Jesucristore ãjõpeodu'usĩ'ricã tũ'ogũ cũ wãcũque'ti'que ni'i

⁸ Mũsã todũporopũre Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. ãpẽrãnojtõrẽ ãjõpeocãrã niwũ. Narẽ Õ'acũrẽ weronojtõ ã'acãrã niwã. Narẽ ãjõpeorã, na dutise doca niwã'ñarã weronojtõ nicãrã niwũ. Mũsã ãjõpeo'cãrã Õ'acũ mejẽta nicãrã niwã. ⁹ Ni'cãrõacãrẽ mũsã Õ'acũrẽ masĩ'i. Cũ pe'e mũsãrẽ

masĩmũ'tãcũ niwĩ. Cũrẽ ějõpeoca be'ro todũporopũ masã ějõpeo'quere du'ucã'cãrã niwũ. Musã ějõpeomũ'tã'que mejõ nise ni'i. Wapamarĩ'i. Ni'cãrõacãrẽ Moisé dutisere wéerã, masã ějõpeomũ'tã'quere ějõpeorã weronojõ weerã weesa'a. ¿Todũporopũ da'rawã'ñaco'te'cãrã weronojõ nisĩ'rĩsari tja? ¹⁰ Musã a'tiro wãcũmisa'a. “Judío masã weewũasenojõrẽ ticuse bosenuũmũrĩ cuorã, yũ'rũrãsa'a”, nimisa'a. Tere wãcũrã, soowũase nuũmũrĩrẽ, ma'ma mujĩpũrẽ, no'o bosenuũmũrĩ nisenojõrẽ weesa'a. ¹¹ ¿Yũ'ũ musãrẽ mejõ waro bu'epari? nígũ, ña'arõ tu'oña'sa'a.

¹² Acawererã, yũ'ũ musã a'tiro weecã uasa'a. Musã judío masã nitirã Moisé dutisere weeticãrã niwũ. Yũ'ũ quẽ'rã musã weronojõ te dutisere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ masĩ'i. Jesucristore ějõpeose me'rã dia'cũ marĩ yũ'rũrãsa'a. Tojo weegu judío masũ nimigũ, Jesucristore ějõpeogu, Moisé dutisere du'ucã'wũ. Yũ'ũ weronojõ musã weecã uasã'a. Yũ'ũ musãrẽ todũporopũ bu'ecã, yũ'ũre ne ña'arõ weetimiwũba. ¹³ Musã masĩsa'a. Yũ'ũ dutitĩjãgũ, musã tiropũre Jesucristo masãrẽ yũ'rũose quetire bu'ewũ. ¹⁴ Yũ'ũ dutiticã, musãrẽ diasã niwũ. Musã yũ'ũ dutiwĩ'i nimicã, yabitiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'mũsepu nigũrẽ weronojõ põtẽrĩme'ricã'wũ. Jesucristore musã ñe'ebo'caro weronojõ yũ'ũre añurõ weewũ.

¹⁵ Musã todũporopũ yũ'ũ me'rã e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Musã titare yũ'ũre ma'írã, musã weetamuta basioro weebopã. No'o musã ye caperipũta yũ'ũre tuwee o'osãjãbopã. ¹⁶ ¿Yũ'ũ diacjũ werese ye bu'iri yũ'ũre ĩ'atu'tirã weeti? ¿Diacjũ nisere tu'osĩ'rĩtisari?

¹⁷ Musãrẽ mejẽcã bu'esijari masã yũ'ũ weronojõ añusere uasãrã mejẽta weesama. Musãrẽ na añurõ ucũta'sasama. Yũ'ũ me'rã pe'e e'catidutitirã tojo weesama. Tojo nicã na bu'ese pe'ere sirutuato nĩrã tojo weesama. ¹⁸ Æpẽrã musãrẽ weetamucã, añu nisa'a. Añurõ weesĩ'rĩse me'rã weetamucãma, añu nisa'a. Weetamurã wee'e nĩrã, tojo weetamunu'cũcã'to. Yũ'ũ topũ nicã dia'cũ weetamuta'saticã'to. ¹⁹ Yũ'ũ me'rã musã tu'satimicã, yũ'ũ põ'rãrẽ weronojõ ma'i'i. Musãrẽ wãcũgũ, pũrõ bũjaweti'i. Ni'cõ nijĩpaco co macũrẽ wuatji dũporoacã pũrĩse pi'etisamo. Co weronojõta yũ'ũ quẽ'rã musã Jesucristore ějõpeocã uasãgũ, pũrõ pi'eti'i. Musã Jesucristo weronojõ nisetica be'ropũ ejerisãjãgũti. ²⁰ Yũ'ũ musãrẽ werenemoacjũ musã tiropũ nicã'sĩ'rĩmisa'a. Yũ'ũ yoaropũ nígũ, de'ro weebosã.

Pũarã numia Agar, Sara ye queti ni'i

²¹ Musã a'tiro wãcũmisa'a. “Moisé dutisere wéerã, Õ'acũ me'rã añurõ nicã'rãsa'a”, nimisa'a. Tojo wãcũmirã, Moisé dutisere queoro masĩtisa'a. Queoro masĩrã pũricã, musã wãcũrõnojõ wãcũtibopã. ²² Moisé cũ basuta Abrahã yere a'tiro ojacũ niwĩ. Abrahã pũarã umũa põ'rãticũ niwĩ. Ni'cũrẽ Agar wãmetigo cũrẽ da'raco'tego me'rã põ'rãticũ niwĩ. Apĩrẽ cũ nuũmodiãcũ Sara me'rã põ'rãticũ niwĩ.

²³ Agar Æpẽrã numia weronojõta wĩ'magũ boca, põ'rãtico niwõ. Sara pe'ema bucuo waro niyucã, wĩ'magũ bocata basioticarõ niwũ. Õ'acũ weetamuse me'rã core wĩ'magũ bocata basiocã weecu niwĩ. Cũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ: “Mũ'ũ nuũmo ni'cũ põ'rãtigosamo”, nicũ niwĩ. Cũ ní'caronojõta wĩ'magũ põ'rãtico niwõ. ²⁴⁻²⁵ A'tiro wee'que me'rã marĩ masĩ'i. Na pũarã numia Õ'acũ cũ pũaro dutise marĩrẽ cũu'que weronojõ ni'i. Agar ãrũgũ Sinaí wãmeticjũ queose weronojõ nimo. Tigũpu Õ'acũ Moisére dutise cũucũ niwĩ. Tigũ Arabia di'tapũ nisa'a. Agar macũ cũ paco da'raco'tego

niyucã, cũ quẽ'rã da'raco'tegu nicu niwĩ. Ti curuapũ bajuasiruturã nipe'tirã da'raco'terã nima. Æpẽrã dutisere weewã'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusalẽpure añurõ Moisé dutisere weerã nisama. Agar ti macãrẽ queose weronojõ nimo. Nipe'tirã Moisé dutisere weerã Agar ya curuacjãrã weronojõ da'raco'terã nima. Tojo weerã na Moisé dutise doca nima.

²⁶ Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ãjõpeorã queose weronojõ nimo. Co Abrahã nũmodiãcjũ nico niwõ. Cũrẽ da'raco'tego mejẽta nico niwõ. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã co weronojõ ni'i. Moisé cũ dutise doca niwe'e. Tojo nicã co Jerusalẽ Ʃ'mũsepũ nirĩ macã queose weronojõ nimo. Ti macã marĩ Jesucristore ãjõpeorã niatji macã ni'i. ²⁷ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Isaía cũ oja'que a'tiro ni'i:

Numio, mũ'ũ põ'rã marĩmigõ, e'catiya.

Wĩ'marã na wuarã pũrĩse tu'oña'sere tu'oña'timigõ, e'catiya.

Mũ'ũ põ'rãmarĩmicã, be'ropure mũ'ũ pãrãmerã pãjãrã nirãsama.

Apego, marãpũ me'rã nigõ nemorõ pãrãmerãtigosa'a, ni ojacu niwĩ.

A'te oja'que a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Jesucristore ãjõpeorã Moisé dutisere weerã nemorõ pãjãrã nirãsama.

²⁸ Acawererã, marĩ Sara macũ Isaa weronojõ ni'i. Õ'acũ Abrahãrẽ ní'caronojõta Sara Isaare wuaco niwõ. Marĩrẽ Õ'acũ cũrẽ ní'caronojõta cũ põ'rã wa'acã weemi. ²⁹ Duporopure Sara macũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã bajuacu niwĩ. Da'raco'tego macũ Ismae cũrẽ ĩ'atu'ticu niwĩ. A'tocatero quẽ'rãrẽ tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masã marĩ Jesucristore ãjõpeorãrẽ ĩ'atu'tisama.

³⁰ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwũ: “Da'raco'tego macũ cũ pacu cuosere ñe'etisami. Cũ nũmodiãcjũ me'rã põ'rãti'cu pe'e ñe'egũsami. Tojo weegu da'raco'tegore co macũ me'rãta cõ'aõ'ocã'ña”, ni ojano'caro niwũ. ³¹ Tojo weerã yũ'ũ acawererã, marĩ Jesucristore ãjõpeorã Sara pãrãmerã nituriarã ni'i. Da'raco'tego pãrãmerã mejẽta ni'i. Sara macũ cũ pacu yere ñe'e'caro weronojõta marĩ Õ'acũ cũ põ'rãrẽ o'otjere ñe'erãsa'a.

5

Moisé dutise doca ninemotĩcã'ña nise ni'i

¹ Jesucristo marĩrẽ marĩ ñecũsumũa weemũjãti'que doca ní'cãrãrẽ yũ'ruocu niwĩ. Õ'acũ põ'rã wa'adutigũ marĩrẽ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosacu niwĩ. Marĩrẽ todaporopure peje dutise nicaro niwũ. Nĩ'cãrõacãrẽ Jesucristore ãjõpeorã majã titapũ ní'caronojõ niwe'e. Nisoori masã mũsãrẽ a'tiro nibosama. “Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, Moisé dutisere weeya”, nibosama. Tojo nicã, tu'otĩcã'ña. Tere weeticã'ña. Mũsã tere wéerã, da'raco'terã weronojõ wa'arãsa'a tja.

² Tu'oña'rẽ mũsã. Yũ'ũ mũsãrẽ weregũti. Mũsã “Õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ase me'rã Õ'acũ ãsãrẽ yũ'ruogusami”, nitĩcã'ña. Mũsã tojo nicã, mũsãrẽ Jesucristo wẽrĩbosa'que ne wapamarĩrõsa'a. ³ Mũsãrẽ ninemogũti. Tojo wãcũsetirã pũrĩcã nipe'tise Moisé cũ dutisere weepe'ocã'ña. Nĩ'cãrẽ weemaacusiaticã'ña. ⁴ Mũsã Moisé dutise me'rã yũ'rurãsa'a nĩrã, Jesucristore du'urã wee'e. Cũ ma'ise me'rã mũsãrẽ añurõ weebo'quere bajuriorã wee'e. ⁵ Æsã mũsã weronojõ wãcũwe'e. Espĩritu Santu weetamurõ me'rã a'tiro wãcũ'u. Õ'acũ marĩrẽ “Jesucristore ãjõpeose me'rã añurã nima”, nigũsami. Tojo niatjere ãjõpeose me'rã

yucue'e. ⁶ Marĩ Jesucristo yarã ni'i. Õ'acũ ĩ'orõpũre õ'ręcju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ějõpeotjĩarã, ãpẽrãrẽ ma'i'i. Te pũrĩcã wapati'i.

⁷ Mũsã Jesucristore ějõpeoca be'ro cũrẽ añurõ siruturã weemiwũ. ¿Noa mũsãrẽ diacjũ ějõpeomi'quere weremaasoomitito? ⁸ A'tema Õ'acũrẽ dióticã'ña. Cũ dojorẽtipĩ. Cũta mũsãrẽ Jesucristore ějõpeocã weecu niwĩ. ⁹ Masã na ucũwũase a'tiro ni'i: “Pã bũcũacã weese cã'rõacã morẽmicã, nipe'tiro pãpũ se'sa wa'asa'a.” Mejẽcã weremaasosijari masã a'te weronojõ nisama. Na bu'ese na pejetirãcã nimicã, pã bũcũacã weese weronojõ bũcũawã'cãrõ wee'e. Nipe'tirã Jesucristore ějõpeorãrẽ dojorẽwã'cãrã weema. ¹⁰ Na tojo weesere yũ'u wãcũque'tiwe'e. Mũsã quẽ'rã yũ'u weronojõ Jesucristore ějõpeorã ni'i. Tojo weerã mũsã, yũ'u tũ'oña'cã, yũ'u weronojõ weerãsa'a. Mũsãrẽ dojorẽsĩ'rĩse wa'asome. Õ'acũ mũsãrẽ dojorẽsĩ'rĩgãnojõrẽ bu'iri da'regũsami.

¹¹ Acawererã, ãpẽrã yũ'ũre a'tiro nisama: “Pablo masãrẽ ‘Õ'acũ me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, a'tiro weeya' nimi. Õ'ręcju yapa caserore yejecõ'aña nisere bu'ecusiagu weemi”, nisama. Na tojo nima'acãrã weema. Yũ'u tojo nicãma, judío masã yũ'ũre ña'arõ weetibosama. Yũ'u Jesucristo curusapũ wẽrĩse me'rã yũ'rũrãsa'a nise dia'cũrẽ were'e. Te ye bu'iri yũ'ũre ña'arõ weema. ¹² Mũsã Jesucristore ějõpeorãrẽ dojorẽcusiasama. Mũsãrẽ dojorẽrãrẽ a'tiro weecã ũasa'a. Na mũsã tirore ne ninemoticã'to.

¹³ Acawererã, Õ'acũ mũsãrẽ Moisé dutise doca niato nígũ mejẽta cũucũ niwĩ. Mũsã “Moisé dutise doca niwe'e” nimirã, “No'o ũsã ña'arõ ɦaripejasere weerãti”, niticã'ña. A'tiro pe'e weeya. ãpẽrãrẽ ma'ĩrã, weetamuña. ¹⁴ Marĩ Moisé dutise nipe'tisere ni'cãrõpũta neonũ'cõmasĩ'i. A'tiro ni'i: “Marĩ basu ma'irõnojõta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõũa'a”, ni'i. ¹⁵ Mũsã a'merĩ ma'iti, a'metu'ti, ucjarã pũrĩcã, wa'icũrã a'mequẽrã weronojõ weerã wee'e. Mũsã basuta dũcawati, masãpe'tirã weerãsa'a. Tojo wa'ari nĩrã, tũ'omasĩ, nisetiya.

Espĩritu Santu weedutisere weerõũa'a nise ni'i

¹⁶ Mũsãrẽ a'tiro weregũti. Espĩritu Santu mũsãrẽ weedutironojõta weenu'cũcã'ña. Mũsã tojo wéerã, ña'ase mũsã ɦaripejasere weesome. ¹⁷ Marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse, marĩ ɦaro weese ni'i. Espĩritu Santu cũ ɦase mejẽta ni'i. Te ni'cãrõnojõ niwe'e. Espĩritu Santu cũ weedutise añuse ni'i. Ña'arõ weesĩ'rĩ, ɦaripejase niwe'e. A'te pũaperi a'mequẽ'e. Tojo weerã marĩ añurõ weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. Espĩritu Santu cũ ɦasere wéerã, ña'arõ ɦaripejase pe'ere weewe'e. ¹⁸ Marĩrẽ Espĩritu Santu sũ'ori añurõ weeseticã, “Moisé dutise me'rã marĩ yũ'rũrãsa'a”, ni wãcũtisa'a majã.

¹⁹ No'o ña'arõ wee ɦaripejasere maata masĩno'o. Tere wéerã, a'tiro weesama. Na nũmosãnumia, na marãpũsumũa nitirãrẽ a'metãrãsama. Ña'ase bujicã'sama. Na nipe'tise ña'ase ɦaripejasere ne bopoyase marĩrõ weesama. ²⁰ Õ'acũ mejẽtare, ãpẽrãnojõrẽ ějõpeosama. Tũ'oña'rĩ masã yai weesenojõrẽ weesama. ĩ'atu'tisama. A'merĩ wapasama. ãpẽrãrẽ doesama. Sajatiro weemicã, uayesama. Na tũ'sase dia'cũrẽ weecã'sama. Na ye se'sarore wãcũsama. Na ni'cãrõ me'rã a'merĩ nimi'cãrã dũcawatisama. ²¹ Ƴosepija nisama. Masãrẽ wẽjẽcõ'asama. Que'asama. Que'arã, ña'arõ weesere yũ'rũoquejocã'sama. Tojo nicã apeye peje a'te weronojõ weenemosama. Mũsãrẽ todũporopũ ni'caronojõta werenemogũti tja. No'o tenojõrẽ weesetigũnojõ Õ'acũ wiogũ nirõpũ ɦ'mũsepũ wa'asome.

²² Espíritu Santu pe'e marĩrẽ sũ'ori a'tiro weeseticã weesami. Āpẽrãrẽ ma'isa'a. E'catise cũosa'a. Marĩ ya ejeripõ'rãpũ añurõ tũ'oña'sa'a. Marĩrẽ ña'arõ weecã, uatisa'a. Āpẽrãrẽ pajaña'sa'a. Narẽ añurõ weesa'a. Queoro, diacjũ weeme'rĩcã'sa'a. ²³ “Āpẽrã yũ'rũoro ni'i”, ni tũ'oña'tisa'a. Ña'arõ weesere weesĩ'rĩmirã, weetisa'a. A'te Espíritu Santu me'rã weese añuse dia'cũ ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cãrõ dutiro “Weeticã'ña” ni cã'mota'aro marĩ'i. ²⁴ Marĩ Jesucristo yarã nitjĩarã, ña'arõ ɯaripeja niseti'quere du'ucã'a majã.

²⁵ Espíritu Santu marĩrẽ Õ'acũ me'rã ninu'cũcã weemi. Tojo weerã Espíritu Santu weedutironojõta weesetiroɯa'a. ²⁶ Marĩ “Āpẽrã yũ'rũoro ni'i” nise me'rã narẽ uacã weeticã'rã. “Na yũ'rũoro ni'i”, niticã'rã. A'merĩ ɯoticã'rã.

6

Pablo a'merĩ weetamudutise ni'i

¹ Acawererã, ni'cũ Jesucristore ẽjõpeogũ apetero ña'arõ weebosami. Cũ tojo weecã, Jesucristore añurõ ẽjõpeorãnojõ cãrẽ weetamuña. Cãrẽ “Ña'arõ weesere du'uya”, niña. Õ'acũrẽ acobojose sãrĩdutiya. Tere weetamurã, pajaña'se me'rã weeya. Mũsã quẽ'rã ña'arõ weeri nĩrã, mũsã yere wãcũnrũña. ² Mũsã ẽpẽrãrẽ no'o mejẽcã wa'acã, a'merĩ weetamuña. Tojo weerã Jesucristo dutisere queoro weerãsa'a.

³ Apetero ni'cũ “Yũ'ɯ ẽpẽrã yũ'rũoro ni'i”, ni wãcũsami. Cũ ẽpẽrã yũ'rũoro nitimigũ, mejõ waro wãcũma'acã'sami. Tojo nĩgũ, cũ basuta nisoogũ weemi. ⁴ Marĩnũcũ ɶañurõ weemiti yũ'ɯ? nĩgũ, marĩ weesere beseroɯa'a. Añurõ wéeca be'ro “Āpẽrã yũ'rũoro añurõ weepã” nĩrõ marĩrõ marĩ ye pe'ere e'catiroɯa'a. ⁵ Marĩ ni'cãrẽrã marĩ wee'quere Õ'acũrẽ yũ'tirãsa'a. Tojo weerã marĩnũcũ cũ cũu'quere weeroɯa'a. ⁶ Mũsã Jesucristo ye queti bu'erãrẽ weetamuña. Mũsã cũosere narẽ dũcawaaya.

⁷ Mũsã a'tere masĩña. Õ'acũrẽ ña'arõ bujicã'a, cãrẽ ña'arõ weedu'tita basiowe'e. “Õ'acũ yũ'ɯ ña'arõ weecã, bu'iri da'reesome”, ni wãcũticã'ña. Mũsãrẽ queose me'rã werẽgũti. Marĩ otese dũca otecã, marĩ ote'quenojõta pĩ'rĩ dũcatisa'a. Marĩ weesetise quẽ'rã te weronojõ ni'i. Marĩ weesetironojõta mejãrõta tja bocarãsa'a. ⁸ Ni'cũ ña'arõ ɯaripejasere weegũnojõ ña'asere bocagũsami. Õ'acũ cãrẽ bu'iri da're bajuriogũsami. Apĩ Espíritu Santu ɯaronojõ weegũ pe'e añusere bocagũsami. Cũ Õ'acũ tiropũ catinu'cũcũsami. ⁹ Tojo weerã añusere wéerã, marĩ caributiticã'rã. Marĩ caributiticã, Õ'acũ añusere queoro marĩrẽ o'ogũsami. ¹⁰ Tojo weerã nipe'tirãrẽ marĩ põtẽorõ añurõ weerã. Jesucristore ẽjõpeorã pe'ere añurõ weeyũ'rũnũ'cãrã.

Pablo weretɯo'que ni'i

¹¹ Mũsãrẽ añurõ ï'adutigu pacase ojagũti. A'te nitũose daripũre yũ'ɯ basuta oja'a. ¹² Mũsãrẽ õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'adutiri masã narẽ ẽpẽrã añurõ wãcũcã ɯarã, tojo weedutisama. Marĩ Jesucristo curusapũ yũ'rũose quetire bu'ecã, judío masã marĩrẽ tu'ti, ña'arõ weema. Na te pe'ere ɯatirã, mũsãrẽ tojo yejecõ'adutisama. ¹³ Na yejecõ'adutiri masãmarĩcã nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimirã, mũsãrẽ yejecõ'adutima. Na a'tiro nisĩ'rĩrã, tojo weesama. “Ûsãta Galacia di'tacjãrãrẽ Moisé dutisere weecã weepũ” nisĩ'rĩrã, tojo dutisama. ¹⁴ Yũ'ɯ pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Jesucristo marĩrẽ yũ'rũogũ curusapũ wẽrĩ'que

pe'ere were'e. Yũ'ure “Āpērã yũ'rũoro nimi” niato nigũ mejēta were'e. Yũ'ũ Jesucristo wērīse me'rã a'ti turicjãrã na ɯaripejasere du'ucã'wũ. Yũ'ũ tere wãcũnũrũwe'e majã. ¹⁵ Ō'acũ ĩ'orõpũre õ'rēcju yapa caserore yejecõ'ano'se, yejecõ'ano'tise wapamarĩ'i. Marĩ Jesucristore ějõpeose, tojo nicã marĩ ña'arõ weeseti'quere dũcayuse pũrĩcã wapati'i. ¹⁶ Nipe'tise yũ'ũ bu'e'quere weesiruturãrẽ Ō'acũ na ye ejeripõ'rãrĩpũ ejerisãjãcã weeato. Narẽ pajaña'to. Nipe'tirã cũ yarãrẽ tojo weeato.

¹⁷ Yũ'ũ Jesucristo ye quetire bu'ecã, na yũ'ũre tãrã, cãmida're'que wã'ña'a. Na tojo wee'que me'rã Jesucristore yũ'ũ da'raco'tesere ĩ'o'o. Tojo weerã ni'cãcã me'rã ne ni'cũ yũ'ũre caribonemoticã'to. Yũ'ũ bu'esere ucũ maasoonemoticã'to.

¹⁸ Marĩ wiogu Jesucristo mũsã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Mũsãrẽ yũ'ũ acawererãrẽ weronojõ ma'i'i.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'reri wi'ipɯ nígũ, ojacɯ niwī. Apetero weegɯ Romapɯ nígũ, ojagɯ ojaɲĩ.

A'ti pūrīrē Ō'acũ cũ weesĩ'rĩ'caronojōta cũ ɯaritero nicā, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacā weegɯsami nisere ojacɯ niwī. Tojo nicā judío masā, judío masā nitirārē Jesucristo me'rā ni'cā upɯta nima nisere ojacɯ niwī. Mɯsā weesetisere ni'cā wi'icjārā Ō'acũ ya curuacjārā weronojō weeroɯa'a nisere ojacɯ niwī. Ńa'arō weesere cā'mota'arɯa'a nisere ojacɯ niwī.

Pablo Jesucristore ějōpeori curuacjārā Éfesopɯ nirārē oja'que ni'i

¹ Yɯ'u Pablo Jesucristo besecũ'ucɯ ni'i. Cũ yɯ'ure Ō'acũ ɯa'caronojōta cũ ye quetire weredutigɯ cūuwī. Mɯsā Ō'acũ yarārē, Éfesopɯ nirārē añuduti'i. Mɯsā Jesucristore ějōpeonu'cũ'u.

² Mɯsārē Ō'acũ marĩ pacɯ, Jesucristo marĩ wiogɯ añurō weeato. Mɯsārē ejerisājācā weeato.

Cristo me'rā Ō'acũ marĩrē añurō wee'que ni'i

³ Ō'acũ, marĩ wiogɯ Jesucristo pacɯre e'catise o'orā. Cristo yarā niyucā, Ō'acũ marĩrē añurō weecɯ niwī. Marĩrē ma'ígũ, nipe'tise ɯ'mɯsepɯ ejeripō'rā cjase añusere o'ocɯ niwī.

⁴ A'ti turi weese dɯporo cũ marĩrē beseyutojacɯ niwī. Cristore ějōpeorā cũ yarā sājārāsama ni wācũgũ, tojo besecɯ niwī. Marĩrē cũ ĩ'orōpɯre añurā, bu'iri moorā niato nígũ tojo weecɯ niwī. ⁵ Dɯporopɯ cũ marĩrē ma'ígũ, cũ pō'rā wa'arāsama, nitojacɯ niwī. Jesucristore ějōpeoato nígũ marĩrē tojo weecɯ niwī. Tere wéegɯ, cũ weesĩ'rĩ'caronojōta weecɯ niwī.

⁶ Cũ macũ cũ ɯpɯta ma'ígũ me'rā marĩrē añurō weecɯ niwī. Tojo weerā cũ marĩrē añurō wee'quere wācūrā, cūrē e'catipeonu'cũ'u. ⁷⁻⁸ Ō'acũ marĩrē ɯpɯta ma'ígũ, cũ macūrē o'ocɯ niwī. Cũ curusapɯ wērĩse me'rā, cũ ye dí o'mabɯrose me'rā marĩ Ńa'arō wee'que wapare wapayecɯ niwī. Te me'rā Ō'acũ marĩ Ńa'arō wee'quere acobojocɯ niwī. Marĩrē añurō wéegɯ, tojo weecɯ niwī. Cũ marĩrē añurō weesere masĩato nígũ masĩsere, tɯ'omasĩsere marĩrē o'oyɯ'rɯmajācɯ niwī. ⁹ Marĩrē cũ weesĩ'rĩ'que, todɯporo masĩno'ña marĩ'quere masĩcā weecɯ niwī. Cũ Jesucristo wērĩse me'rā cũ yarārē “Añurō weetɯ'ajanɯ'cōgũti” ní'quere masĩcā weecɯ niwī.

¹⁰ A'ti ɯmɯco pe'ticā, nipe'tise Ō'acũ “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, cũ ɯa'caronojōta weegɯsami. A'tiro weegɯsami. Cũ nipe'tirā ɯ'mɯsepɯ nirā, a'ti nucũcāpɯ nirārē Cristore na dɯpoá sōrōgũsami.

¹¹ Ō'acũ marĩrē Jesucristo me'rā ni'cārō me'rā nidutigɯ dɯporopɯ beseyucɯ niwī. Marĩrē cũ “O'oguti” ní'quere ñe'edutigɯ tojo weecɯ niwī. A'te nipe'tise cũ “Weeguti” nise cũ wācũyu'quepɯ ni'i. Cũ nipe'tise añutɯ'sa'a nisere weesami. ¹² Cũ a'tiro wéegɯ, ɯsā Cristore ějōpeomɯ'tārārē añurō weecā ɯagɯ besecɯ niwī. ɯsā añurō weese me'rā masā cũ Ō'acũ nise pacare añurō wācũato nígũ tojo besecɯ niwī. ¹³ Cristo curusapɯ wērĩ'que me'rā mɯsā quē'rā Ō'acũ yarā wa'awɯ. Mɯsā diacjũ cjase Cristo ye

quetire tɬ'orā, cūrē ējōpeowɬ. Cũ ye queti a'tiro ni'i. Marĩ pecame'epɬ wa'abo'cārārē yɬ'rɬweticā weecɬ niwĩ. Cūrē ējōpeocā, Õ'acũ mɬsārē cũ yarā tojacā weecɬ niwĩ. Yarā nima nisere ĩ'osĩ'rīgũ, mɬsārē Espĩritu Santure o'ócɬ niwĩ. Espĩritu Santu Õ'acũ “Mɬsārē o'óguti” ní'cuta nimi. ¹⁴ Õ'acũ Espĩritu Santure marĩrē o'otojacɬ niwĩ. Tojo weerā marĩ masĩ'i. Diacjũta nipe'tise cũ “O'oguti” ní'quere o'ogɬsami. Cũ o'otjere yucuerā wee'e. Cũ yarā nipe'tirā ña'arō weeseti nimi'cārārē yɬ'rɬwetipecā weegɬsami. Tojo wéeca be'ro cũ “O'oguti” ní'quere o'ogɬsami. Cũ tojo weecā ĩ'arā, masā Õ'acūrē “Añubutiagɬ nimi”, nirāsama.

Pablo Éfesocjārārē sērĩbosase ni'i

¹⁵⁻¹⁶ Yɬ'u mɬsā añurō weesere masĩ'i. Mɬsā marĩ wioɬ Jesure ējōpeo'o. Tojo nicā nipe'tirā Õ'acũ yarārē ma'i'i. Mɬsā tojo weecā wācũgũ, yɬ'u Õ'acūrē sērĩbosasetirinɬcũ cūrē e'catise o'onu'cũ'u. ¹⁷ Õ'acũ, marĩ wioɬ Jesucristo pacɬ añubutiagɬ nimi. Cūrē mɬsā ye niatjere a'tiro sērĩbosa'a: “Õ'acũ, Espĩritu Santu tɬ'omasĩse o'oato narē. Mɬ'u ye cjasere añurō ĩ'oato. Nemorō mɬ'urē masĩdutigɬ tojo weeato. ¹⁸ Õ'acũ, na tɬ'oña'rōpɬ mɬ'u ye cjasere masĩcā weeya. Mɬ'u narē añurō weesĩ'rīgũ besecɬ niwũ. Nipe'tirā mɬ'u yarārē añubutiasere o'ogɬsa'a. A'tere narē añurō masĩcā weeya. ¹⁹⁻²⁰ Mɬ'u tutuayɬ'rɬgɬ ni'i. Mɬ'u tutuase ne pe'tisome. Te me'rā ũsā Jesucristore ējōpeorārē dɬcayugɬ wee'e. Mɬ'u tojo weesere narē masĩcā weeya”, ni sērĩbosa'a. Õ'acũ tutuase a'tiro ni'i. Cũ, cũ tutuase me'rā Cristo wērĩ'cɬpɬre masācā weecɬ niwĩ. Cũ masāmujjāaca be'ro cūrē cũ tiro ɬ'mɬsepɬ wioɬ dujiri cũmurō diacjũ pe'e dɬpocɬ niwĩ. Cũ tutuase me'rāta cũ ɬaronojō marĩrē dɬcayugɬ weemi. ²¹ Õ'acũ Cristore a'tiro weecɬ niwĩ. Nipe'tirā a'ti nucũcāpɬ nirā, ɬ'mɬsepɬ nirā, na wiorārē, no'o āpērārē dutirānojōrē na bu'ipɬ tojacā weecɬ niwĩ. A'ti ɬmɬcopɬ, ape ɬmɬcopɬre tojota weenu'cũcũsami. ²² Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo doca tojacā weecɬ niwĩ. Tojo nicā nipe'tirā Cristore ējōpeose cururicjārā dɬpoá sōrōcɬ niwĩ. ²³ Nipe'tirā cūrē ējōpeose cururicjārā ni'cā curua nima. Tĩ curuacjārā cũ upɬ weronojō nima. Tojo nicā Jesucristota nipe'tiropɬ nibi'acā'sami. Cūrē ējōpeose cururicjārā cũ ɬaro weemasĩma. Tojo weero narē añurō weemasĩse dɬ'sawe'e.

2

Õ'acũ marĩrē ma'ígũ yɬ'rɬo'que ni'i

¹ Todɬporopɬ Cristore ējōpeose dɬporo mɬsā ña'arō weecārā niwũ. Mɬsā ña'arō wee'que bu'iri Õ'acũ ĩ'orōpɬre wērĩ'cārā weronojō nicārā niwũ. ² Āpērā a'ti turicjārā weronojō ña'arō weenu'cũcārā niwũ. Wātĩa wioɬ ɬaronojō weecārā niwũ. Cũ a'ti turicjārā Õ'acūrē yɬ'rɬnɬ'cārārē dutigɬ nimi. ³ Todɬporo marĩ nipe'tirā tojota ña'arō weenu'cũwũ. Ña'arō weesĩ'rĩsere ɬaripejawɬ. Marĩ no'o ɬaro weesĩ'rĩsenojōrē, ña'arō wācũsenojōrē weewɬ. Tojo weerā marĩ quē'rā Õ'acūrē bu'iri da'reno'bopā. Āpērārē pecame'epɬ cō'a, bu'iri da'rero weronojō da'reno'bopā. ⁴ Cũ pe'e marĩrē ɬputɬ ma'ígũ, pajaña'se cɬoyɬ'rɬawĩ. ⁵ Marĩ ña'arō wee'que bu'iri Õ'acũ marĩrē “Wērĩ'cārā weronojō nima”, ni ĩ'awĩ. Cristore ējōpeoca be'ro marĩrē “Cristo me'rā ni'cārō me'rā nima”, ni ĩ'asami. Cũ Cristore masō'caronojōta marĩ quē'rārē catise pe'titisere o'ocɬ niwĩ. Tojo weegɬ Õ'acũ marĩrē pajaña'gũ, ña'arā

nimi'cārārē yu'rūocu niwī. ⁶ Ō'acū Jesucristore masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta marī Jesucristo yarārē masāmujāa'cārā weronojō weecu niwī. Jesucristo u'mūsepū wioḡu dujiri cūmurō dujironojōta marīrē cū me'rāta tja u'mūsepū dujiyutojarā weronojō nicā weecu niwī. Ņa'arō nisetise me'rā nisome majā. ⁷ Jesucristo cū wērībosa'que me'rā marīrē ma'isere, cū añubutiario weesere ī'ocu niwī. Be'ropū nipe'tirārē tere masīcā uḡu tojo weecu niwī. ⁸ A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā Ō'acū añurō weese me'rā yu'rūwū. Te marī basu wee'que mejēta ni'i. Ō'acū pe'e marīrē yu'rūowī. ⁹ Marī añurō weesere ī'agū mejēta yu'rūowī. Tojo weegu ne ni'cū “Yu'u añurō wee'que wapa Ō'acū yu'ure yu'rūowī”, nita basiowe'e. ¹⁰ A'tiro ni'i. Marī cū wee'cārā ni'i. Jesucristo ya curuacjārā nidutigu tojo weecu niwī. Dūporopū marī añurō weeatjere wācūyutojacu niwī. Tere añurō weedutigu marīrē Jesucristo yarā wa'acā weecu niwī.

Marī Jesucristo me'rā añurō nicā'a nise ni'i

¹¹ Mūsā todūporopū niseti'quere wācūña. Mūsā judío masā niwe'e. Tojo weerā judío masā ō'rēcju yapa caserore yejecō'arā, a'tiro nisama mūsārē: “Na yejecō'ano'ña marīrā nima.” Na basu pe'e “Ēsā yejecō'ano'cārā Ō'acū yarā ni'i”, nimisama. Mūsā pe'ere “Ō'acū yarā nitima”, nisama. Tojo weese upūpū weese dia'cū ni'i. Tojo weese masārē Ō'acū yarā wa'acā weewe'e. ¹² Titapūre mūsā ējōpeose dūporo Cristore moocārā niwū. Mūsā Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā niticārā niwū. Ō'acū Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwī: “Narē añurō weeguti. Na wioḡu nigūti. Yarā nirāsama”, nicu niwī. Mūsā pe'ere tojo niticu niwī. Mūsā Ō'acū ūsārē yu'rūogusami nisere masīcārā niwū. Ō'acūrē moocārā niwū. ¹³ Ni'cārōacā pūrīcārē mūsā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā todūporopū cūrē masītimi'cārā cū yarā wa'acārā niwū. Cristo cū wērīse, cū dí o'mabūrose me'rā mūsārē cū yarā wa'acā weecu niwī. ¹⁴ Cristo nimi marīrē ejerisājāsere o'ogū. Cūta marīrē judío masārē, judío masā nitirārē ni'cā curuacjārā wa'acā weecu niwī. Marī a'merī ī'asī'rītimi'quere du'ucā weecu niwī. ¹⁵ Cū wērīse me'rā Moisé duti'quere wéerā, ne ni'cū yu'rūwetimasītimi nisere masīcā weecu niwī. Tojo weegu Cristo pūa curua nimi'cārārē cūrē ējōpeocā ī'agū, ni'cā curuata weecu niwī. Tojo weese me'rā marīrē añurō ni'cārō me'rā niseti'cā weecu niwī. ¹⁶ Cū curusapū wērīse me'rā marīrē judío masārē, judío masā nitirā me'rā a'merī marī pe'sutisere du'ucā weecu niwī. Cū wērīse me'rāta tja marī pūa curua nimi'cārārē ni'cā curua weecu niwī. Tojo nicā te me'rāta Ō'acū ī'orōpūre marīrē añurā wa'acā weecu niwī.

¹⁷ Cristo a'ti nucūcāpū a'tigu, “Ō'acū masā me'rā añurō nisetisere apogū a'tiwū”, ni werecu niwī. Ēsā judío masā Ō'acū yere masī'cārārē werecu niwī. Tojo nicā mūsā quē'rā judío masā nitirā, Ō'acū yere masīti'cārārē te quetire werecu niwī. ¹⁸ A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā marī judío masā, judío masā nitirā nipe'tirā marī pacū Ō'acūrē sērīmasī'i. Cūrē ējōpeo, masīta basio'o. Cū tiropū wa'amasī'i. Espiritu Santu ni'cū nigū cū weetamuse me'rā tojo weeta basio'o. ¹⁹ Tojo weerā mūsā judío masā nitirā Ō'acū ī'orōpūre apesecjārā sijari masā weronojō niwe'e. Ō'acūrē masītirā weronojō niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masā Cristore ējōpeorā weronojōta Ō'acū ya curuacjārā ni'i. Nipe'tirā Cristore ējōpeorā me'rā ni'cū pō'rā, Ō'acū pō'rā ni'i. ²⁰ Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ni'cā wi'i yéca wi'ijo weronojō ni'i. Ti wi'i yeenū'cā'que a'tiro ni'i. Jesucristo

besecúú'cārā, tojo nicā Ō'acū wereduti'quere wereturiari masā mūsārē ne waro bu'edū'pocāticārā niwā. Tere tū'orā, ējōpeocārā niwā. Na ne waro yeenu'cācaga ūtāgā weronojō Jesucristo nimi. ²¹ Yeenu'cācaga ūtāgā me'rā nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cūcā'a. Nipe'tise apeye ūtāpaga tiga yeenu'cācaga ūtāgā me'rā yee a'mesu'ono'o. Queoro tiga me'rā añurō yeeturiamujāno'o. Tojo weronojō Cristo marī cūrē ējōpeocā, āpērā todūporo ējōpeorā me'rā añurō a'mesu'acā weemi. Āpērā cūrē ējōpeowā'cācā, cūta tja marī nipe'tirārē ni'cā curua, pajiri curua wa'acā weemi. Āpērā marī nipe'tirārē ĩ'arā, wiopesase me'rā “Ō'acū ya curua ni'i”, nirāsama. ²² Mūsā quē'rā judío masā nitirā āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā a'mesu'a, Ō'acū ya curuacjārā toja'a. Ō'acū Espiritu Santu me'rā mūsāpūre nimi.

3

Pablo “Judío masā nitirārē bu'edutigū cūuno'wū” ní'que ni'i

¹ Ō'acū mūsārē ma'ígū, añurō weecu niwī. Cū tojo weesere wācūgū, cūrē e'catipeo'o. Yū'ū Pablo mūsā judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. ² Mūsā masīsa'a, Ō'acū mūsārē pajaña'gū, añurō weesi'rīgū, yū'ūre a'tiro weredutiwī. Judío masā nitirā quē'rārē yū'rūomi nisere weredutiwī. ³ Ō'acū todūporopū masīno'ña marī'que quetire yū'ūre bajuyoropū ĩ'owī. Tere “Judío masā nitirārē añurō weegūti” ní'quere yū'ūre masīcā weewī. Yū'ū mūsārē a'te dūporo pejetipawa ojatojapū. ⁴ Mūsā tere bu'ērā, yū'ūre “Cristo ye queti, todūporo masīno'ña marī'que quetire cū masīmi”, nirāsa'a. ⁵ Dūporocjārā Ō'acū judío masā nitirārē ñe'egūsami nisere masīticārā niwā. Ni'cārōacā pūrīcārē Espiritu Santu me'rā cū yarā, cū besecúú'cārārē weremi. Tojo nicā tere cū wereduti'quere wereturiari masārē weremi. ⁶ Te todūporo masīno'ña marī'que queti a'tiro ni'i. Judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā, judío masā weronojō Ō'acū pō'rā sājārāsama. Na quē'rā cū o'oa'tjere ñe'erāsama. Na pūa curua nimi'cārā ni'cā curua nirāsama. Ō'acū “Judío masārē Jesucristo me'rā añurō weegūti”, nicū niwī. Cū tojo ní'quere judío masā nitirā quē'rārē weegūsami.

⁷ A'te quetire Ō'acū yū'ūre weredutigū cūuwī. Yū'ū ña'agū nimicā, yū'ūre añurō wéégū, cū tutuaro me'rā tojo cūuwī. ⁸ Yū'ūta mejō nigū waro nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorā docapū tū'oña'a. Tojo nimicā, yū'ūre añurō weesi'rīgū, a'tiro weecu niwī. Judío masā nitirārē cū bese'cū Cristo ye añuse quetire weredutiwī. Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristo me'rā añubutiasere marīrē weemi. Te añusere marī wācūpōtēowe'e. ⁹ Apeyere Ō'acū nipe'tirā te queti todūporocjārā masīti'quere masīato nīgū yū'ūre o'ówī. Cū nipe'tisere wee'cū te quetire maata wereticū niwī. Te queti cū ne waro wācūyu'que a'tiro ni'i. “Judío masā nitirā judío masā weronojō Ō'acū pō'rā nirāsama” ní'que ni'i. ¹⁰ Tojo weero ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeori curuacjārā me'rā a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cārā ni'cā curua wa'acā ĩ'arā, ū'musecārā wiorā, tojo nicā wātī yarā tutuarā a'tiro nisama: “Ō'acū masīyū'rūami. Añubutiaro wācūse cūomi”, nisama. ¹¹ Ne waropū Ō'acū “Tojota peje cururicjārārē ni'cā curua wa'acā weeyapatigūti”, nicū niwī. Cū ní'caronojōta Jesucristo marī wiogū me'rā queoro wa'acā weecu niwī. ¹² Cristo me'rā marī Ō'acūrē masīta basio'o. Jesucristore ējōpeotjārā, uiro marīrō “Marīrē ñe'egūsami”, ni'i. Cūrē

sērīmasī'i. ¹³ Yũ'u mūsārē were'que bu'iri pi'eti'i. Mūsārē a'tiro weecā ɯ'a. Yũ'u pi'etisere wācūrā, bujawetiticā'ña. Pi'etigu, Õ'acũ mūsārē añurō wee'quere āpērārē wācūcā wee'e.

Cristo masārē ma'isere masiāto nígũ, Pablo sērībosase ni'i

¹⁴ Õ'acũ, marī wiogu Jesucristo pacure e'catipeo'o. Mūsā judío masā nitirārē añurō weesere wācūgũ, tojo wee'e. ¹⁵ Õ'acũta pacu nimu'tā'cu nimi. Cũ me'rā pacu nise nũ'cā'a. Cũ nipe'tise cururicjārā ɯ'mūsepũ nirā, a'ti nucūcāpũ nirā ni'cārō me'rā nisetiā weecu niwī. ¹⁶ Marī pacure mūsā ye niatjere sērībosa'a. Cũ añubutiagu, tutuayũ'rũgu nimi. Cũ Espiritu Santu mūsārē wācūtutuacā weegusami. ¹⁷ Mūsā Cristore ějōpeo, nemorō cũ me'rā añurō niato nígũ sērībosa'a. Apeyema, mūsā Cristore, tojo nicā āpērārē añurō ma'icā ɯagu sērībosa'a. ¹⁸ Mūsā nipe'tirā Õ'acũ yarā me'rā Jesucristo marīrē ma'iyũ'rũnũ'cāsere masīdutigũ sērībosa'a. Cũ nipe'tirā masārē ɯpũtu waro ma'imi. Wiorā, mejō nirā, nipe'tirāpũreta ma'inu'cūcā'mi. Cũ ma'ise ne pe'tisome. ¹⁹ Mūsārē cũ ma'isere masīdutigũ sērībosa'a. Cũ ma'isere wācūpõtēomasītisa'a. Te, cũ ma'isere masīrā, cũ weronojō añurā, ña'ase moorā nirāsa'a. Tojo weerā Õ'acũrē ɯoyũ'rũarāsa'a.

²⁰ Nipe'tirā “Õ'acũrē añuyũ'rũami”, niato. Cũ nipe'tise marī sērīse yũ'rũoro o'osami. Marī wācũ'que nemorō o'omasīsami. Cũ tutuaro me'rā marīrē tojo weemasīsami. ²¹ Tojo weerā Õ'acũ marī Jesucristore ějōpeori curuacjārārē añurō weecā ĩ'arā, nipe'tirā Õ'acũrē e'catipeonu'cūcā'to. Tojo nicā Jesucristo masāpũre weesere ĩ'arā, tojota weeato. A'tocaterocjārā, be'rocjārā quē'rā tojota Õ'acũrē e'catipeonu'cūcā'to.

Tojota wa'arosa'a.

4

Jesucristore ějōpeorārē ni'cārō me'rā nisetiduti'que ni'i

¹ Yũ'u marī wiogu ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Õ'acũ cũ tutuaro me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tere wācūgũ, mūsārē a'tiro weecā ɯ'a. Mūsā Õ'acũ bese'cārā weronojōta añurō weesetiya. ² Ne ni'cũ “Āpērā yũ'rũoro ni'i”, ni wācūticiā'ña. Nitu'tiro marīrō queoro weeya. Mūsārē ña'arō, mejēcā weecā, wācūtutuaya. Āpērārē ma'irā, queoro weeticā ĩ'arā, tojo tũ'oña'cā'ña. ³ Espiritu Santu mūsārē ni'cārō me'rā nisetiā weemi. Mūsā ni'cārō me'rā añurō nisetirāti nirā, a'merī acobojoya. A'merī añurō wejepeo, cumuca marīrō niña. ⁴ Marī ni'cā curuacjārā ni'i. Espiritu Santu ni'cũ nigũ, marī nipe'tirāpũre nimi. Õ'acũ ɯ'mūsepũ wa'adutigũ marī nipe'tirārē beseyucu niwī. ⁵ Marī wiogu Jesucristo ni'cũta nimi. Marī nipe'tirā cūrē ni'cārōnojō ějōpeo'o. Jesucristore sirutusere ĩ'orā, marī nipe'tirā wāmeyeno'o. ⁶ Õ'acũ marī pacu ni'cũta nimi. Cũ marī nipe'tirā wiogu nimi. Cũ, cũ yarā me'rā cũ ye cjasere weemi. Cũ yarā nipe'tirāpũre nimi.

⁷ Tojo nimicā, Cristo marīrē, marīnucūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. ⁸ Tojo weero Õ'acũ ye queti ojāca pũrĩpũ oja'caronojōta ni'i. A'tiro ojano'wũ:

Cũ ɯ'mūsepũ mujāase duporo cūrē ĩ'atu'tirārē docaque'acā weecu niwī.

Cũ mujāáca be'ro masārē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī.

9 Cũ ʉ'musepu mʉjãasere ucũrã, cũ topu mʉjãati duporo a'ti di'tapu dijaticu niwĩ yujupu, nirã wee'e. Dijati, a'topu nicu niwĩ. 10 Cũta tja a'ti di'tapu ni'cu ʉ'muse añubutiaropu Õ'acũ nirõpu mʉjãacu niwĩ. Tojo weegu nipe'tiropu dutimasĩmi. 11 Jesucristo cũ yarãrẽ, nãnucũrẽ Espĩritu Santu me'rã weemasĩsere o'ocu niwĩ. Ni'cãrẽrãrẽ besecũú, cũ ye queti wererã sãjãcã weecu niwĩ. Æpẽrãrẽ Õ'acũ cũ ucũse tu'o'quere wereturiarã sãjãcã weecu niwĩ. Æpẽrãrẽ, cũ masãrẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'rũwetise quetire werecusiarĩ masã sõrõcu niwĩ. Æpẽrãrẽ, Jesucristore ãjõpeorãrẽ su'ori bu'edutigu cũucu niwĩ. 12 Tojo wee cũ yarãrẽ cũ ye cjasere da'rato nĩgũ tojo weecu niwĩ. Cũ ya curuacjãrãrẽ cũ ʉaro weenemoato nĩgũ tojo weemasĩsere o'ocu niwĩ. 13 Tere wee, marĩ a'merĩ weetamurã, Õ'acũ macũrẽ nemorõ ãjõpeonemorãsa'a. Cũrẽ añurõ masĩrãsa'a. Tojo nicã Õ'acũ ʉaronojõta queoro weemasĩnemorãsa'a. Õ'acũ bese'cu Cristo nipe'tisere añurõ niseticu niwĩ. Marĩ cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã quẽ'rã cũ weronojõta nisetirãsa'a. 14 Tojo weerã wĩ'marã weronojõ ducayumjãrã nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere tu'orã, na'irõ ducayumjãsome. Nisoome'rĩrĩ masã marĩrẽ mejẽcã ãjõpeocã weesome. 15 A'tiro pe'e bucũrã weronojõ weerãsa'a. Diacjũ a'merĩ ma'i, ucũrãsa'a. Siape me'rã diacjũ cjasere ãjõpeotu'ajanu'cõrãsa'a. Tojo nicã, ãpẽrãrẽ wereyapada'reorãsa'a. Nipe'tise no'o marĩ weesere Cristo me'rã nĩrã, cũ ʉaro weenemorãsa'a. Cũta nimi cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã dupoã. 16 Tojo dupoã nĩgũ, marĩrẽ queoro a'mesu'acã weemi. Marĩ upu peje ducawatimirõ, ni'cã uputa ni'i. A'te weronojõ marĩ cũrẽ ãjõpeorãrẽ ni'cã curuata cũ me'rã ni'cãrõ me'rã nicã weemi. Marĩ ãjõpeorãnucũ a'merĩ weetamurã, siape me'rã weetamuwã'cã, a'merĩ ma'itu'ajanu'cõrãsa'a.

Jesucristo me'rã ma'ma weesetisere boca'que ni'i

17 Marĩ wiogu dutiro me'rã musãrẽ a'tiro weeduti'i. Musã Õ'acũrẽ masĩtirã weronojõ weeticã'ña. Toduporopu weeseti'quenojõrẽ weeticã'ña. Õ'acũrẽ masĩtirã no'o ʉaro wãcũ, weema'acã'sama. 18 Na tu'omasĩtima. Na'itĩ'arõpu nirã weronojõ nima. Õ'acũ masãrẽ añurõ weesere masĩtima. Õ'acũ yere wãcũsĩ'rĩtirã, tu'omasĩtirã weronojõ nima. Tojo weerã Õ'acũ tiropu catinu'cũsome. 19 Na ña'arõ weesetisere ne bopoyatima. Na no'o ʉaro ña'arõ weebajaque'atima. Na weetũ'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere “¿Añumitito?” ni wãcũtima. 20 Musã pũrĩcãrẽ Cristo Õ'acũ bese'cu tojo weesere weedutiticu niwĩ. 21 Musã queorota cũ ye quetire tu'orã, masĩsa'a. Cũrẽ ãjõpeorã weesetisere Jesũ bu'e'quere masĩsa'a. 22 Musã toduporopu weeseti'quema du'ucã'ña majã. Musã “Ña'arõ ʉaripejasere wéerã, e'catirãsa'a”, ni wãcũmipã. Niwe'e. Tojo weese musãrẽ dojorẽpã. 23 Musã mejẽcã wãcũsere ducayuroa'a. 24 Õ'acũ ʉaronojõta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéerã, ãpẽrãrẽ musã queoro weerãsa'a. Tojo nicã Õ'acũ ĩ'orõpũre añurã nirãsa'a.

25 Tojo weerã a'merĩ nisoosere du'ucã'ña. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã ni'i. Te ye bu'iri a'merĩ diacjũ ucũrõu'a'a.

26 Musã uarã, ña'arõ weeticã'ña. Uana'iaticã'ña. 27 Wãtĩ musãrẽ uadojacã weesĩ'risere cã'mota'aya.

28 Toduporopu yajapo'cu yajanemoticã'to majã. Yajaronojõ o'ogu, da'rato. Tojo weegu cũ basu quẽ'rã cuogusami. Cũ da'ra'que wapa me'rã pajasecuorã quẽ'rãrẽ weetamumasĩgũsami.

29 Ña'asere ucũticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masãrẽ weetamusenojõ pe'ere ucũña. Tojo wéerã, musã ucũse tu'orãrẽ añurõ weerãsa'a. 30 Nipe'tise ña'arõ weesere weeticã'ña. Espiritu Santure bujaweticã weeticã'ña. Õ'acũ Espiritu Santure o'ose me'rã musã “Õ'acũ yarã nima”, nino'o. Tojo weerã musã masĩ'i, Jesucristo a'ticãpu Õ'acũ musãrẽ añurõ yu'rũobutiagusami.

31 Nipe'tise a'merĩ ña'arõ tu'oña'sere, pũrĩrõ ucũsere, uayu'rũmajãsere, a'metu'tise, uarã caricũsere, tojo nicã ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũse quẽ'rãrẽ du'ucã'ña. Ne ni'cãrẽ ĩ'atu'titicã'ña. 32 A'tiro pe'e weeya. A'merĩ añurõ weetamu, pajaña'ña. Õ'acũ Cristo me'rã musãrẽ acobojo'caronojõta musã quẽ'rã a'merĩ acobojoya.

5

“Õ'acũ põ'rãrẽ a'tiro nisetiroña'a” ní'que ni'i

1 Musã Õ'acũ põ'rã cũ mairã ni'i. Tojo weerã cũ weronojõ weeya. 2 Jesucristo marĩrẽ ma'icaronojõta a'merĩ ma'inu'cũcã'ña. Cũ marĩrẽ ma'ígũ, wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ wẽrĩbosa'que judío masã oveja wĩ'magũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ãjũamorõpeo'caro weronojõ ni'i. Õ'acũ na ãjũamorõcã, tu'sacu niwĩ. Te weronojõ Jesucristo marĩrẽ wẽrĩbosa'quere tu'sacu niwĩ.

3 Musã Õ'acũ yarã nitoja'a. Tojo weerã musã nũmosãnumia nitirãrẽ, marãpusumua nitirãrẽ ne a'metãrãbajaque'atiticã'ña. Nipe'tise no'o ña'arõ weesere, ña'arõ wãcũsere weeticã'ña. Tojo nicã ãpẽrã yere uaripejaticã'ña. Ne cã'rõ ña'arõ weesere wãcũticã'ña. 4 Ña'asere ucũ bujicã'ticã'ña. No'o uaro ucũma'aticã'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo weronojõ o'orã, a'tiro pe'e weeya. Õ'acũ añurõ weesere a'merĩ ucũ, cãrẽ e'catise o'oya. 5 Musã masĩtojasa'a. No'o uaro a'metãrãbajaque'atirãnojo Jesucristo yarã nitima. Õ'acũ nirõpu wa'asome. Mejãrõta tja ña'asere weegũ, tojo nicã a'ti umũco cjase uaripejayu'rũnu'cãgũ quẽ'rã cũ tiropu wa'asome. A'ti umũco cjase uaripejayu'rũnu'cãse Õ'acũ mejẽtare ãjõpeose ni'i. 6 Tu'omasĩña. Õ'acũ te ña'ase weerãrẽ cãrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ pecame'epu bu'iri da'regusami. Na ña'arõ weesere “Añuse ni'i”, nibosama. Na tojo ucũmaasosere ne ãjõpeoticã'ña. 7 Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ na ña'arõ weesere ne cã'rõ bu'ipejatamuticã'ña.

8 Musã todũporopũre ña'arõ weesetirã, na'itĩ'arõpu weronojõ nicãrã niwũ. Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Ni'cãrõacã pũrĩcãrẽ marĩ wiogu yarã nĩrã, bo'reyuropu nĩrã weronojõ ni'i. Õ'acũ ye cjasere masĩ'i. Cũ yarã weronojõ weesetiya. 9 Marĩ bo'reyuropu nĩrã, ãpẽrãrẽ añurõ wee'e. Tojo nicã weesoose marĩrõ Õ'acũ uaronojõ queoro wee'e. 10 Nipe'tise musã weesenojõrẽ “¿Marĩ wiogu e'catigusari?” ni wãcũña. 11 Jesucristore ãjõpeotirã na'itĩ'arõpu nĩrã weronojõ nisama. Na no'o uaro weema'asama. Musã na weronojõ weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere “Ña'ase Õ'acũ weedutitise ni'i” ni, bajuyoropu ĩ'oña. 12 Na ya'yioropu ña'arõ weesere marĩ ucũcã, bopoyo ni'i. 13 Bo'reyuropũre nipe'tise bajuu. Marĩ na ña'arõ wee'quere ña'a ni'i nĩrã, bajuyoropu ĩ'o'o. Tojo weecã, na ña'arõ weesere masĩsama. Masĩrã, na quẽ'rã dũcayubosama. 14 Tojo weero Jesucristore ãjõpeotirãrẽ a'tiro ucũno'o: Mu'u cãrĩgũ, tu'omasĩtigu weronojõ ni'i. Wã'cãña. Õ'acũ ĩ'orõpũre wẽrĩ'cu weronojõ ni'i.

Tojo nimigũ, masãña.

Tu'omasãña.

Cristo Õ'acũ bese'cu musãrẽ bo'reyuropu nirãrẽ weronojõ weegusami, nino'o.

¹⁵ Tojo weerã musã weesere añurõ wãcũcasanũ'cõña. Õ'acũ yere masĩtirã weronojõ niticã'ña. Cũ yere masĩrã weronojõ pe'e añurõ niña.

¹⁶ A'tiro nicã peje ña'ase ni'i. Tojo nimicã, a'tiro weeya. Nipe'tise musã weesetisetirinũcũ Õ'acũ uaro weeya. ¹⁷ No'o uaro weema'aticã'ña.

“¿Ñe'enojõ pe'e Õ'acũ uase niti?” ni wãcũña. ¹⁸ Que'aticã'ña. Tojo weese yapatidijase ni'i. E'catisĩ'rĩrã, Espĩritu Santure cuoyũ'rumajã niña.

¹⁹ Õ'acũ ye basasere, Salmo wãmetiri pũrĩpu oja'quenojõrẽ a'merĩ wereya. Marĩ wiogũre upũtu e'catipeose me'rã basapeoya. ²⁰ Marĩ wiogũ Jesucristore ãjõpeorã, nipe'tisere Õ'acũ marĩ pacũre e'catise o'onu'cũcã'ña.

Ni'cã wi'icjãrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ dutise ni'i

²¹ Cristore musã ãjõpeose bu'iri wiopesase me'rã a'merĩ ï'aña.

²² Marãputirãnumia, marĩ wiogũre yu'ti ãjõpeoronõjõta musã marãpusumuarẽ yu'ti ãjõpeoya. ²³ A'tiro ni'i. Cristo cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã dupoã nimi. Tojo weronojõ marãputigore co marãpu co wiogũ weronojõ nimi. Apeye quẽ'rãrẽ Cristota cũ ya curuacjãrãrẽ yu'rũogũ nimi. Marĩ cũ ya upũcjãrã ni'i. ²⁴ Marĩ cũ ya curuacjãrã cũ dutise doca ni'i. A'te weronojõ marãputirãnumia quẽ'rã nipe'tise na marãpusumua dutise doca nirõua'a.

²⁵ Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'ígũ, marĩ ye niatjere wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ma'i'caronõjõta, numotirã, musã numosãnumiarẽ ma'iña. ²⁶ Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ cũ yarã nidutigu tojo wẽrĩbosacu niwĩ. Cũ ye quetire ãjõpeocã, marĩ ña'arõ wee'quere cõ'a dũcayucã weemi. Aco me'rã ù'irĩtisere coero weronojõ weemi. ²⁷ Cũ, cũ ya curuacjãrãrẽ añubutiarã cuoguti nígũ, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorã, bu'iri marĩrã wa'acã weemi. ²⁸ Jesucristo cũ ya curuacjãrãrẽ ma'i'caronõjõta, musã numotirã, musã numosãnumiarẽ ma'irõua'a. Musã basu ma'irõnõjõta ma'iña. No'o cũ numorẽ maigãnojo cũ basu ma'ígũ weemi. ²⁹ A'tiro ni'i. Ne ni'cũ cũ upũre ma'iticã weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurõ ba'a, cũ upũre co'temi. Cristo cũ ya curuacjãrãrẽ tojota weemi. Marĩrẽ ma'ígũ, añurõ co'temi.

³⁰ Marĩ cũrẽ ãjõpeori curuacjãrã cũ ya upũ ni'i. ³¹ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: Tojo weegũ numotigu cũ pacusumua me'rã ní'cu narẽ wijagusami. Wija, cũ numo me'rã nigũsami. Õ'acũ ï'orõpũre na pũarã ni'cã upũ nirãsama, ni ojano'wũ.

³² Te tu'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicã, yu'u pe'e Cristo, tojo nicã cũrẽ ãjõpeori curuacjãrãrẽ na ni'cã upũ nima nisere ucũ'u. ³³ Tojo nimigũ, a'te quẽ'rãrẽ nigũti. Numotirãnũcũ musã basu ma'irõnõjõta musã numosãnumiarẽ ma'iña. Numia quẽ'rã, musã marãpusumuarẽ añurõ yu'ti ãjõpeoya.

6

¹ Wĩ'marã, ma'mapjia, Jesucristore ãjõpeorã musã pacusumua dutisere añurõ yu'tiya. Tojo weese añu ni'i. ²⁻³ Duporopũ Õ'acũ Moisére cũ dutisere cũucu niwĩ. Ni'cãrõ dutisere a'tiro nicũ niwĩ: “Musã a'tere yu'ticã, añurõ weeguti”, nicũ niwĩ. A'tiro nicaro niwũ: “Musã pacũ, musã pacore ãjõpeoya. Musã tojo wéerã, e'catirãsa'a. A'ti nucũcãpũre yoacã catirãsa'a”, nicũ niwĩ.

⁴ Pacusumua, musã pō'rārē na'irō tu'titicã'ña. Na uacã weeticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasōña. Na ña'arō weecã, “Tojo weeticã'ña”, niña. Narē marī wiogure ējōpeocã, cã ñaronojōta weecã weeya.

⁵ Da'racō'teri masã, musã wiorã na dutisere yu'tiya. Jesucristore da'racō'terã weronjō añurō weesooro marīrō wiopesase me'rã narē ējōpeoya.

⁶ Na ĩ'orōpũre añurō da'raya. Na ĩ'atiropu quē'rārē mejārōta weeya. Musã wiorã ĩ'orōpu dia'cũ añurō da'rarã, nisoorã weebosa'a. Musã wiorã “Añurō da'rami”, ni wãcũdutarã weebosa'a. Tojo weeticã'ña. Jesucristore da'racō'terã weronjō Ō'acũ ñaronojō añurō tu'sase me'rã da'raya.

⁷ E'catise me'rã Jesucristore da'rabosarã weronjō tu'oña'ña. Masã dia'cũrē da'rabosarã weronjō tu'oña'ticã'ña. ⁸ Musã masītoja'a, marī wioḡu marīñucũrē wapayegusami. Da'racō'teri masã, da'racō'tetirãrē mejārōta marī añuse wee'caro ejatuaro wapayegusami. Tojo weerã añurō da'raya.

⁹ Dutiri masã, musã quē'rã mejārōta musãrē da'racō'terãrē añurō weeya. Narē ña'arō tuunũrũticã'ña. Wãcũña, musã quē'rã na weronjō ñ'musepũre ni'cũ wioḡu cũo'o. Cũ pũrĩcã nipe'tirã masãrē ne dũcawaaro marīrō ni'cãrōnojō ĩ'asami.

Ō'acũrē ējōpeorã a'tiro weerũa'a nise ni'i

¹⁰ Ni'cãrōacãma a'tiro ojaguti. Acawererã, musã marī wioḡu me'rã ni'i. Tojo weerã cũ tutuayũ'ruse me'rã wãcũtutuaya. ¹¹ Wãtĩ musãrē nisoome'rĩcã, Ō'acũ weetamuse me'rã cã'mota'aya. A'tiro weronjō ni'i. Ni'cũ surara a'mewējērōpu wa'agũ, cũ upũre cã'mota'agũ cōmesapeare, cōmesu'tirote sãñasami. Tojo weronjō Ō'acũ marīrē tutuarã nidutigũ o'osere cũoya. Tere cũorã, wãtĩ ña'arō weesere cã'mota'amasĩrãsa'a.

¹² Marī Ō'acũ ñaro weesĩ'rĩrã, a'mequērã weronjō ni'i. Masã me'rã a'mequērō weronjō niwe'e. Wãtĩa wiorã tutuarã me'rã a'mequē'e. Wãtĩa a'ti ñmũco cjase ña'arō weesere dutirã nima. Na pãjãrã bajutirã masãrē wãcũsepũ ña'arō weedutirã niquēsãsama. ¹³ Tojo weerã nipe'tise Ō'acũ musãrē tutuarã nidutigũ o'osere cũoya. Tere cũorã, nipe'tisetirinũcũ wãtĩ musãrē ña'arō weeduticã, tutuarãsa'a. Musã a'tiro wéeca be'ro wãcũtutuarã waro nirãsa'a. Tojo weerã surara a'mewējērōpu wa'agũ, nipe'tise cōmesu'tire wejesãña'caro weronjō weerãsa'a. ¹⁴ Surara cũ yaro su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cũ cutirote cã'mota'agũ cōmesu'tirote sãñasami. A'te weronjō musã Ō'acũ o'ose me'rã tutuarã niña. Surara ejeritu'caro weronjō Ō'acũ ye ucũse diacjũ cjasere añurō tu'onũrũña. Surara cũ cutirote cã'mota'asami. Cũ cã'mota'aro weronjō musã quē'rã a'tiro weeya. Wãtĩ ña'arō weesere cã'mota'ajã, Ō'acũ weetamuse me'rã añurō weeya.

¹⁵ Surara a'mewējēḡũ wa'ase dũporo cũ dũ'pocãrĩrē cã'mota'ato níḡũ sapatũre sãñasami. Cũ weronjō musã quē'rã Jesucristo ye quetire wererãtĩ nĩrã, wãcũyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wērĩse me'rã Ō'acũ masãrē yũ'rũocu niwĩ. ¹⁶ Apeye quē'rārē upũre cã'mota'ari pa'marē cũosami. Cũ me'rã a'mewējērã, na bũesepagũ pecame'e me'rã cũosere ti pa'ma me'rã cã'mota'acjũ tojo weesami. A'te weronjō wãtĩ musãrē ña'arō weesĩ'rĩsere cã'mota'arã Ō'acũrē ējōpeoya. A'tiro niña:

“Yũ'ũre añurō yũ'rũweticã weegusami”, ni ējōpeoya. ¹⁷ Surara cũ dũpoare cã'mota'asĩ'rĩḡũ cōmesapeare pesasami. Cũ weronjō wãtĩ musã wãcũsere dojorēsĩ'rĩcã, “Ō'acũ yũ'rũono'cãrã ni'i”, niña. Apeye quē'rãrē

surara a'mewējēsī'rīgũ pajiri pjĩ di'pjĩjore miasami. Cũ weronojõ musã quẽ'rã Espíritu Santu o'óca pjĩrẽ cwoya. Ti pjĩ Õ'acũ ucũse nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ ucũse me'rã wãtĩrẽ cã'mota'amasĩ'i. Tojo nicã nipe'tise ña'asere cõ'amasĩ'i. ¹⁸ Nipe'tise ña'asere, wãtĩarẽ cã'mota'arã Õ'acũrẽ sãrĩnu'cũcã'ña. Espíritu Santu weetamuse me'rã sãrĩña. Tũ'omasĩse me'rã sãrĩdu'utirãta, nipe'tirã cũ yarãrẽ sãrĩbosanu'cũcã'ña. ¹⁹ Yũ'u quẽ'rãrẽ sãrĩbosaya. Yũ'u Õ'acũ yere weresetirinũcũ cũ ucũsere yũ'ũre o'oato. “Uiro marĩrõ Jesucristo ye quetire masã masĩno'ña marĩ'quere wereta basiocã weeato”, ni sãrĩbosaya. ²⁰ Õ'acũ yũ'ũre a'te quetire weredutigũ o'ówĩ. Yũ'u cũrẽ ducayugũ weronojõ ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cãrõacãrẽ yũ'u bu'iri da'reri wi'ipũ ni'i. Topũ nimigũ, yũ'ũre a'te quetire uiro marĩrõ wereato nĩrã, sãrĩbosaya.

Pablo añudutitũo'que ni'i

²¹ Tíquico marĩ acaweregũ weronojõ nimi. Cũ yũ'u ma'igũ nipe'tise yé quetire musãrẽ weregũ wa'agusami. Cũ marĩ wioyũ ye cjasere weetamugũ nimi. ²² Tojo weegũ ũsã ye quetire weredutigũ cũrẽ musã tiropũ o'ó'o. Tojo o'ócã, wãcũtutuarãsama nígũ, tojo wee'e.

²³ Õ'acũ marĩ pacũ, tojo nicã marĩ wioyũ Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirã musã Jesucristore ějõpeorãrẽ ejerisãjãcã weeato. ějõpeo, a'merĩ ma'inemocã weeato. ²⁴ Õ'acũ nipe'tirã Jesucristore ma'inu'cũrãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filipino wāmetiri macā Macedonia di'tapɯ nirī macācjārārē ojacɯ niwī.

Todɯporopɯre ti macāpɯta Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecɯ niwī. Bu'iri da'reri wi'ipɯ nígũ, ojacɯ niwī.

Ti macācjārā Jesucristore ējōpeorā cūrē niyeru weetamu'quere wācũgũ, narē e'catise o'ocɯ niwī. Na te niyerure Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cũ papera miarī masũ nicɯ niwī. Be'ro Pablo tiropɯ dutitia wa'acɯ niwī. Tojo wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filipino o'ótōrōcɯ niwī tja.

Pablo ti macācjārārē ojagɯ, ne cā'rō mejēcā ucūma'aticɯ niwī. E'catisere, na añurō ējōpeose pe'ere ucūyɯ'rɯnɯ'cācɯ niwī. “Mejō nirā ni'i nisere wācũña”, nicɯ niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeorā queoro weeya nisere ojacɯ niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārārē oja'que ni'i

¹ Yɯ'ɯ Pablo, tojo nicā Timoteo Jesucristore da'raco'terā ni'i. Ūsā nipe'tirā mūsārē Jesucristore ējōpeorā Filipino nirārē oja'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā sɯ'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

² Ō'acũ marī pacɯ, Jesucristo marī wiogɯ mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Jesucristore ējōpeorārē Pablo sērībosase ni'i

³ Yɯ'ɯ mūsārē wācūsetirinucũ yɯ'ɯ wiogɯ Ō'acūrē e'catise o'o'o. Mūsā añurō weese bu'iri tojo wee'e. ⁴⁻⁵ Ne waropɯ mūsā Jesucristo ye quetire tɯ'orā, yɯ'ure weetamunɯ'cāwũ. A'tiro nicā quē'rārē tojota weenu'cũ'u. Tojo weegɯ mūsā nipe'tirā ye niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā sērībosanu'cũ'u. ⁶ Ō'acũ mūsārē añurō weesere yɯ'ɯ masīyɯ'rɯcāpu'ticā'a. Ō'acũ mūsārē añurō dɯcayunɯ'cācɯ niwī. A'tiro nicā quē'rārē dɯcayugɯ weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapɯ tojo dɯcayuyapatigɯsami. ⁷ Yɯ'ɯ a'tiro wācũ'u: “Ō'acũ narē tojo dɯcayunu'cũgũsami”, ni'i. Yɯ'ɯ tojo wācūse añu ni'i. Mūsārē ma'ígũ, tojo busɯ'ɯ. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē yɯ'ɯ bu'iri da'reri wi'ipɯ nicā, mūsā yɯ'ure bu'ipejatamu'u. Wiorārē “Jesucristo masārē yɯ'rɯomi nise queti diacjũ ni'i” werecā quē'rārē, bu'ipejatamu'u. Tojo weerā Ō'acũ yɯ'ure weetamusere mūsā quē'rā bu'ipejatamu'u. ⁸ Ō'acũ yɯ'ɯ mūsārē ɯpɯtɯ ma'isere masīmi. Yɯ'ɯ mūsārē ma'ígũ, Jesucristo cũ pajaña'se me'rā ma'i'i. ⁹ Mūsārē “Nemorō a'merī ma'inemoato”, ni sērībosa'a. “Nipe'tisere añurō masīse me'rā tɯ'ocasanɯ'cōpe'oato”, ni'i. ¹⁰ Tojo weerā mūsā “A'tiro weerɯ'a”, nímasīrāsa'a. Ņa'arō weesere moorāsa'a. Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā bocaetano'rāsa'a. Añuse dia'cũ wéerā bocaetano'rāsa'a. ¹¹ Jesucristota mūsārē nipe'tisere añurō weecā weegɯsami. Mūsā tojo weecā ĩ'arā, masā Ō'acūrē a'tiro wācūrāsama. “Añuyɯ'rɯami, añuse weemi”, nirāsama.

Jesucristo nipe'tise yɯ'rɯoro niyɯ'rɯnɯ'cāmi nise ni'i

¹² Yɯ'ɯ bu'iri da'reri wi'ipɯ nimicā, Jesucristo masārē yɯ'rɯomi nise queti nemorō se'sa wa'asa'a. Acawererā, mūsārē tere masīcā ɯa'a. ¹³ Yɯ'ɯ

bu'iri da'leri wi'ipɯ nígũ, surarare Jesucristo masārē yu'rɯomi nisere were'e. Tojo weerā nipe'tirā surara, wiogɯ ya wi'ipɯ co'terā a'tiro nima: “Cũ Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'leri wi'ipɯ nimi”, nima. Āpērā quē'rā masīpe'ticā'ma. ¹⁴ Yu'ɯ bu'iri da'leri wi'ipɯ niyucā, pājārā marī acawererā wācūtutuama. Te ye bu'iri na marī wiogɯre ējōpeonemorā, uiro marīrō Ō'acũ ye quetire werema.

¹⁵⁻¹⁷ Āpērā pe'e yu'ure ɯorā, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirā tojo weema. Na, na ye cjasere wācūrā weema. Queoro wācūtimirā, Jesucristo yere werema. Yu'ɯ bu'iri da'leri wi'ipɯ nicā, cūrē ɯajawetise doquepejato nīrā tojo weema.

Āpērā pe'e Jesucristo ye quetire añurō weesī'rīse me'rā werema. Yu'ure ma'írā, tojo weema. Na a'tiro masīma. “Cũ Jesucristo ye quetire queoro ucūse bu'iri cũ bu'iri da'leri wi'ipɯ nimi”, nima. ¹⁸ Āpērā yu'ure ña'arō weesī'rīcā, añurōsa'a. No'o yu'ure ma'írā, ma'itirā, Jesucristo yere wererā weema. Na tojo weesere tu'ogɯ, e'cati'i.

Tojo e'catinu'cūgūsa'a. ¹⁹ A'tiro ni'i. Musā sērīse me'rā, tojo nicā Espiritu Santu Jesucristo o'o'cu yu'ure weetamuse me'rā nipe'tise yu'ure wa'ase añurō yapatirosa'a. A'tere masī'i. ²⁰ Yu'ɯ Jesucristo yere weretigɯ, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e ɯasa'a. Uiro marīrō wācūtutuase me'rā cũ yere werenu'cūsī'rīsa'a. Ni'cārōacā quē'rārē yu'ɯ weenu'cūrōnojōta weesī'rīsa'a. Tojo weegɯ yu'ɯ bu'iri da'leri wi'ipɯ ni'cu wijaacā, o yu'ure wējēcā, a'tiro wa'acā ɯasa'a. Nipe'tise yu'ɯ weese me'rā Jesucristore masā nemorō masīcā ɯasa'a. Cũ añubutiasere siape me'rā masīnemocā ɯasa'a. ²¹ Nipe'tiro yu'ɯ catiro pōtēorō Jesucristo ɯaro weesī'rīsa'a. Yu'ɯ pe'ema cũ āpērā, apeyenojō yu'rɯoro niyu'rɯɯ'cāmi. Yu'ɯ wērīgũ, cũ me'rā nigūsa'a. Cũ me'rā nicā, añuyu'rɯa'a. ²² Yu'ɯ catigɯ, marī wiogɯ ye cjasere da'ramasī'i. Tojo weegɯ yu'ɯ wērīcā, o caticā, añu nibosari nīmasītisa'a. ²³ A'te ɯaro besecā, diasā ni'i. Wērīgũ, Jesucristo me'rā nibosa'a. Tojo weegɯ “Wērīcā, añubosa'a”, ni tu'oña'a. ²⁴ “Yu'ɯ catigɯ pe'e, musārē nemorō weetamubosa'a”, ni tu'oña'sa'a. ²⁵ Tojo weegɯ yu'ɯ masī'i, musā me'rā nīnīgūti yujupɯ. Musārē nemorō weetamugūti nīgũ, tojo weegūti. Tojo nicā musā ējōpeose me'rā nemorō e'catiato nīgũ tojo weegūti. ²⁶ Tojo weerā apaturi yu'ɯ musā tiropɯ nicā, Jesucristo yu'ure co'tese wapa, nemorō cūrē e'catise o'orāsa'a.

²⁷ Nipe'tise musā weesetisere Jesucristo ye queti nīrōnojōta weeya. Musā tojo weecā, musā tiro nīgũ, o yoaropɯ nīgũ, musā añurō weesere tu'oguti. Musārē ni'cārōnojō añurō ējōpeonu'cūcā ɯasa'a. Tojo nicā wācūtutuase me'rā ni'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturiacā ɯasa'a. ²⁸ Jesucristo ye quetire ɯatirā musārē ña'arō weecā, uiticā'ña. Tojo weerā na pecame'epɯ wa'atjere masīrāsama. Musā pe'e quē'rā uitirā, musārē yu'rɯono'atjere ī'orāsa'a. Ō'acūta musārē yu'rɯo, uiro marīrō niseticā weemi. ²⁹ Ō'acũ musārē ma'ígũ, Cristore ējōpeodutiwī. Jesucristore ējōpeo'que bu'iri musārē ña'arō weerāsama. Te quē'rārē Ō'acũ cūuwī. ³⁰ Jesucristore ējōpeose bu'iri marī ni'cārōnojō pi'eti'i. Todɯporopɯ musā ya macāpɯ yu'ure tārā, bu'iri da'leri wi'ipɯ cūucā ī'awũ. Ni'cārōacā quē'rārē mejārōta yu'ure ña'arō weesere tu'osa'a.

2

Jesucristo wee'caronojō weedutise ni'i

1-2 Jesucristo musārē wācūtutua e'caticā weemi. Cũ musārē ma'ígũ, weetamumi. Espíritu Santu musā me'rā nimi. Tojo weerā musā ma'isere, pajaña'sere cuorā, a'tiro weeya. Añurō ni'cārō me'rā nisetiya. Ni'cārōnojō a'merī ma'ña. Espíritu Santu me'rā ni'cārōta wācūsetirā ñña. Tojo weese me'rā yu'ure e'catinemocā weerāsa'a. ³ Musā ye dia'cūrē wasāticā'ña. “Āpērā yu'rũoro ni'i”, niticā'ña. Āpērā pe'ere “Añuyu'rũu'cāma”, ni tu'oña'ña. ⁴ Musā ye cjase dia'cūrē “Añurō wa'ato”, ni wācūticā'ña. Āpērā ye quē'rārē “Añurō wa'ato”, ni wācūña.

⁵ Musā Jesucristo wācūseti'caronjōta wācūsetiya. Cũ “Āpērā yu'rũoro añugũ ni'i”, niticũ niwĩ. ⁶ Cũ Ō'acũ nisetisere cuomigũ, “Yu'u a'ti nucūcāpu a'tigu, Ō'acūrē ni'cārōwijisere ne du'usome”, niticũ niwĩ. ⁷ A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ uaro me'rā cũ wiogu nisere du'ucu niwĩ. Du'u, a'ti nucūcāpu a'tigu, apīrē da'raco'tegu weronjō wa'acu niwĩ. A'ti upu me'rā bajuacu niwĩ. ⁸ Tojo weegu masũ weronjō bajugu, mejō nigũ wa'acu niwĩ. Masā “Cūrē curusapu paabi'peya” nicā, cũ pacure yu'tigu, yu'rũu'cāticũ niwĩ. Cũ curusapu ña'arō wērīmigũ, cũ pacure yu'rũu'cāticũ niwĩ. ⁹ Cũ, cũ pacure yu'tise bu'iri Ō'acũ nipe'tirā bu'ipu sōrōcu niwĩ. Cũ wāmerē āpērā wāme yu'rũoro añurō wācūdutigu, tojo weecu niwĩ. ¹⁰ Tojo weerā nipe'tirā u'mūsepu nirā, a'ti nucūcāpu nirā, wērī'cārā Jesú wāmerē tu'orā, ejaque'ape'tirāsama. ¹¹ Nipe'tirā “Jesucristo marī wiogu nimi”, nirāsama. Na Ō'acūrē, “Añuyu'ruami”, nirāsama.

Jesucristore ějōpeorā ña'arō weerārē añuse queose ĩ'orāsama nise ni'i

¹² Acawererā, yu'u musārē ma'i'i. Toduporopu yu'u musā me'rā nícaterore yu'u duti'quere yu'tiwu. Ni'cārōacārē yu'u yoaropu ni'i. Tjāsa'a majā. Totá nemorō yu'tiya. Ō'acũ musārē yu'rucu niwĩ. Tere wiopesase me'rā wācūña. Tere wācūrā, “Āpērā yu'rũoro ni'i”, nirō marīrō nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nírā, tojo weeya. ¹³ A'tiro ni'i. Musārē Ō'acũ añurō weesī'ricā weesami. Cũ uaronjō musārē añurō tu'ajanu'cōcā weesami.

¹⁴ No'o nipe'tisere wéerā tu'satimirā, ũrūsāse me'rā weeticā'ña. ¹⁵ Tojo weerā Ō'acũ pō'rā ña'ase marīrā, bu'iri moorā nirāsa'a. Musā a'ti turicjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropu ni'i. Musā añurō wéerā, narē añurō, queoro weesere ĩ'orāsa'a. ¹⁶ Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Musā añurō weese me'rā yu'u musā tiropu bu'esija'quere a'tiro nigũti. Jesucristo apaturi a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā nígu, e'catiguti. ¹⁷ Masā musārē ña'arō weemicā, musā Jesucristore ějōpeonu'cũ'u. Musā ějōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronjō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ure wějēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronjō nirōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigusa'a. Musā quē'rārē e'caticā weegusa'a. ¹⁸ Musā yu'ure e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

¹⁹ Marī wiogu Jesú uacā, maata Timoteore musā tiropu o'óguti. Musā ye quetire tu'ogu, e'catiguti nígu, tojo weeguti. ²⁰ Timoteo dia'cũ yu'u weronjō wācūmi. Cũ yu'u weronjō musārē añurō wa'acā uagu, uputu wācūque'timi. ²¹ Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acā wasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wācūtisama. ²² Musā pūrīcā Timoteo queoro weesere masītojasa'a. Cũ yu'u me'rā ni'cũ cũ pacu me'rā da'ragu weronjō Jesucristo ye quetire weretamugũ weemi. ²³ Tojo weegu yé cjasere añurō

masīca be'ro cūrē musā tiropu o'óguti. ²⁴ Cūrē o'ósī'rīmīgũ, yu'u quē'rā Jesucristo marī wioḡu o'ócā, maata musā tiropu wa'agusa'a.

²⁵ “Apetero weegu Timoteo me'rā apī marī acaweregu Epafroditore o'óroḡasato”, ni wācũ'u. Epafrodito yu'u me'rā tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Musā basu yu'ure weetamudutirā cūrē o'ócārā niwũ. ²⁶ Cũ musārē pūrō ĩ'asī'rīmi. Cũ dutitise quetire musā masīcā tu'ogũ, pūrō bujawetiwĩ. Tojo weegu cūrē o'óguti. ²⁷ Diacjũta ni'i, pūrō waro wa'awĩ. Wēriḡe pu'to niwĩ. Cũ pūrō dutitimicā, Ō'acũ cūrē pajaña'wĩ. Cũ se'sarore tojo weetiwĩ. Yu'u quē'rārē pajaña'wĩ. Epafrodito wēriḡcāma, yu'u nemorō waro bujawetiyu'ruabopā. Tojo wa'acā uatigu, Ō'acũ cūrē yu'ruowĩ. ²⁸ Musā cūrē ĩ'arā, e'catiato tja níḡũ o'ó'o. Musā e'catise quetire tu'ogũ, yu'u quē'rā e'catigusa'a. ²⁹ E'catise me'rā cūrē ñe'eña. Jesucristore ějōpeogu marī acaweregu nimi. Nipe'tirā cũ weronojō nirārē añurō weeya. ³⁰ Epafrodito Jesucristo yere da'raco'tetjāḡũ, wēriā wa'amiwĩ. Musā yu'ure weetamuta basiotisere weetamusī'rīgũ, tojo wa'awĩ. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

3

Pablo “A'tiro nisetiroḡa'a” ní'que ni'i

¹ Acawererā, ni'cārōacārē musā Jesucristo yarā nitjārā, e'catiya. Yu'u toduporo ní'quere apaturi ninemocā, yu'ure mejēcā niwe'e. Yu'u ninemocā, añu ni'i musārē. ² Ña'arō weerārē tu'omasīña. Na Ō'acũ yarā niato nīrā nipe'tirārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutima. ³ Marī pūrīcā tojo weetimirā, Jesucristore ějōpeotjārā, diacjũ Ō'acũ dutisere añurō weerā ni'i. A'tiro ni'i. Espiritu Santu weetamuse me'rā Ō'acūrē ñubuepeo'o. Tojo nicā Jesucristo marīpüre niyucā, pūrō e'cati'i. “Masā weesetise bu'icjase me'rā yu'ruḡāsa'a”, niwe'e. ⁴ Yu'u pūrīcā “Yu'u weeseti'que ye bu'iri yu'ruḡusa'a”, nímasī'i. Yu'u a'tere nipe'tirā nemorō nímasī'i, níḡũ pe'e. ⁵ A'tiro ni'i yu'ure. Ocho nũmũrī yu'u bajuáca be'ro yu'u ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Yu'u Israe curuacjũ Benjamí ya curuacjũ ni'i. Yu'u hebreo masũ ni'i. Yu'u pacusũmũ quē'rā náta niwā. Yu'u Moisé duti'quere ějōpeori masũ niyugu, fariseo masũ niwũ. ⁶ Yu'u tere uputu waro ějōpeoyugu, Jesucristore ějōpeori curuacjārārē ña'arō weewũ. Moisé duti'quema queoro weewũ. Ne ni'cũ yu'ure “Queoro weetiwĩ”, nímasītisami. ⁷ Toduporopüre “Yu'u niseti'quere yu'ure añuyu'rua'a”, nimiwũ. Ni'cārōacārē “Yu'u Jesucristore ějōpeogu, nipe'tise toduporo cjase wapamarī'i”, ni tu'oña'a. ⁸ Apeyema, yu'u wioḡu Jesucristore masīse wapatiyu'rua'a. Apeyenojō yu'u cuobo'que nemorō wapati'i. Jesucristore ějōpeose bu'iri nipe'tise yu'u weeseti'quere, niseti'quere marī uatistere cō'arā weronojō cō'awũ. Jesucristo yu'u wioḡure cuosī'rīgũ, tojo weewũ. ⁹ A'tiro u'a'a. Jesucristore yu'u me'rā nicā u'a'a. Moisé duti'quere weese me'rā Ō'acũ yu'ure “Añugũ nimi”, nisome. Yu'u Jesucristore ějōpeose me'rā pe'e Ō'acũ yu'ure añurō ĩ'asami. Yu'u ějōpeose bu'iri yu'ure queoro weecā weemi. ¹⁰ Yu'u a'tiro dia'cũ weesī'rī'i. Cristore añurō masīsī'rī'i. Ō'acũ cũ tutuaro me'rā yu'ure dũcayunu'cũcā u'a'a. Cũ tutuase me'rā Cristore masōcu niwĩ. Cristo cũ pacu yere wéégũ, pi'eti, curusapu wēriḡcu niwĩ. Yu'u quē'rā Ō'acũ yere uputu weesī'rī'i. Jesucristo yere wēriḡũpu, weetuosī'rī'i. ¹¹ Wēri'cārā masãmũjãarāsama. Yu'u quē'rā na weronojō mejārōta masãmũjãasī'rīsa'a.

Marĩ añurõ yu'rũsĩ'rĩrã, wãcũtutuarõa'a nise ni'i

¹² Yu'u a'te nipe'tisere “Jesucristo weronojõ weetu'ajanu'cõpe'otoja'a”, nigũ mejẽta wee'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupu. Tojo weetimicã, Jesucristo yu'ure cũ yagu sãjãcã weetojacu niwĩ. Tojo weegu cũ weronojõ nisĩ'rĩgũ, tutuaro me'rã cũ yere wee'e. ¹³ Acawererã, “Yu'u nipe'tisere queoro weetoja'a”, niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Toduporo yu'u wee'quere wãcũwe'e. Be'ropu niatje pe'ere añurõ weetu'ajasi'rĩgũ, wãcũtutua'a. ¹⁴ Añurõ tu'ajanu'cõsĩ'rĩ'i. Õ'acũ u'musepu o'otjere ñe'esĩ'rĩgũ, nipe'tise cũ yere tutuaro me'rã wee'e. Marĩ Jesucristore ãjõpeorã niyucã, marĩrẽ catise pe'tisere o'ogusami.

¹⁵ Nipe'tirã Jesucristore añurõ ãjõpeorã yu'u ní'caronojõta wãcũrõua'a. Musã mejẽcã wãcũcã, Õ'acũ musãrẽ diacjũ wãcũcã weegusami. ¹⁶ Marĩ Jesucristore ãjõpeodu'pocãti'caronojõta queoro wãcũ, queoro tu'ajanu'cõrõua'a.

¹⁷ Acawererã, yu'u weesere ñ'acũu sirutuya. Æpẽrãrẽ ãsã weronojõ weerãrẽ na weese quẽ'rãrẽ ñ'acũuña. ¹⁸ Toduporopu pejetiri musãrẽ weretojawu. Utise me'rã ninemogũti tja. A'tiro ni'i. Pãjãrã na ña'arõ weesetise me'rã Jesucristore ñ'atu'tirã weronojõ nima. Na cũ curusapu wẽrĩ'quere yabirã weronojõ weema. ¹⁹ Be'ropure pecame'epu yapatirãsama. Õ'acũrẽ ãjõpeotima. Na uaripejase dia'cũrẽ ãjõpeoma. Bopoyaronojõ o'orã, na weese pe'ere “Añuyu'rũa'a”, niyu'rũu'cãma. A'ti nucũcã cjase dia'cũrẽ wãcũma. ²⁰ Marĩ pũrĩcã u'musepu wa'ari masã ni'i. Topu marĩ ya macã ni'i. Marĩ wioqu Jesucristo marĩrẽ yu'rũogũ u'musepu nimi. Cũ a'ti nucũcãpu apaturi a'tiatjere yucuerã wee'e. ²¹ Cũ marĩ ya upu a'ti upu mejãrõrẽ ducayugusami. Cũ ya upu weronojõ añubutiari upu weegusami. Cũ nipe'tisere cũ doca tojacã weegusami. Cũ tojo weemasĩronojõta mejãrõta cũ tutuaro me'rã marĩ quẽ'rãrẽ ducayugusami.

4

Jesucristo me'rã e'catinu'cũdutise ni'i

¹ Jesucristo marĩrẽ cũ ya upu añubutiari upure weronojõ weegusami. Tojo weerã acawererã yu'u mairã, Jesucristore ne ãjõpeodu'uticã'ña. Musãrẽ pũrõ ma'i'i. Pũrõ ñ'asĩ'rĩ'i. Musã yu'ure e'caticã wee'e. Musã queoro weese me'rã yu'u bu'e'quere ñ'o'o.

² Apeyema, musãnumia Evodia, Síntique, marĩ wioqure ãjõpeoyurã, a'merĩ musã basu pe'sutiticã'ña. Ni'cãrõnojõ wãcũña. ³ Sícido, mu'u yu'u me'rã weretamugũ waro ni'i. Na numiarẽ ni'cãrõnojõ wãcũcã weeya. Õ'acũ masãrẽ yu'rũomi nise quetire werecã, na numia yu'ure weretamuwã. Na me'rã Clemente quẽ'rã niwĩ. Tojo nicã ãpẽrã na me'rã yu'ure weretamuwã. Na Õ'acũ ya pũrĩ catinu'cũse nirĩ pũrĩpu ojaõ'ono'cãrã nitojasama.

⁴ Musã Jesucristo yarã nitjãrã, cũ me'rã e'catinu'cũcã'ña. Apaturi ninemogũti. E'catidu'uticã'ña. ⁵ Musã ãpẽrãrẽ pajaña'sere nipe'tirã masiãto. Marĩ wioqu a'tiatjo cã'rõacã du'sa'a.

⁶ No'o de'ro wa'asere wãcũque'titicã'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise musãrẽ no'o wa'asere Õ'acũrẽ sãrĩña. Cũrẽ sãrĩrã, e'catise o'oya. ⁷ Musã tojo weecã, Õ'acũ ejerisãjãcã weegusami. Cũ tojo weese añubutiase ni'i. Masã na tu'opõtẽotise ni'i. Musã Jesucristo yarã niyucã, musãrẽ añurõ ejeripõ'rãticã weegusami. Tojo nicã musã wãcũsepure añurõ tu'oña'nu'cũcã weegusami.

Añuse dia'cūrē wācūnrūdutise ni'i

⁸ Acawererā, yu'u a'tiro ojatuoḡuti. Nipe'tise diacjū nisere wācūña. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wācūña. Queorota nitu'sa'a nisere wācūña. Añuse warore wācūña. Añuse tu'sasere wācūña. Masā añurō ucūno'sere wācūña. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojōrē wācūña.

⁹ Yu'u mūsārē bu'egu ucūcā tu'o'quere “A'tiro weeroua'a” nī'quere weeya. Yu'u de'ro weecā ĩ'a'quere weeya. Tojo weecā, Ō'acū ejerisājāsere o'ogu mūsā me'rā nigūsami.

Filipocjārā Pablōre niyeru weetamu'que ni'i

¹⁰ Mūsā yu'ure apaturi weetamusere ĩ'agū, yu'u marī wiogu me'rā pūrō e'cati'i. “Mūsā yu'ure wācūtiwū”, nigū mejēta wee'e. Mūsārē yu'ure weetamuta basiotiwū. ¹¹ “Apeyenojō yu'ure du'sa'a”, nigū mejēta wee'e. No'o yu'u cuose me'rā e'catimasī'i. ¹² Yu'u pajasecuogu e'catise me'rā nīmasī'i. Peje cuogu quē'rā nīmasī'i. Yu'ure no'o de'ro wa'acā, e'catise me'rā nīmasī'i. Yu'u yapigu, yapitigu quē'rā, e'catimasī'i. Peje cuoyu'rūmajāgū, e'catimasī'i. Móógū quē'rā, e'catimasī'i. ¹³ Jesucristo yu'ure tutuase o'ogu me'rā nipe'tisere nū'cāmasī'i. ¹⁴ Tojo nimicā, yu'u pi'etiri cura yu'ure weetamurā, añurō weewū.

¹⁵ Mūsā Filipocjārā a'tiro masī'i. Yu'u Macedonia di'ta mūsā tiropū niwū. Topū nigū, mūsārē Jesucristo yere werenu'cāwū. Be'ro apesepū wijawā'cāwū. Filipopū nī'cu wijacā, mūsā dia'cū yu'ure weetamurā niyeru o'owū. Jesucristo ye quetire tu'o'que wapa e'catirā, tojo weewū. ¹⁶ Yu'u Macedoniapū nī'cu wijase dūporo Tesalónicapū nīnicā, mūsā pejetiri yu'ure niyeru o'owū. ¹⁷ Yu'u mūsārē apeyenojō o'oro dia'cū uagu mejēta wee'e. A'tiro u'a'a. Ō'acū ĩ'orōpūre āpērārē apeyenojō o'o'que me'rā mūsā nemorō cuocā u'a'a. Mūsā o'ocā, Ō'acū mūsārē añurō weegusami. ¹⁸ Nipe'tise Epafrodito me'rā mūsā o'o'quere ñe'etojawū. Tere ñe'egū, yu'u uase nemorō cuo'o. Mūsā o'o'que Ō'acūrē o'ose weronojō ni'i. Cū tojo weesere tu'sami. ¹⁹ Ō'acū yu'u wiogu nipe'tise mūsārē du'sasenojōrē o'ogusami. Cū Jesucristo me'rā peje waro añubutiase cuoyu'rūnū'cāmi. Cū cuosenojōrē mūsārē o'ogusami. ²⁰ Marī pacū Ō'acūrē e'catipeonu'cūrā. Tojota weerā.

Pablō añudutituo'que ni'i

²¹ Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā añuato. Marī acawererā yu'u me'rā nirā mūsārē añudutima. ²² Nipe'tirā a'tocjārā Jesucristo yarā romano masā wiogu ya wi'ipū nirā quē'rā añudutima.

²³ Marī wiogu Jesucristo mūsārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablō.

Pablo Colosacjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapɯ nirī macācjārārē ojacɯ niwī. Cū ne ni'cāti na tiropure wa'aticɯ niwī. Cū me'rācjārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecārā niwā. Ti curua Colosacjārārē Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narē su'ori nisetiɯ niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'reri wi'ipɯ nígū, ojacɯ niwī.

A'tere ojacɯ niwī. Na añurō weesere tɯ'ogɯ, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacɯ niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tɯ'omasīña nisere ojacɯ niwī. Apeyere, Jesucristo yere musā tɯ'o'caronojōta queoro weeya nisere ojacɯ niwī.

Pablo Colosacjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yɯ'ɯ marī acaweregɯ Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū ɯ'a'caronojōta yɯ'ure Jesucristo cū ye quetire weredutigu cūuwī.

² Musā Colosacjārā Jesucristo yarā cūrē ējōpeonu'cūrārē oja'a. Musārē Ō'acū marī pacɯ añurō weeato. Ejerisājācā weeato.

Pablo Colosacjārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

³ Ō'acū marī wiogɯ Jesucristo pacure musārē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. ⁴⁻⁵ Musā ye quetire tɯ'owɯ. A'tiro ni'i. Musā Jesucristo masārē yɯ'rɯomi nise diacjū cjasere tɯ'ocārā niwū. Tere tɯ'orā, musārē Ō'acū ɯ'musepɯ weeatjere e'catiyutojacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ējōpeocārā niwū. Musā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'isetiɯcārā niwū. Ūsā tere tɯ'o'cārā nitjīarā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

⁶ Āpērā quē'rā tojota te quetire tɯ'orā, musā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropɯ wereturiawā'cārā weema. Musā Ō'acū masārē ma'isere tɯ'orā, “Diacjūta ni'i”, nicārā niwū. ⁷ Ūsā ɯpɯtɯ ma'igū Epafras musārē te quetire werecɯ niwī. Cū ūsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cɯ Cristo ye cjasere musārē weregɯ nimi. ⁸ Cūta musā ye quetire miiejawī. Musā Jesucristore ējōpeotjīarā añurō ma'isetisere werewī.

⁹ Tojo weerā Epafras musā ye quetire wéréca numɯta maata ūsā Ō'acūrē sērībosanɯ'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē musārē tojo sērībosanu'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: “Ō'acū, Espiritu Santu tɯ'omasise o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mɯ'ɯ duti'quere añurō tɯ'omasīrāsama. ¹⁰ Mɯ'ɯ yarā weronojōta weesetirāsama”, ni sērībosa'a. Ō'acū musā tojo weecā ī'agū, e'catigusami. Musā cū ɯ'a'caronojōta añurō weerāsa'a. Cūrē masīnemorāsa'a. ¹¹ Cū tutuayɯ'rɯagɯ cū tutuasere musārē o'ogusami. Tojo weecā, musā e'catise me'rā nipe'tise mejēcā wa'asere wācūtutuarāsa'a. ¹² Musā Ō'acūrē e'catise o'orāsa'a. Cū musā ña'arō wee'quere duporopɯ acobojo, ducayutojacɯ niwī. Tojo weerā musā cū tiropɯ āpērā cū yarā, cūrē ējōpeorā me'rā nirāsa'a. ¹³⁻¹⁴ Marī pacɯ Ō'acū marīrē, wātī dutino'cārārē yɯ'rɯocɯ niwī. Ō'acū macū wērīse me'rā na'itī'arōpɯ weronojō ní'cārārē yɯ'rɯocɯ niwī. Marī ña'ase wee'quere acobojocɯ niwī. Tojo weegɯ marīrē cū macū ɯpɯtɯ maigūrē o'ócɯ niwī. Marī wiogɯ niato ní'gū tojo weecɯ niwī.

Õ'acũ Jesucristo wẽrĩse me'rã masãrẽ yu'rũo'que ni'i

¹⁵ Õ'acũrẽ ĩ'ano'ña marĩ'i. Cũ macũ a'ti nucũcãpũ a'tigu, cũ nisetisere masãrẽ bajuyoropũ ĩ'ocũ niwĩ. Jesucristo nipe'tise dũporo nitojacũ niwĩ. ¹⁶ Õ'acũ cũ macũ me'rã nipe'tisere u'muse, a'ti di'ta bajurã, bajutirãrẽ weecũ niwĩ. Apeye quẽ'rãrẽ bajuse, bajutisere weecũ niwĩ. Tojo nicã wiorãrẽ u'musepũ nirã, a'ti nucũcãpũ nirã, nipe'tirãrẽ weecũ niwĩ. Tere wéegũ, “Yu'u macũ ye nirõsa'a”, nicũ niwĩ. ¹⁷ Cũ macũ ne waropũta nipe'tise cũ bajurẽse dũporo nitojacũ niwĩ. Cũ me'rãta cũ bajurẽ'que ninu'cũcã'a. Queoro dũcayuro marĩrõ ninu'cũ'u. ¹⁸ Jesucristo marĩ dũpoã cũrẽ ãjõpeorã wiogũ nimi. Cũta marĩ cũrẽ ãjõpeorãrẽ catise o'ogũ nimi. Marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ni'cã curua, ni'cã upũ ni'i. Cũ marĩ masã ma'mi nimi. Cũ wẽrĩca be'ro marĩ nipe'tirã dũporo masãcũ niwĩ. Tojo weegũ nipe'tirã bu'ipũ nimi. ¹⁹ Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Yu'u macũ yu'u weronojõta niato”, nicũ niwĩ. Tojo weero nipe'tise Õ'acũ nisetise Jesucristopũreta ni'i. ²⁰ Õ'acũ cũ macũrẽ wẽrĩcã uacũ niwĩ. Nipe'tise, nipe'tirã, u'muse, a'ti nucũcã yu'u me'rã apoato nígũ tojo weecũ niwĩ. Cũ macũ curusapũ wẽrĩse me'rã apocũ niwĩ.

²¹ Mũsã quẽ'rã ne waro Õ'acũrẽ masĩticãrã niwũ. Mũsã ña'arõ weeseti'que bu'iri Õ'acũrẽ ĩ'atu'ti, ña'arõ wãcũcãrã niwũ. ²² Mũsã tojo nisetimicã, Õ'acũ ni'cãrõacãrẽ mũsã me'rã apocũ niwĩ. Jesucristo marĩ weronojõ upatigu ti upũ me'rãta cũ pi'eti, wẽrĩcũ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã Õ'acũ yarã bu'iri marĩrã tojacã weecũ niwĩ. Cũ pacũpũre mũsãrẽ wiaguti nígũ, tojo weecũ niwĩ. ²³ Mũsã cũ ye quetire ãjõpeonu'cũcã, cũ uaro weenu'cũcã, tojo weegũsami. Æpẽrã mũsãrẽ mejẽcã werecã, cũ ye quetire ne cõ'aticã'ña. A'tere nipe'tirocãrãpũ tũ'orã weema. Yu'u quẽ'rã a'te quetire weretamusijaguta ni'i.

Õ'acũ Pablõre Jesucristore ãjõpeorãrẽ weetamuduti'que ni'i

²⁴ Õ'acũ yu'ũre wereduti'quere weregũ, apetero pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigũ, e'cati'i. Jesucristo cũrẽ ãjõpeorã ye niatjere pi'etitojacũ niwĩ. Tojo weegũ yu'u quẽ'rã cũrẽ ãjõpeorãrẽ weetamusĩ'rĩgũ pi'eti'i. ²⁵ Õ'acũ yu'ũre narẽ weetamudutiwĩ. Tojo weegũ yu'u mũsã Jesucristore ãjõpeorãrẽ a'tiro wee'e. Cũ ye quetire añurõ tũ'omasĩpe'oato nígũ mũsãrẽ weetamu'u. ²⁶⁻²⁷ Mũsã Colosacãrã, judío masã nitirã quẽ'rãrẽ añubutiase queti ni'i. Jesucristo mũsãpũreta nimi. Cũ mũsã me'rã niyucã, añuse mũsã u'musepũ niatjere masĩ, e'catiyutojasa'a. Õ'acũ maata judío masã nitirãrẽ Jesucristo yu'rũogũsami nisere wereticũ niwĩ. Tojo weerã ne warocãrãpũa a'tere masĩticãrã niwã. A'tocaterore Õ'acũ Jesucristore ãjõpeorãrẽ masĩcã weemi.

²⁸ Æsã Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirã masãnũcũrẽ cũ nisetisere masĩduti'que were'e. Cũ uaro weeduti'que, cũ me'rã ninu'cũduti'que were'e. ²⁹ A'tere weesĩ'rĩgũ, Jesucristo cũ tutuase o'ose me'rã yu'u masãrẽ upũtũ bu'e, narẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a.

2

¹ Yu'u ní'caronojõta mũsã ye niatjere upũtũ wãcũ, Õ'acũrẽ sãrĩbosa'a. Tojo weegũ mũsãrẽ a'tere masĩato nígũ ojao'ogũ wee'e. Nipe'tirã Laodiceacãrãrẽ, tojo nicã yu'ũre ĩ'atirãrẽ mejãrõta sãrĩbosa'a. ² A'tiro sãrĩ'i: “Õ'acũ, narẽ wãcũtutuase o'oya. Añurõ sũ'ori niseti'que. A'merĩ ma'iatõ. Na añurõ mũ'u ye cjasere tũ'omasĩpe'oato. Na tojo wéerã, mũ'u

macūrē añurō masīrāsama”, ni sērībosa'a. Ne waropure Ō'acū nipe'tise cū macū Jesucristo ye cjasere wereticu niwī. A'tocaterore majā cū yere weremi. ³ A'tiro ni'i. Jesucristopureta nipe'tise masīse, tu'omasīse ni'i. Tojo weegu cū dia'cū añurō masīgū nimi. Cūrē ējōpeorā nipe'tise masīsere bocano'o. ⁴ Āpērā musārē diacjū weronojō ucūmaasoobosama. Añurō tu'omasīña nīgū, tere were'e. ⁵ Yu'u aperopu nimigū, musā wa'teropu nīgū weronojō tu'oña'a. Musārē pūrō wācū'u. Yu'u musā añurō nisetiā tu'ogu, musā Jesucristore ējōpeocā tu'ogu, uputu e'cati'i.

⁶ Ne waropure marī wiogu Jesucristore ējōpeocārā niwū. Titapure musā ējōpeo'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nipe'tise numurī cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁷ Cūrē nemorō masīnemoña. Musārē bu'e'caronojōta cūrē ējōpeonemoña. Umacorinucū Ō'acūrē “Añu'u”, ni e'catise o'oya.

Jesucristore ējōpeotirā ējōpeo'que ni'i

⁸ Āpērā musārē werecā, añurō tu'omasīña. Na musārē nisoose me'rā werebosama. Diacjū weronojō ucūsama. Niwe'e. Te ucūse me'rā masārē were, maasoorā weema. Jesucristo ye mejēta ni'i. Na basu na wācūserē, dūporocjārāpu nisetimujāti'quere wererā weema. Tojo weerā narē ējōpeoticā'ña.

⁹ A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopure nipe'tise Ō'acū nisetise ni'i. ¹⁰ Musā quē'rā cūpureta ni'i. Tojo weerā musā Ō'acūrē cuoyu'rūatoja'a. Jesucristo nipe'tirā wiogu nimi. U'mūsecjārā, a'ti turicjārā, bajurā, bajutirā nipe'tirā wiorā cū doca nima.

¹¹ Musā masīsa'a, Ō'acū yarā sājāsī'rīrā, judío masā weronojō ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. A'tiro pe'e wa'acaro niwū. Jesucristo basu musā ña'arō weesetisere cō'acu niwī. Tojo weerā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā weronojō Ō'acū yarā tojacārā niwū. ¹² Jesucristo wērī yaano'cu niwī. Musā quē'rā wāmeyeno'rā, ña'arō weeseti'quere du'urā, wērī yaano'cārā weronojō tojacārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetimimaba. Tojo weerā musā quē'rā todūporopu wee'quere weetisa'a. Jesucristo wērīca be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta musā quē'rārē masōgū, apesu'tiro sājācā weecu niwī. Ō'acū cū tutuaro me'rā cū macū Jesucristore masō'quere musā ējōpeoyucā, tojo weecu niwī. ¹³ Musā judío masā nitirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. Tojo nicā ña'arō weecūcārā niwū. Ña'arō nisetitjārā, todūporopure wērī'cārā weronojō nicārā niwū. A'tocaterore majā Ō'acū yarā ni'i. Cū musārē catinu'cūcā weecu niwī. Musārē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. ¹⁴ Ō'acū cū duti'quere yu'rānu'cācā, marīrē bu'irī da'rebopī. Te marī peje ña'ase cuomi'quere cū macū curusapu wērīse me'rā acobojocu niwī. ¹⁵ Jesucristo cū wērīse me'rā nipe'tirā ī'orōpu wātīarē docaque'acā weecu niwī.

“A'ti nucūcā cjasere pūrō wācūtīcā'ña” nī'que ni'i

¹⁶ Musā masīsa'a, judío masā ni'cārē apeye ba'asere ba'adutitisama. Tojo weerā āpērā musā sī'rīsere, ba'asetisere judío masārē dutītisenojōrē na ucjācā, tu'oticā'ña. Na peje bosenumurī cuosama. Ni'cā cū'marē, ma'ma mujīpūrē, tojo nicā semanarīnucū na soowuase numurīrē cuosama. Na weronojōta ticuse bosenumurī weedutisama. “Musā tojo weetirā, Ō'acū duti'quere weewe'e”, nisama. Na tojo nicā, tu'oticā'ña. ¹⁷ Ō'acū tere ne waropure Jesucristore queose o'oyugu weecu niwī. Yu'u macū ye cjasere masīato nīgū tojo weecu niwī. Ni'cārōacārē Jesucristo a'titojacu niwī. Tojo

weegu masārē a'tere toduporopu duti'quere Ō'acū sō'owaro weedutitimi majā.

¹⁸ Āpērā māsārē a'tiro nisoobosama: “Ūsā añurā ni'i. Ō'acū ūsārē añurō wācūato nírā be'ti ñubue'e. Ō'acūrē wereco'terārē ñubuepeo'o. Ūsā cārītimirā quē'ese weronojō Ō'acū yere ĩ'a'a. Tojo wéerā, ūsā āpērā yu'rũoro Ō'acū ye cjasere añurō masī'i. Mūsā quē'rā tojota weeya. Mūsā a'tere weetirā, bu'iri cʉorāsa'a”, nibosama. Mūsārē tojo nicā, ne ējōpeoticā'ña. “Masīrā waro ni'i ūsā”, ni wācūsama. Tojo nima'acārā weema. A'te masā wācūse dia'cū ni'i. ¹⁹ Na Jesucristore sirututima. Marī pūrīcā Jesucristo ya curuacjārā ni'i. Cūta nimi marī dupoá. Marīrē cū masīsere, tutuasere o'osami. Te me'rā marī ʉmʉcorinacū Ō'acū ʉaronojō nemorō a'merī ma'i, weetamumasī'i.

²⁰ Mūsārē toduporopure mūsā ñecūsʉmʉa nisetimujāti'quere peje dutise nicaro niwū. A'tocaterore toduporopu weeseti'quere Jesucristo cū wērīse me'rā yu'rūweticā weecu niwī. Yu'rūwetica be'ro nimicā, ¿de'ro weerā mūsā toduporopu weeseti'caronojōta niti tja? ²¹ Mūsārē āpērā “A'tenojōrē ñe'eticā'ña, tenojōrē ba'aticā'ña”, nibosama. ²² Na tojo nírā, a'ti turi cjase maata pe'tisere ucūrā weema. Masā na wācūrō me'rā weedutise ni'i. ²³ Na dutise añubutiase weronojō bʉsʉʉ. Bu'icjase dia'cū a'tiro nita'sasama: “Mūsā quē'rā ūsā weronojōta añurō ējōpeorʉa'a. Ō'acū marīrē añurō wācūato nírā be'tiroʉa'a. Marī upʉ quē'rā ña'a nisa'a. Tojo weerā marī basu marī upʉre pi'etise o'oroʉa'a. Marī pi'etise o'óca be'ro marī ña'arō ʉaripejasere cō'ata basio'o”, nimisama. Niwe'e. Na dutisere wéerā, marī mejārōta tojacā'sa'a tja.

3

¹⁻³ Yu'ʉ mūsārē toduporopu ní'caronojōta Jesucristo wērīcu niwī. Mūsā cū wērīse me'rā toduporopu weeseti'quere du'ucārā niwū. Cūrē cū tutuase me'rā cū pacu masōcu niwī. Mūsā quē'rārē cū macūrē ējōpeoyucā, cū tutuase me'rā mūsārē catinu'cūcā weecu niwī. Tojo weerā a'ti turi cjasere wācūtīcā'ña. ʉ'mʉse cjase pe'ere wācūña.

Mūsā Ō'acūpure Jesucristo me'rā ni'i. Jesucristo ʉ'mʉsepʉ Ō'acū me'rā wiogu dujiri cūmurōpʉ nimi. Tojo weerā mūsā Jesucristo nirō ʉ'mʉsepʉ cjasere añurō wācūnrūña. ⁴ Cūta marīrē sʉ'ori nimi. Sʉ'ori catimi. Marī cū me'rā ni'i. Tojo weerā cū a'ti nucūcāpure apaturi a'ticā, marī quē'rā cū tutuase, cū asistese me'rā a'tirāsa'a.

Duporopu weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

⁵ Mūsā a'ti turi cjase ña'ase weesī'rīsere du'ucā'ña. Mūsā, mūsā nʉmosānumia nitirārē a'metārāticā'ña. Mūsā numia quē'rā, mūsā marāpʉsʉmʉa nitirārē a'metārāticā'ña. Ne āpērā me'rā “Ña'arō weesī'rīsa'a”, niticā'ña. Ne āpērārē mūsā wācūsepʉ “Narē wʉacājī, na me'rā nisī'rīsa'a”, ni wācūtīcā'ña. Āpērā na cʉosere ʉoticā'ña. Mūsā apeyenojōrē ʉorā, Ō'acū mejētare ējōpeorā weebosa'a. ⁶ Cūrē yu'rʉnʉ'cācā, a'tenojō weerārē Ō'acū upʉtu bu'iri da'regusami. ⁷ Mūsā toduporopure tere weesetirā, ña'arā nicārā niwū. ⁸ A'tocaterore majā nipe'tisere mūsā ña'arō weesere, uase, ĩ'atu'tise, āpērārē nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wācū bujicā'ticā'ña. ⁹ Āpērārē nisooticā'ña. Mūsā toduporopu weeseti'quere du'utojacārā niwū. Tojo weerā tere weeticā'ña majā. ¹⁰ A'tocaterore mūsā apeye wācūse cʉo'o. Ō'acū mūsārē wee'cu

cũ weronojõ nisetiatio nígũ musârê ducayunu'cũgũ weemi. Nemorõ cûrê masiatio nígũ tojo weemi. ¹¹ Marĩ nipe'tirârê Jesucristo ï'orõpũre ne ducawatise marĩ'i. Judío masã, judío masã nitirã, ãpẽrã õ'rêcju yapa casero yejecõ'ano'cãrã, yejecõ'ano'ña marĩrãrê ducawatise marĩ'i. Tojo nicã apesecjãrãpũ, sumutoricjãrã, da'raco'teri masã, da'raco'tetiri masã, ã'rã nipe'tirã me'rã ducawatise marĩ'i. Cũ nipe'tirã cûrê ãjõpeorã wiogu nimi. Nipe'tirãpũre nimi.

¹² Õ'acũ musârê ma'imi. Cũ musârê cũ yarã niatio nígũ besecu niwĩ. Tojo weerã ãpẽrãrê pajaña'ña. Narê añurõ e'catise me'rã weetamuña. Musã “Ãpẽrã yu'rũoro ni'i”, ni wãcũticã'ña. Musârê mejêcã nicã, tojo tu'oña'ña. Wãcũtutuaya. ¹³ Musã basu ãpẽrã me'rã a'metu'ti'cãrã, ãpẽrã mejêcã weecã tu'sati'quere narê acobojoya. Jesucristo musârê acobojocu niwĩ. Tojo weerã musã quẽ'rã ãpẽrãrê mejãrõta acobojoya. ¹⁴ A'merĩ ma'iña. Musã tojo ma'írã, nipe'tise yu'u duti'quere weepe'ocã'rãsa'a. Añurõ musã basu su'ori nisetirãsa'a. ¹⁵ Õ'acũ cũ ãaro weecã, musã ye ejeripõ'rãrĩpũre e'caticã weesami. Cũ ãaro weetirã, bujawetisa'a. Tojo weerã cũ ãaro weeya. Añurõ su'ori nisetiya. A'tere ãasãgũ, cũ musârê ni'cã curua, ni'cũ põ'rã weecu niwĩ. Musã cûrê e'catise o'onu'cũcã'ña.

¹⁶ Jesucristo ye quetire añurõ wãcũnũrũña. Cũ masĩse o'ose me'rã ãpẽrãrê musã basu a'merĩ bu'eya. Musã ejeripõ'rãrĩpũ Õ'acũrê e'catise o'orã, basapeoya. ¹⁷ Musã Jesucristo yarã ni'i. Tojo weerã nipe'tise musã weesetise, ucũsetisere cũ yarã weronojõta weeya. Jesucristo cũ tutuase me'rã tere weeta basio'o. Cũ pacũre e'catise o'onu'cũcã'ña.

Jesucristore ãjõpeorãrê weeduti'que ni'i

¹⁸ Marãputirãnumia, Jesucristo marĩ wiogũre ãjõpeorã, a'tiro weeya. Musã marãpũsumãrê na dutisere yu'ti ãjõpeoya. ¹⁹ Musã numotirãumũa pe'e, musã numosãnumiarê ma'iña. Na me'rã uaticã'ña. ²⁰ Wĩ'marã, ma'mapjia, nipe'tise musã pacusumũa dutisere añurõ yu'tiya. Õ'acũ tojo weecã ãasami. ²¹ Musã põ'rãrê na'irõ tu'ti, uacã weeticã'ña. Musã tojo weecã, na bujaweti, musã dutisere weemasĩtisama.

²² Da'raco'teri masã, nipe'tise musã wiorã a'ti nucũcãcãrã na dutisere yu'tiya. Na ï'orõpũre, na ï'atiropũre añurõ da'raya. Musã wiorã ï'orõpũ dia'cũ añurõ da'rarã, musã wiogu “Añurõ da'rama” ni wãcũato, nirã weebosa'a. Musã tojo weeticã'ña. Õ'acũrê añurõ ãjõpeotjãrã, weesooro marĩrõ da'raya. ²³ Musã apeyenojõ da'rarã, añurõ tu'sase me'rã da'raya. Teese me'rã weeticã'ña. Masãrê da'rabosamirã, Jesucristore da'rabosarã weronojõ tu'oña'ña. ²⁴ Musã cûrê da'raco'terã ni'i. Cũta musârê u'musepu wapayegusami. Musã tere masĩtoja'a. Tojo weerã añurõ da'raya. ²⁵ Ñã'arõ wee'que wapare Õ'acũ bu'iri da'regusami. Masã nipe'tirãrê ni'cãrõnojõ bu'iri da'resami. Ne ni'cũ yu'rũwetitisami.

4

¹ Dutiri masã, musã quẽ'rã u'musepũre ni'cũ wiogu cuo'o. Musã tere masĩtoja'a. Tojo weerã Õ'acũ ãarõnojõta musârê da'raco'terãrê añurõ cuoya.

² Õ'acũrê añurõ tu'ocasanũcõtjãrã, sãrĩnu'cũcã'ña. Cûrê “Añu'u”, ni e'catise o'oya. ³ Musã Õ'acũrê sãrĩrã, ãsã quẽ'rãrê sãrĩbosaya. “Pãjãrã Jesucristo ye quetire masĩtirãrê tu'osĩ'rĩcã weeato”, ni sãrĩbosaya. Cũ ye queti dũporocjãrãpũ na masĩno'ña marĩ'que añuse queti ni'i. A'te werese

ye bu'irita yu'u bu'iri da'reri wi'ipɯ dujisa'a. ⁴ Yu'ure Õ'acũrẽ sërĩbosaya. Yu'ure “Wisiro marĩrõ diacjũ wereato”, ni sërĩbosaya.

⁵ Æpẽrã Jesucristore ãjõpeotirã me'rã añurõ nisetiya. Na me'rã musã weesetisetirinucũ Õ'acũ uaronojõta narẽ añurõ weeya. ⁶ Na me'rã ucũrã, añurõ tu'saropɯta tu'otɯ'sase me'rã ucũña. Æpẽrã musãrẽ sërĩtiña'cã, añurõ diacjũ yu'tiya.

Pablo me'rãcjãrã añudutise o'o'que ni'i

⁷ Tíquico yu'u me'rãcjũ yu'u ma'igũ a'tiro weegusami. Yé quetire musãrẽ weregu wa'agusami. Cũ yu'u me'rã marĩ wiogu Jesucristo yere da'raco'tetamugũ nimi. Tojo nicã yu'ure bu'etamugũ nimi. ⁸ Yu'u cãrẽ musã tiropɯ wa'adutiguti wee'e. Æsã ye quetire tu'orã, musã wãcũtutua, e'catinemorãsa'a. ⁹ Onésimo musã ya macã nícũ'cu quẽ'rã cã me'rã wa'agusami. Cũ yu'u ma'igũ, yu'u me'rãcjũ a'tocaterore ãsãrẽ añurõ weetamugũ weemi. Na puarã musãrẽ wererãsama nipe'tise a'to Romapɯ de'ro wa'a'quere.

¹⁰ Aristarco musãrẽ añudutimi. Cũ quẽ'rã yu'u me'rã bu'iri da'reri wi'ipɯ nimi. Marco, Bernabé basucu quẽ'rã musãrẽ añudutimi. Marco musã tiropɯ sijacã, yu'u musãrẽ todɯporo ní'caronojõta añurõ ñe'eapa.

¹¹ Apĩ Jesú na “Justo” pisuno'gũ musãrẽ añudutimi. Æ'rã i'tiarã Æpẽrã judío masã Jesucristore ãjõpeorã wa'terore na dia'cũ yu'ure da'ratamuma. Na Õ'acũ wiogu nisere masãrẽ bu'erã weema. Na weetamuse me'rã yu'u wãcũtutua, e'catise cu'o. ¹² Epafras musã me'rãcjũ añudutimi. Cũ Jesucristo ye cjasere da'raco'tegu nimi. Cũ musãrẽ upɯtu sërĩbosagu weemi. Õ'acũrẽ añurõ sirutuato, cũ uaro añurõ weenu'cũato ní'gũ, tojo sërĩbosami. ¹³ Yu'u diacjũta were'e. Cũ musãrẽ upɯtu sërĩbosacã ï'a'a. Æpẽrã quẽ'rãrẽ Laodiceacjãrãrẽ, tojo nicã Hierápolicjãrãrẽ sërĩbosami. ¹⁴ Luca ocoyeri masũ ãsã upɯtu ma'igũ musãrẽ añudutimi. Apĩ quẽ'rã Demas wãmetigu añudutise o'omi.

Pablo añudutitɯo'que ni'i

¹⁵ Laodiceacjãrã Jesucristore ãjõpeorã añuato. Ninfa wãmetigo quẽ'rã añuato. Tojo nicã nipe'tirã co ya wi'ipɯ Õ'acũrẽ ãjõpeorã nerẽwuarã añuato. ¹⁶ Musã a'ti pũrĩrẽ bu'epe'oca be'ro Laodiceacjãrãpɯre o'óya. Na quẽ'rã na nerẽwuaropɯ bu'eĩ'oato. Musã quẽ'rã ape pũrĩ Laodiceacjãrãrẽ yu'u ojãca pũrĩrẽ ñe'erã, musã nerẽrõpɯ bu'eya. ¹⁷ A'tiro niña Arquipore: “Marĩ wiogu da'radutigɯ cũu'quere añurõ da'ratu'ajaya.”

¹⁸ A'te nitɯose darire musãrẽ añudutise o'ogu, yu'u basuta oja'a. Wãcũña yu'u bu'iri da'reri wi'ipɯ nisere. Õ'acũrẽ sërĩbosaya. Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapu nirī macācjārārē ojacu niwī. A'ti pūrīrē ojacu, Corintopu nicu niwī. Toduporopure cū basuta narē Jesucristo yere were, cūrē ějōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Cū ějōpeocā wéeca be'ro Timoteo añuse quetiti ejacā tu'ogu, maata narē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tojo nicā Jesucristore ějōpeosere weenemocā uasāgū ojacu niwī. Na cūrē sērītiña'quere yu'tigu ojacu niwī. Cū Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā me'rā Tesalónicacjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o. Ō'acū musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Tesalónicacjārā na añurō weesetisere tu'ogu Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

² Musārē ūsā űubuesetirinucū marī pacu Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. ³ Cūrē űubuerā, a'tiro ni'i. “Ō'acū, Tesalónicacjārā mu'u macū Jesucristore ějōpeorā añurō weesetisama. Na ma'isere i'orā, āpērārē añurō weeta-musama. Jesucristo cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weesama. Tojo weerā cūrē ějōpeodu'utisama”, ni űubue'e Ō'acūrē.

⁴ Ō'acū musārē ma'imi. Cū, yarā niato nígu besecu niwī. Ūsā a'tere masī'i. ⁵ Musārē Jesú ye quetire wererā, ūsā ye useri me'rā dia'cū weretiwu. Espiritu Santu tutuase me'rā werewu. Ūsā bu'ese diacjūta ni'i nírā, musārē bu'ewu.

Musā masīsa'a. Ūsā topu nírā, musārē ma'írā, añurō weesetiwu. ⁶ Musā ūsā wee'quere i'acūurā, ūsā weronojōta weeseticārā niwū. Tere wéerā, Jesucristo weeseti'caronojōta weecārā niwū. Musārē Espiritu Santu e'catise o'ocā, uputu pi'etimirā, Jesucristo ye quetire űe'ewū. ⁷ Tojo weerā musā Jesure ějōpeosere i'orā, añuse queose nipe'tirā āpērā Jesure ějōpeorārē o'ocārā niwū. Musā ya di'ta Macedoniacjārārē, tojo nicā āpērā a'ti di'ta Acayacjārārē tojo weecārā niwū. ⁸ Musā me'rāta marī wiogu Jesú ye queti nipe'tiropu se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cū mejētare se'saro weewe'e. Nipe'tiropu musā Ō'acūrē ějōpeosere masīpe'titojama. Tojo weerā tere āpērārē werewe'e. ⁹ Mejō na pe'eta musā weesetisere quetiwerema. Ūsā musā tiropu nicā, musā ūsārē añurō wee'quere werema. Apeyema, musā queose yee'cārārē ějōpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cārōacārē Ō'acū catigu diacjū nigū pe'ere ějōpeo, cū uaro weeaporo. ¹⁰ Ō'acū cū macū Jesú u'musepu nigūrē, cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weeaporo. A'tere āpērā ūsārē quetiwerema musā weesetisere. Ō'acū cū macū wērī'cupure masōcu niwī. Cū Jesúta nimi marī uputu bu'iri bocabo'quere yu'ru'ocū.

2

Pablo Tesalónicapu cũ bu'e'quere quetiwere'que ni'i

¹ Acawererã, musã a'tere añurõ masĩsa'a. Æsã Tesalónicapu sijasã, mejõ warota bu'ecusiaticãrã niwũ. Æsã bu'esere tu'orã, musã pãjãrã Jesure ãjõpeowũ. ² Æsã musã tiropu wa'ase duporo ãsã Filipopu niwũ. Topu nicã, tocjãrã ãsãrẽ tãrã, ña'arõ bujicã'wã. Musã tere masĩsa'a. Musã ya macãcjãrã quẽ'rã ãsã weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na tojo weemicã, Õ'acũ ãsãrẽ añurõ wãcũtutuase o'owĩ. Tojo weerã cũ ye quetire uiro marĩrõ werewũ. ³ Musãrẽ Jesú ye quetire wererã, mejẽcã pe'e weretiũ. Ña'arõ weesĩ'rĩrã, numiarẽ a'metãrãsĩ'rĩrã, weeta'sase me'rã weretiũ. ⁴ Õ'acũ pe'e ã'abesetojagupu cũ ye queti weresere cũgũtigu ãsãrẽ besecu niwĩ. Masã ãsã me'rã e'catiato nĩrã mejẽta cũ ye quetire werewũ. Õ'acũ pe'ere e'catidutirã werewũ. Õ'acũ nimi nipe'tise marĩ wãcũsere masĩgũ. ⁵ Æsã topu nĩrã, ne ni'cãti musã yere ãaripejarã, añurõ ucũta'sa weretiũ. Musã a'tere masĩsa'a. Õ'acũ quẽ'rã diacjũta ãsã wãcũsere masĩsami.

⁶⁻⁷ Æsã Jesú o'ó'cãrã ni'i. Tojo weerã “Æsãrẽ wiorã weronjõ ã'aña”, nĩmasĩbopã. Tojo nita basiomicã, ne ni'cũrẽ nitiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Ni'cõ numio co macũrẽ co'te mi'o masõsamo. Co weronjõ ãsã quẽ'rã musã tiropu nĩrã, musãrẽ ma'ĩrã, tojota weewũ. ⁸ Musãrẽ ma'ĩrã, Õ'acũ ye queti dia'cũrẽ weretiũ. Nipe'tise ãsã põtẽorõ weetamuta basiosere weetamuwũ. Musãrẽ ãputu ma'icãti.

⁹ Æsã topu nĩrã da'ra'quere musã wãcũsa'a. Musãrẽ Õ'acũ ye quetire wererã, peje caribose o'osĩ'rĩtiwũ. Tojo weerã ãsãrẽ a'mãcaticã'to nĩrã ãsã basu da'rawũ. Ñamirĩ, ãmucori yóacãta ãsã ba'atjere, ãsãrẽ du'sasenojõrẽ wapata'arã da'rawũ.

¹⁰ Æsã weeseti'quere musã ã'awũ. Õ'acũ quẽ'rã masĩsami. Musã Jesucristore ãjõpeorã me'rã nĩrã, ãsã weesooro marĩrõ nisetiwũ. Mejẽcã weetiũ. Õ'acũ ãaronjõ nisetiwũ. Tojo weerã ãpẽrã ãsãrẽ “Na bu'iri cuoma” nĩrõ marĩrõ nicã'wũ. ¹¹⁻¹² Ni'cũ cũ põ'rãrẽ weronjõta ãsã quẽ'rã musãncũrẽ werewũ. E'catise, wãcũtutuasere musãrẽ o'owũ. Õ'acũ põ'rã weronjõta nisetidutiũ. Musãrẽ Õ'acũ cũ põ'rã niato nĩgũ besesami. Tojo nicã musãrẽ cũ me'rã cũ asistese nĩrõpu ninu'cũdutisami.

¹³ Apeye musã ye cjasere wereguti. Õ'acũ ye quetire werecã, musã “Õ'acũ ye ucũse ni'i” nĩrã, maata ãjõpeowũ. “Masã na ucũsere ãjõpeobosau”, nitiwũ. Musã tojo weesere wãcũrã, Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'a. Æsã musãrẽ were'que Õ'acũ ucũse warota niwũ. Te queti me'rãta Õ'acũ cũ ãaro weeato nĩgũ musãrẽ siape me'rã ducayunu'cũgũ weemi.

¹⁴ Musã Jesucristore ãjõpeocã, musã ya di'tacjãrã musãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. Judea di'tapu quẽ'rãrẽ na acawererã judío masã musãrẽ wa'a'caronjõta Jesure ãjõpeorãrẽ weecãrã niwã. ¹⁵ Judío masãta duporocjãrãpu quẽ'rãrẽ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ wẽjẽcãrã niwã. Marĩ wiogũ Jesure tojota weecãrã niwã. Æsã quẽ'rãrẽ musã ya macãpu nicã, ãsãrẽ ãtirã, cõ'acã'wã. Tojo weegu Õ'acũ na me'rã tu'satisami. Judío masã nipe'tirã Jesure ãjõpeorã me'rã cumuca dia'cũ ãacã'ma. ¹⁶ Judío masã nitirãrẽ Õ'acũ yu'ruocã ãatima. Tojo weerã narẽ Jesú ye quetire werecã ãsãtirã, a'tiro weewã. Æsã narẽ weresere cã'mota'asĩ'rĩmiwã. Na ña'arõ weese siape me'rã nemorõ wee'e.

Tojo weerã na pajibutiaro bu'iri cõoma. Na yu'rũnu'cãpose bu'iri ni'cãrõacãpũta na Õ'acũ bu'iri da'resere bocarãsama.

Pablo quẽ'rã Tesalõnicacjãrãrẽ ï'arã wa'asĩ'rĩmi'que ni'i

¹⁷ Æsã musã tiropure wijawã'cãtica be'roacã maata musãrẽ ï'asĩ'rĩmicãti. Æsã upu topu nitimicã, musã tiropu dia'cũ ejeripõ'rãtiwũ. Topure uputu wa'asĩ'rĩmiwũ tja. ¹⁸ Pejetiri yu'u Pablo basu pe'eta "Wa'aguti", nimiwũ. Æsã topu wa'asĩ'rĩsetirinucã wãtĩ Æsãrẽ cã'mota'amujãwĩ. ¹⁹⁻²⁰ Musãta ni'i Æsãrẽ e'catise o'orã. Tojo weerã musãrẽ pũrõ ï'asĩ'rĩsa'a. Marĩ wiogu Jesú cã apaturi a'ti turipu a'ticã, cãrẽ wererãti musã ye quetire. A'tiro nirãti: "Ã'rãta nima Æsãrẽ e'catise o'o'cãrã. Narẽ mejõ waro mu'u ye quetire weretiwũ. Na tere tu'orã, mu'urẽ añurõ Æjõpeowã. Tojo weerã pũrõ e'cati'i na me'rã", nirãti cãrẽ.

3

¹⁻² Musã ye quetire tu'osĩ'rĩrã, põtẽoticãti. Tojo weerã musã tiropu Timoteore ï'adutirã o'ówũ. "Æsã pe'e Atenapu tojarãti", niwũ. Timoteo Æsã me'rãcjũ Jesú ye quetire werecusiatamugũ nimi. Cũ musãrẽ Jesure nemorõ Æjõpeocã weegusami nĩrã, o'ówũ. Tojo nicã wãcũtutuanemosere wereato nĩrã cãrẽ o'ówũ. ³⁻⁴ Æpẽrã masã musã Jesure Æjõpeocã ï'arã, ï'atu'ti, bujicã'sama. Na tojo weecã, Jesure Æjõpeodu'uticã'to nĩrã Timoteore weredutirã o'ówũ. Æsã topu nĩrã, musãrẽ a'tere wereyutojawũ. "Marĩ Jesure Æjõpeorã, pi'etino'rõsa'a", niwũ. Æsã ní'caronojõta marĩ nipe'tirãrẽ queoro wa'aro wee'e. Musã tere masĩsa'a. ⁵ Musã Jesure Æjõpeosere masĩsĩ'rĩgũ põtẽoti, ¿de'ro wa'amiti narẽ? nígũ, musã ye quetire miitidutigu Timoteore o'ówũ. "Apetero weegu musãrẽ wãtĩ Jesure Æjõpeodu'ucã weecã'pĩ", nicãti. ¿Æsã bu'e'que ne wapamarĩpari? ni masĩsĩ'rĩgũ cãrẽ o'ówũ.

Tesalõnicacjãrã ye quetire Timoteo quetiti eja'que ni'i

⁶ Ni'cãrõacãrẽ Timoteo musã tiropu ní'cu dajatojami a'topure. Cũ musã yere añuse quetiti dajami. A'tiro niami: "Na Jesure Æjõpeonu'cũcã'ma. Na basu añurõ a'merĩ ma'isetiama. Marĩrẽ ma'ise me'rã wãcũnu'cũcã'ma. Marĩrẽ pũrõ ï'asĩ'rĩama marĩ narẽ ï'asĩ'rĩrõnojo'ta", ni quetiti dajami. ⁷ Musã Jesure Æjõpeose quetire tu'orã Æsã pi'etimirã, e'cati'i. ⁸ Marĩ wiogu Jesure Æjõpeonu'cũcã tu'orã, yujupũta Æsã ejerisãjãse cõo'o. ⁹ Tojo weerã musãrẽ wãcũrã, e'catiyu'ruasa'a. Õ'acũrẽ musã ye cjasere Æsã ¿de'ro wee e'catise o'opõtẽobosau? Basiowe'e. ¹⁰ Nãmirĩ, umucorita yóacã Õ'acũrẽ sãrĩnu'cũcã'a musã tiropu wa'asĩ'rĩrã. Musãrẽ Jesú yere wereyapada'reosĩ'rĩsa'a.

¹¹ Æsã marĩ pacu Õ'acũrẽ, marĩ wiogu Jesure a'tiro sãrĩ'i. "Tesalõnicacjãrã tiropu Æsãrẽ o'óya. ¹² Nemorõ na basu a'merĩ ma'iseticã weeya. Nipe'tirã Æpẽrã quẽ'rãrẽ ma'icã weeya. Narẽ Æsã ma'irõnojo'ta na quẽ'rã Æpẽrãrẽ ma'iato. ¹³ Õ'acũ, mu'urẽ Æjõpeodu'uticã'to. Mu'u uaro weeato. Narẽ wãcũtutuacã weeya. Mu'u narẽ tojo weecã, mu'u ï'orõpu bu'iri marĩrã nirãsama. Tojo weerã Jesú apaturi a'ti turipure cã yarã me'rã a'ticã, bu'iri marĩrã nirãsama." A'tiro ni sãrĩbosa'a musã ye cjasere marĩ pacu Õ'acũrẽ.

4

Pablo Jesure Æjõpeorãrẽ Õ'acũ tu'saranojõ weeduti'que ni'i

¹ Apeye musã ye cjasere werenemosi'rĩsa'a. Yu'u basu dutise mejeta ni'i. Marĩ wiogu Jesú dutisere were'e. Æsã musãrẽ duti'caronojõta Õ'acũ tu'sasenojõrẽ weeya. Musã ni'cãrõacãrẽ Õ'acũ duti'quere weerã wee'e. Siape me'rã nemorõ weenemoña. ² Æsã were'quere musã masĩsa'a. A'tere wererã, Jesú marĩ wiogu cũ dutiro me'rã musãrẽ werewu.

³ Õ'acũ cũ uaro weecã tu'sasami. Cũ yarã weronojõ weesetiya. Musã numosãnumia, musã marãpusumua nitirãrẽ a'metãrãticã'ña. ⁴ Musãncũ wiopesase me'rã ña'arõ weeĩ'orõ marĩrõ omocã du'te, numotiburoya. Musã tojo weecã ĩ'arã, ãpẽrã "Añurõ weema", nirãsama. ⁵ Õ'acũrẽ masĩtirã numiarẽ ña'arõ weesi'rĩrã, uaripejasama. Musã na weronojõ niticã'ña. Mejõ wãcũtutuaya. ⁶ Ne apĩ numorẽ a'metãrãticã'ña. Musã apĩ numorẽ a'metãrãrã, co marãpũre ña'arõ weerã weesa'a. Õ'acũ a'te ña'ase weerãrẽ bu'iri da'regusami. Toduporopu musãrẽ weretojawu a'te nucũĩ'ase quetire. ⁷ Õ'acũ marĩrẽ ña'asere weedutiticu niwĩ. Añuse pe'ere cũrẽ ãjõpeorã weesetironojõ weeduticu niwĩ. ⁸ No'o a'te bu'esere teerãnojõ ãsãrẽ teerã mejeta weesama. Õ'acũ pe'ere teerã weesama. Õ'acũ marĩrẽ cũ uaro weedutigu Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weerã cũ uaro weetirã, "Õ'acũ, mu'urẽ uawe'e", nirã weesama.

⁹ Musã a'merĩ ma'isetise pũrĩcãrẽ werewe'e. Õ'acũ cũ basu pe'e Espĩritu Santu me'rã musãrẽ a'merĩ ma'idutitojacu niwĩ. ¹⁰ Musã ya di'ta Macedoniãcãrãrẽ nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ ma'isetirã, cũ duti'caronojõ weerã wee'e. A'te pe'ema musãrẽ wereguti. Jesure ãjõpeorãrẽ nemorõ ma'inemoña. ¹¹ Añurõ cumuca marĩrõ nisetiya. Æpẽrãrẽ queti pooticã'ña. Musã ye nitisere, ãpẽrã ye cjasere ucja wãcũnurũticã'ña. Musã ye pe'ere wãcũña. Musã da'rãse cuosere añurõ da'rãsetiya. Nijĩsijaticã'ña. Toduporopũre musã tiropu nĩrã, a'tere weretojawu. ¹² Musã tojo añurõ da'rarã, ãpẽrã a'mãcano'ña marĩrãsa'a. Musã basu da'rãse me'rã catirãsa'a. Musã tojo weecã ĩ'arã, Jesure ãjõpeotirã musãrẽ añurõ wiopesase me'rã wãcũrãsama.

Jesú apaturi a'ti turipu a'tiatje queti ni'i

¹³ Apeye tja wereguti. Wẽrĩ'cãrãpu de'ro wa'arãsari nisere musãrẽ werecasãncõsĩ'rĩsa'a. A'tere masĩrã, Jesure ãjõpeorã na wẽrĩcã, pũrõ bujawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ãjõpeorã wẽrĩrã, cũ tiropu cũ me'rã ninu'cũcã'rãsama. Cũrẽ ãjõpeotirã pũrĩcã cũ tiropu ne wa'asome. Tojo weerã Jesure ãjõpeotitĩjarã, na me'rãcãrã, na acawererã wẽrĩcã, pũrõ bujawetisama. Musã pũrĩcã Jesure ãjõpeo'o. Tojo weerã na weronojõ bujawetiticã'ña. ¹⁴ Marĩ a'tere ãjõpeo'o. Jesú wẽrĩ'cupu masãcu niwĩ. Cũ apaturi a'ti turipu a'ticã, cũrẽ ãjõpeorã wẽrĩ'cãrãrẽ Õ'acũ cũ macũrẽ masõ'caronojõta masõgũsami. Masõtoja, cũ tiropu miagũsami.

¹⁵ Ni'cãrõacãrẽ marĩ wiogu Jesú were'quere musãrẽ wereturiarã wee'e. Jesú a'ti turipu apaturi a'ticã, Jesure ãjõpeorã cũrẽ põtẽrĩrã wa'arãsama. Cũrẽ põtẽrĩrã, marĩ catirã ãpẽrã wẽrĩ'cãrã duporo u'mutãwã'cãsome. ¹⁶ A'tiro pe'e wa'arõsa'a. Jesú cũ ucũse dutise me'rã u'musepu a'tigusami. Õ'acũrẽ wereco'terã wiogu upũtu ucũquejo, Õ'acũ yaro putiro coronetare putigusami. Tojo wa'acã, Jesure ãjõpeorã wẽrĩ'cãrã ape upu me'rã masãmu'tãrãsama. ¹⁷ Na be'roacã marĩ Jesure ãjõpeorã quẽ'rã a'ti nucũcãpu catirã o'mecururipu na me'rã mujãarãsa'a. Topu Jesure põtẽrĩrãsa'a. Tojo wee cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a.

18 Musã a'tere ãpêrãrê wereturiaya. Tojo weerã musã a'merĩ wãcũtutuacã weerãsa'a.

5

1 Di numu, no'ocãtero nicã Jesú apaturi a'tigusari nisema masĩno'ña marĩ'i. Tojo weerã musãrê werewe'e. 2 Queose me'rã musãrê wereguti. Ni'cũ yajari masũ ñamipũ wãcũña marĩrõ yajagu a'tisami. Cũ weronojõta Jesú quẽrã marĩ ne wãcũtiri cura a'tigusami. Musã cũ wãcũña marĩrõ a'tiatjere masĩtojasa'a. 3 Jesure ãjõpeotirã cũ apaturi a'tiatji ðuporoacã a'tiro wãcũrãsama. “Ûsã uiro marĩrõ añurõ nicã'a”, nirãsama. A'tiro na wãcũcũñarĩ cura narẽ peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cõ nijipaco wãcũña marĩrõ wĩ'magũ wuatji ðuporoacã pũrise pi'etinũ'cãsamo. Na quẽrã Jesure ãjõpeotirã tojota wãcũña marĩrõ uputu pi'etirãsama. Ne ni'cũ yũ'rũwetisome. 4 Masã Jesure ãjõpeotirã na'itĩ'arõpũ nirã weronojõ nisama. Na cãrẽ yũ'rũnũ'cã, cũ ñaro weetisama. Musã pũrĩcã na weronojõ niwe'e. Tojo weerã Jesú cũ apaturi a'ti di'tapũ a'ticã, ã'aucuasome. Yajari masũrẽ ã'amarĩarõ weronojõ wa'asome. 5 Musã ña'ase weeseti'quere Jesú acobojojocũ niwĩ. Tojo weerã bo'reyuro, umucopũ nirã weronojõ ni'i. Marĩ Jesú yarã ña'ase weeborãnojõ niwe'e. Jesure ãjõpeotirã pe'e ña'arõ weesetisama. Na'itĩ'arõ, ñamipũ nirã weronojõ nisama. 6 Marĩ cãrĩrã weronojõ niticã'rã. Jesú apaturi a'tiatjere wãcũtirã, cãrĩrã weronojõ nisama. Marĩ pe'e cũ a'tiatjere añurõ tu'omasĩse me'rã wãcũnũrãrã. Ña'ase weesĩ'rĩrã, wãcũtutuarã. 7 Ñamipũ masã cãrĩma. Que'ari masã ñamipũta que'asama. 8 Marĩ pe'e Jesú yarã umucopũ nirã weronojõ ni'i. Tojo weerã marĩ weesere añurõ tu'oña'nũ'cõtojarãpũ weesetirã. Queose me'rã wereguti. Ni'cũ surara a'mewẽjẽrõpũ wa'agu, cũ upure cã'mota'agu cõmesu'tirote sãñasami. Cũ weronojõta marĩ wãtĩrẽ cã'mota'arã Õ'acũrẽ ãjõpeonu'cũcã'rã. ãpêrãrẽ ma'irã. Ðupoare cã'mota'arã cõmesapeare pesaro weronojõ Jesú cũ apaturi a'tiatjere, marĩ cũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnũrãrã. Marĩ tojo weecã, wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weemasĩtisami.

9 Õ'acũ bu'iri bocato nígũ mejẽta marĩrẽ besecu niwĩ. Mejõ marĩ bu'iri cuobo'cãrãrẽ marĩ wiogu Jesucristo me'rã yũ'rũocu niwĩ. 10 Cũ me'rã ninu'cũcã'to nígũ marĩrẽ wẽrĩbosacu niwĩ. Tojo weerã cũ apaturi a'ticã, cãrẽ ãjõpeorã wẽrĩ'cãrã, marĩ catirã cũ me'rã ninu'cũcã'rãsa'a. 11 Tere wãcũrã, musã ni'cãrõacã weesetironojõta ãpêrãrẽ a'merĩ weetamu, wãcũtutuacã weeya.

Pablo Tesalónicacjãrãrẽ cũ werecasa'que ni'i

12 Acawererã, musãrẽ a'tiro weecã ñasa'a. Õ'acũ ye queti wererãrẽ, cũ bese'cãrãrẽ wiopesase me'rã ã'aña. Õ'acũ narẽ cũ ye quetire bu'edutigũ, musãrẽ werecasadutigũ cũucu niwĩ. 13 Na musã de'ro wee nisetiãtjere wererã, uputu da'rama. Tojo weerã ma'ise me'rã narẽ wãcũña. A'merĩ a'pepũrĩticã'ña. A'merĩ añurõ nisetiya.

14 Apeye musãrẽ werenemorãti. Nijĩsijãrãrẽ da'radutiya. Wãcũque'tirãrẽ wãcũtutuacã weeya. Õ'acũ yere weetutuãtirãrẽ weetamuña. Musãrẽ mejẽcã wa'acã, uayeticã'ña. Nũ'cãña. 15 Musãrẽ ãpêrã ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Musã me'rãcãjãrãrẽ, nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'ña.

16 E'catise me'rã ninu'cũcã'ña. Bujaweticã'ña. 17 Musã no'o nirõ, no'o wa'aro Õ'acũrẽ wãcũ ñubuenũ'cũcã'ña. 18 Musãrẽ ña'arõ, añurõ

wa'acã quẽ'rãrẽ, Õ'acũrẽ e'catise o'onu'cũcã'ña. A'te nipe'tisere Õ'acũ marĩ Jesucristore ãjõpeorãrẽ weecã ɥasami.

¹⁹ Espĩritu Santu musã wãcũsepũre werecã, cã'mota'aticã'ña. Yũ'tiya cũ dutisere. ²⁰ Õ'acũ ye queti weresere tu'orã, yabi bujicã'ticã'ña. ²¹ A'tiro pe'e weeya. Na weresere wãcũ, tu'ocasanũ'cõpe'ocã'ña. Añuse nicã, tere weeya. ²² No'o ña'ase nisenojõrẽ weeticã'ña.

²³ Õ'acũ ejerisãjãsere o'ogu musãrẽ a'tiro weeato. Siape me'rã añurõ, ña'ase marĩrõ, cũ ɥaro dia'cũ weecã weeato. Musã ejeripõ'rãrĩrẽ, musã wãcũsere, nipe'tiro musã upũre co'teato. Cũ a'tiro weecã, marĩ wiogu Jesucristo apaturi a'tigu, musãrẽ bu'iri marĩrã bocaejagusami. ²⁴ Õ'acũ musãrẽ bese'cu nipe'tise cũ “Weeguti” ní'quere queoro weegusami. Tojo weegu ũsã musãrẽ sãrĩbosasere yũ'tigusami. ²⁵ Acawererã, ũsã quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosaya.

²⁶ Nipe'tirã tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ ma'ise me'rã añudutiya.

²⁷ Marĩ wiogu Jesú cũ dutiro me'rã a'ti pũrĩrẽ nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ bu'eĩ'oduti'i.

²⁸ Jesucristo marĩ wiogu musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígu, a'ti pūrīre ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tu'omasīticā tu'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'e maata a'tigusami nírōnojō tu'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere co'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'acaticā tu'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígu, tojo wa'arosa'a nígu, ojacu niwī.

Jesucristo apaturi a'tiatji dāporo ni'cū űa'agū nisoosebucu a'tigusami. Cū pājārārē niso, ējōpeocā weegusami nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni'i

¹ Yu'u, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīre oja'a. Musā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

² Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturi a'ticā masārē beseatje ni'i

³ Yu'u acawererā, űsā musā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. Musā Jesucristore ējōpeonemorā wee'e. Apeye quē'rārē musā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rōua'a.

⁴ Musā ye cjasere no'o űsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. “Tesalónicacjārā āpērā narē űa'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma”, ni e'catise me'rā were'e.

⁵ Ni'cārōacā musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē tu'ti, űa'arō weesama. Na tojo weemicā, musā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere ĩ'arāsa'a. Be'ro musā cū tiropu wa'arāsa'a. Musārē “Añurā nima, a'tiatio yu'u tiropu”, nigūsami. ⁶ Ō'acū queoro weegusami. Musārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegusami. ⁷ Musā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogusami. űsā quē'rārē mejārōta weegusami. Cū marī wiogu Jesú a'tiri nūmu nicā, tojo weegusami. Cū a'tigu, cūrē wereco'terā tutuarā me'rā u'musepu dijatigusami. Pecame'e weronojō asistedijatigusami. ⁸ Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wiogu Jesú masārē yu'ruose quetire yu'runu'cārārē bu'iri da'regu a'tigusami. ⁹ Narē bu'iri da're bajurio, cō'adijobutiagusami. Tojo weerā na ne cārōacā marī wiogure ĩ'atibutiarāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere ĩ'asome. ¹⁰ Cū a'tiri nūmurē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asitese, cū tutuasere ĩ'arā, “Jesú añuyuruami”, nirāsama. “Nipe'tirā bu'i wiogu nimi” ni ĩ'amarīa, e'catirāsama. Musā quē'rā űsā were'quere ējōpeotjārā, na me'rā nirāsa'a.

¹¹ Tere wācūrā, marī ējōpeogu Ō'acūrē musārē sērībosanucū'u. A'tiro sērī'i. “Ō'acū, mu'u pō'rā sājādutigu narē pijicu niwū. Tojo weegu narē mu'u uaronojōta niseticā weeya. Na añurō weesī'rīma. Nipe'tise na weesī'rīsere mu'u weetamurō me'rā weeato. Tojota mu'urē ējōpeo yapaticā'to”, ni sērībosa'a. ¹² Musā a'tiro weecā, āpērā marī wiogu Jesure

añurō wācūrāsama. Mūsā quē'rārē “Na añurā nima”, ni ĩ'arāsama. Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo mūsārē ma'írā, tojo weecā weerāsama.

2

A'ti turi pe'tiwā'cātiri cura Jesure ĩ'atu'tiḡu a'tiḡusami nise ni'i

¹ Yũ'u acawererā, ni'cārōacāma marī wioḡu Jesucristo a'tiatjere, cū tiropu marīrē neonu'cō miatjere wereguti. ² Cā'rōacā me'rā mūsā weresu'riano'ticā'ña. Tojo nicā āpērā “Marī wioḡu a'tiri nũmu nitoja'a” mūsārē nicā, wācūque'titicā'ña. A'tiro nibosama. “Āpērā Espiritu Santu yũ'ure tojo niami”, nibosama. Āpērā “Apī weregũ, tojo niami”, nibosama. Āpērā “Pablo quē'rā tojo ojacārā niama”, nibosama. A'tere tu'orā, wācūque'titicā'ña. ³ Na ũaronojō nisoono'ticā'ña. Cū a'tiatji nũmu dũporo a'tiro wa'arosa'a. Masā ũputu waro Ō'acūrē yũ'rũnu'cārāsama. Tojo weeri cura ni'cū ña'arō weeyũ'rũnu'cāḡũ waro bajuagũsami. Cū pecame'epu bu'iri da're bajuriono'acju nigũsami. ⁴ Cū Ō'acūrē ĩ'atu'tiḡu, tojo nicā nipe'tise masā ějōpeosenojōrē ña'arō ucūacju nigũsami. Cū dia'cūrē ějōpeocā ũagũsami. Ō'acū weronojō Ō'acū wi'ipu sājāanujā dujigũsami. “Yũ'u Ō'acū ni'i”, nita'sagũsami. ⁵ Yũ'u mūsā tiropu níḡũ, tere werewũ. ¿Mūsā tere wācūweti? ⁶ Mūsā cū ña'agũ a'tiatjere cā'mota'agure masī'i. Ō'acū cū queoca nũmu dũporo ña'agũ a'tisome. ⁷ Dicuse ña'ase cū weeatjere masīno'ña marī'i yujupu. Tojo masīno'ña marīmicā, ña'ase cū weesenojō nu'cātoja'a. Cūrē cā'mota'agure miāca be'ro cū ña'arō weese masīno'rōsa'a. ⁸ Cū wa'acā, ña'arō weesebucju pe'e a'tiḡusami. Be'ro marī wioḡu Jesús a'ti di'tapũ apaturi a'tiḡu, cū tutuaro me'rā ña'agūrē wějēḡũsami. Cū asistese me'rā a'tiḡu, cūrē cō'abajuriogũsami. ⁹ Cū ña'agũ etāca be'ro wātīa wioḡu weetamurō me'rā peje wee'ota'sagũsami. ¹⁰ Pecame'epu bu'iri da'reno'ajārē no'o nise ña'ase pōtēorō narē weeta'sagũsami. Ō'acū narē yũ'rũosi'rīmicā, na diacjũ cjasere ějōpeosi'rītirāsama. Tojo weerā pecame'epu wa'adojarāsama. ¹¹ Na ějōpeotise bu'iri Ō'acū nemorō narē nisoonemocā weegũsami. Tojo weerā nisoono'o, ějōpeorāsama. ¹² Ō'acū ye diacjũ cjasere ějōpeosi'rītirā, ña'arō weesere tu'sayũ'rũarāsama. Tojo weegũ Ō'acū narē bu'iri da're bajuriogũsami.

Ō'acū cū bese'cārārē yũ'rũocu niwī nise ni'i

¹³ Yũ'u acawererā, Jesús marī wioḡu mūsārē ma'imi. Ō'acū ne waropu mūsārē yũ'rũweticā wéegũ besecu niwī. Espiritu Santu tutuaro me'rā Ō'acū yarā sājācā weecu niwī. Tojo nicā mūsā diacjũ cjasere ějōpeodutigu tojo weecu niwī. Tojo weerā ũsā mūsā weesetisere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. ¹⁴ ũsā mūsārē Jesucristo masārē yũ'rũose quetire werewũ. Te me'rā Ō'acū mūsārē cū pō'rā wa'acā weecu niwī. Marī wioḡu Jesucristo nirōpu marīrē cū añubutiasere bu'ipejatamucā ũagu, tojo weecu niwī. ¹⁵ Tojo weerā wācūtutuanu'cūcā'ña. ũsā mūsā tiropu bu'e'quere, tojo nicā ũsā todũporopu ojao'o'quere wācūnũrũña.

¹⁶ Jesucristo marī wioḡu basuta, tojo nicā marī pacu Ō'acū marīrē pa-jaña'rā, ma'icārā niwā. Na marīrē wācūtutuacā weenu'cūsama. Marīrē o'otjere e'catiyutojacā weesama. ¹⁷ Mūsārē wācūtutuacā, ějōpeonu'cūcā weeato. Nipe'tise mūsā ucūsere, mūsā weesere añurō nisetiā weeato.

3

Pablo quẽ'rã sẽrĩbosaduti'que ni'i

¹ Acawererã, musãrẽ a'tiro nituorãti. Ûsã ye niatjere sẽrĩbosaya. A'tiro sẽrĩña. “Na marĩ wiogu ye quetire werecã, pãjãrã masã na weresere ãjõpeoato”, ni sẽrĩbosaya. Tojo nicã musã wee'caronojõ “Narẽ tũ'oato”, ni sẽrĩbosaya. ² Nipe'tirãputa Jesucristo yere ãjõpeotima. Tojo weerã apeye quẽ'rãrẽ sẽrĩbosaya. Masã ña'arã ãsãrẽ ña'arõ weeticã'to nĩrã, sẽrĩña.

³ Marĩ wiogu cũ “Weeguti” ní'quere weeticã weesome. Cũ musãrẽ wãcũtutuacã weegusami. Wãtĩrẽ cã'mota'agusami. ⁴ Ûsã weeduti'quere musã queoro weerã wee'e. Tere Õ'acũ weetamuse me'rã añurõ weenu'cũrãsama, ni ãjõpeo'o. ⁵ Jesucristo musãrẽ Õ'acũ ma'imi nisere masĩcã weeato. Tojo nicã cũ wãcũtutua'caronojõ musãrẽ wãcũtutuacã weeato.

Pablo “Da'rawapata'aya” nise ni'i

⁶ Yũ'ũ acawererã, Jesucristo marĩ wiogu ɱaronojõ musãrẽ dutirãti. Æpẽrã Jesucristore ãjõpeorã musã me'rã nĩrã nijĩsijasama. Ûsã topũ duti'quere weesirututisama. Na me'rã ba'pati, ne ninemoticã'ña. ⁷ Musã masĩsa'a. Ûsã topũ nĩrã wee'quere ã'acũurõũa'a. Topũ nĩrã, tojo nibajaque'atitiwũ. ⁸ Ne ni'cãrẽ wapayetimĩrã, tojowaro ba'atiwũ. A'tiro pe'e weewũ. Musãrẽ caribosĩ'rĩtirã, ñamĩrĩ, ɱmũcori yóacãta da'rawũ. ⁹ “Ûsã bu'ese wapa ãsãrẽ ba'ase o'oya” nita basiomĩcã, ne weetiwũ. Musãrẽ añuse queose o'osĩ'rĩrã, ãsã basu da'rawũ. ¹⁰ Musã me'rã nĩrã, a'tiro dutiwũ. “No'o da'rasĩ'rĩtigunojõrẽ ne ba'ase ecaticã'ña”, niwũ. ¹¹ Ûsã musã ye quetire a'tiro tũ'owũ. Ni'cãrẽrã musã wa'tero nĩrã nijĩsija niapãrã. Da'ratimĩrã, ãpẽrãrẽ ucjasijapãrã. ¹² Marĩ wiogu Jesucristo dutiro me'rã tojo weesetirãrẽ wererãti. Æpẽrãrẽ ucjaro marĩrõ na ba'atjere, narẽ dũ'sasenojõrẽ da'rawapata'ame'rĩcã'to.

¹³ Yũ'ũ acawererã, musã pe'e caributiro marĩrõ añurõ weenu'cũcã'ña. ¹⁴ No'o ãsã a'ti pũrĩpũ dutio'osere weetigunojõrẽ “Cũ nimi”, ni masĩña. Cũrẽ bopoyaro yũ'rũato nĩrã ba'patiticã'ña. ¹⁵ Musã tojo ba'patitimĩrã, cũrẽ ã'atu'tirã weronojõ tũ'oña'ticã'ña. Musã acaweregũre weronojõ pe'e añurõ weeato nĩrã wereme'rĩcã'ña.

Pablo añudutitũ'o'que ni'i

¹⁶ Marĩ wiogu cũ basu marĩrẽ ejerisãjãse o'ogu a'tiro weeato. No'o de'ro mejẽcã wa'acã, musãrẽ ejerisãjãse o'onu'cũcã'to. Marĩ wiogu musã nipe'tirã me'rã niato.

¹⁷ Yũ'ũ Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yũ'ũ nipe'tise pũrĩrẽ ojawũaronojõta oja'a. Yũ'ũ a'tiro dia'cũ papera o'ógũ oja'a. Tojo weerã musã “Cũta ojapĩ”, ni masĩrãsa'a. ¹⁸ Marĩ wiogu Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weenu'cũcã'to.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Timoteo Listra wãmetiri macãpu bajuacu niwĩ. Cũ pacu griego masũ nigũ, judío masũ mejeta nicu niwĩ. Cũ paco pũricã judío masõ nico niwõ. Cũ Pablöre queti miaco'tegu nicu niwĩ.

Pablo Éfesopu nigũ, Timoteore a'ti pũrĩre ojacu niwĩ. Timoteore cũ ãjõpeosere wãcũtutuacã weenemogũ, Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã tiropure añurõ nisetidutigũ ojacu niwĩ.

A'tiro ojacu niwĩ. “Õ'acũrẽ sãrĩrã, a'tiro weerõa'a”, ni ojacu niwĩ. Tojo nicã musãrẽ su'ori nisetiacãrẽ besesõrõrã, ã'rãnojõrẽ sõrõrõõa'a nisere ojacu niwĩ. Wapewia numiarẽ co'tesere, tojo nicã apeye ojanemocu niwĩ. Añurõ wéerã bu'iri marĩrã nisetisere ojacu niwĩ. Queoro bu'etirãrẽ tu'omasĩdusere ojacu niwĩ.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yu'u Pablo Jesucristo besecũú'cu ni'i. Õ'acũ marĩrẽ yu'ruogu nimi. Cũta Jesucristo ye quetire weredutigũ o'ówĩ. Jesucristo marĩ wiogu quẽ'rã yu'ure o'ówĩ. Cũrẽta marĩ yucuerã wee'e.

² Timoteo, mu'urẽ oja'a. Mu'u Jesucristore ãjõpeoyucã, yu'u macũ waro weronojõ ni'i. Õ'acũ marĩ pacu, tojo nicã Jesucristo marĩ wiogu mu'urẽ añurõ weeato. Pajaña'to. Mu'urẽ ejerisãjãcã weeato.

Nisoosere cã'mota'aduti'que ni'i

³ Yu'u Macedoniapu wa'ase duporo mu'urẽ ti macã Éfesopu tojadutiwu. No'o mejẽcã bu'erãrẽ cã'mota'adutigũ tojaque'adutiwu. Ni'cãrõacãrẽ mejãrõta nigũti tja. ⁴ Tocjãrãrẽ wereturiamasere, tojo nicã na ñecũsumuarẽ wãmepeonu'cũsere “Wãcũma'aticã'ña”, niña. Masã tere wãcũrã, mejõ waro a'metu'tima'asama. Marĩrẽ Õ'acũ weeduti'quere añurõ weecã weewe'e. Marĩ cãrẽ ãjõpeose me'rã pe'e Õ'acũ weeduti'quere wee'e. Tojo weegu narẽ mejẽcã bu'esere cã'mota'aya.

⁵ Musãrẽ a'merĩ ma'icã uagu, tojo duti'i. Ña'ase marĩrã, bu'iri marĩrã tu'oña'rã, diacjã Õ'acũrẽ ãjõpeorã, queoro ma'irãsa'a. ⁶ Æpẽrã tere weetima. No'o uaro ucũma'ama. ⁷ Õ'acũ ye cjase cũ duti'quere bu'esĩ'rĩmima. Tojo weemirã, na ucũsere tu'omasĩtima. Masĩbutiarã weronojõ bu'ema.

⁸ Marĩ masĩ'i. Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere queoro masĩcãma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masã Õ'acũrẽ yu'rũnu'cãsere masĩdutigũ cũucu niwĩ.

⁹ Õ'acũ tere cũúgu, queoro weerãrẽ cũuticu niwĩ. Cũrẽ yu'rũnu'cãrãrẽ, cũ dutiro weetirãrẽ cũucu niwĩ. Tojo nicã ña'abutiario weeri masãrẽ, ña'arõ weenu'cũrĩ masãrẽ cũucu niwĩ. Õ'acũrẽ ãjõpeotirãrẽ, cũ ye bu'ese cjasere uatirãrẽ cũucu niwĩ. Apeyere, no'o pacure, pacore wẽjẽcõ'arãrẽ, nipe'tirã no'o wẽjẽsebucurãrẽ cũucu niwĩ. ¹⁰ No'o ãpẽrãrẽ a'metãrãbajaque'atirãrẽ, no'o umua se'saro numia me'rã weewuaronojõ weerãnojõrẽ cũucu niwĩ. Numia quẽ'rãrẽ na weronojõ weewuarãnojõrẽta cũucu niwĩ. Tojo nicã masãrẽ ñe'e, ãpẽrãpũre duaturiarãrẽ cũucu niwĩ. Nisoosebucurãrẽ, tojo nicã “Õ'acũ me'rã diacjũta ni'i” nisoorãnojõrẽ cũucu niwĩ. Tojo nicã nipe'tise añuse bu'esere cã'mota'arãnojõrẽ Õ'acũ cũ

dutisere cūucu niwī. ¹¹ A'te bu'ese, añubutiase Õ'acū yu'rūose queti nírōnojōta ni'i. Cū añuyu'rūgu yu'ure a'te quetire weredutiwī.

Pablo “Yu'u ña'agū nimicā, Õ'acū yu'ure añurō weewī” ní'que ni'i

¹² Yu'u marī wiogu Jesucristore e'catise o'o'o. Cū yu'ure añurō wācūgū, cū yarārē yu'ure weetamudutiwī. Tojo weedutigu, yu'ure tutuasere o'owī. ¹³ Toduporopu yu'u cūrē ña'arō ucūwū. Cū yarārē ña'abutiario weewu. Titapure yu'u Jesucristore ējōpeotitjāgū, yu'u weesere masītiwū. Tojo weegu Õ'acū yu'ure pajaña'wī. ¹⁴ Marī wiogu yu'ure ma'īgū, añubutiario weewī. Cū yu'ure Jesucristore añurō ējōpeocā weewī. Āpērārē ma'icā weewī.

¹⁵ A'te yu'u ucūatje queoro waro ni'i. Nipe'tirā ējōpeorua'a. A'tiro ni'i. Jesucristo ña'arō weerārē yu'rūosī'rīgū a'ti nucūcāpūre a'ticu niwī. Yu'uta nipe'tirā yu'rūoro ña'arō weeyu'rūnū'cā'cu ni'i. ¹⁶ Tojo nimicā, Õ'acū yu'ure pajaña'wī. Cū tojo weese me'rā Jesucristo ña'arō weerārē pajaña'sere yu'ure ĩ'omū'tāwī. Cū masārē pajaña'se ne pe'tisome. Yu'ure, ña'arō weeyu'rūnū'cā'cure pajaña'caronōjōta nipe'tirā cūrē ējōpeorārē pajaña'gūsami. Narē cū me'rā catinu'cūcā weegusami. ¹⁷ Tojo weerā Õ'acūrē “Añuyu'rūami”, ninu'cūrā. Cū wiogu ninu'cūgū nimi. Ne wērīsome. Õ'acū ni'cūta nimi. Cū bajutigu, masīyu'rūgu nimi. Tojota nimi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mū'u yu'u macū weronōjō ni'i. Yu'u mū'urē weeduti'quere weeya. Toduporo marī acawererā mū'urē Õ'acū wereduti'quere werepā. Na were'caronōjōta weeya. Tere wéégū, tutuaro me'rā du'ucūurō marīrō añurō weesere weenu'cūcā'ña. Tojo nicā queoro ējōpeo, bu'iri marīgū tū'oña'ña. Āpērā Jesucristore ējōpeorā queoro weemasīmirā, weeticārā niwā. Tere weetirā, Jesucristore ējōpeodu'ucārā niwā. ²⁰ A'te tojo wa'awū Himeneorē, tojo nicā Alejandreore. Tojo weegu ā'rā pūarārē Õ'acūrē ña'arō ucūnemoticā'to nīgū Jesucristore ējōpeorā me'rā ninemodutitiwū. Narē wātīa wiogu de'ro weesī'rīrō weeato nīgū tojo weewu.

2

“Õ'acūrē sērīrā, a'tiro weerua'a” ní'que ni'i

¹ Ne waro Jesucristore ējōpeorā a'tiro weecā ua'a. Nipe'tirārē sērībosarā. Õ'acū narē weetamuato nīrā sērībosato. Õ'acūrē sērīrā, “Añu'u”, niato. ² Wiorārē, nipe'tirā dutiri masārē sērībosato. Marī tojo weerā a'mequēse marīrō nirāsa'a. Nipe'tise Õ'acū dutisere queoro weemasīrāsa'a. Masā me'rā queoro nisetirāsa'a. ³ Marī āpērārē sērībosarā, añurō weerā wee'e. Õ'acū marīrē yu'rūogu tojo weecā tū'sasami. ⁴ Õ'acū nipe'tirārē cū tiropu wa'acā ūasami. Nipe'tirārē cū ye, diacjū cjasere masīcā ūasami. ⁵ Õ'acū ni'cūta nimi. Tojo nicā Jesucristo ni'cūta tja masārē Õ'acū me'rā apobosari masū nimi. Cū masū weronōjō upūtigu nicu niwī. ⁶ Jesucristo nipe'tirā masārē yu'rūogu wērībosacu niwī. Marī ña'arō wee'que wapare wapayegu tojo weecu niwī. A'te quetire “Tojo wa'arosa'a” nīcatero ejacā, werebajurēno'caro niwū. ⁷ Cū ye quetire weredutigu Cristo yu'ure sōrōwī. Cū besecū'cu niato nīgū judío masā nitirārē cū ye, diacjū cjasere bu'edutigu sōrōwī. Diacjūta ni'i. Nisoogu mejēta wee'e.

⁸ Tojo weegu nipe'tirocjārā ūmūarē a'tiro weecā ua'a. Na nerēwūaropu Õ'acūrē sērīcā ua'a. Nūmorō sērīrā, ña'arō weese moorā sērīrōua'a. Uase,

a'metu'tise moorã sērĩrõu'a. ⁹ Numia quẽ'rã a'tiro weecã u'a. Na su'tire añurõ ì'atũ'saropũta sãñato. Ejatuario weeme'ricã'to. Na upũre ãpẽrã “Añurã nima” nidutirã peje ma'masu'ayũ'rũoticã'to. ¹⁰ A'tiro pe'e weeato. Añurõ bajusĩ'rĩrã, Õ'acũrẽ ãjõpeorã numia weewuasenojõrẽ weeato. Bajuyoropũre añurõ weese me'rã “Añurã nima”, nino'ato. Æpẽrãrẽ weetamu, añurõ weeato. ¹¹ Jesucristore ãjõpeorã nerẽ, na bu'eri curare numia di'tamarĩrõ tũ'oato. Ûrũsãma'a, ye'suticã'to. ¹² Ne numiarẽ masã decopũ werenu'cũcã uawe'e. Tojo nicã umuarẽ ne dutiticã'to. Tojo weronojõ o'orã, na numia di'tamarĩato. ¹³ A'tiro ni'i. Õ'acũ Adãrẽ weemũ'tãcũ niwĩ. Cũ be'ro Evare weecũ niwĩ. ¹⁴ Apeye quẽ'rãrẽ, Adã wãtĩ nisoono'mũ'tãcũ mejẽta nimi. Numio pe'e nisoono'mũ'tãco niwõ. Tojo weeno'co niyugo, Õ'acũ duti'quere yũ'rũnũ'cãco niwõ. ¹⁵ Tojo nimicã, Õ'acũ numiarẽ yũ'rũogusami. Na põ'rãticã, narẽ añurõ yũ'rũweticã weegusami. Na cãrẽ ãjõpeocã, masãrẽ ma'icã, tojo weegusami. Na queoro wãcũyu, weeseticã, Õ'acũ cũ uaro weenu'cũcã, yũ'rũweticã weegusami.

3

Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã su'ori nirãrẽ sõrõse ni'i

¹ Masã a'tiro ucũwũase diacjũta ni'i: “No'o Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã su'ori nigũ, su'ori wejepeogu sãjãsi'rĩgũnojo añuse da'rasere weesi'rĩgũ weemi.” ² Tojo weesi'rĩgũnojo a'tiro nirõu'a. Cũta “Ña'arõ weemi” nino'ña marĩgũ nirõu'a. Ni'cõta numotigu nirõu'a. Cũ wiopesase me'rã weesetigũnojo nirõu'a. Añurõ wãcũyu weesetigũnojo nirõu'a. Æpẽrã wiopesase me'rã ì'ano'gũnojo nirõu'a. Sijari masã cũ ya wi'ipũ wa'acã, añurõ põtẽrĩgũnojo nirõu'a. Æpẽrãrẽ añurõ bu'eme'rĩgũnojo nirõu'a. ³ Tojo nicã que'agu, cumucabũcũ niticã'rõu'a. Tojo weronojõ o'ogu, tu'tiro marĩrõ masãrẽ queoro weegũnojo nirõu'a. A'mequẽsere uatigu, niyerure uaripejatigũnojo nirõu'a. ⁴ Cũ, cũ ya wi'icjãrãrẽ añurõ dutimasĩgũ nirõu'a. Cũ põ'rãrẽ añurõ wiopesase me'rã yũ'time'ricã weegũ nirõu'a. ⁵ Cũ, cũ ya wi'icjãrãrẽ dutimasĩtigũ, Õ'acũrẽ ãjõpeori curuacjãrã pe'ere totã nemorõ co'tetibosami. ⁶ Jesucristore ne waropũ ãjõpeomujãti'cure su'ori wejepeogu sõrõña. Apepero weegũ ni'cũ ãjõpeoca be'roacã sõrõno'cũ pe'e “Yũ'u ãpẽrã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, nibosami. Cũ tojo nigũ, wãtĩ weronojõ wãcũbosami. Tojo weegũ Õ'acũ wãtĩrẽ bu'iri da're'caro weronojõ cãrẽ weebosami. ⁷ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro nino'gũrẽ beseya. Jesucristore ãjõpeotirã “Cũta añurõ weemi” nino'gũ niato. Tojo weeticãma, ãpẽrã cãrẽ ña'arõ wãcũbosama. Cũ uaro wéégũ, bopoyagũ wãtĩ uaro weebosami.

“Weetamuco'terã a'tiro nisetirou'a” nise ni'i

⁸ Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã, Õ'acũ ye queti wererãrẽ weetamuco'terã quẽ'rã na wiorã weronojõ nirõu'a. Æpẽrã ãjõpeono'rãnojo nirõu'a. Na ucũsere queoro weerãnojo nirõu'a. Que'arã, ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩrãnojo niticã'rõu'a. ⁹ Marĩ ãjõpeose Jesucristo ye queti Õ'acũ ì'o'quere ãjõpeonu'cũrã nirõu'a. Na bu'iri moorã tũ'oña'rã nirõu'a. ¹⁰ Narẽ sõrõati dũporo na weesetisere añurõ masĩrõu'a. Na añurõ weeseticã, bu'iri maricã ì'arã, sõrõrõu'a. ¹¹ Numia quẽ'rã mejãrõta ãpẽrãrẽ ãjõpeono'rãnojo nirõu'a. Ucjasepijarã niticã'rõu'a. Nucũĩ'ase me'rã weesetirã nirõu'a. Tojo nicã queoro weenu'cũrã nirõu'a. ¹² Umũ

weetamuco'tegũ ni'cõta nũmotiroũa'a. Cũ põ'rãrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ añurõ dutimasĩrõũa'a. ¹³ Na weetamuco'tesere añurõ weecã, narẽ masã “Añurõ weema”, nirãsama. Tojo nicã Jesucristore na ãjõpeosere uiro marĩrõ añurõ werenemorãsama.

Marĩ ãjõpeose cjase ni'i

¹⁴⁻¹⁵ “Maata mũ'ũ tiropũ wa'aguti”, ni wãcũ'u. Tojo wãcũmigũ, apetero weegũ maata wa'atibosa'a. Tojo weegũ mũ'ũrẽ Õ'acũ põ'rã a'tiro nisetiroũa'a nisere ojaguti. Õ'acũ catinu'cũgũ nimi. Cũ põ'rã Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã nima. Náta Õ'acũ ye queti diacjũ cjasere masãrẽ masĩcã weema. ¹⁶ Diacjũta ni'i. Marĩ ãjõpeose todũporo masã masĩti'que ni'i. Mejõ nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i:

Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ a'ti nucũcãpũre bajuacũ niwĩ.

Espĩritu Santu cãrẽ “Añugũ waro nimi”, ni werebajurẽcũ niwĩ.

Õ'acũrẽ wereco'terã Ʃ'mũsepũ nirã cãrẽ ã'acãrã niwã.

Cũ ye queti a'ti nucũcãpũre werese'sano'o.

A'ti nucũcãpũre masã cãrẽ ãjõpeoma.

Be'ro Õ'acũ Ʃ'mũsepũ cãrẽ miacũ niwĩ.

4

“Diacjũ cjasere ãjõpeotirã a'tiro weesama” nise ni'i

¹ Espĩritu Santu bajuyoropũ a'tiro nicũ niwĩ: “A'ti Ʃmũco pe'tiati dũporo ãpẽrã Jesucristore ãjõpeomi'cãrã ãjõpeodu'urãsama. Wãtĩa nisoose me'rã bu'esere wererãrẽ siruturãsama. Tojo nicã wãtĩa bu'esere siruturãsama.”

² Weeta'sari masã nisoose me'rã bu'ecã, tũ'orãsama. Weeta'sari masã te nisoosere masĩmirã, ne bu'iritirã tũ'oña'tima. ³ Na a'tiro weesama. Masãrẽ nũmotisĩ'ricã, cã'mota'asama. Tojo nicã ni'cãrẽ ba'asere ba'adutitisama.

Õ'acũ pe'e a'te ba'asere weecũ niwĩ. Jesucristore ãjõpeorãrẽ diacjũ cjase masĩrãrẽ ba'adutigu tojo weecũ niwĩ. Tere ba'arã, cãrẽ e'catise o'odutigu tojo weecũ niwĩ. ⁴ Nipe'tise Õ'acũ wee'que añuse ni'i. Marĩ ne yabiticã'rõũa'a. A'tiro pe'e weerõũa'a. Cãrẽ e'catise o'orã, ba'arõũa'a.

⁵ A'tiro ni'i. Õ'acũ tere “Añu ni'i”, nitojacũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cãrẽ e'catise o'ocã, cũ te ba'asere añuse wa'acã weemi.

Pablo Tĩmoteore weedutise ni'i

⁶ Mũ'ũ Õ'acũ ye cjasere marĩ acawererãrẽ bu'eya. Tere bu'égũ, Jesucristore añurõ da'racõ'tegũ nigũsa'a. Siape me'rã mũ'ũ Õ'acũ ye cjasere bu'égũ, nemorõ ãjõpeogusa'a. Mũ'ũ añuse bu'esere sirutuse me'rã nemorõ wãcũtutuagũ nigũsa'a. ⁷ A'ti turi cjase werema'asere tũ'oticã'ña.

Nemorõ Õ'acũ Ʃaro weenu'cũcã'ña. ⁸ A'tiro ni'i. Marĩ da'rarã, nemorõ tutuarã wa'asa'a. Te añu ni'i. Marĩ Õ'acũ Ʃaro weecã, totã nemorõ añusa'a. A'ti Ʃmũcopũre, be'ro Ʃ'mũsepũre marĩrẽ añurõ wa'arõsa'a.

⁹ A'te diacjũta ni'i. Nipe'tirã a'tere ãjõpeorõũa'a. ¹⁰ Tojo weerã marĩ Jesucristo ye cjasere wererã, pi'eti, upũtu da'ra'a. Õ'acũ marĩrẽ añurõ weeatjere wãcũ, e'catiyutojarã, tojo wee'e. Cũ catinu'cũgũ nipe'tirãrẽ yũ'rũogũ nimi. Cãrẽ ãjõpeorã se'sarore yũ'rũogusami. ¹¹ A'tere ãpẽrãrẽ dutiya. Narẽ tere bu'eya.

¹² Mũ'ũ ma'mũ nise ye bu'iri ãpẽrã mũ'ũ ucũsere ãjõpeotibosama. Tojo weesere cã'mota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ãjõpeorãrẽ añuse queose ã'oña. Mũ'ũ ucũwũase, mũ'ũ weesetise me'rã ã'oña. Tojo nicã ãpẽrãrẽ ma'ise, mũ'ũ Jesucristore ãjõpeose me'rã ã'oña. Apeye quẽ'rãrẽ añugũ mũ'ũ nise me'rã ã'oña. ¹³ Yũ'ũ topũ etase dũporo nerẽrã,

Õ'acũ ye quetire bu'eĩ'onu'cũcã'ña. Marĩ acawererãrẽ wãcũtutuadutigu tojo weeya. Narẽ añurõ bu'eya. ¹⁴ Õ'acũ mu'urẽ weemasise o'o'quere weenu'cũcã'ña. Sõ'onícatero Jesucristore ãjõpeori curuacjãrã su'ori nirã mu'urẽ ñapeocaterore te weemasisere Õ'acũ o'owĩ.

¹⁵ Õ'acũ o'o'quere wãcũnurũ, añurõ weenu'cũcã'ña. Tojo weecã, nipe'tirã mu'u añurõ weewã'cãsere ï'arãsama. ¹⁶ Apeye nigãti. Mu'u bu'esere, tojo nicã mu'u weesetisere añurõ wãcũña. Nipe'tisere queoro weenu'cũcã'ña. A'tere wéégũ, mu'u basu yu'rũwetigu weegusa'a. Tojo nicã mu'u weresere tu'orã quẽ'rã yu'rũwetirãsama.

5

Jesucristore ãjõpeorãrẽ “A'tiro weeya” nise ni'i

¹ Timoteo, mu'urẽ dutiguti. Bucurã umuarẽ tu'titicã'ña. Mu'u, mu'u pacusumuarẽ ucũgũ weronojõ narẽ wereya. Ma'mapjia quẽ'rãrẽ mu'u acabijirãrẽ ucũgũ weronojõ weeya. ² Bucurã numiarẽ mu'u pacosãnumiarẽ ucũgũ weronojõ narẽ wereme'ricã'ña. Nu'miarẽ mu'u acabijirãrẽ weronojõ ña'arõ wãcũrõ marĩrõ wereya.

³ Wapewia numia weetamuno'ña marĩrãrẽ weetamuña. ⁴ Wapewio põ'rãticãma o pãrãmerãticãma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjãrã me'rã añurõ weewã'cõrõua'a. Tojo weerã põ'rã, pãrãmerã, na pacusumua, na ñecũsumua ma'i'que wapa ma'i a'merã weesama. Tojo weese añuse ni'i. Õ'acũ tere tu'sasami. ⁵ Apego wapewio waro ni'cõ nigõ pũricã Õ'acũ weetamuatjere yucuesamo. Ëmucorinucũ, ñamirĩnucũ tojo sãrĩnu'cũsamo. ⁶ Apego wapewio pe'e co ñasere weema'acã'samo. Co pecame'epu wa'acjo weronojõ nitojasamo. ⁷ A'te quẽ'rãrẽ weedutiya. Tojo weeduticã, “Na bu'iri marĩrã nima”, nino'rãsama. ⁸ A'tiro ni'i. Ni'cũ cã acawererãrẽ añurõ weetigu, marĩ ãjõpeosere yabigu weronojõ nisami. Cũ ya wi'icjãrã warore añurõ weetigu pe'e, totã nemorõ ña'arõ weesami. Jesucristore ãjõpeotigu nemorõ ña'agũ nisami.

⁹ Wapewia numiarẽ weetamurãtirã na wãmerẽ ni'cã pũrĩpu ojaõ'oña. A'tiro nirã numianojõrẽ ojaya: Bucuo waro sesenta cũ'marĩ cuogore, ni'cũrẽta marãputi'core ojaya. ¹⁰ “Co añurõ weemo” nino'gõnojoõrẽ ojaya. Co põ'rãrẽ añurõ masõ'conojõrẽ masã co ya wi'ipũ ejacã añurõ ñe'egõnojoõrẽ ojaya. Tojo nicã mejõ nisere da'rago ãpẽrã Jesucristore ãjõpeorãrẽ weetamugõnojoõrẽ ojaõ'oña. Pi'etirãrẽ weetamugõnojoõrẽ ojaya. No'o añuse apeyenojõ weegore ojaya.

¹¹ ãpẽrã wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojõrẽ na wãmerẽ ojaticã'ña. Apetero na umua me'rã nisĩ'rĩrã, apaturi marãputibosama tja. Jesucristo pe'ere wãcũdu'u, marãputise pe'ere wãcũyu'rũnũ'cãbosama. ¹² Na “Jesucristo ye dia'cũrẽ weerãti” ni'quere weetirã, bu'iritirã nibosama. ¹³ Apeye quẽ'rãrẽ wi'seripu dia'cũ sijarã, nijĩsijarã dojobosama. Te dia'cũrẽ weetibosama. Ucjasebucurã dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarã, na ye nitisere ucũwũano'ña marĩsere ucjabosama. ¹⁴ Tojo weegu wapewia numia nu'miacure nirãrẽ marãputicã ña'a. Na põ'rãtiato. Wi'serire co'teato. Na tojo weecã, marĩrẽ ï'atu'tigu “Na ña'arõ weema”, nímasĩtisami. ¹⁵ A'tiro ni'i. ãpẽrã wapewia numia Jesucristore ãjõpeomirã, cũrẽ ãjõpeodu'uma. Wãtĩa wiogũre siruturã, tojo weema.

¹⁶ Jesucristore ějōpeogũ o ějōpeogo na acawerego wapewiore cuobosama. Core cuorã na weetamuato. Jesucristore ějōpeori curuacjãrãrẽ co'tedutiticã'to. Tojo weecã, ãpẽrã wapewia numia co'teno'ña marĩrã pe'ere co'temasĩrãsama.

¹⁷ Jesucristore ějōpeori curuacjãrãrẽ su'ori wejepeorãrẽ, añurõ weerãrẽ a'tiro nirõũa'a. “Na añubutiaro dutima”, nirõũa'a. Totã masãrẽ were bu'erã pe'ere nemorõ nirõũa'a. ¹⁸ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta a'tiro ni'i: “Wecu trigore ãrũagũ, tuumajãmisutuasami. Cũ ba'asĩrĩgũ, ba'ato. A'tiro weeticã'to. Trigore ba'ari nĩrã, cũ useropu tuusãarĩ be'tore tuusãaticã'to.” Aperopure a'tiro ojano'wũ: “Da'rari masũ cũ da'rãse wapa wapata'aba'amasĩmi,” ni ojano'wũ. Tojo weerã su'ori nirãrẽ weetamurõũa'a.

¹⁹ Apetero ni'cũ mu'upure a'tiro nibosami: “Ûsãrẽ su'ori wejepeogu ña'arõ weeamĩ”, ni weresãbosami. Cũ tojo nicã, tu'oticã'ña. Puarã o i'tiarã ĩ'a'cãrã weresãcãpu, tu'oya. ²⁰ Ña'arõ weenu'cũrãrẽ nipe'tirã ĩ'orõpu tu'tiya. Tojo weecã, ãpẽrã uirã, ña'arõ weesome. ²¹ Õ'acũ ĩ'orõpure, Jesucristo marĩ wioгу ĩ'orõpure mu'urẽ a'tiro nigũti. Tojo nicã Õ'acũrẽ wereco'terã cũ bese'cãrã ĩ'orõpu quẽ'rãrẽ mu'urẽ nigũti: Su'ori wejepeorãrẽ ni'cãrõnojõ weeya. Mu'ũ tu'sarãnojõ dia'cũrẽ añurõ weeticã'ña. Nipe'tirãrẽ queoro weeya. ²² ĩ'abocurequejo, su'ori wejepeogure sõrõticã'ña. Mu'ũ ña'arõ weerãrẽ besegu, na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arõ weesere cã'mota'aya.

²³ Mu'ũ paapu dutitise ye bu'iri aco dia'cũ sĩ'rĩticã'ña. Cã'rõacã vino quẽ'rãrẽ sĩ'rĩña.

²⁴ Ni'cãrẽrãrẽ na ña'arõ weesere beseatji duporo maata na ña'arõ weesere masĩno'toja'a. ãpẽrã pe'ere na ña'arõ weese be'ropu bajarosa'a. ²⁵ Mejãrõta tja añurõ weese quẽ'rã maata masĩno'o. Apeye pe'e añurõ weese maata bajutise be'ropu bajarosa'a.

6

¹ Jesucristore ějōpeorã da'raco'teri masã na wiorãrẽ wiopesase me'rã ĩ'arõũa'a. Na tojo weecã, Õ'acũrẽ, tojo nicã marĩ bu'esere ãpẽrã ña'arõ ucũsome. ² Na wiorã Jesucristore ějōpeorã nicã, a'tiro weeticã'to. Na ějōpeorã nise bu'iri narẽ wiopesase marĩrõ ĩ'aticã'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorõ añurõ weeato. Na wiorã Jesucristore ějōpeorã nima. Tojo weerã na acawererã na mairãrẽ weronjõ añurõ weeato. A'tere were, bu'eya narẽ.

Marĩ ějōpeosere queoro weedutise ni'i

³ No'o mejẽcã bu'egunojõ a'tiro nisami. Marĩ wioгу Jesucristo ye bu'esere “Tojo niwe'e”, nisami. Tojo nicã marĩ ějōpeose quẽ'rãrẽ “Tojo niwe'e”, nisami. ⁴ Tojo nigũ masĩtimigũ, “ãpẽrã yu'rũoro masĩyu'rũnu'cã'a”, nisami. Cũ tojo nigũ tu'omasĩtigu nimi. Cũ na ucũsenũcũrẽ “Tojo niwe'e”, nimũjãsami. Te me'rã a'merĩ ùose, a'metu'tise, yabise, a'merĩ ějōpeotise wã'cã'a. ⁵ Tojo nicã ãpẽrã mejõ warota a'metu'tise wã'cã'a. Ña'arõ wãcũrã, tojo weesama. Diacjũ cjasere ne masĩtisama. Tojo weerã me'rã a'mesu'aticã'ña. Na “Õ'acũrẽ ějōpeose me'rã wapata'arãsa'a”, ni wãcũsama. ⁶ Tojota ni'i, nĩrõ. Diacjũta marĩ Õ'acũrẽ ějōpeose me'rã peje apeyenojõ cuorã weronjõ ni'i. Marĩ cuoro ejatuaro e'caticãma, tojota ni'i. ⁷ A'tiro ni'i. Marĩ a'ti turipure bajarã, ne apeyenojõ me'rã bajuatiwũ. Wẽrĩrãpu quẽ'rã ne apeyenojõ

miasome. ⁸ Marĩ su'ti, ba'ase cʉose me'rã e'catiroɯa'a. ⁹ Āpērã pe'e peje cʉosĩ'rĩrã ɯaripejarã no'o ɯaro weema'asama. Siape me'rã nemorõ ɯaripejadosama. Te me'rã na dojo, bu'iri da'reno'rãsama. Pecame'epɯ wa'arãsama. ¹⁰ A'tiro ni'i. Niyeru ɯaripejase me'rã nipe'tise ña'ase du'pocãti'i. Āpērã Jesucristore ějõpeomi'cãrã a'te ɯaripejase me'rã na ějõpeomi'quere du'ucã'sama. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ na catiri ɯmɯcore peje bɯjawetise bocama.

Pablo Timoteore “Queoro weeya” nise ni'i

¹¹ Timoteo, mɯ'ɯ pũrĩcã Õ'acũ yagɯ ɯaripejasere ne weema'aticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Añurõ weenu'cũcã'ña. Õ'acũrẽ sirutuya. Cũrẽ ějõpeoya. Nipe'tirãrẽ ma'ña. Mejẽcã wa'acã, wãcũtutuaya. Tu'tiro marĩrõ ãpērãrẽ añurõ weeya. ¹² Mɯ'ɯ tutuaro põtẽorõ wãcũtutua, ějõpeonu'cũcã'ña. Catise ɯ'mɯsepɯ mɯ'ɯ Õ'acũ me'rã ninu'cũatjere wãcũnu'cũcã'ña. Õ'acũ catise pe'titisere o'osĩ'rĩgũ mɯ'urẽ besecɯ niwĩ. Tojo weegɯ tere wãcũyɯ'rɯnɯ'cãcã, mɯ'urẽ o'ogɯsami. Mɯ'ɯ pãjãrã tɯ'oropɯ Jesucristore ějõpeosere queoro werewɯ. ¹³⁻¹⁴ Õ'acũ nipe'tirãrẽ catise o'ogɯ nimi. Cũ ĩ'orõpɯ, tojo nicã Jesucristo ĩ'orõpɯ quẽ'rãrẽ mɯ'urẽ weeduti'i. Jesucristomarĩcã cũ catiri ɯmɯcore ma'itigɯ, a'tiro weecɯ niwĩ. Poncio Pilatore cũ nisetisere añurõ werecɯ niwĩ. Mɯ'ɯ quẽ'rã yɯ'ɯ dutise nipe'tisere dɯcayuro marĩrõ queoro wereya. “Cũ queoro weetimi”, nino'ticã'ña. Marĩ wiogɯ Jesucristo a'tiri curapɯ tojo weedu'uya. ¹⁵ Õ'acũ “Tojo weeguti” nĩcatero ejacã, nipe'tise cũ ní'quere queoro tu'ajanɯ'cõgũsami. Õ'acũ ni'cũta añuyɯ'rɯgɯ, tutuayɯ'rɯgɯ nimi. Nipe'tirã wiorã wiogɯ nimi. ¹⁶ Cũ ni'cũta catinu'cũmi. Cũ pũrõ asisteropɯ nimi. Ne ni'cũ masũ cũ basu Õ'acũ nirõpɯ wa'amasĩtimi. Ne ni'cũ cũrẽ ĩ'aticɯ niwĩ. ĩ'ata basiowe'e. Õ'acũ ni'cũrẽta añurõ ucũyɯ'rɯnɯ'cãrõɯa'a. “Cũ wiogɯ ninu'cũato”, nirõɯa'a. Tojota niato.

¹⁷ No'o peje cʉorãnojõrẽ a'tiro weedutiya. Na “Āpērã yɯ'rɯoro niyɯ'rɯnɯ'cã'a”, niticã'to. Na cʉose me'rã “Añurõ wa'arosa'a”, ni e'catiyuticã'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronjõ o'orã, Õ'acũ pe'ere e'catise me'rã yucueato. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ e'caticã ɯagɯ, nipe'tise marĩ cʉosere o'omi. ¹⁸ Peje cʉorãrẽ añusere weedutiya. Āpērãrẽ añurõ weeato. Na cʉosere o'oato. ¹⁹ Na tojo wéérã, ape ɯmɯcopɯre peje cʉorã weronjõ niyutojarãsama. Na catinu'cũatjere bocarãsama.

Pablo Timoteore “Tojo weeya”, nitɯo'que ni'i

²⁰ Timoteo, Õ'acũ mɯ'urẽ weredutigɯ cũu'quere añurõ weeya. A'ti nucũcã cjase ucũse mejõ nisere tɯ'oticã'ña. Tojo nicã mejẽcã no'o ɯaro ucũma'ase quẽ'rãrẽ tɯ'oticã'ña. Āpērã “Masĩrã waro ni'i” nirã peje mejẽcã wãcũse cʉoma. Ʋpɯtɯ na ɯaro ucũma'asama. Na masĩse nisoocũma'ase ni'i. Tojo weegɯ narẽ tɯ'oticã'ña. ²¹ Ni'cãrẽrã a'tere weesiruturã, Jesucristore ějõpeomi'quere du'ucã'cãrã niwã.

Õ'acũ mɯ'urẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapū bu'iri da'reri wi'ipū nígū, ojacū niwī. Cū Timoteore ojamū'tāca pūrīrē a'tiro ojacū niwī: “Yū'u bu'iri da'reri wi'ipū nise wapa nipe'tiropū Jesucristo ye queti se'saro wee'e”, ni ojacū niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojaticū niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'reri wi'ipū nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegū nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tū'oña'cū niwī. Luca, tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutuacā wéerā, bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē bopoyasāticārā niwā. Pablo “Ni'cūta nisa'a” ni tū'oña'gū, cū me'rācjārā waro Timoteore, Marcō cū tiropū pijiocū niwī. Troapū cū cūu'que paperare, cū yaro asibusurore miitidutigūnojōta pijiocū niwī. Cū “Maata wērīgūsa'a”, ni wācūcū niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

¹ Yū'u Pablo Jesucristo besecū'cū ni'i. Cū yū'ure Ō'acū uaronojōta cū ye quetire weredutigū o'owī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū “Jesucristore ējōpeorārē catinu'cūcā weegūti”, nicū niwī. Cū ní'caronojōta yū'ure tere weredutigū o'owī.

² Timoteo, mū'urē yū'u maigūrē oja'a. Mū'u Jesucristo ye quetire yū'u werecā, añurō ējōpeowū. Tojo weegū mū'u yū'u macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacū, tojo nicā Jesucristo marī wioḡū mū'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'urē ejerisājācā weeato.

“Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weero'na'a” nise ni'i

³ Yū'u Ō'acūrē sērīsetirinūcū mū'urē wācū'u. Mū'urē wācūgū, ñamipū, ɯmɯcopū Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yū'u ñecūsumūa ējōpeoseti'caronojōta ējōpeo'o. Yū'u bu'iri moogū tū'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. ⁴ Timoteo, mū'urē pūrō wācū'u. Yū'u mū'u tiropū ní'cū wijacā, mū'u uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mū'urē pūrō ī'asī'rīsa'a. Mū'urē ī'agū, e'catigūti nígū, tojo wācū'u. ⁵ Mū'u Jesucristore queoro ējōpeosere yū'u wācū'u. Mū'u ní'cārōacā ējōpeosere mū'u ñecō Loida, tojo nicā mū'u paco Eunice ējōpeomū'tāwā. Mū'u quē'rā tereta ējōpeosirutugū wee'e.

⁶ Tojo weegū mū'u a'tiro weecā ũ'a. Ō'acū mū'urē weeduti'quere tutuaro me'rā weenu'cūcā'ña. Todūporo yū'u mū'urē ñapeocā, Ō'acū mū'urē añuse masīserē o'owī. Tere nemorō añurō weenu'cūcā'ña.

⁷ Ō'acū marīrē Espírītu Santure o'owī. Cūrē o'ogū, uidutigū mejēta o'owī. Tojo o'ogū, tutuase o'ogure, ma'ise o'ogure, queoro wācūse o'ogure o'owī.

⁸ Tojo weegū marī wioḡū ye quetire weregū, bopoyaticā'ña. Yū'u quē'rārē Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū yū'u dujicā, bopoyasāticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mū'u quē'rā ña'arō yū'rūḡusa'a. Tojo wa'acā ī'agū,

“Añurōsa'a”, niña. Ō'acū mū'urē tutuaro o'oro pōtēorō tojo weeya. ⁹ Ō'acū marīrē pecame'epū wa'abo'cārārē yū'rūweticā weewī. Cū añurō weecā ũagū, cū ũaro weedutigū marīrē besecū niwī. Marī añuse weesetisere ī'agū mejēta besecū niwī. Cū pe'e marīrē añurō weesī'rīgū besecū niwī.

A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'ígū, Jesucristo marīrē yū'rūoatjere wācūcū niwī. Tere a'ti turi weese dūporo wācūtojacū niwī. ¹⁰ A'tocateroma marīrē

yu'rɔogɔ, Jesucristo a'tise me'rã cũ ma'isere i'owĩ. Marĩ pecame'epɔ wa'abo'cãrãrẽ yu'rɔweticã weewĩ. Tojo nicã a'tiro masĩcã weewĩ. Marĩ cũ yu'rɔose quetire tu'o ãjõpeorã, catinu'cũrãsa'a nisere masĩcã weewĩ.

¹¹ Õ'acũ te quetire yu'ure weredutiwĩ. Judío masã nitirãrẽ bu'edutigu yu'ure besecũúwĩ. ¹² Te quetire werese bu'iri yu'u pũrõ pi'eti'i. Tojo pi'etimigũ, bopoyawe'e. Yu'u Jesucristore masĩ'i. “Cũ ní'quere queorota weegusami”, ni'i. Cũ tutuagu nimi. Yu'ure te queti wereturiasẽ cũu'quere añurõ co'teyapada'reogusami. “Téé apaturi a'tigupɔ, co'tenu'cũgũsami”, ni'i. Tojo weegu yu'u ne bopoyawe'e.

¹³ Yu'u mu'urẽ bu'e'quere queoro bu'ewã'cãña. Añurõ ãjõpeosetiya. A'merĩ ma'iña. Marĩ Jesucristo me'rã nírã, tojo weemasĩ'i. ¹⁴ Espíritu Santu marĩpɔre nimi. Cũ weetamuse me'rã Õ'acũ mu'urẽ weredutigu cũu'quere añurõ bu'eya.

¹⁵ Mu'u masĩtoja'a. Nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã, Asiacjãrã yu'ure cõ'awijape'tia wa'awã. Na wa'tero ní'cãrã quẽ'rã Figelo, tojo nicã Hermógenes mejãrõta weewã. ¹⁶ Onesíforo pũrĩcã tojo weetiwĩ. Õ'acũ cãrẽ, cũ ya wi'icjãrãrẽ pajaña'gũsami. Pejetiri Onesíforo yu'ure wãcũtutuacã weewĩ. Apeye quẽ'rãrẽ yu'u bu'iri da'reri wi'ipɔ nimicã, yu'ure bopoyasãtiwĩ. ¹⁷ A'tiro pe'e weewĩ. Cũ Romapɔ ejagu, yu'ure upɔtu a'macɔ niwĩ. Téé bocagupɔ, a'madu'uwĩ. ¹⁸ Marĩ wiogu masãrẽ beseatji nɔmɔ Onesíforore pajaña'to. Cũ marĩrẽ Éfesopɔ weetamu'quere mu'u añurõ masĩsa'a.

2

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'i

¹ Timoteo, mu'u yu'u macũ weronojõ nigãrẽ a'tiro nigũti. Jesucristo mu'urẽ añurõ weemi. Tojo weegu cũ weetamuse me'rã cãrẽ ãjõpeonu'cũcã'ña. ² Yu'u pãjãrã masã tu'oropɔ bu'e'quere wereturiaya. “Ã'rãta yu'u bu'esere ãpẽrãrẽ queoro wereturiatu'sama” ni, mu'u i'arãnojõrẽ wereya.

³ Mu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mu'urẽ ña'arõ wa'arosa'a. Ësãrẽ wa'a'caro weronojõ wa'arosa'a. Mu'urẽ tojo wa'acã, wãcũtutuaya. Surara weronojõ weeya. Cãrẽ mejẽcã wa'acã, wãcũtutuasami. ⁴ Surara cũ wiogu dutise dia'cãrẽ weesami. Surara nitigu weronojõ weetisami. Tojo weegu mu'u cũ weronojõ weeya. Jesucristo ye dia'cãrẽ weeya. ⁵ Apĩ quẽ'rã omarĩ masũ cũ wiorã dutisenojõrẽ queoro weetigu, wapata'atisami. Na cãrẽ o'obo'quere o'otisama. Tojo weegu añuse bocasĩ'rĩgũ, Jesucristo duti'quere queoro weeya. ⁶ Ni'cũ wesepɔ añurõ da'ragunojõ ti wese cjase dũcatise me'rã dua wapata'amasĩsami. Mu'u te weronojõ Õ'acũ ye cjasere añurõ bu'égɔ, te wapa mu'u quẽ'rã wapata'amasĩ'i. ⁷ Yu'u weresere wãcũnũrũña. Mu'u tojo weecã, marĩ wiogu nipe'tisere mu'urẽ masĩcã weegusami.

⁸ Jesucristore wãcũña. Cũ wẽrĩ'cɔ nimigũ, masãcɔ niwĩ. Cũta dũporocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu nimi. Yu'u Jesucristo ye añuse quetire weregu, tereta werewɔ. ⁹ A'te queti werese bu'iri yu'u pi'etisa'a. Yu'u ña'arõ weegú weronojõ bu'iri da'reri wi'ipɔ ni'i. Õ'acũ ye queti pũrĩcã nipe'tiropɔ nibi'atoja'a. Yu'ure bu'iri da'reri wi'ipɔ bi'adũpo'que weronojõ niwe'e. ¹⁰ Tojo weegu yu'u pi'etimigũ, wãcũtutua'a. Õ'acũ bese'cãrãrẽ añurõ wa'ato ní'gũ tojo wee'e. Na quẽ'rã marĩ weronojõ

Jesucristore ějōpeorā, yu'rūono'rāsama. Añubutiasere bocarāsama. Catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegu nipe'tisere wācūtutua'a.

¹¹ A'tiro nise diacjūta ni'i:

Marī Jesucristore ějōpeose bu'iri āpērā wějēbosama.

Na tojo wějēcā, marī Jesucristo me'rā u'mūsepū catinu'cūrāsa'a.

¹² Marī pi'etirā wācūtutuarā, cū wiogu nirōpū cū me'rā wiorā nirāsa'a.

“Cūrē masītisa'a” nicā, cū quē'rā marīrē “Masīwe'e”, nigūsami.

¹³ Marī cūrē añurō ějōpeotimicā, cū pe'e nipe'tise “A'tiro weegūti” nī'quere queoro weenu'cūsami.

Ō'acū ne ni'cāti nisoomasītisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

¹⁴ Mū'u bu'erārē a'te dūporo yu'u oja'quere wācūdutiya. Āpērā ucūsetirinūcū “Tojo mejēta ni'i”, nisama. Diacjū marī wiogu tū'oropū na tojo nisetisere du'udutiya. Te ucūse wapamarī'i. Āpērā wācūsere dojorēma.

¹⁵ Mū'u pe'e Ō'acū yere añurō bu'eya. Tojo nicā cū yere queoro weeya. Mū'u tojo weecā ī'agū, mū'urē “Añurō weemi”, nigūsami.

Queoro wéégū, mū'u da'rasere bopoyasome. Diacjū cjasere Jesucristo ye quetire queoro wereturiaya.

¹⁶ A'ti turi cjase diacjū nitisere na ucūcā, ucūtamuticā'ña. A'tiro ni'i. Tere ucūrā, nemorō siape me'rā ña'arā wa'asama.

¹⁷ Na bu'ese marī upūpū cāmi boase'saro weronojō āpērārē pē'rīpejawā'cāsa'a. Ā'rā pūarā Himeneo, Fileto te boase weronojō masārē bu'ērā, dojorēma.

¹⁸ Ā'rā Ō'acū ye quetire queoro bu'etima. A'tiro nima: “Masā wērī'cārā masātojacārā niwā”, nima. Na tojo nicā tū'orā, āpērā “¿Ūsā de'ro ějōpeorāsariba?” ni wācūma.

¹⁹ Ō'acū cū ucūse cūu'que pūrīcā tutuari wi'i yeenu'cō'que weronojō ni'i. Cū ye queti ne dūcayuwe'e. A'tiro ni'i. “Marī wiogu Jesucristo cū yarārē masīsami.” Tojo nicā “Nipe'tirā 'Jesucristo yarā ni'i', ni wācūrā ña'arō weesere du'uatō.”

²⁰ A'te queosere werēgūti. Ni'cū peje cūogu ya wi'ipūre peje bapari nisa'a. Uru me'rā wee'que pari, plata me'rā wee'que pari nisa'a. Tojo nicā apeye yucū me'rā wee'que pari, di'i me'rā yee'que pari nisa'a. Bosenu'mū nicā añuse parire na ba'awūaropū peosama. Apeye parire mejō nirī nūmū peosama.

²¹ Marī a'te weronojō ña'asere weetirā, bosenu'mū nicā añuse pari peose weronojō nirāsa'a. Marī wiogu yarā waro nirāsa'a. Cū nipe'tise añurō weedutisere queoro weerāsa'a.

²² Tojo weegu mū'u ma'mapjia na ūaripejasenojōrē weeticā'ña. Queoro weeya. Jesucristore ějōpeoya. Masā quē'rārē ma'ña. Tojo nicā a'mequēse marīrō niña. Nipe'tirā queoro weerā Ō'acūrē ějōpeorā me'rā añurō nicā'ña.

²³ Āpērā tojo ucūma'acā, na me'rā ucūtamuticā'ña. Na tū'omasītima. Mū'u masī'i, na tojo ucūrā na ūaro a'metu'tiyapatisama.

²⁴ Mū'u marī wiogūre da'raco'tegū ni'i. Ne a'metu'titicā'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirā me'rā añurō niña. Narē añurō bu'e, na mū'urē ña'arō weesī'rīcā, tojo tū'oña'cā'ña.

²⁵ Mū'u bu'esere tū'osī'rītīrārē añurō pajaña'se me'rā narē “A'tiro pe'e añurō weeya”, niña. Ō'acū na ña'arō wee'quere dūcayugūsamī nīgū, tojo niña. Na dūcayurā, diacjū cjasere ějōpeorāsama.

²⁶ Mū'u narē tere werecā, tū'omasīrāsama. Tojo weerā wātī yarā, cū dutiro weemi'cārā yu'rūwetiwījarāsama.

3

“A'ti turi pe'tise dūporo dicūse ña'ase wā'cārōsa'a” nī'que ni'i

1 Mũ'u a'tere tũ'omasĩña. A'ti turi pe'tise dũporo peje ña'ase wã'cãrõsa'a. A'tiro wa'arosa'a. 2 Masã na ye cjase dia'cũrẽ ɯarãsama. Niyerure ɯaripejarãsama. “Ăpẽrã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, ni wãcũrãsama. Masĩbutiarã weronojõ ucũma'arãsama. Ô'acũrẽ ɯatirã, ña'arõ cũrẽ ucũrãsama. Na pacusũmũarẽ yũ'rũnũ'cãrãsama. Ăpẽrã narẽ añurõ weemicã, “Ûsãrẽ añurõ weepũ”, ne nisome. Narẽ e'catise o'osome. Wiopesase me'rã Ô'acũrẽ ẽjõpeosome. Marĩ ẽjõpeosetisere mejõ nisere weronojõ wãcũrãsama. 3 Ne ăpẽrãrẽ ma'isome. Pajaña'se moorãsama. Ucjasepiarã nirãsama. Na no'o ɯaro ña'arõ weesĩ'rĩsere weerãsama. Ăpẽrãrẽ ña'arõ pi'eticã weerãsama. Ne cã'rõ añusere ɯasome. 4 Na me'rãcjãrã nimi'cãrãrẽ ña'arõ weerãsama. No'o ɯaro weema'acã'rãsama. Na ɯpũtu “Ăpẽrã yũ'rũoro añuyũ'rũnũ'cã'a”, ni wãcũrãsama. Ô'acũ pe'ere wãcũrõnojõ o'orã, e'cati nisetisenojõ dia'cũrẽ wãcũrãsama. 5 Ô'acũrẽ ẽjõpeorã weronojõ weesoorãsama. Na weesetise me'rã pe'e Ô'acũ tutuasere “Tojo niwe'e”, nirãsama.

Nanojõ me'rã ne cã'rõ ba'patima'aticã'ña. 6 Na tojo weerãnojõ a'tiro weesama. Ucũme'rĩse me'rã wi'seripũ sãjãasama. Sãjãa, numia tiro todũporo ña'arõ wee'cãrã bu'iritirã, wãcũtutuaturãrẽ nisoo dojorẽsama. Narẽ mejẽcã ẽjõpeocã weesama. Na numia nipe'tise ña'arõ weesere ɯaripejasama. 7 Nipe'tise bu'esere masĩsĩ'rĩmirã, ne diacjũ cjasere masĩtu'ajatisama. 8 Numiarẽ nisoori masã pũarã Janes, Jambres weronojõ nima. Na dũporopũ Moisé nĩcateropũre na Egiptocjãrã tũ'oña'rĩ masã nicãrã niwã. Na Moisére ĩ'atu'ticãrã niwã. Diacjũ cjasere ne ɯaticãrã niwã. Na weronojõ ã'rã quẽ'rã diacjũ cjasere ɯatima. Ña'arõ wãcũpo'cãrã ne queoro ẽjõpeomasĩtima. 9 Na ucũma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirã na ucũcã tũ'orã, “Tojo nima'arã weema”, nirãsama. Moisére ɯati'cãrã Janes, Jambres weronojõ wa'arosa'a. Titapũre na nima'asere masã masĩcãrã niwã. Mejãrõta tja ã'rã quẽ'rãrẽ na nima'asere masĩrãsama.

Pablo Timoteore “A'tiro weeya” cã nitũo'que ni'i

10 Mũ'u pũrĩcã yũ'u bu'ese nipe'tisere añurõ masĩ'i. Yũ'u weesetisere, yũ'u weesĩ'rĩsere masĩ'i. Tojo nicã yũ'u Ô'acũrẽ ẽjõpeosere masĩ'i. Ăpẽrã queoro weeticã, yũ'u tojo tũ'oña'sere mũ'u masĩ'i. Yũ'u ma'isetisere, mejẽcã wa'acã wãcũtutuasere mũ'u masĩ'i. 11 Masã yũ'ure ña'arõ weecã, pi'etiũ. Nipe'tise a'te macãrĩpũ wa'a'quere mũ'u masĩ'i. Antioquíapũ, ĩconiopũ, Listrapũ yũ'u pi'eti'quere mũ'u masĩ'i. Pi'etisetirinũcũ marĩ wioũ yũ'ure yũ'rũweticã weewĩ. 12 Diacjũta ni'i. Jesucristore ẽjõpeorã nipe'tirãrẽ Ô'acũ ɯaronojõ añurõ weesĩ'rĩrãrẽ ăpẽrã ña'arõ weerãsama. 13 Ña'arĩ masã, tojo nicã nisoori masã nemorõ ña'arõ weenemope-orãsama. Nisooneowã'cãrãsama. Nisoorã nimirã, na quẽ'rã nisoono'o, ẽjõpeorãsama.

14 Mũ'u pũrĩcã mũ'urẽ bu'e'quere queoro ẽjõpeonu'cũcã'ña. Queoro weeya. Mũ'u tere “Diacjũta ni'i”, nisa'a. Mũ'u mũ'urẽ bu'e'cãrãrẽ masĩ'i. 15 Mũ'u wĩ'magũpũta Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere masĩnũ'cãwũ. Tere bu'égũ, mũ'u Ô'acũ yere masĩwũ. Masĩ, Jesucristore ẽjõpeose me'rã yũ'rũono'wũ. 16 Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere ojadutigũ, cã masĩse o'ose me'rã ojaduticũ niwĩ. Te oja'quere bu'érã, diacjũ nisere masĩno'o. Marĩ ña'arõ wee'que quẽ'rãrẽ “Ña'a ni'i”, nino'o. Marĩ ña'arõ wee'quere dũcayumasĩcã wee'e. Tere bu'érã, queoro weenu'cũmasĩ'i. 17 Ô'acũ cã

yarārē nipe'tise añurō weesere weemasīato nígu cū ye cjasere ojaduticū niwī.

4

¹ Jesucristo nipe'tirā wiogu tutuaro me'rā a'tigusami. A'tigu, masā catirārē, wērī'cārārē besegusami. Ō'acū, tojo nicā Jesucristo tū'oropure mū'urē a'tiro weeduti'i. ² Masārē Ō'acū ye quetire wereya. Nipe'tisetiri masā tū'osī'rīcā, wereya. Na tū'osī'rīticā quē'rārē, werenu'cūcā'ña. Mū'ū weresere tū'orā, ējōpeorāsama. Na queoro weeticā, tu'tiya. “A'tiro weeroua'a”, niña. Narē bu'égū, queoro pajaña'se me'rā wereme'rīcā'ña. ³ Be'ropure masā añuse bu'esere uatirāsama. Tojo weegu a'tiro nicārē queoro bu'ewe'oya. Be'ropure a'tiro wa'arosa'a. Na, na uaro weerāsama. Na tū'otū'sase dia'cūrē tū'osī'rīrāsama. Tojo weerā tere bu'eajā pājārārē a'marāsama. ⁴ Na diacjū cjasere tū'osome. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tū'orāsama. ⁵ Timoteo, mū'ū pūrīcā queoro wācūña. Mū'ū Jesucristo ye quetire wrecā, masā mū'urē ña'arō weerāsama. Na tojo weecā, wācūtutuaya. Jesucristo masārē yū'ruomi nise quetire du'ucūurō marīrō werenu'cūcā'ña. Mū'urē weeduti'quere weetu'ajanū'cōña.

⁶ Yū'ū wērīatjo cā'rō dū'sa'a. Yū'ure masā Ō'acūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeo'caro weronojō wa'arotiro wee'e. Tojo weegu mū'urē tojo duti'i. ⁷ Yū'ū Jesucristo ye quetire weregu, nipe'tise yū'ū tutuaro pōtēorō weewū. Nipe'tise Ō'acū yū'ure duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cūrē ējōpeodu'uwe'e. ⁸ Ni'cārōacārē majā Ō'acū yū'ure añurō wee'que wapa o'ootje dū'sa'a. Marī wiogu Ō'acū masārē besatji numū nicā, yū'ure o'ogusami. Cū masārē queoro besemi. Yū'ū dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā cūrē ējōpeorā cū a'tiatjere uarārē o'ogusami.

Pablo cū ye cjasere were'que ni'i

⁹ Mū'ū pōtēorō a'tita basioro yū'ū tiropū maatacure ī'agū a'tia. ¹⁰ A'tiro ni'i. Crescente wāmetigu Galacia wāmetiropū wa'awī. Tojo nicā Tito Dalmaciapū wa'awī. Demas pūrīcā a'ti turi cjasere nemorō ma'iyū'rūnū'cāgū, yū'ure cō'awā'cā wa'awī. Cū Tesalónicapū wa'awī. ¹¹ Luca dia'cū yū'ū me'rā nimi. Marcote a'maña. Mū'ū me'rā a'tiato. Cū yū'ure weetamusere u'a. ¹² Yū'ū Tíquicore Éfesopū o'ówū. ¹³ Mū'ū a'tigu, yaro su'tiro asibusuro bu'icjārōrē miitia. To Troa wāmetiri macā Carpo ya wi'ipū nisa'a. Yé papera tūrūrīrē miitia. Wa'icūrā caseri me'rā oja'que yé caserire acobojotibutiācā'ña.

¹⁴ Alejandro cōme me'rā da'rari masū yū'ure ña'abutiario weewī. Ō'acū marī wiogu cū wee'caro ejatuaro cūrē bu'iri da'regusami. ¹⁵ Mū'ū pūrīcā cūrē tū'omasīña. Cū marī bu'esere ne uatiyū'ruami.

¹⁶ Ne waro wiorā yū'ure sērītiña'cā, ne ni'cū yū'ure weetamutiwī. Nipe'tirā yū'ure cō'awā'cā wa'awā. Ō'acū na tojo wee'quere acobojocā u'a. ¹⁷ Ō'acū pūrīcā yū'ure weetamuwī. Yū'ure tutuase o'owī. Tojo weegu wiorārē yū'ū a'tiro werewū. Jesucristo masā ña'arō niseti'quere yū'ruomi nise quetire narē werepe'ocā'wū. Nipe'tirā a'ti umucocjārā judío masā nitirā te quetire tū'oato nígu tojo werewū. Apeye quē'rārē Ō'acū yū'ure a'tiro weewī. Yaiwa ba'ano'bo'cure weronojō wiose wa'teropū nigūrē yū'rūweticā weewī. ¹⁸ Tojo nicā nipe'tise yū'ure be'ropū ña'arō weeatjere yū'rūweticā weegusami. Ū'musepū cū wiogu nirōpū yū'ure miagūsami. Masā Ō'acūrē añurō ucūnu'cūato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutit̃o'que ni'i

¹⁹ Prisca, Aquila añuato. Tojo nicã Onesíforo ya wi'icjãrã quẽ'rã añuato. ²⁰ Erasto Corintop̃ tojaque'awĩ. Trófimoma dutitig̃re Miletop̃ cõ'awã'cãtiw̃. ²¹ M̃'u p̃õteor̃õ a'tita basioro pu'ec̃u ðaporo a'tia. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirã marĩ acawererã m̃'u'rẽ añudutima.

²² Jesucristo marĩ wiog̃u m̃'u me'rã niato. Õ'acã m̃usã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Titore ojáca pūrĩ ni'i

A'ti pūrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Pablo Tito wāmetigũre ojacũ niwĩ. Tito judío masũ mejēta nicũ niwĩ. Pablo Titoreta Creta nũcũrõpũ Jesucristo ye quetire añurõ bu'eyapatitu'ajadutigũ cũucũ niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ějõpeori curuacjārã sājãcã weedutigũ cũucũ niwĩ. A'ti pūrĩrẽ cũrẽ bu'enemogũ cã da'rasere masĩato nĩgũ wãcũtutuacã weenemogũ ojacũ niwĩ.

Pablo Titore oja'que ni'i

¹ Yũ'ũ Pablo Õ'acũrẽ da'racõ'tegũ Jesucristo besecũú'cũ ni'i. Cũ, cũ ye quetire weredutigũ cũuwĩ. Õ'acũ cũ bese'cãrãrẽ añurõ ějõpeocã ɯasãgũ yũ'ũre cũuwĩ. Tojo nicã narẽ Õ'acũ ye, diacjũ cjasere masĩdutigũ cũuwĩ. Queoro Õ'acũ ɯaronõjõ weedutigũ tojo cũuwĩ. ² Apeyere, narẽ Õ'acũ tiropũ catinu'cũatjere e'catiyudutigũ cũuwĩ. Õ'acũ nisootimi. Cũ a'ti turi weese dũporo “Catise pe'titiatjere o'ogũti”, nitojacũ niwĩ. ³ Ni'cãrõacãrẽ cũ “Tojo weegũti” nĩcatero eja'a. Tojo weegũ cũ ye quetire weresijase me'rã “Cũ tojo weegũti” nĩ'quere masãrẽ masĩcã weemi. Õ'acũ marĩrẽ yũ'rũogũ cũ dutiro me'rã yũ'ũre te quetire weredutiwĩ.

⁴ Tito, mũ'ũ yũ'ũ macũ weronõjõ ni'i. Marĩ ni'cãrõnõjõ ějõpeose cũo'o. Mũ'ũrẽ a'ti pūrĩrẽ oja'a. Õ'acũ marĩ pacũ, tojo nicã Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere yũ'rũogũ añurõ weeato mũ'ũrẽ. Pajaña'to. Mũ'ũrẽ ejerisãjãcã weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

⁵ Mũ'ũrẽ Creta wāmetiri nũcũrõpũ cũuwã'cãtiwũ. Yũ'ũ weepe'oti'quere tu'ajanũ'cõdutigũ tojo weewũ. Tojo nicã yũ'ũ nĩrõnõjõta topũ nise macãrĩrẽ, te macãrĩnũcũ Jesucristore ějõpeori curuacjārãrẽ sũ'ori wejepeoajãrẽ sõrõdutiwũ. A'tiro niwũ: ⁶ “Sũ'ori wejepeorã a'tiro nisetirãrẽ sõrõña. ‘Náta ña'arã nima’ nino'ña marĩrãnõjõrẽ sõrõña. Na ni'cãrẽrã numiata nũmotiatio. Na põ'rã quẽ'rã Jesucristore ějõpeorãta niatio. ‘Na no'o ɯaro ña'arõ weema’ nino'rã niticã'to. Tojo nicã yũ'rũnũ'cãsepijarã niticã'to”, niwũ. ⁷ Ni'cũ Jesucristore ějõpeori curuacjārãrẽ sũ'ori wejepeogũ Õ'acũ ye cjasere co'tegũ nimi. Tojo weegũ “Cũta ña'agũ nimi” nino'ña marĩgũnõjõ niatio. Cũ ɯaro dia'cũ dutigũnõjõ, uamũñagũnõjõ niticã'to. Tojo nicã que'agũ, cumucabũcũ no'o ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩgũnõjõ niticã'to. ⁸ A'tiro pe'e niatio. Sijari masã cũ ya wi'ipũ wa'acã, añurõ põtẽrĩgũnõjõ niatio. Añusere weegũnõjõ niatio. Tojo nicã añurõ wãcũyu weesetigũnõjõ, ãpẽrãrẽ queoro weegũnõjõ niatio. Õ'acũ ɯaro dia'cũ weegũ niatio. Queoro weesetigũnõjõ niatio. ⁹ Õ'acũ yere, diacjũ cjase cũrẽ bu'e'quere weenu'cũcã'to. Tojo weegũ ãpẽrã quẽ'rãrẽ Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rã narẽ wãcũtutuacã weemasĩsami. Æpẽrã pe'ere te bu'esere mejẽcã ucũrãrẽ queoro wãcũcã weemasĩsami.

¹⁰ A'tiro ni'i. Pãjãrã Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãrã nima. Na no'o ɯaro ucũma'a, masãrẽ mejẽcã ějõpeocã weema. Judío masãta tojo weeyũ'rũnũ'cãma. ¹¹ Na niyeru wapata'ama'asĩ'rĩrã, no'o ɯaro bu'ema'acã'sama. Na bu'ese me'rã pãjãrã ni'cũ põ'rã ni'cã wi'icjãrãrẽ dojorẽpe'ocã'sama. Tojo weerãrẽ na bu'esere cã'mota'aya.

¹² Duporopu ti nucūrō Cretacjū ojari masū ti di'tacjārārē ojaḡu, a'tiro ojacu niwī: “A'to Cretacjārā nisoosepijarā nima. Wa'icūrā weronojō tu'omasītirā nima. Ba'awārīrā, teesepijarā nima.” ¹³ Cū narē diacjūta ojacu niwī. Tojota nima. Tojo weeḡu tocjārā Jesucristore ējōpeorā ña'arō weesetirārē tu'tiya. Narē queoro ējōpeodutigū tojo weeya. ¹⁴ Judío masā no'o ɥaro wācūboca werema'asere tu'oticā'to nígū añurō bu'eya. Tojo nicā no'o na dutima'asere tu'oticā'to nígū tojo weeya. Na Ō'acū yere, diacjū cjasere ɥatima.

¹⁵ Judío masā apeye ba'asere ba'adutitisama. “Tere ba'arā, Ō'acū duti'quere yu'rɥnɥ'cārā wee'e”, nisama. Tojo niwe'e. Marī nipe'tirā bu'iri marīrā tu'oña'rā ba'acā, añu ni'i. Ō'acūrē yu'rɥnɥ'cārā mejēta wee'e. Āpērā Jesucristore ējōpeotirā nipe'tisere ña'arō wācūsama. A'tiro ni'i. Na wācūseputa, na tu'oña'seputa ña'asājācā'sama. Tojo weerā na ña'arō weesere ne bujawetitisama. ¹⁶ Na “Ō'acūrē masī'i”, nimima, nīrā. Marī pe'e na weesetisere ĩ'arā, masī'i. “Na cūrē masītisama”, nino'o. Na ña'ayu'rɥarā, Ō'acū dutisere yu'rɥnɥ'cārā, ne cā'rō añurō weemasītisama.

2

Queoro bu'edutise ni'i

¹ Mɥ'ɥ bu'égɥ, Ō'acū ye cjasere diacjū nirōnojōta bu'eya. ² A'tiro bu'eya. Bɥcūrā ɥmɥa wiopesase me'rā weesetiato. Na wiopesase me'rā ĩ'ano'ato. Añurō wācūyu weesetirānojō niato. Apeyere queoro ējōpeoato. A'merī ma'isetiato. Mejēcā wa'acā, nɥ'cāpoato. ³ Bɥcūrā numiarē mejārōta bu'eya. Ō'acūrē ējōpeorā numia weewɥasenojōrē weeato. Āpērārē ña'arō ucjaticā'to. Que'aticā'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rā āpērārē queose o'oato. ⁴ Bɥcūrānumia ne marāpɥtirānumiarē a'tiro weeato. Na marāpɥsumuarē, na pō'rārē ma'icā weeato. ⁵ Tojo nicā narē añurō wācūyu weeseticā weeato. Ña'ase marīrō nicā weeato. Bɥcūrānumia na añurō weese me'rā ne marāpɥtirānumiarē na ye wi'seripɥ añurō co'temasicā weeato. Ma'ise me'rā āpērārē añurō weecā weeato. Na marāpɥsumuarē añurō yu'ticā weeato. Na tojo weecā ĩ'arā, ne ni'cū Ō'acū ye quetire “Tojo niwe'e”, nīmasīsome.

⁶ Ma'mapjiare mejārōta wereya. Narē añurō wācūyu weesetirā niato nígū tojo weeya. ⁷ Mɥ'ɥ basuta nipe'tise mɥ'ɥ weese me'rā nipe'tirārē añuse queose o'oya. Narē bu'égɥ, nipe'tisere nisooro marīrō wiopesase me'rā bu'eya. ⁸ Queoro ucūña. Mɥ'ɥ tojo weecā, āpērā ne “Tojo niwe'e”, nisome. No'o mɥ'ɥ bu'esere ɥatigɥnojō queoro mɥ'ɥ bu'ecā tu'ogɥ, bopoyagɥsami. Marī bu'esere ne ña'arō ucūsome.

⁹ Da'raco'terārē a'tiro werecasaya: “Nipe'tise mɥsā wiorā dutisere yu'tiya. Narē e'caticā weeya. Ye'suticā'ña”, niña. ¹⁰ “Mɥsā wiorā yere yajaticā'ña. Tojo weronojō o'orā, añurō weese me'rā pe'e narē ējōpeocā weeya”, niña. Tojo weese me'rā āpērā Ō'acū marīrē yu'rɥogɥ ye bu'esere “Añubutiasē ni'i”, ni ĩ'arāsama.

¹¹ A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'ígū, nipe'tirā a'ti nucūcācjārā na ña'arō weeseti'quere yu'rɥosī'rīgū, Jesucristore o'ócɥ niwī. ¹²⁻¹³ Jesucristo marī wiogɥ tutuayɥ'rɥgɥ, marīrē yu'rɥogɥ nimi. Be'ro cū añurō asistese me'rā apaturi a'tigɥsami. A'tocatero cū a'tiatjere yucueri curare Ō'acū marīrē ña'asere, ña'arō ɥaripejasere du'udutimi. Apeyenojōrē weeati duporo wācūyutojaca be'ropɥ weedutimi. Tojo nicā queoro weeseti, añurō

ējōpeodutimi. ¹⁴ Jesucristo marī ña'arō weesere yu'rūweticā wéégū, wērībosacū niwī. Cū marīrē cū yarā sājādutigu, ña'ase moorā niato nīgū tojo weecū niwī. Marīrē e'catise me'rā añurō weeseticā ɯasami. Tojo weegū wērībosacū niwī.

¹⁵ A'tereta mu'ɯ narē bu'eya. Narē wācūtutuanemocā weeya. Na ña'arō weesetisere narē masīcā weeya. Mu'ɯ āpērārē dutigu niyugū, tojo weeya. Ne ni'cū mu'urē tojo ī'acō'aticā'to.

3

Jesucristore ējōpeorā weewhase ni'i

¹ Tocjārā Cretacjārārē a'tiro weedutiya. “Wiorā dutisere yu'tiatio. Nipe'tise añurō weesenojōrē weeato. ² Ne āpērārē ña'arō ucjaticā'to. Āpērā me'rā ūrūsātirāta, narē añurō ucūato. Ma'ise me'rā nipe'tirārē añurō weeato”, niña narē.

³ Toduporopure marī quē'rā tu'omasītirā, Ō'acūrē yu'rūnɯ'cāsepjarā niwū. Marī bajuduti'cārā weronojō niwū. No'o ɯaro nipe'tisere ɯaripejawu. Ña'arō weenu'cūwū. Nipe'tirārē ɯowu. Āpērā marīrē yabicā, marī quē'rā narē yabia'mewū. ⁴⁻⁵ Marī tojo weeseticā, Ō'acū cū añurō weesere, cū ma'isere ī'ogū, marīrē yu'rūowī. Marī añurō weesere ī'agū mejēta yu'rūowī. Cū pajaña'gū, marīrē yu'rūowī. Apaturi marīrē wī'marā ne bajarārē weronojō weewī. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere cō'agū yu'rūowī. Espiritu Santu marīrē añurā wa'adutigu ducayuwī. ⁶ Jesucristo marīrē yu'rūo'cu me'rā Ō'acū Espiritu Santu tutuasere marīrē o'oyu'rūnɯ'cāwī. ⁷ Ō'acū ma'ígū cū añurō weese me'rā marī ña'arā nimi'cārārē añurā wa'acā weecū niwī. Tojo weerā marī catinu'cūatjere e'catise me'rā yucuerā, cū “O'ogūti” ní'quere ñe'erāsa'a.

⁸ Te yu'ɯ ucū'que diacjū warota ni'i. Mu'ɯ tere narē bu'enu'cūcā, ɯpɯtu ɯasā'a. Mu'ɯ tojo weecā, Ō'acūrē ējōpeorā añuse dia'cūrē weerāsama. Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirārē añurō wa'acā weese ni'i. ⁹ Apeye, mejō waro ucū, a'metu'tima'asere cā'mota'aya. Judío masā na du'pocātīmujāti'que ucūma'asere cā'mota'aya. Tojo nicā Moisé duti'quere a'merī “Tojo niwe'e” ni ūrūsāsere cā'mota'aya. Nipe'tise te wapamarīse, na ucūma'ase ni'i.

¹⁰ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ducawaticā weegūnojōrē “Tojo weeticā'ña”, niña. Mu'ɯ ni'cāti o pɯati werecūmī, mūsā me'rā nigūrē cō'awīrōña. ¹¹ “Ējōpeogu nimigū, dojogu weesami. Cū bu'iri da'reno'acjɯpɯta nisami”, ni masītoja'a.

Pablo āpērārē weetamuduti'que ni'i

¹² Yu'ɯ Artemarē o Tíquicore mu'ɯ tiropu o'ócā, mu'ɯ pe'e yu'ɯ tiropu ducayuwā'cātia. Mu'ɯ pōtēorō a'tita basioro yu'ure ī'agū a'tia. Yu'ɯ Nicópolipu nigūsa'a. Topu “Pu'ecu tō'ogūti”, niwū. ¹³ Nipe'tise mu'ɯ weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosagure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē du'sasenojōrē o'oya. Na mu'ɯ tojo weecā, apesepu yu'rūarā, apeyenojōrē du'sano'some. ¹⁴ Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āpērārē apeyenojō moocā ī'arā, weetamuato. Tojo weerā na catiri ɯmɯcore mejō waro nisome.

Pablo añudutitɯo'que ni'i

15 Nipe'tirã yu'u me'rã nirã mu'urẽ añudutima. Marĩ me'rãcjãrã
Jesucristore ãjõpeorã añuato. Õ'acũ musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato.
Tocã'rõta oja'a.
Pablo

Pablo Filemórē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filemó wāmetigure ojacu niwī. Cū ne waro Romapu bu'iri da'reri wi'ipu wa'anu'cācaterore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Filemó Colosacjū nicu niwī. Pablota cūrē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogu nicu niwī. Tojo weegu da'raco'teri masā cūocu niwī. Cū, cū ya wi'ipu Jesucristore ējōpeorārē su'ori nerēnu'cūcā'cu niwī.

Pablo Filemórē a'tiro nicu niwī: “Ni'cārōacārē Onésimo mū'u tiropu da'raco'temi'cu Jesucristore ējōpeomi. Cū mū'urē da'raco'tecaterore ña'arō weecu niwī. Cū mū'u tiropu ejacā, cūrē añurō weeya. Cū ña'arō wee'que wapa mū'u wapaseecāma, yu'u cūrē wapayebosaguti”, nicu niwī Pablo.

Pablo Filemórē oja'que ni'i

¹ Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Filemó, marī acaweregu Timoteo me'rā mū'urē oja'a. Mū'u ūsā uputu ma'igū Jesucristo yere weretamugū ni'i. ² Mū'u ya wi'ipu Jesucristore ējōpeori curuacjārā nerēwuarā quē'rārē oja'a. Marī acawerego Apia wāmetigure, tojo nicā Arquipo quē'rārē oja'a. Cū ūsā weronojō Jesucristo yere weregu tutuaro me'rā da'ranu'cūsami.

³ Mūsārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogu añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucū'que ni'i

⁴⁻⁵ Yu'u mū'urē “A'tiro weemi”, nicā tu'owu. “Marī wiogu Jesure ma'imī, cūrē ējōpeomi” nisere tu'owu. Tojo nicā “Jesure ējōpeorārē mejārōta ma'imī” nisere tu'owu. Tojo weegu Ō'acū yu'u wiogure sērīgū, mū'urē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. ⁶ Mū'u ējōpeosere āpērārē wereturiacā uagu sērībosa'a. Jesucristo marīrē añurō weesere masītu'ajato nīgū sērībosa'a. ⁷ Acaweregu, mū'u Jesucristore ējōpeorārē wācūtutuacā weewu. Tojo weegu yu'u mū'u me'rā e'cati'i. Mū'u āpērārē ma'isere tu'ogu, wācūtutua'a.

Onésimo Filemórē da'rawā'ñaco'tegu ní'cure “Añurō ñe'eña” ní'que ni'i

⁸ Filemó, mū'u añurō weeseti'i. Tojo weegu yu'u Jesucristo besecū'ucū niyugu, mū'urē “A'tiro weerua'a”, ni dutimasī'i. ⁹ Sō'owaro dutibuti-asī'rītisa'a. Ma'ise me'rā pe'e mū'urē “Tojo weeya”, nisī'rīsa'a. Yu'u bucū ējā wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. ¹⁰ Mū'urē Onésimo ye cjasere “A'tiro weeya”, nisī'rīsa'a. A'topu bu'iri da'reri wi'ipu cū Jesucristore ējōpeonu'cāmi. Yu'u macū weronojō nimi.

¹¹ Toduporopure cū mū'urē da'raco'tegu queoro weeticu niwī. Ni'cārōacā pūrīcārē marī puarārē mū'urē, tojo nicā yu'ure weetamumasīmi. ¹² Mū'u tiropu cūrē yu'u uputu maigūrē o'óguti tja. Cūrē añurō ñe'eña. ¹³ A'topu cūrē yu'u me'rā tojaque'acā uami'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Cū a'topu nirō ejatuaro mū'u yu'ure weetamuboqueere weetamubosami. ¹⁴ Mū'u dutiro pe'e yu'u weesī'rīsa'a. Mū'u “Jau” nicāma, mū'u tojo nise yu'u dutibutiase mejēta nirōsa'a. Mū'u uaronojō wa'arosa'a. ¹⁵ Apetero weero a'tiro wa'apā. Onésimo yoaticā

aperopu wa'apĩ. Ni'cārōacārē mụ'urē cūrē c̄onu'cūdutiro tojo wa'aro wa'apã. ¹⁶ A'tocaterore mụ'urē da'raco'tegu weronojō nisome. Mụ'urē da'rawã'ñaco'tegu nemorō nigũsami. Mụ'u acaweregu mụ'u ma'igũ waro weronojō nigũsami. Yụ'u cūrē Ɂputu ma'i'i. Mụ'u pūrĩcã tjãsa'a. Cũ mụ'urē da'rawã'ñaco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ẽjōpeogu, mụ'u acaweregu weronojō nigũsami.

¹⁷ Marĩ puarã Jesucristore ẽjōpeorã ni'i. Tojo weegu yụ'ure mụ'u “Yụ'u me'rãcjũ waro nimi”, nímasĩ'i. Tojo weegu yụ'ure ñe'egũ weronojō Onésimorē ñe'eña. ¹⁸ Cũ apeyenojō dojorēcãma, o wapamoocã, yụ'ure tere wapaseeya. ¹⁹ Yụ'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigũ, mụ'urē a'tiro nímasĩsa'a. Yụ'u Jesucristo ye quetire mụ'urē ẽjōpeocã weewu. Tojo wee'que wapa mụ'u yụ'ure wapamoo'o. ²⁰ Acaweregu, mụ'u Jesucristore ẽjōpeogu niyugu, Onésimorē añurō ñe'ecã Ɂa'a. Tojo weegu yụ'ure wãcūtutuacã weeya.

²¹ Yụ'u mụ'urē “Yụ'tigusami”, ni masĩtoja'a. Tojo weegu oja'a. Yụ'u duti'que nemorō weegusa'a.

²² Tojo nicã apeye quẽ'rãrē nibaque'oguti. Yụ'u cãrĩatjore apoyuya. Õ'acũ mũsã sērĩsere tũ'ocã, mũsã tiropu wa'agusa'a.

Pablo cũ añudutitũo'que ni'i

²³ Epafras yụ'u me'rãcjũ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu nimi. Cũ quẽ'rã mụ'urē añudutise o'omi. ²⁴ Yụ'u me'rã da'rarã Marco, Aristarco, Demas, tojo nicã Luca añudutima.

²⁵ Marĩ wiogu Jesucristo mũsãrē añurō weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Hebreo masārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'cure añurō waro masīno'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ějōpeodu'use pū'to nirārē ojano'caro niwē.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipū nimi nisere ojacu niwī. Ū'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, tojo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wiogu waro weronojō nigū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. “Tojo weerā Cristore ějōpeonu'cūcā'ña”, ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcu niwī nise ni'i

¹ Dūporopū Ō'acū marī ñecūsumua judío masārē pejetiri ucūcu niwī. Cū, cū ye queti weremū'tārī masārē mejēcānojō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuyoropū werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō ĭ'ocu niwī. Āpērārē quē'erōpū werecu niwī. ² A'tocaterore a'ti umūco pe'tiatji dūporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waropūta Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wéégū, nipe'tise cū macū ye tojadutigu tojo weecu niwī. ³ Cūta Ō'acū asistesere cuogu nimi. Ō'acū tutuayū'rūgū, añuyū'rūgū nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waropū weenu'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere yū'rūocu niwī. Tojo wéeca be'ro u'mūsepūre Ō'acū tutuayū'rūgū dūjiri cūmurōpū ejanujācu niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā u'mūsecjārā nemorō nimi nise ni'i

⁴ Ō'acū cū macūrē cū wiogu nisere o'oturiacu niwī. Tojo weegu cū macū cūrē wereco'terā u'mūsecjārā bu'ipū tojacu niwī. ⁵ Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī:

Mū'u yū'u macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yū'u mū'u pacu ni'i nisere ĭ'o'o, nicu niwī.

Cū, cūrē wereco'terārē tojo niticu niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūgū, a'tiro nicu niwī:

Yū'u cū pacu nigūti.

Cū yū'u macū nigūsami, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo niticu niwī. ⁶ A'tiro weecu niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcāpū bajuacā weecu niwī. Tojo wa'acā wéégū, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

Nipe'tirā yū'ure wereco'terā yū'u macūrē ejaque'a, ějōpeoato, nicu niwī.

⁷ Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicu niwī:

Yū'u, yū'ure wereco'terārē wī'rō weronojō upaticā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō upaticā wee'e.

⁸ Cū macū pe'ere “A'tiro weegūti”, nicu niwī:

Mū'u Ō'acū nise, wiogu nise ne pe'tisome.

Mū'u masārē queoro dutigusa'a.

⁹ Mū'u queoro weesere ma'i'i.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegu yu'u Õ'acũ mu'urẽ besegu, wiogu sörögũ, u'se me'rã wa'rewu. Mu'u me'rãcjãrã bu'i tojacã weewu.

Masã mu'urẽ “Añuyurugau nimi”, nima.

¹⁰ Apero Õ'acũ cũ macũrẽ ucũ'quere a'tiro ojano'wũ:

Wiogu, ne waropure mu'u basuta a'ti turire, u'musere bajurẽwũ.

¹¹ A'te mu'u wee'que pe'tirosa'a.

Mu'u pũricã pe'tisome.

Ninu'cũgũsa'a.

Nipe'tise mu'u wee'que su'ti weronojõ boadjarosa'a.

¹² Mu'u tere su'ti weronojõ tuupe'egusa'a.

Nipe'tise te ducayuno'rõsa'a.

Mu'u pũricã ne ducayuwe'e.

Mejãrõta ninu'cũ'u.

Mu'u catiri umuco ne pe'tisome, nicu niwĩ Õ'acũ cũ macũrẽ.

¹³ Õ'acũ a'te quẽ'rãrẽ cũ macũrẽ a'tiro nicu niwĩ:

Yu'u tiro wiogu dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dujigusa'a.

Mu'urẽ i'atu'ti'cãrã mu'u doca tojape'ticã weeguti.

Yu'u tojo weeri cura mu'u dujigusa'a, nicu niwĩ.

Cũrẽ wereco'terã pe'ere ne ni'cũrẽ tojo niticu niwĩ. ¹⁴ Nipe'tirã Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nima. Na cũ dutisere weeco'terã nima. Na cũ yu'rũono'cãrãrẽ weetamudutigu o'ócãrã nima.

2

Õ'acũ masãrẽ yu'rũo'que quetire wãcũnrũdutise ni'i

¹ Õ'acũ cũ macũrẽ nipe'tirã wiogu wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã Jesucristo ye quetire marĩ tu'o'quere nemorõ wãcũnrũrõua'a. Tere wãcũtirã, mejẽcã ãjõpeobosa'a nĩrã, wãcũnrũrõua'a. ² Duporopure Õ'acũ cũrẽ wereco'terã u'musecjãrãrẽ cũ ye quetire wereduticu niwĩ. “Na were'que diacjũ ni'i”, nino'caro niwũ. Tojo nimicã, masã pe'e na were'quere ãjõpeoti, yu'rũnu'cãcãrã niwã. Õ'acũ nipe'tirã na dutisere weetirãrẽ queoro bu'iri da'recu niwĩ. ³ Marĩ pũricã Õ'acũ masãrẽ yu'rũose queti añubutiasere cu'o. Tojo cuomirã, tere tojo i'acõ'arã, cũ bu'iri da'resere ne yu'rũwetisome. Ne warore Jesucristo marĩ wiogu masãrẽ yu'rũoguti nisere weren'cãcu niwĩ. Be'ro tja cũ were'quere tu'orã, a'tiro wee'cãrã niwã. Diacjũta ni'i nĩrã, marĩrẽ wereturiacãrã niwã. ⁴ Apeye quẽ'rãrẽ Õ'acũ a'tiro weecu niwĩ. Cũ a'te quetire “Diacjũta ni'i” nĩgũ, peje wee'osere i'amarĩase me'rã i'ocu niwĩ. Tojo nicã Espĩritu Santu me'rã marĩrẽ a'tiro weecu niwĩ. Cũ uaronojõ peje mejẽcãrĩ dia'cũ weemasĩsere o'ocu niwĩ.

Jesucristo marĩ weronojõ uputigu nimi nise ni'i

⁵ A'ti turi pe'tica be'ro ape turi nirõsa'a. Ti turipure Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã dutise doca nisome. ⁶ A'tiro pe'e ni'i. Õ'acũ ye queti ojãca pũripure ni'cũ a'tiro ojacu niwĩ:

Õ'acũ, ¿de'ro weegu masãrẽ wãcũmiti mu'u? Na boadjarãrẽ ¿de'ro weeacju tocã'rõ wãcũque'timiti mu'u?

⁷ Õ'acũ, yoaticã masãrẽ mu'urẽ wereco'terã doca nicã weecu niwũ.

Tojo weemigũ, narẽ be'ropure wiorã sörõcu niwũ.

Narẽ wiorã sörõ, nipe'tirã narẽ “Añurã nima”, ni wãcũcã weecu niwũ.

⁸ Nipe'tise mu'u bajurẽ'quere masã dutiatio nĩgũ cũucu niwũ, ni ojacu niwĩ.

Õ'acũ nipe'tisere masã dutise doca nicã weecu niwĩ. Tojo weero ne apeyenojõ na bu'i niwe'e. Tojo nimicã, masã nipe'tisere sõ'owaro dutitima yujupũ. ⁹ Jesú pũrĩcãrẽ tojo oja'caronojõta wa'acaro niwũ. Õ'acũ cãrẽ a'ti nucũcãpũre o'ógũ, cãrẽ wereco'terã docapũ cũunicũ niwĩ. Õ'acũ marĩrẽ pajaña'gũ, nipe'tirãrẽ wẽrĩbosadutigũ tojo cũucũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cã wẽrĩ pi'eti'que wapa Õ'acũ cãrẽ wiogũ sõrõcũ niwĩ. Nipe'tirã cãrẽ “Añuyũ'rugũ nimi” nidutigũ tojo weecu niwĩ.

¹⁰ Nipe'tise Õ'acũ ye ni'i. Cũ tutuaro me'rã ninu'cũ'u. Nipe'tirã cã põ'rãrẽ u'musepũ cã wiogũ nirõpũ cã me'rã nicã uami. Tojo weegũ cã queoro weesĩ'rĩgũ, Jesucristo marĩrẽ yũ'rũogũre pi'eticã weecu niwĩ. ¹¹ Jesucristo marĩ ña'arõ wee'quere cõ'acũ niwĩ. Marĩrẽ Õ'acũ yarã tojacã weecu niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã ni'cã põ'rã ni'i. Tojo weegũ Õ'acũ macũ marĩrẽ “Yũ'u acawererã nima”, nĩmasĩmi. Marĩrẽ ne bopoyasãtimi. ¹² Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ Jesucristo cã pacũre ucũsere a'tiro ojano'wũ: Mũ'u ye cjasere, yũ'u acawererã mũ'urẽ ãjõpeorãrẽ wereguti. Masã nerẽwũaropũ “Õ'acũ añuyũ'ruami”, mũ'urẽ ni basapeoguti.

¹³ Aperopũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojano'wũ:

Yũ'u Õ'acũrẽ ãjõpeoguti.

Aperopũre ninemowũ tja:

Õ'acũ põ'rã cã yũ'ure o'o'cãrã me'rã a'to ni'i, ni ojano'wũ.

¹⁴ Marĩ wẽrĩdijati upũre cõ'o. Tojo weronojõ Jesú quẽ'rã marĩ weronojõ upũticũ niwĩ. Cũ marĩ weronojõ upũtigũ, wẽrĩcũ niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã wãtĩ wẽrĩse o'ogũre docaque'acã weecu niwĩ. ¹⁵ Cũ wẽrĩse me'rã wẽrĩsere uirãrẽ, te doca ninu'cũrãrẽ yũ'rũweticã weecu niwĩ. ¹⁶ A'tiro ni'i. Jesucristo Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrãrẽ weetamugũ mejẽta a'ticũ niwĩ. Marĩ Abrahã pãrãmerã nituriarã Õ'acũ yarã pe'ere weetamugũ a'ticũ niwĩ. ¹⁷ Jesucristo marĩ cã acawererã weronojõ upũticũ niwĩ. Marĩrẽ yũ'rũosĩ'rĩgũ tojo weecu niwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere cã pacũre acobojoduticũ niwĩ. Cũ tojo weegũ pa'ia wiogũ masã ña'arõ wee'quere Õ'acũrẽ sãrĩbosagũ weronojõ weecu niwĩ. Marĩrẽ añurõ weetamunu'cũsĩ'rĩgũ tojo weecu niwĩ. Nipe'tise marĩ weronojõ weesetigũ, marĩrẽ pajaña'gũti nĩgũ, tojo upũticũ niwĩ. ¹⁸ Peje mejẽcã wa'acã, pi'eticũ niwĩ. Tojo nicã wãtĩ cãrẽ niqesãcũ niwĩ. Tojo wa'asere wãcũtutuacũ niwĩ. Tojo weegũ marĩrẽ mejẽcã wa'acã, wãtĩ marĩrẽ ña'arõ weeduticã, weetamumasĩmi.

3

Jesucristo Moisé yũ'rũoro nimi nise ni'i

¹ Yũ'u acawererã, Jesucristore ãjõpeorã Õ'acũ beseno'cãrã Jesucristore añurõ wãcũnũrũña. Cũ Õ'acũ yere weredutigũ o'õno'cũ nimi. Tojo nicã cã pa'ia wiogũ weronojõ Õ'acũrẽ marĩ ye niatjere sãrĩbosagũ weesami.

² Duporopũ Moisé Õ'acũ cã yere weedutigũ cũu'quere queoro weecu niwĩ. Mejãrõta Jesú quẽ'rã Õ'acũ cãrẽ cũu'quere queoro weecu niwĩ. ³ Jesure Moisé yũ'rũoro añurõ wãcũyũ'rũnũ'cãrõũa'a. A'te weronojõ ni'i. Ni'cã wi'ire weesami. Ti wi'i nemorõ wi'i wee'cũ pe'e añurõ ucũno'sami. Jesũta wi'i wee'cũ weronojõ nimi. ⁴ Nipe'tise wi'serire masã weema. Õ'acũ pe'e nipe'tisepũreta wee'cũ nimi. ⁵ Moisé Õ'acũ yarãrẽ co'tegũ, queoro weecu niwĩ. Cũ da'rase a'tiro nicaro niwũ. Õ'acũ were'quere weremũ'tãrĩ masũ nicũ niwĩ. ⁶ Õ'acũ yarã ni'cã wi'i weronojõ nima. Õ'acũ bese'cũ Cristo

ti wi'icjã wiogũ macũ nimi. Cũ queoro weenu'cũmi. Ti wi'icjãrã marĩta ni'i. Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeodu'utirã, cũ yarã nirãsa'a. Tojo nicã “Be'ropũ cũ o'ootjere marĩrẽ o'ogũsami” ni ãjõpeorã, cũ yarã nirãsa'a.

Õ'acũ me'rã nirã soo, e'catise ni'i

⁷ Espĩritu Santu Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ ní'caronojõta marĩ ãjõpeodu'uticã'rõũa'a. A'tiro ojano'wũ:

A'tiro nicã mũsã Õ'acũ ucũsere tũ'orã,

⁸ ne ejeripõ'rã bũtiticã'ña.

Dũporopũ Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'cãrã weronojõ niticã'ña.

Na yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ nĩcaterore Õ'acũ dutisere uaticãrã niwã.

Uatirã, Õ'acũrẽ uacã weenu'cũcãrã niwã.

⁹ Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ:

“Mũsã ñecũsumũa masã marĩrõpũ nĩrã, yũ'ure uacã weewã.

Cuarenta cũ'marĩ yũ'u añũrõ weesere ĩ'amirã, tojo weewã.

¹⁰ Tojo weegũ yũ'u na me'rã uacãti.

A'tiro niwũ: ‘Mũsã no'o uaro mejẽcã dia'cũ wee'e.

Yũ'u dutisere ne uawe'e.’

¹¹ Tojo weegũ na me'rã uagũ, ‘Diacjũta a'tiro weeguti’ niwũ.

‘Yũ'u mũsãrẽ o'ootji di'tare ne ejasome.

Yũ'u me'rã soo, e'catitamusome’, niwũ narẽ”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹² Yũ'u acawererã, tũ'omasĩña. Ne ni'cũ ña'arõ wãcũ, ãjõpeotigũ niticã'ña. Ña'arõ wãcũrã, cũrẽ ãjõpeotirã, mũsã Õ'acũ catinu'cũgũrẽ cõ'arã weebosa'a.

¹³ A'tiro pe'e weeya. Uũmũcorinũcũ a'merĩ wãcũtutuacã weeya. Nipe'tise mũsã catiri uũmũcore, ña'arõ weeri nĩrã, a'merĩ weetamunu'cũcã'ña. Mũsã ña'arõ wéerã, nemorõ ña'arõ weesãjãbosa'a.

Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãbosa'a. Tojo weerã a'merĩ wãcũtutuacã weeya. ¹⁴ Marĩ ne waro Jesucristore ãjõpeo'caronojõ ãjõpeonu'cũrã. Tojo wéerã, marĩ Õ'acũ bese'cũ Cristo wiogũ nirõpũ cũ me'rã ninu'cũrãsa'a.

¹⁵ Yũ'u ní'caronojõta a'tiro ojano'caro niwũ:

Nĩ'cãcã mũsã Õ'acũ ucũsere tũ'orã, mũsã ejeripõ'rã bũtiticã'ña.

Dũporocjãrã Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'cãrã weronojõ niticã'ña, nino'caro niwũ.

¹⁶ Dũporocjãrã Õ'acũ ucũsere tũ'omirã, cũrẽ yũ'rũnũ'cãcãrã niwã. Na nipe'tirã Egiptopũ ní'cãrã Moisé miano'cãrã nicãrã niwã. Tojo miano'cãrã nimirã, Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãcãrã niwã. ¹⁷ Cuarenta cũ'marĩ Õ'acũ ña'arõ weerã me'rã uacũ niwĩ. Na yucũ marĩrõ, masã marĩrõpũ boabajaque'aticãrã niwã. ¹⁸ Õ'acũ cũrẽ yũ'rũnũ'cã'cãrãrẽ “A'tiro weeguti” nicũ niwĩ:

“Yũ'u narẽ o'ootji di'tare ne ejasome. Na yũ'u me'rã soo, e'catitamusome”, nicũ niwĩ. ¹⁹ Tojo weerã marĩ masĩ'i. Na Õ'acũrẽ ãjõpeotise ye bu'iri cũ o'ootji di'tare ejamasĩticãrã niwã. Cũ me'rã soo, e'catitamumasĩticãrã niwã.

4

¹ Õ'acũ dũporocjãrãrẽ “Soo, e'catitamurã a'tia”, nicũ niwĩ. A'tiro nicã marĩ quẽ'rãrẽ mejãrõta nigũ weemi. Apetero weerã ní'cãrãrã mũsã tiropũ nirã cũ me'rã soo, e'catitamutibosama. Tojo weerã nũcũĩ'ase me'rã cũrẽ yũ'tiropũa'a. ² Marĩ quẽ'rã dũporocjãrã weronojõta mũsãrẽ yũ'ruose quetire wereno'cãrã ni'i. Námarĩcã mejõ waro te quetire tũ'ocãrã niwã. Tere tũ'omirã, ãjõpeoticãrã niwã. ³ Marĩ tere ãjõpeorã pũrĩcã, cũ me'rã soo, e'catitamurãsa'a. Õ'acũ a'ti turi weetu'ajanũ'cõca be'ro soocũ niwĩ.

Duporopure “Soorāsama” ní'cu nimigũ, masã marĩrõpũ sija'cãrãrẽ ucũgũ, a'tiro nicu niwĩ:

Yũ'ure ãjõpeotise bu'iri na me'rã uagũ, “Diacjũta yũ'ũ me'rã soo, e'catitamusome”, niwũ, nicu niwĩ.

⁴ Aperopũ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũ a'ti turire weetuoca nũmũ be'ro cja nũmũrẽ a'tiro ojano'caro niwũ:

Ti nũmũ nicã, nipe'tise cũ wéeca be'ro saurure soocu niwĩ Õ'acũ.

⁵ Apaturi mejãrõta a'tiro ojano'wũ tja:

Yũ'ũ me'rã soo, e'catitaturã wa'asome, nicu niwĩ.

⁶ Duporocjãrãpũ Õ'acũ yũ'rũose quetire tũ'omũ'tã'cãrã, na yũ'rũnũ'cã'que bu'iri cũ me'rã soo, e'catitaturã wa'aticãrã niwã. Æpẽrã pe'ere cũ me'rã soo, e'catitaturã wa'atjo dũ'sa'a yujupũ. ⁷ Duporocjãrãpũ na soo, e'catitaturã wa'aticã ã'agũ, Õ'acũ marĩ pe'ere ape nũmũ besecũúcu niwĩ. Cũ beséca nũmũ a'tocatero ni'i. Õ'acũ be'ropũ Davi oja'que me'rã marĩrẽ a'tere masĩcã weemi. Tere Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojacu niwĩ: A'tocaterore musã Õ'acũ ucũsere tũ'orã, musã ejeripõ'rã butiticã'ña, nicu niwĩ.

⁸ Toduporopũ Josué Israe curuacjãrãrẽ Canaá wãmetiropũ sũ'ori miacu niwĩ. Cũ narẽ topũ miaa, narẽ soose o'oticũ niwĩ. Cũ o'óca be'ro nicãma, Õ'acũ be'ropure tere ucũnemotibopĩ. ⁹ Tojo weero masĩno'o. Añubutiasse soose Õ'acũ a'ti di'ta wéeca be'ro soo'caronojõta marĩ cũ yarãrẽ “Soose dũ'sa'a yujupũ”, nino'o. ¹⁰ Õ'acũrẽ añurõ ãjõpeogũ, cũ me'rã soo, e'catitamusãmi. Cũ da'rasetisere cũ me'rã ejerisãjãgũsami. Õ'acũmarĩcã cũ da'rãca be'ro soocu niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ me'rã nigũ cũ me'rã soogusami. ¹¹ Õ'acũ me'rã soorãti nĩrã, marĩ quẽ'rã wãcũtutuarõũa'a. Duporocjãrãpũ Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cã'caro weronojõ weesirutiticã'rõũa'a. Na ãjõpeotise bu'iri cũ me'rã sooticãrã niwã.

¹² Õ'acũ ye ucũse ninu'cũcã'a. Tutuayũ'rũa'a. Ñosẽrĩ pjĩjo pũaperi osoyojaca pjĩ me'rã ñosẽrõ weronojõ ni'i. Ti pjĩ nemorõ Õ'acũ ucũse pũrĩcã marĩ po'peapũ, marĩ ejeripõ'rãpũ, marĩ wãcũsepũ, nipe'tiropũ sãjãsa'a. Õ'acũ ucũsere tũ'orã, marĩ po'peapũ wãcũsere “Añu ni'i, o ña'a ni'i”, ni besemasĩno'o. ¹³ Marĩ Õ'acũ wee'cãrã ni'i. Cũrẽ ne du'timasĩwe'e. Nipe'tise marĩ nisere, marĩ weesere cũ ã'amasĩmi. Cũta marĩ wee'quere “¿De'ro weerã tojo weeri?” ni besegusami.

Jesú pa'ia wiogũ weronojõ nimi nise ni'i

¹⁴ Jesú Õ'acũ macũ pa'ia wiogũ weronojõ marĩrẽ Õ'acũrẽ sãrĩbosagũ nimi. Cũ Õ'acũ pũ'topũ nimi. Tojo weerã marĩ cũrẽ ãjõpeonu'cũcã'rõũa'a.

¹⁵ Õ'acũrẽ marĩrẽ sãrĩbosagũ pa'ia wiogũ weronojõ nimi. Cũ quẽ'rã marĩ weronojõ pi'eticũ niwĩ. Tojo weegũ marĩ tutuaticã, marĩrẽ pajaña'sami. Cũ nipe'tise ña'arõ wa'asere tũ'oña'cu niwĩ. Tojo nicã wãtĩ marĩrẽ ña'asere weedutironojõta Jesú quẽ'rãrẽ ña'asere weeduticũ niwĩ. Wãtĩ tojo weedutimicã, Jesú pe'e ne ni'cãti ña'arõ weeticũ niwĩ. ¹⁶ Marĩrẽ cũ pajaña'yucã, uiro marĩrõ Õ'acũ cũ weetamusere sãrĩmasĩ'i. Marĩrẽ añurõ weegusami. Marĩrẽ mejẽcã wa'acã, cũrẽ weetamuse sãrĩcã, pajaña'gũsami.

5

¹ Pa'ia wiogure beserã, na wa'tero nigũrẽ besema. Cũ, masã ye cjase niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosagũ nimi. Masã ña'arõ wee'quere acobojose

sērīgũ, wa'icūrārē wējē ũjũamorōmi. ² Pa'ia wiogu marĩ weronojō nimi. Masũ nígũ, cũ quē'rã tutuatimi. Tojo weegu tutuatirārē, tũ'omasĩtirārē, no'o ũaro weebajaque'atirārē pajaña'sami. ³ Cũ quē'rã cũ basu ña'arō wee'que wapa ãpērārē weebosaronojōta wa'icūrārē wējē ũjũamorōsami.

⁴ Ne ni'cũ pa'ia wiogu cũ basu bese sãjãmasĩtisami. A'tiro pe'e weeno'sami. Õ'acũ basu bese sōrōsami. Cũ Aarōrē wee'caronojōta weesami. ⁵ Õ'acũ bese'cũ Cristo quē'rārē tojota wa'acaro niwũ. Cristo Õ'acũ tiropũ pa'ia wiogu weronojō wa'agu, cũ basu beseticũ niwĩ. Õ'acũ pe'e cūrē bese sōrōcũ niwĩ. Yũ'u mũsārē a'te dũporo oja'caronojōta a'tiro nicũ niwĩ:

Mũ'u yũ'u macũ ni'i.

Ni'cãcã me'rã yũ'u mũ'u pacũ ni'i nisere ï'o'o.

⁶ Aperopũ quē'rārē Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ cũ macūrē a'tiro nicũ niwĩ: Mũ'u pa'i ninu'cũgũsa'a.

Melquisedec ní'caronojōta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

⁷ Õ'acũ bese'cũ Cristo a'ti nucũcãpũ nígũ, cūrē ñubuecũ niwĩ. Cūrē sērīgũ, ũpũtũ tutuaro me'rã, utise me'rã Õ'acūrē sērĩcũ niwĩ. Cūrē wērĩticã weemasĩbo'cũre tojo sērĩcũ niwĩ. Cũ Õ'acũ ũaro weesĩrĩcũ niwĩ. Cũ tojo weecã ï'agũ, cũ sērĩsere tũ'ocũ niwĩ. ⁸ Cristo Õ'acũ bese'cũ cũ macũ nimigũ, pi'eticũ niwĩ. Tojo pi'etigũ, Õ'acũ dutisere yũ'ticũ niwĩ. Te me'rã Õ'acūrē yũ'tisere añurō masĩcũ niwĩ. ⁹ Cũ wērĩgũ, nipe'tise cũ pacũ cũu'quere weecũ niwĩ. Tojo weegu cũ masārē yũ'rũogu sãjãcũ niwĩ. Marĩ nipe'tirã cūrē ějōpeo yũ'tirārē yũ'rũo, catinu'cũcã weemi. ¹⁰ Õ'acũ Melquisedec pa'ia wiogu warore weronojō cūrē sōrōcũ niwĩ.

Ĕjōpeodu'uri nĩrã, wãcũtutuaya nise ni'i

¹¹ Õ'acũ bese'cũ Cristo pa'ia wiogu waro Melquisedec weronojō nisere peje waro weresĩrĩsa'a. Tojo weresĩrĩmigũ, mũsã tũ'omasĩti, tũ'osĩrĩtise ye bu'iri basiowe'e. ¹² Mũsã yoacã Jesucristore ějōpeowũ. Ni'cãrõacãrē ãpērārē bu'erãpũ nitojabosa'a. Tojo nimirã, Õ'acũ yere mejō niseacãrē apaturi wereapocã ũa'a. Mũsã tutuatirã waro weronojō wa'a'a tja. Tojo weerã diasatiseacãrē añurō tũ'orãnojojō o'orã, tũ'otiyũ'rũocã'a. Ba'asere ba'aronojō o'orã, ni'cãrõacãrē wecũ õpēcõrē sĩ'rĩrã weronojō ni'i yujupũ. ¹³ Wecũ õpēcõ dia'cūrē sĩ'rĩrã, wĩ'marã waro nima. Mũsã na wĩ'marã weronojō diacjũ weesere Õ'acũ ye cjasere masĩwe'e. ¹⁴ Ba'ase butise pe'e bũcũrã ba'ase ni'i. Na diasasere masĩma. Añusere, ña'asere besepo'cãrãpũ nima.

6

¹ Marĩ añurō ějōpeorã nisĩrĩrã, Cristo ye queti diasasere bu'erã. Marĩrē bu'emũ'tã'quere apaturi bu'eticã'rã majã. Bu'etowawũ tema. Marĩ bu'emũ'tã'que a'tiro niwũ. Marĩ ña'arō wee'quere acobojose sērĩdutiwũ. Tojo ña'arō wee'que bu'iri pecame'epũ wa'abopã, niwũ. Marĩ wãcũse dũcayuroũa'a nisere bu'ewũ. Tojo nicã Õ'acūrē ějōpeorouã'a nisere bu'emũ'tãwũ. A'te ne waro bu'enũ'cã'quere weeticã'rã majã. ² Apeye quē'rārē wãmeyesere, Espĩritu Santure ñapeorã cũocã weesere bu'emũ'tãwũ. Tojo nicã wērĩ'cãrã masãrãsama, ña'arō wee'cãrã pecame'epũ bu'iri da'reno'rãsama nisere bu'ewũ. ³ Ni'cãrõacã Õ'acũ cũ ũacã, apeyere, diasasere bu'enemobosa'a.

4-6 Məsä apetero weerä Jesucristo quetire ëjõpeomirä, ëjõpeodu'ubosa'a. Õ'acü masärë catinu'cüsere o'ocü niwĩ. Cü o'omicä, na ëjõpeodu'ubosama. Tojo ëjõpeodu'urãnojõrë a'tiro ni'i. Na wäcüsere apaturi ne ducayumasitisama. Tojo nicä Espiritu Santure cõorãnojõ, no'o Õ'acü ye queti añuse quetire masirãnojõ tere ëjõpeodu'urã, ne apaturi na wäcüsere ducayumasitisama. Õ'acü tutuase o'osere masimirä Jesucristore ëjõpeodu'urã, ne apaturi acoboJose sërĩmasitisama. Cürë ëjõpeodu'urã, na basu Õ'acü macürë apaturi curusapü paabi'perã weronjõ weerã weema. Nipe'tirã ï'orõpü cürë yabi bujicã'rã weema. 7 Õ'acü masärë añurõ weese a'tiro ni'i. Masã di'ta weronjõ nima. Õ'acü narë añurõ weese acoro pejaro weronjõ ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinucü di'tapü si'bisãjã'a. Aco di'tapüre añurõ si'bisãjãca be'ro na otese añurõ pĩ'rĩ ducatisa'a. Tojo ducaticã, ti di'ta wiogüre añu ni'i. Õ'acü “Añuse di'ta ni'i”, nisami. Tojo weronjõ añurõ weerärë e'catise me'rã narë ï'asami. 8 Äpërã pe'e ña'ase di'ta weronjõ nima. Ña'ase di'tapüre acoro pejamicã, pota, ña'ase dia'cü bajuasa'a. Ti di'ta wapamarĩ'i. Ti di'ta wiogu tere ï'agü, “Ña'ase ni'i, üjüacõ'arã”, nisami. Cü ní'caronjõ Õ'acü quë'rã cürë ëjõpeodu'urãrë mejãrõta nisami.

Marĩ ü'müsepü niatjere e'catiyurã ëjõpeodu'usome nise ni'i

9 Yü'ü mairã, üjüacõ'asere ucümigü, yü'ü “Õ'acü müsärë üjüacõ'agüsami”, nigü mejëta wee'e. Məsã yü'rõono'cãrãpü ni'i. Tojo weerã añurõ wee'e. 10 Õ'acü queoro weegü nimi. Cü müsã acawererã Jesucristore ëjõpeorãrë müsã añurõ wee'quere acoboJosome. Narë müsã weetamusere acoboJosome. Məsã narë añurõ wéerã, Õ'acürë ma'isere ï'o'o. 11 Məsã a'tiro weecã üpütü ü'a. Äpërãrë weetamurã, müsãnucü e'catise me'rã añurõ weesĩ'risere tojota weeyapaticã'ña. Tojo weero Õ'acü “O'oguti” ní'que queoro müsã wäcü'caronjõta wa'arosa'a. 12 Məsã nijĩsjarã dojocã üatisa'a. Äpërã Jesucristore ëjõpeorã weronjõ weeya. Na, narë ña'arõ wa'acã, wäcütutuama. Ne Jesucristore ëjõpeodu'utima. Na tojo weecã ï'agü, Õ'acü narë cü “O'oguti” ní'quere o'ogüsami. Məsã quë'rã narë ï'acü, weesirutuya.

13-16 Masã “Diacjüta ni'i” nĩrã, na yü'rõoro nigü me'rã wãmepeorã weesama. Na tojo ni wãmepeocã, narë “Tojo niwe'e”, nita basiotisa'a. Õ'acü püricã Abrahãrë “Mü'ürë añurõ weeguti” nigü, apĩ wãme me'rã wãmepeoticü niwĩ. Ne ni'cü Õ'acü nemorõ niyü'rõnucãgü marĩmi. Tojo weegü “A'tiro weeguti” nigü, cü basu wãmepeocü niwĩ. A'tiro nicü niwĩ: “Diacjüta ni'i. Mü'ürë añubutiaro weeguti. Mü'ü pãrãmerã pãjãrã nituriarãsama”, nicü niwĩ. Abrahã cü tojo ní'quere sojaticü niwĩ. Tojo weegü Õ'acü cürë “Tojo weeguti” ní'quere ñe'ecü niwĩ. 17 Õ'acü “Masärë ‘Añurõ weeguti’ ní'quere ‘ducayusome’” nigü, cü basu wãmepeocü niwĩ. Marĩrë cü “‘O'oguti’ ní'quere ‘Ñe'erãsa'a’” ni masĩdutigü, tojo weecü niwĩ. 18 Tojo weero te puaro cü wãmepeose, cü “Masärë añurõ weeguti” ní'que ne ducayuta basiowe'e. Õ'acü ne nisoomasĩtimi. Cü diacjü ucüse me'rã marĩrë cü yü'rõono'cãrãrë wäcütutuacã weemi. Cü marĩrë “Añurõ weeguti” ní'caronjõta weegüsami, nino'o. 19 Tere wäcürã, marĩ ü'müsepü niatjere e'catise me'rã co'teyurã, ëjõpeodu'usome. Marĩ co'teyuse ninu'cücã'rõsa'a. Ducayusome. Jesú ü'müse Õ'acü nirõpü sãjãacü niwĩ. Tojo weerã marĩ tojo tã'oña'a. 20 A'tiro ni'i. Judío masã

pa'ia wioḡu Ō'acū wi'i po'pearu cū Nibutiari Tucūpu sājāagū, a'tiro weesami. Ɔsebutiri caserojore yu'rusājāsami. Jesú cū wērīca be'ro u'musepu sājāagū, ti caserojore yu'ruagu weronojō weecu niwī. Marī u'musepu wa'atji ma'arē pāobosagu weecu niwī. Cū tojo weese me'rā pa'ia wioḡu waro weronojō tojacu niwī. Cū Melquisedec ní'caronojōta pa'i ninu'cūḡsami.

7

Jesú Melquisedec weronojō pa'ia wioḡu nise ni'i

¹ Dūporocjā Melquisedec wāmetigu Salem wāmetiri macā wioḡu nicu niwī. Cū pa'i niyugu, Ō'acū nipe'tirā bu'ipu nigūrē masārē sērībosacu niwī. Cū nícatore Abrahā āpērā wiorā me'rā a'mewējēcu niwī. Na me'rā a'mewējēḡū ejagu, cū yarā me'rā wapata'adajacu niwī. Cū tojo weedajacā, Melquisedec cūrē pōtērīgū ejacu niwī. Cūrē pōtērīgū, “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicu niwī. ² Cū tojo níca be'ro Abrahā cū a'mequēḡū wapata'a'quere diez mesārī ducawaacūcu niwī. Ni'cā mesārē Melquisedere o'ocu niwī. Melquisedec wāme “Wioḡu queoro weegū” nisi'rīrō wee'e. Cū Salem wāmetiri macācjā nitjāḡū, “Ejerisājāse wioḡu” nicu niwī. Salem “Ejerisājāse” nisi'rīrō wee'e. ³ Melquisedec pacusumarē, cū ñecūsumarē ne masīno'ña marī'i. Cū bajua'quere, cū wērī'que quē'rārē ne masīno'ña marī'i. Tojo weegu Melquisedec Ō'acū macū Jesucristo pa'i ninu'cūacjā weronojō nicu niwī.

⁴ Musā Melquisedere wācūña. Mejō nigū mejēta nicu niwī. Marī ñecū Abrahā waromarīcā cū wiorārē a'mewējēḡū wapata'a'quere diez mesārī cū seeneocūu'quere cūrē ni'cā mesārē o'owapamocu niwī. ⁵ Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro ojano'wū: “Leví pārāmerā nituriarā pa'ia nirā dia'cūrē cā'rō wapaseeato”, niwū. Abrahā cū o'o'caronojōta masā na cūosere o'odutiwū. Na, na acawererā waro nimicā, tojo nicā Abrahā pārāmerā nimirā, na o'osere ñe'ecārā niwā. ⁶ Melquisedec pūrīcā Leví pārāmi nituriatimigū, a'tiro weecu niwī. Abrahā Ō'acū “Añurō weegūti” nino'cure cū cūosere o'ocā, ñe'ecu niwī. Tere ñe'egū, Abrahārē “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, ni sērībosacu niwī. ⁷ A'te diacjūta ni'i. “Ō'acū mu'urē añurō weeato” nigū pe'e apī “Tojota weeato” ni, yu'tigu nemorō wioḡu niyu'runū'cāmi. ⁸ A'tiro nicā pa'ia marī wa'tero nirā āpērā o'osere ñe'erā marī weronojō masā nima. Na quē'rā wērīsama. Abrahā o'o'quere ñe'e'cu Melquisedec pe'ema Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu catinu'cūḡū weronojō nigūrē ojano'caro niwū. Cū catinu'cūḡū weronojō ucūno'mi. ⁹⁻¹⁰ Leví Abrahā pārāmi nicu niwī. Cū pārāmerā nituriarā quē'rā Abrahā pārāmerā nicārā niwā. Leví, tojo nicā nipe'tirā cū pārāmerā nituriarā pa'ia nicārā niwā. Na, masā o'osere ñe'ecārā niwā. Abrahā Melquisedere a'merī bocaecjā, na quē'rā marī'cārā nimirā, Abrahā me'rā nírā weronojō nicārā niwā. Tojo weero a'tiro nita basio'o. Leví pārāmerā nituriarāpu Abrahā Melquisedere o'ocā, na quē'rā cūrē o'obu'ipejatamu'cārā weronojō nicārā niwā.

¹¹ Israe curuacjārā, pa'ia Leví ya curuacjārā me'rā Ō'acū dutisere ñe'ecārā niwā. Na Leví ya curuacjārā Aarō pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Na pa'ia āpērā Ō'acū dutisere siruturārē añurā wa'acā weemasīcārā niwā. Weemasīcā pūrīcārē, Ō'acū apī pa'i sōrōtibopī. Apīrē sōrōḡū, Aarō ya curuacjūrē sōrōticu niwī. Melquisedec weronojō

nigũ pe'ere sŕŕŕcũ niwĩ. ¹² Apĩ pa'i sãjãcã, todũporo cjase dutise quẽrã dũcayusa'a. ¹³ Marĩ wiogũ Jesucristore Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro nicũ niwĩ: “Mũ'ũ pa'i Melquisedec ní'caronojŕ niu'cũgũsa'a”, nicũ niwĩ. Jesucristo pa'i niacjũ nimigũ, Levĩ ya curuacjũ niticũ niwĩ. Cũ ya curuacjũ ne ni'cũ pa'i sãjãticũ niwĩ. ¹⁴ Masĩno'o, marĩ wiogũ Jesucristo Judã ya curuacjũ nicũ niwĩ. Moisé pa'iare ucũgũ, ne ni'cãti “Judã ya curuacjãrã pa'ia nirãsama”, niticũ niwĩ.

¹⁵⁻¹⁶ Apĩ pa'i Melquisedec weronojŕ nigũ bajuase me'rã a'tiro masĩno'o. Jesucristo pa'i sãjãcã, Levĩ ya curuacjãrã pa'iare sŕŕŕduti'caronojŕ wa'aticaro niwũ. Cũ catinu'cũgũ nise me'rã pe'e pa'i sãjãcũ niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ Jesucristore a'tiro nicũ niwĩ:

Mũ'ũ pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec ní'caronojŕta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

¹⁸ Õ'acũ todũporo cũ dutise cũumũ'tã'quere mejŕ nise tojacã weecũ niwĩ. Te masãrẽ añurŕ nisetiã weeticaro niwũ. ¹⁹ A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yũ'tirã, masã añurã wa'aticãrã niwã. Ni'cãrŕocãma marĩ Jesucristore ãjŕpeorã, añurã toja'a. Õ'acũrẽ masĩta basio'o. Tojo weerã añurŕ e'catiyu'u.

²⁰ Õ'acũ cũ macũrẽ pa'i sŕŕŕgũ, cũ basuta “Diacjũ weeguti”, nicũ niwĩ.

²¹ Æpẽrã pa'ia pe'ere sŕŕŕgũ, tojo niticũ niwĩ. Õ'acũ cũ macũrẽ sŕŕŕgũ, cũ basu wãmepeo, sŕŕŕcũ niwĩ. Õ'acũ cũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojano'wũ:

“Yũ'ũ basuta diacjũ tojo weeguti” ní'que dũcayuno'ña marĩrŕsa'a.

Mũ'ũ pa'i ninu'cũacjũ ni'i.

Melquisedec weronojŕta nigũsa'a, nicũ niwĩ.

²² Cũ tojo ní'quere a'te me'rã masĩno'o. Jesũ me'rã Õ'acũ “Masãrẽ añurŕ weeguti” ní'quere diacjũta nigũ weepĩ, nino'o. Cũ Moisé me'rã “Masãrẽ añurŕ weeguti” nimũ'tã'que nemorŕ a'te be'ro cjase pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a. ²³ Pa'ia pãjãrã waro sãjãmũjãcãrã niwã. Na wẽrĩse bu'iri ninu'cũmasĩticãrã niwã. Na wẽrĩca be'ro Æpẽrã dũcayumũjãcãrã niwã. ²⁴ Jesũ pũrĩcã catinu'cũcũsami. Cũ pa'i nisere Æpẽrãrẽ dũcayuturiasome. ²⁵ Tojo weegũ Õ'acũrẽ masĩsĩ'rĩrãrẽ yũ'rũwetidojacã weemi. Cũrẽ ãjŕpeorãrẽ tojo weemi. Cũ catinu'cũgũ marĩ ye niatjere Õ'acũrẽ sãrĩbosanu'cũmi.

²⁶ Tojo weegũ Jesũ pa'ia wiogũ waro nimi. Cũnojŕrãta marĩ ãa'a. Cũ ña'ase moogũ, añubutiagũ, ña'arŕ weetigũ nimi. Marĩ ña'arŕ weerã weronojŕ nitimi. Õ'acũ cũrẽ nipe'tirã bu'ipũ cũucũ niwĩ. ²⁷ Cũ Æpẽrã pa'ia wiorã weronojŕ nitimi. Pa'ia wiorã ãmũcorinũcũ na ña'arŕ wee'quere acobojosere sãrĩrã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũãmorŕsama. Be'ro Æpẽrã yere mejãrŕta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecũ niwĩ. Cũ ni'cãtita na wa'icũrãrẽ wẽjẽ ãjũãmorŕpeo'caro weronojŕ wãgũ, cũ basu cũ wẽrĩse me'rã masã ña'arŕ wee'quere wẽrĩwapayepe'ocã'cũ niwĩ. Cũ nipe'tirã ye niatjere tojo weebosacũ niwĩ. ²⁸ Moisé duti'que me'rã pa'ia wiogũre sŕŕŕrã, a'tiro weeno'caro niwũ. Cũrẽ sŕŕŕrã, cũ añurŕ weenu'cũtĩmicã, besesŕŕno'caro niwũ. Tojo wãca be'ro Õ'acũ pe'e diacjũta cũ basu cũ macũrẽ pa'ia wiogũ waro sŕŕŕcũ niwĩ. Cũ macũ añugũ ninu'cũgũrẽ tojo weecũ niwĩ.

8

Jesũ apobosari masũ nimi nise ni'i

1 Nipe'tise ni'cārōacā yu'u oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marī yagu pa'ia wiogu waro nimi. Cū u'musepu wiogu dujiri cūmurō Ō'acū tutuayurūgu tiro diacjā pe'e ejanujācu niwī. 2 Cū u'musepu Ō'acū Nibutiari Tucūpare pa'ia wiogu weronojō nisami. Ti wi'i Ō'acū wéeca wi'i ni'i. Masā mejēta weecārā niwā. 3 A'ti di'tapuma pa'ia wiorārē wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeodutiro sōrōno'caro niwū. Tojo nicā apeyere o'odutirā sōrōno'cārā niwā. Tojo weegu Jesucristo quē'rā Ō'acūrē apeyenojō o'ocā, añutu'sa'a nīgū wērīgū, cūrē apeyenojō o'ogu weronojō weecu niwī. 4 Jesucristo a'ti nucūcāpūre tojadojagu, ne cārō pa'i nima'atibopī. Āpērā pa'ia Moisé duti'caronojōta Ō'acūrē apeyenojōrē o'orā nitojacārā niwā. Tojo weero basiotibopā. 5 A'ti nucūcāpu pa'ia Ō'acū cjasere da'rarā a'tiro weema. Na Ō'acū wi'i u'musepu nirī wi'i cjasere weronojō weerā weema. Marī masī'i. Ū'muse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucūcā cja wi'i pe'e u'muse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegu Ō'acū cū ya wi'i a'ti nucūcā cja wi'ire weedutigū, Moisére a'tiro nicū niwī: “Añurō wācūña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mu'urē ūrūgūpu ī'o'caronojōta weeya”, nicū niwī. 6 A'tocateroma majā Jesús pa'ia wiogu waro Ō'acū tiropu marīrē sērībosanu'cūgū nimi. Cū weese āpērā pa'ia ye nemorō añuyurūnu'cā'a. A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apogu, “Yu'u duti'quere wéerā, yarā nirāsama”, nicū niwī. Be'rore tja masā me'rā apogu, “Musā wiogu nigūti. Musārē yarā wa'acā weeguti. Musārē acobojoguti. Yu'u me'rā catinu'cūrāsa'a”, nicū niwī. Cū tojo ní'quere masīno'o. Cū nimu'tā'que nemorō be'ro cjase pe'e añuyurūnu'cā'a. A'te be'ro cjasere Jesūta queoro wa'acā weecu niwī. Tojo weero āpērā pa'ia weese nemorō añuyurūnu'cā'a.

7 A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apo'que queoro wa'aticaro niwū. Queoro wa'acāma, masā me'rā apaturi aponemotibopī. 8 Ō'acū ne warocjārārē “Yu'u duti'quere queoro weetima”, nicū niwī. Narē cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Marī wiogu a'tiro nimi:

“Be'ropu yu'u Israe curuacjārārē, tojo nicā Judā ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepoguti tja.

9 Toduporopu na ñecūsūmua me'rā weeguti ni apo'caronojō nisome.

Narē Egiptopu ní'cārārē yu'u basu miiwijawu.

Narē ‘Añurō weeguti’, nimiwū.

Na pe'e yu'u duti'quere weetiwā.

Tojo weegu narē cō'awā'cāwū”, nicū niwī marī wiogu.

10 “Be'ropu Israe curuacjārā me'rā apaturi ‘Añurō weeguti’ ní'que a'tiro ni'i.

Yu'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yu'u duti'quere ējōpeocā weeguti.

Tojo weegu yu'u na wiogu nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

11 Na ne ni'cūrē yu'u Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācjūrē, cū acaweregure, ‘Ō'acūrē masīña’, nisome.

Nipe'tirā yu'ure masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā bucūrā masīrāsama.

12 Na ña'arō wee'quere acobojoguti.

Ne apaturi tere wācūnemosome”, nicū niwī marī wiogu.

13 Õ'acũ ne waropu “Masãrẽ añurõ weeguti”, nicu nimiwĩ. Be'ro, “Apaturi masã me'rã añurõ weeguti”, ni apocu niwĩ tja. Tojo weero cũ nimu'tã'que pe'e pe'tia wa'acaro niwũ. Nipe'tise mejãmejã uano'ña marĩ'i. Te maata pe'tidijase ni'i.

9

Ɔ'musepu nirĩ wi'i Õ'acũ wi'i cjase, tojo nicã a'ti nucũcãpu nirĩ wi'i cjase ni'i

1 Ni'cãrõacãma a'tiro nigũti. Õ'acũ ne waro “Masã me'rã añurõ weeguti” nícaterore cãrẽ ñubuerã weewuadutisenojõrẽ cũucu niwĩ. Na ñubueri wi'i a'ti nucũcã cja wi'i nicaro niwũ. 2 Ti wi'i wa'icũrã caseri me'rã wéeca wi'i nicaro niwũ. Ne sãjãarĩ tucũ Añurĩ Tucũ wãmeticarõ niwũ. Topure sĩ'ocju nu'cũcaro niwũ. Tojo nicã na Õ'acũrẽ o'orã pãrẽ peoro nu'cũcaro niwũ. 3 Ɔsebutiri caserojo yu'rũropu ape tucũ Õ'acũ Nibutiari Tucũ nicaro niwũ. 4 Ti tucũpu u'mutise ẽjũamorõpeowuaro uru me'rã wee'caro nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ “Masã me'rã añurõ weeguti” ní'quere cuori acaro, uru casero me'rã omabi'aca acaro cũña'caro niwũ. Ti acaro po'peapu ni'cãrũ uru me'rã weecaru nicaro niwũ. Tirupu ba'ase maná wãmetise sãñacaro niwũ. Apeye quẽ'rãrẽ tuacju Aarõ yagu ñasãwijicju nicaro niwũ. Tojo nicã Õ'acũ duti'quere oja'que pjĩrĩ ẽtã pjĩrĩ sãñacaro niwũ. 5 Ti acaro bu'ipure Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecjãrã queose yee'que nu'cũcaro niwũ. Na topu niyucã, Õ'acũ topu nisere ï'ono'caro niwũ. Õ'acũrẽ wereco'terã wuuse docapu pa'ia wiogu Õ'acũrẽ masãrẽ ña'arõ wee'quere acobojodutigũ dí wẽestepeocu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasĩtisa'a.

6 Õ'acũ wi'ire apóca be'ro pa'ia na da'rawuasere wéerã, nimu'tãrĩ tucũpure sãjãanu'cũcã'cãrã niwã. 7 Ape tucũ pe'ere pa'ia wiogu waro dia'cũ ni'cãtita, ni'cã cũ'marẽ sãjãacu niwĩ. Topu sãjãagũ, wa'icũrã wẽjẽ'cãrã ye díre miisãjãacu niwĩ. Cũ basu ña'arõ wee'que wapa, tojo nicã masã na ña'arõ wee'que wapare acobojose sãrĩgũ tojo weecu niwĩ. 8 Tojo wee'que me'rã a'tocaterore Espiritu Santu a'tiro marĩrẽ ï'omi. Toduporopu pa'ia Õ'acũ wi'ipu weewuasenojõ ni'cãrõacãrẽ weenu'cũcãma, marĩ u'musepure ne sãjãamasĩtibosa'a. 9 A'te nipe'tise toduporo cjase a'tiro nicãrẽ queose ni'i. Titapure Õ'acũrẽ o'ose, na wa'icũrãrẽ ẽjũamorõpeose masãrẽ bu'iri marĩrã tu'oña'cã weemasĩticaro niwũ. 10 Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwũ. Sĩ'rĩse, ba'ase, tojo nicã na Õ'acũrẽ ñubuese duporo na ña'arõ wee'quere coesetise nicaro niwũ. Te dutise bu'icjase dia'cũ nicaro niwũ. Tojo weese téé Õ'acũ tere ducayúca be'ropu añucaro niwũ.

11 Õ'acũ bese'cu Cristo a'titojacu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pe'e pa'ia wiogu waro nimi. Cũ marĩrẽ añusere miiticu niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ pa'ia wiogu weewuasenojõrẽ Õ'acũ wi'i u'musepu nirĩ wi'ipu weegu weesami. Ɔ'musepu nirĩ wi'i, a'ti nucũcã cja wi'i nemorõ, añubutiari wi'i nisa'a. Masã wéeca wi'i nitisa'a. 12 Õ'acũ bese'cu Cristo u'muse cja wi'i Õ'acũ Nibutiari Tucũ waropure sãjãacu niwĩ. Cũ wa'icũrã, cabracã, wecu wĩ'marã ye díre miisãjãaticu niwĩ. Tojo weronojõ o'ogu, cũ ye dí me'rã, cũ wẽrĩse me'rã sãjãacu niwĩ. Te me'rã marĩ nipe'tirãrẽ ni'cãti me'rãta wẽrĩbosacu niwĩ. Marĩrẽ catinu'cũdutigu tojo weecu niwĩ. 13 Duporocjãrãpu na wẽrĩ'cãrãrẽ da'raña'ca be'ro Õ'acũ ï'orõpure ña'ase cuorã weronojõ tojacãrã niwã. Tojo weerã wecu u'mua ye díre,

cabra ye díre, tojo nicã wecũ wĩ'magõ ñjũano'co ye nitĩ me'rã ña'ase cœorã weronojõ nirãrẽ wēestepeocãrã niwã. Narẽ Õ'acũ ï'orõpũre ña'ase moorã tojadutirã tojo weecãrã niwã. Diacjũta ni'i, nírõ. Na, bu'ipũ dia'cũ añurã tojacãrã niwã. ¹⁴ Wecũ ye dí me'rã, cabra ye dí me'rã tojo weeta basiocã pũricãrẽ, Cristo ye dí me'rãma tjã'a. Cristo Espĩritu Santu ninu'cũgũ weetamuse me'rã wa'icũrã ñjũamorõpeoronojõ o'ogũ, cũ basu Õ'acũrẽ wiagũ, wẽricũ niwĩ. Cũ curusapũ wẽrigũ, ña'ase moogũ nicũ niwĩ. Cũ ye dí me'rã marĩ bu'iritirã, ña'arõ weeseti tu'oña'quere pecame'epũ wa'abo'cãrãrẽ yũ'rũweticã weecũ niwĩ. Cũ Õ'acũ catinu'cũgũ yere weenu'cũdutigũ tojo weecũ niwĩ.

¹⁵ Tojo weegũ Jesucristo a'tiro weegũ nimi. Be'ropũre masãrẽ apaturi Õ'acũ “Yũ'ũ musã wiogũ nigũti. Musã, yarã nirãsa'a” ní'quere apobosagũ nimi. Todũporocjãrã pe'e Õ'acũ nimũ'tãse cũ duti'que doca nírã, ña'arõ wee, cũ duti'quere yũ'rũnũ'cãcãrã niwã. Jesucristo wẽrise me'rã tere acobocono'cãrã niwã. Tojo nicã Õ'acũ bese'cãrã cũ “O'oguti” ní'que catinu'cũsere ñe'erãsama. ¹⁶ A'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ cũ wẽrise dũporo cũ acaweregũre “Yũ'ũ cœose mũ'ũ ye tojarosa'a”, nisami. Cũ wẽricã ï'arã, wẽricũ ye ní'quere cũrẽ o'osama. ¹⁷ Cũ wẽrise dũporo cũ “O'oguti” ní'quere ñe'emasĩtisami. Cũ wẽrica be'ropũ dia'cũ ñe'emasĩsami. ¹⁸ Tojo weero Õ'acũ “Masãrẽ a'tiro weeguti” nimũ'tã'que quẽ'rãrẽ tojota wa'acaro niwũ. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ, na ye dí wēestese me'rã dia'cũ Õ'acũ “Tojo weeguti” ní'que wa'anũ'cãcaro niwũ. ¹⁹ Moisé a'tiro weecũ niwĩ. Cũ nipe'tise Õ'acũ duti'quere nipe'tirã tu'oropũ bu'ecũ niwĩ. Bu'etojanũ'cõ, cũ sõ'arĩ casero oveja poari me'rã wéeca caserore miicũ niwĩ. Tojo nicã yucũsiti hisopo wãmetiri sitire pe'ecũ niwĩ. Wecũ macũ wẽjẽno'cũ ye díre, cabra ye díre aco me'rã morẽcũ niwĩ. Be'ro sõ'arĩ caserore ti siti dũpũpũ dũ'teõ'o, te dípũ yosomiicũ niwĩ. Be'ro Õ'acũ ye duti'que ojãca pũrĩrẽ, tojo nicã masã nipe'tirãrẽ wēestepeocũ niwĩ. ²⁰ Cũ tojo wéeca be'ro narẽ nicũ niwĩ: “A'te dí me'rã Õ'acũ masãrẽ ‘Tojo weeguti’ ní'quere masĩno'o”, nicũ niwĩ. ²¹ Apeyere, Moisé Õ'acũ wi'ire a'tiro weecũ niwĩ. Nipe'tise ti wi'i po'peapũ Õ'acũrẽ ñjõpeorã na cœosere dí me'rã wēestepeocũ niwĩ. ²² Titare Õ'acũ dutise a'tiro nicaro niwũ. Dí me'rã Õ'acũ wi'ipũ nisere cũ ï'orõpũ añuse tojadutiro wēestepeono'caro niwũ. Wēestepeoya marĩcã, Õ'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojoiticũ niwĩ. Dí me'rã dia'cũ Õ'acũ masã ña'arõ weesere acobocono'o.

Jesú cũ wẽrise me'rã masã ña'arõ wee'quere yũ'rũose ni'i

²³ Dũporo cjase Õ'acũ wi'ipũ weewũasenojõ Ʃ'muse cjase queose nicaro niwũ. Tere Õ'acũ ï'orõpũ añuse tojadutirã a'tiro weecãrã niwã. Wa'icũrãrẽ wẽjẽ, na ye dí me'rã wēestepeocãrã niwã. Dũporocjãrã na wee'que nemorõ Ʃ'muse cjase pe'e añuyũ'rũnũ'cã'a. Tojo weero wa'icũrãrẽ ñjũamorõpeo'que nemorõ, añuse warore Ʃ'a'a. Te Jesucristo wẽrise ni'i. ²⁴ A'ti nucũcãpũre Jesucristo masã wéeca wi'i Añurĩ Tucũ wãmetiri tucũpũre sãjãaticũ niwĩ. Ti wi'i Ʃ'muse cja wi'i queose nicaro niwũ. Cũ Ʃ'muse waro pe'ere sãjãacũ niwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ Õ'acũ tiropũ marĩrẽ sẽrĩbosagũ weesami. ²⁵ Todũporopũ pa'ia wiogũ judío masũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũre ni'cãrẽtiri cũ'marĩnũcũrẽ wa'icũrã ye díre miisãjãamũjãcũ niwĩ. Te dí, cũ ye dí niticaro niwũ. Cristo pũricãrẽ cũ ye dí waro nicaro niwũ. Cũ wẽrise me'rã ni'cãtita Ʃ'muse Õ'acũ

tiropu sājāacu niwī. ²⁶ Jesucristo pa'ia wiogu weronojō wéegu pūrīcā, a'ti di'ta du'pocāticāputa wērīnu'cā, a'tiro nicā quē'rārē wērīnu'cūcā'bosami. Tojo weronojō o'ogu, a'tocatero a'ti umuco pe'tiwā'cārī curare Cristo a'ti nucūcāpūre bajuacu niwī. Cū ni'cātita nipe'tirā ye niatjere wērībosacu niwī. Ña'arō wee'quere cō'agū, tojo weecu niwī. ²⁷ Marī quē'rā nipe'tirā ni'cāti me'rāta wērīdijarāsa'a. Wērīca be'ro Õ'acū marīrē besegusami. ²⁸ Cristo ni'cātita cū wērīse me'rā wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeoro weronojō weecu niwī. Tojo weese me'rā masā nipe'tirā ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Be'ro apaturi a'tigusami. Masā na ña'arō wee'quere cō'agū mejēta a'tigusami. Masā cūrē yucuerā pe'ere yu'ruogu a'tigu weegusami.

10

¹ Moisé dutise Õ'acū masārē be'ropu añurō weeatje queose nicaro niwū. Tojo weero Moisé duti'que masārē Õ'acū me'rā añurō nīmasīcā weeticaro niwū. Te a'tiro nicaro niwū. Na Õ'acū me'rā añurō nisī'rīrā, ni'cāti cū'marīnucū wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeocārā niwā. Te narē Õ'acū ī'orōpu añurā waro tojacā weemasīticaro niwū. ² Te masārē añurā tojacā weemasīcāma, na wa'icūrārē ũjūamorōpeosere du'ucā'bopā. Na ni'cāti ũjūamorōpeose me'rāta na ña'arō wee'quere acobocono'cārāpu tojatojabopā. Na bu'iri marīrā tu'oña'bopā. ³ A'tiro pe'e nicaro niwū. Na wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeorā, na ña'arō wee'quere cū'marīnucū wācūrā, tojo weecārā niwā. ⁴ Wecua umua ye dí, cabra ye dí ña'arō wee'quere ne cō'amasītisa'a.

⁵ Tojo weegu Jesucristo a'ti nucūcāpūre a'tigu, Õ'acūrē a'tiro nicu niwī: Mu'u masā ña'arō wee'quere acobojosī'rīgū, wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeosere uawe'e.

Tojo nicā narē acobojosī'rīgū, apeyenojō o'ocā uawe'e.

A'tiro wéegu, mu'u ni'cā upu yu'ure o'ocu niwū.

Masā ña'arō wee'quere wērībosadutigu tojo weecu niwū.

⁶ Mu'u masā na ña'arō weesere cō'asī'rīgū, wa'icūrārē ũjūamorōpeosere, tojo nicā apeyenojō o'osere tu'sawe'e.

⁷ Tojo tu'satise bu'iri yu'u a'tiro niwū:

“Õ'acū, mu'u uaro weegu a'tigu wee'e.

Mu'u ye queti ojāca pūrīpu yu'u pi'etiatjere ojano'caronojōta weeguti”, nicu niwī Jesucristo.

⁸ Tojo weegu Jesucristo ní'caronojōta a'tiro ni'i. Õ'acū wa'icūrā ũjūamorōpeosere, cūrē apeyenojō o'osere tu'satisami. Tojo nicā masā ña'arō wee'quere cō'asī'rīrā ũjūamorōpeosere uatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojō nicaro niwū, nírō. Tojo nimicā, Õ'acū pe'e tojo weesere tu'saticu niwī. ⁹ Jesucristo Õ'acūrē “Mu'u uaro weegu a'tigu wee'e”, nicu niwī. Tojo nígū, wa'icūrā wējē ũjūamorōpeosere cō'acu niwī. Cū wērīse me'rā toduporopu na weeseti'quere ducayucu niwī.

¹⁰ Jesucristo cū wērīse me'rā Õ'acū uaro weecu niwī. Tere wéegu, cū wa'icūrā wējē ũjūamorōpeosere weronojō weegu weecu niwī. Cū wērīse me'rā Õ'acū marīrē cū yarā tojacā weecu niwī. Ni'cātita cū wērīse me'rā marī nipe'tirārē wērībosacu niwī.

¹¹ Nipe'tirā judío masā pa'ia umucorinucū a'tiro weecārā niwā. Nu'cūtjārā, wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeomujācārā niwā. Na ũjūamorōpeonu'cūmicā, masā ña'arō wee'quere ne cō'amasīticaro niwū.

¹² Jesucristo pūrīcā ni'cāti cū wērīse me'rāta masā ña'arō wee'quere

cō'ape'ocū niwī. Cū tojo wéeca be'ro Õ'acū tiro diacjū pe'e ejanujācū niwī. ¹³ Topū yucuegū weesami. Õ'acū nipe'tirā cūrē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā wéeca be'ropū weedu'ugusami. ¹⁴ Ni'cāti cū wērīse me'rāta Õ'acū yarārē añurā tojacā weecū niwī. Na añurā ninu'cūrāsama. ¹⁵ Te diacjūta niyucā, Espiritu Santu quē'rā marīrē “Tojota ni'i”, ni weremi. Cū a'tiro weremū'tācū niwī:

¹⁶ “Be'ropū yū'u na me'rā 'Apaturi añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i”, nicū niwī Õ'acū.

“Yū'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yū'u duti'quere ējōpeocā weeguti.”

¹⁷ Be'ro a'tiro ninemocū niwī:

“Ne apaturi na ña'arō wee'quere wācūnemosome”, nicū niwī, ni werēcū niwī Espiritu Santu.

¹⁸ Tojo weerā marī ña'arō wee'quere acobocono'ca be'ro niyucā, apaturi marī ña'arō wee'que bu'irire acobojodutirā wa'icūrārē ūjūamorōpeosere ūanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rā Õ'acū tiro sājāamasī'i nise ni'i
(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

¹⁹ Todūporo pa'ia wiogu dia'cū Õ'acū Nibutiari Tucūpūre sājāamasī'cū niwī. Ni'cārōacārē marī quē'rā acobocono'cārāpū nīrā, uiro marīrō cū sājāa'caronojō weemasī'i. Õ'acūpūre diacjū uiro marīrō sērīmasī'i. Jesucristo cū wērī'que me'rā, cū ye dí o'maburo'que me'rā tojo weemasī'i. ²⁰ Todūporopū ūsebutiri caserojo Õ'acū Nibutiari Tucūpūre cā'mota'ayosacaro niwū. Ti casero cā'mota'a'caro weronojō Jesucristo wērīse dūporo masā Õ'acū Nibutiari Tucūpūre sājāamasī'cārā niwā. Ni'cārōacārē cū wērīse me'rā marī ti tucūpūre sājāa'cārā weronojō cū me'rā catinu'cūmasī'i. ²¹ Jesucristo pa'ia wiogu waro ū'mūsepū Õ'acū wi'ipū marīrē sērībosagu nimi. ²² Tojo weerā Õ'acūrē queoro wācūse, añurō ējōpeose me'rā sērīrā. “Tojo ējōpeoma'acārā weesa'a” nīrō marīrō sērīrā. A'tiro ni'i. Cū marī ña'arō bu'iritirā tū'oña'quere bu'iri marīrā tojacā weecū niwī. Marī ya upū aco añuse me'rā ū'ono'caro weronojō ni'i. Marī ña'arō wee'quere cō'ape'ono'cārāpū ni'i. ²³ Õ'acū “Tojo weeguti” ní'quere weegusami. Tojo weerā marī ējōpeosetisere ējōpeoronojōta ne dūcayuro marīrō ējōpeonu'cūrā. Cū o'eatjere e'catise me'rā yucuerā, tojo weerā. ²⁴ Marī basu a'tiro wācūrōŋa'a. “Ā'rārē, āpērārē weetamuturiadutigu, ¿de'ro weegusari?” ni wācūrōŋa'a. “Narē a'merī ma'idutigu, añurō weedutisī'rīgū tojo ūasā'a”, nīrōŋa'a. ²⁵ Õ'acūrē ējōpeorā nerēwuaropū āpērā nerētisama. Na weesere sirututicā'rōŋa'a. Narē siruturonojō o'orā, marī nerērā, a'merī wācūtutuacā weerōŋa'a. Cārō dū'sa'a marī wiogu a'tiatje. Tojo weerā tojo weerōŋa'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Diacjū cjasere masīmirā, marī ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weenu'cūrā, acoboJose bocasome. Jesucristo wērīse me'rā dia'cū acobocono'o. Marī ña'arō weenu'cūrā, cūrē ūatirā weronojō ni'i. Tojo weerā ne acobocono'some. ²⁷ Marī ña'arō weenu'cūcā, marīrē a'tiro wa'arosa'a. Õ'acū marīrē besegusami. Cū beséca be'ro pecame'epū āpērā cūrē ī'atu'ti'cārā me'rā cō'agūsami. Marīrē “Bu'iri da'reguti” cū ní'que tuunūŋūse dia'cū toja'a. ²⁸ Todūporopūre no'o Moisé duti'quere yū'rūnū'cāgūrē pūarā o i'tiarā weresāca be'ro cūrē ne pajaña'ticārā niwā. Cūrē wējēcō'acārā niwā. ²⁹ Añurō wācūña. Õ'acū duti'que cū Moisére cū'quere yū'rūnū'cāgū, bu'iri da'reno'cū niwī. Ni'cārōacāma Õ'acū macū

cūrē wērībosa'quere ējōpeodu'ugure tjāsami. Ējōpeotigunojō Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere “Wapamarī'i”, ni wācūsami. Espiritu Santu cūrē ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē cū “Weeguti” ní'quere queoro wa'acā weecu niwī. Cū wērīse me'rā, cū ye dí me'rā marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Tojo weegu Ō'acū cū macūrē uatigure uputu bu'iri da'regusami. ³⁰ Ō'acū marī wiogu ucū'quere masī'i. A'tiro nicu niwī: “Yū'u bu'iri da'reacju ni'i. Na wee'que wapare yū'u wapayegusa'a.” Apeye quē'rārē nicu niwī: “Marī wiogu cū yarārē na ña'arō weese wapare bu'iri da'regusami.” ³¹ Ō'acū catinu'cūgū nimi. Cū bu'iri da'rese pūrō wiose ni'i.

³² Mūsā ne waro ējōpeoca be'ro wee'quere wācūña. Titare mūsā Jesucristore ējōpeose ye bu'iri pūrō pi'eticārā niwū. Mūsārē tojo wa'a'quere wācūtutuacārā niwū. ³³ Ni'cārērā masā ĩ'orōpū yabi bujicā'no'cārā niwū. Cāmida'reno'cārā niwū. Apeterore āpērā na pi'etisere tu'oña'tamucārā niwū. ³⁴ Mūsā bu'iri da'reri w'ipū nirārē pajaña'cārā niwū. Āpērā mūsā yere ē'macā, e'catise me'rā nu'cācārā niwū. Mūsā u'musepu cuoatje pe'ere “A'ti nucūcā cjase nemorō, añuyū'rūnu'cāse ni'i”, nicārā niwū. Te pe'titiatje ni'i nírā, wācūtutuacārā niwū. ³⁵ Tojo weerā ne ējōpeodu'uticā'ña. Ējōpeonu'cūrā, añuse warore ñe'erāsa'a. ³⁶ Mūsārē wācūtutuarā nirōua'a. Tojo wéerā, Ō'acū uaro wéeca be'ro cū “O'oguti” ní'quere mūsā ñe'erāsa'a. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ni ojano'caro niwū:

“Maata waro a'tiguti” ní'cu a'tigusami.

Ne yoogosome.

³⁸ Yū'u “Añurō weerā nima” nino'rā pūrīcā ējōpeonu'cūrā, yū'u me'rā ninu'cūrāsama.

Āpērā uirā, ējōpeodu'urā pūrīcārē ne tu'sasome, ni ojano'wū.

³⁹ Marī pe'e uī ējōpeodu'urānojō niwe'e. Tojo weerā marī pecame'epū wa'asome. Marī cūrē ējōpeorā, yū'rūono'rāsa'a.

11

Ō'acūrē ējōpeose cjase ni'i

¹ Marī ējōpeorā, a'tiro nímasī'i: “Ō'acū marīrē ní'quere diacjūta weegusami”, ni'i. Tere ĩ'atimirā, ĩ'arā weronojō “Diacjūta ni'i”, ni'i.

² Dūporopū marī ñecūsūmua Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na a'tiro ni wācūcārā niwā: “Ō'acū ní'caronjōta marīrē weetamugūsami”, nicārā niwā. Tojo weegu Ō'acū narē “Añurā nima”, nicu niwī.

³ Marī Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro masī'i. Cū a'ti turi nipe'tisere bajurēgū, cū dutiro me'rā bajurēcū niwī. Tojo weero a'ti turi cjase marī ní'cārōacā ĩ'ase ne waropū marī'quere wee'que ni'i, nino'o.

⁴ Dūporocjūpū Abel Ō'acūrē ējōpeogu, Ō'acūrē oveja wī'magūrē wējē ūjūamorōpeocu niwī. Cū, cū ma'mi Caí o'o'que nemorō añurō o'ocu niwī. Ō'acū Abel ējōpeosere ĩ'agū, cū o'osere ñe'ecu niwī. Cūrē “Añugū nimi”, nicu niwī. Tojo weero Abel dūporopū wērīca be'ro nimicā, a'tiro ni'i. Cū Ō'acūrē ējōpeo'que a'tiro nicārē marīrē bu'ese ni'i. Marī quē'rā cū ējōpeo'caronjōta Ō'acūrē ējōpeorua'a.

⁵ Enoc wāmetigu quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērītimicā, Ō'acū cūrē cū tiropū miacu niwī. Āpērā cūrē a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'caro niwū:

“Õ'acũ Enorẽ e'catise me'rã ĩ'acũ niwĩ. Tojo weegu cãrẽ miacũ niwĩ”, niwũ. ⁶ Marĩ Õ'acũrẽ ãjõpeotirã, cãrẽ e'caticã weemasĩtisa'a. A'tiro ni'i. Õ'acũrẽ ãjõpeosi'rĩgũ, “Diacjũta cũ nisami”, nirõua'a. Tojo nicã “Cãrẽ yu'ũ ãjõpeocã, añurõ weegũsami”, nirõua'a.

⁷ Noé wãmetigu quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. A'ti turire bu'iri da'reatjere Õ'acũ cãrẽ werecu niwĩ. Noé “Tojo wa'arosa'a” ni masĩtimigũ, Õ'acũrẽ ãjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũrẽ yu'tigu, cũ acawererã me'rã dia mirĩcã yu'rusĩ'rĩgũ, yucusu pajipũjore da'recu niwĩ. Tojo ãjõpeogu, a'ti nucũcãcjãrã Õ'acũ ucũsere ãjõpeotirãrẽ a'tiro ĩ'ocu niwĩ. Na pecame'epu wa'atjere ĩ'ocu niwĩ. Cãrẽ Õ'acũ “Añugũ nimi”, nicu niwĩ. Cũ ãjõpeoyucã, tojo nicu niwĩ.

⁸ Abrahã quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. Õ'acũ cãrẽ ape di'tapu wa'aduticã, yu'ticu niwĩ. Õ'acũ cãrẽ o'atjopu wa'acu niwĩ. Cũ ya macãrẽ wijawã'cãgũ, “Ti di'tapu wa'agusa'a” nirõ marĩrõ wa'acu niwĩ. ⁹ Abrahã Õ'acũ cãrẽ “Ti di'tare mu'urẽ o'oguti” ní'quere ãjõpeocu niwĩ. Ti di'tapure etacu niwĩ. Eta, cũ ãpẽrã ya di'tapure ní'gũ, mejẽcã pejaro tu'oña'cu niwĩ. Wa'icurã caseri me'rã wéeca wĩ'ipu cãjĩcu niwĩ. Cũ macũ Isaa, tojo nicã cũ pãrãmi Jacob mejãrõta nisirutuburocãrã niwã. Õ'acũ na quẽ'rãrẽ “Musãrẽ a'ti di'tare o'oguti”, nicu niwĩ. ¹⁰ Abrahã Õ'acũ ya macã pe'titiatji macã u'muse pe'ere nisĩ'rĩgũ, tojo weecusiacu niwĩ. Ti macã Õ'acũ wéeca macã ni'i.

¹¹ Apego quẽ'rã Õ'acũrẽ ãjõpeogo, Abrahã nũmo Sara a'tiro weeno'co niwõ. Co bũcuo waro põ'rã bocata basiotimicã, Õ'acũ core põ'rãticã weecu niwĩ. Co ni'cũ põ'rãtico niwõ. Co a'tiro wãcũco niwõ: “Õ'acũ yu'ure ‘Wĩ'magũ wãagosa'a’ ní'quere queoro weegũsami”, nico niwõ. Tojo weegu Õ'acũ queoro weecu niwĩ. ¹² Abrahã bũcu waro nimigũ, macũticu niwĩ. Macũti, be'ro pãjãrã waro pãrãmerã nituriarã cuocu niwĩ. Na ñocõa, nucũpori weronojõ pãjãrã waro ba'paqueota basiotirã nicãrã niwã.

¹³ Æ'rã yu'ũ ucũrã Õ'acũrẽ ãjõpeonu'cũcãrã niwã. Cũ “O'oguti” níca di'tare ñe'etimirã, ãjõpeocãrã niwã. Ñe'etimirã, wẽria wa'acãrã niwã. Na ãjõpeose cuorã, cũ o'atjere ñe'e'cãrã weronojõ nicãrã niwã. “Cũ ní'caronojõta weegũsami” ni wãcũrã, e'caticãrã niwã. Na tojo wee'que me'rã “U'musepu wa'arãsa'a, a'ti nucũcãpũre sijari masã weronojõ ni'i”, nicãrã niwã. ¹⁴ Masĩno'o, tojo ní'rã, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marã weecãrã niwã. ¹⁵ Na ne waro wijawã'cã'caropũre wãcũrã pũrĩcã, dajabopã. ¹⁶ A'tiro pe'e weecãrã niwã. Ti di'ta nemorõ añurĩ di'ta waro u'muse pe'ere nisĩ'rĩcãrã niwã. Tojo weegu Õ'acũ na “Usã wiogu nimi” nicã, bopoyasãticu niwĩ. Tojo bopoyasãtigu, na ya macã na niatjo u'musere apoyutojacu niwĩ.

¹⁷ Abrahã Õ'acũrẽ ãjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. Õ'acũ ¿diacjũta yu'ure ãjõpeomiti? ní'gũ, cũ macũ Isaare wa'icure wẽjẽ ãjũamorõpeowũaronojõ weeduticu niwĩ. Abrahã cũ macũ ni'cũ nigũrẽ “Wẽjẽ ãjũamorõpeowe'e”, niticu niwĩ. ¹⁸ Toduporopũre Õ'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicu niwĩ: “Isaa mu'ũ macũ me'rã pãjãrã pãrãmerã nituriarã cuogusa'a”, nicu niwĩ. ¹⁹ Abrahã a'tiro wãcũcu niwĩ: “Õ'acũ nipe'tirã wẽrĩ'cãrãpũreta masõmasĩmi.” Cũ macũrẽ “Wẽjẽgũti” weeri cura Õ'acũ cãrẽ “Wẽjẽticã'ña”, nicu niwĩ. Tojo weerã a'tiro nímasĩ'i: “Abrahã cũ macũrẽ wẽrĩ'cupu masã'care weronojõ cuocu niwĩ”, nímasĩ'i.

20 Isaa Õ'acürē ējōpeogu, cū pō'rā Jacore, Esaúre be'ropu añurō wa'atjere wereyucu niwī. 21 Jacob Õ'acürē ējōpeogu, cū wērīse dūporoacā cū pārāmerā José pō'rānucūrē “Añurō wa'arosa'a”, nicu niwī. Tojo ucūgū, cū tuacjupū ñatuunu'cūgūta, Õ'acürē ñubuecu niwī. 22 José Õ'acürē ējōpeogu nicu niwī. Cū wērīgū, a'tiro wereyucu niwī: “Israe curuacjārā Egipto ní'cārā be'ropu wījarāsama. Na wa'arā, yé ò'arīrē miato”, nicu niwī.

23 Moisé pacusumua Õ'acürē ējōpeocārā niwā. Na macū bajuáca be'ro “Añugū waro nimi”, nicārā niwā. Na i'tia mujīpū nūocucārā niwā. Cū bajuase dūporo Egiptocjārā wiogu wī'marā umuarē Israe curuacjārārē wējēduticu niwī. Moisé pacusumua pe'e wiogu dutisere uitiťjārā, na macūrē nūocārā niwā. 24 Be'ro Egiptocjārā wiogu macō cūrē masōco niwō. Moisé bucū ējāgū, Õ'acürē ējōpeocu niwī. Tojo weegu cū “Egiptocjārā wiogu pārāmi nimi” nisere tū'osī'rīticu niwī. 25 A'tiro pe'e weesī'rīcu niwī. Õ'acū yarā Israe curuacjārā me'rā pe'e pi'etiamusī'rīcu niwī. Õ'acürē ējōpeotigu weronjō Egiptocjārā wiogu ya wi'ipū tojasī'rīticu niwī. Na ña'arō weesere bu'ipejatusī'rīticu niwī. 26 Na cūrē yabicā, cū Cristo Õ'acū bese'cu pi'etiatje weronjō pi'eticu niwī. Tojo pi'etigu, “Nipe'tise Egiptopū nisere cūoro nemorō añu ni'i”, nicu niwī. Õ'acū cūrē be'ropu o'atjere wācūgū, tojo nicu niwī. 27 Ējōpeose cūogu, Moisé Egiptopū ní'cu wijacu niwī. Cū Egiptocjā wiogu uasere uiro marīrō wijacu niwī. Moisé Õ'acū bajutigure i'agū weronjō cū “Weeguti” nisere ducayuro marīrō weenu'cūcu niwī.

28 Ējōpeose cūogu, Moisé Egiptopū wijawā'cāgū, Pascua wāmetiri bosenumarē weewā'cōcu niwī. A'tiro ni'i. Õ'acū cūrē wereco'tegu u'musecūrē nipe'tirā Egiptocjārā umua masā ma'misumuarē wējēduticu niwī. Tojo weegu Moisé a'tiro weecu niwī. Õ'acū duti'caronjōta Israe curuacjārārē weeduticu niwī. Na pō'rā masā ma'misumuarē wējēticā'to ní'gū oveja wī'marārē wējēduti, na ye dí me'rā sope sumuto wāñase pīrīrē wa'reduticu niwī. Tojo weegu Õ'acürē wereco'tegu díre i'agū, wējēticu niwī. 29 Õ'acürē ējōpeotjārā, Israe curuacjārā dia pajiri maa, sō'arī maajore pē'acārā niwā. Ti maarē pē'arā, di'ta aco marīrō pē'acārā niwā. Egiptocjārā na be'ro pē'asī'rīmirā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

30 Apeye quē'rārē Israe curuacjārā Jericó wāmetiri macā sumutore siete numarī sutuasijacārā niwā. Na Õ'acürē ējōpeocā ti macā sumuto cja sārīrō ūtā me'rā wéeca sārīrōjo burudijacaro niwū. 31 Tojo nicā ti macācjō Rahab wāmetigo umua me'rā a'metārāwapata'ari masō ējōpeose cūogo nico niwō. Co Israe curuacjārā i'adu'tiri masārē añurō co'teco niwō. Tojo weego āpērā ti macācjārā Õ'acürē yu'rānu'cā'cārā me'rā wērītico niwō.

32 ¿Ñe'erē ninemogūsari yu'u? Nipe'tirā ye quetire wereta basiowe'e. Gedeō wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefte wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicā āpērā Õ'acū ye queti weremu'tārī masā wee'quere werepe'otisa'a. 33 Na Õ'acürē ējōpeorā āpērā ye di'tacjārā me'rā a'mequērā, wijawapata'acārā niwā. Wiorā nirānojō masārē queoro duticārā niwā. Tojo weegu Õ'acū cū “Añurō weeguti” ní'quere narē añurō weecu niwī. Yaiwa nirōpu bi'adūpomicā, narē ba'aticārā niwā. 34 Masārē bu'iri da'rērā, asipo ūjūawuaropu sōrōcā quē'rārē, ne ūjūticārā niwā. Āpērā narē di'pjī me'rā wējēsī'rīcā,

yu'rūweticā'cārā niwā. Tutuatimi'cārā, tutuarā wa'acārā niwā. Ape di'tacjārā me'rā a'mequērā narē wapata'arā, nemorō tutuayū'ruarā wa'acārā niwā. Narē ī'atu'tirārē docaque'acā weecārā niwā. ³⁵ Ni'cārērā numia na acawererārē wērīca be'ro masōno'cārāpūre wiano'cārā niwā tja.

Āpērā pe'e Ō'acūrē ējōpeose cuomirā, uputu pi'eticārā niwā. Na pi'etise me'rā wējēno'cārā niwā. Na ējōpeodu'ucā, bu'iri da'reri wi'ipū nirārē du'uwrōbopā. Na pe'e u'mūsepū catinu'cūsere cuosīrīrā, ējōpeodu'uticārā niwā. ³⁶ Āpērā quē'rā Ō'acūrē ējōpeorā yabi bu-jicā'no'cārā niwā. Na wecu casero me'rā wee'que dari me'rā tārāno'cārā niwā. Āpērā cōme dari me'rāpūta du'teno'cārā niwā. Āpērā bu'iri da'reri wi'ipū dupono'cārā niwā. ³⁷ Āpērā ūtāperi me'rā doquewējēno'cārā niwā. Āpērā na upū deco me'rā yejesureno'cārā niwā. Āpērā di'pji me'rā dutewējēno'cārā niwā. Āpērā su'ti marīrā oveja caseri, cabra caseri me'rā dia'cū cā'mota'acārā, uicusiacārā niwā. Na pajasecuorā, ña'arō weeno'cārā, cāmida'reno'cārā nicārā niwā. ³⁸ Na masā marīrōpū, ūrūpagupū, ūtā tutiripū, di'ta se'te'que tu'ruripū nise coperipū si-jabaque'aticārā niwā. Tere tojo weeno'rā añurā nicārā niwā. Āpērā pe'e ña'ayū'ruacārā niwā. Ne cā'rō Ō'acūrē ējōpeorā me'rā nita basioticaro niwū narē. ³⁹ Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, ni ī'acu niwī. Ējōpeorā nimirā, nipe'tise cū narē “Añurō weegūti” nī'que pe'ere ī'aticārā niwā. ⁴⁰ Titare Ō'acū narē “Añurō weegūti” nī'quere weeticū niwī. A'tiro pe'e wācūcū niwī: “Be'rocjārā yū're ējōpeorā me'rā ā'rā yarārē añurā wa'acā weegūti”, nicū niwī. Cū wācū'caronojōta weemi. Tojo weero cū todūporo wee'que nemorō cū ni'cārōacā Jesucristo masārē yū'ruose pe'e añuyū'runū'cā'a.

12

Jesure ī'asirutu weedutise ni'i

¹ Sō'onícārā yū'ū ucū'cārā pājārā Ō'acūrē ējōpeorā pi'etisere nū'cācārā niwā. Tojo nū'cārā, na cūrē ējōpeosere ī'ocārā niwā. Na wee'que marīrē queose ni'i. Tojo weerā narē wācūrā, Ō'acū marīrē cū'quere wācūtutuase me'rā weeroūa'a. Ni'cū omarī masū nūcūse cūrē caribosenojōrē miatisami. Marī quē'rā cū weronojō weeroūa'a. Marī nipe'tise añurō weesī'rīcā, dojorēsere, marī ña'arō weewūasere du'ucā'rōūa'a.

² Jesure wācūnū'rōūa'a. Cūta marīrē ne waro ējōpeocā weewī. Cū marīrē nemorō ējōpeowā'cācā weemi. Cū curusa bopoyoropū pi'eticū niwī. Cū tojo bopoyoro wērīsere bopoyoro marīrō wērīcū niwī. Cū pi'etīca be'ro uputū e'catiatjere wācūgū, tojo weecu niwī. Masāmujāaca be'ro cū Ō'acū dujiri cūmurō diacjū pe'e ejanujācū niwī.

³ Mūsā Jesú wee'quere wācūña. Ña'arā cūrē pūrō pi'eticā weecārā niwā. Tojo weerā mūsā quē'rā pi'etirā, caributitirāta cūrē ējōpeonu'cūcā'ña.

⁴ Mūsā ña'arō weesere cā'mota'arā, ne ni'cū wērīña'timi yujupū. ⁵ Ō'acū mūsārē cū pō'rārē weronojō werrecasa'quere wācūweti? Cū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ni'i:

“Yū'ū pō'rā, mūsārē añurō weedutigū bu'iri da're'e.

Yū'ū tojo weesere tojo ī'acō'aticā'ña.

Yū'ū mūsārē tu'ticā, wācūtutuaya.

⁶ Yū'ū mūsā wiogū yū'ū mairārē mūsā ña'arō weecā, tu'ti'i.

Nipe'tirā yu'u pō'rārē añurō weedutigū bu'iri da're'e", nicu niwī Ō'acū, ni ojanowū.

⁷ Pi'etirā, Ō'acū yere du'uticā'ña. Ō'acū musārē cū pō'rārē bu'iri da'regū weemi. Ne ni'cū pacu cū macū ña'arō weesere bu'iri da'reticā weetisami.

⁸ Ō'acū nipe'tirā cū pō'rā ña'arō weesere bu'iri da'remi. Tojo weeticā, musā cū pō'rā waro nitibosa'a. Pacu marīrā, tojo boca'cārā weronojō nibosa'a. ⁹ Apeye quē'rārē marī wī'marā nicā, marī pacusumua marī ña'arō weesere bu'iri da'recūwā. Na tojo weesere marī yu'ti ējōpeowu. Tojo weerā marī pacu u'musepu nigū pe'ema tjarōua'a. Tojo yu'ti ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ¹⁰ Marī pacusumua a'ti nucūcāpu nirā marī ña'arō weesere bu'iri da'rewā. Na bu'iri da're'que marīrē yoaticā niwū. Na bu'iri da'resī'rīrōnojō marīrē bu'iri da'rewā. Ō'acū pe'e marīrē añurō waro wa'adutigū bu'iri da'remi. Marīrē cū weronojō ña'ase moorā wa'adutigū tojo weemi. ¹¹ Diacjūta ni'i. Ō'acū marīrē bu'iri da'recā, ne tu'sawe'e. Marīrē pūrī'i. Tojo nimicā, marī cū bu'iri da'rese me'rā añurō wee'e. Be'ropure marī ejeripō'rārīpu ejerisājāse bocarāsa'a. Añurō cū uaronojō queoro weeme'rīcā'rāsa'a.

Ō'acū ucūserere tojo ī'acō'aticā'ña nise ni'i

¹² Musā pi'etirā, wācūtutuaya. ¹³ Ō'acū uaro, diacjū nisere weeya. Tojo weecā, āpērā tutuatirā musārē ī'acūurā queoro weerāsama. Tutuanemorāsama. A'tiro wa'ase weronojō ni'i. Tutuatiri du'pocā tutuari du'pocā wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

¹⁴ Nipe'tirā me'rā cumuca marīrō nisetiya. Ne ña'arō weese marīrō niña. Ña'arō wéerā, marī wiogure ne ī'ata basiowe'e. ¹⁵ Musā tu'omasīña. Apetero musā ña'arō weese bu'iri Ō'acū weetamusere uatirā weronojō wa'abosa'a. Ne ni'cū Ō'acū añurō weesere uatigūnojō marīato. Tojo nicā musā wācūsepu āpērārē uose, a'pepūrīse, nipe'tise āpērārē ña'arō weese wā'cācā weeticā'ña. Siape me'rā tojo weesere cā'mota'atirā, pājārārē dojorēbosa'a. ¹⁶ Ne ni'cū cū numo nitigo me'rā ña'arō weeticā'to. Tojo nicā Ō'acū yere mejō nisere weronojō wācūticā'to. Esaú daporocjūpumarīcā mejō nisere weronojō wācūcu niwī. Cū masā ma'mi nisere ujaboagu, cū añuse ñe'ebo'quere ba'ase me'rā cū acabijire ducayucu niwī. Tojo weegu cū ñe'ebo'quere bajuriocu niwī. ¹⁷ Musā masīsa'a. Esaú cū pacu “Mu'urē añurō wa'ato” nicā tu'osī'rīcu nimiwī. Cū pacu pe'e “Basiowe'e, mu'u acabijire o'otojapu”, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, pūrō uticu niwī. Tojo utimicā, cū pacu cū acabijire o'o'que ne ducayuta basioticarō niwū.

¹⁸ Musā Ō'acūrē ējōpeorā daporocjārā Israe curuacjārā weronojō weewe'e. Na sō'onīcu ūrūgū ī'ata basiocju, ñe'eña'ta basiocju pu'to wa'acārā niwā. Tigū uputu ūjūcaro niwū. Topure pūrō na'itī'acaro niwū. Bupo paa, wī'rō uputu wa'acaro niwū. ¹⁹ Musā titacjārā weronojō coroneta puticā bususere tu'owe'e. Ō'acū ucūse bajuyoropu quē'rārē tu'owe'e. Na pūrīcā cū ucūcā tu'orā, uise me'rā “Tocā'rōta ucūato majā”, nicārā niwā. ²⁰ Na Ō'acū duti'quere uiyu'ruarā, tojo nicārā niwā. Cū duti'que a'tiro nicaro niwū: “No'o a'tigu ūrūgūpure u'tacūugūnojōrē ūtāperi me'rā doquewējēña. Tojo weetirā, ñosērī pjī me'rā wējēña. No'o wa'icūrā quē'rārē mejārōta weeya”, nicu niwī Ō'acū. ²¹ Tojo wa'a'que wioyu'ruacaro niwū. Moisé basuta a'tiro nicu niwī: “Yu'u uiyu'ruagu narāsāsa'a”, nicu niwī.

22 Mūsā pūrīcā dūporocjārā weronojō niwe'e. Mūsā Jesucristore ějōpeoyucā, Ō'acū mūsārē cū tiropu wa'ata basiocā weecu niwī. Cūrē sērīmasīcā weecu niwī. Topu Ō'acū catinu'cūgū ya macā, u'mūsepu nirī macā ni'i. Ti macā Jerusalē wāmetiri macā ni'i. Opa bu'a Sión wāmetiri bu'apu ni'i. Ti macāpu Ō'acūrē wereco'terā pājārā waro nisama. 23 Na nerē, cūrē e'catipeosama. Ō'acū pō'rā cūrē ějōpeomu'tā'cārā quē'rā na wāmerē u'mūsepu ojaō'ono'cārā nima. Toputa Ō'acū nipe'tirārē besegu nimi. Tojo nicā todūporopu ejeripō'rā añurā weeno'cārā topu nima. Marī quē'rā Ō'acūrē ějōpeose me'rā na tiropu wa'arāsa'a. 24 Marī Jesure ějōpeo'o. Cū Ō'acū masārē “Na wiogu nigūti, na quē'rā yarā nirāsama” ní'quere apogu nimi. Topu cū ye dí o'maburose me'rā marī acobocono'cārā wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cū dí o'maburocā, cūrē wējē'cure bu'iri da'reno'caro niwū. Tojo weero Jesucristo ye dí, dūporocjū Abel ye dí nemorō wapati'i.

25 Tojo weerā añurō tū'omasīña. Ō'acūrē mūsārē weregure teeticā'ña. Todūporocjārārē Ō'acū bajuyoropu werecu niwī. Na cūrē teecārā niwā. Na tojo weecā, narē bu'iri da'recu niwī. Marī pūrīcārē teecā, tjāgūsami. Ō'acū u'mūsepu nigū marīrē weremi. Cūrē teerā, ne yu'rūwetisome. 26 Titapure Ō'acū cū uputu ucūcā, di'ta narāsācaro niwū. A'tocaterore a'tiro nimi: “Ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti. Di'ta dia'cūrē narāsācā weesome. U'muarōpu nise quē'rārē narāsācā weeguti”, nimi Ō'acū. 27 Cū ni'cāti di'ta narāsācā weenemogūti ní'gū, a'tiro nigū weemi. Nipe'tise cū wee'que bajuse mió'ota basiosere cō'agūsami. Mió'ota basiotise u'mūse cjase dia'cū tojarosa'a. 28 Ō'acū cū wiogu nirōpu tojarosa'a. Topu marī nirāsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerā Ō'acūrē a'tere e'catise o'orā. Cūrē e'catise o'orā, cū tū'saronojō añurō weerā wee'e. Cūrē ějōpeorā wiopesase me'rā weerā wee'e. 29 Marī wiogu Ō'acū nipe'tise ña'asere ūjūacō'arī me'e weronojō nimi.

13

Ō'acū cū tū'sasere weeya nise ni'i

1 Mūsā Jesucristore ějōpeorā ni'cū pō'rā weronojō ni'i. A'merī ma'idu'uticā'ña. 2 Mūsā ya wi'ipu etarārē, sijari masārē añurō weeya. Tere acobojojicā'ña. Āpērā tojo weerā u'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā ejarārē ñe'ecārā niwā. “Ō'acūrē wereco'terā nima”, ni masīticārā niwā.

3 Bu'iri da'leri wi'ipu nirārē wācūña. Na me'rā nírā weronojō tū'oña'ña. Ña'arō yu'rū, cāmida'reno'cārā quē'rārē wācūña. Mūsā quē'rā na weronojō uputi'i. Tojo weerā pi'etitamumasī'i.

4 Nipe'tirā nūmotirā, marāpūtirā a'merī wiopesase me'rā ĩ'aña. Mūsā nūmosānumia me'rā añurō nisetiya. Numia na marāpusumua me'rā mejārōta nisetiatio. Nūmo marīrā, marāpu marīrā no'o ūaro a'metārābajaque'atirārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Tojo nicā nūmotirā, marāpūtirā nimirā, āpērārē a'metārābajaque'atirārē bu'iri da'regusami.

5 Niyerure ūaripejayu'rūnu'cāticā'ña. Mūsā cūose me'rā e'catiya. Ō'acū a'tiro nicū niwī: “Ne mū'urē ni'cūta du'ucūusome. Ne cō'awā'cāsosome.”

6 Tojo weerā diacjūta ějōpeose me'rā a'tiro nímasī'i:

Marī wiogu yu'ure weetamumi.

Ne ni'cū yu'ure ña'arō weesī'rīsere uiwe'e, nímasī'i.

⁷ Músārē añurō sũ'ori wejepeo'cārā Õ'acũ ye queti were'cārārē wācũña. Na añurō weeseti yapada'reo'quere wācũña. Na weronojō ějōpeo nisetiya.

⁸ Jesucristo ne dũcayutimi. Todũporopũre niseti'caronojōta ni'cārōacārē, be'ropũre mejārōta ninu'cũgũsami. ⁹ Tojo weerā āpērā músārē mejēcā werecā, ějōpeoticā'ña. Õ'acũ cũ pajaña'se me'rā marĩrē ejeripō'rārĩpũ wācũtutuacā weesami. Āpērā a'tiro dutisere cũoma: “A'tere ba'aroua'a. A'te pe'ere ba'aticā'rõua'a”, nima. Na dutisere yũ'tiro nemorō Õ'acũ marĩrē wācũtutuacā weese pe'e añuyũ'rũnũ'cā'a. Te dutisere yũ'ticā, tojo nirānojōrē wācũtutuacā weewe'e.

¹⁰ Dũporocjārā pa'ia Õ'acũ wi'ipũ da'rarā apeye wa'icũrā ũjũamorōpeo'quere ba'aticārā niwā. Na ba'ati'caronojōta náta tja a'tiro nicārē marĩ Jesucristore ějōpeorā me'rā bu'ipejamasĩtisama. ¹¹ A'tiro ni'i. Judío masũ pa'ia wiogũ wa'icũrārē wějēcũ niwĩ. Cũ Õ'acũ Nibutiari Tucũpũ na ye díre miisājãacũ niwĩ. Masā ña'arō wee'quere acobojodutigũ tojo weecũ niwĩ. Tojo weemigũ, na wa'icũrā upũ pe'ere macā sumutopũ ũjũacō'acũ niwĩ. ¹² Tojo wee'caronojō Jesú macā sumutopũ pi'eti, wěrĩcũ niwĩ. Cũ ye dí me'rā marĩrē bu'iri marĩrā tojacā wéégũ, tojo weecũ niwĩ. ¹³ Cũ macā sumutopũ wěrĩse “Bopoyo ni'i”, nino'caro niwũ. Cũ wěrĩcā, judío masā wiorā cũrē tu'ti, yabicārā niwā. Marĩ quē'rārē cũrē sirutucā, āpērā tu'ti, yabima. Marĩ cũrē siruturoa'a. Na tojo weesere tojo tũ'oña'rā. ¹⁴ A'ti nucũcãpũre marĩ nirĩ macā ne nidojasome. Ape macā, be'ropũ marĩ niatji macā ũ'mũse pe'ere a'ma'a. ¹⁵ Tojo weerā Jesucristo cũ weetamuse me'rā marĩ Õ'acũrē ějōpeorā, a'tiro weerā. Wa'icũrārē wějē ũjũamorōpeo'caro weronojō wéerā, cũrē e'catise o'onu'cũrā. “Cũ marĩ wiogũ nimi, añuyũ'rũami” nĩrā, tojo weerā. ¹⁶ Tojo nicā músā añurō weenu'cũcā'ña. Añurō weesere acobojoticā'ña. Āpērārē weetamurā, narē músā cũosere dũcawaaya. Tojo weerā músā Õ'acũpũre o'orā weronojō weerāsa'a. Cũ tojo weesere tũ'sasami.

¹⁷ Músārē sũ'ori wejepeorārē yũ'tiya. Na dutisere weeya. Na mejēcā ějōpeori nĩrā, músārē ĩ'anũrũ, bu'enu'cũma. Na Õ'acũrē a'tiro nirāsama: “Ësā narē bu'érā, queorota weewũ”, nĩrāsama. Tojo weerā na dutisere tũ'saropũta yũ'tiya. Narē bũjaweticā weeticā'ña. Músā narē yũ'rũnũ'cãcã, na músārē añurō weetamumasĩtima.

¹⁸ Ësārē Õ'acũrē sērĩbosanu'cũcã'ña. Ësā bu'iri marĩrā tũ'oña'a. Nipe'tisere queoro wees'ĩr'i. ¹⁹ A'tiro Õ'acũrē sērĩcã ũa'a: “Maata Õ'acũ músā tiropũ yũ'ũre o'oato”, ni sērĩña.

Añudutitũose, tojo nicā Õ'acũ añurō weeato nise ni'i

²⁰ Õ'acũ ejerisājãse o'ogũ marĩ wiogũ Jesucristore wěrĩ'cũpũre masōcũ niwĩ. Jesucristo oveja co'tegũ waro weronojō marĩrē añurō co'tegũ nimi. Cũ wěrĩse me'rā, cũ ye dí me'rā Õ'acũ masārē “Na wiogũ nigũti, na quē'rā yarā nĩrāsama” ní'quere queoro wa'acā weecũ niwĩ. Õ'acũ masārē “Tojo weegũti” ní'que ninu'cũrōsa'a. ²¹ Õ'acũ músārē queoro niseti'cã weeato. Nipe'tisere añurō weeseticā weeato. Tojo weecā, cũ ũaro weemasĩrãsa'a. Jesucristo cũ tutuaro me'rā músārē tojo weegũsami. Cristore e'catipeonu'cũrā. Tojota weerā.

²² Yũ'ũ acawererā, yũ'ũ músārē werecasasere nũ'cãcureya. Yũ'ũ músārē yoatiri pũrĩ oja'a. ²³ Músā a'tiro masĩcã ũa'a. Marĩ acaweregũ Timoteo bu'iri da'rerĩ wi'ipũ ní'cũ du'uwĩrõno'tojami. Cũ maata yũ'ũ tiropũ etacā, músā tiropũ wa'agũ, cũrē miagũti.

²⁴ Nipe'tirã m̄sãrẽ s̄'ori wejepeorã añuato. Nipe'tirã Jesucristore
ẽjõpeorã quẽ'rã añuato. Italiacjãrã m̄sãrẽ añudutima.

²⁵ Õ'acũ m̄sã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Santiago cū oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Jesucristore ějōpeorā Israe curuacjārā no'o ɥaro wa'astea'cārārē Santiago ojacu niwī. Cūta Jerusalēcjārā Jesucristore ějōpeori curuacjārārē su'ori nisetigu nicu niwī. Téé wērīgūpɥ narē su'ori nisetitucoc niwī.

A'tiro ojacu niwī. Wācūtutuasere, ña'arō weeticā'ña nisere, ucjaticā'ña nisere ojacu niwī. Añurō weese me'rā ějōpeose wapatī'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña nisere, pi'etirā wācūtutuaya nisere, werecasasere ojacu niwī.

No'o ɥaro du'tistewā'cā'cārārē oja'que ni'i

¹ Yɥ'ɥ Santiago a'ti pūrī me'rā mūsārē añudutise o'ó'o. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesucristo dutisere da'rawā'ñaco'tegu ni'i. Mūsā judío masā doce cururicjārā Jesucristore ějōpeorārē oja'a. Mūsā apeye dí'tapɥ du'tistewā'cā'cārārē oja'a.

Ějōpeo'cārāpɥ tojota ějōpeoyapaticā'ña nise ni'i

² Yɥ'ɥ acawererā, yɥ'ɥ weresere tu'oya. Marīrē apetero wācūña marīrō peje ña'ase, mejēcā bajuse wa'abosa'a. Tojo wa'acā, e'catiya. ³ Ō'acū marīrē ¿yɥ'ure diacjūta ějōpeomitina? nígū, mejēcā wa'acā weebosami. Tojo wa'amicā, marī cūrē ějōpeodu'tirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemorāsa'a. ⁴ Mūsārē ña'ase wa'ari curare tojota wācūtutuayapaticā'ña. Tojo weerā siape me'rā Jesucristore ějōpeonemorāsa'a. Añurō ějōpeoyapatitu'ajarāsa'a. Ō'acū ɥaronojō nisetirāsa'a. Tojo nicā mūsārē ne cārōacā ějōpeose dɥ'sasome.

⁵ No'o masīse moogūnojō Ō'acūrē sērīña. Cū o'ogusami. Cū “O'owe'e” nitiguta, tu'tiro marīrō nipe'tirārē marī sērīse nemorō o'oyu'rɥnɥ'cāgūsami. ⁶ Tere sērīrā, ějōpeose me'rā sērīña. “¿Yɥ'ure o'ogusariba?” nitirāta, sērīña. Marī, apetero weegu yɥ'ure o'osome nírā, dia pajiri maa cjase pā'cōrī ducayumjārō weronojō ni'i. Témarīcā, wī'rō wēeocā, wa'amujā, dijamujāsa'a. ⁷ A'te weronojō tu'oña'gū, “Ō'acū yɥ'ure yu'tigusami”, ni wācūtīcā'ña. Yɥ'tisome. ⁸ Ni'cā nɥmūrē mejēcā, ape nɥmūrē mejēcā wācūsami. Queoro ni'cādiacjū wācūtisami. Tojo wācūgūnojōrē Ō'acū o'otisami.

⁹ Pajasecuogu Jesure ějōpeogu e'catiato. Ō'acū ĩ'orōpɥre mejō nigū nitisami. Cūrē wiogu sōrōgūsami. ¹⁰ No'o peje cuogu quē'rā Jesure ějōpeogu e'catiato. Cū ějōpeose cū cuose nemorō wapatī'i. Cū cuose o'ori ñaidijaro weronojō pe'tidijarosa'a. ¹¹ Na masā peje cuorānojō a'tiro wa'arāsama. Tá mujīpū ɥpɥtu asicā, ñaia wa'asa'a. Tojo weero te o'ori añuse nimirō, ñai, bɥrɥdija wa'asa'a. A'te weronojō na peje cuomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo weerā na da'rase me'rāta wērīrāsama.

Marī ña'arō weesī'rīsere Ō'acū mejēta dutimi nise ni'i

¹² Jesucristore ějōpeogu cūrē ña'arō wa'amicā ějōpeonu'cūgū, e'catisami. Cū wācūtutuaca be'ro Ō'acū cūrē “Queoro weemi”, nisami. Tojo weegu cū me'rā ɥ'musepɥ catinu'cūgūsami. Ō'acū “Yɥ'ure ějōpeorārē catinu'cūsere o'oguti” ní'caronojōta o'ogusami. ¹³ No'o ña'arō

weesĩ'rĩgũnojo "Õ'acũ yu'ure tojo weedutimi", niticã'ña. Õ'acũrẽ ne ña'arõ weesĩ'rĩse marĩ'i. Tojo nicã ne ni'cũrẽ "Ña'arõ weeya", nitisami.

14-15 A'tiro pe'e ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesere wãcũnrũ'u. Tojo tere wãcũnrũcã, marĩ ña'arõ weesĩ'rĩse wã'cã'a. A'te ña'arõ weesĩ'rĩse me'rã ña'ase wa'asa'a. Marĩ siape me'rã pũrõ weepóca be'ro de'ro du'umasĩtisa'a. Te me'rã diacjũta wẽrĩdojasere bocarãsa'a. Bu'iri da'rese bocarãsa'a.

16 Yu'u acawererã, musã diacjũ wãcũña. "Õ'acũ yu'ure ña'arõ weedutimi", niticã'ña.

17 Nipe'tise añuse marĩrẽ o'ose "Õ'acũ cũ o'o'que ni'i", ni wãcũña. Cũ a'ti umuco s'orã mujĩpũ, ñocõarẽ wee'cu nimi. Na ñjũmujã, yatidijamujãsama. Õ'acũ pũrĩcã na weronojo nitisami. Ne cã'rõ ducayutisami. Umucorinucũ marĩrẽ añurõ weenu'cũcã'sami. 18 Õ'acũ marĩrẽ cũ uacaronojõta cũ ye queti diacjũ nise me'rã cũ põ'rã wa'acã weecu niwĩ. Tojo weerã cũrẽ ñjõpeotjĩarã, cũ põ'rã nimũ'tã'cãrã weronojo ni'i. Siape me'rã nemorõ pãjãrã cũrẽ ñjõpeonemorãsama.

Õ'acũ quetire tu'o, cã dutironojõta weeya nise ni'i

19 Yu'u acawererã, yu'u ma'irã, musãrẽ a'tere weregati. Ñpẽrã musãrẽ werecã, añurõ tu'oya. Musã na weresere tu'orã, queoro wãcũtojarãpũ ucũña. Uayeticã'ña. 20 Marĩ uarã, Õ'acũ uaro weetisa'a. 21 Tojo weerã nipe'tise musã ña'arõ wãcũsere, ña'arõ weesetisere du'ucã'ña. Õ'acũ ye queti marĩrẽ cũ cũu'quere queoro ñjõpeoya. Te quetire tu'o ñjõpeorã, musã yu'rurãsa'a.

22 Musã Õ'acũ ye quetire tu'orã, tu'oro bajuro tu'oticã'ña. Musã tu'o'quere queoro weeya. Cũ ye quetire tu'o'cãrã nimirã tere weetirã, marĩ basu weesorã wee'e. 23-24 Marĩ Õ'acũ ye quetire tu'omirã tere weetirã, a'te weronojo ni'i. Ni'cũ masũ cũ diapoare ñorõpũ ĩ'asami. Cũ ĩ'aca be'ro aperopũ wa'agũ, cũ bajusere acoboja wa'asami. Õ'acũ ye quetire tu'omirã tere weetirã, marĩ quẽ'rã cũ weronojo ni'i. Maata cũ ye quetire acobojosa'a. 25 Apĩ pe'e cũ Õ'acũ ye tu'o'quere wãcũnu'cũ, acobojotisami. Õ'acũ dutironojõ marĩ weenu'cũcã, cũ nipe'tise marĩ weese me'rã e'caticã weegusami. Õ'acũ ye queti diacjũta ni'i. Te me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'rũweticã weecu niwĩ.

26 Marĩ a'tiro nibosa'a: "Õ'acũrẽ ñjõpeo'o." Tojo nimirã, ñpẽrãrẽ ucja, ña'arõ ucũbosa'a. Te me'rã marĩ ucũsere "Diacjũ niwe'e", ni masĩno'o. "Marĩ Õ'acũrẽ ñjõpeo'o" nimi'que ne wapamarĩsa'a. 27 Marĩ cũrẽ diacjũ ñjõpeorã, a'tiro weesetiroña'a. Pacusumua moorãrẽ, wapewia numiarẽ narẽ mejẽcã wa'acã, weetamurõña'a. Apeye quẽ'rãrẽ a'ti umuco cjase ña'asere weeticã'rõña'a.

2

Masãrẽ ni'cãrõnojo weeya nise ni'i

1 Marĩ wiogu Jesucristo añuyũ'rugure ñjõpeorã, masãrẽ ne ducawaaticã'rõña'a. 2-3 Apetero Õ'acũ wi'i musã nerẽwuaropũ pũarã sãjãabosama. Ni'cũ peje cuogu añuse su'ti sãñagũ omopica uru me'rã wéeca be'tore tuusãasami. Apĩ pajasecuogu pe'e su'ti boase mejã sãñasami. Musã peje cuogure añurõ wéerã, "A'to añurõpũ dujiya", nibosa'a. Apĩ pajasecuogu pe'ere "Totã nu'cũña" o apetero weerã "Totã nucũcãpũ dujicã'ña", nicã'bosa'a. 4 Musã tojo wéerã, narẽ ni'cãrõnojo

weetisa'a. “Peje cuogu nemorõ wapatimi”, nisa'a. “Pajasecuogu wapamarĩmi”, nirã weesa'a. Tojo nirã, ña'arõ wãcũrã wee'e.

⁵ Yu'u acawererã yu'u mairã, yu'ure tu'oya. Õ'acũ pajasecuorãrẽ pũrõ ma'isami. Cãrẽ ãjõpeodutigũ narẽ besecu niwĩ. Na ãjõpeocã, cã ã'orõpũre na ãjõpeose pajiro wapati'i. Tojo nicã cã tiropũ wa'ato nígũ besecu niwĩ. Cã ní'caronojõta cãrẽ mairã cã tiropũ ninu'cũrãsama. ⁶ Õ'acũ tojo beséca be'ro nimicã, musã pe'e pajasecuorãrẽ yabi bopoyasãsa'a. Peje cuorãrẽ añurõ weeyu'rũnũ'cãrã, queoro weetisa'a. Náta musãrẽ ña'arõ weema. Musãrẽ weresãrã, wiorã tiropũ musãrẽ ñe'ewã'cãsama. ⁷ Na Jesú marĩ ãjõpeogũre bujicã'sama.

⁸ Õ'acũ marĩ wioogu cã ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro weeduticũ niwĩ. “Musã basu ma'irõnojoãta ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'iña.” Marĩ cã tojo duti'quere wéerã, añurõ weerã wee'e. ⁹ Marĩ ãpẽrãrẽ ni'cãrõnojoõ weetirã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnũ'cãrã weesa'a. Tojo weerã bu'iri cuosa'a. ¹⁰ Ni'cã Õ'acũ duti'quere añurõ weepe'omigũ ni'cãrõ dutisere yu'rũnũ'cãgũ, bu'iri cuosami. Nipe'tisere Õ'acũ duti'quere yu'rũnũ'cãgũ weronojõ weesami. ¹¹ Õ'acũ a'tiro nicũ niwĩ: “Musã numosãnumia nitirãrẽ a'metãrãticã'ña.” Apeye quẽ'rãrẽ nicũ niwĩ: “Ãpẽrãrẽ wẽjẽticã'ña.” Tojo weerã marĩ ãpẽrã numosãnumiarẽ a'metãrãtimirã, no'o ãpẽrãrẽ wẽjẽrã, Õ'acũ duti'quere yu'rũnũ'cãrãta wee'e. ¹² Cã dutise marĩrẽ pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rã marĩrẽ besegusami. Tojo weerã ãpẽrãrẽ ma'iti, pajaña'tirã, bu'iritirãsa'a. Cã tojo beseatjere masĩrã, marĩ ucũsere, marĩ weesere añurõ wãcũyuroãa'a. ¹³ Marĩ ãpẽrãrẽ pajaña'ticã, cã beseri numũ nicã, marĩ quẽ'rãrẽ pajaña'tisami. Marĩ narẽ pajaña'cã pũrĩcãrẽ, Õ'acũ quẽ'rã marĩrẽ pajaña'gũsami.

Añurõ weese me'rã Jesucristore ãjõpeosere ã'o'o nise ni'i

¹⁴ Acawererã, marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosa'a. Tojo nimirã, ãpẽrãrẽ weetamuticã, “Marĩ ãjõpeo'o” nise useri wapamarĩ'i. Te “Marĩ ãjõpeo'o” ní'que useri me'rã dia'cũ yu'rũwetimasĩtisa'a.

¹⁵⁻¹⁶ Musãrẽ queose me'rã wereguti. Apetero Jesucristore ãjõpeorã pajasecuorã su'ti moorã, ba'ase moorã marĩ tiropũ etasama. Ni'cũ narẽ añurõ weetimigũ, nibosami. “Añurõ wa'apa. Su'ti sãñaña yusũabuãri, tojo nicã pajiro ba'aya”, nibosami. Cã narẽ na usere o'otimigũ tojo ucũcã, wapamarĩ'i. ¹⁷ A'te weronojõ ni'i “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, marĩ ãpẽrãrẽ weetamuticã. Marĩ cãrẽ ãjõpeo'o nise wapamarĩ'i.

¹⁸ Apetero weegu yu'u ní'quere ãjõpeotigũnojoõ a'tiro nibosami. Ni'cũ añusere weetimigũ, “Jesucristore ãjõpeo'o”, nibosami. Apĩ “Añuse pe'ere wee'e”, nibosami. Cã tojo nisere a'tiro wereguti. Cã añurõ weeticã, ¿de'ro wee marĩ cã “Jesucristore ãjõpeomi” ni ã'abosã? Añurõ weecãma, cã Jesucristore ãjõpeosere masĩbosa'a. ¹⁹ Musã “Õ'acũ ni'cũta nimi”, ni ãjõpeo'o. Añu ni'i musã tojo nise. Wãtã quẽ'rã musã weronojõta tere ãjõpeosama. Na Õ'acũrẽ uirã, narãsãsama. Na tojo ãjõpeomirã, Õ'acũ uaro weetisama. ²⁰ Musã diacjũ wãcũwe'e. Tu'omasĩtirã weronojõ ni'i. Marĩ “Jesucristore ãjõpeo'o” nimirã, ãpẽrãrẽ añurõ weẽ'otirã, Jesucristore diacjũ ãjõpeotisa'a. ²¹ Duporocjũ marĩ ñecũ Abrahã ye cjasere wereguti. Õ'acũ Abrahãrẽ ¿diacjũ yu'ure ãjõpeomiticũ? nígũ, cã macũ Isaare wẽjẽ ãjũamorõpeoduticũ niwĩ. Abrahã Õ'acũrẽ yu'ticũ niwĩ. Tojo weegu cã macũ Isaare, cãrẽ wẽjẽ ñubuepeoguti nígũ, ãtãmesã bu'ipu du'tepeocũ niwĩ. Cã tojo weecã ã'agũ, Õ'acũ “Abrahã yu'ure añurõ ãjõpeomi. Cã

añugũ nimi”, nicu niwĩ. ²² Musã masĩ'i. Abrahã Õ'acũrẽ ejõpeosere ï'ogũ, añurõ weecu niwĩ. Cũrẽ ejõpeogu, queoro weeyapaticu niwĩ. ²³ Cũ añurõ weecã, duporocjãrãpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que queoro wa'acaro niwũ. Na Abrahãrẽ a'tiro ojacãrã niwã: “Abrahã Õ'acũrẽ ejõpeocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ ‘Añugũ nimi’, ni ï'acu niwĩ”, ni ojano'caro niwũ. Abrahãrẽ masã “Õ'acũ me'rãcjũ nimi”, nicãrã niwã. ²⁴ Cũ tojo wee'quere wãcũrã, marĩ a'tiro masĩ'i. Marĩ Õ'acũrẽ ejõpeorã añurõ weecã, Abrahãrẽ weronjõ marĩ quẽ'rãrẽ “Añurã nima”, ni ï'asami. Marĩrẽ “Õ'acũrẽ ejõpeo'o” ni ucũse useri me'rã dia'cũ “Añurã nima”, nitisami.

²⁵ Apego duporocjõpũ Rahab wãmetigo ye cjasere wereguti tja. Co judío masõ nitigo umuarẽ a'metãrãwapata'ari masõ nico niwõ. Tojo weesetimigõ, Õ'acũ yarã judío masãrẽ weetamuco niwõ. Na Josué o'óno'cãrã co ya macãpũ ï'adu'tirã ejacãrã niwã. Co ya macãcjãrã narẽ wẽjẽrĩ nígõ, co ya wi'ipũ narẽ nuoco niwõ. Be'ro narẽ na du'titojaati ma'arẽ ï'oco niwõ. Co tojo weecã ï'agũ, Õ'acũ core “Añugõ nimo”, ni ï'acu niwĩ.

²⁶ Marĩ ejeripõ'rã du'úca be'ro marĩ upũ catitisa'a majã. “Õ'acũrẽ ejõpeo'o” nimirã marĩ añurõ weeticã, wẽrĩca upũ weronjõ nisa'a.

3

Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cjase ni'i

¹ Acawererã, musã masĩsa'a. Ësã bu'eri masã musã nemorõ nucũĩ'ase me'rã beseno'rãsa'a. Õ'acũ yere bu'eri masã añurõ weeticã, Õ'acũ ãpẽrã yũ'ruoro bu'iri da'regusami. Tojo weerã musã wa'teropũ nirã pejetirãcã masãrẽ bu'eri masã nirõña'a.

² Marĩ nipe'tirã pejetiri ña'arõ weesa'a. No'o ni'cũ ne cã'rõacã ña'arõ ucũtigũ, añugũ waro nimi. Cũ ña'arõ ucũse userire cã'mota'amasĩgũ, cũ ña'arõ ñaripejasere cã'mota'amasĩmi. ³ Queose me'rã musãrẽ wereguti. Marĩ cabayure cõmebe'tore useropũ tuusãarã, ti be'toacã me'rã cũ pajigũ nimicã, marĩ wa'asĩ'rĩrõpũ cũrẽ wa'adutimasĩsa'a. ⁴ Yucusũ pajipjũ quẽ'rã tojota ni'i. Tiwũ pajipjũ nisa'a. Tojo nimicã, wĩ'rõ upũtũ wẽetutuamicã, tiwũre autumasĩsama. Tiwũre auturi pjĩ cã'pjĩacã nimicã, ti pjĩ me'rã na wa'asĩ'rĩrõ pe'e autuosama. ⁵ Tojota wa'asa'a marĩ ucũrĩ ñe'merõ me'rã. Marĩ ucũrĩ ñe'merõ cã'rõacã nimicã, pejeti ucũseacã me'rã pãjãrãrẽ dojorẽmasĩ'i. Pecame'e cã'me'eacã me'rã marĩ sĩ'ayõmicã, pajiro nucũ ãjũsa'a. ⁶ Marĩ ña'arõ ucũse useri pecame'e weronjõ ni'i. Ñe'merõ cã'ñe'merõacã nimicã, ti ñe'merõ me'rã peje ña'ase ucũmasĩsa'a. No'o ñaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arõ ucũse wãtĩ me'rã du'pocãtisa'a. Nipe'tiro marĩ catiri umuco marĩ weesetisere dojorẽsa'a.

⁷ Masã nipe'tirã wa'icũrãrẽ, mirĩcũarẽ, pĩrõarẽ, diacjãrãrẽ ï'anurũ, dutimasĩsama. Tojo weerã narẽ ne waropũreta dutidũ'pocãtitojacãrã niwã. ⁸ Marĩ ucũrĩ ñe'merõ pũrĩcãrẽ ne ni'cũ narẽ weronjõ dutimasĩtisami. Ti ñe'merõ dutita basiowe'e. Aña cũ cũ'rĩcã, cũ nímã o'oro weronjõ marĩ ucũse masãrẽ ña'arõ weesa'a. ⁹ Marĩ ñe'merõ me'rã Õ'acũ marĩ pacure e'catise o'osa'a. Ti ñe'merõ me'rãta tja ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Marĩ Õ'acũ weronjõ bajurã cũ wee'cãrãrẽ mejãrõta ña'arõ ucũsa'a. ¹⁰ Ti ñe'merõpũta tja Õ'acũrẽ e'catise o'o, ãpẽrãrẽ ña'arõ ucũsa'a. Tojo weeticã'rõña'a. A'tiro weecã, ña'a ni'i. ¹¹ Ni'cã pe aco wijari pepure añuse, ña'ase aco morẽsu'u wijatisa'a. ¹² Yũ'u acawererã, ojoño naraña dũcatitisa'a. Ë'segu quẽ'rã ojo dũcatitisa'a. Aco wijari pe quẽ'rã tojota

ni'i. Aco moatisewijari pepure aco moa marise marisa'a. Marĩ quẽ'rã a'te weronojõ nirõua'a. Marĩ añuse dia'cũrẽ ucũrõua'a.

Tu'omasise cjase ni'i

¹³ No'o musã wa'teropure tu'omasiyu'ruagu nigũnojo añurõ weesetiato. A'tiro wéegũ, cũ masisere ãpẽrãrẽ ï'ogũsami. Queoro wãcũme'rĩgũ, “Ãpẽrã nemorõ masiyu'rũnu'cã'a” nirõ marĩrõ niato. ¹⁴ Musã ãpẽrãrẽ doerã, narẽ uorã, na yu'rũoro nisĩ'rĩsa'a nĩrã, tojo nima'acãrã wee'e. Tojo weerã mejõ waro “Tu'omasiyu'rũnu'cã'a”, nisa'a. Musã tojo nise wapamarisa'a. ¹⁵ Musã tojo wãcũse a'ti turi cjase, masã wãcũse ni'i. Õ'acũ mejẽta musãrẽ tojo wãcũdutisami. Wãtĩ wãcũse o'osere musã wãcũsetisa'a. ¹⁶ Musã ãpẽrãrẽ uorã, na yu'rũoro nisĩ'rĩcã, cumuca wã'cãsa'a. No'o uaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

¹⁷ Õ'acũ cũ tu'omasise marĩrẽ o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marĩ cũ tu'omasisere cuorã, ña'ase marĩrõ añurõ nisetisa'a. Uayetisa'a. Æpẽrã me'rã añurõ tu'oña'a, nicã'sa'a. Æpẽrãrẽ sõ'o o'obosau nitirãta o'osa'a. Marĩ uaro dia'cũ weetisa'a. Æpẽrãrẽ pajaña'sa'a. Nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojo weesa'a. Weesooro marĩrõ weesetisa'a. ¹⁸ Æpẽrã me'rã añurõ nisĩ'rĩrã, cumuca marĩrõ nicã'sama. Tojo weerã ãpẽrãrẽ añurõ nisetica weesama.

4

Õ'acũrẽ, a'ti umuco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'ita basiowe'e nise ni'i

¹ ¿Ñe'e me'rã marĩrẽ a'mequẽse, ãpẽrã me'rã a'metu'tise wã'cãsari? A'tiro ni'i. Marĩ basu ña'arõ weesĩ'rĩrã, uaripejase me'rã, ña'arõ wãcũnurũse me'rã wã'cã'a. ² Musã a'ti turi cjasere uaripejayu'rũnu'cãsa'a. Musã uaripejasere bocatirã, wẽjẽsa'a. Æpẽrã yere ï'arã, uosa'a. Tere bocamasĩtirã, no'o uaro a'metu'tima'acã'sa'a. A'mequẽsa'a. Õ'acũrẽ sãrĩtise ye bu'iri musã uasere bocatisa'a. ³ Apeterore cãrẽ sãrĩrã quẽ'rã, añurõ wãcũse me'rã sãrĩtisa'a. Musã basu uaripejasere ña'arõ weerãtirã sãrĩsa'a. Tojo weese ye bu'iri cũ musãrẽ o'otisami. ⁴ Tojo weerã musã ni'cõ numio marãpũtigo nimigõta, apĩrẽ tu'sago weronojõ ni'i. Musã Õ'acũ põ'rã nimirãta, a'ti di'ta cjasere wãcũyu'rũnu'cãsa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ yabirã weronojõ ni'i. No'o a'ti di'ta cjasere uaripejayu'rũnu'cãgũnojo Õ'acũ me'rã a'pepũrĩgũ weesami. ⁵ Õ'acũ ye queti na ojãca pũrĩpũ diacjũta ojano'caro niwũ. “Õ'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weegũ ãpẽrã yu'rũoro cãrẽ marĩ ma'icã uasami”, ni ojano'caro niwũ. ⁶ Õ'acũ marĩrẽ pajaña'tjãgũ, weetamusami. Cũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'caro niwũ tja: “Æpẽrã yu'rũoro ni'i' nirã me'rã Õ'acũ a'pepũrĩ nisami. Æpẽrã ‘Yu'u mejõ nigũ ni'i, yu'ure weetamuña' nirã pe'ere weetamusami”, ni ojano'caro niwũ.

⁷ Tojo weerã Õ'acũ dutisere añurõ yu'tiya. Wãtĩ musãrẽ niqesãcã, wãcũtutuaya. Jesũ cũ tutuaro me'rã cãrẽ wa'adutiya. Musã tojo weecã, cũ uiwã'cãgũsami. ⁸ Õ'acũrẽ nemorõ masiña. Cãrẽ nemorõ masicã, cũ quẽ'rã musãrẽ nemorõ weetamugũsami. Musã ña'arõ weesere du'uya. Musã Õ'acũrẽ, tojo nicã a'ti umuco cjasere ni'cãrõ me'rã ma'isĩ'rĩrãnojo, musã tojo wãcũsere ducayuya. ⁹ Musã ña'arõ weesere wãcũrã, bujaweti utiya. Musã ña'arõ weese e'cati, bujironojõ o'orã, bopoya, bujawetiya. ¹⁰ Marĩ wiogure “Mu'u ï'orõpũre yu'u mejõ nigũ ni'i”, niña. Musã tojo nicã, cũ musãrẽ wiorã wa'acã weegũsami.

Õ'acũ ni'cũta marĩrẽ besemasĩsami nise ni'i

¹¹ Yũ'u acawererã, a'merĩ ucjaticã'ña. Mũsã ãpẽrãrẽ ucjarã, Õ'acũ a'merĩ ma'iduti'quere yũ'rũnũ'cãrã wee'e. Cũ dutisere yũ'rũnũ'cãrã, "Õ'acũ dutise ña'a ni'i", nirã weesa'a. Tojo weerã mũsã apeyenojõ wa'a'quere beseri masã weronojõ ni'i. ¹² Õ'acũ ni'cũta te dutisere cũucũ niwĩ. Cũ dia'cũ marĩ weesere besemasĩsami. Marĩrẽ yũ'rũomasĩsami. Bu'iri da'remasĩsami. Tojo weerã marĩ ãpẽrãrẽ "Na ña'a nima", nĩmasĩtisa'a.

"Marĩ be'ro weeatjere a'tiro weerãsa'a" niyuticã'rõũa'a nise ni'i

¹³ Yũ'u ucũsere tũ'oya. Mũsã ni'cãrẽrã a'tiro wãcũsa'a. "Ni'cãcã o ñamiacã ti macãpũ ni'cã cũ'ma pajiro da'ra wapata'agũ wa'agũti", nisa'a. ¹⁴ Tojo wãcũticã'ña. Marĩ be'ropũ wa'atjere masĩtisa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacã dujise weronojõ marĩ catise ni'i. Témarĩcã yoaticã ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marĩ quẽ'rã yoaticã catirãsa'a. ¹⁵ Tojo weerã a'tiro pe'e wãcũrõũa'a. "Apetero Õ'acũ yũ'ũre catise cũunemocã, cũ uacã, tere weegũti", nirõũa'a. ¹⁶ Ni'cãrõacãrẽ mũsã pe'e a'tiro wãcũ'u. "Be'ro ũsã weeatjere ũsã uaro weemasĩ'i", ni wãcũ'u. Nipe'tise mũsã tojo wãcũse ña'a ni'i. ¹⁷ Marĩ añurõ weemasĩmirã tere weetirã, Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãrã wee'e.

5*Peje cũorãrẽ wa'atjere wereyuse ni'i*

¹ Peje cũori masã, yũ'u ucũsere tũ'oya. Mũsã pũrõ pi'etirãsa'a. Tere wãcũrã, bũjawetiyuya. ² Mũsã peje cũomi'que boa wa'arosa'a. Mũsã cũose su'tire butua yeerãsama. ³ Niyeru, uru mũsã ma'írã nrũrõ'que u'tawiji boarosa'a. Tojo wa'acã ĩ'arã, mũsã niyeru ma'írã nrũrõ'quere masĩno'rõsa'a. Mũsã niyeru ma'ise marĩrẽ pecame'e ũjũarõ weronojõ mũsãrẽ dojorẽsa'a. Mũsã niyerure ma'ise ye bu'iri ãpẽrãrẽ weetamutisa'a. Te ye bu'iri Õ'acũ mũsãrẽ bu'iri da'regũsami. Õ'acũ bu'iri da'reatji dũporoacã mejõ waro pajiro niyeru nrũrõmiapã. ⁴ Mũsãrẽ da'raco'terãrẽ queoro wapayeticãrã niwũ. Tojo weerã na tũ'satisama. Õ'acũ nipe'tisere masĩgũ na bũjawetisere ĩ'asami. Masĩsami mũsã narẽ queoro wapayeti'quere. ⁵ Mũsã pe'e a'ti turipũre peje waro cũo'o. Nipe'tise mũsã uasere cũoyũ'rũocã'sa'a. Mũsã a'tiro weronojõ ni'i. Wecũ na wẽjẽatji dũporore ba'a, di'iyojasami. Cũ weronojõ mũsã quẽ'rã peje cũose bu'iri, bu'iri da'reno'rãsa'a. ⁶ Mũsã ãpẽrãrẽ bu'iri moomicã, narẽ bu'iri da'reri wi'ipũ sũrõcãrã niwũ. Narẽ wẽjẽduticãrã niwũ. Na pe'e mũsãrẽ "Weeticã'ña", nitutuaticãrã niwã.

Jesucristo cũ apaturi a'tiatji dũporo wãcũtutuaduti'que ni'i

⁷ Acawererã, marĩ wiogu Jesucristo a'ticãpũ wãcũtutuatuoya. Ni'cũ oteri masũ cũ ote'que dũcatiri cura co'tesami. Cũ ote'quere aco peja doquesãarĩ cura sojatimigũ, co'tewapamosami. ⁸ Cã'rõacã dũ'sa'a Jesũ cũ a'tiatjo. Tojo weerã mũsã quẽ'rã oteri masũ weronojõ yucuewapamoña. Jesure ãjõpeodu'uticã'ña.

⁹ Acawererã, mũsã Õ'acũ bu'iri da'resere uatirã, a'metu'titicã'ña. Õ'acũ marĩ nipe'tirãrẽ beseacjũ a'tiatjo cã'rõacã dũ'sa'a. ¹⁰ Dũporocjãrã Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masãrẽ wãcũña. Na Õ'acũ ye quetire werecã, ãpẽrã masã narẽ ña'arõ weecãrã niwã. Narẽ tojo weemicã, na pi'etisere wãcũtutua, nũ'cãcãrã niwã. Na wee'caro weronojõ marĩ quẽ'rã weerã.

¹¹ Āpērā narē ña'arō weemicā, Õ'acūrē ějōpeodu'uticārā niwā. Tojo weerā marī na ějōpeonu'cūsere wācūrā, “Õ'acū na me'rā e'catipī”, ni tū'oña'a. Apī dūporocjūpū Job wāmetigu ye queti quē'rārē masī'i. Cūrē peje ña'ase wa'acaro niwū. Tojo wa'amicā, cū wācūtutua, Õ'acūrē ějōpeodu'uticu niwī. Õ'acū masārē ma'ígū, pūrō pajaña'mi. Tojo weegu Job cū pi'etīca be'ro Õ'acū peje añuse cūrē o'ocū niwī. Cū todūporopū cūo'que nemorō o'ocū niwī.

¹² Õ'acū musārē bu'iri da'reri nígū, nūcū'ase quetire weregūti. Nisooro marīrō ucūña. Apeyenojōrē wee'cu “Weepū”, niña. Weeti'cu “Weetiapū”, niña. Nemoticā'ña. Õ'acūpūre wāmepeoticā'ña. “Õ'acū me'rā diacjūta ni'i”, niticā'ña. Tojo weegu Õ'acū musārē bu'iri da'reesome.

¹³ Marīrē ña'arō wa'acā, Õ'acūrē sērīrōua'a. E'catirā, cūrē basape-oroua'a. ¹⁴ No'o dutitigu Jesure ějōpeorārē su'ori nirārē pijiato. Na cū tiro etarā, Õ'acūrē sērībosato. Ū'se me'rā cūrē ñapeo, “Jesú, ā'rī mū'urē ějōpeogūre yū'rūoya”, ni ñubueato. ¹⁵ ějōpeose me'rā cūrē sērībosacā, marī wioḡū cūrē yū'rūogusami. Dutiti'cu yū'rūogusami. Cū ña'arō wéeca be'ro nicā, Õ'acū cūrē acobojogusami. ¹⁶ Tojo weerā musā ña'arō wee'quere a'merī wereyū'rūya. Dutitirārē yū'rūodutirā, Õ'acūrē sērībosaya. Ni'cū añurō weenu'cūḡū upūtu ějōpeose me'rā sērīcā, Õ'acū yū'titicā weetisami. ¹⁷ Dūporocjūpū Elía Õ'acū ye queti weremū'tārī masū marī weronjō nicū niwī. Cū Õ'acūrē acoro pejaticā'to nígū, pūrō sērīcū niwī. Cū sērīsere Õ'acū yū'ticū niwī. Cū yū'ticā, i'tia cū'ma ape cū'ma deco aco ne pejaticaro niwū. ¹⁸ Be'ro Õ'acūrē “Aco pejato tja”, ni sērīcū niwī. Cū tojo sērīcā, acoro pejacaro niwū. Tojo wa'acā, apaturi otese pī'rī dūcaticaro niwū tja.

¹⁹⁻²⁰ Acawererā, apeye musārē weretūogūti. Apetero ni'cū Jesure ějōpeogū ña'arō weebosami. Cū tojo weecā, apī cūrē weetamugū, cū todūporopū ějōpeo'caronjōta ějōpeocā weesami tja. Cū tojo weegu cūrē bu'iri da'reno'bo'cure yū'rūcā weesami. Õ'acū quē'rā cū peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocā'rōta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicu niwī. Cū nūmotigu nicu niwī. Ā'rīta Jesure “Mū'u Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i”, nicu niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati “Cūrē masīwe'e”, nisoocu niwī. Ne waroputa Espiritu Santu dijatāca be'ro Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nisetigu nicu niwī. Be'ro romano masā wiogu Nerón cūrē Romapū wējēcū niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapū du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapū nīgū, ojacu niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā ī'agū, āpērā narē űa'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

¹ Yū'ure Jesucristo cū ye quetire bu'edutigu besecūwī. A'ti pūrī me'rā mūsārē añudutise o'ó'o. Mūsā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapū Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā űa'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. ² Marī pacu Ō'acū dūporopū cū űa'caronojōta marīrē cū pō'rā niato nīgū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī űa'arā nī'cārārē dūcayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo űaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū curusapū wērīgū dí o'maburose me'rā marī űa'arō wee'quere acobojogūti nīgū, besecu niwī.

Ō'acū mūsārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³⁻⁴ Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cū marīrē pajaña'gū, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cupure masō'que me'rā marī todūporo űa'arō niseti'quere acobojocu niwī. Tere wéégū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronojō weecu niwī. Ō'acū cū pō'rārē “Añubutiasere o'ogūti”, nicu niwī. Cū o'otjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere ű'musepū cūoyotojasami. Cū o'otje a'ti nucūcā cjase weronojō pe'ti, boasome. Ninu'cūcā'rōsa'a. ⁵ Marī Ō'acūrē ējōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigu, nipe'tirā ī'orōpū “Ā'rā yū'u yū'rūo'cārā nima. Yū'u me'rā ninu'cūrāsama”, ni ī'ogūsami.

⁶ A'ti nucūcāpūre nírā, marī pi'etinírā wee'e yujupū. Tojo pi'etimirā, ű'musepū Jesucristo marīrē o'otjere wācūrā, e'catiyurā. ⁷ Marī Jesucristore ējōpeose uru besese weronojō ni'i. Masā űuruta niti? nírā, pecame'e bu'ipū asipopeosama. Sipipejaca be'ro űa'ase po'ca űjūpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cū tojasa'a. A'te weronojō marīrē űJesucristore diacjūta ējōpeomitina? nírō, űa'arō wa'asa'a. Marī űa'arō yū'rūrā, te po'ca űjūpe'ti'caro weronojō űa'asere weedu'usa'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonemosā'a. Cūrē ējōpeodu'uticā ī'arā, masā diacjūta marīrē cūrē ējōpeoma, ni ī'arāsama. Uru wapabūjū ni'i. Wapabūjūmirō, pe'tia wa'asa'a. Marī Jesucristore ējōpeose uru nemorō wapati'i. Te pūrīcā ne pe'titisa'a. Tojo weegu Jesucristo marīrē apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigu, “Yū'ure añurō ējōpeowū”, nigūsami.

⁸⁻⁹ Mūsā Jesucristore a'ti nucūcāpū nicā ī'ati'cārā nimirā, cūrē ma'i'i. A'tiro nicārē cūrē ī'atimirā, ējōpeo'o. Mūsā cūrē ējōpeocā, mūsārē pecame'epū wa'abo'cārārē yū'rūcā weegūsamī. Tojo weerā mūsā Ō'acū

tiropu wa'atjere wăcŭră, pŭrŭ e'cati'i. ¿De'ro ni werenemobosau? Wereta basiowe'e.

¹⁰ Dŭporopu Ō'acŭ ye queti weremu'tărŭ masă a'tiro nicără niwă: “Ō'acŭ masă űa'arŭ wee'quere acobojo, narē yu'ruogusami”, nicără niwă. A'tere weremiră, na basu weresere tu'omasŭticără niwă. Tojo weeră tere masŭsŭrŭră, uputu bu'e wăcŭnŭrŭcără niwă. ¹¹ Espŭritu Santu weetamuse me'ră a'tiro wereyucără niwă: “Masărē yu'ruoacju pŭrŭ pi'eti wērŭgŭsami. Wērŭcŭpu nimigŭ, masăgŭsami. Cŭ masăca be'ro u'musepu mŭjăa, cŭ pacu tiro wiogu dujiri cŭmurŭ diacjă pe'e dujigŭsami.” Espŭritu Santu tojo nisere tu'oră, Ō'acŭ ye queti weremu'tărŭ masă “¿De'ro nică, noarē tojo wa'arosari?” nŭră, pŭrŭ masŭsŭrŭcără niwă. ¹² Ō'acŭ na masŭsŭrŭcă ŭ'agŭ, narē a'tiro werecu niwŭ: “A'te queti musă nŭrŭ curare wa'asome yujupu. Be'rocjărăpu a'tere ŭ'arăsama”, nicu niwŭ. Narē tere wereyugu, marŭ a'tocaterocjără pe'ere weregu weecu niwŭ. Tojo weegu Ō'acŭ a'tocaterore a'tiro weemi majă. Espŭritu Santu u'musepu nigŭrē cŭ ye queti wereră me'ră musărē weredutigŭ o'ócŭ niwŭ. Na Espŭritu Santu tutuaro me'ră tere a'tiro werema. “Jesucristo a'titojacu niwŭ. Marŭrē yu'ruo'cu nimi”, nima. Ō'acŭrē wereco'teră u'musecjără quē'ră masărē yu'ruosere “¿De'ro waro niti?” ni masŭsŭrŭsama.

Ō'acŭ marŭrē űa'ase marŭrŭ nisetidutise ni'i

¹³ Ō'acŭ marŭrē ma'igŭ, űa'arŭ marŭ wee'quere acobojotjacu niwŭ. Tojo weeră musă weeatjere aűurŭ wăcŭyuya. Musă űa'arŭ weesŭrŭsere weetică'űa. Wăcŭtutuaya. Ō'acŭ aűurŭ wéegŭ, marŭrē Jesucristo apaturi a'ti nucŭcăpu a'tică cŭ o'otjere pŭrŭ wăcŭnŭrŭűa. Tere wăcŭră, e'catise me'ră co'teya. ¹⁴ Wŭmară aűură na pacusumŭa dutisere aűurŭ yu'tisama. Na weronojŭta musă quē'ră marŭ pacu Ō'acŭ dutisere aűurŭ yu'tiya. Musă todŭporopu Ō'acŭrē masŭtiră, űa'arŭ űaripejasere weecără niwŭ. Ni'cărŭocărē musă űa'arŭ űaripejasere du'ucă'űa majă. ¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Ō'acŭ marŭrē bese'cu űa'ase moogŭ nimi. Tojo weeră marŭ űa'ase marŭră nŭrŭa'a. ¹⁶ Ō'acŭ ye queti o'ăca pŭrŭpŭ a'tiro ojano'caro niwŭ: “Yu'u aűugŭ, űa'ase moogŭ ni'i. Tojo weeră musă quē'ră űa'ase marŭră nisetiya”, nicu niwŭ Ō'acŭ.

¹⁷ Musă Ō'acŭrē sŭrŭră, cŭrē “Pacu” nisa'a. Cŭ nipe'tirărē ni'cărŭnojo marŭ wee'quenŭcŭrē beseburogusami. Ne ni'cŭrē du'asome. Tojo weeră musă a'ti űmŭcopŭre catiro pŭtŭorŭ Ō'acŭrē wiopesase me'ră tu'oűa'űa. ¹⁸ Musă űecŭsumŭa niseti'caronojo weesirutumjăti'que wapamarŭcaro niwŭ. Te wapamarŭsere cŭ'agŭ, Ō'acŭ yu'ruocu niwŭ. Musă a'tiro masŭi. Cŭ marŭrē bu'iri da'rebo'quere wapayewŭrŭgŭ, pe'tisenojo me'ră, uru, niyeru me'ră wapayeticu niwŭ. ¹⁹ A'tiro pe'e weecu niwŭ. Cŭ macŭ Jesucristo uputu ma'igŭ cŭ wērŭgŭ dŭ o'maburose me'ră marŭrē yu'ruocu niwŭ. Ŭsă judŭo masă űecŭsumŭapŭa na űa'arŭ wee'que wapa Ō'acŭrē acoboJose sŭrŭră, a'tiro weecără niwă. Oveja dojoriwi'i nitigŭre, cămi marŭgŭrē, nipe'tiro cŭ upu aűugŭrē wĕjĕ, Ō'acŭrē űjŭamorŭcără niwă. Cŭ, oveja aűugŭ ni'caronojo Jesucristo aűugŭ waro, űa'ase moogŭ nimi. Cŭ wērŭgŭ dŭ o'maburose me'ră marŭ űa'arŭ wee'quere yu'ruocu niwŭ. ²⁰ Ō'acŭ a'ti turi weese dŭporo “Yu'u macŭ masărē yu'ruogusami”, ni besetojacu niwŭ. Tojo besemigŭ, maata o'ŭticu niwŭ. A'tocateropu marŭ ye niatjere yu'ruoacjŭre cŭrē o'ócŭ niwŭ. ²¹ Jesucristo wĕrŭse me'ră Ō'acŭrē ĕjŭpeono'o. Cŭ Jesucristore wĕrŭcŭpŭre masŭcu niwŭ. Masŭ,

u'musepu cūrē miimujācu niwī. Topu cūrē wiogu sōrōcu niwī. Marīrē ējōpeodutigu tojo weecu niwī. Tojo nicā marī u'musepu wa'atjere e'catise me'rā yucuedutigu tojo weecu niwī.

²² Musā diacjū nisere yu'tirā, Jesucristore ējōpeorā weecārā niwū. Cūrē ējōpeorā, musā ña'arō weeseti'quere du'ucārā niwū. Tojo weerā musā ni'cārōacārē bu'iri marīrā ni'i. Musā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'i'i. A'merī ma'irā, bu'icjase ucūse me'rā dia'cū ma'iticā'ña. Nipe'tise musā weese me'rā pe'e ma'ina. ²³ A'tiro ni'i. Ō'acū ucūse ninu'cūcārōsa'a. Marī tere ējōpeorā, cū pō'rā sājācārā niwū. Tojo weerā apaturi bajuaapo'cārā weronojō ni'i. Marī pacusumua boadijasama. Marī apaturi bajuaaporā, na boadijaro weronojō wa'asome. Ō'acū pō'rā sājārā pe'e, cū me'rā catinu'cūcārōsa'a. ²⁴ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojanowū:

Tá ñai wērīpe'tia wa'asa'a.

Masā quē'rā tojota nipe'tirā wērīrāsama.

O'ori quē'rā añuse nimirō, boadijasa'a.

Masā quē'rā peje cūorā, wiorā nimi'cārā wērīrāsama.

²⁵ Na cūose quē'rā pe'tirosa'a.

Ō'acū ucūse pūrīcā ne pe'tisome.

Ninu'cūcārōsa'a, ni ojanowū.

Musārē te quetire āpērā werēcārā niwā. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2

¹ Musā Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo weerā nipe'tise ña'asere du'ucā'ña. Āpērārē nisooticā'ña. Weesooticā'ña. Āpērā yere uoticā'ña. Ucjaticā'ña. ²⁻³ Musā Ō'acū añugū nimi nisere masītojasa'a. Tojo weerā wī'marā ne bajua'cārā na paco ōpēcōrē uputu mi'rīsī'rīrā weronojō weeya. Ō'acū ye añuse quetire uputu tu'sase me'rā tu'osī'rīña. Wī'marā na pacosānumia ye ōpēcōrē mi'rīrā, ī'oduarā wa'asama. Ō'acū ucūse wī'magū paco ōpēcō weronojō ni'i. Te diacjū wereme'rīcā'a. Marī tere wācūnu'cūrā, cūrē ējōpeotutuanemorāsa'a. Cūrē masīnemoato nīgū marīrē yu'rūocu niwī.

Wī'i yeerā ūtāgā yeenu'cācja weronojō Jesucristo nimi nise ni'i

⁴ Musā Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weerā cū me'rā añurō nisetiya. Cū catigu, marīrē cū me'rā caticā weemi. Cū ninu'cūcūsami. Āpērā cūrēta teecārā niwā. Na teemicā, cū pacu Ō'acū pe'e cūrē “Añuyu'rūgu nimi”, ni besecu niwī. Besetoja, cūrē wiogu sōrōcu niwī. ⁵ Musārē añurō masīdutigu queose me'rā wereguti. Ō'acū ūtāpaga me'rā ni'cā wī'i añurī wī'i yeegu weronojō weesami. Ūtāgā añucja me'rā yeenu'cāsami. Tutuari wī'i niato nīgū tojo weesami. Jesucristota cū ne waro wī'i yeenu'cācja ūtāgā weronojō nīgū nimi. Marīpua apeye na yeeturiamujāse weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cārō me'rā Ō'acū cū wéeca wī'i weronojō ni'i. Tojo weerā cū yarā waro nīrā, Jesucristo weetamuse me'rā pa'ia weronojō Ō'acū yere da'ramasī'i. Añurō wéerā, āpērā ye niatjere sērībosamasī'i. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'omasī'i. Marī tojo weecā ī'agū, Ō'acū e'catisami. ⁶ Dūporocjārāpu quē'rā te cjase Ō'acū cū ucū'quere a'tiro ojacārā niwā:

Ni'cā wī'i, wī'i Jerusalēpure yeeguti.

Ti wi'ire yéegu, ni'cāgā ūtāgā añucjare beseguti.

Tutuari wī'i wa'ato nīgū tiga me'rā nu'cāgūti.

Y'u'u ũtāgārē ucūgũ, y'u'u macũ pe'ere wāmepeogu wee'e.

Cũta nimi y'u'u bese'cu.

Y'u'u ĩ'acā, añuyu'ruagu nimi.

Cūrē ějōpeorā pūrō e'catirāsama.

“Mejō warota ějōpeocāti”, nisome, ni ojacārā niwā Ő'acũ ye queti weremu'tārī masā.

⁷ Musā Jesucristore ějōpeorā añurō e'catise me'rā cūrē tu'oña'sa'a. Āpērā pe'e cūrē ějōpeotitjīarā, musā weronojō tu'oña'tisama. Mejō nigūrē weronojō tu'oña'cā'sama. Āpērā Ő'acũ ye queti weremu'tārī masā a'tiro ojacārā niwā tja:

Masā ũtā me'rā wi'i yeerātirā ni'cāgārē ũati, cō'asama.

Na cō'acaga me'rā āpērā pe'e tutuari wi'i yeesama.

Tiga marīcā, wi'i yeeya marībopā.

A'te a'tiro nisī'rīrō wee'e. Wiorā judío masā tiga ũtāgārē weronojō Jesucristore ũatiwā. Na ũatimicā, cū pacu Ő'acũ pe'e cūrē besecu niwī. Bese, cūrē wiogu sōrōcu niwī. Cũ marīcārē, marī Ő'acũ pō'rā sājāmasītibopā. ⁸ Apeye ojanemocārā niwā tja:

Ő'acũ cū besecaga ũtāgāpũ masā pũ'atuu, bũruque'arāsama.

A'te a'tiro nisī'rīrō wee'e. Jesucristore Ő'acũ besecu niwī. Tigapũ pũ'atuu, bũruque'a'caro weronojō Jesucristore ějōpeotirā bu'iri da'reno'rāsama. Todũporopũta maata Ő'acũ cū macūrē ějōpeotirā tojo wa'arāsama, nitojacu niwī.

⁹ Marī pūrīcā na weronojō niwe'e. Ő'acũ cū yarā niato nígu marīrē besecu niwī. Tojo weerā marī wiogu yarā pa'ia weronojō cū yere da'rará ni'i. Ő'acũ marīrē cū ya curuacjārā sājācā weecu niwī. ũa'ase marīrō niseticā weecu niwī. Dũporopũ Ő'acũ cū yarā masā Israe curuacjārārē y'u'u were'que pejere weecu niwī. Musā Jesucristore ějōpeorā ni'i. Tojo weegu musārē mejārōta weemi. Ő'acũ marīrē añurō wee'quere āpērārē weredutigũ tojo weemi. Ő'acũ añuyu'ruagu marī ũa'arō wee'quere acobojomi. Acobojo, na'itī'arōpũ ní'cārārē marīrē y'u'ruomi. Tojo weerā ni'cārōacārē cū pō'rā bo'reyuropũ nirā weronojō ni'i. ¹⁰ Dũporopũ ni'cũ Ő'acũ ye queti weremu'tārī masũ a'tiro nicu niwī: “Ő'acũ pājārā judío masā nitirārē yu'ruogusami.” Tojo weerā musā todũporopũre Ő'acũ pō'rā mejēta níni'wũ yujupũ. Ni'cārōacārē cūrē ějōpeoca be'ro cū pō'rā ni'i majā. Ő'acūrē musā ějōpeose dũporo cū musārē ma'isere, cū pajaña'sere masītīcārā niwũ. Ni'cārōpũta a'tere masī'i majā.

Pedro Jesucristore ějōpeorārē “A'tiro weeya” nise ni'i

¹¹ Y'u'u musārē pūrō ma'isa'a. Ni'cārōacā y'u'u wereatjere musā weecā ũasa'a. Marī a'ti turipure sijari masā ni'i. Marī niatjo waro ũ'musepu ni'i. Topũ ninu'cūcā'rāsa'a. Tojo weerā marī ũa'arō weesī'rīsere weeticā'rā. Marī ũa'arō weesī'rīse añurō weesī'rīse me'rā a'mequēse ni'i. Te ũa'arō weesī'rīse añurō weese pe'ere cā'mota'asī'rīsa'a. Ő'acũ pe'e marīrē añurō weecā ũasami. ¹² Musā Jesucristore ějōpeotirā wa'teropũ nisa'a. Cūrē ějōpeose bu'iri musārē “ũa'arā nima”, ni ucjasama. Musā na wa'teropũre añurō nisetiya. Tojo weecā, na tojo ucjamirā, musā añurō weesetisere ĩ'arāsama. Tere ĩ'arā, siape me'rā pājārā Jesucristore ějōpeorāsama. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, musā weronojōta na quē'rā Ő'acūrē “Mũ'u añugũ, tutuagu ni'i”, ni ějōpeorāsama.

13-14 Marĩ wioꝝ Jesucristore ějõpeotjãrã, a'tiro weerõa'a. A'ti di'tacjũ wioꝝ waro, cũ docacjãrã wiorã, tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorã dutisere yu'tiroõa'a. Wioꝝ waro cũ docacjãrãrẽ ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'redutisami. “Añurõ weerã pe'ere ‘Añurõ weepu musã’ niña”, nisami. 15 Õ'acũ musã añurõ weecã uasami. Tojo weecã, ãpẽrã musãrẽ ucjami'cãrã mejõ warota ucjama'acã'rãsama. Õ'acũ musã añurõ weese me'rã na ucjama'a'cãrã, tu'omasĩtirãrẽ di'tamarĩacã weecã uasami.

16 Õ'acũ marĩrẽ yu'ruotojacu niwĩ. Tojo weerã yu'ruono'cãrã weronojõ weesetirã. A'tiro wãcũticã'rã. “Yu'u ãpẽrã dutise doca niwe'e. Tojo weegũ yu'u uaro weeguti”, niticã'rã. A'tiro pe'e weerã. Õ'acũrẽ ma'i, cũ uaro weerã. Ña'asere weeticã'rã. Da'raco'terã na wioꝝ dutisere añurõ yu'tirã weronojõ marĩ quẽ'rã Õ'acũ dutisere yu'tirã. 17 Ducawaaro marĩrõ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ĩ'arã. Jesucristore ějõpeorãrẽ ma'irã. Õ'acũrẽ nucũĩ'ase me'rã ějõpeorã. A'ti di'tacjũ wioꝝure wioꝝesase me'rã tu'oña'rã.

Jesucristo pi'etigu nu'cã'caronojõ marĩrẽ nu'cãdutise ni'i

18 Musã ni'cãrãrã ãpẽrãrẽ da'raco'terã nisa'a. Musã wiorãrẽ ějõpeoya. Nipe'tirã na dutisere yu'tiya. Musãrẽ añurõ weerã dia'cũrẽ yu'titicã'ña. No'o ña'arõ weerã quẽ'rãrẽ yu'tiya. 19 Apetero musã añurõ weemicã, musã wiorã bu'iri da'rebosama. Na tojo weecã, musã Õ'acũrẽ ějõpeosere ĩ'orã, narẽ ye'suticã'ña. Tojo weecã, musãrẽ Õ'acũ “Añurõ weema”, ni ĩ'agũsami. 20 Musã ña'arõ wéeca be'roma musãrẽ bu'iri da'rerã, queoro weerã weema. Musã na bu'iri da'resere nu'cãrã, “Añurõ wéerã, nu'cã'a”, niticã'ña. Musã tojo nu'cãse wapamarĩ'i. Musã ña'arõ wee'que wapa queorota bu'iri da'rerã weesama. Musã añurõ wéeca be'ro na ña'arõ weecã, nu'cãña. Tojo weese pe'ere Õ'acũ “Añurõ weema”, ni ĩ'agũsami. 21 Õ'acũ musã añurõ weemicã, musãrẽ ña'arõ weesere nu'cãdutigu cũucu niwĩ. Jesucristomarĩcã marĩrẽ yu'ruoꝝu, pi'eti, wẽrĩwĩ. Añurõ weemicã, cũrẽ ña'arõ weewã. Tojo weegũ marĩ quẽ'rãrẽ cũ wee'caronojõta weesirutucã uasami. 22 Cũ ne ni'cãti ña'arõ weetiwi. Nisootiwi. 23 Cũrẽ ña'arõ bujicã'cãrãrẽ narẽ bujicã'a'metiwi. Cũ pi'etigu, “Musãrẽ bu'iri da'reguti”, nitiwi. Cũ pacu pe'ere “Yu'u pacu cũ uaro, queoro ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami”, niwĩ. Tojo weegũ cũ ye niatjere cũ pacupure wiawĩ. 24 Cũ basu marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegu, curusapu wẽrĩwĩ. Marĩ ña'arõ weesere du'udutigu marĩrẽ wẽrĩbosawĩ. Tojo cũ weese me'rã a'tiro weewĩ. Marĩrẽ ña'asere sirutumi'cãrãrẽ añuse Õ'acũ ye pe'ere sirutucã weewĩ. Cũ marĩrẽ yu'ruoꝝu, cãmi da'reno'o, uputu pũrĩse tu'oña'wĩ. Tojo cũ weese me'rã marĩ ña'arõ yu'rubo'cãrã yu'ruono'wũ. 25 Marĩ a'tiro nicũmiwũ. Oveja sã'rĩrõ po'peapu ni'cãrã no'o uaro wijaawã'cãsama. Wijaawã'cã, ĩ'anurũticã, bajudutia wa'asama. Marĩ na weronojõ nicũmiwũ. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ějõpeo'o. Tojo weerã ovejare co'tegu bajuduti'cãrãrẽ a'ma, cũ narẽ boca'caro weronojõ ni'i. Jesucristo marĩrẽ ña'arõ weeri níꝝũ, marĩrẽ ĩ'anurũ, co'tegu nimi.

3

Omocã du'te'cãrãrẽ dutise ni'i

1-2 Numia, marãpusumuatirã, añurõ tu'oya yu'u wereatjere. Musã marãpusumua dutisere, na uaro weeya. Ni'cãrãrã musã marãpusumua Jesucristore ějõpeotisama. Cũ ye quetire ne tu'osĩ'rĩtisama. Tojo weerã te quetire weretimirã, a'tiro pe'e weeya. Narẽ ějõpeoya. Na dutisere e'catise me'rã weeya. Musã tojo weecã, na quẽ'rã musã añurõ weesetisere

ĩ'acũu, Jesucristore ějõpeobosama. ³ Āpērã, “Añurã nima”, nidutirã, musã upure peje ma'masu'aticã'ña. Musã upu bajuse dia'cũrẽ wãcũnũrũticã'ña. ⁴ Musã añurã nisi'rĩrã, añurõ bajusi'rĩrã, a'tiro pe'e weesetiya. Musã marãpusumuarẽ tu'saropũta na dutisere ma'ise me'rã weeya. Tu'tiro marĩrõ ãpērãrẽ queoro weeme'rĩcã'ña. Ejeripõ'rã caributiro marĩrõ tu'oña'ña. A'te añurõ weesetise pe'tisome. Musã upure ma'masu'ase pũrĩcã pe'tirosa'a. Musã añurõ weeseticã, Õ'acũ musã me'rã e'catigusami. Musã a'tiro weese cũ ĩ'orõpũre añubutiasẽ waro ni'i. ⁵ Yu'u musãrẽ nĩrõnojõta dũporocjãrã numia Õ'acũrẽ ějõpeorã añurõ weeseticãrã niwã. Na marãpusumua dutisere añurõ yu'ticãrã niwã. ⁶ Sara dũporocjõpu co marãpu Abrahã dutisere añurõ yu'tico niwõ. Tojo weego Abrahãrẽ co wioyure weronõjõ tu'oña'co niwõ. Musã quẽ'rã musã marãpusumuarẽ añurõ weeya. Musã nipe'tisere añurõ wéerã, tojo nicã uiro marĩrõ nisetirã, Sara weronõjõ nirãsa'a.

⁷ Ni'cãrõacãrẽ numotirãrẽ werẽguti. Mu'u numorẽ añurõ weesetiya. Core ějõpeoya. Co mu'u weronõjõ tutuatimo. Õ'acũ co quẽ'rãrẽ pajaña'gũ, mu'urẽ weronõjõta yu'rũocũ niwĩ. Tojo weegu core añurõ co'teya. A'tiro weecã, musã Õ'acũrẽ ñubuese ne cã'mota'ata basiosome.

A'merĩ añurõ nisetidutise ni'i

⁸ Ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãpũre weretũoguti. Ni'cãrõ me'rã nisetibũroya. Āpērãrẽ pajaña'ña. Ni'cũ põ'rã weronõjõ ma'isetiya. “Ësã ãpērã yu'rũoro ni'i”, ni wãcũticã'ña. ⁹ Āpērã musãrẽ ña'arõ weecã, narẽ a'meticã'ña. Musãrẽ ña'arõ bujicã'cã, narẽ bujicã'a'meticã'ña. A'tiro pe'e weeya. Narẽ añurõ wa'ato nĩrã, Õ'acũrẽ sãrĩbosaya. Õ'acũ marĩrẽ tojo weedutisami. A'tiro weecã, Õ'acũ musãrẽ añurõ weegũsami. ¹⁰ Dũporopũre ni'cũ Salmo wãmetiri pũrĩpũre añurõ nisetisere a'tiro ojacũ niwĩ:

No'o musã catiri umũcore e'catise me'rã nisi'rĩrã, ña'arõ ucũticã'ña. Nisootirãta niña.

¹¹ No'o musã ña'arõ weesi'rĩsere weeticã'ña. Añuse pe'ere weeya.

Āpērã me'rã a'metu'titirãta ma'ise me'rã nisetiya.

¹² Añurõ weesetirãrẽ Õ'acũ co'tesami.

Na cũrẽ sãrĩsere yu'tisami.

Ña'arõ weerã me'rã pe'ere e'catitisami.

Narẽ bu'iri da'resami.

Tojo weerã musã añurõ nisetiya ni, Salmo pũrĩpũre ojano'caro niwũ.

¹³ Musã añuse dia'cũrẽ weeseticã, ¿noa musãrẽ ña'arõ weebosau? Weetisama. ¹⁴ Musã añurõ weemicã, ãpērã musãrẽ ña'arõ weecãma, e'catiya. Õ'acũ musãrẽ añurõ weegũsami. Tojo weerã na musãrẽ ña'arõ weesi'rĩcã, wãcũque'titicã'ña. Narẽ uiticã'ña. ¹⁵ A'tiro pe'e wãcũña. “Jesucristo nipe'tirã bu'ipũ ãsã wioyũ nimi”, ni ějõpeoya. No'o musãrẽ ãpērã “¿De'ro weerã Jesucristore ějõpeoti?” nibosama. Na tojo nicã, musã yu'tiatjere wãcũyutojaya. Narẽ añurõ yu'time'rĩcã'ña. Pũrĩrõ yu'titicã'ña.

¹⁶ Musã Jesucristore ějõpeose bu'iri ãpērã musãrẽ ña'arõ ucjasama. Na ucja'que diacjũ niticã ĩ'arã, bopoyarãsama. Tojo weerã musã añurõ nisetirã, Õ'acũ ĩ'orõpũre bu'iri marĩrã tu'oña'rãsa'a. ¹⁷ Õ'acũ cũ uacãma, marĩ añurõ weemicã, ãpērã marĩrẽ ña'arõ weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marĩ ña'arõ weecã pe'ema, ãpērã marĩrẽ ña'arõ weecã, marĩ ye bu'irita ni'i.

¹⁸ Jesucristomarĩcã añugũ nimigũ, pi'etiwi. Cũ bu'iri moomigũ, marĩ ña'arõ wee'que wapare wẽrĩ wapayebosawĩ. Marĩ bu'iri cũorãrẽ

wērībosagu, tojo weewī. Marīrē yu'ruogu, ni'cātita wērīwī. Cũ tojo weese me'rã cũ pacu tiropu marīrē wa'ata basiocã weewī. Cũ bu'icã upu waroma wērīa wa'awī. Wērītoja, be'ro masãcu niwī. Cũ ejeripõ'rã pūrīcã wērīticaro niwũ. ¹⁹⁻²⁰ Cũ ejeripõ'rã me'rã cũ upu masãpepu cũnarī cura a'tiro weecu niwī. Duporopu Õ'acũ a'ti turi miocã, wērī'cãrã na bi'adupono'caropu nirãrē ĩ'agũ wa'acu niwī. Topu narē cũ wērī masãsere weregu ejacu niwī. Dia miose duporo Noé yoacã yucusujore a'medo'gu da'racu niwī. Cũ tiwu weeri curare cũ nícaterocjãrãrē Õ'acũ narē ějõpeocã uacu nimiwī. Na pe'e ne ějõpeoticãrã niwã. Noé, cũ numo, cũ põ'rã, na numosãnumia dia'cũ ějõpeocãrã niwã. Tojo weerã na ochota tiwu me'rã yu'rucãrã niwã. ²¹ Õ'acũ narē yu'ruo'caro weronojõta marī quē'rãrē Jesucristo wērī masãse me'rã Õ'acũ yu'rucu niwī. Õ'acũ a'ti turire miogũ narē yu'ruo'que marīrē wãmeyese weronojõ ni'i. Marīrē wãmeyese marī upure ũ'irī coese mejeta ni'i. A'tiro ni'i. Õ'acũ ĩ'orõpãre bu'iri marīrã nisī'rīrã, cūrē acobojose sērīse ni'i. ²² Jesucristo masãca be'ro cũ pacu tiropu mujãacu niwī. Ni'cãrõacãrē cũ wiogu dujiri cūmurõpu nisami. Cũ nipe'tirã bu'ipu, wiogu nimi. Õ'acũrē wereco'terã, nipe'tirã wiorã u'muarõpu nirã yu'ruoro nimi.

4

Duporopu ña'arõ weemi'cãrã ña'arõ weedu'use queti ni'i

¹ Jesucristomarīcã a'ti di'tapu nígu, pūrõ pi'etiwi. Marī quē'rã cũ pi'eti'caro weronojõta weerã. Pi'etisere uiticã'rã. Marī pi'etirã, Jesucristo weetamuse me'rã nemorõ wãcūtutuarãsa'a. Ña'asere weesī'rītirãsa'a. ² Tojo weerã a'tiro nicã me'rã marī catise numurī ejaturo marī ña'arõ weesī'rīsere weesome majã. Õ'acũ cũ uaro pe'e weerãsa'a. ³ Mũsã Jesucristore ějõpeotirã na weesetisenõjõrē weetojacãrã niwũ. Ña'arõ mũsã weesī'rīsere weecãrã niwũ. Numia me'rã ña'arõ weecãrã niwũ. Numia quē'rã umua me'rã mejãrõta ña'arõ weecãrã niwũ. Que'acãrã niwũ. Bosenumu nicã que'a, caricũcãrã niwũ. Ña'arõ weesere yu'ruoquejocã'cãrã niwũ. Apeyere Õ'acũ dutisere yu'rũnu'cãrã, masã yee'quere ějõpeocãrã niwũ. ⁴ Ni'cãrõacãrē te pejere mũsã weetisa'a majã. Toduporopu mũsã me'rã ña'arõ weeseti'cãrãrē ba'patinematisa'a. Mũsãrē na pijicã, wa'atisa'a. Mũsã tojo weecã, “¿De'ro weerã tojo weeti?” nisama. Tere ĩ'arã, mũsãrē ĩ'atu'ti, ucjasama. ⁵ Na tojo weemicã, a'tere masīña. Õ'acũ mũsãrē ucja tu'tirãrē “¿De'ro weerã yu'u põ'rãrē tojo weeri?” ni sērītiña'gũsami. Mũsãrē tojo wee'cãrã na wee'quere beseno'rãsama. Õ'acũ nipe'tirã wērī'cãrãrē, catirãrē marī weesenũcũrē besegusami. Ne ni'cũrē du'asome. ⁶ Nipe'tirã masã wērīdijape'tirãsama. Jesucristore ějõpeo'cãrã pe'e na ye upu boamicã, Õ'acũ tiropu catinu'cũcã'rãsama. Tojo weerã narē a'ti turipu caticã, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwũ.

⁷ A'ti turi pe'tiatjo cã'rõacã du'sasa'a. Tojo weerã mũsã weesere añurõ tu'oña'nu'cõ, weesetiya. Wãcūtutuaya. Mũsã ña'arõ weesī'rīsere nu'cãña. Tojo weerã mũsã queoro ñubuerãsa'a. ⁸ Nipe'tise apeyenojõ yu'ruoro a'tiro weeya. Diacjũ a'merī ma'ĩa. Ne a'merī ma'idu'uticã'ña. Marī ãpērãrē ma'írã, marīrē ña'arõ weesere maata acobojosa'a. ⁹ ãpērã mũsã ye wi'seripu ejacã, e'catise me'rã narē ñe'eña. Uase marīrõ narē a'mãca, cãrīse o'oya. ¹⁰ Õ'acũ cũ tutuaro me'rã marī Jesucristore

ĕjĵopeorānucūrē de'ro marī weemasīserē o'osami. Te o'ose me'rā cū yere añurō weemasī'i. Tere o'ogu, ni'cārōnojō o'otisami. Cū o'o'que pōtēorō āpērārē weetamudutigū o'osami. Marī āpērārē weetamurā, cū o'o'quere queoro weerā wee'e. ¹¹ Ni'cārērārē a'tenōjōrē o'osami. Pājārā wa'teropū cū ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererā, cū were'caro weronojō wereya. Āpērā, weetamurānojō quē'rā Ō'acū musārē tutuaro o'o'caro pōtēorō weetamuña. Tojo weecā, masā “Jesucristo cū weetamurō me'rā tojo weema” ni, e'catise o'orāsama Ō'acūrē. Jesucristo tutuayū'ruami. Cū nipe'tirā bu'ipū, wiogu nimi. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'onu'cūcārā.

Jesucristore ĕjĵopeorārē “Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya” nise ni'i

¹² Yū'u mairā, apeyenojō werenemogūti tja. Musā Jesucristore ĕjĵopeose bu'iri ña'arō yū'rurā, “¿De'ro weero tojo wa'ati?” ni ĩ'amarīaticā'ña. Te musā pi'etisere wācūtutuarā, diacjūta Jesucristore ĕjĵopeosere ĩ'ono'o. Tojo weerā musā mejēcā wa'acā, ĩ'amarīaticā'ña. ¹³ Mejō e'catiya. Ni'cārōacārē musā Jesucristo cū pi'eti'caronojōta pi'etisiruturā wee'e. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cū asistesere, cū tutuasere ĩ'arā, pūrō e'catirāsa'a. ¹⁴ Marī Jesucristore ĕjĵopeose bu'iri āpērā marīrē ña'arō bujicā'sama. Na tojo weecā, marī a'tiro masī'i. Espīritu Santu tutuayū'ruagu marīpūre nimi. Marī me'rā ninu'cūcūsami. Āpērā marīrē ña'arō weecā, weeta-musami. Tojo weerā na ña'arō bujicā'micā, e'catino'sa'a. ¹⁵ Musā a'tiro wācūña. Wējēcō'arī masārē, yajari masārē Ō'acū bu'iri da'regūsami. Āpērā yere ucja wācūnūrūrā quē'rārē tojota weegūsami. No'o ña'arō weerārē bu'iri da'regūsami. Musā na weronojō weeticā'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirāsama. ¹⁶ Apeterore musā Jesucristore ĕjĵopeose bu'iri pi'etirāsa'a. Tojo pi'etirā, bopoyaticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Ō'acūrē e'catise o'orā, “Añu'u”, niña. “Mū'u ũsārē Jesucristo yarā sājācā weepū”, ni wācūtutuaya.

¹⁷ Ni'cārōacārē Ō'acū masārē beseri numū nu'cātoja'a. Cūrē ĕjĵopeorā me'rā besenū'cāmi. Marī cūrē ĕjĵopeorā me'rā nu'cācā, āpērā cūrē ĕjĵopeotirā pe'ema de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ō'acū náma uputu bu'iri da'regūsami. ¹⁸ Dūporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū te pi'etise cjasere a'tiro ojacū niwī:

Ō'acūrē ĕjĵopeorā waromarīcā u'mūsepū wa'ase dūporo a'ti nucūcāpūre pi'etinīrāsama yujupū.

To pūrīcārē cūrē ĕjĵopeotirā ña'arō weerā pe'ere ¿de'ro wa'arosaū?

Narē ña'abutiario wa'arosa'a.

Ō'acū narē bu'iri da'regūsami, tojo nicū niwī Ō'acū ye queti weremū'tārī masū.

¹⁹ Marī Ō'acū ũaronojō pi'etirā pūrīcā, a'tiro weeroua'a. Añurō weesere weenu'cūcārōua'a. Tojo nicā marī ye niatjere Ō'acū marīrē wee'cure wiaroua'a. Nipe'tise cū “Weeguti” nisere queoro weesami.

5

Jesucristore ĕjĵopeorā a'tiro weeroua'a nise ni'i

¹ Ni'cārōacārē majā Jesucristore ĕjĵopeorā sū'ori nirārē wereguti. Yū'u quē'rā āpērārē sū'ori nigūta ni'i. Yū'u Jesucristo pi'eticā ĩ'awū. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, Ō'acū nipe'tirāpūre Jesucristo asistesere, cū tutuasere ĩ'ogūsami. Tere yū'u quē'rā nipe'tirā cūrē ĕjĵopeo'cārā me'rā bu'ipejatamugūsa'a. ² Jesucristore ĕjĵopeorārē sū'ori nirā, yū'u wereatjere

tu'oya. Õ'acũ cũ yarārē co'tedutigu musārē cūucu niwī. Ovejare co'teri masũ cũ yarā ovejare añurō co'tesami. Cũ weronojōta musā quē'rā Õ'acũ yarārē añurō co'teya. Āpērā dutiro marīrō musā uaro narē co'teya. Musā tojo weecā, Õ'acũ uasami. Apeye quē'rārē narē sũ'ori wejepeorā, niyeru dia'cūrē wapata'asī'rīticā'ña. Mejō pe'e e'catise me'rā co'teya. ³ Narē co'terā, ña'arō dutipeticā'ña. Narē ĩ'acūudutirā pe'e, añurō weesetiya. ⁴ Tojo weecā, Jesucristo nipe'tirā masārē co'terā wiogu apaturi a'ti turipũ a'tigu, musārē wapayegusami. “Añurō co'tewũ narē yũ'u co'tedutigu cūu'cārārē”, nigūsami. Cũ musārē wapayese ninu'cūcā'rōsa'a. Cũ tiro, cũ asisteropũ catinu'cūatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

⁵ Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Bucurā musārē sũ'ori wejepeorārē ějōpeo yũ'tiya. Musā “Nipe'tirāputa āpērā yũ'rũoro ni'i” ni wācūtirāta, a'merī weetamuña. Dũporopũ Õ'acũ ye queti weremũ'tārī masũ a'tiro ojacũ niwī:

“Āpērā yũ'rũoro ni'i” nirā me'rā Õ'acũ a'pepũrī nisami.

Āpērā “Yũ'u mejō nigũ ni'i, yũ'ũre weetamuña” nirā pe'ere Õ'acũ weeta-musami, ni ojacũ niwī.

⁶ Õ'acũ tutuayũ'rũgũ nimi nīrā, cũ dutisere yũ'tiya. Tojo weecā, Õ'acũ cũ uari nũmũ musārē āpērā wiorā weronojō añurō wācūcā weegusami. ⁷ Õ'acũ marīrē ma'ígũ, co'tesami. Tojo weerā nipe'tise marī wācūque'tisere, marīrē no'o mejēcā wa'asere Õ'acũpũre o'orā. Cũ marī tojo weesere ñe'egūsami.

⁸ Musā weesere añurō tu'oña'nũ'cōtojarāpũ weesetiya. Musā ña'arō weesī'rīsere wācūtutuaya. Añurō tu'omasīña. Wātī marīrē ĩ'atu'tigu nipe'tiropũ a'masijasami. Marīrē ña'arō weecā uagũ, tojo weesami. Tojo weerā co'te ĩ'anũrũña. Ni'cũ yai ba'ase a'magũ pi'etisijaro weronojō marī Jesucristore ějōpeosere pe'osī'rīsami. ⁹ Wātī dutisere weeticā'ña. Wācūtutuaya. Jesucristore ějōpeonu'cūcā'ña. Wātī musā dia'cūrē ña'arō weegũ weetimi. Nipe'tirocjārāpũ Jesucristore ějōpeorārē tojo weegũ weemi. Na quē'rā musā pi'etironojōta pi'etirā weema. Tojo weerā wācūtutuaya. ¹⁰ Õ'acũ marīrē ma'ígũ, no'o nirō weetamunu'cūgūsami. Cũ macũ Jesucristo wērise me'rā marīrē yũ'rũocu niwī. Õ'acũta marīrē cũ asisteropũ cũ me'rā ninu'cūdutigu besecu niwī. Marī yoaticā a'ti nucūcāpũre pi'etinīrāsa'a yujupũ. Tojo wéeca be'ro Õ'acũ marī ña'arō niseti'quere aponũ'cō, wācūtutuacā weegusami. Cũ tojo weecā, marī ne uisome. ¹¹ Tojo weerā cūrē a'tiro nīrā: “Õ'acũ, mũ'u nipe'tirā bu'ipũ, wiogu ni'i. Mũ'u tutuase ne pe'tisome. Ninu'cūcā'rōsa'a”, nīrā cūrē.

Pedro añudutitũo'que ni'i

¹² Silvano ojabosase me'rā yũ'u musārē pejeti ueriacā a'ti pũrĩpũre oja'a. Cũ yũ'ũre ba'patimi. Jesucristore ějōpeogu añurō weesetimi. Tojo weegũ cũ queoro weecā ĩ'agũ, cūrē ějōpeo'o. Musārē wācūtutua, e'catidutigu a'ti pũrĩrē oja'a. Tojo nicā Õ'acũ ma'ise diacjũta ni'i nígũ, musārē oja'a. Cũ ma'isere masīrā, Õ'acũrē ějōpeoyapaticā'ña.

¹³ A'ti macā Babiloniacjārā Jesucristore ějōpeorā musārē añudutise o'óma. Õ'acũ ā'rā quē'rārē musārē weronojōta besecu niwī. Apī quē'rā Marco yũ'u macũ weronojō nigũ musārē añudutimi. ¹⁴ Musā e'catise me'rā a'merī añudutiya. Musā nipe'tirārē Jesucristore ějōpeorārē Õ'acũ ejerisājāse o'oato.

Tocã'rõta oja'a.
Pedro

Pedro ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Pedro Asia di'tapū du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī tja.

A'tiro ojacu niwī. Jesucristore ějōpeosere dojorērārē, “Tojo niwe'e” ni ducayusī'rīrānojōrē tū'omasīdutigū ojacu niwī.

Pedro Jesucristore ějōpeorārē oja'que ni'i

¹ Yū'u Simó Pedro Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu cū besecū'cu musārē añuduti'i. Nipe'tirā ũsā weronojō ějōpeorārē a'ti pūrīrē oja'a. Marī Jesucristore ějōpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marī wiogu marīrē yū'ruogu cūrē ějōpeocā weecu niwī. Marīrē ni'cārōnojō cū yarā wa'acā weecu niwī. ² Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesure masīnemoña. Musā tojo weecā, na añuse, ejerisājāsere o'oyū'rūmajārāsama.

Jesucristore ějōpeorārē “A'tiro weero'na'a” nise ni'i

³ Ō'acū cū macū Jesucristore marīrē masīcā weecu niwī. Cūrē masīrā, cū tutuaro me'rā marī cū ũaro añurō nisetimasīrāsa'a. Jesucristo añuyū'ruagu, nipe'tise añurō weegū marīrē cū yarā nidutigū pijicu niwī. ⁴ A'tiro wéegū, cū tutuaro me'rā marīrē “Peje añurō weeguti”, nicu niwī. Cū tojo ní'que añuse waro ni'i. Wapatiyū'rua'a. Cū “A'tiro weeguti” nise me'rā marī cū weronojō nisetimasīrāsa'a. Tojo nicā musā a'ti turi cjase ña'ase ũaripejasere yū'rūwetirāsa'a. ⁵ Musā Jesucristore ějōpeotoja'a. Musā tutuaro pōtēorō a'tere weenemopeoya. Wācūtutua, añurō nisetiya. Tojo nisetirā, Ō'acū yere tū'omasīnemoña. ⁶ Tū'omasīnemorā, musā basu ña'arō weesī'rīrā, nū'cāña. Nū'cārā, mejēcā wa'acā, ějōpeodu'uticā'ña. ějōpeodu'utirā, Ō'acūrē queoro ějōpeo, cū ũaro weeya. ⁷ Cū ũaro wéerā, ni'cū pō'rā weronojō musā basu a'merī weetamuña. A'merī weetamurā, nipe'tirārē ma'iña.

⁸ Musā a'tere siape me'rā nemorō weeturawā'cārā, marī wiogu Jesucristore añurō masīrāsa'a. Cū ũaro weenemorāsa'a. “Mejō waro cūrē ějōpeopā”, nisome. ⁹ Musā tere tojo weetirā pe'e, caperi ī'aejatirā weronojō nisa'a. Ō'acū yere ne masītisa'a. Musā todūporopū ña'arō wee'quere Jesucristo acobojo'quere wācūtisa'a. ¹⁰ Yū'u acawererā, musā Ō'acū bese'cārā ni'i. Tojo weerā cū bese'cārā weronojō nipe'tise musā weepōtēorō añurō nisetiya. Musā tojo weerā Jesucristore ějōpeodu'usome. ¹¹ Musā añurō weenu'cūrā, marī wiogu Jesucristo tiropū ejarāsa'a. Topū marīrē yū'ruogu me'rā añurō ninu'cūcā'rāsa'a.

¹² Yū'u were'quere masītojasa'a. Tere masīrā, du'ucūrō marīrō musā tū'o'quere añurō weenu'cūrā wee'e. Musā tere masīmicā, acobojori nīgū, werenu'cūcūti. ¹³⁻¹⁴ Cārōacā du'sasa'a yū'u wērīatjo. Marī wiogu Jesucristo yū'ure weretojami. Tojo weegu yū'u catiro ejatuaro yū'u ucū'quere wācūato nīgū were'e. Yū'u tojo werecā, “Añu nirōsa'a” ni wācūgū, tojo were'e. ¹⁵ Yū'u wērīca be'ro yū'u were'quere añurō wācūnu'cūcā'to nīgū yū'u pōtēorō añurō weeguti.

Pedro Jesucristo ũrūgūpū ducayucā ī'a'que ni'i

¹⁶ Marī wiogu Jesucristo apaturi a'ti turipū tutuaro me'rā cū a'tiatjere wereno'tojawū. Tere wererā, masā na weewūaronojō wācūbajurē'que

mejētare werewu. Ɖsā basu Ɖrũgũpu Jesú cũ tutuasere Ɖ'awũ. ¹⁷ Cũ pacu Ō'acũ cũ tutuasere, cũ asistesere Ɖ'ocã Ɖ'awũ. Cũ tojo weeri cura u'musepu ucũgũ, a'tiro niwĩ: “Á'rĩ yu'u macũ yu'u ma'igũ nimi. Cũ me'rã e'cati'i”, niwĩ. ¹⁸ Cũ tojo ucũdijosere Ɖsã tu'owu. Titare marĩ wiogu me'rã Ɖrũgũpu niwũ. Cũ tigupu nígũta asistewĩ.

¹⁹ Tojo wa'ase me'rã Ɖsã masĩwũ. “Dũporocjãrãpu Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã diacjũta ojavã Jesú ye cjasere”, niwũ. Na oja'que na'itĩ'arõpu sĩ'ocã bo'reyuse weronojõ ni'i. Tere bu'e, wãcũnũña. Tojo weerã marĩ Ō'acũ uaro nisetimasĩrãsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticãpu tere bu'e, wãcũnu'cũcã'ña. Bo'reamũjãticã ñocõawũ mũjãtaro weronojõ Jesucristo a'ti nucũcãpu a'tigu, marĩ masĩtisere masĩcã weegusami. ²⁰ A'te pũrĩcãrẽ añurõ tu'omasĩña. Ō'acũ ye queti weremu'tãrã na “Tojo wa'arosa'a” ni oja'quere marĩ basu wãcũse me'rã “Tojo nisi'rĩrõ wee'e”, nímasĩtisa'a. Espĩritu Santu cũ weetamurõ me'rã pe'e marĩ tere tu'omasĩrãsa'a. ²¹ Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãmarĩcã na oja'quere na wãcũse me'rã dia'cũ du'pocãtiticãrã niwã. A'tiro pe'e weecãrã niwã. Na Espĩritu Santu Ɖ'o, ojadutiro me'rã Ō'acũ yere ojacãrã niwã.

2

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i (Jud 4-12)

¹ Dũporopure Israe curuacjãrã ni'cãrẽrã “Ɖsã Ō'acũ ye queti weremu'tãrã ni'i”, nisoocãrã niwã. Na tojo wee'caro weronojõ mũsã tiropu nirã quẽ'rã mejãrõta weesiruturãsama. Nisoose me'rã diacjũ weronojõ bu'erãsama. Tojo weerã mũsã ẽjõpeosere dojorẽrãsama. Jesú na ña'arõ wee'que bu'iri wẽrĩ wapaye'cu pe'ere uasome. Na tojo weecã, Ō'acũ wãcũña marĩrõ narẽ bu'iri da'regusami. ² Na numiarẽ a'metãrãsetisere pãjãrã Jesure ẽjõpeorã Ɖ'acũurãsama. Na tojo weecã Ɖ'arã, Jesure ẽjõpeotirã pe'e Jesú ye, diacjũ cjasere ña'arõ ucũrãsama. ³ Niyerure uaripejarã, nisoose me'rã mũsãrẽ bu'erãsama. Na tojo weese wapa narẽ bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rũwetisome. Dũporopu “Ō'acũ narẽ bu'iri da'reno'rãsama”, nitojacu niwĩ.

⁴ Ō'acũ dũporopure u'musecjãrã cũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ na ña'arõ weecã, bu'iri da'recu niwĩ. Tojo weegu narẽ bu'iri da'rero na'itĩ'ase tutiripu du'tecũucõ'acu niwĩ. Be'ro nipe'tirã masãrẽ beseatji numu nicã, narẽ bu'iri da're bajuriogusami. ⁵ Noé cũ nícatero quẽ'rãrẽ Ō'acũ cũrẽ ẽjõpeoti'cãrãrẽ acobojoticu niwĩ. Acobojotigu, nipe'tirã masã ña'arãrẽ miocõ'acu niwĩ. Noé, cũ numo, põ'rã umuã i'tiarã, na numosãnumia dia'cũrẽ yu'ruocu niwĩ. Noé masã wãcũsere ducayuduti, “Añurõ weeya”, ni werecu nimiwĩ. ⁶ Tojo nicã Ō'acũ Sodoma, Gomorra wãmetise macãrĩcjãrã quẽ'rãrẽ bu'iri da'recu niwĩ. Bu'iri da'regu, ẽjũ'que po'ca dia'cũ cũñacã narẽ ẽjũ'acõ'abajuriocu niwĩ. Be'ropure ña'arõ weerãrẽ “Tojo wa'arosa'a” ni masĩato nígũ tojo weecu niwĩ. ⁷ Narẽ bu'iri da'regu, Lot añurõ weegũ dia'cũrẽ yu'rũweticã weecu niwĩ. Lot Sodomacjũ ẽpẽrã ti macãcjãrã na ña'abutiasse weecã Ɖ'agũ, caributicu niwĩ. ⁸ Cũ añugũ nicu niwĩ. Na ña'arã wa'teropu nígũ, umucorinucũ na ña'abutiasse weecã Ɖ'agũ, bujaweticu niwĩ. Tojo nicã na ña'arõ ucũsere tu'ogu, bujawetinemopecu niwĩ. ⁹ Ō'acũ narẽ tojo wee'quere wãcũrã, a'tiro nímasĩ'i. Ō'acũ añurãrẽ

ña'arõ wa'acã, yu'rúweticã weemasĩsami. Ña'arã pe'ere cû bu'iri da'reatji numu nicãpu bu'iri da'reacju dũ'tecũuyutojasami.

¹⁰ Masã ña'ase na upu cjase ɰaripeja weerãnojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'reyũ'rũnu'cãgũsami. Tojo nicã Jesucristo cû wioɰu nisere na yu'rũnu'cãrãnojõrẽ uputu bu'iri da'regusami.

Sõ'onícãrã musãrẽ nisoosijari masã na ɰaro se'saro, no'o ɰaro weema'acusiasama. Uiro marĩrõ ɰ'musepu nirã ape turicjãrã tutuarãrẽ bujicã'sama. ¹¹ ɰ'musecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã pe'e nisoori masã yu'rũoro tutuayũ'rũnu'cãrã nima. Tojo nimirã, ña'arã Õ'acũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ Õ'acũpũre weresã, bujicã'tisama.

¹² Nisoori masã wa'icũrã weronjõ tũ'omasĩtisama. Na tũ'omasĩtisere no'o ɰaro ucũma'asama. Na tũ'oña'rõbajuro tũ'oña'sama. Wa'icũrã bajuáca be'ro ñe'e wẽjẽcõ'ano'ajã weronjõ nisama. Na weronjõ na quẽ'rã wẽrĩdijarãsama. ¹³ Æpẽrãrẽ na ña'arõ wee'que wapa na quẽ'rã ña'arõ weeno'rãsama. ɰmũco, bajuyoropu no'o ɰaro ña'arõ weeba-jaque'atitu'sasama. Musã bosenuũmũrĩ weecã, na bopoyoro, ña'abutiario weerã weesama. Weeta'sase me'rã e'catisama.

¹⁴ Numiarẽ ña'arõ wãcũse me'rã dia'cũ ĩ'asama. Na me'rã ña'arõ weesĩ'rĩsama. Ña'arõ weesere caributitisama. Æjõpeotutuaturãrẽ na weronjõ ɰaripejacã weesama. No'o na ĩ'asenũcũ ɰapo'cãrã niyurã, ɰanemocã'sama. Na bu'iri da'reno'ajã nima. ¹⁵ Õ'acũ ye, diacjũ cjasere du'urã, diacjũ nitise pe'ere sirutusama. Na dũporocjũpu Balaã wãmetigũ Beor macũ weronjõ weesama. Cũ Balaã ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asĩ'rĩcu niwĩ. ¹⁶ Cũ tojo weecã ĩ'agõ, cũ yago burra cũrẽ tu'tico niwõ. Burra ucũmasĩti'co nimigõ, Õ'acũ cũ weetamurõ me'rã masã ucũrõ weronjõ Balaãrẽ tu'tico niwõ. Co tojo nise me'rã cũ weema'asere du'ucã weeco niwõ.

¹⁷ Nisoori masã aco wijase peri si'bique'a'caro weronjõ nima. Te peri aco marĩrõ weronjõ na ña'arãrẽ añuse Æpẽrãrẽ weetamuse marĩsa'a. O'mecururi wĩ'rõ me'rã tuuwã'cãrõ weronjõ nima. No'o ɰaro weenu'cũma. Na ni'cãdiacjũta ucũtisama. Bu'iri da'reno'ajã nitojama. Tojo weerã na'itĩ'arõpu tojota ni bajudutirãsama. ¹⁸ Nisoori masã ucũse wapamarĩsa'a. Masĩbutiarã weronjõ nisoose me'rã bu'esama. A'tiro nisama. “Marĩ no'o ɰaro marĩ weetũ'saronjõ weecã, añu ni'i,” nisama. Tere nĩrã, na ña'arõ weewuase me'rã, tojo nicã na ña'arõ ɰaripejase me'rã Æpẽrãrẽ dojorẽsama. Jesucristore Æjõpeowã'cãrãrẽ, ña'arõ weesere du'uwã'cãrãrẽ, apaturi na ña'arõ wee'quere ɰaripejacã weesama tja. ¹⁹ Na a'tiro nisama: “Musã Æpẽrã dutise doca niwe'e. Tojo weerã musã ɰaro weeya,” nimisama. Tojo nimirã, na basu ña'asere weedu'umasĩtirã, ña'ase dutise doca niwã'ñarã weronjõ nisama. Nipe'tise marĩ ña'arõ weesere du'umasĩtise te doca niwã'ñaco'tecã wee'e. ²⁰ Marĩ wioɰu Jesucristo marĩrẽ yu'rũogũre Æjõpeorã, a'ti turi cjase ña'asere yu'rúwetiwũ. Tojo wéeca be'ro nimicã, apaturi ña'asere weenemopeorãnojõ todũporo ní'caro nemorõ ña'arõ tojasama. ²¹ Diacjũta narẽ Jesucristo yere, diacjũ cjasere masĩtiyu'rũocã, añubopã. Na Jesucristore Æjõpeoca be'ro añuse dutise, narẽ were'quere du'urã, ña'abutiario weerã weema. ²² Na apaturi ña'arõ weenemopeorã, masã na ucũwũasenojõ weerã weema. Na a'tiro ucũwũasama: “Diayi cũ etoacõ'aca be'ro apaturi cũ etoa'quere ba'asami tja.” Apeye quẽ'rã ni'i: “Yesere u'óca be'ro apaturi mejãrõta ũ'irĩbujoropu sĩ'cõcũñasami tja.” Na Jesucristore Æjõpeoca be'ro ña'arõ wéerã tja, te weronjõ nima.

3

Marĩ wioꝝu apaturi a'tiatje ni'i

¹ Yũ'u mairã, musãrẽ ni'cã pũrĩ ojatojawũ. Todũporoca pũrĩ, tojo nicã a'ti pũrĩ me'rã musãrẽ diacjũ wãcũato níꝝu oja'a. Musã masĩ'quere wãcũnu'cũdutigũ werecasa'a. ² Dũporocjãrãpũ Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã añurã na oja'quere wãcũña. Tojo nicã marĩ wioꝝu, marĩrẽ yũ'rũogũ dutisere wãcũña. Tere ũsã Jesucristo besecũú'cãrã musãrẽ wereturiawũ.

³ A'tere masĩmu'tãña. A'ti mũmco pe'tiati dũporo masã Õ'acũ yere bujicã'rãsama. No'o na ña'arõ weesĩ'rĩsere weerãsama. ⁴ A'tiro nirãsama: "Jesucristo cã 'A'tigũti' ní'que ¿de'ro wa'amitito?" nirãsama. A'tiro ni bujicã'rãsama. "Marĩ ñecũsumũa wẽrĩdijape'tiatojama. A'ti turi ne weenu'cã'caro weronojõ mejãrõta ninu'cũcã'a. Ne a'tisome", ni wãcũsama. ⁵ A'tiro wa'a'que pe'ere wãcũsĩ'rĩtisama. Dũporopũ Õ'acũ cã ucũse me'rã u'mũse, a'ti turi bajurẽcũ niwĩ. Cũ dutiro me'rã di'ta aco po'peapũ ní'que bajuacaro niwũ. Tojo nicã aco me'rã a'ti turi cjase pĩ'rĩ, bũcũacaro niwũ. ⁶ Aco me'rãta tja Noé ní'caterore Õ'acũ a'ti turire miocõ'acũ niwĩ. Cũ tojo wee'que me'rã "Õ'acũ a'ti turire dũcayutojacũ niwĩ", ni masĩno'o. ⁷ A'tocatero nisepũa majã u'mũse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ũjũacõ'ano'atje ni'i. Be'ro Õ'acũ cã ucũse me'rãta ũjũape'ocã'gũsami. Cũ masãrẽ beseatji mũmũ nicã, ña'arãrẽ bu'iri da'regũ ũjũacõ'agũsami.

⁸ Yũ'u mairã, a'tere wãcũña. Marĩ tũ'oña'cã pe'ema, mil cã'marĩ yoabuti'a. Õ'acũ pe'ere mil cã'marĩ ni'cã mũmũ weronojõ nisa'a. Ni'cã mũmũ quẽ'rã cãrẽ mejãrõta mil cã'marĩ weronojõ nisa'a. Ni'cãrõnojõ ã'asami. ⁹ Marĩ wioꝝu cã "Apaturi a'tigũti" ní'quere masã a'tiro wãcũsama: "Yoogoyũ'rũami", nisama. Na wãcũse diacjũ niwe'e. Masãrẽ pajaña'gũ, maata a'titisami yujupũ. Ne ni'cãrẽ pecame'epũ wa'acã uatisami. Nipe'tirã na ña'asere bũjaweti dũcayucã uasami. Tojo weegũ a'titisami yujupũ.

¹⁰ Marĩ wioꝝu apaturi a'ti nucũcãpũ a'tiri mũmũ marĩ ne wãcũtiri mũmũ nirõsa'a. Ni'cã yajari masũ ñamipũ wãcũña marĩrõ yajagũ a'tigũ weronojõ a'tigũsami. Cũ dijatiri mũmũ a'tiro wa'arosa'a. Pũrõ bũsuse me'rã nipe'tise u'mũarõpũ nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ũjũpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quẽ'rã, ũjũbajudutirosa'a.

¹¹ "Nipe'tise ũjũpe'tidija wa'arosa'a" nisere tũ'o, ña'arõ weesetisere du'u, Õ'acũ uaro pe'e añurõ weenu'cũrã. ¹² Marĩ wioꝝu a'tiatjere e'catise me'rã cãrẽ co'terã. Cãrẽ maata a'tidutirã, marĩ añurõ weepõ'tẽota basioro añurõ weerã. Cũ a'tiri mũmũ nicã, nipe'tise u'mũarõ cjase ũjũpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, u'mũarõpũ cjase sipipe'tirosa'a. ¹³ Marĩ pe'e Õ'acũ cã "Ape ma'ma u'mũse, ma'ma di'ta weegũti" ní'quere co'te'e. Tĩ turipũre nipe'tirã añuse dia'cãrẽ weerãsama.

¹⁴ Tojo weerã yũ'u mairã, cã a'tisere co'terã, nipe'tise musã weepõ'tẽorõ añurõ weeya. A'tiro weecã, Jesús a'tigũ, musãrẽ añurã, bu'iri moorã, añurõ ejeripõ'rãtirãrẽ bocaejagũsami. ¹⁵ Musã a'tiro masĩña. Marĩ wioꝝu marĩrẽ pajaña'gũ, marĩ yũ'rũcã uasãgũ co'tewapamosami. Tojo weegũ maata a'titisami. Marĩ acaweregũ Pablo marĩ ma'igũ quẽ'rã tojota musãrẽ ojacũ niwĩ. Õ'acũ cãrẽ masĩse o'ose me'rã tojo ojacũ niwĩ. ¹⁶ Nipe'tise cã oja'que pũrĩnũcũ Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicã marĩrẽ ña'arõ weeticã'to níꝝu ojasami. Apeye ni'cãrẽ cã oja'que diasayũ'rũa'a. Masĩtirã, tojo nicã ãjõpeotutuatirã tere ãpẽrãrẽ weresu'riacã'sama. Na apeye Õ'acũ

ya pūrīpɥ oja'quere weresu'riaro weronojō weesama. Tojo weerã bu'iri da'reno'rāsama.

¹⁷ Yɥ'ɥ mairã, yɥ'ɥ mɥsãrẽ na nisoorã weeatjere wereyutojapɥ. Mɥsã tojo weerã masītoja'a. Na ña'arã mɥsãrẽ nisoori nírã, tɥ'omasĩña. Tojo nicã mɥsãrẽ ãjõpeotutuarã ní'cãrãrẽ ãjõpeodu'ucã weeticã'to. ¹⁸ Marĩ wioɥ Jesucristo marĩrẽ yɥ'rɥogɥ pe'ere masĩnemoña. Cã marĩrẽ ma'imi nisere masĩrã, cãrẽ nemorõ ãjõpeowã'cãña. Nipe'tirã ni'cãrõacãrẽ, be'ropɥ quẽ'rãrẽ Jesucristore “Añuyɥ'rɥami”, ninu'cũcã'rã. Tojota nirõɥa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Pedro

Juã ojamu'tãca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Ã'rĩ judío masũ Zebedeo macũ Santiago acabiji nicu niwĩ.

A'tere ojacu niwĩ. Jesucristore ãjõpeorãrẽ nisoose me'rã bu'erãrẽ tu'omasĩdutigu ojacu niwĩ. Tojo nicã Jesucristore ãjõpeonu'cũdutigu, queoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye yu'rũoro weenu'cũdutigu ojacu niwĩ.

Cũta ape pũrĩ Jesucristo catiri umuco cjasere ojacu niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

¹⁻² Yu'u musãrẽ Jesucristo ye cjasere, cũ nisetisere ojacu wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese duporo cũ, cũ pacu me'rã nitojacu niwĩ. Be'ro a'ti turipure bajuacu niwĩ. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ catinu'cũcã weegũ nimi. Ësã cũrẽ i'awũ. Cũ ucũsere tu'owu. Ësã basu warota cũrẽ i'abutiawu. Cũrẽ añurõ masĩwũ. Tojo weerã cũrẽ i'a'quere musãrẽ were'e. ³ Ësã marĩ pacu Õ'acũ me'rã, tojo nicã cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'a. Musã quẽ'rãrẽ tojota masãsa'a. Tojo weerã ãsã i'a'quere, tu'o'quere musãrẽ were'e. ⁴ Musãrẽ añurõ e'catiato nĩgũ a'ti pũrĩrẽ oja'a.

Õ'acũ añugũ nimi nise queti ni'i

⁵ Jesucristo ãsãrẽ bu'e'quere musãrẽ wereturia'a. Cũ a'tiro niwĩ: “Õ'acũ añugũ nimi. Cũpure ne ña'ase marĩ'i. Cũ sĩ'ose weronojõ nimi. Na'itĩ'ase weronojõ nitimi”, niwĩ. ⁶ Marĩ a'tiro nibosa'a: “Õ'acũ me'rã añurõ nicã'a”, nibosa'a. Tojo nimirã ña'arõ wéerã, nisoora weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse useri me'rã tojo weesa'a. ⁷ Õ'acũ añurõ weemi. Marĩ Õ'acũ weronojõ añurõ wéerã pũrĩcã, ãpẽrã me'rã añurõ nisetimasĩ'i. Cũ macũ Jesucristo wẽrĩse me'rã nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere ducayunu'cũmi.

⁸ Marĩ ña'ase cuomirã ña'ase moo'o nĩrã, marĩ basuta nisoora wee'e. Marĩ wãcũse diacjũ niwe'e. ⁹ Õ'acũ queoro weenu'cũgũ marĩ ña'arõ wee'quere diacjũ wereyu'rucã, queorota marĩrẽ acobojogusami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocũsami. ¹⁰ Õ'acũ a'tiro nicu niwĩ: “Masã nipe'tirã ña'arã nima”, nicu niwĩ. “Marĩ ña'arõ weewe'e” nĩrã, “Õ'acũ nisoosepijagu nimi”, nĩrã weebosa'a. Cũ ucũsere ãjõpeotirã weronojõ nibosa'a.

2

Õ'acũ me'rã nĩrã a'tiro weeya nise ni'i

¹ Musã yu'u põ'rã weronojõ ni'i. Ña'ase weeticã'to nĩgũ, musãrẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecãma, Jesucristo cũ pacupure marĩrẽ ucũbosasami. “Narẽ acobojoya”, nisami. Jesucristo ña'ase moogũ nimi. Tojo weegu cũ marĩrẽ sẽrĩbosamasĩsami. ² Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacãrã niwũ. Marĩ dia'cũ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tirã a'ti turicjãrã acobojose bocamasĩsama.

³ Marĩ masĩ'i, Õ'acũ dutisere wéerã, cũrẽ i'awã'no'sa'a. ⁴ Marĩ a'tiro nibosa'a: “Õ'acũrẽ masĩ'i.” Tojo nimirã cũ dutisere weetirã, nisoosepijarã nibosa'a. ⁵ Cũ dutiro wéerã, Õ'acũrẽ queorota ãjõpeosa'a. Tojo weerã marĩ

Õ'acũ me'rã ni'i nisere masĩ'i. ⁶ “Marĩ Õ'acũ me'rã ni'i” nĩrã, Jesucristo weeseti'caronojõta weesiruturoũa'a.

A'merĩ ma'iña nise queti ni'i

⁷ Acawererã, yu'u musãrẽ ojase apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Toduporopu musã dutise cuo'quereta oja'a. A'te musã tu'o'quepu ni'i. ⁸ Tojo nimirõ, yu'u musãrẽ ojase ma'ma dutise weronojõ wa'a'a. A'merĩ ma'isere wãmepeogu wee'e. Toduporopu marĩ a'merĩ ma'itirã, ña'arã niwũ. Na'itĩ'arõpu nirã weronojõ niwũ. Ni'cãrõacãrẽ a'te du'uno'rõ wee'e. A'tocaterore marĩ a'merĩ ma'írã, bo'reyuropu nirã weronojõ ni'i. Te a'merĩ ma'isere Jesucristo me'rã masĩno'o. Tojo nicã musã me'rã masĩno'o.

⁹ Marĩ a'tiro nibosa'a: “Yu'u pũrĩcã añurõ Õ'acũ dutiro weenu'cũcã'a.” Tojo nimigũ ãpẽrãrẽ ma'itigu, toduporopu na'itĩ'arõpu ní'caro weronojõta nicã'sa'a tja. ¹⁰ Æpẽrãrẽ ma'ígũ, bo'reyuropu nigũ weronojõ nimi. Ne cãrẽ cã'rõacã ña'arõ weese marĩ'i. ¹¹ Marĩ ãpẽrãrẽ ma'itirã, na'itĩ'arõpu nirã weronojõ nisetisa'a. Marĩ ña'arõ weese bu'iri caperi bajuno'tirã weronojõ nisa'a. Tojo weerã “A'tiro pe'e ua'a”, nĩmasĩtisa'a.

¹²⁻¹⁴ Yu'u musã nipe'tirãrẽ ojaguti. Jesucristo cũ wẽrĩse wapa Õ'acũ musã ña'arõ wee'quere acobojocu niwĩ. Musã Õ'acũrẽ masĩ'i. Bucurã, musãrẽ oja'a. Jesucristore ne waropu du'pocãti'care ãjõpeoyucã, oja'a. Ma'mapjia, musã wãcũtutuarã ni'i. Õ'acũ ye ucũsere tu'o' ãjõpeo'o. Wãtĩrẽ docaque'acã weecãrã niwũ. Tojo weegu musãrẽ oja'a.

¹⁵⁻¹⁶ A'ti umuco cjase Õ'acũ ye mejẽta ni'i. A'tere wãcũnurũticã'ña. Ña'arõ wãcũse, a'metãrãsrĩse, uaripejase, ãpẽrã yu'rũoro nicã'gũ nisĩ'rĩse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti umuco cjase ni'i. “Tere weerãti”, niticã'ña. No'o a'tere weesĩ'rĩgũnojõ marĩ pacu Õ'acũrẽ ma'itisami. ¹⁷ A'ti turi pe'tiwã'cãrõ wee'e. Nipe'tise ña'arõ weesĩ'rĩ uaripejase quẽ'rã pe'tia wa'arosa'a. Õ'acũ dutiro weerã pũrĩcã ne pe'titirãsama. Cũ tiropu ninu'cũcã'rãsama.

Nisoorã ye queti ni'i

¹⁸ Nisoori masã ye quetire wereguti. A'ti umuco pe'tiro wee'e. A'ti turi pe'tise duporo ni'cũ Jesucristore ĩ'atu'tigu a'tigusami. Musã a'tere tu'otojacãrã niwũ. Pãjãrã cũ weronojõ nirã nitojama. Tojo weerã marĩ a'ti turi maata pe'tiatjere masĩ'i. ¹⁹ Na cãrẽ ĩ'atu'tirã marĩ me'rãcjãrãta nicã'miwã. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ãjõpeotirã, marĩrẽ ducawatia wa'awã. Na marĩ me'rãcjãrã waro mejẽta ní'cãrã niwã. Marĩ me'rãcjãrã nĩrã pũrĩcã, marĩ me'rãta nibosama. Na tojo ducawaticã ĩ'arã, marĩ narẽ ĩ'amasĩ'i. Marĩ me'rãcjãrã mejẽta nicãrã niwã.

²⁰ Jesucristo musãrẽ Espĩritu Santure o'ócũ niwĩ. Tojo weerã musã diacjũ cjase, Jesucristo ye quetire masĩpe'ticã'sa'a. ²¹ Cũ ye quetire masĩtirãrẽ ojagu weewe'e. Musã Jesucristo yere queoro masĩsa'a. Tojo weegu musãrẽ oja'a. Musã masĩ'i, cũ ye queti nisoose mejẽta ni'i.

²² Nisoosepijagu a'tiro nisami: “Jesũ Õ'acũ bese'cu mejẽta nimi”, nisami. Tojo busugu cãrẽ ĩ'atu'tiri masũ nimi. Marĩ pacu Õ'acũrẽ, cũ macũ Jesucristore teesami. ²³ No'o cũ macũ Jesucristore uatirã, cũ pacu quẽ'rãrẽ moosama. Marĩ Jesucristore Õ'acũ bese'cu nimi nĩrã, Õ'acũ põ'rã ni'i. ²⁴ Tojo weerã musã ne waro tu'o'que Jesucristo ye quetire wãcũnurũña. Musã cũ ye quetire ãjõpeonu'cũrã, Õ'acũ me'rã, cũ macũ Jesucristo me'rã añurõ nicã'rãsa'a. ²⁵ Jesucristo marĩrẽ a'tiro nicũ niwĩ: “Catinu'cũatjere o'oguti”, nicũ niwĩ.

26 M̄sārē nisoori masā ye quetire ojatojap̄. 27 M̄sā Esp̄ritu Santu Jesucristo o'ó'cure c̄otoja'a. C̄ū basu nipe'tisere nisooro marĩrō m̄sārē bu'em̄i. “Ēsārē āp̄ērā bu'eato”, nitisa'a. C̄ū bu'eronojōta Jesucristo me'rā añurō nicā'ña.

28 Ni'cārōacā quē'rārē c̄ū me'rā ninu'cūcā'ña. Marĩ tojo wéerā, c̄ū a'ti nucūcāp̄ a'ticā, c̄ūrē p̄tērīrā ĩ'aucuasome. Bopoyasome. 29 M̄sā Jesucristo añurō weesere mas̄toja'a. Tojo weerā nipe'tirā añurō weerā Ō'ac̄ p̄'rā nima nisere mas̄no'o.

3

Ō'ac̄ p̄'rā weesetise ni'i

1 ĩ'arē m̄sā Ō'ac̄ marĩ pac̄ marĩrē ma'isere. Marĩrē ma'ígũ, “Ȳu'u p̄'rā” ni ějōpeosami. Tojo n̄rōnojōta marĩ c̄ū p̄'rā ni'i. Āp̄ērā a'ti turicjārā Ō'ac̄rē mas̄ititjārā, marĩ c̄ūrē ějōpeorā weesetisere mas̄tisama. 2 Acawererā, marĩ Ō'ac̄ p̄'rā nitoja'a. C̄ū p̄'rā nimirā, be'rop̄ marĩ de'ro wa'atjere añurō mas̄no'ña marĩ'i yujup̄. A'te dia'c̄ūrē mas̄i'i. Marĩ Jesucristo a'ticā, c̄ū bajusere ĩ'arāsa'a. C̄ūrē ĩ'arā, c̄ū weronjō wa'arāsa'a. 3 Jesucristore ne ña'ase marĩ'i. Marĩ quē'rā c̄ū weronjō añurā wa'arāsa'a niatjere wācū'u. Tojo weerā marĩ ña'arō weeseti'quere d̄cayuwā'cārā wee'e.

4 Ña'arō weesetise Ō'ac̄ duti'quere ȳu'r̄n̄cāse ni'i. Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'ac̄rē ȳu'r̄n̄cārā weema. 5 M̄sā mas̄toja'a, marĩ ña'arō wee'quere c̄o'agũ Jesucristo a'ti nucūcāp̄re a'tic̄u niwĩ. Ne c̄ūrē cārōacā ña'ase marĩ'i. 6 Tojo weerā nipe'tirā c̄ū me'rā ninu'cūrā ña'arō weesetisama. Ña'arō weerā pe'e Jesucristore mas̄tisama. 7 M̄sā t̄omas̄ña. Āp̄ērā m̄sārē maasocā, ějōpeoticā'ña. Jesucristo añugũ nimi. Tojo weerā c̄ū weronjō n̄rā masā añurā nima. 8 Wātĩ ne warop̄ta ña'agũ nim̄jāt̄ic̄u nimi. Tojo weerā ña'arō weesetirā c̄ū yarā nima. Jesucristo Ō'ac̄ mac̄ wātĩ ña'arō weesere c̄o'agũ a'tiḡu a'ti turip̄re a'tic̄u niwĩ.

9 Ō'ac̄ c̄ū p̄'rārē c̄ū weronjō niseticā weecu niwĩ. Tojo weerā Ō'ac̄ p̄'rā ña'asere weenu'cūtima. 10 Marĩ Ō'ac̄ p̄'rārē, wātĩ yarārē a'tiro ĩ'ad̄cawaamas̄i'i. No'o āp̄ērārē ma'itirā, ña'arō weesetirārē “Wātĩ yarā nima”, ni'i. Āp̄ērārē ma'írā añurō weesetirā pe'ere “Ō'ac̄ p̄'rā nima”, ni'i.

A'merĩ ma'idutise ni'i

11 A'merĩ ma'ir̄oña'a nise queti m̄sā ne waro maata t̄u'o'que ni'i. 12 D̄porocj̄p̄ Caĩ wāmetiḡu weronjō n̄ticā'rā. C̄ū wātĩ yaḡu n̄gũ, c̄ū acabiji Abere w̄j̄c̄u niwĩ. ¿De'ro weeḡu c̄ūrē w̄j̄epari? Caĩ c̄ū weesetise ña'ase nicaro niwũ. C̄ū acabiji weese pe'e añuse nicaro niwũ. Te bu'iri c̄ūrē uoḡu, w̄j̄c̄u niwĩ. 13 Āp̄ērā m̄sā añurō weesetisere ĩ'áuorā, ĩ'atu'tibosama. Na Caĩ c̄ū acabijire uo'caro weronjō weerā weesama. Na m̄sārē ĩ'atu'ticā, ucuaticā'ña.

14 Marĩ āp̄ērārē ma'írā, Ō'ac̄ p̄'rā ni'i nisere mas̄i'i. Tod̄porop̄re Jesucristore mas̄ititjārā, āp̄ērārē ma'it̄iw̄. Ni'cārōacārē c̄ūrē ějōpeoyurā, a'merĩ ma'i'i. Āp̄ērārē ma'itirā p̄r̄icā, marĩ tod̄porop̄ n̄'caronjōta nicā'bosa'a. Catinu'cūsere moobosa'a. 15 No'o āp̄ērārē ĩ'atu'tiḡunojō masārē w̄j̄c̄o'arĩ mas̄u weronjō nimi. M̄sā mas̄i'i, ne ni'c̄ū masārē w̄j̄c̄o'arĩ mas̄u catinu'cūsere moosami. M̄sā c̄ū weronjō n̄ticā'ña. 16 Jesucristo marĩ ye niatjere w̄r̄ic̄u niwĩ. Tojo weerā marĩ a'merĩ ma'isere

masĩ'i. No'o ãpẽrãrẽ ma'írã, marĩ ya catiri ɯmɯcore wãcũnɯrũtisa'a. Narẽ weetamurã, marĩ quẽ'rã wẽrĩmasĩ'i. ¹⁷ Marĩ apeyenojõ cuomirã, pajasecɯorãrẽ o'otirã, ¿de'ro wee “Õ'acũrẽ ma'i'i”, nibosau? ¹⁸ Bu'i, marĩ ye ucũse ɯseri me'rã dia'cũ “Narẽ ma'i'i”, niticã'rõua'a. Narẽ añurõ weetamurõua'a. Te me'rã marĩ narẽ ma'isere ï'omasĩ'i.

Õ'acũrẽ ãjõpeorã uiro marĩrõ nímasĩ'i nise ni'i

¹⁹⁻²⁰ Apetero marĩ a'tiro wãcũsa'a: “Yɯ'u ña'ayɯ'rɯagu nisa'a.” Tojo wãcũmirã, marĩ ãpẽrãrẽ ma'írã, Õ'acũ me'rã uiro marĩrõ nímasĩ'i. Marĩ cũ põ'rã ni'i. Cũ marĩ wãcũsere masĩpe'ocã'sami. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojosami. ²¹⁻²² Marĩ ne bu'iri moosa'a ni tɯ'oña'rã, uise marĩrõ Õ'acũrẽ sẽrĩmasĩ'i. Cũ dutisere, cũ ɯasere weecã, Õ'acũ nipe'tise marĩ sẽrĩsere yɯ'tigusami. ²³ Cũ duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore ãjõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronojõta marĩrẽ a'merĩ ma'idutimi. ²⁴ Marĩ cũ duti'quere wéerã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quẽ'rã marĩ me'rã añurõ nicã'mi. Marĩrẽ Espiritu Santure o'ocɯ niwĩ. Tojo weerã cũ marĩ me'rã nisere masĩ'i.

4

Ãpẽrã weresere ï'abesetojarãpɯ weedutise ni'i

¹ Acawererã, Õ'acũ yere wereri masã mɯsã tiropɯ bu'erã etacã, na weresere “¿Diacjũta Õ'acũ ye nimitito?” ni ï'aña. Ãpẽrã Õ'acũ o'ócãrã nitima. Nipe'tirãpɯre ãjõpeoticã'ña. Na Espiritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti ɯmɯcopɯre no'o ɯaro nisoori masã nibi'acã'ma. “Õ'acũ yere wererã wee'e”, ni bɯsusijama. ² Mɯsã na diacjũ wererãrẽ a'tiro ï'abeseya. Na “Jesucristo a'ti upɯ me'rã bajuacɯ nimi”, nisama. Tojo ãjõpeorã, Espiritu Santure cɯorã nima. Narẽ ãjõpeoya. ³ Ãpẽrã tojo ãjõpeotirã, Espiritu Santure mooma. Mejõ cũrẽ pe'sutima. Mɯsã Jesucristore ï'atu'tigɯ cũ a'tiatjere tɯ'otojapã. Na cũ weronojõ nirã a'ti di'tapɯre nitojama.

⁴ Nisoori masã wãtĩ yarã nima. Õ'acũ wãtĩ nemorõ tutuami. Mɯsã Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã mɯsã na ucũsere ãjõpeoticãrã niwũ. ⁵ Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti ɯmɯco cjase dia'cũrẽ bu'esama. Na weronojõ nirãta na bu'esere tɯ'osama. ⁶ Marĩ pũrĩcã Õ'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã marĩ bu'esere tɯ'osama. Cũ põ'rã nitirã tɯ'otisama. Tojo weerã marĩ diacjũ cjase ãjõpeorãrẽ, diacjũ nitisere ãjõpeorãrẽ ï'abesemasĩ'i. “Ã'rãta nima diacjũ cjasere ãjõpeorã”, nímasĩ'i. “Na nima diacjũ cjasere ãjõpeotirã”, ni ï'adɯcawaamasĩ'i.

Marĩrẽ a'merĩ ma'idutise ni'i

⁷⁻⁸ Acawererã, Õ'acũ masãrẽ ma'imi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã a'merĩ ma'irõua'a. A'merĩ mairãnojo Õ'acũ põ'rã nima. Na Õ'acũrẽ masĩma. No'o ma'ise moorãnojo Õ'acũrẽ ne masĩtima. ⁹ Cũ marĩrẽ ma'isere ï'ogũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ a'ti turipɯre o'ócɯ niwĩ. Marĩ catinu'cũatjere wéegɯ tojo weecɯ niwĩ. ¹⁰ Yɯ'u ma'isere ucũgũ, marĩ Õ'acũrẽ ma'isere ucũgũ mejõta wee'e. Cũ pe'e marĩrẽ ma'isere ucũgũ wee'e. Cũ marĩrẽ ma'ígũ, marĩ ña'arõ wee'quere acobojodutigɯ cũ macũrẽ o'ócɯ niwĩ. Cũ me'rã marĩ acobojose boca'a.

¹¹ Acawererã, Õ'acũ marĩrẽ ma'i'caronojõta marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'irõua'a. ¹² A'ti ɯmɯcopɯre ne ni'cũ Õ'acũrẽ ï'a'cɯ marĩmi. Marĩ cũrẽ ï'ati'cãrã nimirã, ãpẽrãrẽ ma'írã, cũ marĩpɯre nisere masĩ'i. Cũ marĩrẽ

ma'i'que ye bu'iri ãpẽrãrẽ queoro ma'ita basio'o. ¹³ Õ'acũ marĩrẽ Espíritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã marĩ Õ'acũ marĩpũre nisere masĩ'i. Marĩ quẽ'rã cũpũreta ni'i. ¹⁴ Õ'acũ macũrẽ ùsã basuta ï'awũ. Cũrẽ a'ti turipũre marĩ ña'arõ wee nisetimi'cãrãrẽ yũ'rũweticã weedutigũ o'ócũ niwĩ. Tojo weerã musãrẽ a'tere were'e. ¹⁵ No'o nipe'tirã “Jesú Õ'acũ macũ nimi” nirãnojõ Õ'acũ me'rã nima. Cũ quẽ'rã napũre nimi.

¹⁶ Õ'acũ marĩrẽ ma'isere masĩ'i. Cũ nipe'tirãrẽ ma'imi. No'o ãpẽrãrẽ maigũnojõ añurõ Õ'acũ me'rã nimi. Õ'acũ quẽ'rã cũ me'rã nimi. ¹⁷ Marĩ Õ'acũ me'rã nĩrã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacũ quẽ'rã cũ me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã ní'caronojõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ Õ'acũ nimi. Tojo weerã marĩ a'ti turicjãrãrẽ beseatji nũmũ nicã, cũrẽ ne uisome. ¹⁸ A'merĩ mairã tirore uise marĩ'i. Uise cũorã tiro pe'ere ne a'merĩ ma'ise marĩ'i. Marĩ uise me'rã bu'iritirã weronojõ tũ'oña'a. No'o uigũnojõ a'merĩ ma'imasĩtimi.

¹⁹ Õ'acũ marĩrẽ ma'imũ'tãcũ niwĩ. Tojo weerã marĩ cũrẽ ma'i'i. ²⁰ Marĩ Õ'acũrẽ ma'imirã, ãpẽrãrẽ ï'atu'tirã, nisoosebũcũrã ni'i. Masã marĩ ï'arã waromarĩcãrẽ ma'itirã, nemorõ Õ'acũ bajutigũ pũrĩcãrẽ ma'ita basiotisa'a. ²¹ Jesucristo marĩrẽ a'tiro dutiwĩ: “Õ'acũrẽ ma'irã, ãpẽrã quẽ'rãrẽ ma'irõña'a”, niwĩ.

5

Õ'acũ põ'rã nĩrã, ña'asere weeticã'rõña'a nise ni'i

¹ Nipe'tirã “Jesú Õ'acũ bese'cũ nimi” ni ãjõpeorãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. ãpẽrãrẽ ma'irã, na põ'rã quẽ'rãrẽ ma'irõña'a. ² Marĩ Õ'acũrẽ ma'i, cũ duti'quere wéerã, marĩ cũ põ'rãrẽ ma'i'i nisere masĩno'o. ³ Õ'acũrẽ ma'irã, cũ duti'quere weerã wee'e. Cũ dutise diasawe'e, weeta basiopũrĩcã'sa'a. ⁴ Marĩ Õ'acũ põ'rã a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ãjõpeose me'rã añurõ weeta basio'o. ⁵ Marĩ Jesucristore “Õ'acũ macũ nimi”, ni ãjõpeo'o. Te me'rã dia'cũ a'ti mũmũco cjase ña'asere cã'mota'amasĩsa'a.

Jesucristore “Õ'acũ macũ nimi” nise ni'i

⁶ Jesucristo Õ'acũ macũ nimi. Cũ a'ti turipũ nicã, Juã wãmeyeri masũ cũrẽ wãmeyewĩ. Cũrẽ wãmeyegũ, aco me'rã wãmeyewĩ. Be'ro cũ curusapũ wẽrĩwĩ. A'tiro weese me'rã cũ Õ'acũ macũ nisere ï'owĩ. Cũrẽ wãmeye'que me'rã dia'cũ ï'otiwĩ. Cũ wẽrĩse me'rã quẽ'rãrẽ ï'owĩ. Espíritu Santu Jesucristo Õ'acũ macũ nisere ï'omi. Cũta diacjũ cjasere weregũ nimi. ⁷ A'te quetire na basuta ï'oma. Na ï'tiarã mũmũsepũ nima: pacũ, macũ, tojo nicã Espíritu Santu. ã'rã ï'tiarãpũ dũcawatimirã, ni'cũta nimi. ⁸ A'ti nucũcãpũre Espíritu Santu werese me'rã Jesú Õ'acũ macũ nimi nisere masĩ'i. Tojo nicã Jesú cũ Õ'acũ macũ nisere cũ wãmeyeno'que me'rã, cũ wẽrĩ'que me'rã ï'ocũ niwĩ. ⁹ Masã na ï'a'quere werecãmarĩcãrẽ, marĩ ãjõpeo'o. Õ'acũ cũ macũ yere werecã pũrĩcãrẽ, nemorõ ãjõpeorõña'a. Cũ masã ucũse nemorõ queoro weremi. ¹⁰⁻¹² Õ'acũ marĩrẽ cũ macũ me'rã catinu'cũsere o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ macũrẽ ãjõpeorã cũ me'rã catinu'cũrãsama. Cũ macũrẽ ãjõpeotirã ne cũ me'rã catinu'cũsome. Marĩ Jesucristo ye quetire diacjũta ni'i nĩrã, cũrẽ ãjõpeorã wee'e. ãpẽrã a'tere ãjõpeotirãnojõ “Õ'acũ nisoogũ nimi”, nĩrã weema.

Juã werecasa'que ni'i

13 Məsã Õ'acũ macũrẽ ėjõpeorãrẽ tere ojarũ. Məsã catinu'cũrãsa'a nisere masĩato nígũ tojo ojarũ.

14 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ cũ ɥaronojõ marĩ sẽrĩcã, marĩ sẽrĩsere tũ'osami. “Marĩ sẽrĩsere tũ'osami” ni masĩrã, cũrẽ uise marĩrõ sẽrĩmasĩ'i. 15 “Õ'acũ marĩ sẽrĩsere tũ'osami” ni masĩrõnojõta “Cũ marĩ sẽrĩ'que quẽ'rãrẽ o'otojami”, nino'o.

16 Apetero Jesucristore ėjõpeogũ ña'arõ weesami. Cũ tojo weecã ĩ'arã, Õ'acũrẽ sẽrĩbosaya. Marĩ sẽrĩbosacã, Õ'acũ yũ'tigusami. Cũrẽ dũcayugũsami tja. Apeye pũrĩcã ña'abutiario weese ni'i. Téma “Sẽrĩbosaya” niña marĩ'i. Tere weerã Õ'acũ tiropũ wa'asome. 17 Nipe'tise ña'ase Õ'acũrẽ yũ'rũnũ'cãse ni'i. Yũ'u nĩrõnojõta apeye ña'arõ weesere Õ'acũ acobojogũsami. Apeye ña'abutiario weesere acobojosome.

18 Marĩ masĩ'i, Õ'acũ põ'rãrẽ Jesucristo añurõ co'tenu'cũcã'mi. Tojo weerã na ña'arõ weenu'cũtisama. Wãtĩ quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.

19 Marĩ Õ'acũ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wiogũ nimi nisere masĩ'i.

20 Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acũ macũ cũ a'ti'quere masĩ'i. Cũ marĩrẽ Õ'acũ di-acjũ nigũrẽ masĩdutigũ tũ'omasĩse o'ocũ niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã nĩrã, cũ pacũ Õ'acũpũreta ni'i. Jesucristo Õ'acũ nimi. Cũta catinu'cũgũ marĩ catinu'cũatjere o'omi. 21 Apeye, masã na queose yee ėjõpeo'quenojõrẽ ėjõpeoticã'ña. Õ'acũ se'sarore ėjõpeoya. Nipe'tise apeyenojõ yũ'rũoro Õ'acũrẽ ma'iña.

Tojota weerouasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Nimũ'tãrĩ pũrĩ be'ro Juã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Juã Jesucristore ějõpeorãrẽ sũ'ori nigũ weronojõ Õ'acũ yarã cũ bese'cãrãrẽ ojacũ niwĩ. Queoro weesetisere, a'merĩ ma'isetisere ojacũ niwĩ. Nisoose me'rã bu'eri masãrẽ tũ'omasĩdutigu ojacũ niwĩ.

A'merĩ ma'idutise ni'i

¹ Yũ'u Jesucristore ějõpeorãrẽ sũ'ori nirĩ masũ ni'i. Yũ'u mũ'urẽ Õ'acũ bese'core oja'a. Mũ'u põ'rã quẽ'rãrẽ oja'a. Yũ'u mũsãrẽ diacjũta ma'i'i. Yũ'u se'saro mũsãrẽ ma'igũ weewe'e. Nipe'tirã diacjũ cjase Jesucristo ye quetire tũ'o'cãrã mũsãrẽ ma'ima. ² Cũ ye quetire úsã ye ejeripõ'rãrĩpũ cũ'o'o. Tojo weerã mũsãrẽ pũrõ ma'i'i. Te quetire cõnu'cũcã'rãsa'a. ³ Marĩ pacũ Õ'acũ, tojo nicã cũ macũ Jesucristo marĩ wiogu mũsãrẽ a'tiro weeato. Añurõ wee, mũsãrẽ pajaña'a, ejerisãjãcã weeato. Tere wéégũ, diacjũ nise ma'ise me'rã weeato.

⁴ Ni'cãrẽrã mũ'u põ'rãrẽ bocaejawũ. Narẽ diacjũ Õ'acũ duti'caronojõta weecã ĩ'awũ. Tere ĩ'agũ, pũrõ e'catiwũ. ⁵ Ni'cãrõacã mũ'urẽ nigũti. Marĩ a'merĩ ma'irõũa'a. A'te apeye ma'ma dutise mejẽta ni'i. Maata marĩ cũ'o'que ni'i. ⁶ Marĩ a'merĩ ma'írã, Õ'acũ dutisere weerã wee'e. Cũ marĩrẽ a'merĩ ma'iduticũ niwĩ. A'te mũsã tũ'otoja'quepũ ni'i.

Nisoori masãrẽ ějõpeoticã'ña nise ni'i

⁷ A'ti turipũre pãjãrã weremaasoosijari masã nima. Na, “Jesucristo masã marĩ weronojõ upũtigũ a'ticũ niwĩ” nisere ějõpeotima. Náta Jesucristore ĩ'atu'tiri masã nima. ⁸ Mũsã tũ'omasĩa. Na weresere ějõpeoticã'ña. Mũsã tere ějõpeorã, Õ'acũ mũsãrẽ o'obo'quere bajuriorã weebosa'a. Na weresere tũ'otirã pe'e, Õ'acũ nipe'tise mũsãrẽ o'otjere bocarãsa'a. Cũ mũsãrẽ añurõ weese wapa o'ogũsami.

⁹ Jesucristo bu'e'que dia'cũrẽ bu'etigũ, no'o cũ ɥaro, yũ'rũoro were-morẽsu'ugũnojõ Õ'acũrẽ moomi. Jesucristo cũ bu'e'que se'sarore weregũ Õ'acũ me'rã añurõ nisami. Tojo nicã cũ macũ me'rã añurõ nicã'mi.

¹⁰ Āpẽrã Jesucristo ye quetire mejẽcã bu'eri masã mũsã ya wi'ipũ etacã, narẽ sõrõticã'ña. Narẽ utamurã, “Õ'acũ mũsãrẽ añurõ weeato”, niticã'ña.

¹¹ Mũsã narẽ tojo nĩrã, na me'rãcjãrã wa'arã weebosa'a. Mũsã na ña'arõ weesere bu'ipejarã weebosa'a.

Juã cũ ojatũ'o'que ni'i

¹² Yũ'u peje waro nisĩ'rĩse cõomi'i, cõogu pe'e. A'ti pũrĩpũre ojasome. Yũ'u basuta topũ wa'a, mũsã me'rã ucũgũti. Marĩ tojo wéerã, e'catirãsa'a.

¹³ Mũ'u acabijo põ'rã mũ'urẽ añudutima. Co quẽ'rã Õ'acũ bese'co nimo. Tocã'rõta oja'a.

Juã

Pua pūrī be'ro Juā ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogu Gayo wāmetigure ojacu niwī. Jesucristore ējōpeogu, mū'ū āpērārē añurō weesetiaporo nígū, cūrē ojacu niwī. Demetrio wāmetigu cū queoro weeseti'quere ojacu niwī.

Diótfes wāmetiguma cū ña'arō weesere ne tū'saticu niwī.

Gayo ye queti ni'i

¹ Yū'ū Jesucristore ējōpeorārē su'ori nirī masū ni'i. Gayo yū'ū me'rācjū yū'ū uputu maigūrē, mū'ūrē oja'a. Mū'ūrē diacjūta ma'i'i.

² Yū'ū mū'ūrē Ō'acūrē sērībosagu wee'e. "Nipe'tise mū'ū ye cjase añurō wa'ato. Mū'ū Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mū'ūrē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. ³ Yū'ū pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mū'ū ye quetire miiejawā. Mū'ū añurō Ō'acū ūaro weenu'cūgū weeaporo. ⁴ Yū'ū bu'e'cu queoro weecā tū'ogu, e'catiyū'ruasa'a. ¿De'ro wee yū'ū mū'ūrē nemorō e'catimasībosau?

⁵ Mū'ū nipe'tirā āpērā mū'ū tiropu ejarārē añurō weesetigu weeaporo. Uputu waro apesecjārā mū'ū ī'amasitirārē weetamuaporo. ⁶ Na ūsā nerēwuaropu mū'ū ye cjasere, āpērārē mū'ū ma'isere werewā. Mū'ū tiropu ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mū'ū tojo weecā, na añurō Ō'acū ūaronojōta apesepure yū'ū ruamasīrāsama. ⁷ Na Jesucristore ējōpeotirā weetamusere ñe'erō marīrō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. ⁸ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurō'ua. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótfes wāmetigu cū ña'arō wee'que ni'i

⁹ Yū'ū mūsārē ni'cā pūrī ojavu. Diótfes mūsā wiogu nisī'rīgū weeapu. Tojo weegu ūsā duti'quere ūatiapu. ¹⁰ Yū'ū mūsā tiropu wa'agu, cūrē mūsā ī'orōpu wereguti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē niso'o'quere. A'te dia'cū nitiaporo. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topu ejacā, narē ñe'etiapu. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitiapu. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutitiacjū niapu.

¹¹ Ña'arā na weesere ī'acūticā'ña. Añurō weerā pe'ere ī'acūuña. Añurō weerā Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerā Ō'acūrē masītisama.

Demetrio cū añurō weese ni'i

¹² Nipe'tirā Demetriore añurō ucūma. Ō'acū ūaronojōta queoro weeapu. Ūsā quē'rā cūrē tojota ī'awū. Mūsā masī'i. Ūsā diacjūta ucū'u.

Juā cū añudutise ni'i

¹³ Yū'ū peje waro ucūse cuomi'i, cuogu pe'e. A'ti pūrīpūre ojasome. ¹⁴ Yū'ū maata topu wa'acā, marī a'merī utamurāsa'a.

¹⁵ Añurō wa'ato mū'ūrē. A'tocjārā yū'ū me'rācjārā mū'ūrē añudutima. Nipe'tirā topu nirā marī me'rācjārā añuato.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Juda cū ojáca pūrĩ ni'i

A'ti pūrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pūrĩrē Juda, Santiago Jesucristore ějōpeorārē sũ'ori wejepeogu acabiji nicũ niwĩ.

Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tũ'o'quere du'usĩ'ricã tũ'ogu ojacu niwĩ. Tojo nicã nisoose me'rã bu'erārē tũ'omasĩdutigu, Jesucristore ějōpeonu'cũdutigu ojacu niwĩ.

Juda Ō'acũ yarārē ojase ni'i

¹ Yũ'ũ Juda Jesucristore da'rawã'ñaco'tegu Santiago acabiji mũsārē añuduti'i. Marĩ pacũ Ō'acũ mũsārē cũ pō'rã niato nígu besecu niwĩ. Cũ mũsārē ma'imi. Jesucristo mũsārē ějōpeonu'cũcã'to nígu co'temi. A'ti pūrĩrē mũsārē oja'a. ² Ō'acũ mũsārē pajaña'se, ejerisãjãse, ma'ise cũoyũ'rũmajãcã weeato.

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i

³⁻⁴ Yũ'ũ mairã, Ō'acũ marĩ Jesucristo yũ'rũono'cãrārē añurō weesere mũsārē pūrō ojasĩ'rĩmiwũ. Tojo weesĩ'rĩ'cũ nimigũ, ni'cãrōacārē “A'te pe'ere ojacã añutũ'sa'a” ni wãcũ'u majã. Āpērã nisoose me'rã bu'ecã, ějōpeoticã'ña. Ō'acũ Jesucristore ějōpeodutigu cũu'que pe'ere wãcũtutua, ějōpeonu'cũcã'ña. Cũ tere ni'cãti me'rãta marĩ cũ yarārē o'odojacũ niwĩ. Nisoori masã me'rĩse me'rã mũsã me'rã a'mesũ'acãrã niwã. Na Ō'acũrē mooma. A'tiro nisama: “Ō'acũ marĩ ña'arō wee'quere acobojoyucã, no'o Ɂaro marĩ upũ Ɂaripejasenojōrē weemasĩ'i”, nisama. Ō'acũ ma'ígũ weese pe'ere dojorēsama. Jesucristo marĩ wiogu ni'cũ nigũrē Ɂatisama. Cũrē “Ō'acũ macũ mejēta nimi”, nisama. Dũporopũ Ō'acũ ye queti ojáca pūrĩpu na tojo weerārē “Bu'iri da'reno'rãsama”, nitojano'caro niwũ. Tojo weerã wãcũtutuaya. Nisoori masã dutisere weeticã'ña. Narē a'tiro niña: “Ō'acũ marĩrē ějōpeodutise dia'cũ queoro ni'i. Mũsã bu'ese pūrĩcã diacjũ niwe'e”, niña narē.

⁵ Mũsã masĩ'quepũre apaturi wãcũdutigu mũsārē wereguti. Ō'acũ cũrē yũ'rũnũ'cãrārē bu'iri da'resami. Dũporopũ Ō'acũ ũsã ñecũsumũa Israe curuacãrārē yũ'rũocũ niwĩ. Na Egiptopũ pi'eti'cãrārē aperopũ miiwijacu niwĩ. Be'ro cũ tojo weecã i'amirã, āpērã cũrē ějōpeoticãrã niwã. Tojo weegu narē bu'iri da're bajuriobutiacũ niwĩ. ⁶ Apeye quē'rārē wãcũña. Dũporopũ āpērã Ɂ'mũsecjãrã Ō'acũrē wereco'terã nimi'cãrã cũrē yũ'rũnũ'cãcãrã niwã. Ō'acũ narē dutise cũumi'quere yũ'rũnũ'cãrã, añurōpũ nimi'cãrã cõ'owijaacãrã niwã. Tojo weegu Ō'acũ cũrē wereco'terã nimi'cãrārē na'itĩ'arōpũ cõme dari me'rã dũ'tecũucõ'acu niwĩ. Cũ nipe'tirārē beseatji nũmũ nicã, narē bu'iri da'rebutiagũsami. Narē pi'etinu'cũdutigu pecame'epũ cõ'abajuriogũsami. ⁷ Sodoma, Gomorra, tojo nicã te pũ'to cjase macãrĩ na ña'arō wee'que quē'rārē wãcũña. Ō'acũrē wereco'terã nimi'cãrã weronojō te macãrĩcãrã quē'rã ña'arō weecãrã niwã. Na nũmosãnumia nitirārē a'metãrãcãrã niwã. Apeye quē'rārē Ɂmũ se'saro numia me'rã weewũasenojōrē weecãrã niwã. Numia quē'rã tojota weecãrã niwã. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acũ bu'iri da'regu, narē Ɂjũacõ'acu niwĩ. Nipe'tirã ña'arã na weronojōta

pecame'e pe'titiri me'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere masiyudutigū narē tojo weecu niwī.

⁸ A'tiro nicā quē'rārē musā wa'teropu nirā na nisoori masā toduporocjārāpu weronojō ña'arō weema. Tū'omasitirā weronojō na ña'arō weesī'rīsere no'o ūaro weesama. Tere wéerā, na basu na upure dojorēsama. Tojo nicā Ō'acū dutisere yu'rūnu'cāsama. Ape turicjārā ū'musepu nirā tutuarārē bujicā'sama. ⁹ Ū'musecjārā Ō'acūrē wereco'terā wioḡu Miguemaricā tojo bujicā'ticu niwī. Duporopu Moisé wērīca be'ro Migue wātī me'rā Moisé ya upure du'sasocārā niwā. Migue cū basu wātīrē ne cārō tu'ti bujicā'ticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī: “Ō'acū yu'ū wioḡu mu'urē tu'tiato”, nicu niwī. ¹⁰ Nisoori masā pūrīcā na tū'omasītisere no'o ūaro ucūma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cūrē masīsama. Wa'icūrā tū'omasitirā weronojō nima. Na tū'oña'rōbajuro tū'oña'sama. Te me'rā na bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹¹ Ña'arō wa'arosa'a narē. Duporocjūpu Caī cū acabiji Abere uoḡu cūrē wējē'caro weronojō ña'arō weema. Tojo nicā Balaā wāmetiḡu wee'caro weronojō weema. Cū niyeru ūayū'ruaḡu, Ō'acū dutisere yu'rūnu'cācu niwī. Apī Coré wāmetiḡu wee'caro weronojō weema. Cū, wiorā Ō'acū cūu'cārārē yu'rūnu'cācu niwī. Cū tojo wee'que bu'iri Ō'acū cūrē bu'iri da'reḡu, wērīcā weecu niwī. Na nisoori masārē Caī, Balaā, Coreré bu'iri da're'caronojōta Ō'acū narē bu'iri da'reḡusami. ¹² Nisoori masā, musā Jesucristore ējōpeorā nerē ba'ari curare bopoyoro weerā weesama. Musā me'rā sī'rī, ba'atamurā, na ye cjase dia'cūrē wācūrā, ña'arō weesama. Narē wiopesase marīsa'a. Āpērārē wācūtimirā, na basu ba'a yapisī'rīsama. Aco pejatimirō, acocurari wī'rō wēecā, tuuwā'cārō weronojō nisama. Te curari aco pejatiro weronojō masārē añuse ī'otisama. Yucuduca ducatiri cura apeyepaḡu dūca marīsepaga weronojō nico'tesama. Na Ō'acū yere bu'emirā, queoro weetirā, dūca marīrā weronojō nisama. Na, masā dūca marīcjure paacō'ano'cu weronojō nisama. Narē ne cārō añurō weese marīsa'a. ¹³ Pā'cōrī maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori sumutopu paaqueō'o'que weronojō nima. Na ucūme'rīmirā, ña'ase bopoyase dia'cūrē weenu'cūsama. Ñocōa būrūbajudutidijarā weronojō nima. Diacjūca ma'a cjasere du'urā, na'itī'arōpu bu'iri da're bajuriono'rāsama.

¹⁴ Duporocjūpu Enoc wāmetiḡu Ō'acū cūrē masīse o'oro me'rā na nisoori masārē bu'iri da'reatjere weremu'tācu niwī. Marī ñecū Adā pārāmi nituriagupu nicu niwī Enoc. Seis turiri be'rocjū nicu niwī. Cū, be'ropu wa'atjere a'tiro nicu niwī: “Marī wioḡu pājārā ū'musecjārā cūrē wereco'terā me'rā a'tiḡusami. ¹⁵ Nipe'tirā masārē besegu a'tiḡusami. Ña'arā na ña'arō wee'quere besepe'ocūsami. Tojo nicā dicuse ña'arā cūrē ña'arō ucū'quere besegu'sami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'reḡusami”, ni ojayucu niwī Enoc. ¹⁶ Nisoori masā nipe'tisere tū'satisama; “Ña'a ni'i”, nisama. Na ūaro dia'cūrē weesī'rīsama. Masīrā waro weronojō ucūma'asama. Na yere ūasārā, āpērārē añurō ucūta'sasama.

Jesucristore ējōpeorārē werecasa'que ni'i

¹⁷ Yu'ū mairā, marī wioḡu Jesucristo besecū'cārā musārē toduporopu ní'quere wācūña. ¹⁸ Musārē a'tiro nicārā niwā: “A'ti ūmūco pe'tiati duporo masā no'o ūaro Ō'acū yere bujicā'rāsama. Ō'acūrē ūatirā, na ña'arō ūaripejasere weerāsama”, nicārā niwā. ¹⁹ Jesucristore ējōpeorārē

dɯcawaticā weesama. Na ña'ase ɯaripejase dia'cūrē weesama. Espíritu Santure mooma.

²⁰ Musā pūrīcā yɯ'ɯ mairā, Jesucristore nemorō ējōpeo, wācūtutuawā'cāña. Musā ējōpeose diacjũ nise ni'i. Ō'acūrē sērīrā, Espíritu Santu musārē masīse o'ose me'rā sērīña. ²¹ Ō'acũ musārē ma'isere wācūnu'cūcā'ña. Acobojoticā'ña. Marī wioɣɯ Jesucristo marīrē pajaña'gũ, cũ me'rā catinu'cūsere o'ogusami. Cũ o'otjere e'catise me'rā co'teyuya.

²² Āpērā Jesucristo yere “¿Diacjũta nisariba?” nirārē pajaña'ña. Narē añurō ējōpeocā weeya. ²³ Āpērā nisoori masā bu'esere siruturārē diacjũnu'cōña. Wī'i ũjũrī wī'i po'peapɯ nirārē wejewijaarā weronojō narē pecame'epɯ wa'abo'cārārē yɯ'rucā weeya. Āpērā ña'ase weepoyɯ'rɯa'cārārē weetamusī'rīrā, pajaña'ña. Musāpɯ na ña'arō weesere pē'rīpejari nírā, ne cā'rō na tojo weesere ɯaticā'ña.

Ō'acūrē e'catitɯose ni'i

²⁴⁻²⁵ Ō'acũ tutuayɯ'rɯɣɯ marī ña'arō weeri níɣũ, cā'mota'amasīsami. Tojo nicā cũ tutuase me'rā cũ tiro, cũ asisteropɯ marīrē bu'iri marīrā nidutigɯ miamasīsami. Topure e'catiyɯ'rɯarāsa'a. Ō'acũ ni'cũ nigú marī wioɣɯ Jesucristo wērīse me'rā marī pecame'epɯ wa'abo'cārārē yɯ'rɯocɯ niwī. Cūrē nipe'tirā “Añuyɯ'rɯami, nipe'tirā bu'ipɯ wioɣɯ nimi”, wiopesase me'rā ni ējōpeoato. “Nipe'tirā a'ti turicjārārē dutigɯ wioɣɯ waro nimi”, niato. “Ne waropɯ, a'tiro nicā, be'ropɯ quē'rārē mejārōta nimi”, ninu'cūato. Tojota nirōɯa'a.

Tocā'rōta oja'a.

Juda

Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juãrẽ wéréca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juã sō'oní'que pũrĩrẽ oja'cũta ojacu niwĩ. Cũ bu'iri da'rero Patmos wãmetiri nũcũrõpu nígu, ojacu niwĩ.

A'ti pũrĩ Õ'acũ cũ ɦa'caronojõta be'ropure a'tiro weegusami nisere wereri pũrĩ ni'i.

Juã quẽ'egũ weronojõ cũ ĩ'a'quere ojacu niwĩ.

Cũ siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrã Asiapu nirãrẽ ojacu niwĩ.

Jesucristo Juãrẽ quẽ'ese weronojõ ĩ'o'que ni'i

¹ A'ti pũrĩ be'ropu wa'atjere Jesucristo wereri pũrĩ ni'i. Õ'acũ Jesucristore “Cã'rõacã be'ro a'tiro wa'arosa'a”, ni ĩ'ocu niwĩ. Cũ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ tere masĩdutigu tojo werecu niwĩ. Be'ro Jesucristo yu'u Juã wãmetigure tere wereturiawĩ. Cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musecjũ me'rã tojo weewĩ. Yu'uta Jesucristore da'rawã'ñaco'tegu ni'i. ² Yu'u ĩ'a'que nipe'tisere wereguti. Yu'u tu'o'que quẽ'rãrẽ wereguti. Õ'acũ ucũ'quere Jesucristo yu'ure añurõ werewĩ.

³ A'ti pũrĩ oja'caronojõ wa'atjo cã'rõ du'sa'a. No'o a'ti pũrĩrẽ Jesucristore ẽjõpeorãrẽ bu'egũnojo e'catise bocagusami. Tojo nicã a'ti pũrĩ Õ'acũ o'o'quere bu'ecã tu'orã pe'e quẽ'rã e'catise bocarãsama. No'o na a'ti pũrĩpu oja'quere diacjũ weerãnojo e'catise bocarãsama.

Juã Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'que ni'i

⁴ Yu'u musã Asiapu nirã siete Jesucristore ẽjõpeose cururicjãrãrẽ oja'a. Õ'acũ musãrẽ añurõ weeato. Musãrẽ añurõ ejerisãjãcã weeato. Õ'acũ ne waropũta ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami. Õ'acũ wiogu dujiri cũmurõ pu'to siete Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nu'cũma. Na topu nu'cũrã Espiritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisĩ'rĩrã weema. Na quẽ'rã musãrẽ añurõ weeato.

⁵ Tojo nicã Jesucristo musãrẽ añurõ weeato. Cũ Õ'acũ ye cjasere queoro weregu nimi. Cũta nipe'tirã wẽrĩ'cãrã duporo masãmu'tã'cu nimi. Cũ nipe'tirã a'ti di'tacjãrã wiorãrẽ dutimi. Marĩrẽ ma'imi. Cũ wẽrĩgũ, cũ ye dí me'rã marĩ ña'arõ wee'quere yu'rũowĩ. ⁶ Cũ wẽrĩse me'rã marĩ wiorã wa'apã. Tojo nicã Õ'acũ yere da'rari masã sãjãpã. Cũ pacu dutisere da'rato nígu marĩrẽ tojo weecu niwĩ. Cãrẽ añurõ e'catipeorã. Tojo tutuagu ninu'cũgũsami. Tojota niato.

⁷ Musã tu'oya. Õ'acũ bese'cu Cristo o'mecururipu dijatigusami. Cũ a'ticã, nipe'tirã ĩ'arãsama. Tojo nicã cãrẽ wẽjẽ'cãrãpu'ta ĩ'asãjãrãsama. Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã cũ a'ticã ĩ'arã, utirãsama. Tojota wa'arosa'a.

⁸ Marĩ wiogu Õ'acũ tutuayurũnu'cãgũ a'tiro nimi: “Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i.” Õ'acũ ne waropũta ní'cu nimi. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũmi. Be'ropu quẽ'rãrẽ apaturi a'tigusami.

Juã Jesucristore quẽ'ese weronojõ ĩ'a'que ni'i

⁹ Yu'u Juã musã acaweregu weronojõ ni'i. Musã weronojõta yu'u quẽ'rã pi'eti'i. Marĩ ni'cãrõnojo Õ'acũ põ'rã ni'i. Tojo nicã ña'arõ wa'acã,

Jesucristo marĩrẽ wãcũtutuasere o'omi. Yũ'u Patmos wãmetiri nũcũrõpũ bu'iri da'reri wi'ipũ niwũ. Õ'acũ ye queti, Jesucristo ucũ'quere werese ye bu'iri topũ niwũ. ¹⁰ A'tiro wa'awũ yũ'ũre. Ni'cã soorinũmũ Espĩritu Santu tutuaro me'rã quẽ'ese weronojõ ï'owĩ. Wãcũña marĩrõ yũ'ũ sẽ'ema pe'e tutuaro ucũcã tũ'owũ. Cũ ucũse coroneta putiro weronojõ bũsũwũ. ¹¹ Cũ yũ'ũre a'tiro niwĩ:

—Yũ'ũta nimũ'tãgũ, nituogupũ ni'i. Nipe'tise mũ'ũ ï'asere ni'cã pũrĩpũ ojaya. Mũ'ũ oja'quere Asiapũ nirã siete cururi Jesucristore ãjõpeose cururicjãrãrẽ o'óya. Na a'ticũrã nima: Éfesocjãrã, Esmirnacjãrã, Pérgamocjãrã, Tiatiracjãrã, Sardicjãrã, Filadelfiacjãrã, tojo nicã Laodiceacjãrãrẽ o'óya, niwĩ.

¹² Cũ tojo ucũcã tũ'ogũ, yũ'ũ ¿noa niti? nígũ, majãmiĩ'awũ. Sietepagũ sĩ'ose uru me'rã wee'quepagũre ï'awũ. ¹³ Tepagũ wa'teropũ ni'cã masũrẽ ï'awũ. Cũ su'tiro yoarojore sãñawĩ. Cũ cutiropũ uru me'rã wéeca dare dũ'tewĩ.

¹⁴ Cũ poari añurõ butise poari niwũ. Cũ caperi pe'e pecame'e ãjũrĩ põ'rã weronojõ asiwũ. ¹⁵ Cũ dũ'pocãrĩ cõme asipa'acjũ pecame'epũ ãjũrõ weronojõ niwũ. Cũ ucũse peje maarĩ pu'eeja o'mabũrose weronojõ bũsũwũ. ¹⁶ Cũ diacjũcamocãpũ siete ñocõarẽ cũowĩ. Cũ ɯseropũ ni'cã pjĩ wiori pjĩrẽ cũowĩ. Ti pjĩ pũaperi osoyojaca pjĩ niwũ. Cũ diapoa ɯmũcocjũ mujĩpũ ɯpũtũ asistero weronojõ niwũ.

¹⁷ Cũrẽ ï'aũcuagu, wẽrĩgũ weronojõ cũ dũ'pocãrĩ tiro bũ'rũque'acãti. Yũ'ũ tojo wa'acã ï'agũ, cã diacjũcamocã me'rã ñapeo, yũ'ũre niwĩ:

—Uiticã'ña. Yũ'ũta nimũ'tãgũ, nituogupũ ni'i. ¹⁸ Catinu'cũgũ ni'i. Todũporopũre wẽrĩwũ. Ni'cãrõacãrẽ catinu'cũcã'a. Yũ'ũ masãrẽ wẽrĩdutimasĩ'i. Pecame'epũ wa'adutimasĩ'i. ãpẽrã quẽ'rãrẽ “Pecame'epũ wa'asome”, nĩmasĩ'i. ¹⁹ Mũ'ũ ï'a'quere, ni'cãrõacã nisere ojaya. Be'ropũ mũ'ũ ï'atje quẽ'rãrẽ ojaya. ²⁰ Apeyere masã todũporopũ masĩno'ña marĩ'quere weregũti. ã'rã siete ñocõa a'tiro nisĩ'rĩrã weema. Na yũ'ũre ãjõpeose cururicjãrã wiorã sũ'ori nirã nima. Siete sĩ'ose uru me'rã wee'quepagũ quẽ'rã a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Te ticũsepagũ yũ'ũre ãjõpeose cururicjãrã nima, nisĩ'rĩrõ wee'e, niwĩ.

2

Éfesocjãrãrẽ oja'que ni'i

¹ Jesucristo a'tiro niwĩ:

“Éfesocjãrã, yũ'ũre ãjõpeori curuacjãrã wiogũ sũ'ori nigũrẽ a'tiro ni ojaya: ‘Yũ'ũ siete ñocõarẽ diacjũcamocãpũ cũo'o. Tojo nicã siete sĩ'ose uru me'rã wee'quepagũ wa'teropũ sija'a. ² Nipe'tise mũsã weesere yũ'ũ masĩ'i. Mũsã da'rãse, mũsã wãcũtutuasere masĩ'i. Tojo nicã ña'arõ weerãrẽ mũsã ɯatisere masĩ'i. Mũsã basu ãpẽrã na nisetisere ï'amasĩ'i. Na “Jesucristo besecũ'cãrã ni'i”, nima. Tojo nimirã, nitima. Tojo weerã narẽ ï'arã, “Nisoorã nima”, ni'i. Mũsã na tojo weesere masĩ'i. ³ Yé cjasere da'rarã, mũsã ɯpũtũ pi'etiwũ. Mũsã te pi'etisere nũ'cãwũ.

⁴ ”’Mũsã añurõ weemicã, apeyenojõ mũsãrẽ werenemosĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Mũsã ne waro ma'inũ'cã'caro weronojõ weewe'e. ⁵ Tojo weerã mũsã ne waropũ añurõ wee'quere wãcũña. Mũsã ña'arõ wee'quere bũjawetiya. Ne waropũ niseti'quereta weeya tja. Mũsã dũcayuticã, mũsã ya curuacjãgũ sĩ'ocjũre cõ'agũti. ⁶ Apeye mũsã weese pe'e añu ni'i. Nicolaíta wãmetiri

curuacjārã weesetisere musã ne cã'rõacã uawe'e. Yu'u quẽ'rã tere ne uawe'e.

⁷ ”Espíritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. A'tiro ni'i. Yu'u pacu tiro añurõ Paraíso wãmetiropu ni'cãgũ yucugũ ni'i. Añurõ wee yu'rãwetirã ãjõpeodu'utirã tigu ducare ba'a, catinu'cũrãsama', ni ojaya”, niwĩ.

Esmirnacjãrãrẽ oja'que ni'i

⁸ Apaturi Jesucristo ninemowĩ tja:

“Esmirnacjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: ‘Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. Yu'u wẽrĩ masã'cu ni'i. ⁹ Nipe'tise musã weesere masĩ'i. Musã pi'etise, pajasecuosere masĩ'i. Tojo pajasecuomirã, peje cuorã weronojõ ni'i. Apeyere masĩ'i. Æpẽrã “Judío masã ni'i”, nima. Tojo nimirã, musãrẽ ña'arõ ucũma. Na judío masã waro nitima. Na wãtĩ ya curuacjãrã nima. ¹⁰ Musã pi'etiatjere uiticã'ña. Wãtĩ ni'cãrẽrã musã ãjõpeosere du'udutigu bu'iri da'reri wi'ipu sãjãacã weegusami. Musã yoaticã diez numurĩta pi'etirãsa'a. Tojo weemicã, téẽ wẽrĩrãpu tojota ãjõpeoyapaticã'ña. Yu'u tiropu musãrẽ catinu'cũcã weeguti.

¹¹ ”Espíritu Santu Jesucristore ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yu'rãwetirã ãjõpeodu'utirã pecame'epu wa'asome', ni ojaya”, niwĩ.

Pérgamocjãrãrẽ oja'que ni'i

¹² Jesucristo ninemowĩ tja:

“Pérgamocjãrã, yu'ure ãjõpeori curuacjãrã wiogu su'ori nigũ quẽ'rãrẽ a'tiro ojaya: ‘Yu'u pãaperi osoyojaca pjĩ wiori pjĩrẽ cuogu ni'i. ¹³ Yu'u musã nipe'tise weesere masĩpe'ocã'a. Musã ya macã Pérgamo quẽ'rãrẽ masĩ'i. Ti macãpu wãtĩa wiogu dutiro cuosami. Topu nimirã, musã yu'ure sirutunu'cũ'u. Yu'ure ãjõpeodu'uwe'e. Sõ'onícatero musã ya macã wãtĩ nirõpãre a'tiro wa'acaro niwũ. Antipas wãmetigu Õ'acũ ye cjasere queoro werecu niwĩ. Æpẽrã cãrẽ musã wa'terõpu nigũrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Tita quẽ'rãrẽ musã yu'ure ne ãjõpeodu'utiwu.

¹⁴ ”Apeye musãrẽ a'tiro werese cu'o. Duporõpu ni'cũ Balaã wãmetigu nicu niwĩ. Cũ Balac wãmetigure a'tiro bu'ecu niwĩ: “Mu'u Israe curuacjãrãrẽ ña'arõ weedutiya”, nicu niwĩ. “Narẽ musã ãjõpeogure o'o'que di'ire ba'adutiya”, nicu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'ogu, Balac na wẽjẽ ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjãrãrẽ ba'aduticu niwĩ. Tojo nicã na ña'arõ a'metãrãbajaque'aticã weecu niwĩ. A'tocatero musã wa'tero ni'cãrẽrã Balaã weeduti'quenojõrẽ sirutuma. ¹⁵ Apeye quẽ'rãrẽ ni'cãrẽrã yu'u yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã bu'esere sirutuma. Ne du'usĩ'rĩtima. ¹⁶ Tojo weerã nipe'tise musã ña'arõ weesere bujawetiya. Musã ducayuticã, musã tiropu wa'aguti. Ya pjĩ wiori pjĩ userõpu cuori pjĩ me'rã musãrẽ bu'iri da'reguti.

¹⁷ ”Espíritu Santu yu'ure ãjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cuorã cã ucũsere tu'oya. Queoro wee yu'rãwetigu ãjõpeodu'utigure manã wãmetise u'muse cjasere ecagusa'a. Tojo nicã cãrẽ ãtãpe butiri pere o'oguti. Ti pepu masĩno'ña marĩrĩ wãmerẽ ojano'rõsa'a. Ne ni'cũ te wãmerẽ masĩsome. Ti pere cuogu dia'cũ masĩgũsami', ni ojaya”, niwĩ.

Tiatiracjãrãrẽ oja'que ni'i

¹⁸ Jesucristo ninemowĩ tja:

“Tiatiracjārā, yu'ure ějōpeori curuacjārā wioḡu sʉ'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u Ō'acũ macũ caperire pecame'e ũjūrĩ pō'rā weronojō cʉoḡu ni'i. Tojo nicā yu'u du'pocārĩ cōme asipa'acjʉ weronojō ni'i. ¹⁹ Nipe'tise musā weesere masĩpe'ocā'a. Musā ma'ise, ějōpeose, a'merĩ weetamuse, wācūtutuasere masĩ'i. Ni'cārōacārē musā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. ²⁰ Tojo nimicā, apeye musārē weresĩ'rĩ'i. A'tiro ni'i. Musā sō'oníco Jezabere cō'awe'e. Co “Ō'acũ wereduti'quere wereturiago wee'e”, nimimo. Tojo nimigō, yu'ure da'raco'terārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o ʉaro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icʉ di'ire, na yee'cʉre ějōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. ²¹ Ti nʉmʉpʉ co ña'arō wee'quere bujaweti dʉcayudutimiwũ. Ne dʉcayusĩ'rĩtimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usĩ'rĩtimo. ²² Tojo weegʉ co ña'arō weesere du'uticā ĩ'agũ, core dutiticā weegʉti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārārē ʉpʉtʉ pi'eticā weegʉti. ²³ Co pō'rārē wēricā weegʉti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ějōpeose cururicjārā a'tiro nirāsama: “Cũ masā tʉ'oña'sere masĩmi”, nirāsama. “Na po'peapʉ wācʉsere, ũsā quē'rārē masĩpe'ocā'mi”, nirāsama. “Marĩ nisetisere queoro wapeyegʉsami”, nirāsama. ²⁴ Āpērā musā Tiatirapʉ nirā Jezabel bu'esere sirututirā, wātĩa wioḡu ye cjase ya'yiosere masĩtirānojō pe'ere a'tiro nigʉti: “Musārē apeye dutinemosome. ²⁵ A'te dia'cūrē weeya. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'ʉ a'tiri curapʉ weenu'cũcā'ña.” ²⁶ Queoro yu'ʉ ʉaronojō wee yu'rʉweti ějōpeodu'utirā, tojota weeyapaticā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weegʉti. ²⁷ Yu'ʉ pacʉ yu'ure nipe'tise macārĩcjārā wioḡu sōrōwĩ. Yu'ʉ quē'rā narē mejārōta sōrōḡũti. Yarā a'tiro weerāsama. Ña'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegũ me'rā bapari di'i me'rā yee'queparʉre paamʉtōrō weronojō narē weerāsama. ²⁸ Apeye quē'rārē yu'ʉ ʉaro weenu'cũḡūrē a'tiro weegʉti. Narē sʉ'ori nigʉ weronojō nigʉsami. Ñocōawũ bo'reque'ari cura mʉjātigʉ weronojō nigʉsami. ²⁹ Espĩritu Santu Jesucristore ějōpeorārē ucũmi. O'meperi cʉorā cũ ucʉsere tʉ'oya', ni ojaya”, niwĩ.

3

Sardi wāmetiri macācjārārē oja'que ni'i

¹ Jesucristo ninemowĩ tja:

“Sardicjārā, yu'ure ějōpeori curuacjārā wioḡu sʉ'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'ʉ siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē cʉo'o. Na Espĩritu Santure nipe'tise tutuase cʉoḡu nimi, nisĩ'rĩrā weema. Tojo nicā ticʉrāta tja ñocōarē cʉo'o. Nipe'tise musā weesere masĩpe'ocā'a. Musā “Ō'acũ yere añurō weema” nino'rā ni'i. Tojo nimirā, wēricārā weronojō ni'i. Cũ yere ne weewe'e. ² Tʉ'omasĩña. Musā añurō weese pe'tiro wee'e. Du'saseacārē añurō weeya. Musā weesere a'tiro ĩ'a'a. Ō'acũ ĩ'orōpʉre musā queoro weewe'e. ³ Musārē bu'e'quere wācũña. Tereta sirutuya. Musā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'ʉ yajari masũ weronojō weegʉti. Wācũña marĩrō musā tiropʉ bu'iri da'reḡu wa'agʉti.

⁴ ”Tojo nimicā, ti macā Sardi musā wa'teropʉre pejetirācā añurō weerā nima. Na ña'arō weesere ĩ'acũu sirututima. Su'ti ũ'irĩtirā weronojō nitima. Añurō wee'cārā niyurā, yu'ʉ me'rā nirāsama. Su'ti butise sãñārā weronojō bu'iri marĩrā nirāsama. ⁵ Āpērā quē'rā añurō wee yu'rʉwetirā ějōpeodu'utirānojō su'ti añurō butise sãano'rāsama. Catinu'cũse cʉorā na wāmerē ojaō'oca pūrĩpʉ cʉorā na wāmerē ne

coeno'some. Coeno'rōnojō o'orā, yu'u pacu ĩ'orōpūre yu'u “Narē masī'i”, nigūti. Mejārōta cūrē wereco'terā ĩ'orōpū quē'rārē nigūti. ⁶ Espiritu Santu Jesucristore ějōpeorārē ucūmi. O'meperi cūorā cū ucūsere tū'oya', ni ojaya”, niwī.

Filadelfiacjārārē oja'que ni'i

⁷ Jesucristo ninemowī tja:

“Filadelfiacjārā, yu'ure ějōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u ña'ase moogū, diacjū nigū ni'i. Yu'u dūporocjū wiogu Davi ya sawire cūo'o. Yu'u ni'cūta masā Ō'acū tiropu wa'acā weemasī'i. Āpērā wa'aticā quē'rārē weemasī'i. Yu'u pāocā, ne apī bi'amasītimi. Bī'acā quē'rārē, ne apī pāomasītimi. Mūsārē a'tiro weregūti. ⁸ Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Yu'u mūsārē peje yé cjasere wereatjere cūuwū. Tere weemasī'i. Ne ni'cū tere cā'mota'amasītimi. Mūsā tutuatirā ni'i. Tutuatimirā, yé bu'esere añurō yu'ti'i. Yé cjasere āpērārē ucūrā, “Cūrē masī'i”, ni'i. ⁹ Āpērā a'tiro nisama: “Judío masā ni'i”, nisama. Tojo nimirā, judío masā waro nitima. Nisoori masā wātīa wiogu ya curuacjārā nima. A'tiro weegūti narē. Narē mūsā dūporo ejaque'acā weegūti. Yu'u tojo weecā, yu'u mūsārē ma'isere masīrāsama. ¹⁰ Mūsārē mejēcā wa'acā wācūtutuaduti'quere queoro weewu. Tojo weegu nipe'tirā a'ti turicjārā pi'etiri cura mūsārē co'tegūti. Nipe'tirā a'ti turicjārārē ¿de'ro ějōpeomitina? nígū, narē pi'eticā weegūti.

¹¹ ”Maata a'tigūti tja. Mūsā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Mūsā queoro weetirā, Ō'acū mūsārē o'oboca be'to, cū “O'ogūti” ní'quere bajuriobosa'a. Āpērārē o'obosami. Tojo weerā queoro weenu'cūcā'ña. ¹² Añurō wee yu'rūweti ějōpeodu'utirārē yu'u pacu pū'to cūgūti. Na cū ya wī'i cjase botari weronojō cū pū'to ninu'cūrāsama. Yu'u pacu wāmerē napūre ojagūti. Cū ya macā wāme quē'rārē ojagūti. Cū ya macā, ape ma'ma macā Jerusalē wāmeti'i. Ti macā u'mūse cja macā ni'i. A'ti nucūcāpu dijatirosa'a. Yu'u quē'rā narē yu'u wāme, ma'ma ape wāme ojagūti. ¹³ Espiritu Santu Jesucristore ějōpeorārē ucūmi. O'meperi cūorā cū ucūsere tū'oya', ni ojaya”, niwī.

Laodiceacjārārē oja'que ni'i

¹⁴ Jesucristo ninemowī tja:

“Laodiceacjārā, yu'ure ějōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'u diacjū ucūgū ni'i. Ō'acū ye quetire queoro werenu'cūgū ni'i. Ō'acū yu'u me'rā nipe'tisere weecu niwī. ¹⁵ Nipe'tise mūsā weesere masīpe'ocā'a. Yarā nimirāta, bu'iacā waro ějōpeo'o. Mūsā ějōpeorā waro nicā, añubopā. Yu'ure ějōpeoticā, ña'a nībosa'a. Yu'ure bu'iacā ějōpeocāma, totā ña'ayu'rūa'a. ¹⁶ Mūsā tojo weesere yabiyu'rūa'a. ¹⁷ Mūsā a'tiro ucū'u: “Peje cūo'o. Nipe'tise añurō wa'a'a. Ne dū'sawe'e”, ni'i. Mūsā ne tū'omasīwe'e. Pajasecūorā waro weronojō caperi bajuno'tirā, su'ti marīrā weronojō ni'i. ¹⁸ Tojo weegu mūsārē nigūti. Mūsā uru pecame'epū ũjūa apo'que yu'u cūosere ñe'eña. Pi'etimirā yu'ure ějōpeorā, uru cūorā weronojō ni'i. Tere cūorā, mūsā peje cūorā nirāsa'a. Apeye quē'rārē su'ti butise yu'u cūosere sãñaña. Mūsā tere sãñacā, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yu'rūono'cārā nirāsa'a. Tojo nicā caperi piose yu'u cūosere ñe'eña. Mūsā te pióca be'ro añurō ĩ'arāsa'a tja. Yé cjasere añurō masīrāsa'a. ¹⁹ Yu'u ma'irā nipe'tirārē tu'tibocure'e. Na ña'arō weesere du'udutigū tojo wee'e.

Tojo weerã yé cjasere ʉpʉtʉ weesĩ'rĩña. Mʉsã ña'arõ wee'quere bujaweti dʉcayuya.

²⁰ ”Tʉ'oya. Yʉ'u sãjãasĩ'rĩgũ, ni'cũ sope pʉ'to pisunu'cũgũ weronojõ ni'i. No'o yʉ'ʉre tʉ'ogʉ, cũ me'rã nidutigu pãosõrõgũnojõrẽ a'tiro weegʉti. Cũ me'rã su'ori e'cati, ninu'cũgũti. Cũ quẽ'rã yʉ'u me'rã mejãrõta weegʉsami.

²¹ ”Añurõ wee yʉ'rʉweti ẽjõpeodu'utirãrẽ yʉ'u me'rã wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dʉpogʉti. Yʉ'ʉmarĩcã, añurõ wee yʉ'rʉweti'cʉ yʉ'u pacʉ me'rã wiogʉ dujiri cũmurõpʉ ni'i. Tojota yʉ'u quẽ'rã narẽ mejãrõta weegʉti. ²² Espĩritu Santu Jesucristore ẽjõpeorãrẽ ucũmi. O'meperi cʉorã cũ ucũsere tʉ'oya', ni ojaya”, niwĩ.

4

ʉ'mʉsepʉ na Õ'acũrẽ ẽjõpeosere ĩ'a'que ni'i

¹ Be'ro yʉ'u Juã ʉ'mʉsepʉ ĩ'amorõwũ. Topʉ ni'cã sope susucã ĩ'awũ. Sõ'onícatero coroneta putipʉ puti'caro weronojõ bʉsʉ'cʉta tja ucũwĩ. A'tiro niwĩ yʉ'ʉre:

—A'topʉ mʉjãtia. Be'ro wa'atjere mʉ'ʉrẽ ĩ'ogũtiga wee'e, niwĩ.

² Cũ tojo nĩca be'roacã maata Espĩritu Santu tutuaro me'rã yʉ'ʉre ʉ'mʉsepʉre miawĩ. Topʉ wiogʉ dujiri cũmurõrẽ ĩ'awũ. Ti cũmurõpʉ dujigʉre ĩ'awũ. ³ Cũ ʉtãpe pũrõ asipa'ari pe weronojõ bajugʉ niwĩ. Jasper o cornalina ʉtã sõ'acja wa'teri pe weronojõ asipa'awĩ. Ti cũmurõ sumutore ni'cã da bu'eda nimajãmisutʉawʉ. Pũrõ ya'sari da esmeralda wãmetiri pe weronojõ asipa'awʉ. ⁴ Wiogʉ dujiri cũmurõ tiropʉ veinticuatro wiorã dujise cũmurĩ niwũ. Te dujise cũmurĩpʉre ticʉrãta tja wiorã bʉcʉrã dujiwã. Na su'ti butisere sãñawã. Nánucũ na dʉpopapʉre uru me'rã wee'que be'torire pesawã. ⁵ Õ'acũ wiogʉ dujiri cũmurõpʉre bʉpo ya'baro weronojõ bajuwʉ. Tojo nicã bʉpo paaro weronojõ pũrõ bʉsʉwʉ. Ti cũmurõ tiro siete sĩ'ose tuturi nu'cũwũ. Te tuturinucãta tja Õ'acũrẽ wereco'terã bajutirã nima. Náta Espĩritu Santure tutuase cʉogʉ nimi, nisĩ'rĩrã weema. ⁶ Apeye quẽ'rã ti cũmurõ tiro dia pajiri maa weronojõ bajuro acostiro niwũ.

Ti cũmurõ sumutopʉ ăpẽrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã nu'cũwã. Nipe'tiro na diapoapʉ, na sẽ'emapʉre caperi cʉobi'awã. ⁷ Nimʉ'tãgũ yaĩ pajigʉ sõ'agũ weronojõ bajuwĩ. Cũ be'rocjũ wecʉ weronojõ bajugʉ niwĩ. Cũ be'rocjũ masũ weronojõ diapoatigʉ niwĩ. Cũ be'rocjũ á pacʉ wʉwã'cãgũ weronojõ bajugʉ niwĩ. ⁸ Nipe'tirã nánucũ seis wʉuse cʉowã. Na wʉuse bu'i, na wʉuse docapʉ caperi weronojõ bajuse peje cʉowã. Na ʉmʉcore, ñamirẽ a'tiro bʉsʉnu'cũwã:

Õ'acũ marĩ wiogʉ añubutiagʉ, ña'ase moogũ nimi.

Tutuayʉ'rʉgʉ nimi.

Cãta nimi ne waropʉta ní'cʉ.

A'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũcã'mi.

Be'ropʉ quẽ'rãrẽ apaturi a'tigʉsami, niwã.

⁹ Wiogʉ dujiri cũmurõpʉ dujigʉ, catinu'cũgũrẽ na ba'paritirã añurõ ucũ, e'catise o'owã. ¹⁰ Na tojo weesetirinucũ sõ'onícãrã veinticuatro wiorã bʉcʉrã cũ dʉporo ejaque'amujãwã. Cũ catinu'cũgũrẽ ñubuepeowã. Cũ dʉ'pocãrĩ tiropʉ na ye uru me'rã wee'que be'torire cũuwã. Tojo nicã na veinticuatro wiorã bʉcʉrã a'tiro niwã:

¹¹ Õ'acũ ʉsã wiogʉ, mʉ'ʉ añubutiagʉ ni'i.

Mʉ'ʉrẽ añurõ ucũrõʉa'a.

Mu'u nipe'tirā yu'ruroo añuyū'rugu, tutuayū'rūnu'cāgū ni'i.
 Mu'u nipe'tisere wee'cu ni'i.
 Mu'u uaro me'rā nipe'tise ni'i.
 Te mu'u uaro me'rāta nipe'tise weeno'caro niwā, niwā.

5

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāamasīse ni'i

1 Ō'acū u'mūse wioḡu dujiri cūmurōpū dujiwī. Cū ni'cā papera tūrūrē diacjūcamocāpū cūowī. Ti tūrū pūaperi ojáca tūrū niwā. Sietetiri pi'rabi'aca tūrū niwā. 2 Wioḡu dujiri cūmurō pu'to ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū tutuagūre ī'awā. Cū tutuaro me'rā a'tiro sērītiña'wī:

—¿Noanojō a'ti tūrūrē pāomasīacjū añugū niti?

3 Ne ni'cū u'mūsepū nigū, a'ti nucūcāpū nigū, tojo nicā a'ti turi docapū nigū ti tūrūrē pāamasītiwī. Tojo nicā ne cā'rō ti tūrūrē pāa bu'eacjūre ī'ano'ña marīwā. 4 Yu'u Juā ne ni'cū ti tūrūrē pāamasīticā, te oja'quere bu'emasīticā ī'agū, pūrō utiwū. 5 Yu'u utiri cura ni'cū wioḡu bucu yu'ure niwī:

—Tocā'rōta utiya. Dūporocjū wioḡu Davi pārāmi nituriagū añurō wee yu'rūwetitojawī. Cū Judā ya curuacjū yai sō'agū tutuamū weronojō wioḡu nimi. Cū a'ti tūrūrē pāamasīmi. Te pi'rabi'a'que quē'rārē pāamasīmi.

6 Cū tojo níca be'ro yu'u Cristo masāmujāa'cūre ī'awā. Cū oveja wī'magū wējēno'cu weronojō bajuwī. Cū wioḡu dujiri cūmurō pu'to catigū nu'cūwī. Sō'onícārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā wiorā bucurā wa'teropū nu'cūwī. Cū siete capesa'ri cuogū niwī. Ticūseta tja caperi quē'rārē cūowī. Cū capesa'ri tutuase cuogū nimi, nisī'rīrō wee'e. Cū caperi pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Cū Espīritu Santure cūomi. Tojo weegū nipe'tisere, nipe'tiropū nisere masīpe'ocā'mi, nirō wee'e. 7 Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugū wioḡu dujiri cūmurō pu'topū wa'awī. Topū wioḡu diacjūcamocāpū cūóca tūrūrē miiwī. 8 Cū tojo weecā ī'arā, na ba'paritirā catirā weronojō bajurā, tojo nicā veinticuatro wiorā bucurā cū dū'pocāpū ejaque'awā. Nánucū buapūtēse pacare cūowā. Nánucū uru me'rā wee'que pari baparire cūowā. Te pari u'mūtise ūjūamorōsere poosetise pari niwā. Te u'mūtise Ō'acūrē ējōpeorā na sērīse ni'i, nisī'rīrō wee'e. 9 Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugūre apeye ma'ma basasere basapeowā. A'tiro niwā:

Mu'u añugū ni'i.

Mu'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

A'te pi'rabi'a'quere pāamasī'i.

A'tiro ni'i.

Mu'u wējēno'cu niwā.

Mu'u wērīse me'rā, mu'u dí me'rā nipe'tirā masā Ō'acū yarā niato nígū wapayecu niwā.

Nipe'tise cururicjārārē, mejēcā ucūrārē, nipe'tiropū nirārē Ō'acū yarā wa'acā weecu niwā.

Tojo weegū mu'u a'ti tūrūrē miimasī'i.

10 Ō'acū yarārē wiorā sājācā weecu niwā.

Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sōrōcu niwā.

Nipe'tiropū jārārē dutirāsama, ni basawā.

11 Be'ro yu'u u'mūsepū nirā Ō'acūrē wereco'terā pājārārē ī'awā. Na ucūsere tū'owū. Na pājārā a'tiro weewā. Wioḡu dujiri cūmurō sumuto,

tojo nicā ba'paritirā catirā weronojō bajurā, āpērā wiorā bəcūrā sumuto nu'cūmajāmisutuawā. Pājārā waro niyu'rūoquejocā'wā. ¹² Tutuaro me'rā a'tiro niwā:

Oveja wī'magū na wējēno'cu añugū waro nimi.

Tojo weegu nipe'tirārē dutimasīmi.

Nipe'tisere cūomasīmi.

Nipe'tisere masīpe'omi.

Tutuagu nimi.

Nipe'tirā “Añuyū'ruami” nino'gū nimi.

Cū Ō'acū asistesere cūogu nimi.

Nipe'tirā cūrē ñubuepeoma, ni basawā.

¹³ Be'ro āpērā ucūse quē'rārē tu'owū. Na a'ticūrā niwā: Nipe'tirā Ō'acū wee'cārā ũ'mūsepū nirā, a'ti di'tapū nirā, di'ta po'peapū nirā niwā. Tojo nicā dia pajiri maapu nirā niwā. Na a'tiro basapeowā:

Wiogu dujiri cūmurōpū dujigūre nipe'tirā ñubuepeoato.

Nipe'tirā cūrē “Añuyū'ruami”, niato.

“Asistese, tutuase cūogu nimi”, niato.

Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rārē tojota ñubuepeonu'cūcā'to, niwā.

¹⁴ Na tojo nicā tu'orā, sō'onícārā ba'paritirā catirā weronojō bajurā “Tojota wa'ato”, niwā. Āpērā veinticuatro wiorā bəcūrā ejaque'a, cūrē catinu'cūgūrē ñubuepeowā.

6

Oveja wī'magū papera tūrūrē pāawā'cā'que ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ti tūrū pi'rabi'a'quere pāacā ī'awū. Cū pi'rabi'amū'tā'caro pāāca be'ro ni'cū sō'onícārā ba'paritirā catise cūrā nimū'tāgū yai pajigu sō'agū weronojō bajugu ucūserē tu'owū. Cū ucūse bu'po paase weronojō busuwū. A'tiro niwī:

—A'tia.

² Cū tojo nīca be'ro ni'cū cabayu butigure ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cā buacatjērē cuowī. Āpērā cūrē ni'cā be'to dūpoapu pesari be'tore peowā. Cū a'mewējē wapata'a'cu apaturi a'mewējē wapata'aguti weewī tja.

³ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, apī catise cūogu wecu weronojō bajugu nimū'tāgū be'rocjū ucūwī tja:

—A'tia, niwī.

⁴ Be'ro apī cabayu sō'agū wijawī. Cū bu'i pesagure a'ti turipu nirārē a'mewējēdutigu o'owī.

—A'mequēse marīrō niticā'to, niwī. Masārē a'mewējēcā weewī. Cūrē pajiri pjījore o'owī.

⁵ Be'ro tja Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū tojo weecā, apī catise cūogu masū weronojō diapoatigu ucūwī:

—A'tia, niwī.

Be'ro apī cabayu ñigūrē ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cārō nucūse queorore cuowī. ⁶ Catise cūrā weronojō bajurā wa'teropure ni'cū ucūcā tu'owū. A'tiro niwī:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cā kilo trigo peri ni'cā nūmū da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. I'tia kilo cebada peri ni'cā nūmū

da'rawapata'ase weronojō wapatirosa'a. Ɖ'se piritari ba'ase, tojo nicā u'seducaco vino pe'ticā weeticā'to, niwī.

7 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī. Cū pāacā, apī catise cuogu á pacu wuuwā'cāgū weronojō bajugu ucūcā tu'owu:

—A'tia, niwī.

8 Be'ro apī cabayure ĩ'awū. Cū butiwijigu niwī. Cū bu'i pesagu Wērise wāmetiwī. Cū be'ro apī wērī'cārā na nirōcjūpu sirutuwā'cātiwī. Oveja wī'magū a'ti turicjārārē cārōacā deco me'rā dūjaro wējēdutigu o'ówī. A'mewējēse me'rā, ujaboase me'rā, dutitise me'rā boadutigu o'ówī. Tojo nicā wa'icūrā, yaiwa me'rā masārē wējēdutigu o'ówī.

9 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, na Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō ñubuepeowuarore ĩ'awū. To docapu Ō'acūrē ējōpeorā wējēno'cārā ejeripō'rārī niwū. Na cūrē ējōpeose bu'iri, tojo nicā Jesucristo ye quetire werese bu'iri wējēno'cārā niwā. 10 Na tutuaro me'rā ucūwā. A'tiro niwā:

—Wiogu, añubutiagu, mū'u ña'ase moogū ni'i. Mū'u “Weeguti” ní'quere queoro wee'e. ¿De'ro nicā mū'u nucūcācjārā ūsārē wējē'cārārē bu'iri da'rea'megūsari?

11 Be'ro narē su'ti butisere o'owī. A'tiro niwī:

—Sooníña yujupu. Āpērā musā acawererā Jesucristo yere wererā musā weronojō wējēno'rāsama. Musā soorāsa'a. Téé “Ticūrārē wējērāsama” ní'que wa'acāpu soorāsa'a, niwī.

12 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō narāsāwū. Mujīpū ūmucocjū na'itī'a wa'awī. Wērī'cārārē bujawetirā su'ti ñise sāñarō weronojō wa'awī. Mujīpū ñamicjū dí weronojō pūrō sō'awī. 13 Ñocōa quē'rā ū'muarōpu ní'cārā nucūcāpu burūdijawā. Na yucuduca wī'mase weronojō wa'awā. Yucuducamaricā wī'rō pūrō wa'acā, burūdija'a. Tojo weronojō wa'awā. 14 Ɖ'muse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awu. Nipe'tise ūrūpagu, opañoa apesepu wa'awu. 15 A'ti ūmucocjārā wiorā ūtā tutiripu du'tiwā. Tojo nicā ūrūpagu cjase ūtāpaga pacase docapu du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cuorā, surara wiorā, tutuarā, da'raco'terā, da'raco'tetirā du'tiwā. 16 Na ūrūgūrē, ūtāpagare niwā:

—Ɖsā bu'i burupejaya. Wiogu dujiri cūmurōpu dujigu ūsārē bu'iri da'regu weemi. Ɖsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ūsārē uputu bu'iri da'regu weemi. Cā'mota'aya. 17 Masārē bu'iri da'reatji nūmū nitoja'a. ¿Noa pōtēobosari tere? ni caricūwā.

7

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē ñaacūu'que ni'i

1 Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu te pi'rabi'a'quere pāacā ĩ'áca be'ro apeye ĩ'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpūre ba'paritise sumutoripu nu'cūcā ĩ'awū. Nánucū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapūre, dia pajiri maapūre, yucupagu bu'ipūre wēeotiwu. 2 Apī Ō'acūrē wereco'tegu quē'rārē ĩ'awū. Cū mujīpū mujātiro pe'e a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme ñaacūurōrē cuowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutivo'cārā niwā. Cū narē caricūwī:

³ —Di'ta, maarē, yucupagure dojorētīcā'ña yujupɤ. Marī wiogure da'raco'terārē na diapoapɤ cū wāmerē ñaacūuca be'ropɤ dojorēña, niwī.

⁴ Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pārāmerā nituriase cururicjārā na diapoapɤ ñaacūuno'wā. ⁵ Judá ya curuacjārā doce mil ojañaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. ⁶ Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Neftalí ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁷ Tojo nicā Simeó ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Leví ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁸ Zabulō ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Benjamí ya curuacjārā quē'rā ticurāta doce mil ñaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripure ñaacūuno'cārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sãnarã pãjãrã Õ'acũ põtëorõ nu'cũse queti ni'i

⁹ Israe ye cururicjārārē ñaacūuno'ca be'ro a'tiro ĩ'awũ. Pãjãrã masã nipe'tise cururicjārā, mejēcã ucūrã, nipe'tirocjarãpɤre ĩ'awũ. Na wiogu dujiri cūmurõ põtëorõ, tojo nicã Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugɤ põtëorõ nu'cūwã. Pãjãrã waro niwã. Ne ba'paqueota basiotiwã. Na su'ti butisere sãña, pũrĩ opa querire cɔowã. ¹⁰ Na caricūwã:

Õ'acũ marī wiogu marĩrē yɤ'rɤogɤ nimi.

Cũ wiogu dujiri cūmurõpɤ dujimi.

Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugɤ quē'rã marĩrē yɤ'rɤogɤ nimi, ni caricūwã.

¹¹ Nipe'tirā Õ'acūrē wereco'terã wiogu dujiri cūmurõ sumutopɤ nu'cūmajãmisutuawã. Tojo nicã sō'onícãrã wiorã bucãrãrē, ãpērã catise cɔorã weronojõ bajurãrē majãmisutuawã. Na Õ'acūrē wereco'terã wiogu dujiri cūmurõ tiro ejaque'a, Õ'acūrē ñubuepeorã na diapoarire paamu'rĩque'awã. ¹² A'tiro niwã:

A'tiro wa'ato marī wiogure.

Nipe'tirã ñubuepeoato.

“Asistegɤ, masĩpe'ogɤ nimi”, niato.

Cūrē ëjõpeoato.

Nipe'tirã “Añuyɤ'rɤami”, niato.

Nipe'tirãrē dutimi.

“Tutuayɤ'rɤugɤ nimi”, niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ëjõpeowã.

¹³ Ni'cũ wiogu bucɤ yɤ'ure sērĩtiña'wĩ:

—Ā'rã su'ti butise sãnarã ¿no'ocjãrã niti? ¿No'opɤ a'tiapari? niwī.

¹⁴ Yɤ'ɤ cūrē yɤ'tiwɤ:

—Wiogɤ, mɤ'ɤ masĩsa'a.

Cũ pe'e yɤ'ure niwī:

—Ā'rã nucūcãcjãrã pũrõ pi'eticaterore na quē'rã pi'eti'cãrã nima.

Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugɤ wërĩse me'rã na ejeripõ'rãrĩpɤ ña'ase moorã tojacãrã niwã. ¹⁵ Tojo weerã na Õ'acũ dujiri cūmurõ tiro ninu'cūcã'ma. Cũ ya wi'ipure ɤmɤcorinacũ, ñamirĩnucũ cũ ɤaro weema. Wiogu dujiri cūmurõpɤ dujigɤ na me'rã nimi. Narē co'temi.

¹⁶ Na ɤjaboa, acowɤonemosome. Narē mujĩpũ ɤmɤcocjũ ɤjũanemosome. Asise ñaisere tɤ'oña'nemosome. ¹⁷ Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ

bajugɯ wiogɯ dujiri cūmurō pu'topɯ nigú ovejare co'tegɯ weronojō narē co'tegɯsami. Aco wijari pepɯ miagūsami. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama. Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wijarārē tuucoegɯsami.

8

Papera tūrūrē na pi'rabi'atuo'que queti, tojo nicā uru me'rā weecaga űjūamorōpeocja queti ni'i

¹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɯ na pi'rabi'atuo'carore pāawī. Cū pāacā, nipe'tiro ɯ'mɯsepɯ di'tamarīa wa'awɯ. Ni'cā hora deco tojo wa'awɯ. ² Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā cū pu'to nu'cūrārē ī'awū. Narē nánucū putise coronetare o'owī. ³ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegɯ a'tiwī. Cū ɯ'mutise űjūamorōcja uru me'rā weecagare cuowī. Cū Ō'acūrē wa'icūrā űjūamorō űbuepeowɯaro pu'topɯ ejanɯ'cāwī. Peje ɯ'mutise cūrē űjūamorōpeoatjere o'owā. Nipe'tirā Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'u űjūamorōpeoatjere o'owā. Cū uru me'rā wee'caro ɯ'mutise űjūamorōwɯaropɯ wiogɯ dujiri cūmurō pōtēorōpɯ tere űjūamorōwī. ⁴ Cū űjūamorōse ɯ'mutise o'me Ō'acū tiropɯ mujāawū. Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'umujāawū. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegɯ ɯ'mutise űjūamorōwɯaropɯ cjase pecame'e űjūamo'a'quere ɯ'mutise űjūamorōcjarɯ ōrēsāawī. Be'ro tiga cjasere a'ti nucūcāpɯre po'odijowī. Cū tojo wéeca be'ro bɯpo paacā, ɯputɯ busɯsere tɯ'owɯ. Bɯpo ya'bacā ī'awū. Tojo nicā di'ta narāsāwū.

Ō'acūrē wereco'terā coroneta putiatje ni'i

⁶ Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na coroneta putisere apoyuwā. ⁷ Nimɯ'tāgū putiwī. Cū putica be'ro yɯsɯase peri a'ti nucūcāpɯre bɯrɯdijawɯ. Tojo nicā pecame'e dí me'rā morē'que bɯrɯdijawɯ. Tojo wa'acā, di'ta cārō decobocure űjūwū. Yucɯpagɯ quē'rā mejārōta decobocureputa űjūwū. Nipe'tise tá űjūpe'tia wa'awɯ. ⁸ Cū be'rocjū putiwī. Cū putica be'ro ni'cāgū űrūgū űjūcju dia pajiri maajopɯ doqueño'owū. Ti maa decobocure dí maa wa'awɯ. ⁹ Dia pajiri maacjārā decobocure wērīwā. Yucɯsɯpawɯ quē'rā ti maapɯ nise decobocure mirī űjūacō'ano'wū. ¹⁰ Be'ro, puarā be'rocjū putiwī. Cū putica be'ro űocōawū pajigu ɯ'muarōcju bɯrɯdijawī. Bɯrɯdijagɯ, sī'orī tuturojo weronojō űjūdijawī. Cū diapɯre, o'majā maarīacāpɯre decobocure doquebi'peque'awī. ¹¹ űocōawū “Sū'egū” wāmetiwī. Aco a'ti nucūcā cjase cū doqueque'a'caro ejatuario aco sū'ese wa'awɯ. Te acore sī'rīrā, pājārā masā wērīwā. ¹² I'tiarā be'rocjū putiwī tja. Cū puticā, mujīpū ɯmɯcocjū decobocure dojowī. ɯmɯcore decobocure bo'reyutiwī. űamicjū tojota wa'awī. űocōa quē'rā pājārā decobocure dojowā. Na decobocure űamipɯre ne bo'reyutiwā. ¹³ Be'ro ī'awū tja. Ni'cū á pacɯ a'ti ɯmɯco decopɯ wɯcā ī'awū. Tutuario me'rā a'tiro niwī:
—Āpērā i'tiarā Ō'acūrē wereco'terā puticā, űa'abutiario wa'arosa'a a'ti nucūcācjārārē, niwī.

9

¹ Ba'paritirā be'rocjū putiwī. Cū puticā, ni'cū űocōawū nucūcāpɯ bɯrɯdija'cɯre ī'awū. Cūrē ni'cā sawi o'owā. Cope nibajudutidijari pe cja

sawi niwũ. ² Be'ro cũ ti pere pãowĩ. Pãoca be'ro o'me pajiro wijawũ. Ti pe cjase o'me mujĩpũrẽ tuubi'acã'wũ. Na'itĩ'a wa'awũ. ³ Te o'me me'rã pãjãrã mũ'mũrĩwi'ia wũwijaawã. Nipe'tiropũ wũuse'sa wa'awã. Na mũ'mũrĩwi'ia a'ti nucũcãcjãrã cutipa weronojõ toawã. Na sipapũre cutipa weronojõ toacja cõowã. ⁴ Narẽ táre, otesere, yucupagũre dojorẽdutigu mejẽta weewĩ. Masã na diapoapũ Õ'acũ wãme ñaacũuno'ña marĩrã dia'cũrẽ toadutiwĩ. ⁵ Narẽ toawẽjẽdutitiwĩ. Ni'cãmocũse mujĩpũrĩ narẽ pũrĩcã weedutiwĩ. Na toase cutipa weronojõ pũrĩwũ. ⁶ Tojo wa'ari curare masã upũtu wẽrĩsĩ'rĩmiwã. Na wẽrĩsĩ'rĩmicã, basiotiwũ.

⁷ Mũ'mũrĩwi'ia cabayua a'mewẽjẽse dũporo apoyu'cãrã weronojõ bajuwã. Na dũpopapũ uru me'rã wee'que be'tori weronojõ bajusere pesawã. Na diapoa masũ diapoa weronojõ bajuwũ. ⁸ Na poarire numia weronojõ poanũ'motiwã. Na upicari yai upicari weronojõ bajuwũ. ⁹ Na upũre cã'mota'arã, cõmesu'ti weronojõ bajusere cõowã. Na wũucã, upũtu bũsũwũ. Masã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, cabayua wejesepawũ wa'aro weronojõ bũsũwũ. ¹⁰ Na sipapũ toase cõose me'rã ni'cãmocũse mujĩpũrĩ masãrẽ toawã. ¹¹ Mũ'mũrĩwi'ia wiogu nibajudutidijari pejo wiogu nimi. Cũta ti pere sawipãawĩ. Cũ wãme hebreo ye me'rã Abadón wãmetimi. Griego ye me'rã Apolión wãmetiwĩ. Dojorẽrĩ masũ nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e.

¹² Nimũ'tãse ña'ase pe'ti'i. Pũaro dũ'sa'a.

¹³ Ni'cãmocũrã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ucũcã tũ'owũ. Õ'acũ nirõpũ Õ'acũrẽ u'mũtise ãjũamorõ ñubuepeowũaro uru me'rã wee'caro niwũ. To bu'ipũ ba'paritise capesa'ri niwũ. Te wa'teropũ Õ'acũ ucũcã tũ'owũ. ¹⁴ Cũ coroneta putigũre a'tiro niwĩ:

—Ba'paritirã Õ'acũrẽ wereco'terã dũ'tenũ'cõ'cãrãrẽ pãaña. Na pajiri maajo Éufrates wãmetiri maa pũ'to nima, niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo nica be'ro ã'rã pãano'wã. Na ba'paritirã Õ'acũrẽ wereco'terã nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ decobocurepũ wẽjẽrã wa'awã. Narẽta Õ'acũ a'tiro weecu niwĩ. “Ti hora, ti numũ, ti mujĩpũ, ti cũ'ma nicã, mũsã bu'iri da'rerãsa'a”, ni besecũcũ niwĩ. Queoro cũ ní'caronojõ wa'awũ. ¹⁶ Na me'rã pãjãrã surara cabayua me'rã niwã. Narẽ pãjãrã waro doscientos millones nima nisere tũ'owũ.

¹⁷ Cabayua, tojo nicã na bu'i pesarã a'tiro bajuwã. Na bu'i pesarã na cutirore cã'mota'asere sõ'arõ, ya'saro, ewũro cõowã. Cabayua na dũpopare yaijo weronojõ dũpopatiwã. Na useropũ pecame'e ãjũwijawũ. O'me wijawũ. Tojo nicã azufre wãmetise ope weronojõ sipise ãjũwijawũ. ¹⁸ Te i'tiario pecame'e, o'me, azufre me'rã masãrẽ decobocure wẽjẽwã. ¹⁹ Cabayua na useri me'rã, na ye pĩcõrĩ me'rã masãrẽ wẽjẽwã. Na ye pĩcõrĩ yapari ãña dũpoa weronojõ bajuwũ. Te me'rã masãrẽ dutida'rewã.

²⁰ Æpẽrã masã pecame'e, o'me, azufre me'rã wẽrĩtirã pe'e na ña'arõ weesere ne du'utiwã. Na wãtĩarẽ ãjõpeosere du'utiwã. Na ãjõpeose yee'que uru me'rã wee'que, plata me'rã wee'que, bronce me'rã wee'que, ãtãperi me'rã wee'que, yucupagũ me'rã wee'quere ñubuepeodu'utiwã. Te queose na ãjõpeose yee'que peje ne ñ'ati, ne tũ'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicã, ne ñubuepeodu'utiwã. ²¹ Tojo nicã masãrẽ wẽjẽcõ'asere, na Æpẽrãrẽ dojorẽsere du'utiwã. Apeyere, na no'o uaro a'metãrãbajaque'atisere, Æpẽrã yere yajasere ne du'utiwã.

10

Õ'acũrẽ wereco'tegũ papera turicã me'rã nu'cũse ni'i

¹ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu u'mūsepū ní'cure dijaticā ī'awū. Cū o'mecurua decopū dijatiwī. Cū dūpoa bu'ī bu'eda niwū. Cū ya diapoa mujīpū ɯmucocjū weronojō asistewū. Cū ñecārī űjūsébotari weronojō bajuwū. ² Cū omocāpū papera pāāca turiacārē cūowī. Cū diacjūca dū'pocārē pajiri maajopū u'tacūunu'cūwī. Cūpe pe'ere di'tapū u'tacūunu'cūwī. ³ Cū topū nu'cūgū yaijo weronojō pūrō caricūwī. Cū caricūcā, siete būpoa ucūwā. ⁴ Na ucūca be'ro na ucūsere ojanū'cāmiwū.

Tojo weeri cura ni'cū u'mūsepū nigū yū'ure niwī:

—Na būpoa ucūsere āpērārē wereticā'ña. Ojaticā'ña tere, niwī.

⁵ Be'ro yū'u dia pajiri maapū, di'tapū nu'cūcā ī'a'cū cū ya diacjūcamocārē sīomorōwī. ⁶ Cū a'tiro niwī:

—Ō'acū catinu'cūgū nimi. Ɖ'mūse, di'ta, pacase maarī nipe'tirā tepū nirārē wee'cū nimi. Ō'acū wāme me'rā nigūti. Marī yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome. ⁷ Ō'acūrē wereco'tegu nituogu putinū'cārī curare a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū “Tojo weeguti” ní'que masīno'ña marī'que wa'abaque'orosa'a. Cū, cū ye queti weremū'tārī masārē “A'tiro weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a, niwī.

⁸ Cū tojo nīca be'ro u'mūsecjū yū'ure “Ojaticā'ña” ní'cū a'tiro niwī:

—Sī'i, maajopū, di'tapū u'tacūunu'cūgū tiropū wa'aya. Cū ya turi pāaca turiacārē mīña, niwī.

⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, yū'u cū tiropū wa'awū.

—Mū'u ya turire o'oya, niwū. Yū'u sērīcā tu'ogu, a'tiro niwī:

—Mīña. Tī pūrīrē ba'aya. Mū'u ba'acā, mumia mumi weronojō i'pitirosa'a. Mū'u paagapū pe'ere sū'ese dojorosa'a, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, yū'u ti turiacārē mīiwū. Mīi, ba'awū. Yū'u ba'acā, mumi weronojō i'pitiwū. Paagapū pe'ere sū'e nicāti. ¹¹ Be'ro Ō'acūrē wereco'terā yū'ure niwā:

—Ō'acū cū ucūsere wereapogu wa'aya tja. Cū peje macārīcjārārē, peje di'tacjārārē, mejēcārī ucūrārē na ye cjasere weremī. Tere weregu wa'aya. Tojo nicā wiorā quē'rārē “Ō'acū tojo niami”, ni wereya, niwā.

11

Puarā Ō'acū ye cjasere wereri masā wee'que ni'i

¹ Be'ro yū'ure a'tiro weewā. Ārūgū wi'ī wéerā queocjū weronojō bajucjūre o'owā. Ō'acū yū'ure a'tiro niwī:

—Ō'acū wi'ire queogu wa'aya. Na u'mūtise űjūamorō ñubuepeowuaro quē'rārē queoya. Topū ñubuerā quē'rārē ba'pagueoya. ² Ō'acū wi'ī sumutoma queoticā'ña. Te aperocjārārē o'o'que di'ta ni'ī. Na cuarenta y dos mujīpūrī Ō'acū ya macā Jerusalē di'tare dojorēnu'cūrāsama, niwī.

³ Be'ro Ō'acū ninemowī tja:

—Puarā yārā, yé cjasere wererārē o'óguti. Na peje ɯmucori, mil doscientos sesenta nūmūrī yé cjasere ucūrāsama. Na būjawetisere ī'orā na weewuaronojōpūma su'ti wāquīsenojōrē sāña, ucūrāsama, niwī.

⁴ Ā'rā puarā yucūgu olivo wāmetisepagu weronojō nima. Te puagu olivopagu Ō'acūrē da'raco'terā nima, nirō wee'e. Náta tja puaga sī'osepa weronojō nima. A'ti nucūcācjū wiogu Ō'acū ī'orōpū sī'onu'cūma.

⁵ Āpērā narē mejēcā weesī'rīcā, na ɯseropū pecame'e űjūwījasama. Narē ī'atu'tirārē űjūacō'ape'ocā'sama. Tojo weerā nipe'tirā narē mejēcā weesī'rīrānojō wērīsama. ⁶ Na Ō'acū ye cjase wereri curare acoro

pejaticā weemasīsama. Tojo nicā acore dí weronojō dojocā weemasīsama. Apeyere, masārē no'o nisenojō ña'arō wa'acā weemasīsama. No'o na weesī'rīrō weemasīsama. ⁷ Na, narē wereduti'quere weretu'ajaca be'ro ī'abajudutidijari pecjũ ña'agũ narē a'mewējēgũsami. Narē wapata'a, wējēcō'agũsami. ⁸ Na p̄arā ye up̄are masā na sjarop̄u pajiri macājop̄u cūurāsama. Ti macājo Jesucristore na wējēca macā ni'i. Ti macācjārā ña'arā nitjīarā, Sodomācjārā, Egiptocjārā weronojō nima. ⁹ I'tia n̄m̄m̄ ape n̄m̄m̄ deco nipe'tise macāricjārā, nipe'tise cururicjārā na ye up̄are ī'arāsama. Tojo nicā nipe'tirā mejēcārī dia'cũ ucūrā, nipe'tise di'tacjārā na ye up̄are ī'arāsama. Tere yaadutisome. ¹⁰ Na Ō'acũ yere wererā pi'ecuro masārē t̄u'oña'cā weecārā niwā. Tojo weerā a'ti nucūcāp̄u nirā na wērī'quere ī'arā, e'catirāsama. Na up̄at̄u e'catirā, a'merī apeyenojō o'orāsama. ¹¹ I'tia n̄m̄m̄ ape n̄m̄m̄ deco be'ro Ō'acũ narē masōwī tja. Na wā'cān̄u'cācā ī'arā, masā up̄at̄u uc̄awā. ¹² Ni'cũ u'm̄sepe n̄gũ narē tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—M̄jātia.

Cũ tojo nicā t̄u'orā, na o'mecurua me'rā m̄jāawā. Na m̄jāacā, narē ī'atu'ti'cārā ī'awā. ¹³ Na m̄jāarī cura di'ta p̄rō narāsāwũ. Ti macāp̄ure peje wi'seri bur̄udijaw̄u. Pājārā siete miltiri masā wērīwā. Āp̄erā d̄u'sa'cārā up̄at̄u uirā, “Ō'acũ u'm̄sepe n̄gũ tutuaȳu'r̄n̄u'cāmi”, niwā.

¹⁴ P̄ati ña'arō wa'atoja'a. Maata apero wa'abaque'orosa'a tja.

Ō'acūrē wereco'teḡu c̄ũ putit̄u'o'que ni'i

¹⁵ Ō'acūrē wereco'teḡu nit̄uoḡu putiwī. U'm̄sepe nirā tutuaro me'rā na ucūcā t̄u'ow̄u. A'tiro niwā:

Ni'cārōacārē Ō'acũ marī wioḡu nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wioḡu sājāmi.

Cũ bese'c̄u Cristo tojota sājāmi.

Cũ dutinu'cūgũsami, niwā.

¹⁶ Tojo wa'asere ī'arā, sō'onícārā veinticuatro wiorā b̄uc̄urā a'tiro weewā.

Na wiorā dujise cūmurī Ō'acũ p̄t̄eorōp̄u dujirā c̄ũ tiro ejaque'awā. Cūrē ñubuepeorā, na d̄upopare paamu'rīque'awā. ¹⁷ A'tiro niwā:

Ō'acũ, ūsā wioḡu tutuaȳu'r̄n̄u'cāgũ, m̄u'urē e'catise o'o'o.

M̄u'u ne warocjũ, be'rocjũ, a'tiro nicā quē'rārē ninu'cūgũ ni'i.

M̄u'u tutuase me'rā ni'cārōacā wioḡu sājān̄u'cā'a.

Nipe'tirārē dutinu'cā'a.

Tojo weerā m̄u'urē e'catise o'o'o.

¹⁸ Nipe'tirā a'ti nucūcācjārā m̄u'urē utirā uamiwā.

M̄u'u narē bu'iri da'reri n̄m̄m̄ eja'a.

Tojo nicā wērī'cārā quē'rārē bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cārōacārē nipe'tirā m̄u'u yarārē wapayegusa'a.

M̄u'u ye cjasere wereturiari masārē wapayegusa'a.

Wiopesase me'rā m̄u'urē ējōpeorā wiorārē, mejō nirārē wapayegusa'a.

A'ti nucūcācjārārē dojorērā quē'rārē cō'arī n̄m̄m̄ ni'i, niwā.

¹⁹ Na tojo nica be'ro Ō'acũ wi'i u'm̄sepe nirī wi'i sope p̄arīwũ. Ti wi'i po'peap̄ure ni'cā acaro niwũ. Ti acaro Ō'acũ “A'tiro weeguti masā me'rā” ni, c̄ũ ojāca p̄jirē cuori acaro niwũ. Tojo wa'aca be'ro b̄upo ya'bacā ī'awũ. B̄upo paasere, tojo nicā mejēcā bus̄usere t̄u'ow̄u. Di'ta p̄rō narāsāwũ. Ȳus̄ase aco peri b̄u'a'que peri paca bur̄uww̄u.

12

Numio ye queti, tojo nicã pĩrõ weronojõ bajugũ ye queti ni'i

¹ Be'ro ʉ'muarõpũ mejẽcã bajuse paca bajuacã ï'awũ. Ni'cõ numiorẽ ï'awũ. Co mujĩpũ ʉmucocjãpũ omabi'a'caro weronojõ asistewõ. Mujĩpũ ñamicjũ bu'ipũ nu'cũwõ. Co dupoapure ni'cã be'to pesawõ. Ti be'to doce ñocõa cuowũ. ² Co nijĩpaco niwõ. Co wuatji duporoacã pũrĩno'gõ ʉputũ caricũwõ. ³ Be'ro ʉ'muarõpũ mejẽcã bajuse ï'awũ tja. Ni'cũ pĩrõ weronojõ bajugũ sõ'agũjore ï'awũ. Cũ siete dupopa cuowĩ. Diez capesa'ritigu niwĩ. Dupopanucũ pesase be'tori pesawĩ. ⁴ Cũ pĩcõrõ me'rã decobocure ʉ'musepũ nirã ñocõarẽ paastedijowĩ. Cũ numio põ'rãticã, maata ba'aguti nĩgũ, co tiro nu'cũwĩ. ⁵ Co ni'cũ wĩ'magũ wuawõ. Cũta nipe'tirocjãrã wioɡũ niacjũ niwĩ. Tutuaro me'rã masãrẽ narẽ dutiacjũ niwĩ. Cũ bajuáca be'ro maata Õ'acũ tiro cũ wioɡũ dujiri cũmurõpũ miano'wĩ. ⁶ Numio pe'e masã marĩrõpũ Õ'acũ apo'caropũ du'tiwõ. Topũ core peje mil doscientos sesenta numũrĩ ba'ase ecawã.

⁷ Be'ro ʉ'muarõpũ a'mewẽjẽse wa'awũ. Õ'acũrẽ wereco'tegũ Migue wãmetigu ãpẽrã cũ yarã Õ'acũrẽ wereco'terã me'rã pĩrõjo me'rã a'mewẽjẽwĩ. Pĩrõ quẽ'rã cũ yarã me'rã a'mewẽjẽwĩ. ⁸ Pĩrõ wapata'amasĩtiwĩ. Na ʉ'musepũre no'o nirõ bocatiwã. ⁹ Õ'acũ pĩrõrẽ cõ'acã'wĩ. Cũta ne warocjũ pĩrõ nino'gũ nimi. Cũ wãtĩ nimi. Nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ mejẽcã ẽjõpeocã weegú nimi. Õ'acũ cũrẽ, cũ yarã me'rã nucũcãpũ cõ'adijowĩ.

¹⁰ Tojo wa'áca be'ro ni'cũ ʉ'musepũ nigú tutuaro me'rã ucũdijocã tu'owũ. A'tiro niwĩ:
Marĩrẽ yũ'ruose nitoja'a.

Õ'acũ tutuasere, cũ marĩ wioɡũ nise nitoja'a.

Cũ bese'cũ Jesucristo tutuase me'rã cũ wioɡũ nise quẽ'rã nitoja'a.

Õ'acũ wãtĩrẽ ʉ'musepũ ní'cũre a'ti nucũcãpũ cõ'adijowĩ.

Wãtĩ ʉmucorinucũ, ñamirĩnucũ a'tiro weewĩ.

Õ'acũpũre weresãgũ, marĩ acawererã Õ'acũ yarãrẽ “Ña'arõ tojo weema”, ninu'cũwĩ.

¹¹ Õ'acũ yarã marĩ acawererã wãtĩrẽ docaque'acã weewã.

Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ wẽrĩse me'rã, cũ ye dí o'mabũrose me'rã tojo weewã.

Na catiri ʉmucore ma'itirã, Õ'acũ ye quetire werese me'rã cũrẽ tojo weewã.

Ãpẽrã narẽ wẽjẽsĩ'rĩcã, na weredu'utiwã.

Wẽrĩsere uitiwã.

¹² Wãtĩrẽ cõ'ase ye bu'iri Õ'acũrẽ wereco'terã, nipe'tirã ʉ'musepũ nirã, e'catiya.

Nucũcãpũ, dia pajiri maacjãrãma ña'abutia'a.

Wãtĩ mũsã tiropũ uadijami.

Cã'rõacã yũ'ũre du'sa'a bu'iri da'reatjo nĩgũ, tojo weemi, niwĩ.

¹³ Pĩrõjo nucũcãpũ cõ'acã ï'agũ, wĩ'magũ wu'a'core nũrũwĩ. ¹⁴ Õ'acũ pe'e core á pacũ wũuse pacare o'owĩ. Te me'rã co pĩrõjore du'tigo, wũwã'cãwõ. Co masã marĩrõpũ du'tiwõ. Topũ Õ'acũ i'tia cũ'ma ape cũ'ma deco core ba'ase ecawĩ. ¹⁵ Be'ro pĩrõ diajo dojo, core miibũruato nĩgũ cũ ʉseropũ acore e'ocũuwĩ. Co numiorẽ o'mabũrodutigũ tojo weewĩ.

16 Cũ tojo weecã, di'ta core weetamuwã. Pĩrõ cũ e'ocũuse diajo dojosere si'bisãjãcã weewũ. 17 Tojo wa'acã ì'agũ, pĩrõ numio me'rã uayu'rũawĩ. Be'ro co pãrãmerã nituriarã me'rã a'mewẽjẽgũ wa'awĩ. Na Õ'acũ duti'quere weerã Jesucristo ye bu'esere ãjõpeonu'cũrã nima. 18 Pĩrõjo pajiri maa sumutopũ ejanũ'cãwĩ.

13

Pũarã mejẽcã bajurã ye queti ni'i

1 Dia pajiri maa sumutopũre ni'cũ mejẽcã bajugũ wã'cãpa'awĩ tja. Cũ quẽ'rã siete dũpopa cũowĩ. Apeyere diez capesa'ritiwĩ. Cũ capesa'rinucũ pesase be'torire cũowĩ. Cũ dũpopapũre Õ'acũ yabise wãmerẽ ojaõ'ono'wũ. 2 Cũ yai weronojõ do'rowĩ. Cũ bũco weronojõ dũ'põcãtigũ niwĩ. Cũ pajigũ yai weronojõ Ʃserotiwĩ. Pĩrõ cũrẽ cũ tutuasere o'owĩ. Cũrẽ ña'arã wioğũ dujiri cũmurõpũ dũpowĩ. “Masã mũ'ũ dutisere yũ'tiatio”, niwĩ. 3 Ni'cã dũpoapũre ña'arĩ cãmirõjo wã'ñarõ weronojõ bajuwũ. Yatica cãmirõ weronojõ niwũ. Ti cãmirõrẽ ì'arã, a'ti nucũcãcjãrã wẽrĩ masã'cũre weronojõ cũrẽ ì'awã. Ʃpũtu ì'amarĩa, cũrẽ sirutuwã. 4 Masã pĩrõ quẽ'rãrẽ ñubuepeowã. Cũ mejẽcã bajugũre masãrẽ dutimasĩsere o'ose bu'iri tojo weewã. Mejẽcã bajugũre ñubuepeorã, a'tiro niwã:

—Ne ã'rĩ weronojõ tutuayũ'rugũ marĩmi. Ne ni'cũ cũ me'rã a'mewẽjẽmasĩtisami, ni ãjõpeowã.

5 Pĩrõjo mejẽcã bajugũre a'tiro ucũcã weewĩ: “Nipe'tirã yũ'rũoro ni'i yũ'ũ”, ni ucũcã weewĩ. Tojo nicã Õ'acũ yabisere ucũwĩ. Pĩrõ cũrẽ “Cuarenta y dos mujĩpũrĩ masãrẽ dutigũ wa'aya”, niwĩ. 6 Cũ duti'caronojõta weewĩ. Õ'acũrẽ ña'arõ ucũ, cũ wãmerẽ, cũ nirõ Ʃ'mũsepũre ña'arõ ucũwĩ. Tojo nicã Ʃ'mũsepũ nirã quẽ'rãrẽ ña'arõ ucũwĩ. 7 Apeye quẽ'rãrẽ pĩrõ Õ'acũ yarã nucũcãpũ nirã me'rã cũrẽ a'mewẽjẽdutigũ o'owĩ. Narẽ a'mewẽjẽ wapata'atojagũpũ du'uwĩ. Cũrẽ nipe'tise cururicjãrãrẽ, nipe'tise di'tacjãrãrẽ, nipe'tise macãrĩcjãrãrẽ, mejẽcã ucũrãrẽ dutimasĩsere o'owĩ. 8 Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã mejẽcã bajugũre ñubuepeowã. Na, na wãmerẽ Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ wẽjẽno'cũ ya pũrĩpũre ojaõ'ono'ña marĩcãrã niwã. Ti pũrĩ a'ti di'ta weenũ'cãrĩ cura catise cũorãrẽ ojaõ'ono'ca pũrĩ nicaro niwũ.

9 O'meperi cũorã a'tere tũ'oya. 10 “Bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõno'rãsama” nino'cãrã sãjããrãsama. “Di'pĩjo me'rã wẽjẽno'rãsama” nino'cãrã ti pĩ me'rãta wẽjẽno'rãsama. Tojo wa'ari curare Õ'acũ yarã wãcũtutuaya. Õ'acũrẽ ãjõpeoya.

11 Be'ro apĩ mejẽcã bajugũre ì'awũ tja. Cũ di'ta po'peapũ ní'cũ mũjãtiwĩ. Cũ oveja weronojõ pũaro capesa'ritiwĩ. Cũ ucũse pũrĩcã pĩrõjo weronojõ bũsũwũ. 12 Cũ mejẽcã bajugũ yai weronojõ bajugũ dutisere cũowĩ. Cũ yai weronojõ bajugũ cãmirõjo yatino'masã'cũre a'tiro weebosawĩ. Nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrãrẽ cũrẽ ñubuepeocã weewĩ. 13 Be'ro cũ basu pe'e mejẽcã bajuse paca weẽ'owĩ. Masã ì'orõpũ pecame'e Ʃ'mũarõpũ ní'quere di'tapũ dijaticã weewĩ. 14 Cũrẽ tutuase o'o'que me'rã yai weronojõ bajugũre mejẽcã bajuse paca weẽ'owĩ. Masãrẽ yai weronojõ bajugũre ãjõpeodutigũ tojo weewĩ. Narẽ yai weronojõ bajugũ queosere yeedutiwĩ. Cũ yai weronojõ bajugũta di'pĩ me'rã cãmida'reno'cũ nimigũ, catiwĩ. 15 Oveja capesa'ri weronojõ cũogũ a'tiro weemasĩsere cũowĩ. Yai weronojõ bajugũ queose yee'quere caticã weemasĩsere cũowĩ. Te me'rã cũ queose yee'quere ucũdutiwĩ. Tojo nicã te yee'que queosere ñubuepeotirãrẽ

wějēdutigu tojo weewī. ¹⁶ Apeyema nipe'tirārē a'tiro weedutiwī. Na diapoapure o na ya diacjūcamocāpure apeyenojō ojaō'odutiwī. Mejō nirārē, wiorārē, peje cuorārē, pajasecuorārē, āpērārē da'raco'terārē, da'raco'tetirārē tojo weedutiwī. ¹⁷ Tojo ojaō'ono'ña marīrama ne duudutiti, ne duadutitino'wā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marīrā o cū wāme weronojō bajusere moorā quē'rā mejārōta ne duudutiti, ne duadutitino'wā. ¹⁸ A'tere tu'omasise cuorua'a. No'o tu'omasīgūnojō yai weronojō bajugu wāmerē masīta basio'o. Cū cuori wāme masā wāme ni'i. Cū wāme seiscientos sesenta y seis ni'i.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil masā Ō'acūrē basapeo'que ni'i

¹ Be'ro yu'u Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ūrūgū Sión wāmeticjuru nu'cūcā ī'awū. Cū me'rā pājārā ciento cuarenta y cuatro mil masā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wāmerē, cū pacu wāmerē na diapoapu ojaō'ono'cārā niwā. ² Be'ro u'musepu uputu busudijaticā tu'owu. Peje maarī pu'eeja o'maburose weronojō busudijatiwu. Bupo pūrō paaro weronojō busuwu. Pājārā buapūtēsere buapūtērō weronojō busuwu. ³ Na ciento cuarenta y cuatro mil masā wioгу dujiri cūmurō pu'topu niwā. Na sō'onícārā ba'paritirā catise cuorā weronojō bajurā ī'orōpu, tojo nicā wiorā bucarā ī'orōpu basawā. Apeye ma'ma basasere basapeowā. Na dia'cū tere basamasīwā. Āpērā na basasere ne basamasītiwā. Na a'ti nucūcācjārā wa'teropu nirā Ō'acū yu'ruono'cārā niwā. ⁴ Na ne ni'cāti numia me'rā ña'arō weeticārā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure no'o cū wa'aro sirutuwā. Na a'ti nucūcācjārā wa'teropure yu'ruono'cārā niwā. Na Ō'acūrē, Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ñubuepeo o'omu'tā'cārā nicārā niwā. ⁵ Na wa'terore nisoogu marīwī. Ō'acū ī'orōpure bu'iri marīrā niwā.

I'tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

⁶ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'muarōpu wuucā ī'awū. Cū nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē pe'titise queti, Ō'acū masārē yu'ruomi nise quetire weregu niwī. Nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise cururicjārārē weregu niwī. Tojo nicā mejēcā ucūrārē, nipe'tise macārīcjārārē te quetire weregu niwī. ⁷ Cū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'acūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “Cū añubutiagu nimi”, niña. Cū bu'iri da'reritero ejatoja'a. Cū u'musere, a'ti di'tare weecu niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarīacānojōrē weecu niwī. Cūrē ñubuepeoya, niwī.

⁸ Cū be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. A'tiro niwī:

—Babilonia wāmetiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō uaripejayu'runu'cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacjārārē dojocā weewā. Narē ī'acūu, āpērā quē'rā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

⁹⁻¹⁰ Puarā Ō'acūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeogūnojōrē Ō'acū uputu bu'iri da'regusami. Tojo nicā cū ya diapoapu o cū ya omocāpu yai weronojō bajugu wāmerē ojañacūuno'cūnojōrē mejārōta bu'iri da'regusami. Ō'acū cū me'rā pūrō uagu, tojo weegusami. Tutuaro me'rā dūoro marīrō bu'iri da'regusami. Pecame'epu ope weronojō bajuse

sipise me'rã ʌpʌtʌ pi'eticã weegʌsami. Õ'acũrẽ wereco'terã ɪ'orõpʌ, tojo nicã Õ'acũ macũ oveja wɪ'magũ weronojõ bajugʌ ɪ'orõpʌ tojo weegʌsami. ¹¹ Narẽ ʌjũacõ'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cũrõsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojõ bajugʌre, cũ queose yee'quere ñubuepeorãnojo o cũ wãmerẽ ojañacũuno'rãnojo pi'etinu'cũrãsama. ʌmũcore, ñamipʌre ne soosome, niwĩ.

¹² Tojo weerã Õ'acũ yarã, cũ dutisere wéerã, ña'arõ wa'asere wãcũtutuaya. Jesucristore ẽjõpeonu'cũrã, tojota weeya.

¹³ Be'ro ni'cũ ʌ'mũsepʌ nigũ ucũcã tʌ'owʌ. Yʌ'ure niwĩ:

—A'tiro ojaya: “Ni'cãcã me'rã marĩ wiogʌre ẽjõpeorã wẽrĩrã e'catirãsama.”

Espíritu Santu quẽ'rã “Tojota ni'i”, niwĩ. “Na catirã Õ'acũ yere wererã, pi'etiawã. Na wẽrĩca be'ro Õ'acũ na añurõ wee'quere wapayegʌsami. Tojo weerã na a'ti nucũcãpʌ pi'etisere du'u, añurõ soorãsama”, niwĩ Espiritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

¹⁴ Be'ro yʌ'ʌ o'me butiri curuare ɪ'awũ. Ti curua bu'i ni'cũ masũ weronojõ upʌtigʌ dujiwĩ. Cũ dʌpoapʌ ni'cã be'to uru me'rã wéeca be'tore pesawĩ. Di'pji'cawero osoyojari pji'jore cʌowĩ. ¹⁵ Apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʌ Õ'acũ wi'ipʌ ní'cũ wijaatiwĩ. Cũ o'mecuruapʌ dujigʌre tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Mu'ʌ ya pji me'rã otesere tãrãmiiña. A'ti di'ta cjase otese dʌca miirĩteronojõ nitoja'a. Te bopoasepʌ ni'i, niwĩ.

¹⁶ Cũ tojo nicã tʌ'ogʌ, o'mecuruapʌ dujigʌ cũ ya pji me'rã a'ti turi cjase otesere tãrãmiiwĩ. Te dʌcare miiwĩ.

¹⁷ Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wereco'tegʌ ʌ'mũsepʌ nirĩ wi'i Õ'acũ wi'ipʌ ní'cũ wijaatiwĩ. Cũ quẽ'rã di'pji'cawero osoyojari pji'jore cʌowĩ. ¹⁸ Be'ro apĩ Õ'acũrẽ wa'icũrã ʌjũamorõ ñubuepeowuaro pʌ'tocjũ wijaatiwĩ. Cũ pecame'erẽ dutimasĩsere cʌowĩ. Ti me'e wiogʌ niwĩ. Cũ apĩ di'pji osoyojari pji'rẽ cʌogʌre tutuaro me'rã niwĩ:

—Mu'ʌ ya pji osoyojari pji me'rã a'ti turi cjase ʌ'se tõ'orĩrẽ dʌtemiiña. Te ñiatoja'a.

¹⁹ Cũ tojo nicã tʌ'ogʌ, cũ ya pji me'rã a'ti turi cjase ʌ'sere dʌtewĩ. Tere mii, pajiri tucũjopʌ ʌ'seco na bipeatjopʌ cũuwĩ. Te bipesãase “Õ'acũ ña'arãrẽ ʌpʌtʌ bu'iri da'rese ni'i”, nisĩ'rĩrõ wee'e. ²⁰ Te ʌ'sere macã sumutopʌ bipewã. Na biperi curare dí pajiro na ʌ'se biperi wi'ipʌre wijawʌ. Te dí ni'cã maa pajiri maajo wa'awʌ. Cabayua wãmũta decopʌ dí pacare mirĩtʌowã. Trescientos kilómetros yoari maa niwũ.

15

Õ'acũrẽ wereco'terã bu'iri da'retuotje ni'i

¹ Be'ro mejẽcã bajuse ɪ'amarĩase pacare ʌ'mũsepʌ ɪ'awũ. Õ'acũrẽ wereco'terã sietere ɪ'awũ. Nãnũcũta tja a'ti nucũcãcjãrãrẽ bu'iri da'retuotjere cʌowã. Te bu'iri da'retuose me'rã Õ'acũ uase pe'tirosa'a.

² Apeye quẽ'rãrẽ dia pajiri maarẽ ɪ'awũ. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rã morẽca maa weronojõ bajuwʌ. Ti maa sumutopʌre pãjãrã masã nu'cũwã. Na yai weronojõ bajugʌre, tojo nicã cũ queose yee'quere ñubuepeoti'cãrã niwã. Tojo nicã cũ wãmerẽ ojaõ'ono'ña marĩ'cãrã niwã. Na Õ'acũ o'o'que bʌapũtẽsere cʌowã. ³ Na Õ'acũrẽ da'raco'tegʌ Moisé

ye basasere basapeowã. Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu ye basase quẽ'rãrẽ basapeowã. A'tiro niwã:

Õ'acũ ùsã wiogu, mu'u tutuayu'rugu ni'i.

Nipe'tise mu'u wee'que añubutiase paca ni'i.

Tere ì'arã, ùsã ì'amarã wa'a'a.

Mu'u nipe'tise macãrĩcjãrã wiogu ni'i.

Mu'u weesetise queoro ni'i.

Mu'urẽ ne nisoose marĩ'i.

⁴ ¿Noanojõ mu'urẽ uitibosari?

¿Noa mu'urẽ ñubuepeotibosari?

Mu'u ni'cũta ña'ase moogũ ni'i.

Nipe'tise macãrĩcjãrã mu'urẽ ñubuepeorãsama.

Mu'u queoro wee'quere ì'arã, na tojo weerãsama, ni basawã.

⁵ Be'ro Õ'acũ wi'i, u'musepu nirĩ wi'ire sope pãrĩcã ì'awã. Ti wi'i po'peapu Õ'acũ Nibutiari Tucũrẽ ì'awã. Ti tucũ po'peapu Õ'acũ dutise ojãca pĩrẽ nurõno'wã. ⁶ Ti tucũpu ní'cãrã siete Õ'acũrẽ wereco'terã, bu'iri da'retuotjere cuorã mii, wijaatiwã. Na butise ù'irĩ marise su'ti uputu asistesere sãñawã. Na cutiropure nãncũ uru me'rã wee'que darire cuowã. ⁷ Be'ro ni'cũ catise cuorã me'rãcjũ a'tiro weewĩ. Cũ Õ'acũrẽ wereco'terã sietere nãncũ bapari o'owĩ. Te uru me'rã wee'que pari niwũ. Te pari Õ'acũ cũ bu'iri da'reatjere posetiwx. Õ'acũ catinu'cũgũ a'ti nucũcãcjãrãrẽ uputu bu'iri da'regusami. ⁸ Te pari narẽ o'õca be'ro Õ'acũ Nibutiari Tucũpure a'tiro wa'awũ. Ti tucũpure Õ'acũ añuyurũase, cũ tutuayurũase o'mepu'suse'sa wa'awũ. Pũrõ assistewũ. Ne ni'cũ ti tucũpure sãjãata basiotiwx. Be'ro siete Õ'acũrẽ wereco'terã na bu'iri da'rẽca be'ropũ sãjãata basiowũ.

16

Õ'acũ bu'iri da'reatje ni'i

¹ Be'ro Õ'acũ wi'i u'muse nirĩ wi'ipu nigũrẽ tutuaro me'rã ucũcã tu'owũ. Cũ siete Õ'acũrẽ wereco'terãrẽ a'tiro niwĩ:

—Musã ye bapa cjase Õ'acũ bu'iri da'reatjere nucũcãpu piodijorã wa'aya, niwĩ.

² Nimũ'tãgũ wa'a, cũ ya pare di'tapu piodijowĩ. Tojo wéeca be'ro masã yai weronojõ bajugu wãmerẽ ojaõ'ono'cãrãrẽ, cũ queosere ñubuepeorãrẽ a'tiro wa'awũ. Nipe'tirã ña'ase musũrĩtise cãmitirã dojowã. Pũrõ pũrĩno'wã.

³ Cũ be'ro apĩ wa'a, cũ ya pare dia pajiri maajopure pioñowĩ. Ti maa dí maajo dojowũ. Wẽrĩ'cu ye dí weronojõ bu'a'que niwũ. Nipe'tirã ti maajopũ nirã wẽrĩpe'tia wa'awã.

⁴ Puarã be'rocũ cũ ya pa cjasere nipe'tise no'o aco nise maarĩacãpũre pioñowĩ. Tojo weecã, te quẽ'rã dí maarĩ wa'awũ. ⁵ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ nipe'tiropũ aco wiogu a'tiro niwĩ:

—Wiogu, mu'u ña'ase moogũ ni'i. Mu'u ne warocjũ, a'tiro nicã quẽ'rãrẽ ninu'cũ'u. Mu'u narẽ a'tiro bu'iri da'regu, queoro weegu wee'e. ⁶ Na a'tiro weecãrã niwã. Mu'u yarã mu'u ye cjase wererãrẽ wẽjẽcõ'acãrã niwã. Na ye dí o'maburocã weecãrã niwã. Tojo weegu mu'u narẽ aco dí dojo'quere sĩ'rĩdutigu, queoro weegu wee'e. Narẽ tojota wa'a, niwĩ.

⁷ Be'ro ni'cũ Õ'acũrẽ wa'icũrã ùjũamorõ ñubuepeowũaro tiropũ ucũcã tu'owũ. A'tiro niwĩ:

—Tojota ni'i. Ō'acũ ũsã wioɣu, mũ'u tutuayũ'rũa'a. Mũ'u nisooro marĩrõ queoro bu'iri da'reɣu wee'e, niwĩ.

⁸ Be'ro, i'tiarã be'rocjũ cũ ya pa cjasere mujĩpũ ɯmũcocjũ bu'ipũ piopeowĩ. Tojo wéeca be'ro mujĩpũ ɯpũtu asiwĩ. Te cũ asise me'rã masãrẽ ɯjũamasĩwĩ. ⁹ Masã ɯpũtu waro ɯjũano'wã. Tojo ɯjũano'mirã, ne na ña'arõ wee'quere bujaweti, na wãcũsere dũcayutiwã. Ō'acũrẽ “Añugũ nimi”, ne nitiwã. Cũrẽ añurõ ucũrõnojõ o'orã, cũrẽ ña'arõ ucũwã. Ō'acũ bu'iri da'remicã, tojo weewã.

¹⁰ Be'ro, ba'paritirã be'rocjũ a'tiro weewĩ. Cũ ya bapa cjasere yai weronõjõ bajugũ dujiri cũmurõpũre piodijowĩ. Nipe'tiro cũ dutise nirõpũ na'itĩ'a wa'awũ. Masã pũrõ pũrise tũ'oña'rã, ɯpũtu biritu, cũ'rĩdiowã. ¹¹ Tojo pi'etimirã, na ña'arõ weesere ne du'utiwã. Du'uronõjõ o'orã, na cãmi ɯpũtu pũrĩno'rã, Ō'acũ ɯ'mũsepũ nigũrẽ ña'abutiario ucũwã.

¹² Be'ro tja ni'cãmocurã be'rocjũ cũ ya bapa cjasere pajiri maa Éufrates wãmetiri maajopũre pioñowĩ. Tĩ maa si'bipe'tia wa'awũ. Apeye di'tacjãrã mujĩpũ mujãtiro pe'e nirãrẽ na wiorã a'tiatji ma'arẽ apoyuro weewũ.

¹³ Be'ro, yũ'u sõ'onícãrãrẽ ĩ'awũ. Pĩrõjo weronõjõ bajugũre, apĩ yai weronõjõ bajugũre, tojo nicã oveja weronõjõ capesa'ritigũ nisoose queti weremu'tãrĩ masũrẽ ĩ'awũ. Na i'tiarã ye ɯseripũ wãtĩa wijaawã. Wãtĩa ta'rocũa weronõjõ bajurã niwã. ¹⁴ Ā'rã i'tiarã ɯseripũ wijaa'cãrã wãtĩa peje wee'osere weewã. Na a'ti nucũcãcjãrã wiorã nipe'tirãrẽ a'mewẽjẽdutiãrã neowã. Na a'mewẽjẽatji numũ Ō'acũ tutuayũ'rũagũ ya numũ waro nirõsa'a.

¹⁵ Jesucristo a'tiro nicũ niwĩ:

—Tũ'omasĩña. Wãcũña marĩrõ yajari masũ a'tise weronõjõ yũ'u a'tiguti. Su'ti sãñãgũ weronõjõ yũ'u a'tiatjere añurõ wãcũyugũnojõ e'catigũsami. Tojo weegũ su'ti marĩgũ cũrẽ ĩ'aweecã, bopoyasome.

¹⁶ Na wãtĩa a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ hebreo ye me'rã Armagedón wãmetiropũ neowã.

¹⁷ Be'ro, seis be'rocjũ, cũ ya bapa cjasere ɯ'mũarõpũ piodijowĩ. Te be'ro Ō'acũ wi'i ɯ'mũse nirĩ wi'i po'peapũ wioɣu dujiri cũmurõpũ dujigũ tutuaro me'rã ucũwĩ. A'tiro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajanũ'cõpe'ono'o. ¹⁸ Cũ tojo nicã, bũpo ya'ba, ɯpũtu paawĩ. Cũ paacã, mejẽcã busũmũjãwũ. Di'ta ɯpũtu narãsãwũ. Masã a'ti nucũcãpũ ninũ'cãcatero, a'tiro nicãrẽ di'ta tocã'rõ ne narãsãwe'e. ɯpũtu waro titare narãsãwũ. ¹⁹ Pajiri macã i'tiaropũ ye'ti, dũcawatinũ'cãwũ. A'ti turi cjase nipe'tiro cjase macãrĩpũ se'tedijawũ. Ō'acũ bu'iri da'reguti nígũ, pajiri macã Babilonia wãmetiri macãcjãrãrẽ wãcũcũ niwĩ. Na me'rã ɯpũtu uagu, narẽ bu'iri da'rewĩ. ²⁰ Tojo wa'acã, nipe'tise ɯrũpagũ, opañoa bajudutidijawũ. ²¹ Tojo nicã masãrẽ yũsũase aco peri bu'a'que peri paca bũrũpejawũ. Ni'cãrẽ peri cuarenta kilos nucũwũ. Ō'acũ te peri me'rã narẽ ɯpũtu bu'iri da'recã ĩ'arã, ña'abutiario cũrẽ ucũwã.

17

ɯmũa me'rã a'metãrãwapata'ari masõrẽ bu'iri da'rese ni'i

¹ Be'ro a'tiro ĩ'awũ. Ni'cũ sõ'onícãrã siete Ō'acũrẽ wereco'terã me'rãcjũrẽ ĩ'awũ. Cũ sõ'onĩ'que pari cuorã me'rãcjũ niwĩ. Yũ'u tiro a'tiwĩ. A'tiro niwĩ:

—Te'a, ɯmũa me'rã a'metãrãwapata'ari masõrẽ bu'iri da'resere ĩ'ogũti. Co pacase maarĩ bu'ipũ dujimo. ² A'ti nucũcãcjãrã wiorã co me'rã

a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti nucūcācjārārē ɯaripejase me'rā que'a maatirā weronojō wa'acā weeco niwō, niwī.

³ Be'ro Espiritu Santu yu'ure quē'ese weronojō ī'owī. Sō'onícɯ Ō'acūrē wereco'tegɯ masā marīrōpɯ yu'ure miawī. Topɯ ni'cōrē ī'awū. Co mejēcā bajugɯ sō'agū bu'ipɯ pesawō. Mejēcā bajugure cū ya upɯ nipe'tiropure peje ña'ase Ō'acū cū yabise wāme wāñawū. Mejēcā bajugɯ siete dɯpopa cɯowī. Apeye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. ⁴ Co numio sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arō warore sāñawō. Co ya su'tiro uru, ūtāperi wapabujuse periacā me'rā, apeye butise perla wāmetise me'rā ma'masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā wéeca pa sa'wure cɯowō. Dicuse ña'ase ti papure mu'muwū. Co ɯmɯa me'rā ña'arō a'metārābajaque'ati'que niwū. ⁵ Tojo nicā co diapoapure mejēcā bajuri wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: “Babilonia pajiri macājo, nipe'tirā ña'arā numia ɯmɯarē a'metārāwapata'ari masā numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā ña'ayɯ'rɯnɯ'cāse weerā paco ni'i”, ni ojaō'ono'wū. ⁶ Be'ro a'tiro ī'awū. Co que'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dí me'rā tojo wa'awō. Core ī'agū, “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” niwū. ⁷ Tojo wa'acā, Ō'acūrē wereco'tegɯ yu'ure niwī:

—¿De'ro weegɯ mɯ'u tocā'rō ɯcuati? Sicore ya'yiosere mɯ'urē masīcā weeguti. Tojo nicā mejēcā bajugɯ bu'ipɯ pesawā'cāsere wereguti. Cū siete dɯpopatigɯ diez capesa'ritimi. ⁸ A'tiro ni'i. Mejēcā bajugɯ mɯ'u ī'a'cɯ dɯporopure nimiwī. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimigū, be'ropɯ ī'abajudutidijari pepɯ ní'cɯ mɯjāatigɯsami. Cū pecame'epɯ wa'adojase dɯporo tojo weegɯsami. A'ti turicjārā ña'arā mejēcā bajugure ī'arā, ɯɯarāsama. Na ne waropɯta a'ti di'ta weenu'cārī cura na wāmerē catiri pūrīpɯ ojaō'ono'ña marītjārā, tojo wa'arāsama. Cū dɯporopɯ ní'cɯ a'tiro nicārē marīmi. Be'ropɯ a'tigɯsami.

⁹ »No'o tɯ'omasīrānojō a'tere masīta basio'o. Cū siete dɯpopa a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te panɯcūta tja ūrūpagɯ co dujisepagɯ ni'i. ¹⁰ Tojo nicā te pāta tja a'tiro nisī'rīrō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cāmocūrā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cū masārē dutigɯ weemi. Apī a'titimi yujupɯ. Cū a'tigɯ, yoaticā nigūsamī. ¹¹ Ne waropure sō'agū mejēcā bajugɯ ní'cɯ a'tiro nicārē marīmi. Cūta ā'rā siete wiorā be'rocjū wiogɯ niacjɯ nigūsamī. Cū na me'rācjū nimi. Be'ro pecame'epɯ wa'adojagɯsami.

¹² »Mejēcā bajugɯ capesa'ri mɯ'u ī'a'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinɯ'cātima yujupɯ. Yoaticā, ni'cā horata dutirāsama. Mejēcā bajugɯ sō'agū quē'rā na me'rā dutitamugūsamī. ¹³ Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojō wācūsetirāsama. Na mejēcā bajugure na dutise cɯosere o'orāsama. ¹⁴ Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugɯ me'rā a'mewējērāsama. Cū narē docaque'acā weegɯsami. Cū nipe'tirā wiorā bu'ipɯ nimi. Tojo weegɯ narē tojo weegɯsami. Ō'acū macū me'rācjārā Ō'acū bese'cārā nima. Ō'acū ɯaro weenu'cūrā nima, niwī.

¹⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegɯ apaturi a'te quē'rārē niwī:

—Mɯ'u ī'a'co numio sō'oníco ña'agō pacase maarīpɯ dujiamo. Co duji'que maarī a'tiro nisī'rīrō wee'e. Te maarī paca masā pājārā nima, nisī'rīrō wee'e. Peje macārīcjārā, peje cururicjārā, mejēcā ucūrā, peje di'tacjārā nima, nirō wee'e. ¹⁶ Mejēcā bajugɯ sō'agū diez wiorā me'rā ña'agōrē ī'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marīgō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro ūjūacō'arāsama. ¹⁷ Ō'acū narē

cũ ɰaronojõ weecã weegusami. Tojo weegu narẽ ni'cãrõnojõ wãcũcã weegusami. Na mejẽcã bajugure wioгу sõrõrãsama. Téé Ô'acũ “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronojõta wa'áca be'ropu wioгу nituogusami. ¹⁸ Numio mu'u í'a'co sõ'oníca macã pajiri macã Babilonia ni'i. Ti macãputa nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ dutigu nigũsami, niwĩ.

18

Babilonia macãrẽ bu'iri da're bajuriodijose ni'i

¹ Be'ro, apĩ Ô'acũrẽ wereco'tegu ɰ'musepu ní'cu dijaticã í'awũ. Cũ peje dutimasíwĩ. Cũ asistese me'rã a'ti ɰmucopure añurõ asistequecũwĩ.

² Tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Babilonia pajiri macã pe'tiwã'cãrõ wee'e. Pe'tiatoja'a. Ni'cãrõacãrẽ wãtã, ãpẽrã bajutirã ña'arã na nirĩ macã dojo'o. Tojo nicã nipe'tirã mirĩcã ña'arã yabiorã nirõ dojo'o. ³ Ti macãcjãrã masã ña'arõ ɰaripejayu'rũnũ'cã'cãrã niwã. Tere nipe'tise di'tacjãrã que'a maatirã weronojõ weesirutuwã. A'ti nucũcãcjãrã wiorã na me'rã a'mesu'awã. Ti macãcjãrã ɰaripejayu'rãmajãrã, peje waro apeque no'o nisere du-uma'awã. Tojo weerã a'ti nucũcãcjãrã narẽ duawapata'ari masã niyerubucurã tojawã.

⁴ Be'ro apĩ ɰ'musepu nigũ ucũcã tu'owu. A'tiro niwĩ:

—Musã, yarã ni'i. A'ti macãrẽ wijayá. Wijatirã, ti macãcjãrã na ña'arõ weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bosa'a. ⁵ A'tiro ni'i. Na ña'arõ wee'que peje waro ni'i. ɰ'musepu tu'ataque'aro weronojõ ni'i. Ô'acũ na ña'arõ wee'quere masĩmi. ⁶ Ti macãcjãrã ãpẽrãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Na ãpẽrãrẽ ña'arõ wee'caronojõta na quẽ'rã mejãrõta ña'arõ weeno'ato. ãpẽrãrẽ pi'eticã wee'caronojõta puati nemorõ pi'eticã weeato. Narẽ bu'iri da'reato. ⁷ Ti macãcjãrã a'tiro nicãrã niwã: “ãpẽrã yu'rũoro añuyu'rũnũ'cã'a”, nicãrã niwã. Tojo nicã na no'o ɰaro apeyenojõrẽ duuma'arã pajiro niyeru cõ'acã'cãrã niwã. Na tojo wee'cãrãrẽ ɰputu pũrise pi'etino'cã weeato. Ti macãcjãrã a'tiro wãcũsama. “Ûsã wioго weronojõ ni'i. Wapewio weronojõ niwe'e. Ne bujawetisome”, ni wãcũsama. ⁸ Tojo nise bu'iri wãcũña marĩrõ ni'cã nũmũta ña'ase ti macãrẽ wa'arosa'a. Wẽrise, pũrõ pi'etise, ɰjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rã ɰjũacõ'ano'rõsa'a. Ô'acũ tutuayu'rũnũ'cãgũ ti macãcjãrãrẽ bu'iri da'regusami, niwĩ ɰ'musepu nigũ.

⁹ A'ti nucũcãcjãrã wiorã ti macãcjãrã me'rã ña'arõ a'mesu'a, no'o ɰaro ña'arõ weema'acãrã niwã. A'ti nucũcãcjãrã wiorã ti macã ɰjũ, o'mepu'sunu'cũcã í'arã, pũrõ utirãsama. ¹⁰ Tojo ɰjũrĩ curare wiorã, marĩ quẽ'rãrẽ bu'iri da'reri nĩrã, yoropu í'anu'cũrãsama. A'tiro nirãsama:

—Babilonia macãrẽ ña'abutiario wa'aro wee'e. Pajiri macã, tutuari macã nimiwũ. Wãcũña marĩrõ bu'iri da're bajuriodijono'cã'a.

¹¹ A'ti nucũcãcjãrã duawapata'ari masã quẽ'rã ti macãrẽ utirãsama. “¿Noa marĩ yere duurãsariba?” ni wãcũrãsama. Tere wãcũrã, pũrõ dujasewã'arãsama. ¹² Na miiti duase a'ticuse nicaro niwũ. Uru me'rã wee'que, plata me'rã wee'que, ɰtãperi wapabũjuse peri, butise peri perla wãmetise peri nicaro niwũ. Tojo nicã su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sõ'a ñibocurese, sõ'ase nicaro niwũ. Apeye quẽ'rã nipe'tise yucu ɰ'mutise me'rã wee'que, acostise butise marfil wãmetise me'rã wee'quere miiticãrã niwã. Tojo nicã wapabũjuse yucu me'rã wee'que, cõme me'rã wee'que, bronce wãmetise me'rã wee'que, mármol wãmetise me'rã wee'quere

miitimujācārā niwā. ¹³ Apeye na miiti duase canela wāmetise, u'mūtise, na ūjūamorōpeosenojō, mirra wāmetise, u'seducaco vino, u'se piritari ba'ase, harina pā weese, tojo nicā trigo miitimujācārā niwā. Āpērārē wa'icārā apeque o'marārē, ovejare, cabayuare, tūrūsepawu cabayua wejesere, masārē da'rawā'ñaco'terāpūreta miitidojacārā niwā. ¹⁴ Duari masā ti macā ūjūca be'ro a'tiro nirāsama:

—Yucuduca musā uputu ba'atu'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise musā añuse cūosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

¹⁵ Ti macācjārārē duari masā añurō wapata'acārā nimiwā. Ti macācjārā pi'eticā ĩ'arā, yoaropu tojacā'rāsama. Īputu ui, utirāsama. ¹⁶ A'tiro ni caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā nimica macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā ni'cō numio weronojō nimiwā. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arōrē sāñagō weronojō nimiwā. Co su'tiropu uru, ūtāperi wapabujuse peri, apeye peri perla wāmetise peri me'rā ma'masu'a'caro weronojō nimiwā. ¹⁷ A'te nipe'tise peje wācūña marīrō pe'tidija wa'a'a, nirāsama.

Nipe'tirā yucusujo auturā, tiwupu wa'arā, tiwupu da'rārā yoaropu uirā tojarāsama. Tojo nicā nipe'tirā dia pajiri maapu da'rārā mejārōta tojarāsama. ¹⁸ Ti macā ūjūcā ĩ'arā, caricūrāsama:

—A'ti macā weronojō añurī macā ape macā marī'i, nirāsama.

¹⁹ Pūrō bujawetirā na dūpopapu di'tare ōrēpeorāsama. Uti, dūjasewā'arā, caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā cjase niyeru me'rā nipe'tirā yucusupawu paca cūorā añurō wapata'amiwā. Wācūña marīrō pe'tidijaca macā toja'a, nirāsama.

²⁰ Īmūsepū nirā pe'e ti macārē cō'acā, e'catiya. Musā Jesucristo besecū'cārā, Ō'acū ye quetire wereturiari masā, nipe'tirā cū yarā e'catiya. Ti macācjārā musārē pi'eticā weewā. Te ye bu'iri Ō'acū narē bu'iri da'remi.

²¹ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu ūtāgājore miimorōwī. Otese perire tō'odio ārūacjajo weronojō bajuwu. Tigare dia pajiri maapu doqueñogū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macājo nimirō, doqueño'rōsa'a. Ne apaturi ti macārē ĩ'anemosome. ²² Ti macā nipe'tiropu basase ne tu'ono'some. Buapūtēse bususe, wēopawu putise, coroneta putise bususome. No'o nisere da'rārā ne marīrāsama. Otese peri ārūacā bususe quē'rā ne tu'ono'some. ²³ Apeye quē'rā sī'osenojō marīrōsa'a. Na omocā dū'tecā bosenuwu weeporā caricūse tu'ono'ña marīrōsa'a. Todūporore ti macācjārā duu wapata'ari masā apeye di'tacjārā nemorō duume'rīrā nimiwā. Ti macācjārā tu'oña'masīrā weronojō weeme'rīrā nipe'tirocjārārē ējōpeocā weewā.

²⁴ Ti macāpu Ō'acū ye quetire wereturiari masā, cūrē ējōpeorā wējēno'cārā ye dí niwū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wējēno'cārā ye dí niwū. Masārē wējē'que wapa ti macārē bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

19

¹ Babiloniarē bu'iri da'recā ĩ'āca be'ro a'tiro wa'awu. Yu'u Juā pājārā masā u'mūsepū nirā tutuaro me'rā ucūsere tu'owu. A'tiro e'catipeowā: Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya.

Õ'acũ marĩ wioꝑu, marĩrẽ yu'ruoꝑu nimi.

Nipe'tirã bu'ipũ nimi.

Tutuayũ'ruꝑu nimi.

² A'tiro ni'i.

Cũ nisooro marĩrõ queoro bu'iri da'remi.

Ti macãrẽ bu'iri da'remi.

Ti macã ni'cõ numio umuarẽ a'metãrãwapata'ari masõ weronojõ niwã.

Ti macãcjãrã ña'arõ weerã nipe'tirãrẽ a'ti nucũcãcjãrãrẽ dojorẽwã.

Õ'acũ cũrẽ da'raco'terãrẽ wẽjẽ'que wapa ti macãcjãrãrẽ bu'iri da'rea'mewĩ, ni basapeowã.

³ Apaturi niwã tja:

—Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya. Ti macãrẽ ãjãacõ'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cũrõsa'a, niwã.

⁴ Veinticuatro wiorã bucũrã, tojo nicã ba'paritirã catise cuorã weronojõ bajurã Õ'acũ wioꝑu dujiri cũmurõpu dujigũre ãjõpeorã ejaque'awã. A'tiro niwã:

—Tojota wa'ato. Õ'acũrẽ e'catipeorã. Aleluya, niwã.

⁵ Be'ro wioꝑu dujiri cũmurõ pu'to nigũ a'tiro niwĩ:

Nipe'tirã Õ'acũ yere da'rarã cũ marĩ wioꝑure añurõ ñubuepeoya.

Nipe'tirã wiopesase me'rã cũrẽ ãjõpeorã, wiorã, mejõ nirã tojo weeya, niwĩ.

Õ'acũ masãrẽ dutigũ waro sãjãnu'cãse ni'i

⁶ Be'ro yu'u pãjãrã masã ucũcã tu'owũ. Peje maarĩ pu'eeja o'maburose maarĩ weronojõ busuwã. Bũpo upũtu paaro weronojõ busuwã. A'tiro niwã:

Marĩ Õ'acũrẽ e'catipeorã.

Aleluya.

Marĩ wioꝑu tutuayũ'runũ'cãgũ ni'cãrõacãrẽ nipe'tirãrẽ dutigũ sãjãnu'cãmi.

⁷ E'catirã.

Ejeripõ'rãrĩpu e'catibutiarã tu'oña'rã.

“Õ'acũ añuyũ'ruami”, nirã.

A'tiro ni'i.

Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ cũrẽ ãjõpeorã me'rã ninũ'cãrĩ numũ ejatoja'a.

Cũrẽ ãjõpeorã cũ numo niacjo weronojõ nima.

Ni'cõ omocã du'tese dũporo añurõ ma'masu'ano'samo.

Co weronojõ na apoyu'cãrãpu nima.

⁸ Na su'ti butise ã'irĩ marĩse, pũrõ asistesere sãano'cãrã nima, niwã.

Butise su'ti na catirã añurõ wee'que ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.

⁹ Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegũ yu'ũre niwĩ:

—A'tiro ojaya: “No'o Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũ omocã du'teri bosenu'murẽ ã'adutino'rãnojo e'catiya”, tojo ni ojadutiwĩ.

Cũ yu'ũre niwĩ tja:

—A'te ucũse Õ'acũ ucũse waro ni'i.

¹⁰ Õ'acũrẽ wereco'tegũ tojo nicã tu'ogũ, yu'u cũ tiro ñubuepeoꝑu ejaque'awũ. Yu'u tojo weecã ã'agũ, yu'ũre niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yu'u quẽ'rã cũrẽ da'raco'tegũta ni'i. Yu'u mu'u weronojõ nigũ ni'i. Tojo nicã mu'u acawererã Jesú yere werenu'cũrã weronojõ ni'i. Yu'ũre ne ñubuepeoticã'ña. Õ'acũ pe'ere tojo weeya. A'tiro

ni'i. Espíritu Santu Õ'acũ ye weremu'tārārē masĩcã weecu niwĩ. Te masĩse me'rã werecãrã niwã. Mejārõta Jesú yere wererã quẽ'rã Espíritu Santu masĩse o'ose me'rã werema, niwĩ.

Masũ cabayu butigu bu'ipũ pesase queti ni'i

¹¹ Be'ro, u'muse pãrĩcã ã'awũ. Topũ cabayu butigu bajuawĩ. Cũ bu'i pesagu a'tiro wãmetiwĩ. Queoro Weenu'cũgũ, Diacjũcjũ niwĩ. Cũ masãrẽ queoro besegu niwĩ. Tojo nicã a'mewẽjẽgũ queoro weegũ niwĩ. Tojo weegu tojo wãmetiwĩ. ¹² Cũ caperi pecame'e ũjũrĩ põ'rã weronojõ asiwũ. Cũ dupoapure peje wiorã pesase be'torire pesawĩ. Cũrẽ ojaõ'ono'ca wãmerẽ cũ se'saro masĩwĩ. ¹³ Cũ ya su'tiro dí me'rã yoso'carore sãñawĩ. Cũ wãmetiwĩ Õ'acũ Ucũse. ¹⁴ Cũ yarã surara u'musecjãrã cũrẽ sirutuwã. Na su'ti butise ũ'irĩ marĩsere sãñawã. Na cabayua butirã bu'ipũ pesawã. ¹⁵ Cũ useropure di'pji osoyojari pjĩrẽ cuowĩ. Ti pjĩ me'rã cũ a'ti turicjãrãrẽ cãmida'regusami. Tutuaro me'rã dutigusami. Na u'sere biperã tutuaro me'rã u'tabujuse weronojõ cũ a'ti turicjãrã ña'arõ weerãrẽ bu'iri da'regusami. Õ'acũ tutuayũ'rũgu na me'rã uayũ'rũami. Tojo weegu cabayu bu'i pesagu narẽ upũtu waro bu'iri da'regusami. ¹⁶ Cũ su'tiropũ, tojo nicã cũ usõpũ a'tiro ojaõ'ono'wũ: “Nipe'tirã wiorã bu'ipũ wioogu waro nimi”, ni ojaõ'ono'wũ.

¹⁷ Be'ro, ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu mujĩpũ umucocjũ bu'ipũ nu'cũgũrẽ ã'awũ. Cũ nipe'tirã mirĩcũa u'muarõpũ wũũrãrẽ tutuaro me'rã caricũwĩ:

—Nerẽña. Õ'acũ peje ba'asere apomi. ¹⁸ Wiorã ye di'ire ba'arãsa'a. Surara wiorãrẽ, surara tutuari masãrẽ, cabayua di'ire, na bu'i pesarã di'ire ba'arãsa'a. Nipe'tirã ye di'ire ba'arãsa'a. Da'raco'teri masãrẽ, da'raco'tetirãrẽ, wiorãrẽ, mejõ nirãrẽ nipe'tirãrẽ ba'arãsa'a, niwĩ.

¹⁹ Be'ro, sõ'agũ mejẽcã bajugure ã'awũ. Tojo nicã nipe'tirã a'ti nucũcãcjãrã wiorãrẽ na yarã surara me'rã nerẽcã ã'awũ. Na nerẽca be'ro cabayu butigu bu'i pesagu me'rã, tojo nicã cũ yarã surara me'rã a'mewẽjẽrãtirã tojo weewã. ²⁰ Cabayu butigu bu'i pesagu mejẽcã bajugure ñe'ewĩ. Apĩ yai weronojõ bajugu, oveja capesa'ritigu weronojõ bajugure ñe'ewĩ. Cũta nisoose queti weremu'tãrĩ masũ niwĩ. Cũta tja masã yai weronojõ bajugure ãjõpeoato nĩgũ mejẽcã bajuse pacare wee'obosawĩ. Cũ wee'ose me'rã nipe'tirã yai weronojõ bajugu wãme ojaõ'ono'cãrãrẽ a'tiro weewĩ. Narẽ niso, ãjõpeocã weewĩ. Yai weronojõ bajugu queosere ñubuepeorã quẽ'rãrẽ mejãrõta niso, ãjõpeocã weewĩ. Be'ro, cabayu bu'i pesagu pũarã mejẽcã bajurãrẽ ñe'ewĩ. Na pũarã catirãta pecame'e ditarajopũ doqueño'ono'wã. Ti ditara azufre wãmetise ope weronojõ sipise me'rã ũjũwũ. ²¹ ãpẽrã na me'rãcjãrã pe'ere cabayu bu'ipũ pesagu a'tiro weewĩ. Cũ ya pjĩ cũ useropũ cuõca pjĩ me'rã narẽ wẽjẽpe'ocã'wĩ. Nipe'tirã mirĩcũa na ye di'ire pajibutiaro ba'a yapicã'wã.

20

Mil cũ'marĩ wãtĩrẽ du'tecũuse ni'i

¹ Apeye quẽ'rãrẽ ã'awũ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu u'musepũ ní'cu dijatiwĩ. Cũ nibajudutidijari pe cja sawire cuowĩ. Tojo nicã cõme dajore cuowĩ. ² Cũ pĩrõjo weronojõ bajugure du'tewĩ. Pĩrõ ne waro a'ti umuco da'rẽca be'rocjũ pĩrõ nino'cu nimi. Cũ wãtĩ nimi. Cũrẽ cõme da me'rã peje cũ'marĩ, mil cũ'marĩ du'tecũuwĩ. ³ Cũrẽ nibajudutidijari pepũ tuuquedijowĩ. Be'ro ti pe sopere bi'acã'wĩ. Tu'ajanũ'cõ, pi'rabi'acã'wĩ.

Mil cū'marī masārē nisoō ējōpeocā weeticā'to nígũ tojo weewī. Be'ro mil cū'marī yu'rúca be'ro yoaticā pāowīrōno'gūsami.

⁴ Be'ro, peje wiorā dujise cūmurīrē ī'awũ. Te cūmurīpũ dujirā a'ti nucūcācjārārē besemasīsere o'ono'cārā niwā. Āpērā quē'rārē ī'awũ. Na Ō'acū ye queti, tojo nicā Jesú yere werese ye bu'iri na dāpopare dātesureno'cārā niwā. Na yai weronojō bajugũ, cū queose yee'quere ne ñubuepeoticārā niwā. Tojo nicā na diapoapũ, na omocārīpũ cū wāmerē ne ojaō'ono'ticārā niwā. Na wērī'cārāpũ nimirā, masāwā. Na masāca be'ro Cristo me'rā mil cū'marī masārē dutitamuwā. ⁵⁻⁶ Na masāse ne waro wērī'cārā masāmũ'tā'que ni'i. Wērī'cārā masāmũ'tā'cārā Ō'acū yarā ña'ase moorā nima. E'catīma. Na apaturi wērīsome. Pecame'epũ ne wa'asome. Na Ō'acū ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarā nirāsama. Na mil cū'marī Cristo me'rā āpērārē dutirāsama. Āpērā pe'e ña'arā wērī'cārā mil cū'marī yu'rúca be'ropũ masārāsama.

⁷ Mil cū'marī yu'rúca be'ro wātī nibajudutidijari pepũ dā'tecūu'cure pāowīrōrāsama. ⁸ Cū nipe'tiro a'ti nucūcācjārārē nisoosere ējōpeocā weegusami. Gog, Magog wāmetirā quē'rārē mejārōta weegusami. Na yarā surarare a'mequēdutigũ neocūugūsami. Na surara nucūpori pajiri maa dia sumuto cjase weronojō pājārā waro nirāsama. ⁹ Na nipe'tiro a'ti nucūcāpũre se'sanũ'cārāsama. Na Ō'acū yarā nirōpũ, tojo nicā cū ya macā cū ma'irī macārē sutuanũ'cābi'arāsama. Ō'acū pe'e na tojo weecā ī'agũ, narē ũjūacō'adutigũ pecame'e o'ódijogusami. Nipe'tirā ũjūpe'tia wa'arāsama. ¹⁰ Wātī narē nisoocũ pecame'e ũjūrī ditarajopũ cō'adijono'gūsami. Ti ditara ope weronojō bajuse me'rā sipi ũjūrōsa'a. Topũ yai weronojō bajugũ, apī nisoose queti weremũ'tārī masũ na puarā cō'adijono'wā. Topũ ũmācorī, ñamirīrē pi'etinu'cūrāsama. Ne wijasome.

Butiri cūmurōjopũ dujigũ masā weesere besese ni'i

¹¹ Be'ro, yu'ũ wioğũ dujiri cūmurō butiri cūmurōjore ī'awũ. Topũ dujigũre ī'awũ. Cū ī'orōpũre a'ti di'ta, ũ'muse bajudutidijape'tia wa'awũ. Te no'opũ nirō bocatiwũ. ¹² Be'ro, nipe'tirā wērī'cārā Ō'acū ī'orōpũ nu'cūcā ī'awũ. Na no'o nirā niwā. Wiorā, mejō nirā niwā. Na to nu'cūrī cura Ō'acū nipe'tise masā wee'que ojaō'o'que pūrīrē pāawī. Ape pūrī catinu'cūse cūorā na wāmerē ojaō'ono'ca pūrīrē pāawī. Cū wērī'cārārē a'tiro weewī. Na wee'quenūcūrē te pūrīpũ ojaō'ono'caronojōta narē queoro bese, bu'iri da'rewī. ¹³ Dia pacase maarī pacapũ wērī'cārā topũ niwā. Di'tapũ wērī'cārā quē'rā topũ niwā. Nipe'tirā na wee'caronojōta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wā. ¹⁴ Ō'acū masā na wērīsere cō'ape'ocā'wī. Na wērī'cārā nirō quē'rārē cō'ape'ocā'wī. Pecame'ejopũ bu'iri da'rese apaturi wērīse weronojō ni'i. ¹⁵ Nipe'tirā na wāmerē catinu'cūse cūorā ojaō'ono'ca pūrīpũ ojaō'ono'ña marī'cārā pecame'ejopũ cō'adijono'wā.

21

Ape ũmūco, ape di'ta dūcayũ'que ni'i

¹ Be'ro, yu'ũ ape ũmūcore, ape di'tare ī'awũ. Todūporo nimũ'tā'que ũ'muse, di'ta bajudutidijape'tia wa'awũ. Dia pajiri maajo marīwũ majā. ² Yu'ũ Juā añubutiari macā, ũ'muse Ō'acū tiropũ nirī macārē dijaticā ī'awũ. Ti macā ape ma'ma macā Jerusalē niwũ. Añurō apóca macā niwũ. Ni'cō numio omocā dā'tego marāpũre añurō tũ'sato nígō ma'masu'ano'caro

weronojō niwũ. ³ Be'ro ni'cũ u'musepu nigú tutuaro me'rã ucũcã tu'owũ. A'tiro niwĩ:

—Tu'oya. Õ'acũ masã me'rã nimi. Na me'rã ninu'cũgũsami. Na cũ yarã nirãsama. Cũ basuta na me'rã ni, na wiogu nigũsami. ⁴ Na ya'cocore tuucoegusami. Wẽrĩse marĩrõsa'a. Bujawetise, utise, pũrĩse quẽ'rã marĩrõsa'a majã. Nipe'tise todũporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwĩ.

⁵ Õ'acũ wiogu dujiri cũmurõpu dujigu a'tiro niwĩ:

—Tu'oya. Yu'u nipe'tise apeyere ma'ma dia'cũ dũcayuu, niwĩ.

Apeye ninemowĩ:

—Yu'u ucũsere ojaya. Te diacjã nise ni'i. Yu'u ní'caronojõta wa'arosa'a, niwĩ.

⁶ Be'ro a'tiro niwĩ:

—Nipe'tise tu'ajanu'cõpe'ono'o. Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupu ni'i. No'o yu'ure uputu uarã acowuorãnojõrẽ yu'u catinu'cũsere o'oguti. Narẽ wapaseesome. ⁷ No'o añurõ wee yu'rũwetirã ãjõpeodu'utirãnojõ nipe'tise yu'u “O'oguti” ní'quere ñe'erãsama. Yu'u na wiogu nigũsa'a. Na yu'u põ'rã nirãsama. ⁸ Æpẽrã pũrĩcã uise bu'iri yu'ure ãjõpeodu'urã pecame'epu wa'arãsama. Tojo nicã ãjõpeotirã, ña'abutiasere weerã, wẽjẽcõ'arĩ masã topu wa'arãsama. Æpẽrã no'o uaro a'metãrãbajaque'atirã, yai weronojõ tu'oña'masĩrĩ masã pecame'epu wa'arãsama. Tojo nicã Õ'acũ mejõtare ãjõpeorã, nipe'tirã nisoosepiarã pecame'epu wa'arãsama. Ti ditara ope weronojõ bajuse sipi ãjũsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wẽrĩse weronojõ ni'i.

Ma'ma macã Jerusalẽ cjase queti ni'i

⁹ Be'ro ni'cũ sõ'onícãrã siete me'rãcjãrẽ i'awũ. Náta, nánucũ bu'iri da'retuoatje posetise parire cuowã. Ni'cũ na me'rãcjã a'tiro niwĩ:

—Te'a. Mu'urẽ Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu nũmo niacjore i'oguti, niwĩ. Cũ nũmo Jesucristore ãjõpeorã nisĩ'rĩrõ wee'e.

¹⁰ Espĩritu Santu quẽ'ese weronojõ yu'ure i'owĩ. Ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu ãrũgũ pajicju u'muacjajopu yu'ure miawĩ. Topu yu'ure Õ'acũ tiro nícamacãjo dijatisere i'owĩ. Ti macã Jerusalẽ ña'ase moorĩ macãjo niwũ. ¹¹ Ti macã Õ'acũ asistese me'rã pũrõ asistewu. Ætãperi wapabujuse peri jasper wãmetise peri weronojõ asiste, acostiwu. ¹² Ti macã sumuto pajiri sã'rĩrõ u'muarĩ sã'rĩrõ niwũ. Ti sã'rĩrõpu doce soperi niwũ. Te soperinucũ ni'cũ Õ'acũrẽ wereco'tegu nu'cũwĩ. Te soperipure Israe ye cururicjãrã wãmerẽ ojaõ'ono'wũ. Na doce cururi niwã. ¹³ Ti sã'rĩrõpũre mujĩpũ majãtiro pe'e i'tia sope niwũ. Mujĩpũ sãjãrõ pe'ere i'tia sope niwũ. Cũpe pe'ere i'tia sope niwũ. Diacjũ pe'e quẽ'rãrẽ i'tia sope niwũ. ¹⁴ Ti macã cja sã'rĩrõrẽ ãtãpaga paca me'rã tuuñe'eno'wũ. Tepagã docepaga niwũ. Tepagãnucũ Jesucristo besecũ'cãrã wãmerẽ ojaõ'ono'wũ.

¹⁵ Õ'acũrẽ wereco'tegu yu'ure ucũgũ ni'cãgũ ãrũgũ uru me'rã wee'cure cuowĩ. Tigũ me'rã ti macãrẽ, soperire, ti sã'rĩrõrẽ queogutigu weewĩ. ¹⁶ Ti macã ba'paritise pã'rẽrĩ mejãrõta bajuwu. Ni'cãrõnojõ e'sa, ni'cãrõnojõ yoawu. Õ'acũrẽ wereco'tegu cũ queocju me'rã ti macãrẽ queowĩ. Ti macã yoaro dos mil doscientos kilõmetros niwũ. Æ'muarõ, e'saro quẽ'rã mejãrõta niwũ. ¹⁷ Be'ro sã'rĩrõrẽ queowĩ. Sesenta y cinco metros e'sawu. Masã queowuaronojõ queowĩ.

¹⁸ Sã'rĩrõ ya'sasepaga jasper wãmetise me'rã wéeca sã'rĩrõ niwũ. Ti macã uru waro me'rã wéeca macã niwũ. Uru ãocujiri ã'irĩ marĩse weronojõ acostiwu. ¹⁹ Ætãpaga ti sã'rĩrõrẽ tuuñe'eseepaga paca a'tiro

weeno'wũ. Nipe'tise ũtāperi wapabujuse peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Nimũ'tã cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã zafiro wāmetise ya'sase peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã butibocurese ágata wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. ²⁰ Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ewabocure crisólito wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ya'sase berilo wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ewabocure acostise topacio wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Be'ro cjã ya'sase jacinto wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. Nitucjapua sō'a ñibocurese amatista wāmetise peri me'rã ma'masu'ano'wũ. ²¹ Doce soperi niwũ. Te ni'cārē soperi ni'cāgã perlajo me'rã weeno'que soperi niwũ. Macã decopu wa'ari ma'a uru me'rã wéca ma'a niwũ. Ēocujiri acostiro weronojō bajuwũ.

²² Ti macāpũre ne Ō'acũ wi'ire ĩ'atiwũ. A'tiro ni'i. Ō'acũ marĩ wioꝝu tutuayũ'rũagũ topũ nimi. Tojo nicã Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojō bajugũ quē'rã topũ nimi. Tojo weero Ō'acũ wi'i marĩwũ. ²³ Ti macāpũre mujĩpũ ɯmɯcocjũ, ñamicjũ sĩ'osere ne a'masome. Ō'acũ asistese me'rã añurō sĩ'onu'cũ'u. Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojō bajugũ cũ ti macārē sĩ'ogũ nimi. ²⁴ A'ti nucũcãcjãrã Ō'acũ yũ'rũono'cãrã ti macã sĩ'ose me'rã sjarãsama. A'ti nucũcãcjãrã wiorã na wiorã ní'quere ti macāpũ miarãsama. ²⁵ Topũre ñami marĩrōsa'a. Tojo weero ti macã cjase soperi susunu'cũcã'rōsa'a. ²⁶ A'ti nucũcãcjãrã na añuse niseti'quere ti macāpũ miarãsama. ²⁷ Topũre ne ni'cãti ña'ase miisãjãano'ña marĩrōsa'a. Ña'arō weerã, nisoosebucurã topũre ne sãjãasome. Ō'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojō bajugũ ya pũrĩ catinu'cũse cœorã na wãmerē oja'ono'cãrã dia'cũ sãjãárãsama.

22

¹ Be'ro Ō'acũrē wereco'tegũ diare ĩ'owĩ. Ti maa ũ'irĩ marĩrĩ maa niwũ. Te aco, catise warore o'owũ. Pũrō acostiri maa niwũ. Ō'acũ, tojo nicã cũ macũ oveja wĩ'magũ weronojō bajugũ dujiri cũmurō docapũ wijawũ. ² Ti macã deco wa'ari ma'apũ o'mabũrowũ. Dia pũaperi sumuto yucũ catise o'ose pĩ'rĩwũ. Ni'cã cũ'marē docetiri ducatiwũ. Mujĩpũrĩnucũ ducatiwũ. Tigũ cjase pũrĩ masārē ocoyese niwũ. ³ Topũre “Masã ña'arō wee'que wapa narē ña'arō wa'arosa'a”, ñiña marĩrōsa'a. Ti macāpũre Ō'acũ, tojo nicã cũ macũ oveja wĩ'magũ weronojō bajugũ dujiri cũmurō nirōsa'a. Cũ yarã cãrē ñubuepeorãsama. ⁴ Bajuyoropũ cãrē ĩ'arãsama. Na diapoapũ cũ wãmerē cœorãsama. ⁵ Topũ ñami marĩrōsa'a. Topũ nirã ne sĩ'osere ɯasome. Mujĩpũ bo'reyusere ɯasome. Ō'acũ marĩ wioꝝu sĩ'ogũsami. Na topũ nirã Ō'acũ me'rã dutitamunu'cũrãsama.

Jesucristo maata a'tigusami nise queti ni'i

⁶ Be'ro Ō'acũrē wereco'tegũ yũ'ũre niwũ:

—A'te ucũse diacjũ nise ni'i. Te ní'caronojōta wa'arosa'a. Marĩ wioꝝu Ō'acũ cũ wereduti'quere wereturiari masārē wãcũse o'owĩ. Cũta cãrē wereco'tegũre o'owĩ. Cũ yarãrē maata be'ropũ wa'atjere ĩ'odutigũ tojo weewĩ.

⁷ A'tiro niwĩ:

—Maata a'tiguti. A'ti turipɔ oja'quere ẽjõpeo yu'tigunojõ e'catigusami, niwĩ.

⁸ Yu'u Juã a'te nipe'tisere ï'awũ. Nipe'tisere tu'owu. Tere tu'o, ï'áca be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu yu'ure ï'o'cu tiro ñubuepeogu ejaque'awu. ⁹ Cũ pe'e tojo weecã ï'agũ, niwĩ:

—Tojo weeticã'ña. Yu'u quẽ'rã cãrẽ da'raco'teguta ni'i. Yu'u mu'u weronojõ nigũ ni'i. Mu'u acawererã Õ'acũ wereduti'quere wereturiari masã weronojõ ni'i. Tojo nicã yu'u nipe'tirã a'ti pũrĩpɔ oja'quere ẽjõpeo yu'tirã weronojõ ni'i. Yu'ure ñubuepeoticã'ña. Õ'acũ pe'ere ñubuepeoya, niwĩ.

¹⁰ Cũ yu'ure ninemowĩ:

—A'ti pũrĩpɔ “A'tiro wa'arosa'a” ni oja'que queoro wa'atje cã'rõ du'sa'a. Tojo weegu a'ti pũrĩpɔ oja'quere Õ'acũ ye quetire ya'yioropɔ cuoticã'ña.

¹¹ Cã'rõ du'sa'a. Ña'agũ mejãrõta cũ uaro weebata'to. Ña'abutiasere weegũ quẽ'rã mejãrõta weebata'to. Añugũ pũrĩcã añurõ weenu'cũato. Tojo nicã Õ'acũ uaro weenu'cũgũ cãrẽ queoro weesirutuato, niwĩ.

¹² Be'ro Jesú a'tiro niwĩ:

—Tojota ni'i. Maata a'tigusa'a. Yu'u masãrẽ o'otjere cu'o. Nánucũ na queoro wee'quere o'oguti. ¹³ Yu'uta nimu'tãgũ, nituogupɔ ni'i.

¹⁴ »No'o su'tire coe'cãrã weronojõ añurã nisĩ'rĩrã na ña'arõ wee'quere du'urã, e'catirãsama. Na catise o'ocjɔ ducare ba'amasĩrãsama. Na a'ti macã añubutiari macãpɔ sãjãamasĩrãsama. ¹⁵ Æpẽrã pũrĩcã ña'arõ weeri masã ti macãpɔre sãjãasome. Ña'abutiario weerã, yai weronojõ tu'oña'masĩrĩ masã ti macãpɔre sãjãasome. Tojo nicã no'o uaro ña'arõ a'metãrãbajaque'atirã, wẽjẽcõ'arĩ masã sãjãasome. Æpẽrã Õ'acũ mejẽtare ñubuepeorãnojo, tojo nicã nisoosere weetu'sarãnojo sãjãasome.

¹⁶ »Yu'u Jesú ni'i. Õ'acũrẽ wereco'tegu, yagu me'rã a'ti pũrĩ cjase nipe'tirã yu'ure ẽjõpeose cururicjãrãrẽ wereduti'i. Yu'u duporocjũ wiogu Davi pãrãmi nituriagu ni'i. Tojo nicã ñocõawũ bo'reque'ari cura asistemãjãtigɔ weronojõ nigũ ni'i, niwĩ Jesú.

¹⁷ Cũ tojo nĩca be'ro Espĩritu Santu, tojo nicã Jesucristore ẽjõpeorã a'tiro niwã:

—A'tibaque'oya, niwã.

No'o a'tere tu'orãnojo quẽ'rã “A'tiatio”, niatio.

No'o acoworã sĩ'rĩsĩ'rĩrãnojo a'tiatio. Aco catise warore o'osere sĩ'rĩrã a'tiatio. Te ne wapamarĩrõsa'a.

¹⁸ Nipe'tirã Õ'acũ ye quetire a'ti pũrĩpɔ oja'quere tu'orãrẽ a'tiro ni wereyuguti. No'o a'ti pũrĩpɔ oja'quere ojayu'ruogunojõrẽ Õ'acũ bu'iri da'regusami. A'ti pũrĩpɔ bu'iri da'resere oja'quenojõrẽta cãrẽ weegusami.

¹⁹ No'o a'ti pũrĩpɔ oja'quere da'agunojõrẽ Õ'acũ a'tiro weegusami. Cũ ojadu'a'caronojõta Õ'acũ catinu'cũse cuorã ojaõ'ono'ca pũrĩpɔre cũ wãmerẽ coegusami. Cũ yucu cjase catise o'ocjɔ ducare ba'asome. Cũ ti macã añurĩ macãrẽ sãjãasome. A'te quetire a'ti pũrĩpɔre ojano'o.

²⁰ Jesucristo a'tere weregu, a'tiro nimi:

—Tojota ni'i. Cã'rõacã du'sa'a yu'u dijatiatjo, nimi.

Tojota wa'arosa'a. Wiogu Jesú, quero a'tibaque'oya.

²¹ Marĩ wiogu Jesucristo musã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Õ'ACÛ YERE UCÛRÎ TURI
en tucaño
Õ'ACÛ YERE UCÛRÎ TURI
tucano

A'tiro nisī'rīrō wee'e nise ni'i (Glosario)

- Ángel** Quetiweredutigu o'ono'cu nimi, nisī'rīrō wee'e. Ō'acūrē wereco'tegu ɯ'mūsecjũ Ō'acũ yere da'ra, cū ye quetire wereco'tegu nisami. Cū marī a'ti turicjārā weronojō nitisami.
- Apocalipsis** Masīno'ña marī'quere bajuyoropɯ ĩ'o'que ni'i, nisī'rīrō wee'e. Quē'ese weronojō ĩ'o'que ni'i.
- Arameo** Jesú a'ti nucūcāpɯ nícaterore cū ní'caropɯre a'te ucūsereta ucūyɯ'rɯnɯ'cācārā niwā.
- Areópago** Atena wāmetiri macāpɯre ɯ'muarī bu'a ũtāperipijarore tojo pisucārā niwā. Topɯ ti macācjārā “A'tiro weeroua'a” nirī masā nerēwɯacārā niwā. Tojo nicā topɯ nerēwɯarāta tja Areópago wāmeticārā niwā.
- Arca de la alianza** Israe curuacjārārē Egiptopɯ wijáca be'ro Ō'acũ na ũrūgũ Sinaípɯ nicā, Moisére ni'cā acaro weeduticɯ niwī. Ō'acũ “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cɯori acaro nicaro niwũ. Ti acaro po'peapɯre Ō'acũ diez dutise ojacūu'que ũtāpjīrī, tojo nicā Aarō yagɯ tuacjɯ ñasāwijicjɯ sãñacaro niwũ. Apeye ni'cārũ uru me'rā weecarɯ maná poseticjɯ sãñacaro niwũ. Ti acaro uru caseri me'rā omabi'ano'caro niwũ. Ex 40.3; Jos 6.3-15; Heb 9.4-5.
- Artemisa** Éfesocjārā na ějōpeogo queose yee'co nico niwō. Āpērā core Diana pisucārā niwā.
- Asō** Apetero ti macārē Aso nisama.
- Beelzebú** Wātīa wiogɯre tojo pisucārā niwā.
- Cameyo** Wa'icɯ masā na pesawā'cāgũ, apeqwe o'mabosagɯ nisami. Cū sē'emarē pacase wacupaga paca tuupeosami.
- Capernau** Apetero ti macārē Cafarnau nisama. Ɔ'muarī bu'a, butiwijiri bu'a nisī'rīrō weecaro niwũ.
- Cebada** Duporocjārāpɯ pajasecɯorā te me'rā pã wee, ba'acārā niwā.
- Clauda nucūrō** Āpērā Cauda nucūrō nisama.
- Coroneta** Cōme me'rā wéecawɯ puticā ɯpɯtɯ busɯpjɯre tojo nisama.
- Cristo** Griego ye me'rā “Ō'acũ bese'cu cū o'ó'cu nimi”, nisī'rīrō wee'e. Hebreo ye me'rā “Mesías” nisama.
- Epicúreos** “Marī catiri ɯmɯcore e'catisenojōrē weeroua'a” ni bu'esere siruturi masā nicārā niwā.
- Estoicos** “Marī nisetironojōta nicā'rōu'a'a; mejēcā weesī'rīsenojō, e'catisenojōrē, pūrīsenojōrē tojo tɯ'oña'cā'rōu'a'a” ni bu'esere siruturi masā nicārā niwā.
- Fariseo masā** Judío masā cururicjārā wiorārē tojo pisucārā niwā. Na Moisé duti'quere weepe'odutiri masā, na ñecūsɯmɯa weemujāti'quere nemopeori masā nicārā niwā.
- Gadara** Apetero toreta tja Gerasa nisama.
- Genesare** Apetero Galilea wāmetiri ditarareta tojo pisucārā niwā. Tojo nicā ni'cā di'ta, ti ditara majārōpɯ nirōrē tojo pisucārā niwā.
- Griego** A'te ucūserē Jesú nícateropɯre nipe'tirocjārā ucūcārā niwā. Ō'acũ yere ucūrī turi (Nuevo Testamento) a'te ucūse me'rāta ojano'caro niwũ. Tojo nicā Grecia (Acaya) cjārārē tojo pisucārā niwā.
- Hebreo masā** Abrā “hebreo masũ” pisumɯ'tāno'cu niwī. Be'ro cū Isaare pō'rātíca be'ro cūrē, cū pō'rārē, cū pārāmerā nituriarārē mejārōta

- “hebreo masã” pisuno'cãrã niwã. Na ucũsere “hebreo” pisuno'caro niwũ. Gn 14.13.
- Hermes** Griego masã na ějõpeogu queose yee'cu nicu niwĩ. Romano masã cũrẽ Mercurio pisucãrã niwã.
- Hisopo** Yucusiti judío masã Õ'acũrẽ ějõpeorã na ña'arõ wee'quere acobojose sērĩrã yoso páásteri si'ti nicaro niwũ.
- Iglesia** Nipe'tirã Jesucristore ějõpeori curuacjãrãrẽ tojo nisama. Masã wéeca wi'i mejẽtare tojo nisama.
- Isabe** Apetero coreta Elisabet nisama.
- Israe** Ne warore Jacob wãmeticu niwĩ. Cũ Isaa macũ nicu niwĩ. Be'ro Õ'acũrẽ wereco'tegu me'rã a'mequẽca be'ro tojo wãme ducayucu niwĩ.
- Israelita** Israe curuacjãrãrẽ, Jacob põ'rã doce cururicjãrãrẽ tojo nicãrã niwã.
- Judío masã** Israe curuacjãrã Judea di'tapũ nirã “judío masã” pisuno'cãrã niwã. Siape'e me'rã nipe'tirã Israe curuacjãrã tojo pisuno'cãrã niwã. Na hebreo yere ucũcãrã niwã.
- Legión** Ticurã ni'i, nirõ marĩrõ, pãjãrã waro ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e.
- Levadura** Pã weerã pã'mũ, bucuato nĩrã na morẽse ni'i. Te nipe'tise na morẽsepũre a'mesũ'ape'tia wa'asa'a.
- Levita** Leví ya curuacjãrã nisĩ'rĩrõ wee'e. Leví wãmetigu pa'i ya curuacjãrẽ tojo pisucãrã niwã. Ti curuacjãrã ãpẽrã pa'iare Õ'acũ ye cjasere weetamuco'terã nicãrã niwã.
- Litro** Aco ni'cãgã borewaria ejatuaro posetisere tojo nisama.
- Maestros de la ley** Moisé oja'quere bu'eri masã nicãrã niwã. Ne waropũma narẽ “escriba” pisucãrã niwã. “Escriba” duporocjãrã Moisé duti'quere ojaturari masãrẽ tojo pisucãrã niwã.
- Maná** Israe curuacjãrãrẽ na yucu marĩrõ, masã marĩrõpũ wa'acã, Õ'acũ cũ u'mũse cjase ba'ase o'o'que nicaro niwũ. Na Egiptopũ wijarã Canaápũ wa'arã, cuarenta cũ'marĩ tere ba'acãrã niwã.
- Mateo** Apetero cũrẽ Leví nisama.
- Mesías** Hebreo ye me'rã “Õ'acũ bese'cu cũ o'ó'cu nimi,” nisĩ'rĩrõ wee'e. Griego ye me'rã Cristo nisama.
- Nardo** Æ'mũtise ni'cã yucusitipũ tigu nũ'cõrĩ me'rã wee'quere tojo nicãrã niwã.
- Natanae** Apetero cũrẽ Bartolomé nisama.
- Nicolaíta wãmetiri curuacjãrã** Jesucristore ějõpeorã nimirã ãpẽrãnojõrẽ ějõpeo, a'metãrãsenojõrẽ weesetirãrẽ tojo nicãrã niwã.
- Niyeru wapaseeri masã** Romano masã wiogũre da'ratamurĩ masã nicãrã niwã. Na judío masã na acawererãrẽ niyeru wapasee, ape di'tacjũ wiogũpũre o'ocãrã niwã. Apeterore o'ope'otipã. Tojo weerã judío masã narẽ “Marĩ acawererã nimirãta, ña'arõ weema, yajari masã nima”, nicãrã niwã. Apeterore narẽta tja “publicano” nisama.
- Õ'acũ wi'i** Jerusalẽ cja wi'i, ni'cã wi'i nirĩ wi'ire tojo pisucãrã niwã. Judío masã nerẽ ñubueri wi'i nicaro niwũ. Ti wi'ipũ Õ'acũrẽ e'catipeorã, wa'icũrãrẽ wẽjẽ ũjũamorõpeocãrã niwã. Ti wi'ire “templo” nisama.
- Paraíso** Æ'mũse Õ'acũ tiropũre tojo nisama.
- Pascua bosenumũ** Judío masã ñecũsumũa Egiptopũ ní'cãrãrẽ ape di'tapũ miiwija'quere wãcũsiruturi bosenumũrẽ tojo nisama.
- Pentecosté** Judío masã na ote'que (trigore) ñe'erĩ bosenumũ nicaro niwũ. Cincuenta nũmũrĩ Pascua bosenumũ wa'aca be'ro ti

bosenumurē weewuacārā niwā.

Priscila Apetero coreta Prisca nisama.

Saduceo masã Æpērārē na bu'ese me'rã ējōpeocã weerã wiori nicārã niwã. Na judío masã cã'curuacã nicārã niwã. Na masã wērīca be'ro masāsere, Ō'acūrē wereco'terã nisama nisere ējōpeoticārã niwã.

Sauru Judío masã soowuuri numu nicaro niwã. Ti numurē Ō'acũ dia'cūrē ñubuepeoduti, ne da'radutiticārã niwã.

Silvano Apetero ā'rīrē Sila pisucārã niwã.

Sinagogas Judío masã nerēwuase wi'seri nicaro niwã. Macārīnucũ te wi'seripu Ō'acūrē ñubuepeo, masārē bu'emujãcārã niwã.

Trigo Arusu weronojō ba'ase nisa'a. Te peri me'rã harina wãmetisere weesama. Te harina me'rã pãrē weesama. Tere peje apeyenojō cuorã ba'acārã niwã. Pajasecuorã pe'e te weronojō bajuse cebadare ba'acārã niwã.

Troa Apeterore ti macārē Troáde nisama.

Wi'seriacã weeri bosenumu Jerusalēpũre judío masã cã'marīnucũ ni'cã bosenumu na otesere ñe'éca be'ro weewuacārã niwã. Na ñecũsumu Egiptopũ wijáca be'ro cuarenta cã'marī masã marĩrō, yucu marĩrōpũ na sija'quere wãcũsiruturi bosenumu nicaro niwã.

Zeus Griego masã na ējōpeogũ queose yee'cu nicu niwĩ. Romano masã cūrē Júpiter pisucārã niwã.